FORT
HILL

LURLEY
MANOR

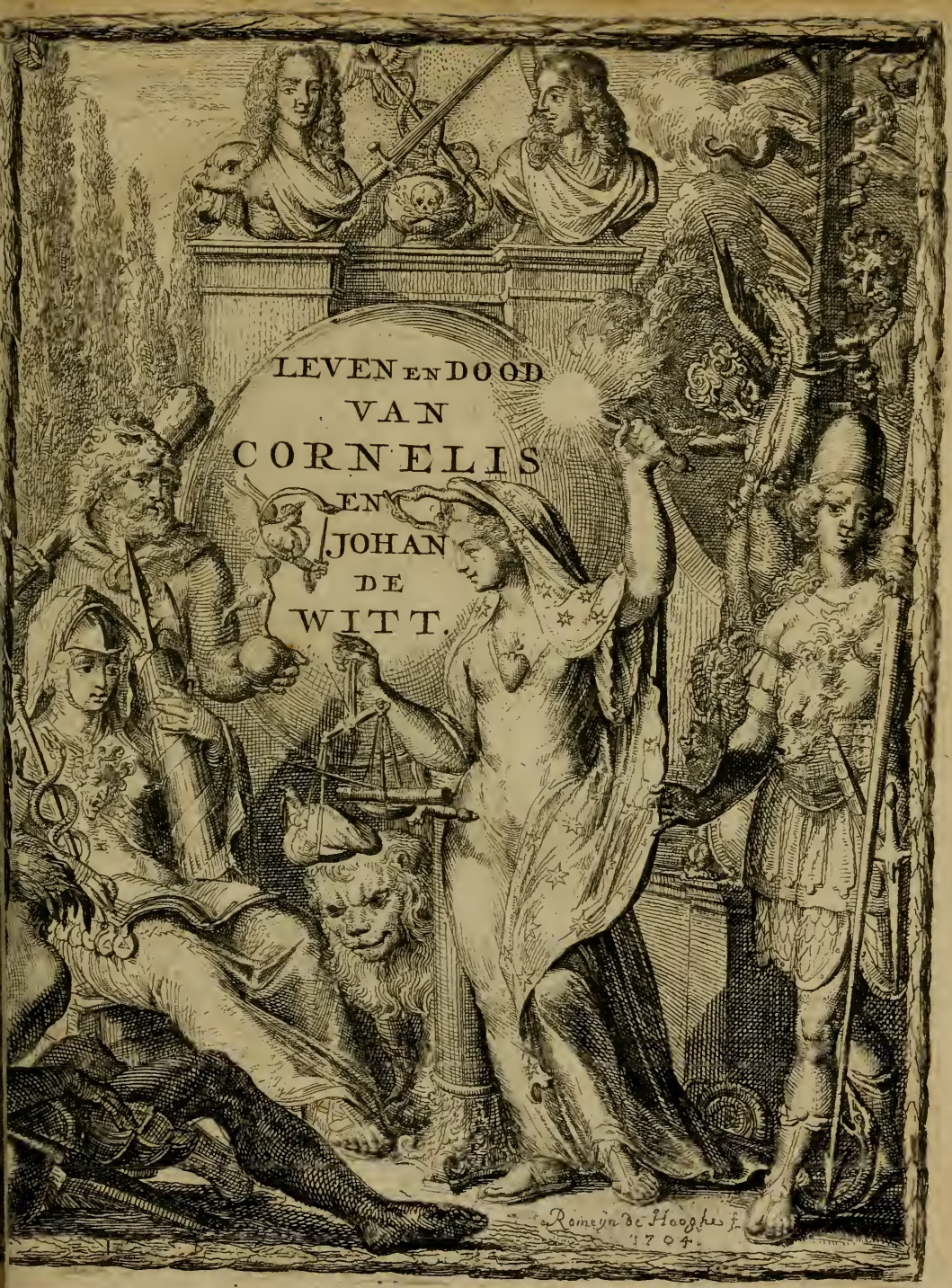
LEVEN EN DOOD
VAN
CORNELIS
EN
JOHAN
DE
WITT.
Romeyn de Hooghe f.
1704.

LEEVEN en DOOD

DER DOORLUGTIGE HEEREN

GEBROEDERS

CORNELIS DE WITT,

Ruwaard van den Lande van Putten, enz. enz.

EN

JOHAN DE WITT,

Raad Penſionaris van Holland en Weſtvrieſland, enz. enz.

Beſchreeven DOOR

EMANUEL van der HOEVEN,

AGENT van hunne Hoog-Vorſtelyke Doorlugtigheeden, den Regeerende Hertog van SAXEN, Wyzenfelt, Querfort &c. &c. &c. Hof en Kamer-Agent van de Souveraine Douariere van SAXEN Mórsburg, &c. &c. &c.

T'AMSTERDAM,

By JAN ten HOORN, Boekverkooper, 1705.

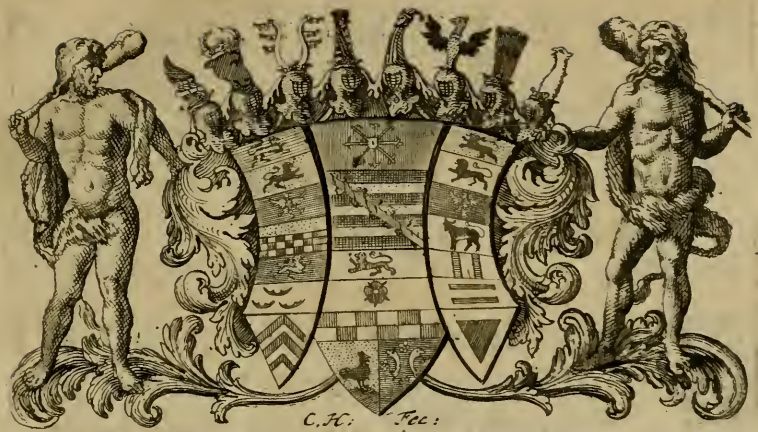

AAN DEN

Hoog Vorſtelykſte en Doorlugtigſten HEERE;

HEER

JOHAN GEORGIO,

Door Gods Genaade Hertoch van Saxen, Gulik, Cleef en Berg; ook Engeren en Weſtphaalen: Landgraaf in Thuringen, Mark-graaf tot Meiſſen; ook Opper en Neder Lauzits, geveſtigde Graaf tot Hennenberg, Graaf van der Mark, Ravensberg en Barby, Heer tot Ravenſtyn, &c. &c. &c.

HOOG VORSTELYKE

DOORLUGTIGHEID,

Myn Genadigſten Heer,

D'Onvergelykelyke genaade, die zyne *Hoog Vorſtelyke Doorlugtigheid*, aan zyn prachtig en gereegeld Hof tot *Wyzenfeld* heeft gelieven te doen, in my te vereeren met zyn *Hoog Vorſtelyke Doorlugtigheids* beveelens, doet my tot een der allergeringſte erkenteniſſen, de vryheid neemen, het Leeven en de Dood van twee der doorluchtigſte Martelaaren van ſtaat, aan zyn *Hoog Vorſtelyke Doorlugtigheid* op te draagen; te meer, dewyl het waereldkundig genoeg is, dat van zo veel Eeuwen af, als den grooten en machtigen *Witikind*, zyn *Hoog Vorſtelyke Doorlugtigheids* Voorzaat, geregeerd heeft, de Staat en Oorlogskunde, in de Nakomelingen, als aangebeeden zyn geworden; voornamentlyk in de dierbaare perzoon van zyn *Hoog Vorſtelyke Doorlugtigheid*, die tot zyn grootſte regel heeft, de rechtvaardigen te verheffen, en de misdadigen op een redelyke wyze te ſtraffen. En dewyl ik een Staatkundige ſtoffe verhandel, welke zeer teder is, en veel beriſpingen zal ontmoeten, kan ik

met

met alle ſchuldige eerbied, geen beroemder Prins als zyn *Hoog Vorſtelyke Doorlugtigheid* tot myn beſcherming verzoeken; ſteunende aldus op de nooit volpreezene en aanbiddelyke wysheid, daar zyn *Hoog Vorſtelyke Doorlugtigheid* mede begaaft is, dat hy deze ſtoutheid zal verſchoonen, aan die, die zich met alle bedenkelyke onzag des waerelds is noemende,

HOOG VORSTELYKE DOORLUGTIGHEID,

Myn Genadigſten Heers,

Onderdanigſten Knegt,

EMANUEL van der HOEVEN.

Amſterdam, den 7. December,
1704.

OP DE

TYTEL-PRENT,

TOT DES ZELFS

VERKLARING.

HEt dierbaar Vaderland in vryen ſtaat geraakt,
Prykt hier op 't heerlykſt met haar eer, en pronk-cieraaden.
De fiere Leeuw, die voor de ruſt en vryheid waakt,
Verzelt haar. 't Heilig Boek, de Godgewyde bladen,
Verbeelt de Godsdienſt; die zy kweekt in haare ſchoot.
Den ongeblutſten Helm, en 't Borſtſtuk, ſtrekken blyken,
Hoe zy in Krygsbedryf, en Oorlogsmagt, ter nood,
Voor geen gekroonde kop het zeil behoeft te ſtryken.
Zy hout in vaſten Arm, het Byl- en Bundel regt:
Des Raadsheers Tabbert dekt den ſtormhoed; dit komt leeren,
Hoe Burgermeeſt'ren magt haare ongelyken ſlegt;
En die Gemeentens ſtand door Burgers doet regeeren.
't Gewatert kleet, en ſtaf des Koop-godts, ſtelt ten toon
Haar Koop-bedryf, berugt tot 's Waarelds verſte paalen.
Neptuin leit voor haar nêer zyn riem en Steven kroon,
Ten tuig, hoe zy op Zee gewoon te zegepraalen,
Den Oorlogs-blixem met manhafte vuiſten ſwaait.
Held Hercules toont hoe Tirannen en gedrogten
Door haar geteugelt zyn; of ſchoon de Vyand kraait
De kling heeft ook te Land de zegepalm bevogten;
Dit blaaſt de Faam alom tot 's Waareld laaſten dag.
Voor haar verſchynt de geeſt der twee beroemde Helden,
Geeſt van 't paar Broederen, zo trou ze ooit kon, of zag,
En die voor 's vryheids heil hun in de breſſe ſtelden.
De ſchim van 't Broeder paar de WITT, die is 't. zy ſteunt
Op haare deugd pilaar, om wel en regt te wegen,
(Wyl zy haar aan 't gekef der Nyd nooit heeft gekreunt.)
Des Legerleiders ſtaf, en Opper-zeevoogds degen,
Twee magten van ontzag; dog vallen beid te ligt

Twee

By Hollands vrye keur, de Lotbeurs, 't oude teken
Van Vryheid; die alleen is van het meeſt gewigt.
De blanke boezem voert een hert noch nooit beſweeken
Introu, maar ſmetteloos. zy draagt tot Hoofd-cieraat
Haare eeuwigdurende en onwrikb're Staat beſluiten.
Zy voert in de and're hand een held're Zon; die ſlaat
De Nevels weg, en dryft het onverſtand na buiten.
't Sneewitte Sterre-kleed, ſpeelt ſwierig om haar heen.
De aaloude vryheid, als herjeugt en jong geworden,
Komt die doorlugte Geeſt; op 't voetſpoor na te trêen;
Den Adder van bedrog, die haar tot gramſchap porden,
Steekt zy 't vergiftig Hert met eene ſpeer ſteek af;
En fier gewapent wil haar vrygevogten wetten
Beſchermen; goed en bloed opofferen aan 't graf,
Eer zy de vrye muts van haare kruin zal zetten.

Om hoog, daar pronken beid de Beelden der twee Heeren
Gebroederen; hoe ſweemt den een na Schipio,
Wiens kling zyn Vaderland in Vrede bragt. begeeren
Wy eene Wysheids ſchets, men noem geen Cicero,
Den andre Broeder kan tot zo een voorbeeld ſtrekken.
De kruik waar in hun aſch, zo dierbaar, word bewaart,
Staat tuſſchen beiden. Doch zo 't Meely mogt verwekken
Dat beid dees Helden, tot geen beter tyd geſpaart,
Elendig zyn vermoort, verſcheurt, vernielt, verſlonden;
Verzet die ſmert; elk praalt nu met een Martelkroon,
Daar boven. hier om laag vertellen duizend monden,
Hun onbeloonde dienſt, hun onverdiende loon.
Hun Graf-plaats is omheint met Lyk-cipreſſe boomen,
Wiens ſtam nooit ſterſt. zo houd hun deugd ook eeuwig ſtand;
Zo leeft de groote naam van die doorlugte vroomen,
Getrouwe Vaders van het dierbaar Vaderland.

BRAKEL.

* *

NODIG

NOODIG VOORBERIGT AAN DEN LEEZER.

DE meeſte menſchen zullen zig verwonderen, dat ik ondernomen hebbe, het Leeven en de Dood deezer twee doorlugtige Heeren Gebroederen te beſchryven, ende de zelve aan de Nakomelingen doe vernieuwen: zynde een der tederſte ſtoffe om te verhandelen, en daar veele nog een goet geheugen van hebben. Dog dewyl ik de meeſte Nederduitſche Schryvers, zo driftig tegens deze twee groote Mannen heb gevonden, dacht ik, zoodanige Leezers, welke de waarheid der zaaken waardeeren, geen geringe dienſt te zullen doen, met haar een klaare indruk te geeven, en naar de zuivere waarheid hunne daaden en beſchuldigingen in 't ligt te doen komen. Ik ben hier boven andere, welke zulks zoude hebben konnen onderneemen, gelukkiger in geweeſt, alzoo ik van tyd tot tyd, veele ſtukken en bewyzen, die nog nooit bekend geweeſt zyn, verzameld hebbe, en van verſcheide deftige Lieden, met hunne zo zeer geachte Papieren in dit werk onderſteund ben geworden; zoo dat ik aldus myn oogmerk heb bereikt, om den Leezer een waar begrip der zaken voor te draagen, doch myn Boek met cierlyke woorden, zonder zaken op te vullen, is nimmer myn meening geweeſt. Ik heb ook getragt, de onzydigheit zo veel gade te ſlaan, als my mooglyk was. Hoe voorzigtig ik hier ook in geweeſt ben, twyfel ik egter niet, of myn werk zal veel Beriſpers ontmoeten; en moogelyk wel zodanige, die het hatelyk, en een ſteen des aanſtoots zal zyn;

om

om dat hunne oude vrok, tegens dat ganſche Geſlacht, noch niet is verdweenen. Ook heb ik geen reeden om voor of tegen deze doorlugtige Mannen te ſchryven, dewyl my nooit de minſte weldaad of ongelyk van hen, of des zelfs beroemde Maagſchap is ontmoet, Niet te min heb ik myn zelfs reeds met geduld gewapend, voorziende dat myn lot niet gelukkiger zal zyn, dan dat van eenige andere Schryvers: welke de drift der Muggezifters en Beriſpers, niet hebben konnen ontgaan.

Ik bekenne, dat zederd den jare 1650 tot de dood van de Heeren Gebroeders, de verſchillen tuſſchen hen en de Wederſtreevers groot zyn geweeſt, ende de ſtoffe ten uiterſten teder om te behandelen; doch ik hebbe voor al gade geſlaagen, om met alle achting en diep ontzag van eenige voornaame Heeren te ſchryven, te meer, alzo verſcheide brave Mannen de miſlaagen van hunne Vaders niet behoefden te verantwoorden: en men gezien heeft, in hoe veel gevaarlyke Oorlogen, dezelve met de allergrootſte kloekmoedigheit en onverzaagtheid, hunne Perzoonen, ten dienſte van 't Vaderland gewaagt hebben: waar door hunne Roem, by alle Volkeren, den hoogſten top heeft bereikt. Ik heb hier en boven, ſchoon my d'onderneeming aan 't Huis van *Agrippina* genomen, bekend is, myne Schriften, daar niet mee willen opvullen; alzo ik met zulks te doen, veel voornaame Lieden tot myn Vyanden zoude gemaakt hebben; en by aldien den Leezer zich mogt verwonderen, dat hy hier eenige weinige Stukken uitgelaaten vind, welke nog onder veele bekent zyn, moet hy weeten, dat zulks geſchiet is, om veele nog levende, niet te naakt ten toon te ſtellen.

Het Werk is afgedeeld in twee Boeken, welke ieder weder hunne byzondere Hoofd-deelen heeft, 't geen den Leezer aldus een gemakkelyker begrip van 't geleezene zal doen erlangen. Ook heb ik de Zee-togten van den Heer Cornelis, een weinig wytloopiger verhandeld, als de andere ſtoffe;

eensdeels, om dat deeze togt tot een grooten roem der Hollandſche Zeehelden, zoo gelukkig is uitgevallen; als, om den Leezer te doen zien, zyn groote bekwaamheden, wyze en voorzigtige raadsgeevingen, als ongemeene dapperheit, in d'allergevaarlykſte voorvallen en tyden.

Ik heb, om eenige gewigtige reedenen my ten uiterſte gehaaſt, dit werk af te ſchryven en in 't licht te geeven, waar toe ik, buiten andere myner beezigheeden, niet wel zes maanden heb beſteed, en zoo haaſt als myn gedachten door de pen op 't papier gebragt waaren, onder de pers gebragt, zo dat my geen tyd overig was om myn woorden naauwkeuriger na te leezen, en het zelve van de miſſlaagen te zuiveren, daar het verzuim des Drukkers, ook veel toegedaan heeft. Onder eenige van gering belang, der *druk-fouten*, vinde ik deze, welke ik den goedgunſtigen Leezer bidde te willen veranderen, op het 348 blad in de 14. regel, ſtaat uitgedrukt, dat de oudſte Zoon van den geweezenen *Lt. Admiraal van Gent*, Ritmeeſter onder de Lyfwagt van den dapperen Koning Willem hoogloffelyker gedagtenis is geweeſt, welk woord (Lyfwagt) aldaar te veel is, dewyl dien Heer wel Ritmeeſter, doch niet onder die *Compagnien* is geweeſt.

Dit is het alleenlyk, dat ik den Leezer te berigten had, verzoekende, dat hy dit werk met een onzydig oordeel gelieft te leezen, hopende dat het zakelyke der verhandeling, hem zoo veel genoegen zal geeven, dat deeze kleinigheeden van druk of ſpelfouten, ligt zullen vergeeven werden. Te meer, alzoo ik myn Werk niet voor volmaakt uit geef, dewyl nog verſcheide Stukken van een grooten omſlag by my blyven beruſten, welke in korte jaaren, tot een vergrooting van dit Boek zullen dienen; en by aldien eenige Liefhebbers der vrye Staat, nog iets in hunne Boeken-kaſſen verhoolen hebben (dat tot verbeetering van dit Werk mogt dienen) zouden ze aan my geen geringen dienſt

dienſt doen, het zelve meede te deelen: om daar door luſt te krygen van volmaakter werk aan den dag te brengen, waar door de doorlugtige Gebroeders by de Nakomelingen vereeuwigd mogen werden.

EPIGRAMMA.

Wittiades fratres, digniſſima numina cœlo,
Cœlo Romano, candide Lector, habe.
Umbra virum ſulget ſtellato ſyrmate, libra
Quanti ſit ſceptrum, mucro, crumena docens,
Ne ſit pegma dolor conſtructum: cerne cupreſſos
Denuo florentes, cum periere viri.
Quid mirare jubar? fulgenti ſole fugatæ
Sunt tenebræ: teſtis virginis una manus.
Cætera ſi poſcas Romana picta tabella,
Grandiſoni legito carmina Brakelii.
Hoc, tu, remigium Neptuni interprete diſces
Hoc, Lector, quid ſit Lucida teſta ſcies.

MELIANDER.

OP DE

BESCHRYVING

DER DOORLUGTIGE HEEREN

GEBROEDERS

CORNELIS en JOHAN de WITT.

DE naakte waarheid lang verhoolen en verduisterd,
Door helsche Tweedracht in haar boeijens vast gekluisterd,
Barst uit, komt met haar glans, alleen op wraak verhitt,
En plyt voor 't onrecht van het Broederpaar de WITT.
Zy roemd hier ongekreukt in deeze weinig bladen
Hun onberispelyk' en weêrgâlooze Daaden.
Schoon 't woest' en dolle Graauw, hen heeft van een gescheurd,
Daar Hollands vrye maagd nog dagelyks om treurd,
Zo zietmen zonneklaar d'opregte deugdens proeven,
En leeven eeuwig door de pen van VAN DER HOEVEN.

P. WALLES van VRYBERGEN.

AAN

AAN DEN

LEEZER.

MYn Geeſt heel afgeſloofd door 't ſchryven,
Der wreede en grouwzaame bedryven,
Aan Zuilen van den Staat gedaan:
Bezadigt nu ter weide gaan,
In 't overdenken van de daaden,
Hier uitgedrukt in deeze blaaden,
Van twee Gebroeders die het Land,
Berſchermden door hun groot verſtand.
Daar d'een op 't voeten ſpoor zyn 's Ouders,
't Hof onderſchraagd met *Atlas* ſchouders.
En ſtrekt een *Neſtor* in den Raadt,
Een *Scipio* voor Stadt en Staat.
Die als een *Curtſius* zyn leeven
Voor 't welzyn van het volk wou geeven.
Die als *Æmilius* zyn land,
Aanbied het onwaardeerbaarſt' pand,
De VRYHEID, langen tyd verſtooten.
Daar d'ander Nêerlandſch grootſte Vlooten
Gebied, en 's Vyands magt vernield:
Die 't Biſſchops Volk te Land ontzield,
En ſtaag met lauw'ren is belaaden.
Hier ziet gy 't loon voor hunne daaden!
Indien *Pompée* van 't ſtrand mogt zien,
En *Cato* uit zyn kerker vliên,
En BARNEVELD nu mogt herleeven,
Wat zou dees moord hun trooſting geeven,
Die in verwoedheid haald de prys
Van *Yrland*, *Piemond* en *Parys*.

Door-

Doorlees dan 't Boek met keurige oogen,
En zift de waarheid uit de loogen,
Zo zult gy vinden door de tyd,
Dat 's waerelds doen is YDELHEID.

EMANUEL van der HOEVEN.

BERIGT
AAN DEN
BOEKBINDER,

Om de Figuuren op zyn plaats te ſtellen.

Johan de Witt, op Fol. 21 *Eerſte Boek.*
Cornelis de Witt, op Fol. 81 *Tweede Boek.*
Des zelfs Moord, op Fol. 423 *Tweede Boek.*

LEEVEN

LEEVEN en DOOD

Der doorlugtige HEEREN

CORNELIS

En

JOHAN DE WITT.

Eerſte Boek.

Eerste Hoofdstuk.

GEt is zeer aanmerkenswaardig, dat onder alle de brave en verſtandige Nederlandſche Schrijvers geen gevonden is, die na't verloop van het derde deel eener eeuw luſt geſchept heeft, om het Leeven en Dood van twee der doorlugtigſte en beroemtſte Mannen in 't ligt te geeven; te meer, dewijl zoo veele groote en uitmuntende verſtanden byna in alle de Europiaanſche taalen, den zelven een onvergelijkelijke roem toeeigenen. Ik weet wel, dat deze ſtoffe by de meeſten in groote agting gehouden is; maar dat zy door een zekere hinderpaal, hunne gevoelens niet hebben derven uyten. Wat my betreft, zienде dat wy de zoetheid en 'tgenot van een Vrije Staatsregeering wederom verkreegen hebben, onderneem ik zulk een gewigtigen werk aan den dag te brengen. 't Is waar, dat het zelve niet aanvaard werd om door een ſchoone ſtijl ofte taal, eer te behaalen, maar tot lof van mijne onvolprijſelijke Overheeden, en Vaderland, als ook tot verfoeijing van het woedend en bloeddorſtig Graauw. *Inleiding.*

Want volgens Basil. Epist. LXIII.

Ad calumnias tacendum non est, non ut contradicendo nos ipsos ulciscamur; sed ne mendacio in offensum progressum permittamus.

Dat is te zeggen,

Op de lasteringen dient men niet te swijgen, niet om ons zelven te wreeken door het teegenspreeken; maar om de loogen zonder tegenstand geen veld te laaten winnen.

Mijne meening dan is, het zelve op een eenvoudige wijze te beschrijven, en my, na myn uitterste vermoogen, aan 't zuyver Neederduitsch te houden, om den leezer de zaake van 't begin tot het einde klaar te doen begrijpen, als zijnde dit het grootste oogmerk van mijn arbeyd; en niet met onduitsche taale, en duystere doch opgepronkte woorden, de zin van mijn werk onverstaanbaar te maaken.

Om dan wyders de woordezifters eenigermaaten voor te koomen, sal ik alle de onduitsche woorden, die ik inde Uittrekssels gevonden heb, gebruikelijk aan de Hooven in ons land, onder den naam van *Deductie*, *Ampliatie*, *Resolutie* enz. als ook de geene die daar ingesloopen zijn, niet veranderen; maar ter neder stellen, zoo my dezelve ter hand komen, en de mijne met een andere letter doen onderscheiden.

Het zal my te ligter vallen, dewijl ik de meeste Handschriften, door langdurigheid van tijd, zo veel opgezogt heb, als in mijn magt geweest is; niet geneege zijnde zeekere Schrijver na te volgen die voor eenige jaaren onder deeze benaaminge een Werkjen heeft uitgegeven, daar den inhoud niets van hunne verrigtingen melt, maer in het einde des Boeks alleenlijk de grouwzaame moorden verhaald, het welk in 't algemeen genoegzaam bekent was. Ook zijn my door veele Liefhebbers van 't Vaderland, mijne onderneeming verstaan hebbende, verscheide Handschriften uit hunne Boekekassen toegezonden, om dit Werk met meerder waarheeden te vercieren.

Verhoopende dierhalven, zo ik yemant in 't een of het ander mogte raaken, dat my de verstandige leezer het zelve niet qualijk

mogte

zal duyden; want om een onzijdige Geschiedenis te beschrijven, die geen eeuwen geleeden is, kan men onmogelijk vermijden eenige Naamen dier geenen aan te roeren, die zekerlijk noch in weezen zijn. Ik konde ook dezelve niet uitsluiten, of te zoude van mijn voorneemen af hebben moeten dwaalen; doch om meerder verschooning, en den Naam van een onzydig Schrijver te behouden, noeme ik agtbaarheidshalve die geenen niet, welke den naam van tegenzijdigen hebben gehad, uitgezondert eenigen, welker naamen genoegzaam bekent zijn.

Dit dan zo zijnde, zal met de geboortens van zulke twee doorlugtige en wydberoemde Mannen een begin van mijn onderneeming maaken.

Hun Vader was de Staatkundige *Heer Jacob de Wit*, van een goed, deftig geslagt, en leeven: een Man die in voor en tegenspoet onveranderlijk was, die zich in zijne jeugd in veele weetenschappen geoeffend had, en door zijne groote dienſten in weinig jaaren tot Borgermeester van Dordregt gevorderd was, welk ampt hy veele jaaren met groote bequaamheid en achting heeft bedient, als ook verscheide zittingen in de Vergadering van Staat, en meenigvuldige Gezantschappen; gelijk zijne Voorvaaders insgelijks dikmaals die waardigheid met groote lof bekleed hebben. Doch deeze wackere Man is voor al zijn dienst, onvermoeiden yver, en groote liefde tot zijn Vaderland, al meede de Loevesteinse gevangenis tot een belooning, te beurt gevallen; en, aanmerkelijk is het, dat dit net twee-en-twintig jaaren en zes dagen geschiede, voor dat zijn E^es: Doorluchtige Zoon, de Heer *Cornelis de Witt*, uyt Dordregt, op de *Castelenije* in 's Gravenhagen, door bevel van dezen Prins zijn zoon, Willem de derde, gevangen gebragt wierd; en op den zelfden dag als zijne Hoogheid *Prins Willem de II.* voor Amsterdam trok, om de Overigheid na zijnen zin te veranderen, en de grootste Voorstanders der vryheid, de doorlugtige Heeren, *Andries* en *Cornelis Bicker* van 't kussen te schoppen; welker een, de Oom was van Mejuff^r. *Wendela Bicker*, aan wien de Heer *Johan de Witt* namaals trouwde. Maar zijne *Hunne Ouders.*

Hoogheid wierd aldaar van de Overigheid zo dapper ontfangen, zijnde de Poorten geſlooten, Burgers op de Wallen, Bruggen opgehaald, en alles in zo goede order, dat hy met groot misnoegen te rug moeſt trekken. Wat de oorzaak der Loevefteinſe Gevangenis betreft, 't is nodig dat ik die hier zo kort als my mogelijk is by brenge, om den nakomeling een denkbeeld te geeven, dat in de gevolgen van tijden niet ontoepaſſelijk geoordeeld zal werden. Die de heele zaak in 't breed wil zien, zoeke *den herſtelde Leeuw na*, beginnende aldus. Na dat men op den 30 July deeze geweldendaad beſpeurd had, tot, en voor Amſterdam; in den Haag geſchiede geen minder ongeregtigheid: 's morgens ontbood *Sijne Hoogheid* eenige Heeren, om by hem te komen, gelijk dikwils geſchiede, namentlijk de Heeren de *Witt* van Dordrecht, *de Waal* en *Ruyl* van Haarlem, *Duyſt van Voorhout* van Delft, *Keyſer* van Hoorn, en *Stellingwerf* van Medenblik.

Zy lieden d' een voor d' ander na, ingelaten wordende, door het klein Vertrek in de Kamer daar *Sijne Hoogheid* gemeenlijk gehoor verleende, vonden aldaar den Luytenant van de *Guardes*, *Meeteren*, die hun den een na den anderen aanſeide, dat *Sijne Hoogheid* hem belaſt hadde, hen in verzeekering ende hegtenis te neemen; welke hy dan voort aan eenige Soldaten over gaf, om yder in een Kamer afzonderlijk, elk met drie Soldaten, ingeſloten te worden. Dit omtrent acht of negen uuren gedaan zijnde, ontbood *Sijn Hoogheid* den *Raad Penſionaris Cats*, die binnen komende, den Prins vond met den degen aande zijde, hem zeggende met eenige ontſteltenisſe: *Mijn Heer Cats, gy zult verwondert zijn van 't geene ik gedaan heb, en u ſeggen zal. Ik heb niet langer kunnen lijden, dat eenige quaadwilligen, tot ondienſt van 't Land, hebben gevoed d' oneenigheid en twiſt tuſſchen de Provintie van Holland en andere. Ik heb daar boven* (ziende om hoog, want zy waren op de bovenkamers gebragt) *zes van de voornaamſten zitten, en geſonden den Graaf Willem met Ruyters en Knegten, om Amſterdam in te neemen. Gaet, en geeft daar kennis van hier beneden aan de Vergadering van Holland, en zeg dat ik zelfs na Amſterdam trek.* De Heer *Cats* was niet weinig ontſteld; vraagende naer

de

de namen van de Gevangenen; en verklaarde, dat hy de *memorie* swak hebbende, niet wiste of hy de zelve zoude konnen onthouden. Daar op zeide de Prins, schrijftse op, gaande zelve in de Galerije pen en inkt haalen. Ondertusschen zag de Heer *Cats* eens in de spiegel, om te zien of zijne verwe in 't aangezigt weder by quam; en de Namen opgeschreven hebbende, vraagde hy op wat grond, last, en met wat kennis *Sijne Hoogheid* het gedaan hadde. Daar op zeide hy niet anders, als dat hy zig hield aan de Besluiten van den 5. Juny, en aan den inhoud van de *Unie*. De Heer *Cats* daar mede weg gaande, gaf in de Vergadering van Holland hier kennis van; welke daar op, niet sonder groote vreese en ontsteltheid, zich van den anderen scheide, en yder na haare Steden togen, om 's Maandags wederom te komen. Korts daar na den Heer *Bronkhorst*, ter Vergadering van haar Hoog: Mog: voorzittende, na gewoonte by *Sijn Hoogheid* komende, heeft hy hem verzogt diergelijke bekendmaakinge aldaar te doen, op deze wijze: Dat *Zijne Hoogheid* uit kragt van haar Ho: Mog: Besluit van den 5. Juny laatstleden, om veele ende gewigtige oorsaken, eenige weinige Heeren van Holland hadde in hegtenisse doen nemen, ende *Sijne Excelentie* Stad-houder met een goed aantal Ruyteren en Soldaten gezonden had, om en ontrent de Stad van Amsterdam, waar van *Zijne* meerhoog-gemelte *Hoogheid* by geschrifte aan haare Ho: Mog: nader openinge soude doen, en de redenen van dien bekent maaken; ende zijn haare Ho: Mo: versogt, op morgen na de Prædicatie ten elf uuren te willen vergaderen.

Ondertusschen quam de geheele *Compagnie Gardes* (onder voorwendsel van op de Schijve te schieten, in de Duynen) in wapenen, en besetteden alle Poorten van 't Hof, seer sterk. Vier Overstens Compagnien van de Fransche, Engelsche en Schotsche, quamen tegen den Middag van Delff, Schiedam, enz. ook in den Hage, als mede twee *Compagnien* Ruyters. Dit dede alle de *Militairen*, die dus lang bedroeft waren geweest, en gingen als een os voor den bijl, seer verquicken en verheugen. In tegendeel gaf het een groot nadenken, en bedroeftheid, aan alle *Politijcke* en Staatspersoonen, behalven de genen die Holland

geen goed herte toedroegen. Men ſag nu wel, zeiden zy, hoedanig eenige vleyers van tijd tot tijd de Stadhouders hadden grooter gemaakt, in gezag vermeerderende, en dat van de Staten verminderende. Hoe zy dezen Prince nu hadden ingegeeven het, *Tibi Roma ſubegerit orbem*, ende datter dan geen Oorlog gevoert was om onze vryheid, maar dat alleen het verſchil was geweeſt; of de Koning van Spangien, dan of de Prins (die nogtans geen d'allerminſte *pretenſie* op den Staat of *Souverainiteit* van dien hadde, oft oyt hadde *gemoveert*) ſoude regeeren: Dat zelfs onder de Graven van Holland de Staten noit alſoo waren gehandeld: Dat alle Staatſche Vergaderingen nu maer te vergeefs waren, dewijl zy geen vrije Landsdagen houden, nog onbedwonge ſtemmen geven konden.

Waar tegens by d'anderen geſegt wiert, datter een eeuwig verbond was tuſſchen de zelve Provintien: Dat het doen van afzonderlijke afdanking was tegen alle oude gebruiken ende ſtijl van de Regeeringe: Dat ook niet geheel Holland, maar eenige weinige Belhamels dat werk alſo beſtooken hadden: Dat deſelve weynige uit de weeg zijnde, de Provintie wel weder tot haar pligt ſoude keeren: Dat *extremis malis extrema remedia* moſten worden toegepaſt, dat den Staat zig ſedert diergelijke buitengewoonheden en middelen in 't Jaar *achtien* niet qualijk bevonden hadde, maar in magt, middelen, en allerhande welvaart, was gezegend: En dat het nu ook wederom beter ſoude gaan.

Des anderendaags, den Heer *Bronkhorſt* voorzittende ter Vergaderinge, heeft tot zijne ontlaſtinge aan haare Ho: Mo: bekent gemaakt, dat hy niet en had bekomen het Geſchrift van *Sijne Hoogheid*, noopende de nadere openinge, daar gewag van gemaakt wiert in haar Ho: Mo: Aanteekeningen van giſteren, en daar van hier te vooren is gezegt: en heeft de gemelde Heere *Bronkhorſt* hier by gevoegd, dat zijn meer-hoog-gemelde *Hoogheid* van gedagte was geweeſt dien dag te vertrekken naer de Krijgsbenden, leggende aan, by, ende ontrent Amſterdam, om *ordre* te ſtellen, dat aldaar geen misſlagen en wanordens en geſchieden; waar op *gedelibereert* zijnde, hebben haare Ho. Mo. beſlooten het zelve aan te nemen voor *notificatie*, ende als nog af te wagten de

Re-

Redenen en Motiven, die zijne meer-hoog-gemelde Hoogheid hadden bewoogen de voornoemde Heeren te doen in verzeekering neemen, mitsgaders eenige Benden van Ruyteren en Voetknegten, onder het beleid van den Stadhouder, te zenden om en ontrent de voornoemde Stad van Amsterdam; gelijk den Heer voorzittende gisteren, op't begeeren van *Zijne Hoogheyd*, in de Vergaderinge hadde bekend gemaakt: dan hebben de Heeren *Extraordinaris Gedeputeerden* van Holland op het bovenstaande Besluit doen aanteekenen, als nog te *inhereren* der zelver gedane aanteekeningen van *Protestatien* en *Obtestatien*, voor dezen op den 26 Octob. 1649. 9. 10. April, 5. 6. 7. Juny lest-leden *respectivelijk* gedaan.

De ses gevangene Heeren wierden Sondags 's savonts den 31. van 't Hoff af in twee Carossen gevoerd, drie aen drie in een Carosse, elk met drie Soldaten, nevens vijf-en-twintig Ruiters voor, zo veel in 't midden, en zo veel achter aan, met vijftig Musquettiers, door de Veenen, Woerden, Yssselsteyn, om alle Steden voor-by te gaan, en savonds op het Huys te *Loevesteyn* gebragt. Sy wilden zich in 't eerst mannelijk toonen; meenende, de Staaten en Steden van Holland, zouden hun stuk vast houden: maar ziende dat dezelve zich alle gedroegen volgens den voorslag van den 15. July, en daar mede hunne zake lieten varen; zoo hebben zy wel gemerkt, dat om hen geen harnas zoude werden aangetogen, en dat het voorbeeld der Heeren *Bickers* hunne regel zoude zijn. Sulks wierd alsoo beleid, dat de onderlinge Steden, daar de Gevangenen van daan waren, mitsgaders der zelver Vrouwen en Vrienden, *Sijne Hoogheid* baden om ontslaging, onder aanbieding van te zullen afstaan van de Regeering.

De Heer *Duyst van Voorhout*, een Man van negen-en-sestig jaar, die, volgens de gebruiken der Stad Delft, binnen een Jaar (doch van zelf) moest afstaan, en zijnde onpasselijk, rijk van middelen, en maar een Kind hebbende, is d'eerste geweest die zulks verzogt, en aangebooden heeft.

Alvorens is gezegt, dat *Sijne Hoogheid* hadde laten beloven, in te geven de *pointen* van beschuldiginge, en redenen, waarom de ses Heeren waren gevangen gezet. Hy heeft tot dien einde

einde een Geschrift onder zijne hand, en zeegel laaten ter Vergadering van Holland ingeeven. Den inhoud daar van was *generaal, dat zy hadden gedaan tegens de Unie: dien volgende luyd het 23. Artikel van de Unie, strafbaar: Dat Sijne Hoogheid goed gevonden hadde dese weynige te trekken en stellen buiten Regeringe, om den heelen Staat te behoeden; gelijkmen in tijd van brand* omver haald *eenige Huysen, daar de brand naast aan is, om de geheele Stadt, of Staat te bewaren.* Eindelijk zeide hy nog, tegens elk in't byzonder beschuldigingen te hebben, en *pointen* die *Sijne Hoogheid* bewaarde tot een andere gelegentheid.

De geenen, die den inhoud van deze zoo magere en *generale* beschuldiginge wisten; beleiden het werk dusdanig, dat men niet geraden vond eenige, en dezelve in de Vergadering, te leesen, nog minder daar van eenig afschrift te geven: maar is goet-gevonden, de zelve verzeegeld op te sluyten, dog zijn naderhand nog in 't ligt gekomen.

De Heeren van Holland zijn eindelijk den 13. Augusti ter Vergaderinge van haare Hoog Mog: verschenen, in het byzijn van *Sijne Hoogheid, Sijne Excellentie* Stadhouder, en den Raad van Staten; verklarende, dat by en van wegen de Heeren hunne *Principaalen* menigmaal voor desen op 't *verminderen van de Militie*, en 't gene daar ontrent alhier ter Vergaderinge was gesprooken, een tale gebruykt is naar gelegentheid van der zelver uitgeputte *Finantie*, veroorsaakt door den zwaaren en langduurigen Oorlog: maar dat sedert hebbende gelet dat de andere *Provintien* zich toonden ongerust te zijn, dewijl deselve oordeelden den Staat deezer Landen niet genoegzaam verzekert te zullen wezen voor overrompelingen, vermits de verminderinge van de *Militie* by de gemelde Heeren hunne *Principalen*, voorgeslagen wierd; dat de zelve nu goed gevonden hadden hunne Bond-genoten daar in te gemoet te gaan, en om dezelve buiten alle bekommernisse te stellen, ingewilligd, en toegestaan, den voorslag op den 15. July laatstleden by den Raad van Staten uitgegeven, zoo die was leggende, op dat vast vertrouwen, en ernstige aanbeveelinge, dat de Provintien als goede Bont-genoten, van hunne zijde, in vergeldinge van

dat

dat haar Ed: Groot Mog: zoo bezwaarlijken werk voor haar inkomſten, ten gevalle van d'andere *Provintien*, op haar waaren nemende, wederom ten goede van den Staat, met alle mogelijke naarſtigheid wilden arbeiden, dat de middelen van den Staat, wel, en behoorlijk mogten werden aangelegd.

Den 30. July 1650. zijn op 't aller onverwagtſte uitgeborſten zoodanige ondernemingen, daar wy, zonder ſchrik, niet op zouden hebben konnen, of derven denken; namentlijk, dat *zes Heeren uit onze Souveraine Vergaderinge*, ten verzoeke van Zijn Hoogheid, op deſſelfs Kamer gekomen zijnde, aldaar gevangen gehouden, ende ook daar na gewapenderhand, aldus weggevoerd, en naar den huyſe van *Louveſtein* gebragt zijn: als mede, dat men de Stad van *Amſterdam*, zynde de voornaamſte van onſe ganſche *Provintie*, ende welker ſpoedige ende onverwagte verwoeſtinge, den ondergang van het ganſche Land klaarſchynelyk na zig ſlepen zoude, behendig met Krygs-Volk van den Staat, bedektelijk aldaar gekomen zijnde, heeft getragt te overvallen, ende 't gunt vorder daar aan *dependerende*, ten zelven tyde, in 't geſigte van *Ons*, ende de *ganſche Waereld*, is geſchied.

Waar mede, naar de opregte waarheid voorgeſtelt hebbende, het voornaamſte, van 't gene tuſſchen de *Gedeputeerden* van de *Provintie*, Syn Hoogheid, ende ons, aangaande de zaake van zuinigheyd, mitsgaders de verminderinge van het Krygsvolk, in den Jare 1649. ende 1650. is gedaan, zullen vaſtelijk vertrouwen, daar uit zulks klaarlijk te konnen werden afgenomen, dat by ons, in alle 't zelve niet ter waereld is gedaan, ofte voorgenomen, dan 't geene wy *naar de geſtelteniſſe van onſe inkomſten*, hebben moeten doen, ende 't gene wy naar de *vryheid* ende het regt, alle ende een yeder van de vereenigde *Provintien* toebehoorende, hebben vermogen te doen; ja dat wy zelfs verre boven onze magt, omme gevoeglykheids wille, t'elkens meer ende meer hebben toegegeeven, ende van dag tot dag aangeboden, by verloop van tyden, in geval van geen verligtinge, ons ende onze goede Ingeſetenen zouden hebben verarmd, ſtellende alle onze hoop op God Almagtig, ende van de zelve alleen verwagtende een goede uitkomſte, in de voorſchreve zaake, ende dat in tegendeel by de *Gedeputeerden* van

d' andere *Provintien* weinig ingewilligt ofte toegegeven, edog by Zyn Hoogheidt alleenlyk niet toegegeeven, maar in tegendeel van dien, van tyd tot tyd te rugge is gesprongen; zulks dat de klagten *van weder-werkinge eeniger quaadwilligen, ofte door moetwillige steegheit, die liever 's Landts zeekerheid van buiten, ende der goeder Ingesetenen rust van binnen, in de Waag-schaale hebben willen leggen, dan dat zy een hairbreet souden hebben willen wyken van der selver ingesogen quade meeningen*, by 't voorschreve Geschrifte ten opsigt van eenige uit den onsen gedaan, met regt konnen werden verdraait, op de verderflyke ende snoode Raatsluiden, de welke om hare bysondere driften, eerzugt, en belang te voldoen, de zaaken aangedrongen, ende den Jongen Heer tot de voorsz. ondernemingen aangeraden, ende bewogen hebben.

Ende omme des niet-te-min, het voorschreve werk of de punten van 't zelve, welke in't boven-gemelde Geschrift van zyn *Hoogheid*, genaamt *Reedenen en Motiven*, enz. haatelyk worden voorgestelt, ende overgeleverd, wat nader ende *particulierder* te verdedigen, ende met eenen zoo den inhoud van het zelve geschrift, als ook andere twistreeden, by voorgevalle gelegentheden, tot onzen nadeele gebruikt, te wederleggen, zoo zullen wy ons voor eerst, ende voor al, daar op omstandig verklaaren, dat wy boven den hoogdringende nood, naar de wyze van Regeeringe, hebben vermogen in te houden, de betalinge van het Krygsvolk, tot welkers aanhoudinge wy meermalen hadden verklaard, niet te konnen verstaan ofte bewilligen, ende dat mits dien het aanschryven, ende bekentmakinge daar van aan Ritmeesteren ende *Capitainen* gedaan, by ons wel wettelyk ende te regte uitgevoerd is.

Ende ten *tweeden*, aanwyzen, dat de bezendinge, ter dier gelegentheid, zonder onse bewilliging, ja in onzen wederwille, aan alle de Steden, ende Leden van onse *Provintie*, op den 5. en 6. July 1650 goedgekeurd, ende in 't werk gestelt, is geweest, *onwettelyk, strydig tegens de orden ende wyse van Regeringe, ende strydende tegens de Hoogheit, ende geregtigheid van onse Staatsgewyse Vergaderinge, ook insonderheid mede Prejudicierende de Vryheid van de overweginge der onderlinge Leden van dien*; Ende met eenen, hoe ongegrond en onbehoorlyk de Redenen zyn, die in de voorsz. besendinge by

Sijne

Syne Hoogheid, ende deſſelfs mede *Gedeputeerden*, jégens de voorgeroerde onſe dingtaalen, gebruykt ſyn geweeſt.

Sullen ook ten *derden* daar by doen blyken, dat den aanſlag op de Stad Amſterdam, den 30. July des voorleden Jaars ondernomen, mitsgaders het gevangen nemen van de bewuſte ſes Heeren, uit onſe *Souveraine* Vergaderinge, ten ſelven dage gedaan, met den gevolge ende aankleeve van dien, is geweeſt een *pooging op de Vryheid, Hoogheid, ende Souverainiteit van onſe Provintie, regelregt ſtrydende tegens alle Wetten, Regten, ende Privilegien van de ſelve*, enz. Leeſt vorders de Herſtelde Leeuw, daar men deeze zaak in 't breed geſchreeve, kan vinden.

Terwijl daar op deze wyze wierd voortgevaaren, aan d'eene zyde, met de geene die men zag de hand geleend te hebben, aan des Princen onderneemingen, in 't voorleden jaar; zoo vond men goed, aan d'ander zyde, de werken, ende het gevoelen der Heeren van Holland, te doen Regtvaardigen.

Wat de regtvaardiging aangaat, daar van zyn by de onderlinge Stede van Dort, Haarlem, Delft, Amſterdam, Hoorn, ende Medenblik, gelijk ook by de Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Holland ende Weſt-Vrieſland de navolgende *Acten* zelfs uitgebragt.

Acte van Juſtificatie der Stede Dordregt.

WY Burgemeſteren, Schepenen, Raden, Outraden ende goede luyden van den agte der Stad Dordregt: Doen kond eenen yegelijk, die deſen onſe opene Brieven ſal werd en getoond, dat de Heer en Meeſter Jacob de Witt, *Oud Burgermeeſter deſer Stede, tegenwoordig Gecommitteerde Raad ende Gedeputeerde van deſer Stede wegen, ter Vergaderinge van Holland, nopende den nieuwen Staat van Oorloge, afdankinge, ende Reductie van de Militie, niet anders te kennen gegeven heeft, als 't geene waar toe onſe Gedeputeerden aldaar by ons waren gelaſt, ende zulks van nieuws in onſe volle Vergaderinge ſynde onderſogt, ende alle blyken, ende beſluyten dien aangaande daar op nageſien den* 10. *Juny laetſtleeden, alzoo in der waarheidt by ons ondervonden is, ende over al 't zelve by ons bedankt, ende als nog bedankt wert by dezen; waar onder mede begrepen was, het verſlag van zeekere Bruf van hare Hoog Mog. aan de Heeren Gecommitteerde Raden, in dato den* 16. *April laatſt-leden, dat mede de zelven*

Heere Oud Burgemeester de Witt, *met andere Heeren van 't selve gevoelen geweest is, aangaande 't geen met Syn Hoogheid bysonderlijk laest albier, als Stadhouder, ingebragt is, ende tot Zijn Hoogheids genoegen, by ons goet vinden, mondeling toegestaan, belooft, en ter voorsz. Vergaderinge van Holland, by schriftelijk berigt, van onsent wegen ingebragt is; dat mede den voornoemden Heere* de Witt, *nevens andere* Gedeputeerden, *alle naarstigheid gedaan heeft, ten einde het overeenkomende berigt van den* 16. *July laastleden, eerst onder* Gedeputeerde *Leden van haare Ed. Groot Mog. daar na, albier in onze Vergaderinge van haar Ed Gr. Mog. zoude mogen vastgestelt werden, ende daar over ende vordere beezigheden, tot dezen dage toe, nessens zyne mede* Gedeputeerden, *op huyden by ons bedankt is, ende bedankt werd by dezen: ende alzoo alle de voorsz beezigheden, ende berigten, by zijn Ed: gedaan, ende uitgebragt, zijn met onsen volle kennisse, last, ende magtgeevinge, Zoo verklaren wy by dezen, de zelven, ende daar op uytgebragte berigten te prijsen, goed te keuren, ende van Waarden te houden, belovende zyn Ed: als mede Zijne kinderen, van alles wat hem ter zake van dien verder zoude mogen overkomen, ende alreeds overgekomen is, te houden als of 't aan ons in 't algemeen, ende een yder van ons in 't byzonder in persoon ware geschied, ende het zelve met alle kragt te helpen herstellen, ende zijn Ed. van alles vry, ende schadeloos te houden, onder verband van onzer Stede, ende alle goederen van dien, ten bedwang van alle Heeren, Hoven, Regten, ende Regteren. Actum den 2 Augusti 1651. ende doordien de voorsz Acte op den 5. Augusti daar aan volgende, in onse Vergaderinge is voorgelesen, is d' omstandigheidt van dien goedgekeurt, ende by Burgemeesteren, Schepenen, Raden, Oudraden, ende goede luyden van de agte voornoemt, dezen met het Zegel, ter zaake der voorsz. Stede, doen bezegelen, Onderstond, in 't afzijn van de* Secretaris, *geteekend* H. Roosboom, *waar onderstond gedrukt een Zegel, in groene wasschе, met Wit Papier overdekt.*

Den 15. Augusti heeft de *Heer van Reynswoude* aan haar Hoog: Mog: voorgedragen, en bekend gemaakt, dat *Sijn Hoogheid* aan hem Heer *Presiderende*, gesloten en verzegelt, met zijn klein-zeegel, hadde behandigd de *Reden en Motiven, die Sijn Hoogheid hadde bewogen, om in kragt van de Acte van haar in dato den 5. Juny laatstleden, gevangen te nemen, de Heeren* de Witt van Dordrecht, *de Waal* ende *Reuyl* van Haarlem, *Jan Duyst van Voorhout* van Delft, *Keizer* van Hoorn, ende

ende *Stellingweif* van Medenblik; waar op overwoge zijnde, is verſtaan, dat men de voorſchreve beſloten en verzegelde redenen voor als nog, ſouden ter zijde leggen, in de Caſſe van de *Griffie*; en hebben de Heeren *Gedeputeerde*, van Holland, hier op laten aanteekenen, dat zy de bovenſtaande zaaken ſouden bekendmaaken aan hunne Heeren *Principaalen*.

Den ſelven Heer *Preſident*, heeft desgelijks, door laſt van *Sijn Hoogheid*, aan haar Hoog: Mog: kennis gegeven, dat de Regeerders der Stede *Delft*, als ook de Vrienden van den Heer *Jan Duyſt van Voorhout*, aan zijn meer-hoog gemelde *Hoogheid* hadden verzogt, dat dezelve mogt worden ontſlagen uit zijne gevangenis op *Louveſtein*, onder deeze aanbiedinge, te weten, dat de voornoemde Regeerders, op het verſoek van den ſelven *Heer Duyſt van Voorhout*, hem zouden ontſlaan van zijne *bedieninge*, bevelen *en Eed*, daar mede hy dienvolgens aan de voornoemde Stede was verpligt, ſonder hem *Jan Duyſt van Voorhout* immermeer weder daar in aantenemen, behoudens dat hy, daar door, in zijn *eer*, *goede naam ende faam*, niet en ſoude zijn, ofte worden verkort, en dat hier mede verſtaan mogt worden, genoeg gedaan te zijn, en dat ſijn meer-hoog gemelde *Hoogheid*, den voornoemden *Jan Duyſt van Voorhout*, uit kragt van haar Hoog. Mog. *Acte*, in *dato* 5 Juny laaſtleden, daar op hadde ontſlagen uit ſijne gevangenis: waar op *gedelibereert* zijnde, hebben de Heeren *Gedeputeerden* van Holland, hier op laten aanteekenen, dat ſy de bovenſtaande zaaken *ſouden bekentmaken* aan haar Heeren *Principalen*.

Diergelijke *Notificatie*, en op de zelve wijze, is vervolgens geſchiet, aangaande d' andere, en daar op de ontſlaging gevolgt. Zoo dat aan deze dingtaal te zien is, wat hinderpaal zijn Ed. van de *Souveraineteit* of eenhoofdige Regeeringe, die zijn Hoogheid met alle geweld zogt te verkrijgen, geweeſt is, welke wederzijdſche zugt, als overgeërft ſchijnt te zijn geweeſt, van de vaders op de kinderen.

Dezen Heer JACOB DE WITT, geſproten uit de al-oude Stam van de Heeren de Witte, de With, of de Witt (waar van by ons in de Gedenkſchriften bekend is, den Heer

Johan de Witte, die in den jare 1295 tot Dordregt leefde) trouwde in den jare 1616 den 9 October, met Mejuffer *Anna vande Corput*, (gebooren den 24 April 1599. en den 23 January 1645 gestorven, uit een der vermaardste Brabantsche Geslagten, die de dogter was van den Heer *Jan vande Corput*, Anthoniszoon (gewezene Schepen binnen Breda, Rentmedster vande hooge en laage Swaluwe) en *Maria Buysen*, die in 't tweede huwelijk, het jaar 1621 den 20 April is getreden, met den Heer *Johan Berck*, Ridder, Raad *Pensionaris* der Stad Dordregt, buitengewoone Gezant aan de vrije Staten van *Engeland* en *Venetien*, die te zamen zeeve kinderen hebben gehad, waar van drie jong gestorven zijn, en de andere vier waren

I. JOHANNA DE WITT, trouwde in 't jaar 1637 den 9 Juny, met de Heer *Jacob van Beeveren*, Heer Corneliszoon, Heere van Swyndregt, Dijkgraaf van de Alblasserwaart, Waatergraaf in de Nederwaart, en Gevolmagtigde ter Vergaderinge der Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Holland en West-Vriesland.

II. MARIA DE WITT, trouwde inde jaare 1641, met de Heer en Mr. *Diederick Hœuft*, Heer Diederikszoon, Heere van Fontaine Peureuze, Domheer ter Domme van Uitregt, die geweest is gewoonlijke Gevolmagtigde, ter Vergaderinge van haar Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Holland en West-Vriesland, inde Vergaderinge ter *Admiraliteit* tot Rotterdam, als ook in de *Generaliteits* Reekenkamer, Bewindhebber der West-Indische Maatschappy enz.

III. CORNELIS DE WITT, gebooren inden jare 1623 den 25 Juny.

IV. JOHAN DE WITT, gebooren inde jare 1625 den 27 September.

Welke twee laatsten, die Doorlugtige Mannen geweest zijn, waar van wy ondernomen hebben hunne beroemde Leevens-daaden, en al te grouwzaame vernielinge en dood, te beschrijven; beginnende met

DE Heer CORNELIS DE WITT, die van zijn jeugd af geweest is een

een Heer van groote verwagting, wierd in veele wetenſchappen opgevoed, dog voornamentlyk in de Leer-oeffeningen der hooge Schoolen; zyne neiging ſtrekte ten uiterſte tot de Regtsgeleerdheid; en Krygskunde, was dapper en onvertzaagd van aart, waar van hy in zyn jonge jaren veele proeven heeft gegeeven. Na deze oeffening ſleet zyn Ed. eenige jaren met vreemde plaatſen te door reizen, tot dat hy wederom gekeerd zynde, in de jare 1650 op den 21 *September* trouwde, met de Ed. Juffer *Maria van Berckel*, geboren in den jare 1632 den 31 May, dogter van de Heer *Johan van Berckel*, ontfanger *Generaal* van Holland, en Mevrouwe *Elizabeth Prince*, dogter van de Heer *Pieter Prince*, Burgermeeſter tot *Rotterdam*, gewoonlyke Gevolmagtigde ter Vergaderinge van de Heeren Staten van Holland ende Weſt-Vrieſland: een Vrouw van zeldzaame hoedanigheden, beſtaande in een louter verſtand, vaardig oordeel, uitgeleeze ſchoonheidt, en meer als geleerde redenen, die in alle Rampen haar zelve met de bladeren der heilige Geſchiedeniſſe wiſt te trooſten; beſchamende veele der verſtandigſte en geleerdſte Mannen. Deeze hebben te zamen gehad *Vyf Kinderen*, te weten,

Huwelyk van de Heer Cornelis.

Hoedanigheden van zyn Gemalin.

1. Mr. JACOB DE WITT, geboren den 29 *November* 1653. die door *Vrankryk* en *Italien* Reizende, op zyn wederkomſt in den jaare 1675 den 22 Juny, aan de Kinder-pokjens tot *Weenen*, in *Ooſtenryk*, is overleeden.

Kinderen van de Heer Cornelis.

2. JOHAN DE WITT, geboren den 27 December 1660.

3. ANNA DE WITT, geboren den eerſten November 1667.

4. MARIA DE WITT, geboren den 19 October 1669.

5. WILHELMINA DE WITT, geboren den 3 July 1671.

Zyn Ed. wierd eenige jaren na de dood van Prins Willem de tweede, gevorderd tot Burgermeeſter der Stad DORDREGT, gewoonelyke Gevolmagtigde ter Vergaderinge der Heeren Staten van Holland ende Weſt-Vrieſland, Ruard, Landvoogd,

voogd, en Opper Dykgraaf van de Lande van *Putten*, Landdroſt van de *Beyerlanden*, Dykgraaf van myns Heeren Land van *Moerkerken*, en bezorger der hooge Schoolen tot *Leiden*: wat zyn Ed. verdere Eer ampten betreffen, zullen de zelve op zyn tyd aanwyzen, en voortgaan, met

Hoedanigheden van den Heer Johan de Witt.

DE Heer JOHAN DE WITT, die zulk een fyn en doordringend verſtand had, dat meenigmale in een geheele eeuw zyns gelyke niet te voorſchyn komt: was werkzaam, en ten uyterſte Leergierig, wierd in alle Ridderlyke oeffeningen onderweezen; waar in hy zulk een ſpoedige voortgang hadde, dat hy alles byna zoo ſchielyk bevatte, als zyne Meeſters hem de leſſen voorleiden; waar door hy verſcheide maalen tot een voorbeeld, van de andere leerlingen, wierd getoond: zyne voornaamſte zugt was, tot de Regtgeleertheid, Staat en Wiskunde, bezittende in de hoogſte graad, de zeve vrye konſten. In zyn omgang vroolyk, en van een deftig opſlag, hebbende verſcheide geleerde en nutte werken in druk uitgegeven, waar van *Elementa Curvarum linearum*, edita Opera *Franciſci* a *Schooten*, in Academia Lugduno-Batava Matheſeos Profeſſoris. *Amſtelædami*, apud Ludovicum & Danielem Elzeviries, in de jaare 1659. geen van het minſte is; dog meeſt onder de benaminge van anderen, waar door hy nevens zyn vader onder 't getal der Geleerde mannen, van DORDRECHT, geſtelt is. Na dat zyn Ed. in de hooge ſchoole volleerd was, wierd hy in de Regte beveſtigd, en Reisde eenige Jaaren door vreemde geweſten, tot dat hy wederom gekomen zynde, in de jaare 1650 Raad-*Penſionaris* der Stad DORDREGT, en na 't overlyden van d' Heer *Adriaan Paauw* Heere van *Heemſtede*, in het jaar 1653 Raad *Penſionaris* van Holland ende Weſt-Vrieſland, Stadhouder, Regiſter-meeſter van de Leene, en Groot Zegel bewaarder der voorſchreve Landen gemaakt was.

Bedieningen.

Huwelyk.

Zyn Ed. trouwde den 16 February 1655 Met Mejuffer *Wendela Bikker* (dogter van de Heer *Johan Bikker* Heer Gerardszoon, Burgermeeſter van *Amſterdam*, en Raad ter Admiraliteit, en *Agneta de Graaf*, dogter van de Heer *Jacob de Graaf*, Vryheer van zuyd-Polsbroek, Burgermeeſter der Stad *Amſterdam*) geſturven in den jaare 1661, den eerſten July, hy zynde

zijnde Heere van zuyd- en noord *Linſchoten*, *Snellewaard*, Heeckendorp, en Yſſelveere, hadde by zijn Gemalinne ook *Vijf* Kinderen, te weeten, 1653.

Kinderen van de Heer Joan.

1 ANNA DE WITT, geboren den 27 Decemb. inde jaare 1655, trouwde den 30 July 1675 met de Heer en Mr. *Herman van den Honart*, (zoon van de Heer en Mr. *Johan van den Honart* Heer Rochuszoon, gewoonelijke Raad inde Hoove van Holland, Zeeland ende Vrieſland; en Mevrouw *Cornelia Halling* Heer Hermans dochter) gevolmagtigde ter vergaderinge van de Ed: Groot Mog: Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland.

2 AGNETA DE WITT, geboren den 16 Juny inde jaare 1658.

3 MARIA DE WITT, geboren den 22 Sept. inde Jaare 1660.

4 Mr. JOHAN DE WITT, Heere van zuyd- en noord Lindſchooten, Snellewaard Heeckendorp en Yſſelveere, geheim-ſchrijver der Stad Dordregt, geboren den 27 Mey, in de Jaare 1662.

5 JACOB DE WITT, geboren den 10 Nov. inde jaare 1667.

Den nederduytſchen Phenix inde dichtkunde, *Jooſt van Vondel*, paſten op zijn Ed. trouw de volgende vaarſen toe.

IN 't Haagſche Boſch verſchynt de Vryheidt van ons Landt
Die fiere en eedle Maagd. zy voerd in d' eene hand
De Goude ſpeer, den Hoed om hoog, op 't ſpits geſteeken,
Der ſteeden hoofd-çieraad, dat Triumfeerend teeken;
En d' andre hand regeerd het toom en mondgebit
Van haaren wackeren Leeuw, waar op die braave zit.
Aldus bejeegend zy de moeder van het Minnen,
Die ſprak haar aan van zelf: O Maagd, wat voerd u zinnen
In 't bladelooze woud, daar mirt' nog eiken bloeid,
Myn bloem, in haaren bol gedooken, blooſt nog groeid.
De winter ſchend het al. De vorſt der noordſche buyen
Is vyand van de groente en levendige kruyen

Begraaft al 't veld-cieraad in haagel, ys, en ſneeuw,
En luſt het u een lugt te ſcheppen met den Leeuw?
De maagd begroetſe heuſch, en antwoord op dit vragen:
Godin der waereld, laat mijn tocht u niet mishagen,
Ik zogt en vinde u hier ter goeder tyd en uer,
O leevenweckerin en voeſter van natuer,
By wie de weereld leeft, en al wat ſchynt verlooren
Zig kleed in verſche verwe, en opſtaat als herbooren,
Zoo ras de lente tyd uw vier en prikkels voelt,
Waar op gedierte en Vee en Vogelzang krioeld,
De Leeurik uit den dauw, in vrolyke landsdouwen,
Met zang ten Heemel vaart, om 't nieuwe ligt t' aanſchouwen,
Te groeten met den dag, daar 't gras dus lang verwelkt,
Vaſt aangroeid, dat het piept, en landvolk koejen melkt:
O Moeder van de min, begunſtigt mijne beeden.
De welvaard van mijn ſtaat beſtaat alleen in ſteeden
En magt van menſchen niet, maar ook in eerlijk bloed,
Ter heerſchappy geteeld, gequeekt, en aangevoed.
'S lands Adeldom beſtaat alleen in ſchild nog wapen,
Maar ook in 't vroom gemoet, ten dienſt des volks geſchapen,
En hier om heeft het Lot *de Witt*, mijn trouwen Held,
Op katoos oude ſtoel, aan 't roer des lands geſtelt,
En juyſt ter goeder tijd; toen d' eilanden der Heeren,
Die al den oceaan en waerelden regeeren,
Geraakten handgemeen; en klampten boord aan boord,
Van hier tot Indus kuſt, en purperden met moord
De velden van Neptuin, die op den helſchen donder
En blixem der kartouwe, met al zijn heyr van onder
Den Zeeſtroom rooken zag, en branden, root van gloet,
Het vreeſlyk kraaken hoorde, en 't ſcheuren vande voet,
Het berſten van metaal, 't geknars 't geſchrey der mannen
Als of de vreede was ter weereld uytgebannen,
De grendel van de hel geſprongen uyt zijn ſlot,
Al 't naare ſpook ontboeit, de vyanden van God
En menſchelijk geſlagt, in 't midden van die baaren,
Dien zeebrand, ſtond *de Witt*, in 't opgaan van zijn jaaren,
Gelijk een rots, aan 't roer van mijnen vrijen ſtaat,
Bekroont door niemands gunſt, verſchrikt door niemands haat.
Hy ſtak door zijn beleit, de ſwaarden in de ſchede;
En holp de zee en 't land aan dien gewenſte Vreede;
Van waar de burgery van weêrzy zit ontlaſt,
Den Hulk den acker ploegd, daar gout en zilver waſt.
D' eilanden onderling elkanderen heuſch bejegenen,
En minzaam, als voor heen, met eer en liefde zeegenen.

Wat

Wat waar 't een jammer dat dees ſlaattelg, ſonder vrouw,
En atkomſt, afgeſlaaft, in 't end verdorren zou!
Het is uwe eigen ampt mijne uytgeleeze ſtammen
En huisen onder een, door kragt van minne vlammen,
Te ſmelten, ende deugd te queeken in haar krooſt.
's Lands arbeit eiſcht een ſtut, en minnelijken trooſt.
Wanneer mijn wagter zit beſchanſt in zijn papieren,
Of worſteld in den Raad, en nagt en dag van ſtieren
Vermoeid word, kan een vrouw door vriendelijk onthaal
Verquikken 's mans gemoed: mien ziet hoe ſteen en ſtaal,
En diamanten zelfs, door een gedeurig wrijten,
Verliezen en vergaan; en zou de borſt niet ſlijten
Van deezen Herkules, die voor de vrijdom waakt?
Gy, die met uwen toorts en minne-vieren blaakt
De kilſte harten, die noit gloed van minne voelden,
Of voelende, terſtond door bezigheid verkoelden.
Tree toe, ontvonk *de Wit*, en *Wendela*, zijn Ga,
Met uwe zuivre vlamme, op dat haar ongena
Veragte, en zy dien Held, haar trouwe toebehooren,
Omhelze en wellekome. ik zie den Held herbooren,
En al het vrije land in deze twee vereent.
Zo gaa de bruiloft in, op 't juichen der gemeent.
Zy zal hem afgeſlaaft des middernagts verpooſen,
Daar gy de ledekant beſtrooit met geur van roozen,
Die op haar kaaken reede ontluiken van de ſchaamt,
En 't ſchaamroot eene verf die zulk een bruid betaamt.
Ik zie twee hoofdſteên reeds in deze beide paren,
De merwe en Amſtelſtroom, gelijk in egt, vergaaren,
Den Haag en Amſterdam elkander wel verſtaan,
Zoo wyt als *Bickers* vlag den grooten oceaan
Beſchaduwde, en doorſnee met rijkgelade ſcheepen
Die 's waerelds gouden oegſt in Hollands boeſem ſleepen.
Ik hoor den ouden Graaf, in top van Amſterdam,
Uit eenen heldere wolk, met blijdſchap zijnen ſtam
Begroeten in dees twee, die wy met wenſchen paarden,
En vrugten gunden, die naar beide grootvaars aarden.
Behaagd u dit, voltrek mijn beé tot Hollands heil,
Zoo vierig, dat geen twiſt hun minne ſcheide en deil.
De moeder van de min beſtemde deeze beede.
De Leeuw des lands, ontvonkt met minne, ſcheen dit meede
Te ſtemmen. Venus zag het vuur in zijn gezigt,
Dat eerſt te branden ſcheen van grimmigheid, gezwigt,
Als of hy om *de Witt* de Joffer ſcheen te vryen,
Den Heemel zeegene hen en 't land met gulde tijen.

1653.

Tweede Hoofd-stuk.

NA dat de Heer Johan de Witt, in zo korten jaaren tot zulk een hoogwaardigheid gekomen was, en dat in een tijd van de eerste, dog zwaare Engelsen Oorlog, waar van d' eerste vyandlijkheid den 29 May in 't voorgaande jaar was geschied, vond de zaaken zo verwart, en reddeloos, dat het Land zonder zijne hulp zeekerlijk het uiterste gevaar zoude overgekomen zijn. Want d' oneenigheid tusschen de Prinsgezinden en beminnaars der Onwaardeerbaare Vryheid was zoo groot, dat de eerste, nog willende het oppergezag behouden, gelijk hen by de Stadhouderlijke Regeering toegelaten was, de anderen geheel en al zogten t' onderdrukken.

Dewijl zijn Ed: met alle zagtzinnigheid dit te vooren quam, kreeg hy van den dag zijner bediening af veel yverzugtige slaafsgezinden tot zijne vyanden; het geen zijne yver voor het algemeene-best deed aangroeijen, hebbende in de tijd van zijne negentien jaarige bedieninge vier Oorlogen te Land, en ruym zo veel te water doen verdwijnen; behalven alle de verbonden die hy met zo veel Mogentheden, zo binnen als buyten Europa, heeft geslooten, gelijk in de gevolge zal blijken. Dog voor en aleer wy ons zo verre inlaaten, dunkt my nodig, den Leezer de last van dit treffelijk dog moeijelijk ampt voor te leggen, en te toonen dat geen Roozen zonder doornen wassen.

I.

Commissie van den Raad Pensionaris.

IN den eersten, ten einde het gemeene Landt gestadig van den Raad Pensionaris gediend mag werden, zoo zal hy geene Officien, benevens het Raad Pensionarischap, binnen of buyten 's Lands mogen bedienen in geenderhande manieren onder eenig pretext.

II.

Ende om in alle zaken zijnen dienst ende advijse te mogen gebruyken, sal hy zich in alle zaaken zoo van de Quartieren, Steden, Dorpen ende Collegien van Holland ende West-Vriesland, als ook vande andere Provintien

IOHAN DE WITT,

Raad Penſionaris van Holland en Westvriesland, enz. enz.

C. Huybrechts Sculp.

vintien en landen, zoo veel dat Holland ende Weſt-Vrieſland zoude mogen roeren, Neutraal ende onpartijdig houden, nimant ten dienſte ſtaan, Advijs ofte Conſultatie geven, ofte ook eenige Penſioenen ofte Gagien nemen. 1653.

III.

Sal gehouden wezen naar zijn uitterſte vermogen te beſorgen, dat de Privilegien, Gerechtigheden, Coſtuimen ende Uſantien van den Landen van Holland ende Weſt-Vrieſland, mitsgaders de behoorlijke authoriteit van den Staat, in alles geconſerveert ende bewaart werde.

IV.

Sal den zelven neerſtelijk ende getrouwelijk alle Proceſſen die 't Land van Holland ende Weſt-Vrieſland heeft, of namaals geduurende zijnen dienſt krijgen zal, doen vorderen ende avanceren.

V.

Ende op dat de Staten tot allen tijden mogen werden onderricht wat Proceſſen zy uitſtaande hebben, zal des verſogt zijnde, raport doen van den Staat van 's Lands Proceſſen, ende voorts tot allen als ſulx notelijk weſen ſal.

VI.

Item, hy zal aan die van de Edelen comparerende in 't Collegie van de Gecommitteerde Raden, ten minſten agt dagen voor dat de dagvaart is verſchenen, zo verre den tijd ſulx lyden mag, in geſchrifte doen leveren de poincten ende ſtucken, daar op de dagvaart ſal dienen ingeſtelt, met kenniſſe van de Gecommitteerde Raden, ten eynde de Edelen een dag ofte meer voor de Vergaderinge met den anderen daar op mogen delibereren.

VII.

Sal gehouden weſen alle dagvaarden van de Staten precijſe waar te nemen, op den dag jegens den welke de beſchrijvinge is gedaan, ende zal met de preſente Leden de beſoigne ter hand nemen, ende alle voorvallende ſaaken afdoen, tot vergeven van Ampten en Officien incluis, zonder de aankomſte van de abſente Leden te verwachten.

VIII.

Sal het werk van de Vergaderinge beginnen des voormiddags ten negen uyren, ende des namiddags ten drie uyren, en eindigen des morgens ten twaalf, en des namiddags ten zes uuren.

IX.

Sal de voorſtellinge by hem te doen in dier voegen zien te beleiden, dat op elke ſeſſie zoo voor als naar middag t' elken een omvrage tot Concluſie mag werden gebragt.

X.

In cas van abſentie van eenige Leden na dat de uyre van de Vergaderinge zal gekomen weſen, zal hy ter hand nemen de lecturen van ee-

1653. nige requeſten, ofte andere zaken buyten de poincten van beſchrijvinge, om alzo een omvrage vooren af te doen.

XI.

Sal (de Vergadering compleet zijnde) ter hand nemen de Poincten van beſchrijvinge, ende voor eerſt de geene, die tot geld-middelen zijn ſtrekkende, ende zal niet te min alle andere poincten ſommierlijk overgaan, om door dat middel de inclinatie van de Leden) zo haaſt doenlijk is) tot de voorſz Poincten te mogen verſtaan.

XII.

Sal by reſumptie op de Poincten beſoignerende, alleen aanmanen ende ſommeren de Leden die difficil zijn gebleven, zonder daar over een generale omvrage te doen, 't en ware hy Raat Penſionaris zonderlinge redenen hadde om anders te doen.

XIII.

Sal een byzonder Lijſte houden van de leden die by haar Ed. Groot Mog. tot eenige particuliere beſongie zullen weſen gecommitteert, ende alle weke eenmaal het Lid, dat het eerſte is, in elke Commiſſie aanmanen dat de voorſz beſoigne mag werden gevordert, gevende met eene aan het zelve lit Extract uit de voorſz. Commiſſie.

XIV.

Sal rapport doen aan haar Groot Mog. in 't begin van elke Vergaderinge, wat 't ſedert het ſcheiden van de laatſt voorgaande Vergaderinge ter Generaliteit ende Gecommitteerde Raden, voor notable ſaken zijn voorgevallen.

XV.

Sal alle Requeſten de Pachters van de middelen rakende (alvoorens die ter Vergaderinge te lezen) ſtellen in handen van de Commiſſariſen by haar Ed. Gr. Mog. daar toe te ordonneeren, om daar na ter Vergaderinge in te brengen de geene die hem by de voorſz. Commiſſie, na gedane viſitatie, ter hand ſullen werden geſtelt.

XVI.

Ende na het oplezen van elk poinct, zal hy den Edelen ende Steden daar op haar advijs en opinie laten verklaren, zonder ymant van dezelve in 't geven van haar Advijs en verklaren van hunne opinie, te interrumperen of ſijn advijs te verklaren, ten ware van hem by de Edelen ende Steden ſulx werde begeert.

XVII.

Sal de opinien, omvragen, en een yders opinie annoteren, en omgevraagt zijnde, verklaren wat de meeſte ſtemmen ofte opinien zijn, om daar na geconcludeert, rezolutie genomen ende ingeſtelt te werden.

XVIII.

Item zal bezorgen dat alle maandags namiddags in de Vergaderinge gerezumeert werden alle reſolutien van importantie in de voorgaande weeke genomen: ende alzoo tot laſte van den Secretaris ſtaan de extentien

van

van de Apoſtillen ende Appoinctementen op de ordinaris Requeſten, zo zullen de zelve (van importantie wezende) by den Raad Penſionaris ende Secretaris te ſamen werden gereſumeert al eer de zelve zullen werden uitgegeven. 1653.

XIX.

Sal ook een pertinente Regiſter gemaakt ende gehouden worden van alle de Reſolutien van de Staten, gelijk by den Secretaris regiſter zal werden gehouden van de Appoinctementen op de Requeſten den Staten gepreſenteert, gegeven, met ſommier verhaal van 't verſoek by dezelve Requeſte gedaan, welk Regiſter onder den Secretaris zal beruſten, om tot allen tijden geopent te werden ter begeerte van de Leeden van de Vergaderinge.

XX.

Sal gehouden wezen alle Ordonnantie, Acten, Placcaten, Conſenten, Rezolutien ende andere depeſchen van importantie zelfs te extenderen ende doen regiſtreren, ende voor het hoofd van elk depeſche het ſommier en inhouden van dien, annoteren.

XXI.

Ende zal mede bezorgen dat ten langſten binnen acht ofte veertien dagen na yder dachvaart de geëxtendeerde reſolutien mogen werden geſtelt, om tot koſten van 't gemeene Land een ygelijk van de Staten als Edelen ende Steden gelevert werden Copye van dezelve, ook van alle Acten van Conſenten.

XXII.

Sal t' elken, des verſogt zijnde, de Staten overleveren Inventaris van alle Boeken, Stukken Charteren ende papieren, het gemeene Land toebehorende en onder hem beruſtende, ten eynde de Staten daar uit t' haren gelieven mogen doen ligten al zodanige die zy achten zullen dat in des gemeene Lands archivis behooren nedergeleit ende bewaart te werden.

XXIII.

Item, zal den Raad-Penſionaris ſecreet houden ende niet ter Werelt reveleren de opinien die by een ygelijk gegeven zijn, ende ook de redenen daar toe geallegeert, mitsgaders alle ſaaken in de Vergaderinge gehandelt, die behoren ofte anderſints bevolen zullen werden ſecreet te houden.

XXIV.

Sal mede gehouden weſen alle Commiſſien ende reyſen die hem by den Staten binnen de geunieerde Landen ten laſte geleyt zullen werden, naarſtelijk ende getrouwelijk te agtervolgen, ende reyzende in Commiſſie zal hy zijn laſt nemen by geſchrifte, getcekent by een van de Edelen, ende twee van de Gedeputeerden van de Steden ordentlijk by gebeurte, op alzulken voet ende ordre, als by de Vergaderinge generalijk goet gevonden zal werden.

XXV.

Item, zal gehouden wezen te compareren ordinarie in 't Collegie van de Gecommitteerde Raden, mitsgaders ter Vergaderinge van de Ho. Mog. Heeren Staten Generaal, alwaar hy niet meer als voix dehelirative zal hebben,

1653. hebben, ende bevindende daar eenige zaake voor te vallen, alwaar de Heeren Staten van Holland ende West-Vriesland behooren op beschreven te worden, als voor den dienst van 't Land bevonden zal werden te behooren, ende 't geene hem by de zelve 't zy om de Staten te beschrijven, of eenige andere depesches te doen, te laste geleit zal werden, naarstelijk te effectueren, ende zal zijn ordinaris woonplaats houden in den Hage.

XXVI.

Ende zal hem op den Eed bevolen wezen hem geensints te bemoeijen met het verkiesen ofte stellen van eenige Officieren, Vroetschappen ofte andere Magistraten in Steden, ofte ten platte Lande, mitsgaders ook niemant wie die zoude mogen wezen, in de Vergaderinge van de Staten, by de Gecommitteerde Raden in de Generaliteit, by zijn Excellentie, ofte elders tot Officien van Justitien, Finantie, Militaire, ofte andere polityque opentlijk noch bedectelijk mogen recommanderen.

XXVII.

Sal gehouden zijn een waakent oog te houden op 't stuk van de Finantie, om zoo veel doenlijk, hem daar na te informeeren ende de Heeren Staten, des verzogt zijnde, te dienen van advys, maar hem niet onderwinden met het ordonneren ofte distribuëren van de Finantie, maar daar mede te laten begaan de Heeren Gecommitteerde Raden, die hy zal gehouden wezen te dienen van advijs.

XXVIII.

Insgelijks zal continuëren in de Correspondentie van de Ambassadeurs van desen Staat in andere Rijken, zoo als den voorgemelte Raad Pensionaris is toegestaan geweest, volgens de resolutie van haar Ed. Gr. Mog. van den vijf-en-twintigsten July sestien hondert zes-en-twintig.

XXIX.

Dog en zal hem niet vervorderen eenige Correspondentien te houden, mondelinge ofte by geschrift, met Koningen, Princen, Vorsten, Republijken, Steden, Gemeenten, Ambassadeurs, Agenten, nogte andere buyten ofte binnen den Lande, van zaken die secreet zijn en den Staat van den Lande aangaande, ten ware hem sulkx by expresse resolutie van de Staten van Holland ende West-Vriesland werden geordonneert, ende de Brieven die hem daar op zullen toegeschreven ende gezonden werden, mitsgaders het substantieelste van de propoosten daar op gevallen, zal gehouden zijn in de vergaderinge van de Staten, ofte in absentie van de zelve, aan de Gecommitteerde Raden, in presentie van de Gedeputeerden van West-Vriesland ter Vergaderinge van de Ho. Mog. Heeren Staten Generaal in loco zijnde, overleveren, laten lezen ende rapporteren, om daar op resolutie genomen te werden, ten meesten dienst van den Lande.

XXX.

Zal geen Missive aan de Staten ofte Gecommitteerde Raden geaddresseert mogen openen, dan in de Vergaderinge der zelver, ende ten overstaan van de geene die van de zelve prezent zijn aan de welke die zullen

zullen wezen geaddreſſeert, ende dat terſtond na de *receptie* van de zelve, gelijk ook geen Miſſiven ofte Brieven zal mogen achterhouden, nog na zijn welgevallen mogen doen openen, den Staat van den Lande betreffende, maar die terſtond na den ontfang van dezelve moeten voortbrengen, om gelezen, ende den inhoud geweten te werden. 1653.

XXXI.

Voor welken dienſt, den voorſz Raad Penſionaris, jaarlijks voor Penſioen ofte gave genieten ſal uit de gemeene Lands Impoſitien, ter Somme toe van drie duyſend Carolus guldens, daar van alle drie maanden een vierendeel zal worden betaalt.

XXXII.

Ende reizende in eenige extraordinaris beſoigne, door laſt ende commiſſien van de Staaten, ofte Gecommitteerde Raden, ſal genieten gelijke vacatie als andere Gedeputeerden, ten waare de Staten goet vonden, dat den Raad Penſionaris, nog daar en boven een Klerk zouden mogen mede nemen, ende gebruiken, in welken gevalle hy voor den ſelven daags..... ten reguarde van zijn koſten meer ſal genieten, ende dat boven ſchuit ende Wagen-vragten.

XXXIII.

Ende zal de voorſchreeve Raad Penſionaris een Eed doen, dat hy hem naar alle de voorſz poincten ſal reguleeren, ende voorts al tot dienſte van den Lande van Holland ende Weſt-Vrieſland doen dat een goed ende getrouwen Raad Penſionaris ſchuldig is, ende behoort te doen, ſonder eenige giften ofte gaven, klein ofte groot, die na Regten verboden zijn te ontfangen, op pœne van infamie ende prevatie van zijnen ſtaat.

XXXIV.

Den dienſt van deezen Raad Penſionaris, ſal deuren den tijd van vijf Jaaren, welke geëxpediteerd zijnde, van nieuws zal werden gedelibereerd op het verkiezen van eenen andere, ten waare met verre de meeſte ſtemmen goet gevonden wierde, dezen wederom in dienſt aan te nemen, op deze zijne Inſtructie, die hier ook van nieuws in de Vergaderinge ſal werden geleezen, geëxamineert ende gearrſteert, ende by dezen geſworen, ende zal geduerende zijnen dienſt, zijnen rang en ſeſſie moeten nemen, beneden de Staten en Gecommitteerde Raden reſpective.

Ende by zoo verre hy in dienſt niet en werd gecontinueert, zal geen andere Staten uit de Provintie van Holland mogen bedienen, als met conſent, ende voorweten, van de Heeren Staten van Holland ende Weſt-Vriesland.

Aldus gearreſteert in volle Vergaderinge van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staaten voornoemt, in den Hage den twintigſten Marty ſestien-hondert een en veertig.

1653. Dit bevel heeft zijn Ed. met zulk een groote naarſtigheid en Lof bediend, dat hy zig daar door by de naazaten heeft doen vereeuwigen. Niet te min wierd het graauw dagelijks aangeſtookt, muitende in de meeſte ſteden, zeggende dat men het huis van *Orangien* wilden uitroijen, het welk den Staat en zoo veel menſchen groot gemaakt hadde, de jonge Prins, nu drie jaaren oud, buiten de Stadhouderlijke regering ſtellen, en de wetten naar de zin en het belang van eenige quaad meenende veranderen: dit volk, niet overwegende de ſlaafagtigheid eener eenhoofdige heerſchappy, of de vrugten van een zagte en vrije Staatsregeering, daar de welmeenende Overheid in alle ſteeden nagt en dag vroeten en arbeiden, om de Ingezetenen het zoet daar van te doen ſmaaken, rotten te zamen in Dordregt, Enkhuizen, Hoorn en 's Gravenhagen, in welkers laatſte plaats men nieuwe Vaandels aan de Burgery hadde uitgedeeld, daar zy weigerden onder op te trekken, loopende en ſchreeuwende als uitzinnigen, en gooide de glaaze van verſcheide voornaame huizen in; willende de oude wederom hebben, om dat daar 't waapen des Prince van *Oranjen* in geſchilderd ſtond, het welk hen onder oogluiking toegeſtaan wierd; daar nevens ſtrooide men overal wederzijdſche ſchimpdichten uit, waar van deeze twee, in een der voornaamſte Steeden aangeplakt ſtonden.

Hier leid den tweede Will'm in 't zand,
Die 't vrygevogte Nederland,
Zogt met zijn aanhang t' onderdrukken.
De derde zal 't zo wel niet lukken.
't Was tegens pligt, en Trouw, en eer.
Een waare Batavier duld geen Eenhoofdig Heer.

Het tweede.

Hier ruſt Oranjens Prins, den grootſten Oorlogsheld,
Die Hollands Moeders-Stad dorſt aandoen met geweld,
Om *Souverain* te zijn, in weerwil van de Staaten.
Wat omkeer neemd deez dood? wat roept men langs de ſtraaten? De

De Geldzugt legt ter neer, getroffen van Gods hand: 1653.
Nu komt de Vryheid weer in 't droevig Nederland.

Zo haast men tot Amsterdam, 's morgens om vier uuren, des Princen dood hoorden, wierd daar mildelijk in d'arm-bus gegeeven; en onder anderen eenige stukken goud, nevens dit gedigt, by de Diakens onder de *Predikatie* in 't zakje gevonden.

De Prins is doot,
Mijn gaaf vergroot,
Geen blyder maar
In tagtig jaar.

Van de andere kant zag men deeze:

Gallia perpessa est quondam mala plurima ab Anglis:
Plurima ab his Batavi nunc quoque damna ferunt.
Aureliam Galli post oppositere puellam,
Auriacum Batavi opponite nunc puerum,
Qui quondam expulsi pugnante fuere puella:
Hos puero Duce non pellere nunc pudeat.

Dog alle deeze aanstootelijkheeden wierden door haar Ed. Gr. Mog. de Heere Staaten van Holland ende West-Vriesland, middelerwijl, met eenige belhamels gevangen te neemen, verdreeven.

Zwakke gesteltheid des Lands op d'intreede van de Heer JOHAN de WITT, als Raad-*Pensionaris* van Holland en West-vriesland.

Ik kan niet verby gaan den Leezer te vertoonen, in hoe zwakke gesteldheid het land in die tijd was, om te doen zien in welke verwartheid zijn Ed. aan 't Roer van Staat gekoomen is; My keerende aan zeekere overweeginge, die niet zonder zijn Ed. toe doen, eenige jaaren hier na, wegens deeze zaake, op het papier is gebragt, beginnende

„'t Is waar, dat de dood van Prins Willem de tweede, „nog zoodanige heilzaame vrugten niet voortgebragt heeft, „als wel uitterlijk scheen dat daar van met reeden albereids ge-

Waarom ge ver-

1653. „verwagt konde werden, inzonderheid, *vermits tot nog toe gee-*
„*ne verligtinge van zoo zwaare Schattinge en Impoſitien daar op is ge-*
ligting van Impoſten is gevolgt; namentlijk, „*volgd*; maar als de reede van dien en 't gepaſſeerde te regt
„onderzogt en aangemerkt werd, zoo zal men bevinden
„dat de oorzaak daar van *niet de tegenwoordige Vrye Regeer-*
„*ders*, maar wel *de voorige verkragte Regeeringe*, met *de Stadhou-*
door de voorige verkragte Regeringe, ende de overblijffelen van dien. „*ders*, *Gouverneurs* en *Capitains Generaal: mitſgaders, de over-geble-*
„*vene ſwakheeden daar uit voortgekoomen, te imputeeren zy*: ja, *dat*
„*ſelfs verwonderens waardig is, dat de zaake ten goede van 't gemeene*
„*beſte, in de tegenwoordige conjecturere van tijden albereids zoo verre*
„*zy gebragt*; Want als de bekende en uitterlijk blijkende oor-
„zaken van 't geene voorſchreeven is, ingezien ende opgeteld
„werden, zoo zullen eenen iegelijke zulks nadenkende, aan-
„ſtonds voor oogen koomen deeze vier navolgende zaaken.

„In den *eerſten*, dat ten tijde van het voorſchreeve overlij-
„den van den laatſt-geweezene Stadhouder en Capitain Gene-
„raal, de Provintie van Holland, weezende van zoo kleynen
„omtrek, en van zoo ſlegten bodem, belaſt is gebleeven
„met zoo vervaarlijken Capitaal op intereſſe genegotieert, en
„zoo exceſſijf veel loopende ſchulden, dat het in andere Lan-
Vermits het Land van Holland doenmaal belaſt was met hondert en veertig millioenen guldens op intereſt, en daar en boven dertien millioenen loopende Schulden; als mede met de Franſe Zeeroveryen! „den, en moogelijk ook voor de Nakoomelingen in Holland,
„zelfs ongeloovelijk zal ſchijnen, dat zoo geringe Provintie,
„met zoo grooten laſt en beſwaarniſſe nog heeft konnen be-
„ſtaan: en dat de Ingezetenen van dien, niet alleenlijk de
„jarelijkze *Intereſſen* van zoo onuitſpreekelijken Capitaal: maar
„nog daar en bove zoo veel laſten, tot haare en harer laſtige
„Bondgenooten defenſie, hebben konnen draagen, zijnde
„by de Heeren Staten van de zelve Provintie, korts voor 't
„overlijden van den voorſchreeve Stadhouder en Capitain Ge-
„neraal, *Prins Willem*, *Vader van den tegenwoordige Prince van Oragni-*
„*en*, aan den zelven geremonſtreert, en ook naderhand tot
„verdediginge van hare Proceduuren in den Jaare 1650. gehou-
„den, Publijkelijk bekent gemaakt, dat het Gemeene Land van
„Holland, doenmaals was belaſt met penningen op intereſt ge-
„ligt, ter ſomme van *honderd en veertig millioenen guldens*, en nog
„daar en boven met loopende Schulden, ter ſomme van omtrent
„*dertien millioenen.*

Ten

„ Ten *tweeden*, dat de goede Ingezetenen van de voorſchreeve „ Provintie, haare koopmanſchap drijvende op de Levanten, „ omtrent de zelve tijd, en voornamentlijk in den jaare 1650. „ en 1651. *door de Franſche Rovers op de middellandſche Zee*, uitterma- „ ten zijn beſchadigd geworden, zoo verre, dat een gedeelte „ alleenelijk van de voorſchreve ſchade, te weten voor zoo veel „ de Kooplluiden tot *Amſterdam*, door publijk bevel, hebben „ aangebragt, en wilden bekend ſtaan, gerendeerd heeft ter „ ſomme van verre over de honderd tonnen gouds. 1653. Met den Engelſen oorlog.

„ Ten *derden*, dat dezen Staat in den jaare 1652. is vervallen, „ en tot het laatſt van het jaar 54 toe, verbleeven in openbaare „ Oorlooge met de *Engelſchen*, waar door eene merkelijke ver- „ ſparringe in de Commercie, en ook notable verliezen aan vee- „ le Trafijcquanten der voorſchreve Provintie zijn veroorzaakt.

„ En ten *vierden*, de *Ooſterſe Oorlogen* korts daar aan op gekomen, „ voornamentlijk voor zoo veel dezelve tuſſchen de Koningin van „ *Sweeden* en *Denemarken* zijn gevoerd: en deezen Staat by forme van „ aſſiſtentie zig daar inne vermengd heeft gehad. Alle welke publij- „ ke zaaken, nademaal by een ygelijke wel voor reedenen van 't ge- „ ne voorſchreeve is, erkend; maar de regte gronden en inner- „ lijke oorzaken van de zelve by weinigen curieuſelijk naar-ge- „ ſpeurd, en over zulks by veelen, *als effecten van de tegenwoordige Re-* „ *geeringe*, aangezien werden: zoo heeft het my noodig geagt, „ naar mijne beſte weetenſchap, aan te wijzen, van waar de zelve „ zaken, menſchelijker-wijſe geſprooken, eigentlijk herkomen zijn. Als ook met de Ooſterſe Oorlogen: Werd aangewezen dat onze voorlede Capitains Generaal met hunne aanhang de oorzake onzer afgrijſelijke belaſtingen zijn geweeſt;

„ En *eerſtelijk*, wat belangd de voorſchreeve genegotieerde hon- „ derd en veertig millioenen guldens, met de loopende Schulden, „ hier vooren aangeroerd, zoo is wel bekend, en ook ligtelijk te „ begrijpen, dat dezelve laſt door den *Capitain Generaal* en zijne „ *Flatteurs*, den goeden Regeerderen van Holland over den hal- „ ze gedrongen is, *aangezien de voorſz. Capitalen verſpild zijn, tot uit-* „ *voeringe van de ambitie en glorie van den gemelden Capitain Generaal*, „ om groote Leegers te Velde te brengen, en door verwon- „ derens-waardige Belegeringen te conqueſteeren die Steeden, „ die nog heeden ten daage, tot eenen zwaaren ballaſt voor „ Holland zijn ſtrekkende; en het geene in deezen nog meeſt „ ſtonde te beklagen, was, dat de voorſchreeve Frontier-Stee- Want die de opgenomene penningen misbruykten om Steden te conqueſteren?

1653. „den, 't eenemaal overgegeven geweeſt zijnde, aan de dispoſi-
——— „tie van den Capitain Generaal, zoo ten aanzien van 't ſtellen
ende door „van *Gouverneurs* ofte *Commandeurs*, en 't *leggen van Garnizoenen* in
dic het ar- „dezelve, als anderzins, alleenelijk waren dienende *tot zoo veele*
me Holland „*Citadellen, om het arme Holland daar meede als in boejen te houden*: en
in boejen „dat men dikmaals met jammer heeft moeten aanzien, dat, ter-
te houden. „wijle te Lande zoo veel millioenen aan de ambitie van den Ca-
„pitain Generaal wierden opgeofferd, ter *Zee de noodige defentie*
„van de Commercie en Navigatie, wezende de ziele van Hol-
„land, moeſte aankomen op de middelen van de Convoyen en
„Licenten, die uit de Koopluyden alleen wierden getrokken;
„ja dat meer is, *dat ook ſomwijlen nog een gedeelte van de voorſz. mid-*
„*delen tot den Oorlog te lande wierde gediverteerd.*

Werd met „Ik weet wel, dat by veelen die manier van Huyshoudinge
een gelij- „egter niet miſprijzelik geagt wierd, om redenen, dat de goede
kenisſe ver- „Ingezetenen, dien 't geluk te beurte viel, van door de *Zee-*
klaard, hoe „*roovereijen* ende het misbruik der *Weſt-Indiſche Compagnie*,
veel de „niet beſchadigd te werden, doenmaals immers zoo wel, ja bee-
Staat van 't „ter varende waren als tegenwoordig; en dat 'er doenmaals wel
Land onder „een goede ſtuiver viel te verdienen, ende dat daar en booven
deze vrye „die veelvoudige verwoeſtende, in meeſt alle onze omleggende
Regeering „ende ook verre geleegene Landen voorgevallene Oorlogen,
beter vaart „zeer veele *rijke Vlugtelingen* bewoogen, zig neder te zetten in Hol-
als voor de- „land. Maar ik wenſchte, dat die arme menſchen wat verder za-
zen onder „gen als haar neus lang is, en *dan zouden zy bevroeden, dat het doen-*
de Stadhou- „*maals in 't Gemeene land toeging, even als my voorſtaat gebeurd te we-*
ders Gou- „*zen in een zeekere Familie, van Gode den Heere met tijdelijke middelen*
verneurs en „*wel gezeegend, daar de Ouders overleeden zijnde, de Kinderen geraakt*
Capitains „*waren onder d'opzigte van* een quiſtige Voogd, *die ganſch geene reeke-*
Gereraal: „*ninge maakende, van den hoogen boom afteerde, en als'er geen geld in cas-*
Namenlijk „*ſa was, terſtond eene goede ſomme, tot laſte van de arme Weezen, op*
Toen nam „*intereſt lichtede: in die familie waren te dier tijde de voorſz Kinderen in*
men dap- „*hare domme jeugd, ook de buur-kinderen ende de dienſt-boden, haar ten*
per veel „*hoogſten verheugende, als alles hebbende en doende daar haar hert en luſt*
geld op In- „*naar was ſtrekkende*; naderhand gebeurd zijnde, dat de voorſchre-
treſſe om „ve *quiſtige Voogd* dezer Wereld was koomen te overlijden, *raak-*
het zelven
rijkelijk,
hoflijk, en
ruyterlijk
te verquis-
ten: ende

ten

„ *ten de voorſz. Kinderen onder d'opſigte van een wel-gereguleerde* Wees-ka- 1653.
„ mer, *die continuelijk zelfs het ooge daar op houdende en voorts beſteld heb-*
„ *bende onder de dagelijkze zorge* van eenen vroomen, naarſtigen, nug- nu meſna-
„ teren Man; *de voorſz. Huishoudinge op eene geheel andere wijze geregu-* geerd en ſo-
„ *leerd wierde onder* behoorlijke meſnagie, *zonder eenige quiſtinge, ja zoo-* bereet men
„ *danig, dat in plaatze, ten tijde van den voorgaanden Voogd*, jarelijks om allengs
„ veel ten achteren geteerd, en t'elkens geld op intereſt genomen die door
„ was, *als doen yder jaar* de Caſſa merkelijk te booven quam; *welk* voorgaande
„ *overſchot ook t'elkens ge-employeerd wierden tot afleggінge van een gedeel-* quade huis-
„ *te der Capitalen, daar mede de voorige Voogd den boedel van de arme Wee-* houding
„ *zen bezwaard hadde.* gemaakte
ſchulden af
te leggen.

„ *Maar in de zelve tijd* murmureerden de voorſchreve Kinderen,
„ zeggende: *dat zy als doen van conditie merkelijk waren verargerd, dat* Welke ſuy-
„ *het leeven een luſt hadde onder de voorgaande Voogd, insgelijks klaagden* nige huys-
„ *de Buur-kinderen en Dienſt-booden, zeggende: dat men by de voorgaan-* houdinge
„ *de Voogd, in dat huis, ſomwijlen zijn hert eens mogte ophalen: maar dat* aan veele
„ *het aldaar nu een dorren ſtroom was: dog die arme onnozele Wees-kinde-* onverſtan-
„ *ren dagten weinig, dat in gevallen die eerſte Huyshoudinge langer gecon-* dige ofte
„ *tinueerd hadde, het voor haar naderhand, in haare meerderjarigheid, een* quaad wil-
„ *droevige tijd zoude hebben geworden:* en wy onnozele arme Hollan- lige Ingeſe-
„ ders, die met regt domme Hollanders mogen genoemd werden, tenen, onzes
„ *hoe lange zullen wy nog blijven in onze kintsheid, en in onze domme jeugt,* Lands, mis-
„ *zonder te bemerken dat die weelde, die wy doenmaals voelden, voortquam* haagd.
„ *uit die quade meſnagie van dien quiſtigen Voogd, die dat Capitaal van*
„ *honderd en veertig Millioenen ten onzen laſte heeft doen negotiëren?* Immers
„ behoorde wy te begrijpen, *dat wy nu nog geſchat en geſchooren moe-*
„ *ten werden om de intereſten van dat capitaal op te brengen en te betalen:* Ende van
„ *uit welke ſchattinge alleen, onze teegenwoordige Opſienders de geheele Huys-* onze Na-
„ *houdinge anderſins wel zouden konnen vervullen:* Sulks dat alle 't ge- buren, ende
„ ne wy jegenwoordig tot ons onderhoud en beſcherminge heb- andere
„ ben op te brengen en te betalen, en 't gunt ons zoo zuur valt, Vremdelin-
„ warelijk gezegd moet werden *de bittere vrugt te weezen van dien* gen, die
„ *boom van weelde, die ons die ſchoone Voogd geplant hadde; en daar om* door ge-
„ *wy als jonge domme kuykens in vreugde gedanſt hebben:* dat onze Buur- melde quis-
„ kinderen, de *Gelderſche, Stichtſche, Over-Yſelſche*, ende andere *Jonc-* tige huis-
„ *keren*, die weelde niet verveelde: en *dat ook onze gebuurde kneg-* houdinge
„ *ten, met geheele Regimenten Franſchen, Engelſchen, Schotten en Walen*, plagten
ook ruizig
te teeren
zeer mis-

dat

1653. „ dat leeven in ons Huis wel behaagden; en dat haar hert nog vry
„ wat jeukerig is, om die tijd eens weer te herhalen, dat kan ik nog
preezen wierd. „ inſchikken; *Het is goed riemen te ſnyden uit een ander mans leer*? maar
„ dat wy Hollanders zoo dom zouden wezen, dat wy niet zou-
„ den konnen zien, *dat de jegenwoordige huishoudinge is onze behoude-*
„ *niſſe, en de voorgaande onze zeekere ruïne eindelijk hadde moete naar zig*
„ *ſleepen*, dat is voorwaar onbegrijpelijk.

„ Wat de voorſchreeve *tweede* oorzaake belangd, namentlijk
Werd aangeweezen dat de Franſe en Engelſe Zeerovery, by gelegentheid, ofte door toedoen der geweezene regeeringe, is ontſtaan. „ de *piraterije in de Middellandſche Zee*, en daar omtrent gepleegd,
„ zoo is voor eerſt evident, dat nademaal alle de Middelen van
„ Holland, zoo wel de voorſchreeve genegotieerde Capitalen,
„ als 't gunt uyt het ſweet en beloed der goede ingezetenen van
„ de zelve Provintie wierd geperſt, aan de ambitie van den Ca-
„ pitain Generaal, als boven geſacrifieert wierde, daar door by
„ defect van vigoreuze beſcherminge ter Zee, een open veld
„ wierde gegeven voor alle roofgierige Natien, om op de rijk gela-
„ dene Hollandze ſchepen te equiperen, en op vry-buyt te varen,
„ *quis neſcit maximam peccandi, illecebram, eſſe impunitatis ſpem*,

Die altijds 't Schaap wil wezen,
Heeft eindelijk den Wolf te vrezen.

„ Daar by dan nog gekomen is, dat men onder pretext
„ van die geſloote Vreede met Spanjen; even als of gene qua-
Alzo door het zelver ofte der Pluimſtrijkeren toedoen onzer Oorlogſchepen verkoft zijn geworden. „ de Menſchen meer in de Wereld waren geweeſt, en of alle
„ begeerlijkheid tot het goed van zijn evennaſten daar mede
„ hadde opgehouden, door zijne *Creaturen* en *Flatteurs*, het werk
„ met groote drift daar toe beleyd heeft gehad, dat verſcheide
„ Oorlogſcheepen van dezen Staat verkogt, en deze Landen
„ daar door van hare nodige beſcherminge te water ontbloot
„ zijn; daar jegens de vroome en verreziende Regeerders zig
„ doenmaals des te minder hebben mogen oppozeren, om dat
„ haar daar en tegen, door den Capitain Generaal, nog een an-
„ der quaad boven 't hoofd hing, namentlijk, dat zoo haaſt hy
„ (die doenmaals zijn tijd nog meeſt met *jagen, vliegen, kaat-*
„ *zen, danſen, Comedien*, en andere *infamer debauchen* door brag-
„ te) zig tot zaken van Staat zoude beginnen te appliceeren,
alle

„alle de overblijvende *navale van macht* van 't Land zoude ge- 1653.
„bruikt hebben *tegen de Regeringe van Engeland*, tot *voortzettinge*
„*van de intereſſen van zijne Familie*, edog tot zeer beſwarelijke on-
„gemakken van alle, en voornamentlijk van de trafiqueerende
„Ingezeetenen van Holland.

„Waar op dan ook is gevolgd, dat eenige van de voorſchreve Op dat de Zeerovers Holland en-
„verkofte Scheepen van dezen Staat, de principaalſte der voor- de inſon-
„ſchreeve Roof-ſcheepen zijn geworden; 't welk my wederom derheid
„in gedagte brengt, 't geene in den jare 1651. publijkelijk en Amſterdam
„zeer waarſchijnelijk aangewezen is; namentlijk, dat de voor- gedwee en-
„ſchreeve, en meer andere roveryen uit de *Sorles* en elders door de kleyn
„onzen *Capitain Generaal* zelfs beſteld zouden zijn geweeſt: en- ſouden ma-
„de dat *eenige Oorblaaſers van dien jongen Vorſt hem geperſuadeerd had-* ken.
„*den dat de Zee-rovery 't zekerſte, ja 't eenige middel was om die van*
„*Amſterdam*, daar mede hy eenigen tijd voor zijne dood in groo-
„te twiſt is geweeſt, *gedwee te maaken, en tot zijne devotie te krij-*
„*gen*; zijnde by de *groote Hoofden* eene vaſte Maxime, *alle groote* Den En-
„*en ſterke Steeden, die haar in haare deſſeynen tegenſtand konnen doen,* gelſen Oor-
„*by alle wegen en middelen*; ja als de bedekte wegen haar ontbre- log, is om
„ken, zelfs door openbaar geweld, *klein te maken* en te *ruineren*; en ter liefde
„gelijk 't zelve ons alle Hiſtorien, en d'exempelen van alle, van den
„zoo jegenwoordige als voorgaande tijden, klarelijk beveſti- Huize van
„gen; en die overdenkinge alleen behoorde voor ons *Hollanders*, Oranjen by
„welkers welvaren geheelijk beſtaat *in florizanten koop- en volkrijke* den Hollan-
„*Steden* genoeg te weezen, om eene ſtandvaſtige Rezolutie te deren gele-
„nemen, *van noit tot verkieſinge van eenig permant Hoofd, onder wat* den:
„*naam zulks ook zoude mogen wezen, te vervullen, en daar by onver-*
„*anderlijk te perſiſteren.*

„Wat wyders de voorſz *derde* oorzake belangd, namentlijk
„*den oorlog tegens d' Engelſchen*; dien aangaande meine ik met waar-
„heid te mogen zeggen, en ook zekerlijk te konnen aanwij-
„zen, *dat wy die ſmerte om en ter liefde van den Huize van Oranjen*
„*geleden hebben*; Zijnde zulks, dat die van 't *Parlement* in Enge-
„land, haaren eigen goeden Koning het hoofd afgeſlagen
„hebbende, en daar door by alle Monarchen van de Wereld
„zeer gehaat weezende, ook naar alle menſchelijke apparentie,
„by de naaſtgelege Koningen, moetende vervolgt, en zoo

1653. „veel in haar was, daar over geſtraft werden; op dat zooda-
„nigen feit ongewroken blijvende, hare eygene Onderdanen
„niet tot gelijke daad tegens haar opgewekt mogten werden;
„over zulks haar genoodzaakt vonden de vriendſchap van de-
Want de Engelſen onſevriend-ſchap eerſt verzogt hebben. „zen Staat aan te zoeken, *gelijk zy dan ook*, kort na 't overly-
„den van den Prince van Oranje, *eene zeer aanzienlyke Ambaſ-*
„*ſade herwaarts af-zonden, zonder eenig ander Potentaat ofte Staat in*
„*de Wereld gelijke eere te bewijzen.*

„Ik en zal my nu niet inlaten, om alhier particulierlijk
„te verhalen al 't geene de zelve tot beveſtiginge van de
„vriendſchap, tuſſchen beide de Natien, hebben aangeboden;
„maar het zal my genoeg zijn, dat men weete en aanmerke,
„dat zy by de Commiſſariſſen van de Heere Staaten Gene-
„raal *ernſtig aangehouden hebben, om de vernieuwinge van het bekende*
„*Tractaat van Entrecours in den jaare* 1495. *tuſſchen beide de natien*
„*gemaakt*; aangezien ik van gevoelen ben, en hier vooren ook
„breeder bewezen werd, *dat het dezen Staat ganſs ongeraden is,*
„*zig met Engeland in verdere verbinteniſſen in te laten*; al-hoe-wel
Maar eenige Regeerders, nog ſlaven van dat Huys van Oran-gen gebleven zijnde, kanteden zig tegen de alliantie die de Engelſen ons aanboden. „wy, door de vernieuwinge van 't voorſchreve *Tractaat* niet al-
„leen de vriendſchap, maar ook onze Commercie en Viſſery
„t' eenemaal zeeker geſteld zouden hebben, daar toe de Arti-
„culen van 't voorſchreve Tractaat, en voornamentlijk ten
„rugarde van de Viſſerije, in gewenſte termen zijn leggende:
„*zoo hebben zig nogtans die als ſlaven aan de Huize van Oranjen verbon-*
„*den hielden, niet alleen het beſluit van 't voorſchreven gewenſte Tractaat*
„*wederhouden, maar ook de voorſchreve afgezondene Ambaſſadeurs alle hoon*
„*en ſmaatheid doen wedervaren*; eerſtelijk haar in de publijke deli-
„beratien van Staat tegens de voortgang van 't zelve Tractaat
„by alle bedenkelijke middelen oppoſerende, door 't zoeken
„van uitſtel, op allegatie dat men al voorens behoorde te zien
„*den uitval van de Deſſeinen van den jegenwoordige Koning van groot Brit-*
Lijdende die Engelſe Ambaſſa-deurs hier vele ſmaat-heid. „*tannien*; doenmaals Koning van *Schotland*, en ten andere mede
„*het domme Graauw* tegens de perſoonen van de gemelde Am-
„baſſadeurs ophitſende, ook zoo verre dat *de Heeren Staten van*
„*Holland*, ziende de wederwaardigheden en dagelijkſe dreige-
„menten die aan haar perſoonen geſchiededen, genootzaakt zijn
„geworden, om zwaarder onheilen voor te koomen, *een Corps*

de

„*de Guardes* te doen leggen voor haar logement, en haar in „dier voege door gedurige wagt te bevrijden van gelijke onheil „als onlangs te voore de perſoon van *Dr. Doreſlaar*, afgezon- „dene Miniſter van 't voorſchreve *Parlament*, binnen *'s Graven- „hage* in de Herberge van de Swaan was wedervaren. 1653.

Het welk de Staten van Holland wel zouden hebben willen maar niet konden weeren:

„En *wat afkeerigheid zodanige proceduren in de voorſchreve Heeren „Ambaſſadeurs, en vervolgens mede in hare Meeſters veroorzaakt hebben, „is ligtelijk te begrijpen?* gelijk dan ook daar op is gevolgd, dat „zy naar een geruimen tijd vertoevens, beſpeurt hebbende, „dat den yver van *de vroome opregte Regenten*, die zig te dier tijd „voornamentlijk in de Provintie van *Holland* en Zeeland vertoon- „de, *den tegenſtand van de factie van Orangie niet kon te boven komen*, „haar zeer gemiſcontenteerd wederom naar *Engeland* hebben be- „geven, zeggende eene van de zelve, te weten de Heer *Sint „John*, op zijn afſcheid tegens Commiſſariſſen van haar Hoog. „Mog. *Mijn Heeren, gy hebt het ooge op den uitval van zaaken van „Schotland, en daarom hebt gy onze aangebodene Vriendſchap verſmaad, „dog ik verzekere u dat vele in 't Parlament mede van opinie zijn ge- „weeſt, dat wy herwaards niet en behoorde te komen, ofte eenige Am- „baſſade te zenden, maar eerſt onze zaken met den Koning van Schot- „land te boven te wezen, en als dan uwe Ambaſſadeurs zelfs tot onzent „te verwagten; ik bemerk nu mijne faulte, en zie wel dat die Leden van „'t Parlament die van opinie zijn geweeſt, gelijk hebben gehad, gy Zult „in weinig tijds onze zaken tegen den Koning van Schotland zien gered- „det, en dan door uwe Gezanten komen aanzoeken, 'tgene wy u zoo „cordialijk hebben komen aanbieden; maar geloofd vry dat het u dan zal „berouwen, onze aanbiedinge te hebben verworpen.* En God gave dat „de *ervarentheid* de waarheid van 't voorſchreve diſcours tot onze „groote nadeele niet hadde doen blijken; maar de zaken van de „*Koning van Schotland* door een battaille ten einde gelopen, en „den Oorlog met dezen Staat daar op gevolgd zijnde, hebben „de ſware ſlagen en bekommerniſſen van den zelven oorlog „het voorzeide berouw by velen wel degelijke te wege ge- „bragt; dog *fronte capillata poſt eſt occaſio calva.* Het is te laat de „put te vullen als 't kalf verdronken is.

Waarom die Ambaſſadeurs zeer misnoegd vertrokken.

En een der zelve ons voorzeide dat het ons berouwen zoude de Vriendſchap van Engeland verſmaad te hebben.

Gelijk de ondervinding ons ook geleerd heeft.

„En dit is *de ware oorzaak van den voorſz. droevigen Oorlog*, waar „by komende *het inſupportabel humeur van die Natie*, haare ge-

Ende dit is de ware oorzaak van den

„ duurige *jalouzy over onze florizantie*, en den *ingebooren haat* van „ *Cromwel tegen den Prince van Oranje*, *als een Zuſters Zoone van dien* „ *Koning*, *die hy van de ganſche Wereld het allermeeſt hadde te vrezen*, „ zoo kan een ygelijk ligtelijk afneemen, wat moeyte en zor- „ ge het aan de opregte Regeerders gekoſt heeft, om met de „ zelve Natie wederom in Vreede te moogen geraaken.

eerſten Engelſchen Oorlog geweeſt, welke overblijſſelen der voorgaande Regeringe ook oorzaken van de ooſterſe oorlogen voor zoo veel die Holland aangaan zijn geweeſt.

„ Wat nu eyndelijk het voorſz *vierde poinct*, te weten den „ *Oorſterſen Oorlog* belangd, zoo is 't zeker dat in gevalle dezen „ Staat het geluk gehad hadde van daar omtrent hare deliera- „ tien alleenlijk te mogen beſchikken *naar zijne zware intereſt*, zon- „ der dat men in ſijner eygen boezem gehad hadde *'t zelve quaad dat* „ *ons den Engelſchen Oorlog veroorzaakt heeft*, het gaande vuur, men- „ ſchelijker wijze geſprooken, zeer ligtelijken in den beginne ge- „ bluſt, immers en in allen gevalle *den Oorlog tuſſchen Sweeden* „ *en Denemarken* ſeekerlijk geprevenieerd zoude zijn geweeſt; maar „ het is te erbermen en te beklagen, dat alle deliberatie, daar over „ in de Regeeringe gevallen, getraverſeerd en getrokken ge- „ weeſt zijn *naar het fluctuerende ende veranderlijk humeur en intereſt* „ *van den Ceurvorſt van Brandenburg*, om dat juyſt *die Prins door zijn* „ *huwelijk aan den Huyze van Orangie is geattacheert*, ende in die *tra-* „ *gedie* eene conſiderable; dog *eene zeer vremde rolle geſpeeld heeft.*

Namentlijk de Keurvorſt van Brandenburg en ſlaafagtige Prins geſinden alhier, hebben Holland daar ingewikkeld; en daar na het Elbingſe Tractaat om verre geſtoten.

„ Want in den beginne zoo wanneer den *Koning van Sweeden* „ preparatie makende was, om den optogt in *Poolen* te doen, „ heeft zijne *Ceurvorſtelijke Doorlugtigheid* zig daar tegens met eene „ zonderlinge animeusheid geoppoſeerd, en dienvolgende zig „ in die gelegentheid met vrunden en alliantien zoekende te „ ſterken, zoo hebben de *geaffectioncerden tot den Huize van Orangje*, „ alhier zoo veel weten uit te werken, dat haar Hoog. Mog. na- „ derhand haar by Tractaat van den 27. July des jaars 1655. „ in ſterke verbintenisſe ingelaten hebben, *om zijne Ceurvorſte-* „ *lijke Doorlugtigheid tegens den voorſchreven Koning van Sweeden te defen-* „ *deren*, hebbende naar eene deliberatie van weinig dagen, op „ haar genomen *de Guarantie van het Ceurvorſtelijk Pruiſſen*, een „ point dat voor dato van dien, als het zelfs nog onzeker was, „ of daar omtrent in langen tijd wel eenige attacque zoude we- „ zen te vreezen, voor zoo beſwaarelijk ingeſien was, dat men „ op die reeden alleen veele jaaren aan den anderen de alliantie

Eerſtmaals met eene voor ons zeer beſwarelike alliantie aan te gaan, met den Keurvorſt van Brandenburg,

by

„ by zijne Ceurvorſtelijke Doorlugtigheid aangebooden, met 1653.
„ inſertie van zodanige guarantie, noit hadde willen aangaan, ——
„ en dezen Staat daar door kennelijk buiten de Neutraliteit ge-
„ ſteld zijnde, *hebben haar Hoog: Mog: geen bequame mediateurs kon-*
„ *nen weezen tot nederlegginge van den Oorlog tuſſchen Poolen en Swee*
„ *den*, die voor heenen altijds voornamentlijk door hare inter-
„ poſitie en directie was geaſſopieert.

die daar na eene goede ſomme van penningen van ons genoten hebbende uit d'alliantien plotſelijk geſprongen ende den Sweden toegevallen is.

„ Maar het heeft binnen weinig tijds gebleeken, *dat men zig*
„ *daarinne niet weinig hadde misgrepen*; want na dat zijne Ceurvor-
„ ſtelijke Doorlugtigheid *effect van 't voorſchreve Tractaat van deze had-*
„ *de beginnen te genieten, en ſpecialijk mede een goede ſomme van de be-*
„ *loofde ſubzidie-penningen getocheerd, zoo heeft de zelve zig plotzelijk,*
„ *en zonder eenige voorgaande kenniſſe van dezen Staat, 't eenemaal in de*
„ *party van Sweeden geworpen, afſtreedende den eed van vazallagie aan den*
„ *Koning van Poolen gedaan*, ook uitdrukkelijken *renuncierende van*
„ *de voorſchreve alliante met dezen Staat als booven gemaakt*, ja zelfs korts
„ daar aan zijn *Troupes met die van Sweden conjungerende, en geza-*
„ *mentlijk het Poolſche leeger by Warſchauw bataille leverende.*

Het welk hier eene groote afkeerigheid van en tegen dieu Keurvorſt, en by gevolge ook het ons voordeelig Elbings Tractaat veroorzaakt.

„ Wel is waar dat die actie, als wezende in zig zelven zeer
„ verfoejelijk, en tegens den aard van deze *Natie* ten hoogſten
„ ſtrijdig, alhier generalijken een groote afkeerigheid van den
„ zelven Ceurvorſt veroorzaakt heeft, zodanig dat zelfs *d' aller-*
„ *geaffectioneerſten tot den Huize van Oranjen* haar een geruimen tijd
„ daar na geſchaamd hebben *het Intereſſe van zijne Keurvorſtelijke*
„ *Doorlugtigheid openlijk te partrocineren*; daar door dan ook gebeurd
„ is, dat de *opregte Regeerders* het ware Intereſt van dezen Staat,
„ buiten alle andere reflectie behertigende, hare heilzame *ad-*
„ *vijzen* hebben konnen doen gelden.

De voordélen die 't Elbingſe Tractaat ons zoude hebben aangebragt waren deze: Namentlijk Tollen niet hoger als in den jare 1640.

„ En is dienvolgende het werk met groote wijsheid daar toe
„ beleid, dat men op de regte gronden voor een Land van
„ Commercie, geraakt is in onderhandelinge met *Sweeden*, en
„ dat zedert op *den 11 September des jaars 1656. tot Elbing in Pruis-*
„ *ſen, tuſſchen Ambaſſadeurs van deezen Staat en Commiſſariſſen van den*
„ *Koning van Sweeden, is geſlooten een zeer loffelijk Tractaat, gemeinlijk*
„ *geheten het Elbingſche Tractaat*; daar by in den *eerſten* vaſtgeſteld
„ was, dat nademaal de Sweeden geduurende eenige jaaren voor
„ date van dien in alle haare Landen de tollen zeer exceſſivelijk

1653. „ hadden verhoogd, en voornamentlijk mede de Ingezeetenen „ van deze Nederlanden boven haar eigen ſubjecten zeer had- Ende niet hooger als de Sweden zelfs. „ den bezwaard, over zulks tot redres van dien, de tollen en „ andere belaſtingen onder 't Sweedſch gebied, zoo buiten als „ binnen 't Rijk, zouden werden gebragt op den voet, als de „ zelve omtrent der jaare 1640. waren geweeſt.

En ook zoo kleine als die eenige vremden dragen door de Ingezetenen der Vereenigde Nederlanden betaalt zouden werden. „ Ten *tweeden*, dat in 't reguard van alle verhoogingen van „ tollen en nieuwe belaſtingen, de Ingezeetenen van deeze „ Vereenigde Nederlanden, niet hooger of te verder zouden „ mogen werden beſwaard als de Sweeden zelfs, zulks dat dien „ aangaande tuſſchen beyde de Natien eene volkome gelijkheid „ in alles zouden moeten werden geobzerveerd.

„ Ten *derden*, dat d' Ingezetenen van deze Neederlanden al- „ omme in 't Sweedſch gebied, zoo ten reguarde van tollen, „ als in alle andere voordeelen, geene uitgezonderd, getaxſeerd „ zouden werden als die Natie, die by de Sweeden allerfavo- „ rabelſt getaxſeert wierden, of namaals getaxſeert zoude mo- „ gen werden.

Met inſluitinge van alle andere landen daar ons gelegen is. „ En ten *vierden*, dat alle die aan welkers conzervatie en rus- „ te dezen Staat en de commercie van de goede Ingezetenen van „ dien zonderlinge was gelegen, als onder anderen voornament- „ lijk den *Koning van Denemarken*, en zijne Rijken, den *Ceurvorſt* „ *van Brandenburg* en zijne Landen, mitsgaders de Stad van *Dantſik* „ en alle hare aanhorige plaatzen, in 't voorſz Tractaat wierde „ inbegreepen, met een vaſt beding van dat den Koning van Waar door veel quaats zoude voorgekomen zijn geweeſt. „ Sweeden dezelve nog hare Onderdanen en Ingezetenen, di- „ rectelijk nogte indirectelijk eenige moejeniſſe, of verhinde- „ ringe in de Commercie, veel min eenige oorlog zoude mo- „ gen aandoen.

„ En och! of die goede en welbegonnen zaake hadde mogen „ hebben haar vervolgen, haar uytterſte perfectie, zoo zoude den „ Koning van Denemarken nog heeden ten dage *Meeſter zijn van* „ *de Provintie van Schoonen en meer andere Landen hem by den jongſten* „ *oorlog afgenomen*; *ende de goede Ingezetenen van Holland zouden nog* „ *bezitten veele millioenen die nu in den voorſchreven oorlog van wegen* „ *'t Puplijk geſpild*; *en by particulieren* op Zee verlooren zijn.

En waarom 't ſelve „ Maar alhoewel een geſlooten *Tractaat*, als die geenen die „ daar

„daar over gebruikt zijn geweeſt tot het ſluiten van dien, be- 1653.
„hoorlijke procuratie en volmagt hebben, noodzakelijk *moet* ——-——
„*werden geratificeerd* by die gene die zodanige volmagt en onder nogtans niet is geratificeert geworden namentlijk.
„haar hand en zegel uitgegeven hebben; zoo heeftmen nog-
„tans alhier, na 't ſluiten van 't voorſchreve Tractaat, zoda-
„nige veranderinge inde humeuren beſpeurd, datmen het voor-
„ſchreve Elbingſe Tractaat van dezer zijde niet heeft konnen
„doen ratificeren; ik zoude alhier met waarheid niet konnen
„affirmeren, *dat de Provintie van Holland daar omtrent 't teenemaal* Door Hollands nalatigheid veroorſaakt door de geaffectioneerden tot den Keurvorſt van Brandenburg.
„*buiten ſchuld is geweeſt*, maar wat reſlorten daarinne onder de
„hand moeten geſpeeld hebben, heeft het vervolg van zaken
„klarelijk ontdekt; want als den goeden Koning van Dene-
„marken, onder de hand opgemaakt zijnde, het verroeſte harnas
„aangeſchoten, en den Koning van Sweden derwaards aange-
„lokt hadde, zoo heeft den Keurvorſt van Brandenburg met-
„ter daad betoont, wat hem die occaſie waardig was; hebben-
„de zijne Keurvorſtelijke Doorlugtigheid, zoo haaſt den Ko-
„ning van Sweden uit Polen en Pruiſſen de rugge gekeerd had-
„de, geene meer religie gemaakt, uit het voorſchreve ſterke Ver-
„bond van *vaſſallagie* met Sweden aangegaan wederom uit te
„ſpringen, als hy te voren conſideratie gemaakt hadde van de
„Alliantie met dezen Staat als boven geſloten, ſolemnelijk te
„renuncieren, en heeft hy dien volgende by die gelegentheid
„zig op nieuws met den Koning van Polen in handelinge inge- Die om de Souveraineiteit van 't Vorſtelijk Pruiſſen te bekomen wederom den Sweeden af, ende den Polen toeviel ten onſen grooten ſchaden.
„laten hebbende, van de zelve bedongen *de Souverainiteit van*
„*'t Vorſtelijk Pruiſſen*, 't welk hy daar te voren van dien Koning
„*te leen gehoude hadde*, met meer andere advantagien die ik on-
„nodig agte alhier alle op te tellen.

„Maar dat wy, door het niet ratificeeren van het voor-
„ſchreve *Elbingſche Tractaat*, en daar door den Koning van De-
„nemarken zoo qualijk ten propooſte in 't harnas helpende,
„zijne Cheurvorſtelijke Doorlugtigheid van Brandenburg de
„voorſchreve notable advantagie toegebragt hebben: heeft
„ons ook het Rijk van Denemarken, God betert, dier ge-
„noeg geſtaan, en 't gunt in deezen meeſt gedrukt heeft,
„was, dat den zelven Keurvorſt van Brandenburg zig nu we-
„derom tegens Sweden in de wapenen geſtelt, en dezen Staat

„op

1653. op de voorgeroerde wijze in den voorschreven oorlog tusschen Sweden en Denemarken meede ingewikkeld geworden zijn-
„de, *het Intreft van Brandenburg voorschreve, alhier zoo veel geope-*
„*reerd heeft, dat het onmogelijk is geweeft naderhand daar uit te ge-*
die ten gevalle en voordele van Brandenborg, in de uiterfte gevaren heben geftaan.
„*raken, ofte den zelven oorlog neder te leggen, voor en aleer Branden-*
„*burg niet alleen, maar ook Polen en 't gantfche Huis van Ooftenrijk*
„(*daar meede zig Brandenburg verbonden hadde, zonder dezelve geen*
„*vrede te zullen maken*) *voor af haar Tractaat gefloten, en daar door*
„*'t effect van de wapenen van dezen Staat, haar rekening gevonden*
„*hadden*; zoo dat wy van 't *Intereffe van Brandenburg* in de uiter-
„fte extremiteit geftaan hebben, omme te gelijk met *Vrank-*
„*rijk, Engeland* en *Sweden* in oorlog te vervallen, en by gevolg
„in 't gedivideerde *Europa*, tot ons uiterfte verderf, aan de
„partije van *Ooftenrijk* en *Spanje* vaft te raken, daar uit wy God
„de Heere wel hooglijk mogen danken, door de cordate di-
„rectie van de vrome Regeerders in Holland, niet zonder
„merklijk gevaar voor haar zelven in 't particulier, nog ein-
„delijk te wezen geredder.

Dit alles begrepen hebbende, laat ik aan een yeders oordeel wat hier te werken viel, voor een Man die zijn Vaderland, en d' Ingezetenen van dien zo teder beminde, en niet anders in 't werk ftelden als om geheel Holland een flaafagtig jok van de hals te werpen en in een bloejende vryheid te ftellen. Waar van zijn Ed. met het onderftaande verflag op den 2 Auguftÿ een begin maakten.

Zaturdag den 2 Auguftÿ 1653.

Eerfte rapport by de bedieninge van de Heer Johan de Witt gedaan wegens het Capitains Generaalfchap enz: tegen te gaan
„DE Raad-Penfionaris heeft ter vergadering gerapporteert
„de Confideratien ende advijs van de Heeren haar Ed. Gr.
„Mog. Gecommitteerden, hebben ingevolge, en tot voldoeninge
„van derzelver Refolutie Commifforiaal den dertigften der voor-
„leeden maand, op hen luyden gedecerneert, ter occafie van
„de propozitie by de Heeren Gedeputeerden van de Provintie
„van Zeeland, den agt en twintigften daar bevorens ter Generali-
„teit gedaan, beroerende het Eligeren, ofte defigneren van een
„Capitain, ende Admiraal-Generaal, mitsgaders het fubftitueeren
„van een Luitenant in beide de voorfz Charges naar voorgaan-
de

„ de resumptie van de Retroacten daar toe dienende overleid, 1653.
„ ende overwoogen; wat tot conservatie van de goede eendragtig-
„ heid, ende Unie tusschen de Provintien onderlingen, ende
„ specialijk tot maintenue van de Hoogheeden, vry ende Ge-
„ rechtigheeden van de Provintie van Holland, ende West-Vrie-
„ sland in 't particulier, van wegen haar Edele Groot Mog: en-
„ de voorschreeve gelegentheid zoude konnen ende behooren te
„ worden gecontribuëert, en bygebragt; mitsgaders door wat
„ wegen, ende middelen zoude konnen worden gepræcaveert,
„ geweert, en de voorgekome d'onheilen, ende ongelegentheden
„ die men te gemoet ziet dat uit de voorschreve propositie by
„ nader instantien van de Heeren van Zeeland voornoemt, im-
„ mers in cas van toeval ofte gelijke inclinatie van de andere Pro-
„ vintien onvermijdelijk zoude komen te resulteeren; waar op
„ gedelibereert zijnde, is, conform 't voorschreve Advijs, goet-
„ gevonden, ende verstaan, dat op 't voorschreve subject, ende
„ jegens de voorgeroerde propositien van de welgemelde Heeren
„ Gedeputeerden van Zeeland voornoemd, op de name van haar
„ Ed. Groot Mog. zal werden ingesteld een welgeraisonneerde
„ Deductie in kragtige, ende significante termen der zelver sen-
„ timent omtrent de voorgeroerde zaake uitdrukkende, *Mutatis*
„ *Mutandis* genomen uit gelijke Deductie by haar Edele Groot
„ Mog: op de zelve materie den vierden December des voorle-
„ den jaars gedaan consipieeren, ende op den veertienden daar
„ aanvolgende gearresteert, omme naar voorgaande approbatie
„ van haar Ed. Groot Mog: by missive te werden gezonden,
„ aande Staaten van de andere Provintien, met gants vriendelijk
„ verzoek, dat de zelve haar daar mede in cas haar Edele Mog:
„ op de voorsz Deductie, ofte eenige ingredienten van de zelve
„ van andere speculatien zoude mogen wezen, ofte, daar om-
„ trent in eenige deelen van gevoelen met haar Edele Groot Mog:
„ zoude mogen komen te discrepeeren, daar te geeven nader
„ elucidatie, ende satisfactie, aanbiedende, ende verzoekende
„ ter zelve einde met haar Edele Mog: ofte der zelver Gedepu-
„ teerden op 't voorschreve subject, conferentie te houden, ende
„ in communicatie te mogen komen, zo wanneer, ende op zo-
„ danige plaatzen als 't zelve haar Ed. Mog: aangenaam, ende

1653. „ welgevallig wezen zal, immers in allen gevalle dat dezelve op
„ 't meergeroerde important subject, niet anders gelieven te re-
„ solveeren, voor, ende al eer, daar over met haar Ed. Groot
„ Mog: ofte der zelver Gecommitteerden, naader communica-
„ tie gehouden ende de redenen daar omtrent in consideratie ko-
„ mende, nader ingenomen, ende met volkomen vryheid gepon-
„ dereert zullen zijn.

„ Ende ten einde in toekomende tijden niet wederom moge
„ werden ondernomen, 't gene voor deze, niet zonder Læsie van
„ de hoogheid en de geregtigheid van de Provintie van Holland
„ ende West-Vriesland, is getenteerd; dat namentlijk van we-
„ gen de Heeren Staaten Generaal, ofte ook van wegen de Staa-
„ ten van eenige van de particuliere Provintien, aan de Leeden
„ van deze vergaderinge in 't particulier eenige deputatie, ofte
„ bezendinge, over zaaken den gemeenen Staat der Landen be-
„ treffende, ofte daar toe reflectie hebbende, werden gedecre-
„ teert, 't welke by haar Ed: Groot Mog: t' allen tijden is ver-
„ staan, in den hoogsten graad strijdig te wezen, jegens de wet-
„ telijke ordre, ende forme van Regeeringe, ook inzonderheid
„ te præjudicieeren de Vryheid van de deliberatien van deze Ver-
„ gaderingen, ende van de respective Leeden van dien, nergens
„ anders toe streckende, dan omme separatie, scheidinge, ende
„ consequentelijk dissentie, ende oneenigheid te veroorzaaken;
„ dat derhalven zal worden vastgesteld, gelijk by de Heeren Ee-
„ delen en Steeden vast gesteld word by dezen, dat zodanige
„ deputatien, ofte bezendingen als boven, in geender hande Ma-
„ nieren zullen worden gedoogt ofte geadmitteerd, ten welke
„ einde aan d' ordre vande Ridderschap, mitsgaders aan Burger-
„ meesteren, en de Regeerders van de Steden, in deze Verga-
„ deringe sessie hebbende, van 't geene voorsz is by Missive ken-
„ nisse gegeven zal worden, ook tot derzelver Instructie aan hen
„ luiden toegezonden Extract uit zeekere Deductie, door ordre
„ van Haar Edele Groot Mog: in den jaare zestien-hondert-een
„ en-vijftig op 't papier gebragt, ter occasie van zeeker Geschrif-
„ te, geintituleert *Reden ende Motiven, die zijne Hoogheid den Heere*
„ *Prince van Orangie hebben bewogen by der hand te nemen, zo ten reguar-*
„ *de van de gearresteerde Heeren, als van 't gene aangevangen is geweest,*

aan

„ *aan, by, ende omtrent de Stede Amſterdam.* Doenmaals alhier ter ver- 1653.
„ gaderinge gelezen, voor zoo veel daar inne het geroerde poinct
„ onder anderen met verſcheiden redenen is beveſtigd; met by-
„ voeginge, dat by zoo verre t' eeniger tijde van wegen de Ge-
„ neraliteit, ofte ook van wegen d'eene of d'andere van de par-
„ ticuliere Provintien, eenige Gedeputeerden, over zaken van
„ Staat, ende de Regeeringe betreffende, ofte daar toe reflectie
„ hebbende, aan dezelve mogte werden afgezonden, zy luiden
„ in zulken gevallen, zoo haaſt als zy in ervaringe zullen we-
„ zen gekomen, ende kenniſſe bekomen hebben, dat zodanige
„ Gedeputeerden op zaake van Staat, ende de Regeeringe be-
„ treffende, ofte daar toe reflectie hebbende aan hen luyden als
„ boven afgezonden zijn, dezelve aanſtonds, ende zonder eenig
„ uitſtel zullen hebben te renvoijeeren ende af te wijzen, mits-
„ gaders t' addreſſeeren aan deze vergaderinge, zonder dat zy, na
„ bekomen kenniſſe als boven, al zulke Gedeputeerden, tot eeni-
„ ge Audientie, ofte communicatie in den hare Admitteeren zul-
„ len.

Dit gedaan zijnde, ſtelde zijne Ed. aan haar Ed. Groot Mog. de nootzakelijkheid van een beſtendige vrede, voor; beraamende, nevens de Heeren Staaten van Holland ende Weſtvrieſland, de naaſte middelen daar toe, welke daar op aan *Cromwel* ſchreeven; dog zo haaſt de andere *Provintie* dit gewaar wierden, misnoegden zy zeer, zeggende, dat het vlak tegens d' *Unie* ſtreed tot Uittregt in het jaar 1579 geſlooten, te weeten, dat zy buiten hunne kennis daar over met Engeland handelden: hier by quamen de *Deenen*, vreezende dat men hen daar niet in zoude trekken: de *Sweeden* zeide dat het met de billik- en opregtigheid ſtrijdende was. En eindelijk quam de gevlugten Koning *Jacob*, nevens de bloedverwanten van den Jongen Prins *Willem de III*, welke bybragten, dat men de onderhandeling zonder hen niet konde aanvangen, als ook dat men vooral het *Parlement* moeſt vernietigen: dog men beſlooc ten laatſte, met bewilliging der algemeene Staaten een brief aan Engeland te zenden, van inhoud, dat de Heere Staaten der Vereenigde Nederlanden niet anders als een goede genegentot vreeden hadden, verzoekende dat *Cromwel*, die eerſt *Prote-*

Den Raad Penſionaris de Witt ſtelt de nootzakelijkheid van Vreede voor.

1653. *tor* geworden was, alle behoorlijke middelen daar toe aan de hand wilden geven.

Voorſtel van Zeeland om een Capitain Admiraal Generaal te verkiezen.

Zeeland woelden onderwijlen zeer, en ſtelde voor, om een *Capitein* en *Admiraal Generaal*, als Hoofd, over de Zee- en Landzaaken te verkiezen, het welk zy al een jaar te vooren opgeſteld hadden; eenige der andere *Provintien* verzogten een afſchrift daar van; eenige hebben *Zeeland* daar voor bedankt; en andere antwoorden het hunne *Principalen* te zullen bekend maaken.

De Heeren Staaten van Holland hier over misnoegd.

Haar Ed. Groot Mog. de Heeren Staaten van Holland waaren over deze nieuwigheid ten uitterſte misnoegd, zeggende dat het ſtreed tegens het beſluit, genomen in de groote vergaderíng van het jaar 1651; dat het in de geſteldheid van tijd zeer ſchadelijk was, door dien men met *Engeland* van vreeden handelden, en dat by aldien *Zeeland* een afzending aan de Steeden daar over wilde doen, zy geen gehoor zouden krijgen.

En om eenige indruk aan 't gemeen van deze verkiezinge te geven, Steldemen van des Princen zyde alle bedenkelijke middelen daar toe in 't werk; waar van verſcheide voorbeelde zoude konnen bybrengen, een zaak die zeer driftig was kan ik niet voorbygaan te melden.

In het Midden der Maand Juny vertrok den jongen Prins met eenig gevolg naar *Breda*, om aldaar by tijds gehuld te werden. Voor by de Stad van Dordregt vaarende, en zijn gevolg eenige menſchen aan de hoofden ziende ſtaan, zonden de Minnemoeder met de Prins na boven op het jagt, om het kind aan de menſchen te vertoonen, welk de Minnemoeder met alle magt om hoog hield, waar op veel menſchen naar buyten quamen geloopen, roepende: *Lang Leeve de jonge Prins*, het geen des avons een groote opſchudding binnen dezelve Stad veroorzaakten.

Tweehondertſten Penning op de Collaterale Succeſſie in Holland.

In deezen tijd wierd in Holland op alle roerende, en vaſte Goederen een belaſting van den twintigſten Penning ingevoerd, te weten omtrent de *Collaterale Succeſſie*, om de agterſtallen, daar hier boven van gezegt heb, voor een gedeelte af te doen, het welk wederom in Weſt-Vriesland, als Hoorn, Enkhuizen, Medenblik enz. groote opſchudding gaf, die wonderlijk

derlijk tegen deeze Nieuwe laſten mompelden. Men verſtoute zig insgelijks van een blaauw Boekjen aan den Raad in te leveren, genaamt *Ontdekkinge van den tegenwoordigen ſtant der Regeering in de Vereenigde Provintien.* Welk vertoonde *dat de tegenwoordige Regeering in Holland niet alleen ſchadelijk, maar ook ontrouw, ja verraderſch, tegens de voorige gebruiken vyandiſch, en tegen het Huis van Oranjen en de Gemeente was:* Het geen nog onnozele en opgeraapte zaaken in zig beſloot, zijnde vol van laſter, en ſcheldwoorden, tegens de welmeenende Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland. 1653.

Het Derde Hoofd-Stuk.

DE Heeren van *Gent* en de *WITT* gaven in de beginne van dit jaar kennis aan zijn Excellentie den Francen Gezant *Chanut*, hoe haar Hoog Mog: de Heeren Staaten Generaal, na veel moeijelijkheden en tegenſtreven eeniger *Provintien*, een *bezending aan Engeland wegens de Vreede hadde gedaan, en dat de zelve, niet tegenſtaande verſcheide byeenkomſten onverrigter zaaken waren geſcheiden, waar voor zijn Excellentie hen zeer hartelijk bedankten, met byvoeging van verzeekering der groote liefde die zijn Heer en Meeſter altoos voor de Heere Staten hadde, en altoos zoude toonen. 1654.

*Dit waren de Heeren *Nieuwpoort* en *Jongſtal.*

Na veel ſtrubbelingen wierd eindelijk op den 27. Mey Anno 1654. met *Engeland* de vrede getroffen; dog *Cromwel* ſtond zeer hard op het *point* van *ſecluſie*, ofte buiteſluitinge der Prince van Orangie van het Stadhouderſchap enz. oordelende het ware belang van Holland te zijn, daar hy het beſte betrouwen op had, het geen de afgezondene hem by *Acte* moeſten beloven; bedingende daar by dat dezelve zig ſterk moeſten maaken van binnen drie maanden zodanigen Acte te zullen voortbrengen, en dat hy alsdan aanſtonds, de handelinge bekragtige en beveſtigen wilde. En ſchoon de gezanten hen daar tegens aan wilde kanten, hebben de Engelſchen het zelve verVrede met Engeland.

Ratificatie.

1654. wurven, mits dat men een *secreet articul* buiten het Tractaat daar van zoude maken, het geen den Engelschen Raad aldus op 't papier stelde, en luiden: *aangaande de andere Clausule, de Prins van Orangien van het Stadhouderschap &c. secludeerende, wy bevinden het nootzaakelijk op de substantie daar af aan te houden, considererende zijn relatie aan den openbare vyand van dezen Staat, ende de pretensie die hy dien aangaande, in het toekomende zou mogen maken, maar zullen toestaan by aldien het haar Ed: beliefd uit het twaalfde Articul te laten, en in een secreet artijkel te stellen.* Het welk de gezanten aanstonds overzonden. Wat de *secluse* betreft daar zoo veel naderhand van gesproken is, hebbe hier het *poinct* en acte daar van ter neder gestelt.

Poinct van Secluse

„ENde dat nog de Staaten Generaal van de Vereenigde Pro-
„vincien, nog eenige particuliere Staaten van eenige van de
„Geunieerde Provincien, t'eeniger tijd na dezen zullen mogen
„maken, constitueren of appointeren, Willem Prins van Oran-
„gie, Kints-kint van den laatsten Koning van Engeland of ie-
„mand van deszelfs descendenten tot Capitain Generaal, Stad-
„houder of Commandeur van haare Legers ofte Krijgsmagten
„te Lande, ofte Gouverneur van eenige haarer Steden, Ca-
„steelen, ofte Fortressen, ofte Admiraal of Commandeur van
„eenige harer Vlooten, Scheepen ofte Krijgsmagten ter Zee,
„maar zullen haar reëlijk en expreselijk daar tegen stellen,
„ende alle het geene vervolgens daar in zal onderwonden wor-
„den verhinderen; en daar na: Ende by aldien by iemand
„wie hy ook zoude mogen wezen, getragt ofte onderwonden
„zoude worden, om den gemelden Willem ofte iemant van
„zijne descendenten te maken Capitain Generaal, Stadhouder
„ofte Commandeur van de gezeide Armee, ofte Krijgsmagten
„te Lande, ofte eenige van haare Steden, Casteelen ofte For-
„tressen; ofte Admiraal ofte Commandeur van eenige haarer
„Vlooten, Schepen ofte Krijgsmagten ter Zee, zoo zal de Re-
„publijke van Engeland haar behulp bybrengen door haare
„Krijgsmagten te Lande ende ter Zee, zoo wanneer het zal
„begeert worden, ende op zodanige conditien, als men, als
„dan, zal goedvinden, omme het zelve voor te komen ende
„te verhinderen. De

1654.

Acte van Secluſie van zijn Hoogheid.

„ DE Staaten van Holland ende Weſt-Vrieſland, gecon-
„ ſidereert ende in agtinge genomen hebbende, dat God
„ den Heer Almagtig goedertierentlijk gelieft heeft de Tracta-
„ ten van Vrede, Unie, ende Confœderatie tuſſchen de Repu-
„ blijcke van Engeland, Schotland, en Yerland ter eenre, en-
„ de den Staat der Vereenigde Nederlanden ter andere zijde;
„ nu eenigen tijd herwaards onder handen geweeſt zijnde, met
„ een gelukkige uitkomſte te zeegenen, zoodanig dat de zelve
„ Tractaten op den vijftienden der voorleden maand by Com-
„ miſſariſen van zijn Hoogheid den Heer Protector der voor-
„ ſchreve Republijke, ende de Heeren Extraordinaris Am-
„ baſſadeurs van dezen Staat tot Weſtmunſter in Engeland fi-
„ nalijk zijn geſloten, mitsgaders ten wederzijde met behoor-
„ lijke onderteekeninge ende bezeegelinge bekragtigt, ende
„ ſpecialijk gelet op 't ernſtig verzoek by hoog-gemelte zijn
„ Hoogheid tot vaſtſtellinge van de voorſchreve Tractaten,
„ ende om der voorgeroerden Vrede eeuwigduerende te maken
„ iterativelijk gedaan, mitſgaders op de apprehenſie die de zel-
„ ve zijn Hoogheid te meermalen verklaart heeft te hebben
„ van dat den Heere Prince van Orangien ofte des zelfs Nako-
„ melingen, als zijnde Deſcendenten van den huize van Stu-
„ art t' eenigen tijde alhier gedefereert werdende, de hoogſte
„ ampten van den Staat, daar uit om verſcheiden reſpecten
„ ligtelijk groote diffidentien en jalouſien, tuſſchen beide de
„ Natien zoude komen te rijzen, ende vervolgens mede het
„ voorgeroerde gehandelde daar door gelabefacteert werdende,
„ de zelve Natien wel ligtelijk wederomme in een zwaren en-
„ de bedroefden oorlog zoude mogen komen te vervallen,
„ 't welk de hoog-gemelte Heeren Staten genegen zijnde in
„ alle manieren te verhoeden, hebben na voorgaande ſpeciale
„ beſchrijvinge, ende na rijpe deliberatie op 't geene voorſchre-
„ ve is gedaan ende gehouden, tot verhoedinge van voor-
„ geroerde onheilen, ende tot voorkominge van verder Effu-
„ ſie van Chriſten bloed, ook voornamentlijk om meer hoog-
„ gemelte zijn Hoogheid in de voorgeroerde des zelfs bekom-
„ meringe zoo veel in haar is, volkomentlijk geruſt te ſtellen,

ende

1654. „ende omme het effect van 't voorgeroerde Tractaat metter „daad te genieten, mitsgaders, omme de zelve ten goede van „beide Natien eeuwigduerende te maaken, wel willen ver„klaren, gelijk de zelve verklaren by dezen, Dat haar Ed. Gr. „Mog. nimmermeer den gemelde Heere Prince van Orangie „ofte ymand van des zelfs Linie zullen verkiezen tot Stadhou„der ofte Admiraal van haar Provintie, nog toeſtaan, zoo veel „het advijs van haar Provintie aangaat, dat de zelve noit wer„de geëligeert tot het Capiteinſchap Generaal over de Mili„tie van de Generaliteit, daar toe haar by deezen in der beſ„ter forme obligerende. Gegeven in 's Gravenhage, onder 't „groot Zegel van den Lande, den 4 Mey 1654.

Hier op maakten haar Ed. Gr. Mog. de volgende Deductie.

Zaturdag den 25 July 1654.

Deductie van ſecluſie van der Prince van Oragnie ter Generaliteit in te brengen, ende de Provintien toe te zenden.

„DE Raad-*Penſionaris* heeft ter vergaderinge gerefereert, dat „de Heeren haar Ed. Groot Mog. Gecommitteerden tot „de zaaken van Engeland, ingevolge, ende tot voldoeninge „der voorledene maand, voor 't ſcheiden van de jongſte ver„gaderinge genomen, ter weder by eenkomſte van de leeden „in aller vigilantie hadden geconcipieert ende op 't papier ge„bragt zekere Deductie ofte declaratie, behelzende een waarag„tig ende grondig berigt van de fondamenten der Regeeringe „dezer landen, ende Specialijk van 't regt, competeerende de „reſpective Staaten van de Geunieerde Provintien, ider apart, „zoo ten reguarde van zaaken op andere Rijken, Republijcquen, „Staaten ende Landen reflectie hebbende, ende met, ofte ter „contemplatie van de Overheden in de zelve te verhandelen, „als ten opzigte van zaaken binnen haare reſpective Provin„tien voorvallende, met behoorlijke diſtinctie van die zaaken „die by 't verbond van d' Unie in den jaare vijftien-hondert ne„gen en t' ſeventig, binnen Uitregt gemaakt, ofte by eenige „particuliere overgifte van de voorſchreve Geunieerde Provin„tien aan de Generaliteit, ofte aan de deſpoſitie van de gezament„lijke Bondgenoten zijn gedefereert, dienende tot juſtificatie van

„ van 't verleenen der bewuſte Acte van Secluſie, raakende 't em- 1654.
„ ploy van den Heere Prince van Oragnien, by haar Edele, ——.——
„ Groot Mog. op den vierden Mey zeſtienhondert vier en vijf-
„ tig gepaſſeert, mitsgaders van de Proceduren by de zelve daar
„ omtrent gehouden, met grondige refutatie van 't geene daar
„ jegens by, ofte van wegen eenige Provintie is voortgebragt,
„ doende vervolgens lecture van de voorſchreve ingeſtelde De-
„ ductie, ofte Declaratie: Waar op gedelibereert zijnde, heb-
„ ben haar Ed. Groot Mog. de opgemelde Heeren der zelver
„ Gecommitteerden, over, ende ter zaake van de genomene
„ moeite bedankt; ende is voorts de voorſchreve Deductie, of-
„ te Declaratie gehouden voor gearreſteert, in voegen ende ma-
„ nieren als de zelve, met d' authentiqûe documenten, nodig
„ tot verificatie van de feiten daar inne geroert, ter vergade-
„ ringe van haar Hoog Mog. ingebragt, ende de reſpective
„ Provintien, ingevolge van haar Ed. Groot Mog. jongſte aan-
„ ſchrijvinge van dato den zestiende der loopende Maand, by
„ Miſſive, met behoorlijk verzoek, ende recommandatie toe-
„ gezonden zal worden. Ende nademaal de Heeren van de groo-
„ te Vroetſchappen der Stede Leyden, het verleenen van de
„ voorgeroerde Acte van Secluſie, volgens de verklaringen
„ van de Heeren der zelver Gedeputeerden tot nog toe hebben
„ aangezien als een zaak die de diſpoſitie van haar Ed. Groot
„ Mog. niet privativelijk ſubject zoude zijn; dat met de Hee-
„ ren Gedeputeerden van Edam, in de jegenwoordige vergade-
„ ringe hebben verklaard by de Heeren haare Principalen dien
„ aangaande mede nog eenige ſcrupulen te reſideren. Zoo is 't,
„ tot wegneminge van de abuzive impreſſien van beide de voor-
„ ſchreve leden mede verſtaan ende gerezolveert, dat Extract
„ uit de voorſchreve Deductie, ofte Declaratie, daar by het
„ contrarie van dien klarelijk wert gedoceert, Burgermeeſteren
„ ende Regeerders van beide de voornoemde Steden ten ſpoe-
„ digſten zal worden toegezonden, omme, naar rijpe exami-
„ natie van dien ende overweginge van de argumenten daar
„ inne reſiderende, haar in dien deele met d' andere Leden te
„ willen conformeren, daar toe dezelve by miſſive gants ernſtig
„ zullen worden verzogt, met vertoninge van de reflectie die

1654. „d' andere Provintien op haar luider diſſentierende advijzen „zijn makende, ende de oppoſitien, die daar door jegens haar „Ed: Groot Mog: regtmatige proceduren, ende continuele „zorgen, omme d' Ingezetenen dezer Landen, de vrugten „van den getroffenen Vrede, zonder eenige verhinderinge, te „doen genieten, werden gecauſeerd; ende is by de reſumptie „vande bovenſtaande Reſolutie goetgevonden, dat de voor„ſchreve Deductie, ofte Declaratie, met de ſtukken daar toe „dienende, aanſtonds door den Ordinaris drukker van haar „Ed: Groot Mog: onder de perſſe geſteld, ende voorts alom„me gemeen gemaakt zal werden, op dat de regtmatige „intentie van haar Ed: Groot: Mog: allenthalve moge blij„ken.

Cromwel ſtond zoo vaſt op deeze *Secluſie*, dat hy aan zije Raden beloofde nimmer de vreede als op die voorwaarde te ſluiten, ſchoon hier in veele *Provintien* uitgeſtrooid wierd, dat eenige leden van Holland den *Protector* het zelve ingeboezemd hadde, waar onder den Raad Penſionaris *de Witt*, voornamentlijk genoemd wierd, dog de menſchen die zulks uitſtroeide begrepen niet, hoe veel belang den voorſchreve *Protector* had, in de vermindering van magt des *Princen van Oranjen*, wiens moeder de dogter van den Rampzaligen *Carel Stuart* was, die anders, magtig zijnde, het bloed van zijn Grootvader zeekerlijk gewrooken zoude hebben, ook waren zy onbewuſt van de *Acte* die *Cromwel* hadde doen uitgaan, waar by hy alle de afkomelingen van de Huize Stuarts voor vyanden van 't Rijk verklaarde als ſchuldig aan hoog verraat. Waar uit genoegzaam te bemerken is, dat hy alle kragten in geſpannen heeft, om dezen jongen Prins, van wiens vader hy zo veel Stoute onderneminge gehoord hadde, de magt te beneemen, om van die kant verzeekert te zijn; zelfs was hy zo verbittert dat zo haaſt hem ter ooren quam dat in eenige Provintie qualijk van deze buite-ſluiting geſprooken wierd, hy aanſtonds aan haar Ed. Mog. de Heeren Staaten van Zeeland daar over een brief ſchreef in dezer voegen.

OLI-

OLIVIER PROTECTOR *der Republike van Engeland, Schotland ende Yerland, aan de Gr. Mog. Heeren van Zeeland; Onze goede Vrunden en Bondgenoten Zaligheid en voorſpoet:* 1654.

Groot Mog. Heeren, goede Vrunden en Bondgenoten;

ALzoo uwe Provinciale Vergaderinge (gelijk wy alreede verſtaan hebben) voor handen is, hebben Wy, bewogen zijnde door een Christelijk ende vreedzaam gemoet, ende ernſtelijk in ons zelven overdenkende hoe veel Chriſtelijk bloed in den voorgaanden Oorlog tuſſchen de Bontgenooten van een zelve Geloof, aan wederzijden vergoten is geweeſt, en hoe veel bloed weder vergoten zoude werden, indien den Oorlog weder om zoude beginnen, ('t welk God verhoede) geoordeeld een Chriſtelijke pligt te zijn, met deze tegenwoordige vriendlijk en opregtelijk te verklaren aan uwe Groot Mog. (als zijnde neffens de Hollanders onze naaſte gebueren, en wegen het onderlinge gebruik van de Commercie met veel banden van vriendſchap verbonden) dat ons niet liever nog aangenamer is als het gemelde Verbond des Vredes, indien de voornaamſte vaſtigheid en verzekertheid der zelve van andere kanten niet verſwakt, afgeſneden en verbroken worde; derhalven op dat het zelve niet en geſchiede op eenigerley wijze, en door eenige practijke van quaatwillige Perſoonen, hebben wy geoordeelt, dat wy daar toe met grooter genegentheid en yver zouden arbeyden, en het zelve aan uwe Groot Mog. recommanderen, dewijle wy uit de gemeene gerugten, als mede uit 's Gravenhage, en andere geloofwaardige Perſoonen in andere Plaatſen vermaant worden, dat ſommige Luyden aldaar haar uiterſte beſt doen, dat de opregte en loffelijke intentie en voornemen van de Groot Mog. Heeren Staten van Holland, om de Vrede die onlangs tuſſchen ons en de Vereenigde Nederlantze Provintien gemaakt is, behoorlijk te obzerveren, confirmeren en te ſtabileren, qualijk uit-geleit en opgenomen worde: Waar door te vreezen is, dat alle de vaſtigheid en verzekertheid van de veraccordeerde Artijkelen (zonder de welke wy nimmermeer zouden hebben behooren of vermogen te accorderen) teffens uit onze handen zoude mogen gerukt worden, ende dat die vaſte en Eeuwige (dat God geve) Vrede mogen geſchuddet, verzwakt, en eindelijk zoo het doenlijk ware, t' eenemaal gebroken, en weder om in een bloedige Oorlog verandert worden, en uitberſten tot een irreparabile ſchande en ſchade van beyde Republijken en van de gantze Chriſtelijke Republijk, ende ten laatſten (ten zy de goedertieren God het belette) tot uitroejinge en runïe van de zuyvere Gereformeerde Religie in beyde de Natien, en ook over al: daar wy ter contrarie een vaſt voornemen hebben, het gezeide Verbond heyliglijk en religieuzelijk te obzerveren, en altoos een ware en vaſte vriendſchap met de Hoog Mog. Heeren Staten

Brief van Cromwel aan Zeeland.

1654. van alle de Vereenigde Provintien, en ſpecialijk mede met Uwe Groot Mog. te onderhouden, geenſints twijffelende, oft Uwe Groot Mog. zullen naar haar zonderlinge wijsheid, neffens de Heeren Staaten van de andere Provintien, over-een-komen met deze onze regtvaardige intentie, en neffens de gemelde Heeren Staten van Holland, te gemoet gaan de verkeerde deſſeynen en inclinatien van den geenen dewelke zouden begeeren dat de publijke Vrede om haar eygen particulier gebruyk en profijt zoude gebroken worden, ende met een de gemeene vryheid ende zake van de Religie onder de voeten getreden, en geſteld tot ſpot van onze gemeene Vyanden. Gelijk als wy met deze tegenwoordige onze conſcientie hebben willen voldoen, zo bidden wy ook God Almagtig, den eenigen Autheur van de Vreede en Eendragt, dat alle en byzondere de Vereenigde Nederlandze Provintien, op de fondamenten van de vaſte, zekere ende Eeuwige Vrede en vriendſchap met ons mogen houden, maar ook onder haar zelven met malkander, en datze door de zelfde Eendragt waar door zy op-gewaſſen zijn, mogen toe-nemen, en langen tijd de zelve genieten: Tot welken eynde wy God bidden, dat hy uwe Groot Mog. matige en vreedzame Raatſlagen wil inblazen, ende voorts dit gantze Werk der Vrede hoe langer hoe meer dagelijks vaſter maken, op dat voor alle dingen aan zijn Goddelijke Name, Eere, aan zijn zuyvere Godsdienſt, en de Heilige Gereformeerde Religie die wy beyde belijden, een glants, aan de Zee en Navigatie de voorgaande verzekertheid, en aan de onderlinge Commercien de oude wakkerheid moge gegeven worden, en eyndelijk tuſſchen beide de Natien de oude, ware en Broederlijke vriendſchap, dewelke met zoo veel Banden van Religie, nabuurſchap en Commercien verbonden zijn, tot grooter Eere Gods, en vermeerdering van de zelve Religie voor altoos toeneme, en zoo de oude Liberteyt van beyde de natien, en de Vrede en geruſtheid van beide de Republijken tegen alle machinatien van quaatwillige en quaatwerkende perſoonen, en tegen al de vyantlijke aanſlagen zoo binnen als buyten ons Land, mogen vaſt blijven: Het welk dien barmhertigen God genadelijk ons wil verleenen, onder wiens Heylige beſchuttinge wy Uwe Groot Mog. beveelen. Gegeven tot Withal den 26. Juny 1654.

Uwer Groot Moog. goede Vrund, OLIVIER P.

De Staten van Zeeland hebben daar op het volgende antwoord gezonden:

Doorlugtige en Hoogwaarden Heer PROTECTOR,

ALs den Brief van uwe Hoogheid hier gebragt wierde, zoo was onze vergaderinge, weinig te voren gehouden, nu al geſcheide, of liever op raport uitgeſteld, waar uit gevolgd is dat wy later de gelegentheid hebben gehad om te antwoorden, dan dat anderſints wel behoorde; alhoewel die dingen die uwe Hoogheid in den zelven Brief vermeld van zijne uitnemende genegentheid tot den Vrede

Vrede, en van zijn devoiren gedaan om dien Oorlog te ſtiſſen, welke niet alleen twee naburige Natien die onder malkanderen met zoo veel banden van vriendſchap en handeling verknogt waren, ſchandelijk tegen malkander heeft doen ſioten, maar ook het geheele Chriſtendom met een gemeinen ondergang dreigde, ons zeer aangenaam en in hooge agtinge genomen zijn geweeſt. En wie iſſer ook, die immers eenige matelijke kenniſſe heeft van de menſchelijke zaken, die het voor geen groote weldaat en zoude agten, dat zulk een zake weggenomen is, die met haar trekt een zeer groote hoop injurien, en wilkers noodzakelijkheid zelfs in haar zelven aangemerkt zijnde, alwaarze zonder ongeregtigheid, meer dan ellendig is, ende gemenelijk ten leſten op een dolle beeſtagtige verwoedheid moet uitkomen? Wie iſſer die maar eenigſints herdenkende, niet alleen de oude Contracten, die tuſſchen beide de Natien gemaakt zijn geweeſt, maar ook de opregte getrouwe onderhandelinge, die van beide zijden van allen tijde gepleegd is, niet verfoeid en heeft die droevige ſcheuring die onlangs tuſſchen de zelve opgekomen was? En wat Chriſten-mens en is ook niet hertelijk bedroeft geweeſt, dat de Heiligheid van de Engelſche Religie gezuyverd van vervalſchingen, die tot nog toe met zoo veel koſten van Goet en Bloet van beyde zijden bekomen en behouden is, door zulke meer dan vyandelijke Tweedragtigheden gekrenkt en ten ſpot geſtelt wierde? Voorwaar dat ſachter gevoelen dat uwe Hoogheid in dezen heeft gehad om het Menſchelijke bloet te ſparen, dat zelve heeft ons ook altijts gedagt het profijtelijkſte te wezen: En vermaant ons nog dagelijks en ernſtelijk toe te zien en te zorgen, niet alleen dat de gemaakte Pais vry mag zijn van alle trouloosheid, maar ook van alle het geene dat de gemoederen zoude kunnen verbitteren, en den eenen Menſch van den anderen afkeerig en by God onaangenaam maken: En is hier tot nog toe van niemant onzes wetens eenig teyken gegeven, waar om het goet van die Vrede van allen zoo wel ernſtelijke verlangt, als met groote toegenegentheid van gemoederen aangenomen, gezeit zoude mogen worden onaangenaam te ſchijnen, veel min geturbeert te wezen: de publijke authoriteyt by ons magtig genoeg zijnde om de oproerige propoſten, zo daar eenige hier tegen onder 't Volk geſtroyt wierden, te gemoet te gaan, of die tegen de gemeine ruſt ſchadelijk zijnde, hier nieuwigheden tot ſcheuringe van de gemaakte Unie en vriendſchap zouden zoeken aan te regten. 't Welk alleen ook uwe Hoogheit van onze zeer goede genegentheid ende yver tot den Vrede verzeekeren, en deze Provintie van alle quade ſuſpicie in dezen deele zouden komen bevrijden. Gelijk als wy ook, dit geſtelt zijnde, niet en konnen bedenken, waar in dat uwe Hoogheid meent, dat wy ons devoir niet en voldoen, en niet regt genoeg over een komen met de genegentheid der Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland over den handel van de Vrede, voor zoo veel als die aan het goetvinden van de Heeren Staaten Generaal zonder eenige exceptie ten vollen behoort, en konnen niet denken wanneer over de zelve ſolemnelijk in de Vergaderinge der voorſz Generale Staaten geraadſlaagt is, dat wy in het geene tot het maken en voorſpoediger voortgangen van de Vrede ſcheen te dienen, ons oyt min gequeten hebben als de gezeide Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland, 1654.

1654. *of ook van de andere Provincien: Maar dat we ons ter contrarie altijds zoo gematigt hebben, dat wy zeer veel dingen, die van geen kleine gewigte waren, en de afhandelinge van de zaken dapper konden beletten, uit enkel verlangen na de gemeine en Chriſtelijke ruſte, meermalen hebben laten varen. Gelijk onze Rezolutie is in de zelve wille en getrouwigheid te volharden; zullende ernſtelyk alle dingen bezorgen, die tot onderhoudinge van onderlinge liefde en commercien zouden mogen dienen, ende derhalven niet toelaten dat ymant van onze Onderzaten in eenig voornemen, dat daar tegenſtrijdig en de Eendragt nadeelig is geſtijft werde; verklarende daar en boven uit opregter herte, dat wy hier niemand en weten, die om particulier profijt den Vrede wenſte gebroken te zien, en dat men de Wapenen weder om zoude aan-nemen, ende in de voorige ſwarigheid wederom vervallende, en de Zee die tuſſchen beyde de Landen vloeyt met Menſchen Bloed mengen, en in ſomma den Staat zoo van beyde Republijken, als ook van de Kerken, doen daveren en uitroeyen, tot een exempel van eeuwige ſchande: Wie dat de geene mogen zijn, die zulk een klagte voor u Hoogheid gebragt hebben, zooze uitlanders zijn, zy en behoorden niet ligtvaardig en terſtond te gelooven het geene dat daar verkeerdelijk en quaatwilliglijk uitgeſtroyt is: zijn 't Inwoonders van deze Landen, zoo hebbenze zeer onbillijk gedaan, dat ze gedurft hebben tegen de openbare waarheid u gemoet met ſuſpicien tegens ons, als of wy Vyanden van de Vrede waren, in te nemen; nog ook gevreeſt hebben, uwe Hoogheid daar en boven met deze zorge te beſwaren, dat de zelve haar ook bekommeren moſt met het geene dat hier om gaat: welke maniere van doen by alle Regenten, die kenniſſe van 't Regt der Natien, en van de publijke ordere hebben, met regt niet anders dan verdagt kan wezen, behalven dat wy het ook zeer ſchadelijk agten, met dusdanige quade gerugten, de verſche en als nog teere vrientſchap tuſſchen de Nabueren gemaakt, te tergen, en alzo niet toe te laten dat die deerlijke wonde van de Kerk en de Chriſtelijke Republijke geheelt mag werden. Om welk quaat voort te komen, wy ernſtlijk uwe Hoogheid verzoeken, dat de zelve blijve in die goetwilligheid, die zy onlangs overvloedig bewezen heeft deze Natien toe te dragen, gelieve een zeer goede opinie, gelijk als onze opregtigheid omtrent dezen handel toeſtaat, van ons te hebben, en vorder tot de vrye oeffening van de geratificeerde Vrede de milde en helpende hand met ons altijd te leenen, op dat 't gemeine beſt van weder zijden aldermeeſt bevordert, en de Glans van de Gereformeerde Religie op de maniere van haren ouden voortgang en aanwas gelukkiglijk mag voortvaren. Tot welke loffelijke zaake dewijl wy zien dat uwe Hoogheid zoo dapper wel gemoet is, nemen wy dat met zeer dankbaare harten aan, aan onze zijde mede veerdig en bereit zijnde by te brengen al wat in onze magt is, om uwe Hoogheids Regeeringe te beſchermen, als mede het regt en verzekeringe van de Engelſe Natie, volgens den inhoud van de Vrede: en vorders by alle voorvallende occaſien te doen al het geene van beſte Vrienden ende Bontgenooten begeert mag worden. De Almagtige God den Autheur van Vrede en Geregtigheid, wille dit zeegenen, als ook beyde de Natien in kloekheid en in Chriſtelijke Gods-dienſt altijd behouden en*

bewa-

bewaren, en uwe Hoogheid langduurige gezondheid en een bloeijende ſtaat vergunnen. Gegeven te Middelburg in 't Hof van Zeeland, den 7. Auguſty 1654. 1654.

Uwer Hoogheids goede Vrienden en Bondgenooten de Staaten van Zeeland. *Geteekent*, Ad. VETH.

Haar Ed. Groot Mog. Heeren Staaten van Holland ende Weſt-Vrieſland in deze droevige tijd geſtaadig en onvermoeid waakende, om de voordeelen van Land te bezorgen, maakten een verklaaring ofte *Deductie* hier over, waar van de voornaamſte zaaken na den anderen byvoege, om te toonen hoe dapper haar Ed. Groot Mog. by 't overlijden van een Stadhouder zig gedragen hebben, om de diergekogte Vryheid te beſchermen, en te behouden, het geen in de gevolge van tijd, niet onaangenaam voor den Leezer zal zijn, om eenige beſpiegelingen daar in te neemen. Beginnende aldus:

„Haar Ed. Groot Mog. verklaaren met eenpaarige ſtemmen, naar voorgaande Conzultatien der Vroedſchappen, „te houden voor een *fondament* ende vaſte *Maxime*: dat een „*perpetuel Chef*, ofte overhoofd over de Militie te ſtellen, niet „alleen onnodig, maar ook t' eenemaal ondienſtig is, ende dat „over zulks van wegen deze Provintie alles zal worden daar „heen gedirigeerd, dat zo wanneer by tijde van Oorlogen „en de hoogdringende nood, haar Ed. Groot Mog. nevens de „andere Provintien mogten goed vinden tot een *Overhoofd* over „de Militie te procederen, ofte dat anderſints by d' eene of d' „andere occaſie eenig gros by den anderen getrokken ende „daar over eenig *Chef* geſteld zoude moeten werde, als dan een „zodanig te kiezen overhoofd *Chef* niet en werde gegeven perpe„tuele Commiſſie, maar alleenelijk voor zodanige Expeditie „en Veld-togt ofte occaſie, als dan voorhanden zoude mogen „wezen. Deductie van dit jaar.

„In de zelfde *Deductie* Cap 6 Art. 29. verklaren haar Ed. „Groot Mog. de vryheid niet dan met het leeven te zullen ver„liezen;

„Vorders zeggen Haar Ed. Groot Mog. in haar Deductie van Dezelve Deductie 2 deel C. 1. § 79. enz.

1654. „ van 't zelve jaar (door dien zy van eenige andere Provintien „ *getaxeerd* zijnde geweest, ietswes begaan te hebben, dat te- „ gen de *Diergekogte Vryheid* strijdig was) zeer rondelijk ver- „ klaarende dezelve allegatie haar zo sensibel te wezen, als eeni- „ ge van de voorgaande, ende dat de zelve gemeind en gere- „ zolveerd zijn de voorschreve *Vryheid*, zo ten respecte van den „ *Staat* in 't Generaal, als ten respecte van hare *Provintien* in 't „ *Particulier* te conzerveeren en bewaaren, even als den *Appel* „ *haarer Oogen*, ende gelijk zy *de eersten* ende de *voornaamsten* zijn „ geweest omme de vryheid zo voor haar als voor haare Bond- „ genooten te procureeren; ook alzo nooit te zullen gedoogen, „ dat met waarheid mogen werden gezeid, ymand haar in den „ yver tot de behoudenis van dien te supereeren, ofte te booven „ te gaan, enz.

„ § 9 Ja zoude veel eer in de gedagten van ymand konnen „ vallen, naar het oordeel van alle Politijke schrijvers van gezonde „ herssenen, dat in een Republijke zodanige Charges (nament- „ lijk van *Capitain Generaal* en *Stadhouder*) niet zonder merklijke „ perikel van de Vryheid konnen werden geconfereert op die „ geene, welkers *ouders* dezelve Charges daar alvoorens hebben „ bekleed.

„ § 10 Stellende dezelve voor ongetwijfeld, dat van allen die „ gene die de opkomsten, constitutien en veranderingen van Rij- „ ken, Staaten, ende Landen, mitsgaders de forme van der zelver „ Regeeringen eenigsints heeft ingenoomen, ten vollen be- „ kend is; dat alle de Republijken van de gantsche Wereld, „ egeene uitgezonderd, die oit tot zodanige *Maximes* oft gewoon- „ ten zijn vervallen, ja zelfs meest alle die geene, die alleenlijk „ de magt van haare wapenen aan een persoon zijn leeven lang „ geduerende hebben vertrouwd, en ook veele die zulke voor „ een geruime tijd hebben gehazardeerd, daar door onder sub- „ jectie gebragt en tot een Monarchique Staat gereduceert zijn, „ en naar zeer veel Exempelen tot bevestinge van 't geallegeer- „ de verhaald te hebben, voegen haar Ed. Groot Mog. daar „ nog by.

„ § 22 Ende eindelijk: hebben wy niet met onze eige oogen „ in de jaare 1650 gezien, dat den overleden *Capitain Generaal* van

„van dezen *Staat*, de voornaamſte ende magtigſte Stad van 1654.
„t Land, met de wapenen, hem wegens den Staat toever-
„trouwd, heeft gepoogt t'overvallen: ende nog daar benevens,
„de Heeren Staten van Holland ende Weſt-Vrieſland zelfs,
„welker *Hoogheid* hy als een beëdigd *Miniſter*, ende natuerlijk
„*Onderdaan* gehouden was te revereeren, door het gevangelijk
„wegvoeren van *zes* voorname *Heere* uit der zelver Souveraine
„vergaderinge, zoo onuitſpreekelijk heeft derve ledeeren? ende
„heeft niet God den Heer Almagtig de voorſchreve gedreig-
„de ſlag, ende de deſſeinen die daar onder zoude hebben ge-
„ſchuild, zoo door een dikke duiſterniſſe met een groote ſlag-
„reegen uit den Hemel afgezonden, als anderſints viſibelijk ge-
„ſtuit, verbroken en afgeſneden?

§„ 23 Ende zoude, mits alle de voorſchreve zaken naar't
„oordeel van de voorſchreve Politike, by die gene die van 't
„zelve gelieven te defereren, den jegenwoordigen Heere *Prince*
„*van Orangie* tot het *hoog gezag*, daar inne deſſefs *voor-vaderen* in
„deze Landen zijn geſtelt geweeſt, de *Vryheid* van den Staat
„niet merkelijk, komen te periclitteren, op allegatie ende
„overweginge, dat God den Heere niet altijd mirakulen doet,
„en dat het onbegrijpelijk is, dat deze Landen altijds, zou-
„den ontgaan d'Inconvenienten, daar alle anderen, dien Cours
„gehouden hebbende, zonder eenige exceptien, zijn in verval-
„len, enz.

„Gelijk haar Groot Mog: dezen aangaande, hare onveran-
„derlijke Reſolutie, tot een beſluit, op het laatſte *articul* aldus
„uitdrukken: Immers willen haar Ed: Groot Mog: van haar
„zijde wel verklaren, gelijk dezelve verklaren by dezen, dat
„zy onveranderlijk gemeend zijn, tot verſterkinge van de
„voorſchreve *Unie* (namentlijk van *Uitregt*) tot Conſervatie van
„den gemenen *Staat*, ende tot maintenue van de *Liberteit*, mits-
„gaders, van de *Hoogheden* ende *geregtigheden* van de reſpective
„Provintien, op de gronden in dezen geleid, t'allen tijden
„ende by alle occaſien het hare te Contribueeren, ende het
„uiterſte daar by op te zetten; opteſterende haar de bewaringe
„ende beſcherminge van de diergekogte *Vrijheid*, mitsgaders de
„handhoudinge van de Privilegien van den Lande zoo zeer ter

1654. „herte te gaan, ook zoo dier en waardig te zijn, dat zy haar „daar van met gene middelen ter wereld, zelfs niet door d' „uiterste ongemakken ende ongelegentheden, zullen laten di- „verteren; maar dien wel-gemelden yver, niet anders als met „haar leeven te zullen verliezen; vertrouwende, daar in by de „andere Bondgenoten, in alle voorvallende occasien, behoorlijk „te zullen werden gesecundeert, daar toe haar Ed: Groot „Mog:, God Almagtig vieriglijk zullen bidden, *Amen.* Aldus „gedaan ende gearresteert, by de Hooggemelde Heeren Staa- „ten van Holland ende West-Vriesland, in 's Gravenhage den „vijf-en-twintigsten July 1654. ter ordonnantie van de Staten „voornoemt. Ende was getekend *Herbr: van Beaumont.*

2 deel cap 2 § 13 enz. „Hier komt nog by, aldus beginnende; maar vooral gelie- „ve de Provintie te gedenken, wat in den jare 1650. binnen „onze eige ligham is voorgevallen: hebben niet in de zelve „Jaare de *Regenten* van de Sad Amsterdam om meerder onhei- „len voor te komen, aan zijn Hoogheid den Heere *Prince Wil- „lem*, onsterfelijker memorie, vader van den jegenwoordigen „*Prince* van *Orangien*, by Capitulatie toegestaan; dat de Heeren „*Andries* ende *Cornelis Bickers* haare Burgermeesteren- ampten en „Vroedschappen, ofte Raad-plaatsen, respective zoude quite- „ren, en t' eenemaal private luiden werden: ook nooit weder- „omme inde regeering werden geadmitteert; En hebben niet „naderhand de Steden van *Dordregt*, *Haarlem*, *Delft*, *Hoorn* en- „de *Medenblik*, in 't regard van eenige notable *Regenten* ofte *Mi- „nisters* in den haren, de zelven moeten volgen; alhoewel God „den Heere de zake zodanig bestierd heeft, dat weinig tijds „daar na alle de zelve wederomme in hare voorgaande *digni- „teiten* zijn gerestitueert geworden; dat waren regte teekenen „van *afgedwonge subjectie* ende zoo veel te onverdraaglijker, dat „die gene, ter Contemplatie van den welke zodanige conditi- „en moetsten werden ingewilligd, inder *natuere*, ende in krag- „te van zijne Commissie, mitsgaders den eed daar op gedaan, „zelf was een *subject* van dat Ligham, welkers *leeden* hy in- „voegen voorschreve, tot subjectie zogte te brengen: als doen „was het voorwaar de regte tijd voor de ongeveinsde ze- „lateurs ende opregte liefhebbers vande vryheid, om op 't „toneel

„ tooneel te komen, en haar met lijf en ziele, jegen zodanige uſur- 1654.
„ patien te oppoſeren. Maar wat yver vertoonde alsdoen de voorn:
„ Provintien, waren zy niet die gene die op den 5 Juny des voor-
„ ſchreve Jaars 1650 verleende die authoriſatie, in kragt, im-
„ mers onder pretext van dewelke, hoog-gemelde Heere *Prince*
„ de voorſchreve actien heeft byderhand genomen, ende wa-
„ ren zy ook niet die gene, die naderhand, als dezelve actien
„ ten deele waren uitgevoerd, by ſpeciale reſolutien ofte miſſi-
„ ven, verklaarde te oordelen, de voorgeroerde reſolutie van de
„ voorſchreeve 5 Juny 1650 daar toe applicabel te zijn? Ende
„ dewelke dien volgende de voorſchreeve actien expreſſelijk
„ advojeerde, approbeerden en laudeerden? ja zijn *Hoogheid* daar
„ vooren bedankten ende dezelve ('t geen ongelooflijk ſchijnd)
„ verzogten in zoo goeden yver te willen continueeren, enz.

Dog hoe alle de zaaken, raakende de uitſluiting, in 't werk gegaan zijn, laat ik om de langduerigheids wille hier af; maar ſtel eenige der voornaamſte punten hier onder, die haar Ed. Gr. Mog. de Heeren Staaten van Holland ende Weſt-Vriesland uitgaven, om te vertoonen de daar op gehoudene Dingtale, zoo van haar Ed. Groot Mog.; als mede van de andere Vereenigde Provintien, in deeze woorden.

1 DAt de Provintie van Holland, in kragte van haar *Souverainiteit*, d' Acte van *Secluſie* in queſtie, heeft mogen paſſeren.

2. Dat in de groote Vergadering, in 's Gravenhage, het jaar 1651, egeene verklaringen zijn gedaan, die jegens de voorſchreve *Secluſie* zoude mogen ſtrijden.

3. Dat hier door de byzondere vereeniging oft *Unie*, tuſſchen de 2 Provintien van Holland en Zeeland, niet en is gebroken.

4. Veel min de algemeene *Unie* ofte het Verbond tuſſchen de Vereenigde Provintien.

5. Zelfs en heeft Holland aan d' andere Provintien van diergelijke byzondere geſpreeken geen kenniſſe behoeven te geven.

6. Als zijnde de Staaten van byzondere Provintien geoorloft, in zaaken haare Provintie *Privatelijk* raakende, ook door *Miniſters* van de Generaliteit ict te doen *effectueren*.

1654. 7 Dat de *Respective* Provintien, yder byzonder, geoorloft is, tot bevordering van de Vreede met andere Landen, iets van het haare te *Contribuëren*: zelfs zonder kenniſſe van de Bondgenooten: ende dat zulks, door 't verleenen der gemelde *Acte van Secluſie*, aan den Protector niet, en is overtreede het neegende Artikel van de *Unie*.
Dat de voorſchreve *Secluſie* niet en ſtrijd tegens eenige voorgaande *Reſolutien*, voor al niet tegen de *Secrete Reſolutie* van haar Hoog Mog. van den 19 February 1654.

Hier nevens bewijzen haar Ed. Groot Mog. zeer omſtandig.

1 Dat in een vrije Republyk, niemand door geboorte eenig regt heeft tot hooge waardigheeden, enz. en dat de *Secluſie* van den Heere Prins van Oragnien, niet ſtrijdig is tegens de Vreede.

2. Nogte beſluit eenige onderwerpinge ofte laſhartigheid: ende wat andere Landen in verſcheide gelegentheeden gedaan hebben.

3. Dat de Nederlanders meeſt in oneenigheid zijn gebragt door de Hoofden, en dat *abuſivelijk* wierde bygebragt, dat door 't paſſeeren van de voorſchreve Acte van Secluſie, oorzaaken tot oneenigheid zouden zijn gegeven.

4. Dat zonder het verleenen van de voorgemelde *Acte van Secluſie*, den Oorlog met de Republijk van Engeland, zoude hebben moeten agtervolgen.

5. Dat de voorſchreve *Acte van Secluſie*, niemant van eenige prerogative ontſet: ende dat in Vrije Regeeringe, daar de Charges op de waardigſte moeten werden opgedragen, niemant eenigſints door geboorte regt krijgt, tot eenige waardigheid.

6. Wat dankbaarheid het huys van Orangien aan den Staat en den Staat aan het Huis van Oragnien ſchuldig is. Item, wat dankbaarheid alle de Provintien aan Holland, en die van Zeeland, en voor al aan die van Holland ſchuldig zijn: en dat door het paſſeeren van de voorſchreve Acte, geen ondankbaarheid tegens 't voorſchreve Huis is gepleegt.

Waar

Waar uit af te meeten is, wat verpligting deze Ingezetenen verschuldigd zijn, aan zulke wel-meenende *Regenten*, die het eenigste behoud zijn (naast God) van onze dierbare Vryheid, die zy zoo veele Jaaren beschermd hebben. Stelle hier voor de nieusgierige lezer ook een rekening by, om te toonen, wat de Prince van jaar tot jaar vast in komen getrokken hebben, buiten de voordelen, en hoe het zelve van tijd tot tijd vermeerderd is. 1654.

Memorie van de Tractementen by de Princen van Oragnjen, en de Haren genoten, als mede de Pensioenen, en anders, beginnende met de jaare 1586.

1586.

Zijn Excellentie Prins Maurits van Nassauw, jaarlijks	f 24000-0-0	
Zijn Excellentie Prins Maurits, als Stadhouder	15080-0-0	
Pillegaave van Prins Frederik Henderik	1800-0-0	
Princesse Elizabeth van Nassauw, Hertoginne van Bouillon	2500-0-0	
		f 43380-0-0

1587.

De voorschreve vier posten beloopen . . f 43380-0-0

1588.

De voorschreve vier posten bedragen . . f 43380-0-0

1589.

A. De voorschreve vier posten zijn beloopende . f 43380-0-0

A Zijn Excellentie Prins Mauritz heeft d'annis 1589 tot 1609 alle de Beden en Impoften

1590.

De voorschreve vier posten bedragende . . f 43380-0-0

1591.

De voorschreve vier posten beloopen . . f 43380-0-0

van Brabandt by retorsie getrokken, op de Landen buiten ordinaris Contributien zijnde; om daar uit te betaalen de Rentieren van Brabandt, het welk niet gedaan is, waar door, ende andere redenen, de Tractementen van zijn Hooggemelde Excellentie anno 1609 zijn verhoogt.

1654. 1592.
De voorſchreve poſten bedragen . . f 43380-0-0
Zijn Excellentie Prins Mauris extraordinaris 28000-0-0
Mevrouwe de Princeſſe van Oragnien Douariere 15000-0-0
——————— f 68380-0-0

1593.
De voorſchreve ſes poſten bedragen f 68380-0-0
Prins Frederik Henderik . . . 9125-0-0
De Cheurvorſtinne Louiſe de Naſſauw 2000-0-0
——————— f 97505-0-0

1594.
De voorſchreve agt poſten beloopen . . . f 97505-0-0

1595.
De voorſchreve agt poſten bedragen f 97505-0-0
Princeſſe Maria de Naſſau, Gravinne van Buyren 2500-0-0
——————— f 100005-0-0

1596.
De voorſchreve negen poſten zijn bedragende . f 100005-0-0

1597.
De voorſchreve 9 poſten zijn beloopende f 100005-0-0
Prins Fredrik Henderik . . 2180-0-0
——————— f 102185-0-0

1598.
De voorſchreve tien poſten bedragen f 102185-0-0
Princeſſe Brabantina de Naſſau, Hertoginne de la Tremouille . . . 1000-0-0
——————— f 103185-0-0

1599.
De voorſchreve elf poſten bedragen f 103185-0-0
Zijn Excellentie Prins Maurits extraord. 40000-0-0
——————— f 143185-0-0

1600.
De eerſte voorſchreve elf poſten bedragen . f 103185-0-0

1601.
De voorſchreve elf poſten bedragen . . f 103185-0-0

1602.
De voorſchreve elf poſten beloopen . . f 103185-0-0
Zijn Excellentie Prins Mauritz extraord. 40000-0-0
——————— f 143185-0-0

De

1654.

1603.

De voorſchreve elf poſten zijn bedragende ƒ 103185-0-0
Prins Fredrik Hendrik, Generaal van de Cavallery . . . 17100-0-0
ƒ 120285-0-0

1604.

De voorſchreve twaalf poſten bedragen ƒ 120285-0-0
Daar van afgetrokken . . 9125-0-0
ƒ 111160-0-0

1605.

De voorſchreve elf poſten zijn bedragende ƒ 111160-0-0

1606.

De voorſchreve elf poſten, zijn door de verhooginge van't Tractament van Prins Frederik Hendrik, Generaal van de Cavallery beloopende . . . ƒ 114590-0-0

1607.

De voorſchreve elf poſten zijn bedragende . . ƒ 114590-0-0

1608.

De voorſchreve elf poſten zijn beloopende . . ƒ 114590-0-0

1609.

Zijn Excellentie Prins Mauritz zijn Militair Tractement ƒ 120000-0-0
Den Hooggedagten Prins oud Politijcq Tractement 30160-0-0
Zijn Excell. Hellebaardiers . . 8566-5-0
Nog Zijn Excellentie een Losrenten jaarlijks van . . 25000-0-0
Zijn Excellentie Prins Fredrik Hendrik, Generaal van de Cavallerye 25000-0-0
Zijn Excellentie Pillegave . . . 1800-0-0
Nog zijn Excellentie . . 2180-0-0
De Ses Vrouwen Dogteren van Prins Willem Ho. Mo. . . 6000-0-0
Nog de Vrouwen Dogteren . . 6000-0-0
Mevrouwe Princeſſe van Oranjen Douariere 20000-0-0
De Cheurvorſtinne Louiſe de Naſſau 2000-0-0
De Princeſſe van Portugal . . . 3500-0-0
Nog de Hooggedagte Princes . . 2500-0-0
ƒ 252706-5-0

De

1654.

1610.

De voorſchreve dertien poſten bedragen f 252706-0-0
Daar afgetrokken . . 2180-0-0
f 250526-5-0

1611.

De voorſchreve twaalf poſten beloopen . . f 250526-5-0

1612.

De voorſchreve twaalf poſten zijn bedragende . f 250526-5-0

1613.

De voorſchreve twaalf poſten zijn belopende . f 250526-5-0

1614.

De voorſchreve twaalf poſten bedragen . . f 250526-5-0

1615.

De voorſchreve twaalf poſten beloopen f 250526-5-0
Over-ontheffinge van een jaarlijkſe Rente van f 915-0-0 gehypothequeert op de Hooge- en Laage Swaluwe, bedragende in Capitaal jegens de penning twintig . . 18311-0-0
f 268837-5-0

1616.

De eerſte voorſchreve twaalf poſten bedragen . . f 250526-5-0

1617.

De voorſchreve twaalf poſten zijn beloopende . . . f 250526-5-0

1618.

De voorſchreve twaalf poſten bedragen f 250526-5-0
Daar van afgetrokken over een Lijfpenſioen van Mevrouwe de Princeſſe Maria van Bueren . . 2500-0-0
f 248026-5-0

1619.

De voorſchreve twaalf poſten beloopen f 248026-5-0
Over de pretenſien der Krijgs-expeditien van de jaaren 1567 tot 1574, by Holland en Weſt-Vrieſland betaald f 700000-0-0
Boven nog in den jaare 1598 liberalijk geconſenteert, ende in vijf-jaarige Termijnen betaald by Holland . . f 175000-0-0
Ende nog in den jaare 1619 in tien-jaarige Termijnen by Holland betaald . f 150000-0-0
f 1273026-5-0

1620

1620.

De voorſchreve twaalf poſten bedragen . . f 248026-5-0

1621.

De voorſchreve twaalf poſten, daar onder begrepen twaalf duizend pond over de verhooginge van 't tractement Militaire, zijn beloopene f 260026-5-0
Nog over extraordinaris onkoſten te Velde 4200-0-0
——————— f 302026-5-0

1622.

De voorſchreve dertien poſten bedragen f 30206-5-0
Daar van afgetrokken voor Mevrouwe de Princeſſe Douariere van Oranje haar Penſioen. 20000-0-0
——————— f 282026-5-0

1623.

De voorſchreve twaalf poſten bedragen f 282026-5-0

1624.

De voorſchreve twaalf poſten bedragen f 282026-5-0
B. Zijn Excellentie Prins Maurits van Naſſau een tiendepart van de prijzen, voor zoo veel alrede gevonden kan werden . . 842334-0-0
——————— f 1124360-5-0

B. NOTA. Deze mſome zoude merkelijk meerder komen te bedragen, als hier werd uitgetrokken, indien by Zeeland, ende andere Provintien waren geteekend.

1625.

De voorſchreve 12 eerſte poſten belopen f 282026-5-0
Daar van afgetrokken twaalf duizend pond over de verhooginge van't voorſchreve Militair Tractement 12000-0-0
——————— f 270026-5-0

1626.

De voorſchreve twaalf poſten zijn bedragende f 270026-5-0

1627.

De voorſchreve 12 poſten zijn beloopende f 270026-5-0
Pillegave aan Prins WILLEM by haar Hoog Mog. 8000-0-0
Nog Pillegave aan zijn Hoogheid Prins Willem, by Holland in 't particulier 5000-0-0
——————— f 283026-5-0

1628.

De voorſchreve veertien poſten bedragen , . f 283026-5-0

1654.

1629.

De voorſchreve 14 poſten beloopen . f283026-5-0
Daar van afgetrokken over het Penſioen van de Princeſſe van Portugal . 2500-0-0

f 280526-5-0

Van de Silvere Vloot by den Lieutenant Admiraal Piet Hein veroverd, omtrent . . . 700000-0-0

f980526-5-0

1630.

De voorſchreve dertien poſten zijn bedragende . f280526-5-0

1631.

De voorſchreve dertien poſten zijn beloopende . f280526-5-0

1632.

De voorſchreve dertien poſten zijn bedragende . . f280526-5-0

1633.

De voorſchreve dertien poſten beloopen . . f280526-5-0

1634.

De voorſchreve dertien poſten bedragen . f280526-5-0

1635.

De voorſchreve dertien poſten zijn beloopende . f280526-5-0

1636.

De voorſchreve dertien poſten zijn bedragende . f280526-5-0

1637.

De voorſchreve dertien poſten beloopen . . f280526-5-0

1638.

De voorſchreve dertien poſten bedragen . . f280526-5-0

1639.

De voorſchreve dertien poſten zijn beloopende . . f280526-5-0

1640.

De voorſchreve dertien poſten bedragen . . f280526-5-0

1641.

De voorſchreve dertien poſten, daar onder begrepen twaalf duizend pond voor de verhooginge van 't Militair Tractement, beloopen . . f292526-5-0

1642.

De voorſchreve dertien poſten zijn beloopende . . f292526-5-0

1643.

De voorſchreve dertien poſten zijn bedragende . . f292526-5-0

1644

1644. 1654.

De voorſchreve dertien poſten beloopen . . f292526-5-0

1645.

De voorſchreve dertien poſten bedragen . . f292526-5-0

1646.

De voorſchreve 13 poſten, zijn belopende f292526-5-0
't Sedert het winnen van Hulſt, de goederen van 't Klooſter te *Duynen*, doende in pagt 's jaarlijks omtrent Vijftig duyzend pond, zijnde Heerelijke Goederen, genomen tegen den penning twee en dertig, zoude in Capitaal beloopen . . f1600000-0-0
f1892526-5-0

1647.

De eerſte voorſchreve dertien poſten bedragen f292526-5-0
Daar afgetrokken voor de Extraordinaris onkoſten te Velde genoten . 42000-0-0

C. Zijn Hoogheid Prins Henderik een tiendepart van de Prijſen 't zedert den jaare 1625 tot 1647 voor zoo veel als reede geweeten kan worden . . . f250526-5-0
f1909175-10-0
f2159701-15-0

C. NOTA deze ſomme zoude merkelijk meerder komen te bedragen als hier werd uit getrokken indien by Zeeland, ende andere Provintien waren gerekent,

1648.

De eerſte voorſchreve twaalf poſten. zijn bedragende . . f250526-5-0
Over 't reël Compliment . . 100000-0-0
f350526-5-0

1649.

De eerſte voorſchreve twaalf poſten zijn beloopende f250526-5-0

1650.

De voorſchreve twaalf poſten bedragen . . f250526-5-0

Millioenen C M C
Somma XIX VI XCIX VII LVIII Ponden.

1654. Hoe veel dit inkomen van 't jaar 1672 tot aan de dood van den dapperen Koning van *Engeland*, *Willem* de derde aangegroeit is, laat ik aan de geen die de nieusgierigheid hebben van het zelve naar te zoeken, dewijl het my gants onnodig, en naar de moord van de Heeren *de* WITT voorgevallen is. Dog om met den yver en zorg van haar Ed. Groot Mog. te agtervolgen, en hunne groote hoedanigheden waereldkundig te maaken, zal ik voortgaan en zegge, dat de Grootmoeder en moeder van den jongen Prins, gewaar werdende, dat haar Ed: Groot Mog: op de aanhouding van *Cromwel*, zodanige *Acte* gemaakt hadden, waar by zijn Hoogheid buiten alle ampten, die zijn voor-vaderen beseeten hadde, geslooten wierd, stelden aanstonds de pen te werk, en schreeven aan hare Hoog Mog: de Heeren algemeene Staten, verzoekende haar behulpzaam en voorspraken by haar Ed: Groot Mog: te zijn, om die zaak, van zoo veel gewigt, niet in 't werk te stellen. Eenige der Heeren Staten van Holland en West-Vriesland van dit schrijven verwittigd zijnde, besloten, om den 21 Juny gezamentlijk aan 't Hof van de Princesse, weduwe van Orangien, te gaan; welke waren zijn Excellentie *Johan Wolphart*, Heere van Brederode, *Jacob van Wassenaar*, Heere van Opdam, Admiraal, Mr. JOHAN DE WITT, Raad *Pensionaris* der Staaten van Holland, *Frans Banningkock*, Heere van Purmerland, Burgermeester der Stad Amsterdam, den Heere van *Beverwaart*, *Gouverneur* van Bergen op zoom, en *Frederik Stellingwerf*, loontrekkend Raads-heer van Medenblik, en haare Hoogheden, mondeling te antwoorden, op het ingeleverd geschrift, nopende de buitesluiting van de jonge Prins Willem de III. het geen alles met een goede zedigheid geschieden, waar op haar Ed: Groot Mog: vriendelijk ontfangen, en beantwoord wierden.

De Heer Johan de Witt nevens de andere Heeren gaat mondeling antwoord geven aan de Princescen, op het geschrift by haar Hoogheden geschreeven.

Ter zelver tijd quamen de Afgezanten van den Staat wederom uit Engeland te rug met eenige nieuwe zwaarigheden: na hun verslag gedaan te hebben, wierden *gecommitteerd* de Heeren van *Swieten*, *de Witt*, *Mareignault*, *Renswoude*, *Andreæ Mulert*, en *Schuilenburg*, omme nevens de *Gedeputeerden* de *voorgestelde artijkelen* te onderzoeken, zoo dat men aanschrijven aan de *Provintie* deden, om hunne meeninge daar op te hooren en met den eersten ter

Gene-

Generaliteit in te brengen. Waar op de Heere van *Beverningen*, uit laſt van haar Ed: Groot Mog: Heere de Staten van Holland, aanſtonds weder naar *Engeland* wierd gezonden, om met de bekragtiging te verhaaſten, wel ziende dat door het lang ophouden, de zaaken, van zulk een noodzakelijkheid door Holland, veragteren konde, en na alle oogenſchijn ook gedaan zoude hebben. Eenige der andere *Provintien*, hoorende dat de Hr. van *Beverningen* ſtil vertrokken was, op bevel van haar Ed: Groot Mog: misnoegde ten uiterſte, dat henliede daar geen kennisſe van gegeven was, dog *Zeeland* quam aanſtonds met die van Holland over een, en kort daar na de andere *Provintien*, door een der doordringenſte en geleerdſte aanſpraaken die de Heer JOHAN DE WITT aan haar Ed: Groot Mog: dede: vertoonende eerſt het uiterſte belang van yder *Provintie*, en daar na in 't algemeen. Waar over zy geheel verwonderd ſtaande, zijn Ed: bedankten, en met haar Ed: Groot Mog: de Staaten van Holland in een gedagte kwamen.

1654.

De Heer van Beverningen weder naer Engeland. *Ratificatie*.

De Heer Johan de Witt overtuigt de andere Provintien door een geleerde Aanſpraak.

De Heeren Willem Nieupoort, en Aldert Pieterſz Jongſtal werden wederom na Engeland gezonden om de bekragtiging van de Vrede uit te wiſſelen.

Hier op beſlooten haar Hoog Mogende de algemeene Staaten (na alvorens het gevoelen van yder Provintie gehoord te hebben) hunne Gezanten wederom na Engeland te ſchikken, waar toe wederom verzogt wierden de Heeren *Nieupoort* en *Jongſtal*, en door de dood van de Gezant den Heer *Paulus vander Perre* uit Zeeland, die den 14 December het voorgaande jaar in *Londen* overleede was, zijnde een Man geweeſt van de grootſte bequaamheid, ende die in dit Ampt den Staat groote dienſten gedaan had, konde men niemand vinden, die der zelver plaatze vervullen wilden, niettemin vertrokken de twee voorgemelde Heeren.

De Afgezant de Heer Paulus vander Perre ſterft den 14 Decemb. 1653 binnen Londen.

Kort na hun aankomſt wierd op den 15 April de Vredehandeling wederzijds geteekend, beſtaande in 33 *Artijkelen*, welke de Gezanten aan haar Ed. Groot Mog. aanſtonds na 's Gravenhage zonden, door de Heeren *Urſinus* en *Ruycha ver*, twee Edelluiden der voorſchreve Afgezanten, welke ter gehoor gebragt zijnde, by haar Hoog Mog:, wierden, na dat de Heeren Staaten Generaal deeze blijde Maar verſtaan hadden, yder met een Geſchenk van een Goude Keeten, waardig 500 guldens, weder te rug gezonden; en de bekragti-

De vreede met Engeland geteekend en bekragting uitgewiſſeld.

1654. kragtiging geſchieden op den 1 der maand Mey, des avonds laat binnen *Londen*, welke uitgewiſſeld zijnde, ſchikten de Heeren Afgezanten des anderen daags vroeg een Edelman met dezelve aan haar Ed. Groot Mog., als meede ook om de bekendmakinge van den dag der afkondiging, die op den 2 Juny daar aan volgende vaſt geſteld was. De Engelſchen toonden aanſtonds hunne groote vreugden hier over, want op het vertrek van den voorſchreeven Edelman, wierd al het geſchut op de Teems, en langs de kaſteelen geloſt.

Verwijtingen aan de Hollanders gedaan wegens de Vreede met Engeland en het afzetten des Prins van Oragnien door de Heer JOHAN de WITT weggenomen.

Dit was nog niet na de zin van een yder, maar quaamen een groot getal quaadaardige menſchen voor den dag, die wederom veel Schimp-digten uitſtrooiden, waar op den Franſchen Schrijver de Heer *de la Neuville* in zijn *Hiſtorie van* „ *Holland*, hier omtrent aldus ſpreekt. De liefde, tot de Vree„de, die de Staaten geduerende het voortzetten van hun „verdrag met Engeland, meer noodige als Loffelijke wegen „hadden doen inſlaan, ontbraken geen beriſpers, die het by „de vreemdelingen, en het Land-volk, dat het belang van „Koning *Karel de II.* en des Prins van Oragnien, zijn dog„ters zoon, was toegedaan, voor een laſhertigheid en ſlaafs„heid zogten te laaten doorgaan. Zy gekte met die ernſtige „Brief die de Staaten aan het *Parlement* hadden geſchre„ven, om de laatſte hand aan een volkomen vereeniging te „leggen, en met *Cromwel* te beraadſlagen, op wat wijze men „de Koophandel en Godsdienſt, die de twee *Republiken* ge„meen hadden, eenpaarlijk konde onderhouden. Zy maak„ten over dezelve veel quaadaardige uitleggingen, die ne„vens eenige Schimp-ſchriften, in de Nederlanden en Vrank„rijk uitgeſtrooid wierden. De Staaten, volgens de raad „van den *Penſionaris de* WITT, gebruikten tegens alle dees „bitzigheden niet anders als ſtilzwijgen, en geduld, ſloegen „de hand aan noodiger zaaken, te weeten, om de Koop„handel te doen bloeijen, die in weinig tijds al de geleede„ne ſchaade inhaalden, die zy van Engeland geleden hadden.

Deze zwarigheid aan een kant zijnde, begonden de Bloedverwanten van den *Jongen Prins* te morren, die wegens de *Acte van Seclufie* zeer t' onvreeden waaren. Daar leiden voor eerſt tegens

in

in, de *Princesse Royaal* en *Douariere van Prins Willem de II*, ende daar na de *Keurvorst van Brandenburg*. Eenige *Provintien* en byzondere Steeden maakte veel twist hier over, zelfs lang na dat de vreede geslooten was. En dewijl eenige voorgaaven, dat den Heer van Beeverningen *gedisponeerd* zoude geweest zijn door de Heer Raad-Pensionaris *de WITT* en andere leeden van haar Ed. Groot Mog. om *Cromwel* te beweegen, van op deze acte *van seclusie* te staan, zo stellen wy hier de verklaring van de Heer van *Beverning* ter neder, om de Heer *Raad-pensionaris* en anderen, van de laster tongen t'ontschuldigen, welke al het werk gedaan hebben, ten voordeele van hunne ingezetenen. 1654.

Verklaring van den Heer Ambassadeur Beverning.

DEn Heer van Beverning extraordinaris Ambassadeur van wegen dezen Staat aan zijne Hoogheid den Heere Protector van de Republijke van Engeland, Schotland, en Yerland, ter Vergaderinge van haar Ed. Groot Mog. verscheenen zijnde, heeft aan dezelve geremonstreert, hoe dat het de Heeren Gedeputeerden van de Provincie van Vriesland op den zevenden dezer lopende Maand, gelieft hadde ter Vergaderinge van haar Hoog Mog. in zijne absentie, in te leveren zeker schriftelijke propositie, by dewelke hy bemerkte zijn goeden name implicite bezwaart, ende de getrouwigheid van zijn pligt, raakende 't gepasseerde in Engeland omtrent de bewuste acte van Seclusie, concernerende het employ van de Heere Prince van Orangien in dispuyten getrokken te werden, specialijk door zeekere clausule, in de voorsz propositie onder anderen mede influerende, daar by in questie getrokken werd, of ook de voorschreve acte van Seclusie is komende uit eigen movement, van hoog-gemelde Heere Protector, en heeft den gemelden Heer van Beverning, daar op, haar Ed. Groot Mog: voorgehouden, dat of wel hy, mits d'absentie van de Heere Nieuwpoort nevens hem in de voorschreeve extraordinaris Ambassade ende over 't voor-geroerde subject mede geëmploijeerd geweest zijnde, niet wel bevoegt is, dien aangaande eenige particuliere rapporte aan haar Ed: Groot Mog: te doen, immers zonder den voorgeroerden toeval zoo veele aan den gemelde Heere Nieupoort zoude hebben willen defereren, dat hy daar toe alvorens de overkomste van dien zoude hebben afgewagt; egter mits de importantie ende de hatelijkheid van de voorschreeve propositie, die ook een stilswijgende beschuldiginge tot laste van andere Leden, Comparante ofte Ministers van deze Vergaderinge schijnt te impliceren; hy niet hadde konnen ledig staan haar Ed: Groot Mog: omstandelijk en getrouwelijk den gehelen toeval der voorschreven zaake voor te dragen, doende vervolgens daar van rapport, ende 't zelve bevestigende met een solemnele verklaringe, dat nogte hy voor

zijn

1654. zijn Perſoon, nogte ymand anders by zijn weeten, 't zy binnen, 't zy buiten de Regeringe ofte bedieninge dezer Provintie, directelijk of indirectelijk eenige openinge, communicatie, aanleidinge, ofte raad gegeven hadde, waar by, ofte waar door meer hoog-gemelte Heere Protector geanimeert ofte den zelven in den zin gebragt, ende ingegeven mogte zijn, omme zodanige ofte diergelijke voorſlag van Seclufie van den gemelde Heere Prince van Orangien te doen, ofte yets daar na ſmakende, 't zy haar Hoog Mog: in 't generaal, 't zy het haar Ed: Groot Mog: in 't particulier te voegen, maar dat ter contrarie 't voorſchreve geheele werk, zoo veel hem bekend was, puurlijk en privativelijk uit 't eige movement van meer-hoog-gemelte Heere Protector, of die van zijnen Rade, onvoorziens was voortgekomen, en in de laatſte dagen van de bewuſte Negotiatie in Engeland, zoo yverig geurgeert en gepouſſeert, dat niet tegenſtaande alle mogelijke en uiterſte devoiren, met alle vlijt ende neerſtigheid ter contrarie aangewend, ende bygebragt, en in verſcheiden conferentien gereitereert, meer-hoog-gemelte zijne Hoogheid van de voorſchreve deszelfs ſuſtenue ende begeerte niet hadde konnen werden gediverteert, preſenterende den voornoemden Heere van Beverning de voorſchreeve verklaringe in de volle vergaderinge van haar Ed: Groot Mog: niet alleenlijk op den Eed t' zijner aankomſte in de zelve gedaan, maar ook met nieuwe ſolemnele affirmatie by corporelen Eede te beveſtigen, met onderdanig verzoek, omme daar toe tot nader ontlaſtinge van zijn eigen perſoon, mitsgaders van alle de Leden, particuliere Comparante ende Miniſters van deze Vergaderinge, te mogen werden geadmitteerd, ook omme te mogen vernemen d' intentie ende ordre van haar Ed: Groot Mog: waar naar hy zig in dezen deele, omtrent d'andere Provincien, ende elders tot contentement van deze Vergaderinge, zoude hebben te reguleren; Waar op gedelibereert zijnde, hebben haar Ed. Groot Mog. nogmaals ten overvloed, de gemelde Heeren van Beverning ende Nieupoort, gezamentlijk, een yder van henluiden in 't byzonder bedankt, gelijk dezelve in 't generaal ende particulier bedankt werden, over ende ter zaake van de goede trouwe en voorzigtige conduite, by dezelve met ſingulieren yver ende byzondere vigilantie, aangewend ende bygebragt, in 't geene zig in ende omtrent het werk van de voorgeroerde Acte van Seclufie toegedragen heeft; en of wel dienvolgende, haar Ed. Groot Mog. van de fideliteit ende opregtigheid, van de meergemelte Heere van Beverning ende Nieupoort, haar volkomentlijk ende in allen deelen houden gecontenteert, ende over zulks onnodig agten, in haren reguarde de gemelde Heere van Beverning eenige Eed af te vorderen, dat nogtans den zelven Heere, op de voorſchreve zijne inſtantie, tot nader ontlaſtinge van zijn eigen perſoon, mitsgaders ook van alle de Leden, particuliere Comparanten en Miniſters, van deze Vergaderinge, ende voornamentlijk tot volkomen overtuiging, vande voorgemelde Heeren Gedeputeerden van Vriesland, ende

ende allen anderen by dewelke dezen aangaande nog eenige ſcrupelen zouden mogen overig zijn tot het lijflijk ſtaven van de voorſchreve Eede zal worden geadmitteert; dan wat belangt het vorder verzoek van de meergemelte Heere van Beverning, is verſtaan ende gereſolveert mits dezen te verzoeken de Heeren haar Ed. Groot Mog. Gecommitteerden by reſolutie van dato den negentiende der voorleden maand gelaſt over gelijk ſubject, ofte een condependente materie, beſoigne aan te ſtellen, 't zelve ten ſpoedigſten by der hand te nemen, en daar van zonder eenig uitſtel rapport te doen, om zulks gehoort, als dan nader dien aangaande te werden gerezolveert, zulks als na exigentie van zaaken bevonden zal worden te behooren: en heeft na gedane reſumptie van de bovenſtaande reſolutien den meer-gemelden Heere van Beverning by ſolemnelen ende corporelen Eede verklaard, den inhouden ofte narré van de zelve Reſolutien, in allen dezen waaragtig te wezen: Zoo waarlijk moeſt hem God Almagtig helpen. 1654.

Egter waren de gemoederen van eenige Provintien nog niet geruſt, over de *uitſluiting* der *Prince van Oragnie*. Zy ſtelden alle bedenkelijke middelen in 't werk, om den *Prins* by de algemeene Staaten, wegens hunne *Provintie* in alle de waardigheden van zijne Hoogloffelijke Vader voor te draagen, het welk zy in de vergadering van haar Hoog Mogende deden aanteekenen.

De Heer Raad Penſionaris DE WITT, zijne ledige uuren beſtedende om iets nuts, ten voordeelen van 't Land te bezorgen, deed in den beginne van dit jaar, verſcheide voorſtellen aan haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staaten van Holland ende Weſt-Vrieſland, omme 's Lands inkomſten te vermeerderen: zijnde die van de gemeene middelen de eerſte, waar op haar Ed: Groot Mog: het volgende beſluit namen. 1655.

Vrydag den 16 *Maart* 1655.

Gemeene Middelen enz: over alle plaatzen in Holland zonder exeptie heffen.

„IS naar voorgaande deliberatien op 't rapport, ende advijs van „de Heeren haar Ed: Groot Mog: Gecommitteerden, „gebeſoigneert hebbende tot redres van 's Lands Finantien, „goet gevonden, ende verſtaan, dat van nu voortaan alle de „gemeene middelen zoo van Conſumptie, als van verpondinge, twintigſten, veertigſte Penning, Hoorngelden, Bezaide

1655. „gemeeten, ende andere, egeene uitgezonderd, by haar Ed: „Groot Mog: geconsenteert, ofte nog te consenteren, zullen „werden verpagt, ende gegeven over alle de Steden, plaatzen „ende quartieren indisputablement inde Provintie van Holland „ende West-Vriesland gelegen, ende buiten controversie de „Souveraine dispositie van haar Ed: Groot Mog: subject we„zende; het welke præcislijk te bezorgen, de Heeren Ge„commiteerden Raaden mits dezen gans serieuselijk wert ge„last, ende aanbevolen; ende by zoo verre in eenige van de „voorschreeve Steden ende Plaatsen, 't zy onder prætext van „eenig regt, ofte possessie van exemptie, 't zy om eenige ande„re oorzake, hoedanig dezelve ook zoude mogen wezen, je„gens de verpagtinge, ende ophef der voorschreeve gemeene „middelen, ofte jegens d'Executien daar op te volgen, eeni„ge oppositie mogte vallen, dat de Heeren Gecommitteerde „Raden inde respective Quartieren, van nu af aan zullen wer„den geauthoriseert, ende gelast, gelijk de zelve geauthori„seert ende gelast worden by dezen, tegens de voorschreeve Op„pozanten, 't zy dat dezelve zullen wezen Magistraats-Persoonen „van de voorgeroerde Steden ende Plaatsen, ofte particuliere In„gezetenen van dien, ofte ook anderen, wie de zelve zouden „mogen zijn, met alle Vigeur te Procederen, ende doen pro„cederen, zodanig als tegens wederhoorige van de Souveraine „bevelen van haar Ed: Groot Mog: ende Perturbateurs van „'t gemeene welvaren behoort; ende generalijk by alle wegen, „ende middelen te bezorgen, dat de bovengeëxpresseerde haar „Edele Groot Mog: goede intentie, præcislijk agtervolgt, „ende naargekomen werde: Ende wat belangt de Steden en„de Plaatsen pretenderende inde Provintie van Holland, ende „West-Vriesland niet gelegen, nogte de Souveraine dispositie „van haar Ed: Groot Mog: subject te zijn: dat met allen ernst „zal werden bevorderd het besoigne dien aangaande voor de„zen gedecerneert; Ende dat tot facilitatie van dien inde plaat„ze van den Heere Pensionaris Kinschot, jegenwoordig meest „absent zijnde, tot het voorschreeve besoigne zal werden ge„surrogeert de Heere Pensionaris vander Dussen.

Verhalen van Verpondingen niet te passeren zonder nieuwe Resolutie.

„Is naar voorgaande deliberatie, op 't rapport van de Hee-

ren

„ren haar Edele Groot Mog: Gecommitteerden, gebeſoigneert 1655.
„hebbende tot redres van 's Lands Finantien, goedgevonden,
„ende verſtaan, dat van nu voortaan egeene exemptien, ofte
„quijdſcheldingen van verpondingen zullen werden geproffi-
„teerd, ook dien volgende egeene verhalen van verpondinge,
„den ontfangers Generaal, oft particulier in reekeninge geleden,
„ten zy die gene die zodanige exemptien willen genieten, ofte
„zodanige verhalen proffiteeren, alvorens op nieuws aan haar
„Ed: Groot Mog: zullen hebben gedoceert van de Conceſſien,
„authoriſatie, ofte andere acten, uit kragte van dewelke zy-
„luiden zullen willen ſuſtineren tot het genot van zodanige
„exemptien, ofte verhaalen geregtigt te wezen, ende dat
„zy luiden daar op nieuwe Reſolutie approbatie van haar Ed:
„Groot Mog: ook vervolgens behoorlijke ordonnantie van de
„Heeren Gecommitteerde Raaden zullen hebben geobtineerd:
„des werd d' opgemelde Heeren Gecommitteerde Raden mits
„dezen wel expreſſelijk geinterdiceert, zodanige Ordonnantien,
„anders aan hun van de voorgeroerde nieuwe Reſolutien ap-
„probatoir van haar Ed: Groot Mog: gebleken zijnde, te ver-
„leenen, ofte te doen opmaken; Ende zal van 't gene voor-
„ſchreeven is, door de Heeren Gecommitteerde Raden inde
„reſpective quartieren kenniſſe gegeven werden, aan d' eene
„zijde aan den Ontfanger Generaal van Berkel, ende d' Ont-
„fangers van de Verpondingen in Weſt-Vrieſland, ende den
„Noorder-quartiere; met laſt, omme nevens de aanſtaande
„Sommatie, tot opbrenginge van de Verpondinge te doen,
„die geene die zoodanige exemptien, ofte verhalen als boven
„tot nog toe hebben genooten, ofte geproffiteert, van 't gee-
„ne voorſchreven is, behoorlijk te doen waarſchouwen, ten
„einde de zelve by tijds mogen vigileren, ende aan de an-
„dere zijde mede aan de Heeren ter Auditie van 's Gemee-
„ne Lands Reekeningen, zoo in dezen, als in den Noorder-
„quartiere voorſchreve gecommitteert, met laſt, ende ordre
„omme egeene verhalen, anders dan op Ordonnantie als bo-
„ven, de Ontfangers in reekeninge te paſſeren.

Zijn Ed. dat berigt aan haar Ed. Groot

Ook was eenige tijd een klein misverſtand gereezen, tuſ-
ſchen de *Provintien* van *Holland* en *Zeeland*, wegens het verkie-

1655. zen van een *Præsident* in den Hoogen Raade, van welk zijn Ed. aan de Heeren Staaten van *Holland* ende *West-Vriesland* op de volgende wijze berigt deed, en is daar ook het besluit tot wederzijds genoegen op volgt.

Mog. wegens het misverstand met Zeeland.

Donderdag den 13 *Mey* 1655.

Presentatie van Zeeland op de forme van Electie van een præsident in den Hoogen Raad

„ DE Raad-Pensionaris heeft ter Vergaderinge gerapporteert
„ het resultat van de nadere conferentien met de Heeren
„ Gedeputeerden van Zeeland gehouden, over het vaststellen
„ van de forme en maniere van de besoignes op de aanstaande
„ Electie van een Præsident in den Hoogen Raad te houden:
„ waar op zijnde gedelibereert, ende gelet op de voorslag by
„ de Heeren Gecommitteerden van deze Vergaderinge in de
„ voorschreve gedane Conferentie op 't voorschreve subject voor
„ hun particulier gedaan, hebben haar Ed. Groot Mog. haar de
„ voorschreve voorslag wel laten gevallen; ende zal dienvolgende de Heeren Staaten van Zeeland te gemoet gevoerd
„ worden, dat haar Ed. Groot Mog. om gevoeglijkheids wille, te vreden zullen wezen, dat Heeren Staaten van beide
„ de Provintien, Staatsgewijze by den anderen zijnde, de nominatie van perzonen tot de voorschreve bedieninge, ende
„ vervolgens mede d'electie uit de genomineerde, geschiede by
„ collectatie van billetten, in zulker voegen, dat yder lid op
„ een billet zal stellen zijn eige naame, ofte qualificatie, ende
„ daar onder de Persoonen, ofte Persoon die 't zelve Lid tot
„ bekledinge van 't voorgeroerde Ampt, zoo in de nominatie,
„ als in d'electie zal willen stemmen: dat de billetten van de
„ Leeden zoo van d'eene, als van d'andere Staats-gewijze ver-
„ gaderinge gecollecteert zullen werden by der zelver respective
„ Ministers, yder in zijn reguard, in een Bak, ofte Comme
„ apart, ende dat zulks gedaan zijnde, de billetten zoo van d'
„ eene, als van de andere door de voorschreve Ministers t'za-
„ men gebragt, ende onder den anderen gemengt zullen wor-
„ den: zullende 't zelve gedaan wezende, de voorschreve ver-
„ mengde billetten, d'een voor, d'ander naar, zulks de zelve in de hand zullen vallen, consecutivelijk opgelezen, ende

in

„in dier voegen de ſtemmen van de voorſchreve Leden ge- 1655.
„colligeert, mitsgaders de voorſchreve Nominatie, ende Elec-
„tie by de meeſte ſtemmen gedaan, ende geabſolveert wor-
„den.

Vrydag den 14 *Mey* 1655.

Staats gewijze Vergadering met Zeeland, Electie van een Preſident in den Hoogen Raad.

„DE Raad-Penſionaris heeft ter Vergaderinge gerefereert,
„dat de Heeren haar Ed. Gecommitteerden nader geconfe-
„reert hebbende met de Heeren Gedeputeerden van Zeeland,
„over de forme, ende maniere van beſoignes te houden om-
„trent de te doene Nominatie, ende Electie van een Præſi-
„dent in den Hoogen Raade, op den voet particulierlijk ge-
„expreſſeert in de Reſolutie by haar Ed. Groot Mog. dien-
„thalven giſteren genomen, eindelijk daar over met de ge-
„melte Heeren van Zeeland in alles conform de voorſchreve
„voet op 't præſuppooſt van een bondige Acte van Non præ-
„juditie by haar Ed. Groot Mog. geamplecteert, ofte gead-
„voueert wezende, zijn vervolgens gecommitteert den Hee-
„re vander Mijle uit de ordre van de Heeren Edelen, een van
„de Heeren Gedeputeerden van Dordregt, een van die van
„Haarlem, een van die van Leiden, een van die van Alk-
„maar, ende een van die van Hoorn, omme de meer-hoog-
„gemelde Heeren Staaten van Zeeland alhier ter vergaderinge
„op te haalen: 't welk gedaan, ende de zelve Heeren Staaten
„van Zeeland in de Vergaderplaatſe van haar Ed. Groot Mog.
„geintroduceert wezende, zijn de zelve gezet aan een taaffel
„apart, tot dien einde expreſſelijk in de voorſchreve Vergader-
„plaatze gebragt, ende geſteld met het eene einde van haare
„lengte, tegens d'eene zijde van de breedte van de taaffel, daar
„aan de Heeren van de Ridderſchap ende Edelen dezer Pro-
„vintie haare zitplaatzen hebben; de Hooggemelde Heeren Staa-
„ten van Zeeland indiervoegen gezeten wezende, is eerſt, en-
„de alvoorens aan de zelve in naame van haar Ed. Groot Mog.
„aanſpraake gedaan door de Raad-penſionaris van deeze Pro-
„vintie, met toewenſchinge van alle heyl en zeegen, ook met
„byvoeginge van zodanige verdere expreſſien van civiliteit, en-

1655. „de genegentheid, als geoordeeld wierden op zodanige Staats-
„gewijze byeenkomst te quadreeren, mitsgaders met Expli-
„catie van haar Ed: Groot Mog. goede meeninge ende intentie,
„zo op de zaaken van Staat tusschen Gedeputeerden van bei-
„de de Provintien, in de voorgeroerde Conferentien gecon-
„senteerd, als mede op de forme, ende maniere van de ge-
„meene besoignes omtrent de voorgenoemde nomenatie, en-
„de Elextie te obzerveeren: Ende daar op reciproquelijk door
„den Heer Raad-pensionaris van Zeeland geantwoord, ook de
„meeninge, ende intentie van de Hooggemelde Heeren Staa-
„ten van Zeeland op 't voorgeroerde subject geëxpliceerd we-
„zende, is het resultat van de gezamentlijke besoignes geweest,
„'t gunt inde gemene extensie van beide de Provintien hier
„naar volgende specialijk is vervatt. Zijnde in 't Colligeren van
„de Stemmen der Leeden præcisselijk geobserveert den voet,
„ende forme daar op by onderling concert beraamd, ende de
„billetten daar inne gevoerd, elks apart gecolligeerd wezende,
„zijn dezelve vervolgens vermengt, ende omgehutst inde hoed
„van den Raad-Pensionaris van' haar Ed. Groot Mog. die de
„zelve vervolgens 't eene voor, en 't andere naar nevens den
„anderen heeft geleid op de tafel vande Ridderschap ende E-
„delen dezer Provintie, ende in dier voegen gestelt, of ook
„het juiste getal van de voorschreeve billetten behoorlijk by
„den anderen bevonden wierde: 't welk gedaan wezende, heeft
„dezelve Raad Pensionaris van haar Ed. Groot Mog. het eer-
„ste billet zoo van de nominatie, als ook daar naar van d' E-
„lectie opgenomen, ende voorgelezen, ten bywezen van den
„Heer Raad-Pensionaris van Zeeland, nevens hem staande,
„die ook voorts geduurende het opleezen van yder billet, het
„naast gelegene vande voorschreeve tafel opgenomen, geo-
„pend, ende vervolgens in handen van de voorschreeve Raad-
„Pensionaris van haar Ed. Groot Mog. overgegeven heeft, om-
„me by den zelven mede opgelezen te worden: ende is in dier
„voegen d' opleezinge van alle de voorschreeve billetten gedaan,
„door monde vande voorschreeve Raad-Pensionaris van haar
„Ed. Groot Mog; geduurende welke opleezinge, de Heer Se-
„cretaris van Beaumont aantekeninge heeft gedaan, in wat
voegen

„ voegen de Stemmen waren gevallen; ende vervolgens, naar 1655.
„ gedane opleezinge, op de ſommatie van de voorſchreeve Raad-
„ Penſionaris van haar Ed. Groot Mog. gepronuncieert ende
„ verklaart, in wat voegen de ſtemmen hadden gelopen, ende
„ op wat perſoonen de nominatie was gevallen: welke voor-
„ ſchreeve beſoignes geagreëerd zijnde, hebben haar Ed. Groot
„ Mog. naar reciproque aanſpraake, dankzegginge ende toewen-
„ ſchinge van alle Heil ende zegen, de meer Hooggemelde He-
„ ren Staten van Zeeland, door d'opgemelde Heeren van der
„ Mijle, ende andere der zelver Gecommitteerden, wederom
„ doen uitleiden, ende valediceren, ook nodige ter maaltijd te-
„ gens het aanſtaande Avondmaal, mitsgaders doen vereeren
„ voor yder Gedeputeerde, ende Miniſter van dezelve, met
„ een aam Rijnſche wijn; Edog hebben haar Edele Mog. de
„ voorſchreeve aangebodene maaltijd, om haar aanſtaande ver-
„ trek, ende andere ongelegentheid, geëxcuſeert.

Volgt de gemeene extenſie van 't gebeſoigneerde, of gerezolveerde van de Staaten van Holland met Weſt-Vrieſland, ende de Staaten van Zeeland, by concent van wederzijds Miniſters op 't Papier gebragt.

Reſolutie van de Staten van Holland met Weſt-Vriesland ende Zeeland.

„ DE Staaten van Holland met Weſt-Vrieſland, ende de
„ Staaten van Zeeland, Staatsgewijze by den andere ver-
„ gadert zijnde, zoo omme te voorzien op de bekleedinge van
„ den vacerenden Staar van Præſident in den Hoogen Raade,
„ agtervolgende de Accorde dien aangaande gemaakt, in date
„ den twintigſten September vijftien-hondert zes-en-t'negen-
„ tig, als mede omme d'onderlinge te communiceren op vee-
„ le, ende grootwigtige zaaken het welvaren van den Staat
„ der Vereenigde Nederlanden in 't Generaal, ende van beide
„ de voornoemde Provintien in 't particulier concernerende,
hebben

Electie van een Præſident in den Hoogen Raade.

1655. „hebben naar voorgaande rijpe deliberatie, ende verſcheide „Communicatien door Gedeputeerden van beide de Provinti- „en over de voorſchreve zaaken gehouden, gezamentlijk ge- „rezolveert, ende goetgevonden enz.

„Waar naar getreeden zijnde tot de begevinge van de voor- „ſchreven Staat van Præſident in den gemelden Hoogen Raa- „de, is alvorens op de forme ende maniere van de beſoignes „daar over te houden verſtaan, ende gerezolveert, dat de no- „minatie van Perzoonen tot bedieninge van den voorſchreve „Staat, ende vervolgens mede d'electie uit de genomineerden „zal geſchieden by collectatie van billetten, in zulker voegen, „dat yeder Lid op een billet zal ſtellen zijn eigen naame, of- „te qualificatie, ende daar onder de Perſoonen, ofte Perſoon „die 't zelve Lid tot bekledinge van 't voorgeroerde Ampt zo „in de nominatie als in d' Electie zal willen ſtemmen, dat de „billetten van de Leden, zo van d' eene als van d' andere Staats- „gewijze Vergaderinge, gecollecteert zullen werden by der „zelver reſpective Miniſters, yeder in zijn reguard in een Bak „ofte Comme apart: Ende dat zulks gedaan zijnde, de billet- „ten zo van d' een als van d' andere, door de voorſchreve Mini- „ſters t' zaamen gebragt, ende onder den anderen vermengt zul- „len worden: zullen de 't zelve gedaan wezende, de voorſchre- „ve vermengde billetten d' een voor, d' ander naar, zulks dezelve „in de hand zullen vallen, conſecutivelijk opgeleezen, ende in „dier voegen de Stemmen vande voorſz leden gecolligeert, mits- „gaders de voorſchreve nominatie, ende Electie by de meeſte „ſtemmen gedaan, ende geabzolveert worden.

„Welker volgende, ende onder Acte van nonpræjuditie al- „voorens daar op tot wederzijds contentement gearreſteert, „ende hier onder van woorde tot woorde geinzereert, getree- „den wezende tot de voorſchreve nominatie, is by opleezin- „ge van de voorſchreve Billetten bevonden tot bedieninge van „den voorſchreeven Staat by de meeſte ſtemmen genomineert „te weezen de Heeren ende meeſter Reynier Paeuw, Antho- „ny de Waal, ende Johan van Heemskerk, alle ordinaris Raa- „den inde voorſchreven Hoogen Raade: ende is vervolgens „uit de voorſchreeve Gecommitteerden, invoegen ende op de forme

„ forme als boven, by eenpaarige ſtemmen van alle de leeden ge- 1655.
„ëligeert, de Heer ende Meeſter Reinier Paeuw voornoemt,
„daar van voor hem de behoorlijke Commiſſien geëxpedieert,
„den Eed daar op afgenomen, ende voorts de introductie ge-
„daan zal worden, als naar ouder gewoonte.

Actum in 's Gravenhage den veertienden Mey zeſtienhondert vijf-en-vijftig.

Volgt de bovengeroerde Acte van Nonpræjuditie.

„ALzoo de Heeren Staaten van Zeeland, jegenwoordiglijk
„in 's Gravenhage Staatsgewijze vergadert zijn, ter begeerte
„van de Heeren Staaten van Holland met Weſt-Vrieſland,
„omme te voorzien op de nominatie van drie Perſoonen, be-
„quaam omme te bedienen den Staat van Præſident in den hoo-
„ge Raaden, van de voorſchreve Landen, agtervolgende den
„naderen Accorde des halven gemaakt, in dato den twintigſten
„September vijftienhondert ſes en tnegentig, mitsgaders om-
„me onderlingen te communiceeren op veele ende grootwig-
„tige zaaken, de verzekertheid ende 't welvaaren van de Ver-
„eenigde Nederlanden, ende in 't byſonder de Landſchappen van
„Holland ende Zeeland aangaande, ende dat alle 't zelve geſchied
„ten reſpecte van de voorſchreve naderen Accorde, mitsgaders d'
„oude ende vaſte verbinteniſſen, die tuſſchen de voorſchreve land-
„ſchappen van allen ouden tijde zijn geweeſt, ende omme de
„zelve meer ende meer te beveſtigen, ende over zulks niet en
„behoord dat de voorſchreve comparitie, nogte d' intitulatie van
„de reſpective Landſchappen, nogte d' andere onderhandelin-
„ge buyten Zeeland zal ſtrekken ofte beduidt worden, tot
„præjuditie van de geregtigheid van de voorſchreve Landen.
„SOO IST, Dat de voorſchreve Heeren Staaten van Holland
„met Weſt-Vrieſland ter begeerte, ende verzoeke van de
„voorſchreve Heeren Staaten van Zeeland hebben verklaard, en
„verklaaren by deezen, dat de voorſchreve Comparitie van de
„voorſchrve Heeren Staaten van Zeeland alhier in 's Gravenhage,
„nogte ook de voorſchreve intitulate hier vooren geroerd, niet en
„zal præjudicieren den ouden titule van Holland, Zeeland, en

1655. „de Vriesland, in de zaaken van justitie inde Hooge ende Pro-
„vincialen Raade, ende elders gebruikt, daar van zo wel die van de
„voorschreven Lande van Holland met West-Vriesland als Zee-
„land, mitsgaders van de geheele forme van procederen, ses-
„sie, ende stemme zullen blijven nonverkort in haare respec-
„tive geregtigheden, ende in alles in haar geheel, zonder dat
„het zelve tot eenige præjuditie zal strekken: gelijk in 't parti-
„culier aan het voorschreve regt van rang, sessie, ende stemmen,
„ter eenre of ter andere zijde niet en zal præjudicieeren de or-
„dre ende voet, jegenwoordelijk by beide de Provintien, om
„beters wille, voor deze maal geamplecteert, betreffende het
„geven ende collecteeren van de stemmen van de respective
„Leden by beschreven ende ondergetekende billetten, incon-
„formitee van het Reglement breder inde Rezolutie dien aan-
„gaande onderling genoomen, gementioneert, de welke dien
„volgende namaals niet en zal mogen werden geallegeert of
„getrokken in consequentie: ende vorders blijvende de Hee-
„ren Staaten van Zeeland onverkort in het regt 't welk haar
„Ed. Mog. sustineren haar te competeeren, om gezamentlijk
„met de Heeren Staaten van Holland ende West-Vriesland te
„moeten concurreren inde Electie van de substituit Griffier
„van den Hooge Raade, mitsgaders als nog te hebben be-
„hoorlijke redres vande voorzieninge by haar Ed. Groot Mog.
„dien aangaande privativelijk gedaan.

Actum in 's Gravenhaage den veertienden Mey 1655.

Kort hier na, vond den Heer Raad-*Pensionaris de* WITT een der Heilzaamste middelen voor 't gemeene best uit, bestaande in de renten der voorgenoemde zwaare hoofd-somme, ten tijde van zijn Hoogheid hoogloffelijker gedagtenis by 't Land opgenoomen, van vijf op vier ten hondert te verminderen, waar door zijn Ed. bewees, dat voor het uitgaan dezer Eeuw, het Land op een gelijken bodem konde zijn.

Hier door vermeerderde zijne Agtbaarheid niet weinig, zijnde een zaak, die de nakomelingen niet konnen laaten ten hoogsten te Roemen. Haar Ed. Groot Mog. naar zijn Ed. bedankt hebbende, beslooten het volgende hier op.

De

1655.

Den Raat-Pensionaris de WITT vermindert de Renten van 5 op 4 ten Honderd.

„De Staaten van Holland ende West-Vriesland, consideren-
„de, ende in behoorlijk agt neemende, dat het God den
„Heere Almagtig goedertierentlijk gelieft heeft, door den Vre-
„de, in den voorleden jaare met de Republicque van Enge-
„land getroffen, ende zedert het besluit van dien, het aanzien,
„ende credijt van deezen Staat merkelijk te doen vermeerde-
„ren, hebben naar rijpe deliberatie, ende na ingenomen Ad-
„vijs van de Heeren der zelver Gecommitteerde Raaden in
„beide de quartieren, op den voorslag op den elfden Maart
„dezes loopende jaars, door Gecommitteerde Leden van haar
„Ed. Groot Mog. vergaderinge, met ende nevens Gedepu-
„teerden van beide de Collegien der voorschreve Heeren Ge-
„committeerde Raaden in de zelve vergaderinge schriftelijk
„overgebragt, verstaan ende gerezolveert, dat omme de voor-
„schreve Financien in goet postuur te brengen, ende dezelve
„van tijd tot tijd meer ende meer te subleveren, ende te stij-
„ven, de Losrenten ende Intressen tot laste van den zelven
„Lande van Holland ende West-Vriesland loopende, zoo op
„Comptoiren van haar Ed. Groot Mog. Domainen, als op die
„van de gemeene middelen, egeene uitgezondert, zullen wer-
„den gereduceert van vijf op vier ten hondert. Des, dat de pen-
„ningen die ten behoeve van de Provintie van Holland ende
„West-Vriesland door de voorschreve te doene Reductie zul-
„len worden geproffiteert, privativelijk tot aflossinge van de
„opgenomen Capitaalen geemployeert, ende tot geenen anderen
„fine directelijk ofte indirectelijk gediverteert zullen worden.
„Ende ten einde de Leden van de hooggemelde haar Ed. Groot
„Mog. Vergaderinge, daar inne volkomentlijk mogen wezen
„gerust gestelt, dat derhalven nevens de vordere executie van
„de jegenwoordige Rezolutie, de respective Rentmeesters en-
„de Ontfangers by aanschrijvinge zal worden gelast, præcise-
„lijk te bezorgen, ende te presteeren, dat ter concurentie van
„de somme die zy luyden op haare respective Comptoiren door
„de voorschreve te doene reductie in Cassa zullen behouden,
„aflossinge van opgenoome Capitalen geschiede, ende dat de-
„zelve aflossinge ook van jaar tot jaar werde verhoogt ter con-

1655. „curentie van den intreſt van 't Capitaal, dat 's jaars te vooren in „maniere voorſchreve afgeloſt zal wezen, met ſpeciale byvoeginge, dat hen luiden van jaar tot jaar naar proportie zoo veel minder aan Renten ende intreſſen in haare rekeningen zal werden geleden; ende dat zy luiden geene ordres deze haare Ed. Groot Mog. Rezolutie Contrarieerende, ofte daar van deflecterende, zullen hebben te pareren, van wien de zelve ook aan haar mogte werden gegeven, zonder nieuwe aanſchrijvinge, ende Expreſſe Rezolutie van haar Ed. Groot Mog., ende dat de Heeren ter Auditie van 's Gemeene Lands rekeningen gecommitteert, ook te gelijk zal werden aangeſchreven, haar in 't opnemen van de voorſchreve Rekeningen daar naar præciſelijk te reguleren; zijnde tot volkomen vaſtigheid van dien, byde reſpective Leden van de meer hoog gemelde haar Ed. Groot Mog. vergaderinge bewilligd, ende (ten reguarde van de Gedeputeerden van de ſteden in naame van de Heeren haare Reſpective Principaalen) over gegeven, dat in de bovenſtaande voet van verligtinge der Finantien, ende aflegginge van Capitalen, egeene de minſte veranderinge zal mogen vallen, anders dan naar voorgaande formele beſchrijvinge, ende by eenpaarige ſtemmen van alle de Leden der meer hoog gemelde haar Ed. Groot Mog. vergaderinge, zonder dat daar inne eenig Lidt vervangen ofte overſtemd zal mogen werden.

Actum in den Haage den zevenden Auguſty Zeſtienhondert vijf-en-vijftig.

Reductie van Renten ende intereſſen over de Generaliteit.

„De Staaten van Holland ende Weſt-Vrieſland conſidererende, ende in behoorlijke agtinge neemende, dat het God den Heere Almagtig goedertierentlijk gelieft heeft, door de Vrede, in den voorleden jaare met den Republijke van Engeland getroffen, ende tzedert het beſluit van dien, het aanzien ende 't Credijt van deezen Staat merkelijk te doen vermeerderen; hebben naar voorgaande rijpe deliberatie, verſtaan ende gerezolveerd, dat, omme de Finantien in goed poſtuur te brengen, ende de zelve van tijd tot tijd, meer ende meer

te

„te sublevecren, ende te stijven, boven ende behalven 't gee- 1655.
„ne ten dien fine huyden ten aanzien van de Provintie van
„Holland ende West-Vriesland is gestatueert ende vastgestelt
„geweest, van wegen de opgemelde Provintie ter Generaliteit
„zal werden bekend gemaakt, ende gerepræzenteert, dat haar
„Ed. Groot Mog: om reedenen voorschreve, by de jegen-
„woordige conjuncture van tijden en zaaken, niet konnen con-
„senteren, dat de Capitaalen tot laste van de Generaliteit ge-
„negotieert, zouden blijven loopen, ende continueeren op in-
„teresse tot vijf ten hondert, nemaar verstaan, dat alle Los-
„renten ende Interessen loop, ende tot laste als boven, zoo op de
„Comptoiren te water, ende onder de respective Collegie ter Ad-
„miraliteit, als op die te Lande, zoo op de Comptoire Generaal, als
„mede op die van alle Rentmeesters, mitsgaders ook van de sub-
„alterne Ontfangers, zoo van de Domainen, Contributien, Be-
„den, als van de gemeene Middelen, ende anderen egeene uitge-
„zonderd, zoude konnen ende behooren te werden gereduceert
„van vijf op vierten honderd; des dat de Penningen, die ten behoe-
„ve van den Staat door de voorsz te doene Reductie zullen werden
„geproffiteert, privativelijk tot afloffinge van de opgenoomen
„Capitaalen geemploieert, ende tot geenen anderen fine, directe-
„lijk ofte indirectelijk gediverteert zullen worden; Ende ten ein-
„de de respective Provintien daar inne volkomentlijk mogen
„worden gerust gestelt, dat derhalven nevens d' Executie van de
„Rezolutie op 't geene voorschreve is, by haar Hoog Mog. te
„nemen, de respective Rentmeesters, ende Ontfangers by
„aanschrijvinge zal worden gelast, præcielijk te bezorgen,
„ende te presteren, dat ter concurentie, van de somme, die
„zy luiden op haare respective comptoiren, door de voorschre-
„ve te doene Reductie, in Cassa zullen behouden, afloffinge
„van de opgenome Capitalen geschieden, ende dat de zelve af-
„loffinge ook van jaar tot jaar werde verhoogt, ter concur-
„rentie van den interest van 't Capitaal, dat 's jaars te vooren,
„in manier voorschreve afgelost zal weezen, met speciale by-
„voeginge, dat hen luiden van jaar tot jaar, naar proportie
„zoo veel minder aan Renten, ende interessen in haare Reke-
„ningen zal werden geleden, ende dat zy luiden egeene Or-

1655. „dres dezen contrarieerende, ofte daar van deflecterende, zul-
„len hebben te pareren, van wien de zelve ook aan haar mog-
„ten werden gegeven, zonder nieuwe aanschrijvinge, ende Ex-
„preſſe Rezolutie van haar Hoog Mog.; ende dat de Heeren
„Gecommitteerden in des Generaliteits Reekenkamer, ook te
„gelijke zal werden aangeſchreeven, haar in 't opnemen van
„de voorſchreve Rekeningen daar naar preciſelijk te reguleren;
„ende dat volkome vaſtigheid van dien, by de reſpective Pro-
„vintien zal werden bewilligt, ende overgegeven, dat in de bo-
„venſtaande voet van verligtinge der Finantien, ende aflegginge
„van Capitaalen, egeene de minſte veranderinge zal mogen val-
„len, anders dan na voorgaande ſerieuſe deliberatie, daar op
„yder in den zijnen Staatsgewijze te houden, ende by eenpa-
„rige ſtemmen van alle de Provintien, zonder dat daar inne
„een eenige Provintie vervangen, ofte over ſtemd zal mogen
„worden.

Actum Hage den zevenden Auguſty zeſtien-hondert vijf en vijftig.

Woonsdag den 11 *Auguſty* 1655.

Forme van Executie Reductie, intereſſen.

„IS, naar voorgaande deliberatie, goetgevonden ende ver-
„ſtaan, dat door Gecommitteerde van deze vergaderinge met
„ende nevens de Heeren Gecommitteerde Raaden, ofte ee-
„nige van de zelve by 't Collegie daar toe te deputeren, naader zal
„worden overleid ende overwogen, mitsgaders haar Ed. Groot
„Mog. gediend van advijs, in wat forme ende maniere ter ex-
„ecutie zal worden geleit de Rezolutie, nopende de Reductie
„van renten, ende intereſſen, op den zevende dezer lopende
„maand genomen, ende huiden by reſumptie finalijk gearres-
„teert, met alle de particulariteiten die daar omtrent zullen
„ſtaan te conſidereren, daar op naar ziende, ende examineren-
„de de Retroacta, in den jaare ſeſtien-honderd-veertig, op ge-
„lijk ſubject gevallen; ten welken einde uit deze vergaderinge
„verzogt ende gecommitteerd zijn, gelijk verzogt ende ge-
„committeerd werden by dezen, de Heeren van Dordregt,
„van Delf, van Leiden, van Amſterdam, van ter Goude,
„van Alkmaar, van Hoorn, van Enkhuizen, ende van Me-

den-

„denblik; ende heeft ingevolge van de bovenſtaande Commis- 1655.
„ſie, den Heere van Blijenburg, Gedeputeerde der Stede
„Dordregt, uit den name ende van wegen d'opgemelde Hee-
„ren haar Ed. Groot Mog. Gecommitteerden, nog op huiden
„rapport gedaan van de Conſideratien ende 't advijs, by de
„zelve Heeren Gecommitteerden daar op gehad ende gefor-
„meert: waar op gedelibereert zijnde, is goed gevonden en-
„de verſtaan, dat van de voorgeroerde haar Ed. Groot Mog.
„Reſolutie, in date den zevende dezes, by publicatie aan al-
„le ende een yder kenniſſe zal worden gegeven, met byvoe-
„ginge, dat de voorſchreve Reductie zal geſchieden, ofte be-
„ginnen op de reſpective verſchijndagen van de renten ende
„Intereſſen, tot laſte van de Lande loopende, aanvang ne-
„mende met den eerſten October toekomende; ende in ge-
„valle yemand niet genegen zoude mogen wezen, ofte goed-
„vinden zijne penningen te laaten loopen, volgens de voor-
„ſchreve Reductie, dat de zelve gehouden zal zijn, daar van
„voor den voorſchreven eerſten October kenniſſe te geven
„aan den Ontfanger van de gemeene Middelen, op welkers
„Comptoire de penningen beleid zijn, ofte dat anderſinds by
„manquement van dien, zijne penningen zullen gehouden
„worden voor gereduceert; ende zal voorts de voorſchreve
„Reductie generalijk geſchieden, ende gedaan werden even
„ende in zulker voegen, als in de voorgaande Reductie, An-
„no ſeſtien hondert veertig is gepractiſeert geweeſt. Zullende
„den innehoude van de bovenſtaande haar Ed. Groot Mog.
„Reſolutie, mitſgaders ook die van den ſevende dezer loopen-
„de maand, in den beginne dezes geroert, de reſpective Ont-
„fangers van de gemeene Middelen, ende Rentmeeſters van
„haar Ed. Groot Mog. Domainen, by aanſchrijvinge van de-
„ze Vergaderinge kennelijk gemaakt worden, met laſt ende
„ordre, omme haar daar naer preciſelijk te reguleren, des
„zullen de gemelde Reſolutien, ook by Extracten authen-
„tijk, de Heeren Gecommitteerde Raaden in de reſpective
„Quartieren, mitsgaders die van de Rekeningen van de voor-
„ſchreve haar Ed. Groot Mog. Domainen ter handen geſtelt,
„ende toegezonden worden, met recommandatie ende begeer-

te

1655. „ te, omme, zoo veel in haar is, præciſelijk te bezorgen, en-
„ de van tijd tot tijd de hand daar aan te houden, dat de bo-
„ vengeroerde haar Ed. Groot Mog. ſalutaire intentie punctu-
„ elijk geëxecuteert, ende exactelijk geobzerveert moge wer-
„ den.

Voorſtel van de Heer JAN de WITT aan haar Ed. Gr. Mog. tot het afdoen der twiſten, wegens de Secluſie.

Deze zaak nu in 't werk geſteld zijnde, ſloeg zijn Ed: aan haar Ed. Groot Mog. de middelen voor, om de zaak wegens de *Secluſie* af te doen, dewijl over de zelve onophoudelijk verſchillen te voorſchijn quamen. Welk voorſtel de Heeren Staten van Holland ende Weſt-Vrieſland goedkeurden, en de *Heere van Gent*, nevens de andere van haar Hoog Mog. *Gedeputeerden*, waar onder de Heer JOHAN DE WITT was, hebben daar op met grooten ernſt gearbeid, tot dat zy het volgende verſlag aan de Heeren Staaten Generaal inleverden.

HOOG MOG: HEEREN:

Rapport Hermonie genaamd.

DE Gedeputeerden van uwe Hoog Mo. by der zelver reſolutie Commiſſoriaal, van date den zeven-en-twinſtigſten der voorlede maand haar gelaſt vindende, om haar reſumptie van de Commiſſie ofte Inſtructie hier bevoorens voor de Veld-Maarſchalken der Vereenigde Nederlanden gearreſteert, t' overleggen wat dien-aangaande tot onderling contantement van de Bondgenoten præallablement zoude konnen en behooren te werden ter neder geſteld, ook daar beneffens te letten wat tot bevorderingen en conſervatie van de gemeene ruſte ende goede harmonie tuſſchen de reſpective Provincien, mitsgaders tot wegneminge van alle jalouſie ende differentie tuſſchen de gemelde Bondgenoten, by gevolge tot vermeerderinge van 't reſpect ende aanzien van den Staat, ook tot verſterkinge van de goede inteligentie van buyten zoude konnen ſtrekken, hebben na verſcheiden minnelijke conferentien, over het voorſchreve ſubject met den anderen gehouden, en naar rijpe overweginge van alles geoordeelt, dat tot bereikinge van 't voorſchreve uwer Hog. Mog. oogmerk; voor eerſt, ende voor al, inconformité van 't goetvinden der gezamentlijke Bondgenoten, in den jaare zeſtien hondert- een en vijftig, op de groote Zale vergadert, de bekende amneſtie op den negentienden Auguſti des zelven jaars, zolemnelijk gearreſteert, in alle haar deelen, redelijk en ter goeder trouwe gepreſteert, ook religieuſelijk in 't werk geſteld behoorde te worden, en over zulks als nog uit de notule, zoo van de Generaliteit als van de reſpective Provincien geligt, geroyeert, en uitgenomen alle de Reſolutien, Acten en Actitaten daar inne geſpecificeert,

en

en in ſpecie, die van den agtienden Auguſti zeſtienhondert vijftig.

En aangezien het werk, rakende de bewuſte Acte van Secluſie, met den gevolge en aankleven van dien, mitsgaders de conduicte daar omtrent gehouden van de eene zijde by de Heeren Staaten van verſcheiden Provincien, zeer hoog is opgenomen, en van de andere zijde by de Heeren Staten van Holland en Weſt-Vrieſland ernſtig gedefendeert, waar door dan merkelijke jalouſien, verwydering en groote diffidentien zijn gerezen, dat uwe Hoog. Mog. uit een opregte genegentheid tot weg-neminge van dien, en tot herſtellinge van de oude affectie en cófidentie tuſſchen de Bondgenooten zouden mogen goet-vinden, daar over te paſſeren de naarvolgende Acte. 1655.

Nademaal de Heeren Staten van Holland en Weſt-Vrieſland op den vierden May des voorleden jaars ſestien hondert-vier-en-vijftig Staats-gewijze hebben gearreſteert zekere Acte van Secluſie, hebbende ook naderhand dezelve doen extradeeren aan den Heere Protector van de Republijke van Engeland, Schotland en Yerland, daar door 't zedert de voorſchreve tijd verſcheidene onluſten in de Regeeringe zijn ontſtaan, zoo verre, dat daar over tuſſchen eenige Provincien ſcherpe Proteſten zijn gewiſſelt, en in de Regiſters van de Generaliteit ſtaan geinzereert, waar door dan de nodige harmonie, Eendragt, Liefde, confidentie en affectie tuſſchen de Bondgenooten eenigermaten is verſtoort geworden; hebbende 't zelve tot nog toe geene andere effecten gebaart, als verhinderinge in den voortgang van veele goede en importante deliberatien van binnen, en vermindering van het reſpect ende aanzien van den Staat van buyten.

Zoo hebben de reſpective Staaten van Gelderland en 't Graafſchap Zutphen, Holland en Weſt-Vrieſland, Zeeland, Utregt, Vrieſland, Over-Yſſel en Stad Groeningen en Omlanden, om de gedagten van de voorſchreve onluſten te eradiceren, uit de jegenwoordige en toekomende Eeuwen, goetgevonden en geordonneert, gelijk dezelve goetvinden en ordonneren by dezen, dat zo uit de publijke, als uit de ſecrete Regiſters van de Generaliteit geligt, geroyeert en weggenomen zullen worden alle de voorſchreve Proteſten en wederzijds Geſchriften, mitsgaders de Reſolutien, Deductien, Acten en Actitaten de voorſchreve Secluſie raakende, die in de voorſchreve Regiſters werden bevonden, de welke voor zoo veel de zelve behelzen, en begrijpen eenige demonſtratie van misnoegen en verwyderinge tegens, of tuſſchen eenige Provincien, Gecommitteerden of Miniſters, binnen of buyten 's Lands, mits dezen gehouden werden voor Vergeten, en aan de welke hier namaals niet meer zal werden gedagt; hebbende de hoog-gemelde Heeren Staten van de voornoemde reſpective zeven Provincien, om den band van de voorgeroerde Eendragt, Liefde, confidentie en affectie, onder de zelve Provincie des te vaſter en indiſſolubel te maken, wyders verklaard ende belooft, gelijk de zelve verklaren en belooven by dezen, dat de zaake raakende de voorſchreve

1655. Acte van Secluſie, gelaten zal werden in haar weezen, en daar tegens voortaan niet ondernomen, vermits dezelve al eenlijk de Hoog-gemelde Heeren Staten van Holland ende Weſt-Vrieſland concerneert, zonder dat den innehouden van dien d'andere Provincien eenigſints is verbindende, nogte ook eenig verder misnoegen betoont tegens eenige Provincien, Perſonagien, Miniſters, ofte eenige andere Perſoonen in 't gemeen ofte byzonder, wie of hoedanig de zelve ook zouden mogen wezen, over de voorſchreve Acte van Secluſie, ofte het arreſteren en extraderen van de zelve, met den gevolge en aankleven van dien, ofte over yets, dat dies-aangaande in den voorſchreve jaare zeſtien-hondert vier-en-vijftig van d'een of d'andere zijde, zoude mogen wezen voorgevallen en gepaſſeert.

Ende nademaal de bekende onluſten en deſſentien in de Provintie van Overyſel ſwvende, by verder verloop, geſchapen zijn tot meerder en meerder verwijderinge, en eindelijk tot extremiteiten uit te berſten, de welke (des God Almagtigt genadiglijk behoede) den gehelen Staat dezer Landen, in droevige verdeeltheid zoude konnen brengen, ende dat de opgemelte Heeren uwer Ho. Mog. Gedeputeerden oordeelen, dat by zo verre de zake rakende de electie van een Stadhouder, over de welgemelde Provincie van Overyſel, tuſſchen de discreperende Leden van dezelve Provincie in quæſtie, door 't een of 't ander gevoegelijke middel, by uwe Ho. Mog. na der zelver hooge Wijsheid, daar toe in 't werk te ſtellen, konde werden uit de wege geleid, als dan, onder Godes genadigen zegen, de voorſchreeve te bevreezene onheilen en ſwarigheden tot ruſte van den Staat in 't gemein, ende van de Provintie van Overyſel in 't particulier, ſekerlijk zouden werden voorgekomen; zoo hebben de zelve Heeren Gedeputeerden, uwe Ho. Mog. by dezen mede wel willen in bedenken ſtellen, ofte niet by uwe Ho. Mog. zoude konnen goet gevonden werden, benevens de goede Officien die door bezendinge, in name van uwe Hoog Mog. in de meergemelde Provincie tot beſliffinge van de voorſchreve algerezene diſſentien, nog zullen worden aangewent, ook eene aanzienelijke deputatie uit het midden van der zelver Vergaderinge aan den Heere Prince Willem van Naſſouw, Stadhouder van Vrieſland &c. te decerneren, omme den zelven door allerhande gevoeglijke middelen van inductie ende perſuatie te diſponeren, van de voorgeroerde gedane electie tot Stadhouder, Gouverneur ende Capitein Generaal van de meerwelgemelde Provincie van Overyſel, mitsgaders van de geregtigheden van de voorſchreve Charges dependerende, uit eene vredelievende genegentheid, afſtand te willen doen, daar by voegende, om alle aanſtotelijkheid te vermijden, dat de intentie van uwe Ho. Mog. geenſints is, door het decerteren van de voorſchreeve deputatie, de ſuſtenues, van de diſcreperende Leden in de meergemelte Provincie te prejudiceren, hebbende de opgemelde Heeren uwe Ho. Mog. Gedeputeerde wijders geoordeelt, dat tot bereikinge van

de

de voren geëxpreſſeerde uwe Ho. Mog. ſalutaire intentie, by gemeene reſolutie van de Bondgenoten, zoude behoren te werden vaſt geſteld, dat geen Velt-Maarſchalk der Vereenigde Nederlanden zal mogen wezen Stadhouder, Gouverneur, ofte Capitein Generaal, van eenige der Geunieerde Provincien, nogte door hem zelven, nogte door ymand anders. 1655.

Ende by zoo verre u Hoog Mog. als nu voor deze reize zouden mogen goetvinden tot de Veld-Maarſchalk te verkiezen die gene, die albereids over eenige Provincien tot Stadhonder, Gouverneur en Capitein Generaal is aangenomen, dat dezelve (ten opſigte geen nieuwe Reglementen haar reflectie nemende op 't gepaſſeerde, maar alleenlijk aplicabel zoude blijven behouden, maar geene andere van eenige vordere Provincien, nogte voor hem zelven nogte voor ymand anders, op nieuws aannemen.

Dat voorts den voorſchreeve Velt-Maarſchalk gehouden zal zijn, alle Tractaten by dezen Staat met Koningen, Repnblijken, Princen en Potentaten opgeregt, en ſpecialijk de Vrede, door u Ho. Mog. op den vijftienden April des voorleden jaars zeſtien-honderd-vier-en-vijftig met de Republijke van Engeland gemaakt, en alle de Artijkelen vandien, met ſolemnele Eede te beveſtigen, en dienvolgens heiliglijk onder Eede als voren te beloven, de zelve naar zijn vermogen religieuſelijk te zulleu obſerveren, ende voor zoo veel hem aangaat, ter executie ſtellen, ook bezorgen, dat zulks by andere inſgelijks geobſerveert, en ter executie geſteld worden.

Ende dat 't geene voorſchreeve is by u Ho. Mog. vaſt geſtelt zijnde, daar op, en blijvende in vigeur 't geene inde bewuſte extraordinaris Vergadering van de zamentlijke Bondgenoten Anno een-en-vijftig, rakende de directie en diſpoſitie van de zaken van Oorloge, eenpaarlijk is gearreſteert, vervolgens in plaats van den Heer Brederode zaliger gedagteniſſe, in zijn leven Veld-Maarſchalk van dezen Staat, op de oude Commiſſie ofte inſtructie jongſt voor den gemelden Heer van Brederode in de voorſchreeve qualiteit gearreſteert, gedreſſeert na de jegenwoordige conſtitutie van de Provincien, ende geamplieerd, met het gene voorſchreeve ſtaat, zoude behoren te werden geprocedeert, tot verkiezinge van een ander Velt-Maarſchalk.

Ende dat in 't geene voorſchreeve ſtaat gene veranderinge, verminderinge of vermeerderinge zal mogen geſchieden, anders dan by gemeene bewillinge en onderling goetvinden van de reſpective Bondgenoten. Vertrouwende de meergemelde Heeren uwer Ho. Mog. Gedeputeerde daar mede proviſionelijk zoo veel in haar is, uwer Ho. Mog. ſalutaire intentie te hebben voldaan, God Almagtig biddende, dat des zelfs goedertierene gelieſte zy, de diliberatien by uwe Ho. Mog. daar op te houden, met een ſpoedigt en eenparig beſluit te willen zegenen. Aldus geadviſeert in 's Gravenhage, den derden October zeſtien-honderd vijf-en-vijftig.

1655. Hier kwam nog by, dat zijn Ed. bevorderden, het afdanken van een groot getal gehuurde en vreemde Krijgsknegten, die in Vredens tijd, de goede Ingezetenen der Nederlanden, tot een groote laſt verſtrekte, werdende het voordeel hier van aangelegt om de meergemelde ſchrikkelijke hoofd-ſom af te leggen.

Zijn Ed. bevorderd het afdanken van vreemde Krijgsknegten.

Den 16 December hebben de Gedeputeerden van de Zuid- en Noord-Hollandſe *Synode* een *Remonſtrantie* ofte Vertoog enz. aan haar Ed. Groot Mog. ingeleverd, inhoudende een Verzoek, dat zy de Borgerlijke en Kerklijke zaaken geliefden te verbeeteren; dat tot dien einde, alle Mis-prieſters en andere Geeſtelijke perſoonen, zonder onderſcheid, de vrye en openbaare wooningen in *Holland* en *Weſt-Vrieſland* opgezeid, verbooden, en aanſtonds verhinderd mogte werden, en dat geen nieuwe, op voorgaande aanteekeningen, mogten werden toegeſtaan; dog dit vertoog is blijven leggen, tot het jaar daar aan volgende, wanneer haar Ed. Gr. Mog. daar op antwoorden, als op zijn plaats aantonen zal.

Vertoog of *Remonſtrantie* van de Gedeputeerden der Zuyd- en Noordhollandſche *Sinooden*.

De Heer JOHAN DE WITT eenige tijd quaad vermoeden gehad hebbende op zijn opper-klerk, *Jan van Meſſen*, ſchoon hy al drie Raad-Penſionariſſen van Holland agter malkander bediend had, door dien hy op de dagen als de brieven naar Engeland gezonden wierde, niet na gewoonte by zijn Edelheid quam, maar alsdan aan zijn huis eenig geheim geſprek hield, met de Rentmeeſter van Prins *Willem*, genaamt *Dirk van Ruyven*, het geen eindelijk aan den dag gekomen zijnde, wierd op zijn Edelheids verzoek, den 18 September de voorſchreve opper-klerk, nevens de Rentmeeſter en des zelfs huisvrouw, in 's Gravenhage op de Gevangen-poort gebragt, men heeft hem zeer omzigtig met bezoldelingen bewaard, zo lang dat eenige Heeren uit het *Hof Provinciaal* hen onderzogt hadden. De bekentenis van den opper-klerk *van Ruyven* beſtond voornaamentlijk,

De opper-klerk van den Heer JOHAN de WITT nevens de Rentmeeſter van ſijn Hoogheid Dirk van Ruyven en zijn vrouw worden in 's Gravenhagen gevangen.

Dat hy, *Jan van Meſſen*, gebooren in 's Gravenhaage, opperſte klerk van den Raad-Penſionaris de Heer en Mr. *JOHAN de WITT*, na den Eed gedaan te hebben van getrouwigheid en *Secreteſſen*, hem toegang gegeven is, en vertroud zijn geworde, alle

alle geheime besluiten, brieven enz: als ook eenige papieren die aangevuld waaren, alleen onderstaande *UE Dienstwillige dienaar* ofte *uwer Excellentie ootmoedige Dienaar, met den dag van dien, aan de kant staande*, mitsgaders de onderteekening van de Heer Raad-*Pensionaris* Mr. *JOHAN de WITT*. Dat hy uit een misnoegen hebbende tegens de voorschreve Heer *JOHAN de WITT*, al over de twee jaaren aan *Dirk van Ruyven*, Rentmeester van zijn Hoogheid *Prins Willem*, alle geheime geschriften, en besluiten kenbaargemaakt had, zo den Staat als den voorschreve HEER JAN de WITT, Amptshalven was raakende, als ook eenige brieven van de zelven Heer *JAN de WITT*, geschreeven aan de Heeren afgezanten Beeverningen en Nieupoort, en zelve de ontwerpe, ofte kladde daar van hem aan getoond. Dat hy naar het scheiden van haar Ed. Groot Mog. vergadering, alle besluiten aan de zelve van. *Ruyven* heeft oopen gelegt, om te doen zien, wat inde zaaken der Prince van Oragnien, omgegaan was, omtrent de *Secluſie*, en voornamentlijk die raakende waaren de Bloedverwanten van den voorschreve Prins, namentlijk de Koning van Schotland, Keurvorst van Brandenburg en den Hertog van Glocheſter. Dat hy de voorschreve *Van Ruyven* al wat hy begeerden, heeft laaten uitschrijven, zelfs in zijn afzijn. Dat hy met van *Ruyven* opgestemd had, om meester te worden, van zeekere kotter ten Huyze staande van den Raad-*Pensionaris de WITT*, daar onder andere in was opgeslooten, zeekere geheime Brief, by de Heeren *Beverning* en *Nieuwpoort* op den 25 April des voorleeden jaars 1654, aan de Ed. Groot Mog. Heere Staaten van Holland en West-Vriesland geschreeven. Dat op den laatsten May 1654 ten zijne huizen door van *Ruyven* is opgesteld, en met zijn kennis geschreven, zeekere brief, aan wijlen den Heere *Pensionaris* van Haarlem, inhoudende, dat op den 25 der zelver maand, de Heeren *Gecommitteerden* Raaden, op het huys te *Swieten* te gast geweest zijnde, nevens den Raad-*Pensionaris de WITT*, een scherpe aanteekening zoude aangeroerd zijn, raakende het meergenoemde werk van *Secluſie*, omme tegens die van Haarlem ter vergadering ingebragt te werden, ende op dat de *Gedeputeerdens* der zelve Stat geprepareerd mogte komen, in alle schijn, als of het zelve in- 1655.

1655. derdaad op den voorſchreve huyze was voorgevallen. Dat in dezelve brief eenige leeden van de Regeeringe in Holland, worden genoemt, ondankbaare ende verbaſterde, die haar onchriſtelijke, verdoemelijke, ongehoorde, ende by alle Koningen ende potentaaten, veroordeelde driften, ende Regeerzugt dagelijks met een gevaarlijke uitvoering oeffenen. Dat hy eenige reeden gevoerd en uitgeſtrooid had, om de meergemelde Heer Raad-*Penſionaris* omtebrengen, dat men de zelven in zijn koets wel zoude konnen doodſchieren, zonder daar ooit iets aan het geregt, of de voorſchreve Heer de WITT bekend gemaakt te hebben enz.

De bekentenis van *Dirk van Ruyven* was omtrent van de zelfde in houd, uitgezondert dat hy zig daar van bediend, alles aan verſcheide hooge Staats *Perſoonen* geopenbaard had, met nog veel andere misdaaden, ſtreckende in die gevaarlijke tijde tot een grouwzaam en verderfelijk gevolg.

Zijn Ed. bewerkt een genadig vonnis voor de gevangenen.

De Heer *JOHAN de WITT*, bragt door zijn gewoone goedaardigheid alles te weeg wat hy konde om de gevangens een genadig vonnis te bezorgen, ſchoon zijn Ed^t. daar het meeſt in benadeeld was, den eerſten wierd myneedig, eerloos, ende *infaam* verklaard, en vooral zijn leeven uit de Provintien van Holland, Zeeland, Vrieſland, en Uitregt gebannen, en den ander op dezelve wijze, dog wierd maar voor de tijd van tien jaaren uit dezelve Provintien gebannen.

1656. Hier op quamen wederom nieuwe bezigheden, voor zijn Ed. beſtaande in den Oorlog tuſſchen *Sweeden* en *Poolen*, waar op den Staat aanſtonds de Heer van *Opdam* naar *Dantzik* ſchikten, door dien de Ingezetenen veel belang in den Oosterſchen handel hadden. Den Koning van *Denemarken*, ziende dat het den Staat ernſt was, volgden insgelijks, om met haar Ho. Mog. te beraadſlagen, en te handelen, waar na voorgeſteld wierd, om boven de 1300. bezoldelingen, die men met de *Lieutenant Admiraal*, Heer van *Obdam*, na *Dantzik* gezonden had, tot deſſelfs verſterking, nog vijftien *Compagnie*, yder van honderd man, als ook een onderſtand van 12000 Rijxdaalders, maandelijks, daar naar toe te zenden.

Oorlog tuſſchen Sweeden en Poolen.

In deze tijd waren zoo veel vreemde wervers om befolde-

lin-

lingen te ligten, in deze *Provintie*, dat daar door veel moeijelijkheden ontſtonden, om welke onheilen te ſtuiten, haar Ed. Groot Mog. Heeren Staaten van Holland ende Weſt-Vriesland, den 27 Maart een *Placaat* deden afkondigen, behelzende dat haar Ed. Groot Mog. wel ernſtelijk verboden, alle werving van Krijgsvolk, uit de naam van welke Potentaaten of *Republyken* het ook zoude mogen zijn, ook het invoeren van eenig uitheems Krijgsvolk door haar Landen, zonder Acte van haar Ed. Groot Mog. de Heeren Staaten van Holland ende Weſt-Vriesland, op verbeurte van met der dood geſtraft te worden, enz. 1655.

Dat ook geen Krijgsvolk van dezen Staat haar zoude mogen begeeven buiten de Landen van haar Ed. Groot Mog. om aldaar gebruikt te worden, zonder haar laſt, bewilliging ofte *Patent*, en dat het Krijgsvolk van de *Generaliteit* bevel bekomen hebbende, om door de Landen van haar Ed. Groot Mog. te paſſeren, de laſt moeſt volgen die haar zouden gegeven worden, van haar Ed. Groot Mog. gevolmagtigden, boven het bevel van de *Generaliteit* enz.

Het misbruk dat zeedert eenigen tijd was ingeſloopen door de Eernaam van zijn Hoogheid de Heere Prince van Oragnien, die zoo buiten-ſpoorig in alle verzoek-ſchriften enz. geſteld waaren, als of den Hoog gemelde Prins reeds in 't bewind van ſtaat was, deed haar Ed. Groot Mog. overwogen hebbende de quade gevolgen van dien in zulk een gevaarlijken tijd, het onderſtaande beſluyt neemen.

Vrydag ende Zaturdag den derden ende vierden Martii zeſtienhondert zes-en-vijftig.

TEr Occatie van de Lecture van zeekere Memorie, van wegen den Heere Prince van Oragnie, aan de Heeren Gecommitteerde Raaden gepræſenteerd, daar inne gemelden Heere Prince met de woorden van *Sÿne Hoogheid*, zonder eenige andere byvoeginge wert uitgedrukt, is, naar voorgaande deliberatie verſtaan ende gerezolveert, dat de voorſchreve Memorie, als vorens daar op te diſponeeren, zal moeten werden ge-

Forme in publijcque Acten te gebruiken, Hoogheid Stadhouder, ſans queue enz.

1656. geredreſſeert, ende dat in alle Acten, daar inne de naame van de welgemelde Heere Prince zal werden gebruykt, in den beginne eens, ende ook in de onderſchrijvinge, zoo 't zelve te paſſe komt, zal moeten werden geſteld, *Den Heere Prince van Oragnien*, ende dat als dan in 't vervolg, zal konnen werden geſteld, *Zijne Hoogheid*, als relatijf tot het voorgaande, ofte *Hoog gemelde Heere Prince*, ofte diergelijke, na welgevallen: Ende zal het voorſchreve gerezolveerde van haar Edele Groot Mog. aan de Heeren Raaden van welgemelden Heere Prince toegezonden worden, omme haar daar naar te reguleeren.

Zijnde ter dier occaſie ook goedgevonden ende verſtaan, dat zo wanneer den naam van den Heer Prins Willem van Naſſauw, in eenige Acten werd gebruykt, daar by niet ſimpelijk zal mogen werden gevoegd, *Stadhouder*, zonder eenige verder Expreſſie, maar dat geſteld zal moeten werden, *Stadhouder van Vriesland*.

Hier na verzogt de Princeſſe *Douariere* aan haar Ed. Groot Mog. by geſchrift, dat door d'afwezentheid en ongemakken der voogden, over zijn Hoogheid geſteld, zy wenſchten dat haar Ed. Groot Mog. geliefden wederom ymand uit het midden van hunne vergaderinge, ende Hove van *Juſtitie* te volmagtigen, ofte haar Hoogheid te vergonnen, dat zy met toeſtemminge van haar Ed. Groot Mog. uit dezelve ymand mogte verkiezen, die haar met raad en daad voortaan zoude by gelieven te ſtaan, om dat de *Pupil* wel opgebragt zoude worden, en in de voetſtappen van zijn Doorlugtige Voor-ouders treden, enz.

Schriftelijk verzoek van de Princeſſe Douariere van haar Ed. Groot Mog. Heere de Staaten van Holland ende Weſt-Vriesland

Haar Ed. Gr. Mog. lieten den 4 Auguſty op dat verzoek hun beſluit nazien, van den veertienden January 1651, inhoudende, *dat geen perſoon van Regeringe in de Voogdyſchap over de Prince van Oragnie zoude worden gebruikt, als mede gelet op de inhouden der Inſtructien voor de Reſpective Hoven van Juſtitie ende Inſpectie, mede op nader Ampliatie van dien, in de jaare 1644 gearreſteert, dies hebben by dezelve Reſolutie en inſtructie volhard, en is dien volgende verſtaan, dat in het voorſz. verzoek niet kan worden getreeden.*

Waar op de Heer *Triglandus* over de jonge Prins, die nu zes jaaren oud geworden was, geſteld wierd als zijn leermeeſter om hem in de Godvrugtigheid te onderwijzen. Den

Den Oorlog, tuſſchen den Koning van Poolen, en den Keurvorſt van Brandenburg, voortgezet werdende, maakten de Gezanten van haar Hoog. Mog. tot *Coppenhaagen* den 26 Augustus een nader verbond van vrywaaring, met zijn Coninglijke Majeſteit van *Denemarken*, welk vervolgd wierd door een verdrag met den Coning van *Sweeden*, den 11 September tot *Elbing* geſlooten. 1656.

De Heeren algemeene Staaten maken een naeuwer verbond met Denemarken.

Den opper-zeevoogt *Opdam*, vertrok den 8 October, van Danzig met 30 Scheepen, en quam den 4 November wederom behouden zoo in 't Vlie als de Maas binnen. De Schout by nagt *Tromp*, keerden insgelijks wederom, na dat hy by de voorſchreve Stad 1100 bezoldelingen aan land gezet had, door dien den Koopman in Holland, veel aan deſſelfs behoud geleegen was.

Ook nader verdrag met Sweden, het Elbings verdrag genaamt.

* Het jaar te vooren was den 16 December een *Remonſtrantie*, ofte vertoog, van de Kerkelijke, aan haar Ed. Gr. Mog. wegens de Papen ingeleverd, waar van veele nog ſoo opgeblaſen waren, door de vryheid die hen by het leeven van de overleeden *Prins willem de II* was toegelaaten, dat ſelfs eenige driftige niet ontzagen, ſig met zaken van Staat op de ſtoel te bemoeijen, wordende in deſe tijd, door het verſlag dat de Heer *JOHAN de WITT* aan haar Ed. Gr. Mog. daar van dede, eenigermaten bereugelt, en wegens de *Remonſtrantie* of het Vertoog, hebben de Heere Staaten van Holland, na rijpe overweginge, eenparelijk verſtaan, ende beſlooten, dat de voorzeide *Remonſtrantie* ofte Vertoog van Reedenen (daar by gevoegt) zullen *geſeponeert*, of aan een zijde gelegt worden. En hebben de Leeden van haar Ed. Gr. Mog. ter vergaderinge aangenomen, de Predikanten, elk in de zijnen te vermanen, en te verzorgen, dat zy in het toekomende geen diergelijke verzoek aan haar Ed. Groot Mog. nog op de voorſchreeve *Remonſtrantie* vordere aanhouding zoude doen; en dat de gemelde Predikanten behoorden te vertrouwen, dat door haar Ed. Gr. Mog. goede voorzorge, wegens de buitenſporigheden der Papen en Pausgezinden, binnen deze Provintien, door betamelijke middelen, tegen gegaan en ingetoomt zullen werden, als naar behoren.

Den Admiraal *Opdam* komt weder in Holland, Tromp laat 1100 ſoldaten tot Dantzig.

*De Gedeputeerden der Synode verzoeken antwoord op hunne Remonſtrantie in December jaars te vooren gedaan.

De Heer *JOHAN de WITT* meenigvuldige klagten krijgende, in Holland

Duellen verboden door 't aanhouden van de Heer Johan de Wit.

1656. de, hoe ligtvaardig den een den ander door geheel Holland voor den Dege, Piſtool enz: eiſchten, waar door de braafſte mannen uit de waereld gerukt wierden, beſloot, het zelve aan haar Ed. Gr. Mog. de Heere Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland te vertoonen. Het welk, overwogen zijnde, wierd ditjaar by *Placcaat* heel ſcherp verboden: en dewijl eenig misbruik geſchieden, omtrent het onderſcheid tuſſchen de Heeren Gedeputeerden ter Vergaderinge van haar Ed. Groot Mog. ende Steden, beſlooten de Heere Staten van Holland en Weſt-Vriesland, en op het voorſtel van de Heer Raad *Penſionaris de* WITT, het volgende.

Saturdag den 16 September 1656.

Door Steden te verſtaan Vroedſchappen ende niet de Gedeputeerden.

Is naar voorgaande deliberatie by de Leeden eenpaarlijk verſtaan ende verklaard, dat zoo wanneer in eenige Acten, Reſolutien, ofte anderzints gebruikt worden, de woorden *Ridderſchap*, *Eedelen*, *ende Steeden*, als dan door het voorſchreeve woord Steeden, niet zal verſtaan werden, de Gedeputeerden in deze vergaderinge comparerende; maar Burgermeeſteren, ende Vroedſchappen zelfs, die door de voorſchreeve Gedeputeerden alhier ter vergaderinge alleenlijk werden gerepræſenteert.

Het VIERDE HOOFD-STUK.

1657. DIt jaar nam zijn begin met de verſchillen, die eenige tijd geleeden, ontſtaan waaren 1657 wegens het verkiezen van een Opperhoofd, ofte *Veld-Maarſchalk*, over de krijgsmagt van den Staat, waar in de *Provintie* van *Vrieſland* zig booven al zeer driftig toonden, zo dat haar Ed. Groot Mog. op het voorſtel van de Heer Raad-Penſionaris de WITT, het volgende beſluit namen.

Re-

1657.

Resolutie van Haar Ed. Groot Mog. Heeren Staaten van Holland ende West-Vriesland.

Woonsdag den 17 January 1657.

„DE Raad-Pensionaris, heeft ter vergaderinge geraporteert, dat de Heeren van de Ridderschap, ende d'andere Leden van deze vergaderinge, by Resolutie van dato den twaalfden dezer lopende maand gecommitteert, omme 't overleggen, ende t' overwegen wat middelen by haar Ed. Groot Mog. zoude dienen te werden gebruykt, ende by der hand genomen, tot bereikinge van der zelver salutair oogmerk, omtrent het Veld-Maarschalks-Ampt dezer vereenigde Nederlanden, ende 't oppercommandement over 't Leger van den Staat, ende wel byzonderlijk tot verhinderinge van den voortgang der Proceduuren, by eenige Gedeputeerden van d'andere Provintien ter Generaliteit, op den vijfden en den zesden dezes aldaar geëntameert, omme tot het aanstellen van een Veld-Maarschalk over de Militie van 't Land, by overstemming in weerwille van haar Ed. Groot Mog. eenig besluyt te maaken; mitsgaders tot stuytinge van de Executie der desseinen, die ten voorschreve einde aangelegt zijn, ofte hier naarmaals nog aangeleid zouden mogen worden; naar rijpe ende aandagtige overweginge van de natuure der voorschreve Militie, ende van 't Regt, de Staaten van de respective Provintien competeerende, over ende omtrent de Soldatesque, t' haarder bezoldinge staande, geoordeeld hadden, evident ende demonstratief te wezen, dat geen commandement ter waareld, hoog ofte laag, egeene uitgezonderd, over de voorschreve Soldatesque kan werden geconfereert, als by expres consent, ende de bewilliginge van de Staaten, hare betaals-Heeren, en dat over zulks ook egeene Veld-Maarschalk, ofte ander Overhoofd, hoedanig 't zelve ook genaamd mogte werden, welkers gezag zig mede zoude extenderen over de Militie, staan-

In 't stellen van een Hoofd over de Militie geen overstemming te gedogen.

1657. „de ter bezoldinge van deze Provintie wettelijk kan werden „aangeſteld, dan by concurentie ende expreſſe bewilliginge van „haar Ed. Groot Mog:. Dat voorts de welgemelde Gecom- „mitteerde Leden, het oog ſlaande op de jegenwoordige con- „ſtitutie van tijden, ende zaaken, wyders geoordeeld hadden, „het aanſtellen van een Veld-Maarſchalk, ofte ander Over- „hoofd over de Militie van de gezamentlijke Bondgenoten, „t' eenemaal onnodig te wezen, ende dat mits dien het zelve „Veld-Maarſchalkſchap om verſcheiden redenen, breder by „monde gededuceert, behoort te werden gehouden voor ge- „mortificeert, ſpecialijk mede dat van wegen haar Ed. Groot „Mog. alles op dat fondament behoord te werden gedirigeert, en- „de voor een vaſte maxime gehoude dat een Perpetuel Chef, „ofte overhoofd over de militie, van dezen Staat te ſtellen, niet „alleenlijk onnodig, maar ook t' eenemaal ondienſtig is, om re- „denen, ende op de exempelen breeder gededuceert ende ge- „alligeert in de Deductie by haar Ed. Groot Mog. op den vijf- „en-twintigſten July des jaars zeſtien-hondert vier-en-vijftig „gearreſteert, maar dat, zoo wanneer by tijde van Oorloge „ende hoogdringende noot, haar Ed. Groot Mog. nevens d' „andere Provintien, zouden mogen goed vinden tot Electie van „een Overhoofd over de Militie van dezen Staat te procede- „ren, ofte dat anderzints by d' een of d' andere occaſie, eenig „gros by den anderen getrokken, ende daar over eenig Chef „geſteld zoude moeten werden, als dan aan zodanig te ver- „kiezen Overhoofd, ofte Chef, niet en behoord te werden „gegeven pertuele Commiſſie, maar alleenelijk voor zodanige „Expeditie ende Veldtogt, ofte occaſie, als dan voor handen „zoude mögen wezen; Dat op de vooren geëxpreſſeerde fon- „damenten, d' andere Provintien in alle minnelijkheid zullen „werden verzogt, met de voorgeroerde geëntameerde delibe- „ratien op het aanſtellen van een Veld-Maarſchalk als boven, en- „de 't gene dat daar toe aanleidinge geeft, niet te willen voort- „vaaren, maar ter contrarie alles met, ende nevens haar Ed. „Groot Mog. op de voorſchreve ſalutaire gronden, ende maxi- „mes, ten beſten van den Staat in 't gemeen, ende tot conſerva- „tie van de regten, hoogheden ende vryheden van yder Provintie

in

„ in 't particulier, te helpen dirigeren, met verklaaringe, dat 1657.
„ haar Ed. Groot Mog. haar altijds bereid zullen houden om-
„ me daar over met de andere Bondgenooten nader te concer-
„ teren, ende 't voorſchreve haar ſentiment, met explicatie van
„ alle particulariteiten, breder te juſtificeren: Edog in cas d'
„ andere Provintien, ofte meerendeel van dezelve, dien on-
„ aangezien, buiten vermoeden, iets contrarie de voorgeroerde
„ maxime zouden mogen willen reſolveeren, ofte tot het aan-
„ ſtellen van eenig Overhoofd over de Militie, van 't Land, in
„ weerwille van haar Ed. Groot Mog. by overſtemming trag-
„ ten te procederen, dat als dan van wegen deze Provintie,
„ naar voorgaande aanwijzinge, ende vertooninge, dat in 't
„ vermogen van haar Hoog. Mog. niet en is, in weerwille van ee-
„ nige Provintie, over de Militie, ſtaande ter bezoldinge van
„ dezelve Provintie, eenig Overhoofd, als boven aan te ſtellen,
„ klaarlijk, ende poſitivelijk zoude dienen te werden gedenun-
„ cieert, dat haar Ed. Groot Mog. zodanige infractie in haar
„ regt, ende geregtigheid niet zullen gedoogen, maar alle ex-
„ ecutie van Commandement, ofte employ van zodanig præ-
„ tens Overhoofd zullen weeren, tegengaan, ende beletten,
„ ende ſpecialijk zodanigen ordre ſtellen, ende die voorzienin-
„ ge doen, dat al zulk prætens Overhoofd egeen gezag ofte au-
„ thoriteit ter waereld over de Militie van de repartitie van
„ Holland, ende Weſt-Vrieſland, ofte over eenig gedeelte van
„ dezelve, zonder eenige exceptie, en komt te exerceren:
„ ende by zo verre de animoſiteit van de voorſchreve andere
„ Provintien haar buiten alle verwagting, zoo verre zouden mo-
„ gen porteren, dat dezelve, ongeagt de zelve denunciatie,
„ echter tot d'effective electie van zodanig Overhoofd, ende
„ tot het beëdigen, mitsgaders tot het uitgeven van Commis-
„ ſien aan den zelven, quamen te treden, dat als dan by, of-
„ te van wegen haar Ed. Groot Mog. aanſtonds, tot beter con-
„ zervatie van haar regt, ende geregtigheid, ende tot efficacieuſer
„ uitvoeringe, van 't geene voorſchreve ſtaat, tot het aanſtel-
„ len van een particulier, ende Provintiaal Overhoofd over de
„ Militie, t' haarer bezoldinge ſtaande, met der daad zoude die-
„ nen te werden geprocedeert: Ende op dat zodanig onver-

1657. „wagt geval, ('t gunt God verhoede) haar Ed. Groot Mog.
„voorkomende, alles volkomentlijk mag wezen gepræpareert
„tot d' uiterſte excecutie van 't gene voorſchreeve ſtaat toe, ex-
„cluſive, dat derhalven ook van nu af aan nader beſoigne zal
„dienen te werden aangeſteld, ende wel rijpelijk overleid op
„wat voet, ende maniere, mitsgaders op hoedanige inſtruc-
„tie zodanig particulier, ende Provinciaal Overhoofd, zon-
„der labefactie van de boven geëxpreſſeerde gronden ende
„Maximes, in zodanig onverwagt geval als boven, effective
„verkozen zoude werden: dat voorts ook, tot zeekerder ver-
„hoedinge, ende voorkominge van zodanige ongelegendheid
„als boven, van nu af aan by eenparige Reſolutie van haar
„Ed. Groot Mog. zouden behooren te werden vaſtgeſteld,
„dat aan de Perſonagie, ofte Perſoon die zig op al zulke on-
„wettige Electie, als boven, in de Charge zoude mogen laten
„inſtalleren, ofte daar toe beëdigen, nu, nog naarmaals van
„wegen, ofte voor de ſtemme van haar Ed. Groot Mog. dezelve
„Charge, ofte eenige andere digniteit, gedefereert, maar ter
„contrarie allidelatie van digniteit op den zelven 't zy Mili-
„tair, 't zy Politijcq van wegen haar Ed. Groot Mog. gecon-
„tradiceert, ende, zo veel in haar is, tegengehouden zal wer-
„den, alwaar 't zaake dat haar Ed. Groot Mog. ook ander-
„zints niet ongenegen mogten zijn geweeſt, omme aan zoda-
„nige Perſonagie, ofte Perſoon alle eer, ende digniteit te
„helpen toebrengen: met ſpeciale overgifte, dat van de voor-
„ſchreve te neemen eenparige Reſolutie, ook niet anders dan
„met eenparige ſtemmen van alle Leden dezer Vergaderinge,
„naarmaals zoude mogen werden gediſpenſeert.

„Ende nademaal op voorgeroerde deliberatien der voorſchre-
„ven vijfden en zesden dezes ter Generaliteit voorgevallen,
„ook niet zonder verwonderinge is geremarqueert, dat eeni-
„ge Heeren Gedeputeerden van de Provintien, haar op de zel-
„ve deliberatien hebben gelieven te dienen van oude Reſo-
„lutien, als over jaar, en de dag by de Heeren haar Principalen
„aangaande het aanſtellen van een Veld-Maarſchalk genomen,
„al hoewel 't zedert dezelve tijd, dien aangaande, merkelijke
„veranderingen voorgevallen, ende ook by onderling goed-
vinden

„ vinden van de respective Provintien notable Concepten op 1657.
„ 't papier gebragt zijn, dat derhalven ook aan de Staaten van
„ de respective Provintien *Mutatis mutandus*, naa yders gelegent-
„ heid, by serieuse ende geraizonneerde Brieven van haar Ed.
„ Groot Mog. het gepasseerde op den vijfden en zesden dezes,
„ mitsgaders het boven geëxpresseerde sentiment van haar Ed.
„ Groot Mog. daar omtrent kennelijk gemaakt, ende gerepre-
„ senteert zal worden, met ganschgedienstig verzoek, dat haar
„ Edele Mog. alles mede op de voorschreve salutaire gronden,
„ ende maximes, ten besten van den Staat in 't gemeen, ende
„ tot conservatie, van de Regten, hoogheden, ende vryheden
„ van de respective Provintien in 't particulier, willen helpen di-
„ rigeren, immers in cas haar Ed. Mog. daar omtrent van ee-
„ nige andere inclinatie mogte zijn, dezelve inclinatie aan haar
„ Ed. Groot Mog. in 't minnelijk te communiceren, ende mid-
„ delerwijlen de Heeren hunne Ordinaris Gedeputeerden ter
„ Generaliteit by aanschrijvinge, ofte anderssints bekend te ma-
„ ken, haare Ed. Mog. intentie te wezen, dat de voorschreve
„ deliberatien ter Generaliteit, voor als nog, mogen blijven in-
„ suspenso, ende dat zy luiden ook derhalven haar niet ver-
„ der willen dienen van eenige oude Resolutien die by haar Ed.
„ Mog. hier bevorens over 't voorschreve subject mogen we-
„ zen genomen; met by voeginge, dat met haar Ed. Groot Mog.
„ haar altijds bereid zullen houden, omme over de bovengepo-
„ seerde gronden, ende maximes, ofte de speculatien die daar
„ omtrent zouden mogen vallen, haar Ed. Mog. ende d' ande-
„ re Bondgenoten nader te concerteeren, ende daar omtrent
„ zodanigen voet te helpen beramen, als tot verzekeringen van
„ den Staat in 't gemeen, ende tot gerustheid van yeder Pro-
„ vintie in 't particulier, bevonden zal werden de salutairste, en-
„ de bequaamste te wezen: waar op zijnde gedelibereert, en-
„ de d' inclinatien van de Heeren van de Ridderschap, ende
„ andere Leden dienthalven gehoord, is verstaan, ende gere-
„ solveerd, dat het voorschreve geadviseerde by de Heeren Ge-
„ deputeerden van de respective Steden, by geschrift zal werden
„ overgenomen, omme daar op den last, ende de Resolutien
„ van de Heeren haare respective Principalen te vorderen, ende in

te

1657. te brengen, ten einde op eene zaake van zo hoog en gewigte met meerder soliditeit gerezolveert moge werden.

Al het welk op dingsdag daar aan, zijnde den 23 January by haar Ed. Groot Mog. beslooten is.

Woensdag den 24 January, hebben de Heeren Staaten van Holland ende West-Vriesland hier over geschreven aan de *Provintie* van *Vriesland*, *Overyssel*, *Uitrecht*, ende *Gelderland*, en heeft het geheele lighaam van haar Ed. Groot Mog. des anderendaags, zig ter Generaliteit vervoegd, ende aldaar met bebetuiging van ernst, ende yver, doen *Deduceren* of verklaaren haar Ed. Groot Mog. meening, omtrent dezelve zaaken, ten welken einde, de hooggemelde Heeren van Holland, op den 27 May een zeer omstandige *Deductie* uitgaven, die al te veel plaats zoude beslaan om hier neevens te voegen. Dit gedaan zijnde, deed men groot werk, om de zwaare verschillen tusschen de Regeerders in de Provintie van *Overyssel* by te leggen, waar van zeeker schrijver zegt.

„Na dat in de beginne van de jaare 1654 *De aanmerkelijkste „tweedragt en scheuringe, by menschen geheugenisse in deze Vereenigde „Nederlanden voorgevallen, is geweest, in de Provintie van Overyssel*, „in twee gewigtige partyen, die geschiede, dat beide de ver„schillende deelen haar hebben gedragen als *Staaten*, en zulks „als de wettige *Souveraine* Overigheid van dezelve Provintie, „dat zy den anderen in die *qualiteit* hebben beoorlogt, in zulker „voegen, dat de Stad van *Hasselt* by d'eene partye, na een ge„heele belegeringe, ingenomen is: In de voorschreeve verschil„len hadden zig, volgens de *Maxime der Grooten*, gemengt den „Heere *Stadhouder van Vriesland*, en was by het eene deel tot „*Stadhouder*, *Gouverneur* en *Capitein Generaal* van *Overyssel* aangeno„men, waar door de voorschreve tweedragt en scheuringe tot „de voorgenoemde buitensporigheid is uitgeborsten, en den „tijd van tusschen de drie en vier jaar lang geduurd heeft.

De Heer Raad Pensionaris de Witt en de Heer van Polsbroek, Gecommitteerden van de Staten van Holland, vereenigen die van Overyssel.

„Maar eindelijk, die Heeren bemerkende dat haare verschil„len daar door oneindelijk waaren vermeenigvuldigd, ja dat „het quaad als ongeneeselijk geworden was; hebben zy haar „door tusschen spreeken van de Heer *Raad-Pensionaris* (de WITT) laaten

„laaten beweegen, om alle haar verſchillen te verblijven aan 1657.
„de uitſpraake en beſliſſing van *twee Heeren, by de Staaten van dezelve*
„ *Provintie daar toe aan te ſtellen*; welke volgende, by haar Ed. Gr.
„Mog. daar toe gevolmagtigd weezende, den *Heere van Polsbroek*
„ *&c. Burgermeeſter der Stad Amſterdam* en de voorſchreve *Heere*
„ *Raad-Penſionaris* (De WITT), hebbende die beide Heeren,
„de voorſchreve verſchillende deelen, van de welgemelde Pro-
„vintie van Overyſſel, op meeſt alle haare opſtellen van onee-
„nigheeden, *inder minne verdragen*; en voorts by haar alle nodi-
„ge narigtingen, ſchikkingen, onderrigtingen, en Eeden, op
„'t ſtuk van de Regeeringe der zelver Provintie beraamd, en
„op 't papier gebragt zijnde; is op den 20 Auguſty 1657. over
„alle de voorſchreve oneenigheeden, op den naame van de
„Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland uitgeſproo-
„ken, en onder 't groote zeegel van haar Ed. Groot Mog.
„uitgegeeven *een ſolemnele uitſpraake*, en beſlechting op alles,
„met invoeging van de voorſchreve narigtingen, ſchikkingen,
„onderrigtingen en Eeden, tot voorkominge van diergelijke
„ongevallen in het toekomende, en dat met die voorzig-
„tigheid en regtmatigheid, *dat beide de voorſchreve verſchillende de-*
„ *len, daar mede genoomen hebben vergenoeging en voldoening* in der
„voegen, dat daar op aanſtonds de voorſchreve geſcheurde re-
„geeringe vereenigd, de vereiſte ruſte en Vreede in de voor-
„ſchreve *Provintie* wederom herſteld, en tot deezen huydigen
„dage toe agtervolgd is.

De Heer Johan de Wit als Gedeputeerden vereenigt die van Groeningen.

In den beginne van het jaar 1655, en naderhand nog in 't einde van 1656 is meede een *zeer aanmerkelijke oneenigheid* ontſtaan, in de *Provintie* van *Groeninge en Ommelanden*, zoodanig, dat het lighaam van de voorſchreve Ommelanden, en over zulks de halve *Provintie* in zig zelven geſcheurd zijnde, alle Regeeringe en bewind van *Juſtitie* aldaar heeft ſtil geſtaan, in welken geval zonneklaar heeft gebleeken, of zodaanige oneenigheid beſt door *den Stadhouders* en *Gouverneurs*, of wel door het gezag en het beleid van de *Regeerders* konden bygelegd worden; zijnde zulks, dat haar Hoog Mog. van de voorſchreeve verſchillen kenniſſe bekomen hebbende, zo d'eene als d'andere reize, aanſtonds de Heere *Stadhouder der gemelde Provintie* ver-

1657. zogt hebben, om zig in perſoon ten ſpoedigſten derwaarts te vervoegen, ende voorgereezen oneenigheeden, was het doenlijk, ter needer te leggen; dog d'ervarendheid heeft geleerd, dat zulks maar *Oly in het vuur geweeſt is*; zo verre, dat de voorſchreeve Stadhouder, beide de reizen genoodzaakt is geworden, aan haar Hoog Mog. daar over te ſchrijven, *dat by die zaake voor hem ondoenlyk vond*, met verzoek, *dat het haar Hoog Mog. gelieve mogten, ten dien einde, Gevolmagtigden uit den haaren derwaards te zenden*, het welk zo d'eene als d'andere reize geſchied zijnde, *de voorſchreeve opgereezene onluſten*, door *bemiddeling* van de gemelde Gevolmagtigden, t'elkens tot genoegen van beide de verſchillende deelen, bygelegd, en de Regeeringe der voorſchreeve Ommelanden *met bondige narigtingen, op de naame en onder 't zeegel van haar Hoog Mog. met believen van de voorſchreeve Ommelanden zelve, bepaald en vaſtgeſteld is.*

† Haar Ed. Gr. Mog. doen een beſlag op de franſche Scheepen.

† Den 26 April hebben haar Ed. Gr. Mog. de Heeren Staaten van Holland, en Weſt-Vrieſland, op het voordragen van zijn Ed. een zeer nutte zaak voor hunne Ingezeetenen in 't werk geſteld, te weeten, by Placcaat een beſlag op alle Scheepen, Koopmanſchappen, penningen en goederen gedaan, welke die in Vrankrijk toebehoorden, tot vergoedinge ende herſtellinge van de ſchaade die deeze ingezeetenen hadden geleeden, ende vorders zoude mogen lijden, (door de onreedelijke in beſlagneeming, en het aanſlaan in Vrankrijk van alle goederen, ende Waaren, toebehoorende de ingezeetenen van deezen Staat,) met bevel, om in 24 uuren, na deeze afkondiging, aan te geeven, al zulke goederen ende Koopmanſchappen, als iemand van die in Vrankrijk zoude mogen onder zig beruſtende hebben, en zo voorts, op een boete, by aldien anders bevonden wierd, van het zelve, en een vierde deel daar en boven te verbeuren.

Korten tijd hier na, hebben haar Hoog Mog. d'algemeene Staaten, insgelijks verboden, het inbrengen van alle Franſche gewaſſen en handwerken: waar door *Vrankrijk* heel benauwd wierd, dewijl alle de wijnen, Papieren, ſtoffen en Parijſſe aardigheden, onverkogt bleeven, en by gevolg geen geld van quam. Tot *Parijs* en in andere Steeden was groot gemompel over dit beſlag, uit alle de *Provintie* quaamen klagten aan de Koning,

ning, en verzoek-ſchriften, om de Hollandſche Scheepen te ontſlaan, of dat zy by gebrek van dien, alle in de uiterſte armoede zouden vervallen; en om dat dit een zaak van groot gewigt is, en weinig bekend, zal ik den leezer aan toonen, hoe veel *Vrankrijk* hier aan geleegen was, door een *Lijſt* van de handwerken, en waaren, die uit *Vrankrijk* in vreemde landen, dog voornamentlijk in *Holland* werden gevoerd, volgens het Vertoog van den Koning van *Vrankrijk*, aan de koopluide van *Parijs* gedaan, en zeer naaukeurig opgenoomen, als ook volgens het berigt van den Hollandſchen Gezant in *Vrankrijk*, de Heer *Boreel*, aan haar Hoog Mogende, de Heere Staaten Generaal gedaan. 1657.

Wat ſchade *Vrankrijk* lijd by het Verbod van zijn inkomende goederen alhier.

„ Ten eerſten, groote meenigte Fluweelen, Fulpen, Satijnen, „ goude en zilvere Laakens, Armoiſijnen, en andere zijde waaren, „ die tot *Lions* en *Tours* worden gemaakt. Dewelke bedraagen „ over de *Ses Millioenen* of *ſeſtig Tonne-Gouds*.

2. Aan zijde-linten, Kanten, Paſſementen, Knoopen, Lutzen, die tot *Parijs*, *Rouaan* ofte daar omtrent worden gemaakt, voor de waarde van twee *Millioenen* of *Twintig tonnegouts*.
3. Aan Kaſtoorhoeden, Vigognes, wolle- en haire Hoeden, die tot *Parijs* en *Rouaan* worden gemaakt, *voor vijftien Tonne-Gouts*.
4. Aan Pluimen, Draagbanden, Waijers, Kapers, *Masques*, vergulde en *Geinſinculeerde* Spiegels, *Horloges*, en andere Kramery, voor meer als twee *Millioenen* of *twintig Tonne-Gouds*.
5. Aan handſchoenen, die gemaakt worden *tot Parijs*, *Rouaan*, *Vendome*, en *Clermont*, voor meer als *vijftien Tonne-Gouts*.
6. Aan geſponne Wolle-gaarens, welk door geheel *Picardijen* worden geſponnen, voor de waarde van meer als *15 Tonne-Gouts*.
7. Aan alle ſoorten van Papier, 't welk gemaakt word in *Auvergne*, *Poictou*, *Limoſin*, *Champagne* ende *Normandije*, voor meer als *twee millioenen* of twintig Tonnen-Gouts.
8. Aan Spelden en Naalden, die tot *Parijs* ende in *Normandijen* worden gemaakt, ende Hoorne, Beene- ende Palmhoute Kammen, voor *vijf-maal-hondert-duiſent Guldens*.
9. Aan aardigheden, die gemaakt worden in *Auvergne*, voor meer als *zes-maal-hondert-duiſend Gulden*.
10. Aan Lijwaaten, zeyldoek, die in *Bretagne*, en *Normandi-*

1657. *je* gemaakt worden voor meer als 50 *Tonne-Gouts.*

11. Aan Huysraad, als Bedden, Matraſſen, Behangſels, Deekens, Crispen, Franjens ende *Molets* van zijde, meer als *vijf Millioenen Guldens*, of *vijftig Tonne-Gouts.*

12. Aan Wijnen, zo uit *Gascoigne*, *Xaintoigne*, *Nantois*, als andere plaatzen, voor de waarde van meer als *vijf Millejoenen* of *vijftig Tonne-Gouts.*

13 Aan *Brandewijn*, *Azijnen*, *Cidre* enz. voor *vijftien hondert duizent Guldens.*

14. Aan Saffraan, *Paſtel*, Zeep, Hooning, Amandelen, Olijven, Kappers, Pruimen, *Brignolles*, voor meer als *twee Millioenen, of twintig Tonne-Gouts.*

15. Aan Sout, alle jaaren meer als *vijf* of *zeshondert Scheepen*, die afgehaald worden tot *Rochelle*, *Maran*, *Brouage*, de Eilanden van *Oleron* ende *Ree.* enz.

Voor my, ben genoegzaam verzeekerd, dat zeedert dit, in 't jaar 1657 opgenoomen is, de meeſte waaren wel eens zo veel bedragen hebben, om dat men hoe langer hoe meer zig aan de Franſche *Modens* heeft gehegt; en hier nog niet onder begreepen zijn al die meenigte *Goud-* en *Zilverdraat*, Zijde en Saijette Kousſen, Schaaren, Meſſen, Paruiken, en voor al de modenſe Stoffe, tot vrouwe en mans kleedinge, enz. het welk een zwaare ſchat, t' zaamen gereekend, zoude opbrengen.

'Den Gezant Boreel vertoont aan den Coning van Vrankrijk, het ongelijk dat hy aan de Nederlanders doet.

Dewijl wy eenige jaaren ongelooflijke ſchaaden geleeden hadden door de Franſche Zee-rooverijen, gelijk de Heer Gezant *Boreel*, dit jaar te vooren, heel klaar en kortdaad te kennen gaf aan de Koning, ſlaande op het voorſchreeve ſchielijk beſlag van Vrankrijk. Hy toonde zo, wat geweld onder de naam van Konings Scheepen, de zee-roovers aan de Hollanders gedaan hadden; dat het zijne Meeſters ſchandelijk geweeſt zoude zijn, de Hollandſche Oorlog-ſcheepen, door vrybuiters, te laate neemen, dewijl dezelve ſterker waaren; dat het hen laſtig geweeſt zoude zijn, van hen niet te hebben konnen verdeedigen als binnen *Parijs*, daar zy te vergeefs voldoening verzogt hadden, wegens *hondert en zeſtig Scheepen*, die van de *Munſterſche* Vreede af, tot den tijd van zijn Gezandſchap toe, en nog *hondert en ſeſtig*, die geduurende zijn verblijf in Vrankrijk, geno-

genomen waaren; Dat men door liſt of naarlatigheid der onderbedienden, met de uitvoering *van agt-en vyftig* vonniſſen, in den Raad van Staaten, of in die der Zeezaaken opgeſteld, geſpot hadde; Dat de Vrybuiters zelfs, heimelijk door de Officieren by geſtaan, de ſtoutheid gehad hadden, van de *Commiſſariſſen*, die men daar gezonden had, om te verzoeken van de hand daar op te leggen, uit *Toulon* te verjaagen; en den Hollandſchen *Conſul*, op den klaaren Middag, op ſtraat aan te vallen, die van zijne wonde was geſturven; Dat men in plaats van vergelding over deeze moetwilligheden, ende betaaling van de ſomme, die *Vrankryk* ſchuldig was, te verkrijgen, het een vermeerderde, en het ander weigerde enz. 1657.

Heeft de Koning immer ontzet geſtaan, over een vryborſtige Aanſpraak, zo was het deeze maal. Na dat zijn *Majeſteit*, den Heer *Boreel* eenige tijd met verwondering aangezien had, antwoorde hy, *ik heb myn Gezant na 's Gravenhage gezonden, om de vergoeding van 't voorleedene te eiſchen: en zal wel weeten wat my verder te doen zal ſtaan.* Den Cardinaal *Mazarijn*, nog meer verwonderd zijnde als de Koning, zeide, *noit heeft een Gezant zo ſtout aan 't Hof van Vrankryk derven ſpreeken, maar zy konde dit, zig nog wel eens beklagen.* Den Franſchen Gezant deed volgens bevel van den Cardinaal, zijn beklag aan de Staaten, over het geſprek van de Heer *Boreel* ende het neemen der twee Rooffcheepen, Meſſ^r. *Daiſlac* en *Delalande*, door de Ruiter voor Livorno genomen, onder welke voorwaarden *Vrankryk* het beſlag gedaan had, maar haar Hoog Mog. keurde het een en 't ander goet, en verklaarden opentlijk, dat zy den een en den ander onder hunne beſcherming namen.

Dog na veel wederzijds ſchrijvens, en beraadſlagen, over het ontſlag, quam den Franſchen Gezant den Heer *Jaques Auguſtus de Tou*, Graaf van *Melay* den 16 Juny, ten dien einde weder uit Vrankrijk, met aanbieding, dat zijn Koning alle de goederen en Scheepen zoude ontſlaan, mits de twee Scheepen weder gevende, die de Ruiter van zijn meeſter genomen had enz.

De Koning van Vrankrijk met de Algemene Staaten vereenigt.

Mazarijn hier niet mede te vreede zijnde, beletten de voortgang, dog al de verſchillen raakten ten einde, door een beleefde en verpligtende Briet, die den Koning den 9 van Au-

1657. gustus aan haar Hoog Mogende schreef, welke de Heere algemeene Staaten den 16 der zelve maand uit den hand van den Fransschen Gezant ontfongen.

Verschil in eenige Provintien.

Noit was het Land zo oneenig, als dit, en het daar aan volgende jaar; men hoorde niet anders als van muyterijen een oproeren, inde Provintien en steeden, voornamentlijk die in *ter Goes* tegens de Overigheid, die in *Groeningen* tegen de *Stadhouder van Vriesland*, en die in *Overyssel*, de eene stadt tegens den ander, welk een begin maakte van een inlandschen Oorlog. De twist van de laatsten, begon tusschen de Burgers van *Deventer en Zwol*. Deeze begeerde een Stadhouder, ende andere stelden zig daar tegen, het verschil grooter wordende, door de zwarigheid van nog andere hooge Ampten te verkiezen, aanvaarde *Kampen* het belang van *Zwol*, en *Hasselt* verklaarde zig voor *Deventer*. Die van *Kampen* en *Zwol* waaren tegen die van *Hasselt* vertoorend, om dat deeze, de twee Steeden *Steenwyk* en *Hasselt* niet tot stemmende Steeden in de *Provintie* van *Overyssel* wilden hebben; ook reezen zwaare onlusten voort uit het ontfangerschap, de inkomsten van *Hasselt* enz. Die van *Zwol* en *Hasselt*, om de anderen afbreuk te doen, deden de Schepen die voor by hunne mueren na *Zwol* toe voeren, vasthouden, welkers inwoonders met die van *Kampen* raad-pleegden, om hen te straffen. Die van *Campen* en *Zwol* trokken naar *Amsterdam* om waapens te koopen, met voornemen van op Pinxterdag, *Hasselt* te overrompelen. Seeker wapen verkooper tot Amsterdam, hier eeniger maaten kennis van hebbende, antwoorde aan de Heere koopers, *Dat als den Staat Geld van doen had, tot nut van't Algemeen, niets by hen te vinden was, maar om haare Steeden, ingelanden, Bondgenooten en gebueren halstarrig te bevegten, zy geld genoeg hadden om koffers vol waapenen te betaalen* enz. zy quamen met eenig krijgsvolk voor de gemelde Stad, schietende met grof geschut, op de Wallen en Poorten, alwaar veel menschen gewond wierden, tot dat op den 29 May, de bemiddelaars op den Dijk voor *Hasselt* quamen, dog zy wederzijds onvergenoegt blijvende, begaven hen na *'s Gravenhage* om hun verschil te verblijven aan den ouden Vreedemaaker *Mr. JOHAN de WITT*, en *Heer de Graaf, Burgermeester van Amsterdam*, welke dezelve in 't laast van de maand

De Steden Campen en Swol willen Hasselt overweldigen.

Aardige Berisping van een Amsterdammer geweerverkoopers aan die van Campen en Zwol.

Worden door de Heer Johan de Witt en Burgermeester de Graaf van Amsterdam vereenigd.

Au-

Auguſti, tot wederzijds genoegen hebben vereenigt, waar door deeze twee uitmuntende verſtanden, groote lof en eer behaalden. Zy wierden van d' een en de andere zijde met groote eerbiedigheid bedankt, deeden dezelve avond een groot gaſt-maal in de 's Gravenhaagſche doelen vervaardigen, ſcheidende aldus, en trokken in 't begin van September, met groote vernoeging en blijdſchap, wederom naar huys. 1657.

De Heer JOHAN de WITT, op den 11 Auguſtus gaande in 't Voorhout, om zijn vermoeide geeſt een weinig door de wandeling te veranderen en ruſt te geeven, het geen hy ſcheen nooit te konnen hebben, was nauwelijks halver weg, of vond wederom werk, om een zaak van grootgevolg af te doen.

De HEEREN JOHAN de WITT en Beverwaart doen tuſſen de Spaanſche en Franſche afgezanten een verſchil af.

De *Spaanſche* en *Franſche Gezanten De Thou* en *Gamarra*, ontmoeten malkander, d'eerſte in een koets met twee, en den ander in een met ſes paarden gezeeten, willende geen van tweên wijken, waar door veel volk op de been quam, dat daar na toe drong; en door dien de *Franſche Gezant* verzien was van *Piſtoolen* en deegens, en zijn gevolg wel eens zo ſterk, als die der *Spaanſchen*, welke laatſte, nevens zijn gevolg geen ander geweer als deegens hadden, ſtelden zig de eerſte in ſtaat om den ander te bevegten, by aldien hy niet uit de weg wilde haalen, waar over de Haagſche aanſchouwers begonnen te morren, dewijl het verſchil nog niét geheel met Vrankrijk afgedaan was, en zouden, by aldien zy de Spagniaarden te keer gegaan hadden, de Burgers tot vyanden gekreegen hebben, roepende reeds, *by aldien de Franſchen hunne Piſtoolen affchieten, zullen hunne bakhuizen geen gebrek aan klinkers en ſteenen lijden.* Het welk door de Heer Raad-*Perſionaris* aangezien wierd, voor een zaak van zeer quaad gevolg, dewijl de Burgers reeds onder malkander handgemeen waaren. Hy drong door het volk heen, gevolgt van de Heeren *Merode*, *Ripérda*, enz. vond by de twee oneenige, de Heer van *Beverwaart*, die nevens zijn Ed. naar een vriendelijke tuſſchenſpraak bevorderde, dat aanſtonds de Wagt van het Hof rondom de voorſchreeve Koetſen geplaatſt wierd, en duerde dit verſchil, onaangezien de minzaame reede die zijn Ed. gebruikte, tot des avonds ten 9 ueren, blijvende zo tegens malkan-

1657. kanderen ſlaan, zonder een voet te wijken, tot dat zijn Ed. en de Heer van *Beverwaart* met goedvinden van den Spaanſchen Gezant, voorſloegen, de balye van 't Voorhout, op twee plaatzen te openen, waar door den voorſchreeven Gezant reed, houdende de regterhand, en aldus de verſchillen ter zijde geraakten.

Oorlog met Portugaal.

De Hollandſche en Zeeuwſche Koopluiden, hadden langen tijd aan zijn Ed: de Heer JOHAN DE WITT verzogt, om aan haar Ed. Gr. Mog. voor te ſtellen, de ſchaade die hunne ingezeetenen leeden, door *Portugal*, met het neemen en opbrengen van veele rijk gelaadene Scheepen, door de Engelſchen op hunne Zeekuſten genoomen; onder anderen een van Schipper *Klaas den Engel* van Hoorn, komende uit het Eiland *Eſpagnola*, 300000 Rijksdaalders waardig, hebbende alles uit het Schip genoomen wat daar in was, zonder dat de voorſchreeve Schipper aan het land mogte komen, om zijn klagten te doen, of zijn regt te bevorderen, laatende zelfs het Schip aldaar vergaan: Als ook het rijk gelaaden Schip de *Faam*, van Amſterdam, toebehoorende *Jeremias van Keulen*, komende uit *Canarien*, ophebbende 300 Reizigers, en dat Portugal het zelve in plaats van te beletten, met goede oogen aanzag, in een tijd van het tienjarige Beſtand, en daar wy haar *Majeſteit* aan alle kanten de behulpzaame hand tegens die van Spangnien leenden. Den Raad-*Penſionaris* bragt zo veel te weeg, dat zijn Ed. het zelve voorgedragen hebbende, en haar Ed. Groot Mog. overweegende, hoe de Hollanders in *Braſilien*, door de Portugeeſen, vermoord, verraaden, en beſpot wierden, uit laſt van haar Hoog Mog. vaſtgeſtelt wierd, om de Portugalſe Kroon af te vorderen, *vergoeding en weeder geering van alle de Landen en Plaatſen, die de Portugeeſen genoomen hadden.* Ofte by weigeringe van dien, *Door de waapenen vergoedinge te zoeken.* Ten welken einde haare Hoog Mog. den Opper-zeevoogt Heer *van Opdam* met 28 Oorlog-ſcheepen daar na toe zonden, nevens twee Gevolmagtigden, de Heeren *Nicolaas ten Hooven*, *Bewinthebber der Weſt-Indiſche Maatſchappy*, en Mr. *Gijsbert de With*, geweezene Eerſte Raad van *Juſtitie* in *Braſil.* Den vijfden September zijn hunne E. uit de *Maaze* in zee gezeild,

pen en den 25 der zelve maand voor *Lissebon* gekomen, blyvende de Heer van *Obdam* met zijn Vloot op de kusten kruissen, quamen den 26 by de Thoorn Belem te landen; maakten hun aankomst, ende reeden, aan de geheimschrijver der Koningin, door een brief in 't Latijn geschreeven bekend; zy zonden drie leedige Koetzen, en de gevolmagtigden moesten zig zelfs van huysvesting en Montkost voorzien. Den 28 kwam den Heer *Wouter vander Hoeven* als *President* van haar Hoog Mogende. in *Portugaal*, haar Ed. verwellekomende, en zijn huys aanbiedende, waar voor met veel beleefdheid bedankt wierd; maar verzogten aan de voorschreve *Vander Hoeven* aanstonds in stilte alle de *Nederlandsche* Schippers te waarschouwen, om op hunne hoede te zijn, alzo men niet konde weeten hoe de handeling af zoude loopen: haar E. wierden den 29 door *Mr. Sala*, en Don *Lucas van Portugal* met 5 Koetsen, yder getrokken met 6 paarden, by haar Majesteit ter gehoor geleid. Na hunne Geloofs-brieven vertoond te hebben, deed de Heer *DE WITT* een aanspraak in de Latijnsche Taal, die schriftelijk overgegeeven was, welkers inhoud hier onder genoeg aangeroerd word. Onderwijlen naamen de *Portugeezen* alle de *Nederlandsche* Scheepen in beslag, die daar leiden, dwingende de schippers, hunne roers aan land te brengen, of by gebrek van dien, gevangen te neemen. De Koningin deed ook 16 Oorlog-scheepen vervaardigen, en in *Lissebon* veel krijgsvolk ontbieden. Den 4 October verzamelde de wederzijdsche Gevolmagtigde. Den eisch van de Hollandsche bestond, in het afvorderen van haare *Noorder Capitania*, waar op den Grave *Odeimira* antwoorden, dat het zelve een onmogelijke zaak was, *om dat het haare Majesteits landen waren, die nog, en over lang aan Portugaal hadden behoord, dat de inwoonders van Brasilien veel, en die van de Noorder Capitania wel 30000 sterk waaren, daar onder wel 20000 weerbaare mans, die de voorschreeven Eisch zoude poogen te beletten: dat het onmogelijk na de wijze van Regten was, een mens, laat staan zo veel, uit hun goed te doen opstaan, en dierhalven zulke vergoeding billijk zoude konnen beletten.* Haar Ed. antwoorden daar op, *Dat haar Hoog Mog. die landen, den Koning van Spagnien in een regtvaardigen Oorlog had afgewonnen, die doen van Portugal*

1657.

Slegt ontbaal der Portugeezen aan de Gevolmagtigden van den Staat.

1657. *tugal, niet konden geeischt worden, dewijl zy haar Hoog Mog. vyanden waren, (alhoewel zy zeiden te onregt onder de Spaansche Kroon te zijn gebragt) en dat Don Juan haaren Koning zelfs in 't 21 Artycul van het tien-jaarig Bestant*, met deeze woorden hadde verklaart, *Dat, haare Hoog Mog. de Algemeene Staaten der Vereemgde Provintien de Noorder Capitania van haare vyanden hadden gewonnen*, het welke zy de Portugeezen beweezen, uit een Boek dat zelfs in *Lissabon* gedrukt was. Waar op zy die zaak aan een zyde zetten, en antwoorden zeer lafhertig, *Dat zy wel wenste dat het zelve daar niet en stond*, dat vorders, schoon haar E. afgestaan hadden van *Angola*, en *Sint Tomé*, het wedergeeven van de *Noorder Capitania* een onmoogelijkheid was, egter stonden haar Ed. wegens den Staat hier vast op. Na veel beraadslagingen gehad hebbende, zo met de Koningen, als haar Majesteits Gevolmagtigden, waar tusschen den Afgezant van Vrankrijk werkten, om de verschillen by te leggen, bood men aan de *Westindische Maatschappy een somme geld daar voor te tellen*, het welk beantwoord wierd, van haar Ed. by aldien haar Hoog. Mog. dat hadden willen aanneemen, zulks al lang door haar Afgezant *Don Anthonio de Souza* was voorgesteld, ende geschied zoude zijn, welke Gezant (in Portugaal op deeze tijd zijnde) zeide zeer bondig aan haar Ed., *Dat het beter was vergelding met geld te neemen, vermits Portugal noit anders zoude besluiten: want* zeide hy vorder, *dat in den Oorlog (welke haar Ho. Mog. zo schadelijk zoude zijn,) Portugal van de Engelsche bystand zoude krijgen: dat men tot Lissabon alle de Eischen wegens de wederomgeeving, in alle Vergaderingen verworp, en haar Ed. gevaar hadden te loopen van in hunne persoonen eenig onheil te lijden.* Haar Ed. antwoorden hem zeer bondig, en bleeven op hunne Eisch staan. Den 17 quam den Franschen Gezant by haar E., hen verzeekerende, dat hy alles by de Koningin in 't werk gestelt had om tot een verdrag te komen, maar dat zy onbeweeglijk was. Den 19 quamen de Gezanten van Vrankrijk nevens de wederzijdsche Gevolmagtigde nogmaal by den ander, alwaar zijn Ex. begon met een deftige aanspraak, en wierd wederom de zelfde Eisch en antwoord gedaan, waar op haar E. na veel omstandigheeden, aan zijn Ex. toonden, den inhoud van het 21, 22, en 23 Artijkel van het Verbond, met de Koning gemaakt,

Lafhartig antwoord der Portugeze gevolmagtigden.

maakt, daar hy zegt *Daaromme dat het haar Hoog Mog. Landen waren.* Als den *Franſchen* Gezant dit hoorden en zag, verwonderde hy zig, zeggende tegens haar E., dat hy nu de Eiſch van hare Hoog Mogende regtmaatig en gegrondveſt vond. Haar E. dan ziende dat alle de byeenkomſte en hunne eiſch vrugteloos was, naamen met veel beleeftheid hun afſcheid van de andere Gevolmagtigde, als ook van den *Franſchen* Afgezant, die haar E. beloofde, alle de *Nederlanders*, en hunne goederen in *Portugaal*, onder zijn beſcherming te zullen neemen. Den 22 verklaarden haar E. den Oorlog aan *Portugaal*: zijnde op de zelve dag van hun vertrek; wierden begeleid door de Heer *W. vander Hoeven*; komende nog voor den donker in de Vloot van de Heer *Opdam*, wanneer even te vooren de Heer *de Ruyter* aldaar met een Vloot ſcheepen aangekomen was, vertrokken met het Schip genaamt het *Caſteel van Medenblik*; en deeden den 12 November aan haar Hoog Mog. verſlag van hunne verrigtingen. 1657.

Afkondiging der Oorlon van haar Hoog Mog tegen Portugal.

De Gezanten van *Frankrijk* en *Engeland*, booden de Heere Staaten hunne bemiddeling verſcheide reiſen aan, om de tweeſpalt tuſſchen *Portugal* at te doen, dog haar Hoog Mog ziende, dat het zelve maar uitſtellen waren, kondigden in 't openbaar den 20 January den Oorlog af tegen den voornoemden Koning, waar op den onder Zeevoogt *de Ruyter* den 6 December des voorleeden jaars in *Texel*, en den Opper-Zeevoogt daags daar aan, met 10 Prijſen in *Goeree* binnen quam. Den voorſz Heer de *Ruiter* wierd kort na de afkondiging der Oorlog wederom na *Portugaal* gezonden met een vloot van twee-en-twintig Oorlogſcheepen en twee Jagten, dog na veel rampen onderwege geleeden te hebben, quam niet voor den vierden July aan de *Kaskai* ten anker. hy ſchreef aanſtonds aan den *Conſul vander Hoeven* tot Liſſabon, om te weeten, of de Portugeeſche Gezant, zoo veel hem bekend was, bevel had de Heeren Staten billyke middelen tot vreede aan te bieden, enz: gelijk hy onderrigt was geworden door een der vier viſſers die hy voor Portugaal met hunne Scheepen genoomen had; den *Heer van der Hoeven* antwoorden hem, dat hy verſtaan had, uit eenige Grandes van ja, en dat zy de Vreede zoo goet als geſlooten hiel-

1657. den, zendende nevens dit antwoord, op het verzoek van de Heer de *Ruiter* vervarsing van Limoenen, Oragnie appelen, enz: hy hield de *Rivier* van *Lissabon* zeer naeuw beslooten. Den 12 Augusty quam den Heer *Consul* de Vries aan zijn boord met de uitwisseling van het verbond der Prins *Sitabdala* van *Zalee* met haar Hoog Mog. dit Jaar den 22 van Maart gesloten, het geen de Heer de *Ruiter* hem van wegens den Staat daar en tegen gaf, blyvende aldaar kruissen, tot half October, wanneer hy den 12 Novembr. wederom gelukkig in Texel aanquam.

uitwisseling des verbonds met Salee.

1658.

Het Vijfde Hoofd-Stuk.

Haar Ed. Groot Mog. nevens de Heer Johan de Witt by haar Hoog Mog. verzoeken de voortzetting der bemiddeling tusschen Sweden en Denemarken

In 't begin van dit jaar beslooten de Heeren Staaten van Holland nevens den Raad-*Pensionaris* de Witt, ter *Generaliteit* te gaan, haar Hoog Mog. te verzoeken om de bemiddeling tusschen de Koningen van *Zweeden* en *Deenemarken* kragtig voort te zetten, op dat de verschillen mogten bygelegt worden, volgens de handeling te *Bromsebro* in het jaar 1645. geslooten, en ingevolge van eenige swarigheid, door de tusschenkomst van eenige gekroonde Bondgenoten, vrienden en Staats-Amptenaaren dezelve te doen afmaaken. Mits egter een wederzijdsche vergoeding en wederomgeving van alle afgenomene plaatzen.

Vreede geslooten tusschen de Koning van Sweden en Denemarken.

Na dat de *Zweeden* heel voorspoedig in hunne voortgangen waaren, vernielden zy alles met vuer en zwaart, dat hen voorquam, zoo dat den Koning van *Deenemarken* gehouden was een vreede te koopen, tot wat prijs het ook zoude mogen zijn, welk door het toedoen van de *Fransche* en *Engelsche* Gezanten *Meadow*, tot groot nadeel van *Deenemarken*, bewerkt was, en geslooten wierd, tot *Kogerkroegel*, den 26 February deezes jaars. Den 13 Maart quamen de twee Koningen, drie ueren van *Fredriksburg*, te *Roschil*, by malkander, den een den ander vriendelijk verwellekomende, hebbende yder vier *Brigaden* Ruiters, en 24 gewaapende hand-paarden. Na alle hoffe-

hoffelijkheid wederzijds afgedaan was, trad de Koning van *Sweeden* nevens de Koning van *Deenemarken* in deeze laatſte Majeſteits koets, nevens de Vorſten *Oxenſtern*, *Sondersborg*, en *Gunther*, reeden te zaamen naar *Fredriksburg*, alwaar den Koning van *Sweeden*, door zijn Majeſteit van *Deenemarken* pragtig onthaalt wierd, gevende malkander koſtelijke en veele geſchenken. Den 15 der zelve maand vertrok de Koning van *Sweeden* wederom over *Elzeneur* na zijn Hof-ſtad, laatende op de *Deenſche* bodem alle zijne Soldaaten, die hy daar te zaamen getrokken had, blijven, welke niet deeden als plunderen en rooven, leevende zo onmenſchelijk, dat veele verbondene Magten, op het aanhouden van *Deenemarken*, daar over aan zijn Majeſteit van *Sweeden* klaagden, die alle aanbiedingen, wegens deeze zaake, in de wind ſloeg, laatende de roofzugtigen en ongebondene den vryen teugel. 1658.

Door Sweden gebroken.

Den Koning van Sweeden moedig zijnde op zijn gelukkige overwinningen, in plaats van de Vreede te handhavenen, die hy zo onlangs geleeden, geſlooten had, beging daar en tegens veel geweldenarijen; doende weder ongehoorde eiſchen op *Deenemarken*, deed de Ingezeetenen, door de bezoldelingen lijden, alle de vaartuigen en leevens-middelen afneemen; deed hen berooven van al het geſchut, krijgstuig, en voorraad; en door dien men morden over de toeruſting der zelve Koning, zo liet hy uitſtrooijen, dat de Koning van *Deenemarken*, met zijn Adel oneenig was, en zijn Majeſteit van *Sweeden* genoodzaakt zoude zijn, hem by te ſpringen, onder welk voorwendzel hy zig bereiden, om den Koning van *Deenemarken* te overrompelen. En om de rol van veinzery en gewaande vriendſchap uit te ſpeelen, ſchrijft hy den 26 July een vriendelijke Brief aan den Koning van *Deenemarken*, ſluitende met deeſe woorden, *Dit ſtaan wy toe, als Koninglijke voorzorger voor UE. onderzaatens vryheid* enz. welke woorden veel opmerking onder de Staatkundigen veroorzaakten.

Ondertuſſchen agtervolgden hy zijn opzet, overvallende ſchielijk den Koning van *Deenemarken*, dat zelfs *Steno Bielke*, zijn Geheimen Raad, die 16 weeken in *Coppenhave* wegens deze zaake geweeſt was, daar gantſch geen kennis van had, met

1658. dit opzet trok die Majesteit tot voor *Coppenhaven*, hebbende 19000 man landvolk en een groot getal scheepen. Die van *Coppenhaven* weerden zig heel kragtdadig. De *Sweed* ziende dat deeze stadt te volkrijk was, en by gevolge zijn oogmerk niet zoude bereiken, besloot om *Kroonenburg* te berennen, en zo meester van de *Sont* te worden; 't welk de zelfde Koning na veel moeiten innam, ende *Deenemarken* nootzaakten een verdrag aan te gaan, dat den 16 September onderteekend wierd. Dog deeze verwaantheid duerde niet lang hier na, want de Bontgenooten ziende, dat de Coning van *Sweeden*, op zulk een ongegronden wijze te werk ging, trok den *Ceurvorst van Brandenburg* daar te land na toe, met 37000 man, en veel grof Geschut, en haar Hoog Mog. de Heeren algemeene Staaten zonden een Vloot onder den Opper- en onder-Zeevoogt de Heeren van *Obdam* en *Witte Cornelisz de Witte* met 46 scheepen tot hulp van *Deenemarken*. De vloot der *Sweeden*, onder *Wrangel* bestont uit 11 kloeke, 16 middelbaare, en 14 kleinder Scheepen, die zo wel aangetroffen wierden, door *Obdam* en *Witte*, dat zy 13 van de grootste Scheepen verlooren, 2200 doode en 450 gevangens hadden. Den Coning van *Deenemarken*, zoo haast hy hoorden dat den *Staat* en *Brandenburg* hem te hulp zouden komen, kreeg een nieuwe moed, sprong geharnast te paart, gevolgt van 400 Adelijke Ruiters, om den Coning van *Sweeden* op te zoeken, die, zo hy gehoord had op *Amack* was, daar den Deensche Majesteit de zelve vond, op zijn volk indringende, vermeesterde de meesten, en ten waare de Coning van *Sweeden* op geen goed paard gezeeten hadde, hy zoude zeekerlijk deeze reis gevangen geweest zijn. Aldus geraakten de Coning van *Sweeden* daar wederom van daan. En door dien den Heer Raad-*Pensionaris* zoo veel werk gedaan had, op het gestadig verzoek der *Hollandsche* Koopluiden, als hunne voorspraak om het belang van dezelve waar te neemen, gelijk zijn Ed. trouwhertig deede, hebbe het voorschreeve verhaal noodig en dienstig geagt nevens zijne andere groote uitwerksels te stellen.

Omme dan de verrigtingen van deze Beïveraar van 's Lands wel-zijn, te agtervolgen, zoo keer ik weder tot de *Portugeesche*

ſche verſchillen, als ſons zelfs aangaande, en welke vergoeding zo onregtmaatig door den Portugeeſchen geweigerd wierd. 1658.

Dog den jonge Coning van Portugaal, de magt van dit klein Land ingeboezemt zijnde, zond op het aanhouden van *Frankrijk* en *Engeland*, wederom een Gezant, aan haar Hoog Mog. met naame *Don Ferdinando Telles faro de Menege.* Zijn Ex. quam den 18 July in 's Gravenhaage, waar na hy ter gehoor geleid wierd, by de Heeren algemeene Staaten; zijn Excell. ſtelde al wederom de zelfde aanbieding voor, welk zijn Majeſteit het voorgaande jaar aan de Heeren Gevolmagtigden van den Staat gedaan had, behalven dat hy voor af de *Vreede aanbood*, en *in een tijd dat haar Hoog Mog. zijn Majeſteit den Oorlog aangezegt, en een vyandelijke Vloot voor Lisbon gezonden hadden*, bekennende hier nevens, *dat d' oorzaake van de ſtrijdigheden voortgekomen waaren, uit de buitenmaatige regeeringe, daar zig de Staats Amptenaren ſlegt in hadden gedragen, waar uit zoo veel ſchaade geſprooten was, welke zyn Koning aanmam te herſtellen, mits verzoekende de tuſſchenkomſt van Frankrijk en Engeland, en Gevolmagtigden van den Staat, daar zijn Excell. volkomen meede mogte handelen, om tot een eeuwige Vreede te komen.* Haar Hoog Mog. ſtelden ten dien einde agt Gevolmagtigden aan, om met den voorſchreve Gezant te handelen, waar onder den Heer Raad-*Penſionaris de* WITT was, welke met 2 koetſen den 28 July na het huis van zijn Excellentie reed; dog deeze by-een-komſt was zonder vrugt, dewijl den Gezant verzogt, in 't byzijn van de Franſche en Engelſche Middelaars de zaaken af te doen; dog haar Hoog Mog. eiſchte egter billijke voldoening, waar op niet en volgde als zeeker Geſchrift, 't welk den Gezant eerſt den 28 Auguſti aan de Heeren gevolmagtigden overleeverden, behelzende de aanbieding van 5 millioenen te betalen in 16 termijnen, den vrijen handel op *Brazil*, en eenige geringe zaken voor de Weſtindiſche Maatſchappy; waar over haar Hoog Mogende geheel 't' onvreeden waren, als zijnde dit niet de wederomgeevinge der Landen, gelijk hy in zijn voorſtellen aangebooden had, zo dat deeze Bezending en byeenkomſt vrugteloos was, en wierd in dit jaar niet vorder over deeze zaaken gehandeld.

De Raad-Penſionaris de Witt, gevolmagtigde in de vreede handeling tuſſchen Portugal en den Staat.

Dog, voor en aleer wy met dit jaar ſluyten, is 't nodig te weeten,

1658. weeten, dat dewijl zijn Ed. vijfjarige dienſten om waaren, hy op den 5esden Auguſty door haar Ed. Groot Mog. verzogt wierd, in zijn Raad-*Penſionaris* Ampt volgens 't gebruik, nog vijfjaaren te volherde, het geen zijn Ed. na de Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland bedankt te hebben voor hunne genegentheid, de volgende nieuwe narigtinge ten dien einde gemaakt, aannam.

Zijn Ed. word verzogt om zijn bediening te volharden.

Extract uit de Reſolutien van haar Ed. Groot Mog. de Heren Staten van Holland ende Weſt-Vrieſland.

Vrydag den 2 Auguſti 1658.

DEn Heer van *Wimmenum* heeft ter Vergaderinge gerapporteert de Conſideratien ende 't advijs van de Heeren haar Edele Groot Mog. Gecommitteerden, hebbende in gevolge ende tot voldoeninge van der zelver Reſolutie Commisſoriaal in date den dertigſten der voorlede maand gereſumeert ende geëxamineert d' Inſtructie, ſlaande op 't Raad-*Penſionaris* ampt van den Lande van *Holland*, ende *Weſt-Vrieſland*, waar op gedelibereert zijnde, is de voorſchreeve Inſtructie op nieuws gearreſteert, invoegen ende manieren als dezelve hier naar volgd, ende van woord tot woord ſtaat geinſereert.

Inſtructie, waar naar den Raad-Penſionaris van 't gemeene Land van Holland ende Weſt-Vrieſland, hem in zynen dienſt zal hebben te reguleren.

I.

„EErſtelijk, zal den Raad Penſionaris wezen een Perſoon, ſtaande „ter goeder name ende fame, profeſſie doende van de ware Chris„telijke Gereformeerde Religie; gelijk dezelve alhier te Landen in de „Publijcque Kerke jegenwoordelijk beleden ende geleert wert, hebbende „ervarentheid ende kenniſſe van 's Lands zaaken, ende ten minſten in de „Latijnſe ende Franſche Taalen geverſeerd.

II.

II.

„ Ende ten einde 't gemeene Land geſtadig van den Raad Penſionaris ge- 1658.
„ dient mag werden, zoo zal hy geen Officien beneffens het Raad-Penſio-
„ nariſſchap binnen of buiten de de Provintie van Holland ende Weſt-
„ Vrieſland mogen bedienen, in geenderhande manieren onder eenig pre-
„ text.

III.

„ Ende omme in alle voorvallende gelegentheid zijnen dienſt ende advij-
„ ſe te mogen gebruiken, zal hy hem in alle zaken, zoo van Quartie-
„ ren, Steden, Dorpen ende Colegien van Holland ende Weſt-Vries-
„ land, als ook van andere Provintien ende Landen, zoo veel dat Hol-
„ land ende Weſt-Vrieſland zoude mogen roeren, neuteraal ende onpar-
„ tijdig moeten houden, niemand ten dienſte ſtaan, advijs ofte con-
„ ſultatie geven, ook eenige Penſioenen of Gagien nemen.

IV.

„ Zal gehouden wezen naar zijn uiterſte vermogen te bezorgen, dat de
„ Privilegien, geregtigheden, Coſtumen ende uſantien vande Lande van
„ Holland ende Weſt-Vrieſland, mitsgaders de behoorlijke authoriteit
„ van de Staten in alles geconſerveerd ende bewaard werde; gelijk hy
„ ook gehouden zal zijn goed reguard te nemen, dat alle generale wet-
„ ten, Reſolutien van Ordre, Inſtructien ende Reglementen geobſerveert,
„ ende naargekomen werden; ende bevindende t' eenigen tijde daar van
„ te werden gediverteert, zulks ten dienſte van de Landen, des noots
„ zijnde, aan haar Ed. Groot Mog. te adverteren.

V.

„ Zal alle dagvaarden van de Staaten præciſe wedernemen op den dag je-
„ gens dewelke de beſchrijvinge is gedaan, ende zal als dan met de præ-
„ ſente Leden de beſoigne ter hand nemen, ende alle voorvallende zaken
„ af doen, ende den derden dag in omvrage brengen de vacante ampten
„ ende Officien, omme daar van gedisponeert te worden, ingevalle zulks
„ met contentement ende by goetvinden van de meeſte præſente Leeden
„ verſtaan zal werden.

VI.

„ Zal het werk van de vergaderinge beginnen des voormiddags ten ne-
„ gen ueren ende des naarmiddags ten vier ueren, blijvende des morgens,
„ gehouden ten elf ueren af te breeken, om mede de vergaderinge van de
„ Heeren Staten Generaal tijdelijk by te woonen, ende aldaar alle zaken,
„ ten beſte van de Geunieerde Provintien in 't Generaal, ende de Pro-
„ vintie van Holland ende Weſt-Vrieſland in 't particulier te helpen diri-
„ geren, ten ware de Importantie, ofte de menigvuldigheid van zaken,
„ daar op ſpoedige concluſie mogte vereiſcht werden, zulks kwaame te
„ verhinderen, mits t' elkens, zoo 's morgens als des naarmiddags, buiten
„ verlet door particuliere beſoignes van ſtaat, een weinig tijds voor 't

1658. „aanvangen van de Vergaderinge hem laten vinden in 't Collegie van „de Gecommitteerde Raaden, omme van haar te mogen verſtaan de „poincten die zy nodig zouden mogen oordelen ter Vergaderinge in de„liberatie geſteld te worden.

VII.

„Ende ten einde de voorſchreeve Vergaderinge tot groot ongemak van „de Leden, ende merkelijken ondienſt van den Lande niet en wert op„gehouden met nodelooze redenen ende tedieuſe rediten, zoo zal hy „Raad Penſionaris met meerder facilitatie, ende verkortinge van de be„ſoignes, gehouden zijn, de Leden, buiten reden prolixe ende reditu„eux adviſerende, ſerieuſelijk te vermanen, haare opinien kortelijk ende „ſuccinctelijk te willen uiten.

VIII.

„Zal de voorſtellinge by hem te doen in dien voegen zien te belei„den, dat op elke ſeſſie zoo voor als na de middag t' elken een omvrage „tot concluſie worden gebragt.

IX.

„Zal (de vergaderinge compleet wezende) terhand nemen de Poincten „van beſchryvinge, ende voor eerſt die gene, die tot Geldmiddelen zijn „ſtrekkende, en zal niet te min al de andere Poincten ſommierlijk over„gaan, om door 't zelve middel d' Inclinatie van de Leden, (zoo haaſt „doenlijk) tot de voorſchreve Poincten te mogen verſtaan.

X.

„Zal by reſumptie, op de Poincten beſoignerende, alleen aanmanen, „ende ſommeren de Leden die difficiel zijn gebleven, zonder daar over „een generale omvrage te doen, ten ware hy Raad-Penſionaris zonder„linge redenen hadde om anders te doen.

XI.

„Zal ook eenige Leden by haar Edele Groot Mog. tot particuliere be„ſoignes gecommitteerd wezende, ten zelven dage dat de reſolutie daar „toe zal zijn genomen, ofte uitdrukkelijk des daags daar aan, het lit 't „welk in de commiſſie d' eerſte is, doen behandigen d' Acte commiſſo„riaal, ook een byzondere Lijſte houden van zodanige Commiſſien, „mitsgaders notitie van de zaaken die by eenige Leden overgenomen, ofte „opgehouden zijn, ende alle weeken eenmaal, als zulks zonder merke„lijke verhinderinge in de Publijcque deliberatien kan geſchieden, yder „Lit 't welk ofte in commiſſie d' eerſte zal zijn, ofte eenige zaaken „overgenomen ende opgehouden zal hebben, opentlijk ende ſerieuſelijk „aan te manen, ten einde de voorſchreeve beſoignes ende overgenome „zaken reſpective naar behooren mogen werden gevorderd.

XIII.

„Zal by abſentie van de vergaderinge, buiten merkelijk verlet, ofte „wigtige redenen ter contrarie, alle dagen des voor ende naar middags, als „'t Collegie van de Gecommitteerde Raaden byeen komt, hem aldaar op

het

„het geſtelde uer laaten vinden, om alle deliberatien endeplaidoojen, 1658.
„zoo veel doenelijk, by te woonen, ende des voormiddags, nevens de
„Heeren Gecommitteerde Raaden welkers tourbeurte het wezen zal ter
„Generaliteit te verſchijnen, zig mede al daar laaten vinden, ook 't el-
„kens na de middag aan 't Collegie rapport doen van 't gene ter Gene-
„raliteit is gepaſſeert, ten einde daar op naar exigentie van zaken gede-
„libereert, ende gereſolveert moge werde.

XIII.

„Zal rapport doen aan haar Ed. Groot Mog. in 't begin van elcke
„vergaderinge, wat t' zedert het ſcheide van de laaſt-voorgaande verga-
„deringe ter Generaliteit, ende in 't Collegie van de Gecommitteerde
„Raaden, van Conſideratie voorgevallen zal zijn, ende voorts van
„tijd tot tijd van 't geene dagelijks ter Generaliteit van gewigte zal we-
„zen gepaſſeert.

XIV.

„Ende naar de gedane propoſitien zal hy den Eedelen ende Steden
„daar op haar advijs ende opinien laaten verklaaren, zonder ymand van
„de zelve in 't geven van haar advijs ende verklaren van hunne opinien
„'t interumperen, of zijn advijs te verklaren; ten ware van hem by de
„Edelen ende Steden zulks werde begeert, ofte dat tot onderrigtin-
„ge van de Leden uit voorgaande Reſolutien in de zelve zaaken, of
„wel op gelijke gelegentheid genomen of anderzints zulks nodig wa-
„re.

XV.

„Zal d' opinien, ommevragen, ende een yders opinie annoteeren, ook
„omgevraagt zijnde in zaaken van merkelijke importantie, ſpecialijk
„verklaren wat de meeſte Stemmen ofte opinien zijn, laborerende in al-
„les, ende voornamentlijk in deliberatien van gewigte de Leden te bren-
„gen, ende te disponeren tot de meeſte eenparigheid, blyvende niet te
„min generalijk ophouden volgens de pluraliteit van opinien, ende niet
„anders op zaken daar inne notoirlijk overſtemminge plaatſe heeft, te
„concluderen.

XVI.

„Zal ook een pertinent Regiſter maaken ende houden van alle de Reſo-
„lutien van de Staaten, ende in 't extenderen van dezelve zoo veel mo-
„gelijk is, klaarheid ende kortheid obſerveren, ook alle repetitien van
„voorgaande deliberatien eviteren, ende tot dien einde de poincten van
„beſchryvinge ofte andere invallende zaaken ten eerſten maale circum-
„ſtantien extenderen ende aantekenen de difficulterende Leden in zyne
„particuliere Notulen, ende zoo lange de voorſchreeve poincten niet
„geconſenteert, ofte de voorſchreeve zaken niet abſolutelijk ter eene of-
„te ten andre zyden afgedaan zijn, geene nieuwe extenſien daar van ma-
„ken, ten ware eenige notable veranderinge daar inne ware voorgeval-

1658. „len; zullende gehoude wezen alle Ordonnantien, Placcaten, Conſenten, „Reſolutien, ende ten andere Depeſchen van importantie zelfs te exten- „deren, ende voor 't hooft van elke Depeſche het ſommier innehouden „van dien t' annoteren, ook onder een pertinent ende perfect Regiſter „ende index te redigeren in goede ordre alle boeken, ſtukken, brieven „ende papieren die in zyne handen zullen komen, het gemeene Land „concernerende, ende die geene van dezelve op de welke geen verdere „Reſolutien te vallen ſtaan, alle jaaren onder recepiſſe overleveren in „handen van de Bewaarders van de Chartres van haar Edele Groot „Mog.

XVII.

„Item zal bezorgen dat alle morgen in de vergaderinge de Reſolutien „des daags te voren genomen, ende die van zaturdag des maandags daar „aan volgende werden gereſumeert; met dien verſtande nogtans, dat de „Reſolutien die prompter excecutie zijn vereiſchende, nog ten zelven „dage dat die genomen zijn, is 't doenlijk, gereſumeert, ende vervol- „gens van ſtonden aan zulks ende daar 't behoord ter Exeutie geſteld wer- „den. Ende wat aangaat de Reſolutien op den laaſten dag in elk een ver- „gaderinge te nemen, zal den Raad-Penſionaris de zelve datelijk ende „voor het demitteren van de Leden, in gevalle dezelve gedisponeert kon- „nen werden, zoo lange te vertoeven, ten minſten kortelijk, zoo de „tijd ofte materie anders niet en zoude willen toelaten op het papier „; brengen, ende de vergaderinge voorleezen, omme d' intentie van de „Leden gevat zijnde, terſtond daar naar voor gearreſteerde Reſolutien „te mogen werden uitgegeven; ende alzo tot laſte van den Secretaris „ſtaan d' extenſien van de apoſtillen ende appoinctementen op de ordina- „ris Requeſten, zoo zullen dezelve, van importantie wezende, by den „Raad-Penſionaris, ende Secretaris te zamen werden gereſumeerd, al eer „dezelve zullen werden uitgegeven.

XVIII.

„Zal bezorgen dat de rezumptie van de Reſolutien gedaan zijnde, „daar van nog dien avond, ofte uiterlijk des daags daar aan, in handen „van den Secretaris van haar Ed. Groot Mog. geleverd werde, een wel „gecollationeerde Copie, omme door Ordre van den zelven Secretaris „ten ſpoedigſten te werden geregiſtreerd, op dat zoo de Leden van de „Vergaderinge als het Collegie van de Gecommitteerde Raden des van „noden hebbende, van behoorelijke Extracten mogen werden gedient.

XIX

„Item zal den Raad-Penſionaris ſecreet houden, ende niemand als „aan de Leden ter dagvaart gecommitteert, reveleren de opinien die by „een ygelijk gegeven zijn, nog ook de redenen daar toe geallegeerd, mits- „gaders alle zaken in de vergaderinge gehandeld, die behooren ofte an- „derzints bevolen zullen werder ſecreet te houden.

Zal

XX.

„Zal mede alle Commissien ende Reizen die hem by de Staaten, „binnen deze geunieerde Landen te laste geleid zoude mogen worden, „naarstelijk ende getrouwelijk agtervolgen. 1658.

XXI.

„Item, zal gehouden wezen, als boven ordinarie, te compareren in 't „Collegie van de Gecommitteerde Raaden, mitsgaders ter vergaderinge „van de Hoog Mog. Heeren Staaten Generaal, alwaar hy niet meer als „een advizerende stem zal hebben; ende bevindende in de zelve Verga„deringe eenige zaaken voor te vallen, waar op de Heeren Staaten van „Holland ende West-Vriesland behooren beschreeven te werden, zal 't „zelve refereren aan de Gecommitteerde Raaden, om, naar rype deli„beratie, daar inne gedaan te werden als voor den dienst van 't Land „bevonden zal werden te behoren; ende 't geene hem by dezelve 't zy „omme de Staaten te beschrijven op eenige extraordinaris poincten, „ofte om eenige andere depesches te doen, te last geleid zal werden, „naarstelijk te effectueren.

XXII.

„Ende zal op den Eed verboden wezen, hem eenigzints te bemoejen „met het verkiezen ofte stellen van eenige Officieren, Vroedschappen of„te andere Magistraaten, ende 't vergeven van Ampten in de Steden of„te ten Platten-Lande, ook niemand wie die zoude mogen wezen in de „vergaderinge van de Staaten, ofte by de Gecommitteerde Raaden, en„de in de Generaliteit niet anders dan volgens Resolutien van de „Staaten of Gecommitteerde Raaden, ofte ten reguarde van ampten „daar op de ordinaris Gedeputeerden ter Generaliteit zonder rugge spraak „disponeren, niet dan met communicatie ende goetvinden van de zel„ve haar Edele Groot Mog. Gedeputeerden aldaar, nogte ook elders „ymand tot Officien van justitien, Finantie ofte andere, 't zy Militaire, „'t zy politique Ampten, opentlijk, nog bedektelijk moogen recom„manderen.

XXIII.

„Zal gehouden zijn pertinentelijk ende punctuelijk zig van tijd tot tijd „te informeren op den Staat der Finantie van Holland ende West-Vries„land, omme t' elkens by den aanvang van de vergaderinge, met com„municatie, ende by goetvinden van de Gecommitteerde Raaden, ende „voorts t' allen tyden, des verzogt zijnde, openinge te doen van de wa„re gelegentheid van dien, mitsgaders van de veranderinge die daar inne „zouden mogen wezen gevallen, zonder nogtans hem te onderwinden „het ordonneren, ofte distribueren van 't stuk van de Finantie, maar daar „mede laaten bewerden de Heeren Gecommitteerde Raden, die hy, des „verzogt wezende, zal gehouden zijn te dienen van advijs.

XXIV.

„Zal met de Ministers, van dezen Staat buiten 's Lands residerende, van „tijd

1658. „ tijd tot tijd corresponderen, omme dezelve bequamer te maken tot uit-
„ voeringe van de intentie van de Regeeringe, ende tot dien einde ſpe-
„ cialijk aan dezelve ſuppediteren ende overſchryven alle de reſolutien al-
„ hier genomen wordende, ende 't gunt vorders, in den ſtaat paſſeert,
„ welkers kenniſſe hy zal oordelen de voorſchreeve Miniſters tot uitvoe-
„ ringe van hunne Laſt in de Commiſſie dienſtig te zullen wezen, wel-
„ verſtaande dat hy eenige zaaken, van tere conſideratie aan dezelve Mi-
„ niſters overſchryvende, daar van Communicatie geven zal aan de Hee-
„ ren Staaten, zoo wanneer haar Ed. Groot Mog. Staats gewyze verga-
„ dert zullen wezen, ofte anderzints aan de Heeren der zelver Gecom-
„ mitteerden Raaden, daar by mede beſcheidende de Heeren van 't Noor-
„ der-quartier ter vergaderinge van haar Hoog Mog. Gecommitteert,
„ ende dat hy ook gehouden zal zijn te bewaaren de Minuten van de
„ voorſchreeve brieven van Correspondentie, omme 't allen tyden des by
„ haar Ed. Groot Mog. vermaand zijnde, daar van exhibitie ende lectu-
„ re te konnen doen.

XXV.

„ Zal aan de Miniſters van Koningen, Republyken, Princen, Poten-
„ taten, Staaten of Steeden, Vrienden ofte Geallieerden van dezen Staat,
„ d' occaſie, ende gelegentheid zulks præſenteerende, ofte vereiſchende,
„ met behoorlijke circumſpectie geven communicatie van zodanige zaken
„ ende advyzen als hy zal oordelen op haar reſpective Heeren ende
„ Meeſters, reflectie te hebben, ofte de gemelde Miniſters aangenaam te
„ zullen zijn, ende met dienſt van dezen Staat hen luiden Gecommuni-
„ eeert te zullen konnen worden, ook wederomme uit de gemelde Mi-
„ niſter ontfongen openinge van alzulke zaaken als dezelve aan hem re-
„ ciproquelijk zullen gelieven te communiceren; doende van de poin-
„ cten die daar inne zouden mogen influeren ofte reſideren, uit wel-
„ kers kenniſſe aan de Regeringe hy zal oordeelen eenige vrugt getrok-
„ ken te konnen werden, rapport in de Vergaderinge van de Staaten,
„ ofte by abſentie van dezelve, aan de Gecommitteerde Raaden, in præ-
„ zentie van de Gedeputeerde van Weſt-Vrieſland ende 't Noorder-quar-
„ tier ter Vergaderinge van de Hoog Mog. Heeren Staaten Generaal *in*
„ *Loco* zijnde, om daar op reflectie gemaakt, ofte Reſolutie genomen
„ te werden ten meeſten dienſte van de Lande.

XXVI.

„ Zal geen miſſiven, aan de Staaten of Gecommitteerde Raaden ge-
„ addreſſeert, ende den Staat van den Lande betreffende, mogen agter-
„ houden, maar die ter eerſter occaſie naar den ontfangſt van dezelve
„ moeten voortbrengen, omme gelezen ende den inhoud van dien ge-
„ weten te werden.

XXVII.

„ Zal gedeurende zynnen dienſt zyne ordinaris woonplaatſe in den Hage,
„ ende buiten dezelve niet mogen vernagten, als met voorweeten ende
„ goed-

„goetvinden van de Heeren Gecommitteerde Raade, ende zig niet „buiten de vereenigde Provintien begeeven, als met kenniſſe ende ver- „lof van de Staaten zelfs. 1658.

XXVIII.

„Voor welke dienſten de voorſchreeve Raad-Penſionaris jaarlijks voor „Penſioen ofte gagie zal genieten; uit de gemene Lands Impoſitie de ſom- „ma van drie duizent Caroli Guldens, daar van t'elken vierendeel jaars „een vierendeel zal werden betaald.

XXIV.

„En zal den voorſchreve Raad-Penſionaris Eed doen, dat hy hem na „alle de voorſchreeve Poincten, naar uiterſte vermogen, zal reguleren, „ende voorts alles tot den dienſt, van de Lande van Holland ende Weſt- „Vriesland doen, dat een goet ende getrouw Raad-Penſionaris ſchuldig „is, ende behoord te doen; ook geene giften, gaaven ofte Geſchenken, „mogen ontfangen, genieten nogte proffiteren aan eenige dingen, hoe „klein die ook zoude mogen wezen, zelfs niet van eetbaare ſpyſe ofte „drank, ende dat van niemand 't zy Steden, Collegien, Compagnie, „Kameren, Perſonagien ofte particuliere Perſoonen, uitgezonderd alle- „nelijk van zyne naaſte Bloed-vrienden ofte Geallieerden, tot ſuſters en „broeders kinderen in 't cluis, ten ware nogtans hy wiſte, dat dezelve „Bloed-vrienden ofte Geallieerden yets aan haar Ed. Groot Mog. ofte „der zelver Gecommitteerde Raaden te doen hadden, ofte apparentelijk „te doen zoude krygen, ende zal hy ook, zoo veel in hem is, bezorgen „dat 't zelve by zijn eerſte ende andere Clercquen insgelijks werden naar „gekomen.

XXX.

„Den dienſt van den Raad-Penſionaris zal gedeuren den tijd van vijf „jaaren, welke geexpireert zijnde, van nieuws zal werden gedelibireerd „op 't verkiezen van eenen anderen, ten ware met verre de meeſte ſtem- „men goet gevonden werde, deze wederom in dienſt aan te nemen op deze „inſtructie, die ook van nieuws in de Vergaderinge gelezen, geëxamineert, „gearreſteert, ende by dezelve beſworen zal werden; ende zal gedeuren- „de zynen dienſt zynen rang ende ſeſſie moeten nemen, beneden de Sta- „ten, ende Geommitteerde Raaden reſpective ende de Leden van dien.

XXXI.

„Ende zoo verre hy in dezen zijnen dienſt niet en werd gecontinu- „eerd, zal geene andere Staaten, buiten de Provintie van Holland mo- „gen bedienen, als met conſent ende voorweeten van de Heeren Sta- „ten.

Aldus gearreſteert in volle Vergaderinge van de Ed. Groot Mog. Heren Staaten voornoemd: in den Hage den tweeden Auguſty des jaars zeſtienhonderd agt.en-vyftig.

Ter Ordonnantie van de Staaten.

1659. De tweespalt tusschen *Sweeden* en *Deenemarken* vermeerderde in de beginnen van dit jaar dagelijks. Zijn Majesteit van *Sweeden*, het ongeluk gehad hebbende van de Nederlaag op *Amak*, deed, door eenige Krijgsbenden *Coppenhaven* beslooten houden, en niet tegenstaande de groote koude en starke Vorst, ondernam hy op nieuwejaars dag, wanneer het heel mistig was, een geweld onder *Coppenhaven* te doen, dog moesten door de dapperheid ter burgers wederom te rug. Ondertusschen werkte de bemiddelaars om een Vreede te treffen, en den Koning van *Sweeden* toonden zig gewoonelijk de yverigste daar toe, wanneer hy een Krijgslist voor handen had, gelijk hy deeze tijd heel genegen tot de vrede scheen te zijn, maar zond onderwijl, veel Krijgsbenden over het ys naar de gemelde Stad, en nam voor, om de zelve te bestormen, het geen den Koning van *Deenemarken* bewust was die alles daar tegen bezorgden. Tusschen den twintigsten en een-en-twintigste quamen de *Sweeden*, met witte hemden en mutsen, om tusschen de Sneeuw niet onderscheiden te worden, op drie plaats en te gelijk een aanval doen op de Stad, den Heer en Opper-Zeevoogt van *Opdam*, stond met veel Hollands Bootsvolk aan de Oosterpoort, en sloeg de *Deensche* met zijne Hollandsche krijgsknegten zoo manhaftig van de Stad af, dat zy wel 3000 dooden en 2000 gequetsten hadden, waar onder al de voornaamste bevelhebbers, laatende alles tot buit aan de *Deenen*, waar onder veel Kleinodien, Goud, en Zilver, gevonden wierd.

De Heeren Algemeene Staaten, na hunne oude gewoontens, lieten niet na de regtvaardigen met alle magt te helpen, tot welken einde haar Hoog Mog. beslooten, den onder Zeevoogd *de Ruiter*, naar *Deenemarken* te zenden, om zig onder de Vlag van den Opper-Zeevoogt *Opdam* te voegen, tot meerder versterking van dien Koning, en zijn land, tegen al de onregtmatigheid van den Sweedschen Majesteit. Hier op wierd aanstonds een Vloot uitgerust van 45 Zeilen, daar onder gereekend 2 Koninglijke *Deensche-* 2 *Danziger-* en vier *Deensche* Coopvaardy-Scheepen, nevens vier Brand- en agt Fluit-Scheepen, met allerhande nootwendigheeden, daar en boven den Oversten *Killegreuw* met

met 4000 bezoldelingen, als meede vier Heeren, middelaars van den Staat tuſſchen de twee verſchillende Croonen, welke na het opſtel tot bemiddeling niet konden wagten, by de Gezanten van *Vrankerijk* en *Engeland*, nevens haar Hoog Mog. gevolmagtigden, den 2 *Mey*, gemaakt was, het geen aan hen door de Heer *Obdam* en de *Ruiter* nagezonden wierd. De voorſz Vloot koos den 20 *Mey* Zee, en quam den 8 *Juny* daar aanvolgende by die van de Heer *Obdam*, en *Bilkenſtern*, te zamen 83 Oorlog Scheepen en 4 Branders ſterk. De Gezanten van den Staat wierden den 11 *Juny* by zijn Majeſteit van *Denemarken* ter gehoor geleid, vertonende het opſtel van bemiddeling, den 21 *Mey* in *'s Gravenhagen* beſlooten, het geen zyn Majeſteit niet behaagden en mistrouden de *Franſchen* en *Engelſchen* ja zelfs de Hollanders. *Sweeden* was daar ook gants over t'onvreede, dog egter wierd drie weeken ſtilſtant van Waapenen, in *'s Gravenhaagen* gemaakt, en wederom voor drie weeken verlengt, het welk van tijd tot tijd op 11 weeken gevonden wierd. Ondertuſſchen quam een brief der Koningen van *Sweeden* en *Denemarken* uit, daar yder op 't hoogſt in vertoonde, hoe lief en aangenaam hen de vreede zoude zijn. De Gezanten bragten zoo veel te weeg, dat den Koning van *Denemarken*, den 7 *September*, het Haagſche opſtel, onderteekenden, op voorwaarde, dat by aldien *Sweeden* in gebreeken bleef, zijn Majeſteit daar van ontbonden zoude zijn; het geen by *Sweeden* zeer onbeleeft afgeſlagen wierd. De ſtilſtant van Waapenen, den 2 *September* geëindigt zijnde, wierd aan den *Deenſchen* en *Hollandſche* Zeevoogden bevel gegeven, om met d'eerſte gelegentheid de vyand aan te taſten. Onderwijl quam half *November* een *Sweeds* Afgezant in *'s Gravenhage*, en kreeg by haar Hoog Mog. den 25 gehoor, die, na een aanſpraak in de Latijnſe taal gedaan hebbende, gevolmagtigde uit de Heeren algemene Staaten verzogt, om met de zelve, volgens zijn onderrigtingen, te mogen handelen. Waar op haar Hoog Mog. wederom verkoozen den Ed. *Heer* JOHAN *de* WITT *Raad-Penſionaris, G. van Beiningen, de Baron van Gent, de Heer van Meroode, ende Heer Vet.* Den 7 *November* wierde te *Kiel* in *Holſtein* 2500 *Deenſche Ruiters* 4600 voetknegten en 300 Nederlandſche bezoldelingen ingeſcheept, dewijl de *Keiſerſe*, *Poolen*, en

1659.

De Heer J. de Witt wort gevolmagtigt uit de algemene Staten om de vrede tuſſchen Sweede en Deenen te bewerken.

1659. en *Brandenburgers*, aan de andere kant, het land ſchoon maakten. Den zelfden dag koos onze Zee-voogd nog zee, en quam *de Ruiter* den 8 voor *Nyburg* in *Funen*, 's morgens zeilde hy naar *Cartemunde*, alwaar de heele ſtrand vol Ruiters en Voetvolk ſtond. Ons volk konde door de diepte niet aan land komen, het geen de Bevelhebbers zeer moeide, dog een waaghals, zijnde een Frans Edelman, *Hendrik Fleuri Culan*, *Heere van Buat*, ſprong het eerſt buiten boord, trad aan land met de deegen inde vuiſt, en wierd aanſtonds van al de anderen gevolgd, jagende den vyand uit hunne werken, die *Cartemundaal*, al vlugtende, in de brand ſtaken. De *Deenen* trokken ongemoeid op *Odenzee*, en naderende, vonden den 24 ten elf ueren, de *Sweeden* in volle ſlagorde by *Nyborg*, voor een boſch ſtaan, alwaar de *Poolen* 2000 vande beſte Sweedſche benden ter neder hieuwen, waar op, om de *Sweeden* het vlugten te waater te beletten, den *Deenſchen Veldheer*, de twee Zee-overſtens, *Bielke* en *de Ruyter* ontbood; den 24. quamen de Vlooten onder *Nyborg*, dat *de Ruyter* aanſtonds beſchoot. Die van binnen verzogten zig met verdrag over te geeven, het geen de voorſz Zee-voogt weigerde, en beſchoot de ſtadt dapper, zo dat zy de wil van de Heer *de Ruyter* moeſten opvolgen, geevende de ſtadt op genade en ongenade over. Op die zelfde ſtond, kreegen zy nog 3000 Sweedſche Ruiters gevangen, die zig in *Nyborg* geborgen hadden. Deeze overwinning ter zee en te land, is zo ongelooflijk groot geweeſt, en de buit zo rijk, dat nimmer gedenk-ſchriften van diergelijken (in dat land voorgevallen) melden. Den *Koning van Sweeden* dit hoorende, ſprong van taafel, verliet de Hollandſche Gezanten, zig zo ontſtellende, dat hy noit wederom gezont is geweeſt, maar eenige dagen daar aan ſturf; gelijk wy hier na verhaalen zullen. Die uitgemunt hadden in deeze ſlag, waaren de Hollanders, welke door hunne dapperheit groote lof behaalden, door wie, nevens de magt der Bondgenoten, het geheele Eiland *Funen*, wederom in de handen van *Deenemarken* verviel. Geen minder Eer verkreeg den Heer *JOHAN de WITT*, door zijn onophoudelijke werkzaamheid, om een duerzaame en goede Vreede voor de Koning van *Deenemarken* te bewerken.

Groote overwinning op de *Sweeden.*

De

De gemoederen van het onnozel en driftig geſpuis was nog in de Nederlanden niet te vreeden, ſcheldende, en morrende, op de Heeren *JOHAN de WITT*, en de onſchuldige zes gevangens van het jaar 1650. hen niet anders noemende, als aanhangers van *Barneveld* en het Loeveſteinſche Eedgeſpan. Haar Ed. Gr. Mog. hier van verwittigd zijnde, door de Heer *Raad-Penſionaris*, verſterkten hunne Lijfwagt tot 1000 koppen, om hen, in tijde van ongeval in *'s Gravenhage* te beſchutten. Waar van den Heer *Sterrenberg* tot Overſten aangeſteld wierd. 1659.

De lijfwagt word verſterkt tot 1000 koppen door het voordragen van de Heer Johan de Witt.

Zijn Ed. ſtelden op deezen dag insgelijks voor, hoedanig eenige *Advocaaten* en *Procureurs*, het volk kneevelden met afperzing van verdiend loon, het welk zo grof en ſchandelijk te werk ging, dat haar Ed. Groot Mog. alle dagen dies wege aangedaan wierden, zo dat het Hof *Provinciaal* van *Holland* en *Zeeland* de eerſte waaren die het zelfde op een reedelijke wijze ſchikte, en geboode aan de *Advocaaten en Procureurs* enz. het zelve ſtriktelijk op te volgen.

Zijn Ed. bezorgt dat het loonder Advocaten en Procureurs op een redelijke wijs geſtelt word.

In de maand van *July*, kreegen haar Hoog Mog. kennis, hoe dat den Koning van *Vrankrijk* een bevel hadde doen afkondigen, van inhoud, dat geen vreemde Scheepen hunne lading aldaar zouden mogen inneemen, voor en aleer dat die der *Franſche* geladen en vol waren, het geen haar Hoog. Mog. als zijnde een zaak; ſtrijdende ten uiterſte tegens het belang der Zeevaart en Hollandſche Koophandel, zeer hoog opnaamen, ten welken einde de Heer *Raad-Penſionaris de WITT*, nevens *Gent* en *Vrijbergen*, gevolmagtigd wierden om hier over aan zijn *Excellentie* den Franſchen *Gezant de Tou*, te klagen, welke den voorſz *Gezant*, de onheilen, die daar uit zoude konnen voortkoomen, omſtandig vertoonden, waar over zijn *Excellentie* hen gelijk gaf, en beloofde aanſtonds aan den Koning daar over te ſchrijven, en de onbillikheid van het voorſchreve bevel aan te wijzen.

Alzo wy in 't voorgaande jaar geſchreve hebben wegens de uitwiſſeling des verbonds met den *Prins van Salée*, den Doorlugtige Heer *Cid Abdalla*, *Ben*, *Cid Mahomet Benbuzcar*, waar over den Heer *JOHAN de WITT* gevolmagtigden der algemeene Staaten geſteld was, zo kan ik niet nalaaten onder alle de vreedens,

Vredens verbond met Zalée door de bewerking van den Heer Raad Penſionaris de Witt.

1659. verbonden die zijn Ed. gemaakt heeft, het volgende mede te begrijpen:

In de maand van July quamen tot *Amsterdam* drie *Gezanten* der Koning van *Marocco* en *Fez*. tot vernieuwing van het laaste Verbond, en om een vermaard ooge-meester van haar Hoog Mogende te verzoeken voor hunne Koning, die een zwaar ongemak op een zijner oogen had. Van daar trocken dezelve naar *'s Gravenhage*. Zijn Ed. *JOHAN de WITT*. die geheel nieusgierig was, om alle Staaten in het uiterste te doorgronden, maakten zijn werk van deeze Heeren, voor zo veel zijn Ed. de tijd toeliet, op te passen, die verscheide reize met hen spijsde aan het Huis van *Maas*, daar hunne *Excellentie* ten kosten van haar Hoog Mog. vrygehouden en onthaald wierden, en veel tijd korting had met eenige barbaarsche gediertens, die heel schoon en aardig geoeffent waaren. Na dat den Heer *Golius*, hoogleeraar der Oosterssche taalen, tot *Leiden*, ontbooden was, wierden hunne *Excellentien* afgehaald door den *Raad-Pensionaris de WITT* en de voorschreve *Golius*, die den 28. der dezelve maand ter gehoor, by haar Hoog Mog. geleid wierden. Na eenige zeldzaame plegtigheid gedaan hebbende, gaven hunne *Excellentien* een geschrift over, het welk door den hoogleeraar vertaald wierd, van inhoud, dat hunne *Prins* verzogt, de agtervolging van vriendschap met haar Hoog Mog. volgens het Verbond van den 22 *Maart* 1657. klaagende over een geval dat onze Oorlogscheepen een Schip van hunne ingezetenen voor *Tituan* genoomen hadden, dog zy wel verzekert zijnde, dat het zelve buite kennis van haar Hoog Mog. geschied was, dierhalven den Staat verzogten, dat haar Hoog Mog. in't toekomende beeter ordre, daar omtrent, gelieffde te stellen, gelijk hunne meester insgelijks zorgvuldig zoude in agt neemen, vraagden het Schip wederom, ofte de waarde van dien, en eindigde met veel beleefde en Hoofsche woorden.

Vermeerderd het Verbond met die van Salee gemaakt tot groot voor-

Haar Hoog Mog. bemerkende de goede vriendschap die hunne Koning zogt te onderhouden, dagten op middelen om deze gelegentheid waar te neemen van het Verbond te vermeerderen, en zoo veel als het mogelijk was, tot voordeel der Ingezetenen uit te werken. Om dit te doen stelden het zelve in handen van de

Heer

Heer *JOHAN de WITT*. kiezende nevens zijn Ed. nog vijf gevolmagtigden uit de Heeren algemeene Staaten. Na veele byeenkomsten, wierd het zelve tot groote vergenoeging der Heeren algemeene Staaten en ingezetenen geslooten, zo dat hunne *Excellentien* korts hier na vertrokken, mede neemende een Oogmeester, van *Utrecht*, die haar Hoog Mog. hem bezorgd hadden. 1659. deel der Ingezeetenen van haar Hoog Mog.

Schoon wy hier de *Portugeesche* verschillen niet aangeroerd hebben, zo liet egter de Heer *JOHAN de WITT* niet na, van dagelijks in *'s Gravenhage*, zo door byeenkomsten als brieven, alle magt in-te-spannen, om een voordeelige en vaste Vreede voor ons Land, met die Koning te bedingen. Ten welken einde den 10. *December* door *Henricus de Suza*, Gezant van *Portugal*, in *'s Gravenhaagen* aanquam, welk met veel koetsen ingehaald wierd. En schoon zijn *Excellentie* groot opgegeeven had van de nieuwe aanbiedingen, zo viel het heel anders uit, dewijl de zelve van woord tot woord waaren als de voorgaande.

1660.

OM een eind te maaken der Sweedsche en Deensche oorlog, en aldus tot de Vreede te komen, diend gezegt, dat de *Koning van Sweeden* in *Janu.* zig wederom kloekmoedig toonden, en dagt het Eiland *Amak* t'overrompelen, dog die van 't Eiland waren met hun vee en goederen zo na *Coppenhaave*, *Tonningen*, en 't *Sticht Breemen* geweeken, om geen geweld van de onreedelijke *Sweeden* te lijden, zy verzogten Deensche bezetting, het geen men hen toestond, dog wierden daar dapper afgeslagen, en dit mislukt zijnde, spraaken de *Sweeden* wederom van vreede te maaken, het welk dikmaals genoeg in 't werk gestelt was, maar door dien de *Fransche* en *Engelsche* Gezanten te eenzijdig voor *Sweeden* werkten, konde men tot geen verdrag komen, ten welken einde den 7 *January* wederom *Deensche* Gezanten in *'s Gravenhaage* quamen, welke veel aanspraaken en vergaderingen, met haar Ho. Mog. en de Heer *JOHAN de WITT* en nevens zijn andere gevolmagtigden, wegens het treffen der Vreeden hadden, dog te vergeefs, ondertusschen quam de tijding van het overlijden des dapperen Konings *Carolus Gustavus* van *Sweeden*, aan hunne *Excellentien*, die den 25 *January* van een swaare verkoutheid was overvallen, daar by heevige bluts-koortzen,

1660. en een zinking op de borst, zo dat zijn Majesteit den 23 *February*, smorgens ruim ten twee uuren de geest gaf. By aldien oit de Dood verandering en onsteltenis in een staat bragt, zo was het deezen. De *Gezant* van *Sweeden*, de Heer *Cojet*, maakten de dood van zijn Koning aan haar Hoog Mog. niet bekend, voor den 14. *April*, daarby voegende, de Krooning van den Kroon-prins, zijne nieuwe geloofs-brieven van de Regeerende Coningin en Rijks-raaden, en verzogt zeer ernstelijk dat haar Hoog Mog. hunne uitterste naarstigheid geliefden in 't werk te stellen, om voor *Sweeden* een goede Vreeden te bezorgen.

Dood des Zweedsen Konings Gustaaf Adolph.

De Coninginne weduwe, in deeze beslommering zittende, van twee magtige Coningen tot viand te hebben, verhaasten haar, om met den eenen en den ander een Vreede te maaken, beginnende met *Poolen*, daar zy door zijne Bondgenooten een starke tegenstrever aan had, dog na veel omstandigheden gepleegt, wierd de zelve den 3 *Mey*, Oude stijl, ter *Olijven* geslooten, zonder om het belang der Bondgenoten daar in te sluiten, daar genoeg tegen geklaagt wierd.

Vrede tusschen Sweeden en Polen.

De Coning van *Deenemarken*, ziende en overweegende, dat *Poolen* de Vreede met *Sweeden* afzonderlijk gemaakt had, en by gevolgen geen meer hulp van die Kroon te verwagten was, als ook dat de *Sweeden* met 4000 wederom 7000 man van *Halan* na *Bahus* gaande, te rug gedreeven hadden, met eenig verlies der zijnen, bedroefde zig, en verhaaste hem insgelijks, om tot de Vreede te geraaken, het geen de Gevolmagtigden van haar Hoog Mog. zeer yverig voortzetten. Waar op de Vreede, tusschen de twee kroonen, volgens de *'s Gravenhaagse* opstellenlen, en den inhoud van 't *Rootschildse* Verbond, bestaande in 34 *Articulen*, den 27 der zelver maand, door tot *Coppenhaaven* gesloten, volgden. 't Is waar, dat de zelve tot groot nadeel van *Deenemarken* strekte, het geen door de verfoeijelijke driften der *Franschen* geschieden, want dezelve hadden zig, openbaar laaten verlijden, dat zy gesterkt door de *Engelsche* en *Sweedsche* gemakkelijk de Hollanders zouden over haalen, schoon de *Gezanten* van haar Hoog Mog. die het zelve genoegzaam bewust waaren, gestaadig daar tegen geklaagt hadden, tot dat eindelijk, sijn Majesteit van *Deenemarken*, zelfs te vreede zijnde, hunne *Excellentien* als toen, de

Vrede tusschen de Sweedsche en Deensche kroon.

on-

onderteekening, neevens de anderen deeden. Deeze Vreede dan het meeſt door haar Hoog Mog. bewerkt zijnde, en dat in een en de ſelve maand, oordeelden, van in deeze gelegentheid, ook voor zig zelven te zorgen, ten welken einde zy dezelven dag tot *Landskroon* een nieuw verdrag met *Sweeden*, in 't werk hadden doen ſtellen, om dat, byaldien *Denemarken* al te groote Magt kreeg, het heel nadeelig voor de ingezeetene van hunne Staat zoude kunne zijn. 1660.

Van zulke twee zwaare oorlogen in een aangenaame en lieve vreede getreede zijnde, zullen wy voortgaan, en ons by de vreugden voor een tijd houden. Haar Hoog Mog. wierden den 15 der maand *May* kennis gegeeven, dat het *Parlement* van *Engeland*, zijn Majeſteit, *Karel de II*, zoude uitroepen, tot hunne wettig Coning. Hier op gaven haar Hoog Mog. de Heeren algemeene Staaten aanſtonds laſt, om zijn Majeſteit tot *Breda*, alwaar hy lang in het Caſteel des Prince van *Oragnie*, zijn verblijf genomen had, een plegtige afzending te doen, ten welken einde haar Hoog Mog. hunne gevolmagtigden begiftigden met de eernaam, van *Gezanten*. Haar Ed. Groot Mog. de Heeren Staaten van Holland, zonden, wegens hunne *Provintie*, de Heer *Schreevelshoek* van *Dordrecht*, *Vlooswijk* van *Amſterdam*, en *Tijlingen* van *Alcmaar*, met verzoek, dat zijn Majeſteit geliefden zijn reys over hunne *Provintie* te neemen, en in *'s Gravenhage* eenige tijd uit ruſten, het welk met zulk een eerlijkheid geſchieden, als *Holland* nog ooit in zulk een geval getoond had. Den 25 dag van *Mey* quam zijn Majeſteit, gevolgt van 500 Engelſchen meeſtendeel Edelluiden, met groote pragt in *'s Gravenhage*. De Staaten van *Holland*, als zijnde in haar wettig regts-gebied, hadden een gevolg van 150 koetſen om den Koning tegen te rijden, en hem te verwelkomen, die zijn Majeſteit den zelfden dag, met een heel koſtelijke maaltijd onthaalden. Des anderendaags 's morgens, wierd zijn Majeſteit, door de Koningin van *Boheemen*, *Princeſſe* weduwe van *Oragnie*, en alle de aanweezende *Gezanten* verwellekomt. 's Namiddags quamen haar Hoog Mog. de Heeren algemeene Staaten, uit wiens hoofden den *Baron van Gent* het woord voerden: Daar na door den Raad van Staaten, voor wien *Prins Willem*, *Stadhouder van Vrieſland*, de aanſpraak deed, en eindelijk door de Heeren der algemeene Reekenkamer worden-

de

1660. de 't woord gedaan door den Heer *Jacob* van *Reigersbergen*. Den 26 quam het geheele lighaam der Staaten van Holland zijn Majesteit heel hoffelijk begroeten, en wierd door een schoone aanspraak van de Heer *Raad-Pensionaris de WITT*, uit hunne Ed. Groot Mog. naam eenige tijd onderhouden. De Heeren van *Amsterdam* noodigde zijn Majasteit, van in haar Stad te koomen, dog, bedankte met veel beleeftheid. Den 29 der zelve maand wierd zijn Majesteit wederom van haar Ed. Groot Mog. de Heeren Staaten van Holland kostelijk ter maaltijd onthaald, en van de Staaten een geschenk gedaan, bestaande in een der kostelijkste ledekanten die in ganssch Europa was; eene grote meenigte fijn *Haarlemmer* Lywaat, en een goede som gemunt geld.

Den 31 deezer beslooten haar Ed. Groot Mog., op het uitleiden, der Koning, het volgende.

Extract uit de Resolutie van haar Ed. Groot Mogende de Heeren Staaten van Holland ende West-Vriesland.

Maandag den 31 *Mey* 1660.

„Is naar voorgaande deliberatie, goetgevonden ende verstaan „dat van wegen haar Edele Groot Mog. ter Generaliteit „de zaaken daar heenen zal werden gedirigeert, ten einde de „Vergadering van haar Hoog. Mog. en Corps den Koning „van Groot *Brittagnien* voor des zelfs vertrek moge gaan vale„diceren aan zijn Hof, al hier, zonder haar met het uitleiden „van zijne Majesteit 't zy en Corps, 't zy door Gedeputeer„den te bemoejen, om redenen op 't subject van de receptie „van hooggedagte zijne Majesteit in voorgaande Notulen, on„der date den 24 dezer loopende maand breeder gementio„neert.

Den eerstèn Juny wierd zijn Majesteit uit het huis van *Prins Maurits* van *Nassauw* gehaald, door de gevolmagtigde uit yder *Provintie*, en op de Camer van haar Hoog Mog. geleit, alwaar al-

alle de leden van haar Hoog Mog. verzamelt waren, en den *Prins Willem van Nassauw* Stadhouder het woord voerde. Gekomen zijnde aan de tafel, daar een schoone zitplaats voor zijn Majesteit bereid was, ging den Koning eerst, en zy daar na alle zitten. Na dat wederzijds veel hoffelijkheden gepleegt waaren, stond zijn Majesteit op, zijn Hoed afneemende, deed een aanspraak, welk bestond. *Eerstelijk, in een zeer beleefde dankzegging, over het goet onthaal, dat zijn Majesteit verklaarden ontfangen te hebben. Ten tweede, een hartelijke aanbieding van zijne vriendschap, handelingen en Verbonden. En ten derden, in een verzoek, dat haar Hoog Mog. de belangens van de Koninglijke Princesse, zijn Zuster, en van de Heer Prince van Oragnien, haar Zoon, geliefden ter harten te neemen, ende haar, by gelegentheid van de Hooggedagten Koninglijke Princesse verzogt zijnde, de goede uitwerkzels van haar Hoog Mog. gunst te doen gevoelen.* Zijn Majesteit deed naderhand het zelve in geschrift aan den Heer Raad-*Pensionaris* overhandigen, luidende aldus. 1660.

Brief van den Koning aan de Heeren Staaten van Holland overgegeeven.

Mijn Heeren. *Dewijl ik hier onder uwe handen laat de Princesse mijne Suster, ende de Prince van Oragnien mijn Neeve, twee persoonen die my buiten gemeen waard zijn. Bidde ik u mijn Heeren, dat gy haare belangens gelieft ter harte te neemen, en haar de uitwerkzels uwer gunste doet gevoelen, in de gelegentheeden die de Princesse mijn Suster van u bidden zal, ofte voor haar zelfs, ofte voor de Prince haaren Zoon, u verzeekerende, dat alle de daaden uwer goede genegentheid t'hunwaarts, van my erkent zullen werden, zo als of ik dezelve in mijn persoon hadden ontfangen.*

was geteekend

CAREL.

Dit was het geen zijn Majesteit in de vergadering van haar Ed. Groot Mog. mondeling voorgesteld had, waar op de Heer de *WITT* een schoon antwoord aan den Koning ter dier tijd toevoegde.

's Woensdags zijnde den 2 July, beslooten de Heeren Staaten van *Holland* ende *West-Vriesland* het volgende, omtrent het uitleiden van haar Hoog Mog.

1660.

Extract uit de Resolutie van haar Ed. Groot Mog. de Heeren Staaten van *Holland* ende *West-Vriesland*.

„DE *Raad-Pensionaris* heeft ter vergaderinge gerapporteert, „dat op de Officien ingevolge ende tot voldoeninge van „haar Ed. Groot Mog. Resolutie van date den een-en-dertig- „sten der voorleeden maand by de *Provintien* aangewend, ter „Generaliteit goetgevonden was, den *Koning* van Groot *Brittagni-* „*en*, alleenlijk en Corps te gaan valediceren aan zijne Maje- „steits Hof, zonder zig met het uit leiden van de Hoogst ge- „melden te messleren; ende dat het voorschreve Officie van va- „ledictie, al op gisteren naar de middag by haar Hoog Mog. in „maniere voorschreeve afgeleid was: waar op geene deliberatie „is gevallen.

Na dat Hoog Gemelde Majesteit zijn afscheid genomen had, wierd wederom na beneede aan de trappen geleid, daar hy het zelfde aan de Vergadering der Staaten van *Holland* ende *West-Vriesland* deed, alwaar de Heer *Raad-Pensionaris de* WITT den Koning wederom met een schoone aanspraak ontmoete, luidende.

Aanspraak van afscheit door de Heer *JOHAN* de *WITT* gedaan aan zijn Majesteit den Koning van Engeland.

„HEere; Indien men moet oordeelen van het ongenoegen „'t welk wy hebben, ziende uwe Majesteit uit onze *Pro-* „*vintien* vertrekken, door het genoegen dat wy gehad hebben, „van de zelve eenige dagen in possessie te hebben, en zul- „len wy niet zeer bekommert zijn, het zelvige haar te doen „verstaan. Uwe Majesteit heeft konnen merken, uit de aan- „gezigten van alle ons volk, de blijdschap, welke zy in haar „herten hadden, ziende by haar een Prins, die van *God* bemind „is, een Prins die *miraculeus* is, ende een Prins dewelke oogen- „schijnlijk, een gedeelte van haar ruste ende gelukzaligheid zal „maaken. Uwe Majesteit zal wel haast alle de Straaten vervult „zien, alle de Wegen bedekt, ende alle Duinen vol volk, dewel- „ke hem zullen volgen tot aan de Plaatse van zijn inscheepinge „ende die de zelve niet zouden verlaten, indien daar iets was waar „meede zy tot in u Koningrijk mogten gaan. Onze vreugde is ge-

„ gemeen met die van onze Onderzaten; maar alzo wy 1660.
„ beter, als zy, kennen de onwaardeerlijke prijs van het Tre-
„ zoor 't welk wy bezitten, zijn wy ook gevoelijker van deze
„ harde ſcheidinge. Zy zoude, *Heere*, onverdraagelijk voor ons
„ zijn, indien wy in ons zelven niet en gingen, en niet en con-
„ ſidereerden, dat het een zaake is die wy aldermeeſt gewenſt
„ hebben, ende de grootſte avantagie, die wy als nog van uwe
„ Majeſteit konnen wenſchen. Wy reſolveeren daar toe, om
„ dat wy weeten dat deze ſcheidinge ons niet minder nootza-
„ kelijk is, als glorieus voor uwe Majeſteit, ende dat het in
„ u Koningrijk is, alwaar wy moeten vinden de vervullinge van
„ de gebeden die wy gedaan hebben, ende nog doen voor haar,
„ ende voor ons: Wy zullen ook niet manqueren ons daar van
„ te dienen, zo wel als van de verſeekertheden die het hem ge-
„ liefd ons te geven, beſtaande in een onveranderlijke affectie
„ voor het welvaren van deze Republijk. Wy bedanken uwe
„ Majeſteit daar voor ootmoedelijk, ende voornamelijk van de
„ heerlijke proeve, die het u gelieft heeft ons te geven, door
„ de glorieuze viſite, waar mede gy onze Vergaderinge geëert
„ heeft. Wy zullen de gedagteniſſe daar van dierbaar houden,
„ ende wy zullen de teekenen van deze goedheid doen paſſeren
„ tot onze laatſte poſteriteit, op datze de zelfde met zoo
„ veel reſpect erkennen, als wy die ontfangen hebben. De Staat
„ waar in wy uwe Majeſteit zien, die gereet is om te paarde te
„ gaan zitten, om zijn reize te continueeren, verbied ons uit te
„ ſtrekken over een materie, die ons nimmermeer zoude ver-
„ moeijen, indien wy konden woorden vinden, die conform
„ mogten zijn met ons reſpectueus gevoelen. Maar het zy ver-
„ re van ons, dat zy zouden vermeerderen de regtvaardige im-
„ patientie, die uwe Majeſteit behoord te hebben, van zig weder-
„ om in zijn Koningrijk te zien.

„ Wy bidden Godt, *Heere*, dat zulks ſpoedig ende gelukkig
„ moge geſchieden, ende dat, gelijk hy de herten ende de af-
„ fectien van uwe Onderzaten gediſponeerd heeft, om haar Sou-
„ veraine en Wettelijke Prins te erkennen, hy meede de Zee
„ en de Winden wil commanderen, u reize te favoriſeren, op
„ dat, wanneer uwe Majeſteit op uwe kuſten zal ontfangen

1660. „hebben de zelfde acclamatien, van welke gy haast hooren „zult de onze geluyt maaken, gy in uwe Koninglijke Per-„soon, ende in uwe posteriteit voor eeuwig moogt genieten „alle heil en welvaard, als Uwe Majesteit toewenschen, zij-„ne zeer ootmoedige Dienaars.

Den Koning haar Groot Mog. bedankt, en zijn affcheid genomen hebbende, trad naer het hof vande Koninglijke Princes, zijn moeije, de Koningin van *Bohemen*, en naer de Princesse Wed., daar zijn Majesteit van gelijken deed, daar na by d'andere Vergaderinge en Grooten, zig verhaastende om des anderendaags te vertrekken; gelijk den 2 *Juny* 's morgens geschiede, met groote en onuitspreekelijke pragt en Heerlijkheid: aan Strant gekomen zijnde, tot *Scheveningen*, nam nogmaals zijn affcheid van alle de leeden van Staat, die hem gezamentlijk begeleid hadden, (en voornamentlijk van den Heer Raad-*Pensionaris de* WITT, welk by veel genegentheid betoonden) en van daar voer zijn Majesteit aan boord, en raakte kort daar na onder zeil. Hoe opgepropt de weg en Strand was, van Princen, en Princessen, Hoog-geboorne en gemeentens, is gemakkelijk af te meeten. Dit onthaal heeft haar Ed. Gr. Mog. de Staaten van *Holland*, behalven de andere *Provintien*, groot geld gekost, welke zijn Majesteit daar na, zeer slegt beloonden, niet tegenstaande hy een naauw Verbond, in deezen tijd, met haar Ed. Groot. Mog. gemaakt had.

Den Koning neemt zijn affcheit van de Heer *JOHAN de* WITT.

Haar Ed. Groot Mog. namen kort hier na een besluit tegens *Zeeland*, wegens het verkiezen der Overheeden enz. om niets van hun regt te verminderen, maar in tegendeel het onbepaald gezag, over hunne *Provintie*, in allen deelen te beschermen en t'ondersteunen. Luidende als volgt.

Extract uit de Resolutien van haar Ed. Groot Mog. de Heeren Staaten van *Holland* ende *Vest-Vriesland*.

Saturdag den 31 *July* 1660.

Hollands besluit geen *Zeeusche* Raaden te roepen in 't verkieze van Overigheden.

OP 't gemoveerde van eenige Leden; is, naar voorgaande deliberatie goet gevonden ende verstaan, dat den *Præsident* ende

„ende *Hollandſche Raaden* in den Hove, by aanſchrijvinge bekend 1660.
„gemaakt zal werden, de goede meeninge en begeerte van haar
„Ed. Groot Mog. te weezen, dat nog over d' electien van *Ma-*
„*giſtraaten, Leenmannen, Scheepenen*, welgebooremannen, en an-
„dere Rechteren in *Holland* ende *Weſt-Vrieſland*, nogte over 't for-
„meren van advyſen, hen luiden dientshalven by haar Ed. Groot
„Mog. gevergt wordende, nogte in 't delibereeren of adviſeren
„over zaaken van Staat, de *Provintie* van *Holland* ende *Weſt-Vrie-*
„*ſland* in 't Particulier concernerende, de *Zeeuſche* Raaden, in't
„zelve Hof, voortaan geroepen werden; ofte ſtemmen hebben
„zullen; daar op in 't extenderen van de Reſolutien ende brie-
„ven, waar by zodanige advijſen als boven voortaan zullen
„werden gerequireert, behoorlijk reguart genoomen zal wor-
„den.

De Heeren Staaten van *Zeeland* niet geruſt zijnde met hunne *Souveraine* Regeering, wilden dat men een Stadhouder, *Capytain* ende *Admiraal Generaal* zoude maken, als een Opperhoofd of gebieder over alle de *Provintien*, daar beſpeurd wierd, dat in deeze tijd dagelijks verſchillen afgedaan wierden, die te vooren by de Stadhouderlijke Regeering, tot nadeel van onze Ingezeetenen, veroorzaakt waaren. Niet overweegende (gelijk zeker ſchrijver zegt) *Dat God den Heer, geene dan een Republijke Regeering genadelijk ingeſteld, en daar na in zijn Toorn een uitſteekend hoofd over de zelve gekooren heeft.* het geen hy bewijſt uit 1 Sam. Cap. 8. 12. Egter hebben de voorſchreve Heeren Staaten den 7 *Auguſty*, Staatsgewijze Vergaderd zijnde, wegens de bevordering des Prince *Van Oragnien*, dusdanigen beſluit gelieven te neemen.

DE Heeren Staten van Zeelant, zeer cerieuſelik en met grooten aandagt op verſcheide Ceſſie gedelibereert hebbende, op den inhouden van het 4. Poinct van beſchrijvinge, ſpreekende van de reſpective Eminente bedieningen, daar mede Haare Hoogheden den Heeren Princen van Orangien onſterffelijke Memorie, d'eene na d'ander, voor dezen zijn bekleet geweeſt, ende neerſtelijk gelet hebbende wat by deze conjuncture van tijden ende zaaken tot de meeſte eere, Wel-varen ende dienſt, zoo van de Staat in 't gemeen, als van dezen Protectien byzonder, voornamentlijk behoorde betragt te werden: Verklaaren nogmaals te Verſtaan ende te oordeelen (gelijk by dezelve voor dezen tot meermaalen is geadviſeert) dat ten voorſchreven fine het hoog beleyd van de gemeene

Beſluit van Zélant wegens de bevordering van de Prins van Orangien.

1660. meene zaaken moſte werden gedefereert, ende toebetrouwd aen zeekere Hoofden ende Heeren van Excellente qualiteiten, gelijk zulkx by verſcheyde Deductien, Remoſtrantien en reſolutien zoo van de Heeren Staten Generaal, als van de reſpective Provintien, in 't begin van Troublen en daar na kragtiglijk is gepreſenteert geweeſt: Ende of wel het ongeluk van veele perplexe occurentien, die t' zedert eenige Jaaren herwaarts naar 't overlijden van zijn Hoogheit Prins Willem den Tweeden Hoogloffelijker gedagteniſſe, zig hebbende op gedaen, zoo in dezen, als in de Nabuurige Landen niet en heeft gedoogt, of ook wel kunnen lijden, dat op het aanſtel ende eligeren, van zodanige Hooft met behoorlijke Nadruk ende gewenſte ſucces heeft konnen werden gereſolveert; zoo eſtimeeren nogtans Haar Ed: Mo: dat jegenwoordelijk de voorſchreven ongelegentheden ende bekommeringen, door Godes genadigen ende onbegrijpelijke providentie gekomen zijnde te ceſſeren, ende ten beſten van het Chriſtendom, en ſpecialijk van dezen Landen, evidentelijk zig vertoonende eene favorable conſtitutie van zaaken: Dat de zelve in alle manieren tot redres, en vaſt-ſtellinge van de Staat, niet en behoorde genegligeert te werden, en conſequentelijk gereſumeert de voorſchreven Salutaire intentie, tot electie van d'een of d'ander gequalificeert Perſonagie, aan de welke het hooge Gouvernement, zoo van de voorſchreven Staat in 't gemeen, als van deze Provintie in 't particulier weerdiglijk en de meeſte confidentie zoude konnen werden gecrediteert. Ende alzoo Hooggemelde Heeren Staaten van Zeelant, geen zodanig Perſonagie ende van meerder gewigte en aanzien en kennen, dan zijne Hoogheit, den jegenwoordigen Prince van Orangien, als weezende niet alleen een Na-zaat van de Hoog-gemelte Heeren Princen, die met haar goet en de bloet de fondamenten van dezen Republijcq hebben gelegt: Ende voorts dezelve door haar treffelijk en couragieus beleyt gebragt tot zoo heerlijken ende glorieuſe Vryheyt, daar inne zy haar jegenwoordiglijk tot verwonderinge en Jalouzie van alle de Weerelt is bevindende, waarlijk ook zoo door Bloeden, affiniteyten Alliantie geannexeert aan de grootſte en magtigſte Potentaten van 't Chriſtenrijk, van de welke dezen Staat in hare benautheden ende periculen principalijk is ondersteunt geweeſt; ende onder welkers Vriendſchap en confœderatie, ook voor het toekomende, haar meeſt is gelegen: Geconſidereert mede de Princelijke qualiteiten, ende deugden, daar mede het Godt Almagtig zijne Hooggemelde Hoogheit al van jongs af gelieft te begenadigen, zeer wel over een komende met de Regeringe ende humeuren van deze Natie, de welke ook daar over een ſonderlingen aangenaamheit, en welgevallen ſchijnd te ſcheppen, ende ook veel geluks en zegeninge haar te promitteren.

Ende gemerkt daar nevens, dat den zelven Heere Prince zeer veele Heerlijke ende aanzienelijke Goederen in meeſt alle de diſtricten ende quartieren van den Staat, ende namentlijk ook in deze Provintie is poſſiderende; en daar door met regt geſuſtineert kan werden, in der zelver con-

conſervatie, ende Welvaren boven alle anderen te zijn geintreſſeert. Zoo Is't, Dat haar Edele Mogende, Staats-gewijze vergaderd, ende op het cas ſubject ſolemnelijk geconvoceert ende beſchreven zijnde, om de gealleguerde ende andere notable reſpecten meer, haar kragtelijk ende effectueuſelijk bewogen, ende gediſponeert hebben gevonden, om met gemeen, ende eenparige Stemmen te reſolveeren ende verſtaan. 1660.

Eerſtelijk, dat men van wegen deze Provintie, met, ende benevens d' andere Bontgenoten ter vergaderinge van Haare Hoog Mogende, den Heere Prince van Orangien, zal deſigneeren ende nomineren, tot Capiteyn ende Admiraal Generaal van de Vereenigde Nederlanden, onder eenen behoorlijke Commiſſie en inſtructie, met, ende benevens de andere Provincien alvooren vaſt te ſtellen ende te arreſteren, ende met een Penſioen van 100000.guldens Jaarlijks, over alle de Leden van Unie, op den Staat van Oorloge te repartieren, ingang nemende met den tijd van de Electie.

Ten welken fine aanſtons uyt het midden van deze Vergaderinge, een aanzienlijke Deputatie zal werden gedeputeert, om ter Vergaderinge van de Staten Generaal te compareren, ende aldaar aan Haar Hoog Mog. met de beſte redenen, daar toe dienende, 't voorſchreven Poinct van deſignatie ernſtelijk te repreſenteren, ſmaakelijk te maaken, mitsgaaders tot eene gelukkige ende ſpoedige uytkomſte te beleyden.

Dat voorts aan de Hooggemelde Heeren, ende benevens die van Holland, by deſignatie zal werden gedefereert, de bedieninge van het Stadthouder, Gouverneur, Capiteyn Generaal, ende Admiraalſchap van beyde de Provincien, onder eene behoorlijke Commiſſien ende Inſtructie, mede alvoorens zonder uytſtel te arreſteren; daar toe de Hoog-gemelde Heere Staaten van Holland, op het aldervriendelijkſte zullen werden genodigt, ende vervolgens, uyt kragten van de ouden verbinteniſſen, ende gemeen Intreſten van beyde de Provincien, ende ſpecialijk in kragten van de Societeyt van alle immemoriale tijden, onderlingen gemaakt op 't ſtuk van ſupreme Juſtitie, met alle bedenkelijke Officien, yver ende middelen van inductie, gediſponeert, om met de Heere Staaten van Zeeland by deze conjuncture van tijden en zaken, omtrent de voorſchreven deſignatie te gaan, ende procederen gelijk Pari-paſſu, ende op een en de zelve voet, ende zulks daar over te doen verleenen ende extraderen de gemeene Commiſſie, ingeſtelt ende geclauſuleert, ende ook gezegeld, gelijk doorgaans voor den Jaaren 1647. is gepractiſeerd geweeſt.

Dog in cas de zelve Officien, zoo ter Generaliteyt, als by de Heeren Staaten van Holland, op de deſignatie van beyde de voorſchreven bedieningen, buyten vermoeden, niet en quame te ſuccederen, gelijk wel wert gewenſcht, ende contrarie de goede intentie van deze Vergaderinge uyt te vallen: zoo zal op 't rapport, 't welk door de generaale Gedeputeerden daar van alhier circumſtantelijk zal werden gedaan, op 't een of 't ander, of op beyde naarder werden gelet en gediſponeerd, zoo als tot de meeſte

1660. meeste eere, welstant, en dienste van de Lande bevonden zal werden te behooren.

Zijnde voorts het expres ende eenpaarig gevoelen van de Heeren Staten van Zeelandt, dat in allen gevalle den Hooggemelde Heere Prince van Orangien de exercitie, ende actuelen bedieninge van de voornoemde twee Eminente Charges, niet eerder zal mogen aanvaerde als op Siin Hoogheyts 18. Jaaren: Ende zullen onderwijlen de zelve Hooge Charges, by niemant onder *Titule* van *Lieutenant* of anderzins konnen werden bekleed, nog geexerceerd, maar blijven in Staate, zoo die zijn, welke beyde conditien in de voorschreven respective Commissien exprselijk zullen werden geinsereert.

Dat vorders met gemeene, ende eenparige stemmen van alle de leden, aan den Hooggemelde Heere Prinee, als zijnde de notabelste ende gequalificeerste Edele van deze Provintie, ende om andere weerdige respecten meer, van nu af by designatie werde gedefereert, den Staat en de qualiteyt van de eerste Edele, in dier voegen, mitsgaders op de clausulen, restrictien ende præcautien, als de zelve digniteyt aan Haare Hoogheden, onsterfelijke Memorie, voor dezen is opgedragen geweest, onverminderd en zonder præjuditie van de geregtigheden van de Provintie, mitsgaders van de respective Leden ende Steden van dien, een yder zijn regt, ende speeialijk onder verklaringe dat men verstaat, den zelven Staat niet te zijn geaffecteert aan eenig Huys, goed, qualiteit ofte Familie, onder expresse eonditien: Nogtans dat de voorschreven Preëminentie ende qualiteyt door den jegenwoordigen Heere Prinee van Orangien, niet eerder en zal moogen werden geexereeert, en gepresenteerd als op desselfs 18 jaaren; ende ook Zijn Hoogheit, als dan, daer toe moeten employeren, als Zijne Gedeputeerde, ter plaatse daar zulks altijt gebruykelijk is geweest, ende ook gehoord, Persoonen, niet alleenlijk de Heere Staaten van *Zeeland* aangenaam, mitsgaders in *Zeeland* gebooren ende convenabelijk opgevoet, maar ook zijnde van de waare Christelijke Gereformeerde Religie, ende buyten alle Militaire bedieningen.

Dat aan den Heere Prince van Orangien de Hooggemelde Charges, Preëminentien, in manieren voorschreven, by designatie gedefereert zijnde, op zijn Hoogheyts Persoon, ende opvoedinge zal werden gelet, en vervolgens behoorlijke ordre gestelt, zoo door de Heere ordinaris Gedeputeerdens ter Generaliteyt, ten respecte van de eerste bedieninge, en in regart van het 2. door de Heeren Gecommiteerde Raden van *Holland* en *Zeeland*, respective alleenlijk ten besten van den Staat, ende tot de meeste luyster van Zijn Hoogheits Persoon, digniteiten ende Illustre Familie.

Dat boven dien aan Zijne Hooggemelde Hoogheit op desselfs jaren geaccordeert, ende toegestaan zal werden, aeces tot den Raad van Staten, op den voet als zulks aan Zijne Hoogheit *Prins Fredrik Hendrik*, desselfs Grootvader, Hoogloffelijker *Memorie*, is vergund geweest, om van jongs

jongs af geimbüeert, ende geinſtrueert-te moogen werden, inde fondementele Wetten ende Maximen, mitsgaders van de Oude loffelijke Regeringe deſer Landen, ende ook van het naturel ende conduicte van der zelver goede Ingeſetenen. 1660.

Hier over zijn die van *Zeeland* door den Coning van *Groot Brittange* en den *Hertoge* van *Jork*, mits hare voorgang, bedankt, als volgt.

Zeeland wort daar over door den Koning en den Hertog van Jork bedankt.

HOoge Mogende Heeren, onze goede Vrienden, Geallieerden en Geconfedereerden: *Wy hebben verſtaan van weegen onze Zuſter, met wat tekenen UE t' zedert weinig herwaarts UE. affectien hebt getoond, zelfs tot haare Zoon, onze Neve den Prins van Orangien: Over zulks, hebben wy niet willen uitſtellen UE: te betuigen, dat het deel 't welk wy nemen van die obligatien, die hy daar door aan UE. heeft, een teiken is van genegentheid en erkentenisſe, 't welk UE. heeft gevoegt by de meenigte van zoo veele andere die UE. hebt beweezen aan dit huis: Ende wy verzekeren UE. dat gy daar van noit leetwezen zult hebben: Want boven de Glorie van zulk een genereuze en regtveerdige actie, zoude UE. niets konnen doen 't welk ons zoude meerder konnen verbinden tot een grooter gevoelen. Alzoo, Ed. Mog. Heeren, onze Geconfedereerden en goede Vrienden, bidden Wy Godt, dat hy UE. nemen in zijn H. bewaringe. Londen dezen x. Auguſty 1660. UE. wel goede Vrund.*

CHARLES REX.

MYne Heeren, *Hoewel UE. altoos proeven hebt gegeven van de vaſtigheid van uwe Vriendſchap, en byzonder aan 't huis van* Orangien. *Nogtans heb ik niet konnen naar laaten veel vernoeging te ontfangen door de nieuwe proeven en teekenen, dewelke U Ed. daar af hebt gegeven aan de Perſoon, van den* Prins von Orangien *mijn Neef. De vreugde dewelke ik daar van hebbe gevoeld, is verdeeld geweeſt in zijn en UE. Intreſten. Want gelijk het voor hem vordeelig is en ook zal zijn, te continueeren in de dienſten waar in zijn Voorzaaten haar zoo eerlijk hebben gedragen voor hun particulier, en zoo proffytelijk tot welvaren van U Ed. Staat, alzoo en twijfel ik niet of hy zal zijn Voor-Ouders zoo wel navolgen, dat het uit zal vallen ten goede van UE. Staat. Daar en boven verblyde ik my te zien, zoodanig fondament van een Accort, 't welk dueren zal tuſſchen Engelant en uwe E. Staat, gelijk buiten twyffel zijn zal de verkiezinge welke UE. hebt gedaan, aan een Perſoon, voor dewelke den Coning, mijn Heer en Broeder, zoo wel door inclinatie als door Alliantie, zoo grooten genegentheit en tederheit heeft, voor d' eere aan hem beweezen, dat hy zal verbinden al zyne Vrienden, om te proccurreren alle ſoorten van welſtant voor UE. Staat, ende blyve particulierlijk mijn Heeren u Ed. zeer toegedane Vriend.*

JAQUES.

1660. Die van *Holland* waren zeer verwonderd, dat zy daar eerst tijdinge van kreegen, na dat den Koning van Groot *Brittangen* daar alvorens van verwittigd was, ende den 30 July heeft de Princes *Royal*, aan de Staaten van *Holland*, doen behandigen het onderstaande door de Heer *JOHAN de WITT*.

Brief van de Princes Royal aan haar Ed. Groot Mog. daar over.

HAre. Coninglijke Hoogheid, de Princesse van Groot Brittagnie Douagiere *van* Orangien, *heeft van haar debvoir geagt, uwe Ed. Groot Mog. bekend te maaken, dat zy haar is prepareerende, omme met den eerste een Reize van hier naar Engelant by zyne Majesteit te doen, ende daar omme haar Persoon, uwe Ed. Groot Mog. by dezen is offererende, of daar yets waare, waar inne zy uwe Ed. Groot Mog. zoude konnen dienen. Ende alzoo haare Coninglijke Hoogheid dienvolgende voor eenigen tijd uit deze Landen zal moeten wezen. Zoo verbind haar de Moederlijke affectie, en schuldige pligt tot haren zoon, uwe Ed. Groot Mo. te verzoeken, desselfs Interesten in behoorelyke recommandatie te nemen, ende hoewel hare Coninglijke Hoogheid geensints en twijffeld of d' Intentie van uwe Ed. Groot Mo. is, dengemelde Prince haren zoon, tot zyne bequame Jaaren gekomen zijnde, in consideratie van de meriten, ende groote diensten by de loffelijke Voor-Vaderen van den Hooggemelde haren Zoon, aan den Staat dezer Landen in 't generaal, ende particulierlijk aan deze Provincie van Holland bewezen, te employeeren ende laaten bedienen de Charges ende digniteiten, by zyne loffelyke Voor-Vaderen bekleed, dat het haare* Koninglijke *Hoogheid zeer aangenaam zoude wezen, ingevallen uwe Ed. Groot Mog. goede gelieste ware, haar daar toe van nu af goede hoope, ende eenige verzeekering te geven, ende ook tot dien einde, het ooge te werpen op zyne educatie, ende zorge te helpen dragen, dat hy als een Kind van dezen Staat, naar behooren mag werden opgetrokken tot dienst dezer Landen, in de ware Christelijke Religie, in alle Princelijke deugden, en in de kennisse van de humeuren, Regten, ende costumen van deze Landen, omme alzo bequaam te werden, tot bedieningen van de voorschreeve Charges, ende employe, by zyne Voor-Vaderen bekleed, met alle het geene uwe Ed. Groot Mog. naar hare Hooge wijsheid, zullen Oordelen daar toe meer van nooden te wezen, niet twijfelende, of den Prince haren Zoon, zal de loffelijke voetstappen ende deugden van zyne Voor-Vaderen, ten dienste dezer Landen naarvolgen, ende dat uwe Ed. Groot Mog. daar uit zullen trekken de gewenste vrugten, ten besten van haren Staat. Alle het welke hare Coninglyke Hoogheid ook zal aannemen, als een particuliere gunste, aan haar beweezen, die zy met allen ernst, in allen occasie, waar inne de zelve dezen Staat, ende particulierlijk deze Provintie van* Holland *zal konnen dienen, zal zoeken te verschuldigen, ende het beste van dezen Staat betragten, ende bevorderen naar haar vermoogen.*

Getekend

MARIA.

Daar

Daar op zijn de Staaten van *Zeeland* in sterken getale in den *Hage* gekomen, alwaar *Mr. Adriaan Vet Pensionaris* der zelver *Provintie*, den 10 *September*, in de Vergaderinge der Staten van *Holland* voorstelde: 1660.

Voorstel van Zeeland daar over.

DE veranderingen der Staaten: De daden en deugden van 't Huys van Orangien, ende in gevolge zeer omstandelijk wat in de voorgaande jaaren in zaaken en tijden was voorgevallen, met, ende omtrent de bedieninge van de Hoog Gemelde Prince: alles strekkende tot aan bevelinge, om de Regeringe dezer Landen te brengen onder een Doorluglugtig Hoofd, vertoonende nogtans veele verscheide zwaarigheeden, onder andere ook deze redenen in zijn aanspraak doende invloeijen: Dat de oude voorregten spraken, van tot de bedieninge der Overigheeden te roepen, de gegoedste en rijkste van de Burgerije, als meest *geinteresseerde*: Dat des wegen na de oude Duytse voorregten, een Prince, van zoo grooten bezit zijner goederen, binnen dezen Staat, Voor-vaders deugden in het opregten van de zelve, en bemaagschapt met zoo groote Vorsten, behoorden voor een ander tot zulk een hoogwaardige bediening te werden bevoegd enz.

Deze voorstel is omstandig den 18. daar aan, schriftelijk de Staaten van Holland overgeleverd. De Staaten van Vriesland namen op 't zelve ontwerp ook dit besluit.

Besluit van Vriesland.

DE Staaten van *Vriesland* met rijpe deliberatie gezien ende geëxamineert hebbende de Memorie, by haar Hoogheid, Mevrouwe de Princesse van Groot *Brittanje*, Douariere van *Oragnie*, aan haar Ho. Mo. overgegeven, in dewelke haar Hoogheid verzoekt eenige verzekering van nu af, dat den Heere *Prince* van *Orangien* haren Zoon, met de Hooge *Charges* ende bedieningen van zijn Doorl. Heeren Voor-Ouderen tot zyner tijd bekleed mag worden. Hebben als nog geconsenteert, gelijk wy consenteren mits dezen, conform onze vorige Resolutien, ende specialijk die van den 24. *Juny* 1654. Dat beyde de hooge *Charges*, van Capitain ende Admiraal Generaal, van den Staat dezer Landen, op hooggemelde Heere Prince van Orangien werden geconfereert, om by den zelven metter daad, in gelijker voegen als van Zijne Hoog-gebooren ende Doorlugtige Heeren Voor-Ouderen bekleed, ende bediend te worden, zoo wanneer de zelve tot de Ouderdom van 18. jaaren zal weezen gekomen: Op zoodanige Instructie ende Commissie, als de gemelde Bontgenooten met gemeen Advijs, ende onderling concert, tot dienste van de gantschen Staat, ende behoudenisse vande dier gekogte vryheit ende Privilegie der Landen bevinden zullen te behooren: Moogende tot dien eynde wel

1660. lijden, dat Hooggemelde Heere Prince, van zijn 16. jaaren af, oft ook wel eerder (indien by de andere *Provintie* het zelve ook alzoo wort verſtaan) acces ende ſeſſien hebben in den Raad van Staaten. Vinden ook zeer noodig, dat van nu af, beneffens haare Hoogheden de Vrouwen Princeſſen, Moeder ende Groot-moeder by haare Hoog-Mogende mede goede ordre ende toe-verzigt worde gedragen, op de opvoedinge van den Hoog-gemelde Heere Prince van Orangien, door bequaame Perſoonen, goede Patriotten ende geaffectioneerden tot den Staat dezer Landen: Door de welke Zijne Hoogheid in de zuyvere waare gereformeerde Religie, ende in de kenniſſe van de natuure, aart ende manieren dezer Landen, ende Privilegien mag worden onderweeſen, waar toe wy de ſomme van 100000. guldens, tot tractement, op den Staat van Oorloge over alle de *Provintie* te repartieren, ende d'andere Bontgenooten vriend ende ſerieuſelijk verſoeken ook haare conſideratien daar over te laaten gaan, ende in dezen haar met de onze, tot dienſte van den Staat te willen conformeeren.

Aldus gereſolveerd, op 't Lantſchaps Huys, den 8. September, 1660.

De Staaten van *Holland* hebben daar op vaſt geſteld het volgende.

Beſluit van Holland. DE Staten van *Hollant* ende *Weſt-Vrieſland* ſerieuſelijk ende aandagtelijk geëxamineert hebbende; de Memorie, by de Vrouwe Princeſſe van Groot Brittangien, Douagieren van Orangie, den 30 *July* laaſt-leden aan haare Ed. Groot Mog. gepreſenteerd, daar by het haare Coninglijke Hoogheyt gelieft heeft, uyt Moederlijke affectie tot den Prince van Orangien haaren Soon, haar Ed. Groot Mog. te verſoeken, de Intereſſen van den gemelde Prince haaren Zoon, in behoorelijke recommandatie te neemen, met byvoeginge, dat alhoewel haare Koninglijke Hoogheit geenſints twijfeld, of d'intentie van haare Ed. Groot Mog. is, den meergemelden Prince haaren Zoon, tot zijne bequame jaaren gekoomen zijnde, in conſideratie van de meriten ende groote dienſten, by zijne loffelijke Voor-Vaderen aan den Staat dezer Landen in 't Generaal, ende particulierelijk aan deze *Provintie* beweezen, te employeeren, ende hem te laaten bedienen de *Charges* ende digniteiten by de hooggemelde zijne loffelijke Voor-Vaderen bekleed, het haare Koninglijke Hoogheit nogtans zeer aangenaam weezen zoude, ingevalle het haar Ed. Groot Mog. goede gelieſte waare, haar daar toe van nu af goede hoope ende eenige verſekeringe te geven, ende ook tot dien eynde het Ooge te werpen op zijne Edicatie; hebben naar rijpe deliberatie ende communicatie in ordere van de *Ridderſchap*, ende inde reſpective *Vroetſchappen* van de Steden daar op gehouden, by eenparige toeſtemminge van alle de Leden verſtaan ende gere-

gereſolveert, gelyk haar Ed. Groot Mog. verſtaan ende reſolveeren by dezen, de Educatie van den Hooggmelden Heere Prince by der hand te nemen, te behertigen ende zorge te zullen helpen dragen, dat hy als een waardig pant, ende een inſtrument van groote hoope voor dezen Staat, naar behooren mag werden opgetrokken, tot dienſt dezer Landen, in de waare Chriſtelijke Gereformeerde Religie, in alle Princelijke deugden, ende in kenniſſe van de Humeuren, Regten, ende Coſtumen van deze Landen: Omme alzoo bequaam te werden tot bedieninge van de Hooge Charges ende Employen, by zijne Voor-Vaderen ende Bloetverwanten, op commiſſie van de Hooggemelde Heere Staaten van *Holland* ende *Weſt-Vrieſland*, bekleed. 1660.

Dat voorts mede by haar Ed. Groot Mog. de goede hand daar aan gehouden zal worden: Ten eynde den meer Hoog-gemelde Prince in zyne Domeine, Goederen, Regten, ende Geregten allen t' halven met het aanzien, Credit, ende de directie van den Staat in 't Generaal, en van haare Ed. Groot Mog. in 't particulier, naar behooren geaſſiſteert moge werden.

Ende eyndelijk, dat tot uytvoeringe van de gementioneerde Educatie, na de digniteyt ende waardigheyt van zoo een illuſtre perſoonage, mitſgaders ſoulagement van zijne Finantien by haar Ed. Groot Mog. zal worden geaccordeerd, gelijk by dezelve geaccordeerd word mits dezen de Somme van Duyſent guldens Jaarelijks.

Aldus gedaan ende gereſolveerd in 's Gravenhage den 25. September 1660. Onderſtond, Ter Ordonnantie van de Staaten, Ondertekend,

HERBERT van BEAUMONT.

Waar op de Koninglijke Princes in dezer voegen heeft geantwoord.

HAare Koninglyke Hoogheid, ontfangen hebbende uwe Groot Mogende reſolutie, in faveur van den Prince van *Orangie*. haren zoon genomen, ende wel rijpelijk ende met aandagt hebbende gelet op den inhouden van dien vind haar geobligeerd hier mede te verklaren. Antwoord van de Koninglijke Princes.

Dat, hoewel hare Koninglyke Hoogheid wel hadde verwagt, ende gewenſt, dat uwe Edele Groot Moogende in conſideratie van de redenen, ende motiven, vervat in het Memoriaal by de zelve hare Koninglijke Hoogheid, voor dezen gepreſenteerd, haar ſatisfactoirlijk hadden gelieven te eſlargeren.

Zoo en wil haare Koninglijke Hoogheidt niet na-laaten, uwe Edelen Groot Moogende hier mede zeer te bedanken, voor de ſignificante tekenen, ende proeven van een goede genegentheid, die uwe Ed. Groot Moogende by hare opgemelde reſolutie, ten beſte van den Hooggemel-

1660. de Prince haren Zoon, goet gevonden hebben te betoonen, ende dezelve eene apparente inleidinge tot eene vordere, ende compleeter resolutie aan te neemen, dewelke hare Koninglijke Hoogheit, dan met verlangen afwagten zal, om daar door in hare hoope ende vertrouwen des te geruster te mogen werden gestelt, ende meer geencouragieert, omme de Intressen van dezen Staat, ende van uwe Ed. Groot Mog. *Provintie*, mitsgaders van de goede Ingezetenen van dien, geduerende haar aanwezen in Engeland, ende naderhand allesints, na haar uitterste vermogen te behartigen. *Hage*, den 29. *September*, 1660.

De Koninglijke Princes doet een reis naar Engelant.

Den 23 *September* quam den Opper-Zeevoogt *Montagu* met 13. Oorlog-Scheepen in de *Maze*, en den zelfden dag by haar Koninglijke Hoogheid verslag doen van haare Broeder den Koning van Groot *Brittangien*, 't welk was, om met zijn *Schip* na *Londen* te keeren. De wind goet zijnde, dede *Montagu* maar een reize naer *Amsterdam*, en quam kort daar na weder in sijn Vloot: De Koninglijke Princesse vertrok den 29 dezer uit den *Haage*, met het bovenstaande antwoord der Staaten van *Holland*, uitgeleid door den Staat, over *Delft* reizende, gaande tot *Hellevoetsluits* Scheep, Zeilden met een voorspoedige koelte na de *Teems*, en is noit zedert weder in *Holland* gekomen: Sy schreef van *Hellevoetsluis* aan de Staaten van *Holland* aldus.

Edele Groot Moogende Heeren,

En schrijft aan haar Ed. Groot Mog.

HEbbende op dezen Morgen aan de Heer *Raad-Pensionaris* van u Ed. Groot Mog. behandigd het geene wy hebben geoordeeld te moeten antwoorden, op u Ed. Groot Mog. resolutie van den 24. dezes, die wy gisteren ontfingen, hebben wy verders van Moederlijk devoir geagt, nogmaals, voor ons vertrek, mijn Ed. Groot Mog. dezer *Provintie*, te erinneren, in wat voegen wy wel willen hoopen ende ook bidden, dat U Ed. Groot Mog. de voorgeroerde, Haare goede Resolutie met eene effective exëcutie zullen gelieven te bekragtigen, committeerende ende authoriseerende ten dien fine, eenige uit de ordre van de *Ridderschap*: Mitsgaders uit de *Vroetschappen* van de Steeden in u Ed. Groot Mog. Vergaderinge Sessie hebbende, omme onder de authoriteit van U Ed. Groot Mog. te behertigen, en de zorg te helpen draagen, voor de Educatie van den Prince onzen Zoon, in voegen, ende ten fine als by de zelve haar Ed. Groot Mog. Resolutie uitgedrukt staat.

Ende nademaal U Ed. Groot Mog. verkiezinge hebben gelieve te doen, van 't Lid der Ridderschap: Mitsgaders van de Steden van Dordrecht, Amsterdam, ende Alkmaar, met den Heer Raad-Pensionaris van U Ed. Groot

Groot Mog. om ons den inhouden van de meergeroerde der zelver Resolutie bekend te maaken: Zoo konnen wy U Ed. Groot Mog. ook verzeekeren, dat het ons zonderling aangenaam zal zijn, ingevalle U Ed. Groot Mog. d'Electie van de voorschreve te authorizeren Persoon mede uit de zelve Leeden van U Ed. Groot Mog. Vergaderinge gelieven te doen, ende wel specialijk in gevalle het U Ed. Groot Mog. goede geliefde mogte wezen, ten dien einde het ooge te laten vallen op de Heeren van Beverwaart ende van Noortwijk, uit de Welgemelde ordre van de Ridderschap: van de Heer Zuit-Polsbroek van Amsterdam, ende van de Heere Rekenmeester Foreest van Alkmaar. 1660.

Ende gemerkt U Ed. Groot Mog. onder anderen mede de goetheid, ende voorzigtigheid gelieven te hebben en te gebruiken, om zorge te willen dragen, dat den Prince onzen Zoon van jongs op wel geinstrueert werde, in de kennisse van humeuren; regten en costumen dezer Landen, welken aangaande wy by experientie ondervonden hebben, dat den voornoemde Heer Raad-Pensionaris gelijk hy wel de beste gelegentheit heeft, om daar van ten vollen bewust te zijn, ook gewoon is vrymoedelijk, ende niet te min opregtelijk, goede onderrigtinge te geven, zo zal het ons insgelijks zeer aangenaam zijn, dat U Ed. Groot Mogende den zelven mede in de voorgeroerde authorisatie gelieven te begrijpen.

Haar Koninglijke Hoogheid verzoekt de Heer Johan de Witt tot voogt over de jongen Prins van oragnien.

Wy zullen hoopen, ende ons verzekerd houden, dat U Ed. Groot Mog. hier uit zullen bespeuren, het goed ende vast vertrouwen, dat wy aan de zelve zijn stellende, ende dat onze inclinatie in dezen van U Edele Groot Mog. intentie niet zal discrepeeren, refererende ons nogtans in dezen alleen tot U Ed. Groot Mog. wijsheid, en dispositie. Wy zullen Godt bidden U Edele Groot Moogende Regering en Persoonen te zeegenen. Ende mits dien blijven U Ed. Groot Mog. allergeaffectioneerde vriendinne,

Geteekent

MARIA.

De Princesse weduwe, *Amilia*, verstaande het stellen der Voogden, over den Jongen Prince van *Oragnien*, ende dat het zelve was buiten kennisse van de Mede-Voogden des Hoog gemelde Prins, schreef aan de Ed. Groot Mog. Staaten van Holland dezen Brief:

Edele Groot Moogende Heeren.

WY houden ons verpligt U Ed. Groot Mog. nogmaals zeer gedienstelijk te bedanken voor de goede genegentheyt die de zelve hebben gelieven te betoonen voor den Prince van Orangien onzen Zoons Zoone, by geresolveerde van den 29. *September*: Ende gelijk wy zeer hoog estimeren

1660. eſtimeeren die eere van antwoord en Communicatie, die ons daar van door den *Raat-Penſionaris de Witt* in alle beleeftheyt is wedervaren, zoo vertrouwen wy dat U Ed. Groot Mog. niet ten ongoede zullen opnemen dat wy mits dezen komen verzoeken ende recommendeeren, dat niet alleen dien-aangaande de middelen van executie zullen mogen werden vaſtgeſteld, maar dat voornamentlijk in behoorlijke conſideratie mogen werden opgenomen die perſoonen die daar toe zullen worden gecommitteerd; wy zijn Groot-moeder ende den Ceurvorſt van Brandenburg oom, beyde van vaders wegen den naaſte van de Prince van Orangien, wy zijn mede Voogden, repreſenterende de verſtorven zijde, en gelooven dien volgende dat ons niet qualijk afgenomen kan worden, als wy na zoo veel explicatien ende kenniſſe van zaake concurreren om ons ſentiment te zeggen, in een werk, aangaande een Pupille, van de welke onze dogter de Ceur-vorſtinne van Brandenburg is geſubſtituceerde Erfgenaam: wy willen wel bekennen, dat wy van die tijd af dat wy, niet tegenſtaande onze indiſpoſitie, hebben gereſolveerd, ook met ons groot ongemak hier heenen te komen, ende de Princes Royaal te zien, en daar mede van alles ons te ſpreeken, zijn zonder eenige zwaarigheid daar over te maken, van gevoelen geweeſt, ons geruſt te houden, ende de diſpoſitie van alles aan de Vryheid ende genereusheid van u Ed. Groot Mog. alleen te laten gelden, wy daar van noyt yets anders verwagten, als alte goede movementen voor den Prince en des zelfs Erfgenamen: Dan alzoo wy onvermoedelijk van ter zijden af werden berigt, dat het de Princeſſe Royaal heeft belieft haar deels, wel zonder onze kenniſſe of de minſte Communicatie, eenige perſoonen by namen voor te ſlaan: Zoo hebben wy ons daar om genoodzaakt gevonden die vryheyd te nemen, u Ed. Groot Mog. onsdeels ook zoo wel voor ons zelve, als van wegen den Heere Ceurvorſt van Brandenburg te gemoet te voeren, en in bedenken te geven, of niet ten hoogſten zy geraden, dat uit d' ordre van de Ridderſchap de Heer van Wimmenum, ende de Heer van Merode, als bekleedende de hoogſte Collegien van u Ed. Groot Mog. Provintie, ende dienvolgens in zaaken van Policie ende Coſtumen van de Lande zeer geverſeert, mitsgaders de Heer van Tilt van Haarlem, de Heer vander Aa van Leyden, de Heer Burgemeeſter Haak van Eukhuyzen, met een van de Preſidenten uit de reſpective Hooven van Juſtitie, mogen werden genomineert ende geauthoriſeert, gelijk wy niet en twijfelen, of dezelve perſoonen zullen u Ed. Groot Mog. niet minder aangenaam zijn, als wy by ons de zelve bequaam oordeelen, tot executie van u Ed. Groot Mog. reſolutie: ende alzoo eenige van de wederzijds voorſchreve perſoonen ligtelijk niet geſtadig zullen konnen by der hand wezen, om op alle toevallen te helpen reſolveren, zonder altemet bequame tijd en gelegentheyd daar toe te verliezen, zoo ſtellen wy insgelijks aan u Ed. Groot Mog. hoogwijs oordeel, of 't mede niet zeer dienſtelijk zijn zal, de Commiſſien en Inſtructien van die

te

te authoriſeren perſoonen, zoo verre extenderen, dat ten allen tijde met de preſente 3. of minder ſtemmen zoude konnen werden gebeſoigneert ende geconcludeert: Wy onsdeels konnen ons met permiſſie van u Ed. Groot Mog. diensvolgens zeer gedienſtelijk recommanderen, dat het haare goede geliefte zy, daar op alle ſerieuſe reflexie te nemen, gelijk wy nogtans niet zullen in gebreeke blijven, ons en der zelver beter gevoelen te ſchikken, als wy zouden moge d' eere genieten daar over beregt te worden. Biddende God &c. 1660.

U Ed. Groot Mog. dienſtwillige Dienareſſe, geteekend
Hage den 6 October 1660.

AMELIA P. d'ORANGIE.

De Heeren Staaten van *Zeeland* altoos de yverigſte geweeſt, en nog zijnde, voor de Princen van *Orangien*, gaven voor, dat zy aan haar Koninglijke Hoogheid hadden geſchreeven; hoe dat de Princen van *Orangien*, verſcheide goederen in hunne *Provintie* hadde; dat over de zelve niet anders als Zeeuwſche Heeren tot het bewint mogten werden benoemd; dat zy dierhalven vaſtelijk vertrouwd hadden, tot Voogden des Prince van *Orangien*, nevens die van *Holland*, aangeſteld zoude zijn geweeſt, omtrent het beheerſchen der zelve goederen; en nog verſcheide andere argewaan die in de brief uitgedrukt ſtond, waar op de Koninglijke Princes (te *Londen* zijnde) gelieft heeft in de Franſche taal te antwoorden, en luid aldus in 't Nederduitſch.

MIJN HEEREN,

Brief van de Koninglijke Princes aan de Heeren van Zeeland.

DE zorg die ik mijn zoon verſchuldigd ben, heeft my zoo veel te meer oorzaak tot verheuging gegeeven, ziende hier met veel vergenoeging de Gezanten van de Vereenigde Nederlanden zoodaanig ontfangen als UEd. zoude konnen wenſchen. Ik hoope dat wy de vrugten op zijn tyd daar van zullen genieten. Ondertuſſchen kan ik UEd. verzeekeren, dat ik, aangaande de dienſt van Zeeland en de zelve Steeden, geenſins veranderd ben, maar dat ik my zeer gaaren by tijden en wijlen daar in zal laaten gebruiken, waar door ik het quaad begrip des briefs, welke de buiten gewoone afgezondene uwer Provintie *genoomen hadden, zal doen blijken, welke ik nog niet beantwoord heb, geloovende dat een weinig geduld hen beter uit de verwarring zal helpen. Mijne meening UEd. dan bekend zijn-*

1660. *de, van het bezit mijns zoons in de Hooge bedieninge en het bewind van zijn Vader, zoo hebbe ik UEd. alleen mijn erkenteniſſe te vernieuwen omtrent het geen UEd. daar toegedaan hebben, en bidden ten uiterſte verzeekert te zijn dat ik ben.*

Mijn Heeren, *UEd. zeer geneegene Vriendinne,*

MARIA.

Withal den 24 November 1660.

De Heer JOHAN de WITT, tot Voogd van ſijn Hoogheid geſtelt.

Hier uit is genoegzaam te bemerken hoe *Zeeland*, met haar Koninglijke Hoogheid ſtond, en wat ons beſchooren was, dog door de voorzienigheid van haar Ed. Groot Mog. (om niet altoos de Heer JOHAN DE WITT te noemen) is deeze zaak voor deeze maal blijven ſteeken, en alleen op den 11 October tot zijn Hoogheids Voogden geſteld, de Heer Raad-*Penſionaris De WITT*, de Heer *Van Beverwaart*, den Heer *Van Noortwijk*, den Heer *Van Barendrecht*, de Heer *Van Polsbroek*, en de Heer *Forreeſt*.

Haar Edele Groot Mogende hadden op het voorſtel van den Raad-*Penſionaris DeWITT*, wederom, gelijk in het jaar 1655, eenige krijgsbenden afgedankt, en *Compagnien* van Manſchap verminderd, welke winſt zy als vooren tot het verminderen van die grouwzaame hoofdſom gebruikten; volgens het nevensgaande beſluit.

Extract uit de Reſolutie van haar Ed. Groot Mog. de Heeren Staten van Holland ende Weſt-Vrieſland.

Zaturdag den 11. *December* 1660.

Het voordeel van de afdankinge der bezoldelinge tot afloſſinge der Hoofdſomme.

„OP 't geene de Heeren Gecommitteerde Raaden den vierden dezer loopende maand, met de reedenen daar toe diennende, haar Ed. Groot Mog. in bedenken geſteld hebben; IS, „naar voorgaande deliberatie, gereſolveert ende vaſtgeſteld, „gelijk gereſolveert ende vaſtgeſteld wort by dezen, dat het prof-

1660.

„ proffijt, 't welk (onder Godes zegen) ſtaat te verwagten uit „ het effect van de Reſolutie, den tweden dezer alhier ter Ver„ gaderinge genomen ter Generaliteit gedaan; aangaande het „ betragten van de meſnagie ende ontlaſtinge van 's Lands Fi„ nantien, door caſſatie ende reductie van eenige Compagnien „ Krijgsknegten te voet ende te Paard, in dienſt van den Lan„ de wezende, in't geheel ende zonder eenige diverſie met het „ accrois van dien, zal werden bekeerd tot afloſſinge van Capitaa„ len op de reſpective Comptoiren loopende, naar proportie van „ 't gunt yeder Comptoir door de voorſchreve Reſolutie zal ko„ men verligt te worden, in alles op den voet ende ordre ten „ aanzien van 't proffijt der Reductie van de Renten ende in„ treſſen, op den ſesden Auguſty des jaars ſeſtien-hondert vijf„ en-vijftig by haar Ed. Groot Mog. gearreſteert; daar van „ de Heeren Gecommitteerden Raaden, in de reſpective quartie„ ren, mits dezen geordonneert werd, d'executie t'zyner tijd ex„ actelijk te bezorgen, ende haar naar den innehoude van de „ bovenſtaande Reſolutie præciſelijk te reguleren.

Het Sesde Hoofd-Stuk.

1661.

„ HEt jaar te vooren waaren groote verſchillen tot *Gorni-* „ *chem* ontſtaan, over het verkiezen van Scheepenen, wel- „ ke zo heevig uitborſten, dat men veel werk zoude gehad „ hebben om die tweedragt by agtervolging te ſtuiten, en de- „ wijl d'oneenigheeden te vergeefs in handen van verſcheide „ Achtbaare mannen geſteld waren, wierd dezelve met goede „ vrugt verbleeven aan de Heeren *Præſident Dedel* en den *Raad-* „ *Penſionaris de* WITT, volgens het beſluit van haar Ed. Groot „ Mog.

Verſchil tot Gornichem verbleeven aan de Heeren Dedel en de Raad-Penſionaris de WITT.

1661.

Extract uit de Resolutie van haar Ed. Groot Mog. de Heeren Staaten van *Holland* ende *West-Vriesland*.

Woonsdag den 9 Maart 1661.

„DE *Raad-Pensionaris* heeft ter vergaderinge bekend gemaakt, „dat tusschen de Regenten der Stad *Gornichem*, eenige „discrepantie ende oneenigheden ontstaan zijnde, over het no„mineren ende verkiezen van Schepenen der zelver Stede, met „het geene daar aan dependeert, ende die zaake albereids zeer „verre gegaan wezende, de discreperende Leden wederzijds „betoond hadden haar niet onaangenaam te zullen zijn, dat hy „*Raad-Pensionaris* voorschreve tusschen de zelve quame te inter„cederen, ten fine van Accord; dan dat hy considererende de „Proceduren van Complaincten, door Commissarissen van den „Hove in de zelve zaake gevallen, niet hadde konnen geraden „vinden zig daar inne te intromitteren, dan met ende nevens „den Heer ende Meester *Johan Deedel*, *President* van de zelve „Hove, ende dat zy luiden ook dien volgende gezamentlijk „tusschen de voorschreve discreperende Leden eenige Officien „ten fine van Accord hadden begonnen aan te neemen, zon„der egter, voor als nog, het gewenschte Accomodement te „hebben getroffen, al hoewel de overgeblevene discrepantie „scheen te weze zeer gering ende van weynig discrepantie: „waar op zijnde gedelibereert, ende gehoort de inclinatie en„de overgifte van de voorschreve discreperende Leden ten we„derzijden; is goed gevonden, beide de gemelde Heeren albe„reids met goedvinden van de voorschreeve discreperende Le„den, tusschen de zelve als boven geintercedeert hebbende ten „fine van accord, mits dezen te authoriseren, omme op de ken„nisse die zyluiden daar door van de voorschreeve differenten „bekomen hebben, ofte by nader verhoor van de voorsz discrepe„rende leden, nog zoude moge inneemen, nopende dezelve diffe„rente zodaanigen uitspraake te doen, als zyluiden naar de zaaken „gelegentheid ende billikheid zullen bevinden te behooren; „daar naar de voorschreeve discreperende Leden haar in allen dee-

1661.

», deelen punctuelijk ende preciſelijk zullen hebben te reguleren;
», des zal de voorſz te doene uitſpraake tot meerder vaſtigheid en-
», de aanzien vande zelve, op den naame van haar Ed. Groot Mog.
„ gecoucheert, gepronuncieert ende uitgegeeven werden.

Het welk door zijn Ed. op de naame van haar Ed. Groot Mog. afgedankt wordt.

Al het welke zijn Ed. nevens de gemelde Heer *Preſident Deedel* tot groote wederzijdſche vergenoeginge den 15 der zelver maand afdeed, volgens de uitſpraak die hy Raad-*penſionaris* daar van aan haar Ed. Groot Mog. deed.

Dood van de Koninglijke Princes Moeder des Prince van Oragnien.

De Koning Carel de II. na een 12 jaarige ballingſchap, nu geveſtigd in *Engeland* op den Throon zijner Voor-vaaderen pralende, wierd door het geheele Rijk de vreugde een vrijen Toom gegeeven, welke gevolgd wierd van een huwelijk tuſſchen zijn ſuſter *Henrietta* met den Hertog van *Anjou* des Konings van *Vrankrijks* broeder. De Koninglijke Princes, om hier haar deel in te neemen, na dat zy van haaren broeder den Koning verſcheiden maalen genoodigd was om over te komen, beſloot eindelijk een reysje naar *Engeland* te doen, waar op den Koning een Vloot Schepen zond, om haar Koninglijke Hoogheid af te haalen, die den 3. *October* in het voorgaande jaar, op de *Teems* aanquam, verwelkomd wordende door zijn Majeſteyt, den *Hertog van Jork* en veele Grooten, wierd met alle pragt en koſtelijkheid de *Rivier* opgeroeid, onder het loſſe van 't grofgeſchut en vreugde vueren; daar komende, in plaats van vreugde te genieten, ontfong zy aanſtonds de droevige tijding van het afſterven haarer alderwaarſten broeder, den *Hertog van Glocheſter*, die den 23 *September* geſturven was, aan de kindere *Pockjens*, waar van haar Koninglijke Hoogheid ten uiterſte ontſtelde. Den Koning, ziende dat zy het overlijden van den Hertog zo ſterk ter herten nam, bedagt alle middelen om haar te vermaaken. Na dat haar Hoogheid aldus eenige tijd in *Engeland* geweeſt was, kreeg zy een ziekte met eenige roode vlakken op haar lighaam vermengt, en van dag tot dag ſwakker wordende, ſturf zy met volle verſtand, den 23 *December* oudeſtijl, het jaar te vooren *op Withall*, ſtellende den Koning tot Voogd over haar Zoon. Men ſtroide uit, dat haar Koninglijke Hoogheid door de Artzen verzuimd was, door dien zy 3 uuren voor haar dood een ader geopend hadden, dog men bevond dat het een groote bederving inde Long, en het Hart qua-

1661. lijk gesteld was, egter heeft men altoos gezegt, dat haar Koninglijke Hoogheid aan de kindere *Pockjens* gesturven is, gelijk haar zalige Gemaal en Broeder. Deeze dood veroorzaakte veel droefheid in de Neederlanden, en voornamentlijk in *Holland*, welke *Provintie* door haar lang leeven, veel swaarigheeden, hier na opgekomen, zouden belet hebben. Den Raad-*Pensionaris* was niet minder ontsteld, door dien haar Koninglijke Hoogheit, in het laaste afscheit van zijn Edt. neemende, gezegt had, mijn Heer, *ik zeg u vaar wel, en veel ligt dat wy den andere noit meer en zien, dog verzoeke op al de agting die U. Hoog Ed. voor my en de mijn geslagt hebt, zorg voor mijn zoon te dragen.* Het welk zijn Edt. beantwoord hadde met te zeggen, *Mevrouw weest gerust, ik bemin de Prins niet alleen om zig zelfs, maar ook om de deugden, en daaden zijner dappere Voorouders, en ik zal alle mijne kragten inspannen om U Hoogheids verzoek op te volgen.*

Woorden in het laaste afscheid van de Koninglijke Princes aan de Heer JOHAN de WITT.

Den Koning van *Engeland*, die nevens het geheele Hof in groote droefheid was, schreef wegens dit overlijden een brief aan haar Hoog Mog. die den 3 *January* door zijn stalmeester *Armeter* overgeleverd wierd, en luiden als volgt.

Brief van den Koning van Engeland aan haar Hoog Mog. over het afsterven van haar Koninglijke Hoogheid de Prince Moeder.

HOoge en Mogende Heeren, onze goede Vrienden en Bondgenooten. het heeft aan de Goddelijke wijsheid belieft, zijne laatste goedigheden tegen ons te vermengen, met een tweede quelling, door het verlies van onze zeer lieve Suster, de Princesse van Oragnien, die den Hemel ons ontrukt heeft, naar een ziekte van vijf ofte ses dagen. Dezen slag heeft onzen geest zodanig getroffen, gelijk UE. Hoog Mogende ligtelijk zullen konnen gelooven, dat het met een dappere ingebondenheit geschied, dat wy ons zelven overweldigen, om UE. Hoog. Mog. het berigt te geeven, wel te vreeden zijnde, het zelve van ons ook te begeeren van Sr. Armeter, een van onze Stal-meesters, die UE. Hoog Mogende deezen van onzent weegen zal brengen, om UE. Hoog Mog. de omstandigheeden te zeggen. Voor de rest bidden wy UE. Hoog Mog. zeer hartelijk, van de belangens der overgebleevene te beminnen, en wel te wille waarneemen, zijnde de eenigste vertroosting, dat in deze verdrukking van droefheid die ons kneld, wy verhoopen konnen, en op nieuw volgens het geen de overleeden, de voorschreeve Princesse onze Suster, ons heeft in haar uiterste-wille aanbevoolen, wy een byzonde-

zondere opzigt willen hebben, ende waar op wy bidden God Hooge en- 1661.
de mogende Heeren, onze goede Vrienden, ende Bondgenooten, in zijn heilige bewaaringe te neemen. Gegeeven in ons Hof van Wilhall, den 27 December Oude-stijl, 1660. in het twaalfde jaar onzes Rijks, UEd. Hoog Mog. zeer goede Vriend,

Geteekend,

CHARLES.

Haar Hoog Mog. de Heeren algemeene Staaten, gaven aanstonds kennis van 't overlijden aan de Heeren *Huygens*, *Guldewaagen*, en de Heer van *Renswoude*, welke verzogt wierden wegens haar Hoog Mog. de Rouw te beklagen aan de jonge *Prins*, die twee jaaren te vooren tot *Leiden* gezonden was, om zig in de geleerdheid te oeffenen, welke Saturdags den 15 January vertrokken, en na hunne zaaken verrigt te hebben, wederom in *'s Gravenhaagen* quamen.

Kort hier na namen de Heeren *Opzigters* van *Hollandt*, die van haar Coninglijke Hoogheid daar toe aangesteld waaren, een ysere kist in bewaaring, die zy hier gelaten had, zijnde daar alle de gewigtige en geheime brieven van den overleeden Prins in geslooten; de Raaden zulks weigerende, geboden de zelve in een van haar kamers te zetten, waar over de Heeren *Opzigters* hun beklag deeden aan het Hof van *Justitie*, van *Holland*, met verzoek, van daar in te willen voorzien, waar op de Heer *Pots* daar toe gemagtigd, by zig hebbende eenige dienaars van 't Hof en een sloote-maaker, de kamer daar de kist in stond deed openslaan, welke hy met zig nam, en in de kamer van het Hof van *Holland* bragt. De Princesse weduwe, dit ter oore komende, was zeer ontsteld, van gedagten zijnde, dat haar groot ongelijk geschieden, waar over zy, nevens de Keurvorst van *Brandenburg*, haare klagten, yder in een brief uit *Kleef*, aan de Heere Staaten van *Holland* schreeven, dog haar Ed. Groot Mog. vezuimde niet dezelve brieven met goede reedenen te beantwoorden, schrijvende, dat de handeling in *Engelandt*, tusschen de drie hooge *Stants Persoonen*, buiten haar kennis geschied was enz. Onderwijlen wierd by alle Staadkundigen geoordeeld; dat zy van wegen de Prins slegte bevorderingen tegens de Staaten der vereenigde Nederlanden

Verschil over de ysere kist nagelaate by haar Koninglijke Hoogheid.

Aitsma 41 Boek.

1661. den deeden. Het quam, (zegt Aitzma), daar op aan, dat men van zijne kant gaarne zag, dat *Hollandt*, ook de ganſche Staat, zoude aan zijn Hoogheid een aanmerkelijke wedde geeven. *Hol-*
Aitzma 41. Boek Pag. 760. „*land* was genoegzaam gereed om zulks te doen; ende de an-„dere *Provintien* waaren van zelfs gewillig, ende hadden haar „te meermaalen wel verklaard. Maar de Princelijke, wilden „*het hayr geel, ende krul te gelijk hebben.* Zy wilden dat *Holland* den „Prins in zijn ſchulden ende onderhoud, onder den arm zoude „grijpen, ende te baad komen, ende nogtans geen zonderling „gezag omtrent zijn opvoeding hebben. Vreezende *Holland* zoude „hem onderdrukken ende *Zeeland* die by haar voorſtel in *September* „het jaar te vooren de Trompet zo hoog had op geblaazen, zweeg „daar na ſtil, ende gelijk men zegt *heeten puys wentelen.*

Verdrag tuſſchen de Koning van Groot Brittagnien, de Ceurvorſt van Brandenburg en de Princeſſe weduwe van Oragnien. Wegens de Voogdyſchap des Prins.

Zo haaſt was deeze Princeſſe niet geſturven, of den Koning van *Engeland* en Ceurvorſt van *Brandenburg*, kreegen eenige tweeſpalt, wegens de *Tutele* ofte voogdy van den jongen *Prins van Oragnien*, waar over van d'eene en andere kant aan haar Ed. Groot Mog. de Heeren Staaten van *Holland* verſcheide maalen wierd geſchreeven, dog eindelijk zijn de verſchillen te zaamen verdragen, op deeze voorwaarden.

ALzoo niet lang na het overlijden van wijlen den Doorlugtigen Prince Willem van Orangien, &c. Te weten, op den 15. Auguſty 1651. Zeker Accoort was opgeregt en aangegaan, tuſſchen haare Coninglijke Hoogheit de Princeſſe Maria, (Moeder van den tegenwoordigen Prince van Orangien) Zijn Keurfurſtel. Doorlugtigheit van Brandenburg, ende haare Hoogheit de Princeſſe Doüagieren van Orangien; rakende de Tutele, vanden Perſoon en Goederen van Zijn Hoogheit den Prince van Orangien, ende wat vorders daar aan dependeert: Ende het Godt gelieft heeft, t'Zedert uyt deze Weerelt weg te nemen de Hooggem: Princeſſe Royale, de welke voor haar overlijden hadde verzogt, haare Coningl. Broeder den Coning van Groot Brittangien, om te zijn beſchermer, en Voogt van haare Hoog-gem: Zoon, den Prince van Orangien, en Zijn Intreſt, waar by een veel particulierder Zorge (behalven alle andere relatien) op zijne Majeſteyt is gedeſolveerd: Zoo is by dezen, tot betere voorſieninge van den Perſoon en Goederen van Zijne Hoogheit den Prince van Orangien, en wat daar aan dependeert, mutuelijk geconſenteert en veraccordeert tuſſchen den Coning van Groot Brittangien, den Ceurvorſt van Brandenburg, en de Princeſſe Doüagiere van Orangien, als volgt;

1. Dat

1. Dat voortaan Zijne Majeſteit zijne Ceurvorſtel. Doorlugtigheit en de Princeſſe Doüariere, zullen zijn Beſchermers van Hoog-gem. Prince van Orangien, zullende gezamentlijk en yder in 't byzonder alle debvoiren aanwenden, tot het avancement en Intreſt van den zelven Princen. 1661.

2. Dat ten reguarde, dat zijne Majeſteit zijne Ceurvorſtel. Doorlugtigheit altijt abſent zijnde, en de Princeſſe Doüariere, altijts preſent en by de hand, omme te konnen verſchijnen in alle occaſien, wat den dienſt van Hoog-gemelde Prince mogte concerneeren: Zoo is veraccordeert, dat de Hoog-gemelde haare Hoogheit de Princeſſe Doüariere zal zijn, ende is uyt kragte van deze Contracte geauthoriſeert, om te repreſenteren den Perſoon van zijne Majeſteit en van zijne Ceurvorſtel. Doorlugtigheit ende dat alle Inſtrumenten, den Heere Prince concernerende, zullen getekend werden ende ter Executie geſtelt by de Princeſſe Doüariere alleen, maar dat het Zegel van den Heere Prince, ende de Contra Signature van des Prince Griffier, alle tijd zal werden gebruykt.

3. Dat het alleen aan haare Hoogheit zal dependeren, om te vernieuwen de Magiſtraaten, in die Steeden alwaar zijné Hoogheit den Prince regt daar toe heeft.

4. Dat van gelijken haare Hoogheit zal diſponeren van de Officien, ende beneficien ten dienſte van zijne Hoogheit.

5. Behoudelijk dat voor het confereren van den Officier van gewigte, als Droſſaartſchappen, zijnde vacant, in die plaatſen voor dezen gereſorteert hebbende, onder verdeelinge van de Princeſſe Royale, een zoodanige communicatie aan zijne Majeſteit gegeven werde, dat de namen van alzulke Perſonen zullen aan zijne Majeſteit gepreſenteert ende by de zelve geapprobeert worden, voor ende al eer eenige determinatie ofte concluſie daar opgenomen werden.

6. Dat in alle zaaken van gewigte *ubi periculum non eſt in mora*, eerſt advys van zijne Majeſteit, en van zijne Ceurvorſtelijke Doorlugtigheit zy verwagt, voor ende al eer eenige reſolutien zy genomen. Dat geene van die Perſoonen geappoincteert by wijlen haare Coninglijke Hoogheit, omme omtrent den Perſoon van haaren Zoon te zijn, zullen werden gecaſſeert van haar toebetroude employ, daar hy, of zy luyden in zijn, haar leven lang geduurende, als alleenelijk op 't gezamentlijk advijs en conſideratie vande Hoog-gemelde beſchermers, indien 't zelve nodig bevonden zal worden tot beſte, en avancement van den Hoog-gemelde Prince.

7. Dat alle Acten gemaakt ofte volbragt by wijlen haar Coninglijke Hoogheit, en die haar geoorloft waren te doen, zullen werden geconfirmeert en voor goet gekent.

8. Dat tot beter continuatie van de affaires van den Prince van Orangie, en tot bewijs van de affectie vande Provintie van Holland, tegens

1661. zijne Hoogheit, zoo zullen zijne Majesteit, den Ceurvorst, ende Princesse Doüariere, haar gezamentlijk verzoek doen, aan de Provintie van Holland; Ten eynde dezelve wilden committeren eenige Gedeputeerden, en onder de zelve eenige van de Steden *Haarlem*; *Leyden*, *Enchuysen en Rotterdam*: Omme te zijn een geduurige Vergaderinge over de zaken van den Prince van Orangien, de welke de Princesse Doüariere zal mogen frequenteren om advijs: Zullen ook de andere Provintien verzogt werden een Vergadering t' appoincteren, alwaar men toegang zal mogen hebben om advijs, uyt 't geene zijn Hoogheit den Prince en zijne zake mag concerneren.

Den Raad, en Camer van Rekeninge van den Prins, als andere zijne Officieren en Dienaars, zullen haar zelven reguleren na de Teneur van dit Tractaat.

In oirconde hebben de voorgaande Commissariissen den een na den anderen hier onder gezet haar Hand en Zegel, den 17. May, Anno 1661.

DEeze zaak, die ten hoogste wederzijds opgenoomen was, en daar zo veel by eenkomsten over geweest waaren, vervielen eenige tijd daar na van zelfs, door dien de Coning, en Ceurvorst alles ten vollen in handen van haar Hoogheid de Princesse weduwe stelden.

Den 20 *September* den *Cancelier Wijman*, wederon uit *Engeland* gekomen zijnde, gaf aan haar Ed. Groot Mog. te kennen, in een omstandig geschrift, dat zijn Heer, en Coning, op het verzoek van de Coninglijke Princes, hoog loffelijker gedagtenis, de Princesse, weduwe van Oragnien en Ceurvorst van *Brandenburg*, zijn Majesteit zig nu geliefde te verklaaren de voogdyschap nevens zijn Ceurvorstelijke Doorlugtigheid, ende haar Hoogheid aan te neemen. Edog, door de afweezentheid ende veelvoudige bezigheeden des *Ceurvorst*, zo wel van zijn Majesteit als van de zelve haar Hoogheidt verzogt, en gevolmagtigd wierd, om alle het bestier over haar alleen te neemen. Des anderendaags leverden zijn *Excellentie Wyman* wederom een ander geschrift in, waar by hy verzogt, dat zijne meesters geneegen waaren, met alle middelen van gedrag ende eere, haar Ed. Groot Mog. goede imborst ende toeneiging voor der zelve jongen Prins, ende den Huyze van *Oragnien*, te beschutten.

Aitsma 41 boek Pag 759.

„ Men mag (schrijft *Aitsma*) met regt zeggen; dat veeltijds „ ook

„ook d' aller verſtandigſte *reekenen zonder de waard*. De Prince- 1661.
„lijke Raaden, meenden door 't gezag van *Engeland* alles na haar
„zin te krijgen: ende dat de poorte, waar door den Coning
„was wederom tot zijn *Throon* gekomen, ook zoude dienen
„voor de Heer *Prince* alhier; ende dat ze door de Bezendin-
„ge aan *Engeland*, ende het opgemelde *Verdrag*, aldaar gemaakt,
„alhier alles zouden vaſtſtellen. Maar het deed een heel ande-
„re werkinge: ende heb uit verſcheide Heeren van *Holland* ge-
„hoord, dat het verhandelde met *Engeland* alles had onder de
„voet geworpen, wat voorleden jaar aan de Koninglijke Prin-
„ces was verklaard. De Heeren van *Holland* hadden genoeg te
„kennen gegeeven, van haar niet te zullen bemoejen met het ver-
„geeven van de *Bedieningen* ende diergelijke, daar van die van haar
„*Hoogheidt* ſcheenen zeer agterdogtig te zijn: maar alleen wilde
„*Holland* als *Souverain*, voor *Souverain* zijn gekend, zoo verre als
„zy in haar gemelde antwoord, wegens den *Tzere Kiſte* hadde
„verklaard.

Dewijl wy hier te vooren de oorzaak der Portugeeſchen Oorlog hebben beſchreeven, zo dunkt my noodig het einde van de zelve te verhaalen, als zijnde geen van de minſte vreedens, die zijn Ed. de Heer *JOHAN de WITT* tot voordeel der Ingezeetenen heeft bedongen gehad.

Den Gezant van *Portugaal*, *Graaf de Miranda*, die langen tijd met de Heer Raad-*Penſionaris de WITT*, gewerkt had, en meeſt ten huize van de laaſte, kreeg bevel van de Coning zijn Meeſter om de vreede op het aller yverigſt te bewerken; dierhalven leeverden zijn *Excellentie* den 25 *Maart* een geſchrift in, by haar Hoog Mog., van inhoud, *dat hy nu anderhalf jaar geleden verzogt had het beſluit van een vreede*, welk zijn Coning wilde aangaan; dat de wederom geeving van *Brazijl* onmogelijk was, maar dat zijn Meeſter daar en teegens een * eevenwaardigheid, en vergoeding, met iets anders aangebooden had; en verzogt eindelijk nogmaals om een ſpoedig antwoord, waar door hy den Coning haar Ed. Groot Mog. meening konde te kennen geeven. Den *Spaanſche Gezant* de *Gamarra*, dit verſtaan hebbende, en vreezende dat de Vreede met haar Hoog Mog. voort zoude gaan, verhaaſte zig van ſchielijk ymand na *Ma-*

Aanbieding van den Portugeeſchen Gezant

* Equivalent.

1661. *drit* te zenden, om het zelve zijn Cooning bekend te maaken, waar over zijn Spaansche Majesteit hem insgelijks spoedig antwoorden. Zijn *Excellentie* verzogt by de Heeren algemeene Staaten gehoor, het welk hem verleend wierd, en deed op den 2 *Juny* deze volgende aanspraak.

Spagnien hier over yverzuig'ig.

Spaansche Rodomontaade.

Den ondergeschreve Gezant van Spangjen, deze voorleedene dagen ontfangen hebbende een afgevaardigde van den Coning zijn Meester van den 17 April uit Madrit; zo werd hem van de zelve aanbevoolen, te verklaaren en te verzeekeren aan de Vergadering van haar Hoog Mog. dat zo haast Godt hem de genade zal verleenen, dat hy Portugaal wederom zal hebben verovert (daar hy nog geen voet Land gewonnen had), *hy haar al de plaatzen wederom zal geeven, die U Ed. Hoog Mog. in den jaare 1641 door zijn Portugeesche Majesteit zijn ontnoomen; ingelijkvormingheid van het 5 Arteikel der Munsterschе vreede, in het jaar 1648 tusschen de plenipotentiarissen van den Coning en haar Hoog. Mog. gesloten, en niet tegenstaande het onnodig zy zulks uit te leggen, zoo heeft hy nogtans tot nog toe willen betoonen, getrouwelijk te zullen nakomen wat in de voorschreve vreede bedongen is. Deeze nieuwe verklaaring alleen gedaan zijnde op belofte dat hy alle de voorschreve plaatzen zonder eenige vermindering en uitstel haar Hoog Mog. wederom zal geeven.*

Gedaan in 's Gravenhaage den 2 Juny 1651

was geteekend

GAMARRA.

DE Coning van *Engeland* zetten de zaak ook stark voort, die van zijn *Portugaalse* Majesteit gestaadig tot de bemiddeling aangedaan wierd, waar door den Coning *Carel* den 29 *April* aan de Gezanten van haar Hoog Mog. een geschrift ingeleeverd had, behelzende, het groot genoegen van zijn Majesteit, dat haar Hoog Mog. zijn aanbieding de verschillen om tusschen den Coning van *Portugaal* by te leggen, by haar Hoog Mog. zo wel was opgenoomen, en dat zijn Majesteit verklaarde, bereit te zijn, om daar in te werken met alle gelijkmatigheid omtrent de verschillende, en door een overmaatigen yver, welke hem daar toe-

toedrijft, en behaagelijk is, en haar zo nut ende nootzakelijk: gelijkerwijs ook weezen moet, en goede vreede en eendragt, tuſſchen een Prins en Chriſten ſtaat zoeken te maaken enz. het welk hunne Excellentie aanſtonds aan haar Hoog Mog. met een afgevaardigden overzonden. Ondertuſſchen had den Coning van *Portugaal* zoo veel te weeg gebragt, dat *Engeland*, een Vloot van 22 Scheepen, onder den Opper-zeevoogt *Montagu* na dat Rijk zond, om, zo het de naam had, hem tegens de Turkſe Roovers te verſterken. 1661.

Den Coning *Carel* zond, om een kort einde des Oorlogs te maaken, zijn afgezant *Douning* in *'s Gravenhaagen*, die den 18 *Juny* by haar Hoog Mog. ter gehoor geleid wierd, zijn aanſpraak beſtond voornamentlijk, in dit volgende. Eerſtelijk gaf zijn *Excellentie* kennis aan haar Hoog Mogende van het Huwelijk des Conings van *Engeland* met des *infante* van *Portugaal Donna Catharina de Breganza.* Ten tweede zijn onderhouding van vriendſchap, verbonden enz. ten derden een dankzegging voor de eer en het onthaal by zijn Majeſteit in *Holland* genoten. En ten laatſte, dat wegens de handeling tuſſchen zijn Majeſteit van *Portugaal* en haar Hoog Mog. hy door bevel van zijn Coning berijd was alle vrindelijke dienſten te doen, om de verſchillen die daar nog zoude mogen zijn, by te leggen, ende zaak tot een ſpoedig einde te brengen enz. welke *Gezant* verzogt wierd zig by de gevolmagtigde te voegen, ſchoon de zaake door de Heer *de WITT* ende andere Heeren al zo goed als afgedaan was, dog dit geſchieden om zijn Majeſteit, geen reede van onvergenoeginge te geeven. Eindelijk na zulk een langduurigen arbeid, en meenigvuldige byeenkomſten, wierd het zo vergebragt, dat wederzijdige over een quamen, en alleen de onderteekening ontbrak, waar op de Heer Raad-*Penſionaris* ten zijne huize van den *Gezant* van *Portugaal* zijnde, *Myn heer, wy hebben hier zo veele Vergaderingen vrugteloos gehouden, ende wijl de Zaake zo verre gekomen is dat niets als de onderteekening aan het zelve ontbreekt, zo hebbe bevel van haar Hoog Mog. aan zijn Excellentie voor te draagen van het opſtel der vreeden binnen de tijd van 10 dagen te onderteekenen, of by nalatigheid van dien, te vertrekken*, waar op d' onderteekening den 9. *Auguſty* by zijn *Excellentie* gedaan wierd,

Voorſtel van de Heer *JOHAN de WITT*, aan den Afgezant van Portugaal.

Vreedens Verdrag tuſſchen Portugaal en haar Hoog Mog.

1661. En om te toonen hoe veel zijn Ed. het belang der ingezeetenen waargenoomen heeft, zo kan niet nalaten, ſchoon het wat omſtandig is, het opſtel van verdrag hier by te voegen.

Tractaat ende Alliantie, tuſſchen den Koning ende den Rijke van Portugaal ter eenre, ende de Hoog ende Moogende Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden ter andere zijde.

Den Coning ende het Rijk van *Portugaal* zullen beloven ende haar zelven door een vaſte en ſterken bant verbinden: Dat zy aan de Staaten der Vereenigde Nederlanden zullen betalen of tot der zelver gebruyk verſchaffe de ſommen van Veertig hondert duyſent Cruſaten, yder Cruſaat gerekent op 2. Caroli guldens in Hollants gelt, welke gemelte ſomme zy ſullen op brengen of in gereden gelde, ofte aan Suyker, Tabak ofte Zout, mits dat de zelve Waren niet hooger zullen werden gewaardeert, nogte der zelver prijs hoger zal werden geſtelt, dan de zelve op zoodanige tijt als zy gelevert zullen moeten werden in Portugaal, volgens den gemeenen Koop-handel verkoft zullen werden; ende by aldien daar tot de volle ſomme, aan 'tgelt ofte aan eenige van de opgemelte waren miſſchien yet kome te ontbreken zoo zal 't zelve door eenige andere ſpecie vervult moge werden, alzoo nogtans dat de keur van ſulks zal ſtaan aan den gemelten Coning in wat ſpecie hy 't gebrek van een der zelver zal willen vervullen, gelijk zulks ook zal konne volbragt werden uyt de Tollen en Schattinge, de welke volgens de authoriteit en magt van dit beſloten Verdrag, den Inwoonderen van de Vereenigde Nederlanden, in 't Rijk van Portugaal Koophandel drijvende, tot voordeel van den meergemelde Coning wettelijk afgevordert zoude mogen werden, welke Schattinge uit kragt van de volgende poincten ende artijkelen, met regt ende billikheit zal mogen werden geſtelt, zoo op de waaren de welken in 't gemelte Rijk zullen werden gebragt, als ook de welke uyt 't zelve Rijk gevoert zullen werden. Tot welken eynde van de Staaten der Vereenigde Nederlanden een of te meer Perſoonen zullen werden geſtelt, de welke in Portugaal de gemelde Tolle of Schattingen uyt haren name zullen ontfangen: Voorts zoo zal de gemelde ſomme in 16. deelen gelijkelijk verdeelt zijnde Jaarlijks op een zeekere ende vaſt geſtelde tijt werden betaalt, alzoo dat het eerſte deel van deze ſomme zal voldaan werden zoo ras als in Portugaal zal bekent zijn ende door vaſte en zekere bewijzen zal werden vertoont, dat dit Verdrag van wederzijden ondertekent ende van beyde partijen geratificeert en de gepubliceert is. Daar en boven zal den Coning van Portugaal herſtellen ofte doen herſtellen alle het Geſchut 't welk in 't Recif ende andere Forten van Braſilien is bevonden ten tijden wanneer de zelve van de Portugyzen zijn ingenomen, ende 't welk als nog met de Wapenen van de Staaten der Vereenigde Nederlanden ofte van de Americaanſche of Weſt Indiſche Compagnie is getekent.

2. Alzoo van wegen de Staaten der Vereenigde Nederlanden eenige klagten zijn voort gebragt, ter zaaken van zekere ingevoerde gewoonten, namentlijk, van wegen de deylingen in de verkopinge des Souts, 't welk in de Stad St. Ubes, ende op de plaatſe omtrent de zelve Stad gelegen, gemaakt ende bereit wert, zoo is over een gekomen ende toe-

toegestaan, datter Jaarlijks tusschen den gemelten Koning ende de gemelte Staten der Vereenigde Nederlanden, een byzonder Verdrag zal werden gemaakt van wegen den prijs, volgens den welken alle de Inwoonders der Vereenigde Nederlanden ende yder van dezelve in 't byzonder, zoo veel van 't zelve Zout aldaar zal mogen kopen als haar zal goet dunken, in welken transactie behoorlijke opmerkinge ten weder zijden zal werden genomen, op den prijs volgens den welken 't gemelde Zout ter zelver tijd in Portugaal onder de Portugyzen zal werden verkoft: Maar by aldien niet te min, buyten hoopen ende verwagtinge, aangaande den zelven prijs des Zouts van weder-zijden, niet wel konde werden over een gekomen, zoo zal de verdeelingen van den Zout-handel, de welke nu eenige Jaaren herwaarts is in gevoert, ten opsigten van de Vereenigde Nederlanden, ophouden ende weg genomen werden, en zal een yder van de Vereenigde Nederlanden vry staan van yder een te mogen kopen ende handelen zodanige meenigte van Zout als zy met de verkoopers zullen goet vinden. Gelijk zulks in 't zevende artijkel van wegen alderhande soorten van Koopmanschappen wijt-lopiger is verhandelt ende vast gestelt. Ook en zal de Eygenaars of Besitters van het Zout, geensints werden benomen of verbindert de magt om het Zout te mogen verkoopen, aan alle en een ygelijke de welken haar zal goet dunken. Maar ten opsigten van andere Natien en de Volkeren, zoo zal den meer-gemelte Koning zig gedragen na dat hem zal goet dunken.

3 Het volk van de Vereenigde Nederlanden, zal vry ende zonder zorge handelen en Negotieren, zoo uyt Portugaal ende de Landen de welke daar onder behooren, in Brasilien, als uyt Brasilien wederom in Portugaal, ende de Landen ende plaatse daar onder behoorende: Ende zullen over ende weder mogen voeren allerhande waaren, mits 't zelve niet en komen te strekken tot schade ende nadeel, uyt gezondert alleen Brasilien-hout, mits alvooren betalende de Tollen ende Schattinge, de welke van de Portugysen zelver, die aldaar handelen opregtelijk afgevordert en betaalt komen te werden. Voorts zoo zul'en de Vereenigde Nederlanders, de welke afgevaren zijn van de Havenen van Brasilien ende in de Havenen van Portugaal, of de welke daar onder behooren, komen te Landen, geensints gehouden zijn haare Schepen te ontladen ofte eenige Waaren daar uyt te lossen op het Lant, dan zullen de Tollenaars ofte Ontfangers van de Schattingen bezorgen dat de Waaren ofte in gelade goederen in de Schepen zelfs bezigtigt, onderzogt, en de alzoo volgens de manieren de behoorlijke Schattingen betaalt komen te werden. Maar by al dien door de ervarentheyt waaragtig wert bevonden, dat zulks geensints of niet bequamelijk konde geschieden, zoo zullen der eenige andere middelen werden bedagt, ende met onderlinge toestemminge van beyde partijen werden in 't werk gestelt. Dan zal 't volk van de Vereenigde Nederlanden, vry staan in dese deelen de zelve middelen ende voordeelen te gebruyken ende te genieten de welke de Engelschen uyt kragt van Verdrag of volgens het dagelijks gebruyk zijn vergunt en toegestaan, of namaals vergunt of toegestaan zullen werden, nogte zal ten opsigte van de gezeyde Waare swaarder Tol of meerder Gelt, of onkosten werden afgevordert of betaalt, dan of de Schepen volkomentlijk waaren ontladen ende in geladen Goederen aan Lant geset waaren geweest: Ook en zullen de gezeyde Schepen in zodanige gelegentheyt geensints door de Portugyzen werden opgehouden of verhindert, ende zoo wanneer de gezeyde Scheepen op

1661.

1661. op eenige andere plaatsen ofte Haavenen van Portugaal, ofte daar onder behoorende, maar dat zy alreede behoorlik den Tol of Schattinge eens hebben betaalt, komen te Landen, zoo zullen zy haare overige reyze vryelijk zonder eenige verhinderinge ofte moeyelijkheit mogen volbrengen; Zoo dat zy vorder geen Tollen gehouden zullen zijn te betalen. Ook en zullen de waaren ende andere Goederen, de welke of van de Portugyzen zelver, of van eenige andere Volkeren in de Schepen van de Vereenigde Nederlanders werden geladen, om in eenige andere Landen of Havenen onder Portugaal behoorende gevoert te werden, geen swaarder Tollen of Schattinge betalen dan of sy in Portugysche Schepen waaren geladen om overgevoert te werden, of alreede overgevoert waaren.

4 Ook zal de Vereenigde Nederlanders vrystaan, te varen en te reizen in alle Colonien, Eilanden, Rijken, Lant-Streeken, Havenen, Steden, Dorpen ende Koop-Steden, dewelke onder het meer-gemelde Rijk van Portugaal zijn behoorende, ende in Africa gelegen, waar onder ook zal werden begrepen het Eiland van St. Tomas, ende zullen aldaar hare Scheepen mogen werden geladen, gelijk zy ook aldaar zullen mogen handelen ende Negotieren; en hare goederen, lasten ende waren, van allerhande soorte te Lande, ter Zee, ende de Rivieren opvoeren, ende overal veilen en verkoopen, ende van daar ook in andere Landen brengen: ook zy aldaar haare eige huizen mogen hebben ende bezitten, om in te woonen: als mede hare Pakhuizen, in de welke zy haar goederen ende Waren mogen opsluiten, zonder van ymand daar inne verhindert te werden: ende zal al 't geene in dezen, ende in den naast voorgaande Artijkel is vast gestelt ende versprooken, noyt werden vernietigt ofte verbrooken: nogte zullen de vereenigde Nederlanders in eenige deelen ten opzigte van dit vastgestelde Verdrag werden bedroogen ofte beschadigt, ende by aldien 't gemelde Volk van Nederlant t' eeniger tijd ten opzigt van 't vrye ende volkomen gebruik van dit vast-gestelde Verdrag komt verhindert uitgeslooten, ofte ansints belet werden, (het welke God verhoede) zoo dat het geen volkoome ende behoorelijke vrugten volgens de waarheid ende authoriteit dezes Verbonts komt te genieten. In zulk geval zullen de Staaten der Vereenigde Nederlanden, het zelve regt hebben op de Portugijzen, ende zal van nieuws de zelve actie ontslaan ende herbooren werden, dewelke haar voor het aangaan van dit verbont was toekomende: zoo dat zy haar regt tegens 't Rijk van Portugaal vryelijk sullen moogen vervolgen. Ook zal in zulk een geval daar door verstaan werden alles tot de gemelde Staaten te zijn vervallen, zonder dat den Koning ofte het Rijk yets van allen zullen moogen weder eisschen 't geene volgens het besprek van het eerste Artijkel dezes Verdrags alrede zoude mogen zijn betaalt ofte voldaan: Ende van gelijken, by aldien dit verbont door de gemelde Staten van de Vereenigde Nederlanden wierde gebrooken of verhindert, zoo zal den gemelten Koning van Portugaal 't zelve regt hebben 't geene hem voor het aangaan van dit Verdrag eenigzints was toekomende.

5. Ende zullen alzoo door de betalinge van de 4000000. Cruzaaten, de welke zal werden volbragt op de alreets uitgedrukte termijnen, ende door het vrye gebruik ende de waare genietinge van alle die dingen de welke in de naast voorgaande 3 artijkelen zijn begreepen, ophoudende alle gelschillen, twist en actien, dewelke van de Vereenige Nederlanders tegen den Koning ende het Rijk van Porugaal tot nog toe zijn ingestelt, gelijk alzoo zullen ophouden ende vernietigt werden, alle de actien twist ende geschillen; dewelke van den

gemel-

gemelten Koning, ofte van het Rijk van Portugaal tegens de Vereenigde Nederlanden ſouden mogenof konnen ingeſtelt werden.

6. Volgens dien, zullen ook tuſſchen den Koning ende het Rijk van Portugaal aan de eene, ende het Vereenigde Nederlant aan d'ander zijde, ende tuſſchen de onderzaaten ende Inwoonders van de beide, ophouden alle actien van Vyandſchap ende verongelijkinge, ende dat in Europa, terſtont, en van dien dag af, op den welken dit verbont van wederzijden zal wezen onderteekent; maar in de andere Deelen der Weerelt, na de Publicatie dezer brieven, derhalven zo zullen alle Landen plaatzen, Scheepen en goederen, dewelke ondertuſſen van een van beiden zullen werden in genomen en bezeeten, gelijk ook die geene dewelke te voren ingenomen ende bezeeten zijn, in Ooſt-Indien, Weſt-Indien, of op eenige andere plaatſen, blijven in den eigendom van die geene dewelke op de gemelde tijden zullen werden bevonden wettige bezitters der zelver te zijn geweeſt: Maar die, de welke na de zelve onderteekeninge in Europa, en na de publicatie in d'andere deelen der wereld zullen werden ingenomen en bezeten: de zelve ſullen ſonder eenige vertoevinge of verhinderinge aan de zelve voorgaande Eigenaars herſtelt werden. Over zulks zoo zal der tuſſen den Koning en 't rijk van Portugaal een beſtandigen ende vaſte Vreede werden voltrokken met de Staaten der Vereenigde Nederlanden, waar onder van wederzijden zullen zijn begreepen alle Burgeren en Onderzaten; welke Vrede ook heiliglijk en religieuſelijk op alle plaatſen, geen uitgezondert, zoo binnen als buiten de palen van Europa, ſal werden onderhouden; en zullen de Portugijzen en 't Volk van de Vereenigde Nederlande te water en te Lande malkanderen van wederzijden alle vriendſchap en goetwilligheid betoonen; ende voorts niets verrigte of bedrijven 't geene eenigſins tot nadeel van een van beide zijden zoude mogen ſchijnen te zullen ſtrekken. 7. Voorts zal de Vereenigde Nederlanden na deze vry ſtaan haaren Koophandel met alle vryheid te drijven in de Koninkrijken, Provintien, Eylanden, Steeden Havenen, en allerhande plaatſen dewelke den Koning van Portugaal zijn onderworpen, zonder dat haar eenige verhinderinge zal werden aangedaan; gelijk zy ook directelijk of anderſints zullen werden belet de Waaren van allerhande luyden te koopen en te handelen, dewelke zy zullen bevinden haar vorderlijk te zijn: 't zy dezelve veel ofte weynig zijn: zonder verbonden te zijn aan eenige wetten van mate, gewigte, plaats, verkoopinge, Monopolien of prijs, en zal dezelve Nederlande ook werden vry gelaten allerhande goederen en waaren na haar goetdunken na de zelve plaatſen te voeren, en dezelve te verkoopen ende vermangelen en, daar en boven allerhande goederen en waaren van dezelve plaatſen af te voeren: en dat zonder eenige verhinderinge, mits betalende de tollen ſchattingen, dewelke volgens de publike authoriteit van 't Rijk van Portugaal in den Jare 1653. in de Maant van Maart zijn betaalt en voldaan, of betaalt en voldaan hebben moeten werden, zoo dat de Vereenigde Nelanden zoodaniglijk moeten werden gehouden gelijk als de Portugeezen zelfs, en dat zoo wel ten opſigten van koopinge en verkoopinge als vande Tollen en andere Laſten, als ook van voordeelen, vrydommen, en privilegien, en zullen de Vereenigde Nederlanden naar dezen genieten alle de prerogativen, vrijdommen en Privilegien, dewelke tot nog toe aan eenig volk, met het Rijk van Portugaal in verbont of Vrientſchap ſijnde, zijn vergunt geweeſt of naderhant vergunt zullen werden; en van gelijken ſullen de Portugyzen ten opzigten van den Koophandel en negotie in de Vereenigde Nederlanden zoodaniglijk

1661.

1661. werden gehoude, gelijk de Nederlanden en Inwoonders zelfs aldaar na Regten en gewoonten gehouden werden 8. De Vereenigde Nederlanden dewelke met haare Scheepen, Koopmanschappen in de Havenen van het Portugeesche gebied koomen te landen en sullen niet gehouden zijn haare Schepen te laaden met eenige andere soort van Koopmanschappen dan dewelke zy zelver zullen goet vinden, en zullen oordeelen haar aldermeest dienstig ende voordeelig te zijn, gelijk ook in yder Schip van de Vereenigde Nederlanden niet meer dan twee Cherchers of Opzienders zullen behoren toegelaten, te weeten dewelke de waare ende Koopmanschappen uyt den name van den Coning ende het Rijk komen bezigtigen ende onderzoeken: gelijker ook geen verhinderinge of belet zal werden gedaan aan de Schepen wanneer de zelve geladen ofte ontladen komen te werden: en by aldien de zelve Schepen met drooge waaren geladen zijn, zoo en zal den Cherchers of Opzienders tot salaris of loon niet werden betaalt of vereert, ten zy de zelve op den tienden dag naar dat zy aangekomen zijn, werden ontladen, ende by aldien de zelve Schepen Visch of andere eetbare waaren in geladen hebben, zoo en zal de gemelte persoonen niets werden gegeven of vereert, ten zy de gemelte Schepen op den veertienden-dag naar haar aankomste in de Haven zijn ontladen geworden, ende zoo wanneer de ontladinge op den tiende en veertien den dag gelijk gezeyt is, komt te geschieden, zoo zal haar zulks werden gegeven ende vereert 't gunt de gewoonte ende de wet dies aangaande komen mede te brengen 9 De Consules de welke den Vereenigde Nederlanden in 't Rijk van Portugaal, handelende, Negotierende of woonende tot beschermingе zullen werden gegeven, dezelve zullen van de Staaten der Vereenigde Nederlanden werden gestelt, en gestelt zijnde, zullen zy zoodanige authoriteit hebben, (hoewel zy de Roomsche Religie niet en volgen) alsser eenige Consul van die volkeren, dewelke aldaar handelen tot nog toe is opgedraagen, of naderhand opgedraagen zal werden. Voorts zoo zal 'er over de Regts zaken ende geschillen dewelke de Vereenigde Nederlanders zullen aangaan, een Rigter Conservator werden gestelt om de zelve te beoordeelen, van de welke niet en zal mogen geappelleert werden dan aan den Raat van Relatie, de welke ten langsten in de vierde Maant naar de provocatie, de zaaken ende gekoomen, zal eindigen en afdoen. 10 Zoo wanneer alsser ymand der Vereenigde Nederlanders onder het gebiet van den Koning van Portugaal komt te sterven, in zulk geval en zullen de papieren, boeken, reekeningen, goederen ende middelen, zoo van den overleden zelfs als van andere der zelver Nederlantsche Natie de welke by den overleeden zijn berustende en in bewaringe zijn gegeven, van de Regters der Weezen of der Absenten, ofte van der zelver Ministers, geensints mogen werden bezigtigt en aangeslaagen: nogte zullen de gemelte zaaken deeze Jurisdictie onderworpen zijn: Dan zullen de zelve Goederen werden geconsigneert onder die geene welke den overleeden voor zijn doot daar toe heeft verordineert: en by aldien deselve sijne zaken voor sijn doot niet en heeft bezorgt of voorzien, zoo zullen de papieren, boeken, reekeningen, goederen ende middelen volgens den last van den Rigter, Conservator in bewaringe werden gestelt aan twee of meer Nederlantsche Kooplieden of Factoors, de welke deze zorge volgens de meeste stemmen van het volk het welk aldaar van de zelve Natie is woonende, met de toestemminge van den Nederlantsche Consul, zal opgedragen werden, alzo nogtans

tans, dat dezelve Kooplieden of Factoors de goederen de welke haar zijn bevolen om te bewaren, geenſints zullen mogen aanneemen, ten zy dat te vooren by haar cautie geſtelt is voor bequaame Waarborgen, de welke van den Conzul ook zullen moeten worden geapprobeert ende toegelaten, dat zy de goederen de welke haar zijn toevertrouwd de wettige eigenaars ofte erfgenamen ofte ook de Crediteuren, zullen behandigen, en zullen derhalven alle de goederen ende middelen de welke in den eigendom van den overleden zijn bevonden: werden overgelevert aan des zelfs Erfgenamen ofte aan de Executeuren oft Crediteuren. 11. Den Koning van Portugaal zelfs, nog ymant van de Miniſters der zelver Koning, en zal vermogen de handen te ſlaan ofte arreſteren de Koopluiden, Schippers, Matroozen, Schepen of Waren, ende goederen van de Nederlanders, of de zelvige eenigſints verhinderen, zelfs ook niet onder pretext van Oorloge tegens deze of geene Vyanden, ofte van eenige aanſlag de welke hier of daar zouden mogen aangeſtelt worden, ten zy naar voorgaande toeſtemminge van de Staaten der Vereenigde Nederlanden, onder welkers gebiet de zelve werden bevonden, ende van de bezitters der Schepen, Waren, ende goederen; maar zullen de gemelte Koopluiden ende Schippers met haare Scheepen ende Koopmanſchappen zonder eenige verhinderinge, de welke haar door den Koning ofte des zelfs Miniſters, zouden mogen werden aangedaan, na hare goetdunken uit allerhande Havenen van Portugaal mogen vertrekkken. Gelijk ook het Volk van de Vereenigde Nederlanden geenſints zal werden verhindert ten opzigte van de verkoopingen of verhandelingen harer Waren ende Koopmanſchappen ofte Goederen, zelfs ook niet onder pretext van den Koning zelfs ofte des zelfs Miniſters zoodanige Goederen van nooden hebben ook en zal de verkoopingen van dezelve Goederen, om geen oorzaake mogen werden uitgeſtelt ofte belet; gelijk de zelve goederen ook niet en zullen mogen aan geſlaagen werden tot eenig publijk ofte byzonder gebruik, ten zy de geene van welkers goederen wert gehandelt zulks koomen toe te ſtaan, het zy naar voorgaande overeenkoming of anderſints. 12. Daarenboven zal het volk van de Vereenigde Nederlanden vry ſtaan ende geoorloft zijn, neffens alderhande ſoorten van Waren ende Koopmanſchappen ook over te voeren, Wapenen, Oorlogs-gereetſchappen ende Ammunitie, zoo uit de Havenen van de Vereenigde Nederlantſche Provintien als van andere Landen ende Plaatſen, ende dat naar alderhande Rijken ende Landen des Werelds, het zy de zelve in Vyandſchap ofte Vriendſchap zijn met den Koning ende het rijk van Portugaal. Sonder dat den gemelden Koning of des zelfs Onderzaten of Miniſters, zulks eenigſints zullen mogen verhinderen ofte beletten, door aanhoudinge, Repreſſalien, Pandingen, ofte op eenig andere maniere, nog directelijk of openbaarlijk, nog indirectelijk ofte bedectelijk: mits dat het gemelte Volk der Vereenigde Nederlanden geen Wapenen ofte Oorlogs gereetſchap zal mogen halen uit de Havenen van Portugaal, zelfs omme de zelve tot de Vyanden van den gemelten Koning ende het Rijk van Portugaal, over te voeren: dan zal de zelve Vereenigde Nederlanders werden toegelaten, te brengen in het gantſche Rijk van den gemelten Koning, alderhande Waren ende Koopmanſchappen, zelfs ook alderhande Wapenen ende gereetſchap van Oorlooge ende Ammutie; ende zullen dezelve aldaar, zoo wel in het gros als in het klein de zelve mogen te koop ſtellen: ende in 't geheel ofte ten deele om alderhande 1661.

1661. derhande prijs verkoopen ende aldaar naar haar goetdunken vermangelen, ende voorts alderhande Koophandel drijven met zodanige Koopers ende Negotianten, de welke zy zullen oordeelen dat haar meeſt voordelijk ende dienſtig zullen zijn, zonder dat de zelve door den Koning ofte zijn Miniſters, Voorkoopers, Monopoliten, den Fiſque, Regt-ſpreeker, Regtbanken, ofte yemand anders, eenigſints zullen mogen werden verhindert ofte van haar voornemen belet: gelijk haar ook geen bepalingen ofte regel van wegen Koophandelingen voorgeſchreeven zal mogen werden. 13 De goederen en Koopmanſchappen, de welke van de een Haven van Portugaal in d'ander werden gevoert naar betalinge van de behoorlijke Tollen ofte Schattingen: ende en zullen niet gehouden zijn eenig ander gelt ofte Tol te verſchaffen, dan 't geene den Goederen ende Koopmanſchappen van de Portugeeſen zelfs, in zodanigen geval zullen werden bevonden ſchuldig te zijn. 14 Geen Alcalde of eenig ander Miniſter des Konings, zal geoorlott zijn yemand van de Vereenigde Nederlanders, van wat conditie ofte gelegentheid de zelve ook zy, regtelijk aan te ſpreken, den ſelven tegens ſijn wil en dank ophouden, ofte in de gevankeniſſe ofte in banden te beſluiten (uitgezondert in criminele zaaken, ende zoo wanneer de zelve op de daad zelf is aangegreepen,) ten einde zy dat den Regter Conſervator daar toe alvorens magt heeft gegeven, de welke ſchrittelijk is ingeſtelt. Daar en boven, zoo zullen de Vereenigde Nederlanders, de welke onder het gebiet ende in het Rijk van Portugaal woonen, zoo ten opſigten van haar zelven als van wegen haar Woonſtede, Boeken, Rekeningen, Waaren, Koopmanſchappen, ende andere Goederen de welken haar toebehooren, niet minder vry zijn van de Gevankeniſſe, Panden ende alderhanden Hegteniſſen, ende ophoudinge ofte verhinderinge dan eenige andere Volkeren, de welke door Verbont met den Konink van Portugaal zijn verbonden; tot nog toe vry werden bevonden, ofte namaals bevonden zullen werden: Nogte zullen ook de Vereenigde Nederlanders, door eenige Brieven van Saulve Conduyt ofte eenig ander ſoorte van Patrocinie ende voorſtant, het geen den Onderſaten ofte eenige andere, onder het gebiet van Portugaal woonagtig ſijnde, door den Koning mogte werden vergunt, werden verhindert ofte belet haar ſchulden in te manen, ofte haar Schuldenaars in het Regt te roepen; maar zy zullen hare ſchulden vrijelijk mogen invorderen, ende haar Regt behoorlijk mogen vervolgen: zonder dat den Crediteur of Schultheer eenigſints zal konnen verhinderen ofte ſchaden, dat den Schuldenaar zig komt te beroepen op de Voorſtant ende Patrocinie van den Prince, ofte de Authoriteyt van dezen ofte geene andere Overigheyt, ende zig voor der zelver Brieven van Salve Conduite heeft komen te verſterken ende te verzekeren: op dat hy alzoo de ſchult mogte verydelen, ende den Crediteur ophouden zonder te betalen. Om welk te voorkomen, zoo zal den Schuldenaar van alderhanden Patrocinie ende Voorſtant werden af geweert ende uytgeſlooten. Ook en zullen de Goederen, de welke de inwoonders ofte Onderzaten van de Vereenigde Nederlanden zijn toekomende, ende van de zelve aan eenige Factoors ofte Volmagtigde op diergelijke Perſoonen van de Portugeeſe Natie, zijn bevoolen ofte in Commisſie gelaten ofte ook aan yemant anders, de welke van eenige andere Natie zijnde, in Portugaal woonagtig is, zijn toevertrouwt, geenſints mogen werden aangeſlagen ofte gearreſteert: voornamentlijk, zoo wanneer de Kerkelijke Inquiſitie (zoo als de zelve

wert

wert genaamt, eenig Regt ofte Actie komt in te ſtellen, het zy dat zulks geſchieden ter zake van de Religie ofte anderſints: Dan zullen alle dezelve Goederen, by aldien zy die geene zijn bevolen en toevertrout, de welke voor den Geeſtelijken Regter ofte Vierſchaar om deze ofte geene oorzake, miſſchien ſullen werden aangeſproken, ofte uyt den Name vande gemelte Inquiſitie zullen werden beſchuldigt, ofte in Regt betrokken, geheel ende zonder eenige verminderinge werden ontſlagen, ende tot het gebruyk van de Beſitters der zelver herſtelt, zoo ras als zal komen te blijken en aangewezen te werden, dat de zelve Goederen de Inwoonders ofte Onzaten der Vereenigde Nederlanden, zijn toebehoorende. 15. Ende alſoo de Prerogative van de Koophandel t'eenemaal ondienſtig is, en de verhoopte vrugten van de Vreede gantſchelijk vernietigt zullen werden, by aldien den Inwoonderen ende Onderzaten vande Vereenigde Nederlanden, de welke door het Gebiet ende Rijk van Portugaal gints en weder zullen reyzen, ofte ter zake van Koophandel ende Negotie aldaar zullen verblyven, ter zake van het onderſcheyt van de Religie, het welke is tuſſchen de Porugyzen ende haar, quamen verhindert ofte mishandelt te werden; Daarommе zal den Coning zulks voorzien ende voorkomen, op dat beyde de Volkeren, te Water ende te Lande, naar dezen haaren Koophandel vryelijken ende ſonder eenige verhinderinge mogen voltrekken, ende onderhouden: Ende zal den gemelten Coning bezorgen, dat niemand van de Inwoonders ofte Onderzaten der Vereenigde Nederlanden, van wat Religie, Gelegentheyt ofte Conditie de zelve ook zy, ter zelver zake eenigſints gemoeyt ofte laſtig gevallen zal werden. ende dat de zelve ook daar enboven voor geen Hof, Vuyrſchare, Regter ofte Inquiſitie geſtelt zal komen te werden, nog ook van eenig Miniſter des Konings of yemant anders ter zelver zaake zal mogen werden aangeſprooken ofte beſchadigt, 't zy om dat hy miſſchien den Bybel by zig is hebbende, ofte om dat hy de H Schriſtuere ofte eenige andere Boeken komt te gebruyken ende te lezen, ofte om deze of geene andere verſcheydentheyt in de Religie. Ja zal den Inwoonderen en Onderzaten der Vereenigde Nederlanden, de welke onder het gebiet van den Koning van Portugaal verblyven, ende ook der zelver Familien vry ſtaan ende vergunt werden, haare Religie ende Godsdienſt de welke zy komen te belyden, en volgen, in hare Schepen naar haar goetdunken, zonder yemant tegen te zeggen, te Voltrekken: gelijk haar ook een bequame plaatſe zal werden aangewezen, alwaar zy haar Dooden zullen mogen begraven. Dies zullen de gemelde Inwoonders en Onderzaten der Vereenigde Nederlanden, naar de bekominge van zulks, haar moeten wagten dat zy zulks alles geenſints en komen te misbruiken. 16. By aldien t'eeniger tijd komt te gebeuren datter eenige Geſchillen ontſtaan tuſſchen den gemelten Koning ende het Rijk van Portugaal, en de Staaten der Vereenigde Nederlanden, ſoo dat gevreeſt wert, dat den Koophandel tuſſchen beyde de Natie ſal werden verhindert ende opgehouden, ſoo ſullen de Inwoonders Burgers en inboorlingen ſoo wel van d' een als d' ander ſijde in beyde de Landen openbaarlijk werden gewaarſchout, van wegen de opgereſen geſchillen en oneenigheden, ende ſal de ſelve, den tijd van twee Jaren, naar afkondinge van de zelve waarſchouwinge, van wederſyden vergunt werden, op dat ſy alſoo hare Koopmanſchappen, Schepen, Goederen ende middelen ter bequamer tijd mogen voorſien ende beſorgen, en de ſelve op een vrije plaatſe overvoere; ſonder dat haar ondertuſſchen eenig be-

1661.

1661. let of moeijelijkheid aangedaan ſal mogen werden, ofte ook haare goederen eenige ſchade ſullen komen te lijden: en by aldien daar van d' een of d' ander ſijde binnen de bepaalde tijd van twee jaren, eenige ſchulden of reſtanten, ter ſelver plaatſe in den welke den Koophandel is gedreven, moeſten ingevordert werden; de ſelve ſullen op een wettige maniere werden afgevordert, ende ſullen de ſelve volgens het regt, ende na de wetten geëyſcht werden, ſonder dat het Proces door omwegen ofte uitſtel van de Regter ſal werden opgehouden; maar ſal den ſelven Regter beſorgen dat de Schult-Heeren binnen den bepaalden tijd, ſulks alles 't geene haar toekomt, mogen ontfangen ende bekomen. 17. Vorders indien geduerende dit Verdrag van onderlinge vrundſchap, de welke voor deſe overkoming wert beveſtigt, quam te gebeuren, dat het een of het ander deel deſes Verbonds, door deſe of geene Onderſaat van een van beyden deſer Volkeren, op deſe of geene plaatſe des Werelds, werde geſchonden ofte tegens de authoriteit van het vaſtgeſtelde Verdrag quam misdaen te werden, ſoo ſal de vrundſchap tuſſchen beiden deſe Volkeren, naar de beveſtinge van dit Verbond, geenſints om de ſelve oorſake werden vernietigt: maar ſal niet te min ſijn volkomen kragt en vigeur behouden; en ſullen alleenlijk die gene werden geſtraft de welke overtuigt ſullen werden tegen de Wetten van het Verbont te hebben miſdaan: gelijk ook ſoodanige de welke ſullen werden bevonden te ſijn beſchadigt ofte verongelijkt volkomentlijk ſullen voldaan ende vernoegt werden, welke voldoeninge ſal moeten werden volbragt binnen den tijd van een Jaar, naar dat de Actie ſal weſen ingeſtelt: by aldien yemant in Europa, ofte inde Straat van Gibralter, ofte op de Kuſten van America en Africa, ofte ergens anders, te Water ofte te Lande aan deſe ſijde van de Capo de Bone eſperance, het verbond in eenige deelen komt te verbreeken of te ſchenden: maar die geene de welke aan d' andere ſijde van de gemelde Capo op eenige plaats tegen dit verdrag zal werden bevonden te hebben misdaan, de zelve zal binnen den tijd van agtien Maanden, naar dat den eiſſcher de hulpe van den Regter zal hebben verzogt, gehouden zijn de voldoeninge te volbrengen, ofte by aldien de geene de welke het verbont heeft gebrooken in regten geroepen zijnde, niet en komt te verſchijnen, ende het gerigte komt te ontwijken zonder binnen den voorgeſtelden tijd te voldoen, zoo zal hy van beiden zijden, als een vyand verklaart werden, ende zullen zijne Goederen openbaarlijk werden verkogt omme de verzogte, ende ſchuldige voldoeninge daar mede te volbrengen: ende by aldien by zelfs in de magt of handen van een der partijen komt te vervallen, zoo zal hy zoodaniglijk werden geſtraft als de ſwaarheid van de injurie of misdaadt zal komen te vereiſſchen. 18. Indien de Bezigtigers der Waren ende Koopmanſchappen of de Miniſters van den Koning eenig geſchil of twiſt wilde maaken tegen de Nederlandſche Koopluiden, Factoors ofte Schippers ter zaake van den prijs van Proviande, ofte eenige andere Waren, de welke in het Rijk van Portugaal gebragt komen te werden, zoo zal het zelve geſchil werden afgedaan en geſliſt ten deele door de Arbiters van het Portugeeſche volk, ende ten deele door de Magiſtraat der zelver plaats, ende ten deele door den Conſul der Nederlantſche Natie, (ende zulks van wederzijden door gelijk regt) alzoo nogtans dat de zelve Arbiters de zaake volkomentlijk komen af te handelen ende te eindigen op dat het geſchil door zijn langdeurigheid den bezitter van de zelve Waren niet en komt te beſchadigen. 19. Voorts zoo zal beide de Volkeren

ge-

geoorloft zijn in alderhande Havenen van haar Bondgenooten te Landen met alderhande Scheepen van Oorloge, als met Koopmanſchap geladen zijnde: gelijk de zelve Scheepen ook aldaar zullen mogen verblijven: ende met gelijke vryheid uit de zelve Havenen wederom vertrekken: 't zy de zelve door Onweder ofte Tempeeſt in de zelve Havenen zijn gedreven, of dat zy om haar Schepen te herſtellen en om Victualie en Proviande te mogen bekomen, daar in zijn gevaren: mits datter in de Havenen niet meer dan zes Oorlog Schepen te gelijk en komen te verblijven: maar in de nagenoemde Havenen, namentlijk:

en zullen niet meer dan drie Oorlog Scheepen mogen komen ten zy den nood zulks komt te vereiſſchen: gelijk zy ook niet langer in de zelve Havenen zullen mogen blijven tot dat zy hare Schepen hebben herſtelt ofte dat zy victualie ende nootdruft zullen gekogt ende bekomen hebben, op dat door zulks miſſchien geen oorzaake wert gegeven, dat den Koophandel met andere Natien de welke mede Bondgenoten zijn, komt verhindert te werden: ende by aldien 'er miſſchien grooter getal van Oorlog Schepen gelijkelijk aan een, en de zelve Haven komt te landen, zoo en zullen de zelve Scheepen in de gemelte Haven niet mogen komen zonder alvoorens te hebben toelatinge van de geene onder welkers gebiet de zelve Haven is behoorende: ten zy dat het geweit van Onweder of Tempeeſt of eenig ander nootzakelijkheid de zelve Scheepen tegen wille van de Schipper in de zelve Haven komt te drijven, op dat zy het perijkel van Schipbreuken mogten voorkomen, in welk geval, zy de oorzaake van haar komſte aan den Overſten van de zelve Haven ofte aan den hoogſten Magiſtraat terſtont ſullen bekent maken, nogte ſullen aldaar ook langer mogen blijven leggen dan haar van den Overſten der zelver Haven ofte van den gemelten hoogſten Magiſtraat is vergunt, gelijk zy ook ondertuſſchen niet zullen mogen ofte doen 't gunt de zelve plaats ſoude mogen hinderlijk ofte ſchadelijk ſijn. 20 Zoo wanneer de Schepen, Waren ende Goederen van een van beide partyen van de Vyanden, Zee-roovers, ofte andere ſijn genomen, ende in de Haven of eenige andere plaatſen van een van beide partijen ſijn opgebragt, in ſulk geval en ſal geen van beide partijen gedoogen dat de ſelve Scheepen ofte Goederen vervreemt ſullen werden; maar ſullen de ſelve ofte aan de Eigenaars laten herſtellen, of aan de geene de welke de ſaake van de Eigenaars komen waar te nemen. Mits dat de ſelve komen te verklaren ofte beſorgen, dat ſulks verklaart werde dat ſoodanige goederen haar zijn toebehoorende, ende dat aleer de ſcheepen ſijn ontladen, ende aleer de waren en goederen ſijn verkogt; ofte indien ſy binnen de derde Maant naa dat de ſchepen ſyn bekoomen: by aldien ſoodanige geval in Europa is voorgekomen: ende in andere deelen des Werelds, binnen den tijd van een Jaar, door vaſte ende leekere bewijſen ende getuigeniſſen komen te betoonen dat ſy regt op de ſelve Schepen ende Goederen hebben, ende ſullen de Eigenaars gehouden ſijn te betalen de koſten de welke gedaan ſijn om de ſelve Schepen, Waren, ende Goederen te bewaren ende te beſorgen. 21 De Vereenigde Nederlanders de welke in het Rijk van Portugaal handelen ende negotieeren, ofte in de Havenen van Portugaal komente Landen, en ſullen geen andere Tol of Schattingen van wegen hare Goederen en Schepen betalen, dan het geene den Koning ende de Kamer van Liſſebon in den Jare 1653 regtelijk betaalt heeft moeten werden: ſoo dat ſy aan eenige andere

1661.

laſten

1661. laſten, de welke naderhand zijn ingeſtelt, ofte als nog ingeſtelt zoude mogen werden, geenſints zijn gehouden. 22. De Portugeezen en zullen van de Vereenigde Nederlanders geenſints mogen afvorderen eenige Tribuit tot voordeel ende profijt van de Capelle S. Joris, gelijk de zelve Nederlanders ook niet gehouden zullen wezen dienſt te doen, of eenige ſoorte van Wapenen zelfs aldaar te brengen, ofte aan andere te verſchaffen. 23. De Koopluiden van beide de Natien en der zelver Factoors, Dienaars, Huisgenooten, Meesters, Opper-Schippers, Schippers en Matroozen, zullende vryelijk door het Rijk ende Landen des Konings, ende der Staaten, ende in der zelver Havenen, Stranden ofte Kuſten over ende weder mogen Reyzen, Vaaren, Landen, ende verblijven: gelijk haar ook zal werden toegelaten de Huyzen in de welk zy zelfs woonen, ofte in de welke zy haare goederen beſluiten, ende verbergen, in eigendom te beſitten; als mede, met een Rapiert te mogen gaan en alderhande ſoorte van Wapenen te dragen, naar dat de maniere van het volk zulks is mede brengende, om haar zelver ende haare goederen te mogen beſchermen. 24. Alle de Goederen ende Koopmanſchappen het zy de zelve den Coning van Portugaal of de Staaten der Vereenigde Nederlanden zijn toebehoorende ofte ook der zelver Onderſaaten Goederen, by aldien zy de Scheepen van de Vyanden van een van beyde partijen zijn toevertrouwt, ende in de zelve werden bevonden, zullen gezamentlijk met de gemelte Scheepen als Buyt werden aangeſlagen en den Fiſque der gener die de zelve bekomen werden toegevoegt: Waar de Goederen de welke de Vyanden van een van beyde partijen zijn toebehoorende, indien de zelve werden bevonden in de Schepen van den gemelten Coning, of der Staaten, of van het Volk der zelver, zoo en zal den Fiſq. daar op geen regt gegeven werden: gelijk dezelve daaromme ook niet en zullen werden opgehouden. Nog den Eygenaars onttrokken werden. 25. Eyndelijk, alzoo eenige der Vereenigde Nederlanders, het zy ter zaake van de Weſt-Indiſche Compagnie, ofte ook anderſints, zoo in Braſilien als ook in Portugaal zelfs, en andere Landen van den Coninkdes zelven Rijks, verſcheide vaſte Goederen en ook Schulden zijn hebbende, de welke ingevordert moeten werden, ende miſſchien van de Onderzaten des gemelte Conings, de welke in Braſilien woonen, ofte aldaar hare woonplaatſe gehad hebben, gelijke Actie zoude mogen ingeſteld werden, in de Landen ende tegen het Volk van de Vereenigde Nederlanden: Zoo is overgekomen ende vaſtgeſteld, dat de vaſte Goederen, Landen, voornamentlijk Huyzen ende Moolens, de welke bequaam zijn om Suiker te maaken, aan de oude Eygenaars zullen werden herſteld: Ende dat ook de Actien, de welke als nog afgevordert moeten werden van de Schuldenars, met den eerſte zullen werden vo'daan: Ende alzoo den Ambaſſadeur van den Koning van Portugaal verklaart heeft, dat hy voorzien is met een beſtandige laſt, omme door minnelijke overkomingen te mogen eyndigen alderhande Actien, zoo Reele als Perſonele, de welke het Volk van de Vereenigde Nederlanden, uit dien Hoofde zoude mogen toekomen: zoo zal in de gemelte gevallen, den geenen welke daar aan is gelegen zonder eenige ommewegen en moeijelijkheit, door een Equivalent voldaan werden: Ende zullen alle de zelve Actien aan den gemelten Ambasſadeur, binnen den tijd van twee Maanden bekent gemaakt werden, Schriftelijk zijnde ingeſtelt met een Inventaris, neffens de Declaratie van het Origneel

en

en der Documenten, waar door der zelver Actien beweezen zoude konnen werden: en zullen dezelve voorts, oft door een sonderlinq verdrag, met den genen den welken daar aan is gelegen, ofte door een generaal verdrag, tusschen den gemelten Koning ende de gemelte Staaten der Vereenigde Nederlanden, door de betalinge van een Gelt-somme, 't eenemaal vernietigt werden: maar indien de gemelte Handelingen, of in 't geheel of ten deele binnen den tijd van zes maanden op deze manier niet en kan werden voltrokken, zoo zullen drie Commissariissen werden gestelt, op dat alle de geschillen de welke over de billijkheid, reden, ende Taxatie der Actien, van wederzijden zoude moogen werden bygebragt ende ontstaan, t' eene maal vernietigt ende weg genomen mogten werden: welke Commissariissen naar het verloop van agtien Maanden, op dat de geene de welke in Brasilien zijn, daar van verwittigt ende, tijdelijk gewaarschout mogen werden, tot Lisbon by een zullen werden geroepen ende te samen komen, voorzien zijnde met magt ende authoriteit, de welke als nu byzonderlijk door deze Brieven werd opgedragen, omme alderhande ingestelde Actien te mogen aannemen ende onderzoeken; over vaste Goederen ende Schulden: als mede ommé de Schuldenaars te doen dagvaarden, ende de tegenpartijen der eisschers, op dat zy haar verantwoorden, ofte haar zaake verdedigen zoo zy konnen: De zelve Commissariissen werd ook deze authoriteit opgedragen, waar door zy na de verhooringe der tegenspreekers, ofte indien dezelve niet en verschijnen tegen de contumacerende zullen mogen Vonnisse, volgens het regt en billijkheid, zonder eenige solemniteit van regt pleginge, en zulks zonder eenige omwegen, waar door de Processen verlengt zoude mogen werden, de Plano regt-wijzen. Ook sullen de gemelten Koning en de Staaten bezorgen, dat de sake selfs volbragt komen te werden, ende dat sulks alles volkomentlijk werde agtervolgt, 't gunt door de Commissariissen ten wederzijden zal vast gestelt ende uitgesproken werden: als mede dat de geene de welke de zaake komt te verliezen ende wert tegen geweezen, zijne tegenpartijen terstont ende volkomentlijk komt te voldoen: ende dat de Decreeten en Sententien van de Commissariissen, door zijne Ministers terstont tot volkome Excecutie werde gestelt, ende dat de zelve niet en werden opgehouden: Ende by aldien 'er aan de volle Satisfactie yets komt te ontbreecken, zoo zullen den Koning en de Staaten beloven ende daar voor instaan, gelijk zy zulks belooven ende daar voor instaan: dat zy zulks alles door haar Gelt ende op hare kosten zullen voldoen en vervullen: by aldien zal komen te blijken, dat de Executie is verzuimt, ofte dat de zelve buiten de gewoone en aangenomene ordre is uitgestelt: zo dat de Decreten van de Commissariissen niet voltrokken zijn geworden: maar by aldien de Commissariissen ten opsigte van de bevorderingen dezer ofte geener zaake zoodaniglijk van malkanderen verschillen: dat de ingestelde Actie door haar niet en kan werden afgehandelt, zoo zullen zy bezorgen dat zy met malkanderen over een komen, ofte sullen een Super-Arbiter kiesen: ende by aldien de zelve in zulken geval ook zoodaniglijk van malkanderen verschillen: Dat de Verkiesinge van een super-Arbiter ook met de meeste stemmen niet en kan volbragt werden, zoo zal haar verschil door het lot werden weggenomen: ende naar dat den Super Arbiter op deze ofte geene wijze is gekoozen, zoo zal de zaake door den zelven, neffens de gemelte Commissariissen werden gresumeert, ende door een minnelijke overkominge, of door Decisie volgens de meeste stemmen, werden geeyndigt. 26. Voorts zo is overkomen en van wederzijden toegestaan, dat

1661.

1661. dat deze Vreede en Transactie in alle en nen den tijd van twee Maanden, over zonderlinge zaken, dewelke, in deze Brie- en weder overgeleverd werden: en zul- ven zijn begrepen, in de beste en behoorlij- len deze Brieven na verloop van 4 maan- ke forme, zoo vanden Coning van Portu- den, naar dat de Instrumenten van Ratifi- gaal, als van de Staaten Generaal der catie sullen sijn overgeleverd en gewisselt, Vereenigde Nederlanden, door opene in behoorlijke Forme ende Plaatsen wer- Brieven van wederzyden met het groot den gepubliceert.

Zegel voorzien, zullen werden bevestigt ende geratificeert; ende zullen de onder- linge Instrumenten van Ratificatie, bin-

Gedaan in 's Gravenhage, in Holland, op den Sesden Augusti. 1661.

De Raad Pensionaris de WITT klaagt aan haar Hoog Mog. wegens het in beslag nemen der Hollandsche Koopvaardy-Scheepen tot Rochel over het vatgelt.

De Vreede dusdanig met *Portugaal* geslooten zijnde, kreegen wy met *Vrankrijk* wederom verschillen. Den Raad-*Pensionaris* de *WITT* had van eenige Amsterdamsche koopluiden schrijvens, hoe hunne scheepen tot *Rochel* wierden aangehouden, onder voorgeeven, dat zy het vatgeld niet betaald hadden, zijnde 50 stuivers op yder, het geen zijn Ed^t. aan haar Hoog Mog. heeft gelieven voor te dragen, om daar in 't toekomenden in te voorzien, dewijl de Coningen van *Vrankrijk*, in hunne verbonden, met den Staat gemaakt belooft, en ook onderhouden hebben, dat de Nederlanders, door 't geheele Fransche Rijk, geen meer Tollen zouden betaalen, als de Ingeboorene Franschen zelfs. Waar over haar Hoog Mog. goetvonden den 13 van de maand *October*, hunne klagten in een Fransche brief aan zijn Majesteit dies wegen te doen, over welke, als ook de verschillen, de Traan en Walvisbaarden raakende, wel gehandeld wierd, om tot een verdrag te komen, maar wilden dit jaar nog geen voortgang neemen, schoon zijn Majesteit den zesde van *November*, wanneer de Gezanten van haar Hoog Mog. zijn Majesteit gelukwenschte, met de geboorte van zijn Eerste zoon den *Dolphyn*, aan de zelve beloofden de zaaken tot vergenoeging van haar Hoog Mog. af te zullen doen, bleef egter het Vat-geld staan, waar door de verpagting in *Vrankrijk*, dit jaar, vijftig tonnen schats, hooger als te vooren aangenomen wierd.

De Gezanten van haar Hoog Mog. klaagen aan de Koning van Engelant wegens het verbot van de visscherij.

Na dat de Gezanten van haar Hoog Mog. in *Engelant* eenige tijd geweest waaren, om met de Coning een *nader verbintenis van Vriendschap, Coophandel, Zeevaart, ende vryhoedinge* te maaken, gelijk in *Vrankrijk* over de zelven inhoud insgelijks gewerkt wierd, om te komen tot een drieverbond, zo wierd by het lagerhuis een opstel gemaakt, van inhoud, dat geen vreemde-

lin-

lingen binnen de tien mijlen van Engelsche kusten zoude mogen visschen, waar over de Gezanten van den Staat op den 14 *December* aan de Coning klaagden, *dat zy geleezen hebbende een opstel, by de leede van 't Lagerhuys gemaakt, waar by verbooden wierd, dat geen Vreemdeling, 8 of 10 mijl in 't rond van haare Kusten, zoude mogen visschen, welk zy verzogten niet in 't werk te worde gestelt, alzo het zelven de Ingezeetenen van de vereenigde Nederlanden, ten uiterste benadeelen zoude, die byna 300 jaaren zonder eenige verhindering de vryheidt hebben gehad, om op de zelve grensen te Visschen. Het welk bevestigt is, door het verbond gemaakt tusschen Coning Hendrik de VII en Philippus van Bourgondien, in 't jaar 1495.* Zijn Majesteit stelden deze zaak in handen van gevolmagtigden, ten dien einde verkoozen, om met hunne *Excellentien* zo wel hier als over het voorschreve verbond te vergaderen, en de verschillen, indien mogelijk, by te leggen. Niet te min wierden de Hollandsche visschers, in de maand van *October*, door de *Engelsche* van daar gejaagd, tot groote schade vande belang daar in hebbende Ingezeetenen van den Staat, als zijnde een der grootste zenuwen van *Holland*, en 't zal den leezer ongeloofelijk voorkomen wanneer ik aantoon (volgens zeeker schrijver) dat de Visschery alleen meer als agt Millioenen guldens 's jaarlijs in *Holland* brengt, en waar van meer als viermaal-honderd-en-vijftig-duizent menschen af hangen en de kost door moeten gewinnen. 1661.

Het Sevende Hoofd-Stuk. 1662.

WAnneer ik by mijn zelve overweeg, hoe veel voordeelen onse Ingezeetenen genoten hebben, zeedert het jaar van 1652 dat de Heer *JOHAN de WITT* in het hooge Staats bewind is gekomen, sta ik geheel verwonderd, en by aldien den leezer naukeurig agt gelieft te slaan op alle de Vreedens-Verbonden Handelingen, met zo veel Princen gedaan, zal hy zeekerlijk hier in met my van een gedagten worden, dat dit jaar geen van het minste is geweest, daar de werkzaamheid van zijn Ed^t. ten voordeel van 't land in uitblonk. En schoon wy reeds gezegt hebben

Vreede geslooten tusschen haar Hoog Mog. de Heeren algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden en die van Tunis, enz.

1662. ben, van hem niet overal in te melden, zo zijn egter alle de zaake zijn hand gegaan, en voor het grootſte gedeelten uitgevoerd.

De Heeren Algemeene Staaten in overweeging gekomen zijnde, hoe de drie Barbariſe Steeden, *Tunis*, *Tripoly* en *Algiers*, eenige jaren herwaarts veel ſchade aan onze Ingezetenen ter zee gedaan hadden, namen een beſluit, om de zelve, of door geweld van waapenen te dwingen, of met vriendſchap een voordeelige vreede met hen te ſluiten. Om dit uit te voeren wierd den dapperen Onder-Zeevoogd *de Ruiter* belaſt, om met een Vloot Scheepen derwaarts te zeylen, het geen kort daar na geſchieden. In Zee gelopen zijnde, zag hy veel Turkze rovers, maar konde de zelve niet agterhaalen, egter op de hoogte van *Tunis* komende, joeg hy een Turks Schip, de 3 halve Maanen, in de Bay aan ſtrand, het zelve verbrandende, en bequam 40, meeſt Nederlandſche ſlaaven. In 't laaſt van *Auguſtus* voor *Tunis* komende, wilden hy, gelijk hem verzeekerd was, de Turken, die ophet voorſz Schip waren, tegens Chriſtenen ſlaaven wiſſelen, waar over hy aan den Coning van *Tunis*, *Mahomet Baſſa* ſchreef, en by aldien zy nog andere Nederlandſche ſlaven hadden, dezelve op redelijke prijs te ſtellen, om die met geld te loſſen, alzo ook dat hy bevel had, om een Verbond met de zelve Coning aantegaan. Waar op den Coning vier bevelhebbers aan 't boord van *de Ruiter* zond, en na veel over en weer vaaren, wierd den 2 *September* 1662, een vreede geſlooten, tuſſchen den voorſz onder-Zee-voogd, uit de naam der Hoog Mog. Staaten, en den doorlugtigen *Mahomet Palcha*, Coning van *Tunis*, den uitſteekenden *Baſſa Double Lie Hadſie*, en de Edelen van de Douwane voorſchreve, beſtaande in 13 Hoofd-ſtukken, wiſſelden 16, en loſten 40 Nederlandſche ſlaaven, yder voor 137 ſtukken van agten.

Vreede met Algiers. Van daar voer hy met d'eerſte gelegentheid na *Algiers*, om insgelijks te doen, alwaar na agt dagen voor de Stad geleegen te hebben, de Vreeden, uit de naam der Hoog Mog. Heeren algemeene Staaten, met de Regeerende Heeren van *Algiers* maakten, op dezelve wijze als de voorgaande, beſtaande ook in 13 Hoofd-ſtukken, en wierd den 20 *November* door de *Baſſa*, den *Aga*, ende geheelen Raad onderteekend, met beding, dat de Scheepen van haar Hoog Mog. alleen maar hunne gely-

leybrieven hadden te vertoonen, en ganſch geen onderzoek on- 1662.
derworpen zoude zijn.

Onderwijle werkte men ſtark, zoo in *Vrankrijk*, *Engeland*, als *'sGravenhage*, tot een nader Verbond met de Coningen te geraaken, welke onze magtigſte en naaſt aangegrensde waaren. In *Vrankrijk* wierd aan de Gezanten van haar Hoog Mog. voorgeſlagen, dat yder Staat in zijn land, zo veele laſten op alle vreemdelingen mogt leggen als yder goetdogt, waar over zy 't eens wierden. Des anderen daags den 27 *April*, waare hunne *Excellentien* wederom ten huyze van den Heer *Cancelier* vergaderd, alwaar eindelijk na anderhalf jaar werkens, het Verbond geſlooten, en onderteekend wierd, door de wederzydſche gevolmagtigden. Van de Franſchen waaren, den *Cancelier Siguir*, de Maarſchalk van *Villeroy*, de Heeren *de Tellier*, *Lionne*, den Graaf de *Brienne*, *Delomenie* en *Colbert*. Van haar Hoog Mog. de Heere *J. van Gent*, *C. van Beuninge*, *J. de Hubert* en *Willem Boreel*. Het opſtel beſtond in 52 Hoofd-ſtukken, te lang om hier by te voegen, welke aanſtonds door jongheer *Seepeſtein* Edelman van hunne *Excellentien* aan de Heeren haar Hoog Mog. wierd toe gezonden, die het zelve in drie dagen overbragt, die voor deeze dienſt, de gewoonelijke vereering kreeg, beſtaande in een goude Keten. Zijn *Excellentie* den Graaf de *Thou* nam kort hier na zijn afſcheit van haar Hoog Mog. die hem beſchonken met een goude keeten en Penning, ter waarde van zes duiſent guldens, en zijn geheimſchrijver een van ſeshonderd, waar na de Heeren Raad-*Penſionaris de WITT* en *Vrijbergen* verzogt wierden om zijn *Excellentie* met een goet getal Koetſen uitgeley te doen.

De Heer *J. de WITT*, nevens de andere Heeren gevolmagtigden van haar H. Mog. over de handeling van 't Franſche verbond, deed aan haar Hoog Mog. 't volgende verſlag, wegens 't affonderlijk *Artijkel* den 27 van *April* geſlooten, dat zy het zelve naar gezien hadde tegens de onderrigtinge der Gezanten, ende de nader beſluiten van haar Hoog Mog. hen van tijd, tot tot tijd toegezonden, ende bevonden, dat het voorſchreve Verbond, ende afgezonderde *Artijkelen*, met de onderrigtingen ende nader beſluiten, in't geheel waaren overeenkoomende, waar op goedgevonden wierd het zelve aan de onderlinge *Provintien* bekend

1662. te maaken, om de uitwisseling desselfs Verbond te doen.

Het grootste verschil was, en dat het Verbond zoo lang tegen gehouden had, over het vatgeld, de Traan, en Baarden, waarom wy raadzaam vinden de overeenkomst hier in te laaten vloejen, als ook de *Artijkelen* van vrywaringe.

Byzonder *Artijkel*, raakende de belastinge van vijftig stuivers op yder Vatscheeps op de Scheepen der vreemdelingen, gaande uit de Haavenen van *Vrankrijk*.

Byzonder Artijkel wegens 't vatgeld.

DAar is gestipuleert geweest van wegen den Alderchristelijkste Koning, en geconsenteert door de Heeren Staaten Generaal van de Vereenigde Nederlandsche Provintien, dat de egaliteit de welke precieselijk moet geobserveert werden, in 't regard van de Onderdanen van d' een en van de andere Geallieerde, met de naturelle materie van Regten, Lasten en Imposition, volgens het 20 Articul hier agter aan volgende, heden geslooten, niet derogeren zal de Impositie van de 50 stuyvers per Vat, ende in Vrankrijk opgesteld, op vreemde Schepen, en dat d' Onderdanen van de Heeren Staaten der Vereenigde Provintien geobligeert zullen zijn de zelve te betalen, gelijk alle andere Vreemdelingen, of ten waar dat zijne Majesteit op de remonstrantien, die hem hier na mogten gedaan werden, wegens de gezeyde Heeren Staaten, de zelve examineren met die groote affectie, met de welke het hem belieft haar te honoreren, anders disponere: Maar zullen van nu af aan door zijn Majesteit gegeven werden de nootzakelijke ordre, ten eynde dat de gezeyde Impositie van de 50 stuivers niet geëxigeert nog gevordert werden van de Schepen en Onderdanen van de voorschreve Nederlantsche Provintien, als eenmaal voor yder reys, in het uytgaan en vertrekken van de Havens zijns Coningrijks, en niet in 't inkomen. Ende dat de zelfde Schepen, geladen met Zout, niet meer betalen zullen als de helft van de voorgemelde 50 stuivers: Op conditie, dat, zoo de gemelde Heeren Staaten ten propooste vinden, diergelijke Impositien te stellen op de vreemde Schepen, in haar Land komende, haar zulks vry zal blyven. Dog zullen niet mogen 't excederen in het regard van de Onderdanen van zijn voorschreve Majesteit den Tax, die haare Onderdanen in Vrankrijk betaalen. Blijvende het zelfde 20 Articul, in 't regard van alle andere Regten, Lasten en Impositien, tegenwoordig of toekomende, in zijn volle kragt en vigeur, zonder gelimiteert of geëxedeert te mogen wezen, door eenige andere exceptie of restrictie als hier boven geëxprimeert zijn.

Volgt

Volgt het 20 Articul van 't generaal Tractaat. 1662.

Ende ten dien effecte d' Onderdanen zijns gemelde Majesteit en die van de voorschreve Heeren Staaten Generaal, zullen vryelijk en liberlijk vermogen te frequenteren, met haare Coopmanschappen ende Schepen, op alle Landen, Plaatsen, Steden, Havens en Revieren van d' een en d' ander Staat, daar te brengen en te verkoopen aan alle Persoonen indistinctelijk, koopen, tranficqueren, en te transporteeren alle soorten van Koopmanschappen, Waaren, daar van d' inkomste, ofte uytgaan en transport aan alle Onderdanen van zijn Majesteit, of de gemelde Heeren Staaten niet en zal verboden zijn, zonder dat deze wederzijdse vryheit vermag gelimiteert of gerestringeert te werden, door eenige Privilegie, Octroy of eenige particuliere conceffie, ter exceptie alleenlijk van Walvis-Traan, den welken de Onderdanen van de voorzeyde Heeren Staaten Generaal in Vrankrijk niet en zullen vermogen te brengen nog te verkopen, in prejuditie van 't geaccordeerde Privilegie aan de Compagnie, geestabileert tot de Visscherye van den Walvis en vertieringe van de zelfde Traanen of Olyen, zoo lang als den tijd vervat in 't zelfde Privilegie, alrede door den Coning gegeven, zal duren. En zullen vervolgens d' Onderdanen wederzijds betaalen de gewoonelijke Regten, en andere die geimposeert zullen zijn door zijn Majesteit en des zelfs Successeurs, of door de gemelde Heeren Staaten Generaal, in de Landen van haare gehoorzaamheit in Europe, zonder dat de zelfde Onderdanen weerzijds gehouden zullen zijn meerder te betaalen, of andere Regten, Lasten, Gabellen, of Impositien, geen uytgezondert, op haare Persoonen, Goederen, Waaren, Schepen, ofte Landinge van dien, directelijk ofte indirectelijk, onder wat naam, titul of pretext dat het zoude mogen wezen, als die betaalt zullen worden door d' eygen en natuurelijke Onderdanen van d' een en van d' ander zijde.

Welke Articulen gelijke kragt en vigeur zullen hebben, als of zy in 't Corps en Lighaam van het generaal Tractaat, heden gepasseert, geinsereert waren. Gedaan te Parijs den 27 April 1662. Geteekent

Seguier. *J. de Gent.*
Villeroy.
de Lomonie. *C. van Beuningen.*
Tillier.
de Lionne. *J. de Hubert.*
de Lomenie.
Colbert. *G. Boreel.*

Lijste van de Tractaten, wegens de Vereenigde Vrye Nederlanden naar Vrankrijk gezonden, om aldaar in gevolge van 't 3 Articul van 't Tractaat, in den Jare 1662. tusschen den Koning en de Heeren Staaten Generaal geslooten, geguarandeert te werden.

1. TRactaat met Brandenburg, gemaakt den 4 September 1636. ter saaken van de Brandenburgse schult. 2. Item

1662. 2. Item, met Brandenburg in dato den 2 April 1632. over debetaling van CxxM. guldens van onkoſten, tot recuperatie van de Cleefſe Landen.

3. Tractaat met Sweeden, gemaakt den 1 September 1644.

4. Item, de ſecreete Articulen op 't voorſchreve Tractaat van de Jare 1640. wegens het Secours wederzijts te doen by turbatie van de Commercie ende Navigatie, in de Baltiſche Zee.

5. Tractaat van Guarantie met Sweeden, ende prolongatie van 't voorſchreven Tractaat Anno 1640. zijnde van dato den 15 Auguſti 1645.

6. Tractaat met Denemarken den 13 Mey 1645. gemaakt over de Horiſontſche Tol.

7. Item met Denemarken, in dato den 12 February 1647. over den Horiſontſche Tol, rakende de Zout-laſten.

8. Tractaat van Vrede met den Coning van Spangien, in dato den 30 January 1648.

9. Tractaat en Ligue defenſive met Deenemarken den 9 October 1649.

10. Tractaat van Marine met Spangien, den 7 December 1650.

11. Tractaat met Deenemarken den 27 September 1653. over de reſchiffie van de Tractaaten van redemptie der Tollen in den Horiſont.

12. Tractaat van Alliantie defenſive met Brandenburg, den 27 July 1655.

13. Tractaat met Sweeden, tot Elbing geſlooten den 1 Septdmber, Nieuweſtijl 1656. zijnde een renovatie van voorgaande Tractaaten.

14. Tractaat met Deenemarken den 17 Juny 1657. zijnde een Ampliatie van voorgaande Tractaaten.

15. Item, met Deenemarken den 15. April 1658. op de meeting der Schepen.

16. Tractaat met Engelant, den 6. February 1659. over de 3 Schepen de Poſtillion, Frederik en Francois en Jean.

17. Tractaat met Vrankrijk den 21 May 1659 over de als doen ſwevende differenten in 't Noorden, inzonderheit tuſſchen Sweeden en Deenemarken.

18. Tractaat met Sweeden den 29 October 1659. zijnde een Elucidatie en naeder verklaring van 't Elbingſe Tractaat.

19. Eodem die nog een Tractaat van verniewinge van Vrientſchap.

20. Tractaat met Engelant den 29 July 1656. over de als doen ſweevende differenten in 't Noorden, en inzonderhei tuſſchen Deenemarken en Sweeden.

21. Acten van verklaaring van Deenemarken, den 29 October 1659. over de Elucidatie van 't Elbingſe Tractaat.

22. Acte van de Sweedſe Commiſſariſſen van den 8 Martii 1660, waar by belooft word, dat geene Nederlandſche Schepen door de Sweeden eenige ſchade zal werden aangedaan.

De

DE bekragtiging was na *Vrankrijk* gezonden, dog den Coning weigerde die aan te neemen, door dien het opschrift hield *Au Sereniſſime Roy de France & de Navarre*, het geen hy zeide wel een eernaam te zijn, gewoon aan Duitsche *Vorſten* te geeven, en by gevolge, daar door beledigt, maar wilden niet anders beſchreeven zijn, als eenvoudig *Au Roy tres-Chreſtien*, en boven op maar alleen *Au Roy*, het welk wederom gezonden zijnde, wierd de zelve het volgende jaar eerſt uitgewiſſeld. Het genoegen ende vreugd die de *Franſchen* en *Hollandſche* Coopluiden hier overtoonden, was ongemeen groot, voornamentlijk die van de zout-pannen van *Sint Maarten*, en *Rochel*, door dien zy in plaats van 50 Stuivers in het toekomende maar 25 ſtuivers hadden te beraalen. En de eerſte maar 50 ſtuivers voor yder reis: en dat maar op de vollaade, en niet op leedige Schepen. 1662.

Dit verbond, ten genoegen der Hollandſche Ingezeetenen aldus geſlooten zijnde, wierd onderwijlen met alle ernſt aan dat van *Engeland* gewerkt, in welker tuſſchentijd zijn Majeſteit de Moordenaars zijns vaders vervolgden, en te regt ſtelden. Den Engelſchen *Gezant Downing* kennis gekreegen hebbende, dat drie der geweezene Conings Regters, (met naamen *Miles-Corbet*, *Okey*, en *Barchſtead*, welke laatſte bevelhebber vanden *Thour* was geweeſt,) zig in *Delft* ophielden, trok daar met eenige van zijne Edellieden, en vorder gevolg na toe, hebbende alvoorens toeſtemming verwurven van den Staat, om al zulke menſchen te mogen doen vangen. Daar gekomen zijnde, maakten de Overigheid eenige ſwaarigheid van zijn *Excellentie* de behulpzaame hand te bieden, dog zig ſterk genoeg bevindende liet het zelve door die van zijn gevolg uitvoeren, en zond de gevangenen over den *Briel* na *Londen*, het welk zijn Majeſteit zo vergenoegde, dat hy de *Gezanten* van den Staat by hem ontbood, en die in zijn ſlaapkamer geleid hebbende, deede zijn volk vertrekken, blyvende alleen ſtaan met de *Gezanten*, en zeide, *het is my ten hoogſte lief ende aangenaam geweeſt, te hooren, dat de Heeren algemeene Staaten, en voornamentlijk die van* Holland, *mijn belang zodanig ter herten hebben genoomen, en my zo verre verpligt, van de bewuſte drie Moordenaars van mijn overleedene Vader gevangen te doen neemen,*

3 Coning Moorders s in Delft gevangen.

1662. *en my herwaarts te zenden; zijnde het zelve een regtvaardige en Eedelmoedige daad; die in deeze en toekomende Eeuwen by een yder geroemd, ende gepreezen zal worden. En vinden my ten uiterſte verpligt om aan haar Hoog Mog. de Heeren Staaten der Vereenigde Nederlanden in 't algemeen, en aan de Staaten van* Holland *in 't byzonder, altoos te betoonen, dat ik hunne Vriendſchap ten hoogſte ben agtende, en in alle geleegentheid deeze gegeven verpligting zal zoeken te erkennen. Daar op voorſpreekende voegden hier by, ik beken ten uiterſten voldaan te zijn, over de groote aarſtigheid, die den Heer Raad, de* WITT, *Penſionaris van Holland, in deeze geleegentheid heeft getoond, enz.* Vorders verzogt zijn Majeſteit met een, dat haar Ed. Groot Mog. dog wel gelieften agt te ſlaan op de opvoeding des jongen Prins zijn neeve. „ Maar in *Holland* was „ *Prohibitivelyk* beſlooten, geen *recommandatie* van *Engeland* (om „ dat die al te *importuyn* ende *Fréquent* vielen) aan te neemen. Hunne *Excellentie* bedankten zijn Majeſteit hier over, met groote beleefdheid, eerſt voor haar Hoog Mog. ten tweede voor haar Ed. Groot Mog. en ten laaſten zeide zy, *wat de Heer Raad-Penſionaris van Holland aangaat, wy meenen verzeekerd te zijn, dat hy altijd uit zijn eige neiging luſt gehad heeft om zijn Majeſteit dienſt te doen, ende het zelve ook heeft getoond, zo haaſt dat zonder ondienſt van den Staat der Vereenigde Nederlanden heeft konnen geſchieden.*

De Heer JOHAN de WITT door den Coning daar voor bedankt. Aitzema 42 Boek Fol. 921.

Aanſpraak der Gezanten van den Staat wegens de Heer JOHAN de WITT.

De zelve *Gezanten* werkten onderwijl met groot verdriet, om tot een einde vande verſchillen te komen, door dien zy van het een op het ander uitgeſteld wierden, en te *Chelſij* buiten *Londen* met die der *Engelſche* te zaamen zijnde, deeden hun beklag, *dat de zaak zoo langen tijd op het ſluiten geſtaan had, en dat men die wederom tegen hield, met een ongegronden eiſch op twee Scheepen, de* Bon Avontuer *en* d' Esperance *te doen, dat haar Hoog Mog. de Coning alles ingewilligt had, wat hy begeerde, en noit hadden gedagt dat deze nieuwe uitvlugt op het Tapijt zoude worden gebragt, in een tijd dat de waereld niet anders wiſt, of men was in alles overeengekomen enz.* daar by voegende, *laſt te hebben van hunne affcheid te neemen*, om haar Hoog Mog. mondeling verſlag daar van te doen. Daar na verzogten hunne *Excellentien* aan zijn Majeſteit, om hunne brieven van affcheid. Den Coning zeide te geloven, dat zy voor hun vertrek wel nader bevel zoude bekoomen, dog dat het alles tot hunne dienſt was. Den *Cancelier* wat voorbaariger, antwoorde,

de

dewijl de Heeren Staaten de handeling om zulken kleine zaak ongeslooten lieten, zy des Conings Vriendschap niet heel hoog moesten waardeeren, ende dat hy de uitkomste Godt zoude bevoolen laaten, maar dat den Coning in alle gevallen, voor de Christen Waereld wel zoude konnen verantwoorden, indien eenige ongenugten en ongelegentheeden door het af breeken van deeze handeling ontstond. Hunne *Excellentie* voegden daar op, dat haar Hoog Mog. voor al de Waereld door hun gedrag hadden getoond, in wat waarde zy des Conings vriendschap hielden, en indien eenige ongeleegentheid uit het niet sluiten der verhandeling quame te ontstaan, het haar Hoog Mog. aan geen verantwoording zoude ontbreeken. De *Sweedsche Gezant Hannibal Zeestat*, dit ter oore komende, bood zijn bemiddeling aan, dog wierd gezegt, dat *deeze zaak door geen bemiddeling konde bewerkt worden.* De belang hebbende in de twee voornoemde Scheepen, welke zo lang de hinderpaal van het verdrag geweest was, ziende dat de Coning en de *Gezanten* van den Staat, geen ander verschil hadden als over hunne zaak, en dat zy na het verdrag van hunne Eisch niet veel krijgen zouden, voegden zig by de *Gezanten* van haar Hoog Mog. verklaarden t'eenemaal geneegen te zijn hunne Eysch op zulk een reedelijke wijze intestellen, dat men daar niets aanstoteljks in zoude vinden, zig onder werpende aan goede mannen, die zy verzogten dat hen toegevoegd zoude mogen worden. De 14 *September*, zijn hunne *Excellentie* wederom in onderhandeling getreeden, en door dien de *Engelsche* overtuygt waaren, van de overvloedige aanbiedinge der Heeren Staaten der Vereenigde Nederlanden, wierd eindelijk het Verbond geslooten en geteekend, het welk hunne *Excellentie* aanstonds met een van hunne Edellieden aan haar Hoog Mog. zonden, en door dien het in dit werk te veel plaats zoude beslaan, zal ik alleen maar zeggen dat het in 28 Hoofd-stukken bestond, en een afgezonderd *Articul*, het geen van inhond was, *dat alle Tapyten, Schildereyen, behangzelen, Huisraad, Juweelen, Kleynodien, Ringen, kostelijke gesteentens en goederen, toebehoorende de Coning van groot Brittagnien, by de algemeene Staaten, ofte imand van haar Ingezeetenen zijn, ofte na deezen gevonden zullen worden, de voorschreve Heeren Staaten belooven, in geendeley wijze de bezitters der zelve roe-*

1662.

Verbond met den Coning van Engelant geslooten.

1662. *rende goederen, den Coning toebehoorende, te zullen beſchermen, welke haar afgenoomen zullen worden op zodanige wijze, dat geen onbillikheid ofte onregtvaardigheid, aan die geene, welke gevergt zullen worden die van haar zelve wederom te geven, gedaan zal werden; en belooven de voorſchreve Heeren Staaten, het zelve zoo kragtelijk te zullen uitwerken, dat regt aan zijn Majeſteit gedaan werde, zoo veel als 't mogelijk zal zijn, zonder iemands nadeel; als ook de Moordenaars die in de lande van haar Hoog Mog. zijn ofte mogte komen, aan zijn Coninglijke Majeſteit over te leeveren.* Welkers bekragting den 21 *December* uitgewiſſeld wierd.

Wegens de uitwiſſeling van de bekragting der Vreede, met *Portugaal*, waaren veel aanmerkingen, onder eenige der *Provintien*, waar door de zelve langen tijd tegengehouden wierd, zoo dat de *Gezant* van den Coning, die den 28 *January* ten dien einde als in *'s Gravenhage* gekomen was, zig beklaagde, dat, dewijl hy de bekragting der Vreede den 25 *July* al ontfangen hadde, en zijn Majeſteit den 14 *February* de zelve al hadde doen afkondigen, hier opgehouden wierd, zonder te weeten om welke oorzaake, zeggende met een, dat den Coning, zedert de afkondiging, alle Vyandlijkheeden tegens de Staat hadde verbooden, en verzogt den 25 *October*, wanneer de tijd van uitſtel verloopen was, nogmaals de uitwiſſeling te doen. De Heeren van *Zeeland* hadden nog geen beſluit genomen, zo dat zijn *Excellentie* verzogt wierd, nog een korten tijd geduld te hebben. Den 11 *December*, is aan haar Hoog Mog. het verſlag gedaan door de Heer *JOHAN de WITT* en d'andere Heere gevolmagtigde van den Staat, wegens de zaaken van *Portugaal* en de Weſt-Indiſche maatſchappy, agtervolgens het beſluit van den negenden dezes, zijnde in geſprek geweeſt met de Heeren gevolmagtigde der *Provintie* van *Zeeland*, die de uitwiſſeling der bekragtinge van Vreeden volkomentlijk toe ſtonden, waar op de Heer *JOHAN de WITT*, nevens de andere Heeren gevolmagtigden verzogt is, om het zelve op een behoorlijke wijze te doen. Den 12 *December*, hebben de Heeren van de *Ooſt-Indiſche Maatſchappy* een omſtandig verhaal gedaan, hoe haare zaaken in *Ooſt-Indien* ſtonden, ten aanzien van de Vreede met *Portugaal*; te kennen geevende, dat aldaar wel ligt by het zelve eenige onderneemin

* De Heer Johan de Witt doet verſlag aan haar Hoog Mog. over de zaaken van de Weſt Indiſche Maatſchappy en Portugaal.

Wort van haar Hoog Mog. verzogt de uitwiſſeling van de vredens bekragtinge te doen.

neemingen ter hand genomen zoude mogen zijn, het welk na- 1662.
maals eenige verwijdering zoude geeven, by aldien niet nau-
keurig op den tijd wierd gelet. Den 15 *December* heeft de Heer
JOHAN de WITT, nevens de andere Heeren gevolmagtigden, Het geen den 15 December geschied.
ingevolge des besluits van den 25 *October* laast leeden, verslag
gedaan; dat zy de gemaakte bekragtinge der Vreeden, tegens
die des *Gezants* van *Portugaal* uitgewisseld hadden, overleverende
de zelve van den Coning en Coninginne moeder van *Portu-*
gaal geteekend, als ook die van het afzonderlijk *Artijkel*, ra-
kende een meenigte *Brasilichout*, toebehoorende *N. Brest*, waar
op beraadslaagd zijnde, hebben haar Hoog Mog. de voorschre-
ve Heeren Gevolmagtigde, voor de genoome moeiten bedankt,
ende is voort goed gevonden, dat dezelve bekragtinge, van *Por-*
tugaal, ter *Griffie* van haar Hoog Mog. zoude weggelegt worden,
dierhalven wierd den *Gezant*, door den *Agent de Heyde* verzogt, Wort van Haar Hoog Mog. bedankt.
de voorschreve *Portugaalsche* bekragtinge uit dezelve taal, in de
Latijnsche ofte Fransche over te doen zetten, ende met zijn
eigen hand de waarheid van dien te bevestigen. Aanstonds wierd
met een bevel gegeeven, van een opstel te maaken, om de ge-
zeide Vreede af te kondigen, en volgens het gebruik van 't
Landt gedrukt, al omme gezonden, verkondigd, en aange-
plakt te werden, gelijk den Staat ook zoude doen opmaaken
ende aan zijn *Excellentie* overleeveren, de uitwisseling van het
gemelde afgezonderd *Artykel*.

Den 22 *December*, verzogt den gemelden *Gezant* van *Portugaal*
aan de Heeren gevolmagtigden drie zaaken; Eerstelijk, dat
van de *gemaakte Vreede* kennis in *Oost-Indien* gegeeven mogte wer-
den: ten tweede, dat de bekragting mogt aan zijn Coning
gezonden worden: op dat men de zaaken aldaar tot de betaa-
linge mogte schikken: maar dat voor de afkondiging der Vree-
de, hy de bekragting niet konde zenden. Ten derden, dat hy
verscheide zaaken voor te dragen had, welke eenige den Co-
ning, eenige de uitvoering van het *vijf-en-twintigste Artijkel*, en Klagte van de Princesse Weduwe van Oragnien aan haar Ed. Gr. Mog.
meer andere toevallen, uit de vrede spruitende, raakten: en dat
hy zulks, voor de afkondiginge der Vreede, niet konde doen enz.

De buite Landsche twisten en verschillen door zijn Edele
voor 't meeste gedeelte dusdanig uit de weg genoomen zijnde,

1662. gaven de binnelandſche hem wederom veel te doen. Den *Seventienden July*, vernieuwde haar Hoogheid de *Princeſſe Weduwe van Oragnien*, uit de naam des Conings van *Engeland* en *Keur-Brandenburg* ende haar eigen (voortvaarende in de goede zorge voor den Heere *Prince*) de zaake aan de vergadering van *Holland*, beſtaande voornamentlijk in 't volgende.

Hoe het by na twee jaaren geleeden was, dat zy met een groot verlangen het uitwerkſel te gemoet gezien had, van de Edelmoedige verklaaringe die hunne Ed. Gr. Mog. op den 27 en 29 *September* des voorleeden jaars hadden gelieven te doen; raakende de opvoeding van haare nog minderjaerigen zoon, den *Prince van Oragnien*, nadien zy hadde gezien, hoe *Solemneelijk* hunne Ed. Groot Mog. naar voorgaande beraading en goedvinding van de Heeren uit de *Ridderſchap*, als ook van de onderlinge Vroedſchappen, van alle Steeden hebben gelieven te beſluiten, de voorſchreeve opvoeding by der hand te neemen enz.

Ende of nu wel naderhand door het ſchielijk afſterven van zijn Vrouw Moeder, loffelijker gedagtenis, ende verſcheide andere toevallen, deeze zaak eenigſins wederhouden was, zo verklaard zy, haar te verblijde in de goede meening die hunne Ed. Groot Mog. tot de *Prince*, en des zelfs goede opvoeding hadde, en dat dezelve daar omtrent, niet verminderd was; dat zy daarom de zaake wederom was leevend maakende, en dewijl de andere Hooge meede-voogden haar *Hoogheidt*, gelijk bekend was, alle het bewind en beſtiering in de Voogdy hadden opgedraagen, ende aanbetrouwd, haar zeer onverwagt en ſmartelijk was voorgekomen, *als of zy, ofte yemandt van de hooge Meede-voogden ongaarne zoude zien, dat hunne Ed. Groot Mog. de handen aan de voorſchreeve opvoedinge zoude ſlaan.* Want of wel op haar voor ende naar-geuytte gevoelen, op het ſtuk van de voorſz opvoeding, eenige uitbreidinge waare gemaakt, daar zy haar niet hadden konnen na ſchikken, zoo zoude het dog voor haar, niet alleen als Grootmoeder, maar ook gelijkelijk als Vader en Moeder, te harde en onverantwoordelijke zaak zijn, *van de opvoedinge en opſigt van deeze minderjaarige Prince ſig geheellijk te laaten uitſluiten, gelijker wijs haar dat*

ten

en deele was voorgehouden, maar zy was van hunne Ed. Groot Mog. in tegendeel verzeekerd, dat niemand in de Vergadering van haar Ed. Groot Mog. was zittende, die maar oit gevoeld had, wat het was een vaaderlijk ende moederlijk hert te dragen over kinderen, ende nog te meer over een eenig na-gebleeve Mannelijk Spruytje (daar de geheele *hoop van zoo een oud, doorlugtig ende vermaard Princelijk Huis is op beruſtende*) dewelke niet in diergelijke gevalle alzo veel ſwaarigheid zoude vinden als zy, om dat wel in agt te neemen; en dat het ook tot merkelijken *dienſt van den Staat zoude ſtrekken*, wanneer haar Ed. Groot Mog. gelieſde volgens het beſluit, het opzigt over de minderjaarige Prince te neemen enz. en *dat zy met deeze verklaring genoegzaam gezuiverd agte te zijn, tegens de geene de welke haar t' eeniger tijd zouden willen ſchult geeven, als of zy't aan yets hadden laten ontbreeken dat door de voorſz. Ed. Groot Mog. zoo loffelijken beſluit zonder uitwerkzel was gebleeven.* 1662.

Des onaangezien hebben de Heeren van *Holland* agtervolgd, van zig, om eenige gewigtige reeden, met die zaake niet te moeijen.

Zeelandt yverzugtig zijnde, dat zy buiten de voogdy des Prins was geſlooten, en uit *Holland* alleen 4 Heeren daar toe aangeſtelt waaren, toonde haar ten hoogſten gebelligt, en door dien eenige verſchillen opreezen wegens de zaake van de Hove van *Juſtitie*, aangaande het beſtellen of te niet doen der hooge ampten van *Stadhouder* en *Capitein Generaal*. Zoo rees de twiſt zoo hoog, dat men genoodzaakt was dit vuur, eer het in een felle vlam geraakten uit te bluſſchen, waar over dat de Staaten der zelve *Provintie* in zeer ſtark getal in 's Gravenhage zijn gekomen, en na verſcheide by een komſte in het huis van den Heer Raad-*Penſionaris de* WITT nevens zijn Ed. gehouden te hebben, zijn de zelve by voorraad vereenigt, op deeze wijze. Verdrag met Zeelant en Holland wegens 't Hof van Juſtitie.

Accoort tuſſchen de Heeren Staaten van Holland en Zeeland, wegens het Hof van Juſtitie en de Verkieſinge van den Prins van Oragnien.

ALzoo zeekere different is ontſtaan en nu veele Jaren heeft getrotteerd tuſſchen de Heeren Staaten van Hollandt en West-Vrieſlandt ter eenre, en de Heeren Staaten van Zeelant ter andere zijde. over de Magt en het Regt, 't welk dezelve reſpectivelijk zoude competeren, om de Hoven van Juſtitie te mogen ordoneeren, 't geene dienſtig zoude mogen werden geoor-

1662. geoordeelt in regart van diverſche Perſoonen en zaaken, concernerende haare particulieren Provintien, en de hoog-gemelde Heeren Staaten tot nog toe daar over den andere niet wel hebben konnen verſtaan, en nogtans tot voorkominge van veele moeyelijkheden en verdere verwyderingen dien aangaande, hoe eer hoe liever dient geprovideert, en by dezelve occaſie verdere gronden, van eenigheit en vertrouwde Correſpondentie gelegt: Zoo iſt, dat dezelve Heere Staaten reſpective met den anderen zijn verdragen en geaccordeert:

1. Dat voor het toekomende by proviſie en zonder prejuditie vande Geregtigheden van de reſpective Provintien by de Hoven van Juſtitie, in de Jurisdictien, haar gedefereert, zullen continuëren, volgens en op d' originele Inſtructien, mitsgaders de Accoorden en Tractaaten, daar op gemaakt, zonder dat in dezelve Inſtructien ofte Verdragen eenige veranderinge, verminderinge of vermeerderinge, en zulks daar by, ofte af, zal mogen worden gedaan, dan met voorgaande communicatie, advijs ende verwilliginge van beyde Provintien.

2. Dat niettemin de reſpective Heere Staaten van de voorſchreve Provintien zullen vermogen de voorſchreve Hoven te gebieden en te ordonneren, 't geene de zelve tot de meeſte ruſt van haare particuliere Provintien zullen oordeelen te konnen ſtrekken in zaken, daar van de voorſchreve Inſtructien en Verdragen niet en vermelden, als mede, zoo wanneer de hoog-gemelde Heere Staaten zouden mogen bevinden de voorſchreve Hoven haar iets aan te matigen, 't geene geoordeeld zoude mogen werden te gaan buiten den text of de meninge van dezelve Inſtructie en Verdragen niet en vermelden, als meede, zoo wanneer de Hooggemelde Heeren Staaten zouden mogen bevinden de voorſz. Hooven haar iets aan te matigen, 't geene geoordeelt zouden mogen, werden te gaan buiten den text ofte de meeninge van dezelve Inſtructien en Verdragen, en dat dezelve Hoven gehouden zullen wezen aan de voorſchreven Bevelen en Ordonnantien te defereren, ten ware nogtans de Heere Staaten van d' andere Provintien haar daar by in 't regart, 't zy voor haar zelven of voor haare Ingezeten, bevonden beſwaart en geintereſſeert en conſequentelijk daar tegens mogten komen te formaliſeren, en dat, in 't zelve geval daar van kennis en advertentie gedaan zijnde aan d' een of d' ander van de Hoven, dezelve gehouden zullen zijn hooggemelde Heeren Staaten in haare klagten en grieven te hooren, zonder het voorſchreve eerſte gedaane bevel vorder te pareren, tot dat by beyde de Provintien na voorgaande concert ende communicatie anders zoude mogen werden verſtaan, en haar genotificeert.

3. En geconſidereert in de voorſchreven Verdragen, en particulierlijk in 't proviſionele Accoord van den Jaare 1607 verſcheide conſiderable poincten zijn ter neder geſteld, derogatoir van de originele Inſtructie van den Hove, en ſtrekkende tot merkelijke commoditeit van de gemeene Ingezetenen van de Provintie van Zeeland, daar by de Heeren Staaten van

van Holland en West-Vrieslant oordeelen, dat dezelve Provintie zoude genieten, dat het over zulks de Heeren Staaten van Holland en West-Vriesland vry zal staan, om binne den tijt van een Jaar, naar dato dezes, mede zoodanige Poincten boven of contrarie de voorschreve Instructie ter neder te stellen en op te geven, als dezelve na de constitutie van haare Provintie, en ten goeden van de Ingezetenen van dien, zullen oordeelen te behooren, ende daar in van de zyde van de Heeren Staaten van Zeelant, na voorgaande communicatie, mede zal worden bewilligt, mits alleenlijk, dat daar by niet werde geprejudiceert of verkort, de Regten en Privilegien van de zelve Provintie van Zeelant. 1662.

4. Ende nademaal de Instructie van beide de Hooven van Justitie, mits het verloopen en verandering van tyden, veele Articulen, behelzen, die jegenwoordig niet applicabel nog ook gepractiseert konnen werden, dat dezelve mits dien door Gecommitteerde van beyde Provintien gerevideert, en na uitligtinge van de poincten, met deze tijt komende te cesseren, op den name van de Heeren Staaten van beide de Provintien, van nieuws gearresteert en uitgegeven zullen werden.

5. Vorders, dat de respective hoog-gemelde Heeren Staaten met blijtschap gedenkende aan de salutaire en gezegende effecten, die voor dezen gereshulteert zijn uit de sincere en Broederlijke correspondentie en eenigheit, die van outs tusschen beide de Provintien is geweest (als welkers Intresten inseparabelijk aan de anderen zijn geanexeert) de voorschreven vertroude correspondentie by deze gelegentheit des tijds zullen doen revisieren, en dezelve voorts cultiveeren op de goede gronden van trouwe en liberteit, daar op die by haare Voorzaaten en Prædecessеurs is begonnen en gelukkiglijk agtervolgd, en zulks in alle zaaken van merkelijke importantie en inzigt concernerende, 't zy beide de Provintien in 't particulier, voortaan zullen gaan en resolveeren met onderlinge communicatie en concert, mitsgaders op alle bedenkelijke wegen d'een des anders voordeel bezorgen en 't quaat afweeren.

6. En alzoo by jegenwoordige conjuncturen van tyden en zaaken zeer considerabel is, de deliberatie op 't aanstellen van een Stadhouder en Gouverneur over de gemelde provintien, en dat ook tot onderhoudinge van de voorschreve nodige correspondentie dienstig is, dat daar toe niet anders werde geprocedeert, dan met voorgaande gemeene advyse en onderling concert: Zoo is meede goed gevonden, dat, gelijk zulks altijt voor dezen is geschiet, 't zelve ook voortaan ter goeder trouwen zal werden gepractiseert, en specialijk, dat tot voorkominge van alle verdere verwyderinge en onlusten, ten respect van de illatien van de voorschreve eminente Bedieninge, te doen aan den Heere Prince van Oragnie, 't zy by designatie of anderssints, geene deliberatie zal werden aangesteld, ter tijd en wijle toe dezelve zal gekomen zijn tot volle 18 Jaaren, en als dan behoorlijk reguard genomen zal konnen werden op zijn capaciteyt, en andere consideratien meer, daar toe nootzakelijk gerequireert.

1662. 7. Gelijk ook werd verſtaan, dat zoo wanneer ter Generaliteit eenige deliberatie zoude werden gehouden, op 't ſtellen van een Capitain Generaal, daar inne niet anders zal konnen werden gedaan of gereſolveert, dan by onderling gevolg en eenparige Stemmen van alle de Bondgenooten: En in ſpecie, dat de zake op 't voorſchreve important Poinct gezamentlijk ter Vergaderinge van haar Hoog-Mog. daar heenen zal werden gedirigeert, dat ten reſpecten van de collatie van de voorſchreve bedieninge te doen, aan den perſoon van den hoog-gemelde Heere Prince van Orangie, geene deliberatie en werden aangeſteld, 't zy by deſignatie of anderſints, ter tijd en wijle toe, dat de zelve zal gekomen zijn tot zijn volle 18 Jaaren als vooren.

8. En nademaal van wegen de Hoog-gemelde Heeren Staaten van beyde de Provintien ten weder zijden opregtelijk is verklaart, dat haar reſpectivelijk competeerd de faculteit en vryheit, om ter expiratie van de voorgeroerde 18 Jaaren, elk in haar regard, ten aanzien van de Collatie der bewuſte eminente Bedieninge aan den hoog-gemelden Heer Prince van Orangien, zodanig ter eenre ende andere zijde te diſponeren, als de zelve ten meeſten dienſte van den Lande zullen bevinden te behooren, zoo werd by dezen mede verklaard, dat haar dezelve faculteit en vryheit door deze jegenwoordige verbinteniſſe niet en werd benomen of verkort, mits dat zoo wanneer d'een of d'andere Provintie, na 't verloop van de voorſchreven tijd, genegen mogte werden dien aangaande affirmativelijk te diſponeren, daar in volgende den inhouden van 't bovenſtaande 6. Articul niet anders en werde geprocedeert, dan met voorgaande gemeene advyſen en onderling concert.

Aldus veraccordeerd en geſlooten, tuſſchen de Gedeputeerden van de Staten van Hollant en Weſt-Vrieſland ter eenre, en de Gedeputeerden van de Heeren Staten van Zeeland ter andere zijde, met wederzijdſe beloften, die elk by de Hoog-gemelde Heeren Staten hare Committenten te zullen doen aggreëren, en daar behoorlijke Inſtrumenten van Ratificatie uitwiſſelen, binnen de tijt van twee maanden. t' Oirkonde der waarheit hier van gemaakt, en ten wederzijden behoorlijk onderteekend, twee eens-luidende Inſtrumenten. In 's Gravenhaage den 28 September, 1662.

Van welke voorſchreeve overeenkomſt, by de Leden, yeder een afgeſchrift verzogt wierd, om tegens d'aanſtaande Vergaderinge op de uitwiſſelinge van 't zelve verdrag behoorlijk gevolmagtigt ende gelaſt te komen, is henluiden 't zelve toegeſtaan, ende is voorts op 't gemelde berigt goedgevonden ende verſtaan, dat zeekere brief van den Heer Raad-*Penſionaris* van *Zeeland*, op den veertiende der voorlede maandt, aan den Raad-*Penſionaris* van haar Edele Groot Mog. geſchreeven, onder anderen

tot

tot verpligtinge van 't zesde, zevende ende agste Artijkel van 't voorschreeve Verdrag, alhier mede zal werden ingeslooten, om t' allen tijden te konnen dienen tot naarigtinge, zulks ende daar 't zelvè zoude moge te passe komen. Luidende, 1662.

MYN HEERE,

Brief van den Raad-Pensionaris van Zeeland aan den Heer Raad-Pensionaris de WITT.

Naar dat ik U Edelheids Missive van den vierden dezer hebbe ontfangen, hebbe ik den innehouden van dien, niet alleen by my zelve wel rijpelijk geëxamineert ende overwoogen, maar ook met eenige van de Principaalste Regenten alhier, ende vooral met de Heeren van de Raaden daar over geconferreerd, omme met te meerder steunsel ende asseurantie mijne reskriptie te mogen instellen.

U Edelheit mag zig wel verzekerd houden, dat de intentie van de Heeren Staten van Zeeland geensints en is, van haar in eenige deele van nu af te verbinden ofte engageeren, ten respecte van het Stadhouderschap, naar dat zijne Hoogheid den ouderdom van agtien jaaren zoude hebben bekoomen; maar ter contrarie, wel expresselijk verstaan, dien aangaande hare vryheid te willen behouden, gelijk uit de overgezondene conclusie, byzonderlijk in't laatste, evidentelijk kan blijken.

Ook kan ik U Edelheid wel verzeekeren, dat de verklaringe in 't zevende articul van het geconcerteerde gedaan (ten effecte, namentlijk, dat zoo wanneer ter Generaliteit eenige deliberatie zoude werden gehouden op het stellen van een Capitain Generaal, daar inne niet anders zoude konnen werden gerezolveert dan by onderling gevolg, ende eenparige stemmen van alle de Bondgenoten) ook naar de uitgedrukte opinie van de Heeren Staaten van Zeeland geensints met de voorschreeven tijd van jaaren zouden wezen bepaald, maar generalijk ende zonder eenige limitatie van tijd zy te verstaan, gelijk mede onze particuliere meeninge in 't concerteeren is geweest.

Nu, wat aangaat het Point van de educatie, daar in ik niet verneeme dat eenige veranderinge van deeze zijde is te verwagten, ende of wel schoon by uwe Edelheidt in de voorschreeve Missive, daar toe verscheiden reedenen zijn gealleegeert, zoo oordeeld men nogtans alhier, dat de zelve (onder correctie) op 't cas subject niet en quadreren, vermits de Heeren Staaten van Zeeland (gelijk ook in de conclusie notoirlijk wert gezegt) haar geensints willen aantrekken de zaken van de Tutele, ende vervolgens de disputen die daar over tusschen haar Edele Groot Mog. en de Voogden van de Heere Prince zijn gemoveerd, maar alleen geern benevens haar Edele Groot Mog. zouden bezorgen dat den zelven Heere Prince als hy by beide de Provintien, t' zijner tijd tot bekledinge, ende uitvoeringe van de bewuste eminente bedieninge zoude mogen werden beroepen, daar toe wel geschikt, ende gefatçonneert zoude mogen treden, 't welk, gelijk wy niet en twijffelen, of met d' intentie van de Heeren Staaten van Holland ende West-Vriesland mede over een komt, zoo en konnen alhier geen redenen werden bedagt, waarom by haar Ed. Groot Mog. in de voorschreeve Educatie (abstractive genomen, en gesepareert van de Voogdijschap) verdere dificulteit zou-

1662. *den werden gemaakt; ook wert geoordeeld, dat als van deze zijde zoo liberalijk wert geconsenteert in den inhoude van de zesde en zevensde Articulen van 't concert, beide wezende van zoo essentiele importantie, ook van wegen haare Edele Groot Mog. tot bevorderinge van de oude eenigheid ende Correspondentie niet minder behoorde te werden gecontribueerd, en zonderlinge niet geweigerd een Poinct, 't welk by haar Ed. Groot Mog. zelve gesustineert is voor den dienst van den Lande op 't hoogst nodig te wezen, want wat het geconcerteerde op 't stuk van de justitie aangaat, dien aangaande is niet gestelt op 't papier, dan 't geene dat beide de Provintie in kragte van de Societeit, naar regten egualijk competeerd en ook strekt tot haar gemeene besten ende securiteit.*

Zoo veel tot voldoeninge van 't verzogte esclaciſement, daar op haar Edele Groot Mog. ende ook U Edelheit volkome staat komen maaken, ende zoo de zelve dien onverminderd, nog van gevoelen zoude blijven, dat daar op het groote werk niet zoude konnen werden gestooten, en vervolgens alle by een komste verdienen gedeclineerd, zoo wenschen de Heeren Raade alhier, daar van, hoe eer hoe liever, te mogen werden onderrigt, ten einde by ordre aan de respective Leeden, dien aangaande, notificatie mogte werden gedaan, dien 't zelve zekerlijk zeer vreemt zouden voorkomen, als die gemeent hebben tot conservatie van de voorschreeve eenigheit ende vryheit alles't geene men in æquiteit van haar konde verwagten, in deezen te hebben gedefereert dies ik ook moet getuigen, ende ook is 't voor my onmogelijk de zaake verder te brengen. Moet de zelve op dat eenig Poinct afgesneeden werden 't zal my van herten leet weezen, ende beyde de Provintien zullen altijd beklaagen; aut nunc, aut nuncquam, quare obsecro te agas prudenter; & feras me, sin minus, manum a tabula. Sat Patriæ priamoque datum est, vale, vir eximie. Cumdilectis sima ac dilectis omnibus, ac, nisigrave est, rescribe quam primum. *Ik zal door Godes genaade altijd blijven, die ik ben,*

Mijn Heer, U Edelheits ootmoedige dienaar,
en was geteekend
ADRIAAN VETT.

In Middelburg
den veertienden
Augusty 1662.

En, dewijl de meeste zaaken hier in verhandeld, tusschen de Prins en Vrije-Staatgezinde zijn rollende, moet ik den leezer aanwijzen wat voor besluit haar Ed. Groot Mog. deezen dag omtrent de voogdy des Prins genomen hebben.

Verklaringe van haar Ed. Groot

„ Den *Raad-Pensionaris* heeft gerapporteerd, dat de Heeren al-
„ hier aanweezende Extraordinaris en ordinaris Gedeputeerden
„ van *Zeeland* aan de Gecommiteerden van Haar Ed. Groot Mog.

inde

„inde Conferentien, volgens voorige Resolutien, in datis den
„veertiende en agtiende deezer loopende maand, met dezelve 1662.
„gehouden, zeer instantelijk hadden verzogt, dat de Welgemel-
„de Provintie, om reedenen en intresten breeder by monden gede- Mog: tegens Zeeland, wegens de Voogdy-schap van de Prins.
„duceerd, nevens haar Ed. Groot Mog. onder behoorlijke pro
„portie werden geadmitteerd inde *Educatie* ofte opvoeding ende
„*Instructie* van den Heere Prince van *Oragnien*, ende daar op ne-
„vens meer andere redenen van wegens deeze Provintie verklaart
„zijnde, dat haar Ed. Groot Mog. *Zelfs tegenwoordig de* * *Tutele en-*
„*de Educatie over den Hoog-gemelden Heere Prince niet waaren Exercecren-* * Voogdije
„*de*, de welgemelde Heeren Gedeputeerde van *Zeeland*, vervol-
„gens daar op hadden verzogt, dat de Heeren haare Principaalen
„van nu af aan verzekeringe zoude mogen werden gedaan; van
„dat zoo wanneer haar Ed. Groot Mog. naarmaals wederom
„zouden treeden tot de *éxercitie* van de *Opper-Voogdyschap* over den
„meer Wel-gemelde Heere *Prince*, ende dien volgens meede de
„*Educatie* ende *Instructie* van desselfs persoon wederom by-der-hand
„te nemen, in zulk een cas de Hoog-gemelde Heeren Staaten
„haar Committenten, daar inne als dan, nevens haar Ed. Groot
„Mog. als boven, zouden werden geadmitteert; dat daar over
„verscheide reedenen gewisselt en debatten gevallen zijnde, ein-
„delijk door de gemelde Heeren Gedeputeerden van *Holland* en
„*West-Vriesland*, daar op aan de Wel-gemelde Heeren Gedeputeer-
„den van *Zeelandt*, tot demonstratie van haare exuberante ge-
„negentheit, om de meer-Hoog-gemelde Staaten van *Zeeland*
„deezen aangaande, zoo veel doenlijk te believen, aanbiedinge
„was gedaan, om de zaaken ter Vergaderinge van haar Ed. Groot
„Mog. daar heenen te helpen dirigeeren, ten einde de gemelde
„Heeren Extraordinaris en ordinaris Gedepureerden van *Zeeland*
„op het voorschreve haar verzoek tot antwoord zoude mogen
„worden toegevoegd; dat *zoo wanneer haar Ed. Groot Mog. naarmaals*
„*wederom zoude mogen komen te treeden tot d'Exercitie van de Opper-*
„*Voogdyschap over den Hoog-gemelden Heer Prins van Oragnien, ende dien*
„*volgende meede tot d'Educatie ende instructie van des zelfs persoon, als*
„*dan ten opsigte van het Notabele interest van de Meer-gemelde Provintie*
„*van Zeeland, by haar Ed. Groot Mog. in alle Zaaken van gewigte, concer-*
„*neerende de voorschreve Educatie ende instructie van de Persoon van den*

1662. » *zelven Heer Prince, met de Hooggedagte Heeren Staaten van Zeeland ge-*
» *procedeert zouden werden, in alle Fraternelle ende vertrouwde communi-*
» *catie ende Correſpondentie* : dat daar op by de Meer-gemelde
» Heeren Gedeputeerden van *Zeeland*, zoo by monde als by
» ſchriftelijke Memorie was verklaard (op præſuppoſitie van
» dat, zoo wanneer haar Ed. Groot Mogende het poinct van
» de voorſchreeve *Educatie* zoude mogen werden gedefereert, in
» zulker voegen als zy dezelve voor deezen hebben geexerceerd,
» haar Ed. Groot Mog. als dan, ook geneegen zoude weezen, de
» voorſchreeve *Educatie* aan te neemen:) zy Heeren van Zeeland
» te vreeden waaren, op 't Cas ſubject, de voorſchreeve preſentatie
» te accepteeren, ten zulken effecte, dat haar Ed. Groot Mog.
» op alle zaaken, raakende de voorſchreeve *Educatie*, met den ge-
» volge ende aankleeve van dien, met de hooggemelde Heeren
» Staaten zullen gaan *op de voet van't accoord*, huiden tuſſchen beide
» Provintien gemaakt, in alle *fraternelle ende vertroude Communicatie*,
» *ende vertroude Correspondentie*, ende dat op de voorſchreeve ge-
» maakte preſuppoſitie by de Heeren Gecommitteerden van haar
» Ed. Groot Mog. verklaard zijnde, dat aan de Heeren haare
» Committenten, dien aangaande, als weezende een *Domeſtijke*
» zaake bleef gereſerveerd d'abſolute vryheid, om daar omtrent
» zoodanig ter eene ofte ter andere zijde te disponeren, als de zel-
» ve ten meeſte dienſte van de Landen zoude bevinden te beho-
» ren, de zake voorſz by de voorſz gedaane preſentatie was verblee-
» ven. Waar op gedelibereert zijnde, is goet gevonden ende ver-
» ſtaan, dat de meergemelde Heeren Gedeputeerden van *Zeeland*,
» op 't voorſchreeve haar verzoek, tot antwoort zal werden toege-
» voegd; dat zoo wanneer haar Ed. Groot Mog. namaals weder-
» om zoude mogen komen te treeden, tot de *exercitie van de Opper-*
» *voogdÿſchap*, over de hooggemelde Heer *Prince van Oragnien*, ende
» dien volgende tot de *Educatie* ende *Inſtructie* van des zelfs per-
» ſoon, als dan, ten opzigte van het notabel Intereſt van de meer-
» Hoog-gemelde Heeren Staaten van *Zeeland*, ofte haar geauthori-
» zeerden, geprocedeert zal werden *in alle fraternelle ende vertrouwde*
» *communicatie ende Correspondentie*. Accordeerd met de voorſchreeve
» Reſolutie, ende geteekend.

HERB. van BEAUMONT.

Om

Om de bekragting van het voorſchreeve verdrag te maken hadden die van *Zeeland* groote oneenigheit onder de Steeden, woelende dan den een tegen den ander, egter was dit afgedaan en wiert daar, zoo by voorraat voorgehouden. 1662.

Den Heer Raad-*Penſionaris de WITT* was ook van haar Hoog Mog. gevolmagtigd om de verſchillen af te doen die tuſſchen de Graaf ende Steden van *Ooſt-Vrieſland* waren ontſtaan, waar over hy den tienden Juny, des voorleedene jaars, verſlag aan de Hoog-gemelde Heeren haar Ho. Mog. gedaan heeft. Deze Graaf, zoo wel als den oude, was nog nooit gehuldigd, en eiſchten vande Stadt veel jaaren onbetaalde † erkentenis-gelderen, bedragende jaarlijks *Ses-en-twintig hondert* rijksdaalders; en van de Steden de onkoſten, omtrent de jaaren vier ende vijf-en-veertig gedaan, door't aannemen van volk, tot uitdrijving van de *Heſſiſche*; waar over, door inzigte van de Huwelijks beloften, doenmaals nog ſtaande, tuſſchen de Vorſt ende de Princeſſe *Henrietta van Oragnien*, eenige beſluiten in weerwil van de Steden alhier gemaakt waaren. De Steden daar en teegen eiſchte vergoeding van veel indragten, by de Graafelijke gedaan, in haar Regten ende wetten tot een groot getal aangewaſſen.

De Heer *JOHAN de WITT* gevolmagtigd nevens de andere Heeren om de verſchillen tuſſchen de Graave en Steden van Ooſt-Vrieſlant af te doen

† Recognitien.

Deeze tweeſpalt veroorzaakten zoo veel oproer in *Embden* en de omleggende plaatſen, dat men niet als van vegten en ſlaan tuſſchen de twee verſchillende hoorden, en in *'s Gravenhaagen* wierden alle dage nieuwe klagten weederzijds gedaan, waar over Haar Hoog Mogende den 15 *April* goet vonden de Heeren *JOHAN de WITT*, van *Ommeren*, *Cant*, *Vrijbergen*, *Reynswoude*, *Mulert*, en *Ysbrantſz*, te volmagtigen, om wederom de bezwaarnis van de verſchillende over te nemen, dezelve rijpelijk te onderzoeken, ook tuſſchen de voornoemde twee-dragtige te *tenteeren Viam Concordiæ*, ende hen te bevreedigen; was het doendelijk, zo niet, de zaaken binnen een maand, uiterlijk zes weeken, aan de Hooge Regtbank voor te draagen. Den twintigſten *Juny* deed de Heer *JOHAN de WITT*, nevens de andere Heeren gevolmagtigden verſlag aan haar Hoog Mog. het welk hier in beſtont; dat zy gevolmagtigden, de verſchillen, te weten; de Graaf van Ooſt-Vrieſland ter eenre, en de Heeren Gevolmagtigden van 't zelve Landſchap ter andere zijde, door hun tuſſchenſpree-

Zijn Ed. werd wederom van haar Hoog Mog gevolmagtigt.

1662. ſpreeken dezelvezo verre bevredigt hadden, dat de landdag tot *Embden* gehouden zal worden enz. Des zouden de gemelde Heeren Gevolmagtigden hebben te beraadſlaagen en te beſluiten, met de tegenwoordige, zoo wanneer de zelve vijf in getalle, ofte ſterker zoude zijn. Alle deeze voorzigtigheden konde nog niet helpen. Den Graaf quam onderwijlen zelfs tot *Embden*, om de uitgeſtelde Poincten af te doen, egter heeft het nog niet gelukt, dierhalven de Stenden den 29 *November* verzogten, dat haar Hoog Mog. eenige Gevolmagtigden uit haar vergadering geliefden, zoo haaſt het doendelijk was, te zenden, dog dit verzoek is eerſt het jaar daar na opgevolgd.

De drift der Godsgeleerden was nog niet t'eenemaal gedempt,
1663. en bleeven by hun oud gebruik van bidden, gelijk zy voor 't jaar 1650 gedaan hadden, ſchoon men daar al eenige beveelen tegen uitgegeven had, en ſtookten in eenige *Provintien* zo veel quaad, dat haar Ed. Groot Mog. eindelijk genoodzaakt waren hier in voor te koomen, en hen voorſchreeven, als *Souveraine* van de Lande, wat, en op wat wijze zy bidden zouden, gelijk vaſt geſtelt was in het jaar 1650 en 1651 op de groote zaal in 's Gravenhaagen, en ſchoon eenige andere *Provintien* zig daar tegen aan kanten, zoo wierd egter daar na goetvonden zig daar aan te houden, en aldus te bidden.

1. Wy bidden u voor de geene die 't u belieft heeft over ons te ſtellen, te weeten, de Staaten van *Holland* ende *Weſt-Vrieſland*; zijnde onze Wettige Hooge Overrigheidt.
2. Wy bidden u voor de Staaten van de andere Vereenigde *Provintien*, haare Bondgenooten.
3. Voor der zelver gezamentlijke *Gedeputeerden* ter Vergaderinge van de Staaten *Generaal*. En dat wy onder de Regeringe van de voornoemde onze Hooge Overigheid een geruſt ende ſtil leeven mogen leiden.

Of wel,

Dat wy onder de Regering van de Staaten van Holland ende Weſt-Vrieſland voornoemd, ende van de Agtbaare Overigheit deezer Steede een geruſt en ſtil leeve mogen leiden.

De

De Heere Staaten van Holland hadden deeze zaak alvorens rijpelijk met eenige Gods-geleerden overwoogen, dog het gaf in de andere *Provintien* veel opſpraak, voornamentlijk in *Vrieſland*, die daar ten uiterſten ingebelgt was, en ook de eerſte tegenwerping daar omtrent gemaakt heeft. Onderwijl hield men in 's *Gravenhage* de jaarlijkſe Zuid-Hollandſche *Synode*: alwaar uit alle de *Provintien* een Gods-geleerde quam, uitgezondert uit *Zeeland*. Van *Vrieſlandt* quam een *Predikant*, die het grief voorſtelden dat hy tegens het voorſchrift had, dog het is hier, als gezegt hebbe, by gebleeven. Ik kan niet verby gaan aan te teekenen de woorden die den geleerden Heer *Lootius*, Prediker in 's *Gravenhaagen*, voerden, wanneer hy van de ſtoel uit de Kerk quam, zeggende tegens een zijner vrienden: *dat hy Godt Almagtig bedankte, voor dat hy hem nu de oogen had geopend*, zo dat hy konde ſien wie ſiin *regte Souveraine Heeren waren, t. w. de Heeren Staten van Holland en Weſt-Vrieſl.* 1663.

De Heer *JOHAN de WITT* ſtelden aan haar Ed. Groot Mog. voor, hoe nodig het was, dat by verandering van tijden, de Heeren van de Hooge Overigheid eenigermaaten beſchermd mogten worden, voor plunderinge en quade onheilen, met diergelijke blijk als in de Jaare 1617 aan den Heer *Jan van Oldenbarnevelt*, gegeven was, zijnde in het zelve jaar dat hy op bevel van de *Generaliteit*, door de Heer Prins Maurits, die hooft over de Krijgs-benden was, gevangen wierd. Den Raad-*Penſionaris* had over deeze beſcherming langen tijd te vooren al de wil gehad van het zelve in 't werk te ſtellen, dog heeft het nooit als dit jaar voorgedraagen, en dien vader des Vaderlands, ſchoon zijn lot hem onbekend was, is de eenigſte uit deeze Vergadering geweeſt die het te baat konden komen. Dit luiden als 't volgt, Aanmerkelijke voorſtel van de Heer Johan de Witt aan de Staat van Holland.

„ De Staaten van *Holland* ende *Weſt-Vrieſland* in agting genomen „ hebbende, dat in haar Vergaderinge, volgens de beroepingen, en „ den *Eed*, daar mede zy tot voorſtand van 't gemeene land, en inge- „ zetenen van *Hollandt* en *Weſt-Vrieſlandt* verbonden zijn, van tijd tot „ tijd veele zaaken van gewigt, den Staat van den Lande be- „ treffende, voorgeſteld, verhandeld, ende gereſolveert wor- „ den, ende daar inne by een vegelijken van de Steeden, ende ande- „ re Vergaderinge frequenteerende, *Vrymoedig* ten dienſte vande „ Lande werd geſprooken, geadviſeerd, ende vervolgens daar op Beſluit van haar Ed. Gro: Mog. daar op.

1663. gereſolveert, zulks als in een wel-geſtelde Vergadering van Staaten behoord te geſchieden; ende dat tegens de Regten, Vryheden, ende 't Wel-vaaren van den Lande ſtrekken zoude, dat ymand *eenige ſwarigheit* zoude worden aangedaan, ter oorzaake van zodanige Propoſitie, Advijs, of Reſolutie, hebben na rijpe deliberatie daar over in de ordre van de Ridderſchap ende Edelen, mitsgaders in de reſpective *Vroedſchappen* van de Steeden gehouden, gereſolveert, geſtatueerd ende vaſt geſtelt wort by dezen, dat of het quam te gebeuren (des God-Almagtig genadelijk verhoede) dat hier namaals de Ridderſchap, of ymand van de Heeren Edelen, de Steeden, of ymand van de Regeerders der zelver, of van de Heeren haare Gedeputeerden of ook andere de Hoog-gemelde Vergaderinge frequenteerende, (de Heeren Gecommitteerden Raaden ende Miniſters van haar Ed. Groot Mog. daar onder begreepen) ter oorzaaken van de propoſitien, *Remonſtrantien*, *Advijſen* of Reſolutien, de welke voor dezen zijn gedaan, gegeven ende genomen zullen werden, tot *handhavinge van de tegenwoordige Regeringe*, tot *Conſervatie van de Vrybeit*, of anderſints den Staat van den Landen aangaande, of wel over ende ten zaake van de *executie* ende *voltrekkinge* van de Reſolutie ende Commiſſien by haar Ed. Gr. Mog. genomen of gedefereert, met alle het geen daar uit gevolgd is, ende na deezen tot eenige tijden daar uit zoude komen te volgen, by eeniger manieren binnen of buiten den Lande van Holland ende Weſt-Vrieſland, by eenige weegen van faiten of regten, tot eeniger tijd wierde *gemoleſteert*, *geinquieteert*, *ofte beſchadigt*, *in lijf of goederen*, *Eere*, *Staat of Officien*, het zelve zal werden gehouden ende geconſidereerd, of zulks tegens den Staat en welvaren van 't geheele Land ende alle de Ingezeetenen van dien geſchieden, ende dienvolgende tot gemeene laſt van den Lande van Holland ende Weſt-Vrieſland zal werden afgeweerd, mitsgaders behoorlijk gerepareert ende vergoed, zoo ten regarde van de geene de welke zoude mogen worden gemoleſteert, geinquieteert, of beſchadigd, ter zaake ende in voegen als vooren, als meede ten opzigt ende ten behoeve van der zelver *Weduwen*, *Kinderen*, ende andere *Erfgenaamen*, zonder dat aan dezelve zal konnen obſteeren *eenig laps van tijd* of preſcriptie

criptie van jaaren omme haare Actien ende pretenſien dewelke zy luiden dient halven zoude mogen hebben te inſtitueeren ende te vervolgen, alles onder verbant van des gemeene Lands goederen, middelen, ende inkomſten, zonder onderſcheit, waar ende hoedanig dezelve zoude mogen weezen. Aldus gedaan ende beſlooten in *'s Gravenhage* den 19 *July des jaars ſeſtien hondert-drie-en-ſestig*. Ende na iterative reſumptie finalijk gearreſteerd den derden *Auguſty* daar aan volgende. t' Oirconden dezen, met den groote zeegele van den Lande beveſtigt. 1663.

Waar van voor de Respective Leeden origineele exemplaren, opgemaakt ende gedepeſcheert, ook daar van ter *Griffie* van de respective *Hooven* regiſtrature gedaan zullen worden, om 't allen tijden te mogen dienen, zulks ende daar 't behoord, *met deze Expreſſe verklaring* nogtans, dat de bovenſtaande Acte ofte eenige Clauſule daar inne vervat, nu nogmaals directelijk nog indirectelijk zelfs niet by illatie of conſequentie geappliceert of gebruikt zal mogen worden, om in kragte van dien haar Ed. Mog. in 't generaal, of eenige Leeden van dezelve in 't particulier, ende veel min ymand anders in regte of daar buiten convenieeren, of aan te ſpreeken, tot eenige vergoedinge of reparatien over moleſteeringen, inquieteeringen, of beſchadigingen, die voor dato dezes zouden mogen zijn gepaſſeert ende voorgevallen. Onderſtont, Accordeert met de voorſchreeve Reſolutien, ende was onderteekend.

Herb. van Beaumont.

Steld voor een Eed te doen tegens de omkooping.

In 't begin dezer Maand is ook door hem, nevens de andere Heeren gevolmagtigde van haar Ed. Groot Mog. ingebragt, dat de Leeden der Hooge Overigheit zig met eeden voortaan zoude zuiveren, van geen gelt, geſchenken, ofte iets anders hoe het ook zoude mogen genoemd worden, voor eenige bedieningen, van de hoogſte tot de laagſte, te trekken, volgens het beſluit van den eerſten *July* 1651 op de groote zaal genomen, het geen haar Hoog Mog. goetvonden den 8 *July* in 't werk te ſtellen.

Het geen den 8 July beſlooten word.

De Heer *Julſinga* die in de vergadering van haar Ho. Mog. wegens Stadt en Landen deze tijd voorzittende was, wierd van

1663. de zelve Heeren gevolmagtigde voorgeslagen, dat de *Provintien* haar eenmaal zouden verklaaren wegens de *Brandenburgse* ofte *Hoefyzerſche ſchuld*, welke beſtond in hondert duizent Rijksdaalders, die *Brandenburg* in het jaar 1616. van haar Hoog Mogende op *intereſt* hadde genomen, welke hoofd-ſom met de verloopen intreſten zeer veel geld beliep, het geen groote oneenigheid tuſſchen de gemelden Heer Keurvorſt en haar Hoog Mog. veroorzaakten, volgens het ſpreekwoord, *leend u vriend gy maakt een vyand*, welk verſchil al over twee jaaren van wegens haar Hoog Mog. in handen van de Heer *Johan de* WITT en andere Heeren gevolmagtigde was geſteld. Deze voorſlag gehoord zijnde, wierd goed gevonden, dat aan de andere *Provintien* affchrift gegeven zouden worden, van het verhaal op het voorſchreeve ontwerp verleend, ende wierden dezelve *Provintien* verzogt, zig dies aangaande ten ſpoedigſte te willen verklaaren.

Zijn Ed. doet een voorſtel wegens het *Hoef-yzerſche ſchuld.*

„ Dit (*Zegt Aitsma*) was inderdaad zoo veel gezegt, als gy „ Heeren van de andere *Provintien* zijt ſchuldig, *Holland* die de „ zelve penningen op u begeerte en geloofwaardigheid heeft te „ borde gebragt, daar in behulpſaam te zijn, en doet het niet, „ ook om weder het Hof wat te agiteeren, of te beroeren, door „ welkers incitatie ofte ophitzing, Holland geloofde dat haar „ deeze tegenſtreeving wierden gemaakt.

Aitzema Boek 43. Pag. 1037.

Den neegende heeft den voorzittende Heer *Julſinga* verklaard, hoe hy bevonden had, dat zedert eenige tijd herwaarts, ter vergadering van haar Hoog Mog. verſcheide zaaken, waar inne volgens de heilzaame *Unie* van *Uitrecht*, geen *overſtemming* plaats hadde, by de meeſte ſtemme waaren beſlooten, en dat dagelijks veel *laſterſchriften* en ergerlijke boeken tegens d'eene of d'andere *Provintie*, der zelve Regenten, ende *de doorlugtigſte* geſlagten, alhier wierden gedrukt, verſpreid ende openlijk verkogt, ſtrekkende alleen om tuſſchen de vereenigde *Provintien* ende Leden van dien, wantrouw ende oneenigheeden te verwekken, dat hy tot voorkominge van zodanige onbetaamelijkheid ende verdere wanorden, haar Hoog Mog. in bedenken gaf, *Eerſtelijk*, of alle de leeden van wat Staat zy zoude mogen zijn, ter vergadering van de Heeren algemeene Staaten, op volmagt van de af-

afzenders verſchijnende, ofte in 't toekomende in zulk een hoedanigheid zullende verſchijnen, behoorden voor 't neemen van hunne zittingen, by *Eede* oft onderſchrijvinge, te beloven de waare *Chriſtelijke Godsdienſt* te zullen handhavenen, en de *Unie* van *Utrecht* met de uitlegging en omſtandigheeden van dien, met gemeen goetvinden en toeſtemming, der Vereenigde Bondgenooten, ende vaſtgeſteld, te zullen heiliglijk ende in allen haaren deelen helpen vorderen, nakomen ende onderhouden, zonder te gedoogen dat by ymand daar tegens yetswets gedaan ofte ondernomen mogte worden: alles in gelijkvormigheid van het *vieren-twintigſte Artijkel* van de voorſchreve *Unie* ende 't oud gebruik in haar Hoog Mog. beſluit van den *veertienden May vijftien hondert tagtig* ende den 22 *October vijftien-hondert-zes-en-tagtig* gegrondveſt, mitsgaders na 't voorbeeld van den *Eedt* die de Hoog gemelde Leeden op het ſtuk van hun *bevelbrieven* voor 't neemen van deſſelfs zittinge gehouden waren te doen. *Ten tweede*, of haar Hoog Mog. niet zoude konnen goet vinden, dat by hervatting de voorgaande *Placcaaten* van de Heeren algemeene Staaten op den vierden *May zeſtien-hondert-vier-en-twintig*, ende den negen-en twintigſten *Nobember zeſtien-hondert-vier-en-veertig*, tegens *'t maaken*, *drukken*, *Inbrengen*, *Stroijen*, en *verkoopen* van Laſterſchriften en Ergerlijke boeken, uitgegeeven, afgekondigt ende vernieuwd, ende tegens de overtreeders van dien zonder eenige oogluikinge in regtte vervolgt mogte werden: vertrouwende, dat alles het zelve zoude ſtrekken tot dienſte van deeze landen, ende onderhouding van goede ende opregte eenigheid tuſſchen de Vereenigde *Provintien*: waar op beraadſlaagd zijnde, hebben de andere *Provintien*, 't geen gemeld is, afſchrift van *overgenoomen*, om in den haaren breeder overwoogen te werden. 1663.

„ *Aitsema zegt*, dat dit alles niet zonder tegens ſtreeven en-
„ de heevige woorden, ook beriſpinge geſchieden, in zonderheid
„ tuſſchen die van *Holland* en de *Stad en Landen*. De Heeren van *Hollandt* daar na komende voor te zitten; hebben den 17 weder-om gedrongen op het ſtuk van de *omkooping* ofte *Corruptien*. 't Welk in overleg genoomen zijnde, wierden verzogt ende gevolmagtigt de Heere van *Gellicom* van *Gelderlandt*, de Heere van *Meroode*, en de *Raad-Penſionaris de WITT* van *Holland*, van der *Holck* van

De Heer Raad-Penſionaris de WITT word gevolmagtigt ter zaake, van omkoping.

1663. van *Utrecht*, *Kan van Vrieſlandt*, ende *Julſinga* van *Stadt* en *Landen*; om voor eerſt ende voor af op 't Papier voor te ſchrijven, een wijze van *Eed*, te houden by de Heeren afgezondenen der onderlinge *Provintien*, in haar Hoog Mog. Vergadering verſchijnende, in gevolge van het beſluit by de gemeene Bondgenooten den eerſten *July zeſtien-hondert-een-en-vijftig* op de groote Zaale van het Hof van *Holland*, tegens het neemen van *Giften* en *gaven* genomen, ende daar van ten eerſten verſlag te doen, ook vervolgens een ontwerp van een *Eedt* voor te ſchrijven voor de onderlinge Vergadering, behoorende onder de *Generaliteit*, breeder in het voorſchreve beſluit vermeld: ende daar van mede zo haaſt het mogelijk was verſlag te doen. De Heeren van *Zeeland* hebben op het bovenſtaande beſluit zig niet beraaden, maar gebleeven by haar aanteekeningen, den *agtſten* dezes op het voorſchreve ontwerp gedaan, ende verzogt, dat daar op omvrage mogte worden gedaan.

De Heeren van *Vrieſland* hebben tot der zelver ontlaſtinge op het voorſtaande beſluit, als geſprooten zijnde uit het voorgeſtelde en aangedrongene van de Heeren der *Provintie* van *Holland* ende *Weſt-Vrieſland*, eenige dagen herwaarts agtervolgens gedaan, oogenſchynelijk met een byzonder inzigt ten einde den *Eedt* den eerſten *July ſeſtienhondert-een en-vijftig* op de groote Zaal van 't Hof alhier by de gezamentlijke Bondgenooten tegens de *omkooping* beraamt ende vaſtgeſteld, als nu naar zijn gedaante ende inhoud ter uitvoeringe mogte werden geſteld, ook in gebruik ende aanmerkinge gebragt, verklaard. Gelijk zy Heeren gevolmagtigden van *Vrieſland* verklaaren mits dezen, bereid te zijn, zig ſtiptelijk na het voorſchreve beſluit te gedragen, met die voorzorg nogtans, dat alle andere zaaken egter op de voorſchreve groote *Zaale* by de Hooggemelde gezamentlijke-Bondgenooten vaſtgeſteld, als mede de *Unie* in gebruik werden gebragt, dat ook onder den naam van *giften* en *Gaaven* mede gereekend ende verſtaan behoorden te werden, *Acten* van *Capitains*-plaatzen ofte *Krijgs- ende Staats-bedieningen*; hoedanig die ook zoude mogen zijn, waar mede zig den eenen of den anderen Heer mogte komen te verbinden, om d'een of d'andere zaake daar door uit te werken; en dit alles op behagen vande Heeren

ren Staaten haare *Principaalen*: vorders dat zy Heeren gevolmagtigden van *Vriesland* verstonden, nademaal den voorschreve *Eedt* noit by yemant zedert den voorschreve jaare *Seslien-hondert een-en vijftig* was volvoerd, veel min in gebruik gebragt, dien volgens niet van meening waaren in het doen van dezelven te bewilligen, voor ende aleer de Heeren van *Holland* ter zaaken van het *Nieuw uitgevonden voorschrift van 't gebed*, de wel gemelde Heeren Staaten haare *Principaalen* zoude hebben vergenoeging gedaan, ende weigering (*'t welk niet verhoopt en wierd*) zoo *Protesteerden* de zelve wegens hunne *Principaalen*, onschuldig te willen zijn ende blijven, aan alle ongelegentheeden ende verwyderingen, die daar in tijden en wijlen, uit zoude komen t' ontstaan. 1663.

„ Maar (*zegt Aitsma*) het is daar voorts by gebleeven; zijnde ook Aitsma 43 Boek Pag. 1038.
„ dit geweest in-der-daad niet als *retorsionale* verwijtingen: en-
„ de die meest waaren tegens de *Corrupsien*, bevonden dat het
„ niet altijd zoo effen konde gaan: dat het somtijds nootwendig
„ was: ende dan kreeg het de naam van *Vereeringen* ofte *Dank-*
„ *baarheid*. Werdende by de andere *Provintie* aangemerkt, dat
„ de Heeren van *Hollandt* (dit was de yverzugt) zelfs aan de Erf-
„ genaamen van den vermaarden Heer *de Groot*, voor haar
„ eischen hadden gegeeven *Twee Compagnien* te Paarde, ende *een*
„ te voet; met verlof om die te mogen verkoopen ende tot geld
„ te maaken; daar van d' eene *Compagnie* te paarde heeft mo-
„ gen gelden *veertig-duizent* gulden: dat ook aan de nakomelingen
„ van de Heer *Hogerbeets* waaren lijfrenten gegeeven ter somma
„ van *Ses-en-dertig hondert Guldens* 's jaars: dat ook die van *Olden Bar-*
„ *nevelt* was vergoeding gedaan: dat ook op het verkrijgen van 't
„ *Octroy* van de Oost-Indische Maatschappy verscheide aanmer-
„ kelijke sommen waaren vereerd, gelijk in 't opneemen van de
„ Reekeningen was geblecken: ende als daar van verslag wierd
„ gedaan, ende by de andere *geinsidereert* tot *restitutie*, dat het by
„ *Holland* zelfs wierd *overgenomen* ende voort *gesupprimeert*.

„ Daar van (zegt den zelven) tot een voorbeeld wierd by ge-
„ bragt zekere *Resolutie* genomen den 27 *January* des jaars *Sestien*
„ *hondert-twee-en-vijftig*, wanneer het besluit tegens de *Corruptien* op
„ de *Groote zaal* genomen, nog zeer versch was, bestaande hier in,

dat

1663. „ dat de Heeren *Paets*, *Veth*, en *vander Holk*, haar Hoog Mog.
„ gevolmagtigde, agtervolgens der zelven *Reſolutie* van den 17
„ *Juny* 1649. nevens de Heeren *Jeltinga* en de *Oſinga*, nagezien
„ hebbende de opneeming en ſluitinge der eerſte vier jaa-
„ rige Reekeningen der tweede agtervolging van het *Octroy*
„ der Ooſt-Indiſche Maatſchappy, in dezelve eerſte vier-jarige
„ reekeninge ter Kamer van *Amſterdam* hadden aangemerkt en
„ niet konnen goed keuren, zeekere *twee poſten* een van *twaalf* en
„ een van *agtien duizend guldens*, die tot haar *vorderinge van het gemel-*
„ *de Octroy*, volgens zeekere aantekeninge uitgeſchooten zijn;
„ vermits haar Ed. niet en wiſten dat die by de *Generaliteit* wa-
„ ren genooten, ende dat in de zelve Rekeninge gewag ge-
„ maakt word, van zekere 25. *duiſend guldens*, 't welk hier voo-
„ rens 't gemeene Land zoude toegekomen hebben; edog het
„ zelve naderhand verkogt, en is voorts aan de Kamer van
„ *Amſterdam* als aan de andere geſchreeven, dat zy zig aan
„ haar Hoog Mog. zoude hebben te verklaaren ende bekent te
„ maaken, waar de voorſchreeve *twaalf en agtien-duiſent guldens*
„ gebleven, ende aan wie dezelve uitgekeerd zijn; als ook wat
„ *vereeringen* by haar aan eenige Regenten tot het verwerve en
„ *verlanging* van het *Octroy*, en in 't opneemen van Reekenin-
„ gen, als anderſints zijn gedaan. Gelijk mede goedgevonden
„ is, dat, ten aanzien van de 25 *duizend-guldens* in de voorgedaa-
„ ne verhandelinge, zullen nagezien worden. En hebben de Hee-
„ ren van *Holland*, deze onverminderd, de voorſz zaake ſchriftelijk
„ *overgenoomen*, om in de haare breeder bekend te maaken.

Vorder gaande zegt, dat daar uit aftemeeten is, dat in de regeeringe niet altijd eenderhande Cours is te houden. 't Gemeene beſt *ende* Reeden van Staat *vereiſchen dikmaals eenige verandering. Anders wierden* Holland *het* Rigidum Honeſtum, *ende de weegen der* vryheid *zeer waargenoomen, die men door de Princelijke regeering zeer gekrenkt zag: Inzonderheidt inde jaaren* Agtien *ende* Vijftig: *Ende men zag dat veel in de andere* Provintien, *ende inzonderheit de* Predicanten *door haar ſugtige voorbiddingen voor de* Heeren Staaten Generaal, *ende voor den Heer* Prins van Oragnien, *de weg weder ſcheenen te baanen tot diergelijke gang; ende tot dien einde de* Heeren Staaten Generaal *bevoegde, als inde voorige verklaaringe te zien is; ende de Heer Prins als of hy een* Erfregt *hadde.*

Het

Het eerſte dan hebben haar Ed. Groot Mog. gecorrigeert, 't andere om redenen paſerende, als geen wederlegginge van noode hebbende: en om haar zelve te meer te verzeekeren, hebben ook beſlooten een Acte *van* Indemniteit *uittegeven, gelijk hier vooren te zien is.* 1663.

De Ooſt-Vrieſſche verſchillen agtervolgden nog met grooten yver, de vijf ten vollen onderrigte en verbleevene punten die in het hoofdeel van het gerigt ſtonden, waren, Ooſt-Vrieſſche Verſchillen.

1. Wegens de *Evocatie* of ontbieden der onderdanen uit de *Heerlijkheden.*
2. Of *Cancelier* ende Raaden zoo gezamentlijk ende eenparelijk, als elk in 't byzonder, voor het Hofgerigt niet behoorden *Juſtitiabel* of geregtvaardigd te zijn.
3. Van de regtspleging over de *volmagten*, die van *Embden* voornamentlijk aangaande.
4. Van de *Evocatie* der borgeren, om getuigenis te geven.
5. Raakende de *Recognitions* ofte *Erkentenis-Gelderen*, die de Stad *Embden* aan de Vorſt ſchuldig was.

Over welke de verſchillende zoo lang aan hare Hoog Mog. hadde geklaagd, tot dat eindelijk de Heer *JOHAN de WITT*, nevens andere Heeren gevolmagtigden verzogt wierd in die zaak te treeden, en met ernſt dezelve zoeken by te leggen ende af te doen, waar over zijn Ed. meer werk hadde als in zaaken van veel grooter gewigt en aangelegentheid, dog na verſcheide reizen verſlag gedaan te hebben aan haar hoog Mog. is goetgevonden, ingevolge van het beſluit, het jaar te voren genoomen, om de Heeren *Cant*, *Staveniſſe*, *Glinſtra*, ende *Gerlacuis*, als gevolmagtigden van haar Hoog Mog. derwaarts te zenden, om tot *Embden* de zaake af te doen.

De Heer Raad-*Penſionaris de WITT*, gelijk gezegt hebbe, lange tijd wegens het opſtel van 't vonnis ofte beſlegting gewerkt hebbende, is voorgegaan en heeft den Eed volbragt, die *den drie-en twintigſten February ſeſtien hondert-een-en-vijftig*, op de grote zaal van het Hof vaſt geſteld was, voor de Heeren, die van wegen haar Hoog Mog. gebruikt worden tot het maken van handelingen met Gezanten en andere Staats-amptenaren van uitheemſche Coningen, vrye Staaten, Vorſten, het geen de voorſchreeve Heeren gevolmagtigden insgelijks voor hun vertrek deden. Zijn Ed. doet den eerſten Eed. om met Gezanten enz. te handelen.

1663. Haar Ed. Groot Mog. de Heeren Staaten van Holland, een brief uit *Zeeland* gekreegen hebbende, nevens een bygevoegd besluit van den 21 *Maart*, beantwoorde dezelve op deze wijze, dat by haar Ed. Mog de Heere Staaten van *Zeeland* bekragtigd en aangenaam geweest was, het geen tusschen de gevolmagtigde der twee *Provintien* den 21 *September* des voorleeden jaars, zoo op het stuk van de gemeene *Justitie*, als op andere gewigtige zaaken gehandeld, vereffend en getekend is, ende dat dien volgens de nodige beschreiden daar toe dienende, in behoorelijke voegen opgesteld, tegens den anderen zouden worden uitgewisseld op voorbeding en vast vertrouwen, dat alvorens dezelve overleevering en uitwisselinge zouden worden gedaan, Heere Staaten van Holland, zy haar Edele Moogende gerust-stellinge zoude verklaaren, *dat tot haar Ed. Groot Moogende in het overleg, dat in tyden ende wijlen over het stellen van een Capitain Generaal ter Vergadering vande gemeene Bondgenooten zouden mogen worden gehouden, haar geensints zouden behelpen met het besluit t' ontkennen dat op den voorschreeve Inhoud genomen is den 23. January 1657. ende nader op den 2 Mey daar aanvolgende bevestigd*, tot zulke een uitwerking als dat zy volgens 't voorschreeve vereffende 't elkens daar toe zouden treden met een vry en *ongepraeocupeert adyjs*, en breeder by de missive bekend is. Waar op zy nodig dagten te antwoorden, dat haar Ed. Groot Mog. als nog van het zelve gevoelen waren en ook staande hielden, maar dat haar Hoog Mog. de zaak niet verkeerd geliefde op te nemen, of de woorde van het voorschreeve 8 Artijkel (buiten vermoeden) minder kragt toeschrijven als tot haar Ed. Mog. volkomene gerust-stellinge in 't gene dat voorschreeve is, zouden zijn vereischt: zoo konden haar Ed. Groot Mog. onder het welneemen van haar Ed. Mog. in zulk een onverwagten geval niet anders oordelen, ofte zy zouden meer redenen hebben om nader gerustheid en verzeekerheid van haar Ed. Mog. te vereischen: te weeten, dat zo wanneer in tijden en wijlen beraadslaging aangesteld ende volgens den inhout van het voorschreeve verdrag vriendelijke reeden-wisselingen tusschen de beide *Provintien* gehouden zoude mogen werden, over het aanstellen of nalaten van een *Capitain Generaal* over de gezamentlijke Krijgsbenden, van alle de

Holland aan Zeeland Wegens de bediening van de Prins

de *Provintien*, mitsgaders van een *Stad-houder*, *Gouverneur*, *Capitein*, en *Admiraal Generaal*, over beide de *Provintien*, van haar Ed. Mog. zeide, daar toe zal worden getreeden met een *vry en ongepreoccupeert Advys*, en dat ten aanzien van het besluit by haar Ed. Mog. genomen op den 7. *Augusty* des jaars 1660. tot *desygnatie* van den Hoog gedagten Prins van *Orangnien*; zoo tot d'eene als tot d'andere der voorschreeve bedieningen en Ampten, ende nademaal haar Ed. Groot Mog., zig des niet tegenstaande gerust hielden op de voorgeroerde haar Ed. Mog. verklaringe, in 't voorschreeve *agtste* vervat, zoo wilden zy ook billijkheid verwagten, dat haar Ed. Mog. haar mede, onaangezien het bygebragte besluit van den *drie-en-twintigsten January Seshienhondert seeven-en-vyftig*, op meergeroerde wederzijdsche verklaaringe volkomelijk gerust houden zullen, enz. 1663.

Engelsche verbondbekragting uitgewisseld.

Wy hebben in het voorleeden jaar geschreeven van de Vreeden met *Engeland*, waar van de bekragting al lang door haar Hoog Mog. overgezonden was, welkers uitwisseling den 6 *January* 's namiddags tot *Londen* tusschen de Heer en geheimschrijver *Cunæus* en *Morice* geschieden.

Vrankrijks verbondbekragtiging insgelijk.

De bekragting van het Verbond met *Vrankrijk* nog niet uitgewisseld zijnde, wierde in de zelve tusschentijd veel zaaken van des Conings kant aangeroerd, en wilde veel dingen na zijn zin hebben, voornamentlijk was het verschil over de aanwinning van *Duinkerken*, het geen zijn Majesteit begeerden dat deezen Staat vry waren zoude, waar over veel wederzijds schrijvens der Gezanten geschieden: egter weigerde den Staat het zelve om eenige reden die in *Aitsma* te zien zijn B. 43. P. 1133. als ook alle de vrywaringen die den Koning van *Vrankrijk* van haar Hoog Mog. verzogten.

Na dat de Heer *Boreel* met den Heer de *Lionne* tot *Parijs* hunne wederzijdse gedagten wegens de verschillen hadden geuit, ende alles verder afgedaan by voorwerpen van de aanstaande lijst te maaken over de wederzijdsche *vrywaringe*, nevens desselfs inleiding en besluit; zoo heeft de Heer *Lionne* aan zijn *Excellentie* verzogt den 9. *April* aan zijn huis te komen, om de zaaken met wederzijdse vergenoeginge af te doen, het geen den Gezant *Boreel* niet verzuimde. Daar komende, wierd zeer

1663. heusch en vriendelijk van de Heer *Lionne* ontfangen, en na eenige reeden kavelinge wierd de bekragting uitgewisseld, invoegen als volgd. De Heer *de Lionne* hadde aan zijn *Excellentie* voor deezen de bekragting der Coning overgeleverd, ende zijn Majesteit had de handelingen tot vrywaring aan haar Hoog Mog. gevergd, ende heeft doen van de Heer *Lionne* de lijste ontfangen, by hem verbeeterd ende onderteekend.

Den *Heer Boreel* heeft aldaar mede geslooten de lijste der handelingen van haar Hoog Mog. en dezelve geteekend, ende overgeleverd, nevens het oorspronkelijk beschreid der bekragtinge, wegens den Staat, van het Verbond ende handelingen, het geen hy ook zelfs geloofwaardigde, volgens den inhoud der Lijste. Zoo dat daar een eind van wierd gemaakt, en hebbe den anderen wederzijds gelukwensingen gedaan.

De *Princesse weduwe van Oragnien* wederom eenige niewe bewegingen gekreegen hebbende, liet niet na van haar Ed. Groot Mog. met brieven te voorzien, en in dezelve het belang van den jongen Prins van *Oragnien* aan te bevelen, gelijk haar Hoogheidt dit jaar deed op deeze wyze.

Brief van de Princesse Grootmoeder aan de Heeren Staten van Holland wegens het opzigt over den jongen Prins.

Edele Groot Mogende Heeren.

Alzoo wy nevens d'andere mede-voogden van de Prince onze-Zoons-zoone altijd ten hoogsten hebben gewenst, dat den Hoog-gemelde Prins onder U Ed. Groot Mog. opzigt mogte opgetrokken, en inde waare Gereformeerde Christelijke Godsdienst in *alle* Princelijke deugden, ende inde kennis van Heumeuren, Regten, ende Costumen van deze Landen, onderrigt worden, *omme zoo bequaam te werden tot* Bedieninge van de Hooge Charges *ende* emploijen, *by zijne Loffelijke Voor-vaderen bekleed, ingevolge van derzelve Rezolutie van den* Vijfentwintigsten *ende* Negenentwintigsten *September* Sestienhondertsestig, *ende dat wy uit de volgende Resolutie van U Ed. Groot Mog. zijn merkende, dat de zelve verstaan niet te konnen afwijken van den voet op d'* Educatie *genoomen, zoo hebben wy om zoo een goede zaak niet te veragteren U Ed. Groot Mog. by deezen willen gedienstelijk verzoeken de voornoemde* Educatie *van de Prince onzen Zoons-zoone door de Heeren daar toe Gedeputeerd, by de hand te nemen, verklaarende U Ed. Groot Mog. ten besten van Hoog-gemelde Prince dienstig ende goed zullen vinden, gelijk wy ons ook zullen gereet houden omme dienthalven met de voornoemde Heeren Gedeputeerden nader en breeder te Confereeren.* Getekend

AMELIE P. d'ORANGE.

Den

Den Coning van *Engelant* ſchreef insgelijks een Briet aan haar Ed. Groot Mog. omtrent van een inhoud als deeze, die haar Ed. Groot Mog. op een en dezelve wijze beantwoorden, en het afſchrift daar van door den Raad-*Penſionaris de WITT* aan haar Hoogheid de Princeſſe Grootmoeder ter hand deeden ſtellen. 1663.

Den jongen Prins wierd in deeze tijd veel ongelijk gedaan ten opzigt dat de Coning van *Engeland* de penningen onder zig hield, die hy zijn Hoogheid ſchuldig was. Waar over den Heer van *Zuilichem*, aangeſtijft door den Heer Raad-*Penſionaris de WITT*, in *Auguſtus* den Coning verzogt dezelve te voldoen, ende af te leggen, beſtaande in het huwelijks goet, het welk *veertig-duiſent Ponden ſterlings* beliep, met de *Intereſten* van dien, ſedert het jaar 1640, als ook een ſom van *hondert-duizent, en nog driemaal tagtig-duiſent guldens*, nevens verſcheide kleine penningen alle met de verloopene *Intereſſen*, en volgens getuigen van zeeker geloofwaardig Heer, beliep het in 't geheel over de *twintig-maal hondert-duizend guldens*, dog zijn Majeſteit nam wederom uitſtel door een beleefde brief, vorders wierd zijn Hoogheid grootelijks beledigt door de Gravinne van *Iſenghien* welke een geding van den jongen Prins gewonnen had, die daar op den bedienden van zijn Hoogheid tot *Bruſſel* deede aanſeggen, dat zy voor een geringe prijs zoude aan haar houden de *Baronny* van *Herſtal*, en dat zy voort zoude gaan met de gedrukte brieven te laaten aanplakken, om de goederen van Hoog-gemelde *Prins*, aldaar te doen verkopen, namentlijk de vrye Heerlijkheid van *Grimbergen*, het *burg-Graafſchap van Antwerpen*, de *Baronny*, Stad en Landen van *Dieſt*, Stad en Landen van *Sighem*, de Heerlijkheid van *Meerhout*, ende vorders, zoo als het in de aangeplakte brieven breeder te zien was. Den dag was op den 8 *December* vaſt geſtelt, en niemant quam, om de zelve ſchult van de Gravinne van *Isenghien* den Prince af te houden. De Coning van *Spagnien*, die gelijk hier onder zeggen zal, den Prins een groote ſom ſchuldig was, had wel bevel gegeven aan deeze Gravin in mindering van des Princen rekening te betalen, dog het geſchieden niet, zoo dat het ſcheen als of men alleen daar op uit was, om den Prince t' eenemaal te *ruineeren*, zijne goederen tot geringe prijze afhandig te maken, ende in zodanige Staat te zetten, dat hy onmag-

De Heer Johan de Witt die verzoekt de Heer van *Zulichem* de penning v n de Koning van Engeland te vorderen die Mr den jongen Prins ſchuldig was.

Slegten Staat van den jongen Prins.

1663. tig zouden werden om zijne onbetaalde schulden te konnen voldoen: de oorzaak van het grootste quaat, was den Koning van *Spagnien*, die hem zeekere groote som schuldig zijnde, verdrietelijk van jaar tot jaar uitstelden. Hoor hier op, een zeeker schrijver daar hy van zijn vader, hoogloffelijker gedagtenis spreekt, hoe genegen dezelve Prins geweest was met *Spagnien* de Vreede te sluiten, blijkende hier uit: dat de *Knuit* (die in de Vreede-handeling wegens haar Hoog Mogende tot *Munster Plenipotentiaris* was) in de jaare 1646. den 25. *Augusty*, den Prince verslag zoude hebben gedaan, ende verzekerd, te *Munster* tot desselfs (ofte zijn Gemalinne) bezondere voldoening te hebben bedongen, wel tot over de waarde van *vijf milioenen* guldens, 't welk indien 't waaragtig is, ziet men, dat in de gemelde *geheime vreedehandelingen* des *Prinsen* van *Oragnien*, zijne voorgewende ende vernietigde eisschen ten laste van de *Spaansche* Kroon, maar gediend hebben tot een dekmantel om door *frivole Actien*, onder schijn van handeling te bekomen de Heerlijkheden *Montfoort*, *Sevenbergen* en *Turnhout*, met het Kasteel *Bank* van *Schoonbroek*; als mede nog jaarlijks vermeerderde inkomsten eeniger Heerlijkheden.

Oorzaake van de schult des Koniugs van Spagnien aan den Prince van *Oragnien*.

En hoe zeer het verwisselen eeniger geringe Heerlijkheden des Princen van *Oragnien* hebben gestrekt, om met eenige schoone glimp te bekomen die magtige sterke Stad, en *Marquisaat* van *Bergen op den zoom*; kan men afmeeten, indien men op wil merken, dat de *Gravin* van *Hohensolrn* niet hebbende van haar *Marquisaat* willen afstand doen, ende hy onderwijlen komende te overlijden, de voogden des volgende ende nu heerschende *Princen* van *Oragnian* in *October* des jaars 1651. uit dien hoofden met den Koninge van *Hispangnien* zijn over een gekomen. Dat den Prins van *Oragnien* zoude blijven behouden alle zijne ter wisselinge bedongene Heerlijkheden, ende daar en boven aan stonds ontfangen de somme van *twee-hondert-duisend guldens*, en vijf maanden na de tekening des verdrags wederom *drie-hondert duisend Guldens*, als mede eindelijk nog boven deeze *vijf honderd duisend guldens*, een *jaarlijkse rente*, van *tagtig-duisend* Guldens; af te koopen tegen de penning twintig. Zulks blijkt, dat uit deze bedonge wisselinge eeniger Heerlijkheden, tegens het *Marquisaat*-

Jaatſchap van *Bergen*, gemelde *Prins* alleen zoude genieten, de waarde van *een-en-twintig hondert duiſent guldens.* 1663.

Ende dien volgende is het klaar (zegt hy vorder) dat den Coning van *Hiſpangnien* zeer veel heeft moeten doen, om den zelven Prins in het byzonder tot deeze jegenwoordige *Vreede* te beweegen; die over veel jaaren aan *Holland*, ook zo meenigmaalen aan den Coning aangebooden geworden en ons zo nootzaakelijk was, als die geduerige en zeer ſchaadelijke *Duynkerkze* Zee-roveryen en gevangeniſſen onzer Viſſeryen in zeer grooten getale voor deze, ende onze uitgeputte en beladene *finantie* nog heeden, bewijzen. Ende indien dus, des niet te min, den onbedagten *Leezer*, hier tegen mogte zeggen, dat het een yeder, ende dien volgende ook de *Prince van Oragnien* geoorlofd en prijſelijk zy geweeſt; hem die onvoordeelige Vreede te beletten, ende ook daar na geduerende de *Munſterſche* Vreede-handelinge, op den Vyand van deezen Staat ſecreetelijk voor zijn particulier te bedingen, alle 't gunt hem doenelijk was; zoo gelieve dezelve aan te merken, dat de *Staaten* van *Holland* ende *Weſt-Vrieſland* in haar Ed. Groot Mog. *Deductie* des jaars 1654. van deze zaak gantſch anders ſpreeken: namentlijk.

„Dat zoo wanneer de Heer *Knuit* zijnde *Plenipotentiaris* van „deezen Staat tot de *Munſterſe* Vreede-handelinge, op laſt „ende *Inſtructie* van den Hooggemelden Heere Prince van „*Oranjen*, Hoogloffelijker Memorie, buyten kenniſſe ende „voorweten van den Staat, de voorgeroerde *Tractaaten* heeft „beleid en geſlooten; egter de zelve was verbonden aan de *In-* „*ſtructien* voor hem en andere *Plenipotentiariſſen* van dezen Staat „op den 28 *October* 1645. gearreſteerd: dat geene ſecreten *In-* „*ſtructien* zonder voorgaande kenniſſe van de Heeren Staaten van de reſpective *Provintien*, aan de Heeren Extraordinaris Ambaſſadeurs ende *Plenipotentiariſſen* zouden moogen werden gegeeven; nogte naar gezonden, ende in cas zulks by „d' een of d' andere *Provintie* ofte yemand anders (*Nota*) booven „vermoeden zoude moogen werden onderleid, ende gepoogd „te doen; zy Heeren Extraordinaris Ambaſſadeurs en *Plenipo-* „*tentiariſſen* 't zelven niet zouden moogen aanneemen, maar „ſtraks verwerpen, ende daar van dadelijk advertentie geeven, „aan 1. Deel Cap. 777.

1663. „ aan haar Hoog Mog. Ende dat den gemelden Heere de *Knuit*
„ agtervolgende het 61. *Artykel* van de voorſchreve Inſtructie,
„ dezelve wel *ſolemneelijk* hadde *beſwooren*. Waar by de Hoog-
„ gemelde Staaten van *Holland* ende *Weſt-Vrieſland* op het 9. Ca-
„ pittel nog voegen.

„ §. 8. Dat haar Hoog Mogende ende de reſpective Provin-
„ tien ontwijffelijk nog ten vollen bekend was, met hoedanige
„ zorgvuldigheid van weegen den Staat allenthalve is gevigileert,
„ dat in alle plaatzen, egeene uitgezonderd, die by Tractaat
„ van Vreede met den Koning van Spanjen te maaken, aan
„ dezen Staat zoude mogen werden bedongen, de *Sauveraine diſ-*
„ *poſitie* over 't ſtuk van *Religie* aan hare Hoog Mog. zoude mogen
„ werden gecedeerd ofte verblijven, ende door hoe ſerieuſe en-
„ de expreſſe ordres, de voorſchreeve Hoog Mog. Chriſtelijke
„ intentie de opgemelde Heeren extraordinaris Ambaſſadeurs
„ ende Plenipotentiariſen, ende conſequentelijk mede den meer-
„ gemelden Heere de *Knuit*, was aanbevoolen. Ende niet te
„ min zullen haare Hoog Mog. ende de reſpective Provintien
„ bevinden, in 't voorſchreeve Tractaat van den 8. *January* 1647.
„ by den zelve Heere de *Knuit* in naame van meer hooggemel-
„ de Hoogheid expreſſelijk overgegeeven ende toegeſtaan te
„ zijn, dat in alle de plaatſen die by 't opgemelde Tractaat ofte
„ aan de zelve zijne *Hoogheid*, ofte aan de Hooggemelde Vrou-
„ we *Princeſſe* van *Oranjen* werden gecedeerd ende toegevoegd,
„ de *Rooms Catholijke Religie* zoude werden gemainteneerd, als de
„ zelve was ten tijde van 't ſluiten van 't voorſchreeve Tractaat;
„ mitsgaders de *Geeſtelijken* in haare goederen, functien, vrije
„ oeffeningen ende immuniteiten.

„ §. 9. Daar by dan immers ten regarde van de *Stad* van *See-*
„ *venbergen* alleen (booven ende behalven den vordere plaatſen
„ in 't voorſchreeve Tractaat uitgedrukt) als zijnde de zelve
„ Stad binnen de Provintie van Holland ende onder 't Sou-
„ verain gebied van haar Ed. Groot Mog. gelegen, vry meer-
„ der aan den Koning van Spanjen overgegeven wierde, als
„ by de acte van *Secluſie* aan Hooggemelde Heere *Protector* is ge-
„ daan.

„ §. 10. Zijnde ongetwijfeld *dat het waardigſte effecte van de Sou-*
veraini-

„ *verainiteit is de vrye disposítie over 't stuk van de Religie*, de welke „ by 't voorschreeve Tractaat zoo verre als de voorschreeve is, „ geabdiceert, ende aan den Koning van Spanjen overgege- „ ven word. 1663.

„ §. 11. Behalven dat de voorschreeve overgifte ook is ge- „ daan, by, ofte van wegen die geene, aan de welke dien aan- „ gaande geen dispositie ter Waereld en was competerende, en- „ de dat zulks haar Ed. Groot Mog. door de voorschreeve Con- „ tractanten zoo veel in haar was, secretelijk ende buiten hare „ kenniſſe, wierden gepriveert van zoo sensibelen gedeelte van „ hare Souverainiteit, &c. Beloofd aan den Koninge van Spanjen de Roomse Religie in verscheide plaatsen te maintineren, ook in Holland.

„ §. 13. Daar door dan ook is geoccasioneerd, dat of wel „ haar Ed. Groot Mog. naderhand kenniſſe bekomen hebben- „ de van den innehouden, van 't voorschreeve particulier Trac- „ taat, expresselijk hebben gedenuncieerd haar de voorge- „ roerde onlijdelijke *stipulatie*, ten reguarde van de oeffeninge „ der voorschreeve *Religie* binnen *Sevenbergen*, daar inne influe- „ rende, niet en willen onderwerpen; egter nogtans de zelve „ daar door in veele swaare inconvenienten zijn vervallen.

Ende eindelijk zeggen meer-hooggemelde Heeren *Staten* van *Holland* ende *West-Vriesland*:

„ §. 15. Dat zoo notablen gedeelte van haare *Hoogheid* ende „ *Geregtigheid*, als in de *Vrye dispositie* over 't stuk van de *Religie* „ binnen alle limiten, buiten haar weeten, en door die geene „ die daar toe egeene de minste magt ofte qualiteit hadde, „ zonder eenige apparente oorzake, aan den Koning van Span- „ jen was overgegeven, &c.

„ Zulks (zegt hy) immers onwederspreekelijk blijkt, dat van „ weegen onzen gemelden *Capitein Generaal* en *Stadhouder*, door „ deze zijne geheime vreede-handelinge eigen voordeel, ook „ tot nadeel van Holland, is bedongen, ende de vreede we- „ derhouden geworden.

Hy heeft hier van zoo driftig kunnen schrijven als 't hem geliefde; egter kan ik aan toonen met *Aitsma*, dat de zaaken van zijn Hoogheid den jongen Prins van *Oragnien* al van 't jaar 1657 af zeer slegt gestaan hebben, die tot dit jaar toe nog niet verbeeterd waren: zeggende; „ Ondertusschen stonden de „ finantien van den Heere *Prince* sober, zijnde zeer beladen „ met Aitsma boek 37 p. 133.

1663. „ met schulden; van de goederen uit *Bourgondien* quam zeer „ weinig: *Oragnien* koste en trok meer als het gaf, de goederen „ hier in 't Land, waren zeer beswaad, met *Hypoteeken*, de Co- „ninklijke Princesse genoot een *Douariere* van *hondert vijftig-* „ *duisent guldens*: de Princesse Grootmoeder desgelijks met de „ Princessen, omtrent *vijftig duisent guldens*. Tot voldoeninge van „ het vonnis, ten voordele van de Gravin van *Ysingen* zoude lig- „ telijk een *Milioen* weg gaan. In somma men sprak zeer van „ dat de Prins zoude beginnen te klaagen over moeder ende „ grootmoeders lang leeven, *filius ante diem*, of dat zijne *Legiti-* „ *ma* wierd opgeslokt; zoo dat de wederkomste der Koninglijke „ Princes, die by haar broeder den Coning te *Brugge* was, nodig „ geweest zoude zijn.

De Raad Pensionaris de WITT word verzogt zijn bedieningen t'agtervolgen.

Zijn Ed. nu tien jaaren het hooge Ampt van Raad-*Pensionaris* van *Holland* en *West-Vriesland*, enz. bediend hebbende, wierd den 15 *September* van haar Ed. Groot Mog. verzogt in de zelfde bediening te agtervolgen, het geen zijn Ed. toestond op de volgende voorwaarden.

Saturdag den 15 September 1663.

Dispensatie van den Eed, acte van Indemniteit. Haar Ed. Groot Mog. daar op van de Hove sessie gegeven.

„ Den Pensionaris *de WITT* op den agt-en-twintigsten *July* laast „ leeden tot bekleeding van het Raad-Pensionaris-ampt van „ de Lande van *Holland* ende *West Vriesland* by continuatie geëli- „ geert ende gecommitteert, hebbende vermogens haar Ed. „ Groot Mog. Resolutie ten zelve dage genomen, een keer ge- „ daan naar *Dordregt*, omme aldaar over de voorschreeve zaake „ te continueeren en consulteren met de Heeren Burgermee- „ ster, en andere Regeerders der zelver *Steede* zijne Principalen, „ in wiens *Eed*, dienst ende pligt hy zig was bevindende, heeft „ aan haar Ed. Groot Mog. verklaard gerefolveerd te weezen de „ voorschreeve functie wederom aan te neemen, op den zel- „ ven voet, ende onder gelijke Conditien, als hy de jongst „ verloopene vijf jaaren, de zelve functie bekleed hadde, met „ byvoeginge, dat de Heeren van den Out-Raade der Stad „ *Dordregt* voornoemd, hadden verleend ende gedaan depe- „ schee- „ ren gelijke acte van dispensatie, *mutatis mutandis* als haar Ed. „ Agtbare voor dezen aan hem hadden geaccordeerd, te wee-

ten,

„ten, voor den tijd dat hy de meergeroerde functie zoude be- 1663.
„kleeden, ende vorder ofte langer niet; waar op gedelibereerd
„zijnde, hebben haar Ed. Groot Mog. als nog, gelijk voor
„deezen, contentement genomen in de voorschreve Acte van
„Dispensatie van die van de Oud-Raade van *Dordregt* voor-
„noemd, ende voorts verstaan ende verklaard, dat door de
„voorgeroerde, weder inkiezinge voor gecontinueerd ende ge-
„renoveerd gehouden werden de Acten, zoo van Indemni-
„teit, als omme by expiratie ofte verlaatinge van zijne dienst,
„in een van beide de Hoven van *Justitie* te mogen sessie neemen,
„hier voorens t' zijnen behoeve gedepecheerd, zulks als de zel-
„ve in voorgaande Notulen onder dattes respective *den een-en-*
„*dertigsten July* des jaars 1653, van woorde tot woorde staan
„geinsereerd; ende heeft daar op vervolgens de voorschreeve
„Raad-*Pensionaris* DE WITT, in de Vergadering wederom ver-
„scheenen zijnde, aanstonds gepresteerd, den gewoonelijken
„Eed van zuivering op 't Formulier, begreepen in haar Ed.
„Groot Mog. Resolutie van den 24 *February* des jaars 1656;
„ook daar benevens gedaan den behoorlijken Eed op zijne
„Commissie, ende Instructie tot het meergeroerde Ampt, den
„*vijf-en twintigsten July* laatstleden op nieuws gearresteert, zijn-
„de alzoo wederom in de actueele Bedieninge van 't voorschre-
„ve Raad-*Pensionaris* Ampt gesteld, ende getreeden.

Wat zijn Narigtinge betreft, die was gelijk te zien is in in den jaare 1658, uitgezonderd eenige kleine veranderingen: zo dat my onnodig dunkt, den Leezer met zulke groote stukken op te houden.

1664.

Agste Hoofd-Stuk.

De Heer Johan de WITT gevolmagtigde wegens haar Hoog Mog. na *Zeeland*.

DE Heeren Staaten der vereenigde Nederlanden besloo-
ten in dit jaar eenige gevolmagtigde met onderrigtingen
naar de *Provintie van Zeeland* te zenden, verzoekende ten dien einde
de Heer *Brakel*, JOHAN *de* WITT, *Boelens Royer* en de geheimschrij-
ver de *Wilt*, om met de Heeren Staaten der zelve *Provintie* in
Conferentie te koomen, ter *fine* als breder in haar Hoog Mog. be-

1664. sluit van den 19 *July* 1660 en 25 *Juny* des jaars 1664 en eenige andere meer, welke Heeren gevolmagtigden den 10 *September* uit *'s Gravenhaage* derwaarts vertrokken, komende den 15 der zelve maand tot *Middelburg* en den 25. weder in *'s Gravenhaagen*, ende hebben aan haar Hoog Mog den 30 hun verslag overgeleeverd, geteekend van *JOHAN de WITT*, *J. van Boelens*, *W. Roijer*, *David de Wilt*, hier byvoegende de

Doet den 30 September verslag.

Poincten van deliberatie defluerende uit het Rapport by de Heeren haar Hoog Mog. Gecommitteerden weder gekeert uit Zeeland, gedaan 30 September 1664.

De Poincten van deliberatie voor dezelve.

EErstelijk, op 't beschrijven van Gedeputeerden uit alle de Collegien ter Admiraaliteit, ende alle de commise generaals omme eenparig vast te stellen de practijque van de bewuste Ampliatie op voorgaande Placcaten tot beneficie van het middel der Convoyen, gearresteert den 20 October 1663.

II.

Item op 't Amnesteeren, Publiceeren ende Practiseeren van't Placaat tot zuiveringe der Binnelantse passepoorten geformeert in *Mey* 1655.

III.

Op 't revideeren, dresseeren ende Introduceeren van de geprojecteerde nieuwe Lijste der gemeene middelen in *December* 1660 ter vergadering van Haar Hoog Mog. geleverd.

IV.

Of inde zelve eenige exemptie van belastinge zal werden gesteld, ten opsigt van de Koopmanschappen langens de rivieren in komende ofte uit gaande.

V.

Of dienstig zoude weezen het *Verbodemen* der koopmanschappen, gaande of komende naar of van *Braband* ende *Vlaanderen* in de respective Vlooten ende op den ouden voet te herstellen. Ende in cas van ja, op de ordre te houden in't visiteeren en expedieeren der Scheepen ende goederen, en op de judicatie in cas van frauden, met de gevolge en aankleeven van dien.

VI.

Of niet den Koning van Spagnien gedisponeerd zoude konnen worden, tot het presteeren van de beloofde Egalisatie der vlaamsche Haaven en

met

met die van deezen Staat, in belasting volgens het Tractaat van vreede, Articul *Vijftien*. 1664.

VII.

Op de weeringe van de sluykerije tot *Breda*, *Bergen-opzoom*, ende alle andere plaatsen van diergelijken natuure daar de goederen *Per asse* Fraudaleusselijk worden ingebragt ofte uitgevoerd, door misbruik van de ordinarii beurt ofte Veersscheepen, tot een geheel ander oogmerk van de recherchen of 't ligten van binnelandse *Passepoorten* geëximeert.

VIII.

Op 't weeren ende reguleeren van dispensatie in den ophef der gemene middelen, die geklaagt worden zomtijds by 't een of 't ander Collegie ter Admiraaliteit in 't byzonder te geschieden, buyten kennisse van haar Hoog Mog.

IX.

Op 't Continueeren, afschaffen, of reguleeren vanden ophef der Lastgelden op de Schepen, van yder reyze die zy doen, daar in groote inegaliteit en verval word gevonden, geen proportie van de nuttigheit en de last word geoordeeld als voorgegeven word.

X.

Op de middelen daar door het Collegie ter Admiraliteit in *Zeeland* en de alle de andere geholpen zouden konnen worden, aande agterstallen, der defectueuse Provintien inde gedragen Consenten, volgens de respective Staaten in de jaare 1660 overgeleeverd, met de vermeerdering ofte vermindering zeedert gevallen.

XI

Op de admissie van de Heer *Daniel Ockers* als raad ter Admiraliteit in 't Collegie in *West-Vriesland* ende 't Noorder quartier, ingevolge van de Commissie daar toe verleend, ende succeessive resolutie dien aangaande genomen.

XII.

Ende eyndelijk, op het zenden van secours naar de kust van *Africa* ende *Guinea* om het Intrest van dezen Staat in die gewesten te mainteneeren en Conserveeren, tegens de gewelddadigheit der Engelsche Natie.

In den beginne van dit jaar ontfongen haar Hoog Mog. ook een Brief van den Hertog van *Holstein Gottorf*, van den 16 *October* in het voorgaande jaar, uit *Gottorf* geschreeven: inhoudende, dat zijne Furstelijke Doorlugtigheids Broeder *Augustus Frederik*, *Coadjutor* des Stifts *Lubek &c.* zig in *'s Gravenhaage* ophield, welke verzogt, dat hy eenige zaaken, sijn belang raakende, aan haar Hoog Mog. mogte voordragen, en is vervolgens ter Vergadering zeker

1664. ker geschrift geleezen van den hoog gemelden Heer *Augustus Frederik*, behelzende: *Dat zijn Doorlugtigheid wenschte een nader Tractaat van Commercie en Navigatie met haar Hoog Mog. aantegaan; en dewijl zijne Landen tusschen de Noorder-kroonen waaren leggende, onderworpen zijnde in Oorlogs-tijden van d' eene ende andere Kroon aangedaan en overvallen te worden, zijn Gemelde Furstelijke Doorl. verzogte, dewijl hy in het* Tractaat *stilswijgend geslooten was, dat zijne Vorstendommen, Landen en Luyden inde* Guarantie *der Noorder-kroonen, als nog uytdrukkelijk mogten bevat ende ingeslooten worden, ofte dat tusschen beide een bezondere en speciaale Actie van* Guarantie *tot dien einde mogte opgeregt worden*, enz. Welke in handen wierd gesteld van de Heeren *Huygens*, *Merode*, *Raad-Pensionaris DE WITT*, *Reygersberg*, *Vander Hoolk*, *Haren*, *Mulert* ende *Gerlacius*, om te zien, onderzoeken, ende verslag daar van te doen. Het welk hier volgt.

De Heer Johan de WITT wort gevolmagtigt in de zaken van Holstein.

Den Raad-*Pensionaris* heeft ter Vergaderinge gerapporteert de Consideratien en 't advijs van haar Ed. Groot Mog. Gedeputeerden tot de zaaken van *Deenemarken*, hebben ingevolge ende tot voldoeninge van de zelver twee distincte Resolutie Commissoriaal in datis respective, den *twintigsten Maart* laastleeden, en den *zesden* dezer loopende Maand geëxamineert ende overwoogen zeekere Memorie, by den Heer *Augustus Frederik* Coadjutor des Stifs *Lubek* enz. broeder van de Heer Hertog van *Holstein* aan haar Hoog Mog gepresenteerd, houdende verzoek, ten einde haare Hoog Mog het Tractaat tusschen de Coningen van *Sweeden* en *Deenemarken* jongst geslooten, ende specialijk d' Artijkelen van 't zelve Tractaat concerneerende, de interessen van den Hoog. Gemelde Heer Hertog zoude gelieven te *guarendeeren*, mitsgaders nog zeekere Missive, van de Raaden ter Admiraliteit tot *Amsterdam* aan haar Hoog Mog. geschreeven den *seven-en-twintigsten Maart* voornoemd, met eenige bylage daar nevens gevoegd, houdende der zelver berigt, ende Advijs ter requesitie van haare Hoog Mog. op de voorschreve Memorie genoomen; waar op gedelibereerd zijnde, is goet gevonden, ende verstaan, dat van weegen haar Ed. Groot Mog. ter Generaliteit de zaaken daar heenen zullen worden gedirigeert, ten einde de Heer Presidént *de Beije*, alhier aan weezende Minister van den Hooggemelde Heer Hertog, uit de naame

Zijn verslag.

van

van haar Hoog Mog. gesondeerd moge worden, of de zelven Heer Hertog zijn Meester gedisponeerd zy om aan haar Hoog Mog. tot vorderinge van het voorschreve verzoek te beloo-ven ende te presteeren, dat de Ingezeetenen ende onderdaanen van deeze vereenigde Nederlandsche *Provintien*, handelende ende trafiqueerende op de haavenen ende plaatzen, onder zijn gebied resorteerende, aldaar nog in 't uitgaan, nog in 't inkomen eenige meerder ofte hooger Tollen, Convoyen, ofte andere Impositien over haare Scheepen, waren ende Coopmanschappen zullen betaalen dan de eigen Ingezeetenen. Dat mede de voorschreve tollen, Convoyen ende andere Impositien, alzo gereguleert weesende, over de Ingezeetenen ende onderdaanen van de gemelde Geunieerde *Provintien* noit zullen mogen worden *verhoogt ofte beswaard*, dan met voorgaande Advijs ende bewilliging van haar Hoog Mog. ende eindelijk of hy Heer Hertog voornoemd, zig *reciproquelijk* mede zoude willen verbinden tot *guarantie* van het voorschreeve Tractaat tusschen de *Sweeden* en *Deenemarken*, als vooren gemaakt, in 't geheel ende van alle de Artijkelen, van 't zelve, om in cas van Contraventien gerepareert, en diergelijk voor 't toekomende ten besten geprevenieert mogen werden, om daar op het gerequireerde eclaircissement ontfangen, ende daar van alhier ter Vergadering rapport gedaan zijnde, als dan nader op 't voorgaande verzoek ten Principaalen te werden gerefolveerd, zulks als na exigentie van zaaken bevonden zal werden te behooren. 1664.

Haar Hoog Mog. hebben zig hier na geschikt, ende is sulks tot antwoord gegeeven; zedert die tijd is hier omtrent niet sonderlings gevolgt.

Den eersten *November* wierd de Heer *JOHAN de WITT* nevens de Heeren *Marinus van Crommon* ende *Niclaas Cann*, wegens haar Hoog Mog. de Heeren algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden *gecommitteerd*, aan de Heeren Staaten van *Overyssel*, ende vervolgens aan de Heeren Staaten van *Gelderland* en *Zutphen*, waar op zijn Ed. na den Eed gedaan, volgens *het besluit van de jaare* 1651 den 22 *Augusty*, ende afscheit genomen te hebben, vertrok den derden *November* uit *'s Gravenhaage* over *Amsterdam*, met het Jagt van de *Admiraliteit* aldaar, en quamen den 5 deezer in de nagt

Zijn Ed. wort gecomitteert na Overyssel Gelderland, enz.

1664. nagt tot *Deventer*. Des anderen daags, zijnde den *ze ſden*, verſtaan hebbende, dat de Heeren Staaten van *Overyſſel* van dien voormiddag ſcheiden zouden, ende niet en zouden by den anderen blijven, dan alleenig op het voorwerp van hunne beveelen; dagt hy nodig hun voorſtel in geſchrift te vervaardigen, en daar toe, voor dat den dag aanquam, opgeſtaan zijnde, heeft het zelve gereed gemaakt.

Komt tot Deventer.

Ten elf uiren wierden de Heeren Gevolmagtigden met twee Coetſen opgehaald, ende naar het Stadhuis geleid, om met haar Ed. Mog. de Staaten van *Overyſſel* voornoemd, te vergaderen, zy wierden geplaatſt regt tegen over de voorzittende Heer aan tafel, yder op een armſtoel, ende na dat de wederzijdze Hoffelijkheeden gepleegt waaren, hebben zy de zelve geloofbrief overgeleeverd, de welke geleezen zijnde, deed de Heer *JOHAN de WITT* een ſchoone aanſpraak, leverende de zelve naderhand by geſchrift over, en was omtrent van deezen inhoud.

Reden van zijn Ed. reis.

Dat *Engeland* door quaad ingeeven een groot getal Oorlog-Schepen uitruſten, en door de opgeraapte klagten, gemengd met dreigingen, voor vaſt gehouden wierd, op onze Staat gemunt te zijn; dat den Coning zoo veel jaren bezig geweeſt was, met de beuzelagtigen Eiſch van twee Scheepen, genaamt de *Bon Eſperance*, en de *Bon Avonture*, welke zonneklaar konde aangetoond worden, dat zy daar een onregtvaardigen Eiſch op deeden; dat zy de woorden *Litem inceptam proſequi* in't laatſte verbond geſteld, omkeerden en na haar belang uitleiden; en daar en boven zig niet hebben ontſien, van zonder eenige de minſte redenen, van den Staat te overweldigen, ende vermeeſteren het Fort *St. Andries* genaamd, gelegen op de Rivier *de Gambia*, de Forten aan *Cabo Verde*, en dat van *Cabo Cors*, als ook de Colonie aan de *Manthananes*, de Stadt *Nieuw Amſterdam*, met den afhang van dien, en zoo geheel *Nieuw Nederlandt*. Uit alle welke zaaken zy Heeren Gevolmagtigden verzogten, een buiten gewoone toeruſtinge ter zee, om in ſtaat te zijn van de geweld-daaden tegen te gaan; Eerſtelijk onder de Luitenant-Admiraal de Heer *van Waſſenaar* in de 30 Scheepen, ende nog te onderhouden op de *Middellandſche zee*, tot beſcherming der Koophandel van deezen Staat, tegens de Barbariſche Zee-roveryen,

ryen, onder den Vice-Admiraal *de Ruyter*, een getal van 18 Scheepen; en om de Engelſchen op de Cuſten van *Guinea* alle verdrukkingen aan de Ingezeeten deezer Stadt gedaan, af te weeren, een aantal van tien kloeke ſcheepen, onder den *Commandeur Jan van Campen*, welke alle zeilreede lagen. Vorders hadden haar Hoog Mog. beſlooten, om nog een aantal van 12 Oorlog-ſcheepen te doen toeruſten, binnen veertien dagen gereed te maaken, ende in zee te brengen. Om met de magt van *Engeland* gelijk te zijn, hadden haar Hoog Mogende goet gevonden een getal van 18 of 24 ſwaare Scheepen aan te bouwen, in de plaats van de verongelukte en verouderde, en nog jaarlijks eenige nieuwe te doen maken, om altoos bequaame ſcheepen in zee te houden, dat om de *deſertie* ende gebrek van ervare boots-volk haar Ed. Mog. voorgeſlaagen wierd, van geduerig een *goet getal* Matroſen in dienſt te houden, en dewijl haar Ed. Mog. de Heeren Raden ter *Admiraliteit* klaagden dat hare *finantie* uitgeput, goetgevonden was, waaren ook eerſt een *petitie* te doen door den Raad van Staaten van *tien-maal hondert-duiſent guldens*, tot verval van de toeruſting, van *dertig Scheepen* boven gemeld, omme die *drie Maanden* in Zee te konnen onderhouden, ende langer daar blyvende haar Edele Mog. wel konde begrijpen, dat men grooter pom zoude moeten hebben: en tot verval van de toeruſting ende overzending van Krijgs-volk na de kuſten *Africa* en *Guinea Ses-maal hondert-duiſent guldens*; ende om den aanbouw van nog 24 nieuwe Oorlogs-Scheepen, mitsgaders om zoo grooten meenigten van *Canon*, *Maſten*, *Zeilen*, *Ankers*, en vorder behoeften te koopen *twee Milioenen guldens*; tot vervalen onkoſten van den Raad van Staten, nog een van *vijftien hondert-duiſent guldens*; gelijk by alle de *petitien*, haar Hoog Mog. toegezonden, breeder te zien was: op al het welk niet getwijfeld wierd, of zy zoude nevens de andere *Provintie*, haar gedeelten inbrengen; daar nevens nog een voorſtel om een eenparige ophef en verpagtinge te verzoeken van 't *Groſſier-geld* op de *wijnen* en *Azijnen*, om de zelve inkomſten te beſteeden tot het aanbouwen jaarlijks van zoo veel niewe Oorlog-Scheepen als daar uit konnen vallen. Da de *Admiraliteit* verklaard heeft geen dienſt aan den Staat te konnen 1664.

1664. doen, of moeſten te ſpoedigſte verzien worde met een *goede ſom penningen.* Want zey de Heer *Johan de* WITT, Ed. Mog. Heren *met woorden worden geen zakken gevuld of ſchuld betaald, maar met klinkend geld; de zaaken van de Staat zijn niet zonder geld by den anderen te houden*; Pecunia nervis belli: *zoo dat haar Hoog Mog. ons niet alleen laſt gegeven hebben van haar Ed Mog. de ſpoedigheid van de petitie op te brengen, maar ook die te zuiveren ende voldoen, met een Reël fourniſſement, nevens de voorige agterſtallen*, en of haar Ed. Mog. om zig eeniger maten 't ontlaſten, niet goet zoude vinden van een *twee-honderſten penning* in teſtellen gelijk de andere *Provintien* deeden. Als ook haar Ed. Mog. *Gedeputeerden* ter Vergadering van haar Hoog Mog. te volmagtigen *in eventum* van verdere *petitien* te conſenteeren, naar dat de nood van zaken zal komen te gedragen, om dat de *Provintien* van grooter *quote* te ſpoediger konden bequaam zijn, met gereede gelden de Landen by te ſpringen.

Kragtige woorden van zijn Edelen.

Deventer den 27 October 1664. en was getekent.

JOHAN *de* WITT, *M. van Cromom.*

Zijn Ed. meeſte bezigheden in dit jaar.

Alles ſchikten zig dit jaar tot een Oorlog met *Engeland.* Zijn Majeſteit, de groote vriendſchap der Nederlanders vergeeten hebbende, deed in Ooſt-en Weſt-Indien alle ongeregtigheden, door 't nemen van Steeden en ſterktens, zoo dat zijn Ed. de meeſte tijd van dit jaar doorbragt met ontalbare geſchriften en brieven op te ſtellen, en den Gezant *Downing* de regtmatigheid van den Staat wel te doen begrijpen. gelijk breder by Aitsma in zijn 44 en 45 boek is te zien.

Op de klagten die in 't laaſt van 't jaar quamen, dat de *Engelſche* alle Scheepen der Nederlanders aanhaalden en opbragten, wierd goedgevonden, de Heeren van de *Admiraliteit* het zelve bekend te maken, en te verzoeken van al het bootsvolk niet af te danken, maar dezelve nevens de Scheepen met het geene daar toe behoorde, nog by een te houden tot nader bevel.

Den 11 *December* wierd door haar Hoog Mog. aan de Heeren van de *Admiraliteit* geſchreven, van eenige ligte en wel bezeilde

zeilde *Fregatten* klaar te maaken, om op de Noord-kuſten van *Engeland* of elders te kruiſſen, en verbooden van met geen Schepen door het *Canaal* te zeilen, en nimant uit de zeegaaten te laaten, dan die haar vaart *agter Engeland om*, of anderſints Ooſt- ofte Noordwaarts namen, daar nevens verzogten zy, dat haar Ed. Mog. geen byzondere Scheepen zonder kennis van haar Hoog Mog. zoude laaten vertrekken die *Veertig ſtukken geſchut*, ofte daar en boven konde voeren, om dezelve des nootszijnde te konnen koopen ofte huuren; als ook de ſpoedige voortzetting van de bevoolene *aanbouw* der bewuſte vier-entwintig Scheepen. 1664. Toebereidſels tegens de Engelſche toeruſtinge.

Haar Hoog Mog. vonden raadzaam een vloot van *ſes-entwintig* Scheepen in Zee te zende, welke binnen de *Wielinge* op 't *Vlakke* zig te zaamen zoude voegen, om haar hoog Mog. beveelen nader aftewagten, waar over, by voorraad, de Heer *Cornelis Everts*, tot bevelhebber wierd aangeſteld.

Uit eenige bezettingen wierd Paarde-volk ontboden, om *na de Helder*, *Beverwijk*, *Noortwijk* en *'s Gravenhaagen* te trekken, als ook eenig voet-volk om den *Briel*, *'s Gravenhaagen*, *Ameland*, *Swol* en *Texel* te verſtrekken, en in *Zeeland* zond men eenige krijgsbenden in *Brouwershaaven*, *Zirrikzee* en *Caſant*, daar en boven was beſlooten yder *Compagnie* met vijfentwintig man te vermeerderen, en zoo haaſt het doendelijk was het *Regiment Marine* te werven.

Tuſſchen haar Hoog Mog. ende Prince van *Oragnien* was ook eenig verſchil, omtrent het gezag, waar over den *dertigſten Juny* ter vergadering van haar Hoog Mog. nogmaals wierd voort gebragt, het geen de Heeren *Gedeputeerden* der *Provintien* van *Holland ende Weſt-Vrieſland* eenige dagen te voren aan haar Hoog Mog. voorgedragen hadden, namentlijk, dat het *School-reglement* den derden *Mey zeſtien-hondert-vijf-en-vijftig*, mitsgaders 't *Egtreglement den agtienden Maart zeſtien-hondert zes-en-vijftig*, by haar Hoog Mog. uitgegeven, over de Steeden ende ten plaatten-lande inde Heerlijkheeden ende Dorpen, ſtaande onder de *Generaliteit*, niet op de naam van haar Hoog Mog. maar op den naam ende van wegens Zijn Hoogheit den Heere Prince van *Oragnien*, waaren uit gekoomen over de Steeden, Landen, Heerlijkheeden ende Dorpen van dezelve Heere Prince van Orangien gele- Verſchil wegens het gezag des Prince van Oragnien. Prins van Oragnien ſijn zaaken.

1664. gen in *Brabant* onder de gehoorzaamheit van deezen Staat; 't eerſte gedaan onder den grooten Zeegel ende Ondertekeninge van de hooge voogden van den meer-gemelde Heere Prince in 's *Gravenhage* den *agſten*, ende *Berlijn* den *agtienden July ſeſtienhondert vijf-en-vyftig*, en het andere tot *Parijs* ende in den *Hage* den *vier-en-twintigſten* ende *den dertigſten July Seſtien-honderd Ses-en-vijftig*, houdende onder andere beide de voorſchreeve laaſte, *Reglementen*, ook deeze navolgende *Clauſule*, namentlijk: *behoudende aan ons t'allen tijde de uitlegging, vermeerderinge, van deze Reglementen, t'onzer discretie ende goetvinden, zoo als wy naar gelegentheid van tijden en zaken zullen bevinden te behooren.* Waar op beraadſlaagd zijnde, is goetgevonden ende verſtaan, dat beide de voorſchreeve *Reglementen* op den naam van haar Hoog Mog. uitgegeven, gezonden zouden worden aan de onderlinge Steeden, Plaatſen ende bevelhebberen, behoorende onder de *Generaliteit* ende voornamentlijk mede aan de Steeden, Plaatſen en Bevelhebbers van de Stad ende *Baronnye* van *Breda*, de Stad van *Steenbergen*, Heerlijkheid van *Princeland*, Stad *Grave*, Landen *Barronnye* van *Kuik*, Lande ende *Barroneye* van *Cranendonk*, Stadt ende Heerlijkheid van *Eindhoven*, mitsgaders Stad ende Heerlijkheid van *Willemſtad*, met bevel, om deze *Reglementen* als nog op den naam van haar Hoog Mog. *alleen ende privative* te doen afkondigen, ter plaatſe daar men afkonding gewoon is te doen: vorders is ook aan den Hoog gemelde Heere Prnicen van *Oragnien* geſchreeven, dat in de voorſchreeve *Reglementen* op de naam van zijn Hoogheid opgeſteld ende uitgegeeven verſcheide zaaken waren invloeijende, ende inzonderheid mede het beſluit hier boven vermeld, dewelke maar alleen zagen tot de beſchiking van de *Souverain*, en niet van eenig *Vaſal*, dat derhalven hy Heere Prince alle het zelve zoude doen herſtellen, ende verbeeteren na behooren, ende zig voorts in het toekomende onthouden van diergelijken noit meer te doen.

Word van haar Hoog Mog. ſcharp beriſpt

In deezen tijd hadden de Heeren Staaten van *Vrieſland* gelezen ende onderzogt het vertoog der Princeſſe Weduwe van *Oragnien*, aan haar Hoog Mog. ingeleverd, daar toe ſtrekkende, dat aan haar, als voogdeſſe van den Heere *Prince van Oragnien*, ten aanzien der waarde van zijne doorlugtige voor-ouders, en de

de deugdelijkheid van de gevordere schulden, mogten *brieven van Marque vergund* worden, op den Koning van *Spagnien*, ende zijne onderzaten de *Abten*, *Prelaaten*, ende andere Geestelijkheid van *Brabant*, op dat door dat middel, als zijnde de beste ende eenigste redding, de Hoog-gemelde Heere Prince mogte geraken aan de voldoening van *Negentien maal hondert, drie-en-seventig duisent negen-hondert en vijf en negentig pond*, den Hoog-gemelde Heer *Prince* van zijne Spaansche Majesteit nog deugdelijk toekomende; welk verzoek, *by vervolg van de andere Provintien*: Hoog-gemelde Hoogheid toegestaan is als ook, dat de brieven van wederneming ofte *Representalien* by haar Hoog Mog. ten dien einde zouden werden uitgegeven ende na behooren afgevaardigt. Veele van de andere *Provintie* hadden reeds nevens *Vrieslaud* het zelve beslooten, maar *Holland* vorder ziende, en wel kennende de kragt der *Spaansche* eenhoofdige heersching, als ook dat het tegens het vreede verbond zoude strekken, en haar geen Oorlog lusten in zulk een gevaarlijke tijd, gaf geen gehoor aan deeze voorstelling, gooide het op de verwarring die zy met *Engeland* had, en by gevollige, dat zy het nodigste eerst bezorgen moesten. 1664.

Spagnien is den Prins van Oragnien 1973995 guldens schuldig.

Den Keurvorst van *Brandenburg* drong ook zeer om van de *Hoefyserse schuld* een einde te maken, waar op *Zeeland* verklaarde, dat men wederzijds behoorden uit de Raaden drie persoonen te verkiezen, om zonder eenige de minste *zijdig-* en *onregtveerdigheid* de zaake af te doen, het welk aan de andere *Provintien* wierd voorgedragen, die daar over raad sloegen, alleen *Holland* (als de penningen verschooten hebbende) bleef daar buiten en afgezonderd. Den Heer Keurvorst schreef diesaangaande een groote brief aan haar Hoog Mog. die in de Maant van *Mey* gevolgd wierd, door een omstandig verhaal van zijne Staats-bedienden, welke laatsten zeer qualijk by haar Hoog Mog. genomen is, om dat de stijl ende het gebruik, die in de zelve brief was waargenomen, als zaaken zijnde die de onderlinge *Provintien* onder den anderen wel konde verdragen ende gebruiken, maar die in de mond van *uitheemsche Vorsten* ende in geschriften van haar bedienden aan deezen Staat gantsch niet door ging, moetende de zelve by andere Coningen, Vorsten ende Overheeden, als een, ende ondeelbaar, zonder *onderscheid* van *Provintien*

Brandenburgse zaaken. wegens de Hoef-yzerschuld.

1664. ofte Leeden in openbaare zaaken by haare brieven, ende andere geſchriften aangezien ende aangeſproken werden, alhoewel dien onverminderd, de *Provintien* onderling wel wiſten wat yder van hen toequam te doen, ende in wat wegen de zelve malkander hadden te bejeegenen, enz.

De voorſchreeve Keurvorſtelijke Staats-amptenaaren ſchreven, om zig te regtvaardigen, een brief aan haar Hoog Mog. die daags daar aan ingeleeverd wierd; en den Keurvorſt, om te toonen dat hy goede vrienden had, liet den 14 *Mey* wegens den Coning van *Engeland*, door den Heer *Downing*, zijne zaake ook yverig aanbeveelen, daar nevens nog een brief door den Heer *Cariſius* wegens den Coning van *Deenemarken* den 23 *May* aan haar Hoog Mog. ſchrijven, als by *Aitzema* te zien is. Hy maakten ook ter zelver tijd een Verbond met *Vrankrijk*; dog zijne voorſchreeve bedienden deeden veel moeiten om zig met de Heeren algemeene Staaten te bevreedigen, wegens de geſchreeven brief, waar op zy ten tweede maal haar veronſchuldiging verzogten: en eens een beſluit in de zelve zaak genomen mogte worden, waar van verſcheidentlijk en veel geſprooken wierd. Des niet tegenſtaande hebben de Heeren Gevolmagtigde der *Provintien* van *Hollandt* ende *Weſt-Vrieſlandt*, den *vier-en-twintigſten* ter Vergaderinge bygebragt, ende laaten leezen, het goetdunken van de Heeren der *Provintien*, welke die tijd Staatsgewijze vergaderd waaren, onder anderen raakende de *onbevoegdzaamheid* die beſpeurd wierd, en de brief van den Heer *Keurvorſt van Brandenburg*, uit *Keulen aan der Spreé* geſchreven, den *veertienden April* laatſtleeden, als meede een wederga by de Heeren *Blaespiel* ende *Copes*, zijnde de voorſchreve alhier aanwezende Staats-amptenaaren van zijn *Ceurvorſtelijke Doorlugtigheidt*, den 10 dezes overgeleverd, raakende alle twee de bewuſte *Hoef-yzerſche Schuld*; welke overwogen zijnde, hebben haar Hoog Mog. verklaard, aangaande de voorſchreeve aangemerkte *onbevoegtzaamheid*, met ende nevens de welgemelde Heeren Staaten van *Hollandt* ende *Weſt-Vrieſland*, van een ende het zelve gevoelen te weezen, ende dienvolgens goetgevonden en verſtaan, dat de voorſchreeve *Provintiale* meening geſteld zoude worden in handen van de Heeren van *Gent*,

Aitsma. B. 44 Fol. 327.

JOHAN

JOHAN DE WITT, *Crommom*, *Amerongen*, *Bootsma* ende *Schriek*, haare Hoog Mog. Gevolmagtigden, om niet alleen als nu tegens de voorschreeve onaangenaame stellingen en woorden in de voorschreeve brief gebruikt, nemaar ook voor het toekomende, tot verhoedinge ende voorkomen van zoodanige *onbevoegtzaamheid*, een redenmatig ontwerp van besluit op het papier te brengen, ende daar van verslag te doen, om ter Vergaderinge geleezen, ende na onderzoek ende rijpe overwegenge besloten te werden. 1664

Word in handen van de Heer Johan de Witt nevens andere Heeren gestelt.

In het laatst van *February* quam van wegens den Keizer den Graaf *Rudolf van Sintzendorf*, in de hoedanigheid van *Ablegatus. In 's Gravenhage* Zijn geloof briefwas den *seven-en twintigsten November in Weenen* geteekend, ende geleezen op den derden *Maart*, de zelve wierd eeveneens bevonden te zijn als die van de Heer *Friquet*, uitgezonderd dat in den inhoud stond, *vobis affectum bene volentiæ nostræ Cæsareæ clementer Conservamus*: welk woord *Clementer* niet in die van *Friquet* en was. Dat ook in deze was gesteld de onder teekening eenvoudig met de naam van *Leopoldus*, zonder te stellen *vester Bonus Amicus*, gelijk in dat van *Friquet* stond, waar op goetgevonden was zulks aan den Heer *Friquet* te doen voordragen, ten einde de geloof brief veranderd, ende ook aan haar Hoog Mog. mogte worden de eernaam gegeeven van *Celsi Potentes*, gelijk zulks by alle Coningen en Princen in 't Latijn schrijvende wierd gedaan. Den *Graaf* zeide dat zulks niet uit eenige inzigten gedaan was, dewijl zijn Keizerlijke Majesteit veel agting voor haar Hoog Mog. hadde, en dat zijn *Excellentie* verzogt gehoor gegeeven te worden, dat hy onderwijle naar zijn Keizerlijke Majesteit zoude zenden, en binnen de tijd van agtien of twintig dagen een brief hebben, waar in byzonderlijk de Eernaamen van haar Ho. Mog. gelijk die altijd te vooren geweest waaren, zoude bezorgen, het geen hem toegestaan wierd, zo dat zijn *Excellentie* den 7. *Maart* ter gehoor geleid wierd door de Heeren *Ripperda tot Buyrse* ende *Reygersberg*, zijn verzoek bestond uit dit volgende.

Voorstel van zijn Keizerlijke Majesteit, wegens den Oorlog tegens de Turken.

„ Den buiten gewoonen Gezant van S. H. Keyzerlijke Ma-
„jesteit *Rudolf*, Graaf van *Sintzendorf* enz. heeft bevel om van
„weegen dezelve Majesteit aan u Heerlijkheeden te zeggen:
„dat

1664. „dat den voornoemden S. H. Keizerlijke Majeſteit niet en twij-
„feld, of u Heerlijkheeden hebben nu al lang bevonden, niet
En verzoekt onderſtant van den Staat tegen den zelve. „alleen met wat trouwloosheid, maar ook kragt ende gewelt,
„dien eeuwigen vyand van de Chriſtelijken naam, den *Turk*,
„de gemelde zijne H. Keyzerlijke Majeſteit, ende deſſelfs
„Rijken ende Erflanden, ook zelfs het Roomſche Rijk, ja de
„gantſche Chriſten waareld op den hals komt, zo dat zijn
„gemelde Keyzerlijke Majeſteit tegens de zelve nu gedwon-
„gen is, niet alleen alle zijne kragten, ende die van zijne Rij-
„ken ende *Provintien* te werk te ſtellen, ende op te offe-
„ren, maar ook naar vreemde hulp om te zien; aangezien
„dat onder de Staaten van de Chriſten waareld, de waar-
„digheid, uitbreidinge, ende Rijkdom van U Heerl. zodanig
„is, dat zy verkregen hebben onder de voornaamſte Staten
„ende Heerlijkheden zo te werden gereekend, als onder wel-
„kers onderdaanigheid zeer aanzienelijke rijke landen ende
„*Provintien* ſtaan, hebbende ter dier oorzaake met Konin-
„gen ende Princen, vriendſchap ende alliantie: zo heeft zijn
„Keizerlijke Majeſteit niet konnen of mogen nalaaten, Uwe
„Heerl. van zo grooten gevaar, het welk alle Chriſtenen
„naakende is, kenniſſe te geven, ende dezelve goedgunſtelijk
„te verzoeken, dat zy, volgens haaren yver, jegens de gant-
„ſche Chriſtenheid ook byzondere neiging van goedgunſtig-
„heid, welke zy tot dus verre aan zijn Keizerl. Majeſteit en
„deſſelfs voor-vaderen dikwijls hebben zoeken te betuigen, met
„den eerſten eenige onderſtant in deze zo ſwaren Oorlog zouden
„willen toeſtaan, welke niet min met de grootheid van de *Pro-*
„*vintien*, als met de nootzakelijkheid mogte over een komen,
„gelijk zy van dit alles Staats-amptenaaren verzoeken, zoo men
„het mag goedvinden, om wijder in reden wiſſeling te treeden.

Gedaan in 's Gravenhage den 7 Maart 1664. Geteekent

RUDOLF, Graaf van Sintſendorf.

Werd in handen van de Heer Johan de WITT en andere Heren geſteld.

De *Provintien*, volgens den ſtijl, in geval van belaſtinge, hebben daar van een afſchrift genoomen.

Daar na zijn genoemd de Heeren *van Ommeren*, *Merode*, *Raad pen-ſionaris de* WITT, *Reygerberge*, *Vander Hoolck*, *Glinſtra*, *Royer*, (Stadt ende

ende Lande daar niet zijnde) om met zijn *Excellentie* in gesprek te komen, waar na zijn *Eexcell.* aan de Heeren Gevolmagtigden in de zaak heeft overgeleverd een brief, behelzende de *Reden, en waar op het voorstel van wegens zijn Keizerlijke Majesteit aan de Heeren Staten van de Vereenigde Nederlanden gedaan, gegrondvest is, bestaande in* 19 *Articulen.* 1664.

Hollandt deeze zaak in overweeging genomen hebbende, toonde veel Edelmoedige genegentheid tot de verzogte bijstant; dog de swarigheid was, dat by aldien *Engelant* het zelfde niet insgelijks en deed, soude den *Turk* alle Coophandel van *Holland in Constantinopolen, Smirna, Aleppo, Alexandro* enz. verbeurd maken, verhinderen, ende zulks alles doen zo de Engelsche mede helpers geliefden te zijn, welke het ganschen geheel afsloegen, waar na haar Hoog Mog. zijn *Excellentie* tot antwoort gaaven, zulks niet te konnen doen, en dat het haar hartelijk leet was, door dien *Engeland* geen deelgenoot daar in wilden zijn, aldus is den voorsz Graaf, naar een geschenk ontfangen te hebben van een goude keten, ter waarde van *dertien hondert guldens*, vertrokken, en zijn Ed. van die moeiten ontslagen.

Omtrent halve *July* ontfong zijn Edele een brief uit de Vloot, van den Heer *Johan Bertram de Mortaigne*, gemagtigde wegens haar Hoog Moogende, welke zig die tijd op het Schip van den Zeevoogd *de Ruiter* bevond, ende gaf hem daar in te kennen, wat in de bejegening der twee Zee-Voogden de *Ruiter* en den Engelsche *Lauzon* op den *dertienden July* voorgevallen was, en dat den Heer de *Ruiter* voorgenoomen had, de Vlag niet wederom eerst voor hem te strijken. Den Raad-*Pensionaris* maakten de zelve aanstonts aan de vergaderde van haar Ed. Groot Mog. bekend, ende schreef daar na tot antwoort van den voorschreeve Heer *Mortaigne* den volgende brief.

Zijn Ed. ontfangt een brief uit de Vloot van de Heer Mortaigne.

MYN HEEREN.

IK hebbe aan de Heeren Staaten van Hollandt *en* West-Vrieslandt *gecommuniceert Uw Ed. Missive van den* 18 *der verleede Maand, inhoudende onder anderen, 't geen tusschen den Vice-Admiraal* De Ruyter, *en de Vice-Admiraal* Lauson, *in de jonste ontmoetinge, is gepasseerd, omtrent het strijken van de Vlagge, en dat de Vice-Admiraal* De Ruyter *gerefolveerd soude wezen in't toekomende, aan de Engelsche wel alle beleefdheid te doen, maar voor haar niet wederom eerst te strijken, uit oorzaake dat de Vice-Admiraal* Lauson *in gebreeke was gebleeven de Contrasalutatie in gelijke wijze te doen. Waar op haar Ed. Groot Mog. nagezien hebbende het* 10

En beantwoort deselve.

1664. Articul *van 't Tractaat, den* 14 September *des jaars* 1662 *met den Koning van Groot* Brittagnie *gemaakt, daar van ten overvloed Copye, met het Translaat van dien, hier in gesloten is, zo hebben dezelve geoordeeld, dat het voor een Officier en dienaar van 't Land, die meermaalen schriftelijke last ontfangen heeft om zig naar het voorsz en alle andere Tractaten van den Staat te reguleren, zeer kommerlijk en geensints geraden is, zig zelve daar van te dispenseeren op 't fondament van eene mondelinge ordre, waar by te doen salutatie aan hen Contrasalutatie zoude wezen gereslringeert en gebonden: daar van gelijk haar Ed. Groot Mog. geen kennis hebben, zoo moet ik ook bekennen noit van zodanige mondelingen last iet te hebben geweeten of gehoord. Ende hebben de voorgemelde Heeren Staaten my derhalven geordonneerd, Uw Ed. op des zelfs Missive te rescribeeren, dat de meergemelde Vice-Admiraal* de Ruiter *wel zal doen alle ontmoetingen van de Engelschen, zo veel de gelegentheid toe zal laten, te vermijden, en haar egter rencontrerende, van zijne zijde als nog in 't strijken van de vlagge, als naar gewoonte, te continueren; edog in gevalle de voornoemde Vice-Admiraal* Lausón, *ofte eenig Opperhoofd van de Engelsche Vloot, buiten vermoeden, andermaal in gebreeke mogte blijven, de contrasalutatie, als boven te doen, dat hy Vice-Admiraal voornoemd, in zulkeen cas daar op zal dienen te verzoeken speciale resolutie en ordre vande Heeren Staten Generaal, om zig daar na onbekommerd en veiliglijk te mogen reguleren: U Ed. gelieve te noteren, dat, alhoewel het ingeleide 10 Articul van 't Contract uitdrukt de Brittanniſche zeën, daar onder de Middellandsche zeer notoirlijk niet en is begrepen, egter de intentie van den Staat altijd is geweest daar omtrent geen onderscheid van plaatsen te maken, maar in alle gewesten indistinctelijk op eene ende zelve wijze de salutatie te laten doen; op dat d' Engelschen, by contra-practijke, daar uit in tijden en wijlen niet zouden komen te allegeren, daar eenig meerder regt over de Brittanniſche zee, als elders, in eenige afgelegene quartieren te competeren, en dat het strijken vande vlagge in dezelve zee voor haar zoude geschieden, uit erkentenisse van hare gepretendeerde eigendom over dezelve zee, daar men van deezer zijde verstaat, voor de Engelschen en voor alle andere Koninglijke Vlooten te strijken, uit respect voor haare respective Heeren en Meesters, als Souveraine Monarchen, welk respect dan, in de oopen zee, niet wel binnen zeekere limiten bepaald, maar alomme, zonder onderscheid van plaatsen gedragen dient te worden. Ik bidde dan dat U Ed. het bovenstaande, nevens mijne gedienstige gebiedenisse aan den meergemelden Vice-Admiraal* de Ruyter *gelieve te communiceren, ende beveele U Ed. beide hier mede in de beschermínge des Allerhoogsten. Verblijvende*

MYN HEER,

Uw Ed. dienstwillige

Haage den 22 *July* 1664. JOHAN de WITT.

Het gemelde tiende punt van 't verdrag des jaars seslien honderd-twee-en-seftig inde Brief geslooten, luidt als 't volgd.

Item, dat de Scheepen en Vaartuigen der Vereenigde Nederlanden zoo wel van Oorloge, en om de magt van den vijand afte weeren uitgerust, als andere, dewelke eenig Schip van Oorlog

log van de gedagte Coning van Groot Brittanje inde Brittannische Zeên, sullen komen t' ontmoeten, de vlagge van den top van de mast zullen strijken, en het marszeil laten vallen, in voegen gelijk als ooit in voorige tijden gebruikelijk is geweest. 1664.

Weinig tijd te vooren gebeurden in *'s Gravenhaage* in 't Voorhout tegens over de Klooster-kerk, dat de Coetsen van sijn Hoogheidt den Heere Prince van *Orangnien*, en die van den *Fransche Gezant* malkander ontmoeten, geen van hun tween wilden de *Balie* verlaaten, en bleeven zoo tegens malkanderen staan. De koetsiers borsten uit met schelden en raazen, waar op veele nieuwschierige menschen toeschooten, onder andere de Heer Raad-*Pensionaris de WITT*, die door de wandeling wat adem schepte, vreezende dat door de menigte van menschen groot onheil gevolgd zoude hebben, voegde zig tusschen de twee verschillende, onder het schelden en tieren van het gemeen, tegens den *Fransche Gezant*, alwaar de Heeren *Dorp* en *Gleezer* nog by quaamen, na dat zijn Ed. de Hoog gemelde Heer Prins van *Oragnien* met den *Fransche Gezant* tot wedersijdsche vergenoeging bevredigd had. Dit geval was eenige tijd te vooren tusschen de *Fransche* en *Spaansche* Gezanten op dezelve plaats geschiet, en wierden de verschillen insgelijks door sijn Ed. by gelegt.

Verschil tusschen de Prins van Oragnien ende Fransche Gezant.

Door zijn Ed. bijgelegt.

De Princesse *Weduwe van Oragnien*, van een schrander oordeel en goet beleit: siende op het quaad gevolg, gaf de reden so veel plaats, dat zy een rot van de Lijfwagt der Staten van *Hollant* verzogt, om den Fransche Gezanten zijn huis te beschermen, voor dit boos en woedend graauw, dat onbekend was hoe veel belang den Staat in *Vrankrijk* hadde. Dewijl den Fransche Gezant zig in deeze zaak een weinig te groots gehouden had, wierd door zijn Ed. dit volgende opgestelt.

Gezanten van een naauw ende stip beleit, zullen onderscheit maken van persoonen en tijden, wanneer zy yets komen te verhandelen of in 't werk te stellen.

En maakt een opstel, om zig in 't toekomende na te schikken.

Als een Gezant zig in de tegenwoordigheid van een andere Gezant bevind, zoo beschermd yder zijn Agtbaarheid, zonder yets te wijken of over te geeven, het zy dat hy beezig zy in zaken van haar bewint ofte daar buiten.

Van gelijken als een Gezant in openbare gehoorgevinge of dier-

1664. gelijke saken zijn *luister* toond, verbeeld hy sijn meester, en daar om behout hy de zelfde agtbaarheid, maar wanneer een Gezant buiten de verrigtinge van zijn bedieninge is, als in gemeene wandelinge enz. houd hy zijn gezag nevens de andere; maar gedraagt zig bescheiden ten aanzien van Groote Heeren om haar geboorten, met gedagten dat hy maar een dienaar van Staat, voor een tijd is.

Ende vervolgens bedriegen zig die geen, welke staande willen houden, dat Gezanten overal en in alles zoo veel als haare Meesters geagt moeten worden.

Zy, zelfs betuigen het tegendeel in haar dagelijkse bezigheden, doordien zy uit haar kamer gaan, om zelfs een Staats dienaar van de geringste Prins t' ontfangen of uit te leiden, het geen haare Meesters nooit en doen.

Op de Crooning van de Keizer, zet men tafels in de zelfde zaale daar zijn Coninglijke Majesteit eet, voor de Keurvorsten, maar voor geen Gezant van een afweezend Keurvorst, schoon den Gezant zelfs een Prins van 't rijk was.

Den overleeden Graave van *Swartzenburg*, *Gezant* van den Keurvorst van *Brandenburg*, wanneer in het jaar 1629. de deelinge der landen van *Cleeve*, *Gulik* en *Berge* geschiede, liet den Prins *Palatyn* van *Nieuwburg* het verdrag eerst teekenen, schoon hy Gezant van een Ceurvorst was.

Die zig zonder opspraak wil gedragen, moet den tijd wel onderscheiden dat hy in, of buiten de verrigtingen van zijn Ampt is.

Een zoon die een Ampt heeft, gaat in agtbaarheid voor den vader, by aldien hy zonder eenige bedieninge ofte Ampt is; dog in wandelingen en op maaltijden met vrienden ofte anderfints sijnde, zoude men hem bespotten als hy zijn Vader die eer niet over gaf.

Aldus worden de Staats-bedienaars bloots hoofds met de hoed in de hand bejeegend, ende aangesproken, in zaaken haar ampt ofte bedieninge raakende, maar zo haast van andere gemeene zaaken gesproken werd, doen zy die menschen met wie zy spreken, haar hoofden dekken.

Doet verslag wegens de Portugesche zaake.

De Heeren *de WITT*, ende vordere Gevolmagtigden in de *Portugeesche* saaken, deeden verslag aan haar Hoog Mog. in gevolge des besluits van den 5 *February* laatstleeden, gelijk in de Vergadering met den Heer *Ulhôa*, Staats-bediende van den Coning van

Por-

Portugal afgesproken was, den ingang der Vreede buiten *Europa* betreffende, en hadden op 't papier gebragt de feiten en de vaststellinge mede ter Vergadering behandigd, omme gebruikt te worden tot bewijs dat de plaatsen *Couchin* ende *Cananor* moesten onder deezen Staat blijven: hebbende ook wijders van de zelve Heer *Ulhôa* overgenomen, ende mede ter Vergadering overgeleeverd de feiten en vaststellingen daar meede zy het tegendeel zogten te bewijzen; waar op, overwoogen zijnde, hebben haar Hoog Mog. zig de ingestelde feiten en vaststellingen van deeze zijde wel laaten gevallen: is voorts goed gevonden de gemelde Heeren Gevolmagtigden te verzoeken, omme in gevolge van het gemelde haar Hoog Mog. besluit van den 5 *February* voornoemd, dezelve feiten ende vaststellingen aan de voornoemde Heer *Ulhôa* ter hande te stellen ende over te geeven, ook met den zelven de aangevangen by-een-komst te agtervolgen, omme te zien hoe verre, ofte waar in men *infacto* eens was, ofte verschilden, omme vervolgens de aanmerkinge van regten, daar uit ontstaande, met den anderen te verhandelen als naar behooren, doende van haar wedervaren verslag. 1664.

Dit geheele jaar hebben de Bewinthebberen der West-Indische Maatschappy aan haar Hoog Mog onophoudelijke klagten gedaan, wegens de openbaare vyandelijkheden der *Engelschen*, omtrent *Cabo Verde*, *Takorary*, *Cabo Corso*, en op de geheele *Guineesche Kust*, door het neemen van verscheide Scheepen, waar van vrugteloos aan de Coning geklaagt was, die op nieuws wederom een vloot scheepen deed vervaardigen om derwaards te zenden, waar op haar Hoog Mog. den 9 *August* beslooten een Vloot van 12 schepen te doen uithalen, en vaardig te maken, om met alle kragt dezelve Maatschappy te beschermen. Dog eenige der leeden bragten by dat deeze toerustinge te langen tijd zoude weg neemen, en of 't niet gevoegelijk zoude zijn iemand in alle stilheid na de *Ruyter* te zenden, die in de middellandsche zee met zijn Vloot was, om bevel te geeven van deeze uitvoering op het spoedigste te doen, dog verzogt men over deeze zaak niet vorder in 't openbaer te spreeken, maar eenige Leeden te verkiezen, om daar over met alle bedenkelijke verhoolentheid raad te slaan. Zy quamen dan ten getale van zeeven in een zaale, waer onder de Heer Raad-*Pen-*

Haar hoog Mog. zende een vloot Scheepen na de kust van Guinée.

1664. *sionaris* DE *WITT* was, en beſlooten zo kort en geheim deeze verzending, dat zelfs van de zeeven geen vier het bekend was, neemende de gelegentheid waar dat d'anderen te zamen aan de glaazen wandelde, zoo dat eindelijk naar den Zee-voogd *de Ruyter* een uittrekzel van de geheime beſluit der Hoog Mog. Heeren gezonden wierd, waar hy zig zoude hebben in te voegen.

Geheime Raads-pleeging van de Heer Raad-Penſionaris DE WITT.

De *Engelſche* deezen tijd zeer opgeblaaze, voeren met hunne Zee-Rovereijen en Vyandlijkheeden onophoudelijk voort. Den Gezant van haar Hoog Mog. *Goch* tot *Londen*, wierd dagelijks zijn huys omcingeld door Schippers, Zee-vaarend-volk, en Koopluiden; ſijnde alle Ingezeetenen van dezen Staat, welke quamen klaagen over de Ellenden, het aanhaalen hunner Scheepen, plunderen, uitſchudden, en 't gevangen neemen van hunne Medegezellen, waar op zijn *Excellentie* goed vond, zijn Majeſteit deeze grouweldaaden voor te leggen, dog den Coning antwoorden, dat hy daar geen oorzaak van was, maar dat men zulke ongevallen de *Hollanders* zelfs toeſchrijven moeſt. Den Coning van *Vrankrijk* het ongelijk en de trotsheid der *Engelſche* bemerkende, bood nogmaals zijne bemiddelinge aan, dog te vergeefs. Zy naamen zelfs de *Hollandſche* brieven die van den Staat aan zijn *Excellentie Goch* gezonden waaren, van 't poſthuis en braken die open.

Begin der Engelſchen Oorlog.

Vrankrijk bied zijn bemiddeling aan.

Alle deeze euveldaden zogten haar Hoog Mog. met alle vriendelijkheid aan een kant te krijgen, maar 't was oly in 't vuur geworpen, hoe de Heeren Staaten meer toegaven, hoe de *Engelſchen* trotſer wierden: Dewijl men dan geen middel zag, als van geweld met geweld te keeren, wierd beſlooten, eenig vooraat te bereiden om in tijden en geleegentheeden zig daar van te kunnen bedienen: men gaf bevel om 's Lands Vloote verſterken met *twee en-ſeeventig* Oorlog-Scheepen: den *ſes-en-twintigſten January* verboden haar Hoog Mog. het inkomen, van alle *Engelſche* Wolle en zijde waaren, op een boete van *duiſent guldens*, en de goederen verbeurdjverklaard: en men gaf bevel om alle *Engelſche* Oorlog- en Coovaardy-ſcheepen in, en buiten *Europa* aan te taſten ende op te brengen; men ſtelde een *Wedde* van *vijftig-duizend Gulden* tot een belooning voor de geen die het Schip van den Eerſten *Engelſchen* Opper-Zeevoogd aanklampten, Enterden ende verooverde, nevens het genoome Schip met alle zijn aankleven van dien tot buit: Over

's Lands Oorlogs-Vloot verſterkt met 72 Scheepen.

yder

yder Schp der andere Zee-voogden *Dertig-duisend Guldens*; over yder Schip van de verdere Opperhoofden *twintig-duisend Guldens*; voor de gemeene *Capitains* Schepen van veertig of meerstukken *tien-duisend Guldens*; voor de geen die met goede dapperheid vegtenderhand de vlagge van 'boven de Eerslen Opper-Zeevoogden af haalden, *twee-duisend-Rijksdaalders*, voor de bove vlagge der andere Zeevoogden *duisend Rijksdaalders*; voor de vlagge van de voorstenge, *vijf-honderd Rijksdaalders*; voor de vlagge van de Besaanmast *drie-honderd Rijksdaalders*; en voor de vlagge van agteren *honderd Rijksdaalders*: en haar Hoog Mog. gaven den negende van *February* een bericht uit, tegens het geschrift dat den *Engelschen Gezant Downing*, alvoorens aan de Heeren algemeene Staaten ingeleeverd had, waar mede hy 't gelijk van zijn Majesteits onderneeming meende goet te maaken, schoon in half *February* al *agt-en-twintig* Nederlandsche Scheepen in *Engeland* verbeurd verklaard waaren. En den Coning deed den *vierden Maart* den Oorlog aldus af kondigen. 1664.

ZYn Majesteyts Declaratie, rakende zijn Proceduren tot reparatie en satisfactie over diverse Injurien, Affronten en berovingen, gedaan by de Oost-en West-Indische Compagnien en andere Onderdanen der Vereenigde Provintien, dezen dag geleezen athe Board, is goet gekeurd, dat zijne Majesteits Drukker dat datelijk doen drukken en publiceren zal. Oorlog verklaring der Engelschen.

ALzo op de klagten van diverse injurien, affronten en beroovingen, gedaan by de Oost-en West-Indische Compagnie, en andere Onderdanen der geunieerde Provintien, aan en op de Schepen, goederen ende Personen van onze Onderdanen, tot haar bezwaarlijke schade en beloopinge van hooge Sommen, in plaats van reparatie of satisfactie, die gedurig verzogt is geweest: Wy bevinden, dat aan de Ruiter ordre is gegeven, niet alleen om te abandonneeren de Maatschappye tegens de Roovers van de Middelantse Zee, waar toe de Staaten Generaal ons hadden genoot, maar ook om te uiteeren alle Actien van beroovingen en Vyandschap tegens onse Onderdaanen in Africa: wy gaaven daar op ordre, om de Scheepen aan te houden, behoorende de Onderdaanen en d' Inwoonders van de Staaten der Geunieerde Provintien; evenwel gaaven wy noyt eenige Commissien tot Brieven van Represalien, noch deden procedeeren tegens de aangehaalde Scheepen, tot dat wy hadden een klaaren ontwijffelbaare kennisse, dat de Ruiter de voorschreeve ordre, ter executie hadde gestelt, door 't verzekeren van diverse onzer Onderdaanen Scheepen en Goederen: Maar, nu bevindende door deze verse Injurien en Actien van haar, en d' intelligentie, die wy kreegen van haar preparatien ten Oorleg, en haar uitdeelinge van Brieven van Represalien tegens ons Volk, dat beyde onze geduldigheid ende andere remedien, die wy gebruikt hebben, om haar tot vruntschap met ons te brengen, ydel zijn geweest, en dat zy 't gezind zijn, 't geen zy met gewelt hebben gedaan, door de waapenen te main-

1664. *maintineren tegens ons: Zoo hebben wy dienstig geagt, met advijs van onzen Secreten Raad, te verklaaren en declareren aan alle de Weereld, dat de gezeide Heeren Staaten zijn de eerste Aggresseurs, en dat zy in regtvaardigheid moeten alzoo aangezien werden by alle Menschen, zoo dat onze Vloot ende Scheepen, ook mede alle andere Scheepen en Vaartuigen, die Brieven van marque zullen krijgen van onzen lieven Broeder, den Hertog van Jork, Heer Hoog-Admiraal van Engeland, zal en mag wettelijk daar mede vegten, overwinnen, verzeekeren en nemen alle Scheepen, Vaartuigen en Goederen, die d' Onderdanen of Inwoonders der Geunieerde Provintien, of ymand binnen haar Landen zijn toebehoorende: Wy doen hier by gebieden alle onze eigen Onderzaaten, gelijk wy adverteeren alle andere Personen, van wat Natie zy zijn, te brengen of over te voeren eenige Soldaaten, Waapenen, Poeder, Ammunitie, of te eenige Contrabande Goederen, na eenige Territorien, Landen, Plantagien of Contreyen van de gezeide Staaten der Geunieerde Provintien; verklarende dat wat Schip of Vaartuig daar mede bevonden wert, te transporteren of te brengen eenige Soldaten, Wapenen, Poeder, Ammunitie, of andere Contrabande Goederen na eenige Territorien, Landen, Plantagien of Geweften der voorsz Staten der Geunieerde Provintien, dezelve genomen sijnde, gecondemneerd sullen werden voor goede prijze. En wy verklaren vorders, dat wat Schip of Vaartuig, van wat Natie die zijn, zal bevonden werden in te hebben eenige Goederen, Koopmanschappen, of eenig getal Personen binnen haar, behoorende aan de geseide Staaten van de Geunieerde Provintien, of aan eenige van haar Onderdanen of Inwoonders, 't geheel zijnde genomen, zal geoordeeld worden als Goederen van wettelijken prijse: Ook insgelijks alle Goederen, Koopmanschappen, van wat Natie die zijn, 't zy ons eigen oft ook vremde, die in eenig Schip of Vaartuig, behoorende aan de Staaten der Geunieerde Provintien, eenige harer Onderdanen of iemand, by haar woonende, zullen geladen hebben, zullen, genomen zijnde, 't geheele werden geoordeeld voor goeden prijse, uitgezeit 't Schip of Vaartuig, daar van ons of onsen lieven Broeder verleent hebben Brieven van vrygeleide: Ende ten einde dat behoorlijke intimatie en Publicatie van onse Declaratie geschiede en publijke kennis daar van werd genomen, zoo is 't onsen wil en behagen, dat deze onse presente Declaratie behoorlijk en na gebruik gepubliceert werde.* R. Browne.

Prezent de Alderexcellentste Koninglijke Majesteit, zijn Hoogheit de Hertog van Jork, zijn Hoogheit Prins Robbert, de Heer Aarts-Bisschop van Kantelberg, Hertog van Bukkingam, Hertog van Albemarle, Marquis van Dorchester, Lord Groot Chamberlain, Lord Chamberlain Graaf van Berkshire Graaf van Anglesey, Graaf van Bathe, Graaf van Carlisle, Graaf van Lauderdail, Graaf van Carbery, Lord Wentword, Lord Berkley, Lord Aschley, Mr. Trausserir, Mr. Vice Chamberlain, Mr. Secretaris Morice, Mr. Secretaris Bennet, Mr. Cancelier van de Dutchy.

In 't Hof tot Withal den 4. Maart, 1665.

Den eersten *Mey* was de *Engelse* Vloot onder de Hertog *van Jork* *ses-en-vijftig* Zeylen en die van Prins *Robbert vijf-en-twintig* in Zee gezeild, Prins *Robbert* een weinig vooruit vaarende waar nog een nige Kruisers en andere byquamen uitrakende te zaamen omtrent

honderd

hondert-Scheepen. Niet tegenſtaande deze groote toeruſtinge, ſond den Coning van *Vrankrijk* een buiten gewoone Gezant, de Heer *Courtin*, tot *Londen*, om door een bemiddeling met allen yver het geweld te doen ſtremmen, welk van de *Engelſche*, dog zonder vrugt, aangenomen wierd. 1665.

Haar Ho. Mog. ſtelden daar en tegen alle bedenkelijke middelen in 't werk om hunne Ingezeetenen en Landen te beſchermen, de Heer *JOHAN de WITT*, die gevolmagtigd was in de zaaken tegens *Engelant*, leverde dieſweegen deze twee by dezelve in.

De Heer Johan de WITT als gevolmagtigde in de Engelſche zaaken leevert twee Extracten in de vergadering van haar Hoog Mog.

Extract van de Reſolutien van de Heeren Staten van Holland ende Weſt-Vrieſland, genomen in haar Ed. Groot Mog. Vergaderinge, op Saturdag den 24 Januarius Anno 1665.

DE Raad-Penſionaris heeft ter vergaderinge gerapporteerd de conſideratien en advijs van de Heeren haare Ed. Groot Mog. Gecommitteerden tot de zaaken van Engeland, hebbende in gevolge tot voldoeninge van der zelver Reſolutien Commiſſorial, in dato den 23 dezer lopende maand geëxamineert en overwoogen verſcheide poincten, uit den name en van weegen haar Ed. Groot Mog. voor-gehouden geweeſt zijnde aan de Heeren alhier aanweezende Gedeputeerden van de reſpective Collegien ter Admiraliteit binnen deeze Provintien reſiderende, alle rakende 't employ en de verſterkinge van 's Lands Vloot tegen 't aanſtaande Voor-Jaar in Zee te brengen, en 't gunt tot goed beleid over dezelve, mitsgaders tot encouragement van de Officieren, Soldaaten en Matroozen van dien zal konnen ſtrekken: als mede 't advijs by dezelve Gedeputeerden van de gemelde Collegien op de voorſchreeve poincten aan haar Ed. Groot Mog gegeven. Waar op gedelibereerd, is goet gevonden en verſtaan, dat van weegen haar Ed. Groot Mog. ter Generaliteit de zaaken daar heenen zal werden gedirigeerd, ten einde de Collegien ter Admiraliteit op de Maze, in Zeeland, en in 't Noorder-Quartier, en in Vrieſland, by ſerieuſe aanſchrijvinge geordonneerd mogen werden te ſuppleren de defecten ten aanzien van qualiteit of getal der Scheepen in haare reſpective contingente uit te brengen, tot voldoening van de geordonneerde Equipage der bewuſte 72 Oorlog Scheepen: en dat dien volgende 't opgemelde Collegie ter Admiraliteit op de Maaze boven de 11 Scheepen voor dezen opgegeven, nog zal hebben t' Equiperen en in Zee te brengen een 12de Schip, zonder eenige conſideratie of reflectie te maken op 't Schip van de Heer van Waſſenaar, Luitenant Admiraal, met byvoeginge, dat haare Hoog Mog. 't zelve by deze gelegentheid van tijden en zaaken niet konnen laten paſſeren voor 2 Schepen, maar in alle manieren 't volle geordonneerde getal begeeren uitgebragt te hebben: dat insgelijks 't Collegie ter Admiraliteit in Zeeland boven de 11 Schepen voor dezen opgegeven 't 12de zal hebben daar by te voegen: dat de Collegien ter Admiraliteit in Vrieſland boven de negen Schepen voor dezen opgegeven, tot ſupplectie van der zelver contingent, nog ten ſpoedigſten zal hebben 't Equiperen ende in Zee te brengen het overige getal van 3 Scheepen, en voor zoo veel eenige van de opgemelde Collegien daar toe geen bequame Scheepen zoude mogen in voorraat hebben, dat dezelve haar van by inhueringe of anderſints ten

1665. ſpoedigſten zullen hebben te voorzien: dat ook de gemelde Collegien zullen hebben te furneren Scheepen gemonteerd met 40 ſtukken en daar en boven gemand d' een door d' ander met 200 koppen, en dat de Raden ter Admiraliteit op de Maze, haar 3 minſte Scheepen, in Zeeland haar 5 kleinſte, en die van d' Admiraliteit in Weſt-Vrieſland en 't Noorder Quartier haar 3 geringſte Scheepen, tot voldoeninge van 't geen voorſchreeve is, nader en beter zullen hebben te qualificeren, of andere in plaatſe van dien, als boven, te ſurrogeren: dat wyders yder van de Collegien ter Admiraliteit zal hebben gereet te maken en 't Equiperen 2 Jagten, 2 Galjoots en 2 Branders, die van d' Admiraliteit t' Amſterdam albereits 't dobbel getal van dien vervaardigende of gereet gemaakt hebbende: en ten einde de voorſchreeve Vloot by foute van Scheeps behoeften, Ammunitie van Oorlog of Water, niet geſteld of gebragt werde in poſtuur om 's Lands dienſt niet te konnen betragten, dat tot verhoeding en voorkominge van dien, de gemelde Collegien ter Admiraliteit zullen hebben te voegen by de Vloot yder een ſuffiſant Ammonitie en behoefte Schip, en die van d' Admiraliteit tot Amſterdam 2 gelijke Scheepen; en dat dezelve Collegien ten zelven einde ook zullen hebben te bezorgen, dat continuelijk voor de Scheepen van haar directie een goede quantiteit van Vivres nevens de Vloot mede gevoerd werden, boven ende behalven de Victualie binnen 't boord van de Oorlog-Scheepen, die zyluiden daar van zullen hebben te doen voorzien voor 3 Maaden buiten duins, voor zoo veel zulks zal konnen geſchieden, zonder dezelve Oorlog-Scheepen daar mede te belemmeren, ende tot de Actien van Oorlog min bequaam te maken.

Extract uit de Reſolutie van de Heeren Staten van Holland ende Weſt-Vrieſland, in haar Ed. Groot Mog. Vergaderinge genomen op Saturdag den 24 January, Anno 1665.

DE Raad-Penſionaris heeft ter Vergaderinge gerapporteert de conſideratie en advijs van de Heeren haare Ed. Groot Mog. Gecommitteerde tot de zaaken van Engeland, hebbende ingevolge en tot voldoeninge van der zelver Reſolutie Commiſſoriaal, in dato den 22 dezer lopende Maand geëxamineert en overwogen verſcheide poincten, uit de name en van wegen haar Ed. Groot Mog. voorgehouden geweeſt zijnde aan de Heeren alhier aanwezende Gedeputeerden van de reſpective Collegien ter Admiraliteit binnen deze Provintie reſiderende, alle rakende 't employ en de verſterkinge van 's Lands Vloot tegen 't aanſtaande voor jaar in Zee te brengen, en 't gunt tot goed beleid over dezelve, mitsgaders tot couragement van de Officieren, Soldaten en Matroſen van dien zal konnen ſtrekken: als mede 't advijs by dezelve Gedeputeerden van de gemelde Collegien op de voorſchreeve poincten aan haar Ed. Groot Mog. gegeven. Waar op gedelibereerd, is goet gevonden en verſtaan: dat voorts tot meerder en vigorieuſer voorzettinge van de voorgenomen extraordinaris Equipagie en aanbouw van Scheepen by haar Hoog Mog. geſchreeven moge werden aan de reſpective Collegien ter Admiraliteit, dat dezelve met alle vlijt en naarſtigheid willen behertigen 't geen ten aanzien van 't ſuppleren, van hare defecten in de bewuſte 72 Oorlog-Schepen, zoo ten aanzien 't getal, als ten reguarde van de qualiteit van eenige van dezelve hier boven in 't brede ſtaat geexpreſſeerd, dat zy luiden ook de reſpective Capiteins, hoofd voor hoofd, daar toe zullen hebben te houden, dat dezelve van dag tot dag, immers van tijd met intermiſſie van weinig dagen aan 't Collegie doceren van haar devoiren aangewend, om Boots-volk te bekomen, en voorts alles anders te verrigten, en te vorderen 't gunt in deſe gelegentheid van haar

pligt

pligt is; met byvoeginge, dat haar Hoog Mog. gereſolveert hebben tegens half February toekomende haar Gedeputeerden na dezelve Collegien af te zenden, om perfecte kenniſſe en informatie te nemen van alle 't geene zoo by dezelve Collegien als by de voorſchreeve Capiteinen en andere Officieren yder in zijn reguard zal wezen gecontribueerden geeffectueerd; mitsgaders ook om van wegen de Hooge Regeringe de gemelde Collegien ten beſten te ſeconderen in alle 't geene by rapport van de gemelde Gedeputeerden bevonde zoude mogen werden by haar Hoog Mog. ten fine voorſchreeve gecontribueerd en bygebragt te konnen werden. 1665.

Op de aanteekening ter *Generaliteit* by haar Ed. Groot Mog. gedaan, van dat dezelve by deze bekommerlijke geſteldheid, daar zig de vereenigde Nederlanden, en voornamentlijk *Holland* in bevond, door den onregtvaardigen Oorlog, wierden dit jaar verſcheide Zee-voogdens leedige plaatſen gevuld en andere gemaakt. Men beraamde middelen om 's Lands inkomen te vermeerderen; *Holland* nam *drie Millioenen* guldens op intereſt tegens vier ten honderd de losrenten, en 8 en een derde de lijfrenten, welke ſom in agt dagen al in 's Lands Cas was: door alle de Vereenigde Nederlanden wierd yeder na zijne middele geſchat, waar van zy een twee-honderſte penning moeſten betaalen, het *Paſſagie*-gelt wierd verhoogd, zodanig, dat yder een vierde vande vragt meerder zoude verreizen, waar tegens in *Holland* de ſchatting van geſoute vis, Oly, Traan en kopboter afgeſchaft wierd, en door dien het *Octroy* der Ooſt-Indiſche Maatſchappy verloopen was, wierd met des zelfs Bewinthebbers een verdrag getroffen, dat zy den Staat met *twintig* Sheepen en Fregatte van Oorlog zoude byſpringen, daar onder byzonderlijk zes groote, welke die tijd by de Maatſchappy hier te Lande waaren, met naamen *Oragnie*, *Maarſeveen*, *'t Huis te Swieten*, *Dordregt*, de *Beurs*, ende *Nagelboom*, voorts nog tien andere Scheepen daar van het minſte *Veertig Stukken* geſchut en *twee-honderd* man zouden voeren, en de laaſte vier zodanig, dat dezelve insgelijks *twee-honderd* man zoude opneemen, en op yder Schip vijftig Land-Soldaaten, mits dat de montkoſt by de Maatſchappy, en het loon door het Land zoude betaald worden, waar tegen haar Hoog Mog. aan de voorſchreve Maatſchappy toe ſtonden, een verlanging van *Octroy*, tot het uiteinde dezer eeuw toe, en ſulks het jaar *zeventien honderd* daar in begreepen. De *Groenlandsvaarders* wierden ook verbooden uit te zeilen, om dat de Maatſchappy ſchaars van volk wierd, en welke voornaame, en groote aanbie-

Zijn Ed. bezorgd geld middelen.

Ooſt-Indiſche Maatſchappy geeft 20 Scheepen voor de verlenging van 't *Octroy*.

1665. dingen aan den Staat, zoo van volk als gelt deden om in Zee te mogen loopen, daar nevens wierd besloten, om de varensgezellen aan te moedigen, wat onderhoud men hen zoude behooren toe te leggen, die in 's Lands dienst *verminkt* zoude komen te worden, welkers onderhoud dusdanig gereegeld wierd.

Voor het verlies van twee oogen	*f* 1500-0
Voor het verlies van een oog	350-0
Voor het verlies van twee armen	1500-0-0
Voor het verlies van de regter arm	450-0-0
Voor het verlies van de linker arm	350-0-0
Voor het verlies van twee handen	1200-0-0
Voor het verlies van de regter hand	350-0-0
Voor het verlies van de slinker hand	300-0-0
Voor het verlies van twee beenen	700-0-0
Voor het verlies van een been	350-0-0
Voor het verlies van twee voeten	450-0-0
Voor het verlies van een voet	200-0-0

Aangaande de mindere gewonden die hun zelfs konnen redden, is't zelve gebleeven volgens het besluit van den 26 *September* 1663.

Den 16 *Maart* beslooten haar Hoog Mog. een verklaring wegens het ongelijk dat hen van Engeland aangedaan wierd, in 't ligt te geeven, beginnende aldus.

Aan alle Koningen, Vrije-Staaten, Princen, Potentaaten ende Steeden in Europa, geintereſſeerd by het ſtuk van de Negotie, dewelke in alliantie ofte Neutraliteit zijn ſtaande met de Vereenigde Nederlanden, van dezen Staat. Het vervolg by Aitsma het 45. Boek Fo. 428.

Zijn Ed. word na Gelderland en overyſel gevolmagtigd.

Onderwijl men doende was met de penningen op het spoedigst in te haalen bleef *Gelderland* en *Overyſſel* in gebreke van haar aandeel op te brengen, waar door haar Hoog Mog goetvonden een afzending derwaards te doen, op de volgende onderrigtinge.

Inſtructie van de Hoog. Mog. Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, voor de Heeren JOHAN de WITT, *van* Crommom *ende* Kan, *reſpective Gedeputeerden in haar Hoog Mog. Vergadering van wegen de Provintien van Holland, Zeeland ende Weſt-Vrieſland, gaande in deputatie na Gelderland, ende Overyſſel, waar na dezelve haar zullen hebben te reguleeren.*

„ De gemelde Heeren haar Hoog Mog. Gedeputeerden zullen haar ten spoedigste „ op reize begeeven, ende gekoomen zijnde op de reſpective plaatsen daar de „ Ed:

1665.

Instructie voor de Heer *Johan de Witt* en de andere Heeren.

„ Ed. Mog Heeren Staaten van de wel-gemelde *Provintie* van *Gelderland* en *Over-*
„ *yſel* Staats gewijſe vergaderen, ter eerſter ende bequaamer gelegentheid verzoeken
„ audientie.

„ Dezelve bekoomen hebbende, naar overlevering van hunne Brieven van Cre-
„ dentie, ende aflegging van de gewoonelijke *Curialia* proponeere, dat haar Hoog
„ Mog. zeer dikwijls ende meenigmaal's aan de wel-gemelde *Provintie* hebben ge-
„ ſchreeven, gelijk haar Ed. Mog. zig buiten twijfel wel konnen herinneren om
„ dezelvige te diſponeren tot vrugtbaarige Conſenten, en fourniſſementen ende
„ Pititien tot verval van de Zee zaaken.

„ Dat booven vermoeden daar op geene of weinige, immers zoodanige Effecten
„ niet en zijn gevolgd, als de tegenwoordige dangereuze tijden wel vereiſchen.

„ Ende dat haar Hoog Mog. over zulks geneceſſiteerd zijn geworden hunne Ge-
„ deputeerden in aller haaſt derwaards te zenden.

„ Om haar Ed. Mog. levendig te preſenteren, ende na de regte waarheid voor te
„ dragen de ongelegentheden daar inne de reſpective Collegien ter Admiraliteit tot
„ onuitſpreekelijken ondienſt van 't gemeene Land, by gebrek van nodige geldmid-
„ delen zullen komen te vervallen.

„ Ende vervolgens haar Ed Mog kragtelijk aan te manen, om nog ten ſpoedigſten
„ ende zonder langer vertrek niet alleen te conſenteren inde reſpective ſommen van
„ penningen, by den Raad van Staten tot verval van de Extraordinariſſe Equipagien
„ ter Zee met den gevolge en aankleeven van dien verzogt ende gepitioneert, daar
„ op haar Ed. Mog. haar Conſenten nog niet, of niet anders dan met eenige reſtruc-
„ tien ingebragt hebben, nemaar ook om aanſtonds te zuiveren haare defecten in
„ de albereits gedragene Conſenten, ende haar aanpart of contingent in de zelve Con-
„ ſenten ten Comptoire van den ontfanger Generaal Doublet, in baren gelden te doen
„ fourneren.

„ De gemelde Heeren haar Hoog Mog. Gedeputeerden zullen ten dien fine, als
„ mede tot bevordering van haar Hoog Mog. verder ſalutaire goede meeninge ende
„ intentie, gebruiken alle zodanige reden ende motiven ter materie die nende, als de-
„ zelve na hare beſte kennis ende wetenſchap zullen konnen excogiteren.

„ Ook niet nalaten aan te wijzen de defecten die op de conſenten van 't voorleede
„ en andere vorige jaaren zijn gevallen, daar by voegende, hoe nodig het is dat in
„ deezen preſſanten noot van den Staat dezelve promptelijk ende in aller ſpoet wor-
„ den gezuiverd ende opgebragt.

„ Zullen ook met allegatie van de reedenen die zy als voren zullen weeten te ex-
„ cogiteren, divoiren doen, ende kragtige Officien aanwenden, om de Heeren
„ Staaten van de gemelde Provintien te beweegen en diſponeren, ten einde de zel-
„ ve op 't goed loffelijk en roemwaardig exempel van de Provintie van Holland,
„ Uitregt, Vrieſland, ende Stad en Lande, 't zy by Negotiatie ofte anderſints me-
„ de een goede ſomme van penningen in voorraad amaſſeren, om de noot zulks ver-
„ eiſſchende. ende anders of eerder niet, ten dienſt van de Landen geëmployeerd te
„ worden, alles in conformiteit van de iterative brieven op dat ſubject aan haar Ed.
„ Mog. afgegaan daar van hunne Heeren haar Hoog Mog. Gedeputeerden tot haare
„ narigtinge, Coppye zullen worden ter hand geſteld.

„ Van gelijken zullen de gemelde Heeren Gedeputeerden alle uiterſte devoiren en-
„ de goede Officien aanwende, dat dezelve niet en worden afgezet, met een gene-
„ raal antwoord, van dat haar Ed. Mog. zullen conſenteren, contribueeren ende

1665. „ haare voorſchreeve deffecten zuiveren, ook penningen in voorraat ammaſſeren,
„ na haar vermogen, en voor zoo veel als de conſtitutie van haare Provintie zal kon-
„ nen lijden, of diergelijk.

„ Maar daar tegens ernſtig Laboreren ende inſiſteeren, ten einde op alle 't geene
„ voorſchreeve is, moge volgen categorijke ende ſpecifijke reſolutien, met preſtatie
„ van de nodige effecten, zonder eenige limentatie of relatie tot andere zaken, niet
„ gemeens hebbende met die van de Zee, dewijl den dienſt van 't algemene Vader-
„ land zulks nooit, veel min in deeze preſſanten gelegentheid kan nog mag leiden.

„ Ende op dat de voorſchreeve haar Hoog Mog. goede en ſalutaire intentie mag
„ proſequeren, zullen verzoeken ende tragten te bekomen conferentien met Ge-
„ committeerden uit haar Ed. Mog. vergaderingen, om in dezelve de voorſchree-
„ ve ende andere nog te excogiteeren reedenen ende motiven van den Staat ende van
„ Intereſſe ende van de meeſte perſuatie te wiſſelen ende 't ampliceren, ten fine als
„ voren.

„ Zullen voorts generalijk geduerende deeze haare Commiſſien betragten den
„ meeſten dienſt van den Staat dezer Landen.

„ 't Haarder wederkomſte, doende niet allenelijk mondeling rappert, maar ook
„ ſchriftelijk verhaal overleverende, om alhier te dienen zulks, en daar 't behoord.

Aldus gedaan ende gearreſteert ter vergadering van de Hoog gemelde Heeren Staaten Generaal, in den Hage *den elfden* April Seſtien-hondert vijf-en-ſestig, *was geparaphreert* J. Drewes. Vt. *Lager ſtont*, *Ter Ordonnantie van dezelve*, *Geteekend*

N. Ruysch.

Haar Ed. gevolmagtigden vertrokken aanſtonds naar *Overyſſel*, werdende de landdag tot *Campen* gehouden, van daar zijn zy den *tweeden May* tot *Aarnhem* gekomen, en deeden hun voorſtel volgens de onderrigtinge van haar Hoog. Mog. Die van *Overyſſel*, naar haar Ed. bedankt te hebben, verklaarden, dat zy met alle magt en ſpoet, niet alleen de verzoeken tot behoud van den Staat, maar ook voor 't ſcheide vande vergadering, middelen uitvinden zouden, om haar Schatting van tijd tot tijd in baaregelden te konnen overbrengen, ende eenige penningen op neemen, om des noods, in ſtaat te zijn, enz.

Die van *Gelderland* verklaarden den *ſesden May* insgelijks, waar na haar Hoog. Mog. gevolmagtigden met alle haaſt wederom in *'s Gravenhage* quamen, en verſlag deeden.

Negende.

1665.

Negende Hoofd-Stuk.

Haar Hoog Mog. verſterken haar tegen Engeland.

HAar Hoog Mog. de Heeren Algemeene Staaten gebruikte alle nodige voorzorg, tegens de ondankbaarheid der *Engelſche* Majeſteit, die zoo kort te vooren zoo dier en hoog, belooft had, de vriendſchap en 't genot, het welk den Hoog-gemelden Coning en Hertog *van Jork*, van de zelve, en boven al by haar Ed. Gr. Mog. de Staaten van Hollandt ontfangen hadde, te gedenken, en te vergelden, zy ſtelden over de Vloot, die in zo korten tijd klaar gemaakt was, den vryheer van *Waſſenaar*, als eerſte perſoon en opperhoofd, onder de eernaam van *Luitenant Admiraal* van *Holland* ende *Weſt-Vrieſland*, en voorts als hoofd bevelhebbers *Jan Evertſz. Luitenant Admiraal* van *Zeeland*, de Heer *Cortenaar Luitenant Admiraal*, den *Vice Admiraal Tromp* enz. deze magtige Vloot beſtond uit 103 Oorlog-Scheepen, 7 Jagten, 11 Branders, 12 Galjoots, 4869 Stukken Geſchut, en 21631 man in zeeven verdeelingen; *Cortenaar* zoude voor af zeylen, daar na den Heer *Tromp*, dan den Opper-Zeevoogd *Waſſenaar*, gevolg van *Sebram*, en't laatſte *Stellingwerf*, en om alle wanorde voor te komen, beſlooten haar Hoog Mog. den zelven dag de Heeren van *Ommeren*, *Witſen*, *Raad-Penſionaris de WITT*, *Vrybergen*, *van der Holk*, *Haaren*, *Almelo* en *Gockinga* te volmagtigen, omme zig naar *Texel* te vervoegen, ende aldaar uit kragte van haar Hoog Mog. magtgevinge ten opzigt van 's Lands Vloote, met den gevolge ende aankleeve van dien, zodanig te ſchikken, als haar Ed. ten meeſten dienſte van de Lande zouden bevinde te behooren, ook tot beeter uitvoeringe van alle het zelve, geduerige onderhandelinge te houden met de Heeren haar Hoog Mog. gevolmagtigden in *Zeeland*, zullende dit beſluit gezonden worden aan de voorgemelden Heeren *Vander Holk* ende van *Almelo*, nu niet tegenwoordig zijnde, om tot der ſelver narigtinge te ſtrekken.

Waſſenaar wort Opper Zee voogd.

Den Raad Penſionaris de Witt gevolmagtigt na Texel.

Den agtiende wierd de Vergadering de volmagt voor gemelde Heeren geleezen, nevens den Eedt by de Opper-Bevelhebberen der Vloot, in voegen als hier onder ſtaat te doen.

Volmagt voor de Heer Johan

DE Staaten Generaal der vereenigde Nederlanden, allen den geenen die deezen zullen zien ofte hooren ſaluit. *Doen te weeten*: dat wy gecommitteert

1665. teert, geauthoriseert en gevolmagtigt hebben, committeeren, authoriseren, ende volmagtigen by deezen de Heeren van *Ommeren*, *Witten*, *Raad-Pensionaris de WITT*, *Vrybergen*, *vander Hoolk*, *Haarn*, *Almelo*, ende *Gokkenga*, respective Gedeputeerden in onze vergaderinge van wegen de Provintien van *Gelderlant*, *Hollant*, *Zeeland*, *Uitregt*, *Vrieslant*, *Overyssel*, ende *Stad Groeningen* en *Ommelanden*, omme haar te vervoegen naar *Texel*, ende gezamentlijk of die geene van dezelve die haar presentzullen bevinden, of wel by subdeligatie daar toe gequalificeert mogten weezen, alomme haar ooge te houden op 's Lands Scheepen van Oorloge haar aldaar bevindende, of uit de respective districten derwaarts gedestineert, omtrent de Collegien ter Admiraliteit ende Cameren van de *Oost-Indische Compagnie* door aanmaninge, aanschrijven en anderssints alles te contribueren, en by te brengen 't gunt tot volkoomen expeditie van de Scheepen waar aan nog ietwets zoude mogen deficiëren, ende wyders tot volvoeringe van haar Hoog Mog. hebbende intentie dien aangaande zal konnen dienen, voorts met Correspondentie ende advijs van de Gecommitteerden uit de respective Collegien ter Admiraliteit die haar aldaar zullen bevinden, te zullen helpen bevorderen, ende in onze name decreten, dat de Instructien ende ordres van den Staat omtrent het employ van 's Lands Vloote aldaar verzamelt wordende, albereits gegeven ende gearresteert ofte nog te geeven ende te arresteren met alle doenelijke promptitude geëxecuteert ende nagekomen werden, ook tot beeter uitvoeringe van alle 't zelve geduerige Correspondentie te onderhouden met de Heeren haare Hoog Mog. Gedeputeerden in Zeeland, ende voorts generalijk alles te verrigten, te decreteeren, ende te doen effectueeren 't gunt zy luiden ten aanzien van 't voorschreeve Employ van 's Lands Vloot ten meesten dienst van de Lande zullen bevinden te behooren, lasten ende ordonneren dien volgende allen den gene die deeze eenigsints zoude mogen aangaan, ende onder onze gehoorzaamheid zijn staande, ontbieden ende verzoeken voorts allen anderen, de voornoemde onze Gedeputeerden in de voorschreeve haare qualiteit ende magt by deezen aan haar gedefereert behoorlijk t' erkennen, haar te obedieeren ende alle behulpende addressen te bewijzen respective enz.

de WITT ende ande. Heeren.

Ik beloove ende zweere mijn vermogen te zullen naar komen ende uitvoeren, ook zoo veel in my is door de geenen die onder mijn bevel zijn gestelt, en te doen nakomen ende uitvoeren den inhoude van deeze mijne tegenwoordige berigt, ende de beveelen die my, rakende mijn tegenwoordige bediening, voorts van tijd tot tijd van wegen de Ho. Mog. Heeren Staaten Generaal zoude mogen werden mede gegeeven, of naar gezonden.

Welke volmagt aanstonds aan haar Ed. overgeleeverd wierd, nevens den opstel van den Eedt, met verzoek ende magtgeving, alle de voorschreeve Opper-Bevelhebberen welke zy daar omtrent zoude ontmoete, uit de naam van haar Hoog Mog. volgens het gemelde opstel te beëdigen, daar en boven behandigden men aan

aan haar Ed. de geloof-brieven aan de onderlinge vergaderingen ter *Admiraliteit*, ende Cameren der Ooſtindiſche *Maatſchappy* dezer Landen, omme zig daar van te bedienen na vereiſch van zaaken. 1665.

Haar Ed. vertrokken 's morgens vroeg met de Poſt-waagen uit *'s Gravenhagen* naar *Amſterdam*; daar gekoomen zijnde hebben naar de maaltijd eenige Heeren van de *Admiraliteit*, en byzonderlijk de Heer geheim-Schrijver *de Wildt*, dewijl haar Ed. Mog. niet vergaaderd waaren, als ook eenige bewinthebbers der *Ooſt-Indiſche Maatſchappy*, inzonderheid de Heer *Backer*, die als gevolmagtigde der voorſchreeve Maatſchappy, tot bevordering vande bewuſte toerustinge geſproken, ende verſogten van de toeſtant hunner Scheepe van Oorloge berigt te moogen werden, dan hebben niet geantwoord, als ſig te gedraagen na het geen ſy den agtienden deezes Jaars haar Hoog. Mog hadden geſchreeven, verzoekende vorders, dat zy het geworvene volk ten ſpoedigſte aan 't Boort van de Oorlogs-Scheepen gelieſde te preſſen; dat zy met alle mogelijke vlijt ende yver gelieſden te agtervolgen in het aan-neemen van het geene nog ontbrak; en volgens haar Hoog Mog. beſluit ende aanſchrijvinge van voorleede vrydag zonder tijd-verlies, eenige gevolmagtigden uit de haaren derwaarts geliefde te zenden, om haar tot de uitvoeringe, ende volbrenging der voorſchreeve zaaken, haar aan bevoolen, te dienen van haaren Raad, goetdunken ende hulp. Al het welke zy aangenoomen hebben te doen. De Heer *de WITT*, en vorder gevolmagtigden van haar Hoog Mog. vertrokken nog dien zelfden avond, en quaamen 's anderendaags met het aanbreecken van den dag in 't *Nieuwe-diep*, ſpraaken daar insgelijks met de Heeren Gevolmagtigde van de *Noord-hollandſche* vergadering, die hen berigten, dat in 't *Mars-diep* of op de reede van *Texel tien*, en onder de *Vlieter vier* Scheepen van haare beſtiering laagen, maakende met het Schip van *Capitain Bronſer* inde *Wielinge*, *Vyftien* Schepen; dat ſy van gedagten waaren het volk dien morgen te *Monſteren*, en dat zy aannamen van haar Ed. een nette lijſte te geeven hoe ſtark deſelve bemand waaren, gelijk de Heeren gevolmagtigde van het *Collegie ter Admiraaliteit* van *Amſterdam* aldaar ook gedaan hadden. Zy Schreeven aan het *Collegie ter Admiraliteit* in *Vrieſland*, dat ſy haar onderhoorige Scheepen, die nog ontbraaken, met den eerſte derwaarts geliefden te zenden, ende byzonderlijk die

Vertrekt naar *Amſterdam*.

Aitsma B. 45 p. 438.

Van Amſterdam komt zijn Ed. in 't nieuwe diep.

1665. die geene welke doenmaals inde *Jetting* laagen, en by aldien zulks voor den ontfangſt des Briefs niet en was geſchied, gelijk zy vermoeden, dezelve ten ſpoedigſte wilde buiten om doen zeylen, tot binnen *Texel*, omme zig by de andere van 's Lands-Oorlogs-Scheepen te voegen, ende daar, tot nader bevel te verblijven, als ook, dat zy aanſtonds wederom gelieſden te ſchrijven, wat by hen dien aangaande mogte gedaan weezen, met byvoeging, dat zy niet te min ten ſpoedigſten een, of meer gevolmagtigde uit de haare geliefden te zenden.

De Heer Raad *Penſionaris de WITT* nevens de andere Heeren gevolmagtigden van haar Ho. Mog. leggende met het 's Lands Jagt in 't *Nieuwediep*, omtrent de *Helder*, ontfongen een Brief van de *Admiraliteits* Heeren van *Noort-holland* den 3 deezes geſchreeven, inhoudende, dat zy Heeren, aldaar, by openbaare Trommelſlag hadden doen uit-roepen den Inhoud van haar Hoog Mog *geheime* beſluit, den negen-en-twintigſten *April* laatſtleden genomen, raakende het uitloopen ende toezeggen van *meer Soldy* aan het Boots-volk, welke op 's Lands Oorlogs-Scheepen gebruikt zoude worden, gelijk in haar Hoog Mog beſluit van den vijftienden der zelver Maand uitgedrukt ſtond, waar over haar Hoog Mog aan 't gemelde *Collegien* ſchreeven, dat zy met die wijze van doen ten hoogſten ontſtigt waaren, als hebbende by openbaare uit-roepinge alde waareld bekend gemaakt, het gunt haar Hoog Mog by *geheime* beſluiten haar aan bevoolen hadden, alleen kloeke ende ervare Zee volk te gebruiken ende in 't werk te ſtellen, met bevel, dat haar Ed. niet alleen zoodanige luiden als by Trommelſlag en openbaare uitroepinge, regel-regt tegens haare Hoog Mog. meeninge en bevel, tot hooger Maand-gelden, dan tegens *Vijftien* guldens aangenomen waaren, niet en zoude hebben te ſenden op de Oorlogs-Scheepen van haar onderhoorigheid, maar de zelve aanſtonds vry-laaten, ten waare zy luiden zig met de voorſchreeve *Vijftien-Guldens* ter maand zouden willen vergenoegen; alle 't welke ook aan alle de andere *Collegien*, mitsgaders aan de onderlinge Cameren van de Ooſt-Indiſche-Maatſchappy deſer Landen is bekend gemaakt, om te ſtrekken tot der ſelver naa-rigtinge, ende vorders zulks en daar 't behoord. Des is mede geſchreeven aan de meer gemelde Heeren haare Hoog Mog. gevolmagtigden

Staaten ontvergenoegt dat de Admiraliteit van Noord-Holland hare *Secreete Reſolutie*, belovende meerder Soldy aan 't Boots-volk met tromſlag had doen uitroepen.

dat

dat haar Ed (in geval de bewuſte *Veertien* Scheepen van Oorlog ſtaande ter beſtiering van 't voorſz *Collegie* ter *Admiraaliteit* van Noord-holland, niet genoegſaam met volk, voor den ontfangſt van deeze haar Hoog Mog. beſluit, voorzien mogte zijn) zoodanige bevel wilden geeven, dat door het afligten van het volk van het *veertiende* Schip, d'andere van *dertien* Scheepen van 't zelve *Collegie* behoorlijk bemand ende in Zee geſonden mogten worden: Voorders is beſlooten, dat ook byzonderlijk aan 't *Collegie* ter *Admiraliteit* in *Vrieſland*, nogmaals met ernſtige woorden geſchreeven zoude werden, dat dezelve haar als nog inde tegenwoordige dringende gelegentheid, daar d' Engelſche-vloot op de kuſt dezer Landen vernoomen wierd, ten uiterſten wilden haaſten en nagt en dag bevorderen, dat alle de Boots-gezellen, die hen nog ontbraaken als anders, aan de Scheepen van hunne beſtiering ten ſpoedigſte nagezonden mogten werden, als ook het zelve de *Capitainen* die nog aan Land mogten zijn te belaſten van haar aanſtonds aan 't Boord te begeeven, waar van ook een uittrekzel aan haar Hoog Mogende Gevolmagtigden in *Zeeland* is gezonden. 1665.

Schrijven aan de Admiraliteit van Vrieſland.

De zelve Heeren ſchreeven nog een brief uit *Texel*, van inhoud, dat aldaar een Vloot van *ſes-en-ſeſtig* Engelſche Scheepen omtrent de kuſten dezer Landen was vernomen, derhalven zy haar Hoog Mog. in bedenken gaven (nademaal dezelve Vlote met het voordelig weder, en de wind, in korten tijd van d' eene naar d' andere Wal der gemelde kuſten konde vervoege) of niet dienſtig gevonden zoude worden, om eenig Krijgs-volk op een bequame plaats te vergaderen, die men te Water of te Lande op het ſpoedigſte konden zenden, daar de Engelſche yets te Lande zoude mogen ondernemen.

Schrijven een Brief uit Texel aan haar Hoog Mog.

Haar Ed. ſchreeven den vijfden uit *Texel*, dat in het groote Schip *Delflandt*, niet ontbrak als omtrent *vijf-en-twintig* Matroozen, dog dat nog eenig buſſchieters-tuig ook klaar gemaakt moeſt worden, welkers gereedſchappen en ſtoffe, om die te bereiden, al binnen Scheeps boord waren, waar toe, na de verklaring van de *Capitain*, agt ofte tien dagen werk was. Zy hebben aanſtonds de voorzigtigheid gehad dat door bevel van de Heer van *Waſſenaar*, nog dien morgen vroeg, aan 't boord van 't fel-

1665. ve Schip, zoo veel busschieters en busschieters maats uit andere Scheepen zijn gezonden, dat alle de voorschreeve behoeftens nog dien dag zoo verre waren gekomen, dat die by na klaar geraakten, of zekerlijk des anderen daags klaar zoude zijn; dat haar Ed. het Schip de *Nagelboom* en 't fregat d' *Agatha*, twee Scheepen van *Hoorn*, in goede staat ende wel bemand gevonden hadden; dat zy naar de *Vlieter* gezeild waren, om na het gebrek van 't Schip het *Huis te Swieten* te zien, en vervolgens haar vervoegt aan de drie *Oost-Indische* Scheepen van *Zeeland*, van welke drie Scheepen haar Ed. aanstonds de bequaamste manschap, zo met zoete woorden als Agtbaarheit hadden geligt, bestaande in *negen-en-veertig* koppen, daar onder mede de *Lieutenant* van het Schip St. *Paulo*, dat een wakker en dapper man scheen te zijn, die uit eige beweging mede verzogt over te gaan, om van de eersten by de vyand te geraaken, welken zy op 't zelfde oogenblik met pak en zak aan 't Schip het *Huys te Swieten* zonden, vermits het dezelve zeer nootzakelijk van doen hadde. Inden beginnen gaf deeze zaak een weynig opschudding, dog zy zijn daar na alle met groote vreugd van hun boord, aan dat van het meer-gemelde Schip 't *Huys te Swieten* gekomen. zy hebben het zelve Schip aanstonds in haar by zijn onder zeil doen brengen, met bevel van sijn anker omtrent het Schip de St. *Paulo* te werpen, uit welk zo wel, als d' *Agatha*, zy beslooten hadden, het volk aan te nemen, om het Schip 't *Huys te Swieten*, geheel en volkoome te bemannen, nevens de groote Scheepen *Maarseveen*, *Delfland*, de *Beurs* ende *Mars*, vorders hebben zy mede nog onder de *Vlieter* het jongste opgekoomen Schip *Batavia* bezigtigd, welk nieuw, kloek en zeer bequaam was, staande onder 't bewind der Heeren van de *Rotterdamsche* Oost-Indische-Maatschappy, zijnde wel bemand met buiten gemeen wakker en bevaaren-volk, zoodanig, dat geen beeter manschap onder de geheele vloot kan gevonden werden, dog 't ontbrak niet anders als nog tien Matroosen en eenige *Cardousen*, welk dien avond klaar zoude zijn; waar op een *Capitain* was die haar Ed. wonder wel geviel, en de lof had, van een dapper bevelhebber te zijn, welk aangenoomen had die nagt nog zijn Anker te ligten, en 's anderendaags 's morgens vroeg derwaarts aan te zeilen, zulks dat zy nu volkomentlijk konden staat maken, dat de voorsz *zeeve* groote Oorlogs-Scheepen van de *Oost-*

Zijn Ed. nevens de andere Heeren haar Hoog Mog. gevolmagtigden neemen 't volk van drie Oost-Indische schepen aan, om op 's Lands vloot te dienen.

Zeylen na de vlieter om onderzoek omtrent de Scheepen te doen.

Ooſt-Indiſche Maatſchappy in goeden ſtaat ende t' eenemaal klaar waren om, weer en wind dienende, binnen *vier-en twintig* uuren te konnen Zee kieſen te weeten, *Maarſeveen*, *Delfland*, *'t Huys te Swieten*, *de Nagel-boom*, *Batavia*, *de Beurs*, *ende Mars*. Ook hadden zy voorgenomen om, wegens de Scheepen van de *Collegien* ter *Admiraliteit* van de *Maaze*, *Amſterdam*, en *Noord-holland*'s anderen daags vroeg met de aanweeſende Heeren gevolmagtigde van de ſelve *Collegien*, aan 't boord van de Heer van *Waſſenaar* te komen, om daar geſamentlijk, in 't by ſijn van de aanweſende opperhoofden van 's lands Vloot, na der zelver gevoelen gehoort hebbende, te overweegen en te beſluiten, om de Scheepen van Oorlog in zee te zenden, welke te zaamen een aanmerkelijke Vloot zouden uitmaaken. 1665.

Onder de *Vlieter*, bezagen zy nog eenige Scheepen, die onder 't beſtier van *Vrieſland* behoorden, welke wel bemand waaren, maar ontbrak nog veel Geſchut, Montkoſt, Kruit en ſcherp, waar onder een, die nog ballaſt en Zee bezoldelingen, uit *Vrieſland* verwagten; welke gebreken, door goet bevel en wakkerheid, ook binnen weinige dagen konden gereed gemaakt worden, maar zy wagten naar meer aanporringe, en dat de laaſte hand aan 't werk geſlage zoude worden.

Haar Ed. namen vervolgens van 't Schip de *Munnik*, *feſtig*, zo Matroozen als *Zee bezoldelingen*, alle ſchoon volk, en vulde daar 't getal der manſchap van den *Vice Admiraal Schram* mede, hebbende ook van 't zelfde Schip *twintig* goede bezoldelinge doen afligten, waar van d' eene helft gebragt is op 't Schip van den Schout by nagt *Stachhouder*, en de andere helft op twee Scheepen die nog manſchap ontbraaken. Vorders hadden zy van 't Schip S. *Paulo*, ſtaande onder 't bewint van de Heeren der Ooſt-Indiſche Maatſchappy van *Enkhuizen*, in 't by zijn, en met behulp van de Heer *Jager*, Gevolmagtigde Bewindhebber van de voorſz Kamer, afgeligt, eens *vijf en-twintig* Matrozen en dezelve over doen brengen op 't Schip *Maarſeveen*, ende nog eens het zelve getal, nevens veertien bezoldelingen, die zy te zaamen hadden doen brengen op het Schip *Mars*. *Buſſchieters* en *buſſchieters* maats, ende nog *drie Buſſchieters* deeden zy over zetten op 't Schip *Delfland*, behalven nog *zes* Matroozen, die zy bevoolen hadden van 't gemelde Schip de St. *Paulo* over te zetten op het jagt de *Ruiter*, alle geweeſt Aitzma B. 45. P. 441.

1665. zijnde ſchoon ende uitnemend kloek Volk. Nog van 't Jagt *Agatha*, zijnde een *Hoorns* Ooſt-Indiſch Schip, afgeligt het getal van *een-en-vijftig* meede buiten gemeene kloeke en handige Matroozen, ende dezelve overgebragt in het Schip 't *Huis te Swieten*, bevonden hebbende dat het Schip de *Nagelboom*, zeer wel ende ten overvloet met ſchoon ende bevaaren Volk voorzien was, zulks dat nu *ſeeven* heele groote Scheepen van de *Ooſt-Indiſche Maatſchappy* daar mede, ende nevens nog eenig volk dat van *Amſterdam* gekomen was, t'eenemaal van Matroozen, ende voorts zodanig voorzien waren, dat zy niet beter wiſten, of dezelve koſten zee kiezen. Zy hadden op het Schip d' *Agatha* het volkoome getal manſchap wel gevonden, ja nog *ſeeventien* of *agtien* kloeke mannen daar en boven, maar door dien hen *agtien* guldens maand-gelt beloofd was, zijnde ver booven de *vijftien guldens*, by haar Hoog Mog. voor 't uiterſte vaſt geſteld, zoo hebben zy geoordeeld, met den dienſt van de Lande zeer wel over een te komen, dat de voorſz *agtien* mannen uit 's Lands Vloot gehouden wierden, gelijk zy dan de zelve op 't Schip d' *Agatha* by voorraad hadden gelaaten, en bragten in overleg, of men ten meeſten dienſten van de Landen geraaden zoude vinden, de voorſchreeve *agtien mannen* op vrye voeten te ſtellen, waar door zy oordeelden dat den toeloop van 't volk onfeilbaarlijk meer ende meer zouden wakkeren, gelijk al eenige goede beginſelen ſig daar omtrent opdeeden, ſijnde op dien dag aldaar, voor de Scheepen der *Ooſt-Indiſche Maatſchappy* tot *Amſterdam* en *Delft* aangekomen het getal van omtrent *ſeventig* Matroſen, en daags te vooren voor de Kamer van *Enkhuiſen* by de *vijftig*, goede ende weerbare mannen, daar by, door die van de *Admiraliteit* tot *Amſterdam* meede berigt gekomen was, dat by de Heeren haare afzenders, in *twee* dagen, nog *ſeſtig* Matroozen waren geworven.

Aitzma. B. 45. P. 440. 441.

Zy hadden ten verzoeke van die der gemelde *Admiraliteit* van *Noord-Holland*, mitsgaders van de gevolmagtigde Bewinthebbers der Ooſt-Indiſche Maatſchappy uit de kameren *Amſterdam*, *Hoorn*, ende *Enkhuizen*, de voorſchreeve uitvoering, zelfs perſonelijk moeten by woonen ende in't werk ſtellen, zijnde de gemelde Bewinthebbers zeer bedugt dat de zaake heel ongemakkelijk zoude toegaan, dog dat alles was, God lof, zonder eenige merkelijke wederſtant volbragt, en wanneer al 't volk met pak en zak aan boord waaren

waaren, hebben zy niet anders als een vrolijk gejuig gehoort. 1665.

En nademaal zy alomme binnen de Scheepen, hadden moeten verblijven tot dat het volk met haar plunjen t' eenemaal van boord afgeſcheept was, om alle ongelegentheid des te beter te helpen verhoeden, zoo is daar meede den ganſchen dag, tot inden avond laat, door gelopen, invoegen dat het haar onmogelijk was de voorgenome bezigheid, van daags te vooren met de hoofd-bevelhebbers te vervolgen, waar van zy hoopten des anderendaags wederom haar voornaamſte werk te maken.

Zijn Ed. nevens de andere Heeren ſchrijve weder om aan haar Hoog Mog.

Den *ſesden* May ſchreeven de Heeren haar Hoog Mog. gevolmagtigden, in 's Lands jagt, leggende in 't *nieuwe diep*, omtrent de *Helder*, wederom een brief aan de Heeren algemeene Staaten, inhoudende het antwoord op haar Hoog Mog. brieven van den *vier- en- twintigſten April* laaſt-leeden en den vijfden deezes, ende dien volgens naar rijpe beraadſlaging van de aldaar aanwezende Heeren gevolmagtigden van het *Collegie* ter *Admiraliteit* hunne gevoelens: *of de Scheepen van onſijdige ende Bondgenooten van deeſen Staat nog langer ſouden behooren binnen gehouden te worden, ende of het niet dienſtig zoude zijn, dezelve, na dat zy hunne ingelade goederen binnen deeze Landen geloſt hadden, ballaſt Scheeps uit te laaten loopen.*

Haar Hoog Mog. bewilligen aan 't uitloopen van onzijdige Scheepen ballaſt' ſcheeps.

Het welk overwoogen zijnde, is goet gevonden, dat aan alle de Schepen van de Ingezetenen ende onderdaanen van Vrienden, Bondgenooten, ende onzijdigen, zonder onderſcheid, die voor ofte naar den tijd van 't algemeen beſlag binnen deze Landen waren gekomen, mitsgaders die voor het zelve beſlag alhier zouden mogen weezen ingekogt (dog deeze laatſte niet anders, dan mits blijk toonende, met behoorlijke quijtſcheldinge van de betalinge der *veertigſte penning*, dat dezelve al voor de tijd van het voorſchreve beſlag aan *Vrienden*, *Bondgenooten* of *onzijdigen*, toehehoord hadden, ende in der daat overgeleeverd waaren geweeſt) toegelaaten zouden worden, om *ballaſt Scheeps* met haar eige volk, yder na de zijnen te mogen vertrekken, des zouden de *Collegien ter Admiraliteit* uit eige Agtbaarheids halven, daar toe, geen Oorlof vermoogen te geeven, maar de verzoeken, die de belang hebbende, of hare Gevolmagtigden aan haar ten dien einde zoude koomen te doen, alvoorens ten ſpoedigſten (om de menſchen niet na te doen loopen) aan haar Hoog Mogende toe te zen-

1665. zenden, nevens hun berigt, ofte ook alle de voorſchreeve verzoeken daar by te voegen, als ook een ſchrifelijke blijk, dat de voorſchreeve Schepen waarlijk waren toebehorende aan vrienden, Bondgenooten ofte onzijdigen, ende niet aan Ingezetenen van deezen Staat, daar op de gemelde *Collegien* ter *Admiraliteit* haar Hoog Mog. nader bevel ende goetvinden zouden hebben af te wagten, om haar daar na ter eener ofte ter andere ſijde te ſchikken, tot welken einde dit haar Hoog Mog. beſluit aan dezelve Collegien is gezonden, met bevel om zig aan den inhoud van dien ſtiptelijk te houden, zullende ook het zelve beſluit gezonden werden, zoo aan de bovengemelde Heeren haar Hoog Mog. gevolmagtigden in *Texel*, als aan de Heeren der zelver gevolmagtigden in *Zeeland*, om te ſtrekken tot haar Ed. narigtinge.

Den *vijftiende* en *ſeſtienden* was de Vloot wat digter voor Zee genaderd; om des te beeter en in minder tijd te konnen uit zeilen. Daagste vooren was daar op de reede gekoomen het Schip *Ooſtergo*, ſtaande onder 't *Collegie* ter *Admiraliteit* in *Vrieſland*, waar van de Heeren gevolmagtigden kenniſſe bekomen hebbende, zijn die des anderen daags derwaarts geſeild, en bevonden het zelve een buiten gemeen ſchoon Schip te ſijn, wel toegeruſt ende met ſchoon volk bemand, hebbende met de Zee en Land beſoldelingen een getal van *twee-honderd negen-en-tagtig* mannen, en ſulks *ſes-en-twintig* koppen meerder aan boord, als het eerſte ontwerp was geweeſt, het geen zy dien volgende ook by voorraad hadden opgeſtelt in de Lijſte aan haar Hoog Mog. toegeſonden: het Schip was van het grootſte maakſel, maar twee voeten korter als dat van de Heer van *Waſſenaar*, voerde nu *agt-en-ſeſtig* ſtukken, en verwagte nog *twee* ſtukken geſchut.

De *Engelſche* Vloot was den eerſten *May* met goet weder Ooſtwaarts op en in Zee gezeild, hebbende *Prins Robbert* met *vijf en-twintig* Schepen de voortogt, wierd gevolgd van den Hertog van *Jork* met *ſes-en-vijftig* Scheepen, beſtaande het geheele getal der zelve in *honderd dertig*, zo groote als kleine Oorlog-Scheepen, wel bemand, maar kwalijk gewapend. Den Hertog van *Jork*, kreeg twee Schevelingſe viſſers, en ziende dat het arme menſche waaren, zette hy die weder in hunne vaartuigen, naar dat den voorſz Hertog de zelve twee brieven mede gegeven had, een voor de Prince van

van *Oragnien* en de andere voor de Heer van *Zuilenſtein*, waar in zijn Coninklijke Hoogheid zijn komſt omtrent de Hollandſche kuſt bekend maakten, als ook, *dat hy haar Ho. Mog. Vloot nog niet in Zee hadde ontmoet, dat hy na der zelver uitkomſt verlangde: en zo dezelve niet haaſt Zee koos, dat hy den Heer van Opdam zelver uit Texel zouden koomen halen.* 1665.

Opgeblaazentheid van de Hertog van Jork.

„ Ondertuſſchen ſcheen den Raad-*Penſionaris*, zegt den Fran-
„ ſchen ſchrijver, ongeruſt te weezen, dat de verhandelingen van
„ den Franſen gezant tot *Londen* zo lang duerde, en dagt, dat men
„ den uitſlag van de ontmoeting, der 2 Vlooten wilde afwagten,
„ voor en aleer men tot een beſluit trad. Zijn aanhang begon in de
„ vergaderingen een weinig te verſwakken, en gaf de vrienden des
„ Prins van *Oragnien* gelegentheid, van weer veel volks tot de be-
„ langens des Huis van *Naſſauw* te trekken. Daarom was hy berade
„ een gevegt te wagen, om zijn gezag door de voordeelen van een
„ overwinning, indien men hen bevogt, weer te verheffen; of om
„ *Vrankrijk* te verpligten van hem de hand te bieden, en de Staten
„ by te ſtaan, indien de Hollanders geſlaagen wierden. Ten dien
„ einde had men de beſte bezoldelingen uit de bezettingen, en uit
„ de Lijfwagt der Staaten getrokken, om die op de Scheepen te
„ leggen: zo dat, wanneer men zig vijf-en-twintig of dertig zeilen
„ ſterker bevond als de Engelſchen, *Opdam* bevel kreeg van de-
„ zelve tot in hunne Havens te gaan opzoeken.

Hiſtoire de Hollande par Monſr. de la Neuville Tom. 3 p 136.

Haar Hoog Mog. ſchreeven den agſten van Juny een ernſtige Brief aan den Heer van Waſſenaar, *Inhoudende* dat haar Ho Mog. niet twijfelde, of zijn Ed. zoude met de vloot voor den ontfangſt der zelver aan de *Engelſche* kuſt, omtrent *Harwits*, of by de *Engelſche* vloot genadert zijn, volgens haar Hoog Mog bevel aan zijn Ed. gegeven. *Dog hyaldien zulks, buiten vermoeden, nog niet mogte wezen geſchiet, moeſt ſijn Ed. in geen gebreken blijven, hem met zyn onderhebbende vloot, ten uiterſten te ſpoeden om den vyand te betrappen, zonder eenig oogenblik daar in te verzuimen, ook zonder eenige gedagten te laaten gaan op de Scheepen van Oorloge, die in* Texel *nog toegetakelt wierden, en veelmin daar eenigſints na te wagten, om den vyand aangetroffen hebbende, de Zelve aan te grijpen, ende te bejegenen volgens zijne onderrigting, waar by haar Hoog Mog. nog ten overvloed hebben willen beveelen, na de getroffe Zee-ſlag op alle wije Zee te behouden, ende geenſints eenige Scheepen van ſijn onderhebbende vloot te laaten invallen, dan ſoodanige, die ſoo verre mogten weeſen beſchadigd, dat het onmogelijk was in Zee te konnen blijven, welkers voorſchreeve laaſte punt haar Hoog Mog. ſoo ten aanſien van de dienſt, als van de eere ende Agtbaarheid van den Staat ten alderhoogſten ter herten gaat, waar mede,* enz.

Brief van haar Hoog Mog. aan de Heer van Obdam.

Deze brief quam de Heer van *Obdam* vreemd voor, en begreep daar uit, als of haar H.M. aan zijn dapperheid en moed twijffelden. Zijn Ed. koos heel misnoegd, met het grootſte gedeelte van de

1665. Vloot den 24 *Mey* Zee; na dat dezelve door het quade berigt der lootſen, (wiens Vrouwen zommige zoetelareſſen enz. waaren, liever het verblijf des Vloots daar hadden gezien) was opgehouden geweeſt, egter wierd door de wakkerheid van den Heer Raad-*Penſionaris JOHAN de WITT* anders bevonden, en de diepte zelfs gepeild hebbende, vond waater genoeg om uit te zeilen, dog was door de ſtilte gehouden naar de mond van *de Maas* te wijken, van waar hy zijn Overheeden bekend maakten, dat de *Engelſchen* het voordeel van de wind op hem hadden, maar hy kreeg een nieuw bevel, van de vijanden met alle winden aan te taſten, indien hy op zijn wederkomſt zijn hoofd niet wilde verliezen, welk laatſte egter niet waar bevonden word. Zo haaſt hy zijn bevel geoopend had, deed hy de Krijgsraad vergaderen, waar op de hoofden beſloten, naar verandering van wind te wagten, maar hy toonde hen zijn laſt, en zonder veel te ſnorken, zeide: *Ik ben hier nu in, en moet'er mee deur, ende ik zal niet in Holland gevoerd worden als dood of zeegepralend.*

Aitsma 6. 45 p. 446. La Neuville Tom. 3 p. 136. Aitsma b. 45. p. 448. La Neuville Tom. 3 p. 140.

En het eerſte meer gelovende, hadde zijn zilverwerk ende koſtelijkſte zaaken daags te vooren van boord gezonden. 't Is zeeker dat dezen dapperen Held zijn beſt genoeg deede, hoedanig hy ook aan't voet-euvel vaſt was. Hoord wat de Franſchen ſchrijver van hem getuigd. *Hy verdiende geen minder eer en erkentenis voor het opofferen van zijn leeven ten dienſt van haar Hoog Mog. als Piet Hein en Marten Tromp. De Penſionaris de WITT, had hem, toen ſy nog vrienden waren, tot die waardigheid geholpen, maar naardemaal dat Obdam het Huis van Oragnien toegedaan was, had de tegenſtrydigheid deezer twee belangens oneenigheid onder hen verwekt, en hem by de Staten Generaal verdagt gemaakt. 't Is een gemeen ongeluk in de vrye Staten daar degeene die door verdienſten of geboorten een weinig boven anderen uitſteeken, altijd afgunſt van hen, die het bewint der zaaken hebben, verwekken.* Wat omtrent de ſlag geſchiet is kan men omſtandig in *Aitsma* en andere gemoegſaam vinden.

Zijn Ed. nevens de andere Heren gevolmagtigden geven vonnis over de gevangene bevelhebbers.

De Heeren Gevolmagtigden van haar Hoog Mog. in *Texel*, waaren ondertuſſchen beſig om door een nauw onderſoek te ſtraffen die zijn pligt niet gequeeten had, zo wel van de bevelhebbers als gemeene maats. Den *Capitain Jan Pieterſz Onkelaar*, *Anthony Evertſen de Marre*, en *Jacob Bruining* wierden alle drie doorſchooten, *Willem Codde vander Burg*, *Jan vander Marſche*, en *Appellony Pool* voor eerloos, en onbekwaam verklaard, om de Land ooit te konnen dienen, en hunne zijd-geweer voor de voeten gebroken. *Samuel Huis-*

man

man en *Jacob vander Cramme* ook onbequaam om de Landen te dienen, en de stuerman *Ate intes Stinstra* wierd met een strop om de hals ten toon gesteld, om also de uitvoering der andere Vonnissen te aanschouwen, vorder uitgebannen, enz. 1665.

Deeze ongelukkige Zee-slag ontzetten haar Hoog Mog. in de beginne een weinig, dog zo niet, of wierd door de yver der kloeke Overheeden wel haast vergeeten en de handen aan 't werk geslaagen om deze Ramp te herstellen. Men overwoog dierhalven met haar Ed. Mog. van den *Admiraliteit* om ten spoedigste weer in staat te zijn van de vijand met een talrijke Vloot het hooft te bieden. Waar op haar gemelde Edele Mogende den vijf-en-twintigsten van *July* een overslag aan haar Hoog Mog. inleeverden, hoe veel de toerusting voor dit jaar meerder soude komen te kosten, ten opzigte van de beswarenisse, spruitende uit haar Hoog Mog. besluit van den vierden deezes, welke overslag in gevolge van haar Ho. Mog. voornemen van den seven-en-twintigste deezes, gezonden wierd aan den Raad van Staaten, met verzoek om een * *Petitie* op te stellen van de som die nog ontbrak, ende haar Hoog Mog. toe te laaten komen, om vervolgens aan de onderlinge Provintien gezonden te worden, welke was

* Beede

Eerst over *drie* Guldens meerder *soldy* ter maand, op yder hoofd van het volk, dienende op *twee-en-seventig* Scheepen van Oorloge, zijnde by de vorige Staat meer gebragt op *twaalf* guldens ter maand, ende daar na vermeerderd op *vijftien* guldens beloopende naar *advenant* van *twee-hondert* koppen op yder Schip den een door den ander genoomen, voor den tijd van *agt Maanden* de somme van . f 345600:0:0

Voor de agste man, daar de *twee-en-seventig* Scheepen van Oorlog volgens het besluit van haar Hoog Mog. meede versterkt zijn, beloopt het eene Schip door het anderen op vijf-en-twintig koppen daar van 't *surpluis* der *soldye*, om dat meede scheeps werk doende, tot *twee-guldens* ter maand, by de *Collegien* betaald werd, ende der selver kostgelt tegens *seeven-stuivers* 's daags, ende *tien gulden* en *tien* stuivers ter maand, in 't geheel beloopende over de *agtien honderd* koppen in de tijd van agt maanden . . . . . f 180000:0:0

Het *Collegie* ter *Admiraliteit* tot Rotterdam voor *twee Capitainen* op 't Schip van het Opperhooft der Vloote, yder honderd guldens, 's maands, ende voor de tijd van twaalf maanden . . . f 2400:0:0

Een *Lieutenant* op 't zelve Schip *dertig* guldens ter maand, ende in twaalf maanden . . . . . f 360:0:0

Voor *twee Capitainen* op yder van de Scheepen van de Vijf *Lieutenant Admiraals*, zijnde tien *Capitainen*, yder *vijf-en tseventig* guldens 's maands, beloopt in twaalf maanden . . . . f 9000:0:0

f 537360:0:0

Komt van d' ander zijde f 5373600:0:0

1665. Voor een *Capitain* op yder van de Scheepen der Vijf *Vice Admiraals*, zijnde vijf *Capitainen*, yder meede *Vijf en tseventig* guldens ter maand, ende in twaalf maanden . . . . . f 4500:0:0

Voor een *Capitain* op yder van de Scheepen der *Vijf* Schouten by Nigt, als boven . . . . . f 4500:0:0

Voor *honderd seftig* Busschieters, als voor Rotterdam *achtien*, Amsterdam *Vijftig*, ende voor yder van de volgende *Collegien seftien*, tegens Achtien guldens 's maands, voor de meerder *Soldye*, yder Busschieter, beloopt in *Vijf* maanden . . . . . f 10440:0:0

Voor *Honderd seftien* Busschieters Maats, tegen twaalf guldens 's maands, yder voor vermeerderde Soldy, beloopt in *Vijf* maanden. f 6960:0:0

Voor *Honderd seftien* zoo Barbiers, als Onderbarbiers, te verdeelen als hier vooren de Busschieters, tot vijftien guldens ter maand tot vermeerdering, yder beloopt in Vijf maanden . . . f 8200:0:0

Voor *twintig* man buiten gewoonte aan te neemen, voor yder van de *Vier en tnegentig* Scheepen van Oorloge, om te bergen op het klein Vaartuig, of scheepen met voorraad, als

Rotterdam	Scheepen	10
Amsterdam		44
Voor Zeeland		14
Noord Holland		14
Vriesland		12

Te zamen 94 Scheepen: beloopt derzelver kostgelt en *Soldy* in *vijf* maanden . . . . f 235500:0:0

Voor *twaalf* ligte toegeruste Scheepen, voor de aanbouw, toerustinge: acht duizend gulden yder, is te zamen . . . f 69000:0:0

Beloopt in 't geheel deeze buiten gewoone te doene onkosten

Negen honderd drie duizend vier honderd seftig gulden . f 903460:0:0

De Heer J. de WITT zijn bezigheid in het vervaardige van de Vloot voor tweede reize.

In *Texel* waare de Heeren gevolmagtigde van haar Hoog Mog. onophoudelijk bezig om de Scheepen en vloot spoedig te vervaardigen, welk het meeste op den Heer Raad *Pensionaris de WITT* aanquam, die met een onvermoeide naarstigheid en groote wakkerheid het zelve beyverden: daar het anders geschapen stond, dat zy in langen tijd niet in zee geraakt ofte klaar geworden zoude zijn. Maar dewijl haar Ed. aldaar bezig waaren, beraadslaagden haar Ho. Mog. dagelijks in *'s Gravenhagen*, op wat wijze men het zeekerste, en onder wie, de vloot in zee zoude brengen. De meeste leeden hadden het Oog op *Tromp*, dog dewijl hy over het vonnis der gevangens in *Texel* niet had willen zitten, welke door zijn begeerten gevangen genomen waaren, en dat hy met een groot gedeelte der scheepen naar de laaste slag, tegens het bevel van haar Hoog Mog. in *Texel* gevallen was, stookten daar eenige misverstanden der gevolmagtigden van haar Ho Mog. in *Texel* onder, alwaar hy wat

Aitzma. B. 45. p. 454.

verschil

verschil mede gekreegen had, en meende zig van deeze gelegentheid te bedienen; het geen *Tromp* genoegzaam te vooren gewaarschoud was. Egter wierd den voorschreven Heer *Tromp* den 17 *July* tot *Lieutenant Admiraal* van de *Maaze* verkooren, en de anderen naamen aan een andere kant hunne slag waar, gelijk hier onder blijken zal. 1665.

Een yder had groot betrouwen op sijn klockmoedigheit en helden-aard, maar eenige waaren zwaarhoofdig uit redene van Staat, als anderssints. Meenende dat hy het huis van *Oragnien*, het welk nu uit alle het bewind was, te veel aanhong, dog aan de andere kant dagtmen egter ongevoegelijk te zijn, van een hooger bevelhebber boven hem te stellen. In die gedagten zijnde, wierden den vijf-en-twintigsten deezer Maand eenige aanmerkingen by haar Hoog Mog. ingebragt; onder andere, dat de Heeren haar Hoog Mog. gevolmagtigden laast in *Texel* geweest zijnde, als ook de afgezondenen van de Ed. Mog. *Collegien* ter *Admiraliteit* nevens de Hooge bevelhebber der vloot, eenparelijk oordeelde voor den dienst der landen geraden en genoegsaam nootsaakelijk te zijn, dat *eenige weinige* Heeren door haar Hoog Mog. behoorden gevolmagtigd te worden, die men betrouwden, welke met de voorsz vloote in zee zouden gaan, om Oog-getuigen te zijn van alles wat daar omtrent voor viel, en door hunne Agtbaarheid de onheilen beletten, die inde laasten-slag waaren voorgevallen. Haar Hoog Mog. overweegende wie zy dit opper-bevel over de vloot zoude geeven, benoemde daar toe de Heeren *Rutger Huygens*, *Gedeputeerde* in de vergadering der algemeene Staaten wegens *Gelderland*, een man die agten-tseeventig jaaren oud was, dog vol moed en groot beleid, *JOHAN de WITT* Raad-*Pensionaris* van *Holland*, die in Staat- en Krijgs-kunde niemand behoefden te wijken, en *Joban Boreel*, Burgermeester der Stad *Middelburg*, een ervare man van een louter en doordringend verstand. Deeze Heeren waaren zeer gewillig om zulk een lastig pak op hunne schouderen te nemen, en herleefden in hen den ouden Battavieren aart, willende ten dienste van hun lieven vaderland en 't gemeene best, hunne leevens zoo wel, als de geringste matroos waagen.

Zijn Ed. word gevolmagtigd van-wegens haar Hoog Mog. inde vloot te gaan.

„ Eenige in *Hollandt* en d'andere *Provintien* was het magtig tegen „ de borst, dat de Raad *Pensionaris* van *Hollandt*, *JAN de WITT*, zig „ zelven tot dien gevaarlijken dienst, genoegzaam vrywillig, had

Brand in 't leeven van de Ruiter pag. 399.

1665. „ opgeofferd, zonder te zien op't geslagt van stormen en vyanden,
„ nog 't belang van zijn geslagt en vrienden: ja, eenige meenden,
Zijn Ed. wort de Zeetogt afgeraden. „ dat hy door zijn afweezen, den gemeenen Staat, zulk een Stuur-
„ man missende, in groot gevaar stelde, en zijne vyanden veel-
„ ligt geleegendheid zou geeven om alles over hoop te werpen.
„ Dit vertoonde ze hem, met al 't gevolg dat te dugten stond.
„ Maar zy konden zijn opzet niet verzetten. Hy gaf hun tot ant-
Schoon antwoort van zijn Ed. daer op, woord: *Dat de behoudenis van zijn Persoon, en zijn geluk, aan de behoudenis van den Staat hing: en dat de goede of quaade uitkomst van een tweede Zeeslag, beide zou behouden of bederven. Dat in de Vloot eenige mannen waren, die moeds genoeg hadden om te vegten, maar die 't aan beleid ontbrak, om den strijd tot een goeden uitgang te bestieren: dat hy zig verpligt vond om de drift der dapperheid, als ze te verr ging, te helpen maatigen.*

De Heeren gevolmagtigde van *Zeeland* verklaarde van gevoele te zijn, dat men het hoog bestier der Vloot, aan den Opper-bevelhebbers moest toevertrouwen, dog bevindende dat de andere *Provintien* eenparig anders beslooten, hebben zy het zelven insgelijks goetgevonden.

Doet den Eed aan haar Hoog Mog. Den laatsten van *July* leide zijn Ed. nevens de twee andere Heren, in handen van haar Hoog Mog. den Eed *van zuivering* af, vervat in het besluit van den *tienden* Augusty *seshien hondert-een-en-vijftig*, en hebben haar Hoog Mog. de Gemelde Heeren begroet, ende geluk op hunne reize gewenst.

Bevelhebbers der land bezoldelingen in de vloot. De Leeden van *Holland* zeer omzigtig zijnde, bragten in, van twee *Overstens* en zoo veel overste *Lieutenants*, nevens eenige ervarene Zeeluiden meede Scheep te doen gaan, omme de gemelde Heeren gevolmagtigden met hunne raad en daad, ten tijde en gelegentheden te dienen. Als ook om de bezoldelingen die daar op waren in beter tugt te houden, welke last haar Hoog Mog. den oversten *Dolman* en *Casper van Marignault*, de *Lieutenant Collonel* van *Gent* en *van Santen*, de *Major Ditmar van Wijnbergen*, nevens eenen *Symon Willemsen*, en de Heer *Vrek*: de eersten om hunne Ervarentheid en dappere daaden te Land, en de twee laatste om hunne ondervinding en groote hoedanigheeden ter zee. Zy hadden *twee-en negentig* Matroozen tot een Lijf-wagt, daar *Steeven Cornelis zoon*, burger van Rotterdam, tot bevelhebber over gesteld wierd, met magt en bevel, om de zelve onder twee *quartier-meesters*, in goede tugt te houden, en daar na zijn beste vermogen

mogen over te gebieden tot den meeſte dienſten van de Landen. 1665.

Haar Hoog Mog. ontfongen ter zelver tijd een brief van de Heer de *Ruiter*, den 6 deezes geſchreven, welke bekent maakten, dat hy dien dag nevens ſijn onderhoorige Vloot binnen de Weſter-Eems gekomen was, mede brengende *vijf Engelſche prijzen*, meeſt vol ſuiker, nevens den *Generaal* van 't Caſteel *Carmantijn Francois Sillevin* als gevangene, en dat hy *vijftien Scheepen* in de Weſt-Indiën genoomen en verbrand had. Deeze aangenaame tijding deed de ſwaarhoofdigen een weinig moet geeven. Haar Hoog Mog. overweegende de bequaamheid van deezen Held, ſtelden hem, onder het Opper-gezag, en beleid van de Heeren *Huigens*, Raad-*Penſionaris de WITT* ende *Johan Boreel*, tot *Lieutenant Admiraal* van *Holland* ende *Weſt-Vrieſland*.

Zeeraaden der drie Heeren gevolmagtigden.

De Ruyter word Lieutenant Admiraal onder de Heer *de WITT*. Aitzma B. 45. p. 445

De Heeren Gevolmagtigden van haar Hoog Mog. in *Texel* aangekoomen zijnde, bezorgde alles wat daar nog noodig was. De Heer *JOHAN de WITT* voer met een onvermoeide naarſtigheid van 't een Schip aan 't ander, om alles te onderzoeken, en nodige bevelen te geven, ſlaande zelfs handen aan 't werk, en toonden yder zijn pligt aan. Zijn Ed. ſchreef den 8 deezes een brief aan den *Lieutenant Admiraal* de *Ruiter*, van inhoud, dat hy geliefden met den brenger op het ſpoedigſt te berigten, met hoe veel van 's Lands en andere ſchepen hy omtrent *Delfzijl* was aangekomen: of hem yet, en wat, in Zee ontmoet en bejegend was, of hy nog eenige Schepen had agter gelaaten, en voort al het geen hy zoude oordeelen tot narigtinge voor Heeren, in *Texel* leggende, te konnen dienen: hem met eene bekend makende, dat zig aldaar wederom een aanzienelijke Vloot van den Staat, ten getaale omtrent de 't negentig goede Oorlog-Scheepen in ſtaat bevond, om binnen weinig dagen te konnen Zee kiezen. Den *twaalfden* deezer ſchreeven haar Ed. Gevolmagtigden wederom een brief aan den zelven Heer *de Ruiter*, daar in verzoekende, dat hy aanſtonds naar deſſelfs ontfangſt geliefden van daar te vertrekken en in *Texel* te komen, volgens het ingeſlooten beſluit der Hoog Mog. hebbende met een aangemerkt dat het zelve beſluit meld, van de *Lieutenant Admiraal Meppel*, den *Vice Admiraal van Nes*, mitsgaders zoo veel bequaame Bevelhebbers en perſoonen mede te brengen, als zijn Ed. goet zoude oordelen in de aanſtaande Zeetogt dienſt te konnen doen: dat zy alle zulke beveelen te volgen hadden als haar Hoog Mog.

Zijn Ed. komt in Texel.

Onderſoekt alles ten naaſte.

Schrijft aan de Ruyter.

Brands leve van de Ruyter p. 390.

Zijn Ed. en de andere Heeren gevolmagtigde Schrijve nog een brief den 12den deezer.

aan

1665. aan haar Ed. Gevolmagtigden, toe zenden zoude: dat zy overwogen ende nevens alle de aanwezende Heeren van de *Admiraliteit* beslooten hadde, van de voorschreeve Lt. *Admiraal Meppel* aldaar te doen blijven, om 's Lands Scheepen en prijzen, met welke hy ingevallen was, gaade te slaan, en binnen te geleiden; laatende aan zijn goetdunken of hy den *Vice-Admiraal van Nes*, herwaarts mede wil brengen ofte niet, en alle zodanige eige onderige bevelhebbers en bequame persoonen, als zijn Ed. dienstig zal vinden.

Onderwijle quam *Tromp* de bevordering van den Heer de *Ruyter* ter Ooren, die heel verwonderd stond, te meer toen hem bekend gemaakt wierd dat den voorschreeven de *Ruyter* het oppergezag over deeze Vloot zoude hebben, welke haar Hoog Mog. hem alvoorens gegeven hadden: waar op hy antwoorden, *dat hy onder den voornoemde Lieutenant Admiraal de Ruyter niet en begeerde te staan, en dat hy niet van meening was in zee te gaan; dewijl hem een ander, nu hy de vloot in goede geschiktheit en stant gebragt had, boven 't hoofd was gesteld,* ook verklaarde hy des anderen daags met een bezadigtheid, *dat hy voor deeze togt van den dienst mogt werden ontslagen, dewijl hy dezelve reis dog met geen lust nog genegentheid zoude konnen doen, en dat hy zig in andere gelegentheeden den dienst des Lands niet zouden ontrekken.*

Tromp zijn misnoegen.

De Heeren gevolmagtigden quamen hem in zijn eerste oploopentheid veel te gemoet, hem met alle middelen van zagtigheid en vriendschap tot zijn pligt aanmaanende, en dat hy buiten alle krenking zijner naam, onbeswaard deeze aanstaande togt konde by woonen, en hy hield zig, niet tegenstaande al die beleefde woorden, aan zijn eerste zeggen. De voorsz Heeren Gevolmagtigden ziende dat hy niet te beweegen was, antwoorde, dat, dewijl zijn Ed. verlof van t'huis te blijven verzogt, zy geen bevel hadden om hem 't zelve toe te staan, maar als 't hem dog zo geviel, dat zy dan voor af aan haar Hoog Mog. daar over moesten schrijven. Niet tegenstaande dit ongenoegen verzuimde de Heeren gevolmagtigde niet om de Vloot, zo haast als't mogelijk was in zee te brengen. De Heeren Staten van Hollant uit zeker schrijven van de Heeren *Cornelis Witsen* Oud Burgermeester der Stadt Amsterdam, en den *Raad-Pensionaris de WITT* hunne Ho. Mog. Gevolmagtigde in *Texel*, verstaan hebbende, dat de Lt. *Admiraal Tromp* zwarigheid maakten om onder de Heer de *Ruiter* te staan, of in zee te gaan, schreven daar op hunne meening aande gemelde Heeren inden volgende brief.

Brands leeven van de Ruiter p. 397 en 398.

De

1665.

De Staaten van Holland en Weſtvrieſlandt.

Eedele, Erentfeſte, Hooggeleerde, Wyze, Voorzienige Heeren:

Brief van haer Ho: Mog: aan de Heer Witzen en de Heer de Witt aangaande de weigering van Tromp.

WY verneemen met misnoegen en verwondering, dat de Lieutenant Admiraal Tromp uit onze diſpoſitie ten aanzien van de hoedanigheidt en Commandement gedefereert aan den L. Admiraal de Ruyter, occaſie genomen heeft van te aarzelen, in de uitvoering van 's Lands dienſt, hem aan bevolen, ook zo verre, dat hy wygeren zoud te ſtaan onder het Commandement van den voornoemden de Ruyter, en vervolgens omme voor des lands dienſt in de aanſtaande Expeditie zich te laaten emplojeeren, vertrouwende niet te min dat hy zyn gedachten voor een zaak van zo grooten gewichte voor den dienſt van den Lande in 't gemeen, en de reflectie die over het voorſchreeve doen tegens zyn Perſoon in 't particulier gemaakt zoude moeten worden, nader hebbende laaten gaan, zich beeter zal beraaden hebben: ende hoe het zoude mogen weezen, dewyle door zoo onberaaden voorneemen des Lands dienſt in geene deele mag verwaereloost worden; zo begeeren wy, dat gyluiden de zaaken by alle manieren, doenelyke en bedenkelyke wegen, daer heenen dirigeeren zult, dat, zonder aanſchouw op den Perzoon van den voornoemden L. Admiraal Tromp, en 't zy by zich beter bedacht hebbe, ofte by zyn onbevoegten onvoorzigtig opzet zoude moge perſiſteeren, daeromme het uitgaan van de Vloote in geenerly Wyze opgehouden, of geretardeert, nemaar zonder eenige verzuim van tyd of occaſie geavanceerd en geeffectueert zal worden. Ende onder des niet te min verwachtende UL. advertentie over den finaale uytſlag van de Reſolutie, dewelke by den meergemelden Tromp noch op date deezes zal weezen genomen, omme de meſueren van onze nadere deliberatien, over het voorſchreeven zyn doen daar naar te mogen dirigeeren, en ons voorts gedraagende tot UL. goeden yver en wyze directie over het ſpoedig uitbrengen van de voorzeide Vloote, beveelen wy UL. in de beſcherminge Godes. Geſchreeven in den Hage, den derthienden Auguſty, ſeſtien hondert vyfenſeſtig.

Ter Ordonnantie van de Staaten
HERBERT van BEAUMONT.

1665. Eenige dagen te vooren was onder de gemeene maats een groote oproer op het Schip van den *Lieutenant Admiraal* Tromp over het winden van 't Ancker, het welk zy niet wilden doen als uit de naame des Prince *van Orangien*, ſtellende haar met alle geweld, gemengt met veel drygingen, tegen haare Overigheeden en Bevelhebbers, waar na zy noch niet met de koſt te vreeden wilde zyn, loopende na de kajuyt met de backen, en maakte een groot getier; waar van 'er twee belhamels vaſtgeſteld wierden en by de Krygsraad den 11 dezes gevonniſt, van om de Galg te trecken, om ten ſpiegel der andere Matroosſen te ſtraffen. Dit wierd aanſtonds op deeze wyze volbragt; men leide twee briefjens in een tinne ſchotel, op het eene de galg geteekent en het ander een *nul* daer over heen leggende een *ſervet*. Die de galg trok wierd aanſtonds aan de nock van de Rhê opgeheezen en gehangen, die de *nul* hadde, wierd ſtrengelyk gegeezeld en gebrandmerkt, en voor ſchelm aan land gezet. Naderhand kreegen zy noch vier maats, van den zelven aanhang, die ſtrengelyk gegeezeld en s'anderendaags kiel gehaald wierden, welke bleeven zitten om dat de Vloot op 't uytzylen ſtond.

Oproer op het Schip van Tromp.

Zyn Ed. nevens de andere Heeren houden Krygsraad, waar in twee misdaadigen Worden verweezen en trekken om de Galg.

Den twaalfden deezer hadden haar Ed. Gevolmagtigde nevens de Hooge Bevelhebberen wederom krygsraad over de Schout by nacht *Stachouwer*, de *Capitainen Schey* ende *Ysbrant de Vries*: waar van den *Fiſcaal* den eyſch ontzeid wierd, en haar wederom belaſt op haare Scheepen te gaan.

Nogmaals Krygsraad.

De Heeren Gevolmagtigden nu zienden dat alles klaar was, maakten de grootſte zwaarigheidt om de Vloot in Zee te krygen, door de tegenwind, en ondiepten. Den Franſchen Schryver „ *de la Neuville* zegt, hoe zeer men het uytzylen verhaaſte, was „ de wind, altyd zo teege, dat zonder een ſtout beſtaan der „ *Penſionaris* van *Holland*, een der drie Gevolmagtigden der Staaten, zy zo haaſt uit Texel niet zoude geraakt hebben. Het „ was, naar het gevoelen der Lootzen en anderen in de Zeevaart ervarene, niet mogelyk daar uit te geraken. Maar de „ *Penſionaris*, die een groot Wis-konſtenaar was, had de zaak „ onderzogt, vond dat 'er van de twee-en dertig ſtreeken der „ winde agt en-twintig waaren, daar men zich van konde be-

„ die-

De Vloot zylt uyt den 14 Auguſty. Tom. 3. p. 269.

Groote daad van zyn Ed.

„ dienen, en dat 'er maar vier vlak in de wint waaren. Hy 1665.
„ ging daar na zelfs, met het schietloot in de hand, de ge-
„ vaarelykste plaatsen pylen, en bemerkten dat 'er op het on-
„ diepste twee of drie en twintig voeten water was.

Dewyl deeze uitvinding zo deftig en nut is geweest zo hebbe goet gedagt het waare verhaal den Leezer voor te stellen.

„ De Heer Raad *Pensionaris de Witt*, gaf hier een proef van
„ zyn aluitvoerend verstand, met den Vaderlande een dienst te
„ doen, dien de nakomelingen niet ligt zullen vergeeten, ten
„ aanzien van 't nut dat daar uyt volgde. Dit geschiede toen
„ hy 's Lands Vloot tegens het gevoelen der Lootzen en Zee-
„ varende luiden, uit *Texel* met zuide zuidweste winden in Zee
„ heeft gebragt. Voor deezen wierd by de Lootzen geoordeelt
„ en voor zeker gelooft dat maar *tien streeken* van 't kompas
„ aanleiding gaven om uit *Texel* in zee te komen, en dat 'er
„ *twee-en-twintig* streeken, die in dit gewest meest waajen, de
„ Scheepen binnen hielden: maar nu heeft den Raadt *Pensiona-*
„ *ris de Witt*, door naauwkeurig onderzoek zelfs in perzoon be-
„ vonden ('t geen ook door de daadelyke uitwerking werd be-
„ vestigt) dat de Scheepen van de reede van Texel, door het
„ Lands diep, ofte uit de *slenk* oft uit het *Spanjaardsgat*, met
„ achtentwintig onderscheide streeken van 't kompas in zee kon-
„ den steeken; invoegen dat niet meer dan *vier streeken* het uit-
„ komen konden beletten, te weeten west, noordwest ten
„ westen, noordwest en noorwest ten noorden, d'oudste en
„ ervarenste peillooten, of Lootsluiden, dreeven styf en sterk,
„ dat het onmogelyk was met zwaare Scheepen door 't *Span-*
„ *jaardsgat* in Zee te loopen. Doch de *Raad Pensionaris de Witt*,
„ bleef hier aan de dwaling der verouderde waan niet hangen,
„ noch liet zich door de waarscheinelykheid van de reeden der
„ Lootsluiden niet paayen: maar hy voer met sloepen en ette-
„ lyke Lootsluiden in 't *Spanjaardsgat*, om de gronden, daar
„ men de meeste ondiepte waande te hebben, zelf met peilen
„ t'onderzoeken, en ondervond, dat het gemelde gat, een
„ groote myl lang, inwaart aan, op laag waater genoegzaame
„ diepten had: ten minste van twee-en-twintich, vier-en-twin-

De Heer *Jan de Witt* arbeidt om de Vloot tegens het gevoelen der Lootsluiden, in Zee brengen.

Missive en by lagen van de Zeetogt des Jaars 1665 gedru't tot Delft 1666.

Bevind door naarstig onderzoek dat men uit Texel met achten twintig streeken van 't kompas kan in Zee zeilen.

Zyn Ed. onderzoekt en peild het Spanjaards gat.

1665. „ tich en meer voeten, tot zeekere plaats of droogte, genoemt
„ *Kaap in Tooren*: welke plaats een groot vierendeel myls wel
„ doorgaans de zelve diepten had, doch dat daar verſcheide rib-
„ bekens of rifkens in de grond gevonden wierden, vier of vyf
„ roeden breed die by laag water niet meer dan twintig, ne-
„ gentien, achtien, of ſchaars achtien voeten diep waaren: en
„ dat voorts het einde van 't gat, t' zeewaart aan, tot in de
„ ruimte toe, by 't laagſte water, een bequaame diepte had, ten
„ minſten van een-twee-drie-en vierentwintig en meerder voe-
Bevind dat „ ten. En dewyl een gemeene vloed het water in 't *Spanjaards-*
het met „ *gat* ruym vyfde half voet deê hoogen, zo bleek daar uit, dat
een ge- „ in 't ondiepſte van 't gemelde gat, met een gemeene vloed,
meene „ ten minſten tweeëntwintich voeten waters word gevonden.
vloed waa- „ Op deeze ondervinding ſteunende, dreef de Raad *Penſionaris*
ters ge- „ door, dat men de Vloot door 't *Spanjaardsgat* (want de wind
noeg heeft „ liet niet toe door 's *Lands Diep*, of de *Scherk*, uit te loo-
om zwaare „ pen) in Zee zou brengen. Dit word den *veertienden* van
Schepen „ Auguſtus, met een zuiden en zuidweſten wind, in 't werk
in Zee te „ geſteld. Hy zelf nam met de Heer van *Haaren* aan, voor de
brengen. „ twee grootſte Scheepen, 't *Huis te Swieten* en *Delfland*, te
Helpt de „ zorgen, en 't ongemak dat 'er van komen zou op zich te
Vloot met „ neemen. Ook raakten de twee Scheepen, al hoewel zeer
zuide, „ inwaart geleegen, d'allereerſte van al de Schepen met gemak
zuidweſte „ in Zee: en indien men ten aanzien van alle d'andere Schee-
winden „ pen gelyke vlyt had betoond, zo zou miſſchien de gantſche
door 't „ Vloot met het zelve gety in zee zyn geraakt: maar nu blee-
Spanjaards „ ven eenige, men houd doord' onkunde, of traagheidt der
gat, in zee. „ Lootzen, leggen, die den volgenden dag, den vyftienden,
14 Au- „ met een weſtelyken wind meeſt uitraakten. Dus bragt men
guſti. „ 's Lands Oorlogsvloot (behalven eenige van de laatſte Schee-
„ pen die den ſeſtienden, toen de Wind Noordooſt liep, door 's
„ Lands diep uitzeilden) door het *Spanjaardsgat*, zonder on-
„ gemack of grondroering in Zee: en den Heer de *Witt* meen-
„ de dat men ter naauwer noot, al was de wind weſt ten noor-
„ den, door dat gat, by handzaam weêr en effe zee, zou
„ konnen uitzeilen, 't geen men te vooren, uit onkunde, on-
„ mogelyk achte. Hier uit ontſtond dat veele zeevaarende lui-

„ den

„ den dat zeegat, *Heer Jan de Witts Diep* noemde: welke be- 1665.
„ naaming noch in zommige kaarten van *Holland*, ſedert uit-
„ gegeeven, word gevonden.

Naar dat den vyftienden dezes de gemelde Heeren Gevolmagtigden zagtjens gevolgt en door de ſtilte in de Vloot gekomen waren, kreegen zy omtrent zonnen ondergang, den *Lieutenant Admiraal de Ruyter* in 't gezigt, waar door zy klein zyl deeden maaken, om zyn Ed. in te wagten, gelyk hy des anderendaags tuſſchen vyf en zes uuren by de drie Heeren Gevolmagtigden gelukkig aan 't Schip de Liefde quam. Na wederzydſche beleeftheden gepleegt hebbende, zyn de Heeren haar Ho: Mog: gevolmagtigden aanſtonds met hem en den Heer *Lieutenant Admiraal* Tromp in geſprek getreeden; om de beraamde beveelen na te zien, en de zelve na de veranderinge (door de komſte van de gemelde *Lieutenant Admiraal de Ruyter* voorgevallen) te ſchicken, ende op te ſtellen. De Heeren Gevolmagtigden waren ten hoogſten verblydt, dat zy zulk een groote betuyging van vriendſchap tuſſchen deeze twee weergalooze Zee Helden beſpeurden; al het misnoegen van *Tromp* was, na met de *Ruyter* geſprooken te hebben, ten einde, en leefde vorders eendrachtig en broederlyk te zaamen. Deeze magtige Vloot aldus in zee zynde was voor de aankomſt van de *Ruyter* in driên geſmaldeeld. Het eerſte onder den *Lieutenant Admiraal Tromp*, voerende de Wimpel van de groote ſteng. Het tweede onder den *L. Admiraal Kornelis Evertz.* de Wimpel van de voorſteng, en het derde onder den *L. Admiraal Tierk Hiddes de Vries*, met de Wimpel van de kruys ſteng.

Aytzema 45 B. p. 47 en 479.

De Ruyter komt den 16 Auguſti in de Vloot.

15 Auguſty. De Heer J. de Witt nevens de andere Heeren Gevolmagtigden en Zeevoogden maken een opſtel, waar na alle Bevelhebbers ter Zee zich moeſten ſchicken.

De Heeren Gevolmagtigden van haar Ho: Mog: hadden daags te vooren, ten overſtaan van den *L. Admiraal Tromp*, en de andere Zeevoogden, een opſtel gemaakt, waar na de voorſz: Opperzeevoogden, en vervolgens tot de minſte Bevelhebber toe, by een ontmoeting den Vyand, op deeze zeetogt zich zouden hebben te gedragen. Nevens het zelve wierd beſlooten en bevoolen, wat (*a*) ſmaldeel, als men voor de wind zeilden, aan ſtierboord, en wat ſmaldeel aan bakboord van den *L. Admiraal Tromps* ſmaldeel zoude zyten: en

(*a*) Eſquadre.

1665. achter aan zoude ſchicken. Op wat *ſein*, en op wat wyze de ſmaldeelen zouden zylen, als 's Lands Vloot den Vyand ter loefwaart hadde, om den loef te houden, dat yder *Capitain* op zyn hoger Bevelhebber daar hy onder beſcheiden was wel zou paſſen, zonder in 't minſte van den Vyand af te wyken, of dragende te houden, als door hoogdringende nood, of dat hy by gebreke van dien met de dood geſtraft zoude worden. Dat yder *L. Admiraal* zyn ſmaldeel onder zynen *Vice Admiraal*, en Schout by nacht, met den eerſten zou verdeelen, om verwarring t'ontgaan, en, als den Vyandt hun ſchielyk quam te bejegenen altyd in zulken ſtaat te zyn om hem 't hoofd te bieden: dat yder zich ook gewaarſchoud moeſt houden van elkanderen ruymte te geeven, en den een den ander uit het geſchut te blyven. Dat yder *L. Admiraal* in zyn ſmaldeel bevel zoude geeven op wat wyze de Branders zich zouden ſchicken: ook Fregatten doen ſtellen om 't Volk, indien daar Scheepen in de brand ofte in de grond geſchooten wierden, te bergen. Op wat bevel, of het gebeurde dat de Vyand aan Ly, en 's Lands Vloot te Loefwaart was, de zelve zo vêle als doenlyk was, de loef moeſt houden; en wat ſmaldeel, by aldien die over bakboord zylden, aan ly voor, of aan ly agter d'andere ſmaldeelen zou zeilen: en ook wat orden de ſmaldeelen zouden houden, indien 's Lands Vloot onder ſtierboord zeilden, en de Vyand aan ly was. Op wat *ſein* het eerſte, of een ander ſmaldeel tegens den Vyand aan zoude vallen; en op wat *ſein* het geheele gros tuſſchen den Vyand in zoude breeken: waar op dan yder zyn beſt zou doen om te klampen. Dat yder op zyn ry en by zyn hoofd zou blyven, ſchoon dat men by den Vyand niet waare; op de verbeurte van honderd guldens voor de eerſte reize, voor de tweede reize twee honderd guldens, en voor de derde reize afgezet te worden: ten waare men wettelyke verſchooningen wiſt by te brengen. Dat de hooge Zeevoogden alle dagen drie van de bezeildſte Fregatten, en eenige Galjoots, op kondſchap zouden uitzenden, en iets nieuws verneemende, dat daatelyk aan de Heeren Gevolmagtigden, ook aan den *L. Admiraal*, bekend te maaken. Doch by aldien de voornoemde Fregatten eenige Koopvaardyſcheepen quamen te

nee-

neemen, die men voor buyt verklaarde, dat dan die buyt over 't ſmaldeel daar 't Fregat, of de Fregatten, onder beſcheiden waren, zoude verdeeld worden: en of 't gebeurde dat zy een Vyandlyk Oorlogſchip, ofte Scheepen, veroverden, dat dan het Schip, of de Scheepen, geſchut, en 't geldt by hunne Ho: Mog: daar opgeſteld, by den veroveraar, ofte veroveraars, met hun Scheeps-Volk alleen zou genooten worden. Indien iemant, eenige ongeluckige ſchooten krygende, of door andere noodzaakelykheidt gedrongen, wat van den vyand moſt afhouden (zonder nochtans iemant van nooden te hebben om zich te redden) dat die een Vlagge in 't bezaanswandt zou laaten waaijen, doch niet zonder hoogdringende noodt. Eindelyk, dat zich niemant zou vervorderen te jaagen, voor en aleer de *L. Admiraal Tromp* zulks geraaden vondt, en met een *ſein* te kennen gaf, in welken gevalle die van het ſmaldeel dat naaſt aan de vreemde Scheepen was zouden jaagen; te weeten, indien men een vreemd Schip zag met twee; indien men twee vreemde Scheepen zag met drie, en zo men drie vreemde Scheepen zag met vier Seheepen, en zo vorders: doch met zulke ſcheepen die zich naaſt aan de vreemde Scheepen zouden bevinden. De naam van den *L. Admiraal Tromp* wierd in dit opſtel als 't hoofd gebruykt zo lang *de Ruyter* niet aan boord was. Maar gelyk gezegt hebbe, wierd in 't zelve kort daar na eenige veranderinge gemaakt zonder de Heer *Tromp* eenigzints te beleedigen. Insgelyks verdeelde *de Ruyter* de Vloot in plaats van drie, in vier ſmaldeelen, gelyk hier onder blykt. 1665.

Lyſte

1665.

Lyste der Oorlogsvloot, by de Staaten haar Ho: Mog: Heeren der Vereenigde Nederlanden toegerust, en den 14 Augustus 1665 begonnen na Zee te zeilen.

St. zyn stucken M. Matroozen Z. Zeebezoldelingen of *Mariniers* L. Landbezoldelingen of *Soldaaten.*

1 Smaldeel onder den Heer Michiel de Ruyter, *L: Admiraal* van Hollandt en West-Vrieslandt.

Bevelhebbers.	Scheepen.	St.	M.	Z.	L.
Lieutenant Admiraal de Ruyter.	Delflandt.	70.	250.	36.	64.
Pieter Salomonz.	Kampen.	54.	174.	-:	64.
Simon Blok.	Vlissingen.	50.	140.	21.	73.
Jan van Amstel.	De Vryheid.	58.	260.	-:	42.
Jan de Haan.	Stadt en Landen.	62.	225.	28	43.
Hendrik Gotskens.	De Vreede.	56.	182.	-:	47.
Evert van Gelder.	De Geldersche Ruyter.	46.	157.	25.	20.
Frans van Nydek.	Den Briel.	21	51.	13.	9.
Hendrik Haakroo.	Vollenhooven.	28.	102.	-:	24.
Vice Admiraal van der Nes.	Rotterdam.	46.	189.	9	30.
Christiaan Eldersz.	Uitrecht.	36.	110.	10.	20.
Jan Krook.	Jupiter.	44.	174.	18.	34.
David Vlug.	't Wapen van Nassauw.	60.	200.	21.	35.
Thomas Fabricius.	Jaarsveldt.	52.	174.		39.
Otho van Treslong.	Gouda.	52.	170.	8.	32.
Willem van Bergen.	Popkensberg.	28.	110.	-:	-:
Schout by Nacht Stachouwer.	D'Eendracht.	44.	166.	29.	33.
Cornelis de Boer.	Gelderlandt.	56.	200.	47.	45.
Adriaan van Veen.	Asperen.	39.	106.	-:	39.
Barent Hals.	't Wapen van Leiden.	38.	120.	-:	29.
Adriaan Houttuyn.	't Wapen van Medenblik.	46.	180.	17.	30.
Jacob Dirkz. Boom.	Ylst.	46.	126.	-:	19.
	uitmakende St.	1022.	M. 3664.	Z. 282.	L. 749.

Tweede Smaldeel onder den *L. Admiraal* Cornelis Evertzen.

L. Admiraal Cornelis Evertzen.	't Hof van Zeelandt.	58.	229.	15.	78.
Vice-Admiraal A. Bankert.	Ter Veer.	50.	172.	14.	61

S.

S by Nacht Stachouwer.	Uitrecht.	50. 162. 20. 52	1665.
Cornelis van Hogenhoek.	De Provintien.	50. 163. 10. 29	
Jan Matthysz.	Delft.	34. 119. 46	
Gerrit Klaasz Posthoorn.	d'Agatha.	30. 86. 25	
Huybert Jacobsz. Huyg.	Klein Hollandia.	57. 210. 14. 48	
Cornelis Slord.	Josua.	50. 195 44. 29	
Philips van Almonde.	Dordrecht.	46. 153. 36. 32	
Pieter Bouser.	De 3 Helden Davids.	48. 150. 10 64	
Jan Tandt.	Zeelandia.	36. 83. 20. 36	
Jacob Peteys.	De Fesant.	38. 118. 15. 17	
Jan Krynsze.	Schaakerloo.	24. 81. 31	
Zymon Lonke.	Sphœra Mundi.	40. 140. 60	
Adriaan de Haaze.	Dordrecht.	49. 145. 15. 50	
Willem Boudewynz. van Eyk.	Schiedam.	25. 71. 10	
Jacob Center.	De Hollandsche Tuyn.	48. 164. 50	
Jacob Penser.	Middelburg.	46. 138. 17. 56	
Engel Jansz.	De Vlasblom.	46. 171. 42	
Claas Valehen.	't Wapen van Hoorn.	30. 120. 10. 18	
Laurens de Bruyn.	De Maagt van Enkhuizen	38. 122. 12. 30	
Floris Blom.	De Groote Harder.	38. 134. 17. 5	
Adriaan van Kruyningen.	Der Goes.	34. 96. 20. 38	
Willem Marinist.	De Zee Ridder.	34. 101. 22. 44	

uitmaakende St. 999. M. 3323. Z. 311. L. 951.

Derde Smaldeel onder den L. Admiraal Cornelis Tromp.

L. Admiraal Tromp.	De Liefde.	70. 338. 24. 48
Jacob A. Swart.	Kruyningen.	60. 236. 10. 38
Hendrick van Thol.	Duyvenvoorde.	52. 176. 38. 27
Cornelis Muts.	De Beurs van Amsterd.	52. 190. 45
Adriaan Teeding Berkhout.	De Princesse Royale.	40. 146. 36. 20
Joost Verschuer.	Zuiderhuys.	46. 186. 20. 28
Claas Anker.	De Hollandse Tuyn.	56. 184. 10. 58
Jan van Blankenburg.	Overyssel.	36. 140
Vice Admiraal van der Hulst.	Amsterdam.	68. 246. 52. 41
Hendrik Vroom.	Tydtverdryf.	60. 249. 51
Nicolaas Marrevelt.	Staveren.	52. 172. 10. 42
Pieter Uitenhout.	Groeningen.	50. 161. 30

1665.	Nicolaas Naalhout.	Batavia.	41. 148.	46
	Jooſt Herman klant.	St. Pieter.	40. 153.	29
	Lieve Haazeveldt.	De Harderin.	40. 126. 13.	17
	Jan Blankaart.	De Viſſchers Harder.	26. 70.	26
	Dirk Schey.	Ooſterwyk.	68. 267. 44.	70
	Jacob Willemz. Broeder.	De Dom van Uitrecht.	54. 165. 9.	28
	Jacob Wiltſchut.	Harderwyk.	46. 170. 10.	29
	Kornelis Tomasz.	St. Paulus.	40. 146.	48
	Laurens Davidsz.	Gornichem.	36. 98. 27.	21
	Pieter Karſſeboom.	De Munnik.	30. 130.	23

uitmaakende St. 1178. M. 4146. Z. 325. L. 800.

Vierde Smaldeel onder den L. Admiraal Tierk Hiddez de Vries.

L. Admir. Tierk Hiddes de Vries	De Steeden.	57. 231. 14.	47
Vice-Admir. Rudolf Coenders.	Stadt en Landen.	54. 215.	42
S. by Nacht Hendrik Brunsveld.	Albertina.	54. 205.	61
Barent de Vries.	De zeeven Wolden.	54. 160. 29.	48
Jan Janſz. Vyzelaar.	Weſtergo.	54. 196. 12.	36
Albert Piterz de Boer.	Oſtergo.	68. 216. 54.	31
Jooſt Michielſz.	Hollandia.	40. 136. 33.	30
Yde Hilkeſt.	De Poſtilion.	38. 170. 2.	29
Jan Vinkelbos.	Friſia.	40. 116. 40.	30
Cornelis Alderſz. Ooſtrum.	Omlandia.	48. 144. 28.	22
Willem Kanter.	Groeningen.	44. 150. 13.	29
Karſten de Rechtere.	't Huys te Swieten.	70. 246.	77
Arent Zimonſz. Vader.	De Wakende Boey.	52. 176. 10.	35
Jan Adelaar.	't Raadhuys van Haarlem	52. 178. 18.	31
Elandt du Bois.	De Vreede.	40. 127.	18
Gerrit Boos.	't Kaſteel van Medenblik.	30. 116. 17.	9
Hendrik Vollenhoven.	De Zon.	50. 152. 23.	26
Hyn Brouwer.	De kleine Harder.	36. 118. 5.	15
Ysbrandt de Vries.	Doesburg.	50. 174. 22.	26
Jan Raap.	St. Paulus.	44. 155.	35
Cornelis Viktol.	De Witte Eenhooren.	31. 123. 18.	17
Simon Janſz.	De Hoope.	44. 150.	30
Pieter Claaſz. Wynbergen.	Weſt-Vrieſlandt.	50. 144 27.	42
aco b Philipſe.	Zutphen.	38. 120.	35

uitmaakende St. 1138. M. 3918. Z. 365. L. 801.
12 Branders en 24 Galjoots Jachten, enz.

By

By deeze Vloot waaren veel Muſchoviſche Scheepen die onder haar gelyde een groot gedeelte van hun Rys deeden. 1665.

De Heeren Gevolmagtigden nevens de Heer *de Ruyter*, na dat zy eenige Galjoots, voor af, na Bergen in Noorwegen gezonden hadden, om de Ooſtindiſche en andere Noordſche Scheepen die dagelyks verwagt wierden, op te zoeken, verſtonden, dat de Vloot over het *Doggerszant* naar de Engelſche en Schotſche kuſt zoude loopen; want men was van gedachten dat de Engelſche Vloot by eenig gebrek of door dien zy het op de Ooſtindiſche Scheepen aan leiden, die vaart zouden moeten gebruyken, en hen in de mond loopen; maar de Windt een weinig opkoelende, en van de Schotſche kuſt af wayende miſlukten hun voorneemen: des anderendaags 'savonds deed men zyn beſt om Noord Weſt over het zant te komen: den morgen daar na wierden wel veertien Scheepen van de Vloot vermiſt. De oorzaak was, dat de voorſz. Muskoviſchvaarders een verkeerde vaart genomen, en 's nagts een vuur opgeſtooken hadden, het welk niemand als de L. Admiraalen van de ſmaldeelen was toegeſtaan. Korte tyd daar na wierden vier Sweedſche Scheepen met Pick, Teer, en Yzer gelaaden, door de Capiteinen Mideck, ende Bois genomen en naar Texel opgezonden. Den anderen dach gaf de Heer L. *Admiraal de Ruyter* een onderricht uit, waar na de *Vice-Admiraal van Nes* zich zoude moeten dragen als hy byzonder met zyn Smaldeel tegens den Vyand quam te vechten. Den zelven dach wierd door de Heeren Gevolmagtigden en de Krygsraad, een voorwerp opgeſtelt waar na de Heer de *Ruyter* zich ſchicken zoude; een dag daar aan gaf de Heer JAN DE WITT uit de naam van hunne drie Heeren Opperhoofden bevel, van by aldien ymand kwam genoomen te worden, hy alvoorens by tyds alle gedrukte en geſchreevene Papieren buyten boord zoude moeten werpen: Ook wierd daar na 3000 gl. belooft voor die geen welke met de kleine Vaartuygen een Engelſche ſloep van een Brander vernielden, in de gront ſchoot, of voor den Brander ontbruykbaar maakten. Den 24 en 25 was de Vloot met ſtilte, zeilen en laveeren, tot op de hoogten van agt-en-vyftich graaden genaderd, omtrent twintig mylen beooſten Boekkeneſſe. *Jan Mat-*

17 Auguſtus.

18 Auguſti.

19 Auguſti. Brand. P. 412.

20 Auguſti.

Den 21.

22 derzelve Maand. 24 Auguſti.

Brand p. 414.

Den 25. Krygen tyding van d'Engelſche Vloot.

1665. *Matthyz.* bemagtigden, dien dag twee Engelsche Kitzen, welkers Schippers verhaalden, dat de Engelsche Vloot bestaande uit zeeventig Scheepen, eenige dagen op de kusten van *Noorwegen* gekruyst hadden, met gedagten van de Oostindische Scheepen te ontmoeten: doch dat dezelve den achtienden der Maand, na *Hitland* was gezeild in de Baay van *Breesondt*. Dat den Opperzeevoogd een Smaldeel van twintig Scheepen, onder *Capitein Thomas Tiddima*, op de kust van *Noorwegen* had gelaaten; en den drie en-twintigsten 's morgens weder in Zee gestooken waaren. Ook kreegen de Hollandsche Brandwachten een Engelsch Oorlogschip van de witte vlagge van verre in 't gezigt zo dat de Vlooten dicht by malkanderen, ja maar even buiten het oog waaren geweest, zonder dat de Hollanders weeten konden of zy beoosten of bewesten hunne Vyanden verby gezeild hadden. De Heeren Gevolmagtigden beslooten hier op, dat men met alle Vaart naar *Bergen* zoude zeilen, op hoop van d'Engelschen aldaar t'ontmoeten. Yder toonde zich de moedigste om den Vyand het hoofd te bieden, en van de hoogste tot de minste Bevellers en Matroozen waeren ten uitersten voldaan over de regelmatigheidt der Heeren Gevolmagtigden. De Vloot quam eindelyk op de kust van *Noorwegen*, by 't Land van *Bergen*, alwaar men kondschap kreeg, door eenige Noorluyden, dat de gemelden *Thomas Tiddyman*, met veertien Konings Scheepen, drie Branders, vier Kitzen, de tien Oostindische Scheepen, en andere Nederlandsche Koopvaarders, die daar binnen de haven lagen, den twaalfden dezer Vyandlyk hadde aangetast, doch zo dapper afgeslagen waar geweest dat zy naar een gevegt van ruym drie uuren, genootzaakt waren geworden hunne Ankers te kappen, en met groot verlies weder te rug waren gezeild, invoegen dat de Hollandsche Vloot, wederom te laat quam om de Engelsche aan te tasten.

Komt den 29 der zelve Maand op de Kust van Noorwegen. 29 Augusti.

De Heer JAN DE WIT en d'andere Heeren Gevolmagtigden van haar Hoog Mog: vonden raadzaam van den Oversten Lieutenant *Willem Joseph van Gent*, met een Brief van dankbaarheidt, aan den Stadsvoogd van Bergen, over de bescherming der Hollandsche Scheepen, af te zenden; verzoekende daar nevens zyn vordere hulp en vriendschap, ten einde de voorsz. Scheepen op

het

het allerſpoedigſte voor de Kuſt by de Vloot moeſte geoerdt worden. Mem had uit de naam der Ho: Mog: al te vooren eenige Galjoots daar naar toe gezonden om aan de Bevelhebbers der daar leggende Scheepen bekent te maken, dat zy gezamentlyk op het ſpoedigſt 't huys moeſten komen, zo haaſt deeze Oorlogsvloodt by haar zoude zyn. Doch dewyl het Liedt van Bergen, daar men door moeſt naauw en lang, en de wind hen teegen was, wierden zy eenige dagen op gehouden. Eenige Muskoviſche als ook twee Ooſtindiſche Scheepen, die zich tot noch toe by de Vloot gehouden hadden, vervorderde hunne Vaart en raakten zo uit het gezigt. Doch de Heeren Gevolmagtigde liet dezelve door de Capitainen *Bronſer*, *Jan Mathyſz. Henrick Haakroo* en *Adriaan Tedding Berkhoudt*, tot benoorden 't Landt van Stadt en Hitlandt begeleiden. Beveelende aan de Capiteinen, van by haar te blyven tot der eerſten September, en dan wederom te komen om zich by de Vloot te voegen, of by aldien zy vertrokken was te volgen. De gemelde Heeren ſchreeven ook een Brief aan den Heer *Bitter* opper Bevelhebber der Ooſtindiſche Scheepen, dat hy met alle de Koopvaardyſcheepen zich moeſt verhaaſten om zee te kiezen: vertrouwende dat men hun het uitzeilen niet zoude beletten; daar nevens hem verzeekerende, dat by aldien zulks mogt geſchieden, dat buiten vermoeden was, zy hem met alle magt zouden byſpringen, doch het wierd aan de Heer *Bitter* vrywillig toegeſtaan. Doch zy wilden de eenenveertig ſtukken geſchut niet laaten volgen die de Hollanders, ten tyde van 't Gevegt, uit de Ooſtindiſche Scheepen geligt, en op het Kaſteel gebragt hadden, bybrengende dat zy 't nodig hadden om tegens de Engelſche te gebruiken. De Heeren Gevolmagtigden zonden Brieven, en ook den Overſten *Lieutenant van Gent*, waar door zy al het geſchut met beleeftheid wederom eiſchten, doch te vergeefs; onderwylen geraakten de Vloot door de ſtyve Weſtelyke Winden, die daar recht op het Land waayen, wel dertig mylen Noordlyker, als de verzaamelplaats daar men gezegt had de gemelde Capiteinen te zullen af wagten. De Ooſtindiſche en andere Scheepen die te *Bergen* ligen konden ook door deeze wind niet in zee ſteeken. Doch den derden September de wind uit den Noorden en Noordooſten ſchietende, en door

1665.

De Vloot komt weer op de Hoogte van Bergen. 3 en 4 Septemb.

1665. koelende, quam de Vloot den vierde op de gemelde verzamelplaats, zynde tusschen het *zuidergat*, *kruysfioerdt* genaamt, en 't *noordergat*, *Jeltefioerdt*, daar de groote Scheepen gemeenlyk uit zeilen. De Heeren Gevolmagtigden beslooten dien dag, wederom na het Vaderland te zeilen, en by gevolg van de Noordsche Kust te verlaaten. Dit schielyk besluit was op goede redenen gegrondvest. De Oorlog en Oostindische Scheepen liepen met daar te verblyven veel gevaar, door dien de grond zo diep was, dat men dezelve met geen kabels konde bereiken. En by sterke westelyke winden had het roerloos Oostindisch Schip den Oyevaar dat zeer kostelyke Lading in had, zeekerlyk vergaan. Ook stonden by die donkere nachten, de wind dikwils uit en in schietende, zwaare rampen, door 't stooten van 't eene Schip teegens het ander, in zo grooten Vloot, met reeden te vreezen. En het geen de Heeren Gevolmagtigden tot het besluyt porden, was, om de gelegentheid van de Engelsche aan te doen niet te verzuimen, maar die over al op te zoeken daar 't hen moogelyk was, om daar meede de laatstgeleedene schaade te vergoeden. Met deeze gedachten stelde men de vergaderplaats, om als by storm, mist, ofte andere gelegentheidt de Vloot verstrooit raakten malkander te vinden. Voor eerst zoude de verdwaalde Scheepen, de Vloot daar zy zouden oordeelen dat die na beloop van weer en wind, heen gezeild was, opzoeken, en die niet vindende, zouden zy dezelve voor Texel zoeken: mits zuidwest ten zuyden zeilende, zo veel de wind zoude toelaaten, en zien het *Doggerszant* omtrent op vyftien vadem over te komen: doch zy mosten niet te veel vaart maaken, om niet voor de Vloot ontrent het Land te komen, en zo in gevaar, ten aanzien der Vyandt, die zich daar mocht onthoude te vervallen. De Vloot voor *Texel* niet vindende, zoude dezelve daar inwachten, of verneemende dat dezelve voorby was, haar volgen, en voor 't *Goereesche Gat* op zoeken, daar de algemeene verzaamelplaats zoude zyn. Dit alles wel besteld zynde wonden de Ankers op en zeilden den 8 dezes zuidwest aan. Tusschen den agt en negende in de voornagt begost de wind uit den noordwesten en noordwest ten noorden lustig op te koelen, geduerig toe neemende, en veranderde, den

Den 14 Septemb.

Brand. p. 419.

Vergaderplaats wanneer deze Vloot verstrooit wierd.

De Hollandsche Vloot gaat van Noorwegen wederom zeil.

den volgenden dag in een geweldigen en schrickelyken storm. Den *L. Admiraal de Ruyters* Schip bleef d'eerste nacht, doe de storm op stak, met klein zeil dryven, om, dat een yder daar omtrent, en voor al de Scheepen die geen zeil, in zulk een onweeder konde voeren, by de Vlag mogte blyven, en de vueren in 't Oog houden. Des anderendaags zagen de Heeren de Gevolmagtigden dat wel tachtig Scheepen van de Vloot uit hun gezicht waaren, vond geraaden, om by de wind te steeken, en het alzo met een zeil te laaten dryven, tot den tienden deezer toe, om de afgedwaalde Scheepen weder onder de Vloot te wagten, waar door zy omtrent een getal van vyftig zeilen wederom in 't gezigt kreegen, ende het weder wat bedaard zynde, verhoopten zy dat van tyd tot tyd het getal wel vermeerderen zoude; de Gemelde Heere dachten dat een gedeelte zo van de Coopvaardy als Oorlogscheepen al een groot end voor uyt waeren, om dat zy dezelve met alle geduld in wagten, en niet vernamen, denkende die op de kusten van 't *Vaderlandt* zekerlyk aan te treffen. Zy bevonden hen den *Elfden* September na gissing niet verre benoorden het *Doggerzandt* en hadden een voordeelige doorgaande noord noordweste windt, zo dat zy staat maakten by aldien de wind aan hiel, den dertienden al voor 't Land te zyn. Waar op de Heeren Gevolmachtigden een Brief met een Vaartuyg aan haar Ho: Mog: afzonden, met verzoek, dus by aldien zy een bequaam Schip voor den *L. Admiraal de Ruyter* vaardig hadden het zelve aanstondts te verzien met montkost, water, en het zelve op het spoedigste by 's Lands Vloot te zenden, die zeekerlyk kort na den ontfangst der Brief, op de kuste zoude zyn.

1665.
8 Septemb.
Den 9 der zelver Maand.
10 September.
Aytzema B. 45. p. 484.
Den 11 der zelver Maand.

De Heer Jan de Witt nevens de andere Heeren Gevolmagtigden bevond zich in deezen storm, die meer als twee etmaalen geduurt had, op het Schip *Delflandt*, welk Rank, en zeer afvallig was, niet te min toonden hy zich in de groodsten noodt onverzaagt, en was geduurende het onweeder, in reegen en wind en zee waater buyten op 't Schip, aan alle kanten uitziende om door 't vermeerderen of verminderen van 't zeil, Schip en Lyf te behouden. Slaanende zelfs dikmaals hande aan 't een of 't ander, dat niet na zyn zin wierd gedaan, en moedig-

De Heer Jan de Witt zyn beezigheid in de storm.

de

1665. de de Matrooſen met zulk een zagtzinnigheidt en vriendelykheidt aan, dat zy alles met de grootſte liefde ter Waereld behartigden.

Scheepen in de ſtorm vergaan en beſchadigt.

In deezen grooten ſtorm had men twee Brand Scheepen zien zinken, te weeten de *Schrik van Amſterdam*, en *Abrahams Offerhanden*, van het eerſten wiſt men niet dat iemand geborgen was, en het ander quam maar drie Man af. Het Brand Schip *De Swaan*, had men zonder Maſten zien dryven. Het Oorlogſchip *Groot Hollandia* raakten de voorſteng quyt, en veele Scheepen waren merkelyk beſchadigt, doch bleeven echter zee houden. Den derthienden deezer bezuyden het zandt komende verdeelden de *Heer de Ruyter* de zesendertich Scheepen die hy noch by zich had in tweên, tot dat de andere Scheepen wederom onder de Vloot gekomen zoude zyn.

Bevinden zich noch 37. ſterk. 13 September.

Verſcheide Menſchen dacht het vreemd, dat zo veel Scheepen van de Vloot vermiſt wierden, daar zy hunne plaats wiſten, doch de reden, was by hen onbekent. De Heeren Gevolmagtigden nevens de *Ruyter* hadden wel bevel gegeeven aan de Opperhoofden der ſmaldeeling, om het de Capiteins bekend te maaken, doch die ſwaaren ſtorm hen zo ſchielyk overvallende, hadden zy geen tyd, om de Capiteinen daar kennis van te geeven. Doch van dach tot dach groeide de Vloot in getal aan, dezen zelfden dach quam den *L. Admiraal Tierk Hiddes de Vries* met drie Scheepen by *de Ruyter*, die berigten hoe hy van vier Engelſche Scheepen gejaagt was; dat zyn Volk van de ſteng de Engelſche zee magt had konnen zien; en ten getalle van ſeſtig Scheepen had konnen bekennen. De Heer *de Ruyter* dit verſtaan hebbende, die nu verſterkt was met deeze Seheepen, vond goet ten overſtaan van de Heeren Gevolmagtigden, om de Engelſche op te zoeken, en 't hoofd te bieden, waar toe men aanſtonds alles vervaardigden. Met dit voorneemen zeilde men de geheele nacht ooſt ten zuyden aan, op het vaſt vertrouwen van *de Vries*, dat men den Vyandt dat op zoude aantreffen. Den volgenden dag dogt men den Vyand in 't gezigt te krygen, maar niemant verneemende, zeilde noch al voort Ooſtwaart aan, tot des avondts toe wanneer zy, een Zeeuwſchen Kaaper by hen kreegen, die kondſchap gaf dat een Engelſch

De Heeren Gevolmagtigden en de Ruyter beſluyten met zyn kleyn getal Scheepen de Engelſche 't hooft te bieden. Brand. p. 424 14 September.

Schip

Schip voor hem was geweeken, 't welk noord ooſt ten ooſten op zeilden. Dewyl men niemandt, der Vyanden ontmoet had beſlooten de Heeren Gevolmagtigden, nevens de Heer *de Ruyter*, van het weer over een andere boeg weſtwaart of zuidwaard over te wenden, en het *Doggerszandt*, op die ſtreek langs te zeilen. Dit ſtelde men 's nagts in 't werk, zonder echter Vriend of Vyand t'ontmoeten. Op dien volgenden dag vondmen geraaden voor *Texel* te zeilen, om de vermiſte Hollandſche Oorlogſcheepen op te zoeken. Doch eenige vonden daar ſwaarigheidt in, zo dat men deezen dag beſteeden om alles in goede orden te ſtellen en yder een bequaame poſt aan te wyzen, in welke bezorging de wakkere vlyt van de Raadt *Penſionaris de Witt* uit munten. 1665. 15 September.

Den ſeſtienden quam men in de nacht voor 't Land en't gat van *der Schelling*, alwaar men onder ſtilten, genootzaakt was het Anker in de grond te werpen. Des anderendaags vroeg zag men uit weſten veertien zeilen op de Vlag afkomen: te weeten de *L. Admiraal Tromp*, en den *Vice Admiraal Bankert*, met acht Oorlogſcheepen twee Fregatten, en vier Koopvaarders. De twee Ooſtindiſche en eenige Koopvaardyſcheepen zeilden dien dach noch binnen *'t Vlie* alwaar noch twee of drie-en-twintich Koopvaarders na de ſtorm ingezeild waaren. De Vloot nu negenenveertig Scheepen ſterk zynde, wierd in vier ſmaldeelen geſchikt. Dien dag wierd overwoogen, en beſlooten op wat wyze men den Vyandt, indien men den zelven bejegende, zouden aandoen. Welk bevel niet alleen aan de Opperbevelhebbers als te vooren, maar ook aan alle de *Capitainen* mondeling en ſchriftelyk wierd gegeeven; als ook van tuſſchen het *Vlie* en *Texel* te blyven, en door dien de wind noordelyk woey, de agter gebleevene Ooſtindiſche en andere Scheepen tegens alle overvallen te beſchermen, want men ſtelde vaſt, dat de verſtrooide Scheepen het eerſte en naaſte gat zoude kiezen, om in te zeilen, en dat de Engelſchen zulks wel denkende, dezelve omtrent *het Vlie*, of een weinig benoorden het gat, zoude zoeken t'onderſcheppen. 16 September. De Vloot komt op der Schelling. Tromp komt met 10 Oorlogſcheepen in de Vloot. 17 September.

Den agtiende wierd beſlooten, dat, by aldien de Vloot door ſtorm aldaar van den ander geraakte, en men geen Vyand vernam, 18 September.

1665. de verzaamelplaats voor *Goeree* zoude zyn, in 't gezigt van 't Land: en de *Ruyter* ſtelde de *ſeinen*, die hy dach en nacht zoude doen, daar de andere de Vlag op zoude volgen. Men verwonderde zich ten hoogſte dat de Engelſche niet op quámen en al het verlangen was om dien Vyandt een nieuwe proef der Hollandſche waater helden te geeven. Onderwylen hield men zich tegens zyn aankomſt gereedt, en om te zien of een yder zyn bevel wel waar neemen zoude in zulk een geleegentheidt, zo vond den Raad *Penſionaris* DE WITT goet, het Volk der Vloot te oeffenen, en tegens malkanderen in zulk een ſchyn aan te hitſen als of het ernſt geweeſt was. Dit geſchiede tegens elkander aan zeilende, op de *ſeinen* te wenden en keeren, en de voordeelen der wind den een van den ander te winnen. Men bevond in deeze oeffening, dat aan verſcheide *Capitainen* veel ontbrak, maar den Raad *Penſionaris* DE WITT verſtondt, dat men het zelve door geduurige oeffening, zo veel als 't mogelyk was, en de tyd zoude toelaaten, moſt verbeeteren. Des anderendaags kreegen de Heeren Gevolmagtigden en den *L. Admiraal de Ruyter* kennis door drie uitgezondene Fregatten, dat de Engelſchen 34 zeilen ſterk, benoord weſten van 't *Vlie*, omtrent de ſtaart of d'uiterſte punt van de *Breeveertien* waaren, juiſt het vaar waater daar men dacht, dat de achter gebleevene Oorlogs, Ooſtindiſche en Coopvaardyſcheepen zoude door zeilen. Waar op beſlooten wierd, met de Vloot, nu maar negen-en-veertig Scheepen, en twee Branders ſterk, daar heen te zeilen, om de achtergebleevene Scheepen te beveiligen, en den Vyand, ſchoon ſterker, met een onverzaagde kloekmoedigheidt aan te klampen. Zo als de Vloot het anker ligte, kreegen zy noch twee Hollandſche Fregatten, die onder *Texel* hadden geſworven, by hen. Zy zeilden den geheelen nacht wel zeeven mylen noordt-noordweſt aan, zonder iemant omtrent de *Breeveertien* te vinden. Maar daags daar aan kreeg men tyding door een genomen Engelſche *Lieutenant*, dat den Vaynd het Schip *d'Avontuure* den 13 deezes het Schip St. *Michiel*, van Liſſabon met Oly en Zuyker, het Ooſtindiſch Schip de *Fenix* en noch drie Oorlogſcheepen, nevens een Schip daar de *Swarten Areni* agter ſtond, hadde genoomen; dat ook nog een ander Ooſtindiſch Schip door de

Brand. P. 425. De Heer J. de Witt doet een Krygsoefening in de Vloot.

19 September.

21 September.

En-

Engelſche was vermeeſterd, en dat hun Vloot uyt *Hollandt* komende, voor, *Soulsbay* was gezeild welke aldaar zeer ſpoedig ververſching in genomen hadde, en den neegende deezes, onder de Graaf van *Sandweich* wederom uit was gezeildt; en dat de laatſte ſtorm, in dat geweſt, zo ſwaar niet geweeſt was, en by gevolge geen Engelſche Scheepen daar door beſchadigd, uitgenomen de *Diamant*, dat niet van aangeleegentheidt was De Engelſche waaren den derthienden op 't weſt einde van 't *Doggerszandt* geweeſt, zynde de zelve dach, gelyk gezegt heb, dat men met de Nederlandſche Vloot daar voorby gezeild was, alwaar die zelve tyd de twee Ooſtindiſche nevens vier Oorlogſcheepen in hunne handen vervielen, na dat zy zich wacker verweerd hadden. Den gevangenen Engelſchen *Lieutenant* verhaalden insgelyks, dat des Vy nds Vloot in de negentig Oorlogſcheepen ſterk was, buyten de kleyne Vaartuygen: en dat de acht Scheepen die tegens de Hollanders hadden gevogten, zeer beſchadigd opgezonden waaren. Dien dach quam de *Capitain Jacob Wildſchut* met twee Galjoots in de Vloot, die tyding bragt, dat hy de *Vice-Admiraal van Nes* met dertien Oorlogſcheepen en eenige Koopvaarders, waar onder een Ooſtindiſch Schip wat beooſten de plaats, daar zich de Vloot had laaten zien, was ontmoet, zeilende zuidwaards aan na de wal. Hier op wierd beſlooten, van weder met de Vloot tuſſchen *Texel* en 't *Vlie* te zeilen, om de *Vice-Admiraal van Nes* met zyn onderhoorige Scheepen aan te treffen, welke den 21 *September* met elf Scheepen by de Vloot quam. Wordende, door de Heeren Gevolmagtigden en *de Ruyter*, hartelyk verwelkomt, en na hy het verſlag gedaan hadde in 't by zyn van alle de Bevelhebbers, bedankt, voor de trouwe dienſten aan het lieve Vaderlandt beweezen. Doch de *Capitain Wildſchut*, die zich qualyk tegens de Engelſche gequeeten had, wierd op het Schip *Delfland* in verzeekering gehouden. De Nederlandſche Vloot zynde deezen dag dwars aan 't noordeinde van *Texel*, zeilden den geheelen nacht noordweſt in Zee, met verlangen van de Engelſchen 's morgens t'ontmoeten. Den zelven dach wierd door *de Ruyter* eenige onderrichting wegens de *ſeinen* aan de Opperzeevoogden gegeeven, en kreegen de Heeren Gevolmagtigden kondſchap, door een

1665.

Van Nes komt met elf Scheepen by de Vloot. Den 21 Septemb.

1665. Schipper van een Hoeker, dat hy, de Engelſche Vloot, dags te vooren, omtrent zonnen ondergang, noordweſt van de Hollandſche Vloot, en eeven buyten hun gezigt had gezien, waar op zich yder verheugden, denkende dien dag nog tegens de Engelſche te ſlaan. De Heeren Gevolmagtigden ſchreeven zo haaſt zy die tyding verſtaan hadden een Brief aan eenige Gevolmagtigden van haar Ho: Mog:. in *Texel*, met verzoek van alle de bequaame Oorlogſcheepen die daar lagen, in zee te preſſen, en by de Vloot te zenden. Den zelven dag wierd de Vloot tuſſchen de zestich en zeventich Scheepen ſterk bevonden, zynde in vier ſmaldeelen geſchikt, en zeilden noordweſt aan, by de windt overloopende, tot 's namiddags ten twee uuren, wanneer zy *Goere* naderde, alwaar de Zeeraaden *Symon Willemz.* en den Burgermeeſter van *Munnikendam* de Heer *Jan Korneliſz. Vreck*, hun afſcheid verzogten, den eerſte om zeer gewigtige reeden, en den ander wegens een ſwaare wond die hy in 't begin van 't uytzeilen aan zyn linker been gekreegen had, welk dagelyks ſlimmer geworden was. Het zelfde wierd hen door de Heeren Gevolmagtigden toegeſtaan, en met alle loffelykheidt en eer gegeeven. Hen bedankende voor hunne trouwe raad en yver, ten beſten van 't gemeene Land gedaan. Deeze twee Heeren wierden ook daar na door hun Ed: Groot Mog: de Heeren Staaten van Hollandt en van haar Ho: Mog: vereerd, behalven de ſeſtien hondert guldens die hen zamen tot verval voor de uitruſting gegeeven was, met yder twaalf honderd guldens. Den vier-en-twintigſten *September* was de Vloot dwars voor de *Maaze* gekomen, daar men vermits het ſtil weder was, en, om door de Vloet niet te rug gedreeven te worden genoodzaakt was, het anker uyt te werpen. Den dag te vooren ſchreef de Heer Raad *Penſionaris* DE WITT een Brief aan haar Hoog Mog:. van deezen inhoudt.

Brandt. 431.

22 September.

Twee Zeeraden verzoeken hun afſcheidt het geen hen verleend wordt.

De Vloot komt voor de Maaze.

Hoog-

1665.

HOOG-MOOGENDE HEEREN.

23 September. Brief van de Heer Johan de Witt aan haar Hoog Mog.

WY zyn ten allerhoogſten bedrukt, dat de tyding, die ons den Commiſſaris op Texel Agger overgeſchreeven heeft, van het verliezen eeniger Oorlog en Coopvaardy Scheepen, waarachtig zal werden bevonden, aangezien het niet mogelyk zoude weezen, dat die Oorlogſcheepen, daar genoemt, die wy nu al drie dagen ingewagt hebben, niet te voorſchyn zoude gekomen zyn, wy miſſchen na het Arrivement van den Vice-Admiraal van Nes met zyn byhebbende Scheepen, noch het getal van achtien zo Scheepen als Fregatten van Oorlog, die met de laatſte vihemente ſtorm omtrent de kuſten van Noorweegen van de Vlaggen zyn afgedwaald. Wy hebben nu bereits berícht, dat zeeven van de zelve in handen van den Vyand zyn vervallen. Indien de anderen door lecken of eenige ongemacken in den een of de andere Haaven niet zyn gefalveerd, zo moeten dezelve naar alle apparentie meede in de handen der Vyanden gevallen zyn. Van de Ooſtindiſche Retourſcheepen, hebben wy noch geen andere narichting, dan dat twee van de zelve met ons voor het Vlie gearriveert, ende noch twee door den Vice-Admiraal van Nes in de Eems geconvoyeerd zyn, en dat daar reets twee van de Engelſche genoomen, en boven dien noch in de ſtorm te grond zoude gegaan zyn. Wat van de vyf anderen zy geworden, is ons als noch onbekend. Wy konnen Hoog Mog. Heeren zeggen, dat wy voor verder ſwaarigheidt zyn bekommerd, en vreeze dat van de Coopvaardyſcheepen meede een notabel getal in 's Vyands handen zal vervallen zyn; zo dat het notoor is, dat Godt den Heer den Staat met een notabele ſtraffe heeft willen bezoeken, maar echter noch onder die genade, dat de Capitaalſte Macht noch behouden is gebleeven. Wy zyn nu omtrent zeſtig Oorlogſcheepen in tamelyke goede ſtandt by den andere, en zien met verlangen te gemoet de Scheepen, die in de bewuſte Zeegaaten vaardig moge zyn, om met die geconjungeerd zynde, onder Gods genadige zeegen, noch iets tot het Vaderlands beſten te verrichten. Wy weeten, dat ſmerte klachte baart; derhalven prevideere onfeylbaarlyk, dat wy van blaſphemen en beſchuldiging niet vry zullen weezen: maar wy willen hoopen dat haar Hoog Mog: ziende wat naar alle vermoogen is verricht, zullen konnen oordeelen, dat het een pure fataliteit is, ons door de hand Gods overgekomen, en dat in het zelve geenzints verzuim geweeſt is. Immers hebben wy naar onze beſte weetenſchap, en na alle menſchelyk vermoogen niet anders konnen doen, als wy gedaan hebben, zynde allenthalven eenige toevallen voorgekomen, die van ons, noch van de Menſchelyke voorzigtigheidt, niet en hebben gedependeerd. Wy hebben geduurende de ſtorm, naar ons vermogen aan alle kanten helpen uitkyken, en zelfs in het aller vehementſte van het weer wel drie uuren in reegen, wind, en zeewater, booven geſtaan, om zo veel doenlyk

1665. *lyk met meerderen en minderen van zeil, en voort zetten, of by houden van de Cours, ordre te ſtellen, dat wy by den anderen mogten blyven. Het Doggerszant zyn wy langs geloopen, genoegzaam van de weſtpunt af tot de ooſtpunt toe, om onze verſtrooide Scheepen over al op te viſſen. Wy hebben ons voor Bergen alleen niet een moment opgehouden, maar zelfs niet gewagt naar eenige Scheepen, die niet genoeg geſpoeidt hebben om uit te komen, waar voor wy eenige Oorlogſcheepen tot Convoy hebben gelaaten; en hebben van daar met een goede wind Cours gezet, doch de wind, een ongeſtadig Element, en buyten onze magt zynde, heeft Godt gelieve te gebruyken, en ons daar zodanig meede te bezoeken, en in dier voegen 's Lands Vloot te verſtroyen en aan te taſten, dat wy niet en twyffelen of zullen al eenige Branders, Coopvaarders, ja wel licht ook Oorlogſcheepen, te gronde zyn gegaan. In den ſtorm is alles gecontribueerd wat te doen was, en te vooren was door den Heer Admiraal ordre, in cas van ſtorm, op alles geſteldt: maar deeze ſtorm is zo Extraordinair geweeſt, dat men de ordres niet behoorlyk heeft konnen waarneemen, alzo yder met Lyf en Schip-berging genoeg te doen hadde.*

Indien hier omtrent iets mocht weezen verzuimdt, zoude het zelve daar in moeten beſtaan, dat veele Scheepen aan de wind zyn blyven leggen dryven, daar door wy ook geneceſſiteerdt zyn geweeſt om haar in te wachten, en het zelfde ook te doen, indien een iegelyk het voor de wind had laaten afloopen, zo zoude de gantſche Rys gewonnen, en alles wel licht zonder byzonder ongemak afgeloopen zyn. Wy voor het Land komende, hebben ons aanſtonds bevlytigt om de Havens, die voor de Coopvaarders de gereetſte waaren te bezetten, en voor de Vyand te bevyligen; maar als wy daar berigt ontfingen, dat de Engelſche Vloot niet verre van ons af lach, hebben wy de bewaaring der Havenen ter zyde geſteldt, om den Vyand, alhoewel wy doen maar vyftig goede Oorlogſcheepen ſterk waaren, op te zoeken, maar daar komende, vonden de Vyanden niet maar kreegen tyding, dat de Heer van Nes met zyn by hebbende Oorlogs en Coopvaardyſcheepen een quade rencontre met zyn Vyanden heeft gehadt. Wy meenden dito van Nes daar aan te treffen, gelyk ons kort daar op ook gelukten, van wien wy verſtonden, dat de Vyand zeer weinig mylen van hier geattrapeert heeft noch eenige Scheepen, die wy meenden dat al in Salvo waeren, zo dat wy niet anders konnen, dan 't geen wy altydt voor oogen moeten hebben. l'Homme propoſe, mais Dieu diſpoſe.

Wy hoopen en vertrouwen, dat dien zelven Godt in een rencontre van meerder importantie zyn Goedertierenheidt aan deezen ſtaat zal gelieven te betoonen, en in dier voegen doen blyken, dat hy ſtaat en geneeſt, naar zyn welgevallen; waar mede wy ſluyten en verblyven &c.

In 't Schip Delſtandt den *en was geteekent*
23 September 1665. *JOHAN DE WITT.*

On-

Onderwyl dat de Vloot voor de *Maaze* lach, wierd goed gekeurd, van de Heeren Gevolmagtigden en de Heer *de Ruyter* nevens de andere Vlagmannen, om een Scheens Krygsraadt te beroepen, wegens den gemelden *Capitain Wildschut* en eenen *Jan Bogaardt*, geweezene *Lieutenant* van *Capitain Kommer Gerritzen*, welke laatsten in 't gevegt op den derthienden deezes de Lyzeilen buyten last van zyn *Capitein* had doen byzetten, en dat als de *Capitain* hem belaste dezelve af te neemen geweigerd had; dat hy ook de *Quartiermeester*, tegens wil en dank der *Capitain* had belast, dragende te houden, en by gevolg oorzaak geweest dat het Schip van den Vyandt afhieldt. Na dat zy al hunne verschooningen by gebragt hadden, wierd den eersten gevonnist, van zyn zydgeweer door den Scherprechter voor zyn voeten aan stukken gebrooken te worden, met verbeurdmaaking van al zyn verdiend loon, dat hy van deezen Ryze te goet mogte hebben, en vorders voor eerloos verklaard, en onbequaam om ooit of ooit in Staaten dienst gebruikt te worden; en den *Lieutenant Bogaardt* wierdt van zyn Ampt afgezet en Eerloos verklaardt, daar nevens van den Scherprechter weg geschopt, of voor Schelm weg gejaagdt. Eenen *Rem 't Hoen* wierd op dezelve tyd afgezet, Eerloos verklaard en ook voor Schelm weg gejaagd, en zyn verdiend loon, voor verbeurd verklaardt. Deeze *'t Hoen* was tweede *Lieutenant* van *Capitain Wiltschut* geweest, en gevonnist, om dat hy volgens beveelen de loef niet gehouden, by de wind niet opgestooken had, en met het Schip niet ontvlugt was. Noch wierden eenige andere, van geringer misslagen overtuygd en in geld boeten als anders gevonnist. Dewyl de Vloot alhier was leggende, ontfongen de Heeren Gevolmagtigden en *de Ruyter*, twee strydige maaren, de eenen was tot groote blydschap, en d'ander tot droefheidt streekende, raakende het verlies of behoudt eeniger Scheepen, die men noch mistten. En daar men naderhandt nette tyding van kreeg: het verlies bestond in vier Oorlogscheepen, *het Huys te Swieten*, de *Geldersche Ruyter*, de *St. Paulus van Zeelandt* en de *St. Paulus van Enkhuyzen*, welke den 19 deezes door de quade onderrichting van een *Bremer* die hen ontmoeten, in de Engelsche Vloot vielen, en genomen wierde, nevens noch een Kits, zyn-

1665.

24 September. Scheeps Krygsraad.

23 en 26 deezer.

1665. zynde een Engelſche prys, die *de Ruyter* in *Afrika* genomen had, drie of vier Fluyten met voorraad, twee of drie Coopvaarders, en twee Branders. Het behoud was, dat *Capitain Adriaan Dirkz. Houttuyn*, die de Vlag als Schout by Nacht voerde, in 't afzyn van *Stachouwer*, zag, doen de Hollandſche Scheepen door de ſtorm verſtrooid waaren, en na dat het weder wat bedaard was, eenige Scheepen aan Ly, daar hy naar toe zeilden, verhoopende 's Lands Vloot te vinden, doch daar by komende bevond dat het tien Oorlog, en drie Ooſtindiſche Scheepen waaren, met naamen

Brand. P. 435.

Bevelhebbers.	Oorlogſcheepen.
Adriaan Houttuyn als S. by Nacht.	't Wapen van Medenblik.
Jacob Broeder.	De Dom van Uytrecht.
Adriaan van Veen.	Aſperen.
Elant du Bois.	De Vreede.
Jacob Philipſz.	Zutphen.
Jooſt Michielſz.	Hollandia.
Willem Boudewynſz.	Schiedam.
Henderik Brouwer.	De kleine Harder.
Adriaan Teding Berkhout.	De Princes.
Engel Janſz.	De Vlasblom.
Yde Hilkes.	De Poſtilion.

De andere waaren de *Jonge Prins*, de *Ryzende Son*, en de *Kogge*, nevens een Fluytſchip de *Vergulde Dolfyn* genaamd.

De behoudenis deezer Scheepen, gaf een buiten gemeene vreugd in de Vloot, doch het verlies ſmerten de Heeren Gevolmagtigden zeer, en hoe dezelve ook gearbeid, en, lyf gevaar uitgeſtaan hadden, waaren zy van de laſtertongen aan Land niet vry. Eenige der ſlaafsgezinden, het graauw in geboeſemd hebbende, dat het verlies der Scheepen toegekomen was, by het quaadt beleidt der Heeren Gevolmagtigden, maakten groot misbaar en ſtrooiden veel ſchandelyke vercierſels uit, onder andere; dat men zulk een koſtelyke Vloot betrouwd had,

Valſch gerugt over de Gevolmagtigden.

aan

aan Gevolmagtigden, die nooit in Zee geweeſt, en gantſch onkundig in Oorlog zaaken waaren; dat zy de Raad van de *Ruyter* verworpen hadden, en door hunne ſtyfhoofdigheidt, dit ongeluk en groote twiſt tuſſchen hen en *de Ruyter* voorgevallen was; en den Raadt *Penſionaris* DE WITT wierd 't verlies boven al de anderen toe geſchreeven, daar den Heer L. Admiraal *de Ruyter* heel anders van getuygd, zeggende *dat de zorgvuldigheidt en naarſtigheidt van den Heer* Raad Penſionaris de Witt *omtrent de laſtige bediening van zyn Ampt, hem tot groote verlichting had geſtrekt. Dat zyn wyze Raadt, in alle de beraadſlagingen, met hem en d'Opperhoofden gehouden, hem altyd dienſtig en nut was geweeſt; en dat 'er niet was 't welk zyn verſtandt, als het zich daar in wilde oeffenen, niet kon bereiken; zelfs omtrent zaaken daar hy te vooren weinig of geen kennis van hadde.* 1665.

De Ruyters getuygenis van de Heer Johan de Witt.

En nimmer is onder de Opperhoofden van een Vloot grooter eendragt beſpeurd als in deeze tocht tuſſchen de Heeren Gevolmagtigden, en *de Ruyter* was. Den drie-en-twintigſten deezer had de Heer Raad *Penſionaris de Witt* een Brief geſchreeven aan de Heer de *Vivien* die in zyn afzyn het Ampt van *Penſionaris* waargenomen had, waar in geſlooten was een omſtandig verhaal, van alles wat op de ryze was voorgevallen, deeze Brief ter vergadering van de Heeren Staaten van Hollandt geleezen zynde, beſlooten haar Ed: Groot Mog: den zelven dag het zyn Ed. op de volgende wyze te bedanken.

25 September.

„ DE Penſionaris de *Vivien* heeft ter vergaderinge gecommuniceert een Miſſive van den Heer Raadt *Penſionaris* DE WITT, en van „ haare Hoog Mog: Gedeputeerden en Gevolmagtigden over 't em„ ploy van 's Lands Vloote geſchreeven in 't Schip *Delflandt*, den „ drie-en-twintigſten deezer loopende Maand, en onder particulier „ Addres aan hem *Penſionaris* voornoemdt, de Regeering toe gekomen, inhoudende een ſommier verhaal van de ordres, met den aan„ kleeven van dien, dewelke ſucceſſivelyk, in 's Lands Vloote waa„ ren gegeeven, ſedert dat dezelve Zee hadt gekoozen, nevens ver„ ſcheidene particulariteiten, daar omtrent zo in het heenen zeilen, als „ zonderling in het wederkeeren van de voorſchreeve Vloote, ten op„ zigte van de geleeden ſtorm voorgevallen. Waar op gedelibereerd „ zynde, hebben haar Ed: Groot Mog: den voornoemden Raadt

Den Heer de Witt word van de Staaten van Hollandt bedankt.

1665. „ *Penſionaris* voor deszelfs zonderlinge vigilantie, yver, directie en „ goede conduite, omtrent het employ en ſecuriteit van 's Lands „ Vloote, van tyd tot tyd toegebragt, bedankt., en zich alle het „ zelve wel laaten gevallen, gelyk haar Ed : Groot Mog : den zel- „ ven daar voor als noch bedanken, en de geſtelde Ordres, mits- „ gaders de gepleegde Conduite, zich in alles wel laaten gevallen „ by deezen; met betuiging dat haar Ed : Groot Mog : de gelee- „ de ſchaade ter Zee geenzins aanzien of Conſidereeren als effecten „ van eenige de minſte desordres, verzuym ofte quaade toezigt, „ die by de Heeren haar Hoog Mog : Gedeputeerden zouden wee- „ zen gepleegdt, maar alleen en puur als een kaſtyding, die de „ goede Godt deezen Staat, en den Ingezetenen van dien, wegens „ haare meenigvuldige zonden, oogenſcheinlyk heeft gelieven toe te „ zenden.

Haar Hoog Mog: waaren van gedagten om aan de Heeren Gevolmagtigden een Brief af te zenden om de Vloot op te leggen door dien zy tyding ontfangen hadden, dat de Engelſchen al uyt Zee waaren, het geen den *Penſionaris Vivien* aan zyn Ed. in zyn Brief van den twintigſten deezer te kennen had gegeeven waar op hy dit volgende antwoorden.

Brief van zyn Ed. aan de Heer Vivien. om de Vloot in Zee te houden.

OP de vraage, in 't einde van U Ed. Brief van den twintigſten deezer gedaan, zoude ik van gevoelen zyn dat de Staat wel zonder ondienſt van 't gemeen, en zonder diſreputatie, hadt konnen reſolveeren de Vloot op te leggen, by zo verre het Godt belieft hadde dezelve Vloot met de byweezende Ooſtindiſche en andere Koopvaardyſcheepen behouden in 't Vaderlandt te laaten komen; maar nademaal het zyne Goddelyke wille is geweeſt de zaake nu anders te laaten uitvallen, zo zoude ik oordeelen dat het voor den dienſt en d'eere van den Staat beſt geraaden zal zyn noch een Tentamen te doen; en onder Godts zeegen hoe eer hoe liever, het tweede lit van haare Hoog Mog: reſolutie, van den dertigſten July laatſtleeden, ter Executie te ſtellen, eer, en bevooren d'Engelſchen haare Vloot door den genoome Rykdom van d'Ingezeetenen, en door de veroveverde Oorlogſcheepen van den Staat, zullen hebben gerenforceerd; en dat wy haar derhalven met den allereerſten

moo-

moogen gaan opzoeken : Dewyl Godt den Staat dikwils meer met kleine of middelmaatige dan met Exceſſive groote macht heeft gezeegend , en dat men tegenwoordig wederom tweeënzeventich zo Scheepen als Fregatten en Jachten van Oorlog by een heeft , zou men de zaake daar mede waagende , ook geenzints behooren te wanhoopen , maar met een vaſt betrouwen een goedt ſucces van Godt af te wachten. 1665.

Na dat de Heer *Vivien* dit antwoordt aan haar Hoog Mog: bekend gemaakt had , deeden de Hooggemelde Heeren een Brief afzenden aan de Heeren Gevolmagtigden in de Vloot , waar in haar Hoog Mog : de voorſlagen van de Heer Raad *Penſionaris* DE WITT goetkeurden ; doch dewyl de meeſte voormaatſcheepen in de laatſte ſtorm noch vermiſt wierden , was men genootzaakt eenige Scheepen met voorraat , en andere noodzaakelykheeden , te verzien ; nevens de Oorlogſcheepen die in *Texel* en de *Maas* gereet gemaakt waaren af te wagten , tot verſterking der groote Vloot , die nu tuſſchen de *Maaze* en *Goeree* gekomen was. Den vyf-en-twintigſten begoſt het ſtyf te waaijen , duurende tot des anderendaags laat. Den ſeeven en agtentwintigſten ſtak de wind van tyd tot tyd meer uit den zuydweſten op , daar na uyt den noord noordweſten ; die de Scheepen veel beſchadigde, ſchoon veele hunne ſtengen by tyds geſchooten en de Rees geſtreeken hadden. Den negen-en-twintigſten had men een hooge Zee , met een zwaare ſtorm, uyt den noordweſten en uit den noorden, waar door het Schip van *Capitain Schey* , dat voor *Noorweegen* door de ſtorm al leck geworden was , nu zo veel waater in kreeg , dat hy genoodzaakt wierd een noot *ſeyn* te doen , doch men kon hem niet helpen. Hy dit ziende , kapte zyn Anker , en zeilde naar *Rammekens* , daar hy den zelfden dag nog gekomen zynde , meer als tien duizend pond buskruyt loſten dat nat geworden was. *Capitain Jan van Amſtel* verloor derde halve kabel en een Anker, *Capitain Jooſt Verſchuer* was genootſaakt voor de Schout by nagt de *Liefde* te kappen, en verloor drie kabels en een Anker , *Capitain Klaas Anker* en *Gerrit Bos* , hunne Ankers en kabels verlooren hebbende wierden naar *Goeree* opgezonden. *Den Vice-*

Dat goed gekeurd word by haar Ho : Mo :

26 September.

27 en 28 Septemb. de Vloot word door ſtorm veel beſchadigd voor Goeree.

29 September.

Brand p. 442. en 443.

1665. *Vice-Admiraal Bankert* en *Capitain Swart* ſpoelden van hunne Ankers, en dreeven zee waart in. Het Schilt van 't Schip *Delflandt* wierd door de Zee in geſlagen en beide de over loopen ſtonden vol waater. *Capitain Jan Vyzelaar* verloor al zyne Ankers en touwen, de kragt van de zee ſmeet vier balken aan ſtukken, en maakten zyn roer onbruykbaar, waar op hy naar *Texel* moeſt zeilen om het Schip te doen verſtellen. *Capitain Frans van Niedek*, zyn meeſte Ankers en Touwen verlooren, en zo veel zieken hebbende, wierd naar de *Maaze* opgezonden. Het Schip *Delflandt* was zo rank geworden, dat het by de minſte koelte zyn onderſte geſchut niet konde gebruyken, en had zo veel zieken op dat de *L. Admiraal de Ruyter*, nevens de Heeren Gevolmagtigden genootzaakt was op het Schip *Stadt en Landen* over te gaan. Deezen tyd wierd doorgebragt met het inneemen van water, bier, en andere noodzaakelykheeden. De *Capitainen Albert Pieterſz. de Boer* en *Jooſt Herman Klant*, waaren zonder verlof en buyten kennis van de Heeren Gevolmagtigden en *de Ruyter* uit de Vloot naar *Texel* gezeildt, by brengende tot hunne verſchooning, dat zy, door noot daar in gevallen waaren. Doch men beſloot van hen aanſtonds in verzeekering te neemen. Den vierden *October* quam den *Capitain Houttuyn* weder met acht Scheepen by de Vloot, en dat van *Capitain Adriaan van der Veen* in *Texel*. Dien zelfden dach quam het groot Schip de *zeeven Provintien*, dat de Heer *Jan* DE WITT wel behaagden, nevens de drie nieuwe en noch vier Oorlogſcheepen met een Jacht, by het *Collegie* ter *Admiraliteit* tot Amſterdam gebouwd, in Zee, welke laatſte door Heer *Jan de Witts Diep* uitzeilden. Onderwylen ging de Heer *de Ruyter* met zyn onderhoorige Scheepen van voor *Goeree* naar *Texel* zeil, met gedachte, van daar de verwagte Scheepen te vinden, en naar hunne nodige behoeftens in genomen te hebben, de Vyandlyke Vloot onder de Engelſche kuſten op te zoeken. Doch den 5esden deezer kreeg hy de gemelde Scheepen die uit Heer *Jan de Witts Diep* gezeild waaren, by hem, beſtaande te ſamen ten getalle van achtien, waar onder twee Fluyten en Galjoots, met waater, en andere voorraad, die noch van twaalf Galjoots gevolgd wierden.

Ed. gaat op het Schip Stadt en Landen.

30 Sept. en 1 Octob.

3 Octob.

4 Octob.

Drie Scheepen zeilen uit Heer *Jan de Witts Diep* in Zee.

5 Octob

6 Octob.

De

De Heeren Gevolmagtigden en *de Ruyter* begaven zich aanſtondts op het nieuwe Schip *Hollandia*, dat tachtig ſtukken geſchut, en vier honderd ſeſtich zo Matroozen als bezoldelingen voerde. Door dien dat van de *Zeeven Provintien* noch niet uit het *Goereeſche Gat* had konnen zeilen. De gemelde Heeren wierden met zeeven eer ſchooten verwelkomd, en *de Ruyter* liet zo haaſt hy aan boord was, de Vlag met de Wimpel waayen. Ter zelver tyd was men genoodzaakt eenige zieken op te zenden, door de quaade ſtank die dezelve op de Scheepen veroorzaakten. En op de Brief die den Raad *Penſionaris* aan de Heer *Vivien* geſchreeven en welke inhoudt hy aan haar Hoog Mog: medegedeeld had, ontfong zyn Ed tot antwoord. *Dat de Heer Raadt Penſionaris voor zyne goede voorzorge, vigilantie, en conduite, met, en nevens d'andere Heeren meede Gedeputeerden, omtrent de voorſchreeve en andere zaaken, concerneerende 's Lands Vloote, geadhibeert, zal worden bedankt, gelyk dezelve daar van werdt bedankt by deezen, mitsgaders ook verzogt omme met den zelven yver, goede directie, en promptitude daar inne ten dienſte van den Lande te willen Continueeren.* Den zeeven, agt en negenden deezer, ly de Vloot dwars voor *Zantvoort* met een ſtyve Noordweſten wind, ten Anker, zo dat men geen Rys kon vervorderen. Den tienden bedaarden het weêr, en men bragt die dach door met behoeftens en voorraad over te neemen, wanneer ook *Stachouwer* met vyf Oorlogſcheepen uyt de *Orizondt* onder de Vlagge quam.

1665.

Zyn Ed: wort door haar Ho: Mog: voor zyn yver enz. bedankt.

Den 7. 8 en 9 October.

Den 10 October.

Den elfden deezer Maandt lichte 's Lands Vloot haare Ankers, en dreef met de ebbe weſt aan, alwaar *de Vice-Admiraal van Nes*, met het groot *Admiraals* Schip de *Zeeven Provintien*, nevens een Jacht en drie Scheepen by hen quam. Daags te vooren had men de verzamelplaats voor de *Wielingen* gekozen, by aldien de Vloot door ſtorm of andere ongelukken verſtrooid wierd, doch wanneer dezelve door een zuydweſten windt, en voorts met alle winden van het weſten tot het zuyden toe, van een raakte, zoumen voor de *Maaze* en 't *Goereeſche Gat* verzaamelen, zonder dat iemandt zou mogen binnen loopen, als door hoogdringende noot, die voor de Krygsraadt moeſt blyken. Ook wierden de *ſeynen* en wyze van ſlaan, als men den

Den 11 October. De Vloot zeilt naar Engelant

Brand p. 445.

Den 12 October.

1665. Vyand ontmoete gegeeven. De Vloot nu beſtaande in de negentich Oorlogſcheepen, zeilden voort en bevond zich den
Den 13 en 14. vyftienden deezer op de Engelſche kuſt, tuſſchen *Jaarmuyden* en
Den 15 Octobet. *Leyſtaf*, daar zy een Engelſch Viſchſcheepjen namen. In het zelve vond men negen Man en twee Jongens, die men wegens de Engelſche Vloot alles ondervraagde, maar zy antwoorde daar van niet te weeten, zeggende wel gehoord te hebben, dat de groote Engelſche Scheepen op geleidt en geen Scheepen om de noord waaren; waar op men geraaden vond, een der Viſſchers na *Jaarmuyden* te zenden, om de andere agt aan te bieden onder voorwaarden dat den Wethouder zeeven Hollandſche Viſſchers daar tegen vry laaten zoude, doch kreegen geen antwoordt. Daags daar aan nam men noch drie Engelſche Viſſchers,
Den 16 Octobet. die op gelyke wyze zyn gehandelt. Deezen avond quam de
Komt by Soulsbay. Vloot twee en een half myl beooſten *Leſtoffe* ten Anker,
Den 17 Octobet. en zeilde des anderendaags na *Soulsbaay*. Dewyl de Vloot hier eenige tyd bleef leggen, zag men over, al twee nagten, langs de kuſt vuuren opſteeken, tot waarſchouwing dat de Vyanden voor hun Land waaren, en men kreeg tyding dat op het zelve gerugt, ſeſtien Conings Scheepen, van voor *Harwits*,
Komt voor de Rivier van London. na de *Rivier* van *London* waaren gevlugt. De Vloot zeilde die zelven dach buyten de zanden om naar de *Rivier* van *London*, daar men dertien Konings Scheepen het *Konings Diep* zag in laveeren, die men, dewyl zy ruym drie mylen in de windt voor uyt waaren, niet kon in zeilen. Den volgenden nacht lag de Vloot voor de *Rivier* ten Anker, en zeilden den agtienden's morgens
Den 18 Octobet. met een weſt zuydweſten windt zuydt aan, om voor, of in
Brand p. 447. *Duyns* te koomen, met gedachten van by de inkomſten aldaar te bezetten, en by aldien daar eenige Engelſche Scheepen laagen, van wederzyde daar op aan te vallen. Maar een ſwaaren ſtorm uit den zuid zuidweſten noodzaakten de Vloot te keeren, en voor de *Rivier* ten Anker te komen. Den negenthiende
Den 19 Octobet. moeſt de Vloot, door de harde ſtorm blyven leggen, doch tegens den avond kreeg de Heer *de Ruyter* te verſtaan, door een Hamburger Schipper, dat hy die zelve morgen noch vyf Engelſche Oorlogſcheepen nevens drie of vier Kapers in *Duyns* had zien leggen. Op deeze tyding beraadſlaagden de Heeren Gevol-

volmagtigden met *de Ruyter* hoe men die Scheepen, in *Duyns* beſt zoude aan treffen, doch hun voorneemen wierd wederom vereideld, door de ſwaare ſtorm die zy van dag op dag uit den noorden, noordweſten, en noordt ten weſten hadden: dus moeſt de Vloot, voor het noordt voorlandt, zuydweſt ten weſten vyf mylen van haar af, vier of vyf etmaal blyve leggen tot den drie-en-twintigſten van de Maandt, wanneer men 't Anker lichten, en de Bevelhebbers de Orden van de toeleg op *Duyns* bekent maakten wanneer zyn Ed. nu zekerlyk dagt eenig voordeel op den Vyand te zullen behaalen, maar zy kreegen de wind weder vlak teegen, waar door de Engelſche tyd wonnen om zich te redden. Toen oordeelden de Heeren Gevolmagtigden nevens den *L. Admiraal de Ruyter*, en de andere Opperhoofden, dat vermits die toeval van tegenwind en ſtilten het raadzaam was van weder naar de *Rivier van London* te zeilen, gelyk ook geſchieden. Daar na wert by de Heeren Gevolmagtigden en de Heer *de Ruyter* goetgevonden en beſlooten, van de *Vice-Admiraalen Evertſz.* en *de Vries* met hunne ſmaldeelen, voor, of by *Marigat* te zenden en zich daar t'onthouden, het zy onder zeil of op Anker, om aldaar de Scheepen, die de *Rivier* van *London* door de *Laſſen* zouden willen uit of in loopen, te konnen aan treffen: doende ook buyten wachten onder zeil blyven om acht te geeven op de Scheepen die door *de Hoofden* heen of weer zoude zeilen. De *Capitain Chriſtiaan Elders* wierd belaſt met elf Oorlogſcheepen, voor, en in 't *Konings Diep*, te zeilen, om alle Engelſche en andere Scheepen, die volgens de Plakkaaten der Heeren Staaten de vaart op *Engelandt* niet vry ſtondt, het in of uyt loopen van de *Rivier* te beletten, en het groodſte gedeelte der Vloot zoude zich onder de Heer *L. Admiraal de Ruyter*, in, of omtrent *Soulsbay* vervoegen, laatende ook eenige buyte wagten onder zeil blyven, om een waakend oog te houden. Maar na 't verloop van acht dagen zoude de *L. Admiraal de Vries* en *Capitein Chriſtiaan Elders* met hunne onderhebbende Scheepen zich weder by de Vloot vervoegen, of *de Ruyter* hun te gemoed zeilen, doch na 't verloop der zelve tyd, de Scheepen door ſtorm of miſt van de Vlagge af dwaalende, zouden zy, dewyl het laat in 't Jaar wierd, en veel ongemakken voor han-

1665.

Brand 448 Den 23 October.

Den 24 October.

Den 25 October.

Brand. p. 448.

den

1665. den waaren, naar de Zeegaaten mogen keeren. Des anderendaags zond men ook zes Scheepen naar *Noorweegen*, drie naar *Bergen*, en drie naar *Vlekkeren* en 't *Zoenwaater*, waar by zich noch zes Scheepen uyt *Texel* zouden voegen, om de aldaar leggende Oostindische en Coopvaardyscheepen af te haalen, en naar Hollandt te geleiden. Dien zelfde dach zond men noch tien Scheepen naar 's Lands Havens, op welke eenige met zieken en eenige zeer beschaadigd waaren. Den seven-en-twintigsten wierd op het Schip van de Heeren Gevolmagtigden en *de Ruyter*, Scheeps Krygsraad gehouden, waar by de *Capitainen Clant* en *de Boer*, nevens een opperstierman, afgezet wierden, doch den eersten bedienden het volgende jaar wederom zyn oude plaats. Na dat de Vloot hier eenige tyd geleegen hadde om de Engelschen tot een gevecht te lokken, die niet voor den dag dorsten komen, oordeelden eenige Leeden van Staat, dat men de Vloot behoorden op te leggen. Men kreeg aldaar ook te verstaan, dat eenige Heeren Gevolmagtigde der *Provintie* van Gelderlandt, aan haar Ho: Mog: in bedenking hadden gegeeven, of de Heeren Gevolmagtigden ter Zee zich niet een weinig te ver bloot gaaven, en te lang in Zee bleeven, dewyl het besluyt van hunne Hoog Mog: van den dertigsten July, alleen luyden: *dat d'Engelsche Vloot alleen behoorde aangetast te worden, als die zich in of omtrent het vaarwaater zou bevinden, daar de Oostindische Coopvaardyscheepen zouden moeten door zeilen*, het welk zy verzogten dat de Heeren Gevolmagtigden en *de Ruyter* mogte toegezonden worden. Al het welk by de andere *Provintien* insgelyks goed gevonden wierd, te meer, dewyl men de bezoldelingen tegens den *Bisschop van Munster* zeer noodig had. Doch de Heeren Staaten van Hollandt stonden over dit schielyk voorstel verwonderd, en antwoorden, dat men de Heeren Gevolmagtigden op zulk een wyze niet konden beteugelen en hen onbepaalde magt hadden gegeeven, om op alle voorvallen ten beste van 't Land, naar hun goetvinden te doen. Ook verstonden haar Ed. Groot-Mog: *dat, als de voorschreeve zaaken wederom by de Provintien mogte werden gedreeven, van hunnent wegen met vertooning van de reeden daar toe dienende, alle kragtige devoiren, en middelen zouden worden aangewend, ten einde de zelve buiten be-*

Den 26 October. Ses Scheepen naar Noorweegen gezonden.

Den 27 October. Werd Scheeps Krygsraad gehouden.

Gelderlandt, en de andere Provintien Willen de Vloot weder t'huys hebben.

Besluyt van Hollandt daar op.

beraadſlaaging mogten blyven, en de Vloot van den Staat niet alleen in Zee gelaaten worden, immers en in alle gevallen, tot der tydt en wyle toe dat het eerſte lidt van de voorſz. haar Ho: Mog: reſolutie volkomender voldaan zynde, daar omtrent by haar Ed: Groot Mog: zou mogen worden gediſponeerd, maar dat ook ſpecialyk de Conduite, en directie over dezelve ter diſpoſitie van de welgemelde Heeren haar Hoog Mog: Gedeputeerden abſolut en zonder eenige limitatie mogt verkrygen. 1665.

Deeze tydt miſte men door de laatſte ſtorm wederom vyf Scheepen, welke kort daar na weder by *de Ruyter* quamen, doch de Vloot beſtond noch in ſeeventich Scheepen en Fregatten, verlangende alleen na de uitkomſt der Vyanden; maar te vergeefs *Capitein Adriaan Ruyter* overweldigde onderwyl een klein Kapertje met dertien Man en een Jongen, het geen hy by de Vloot bragt. Desanderendaags verſtonden de Heeren Gevolmagtigden en *de Ruyter*, uit een Brief, dat de Engelſchen nagt en dag bezig waaren om een magtige Vloot te bereide en de onze van hunne kuſt te jaagen. Waar op *de Ruyter* zyne ſmaldeelen dichter by een ſchikten en goede beveelens gaf, om de Vyand kloekmoedig af te wagten, en de Heeren Gevolmachtigden, nevens *de Ruyter*, begaven zich op het Fregat *Gornichem*, zeilende met drie Galjoots in 't *Konings Diep*: daar de twee ſmaldeelen van de *Ruyter* en *Tromp* van verre op volgden. Zy voeren wel een myl opwaart aan, bevonden dat het gemelde *Diep* wyd en diep was, en quamen 's avondts, na dat zy alles op het naauwkeurigſt hadden bezigtigd, weder in de Vloot, en aan boord, wachtende nochmaals naar de Engelſchen, maar zy hielden hunne Scheepen binnen, door dien men naricht had dat de Peſt, die in *London* 's weeks 6, 7, ja meer duizend menſchen vernielden, ook op hunne Scheepen was. De Heeren Gevolmagtigden hadden vier dagen te vooren aan de Heeren Staaten een Lyſt der zeeventig Scheepen, die toen onder de Vlag waaren, over gezonden, nevens het groot getal der dooden en zieken, en de geſtelteniſſe van yder Schip omtrent de leevensmiddelen, touwen en ankers, met verzoek van de zelve geheim te houden. Men had reeds drie hondert vyf-en-zeventig zieken opgezonden, en in de Vloot bevond men noch een getal van over de negen honderd, waar onder *Tromp* alleen dertig

Den 2 October.

31 Octob.

Brand. P. 451.

1 Novemb.

1665. opgezonden, en noch drie-en-dertig in zyn Schip had. Het Schip *Duyvenvoorde* was ter dier oorzaake ook opgezonden, hebbende tachtig zieken alleen in, waar door men deezen dag alle de Zeevoogden en Bevelhebbers aan 't boord van de *L. Admiraal de Ruyter seinden*, als ook om 't onderstaan hoe het daar omtrent in hunne Scheepen gesteld was, zy antwoorden alle in 't gemeen, dat het van dag tot dag daar slegter wierd, zo dat eenige zedert drie of vier dagen wel over de veertig zieken gekreegen hadden, en den *Vice-Admiraal Tromp* en andere verklaarde, dat in twee dagen over de vyftig Bezoldelingen op zyn Schip ziek geworden waaren, alle het geen de Zeevoogden deed besluiten, om met de Vloot wederom naar 't Vaderlandt te zeilen, te meer dewyl de Vyand niet te voorschyn quam, en zy met veel ongevallen van storm, mist, en water gedreigd wierden. Zy lieten echter noch zes ligte Fregatten en vier Galjoots drie dagen voor de *Rivier* leggen, om daar te kruysſen, en de Bevelhebbers der Scheepen die van de Vloot waaren kennis te geeven dat *de Ruyter* met zyn onder hebbende Scheepen naar 't Vaderland was gezeildt. Den Heer *Jsak Sweers* Schout by Nacht, wierd bevoolen, met een smaldeel van achtien Scheepen, welke de minste zieken hadden, noch drie weeken na 't invallen der Vloot Zee te houden, en omtrent het *Doggerszandt* te kruysſen; dat hy de Oostindische Scheepen die men uit *Noorweegen* verwagten zoude gade slaan, en begeleiden; en dat hy ook acht zoude geeven op de Engelsche Coopvaardyscheepen, die in de *Zondt*, of van *Hamburg* na *London* zouden mogen zeilen. Waar na de Vloot noch dien zelfden dach wel verspreidt onder zeil geraakten. Des anderendaags ontfongen de Heeren Gevolmagtigden een Brief, uit het Schip de *Vlasblom*, op het *Doggerszandt* leggende van inhoudt, dat deszelfs *Capitain* met twee Oostindische Scheepen, een *Straatsvaarder*, en een Fluyt, met masten van *Vlekkeren* naar 't Vaderland was vertrokken ook quamen de andere vier Oostindische Scheepen, behalven een dat stranden, in het volgende voor-Jaar behouden binnen. Na dat men de Schout by Nagt *Sweers* van alle voorraad voorzien had, liet de *L. Admiraal de Ruyter* een witte Vlag op de voorsteng stellen, en drie schooten uyt het geschut doen, om de Vloot van

De Vloot zeilt weder naar 't Vaderlandt. 1 Novemb.

2 Novemb.

Brand p. 453.

een

een te doen scheiden. Waar op de Scheepen die in de *Maaze* behoorden, naar *Goeree* en de *Maas*, die van *Zeelandt* naar *der Wielingen*, en den *L: Admiraal de Ruyter* naar *Texel* en 't *Vlie* zeilden, daar hy des anderendaags met drie-en-dertich Scheepen door het *Lands Diep* binnen quam. De Heeren Gevolmagtigden nevens de Zeevoogden hielden krygsraad, over het volk van den geweezen *Capitain Wildschut*, om dat zy hem bewoogen hadden te vlugten. D'onderstuurman, de hoogbootsman, en de Busschieter nevens eenige Matroosen en Bezoldelingen, die seeker geschrift hadden opgesteld, om het zelve uit te voeren, wierden gevonnist om yder driemaal van de Rêe te vallen, en met hondert slagen gelaarst te worden, doch alle de anderen kreegen vergiffenis. De Heeren Gevolmagtigden, na dat zy hunne afscheidt van de Heer *de Ruyter* genomen hadden, vertrokken des anderendaahs met een Galjoot na de *Helder*, en van daar te Land naar *'s Graavenhaagen*, alwaar zy ter vergaderinge van haar Hoog Mogende de Heeren Algemeene Staaten verslag deeden, van alles wat hen op deeze zeetogt wedervaaren was, waar op zy met deeze woorden van haar Hoog Mog: hertelyk wierden bedankt.

1665.

De Heeren Gevolmagtigden en de Ruyter komen binnen.

3 Novem

En houden krygsraad

4 Novemb

Zyn Ed. komt aan de Helder.

5 Novemb.

En van daar in 's Gravenhaagen.

Alwaar zyn Ed. verslag doet.

6 Novemb.

DE Heeren Huygens, Raadt Pensionaris de Witt, en Johan Boreel, haare Hoog Mog. Gedeputeerden en Gevolmagtigden, jongst geweest zynde in de Vloote hebben rapport gedaan, van 't geen haar op de jongste Expeditie wedervaaren, en voorgevallen is. Waar op gedelibereerd zynde, hebben haare Hoog Mog: dezelve Gedeputeerden en Gevolmachtigden; over en ter zauke van haare zonderlinge vigilantie, moeite, arbeidt, voorzichtigheidt en goede Canduite, uit Liefde tot het Vaderlandt, in het uitvoeren van haar Hoog Mog. bevelen, en het bevorderen van den dienst van 't Landt, zo veele als door Gods toelaatinge Menschelyker wyze heeft konnen geschieden, over nacht en dag in deezen gehadt, gebruik, en aangewendt, in de beste forme bedankt, verklaarende daar inne ten volle vergenoegd te weezen.

En word nevens de andere Heeren van haar Hoog: Mog: bedankt.

Den zelven dag deed zyn Ed. ook een omstandig verslag ter vergadering van haar Ed. Groot Mog. de Heeren Staaten van Hol-

Zyn Ed: doet ook verslag aan haar Ed: Groot Mog.

1665. Hollandt waar na hy met groote betuyging van vergenoeginge op deeze wyze bedankt wierd.

DE Heer Raad Penſionaris de Witt heeft ter vergaderinge omſtandig rapport gedaan, van het geene geduurende de laatſte Expeditie ter Zee van Conſideratie is voorgevallen, waar op gedelibereert zynde, hebben haar Ed: Groot Mog: zich ten hoogſten vergenoegdt, en voldaan gehouden wegens de voorzigtige Conduite, wyze directie, en ten opzigte van alle d'onderſcheide voorvallen in 't particulier, by den gemelden Heer Raad Penſionaris, neevens de Heeren deszelfs mede Gedeputeerden, geduurende de voorſchreeve Expeditie, gebruikt en in 't werk geſteld; mitsgaders ook ten reguarde van den zonderlingen yver, vigilantie, en onvermoeyelyke naarſtigheidt, daar inne dezelve van den beginne af tot het laatſte toe heeft gecontinueerd. Ende is wyders goetgevonden en verſtaan, dat de gemelde Heer Raad Penſionaris, tot betuyginge dat de voornoemde dienſt haar Ed. Groot Mog. zonderlinge aangenaam is geweeſt, uit der zelver naame in de beſte forme zal worden bedankt, gelyk dezelve daar voor ook expreſſelyk bedankt worde by deezen.

Edelmoedigheid van de Hr. Johan de Witt.

Haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staaten van Hollandt, waaren ten hoogſten verheugdt, dat zy deezen grooten bezorgen en yveraar voor 't gemeene beſt, wederom zagen, zy wiſten geen geſchenk te bedenken, dat groot genoeg, voor zyne waarde was, doch zyn Edelmoedigheidt dulden het niet, want zo haaſt hem ter ooren quam dat haar Ed: Groot Mog: beezig waaren om zyn Ed: een gedachtenis voor zyne gevaarlyke uitvoeringe te geeven, heeft hy het zelve met alle beleeftheidt tegen gehouden, en hen vriendelyk bedankt, zeggende „ *zulks niet gedaan te hebben om daar giften of gaaven voor 't ontfangen, maar pligtshalven, en tot dienſt van zyn lieve Vaderland, daar hy altoos gereedt was zyn laatſte droppel bloet voor op te offeren.*

Voldoet de quaadaardige en eenige Godsgeleerde niet.

Alle deeze uitwerkzels tot het gemeen belang, voldeeden eenige quaadaardige nog niet. Zy naamen de tyd van zyn afweezen waar, ſtrooide veel ſchempdigten prenten en valſche ge-

gerugten uyt. Onder andere dat zyn Ed: met de Heer *de Ruyter* groot verschil had, waar door de Vloot al de ongemakken over gekomen was. Zelfs eenige Godsgeleerde staaken onderwyle het hoofd op, en veel verhandelden aan stootelyke zaaken van quaad gevolg op de stoel. Tot *Gouda* wierd *Scheperus* daar over by een openbaar geschrift de stoel ontzeidt; in *'s Gravenhagen* had een Leeraar met naamen *Thadeus Lantman* gepredikt uit *Osea* in *'t tweede Cap: vyfde en sesde vers: Ik zal uwen weg met doornen betuynen* enz: ende daar en boven: *Ik zal wederkeeren tot myn voorigen Man, want die was my beeter dan nu*; welke insgelyks verboden wierd ooyt weder te prediken, doch door goede voorspraak, wederriepen haar Ed: Groot Mog: haare Vonnis, en dulden hem weder op de stoel. Maar om de quaadaardige eeniger maaten te beteugelen naamen haar Ed: Groot Mog: het volgende besluyt. 1665.

Extract uyt de Resolutien van haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staaten van Hollandt en West-Vriesland.

Op Saturdag den 7 November, 1665.

„ IS nogmaals in gevolge van haar Edele Groot Mog. Re-
„ solutie in dato den ses-en-twintigsten February sestien
„ honderdt negen-en-veertig, en de andere daar op gevolgd,
„ verstaan ende gerefolveerd, dat de Bedienaars des Goddelyken
„ Woords haar zullen hebben t'onthouden van alle Correspon-
„ dentie buyten 's Lands, in zaaken en materie van Staat raa-
„ kende, ende ook over Kerkelyke zaaken, buyten 's Lands
„ geene Correspondentie te dryven, dan met kennisse ende
„ volgens d'ordre van de Regeeringe; van gelyke dat dezelve
„ haar zullen hebben t'onthouden van zaaken de Policie of Re-
„ geeringe betreffende in haar Prædicatien ofte Gebeden op de
„ Predikstoel te brengen; ende zal de bovenstaande haar Ed:
„ Groot Mog: Resolutie Burgermeesteren en de Regeerders
„ van de respective Steden toegezonden wierden, met last, om
„ dezelve, voor zo veel des nood zy, de Kerken Dienaaren
„ in den haaren bekend te maaken, gelyk dezelve ook de res-
„ pective Classe zal werden toegezonden, met ordre om den

Predicanten geen uitheemsche Correspondentien, ende geen Politicque zaaken op de Predikstoel.

1665. „ innehoude van dien te brengen tot kenniſſe van den geenen „ die 't behoordt ; op dat zich niemandt daar jegens by in ad- „ vertentie of ignorantie en kome te vergrypen.

Ook is den vyfden *December*, noch daar en boven, aan alle de Godsgeleerden verbodendat de Predikanten, geen beſluyten der Regeering, openbaar op de ſtoel, de Gemeente zal mogen voordragen, of bekent maaken, als ook geen Staats zaaken op den Predikſtoel te verhandelen om de Overigheidt daar door by de Onderdaanen verdagt te maaken, enz.

Doch om een ſchets van zyn Ed : zachtzinnigheidt hier by te voegen, behoord, dat zeeker Leeraar, in 's Graavenhaagen, met naamen *Simonides*, ter zelve tyd *Predikte* van *d'Ondankbaarheidt* in 't algemeen ; van de *Morziekte* tegens d'Overigheidt, en dat men zeer ondankbaar was tegens het huys van *Orangien*, waar onder zyn Ed : zodanig geraakt wierd, dat de hooge Overigheidt geraade vond, deze zelve Leeraar aan zyn Ed : te zenden, om by de geene die hy het meeſt beleedigt hadde zich te verantwoorden ; doch in plaats van harde en ſcheldwoorden te krygen, ontfong zyn Ed. hem heel minzaam en beleeft, ondergong hem met een groote zagtmoedigheidt, wees hem zyn pligt aan, verzogt zyne onderregtingen na te komen, en hield hem ter maaltyd.

Zyn Ed. goedaardigheidt.

Den Heer *L. Admiraal de Ruyter* quam vyf of zes dagen hier na in *'s Gravenhagen*, om verſlag van zyn reys, zo by de Heeren haar Hoog Mog : als by haar Ed : Groot Mog : te doen, en nam eenige dagen zyn verblyf ten huyze van de Raadt *Penſionaris* DE WITT, waar door de Mond geſtopt wierd van veele quaad meenenden. Deeze menſchen opgerooit door eenige driftige Prinsgezinden, hadden gewildt dat men den Heemel zoude dwingen ; van goed weeder en geen ſtormen te verleenen ; van de wind ten voordeel onzer Vloot te doen waayen ; van de groote krankte der Matroozen en Bezoldelingen te beletten ; en aanlyding te geeven van zo veel Chriſten Bloed te vergieten tuſſchen twee naabuurige Volkeren die (ſchoon nu in Oorlog zynde) malkanderen dagelyks zo nodig hebben.

16 November.

Einde van 't Eerſte Boek.

LEEVEN en DOOD

Der doorlugtige HEEREN

CORNELIS

En

JOHAN DE WITT.

Tweede Boek.

Thiende Hoofdstuk.

1665.

DE Koning van *Groot Brittanjen*, die de Nederlanders zulken onrechtvaardigen Oorlog aangedaan had, zogt de meeste Europiaansche Mogentheden in zyn belang te trekken, met een vast besluit, van deeze Lande plotseling in het uyterste bederf te werpen; en om een der vernielenste Vyanden voor Ons te verkiesen, gebruykten hy den naasten Gebuur van den Staat daar toe, te weeten den *Bisschop van Munster*, die hy daar in wickelde, op beloften dat de Koning van *Sweeden* hem met een groot getal Krygsknegten, hier in behulpzaam zoude weezen. Al het welk de Heer de *Lionne* tot Parys, uit de naam zyns Konings, aan den Nederlandschen Gesant van *Beuningen*, bekent gemaakt had: voor welke tekens van geneegentheid, den Staat, zyn Maiesteit heel omstandig, door den zelfden Gezant, deed bedanken: verzoekende daar nevens een spoedig einde van

Munsterscheoorlog

Vrankryk tot Middelaar van den Oorlog tusschen Engelant en den Staat verkozen.

1665. van den Oorlog met *Engelant* te willen maken, waar van den zelven Koning tot Middelaar aangenomen was; aanwyzende de quaade voortgangen der zelver *Biſſchop*, omtrent de zaaken van *Borculo*; en dat haar Hoog: Mog: genegen waren, niet alleenlyk 't geen den Keurvorſt van *Keulen* toebehoorden, binnen *Rhynberg*, maar ook het recht dat den Hertog van *Nieuburgh* hadde, over de Landen van *Raveſtyn*, tegens een [a] Evenwaardigheid wierde verwiſſeld. Het geen zyn Majeſteit, met veel betuiging van genegenheid tot den Staat, aannam. Den Biſſchop verzach zich inmiddels, onder een vriendelyke ſchyn, van 80 ſtukken Geſchut en 20 *Mortieren*; een groot getal Wagens van 12 Voeten lang, alle met Rys gelaaden; en een getal van 23000 Krygsknegten: verzoekende aan den Keyzer van de Heerlykheid *Borculo*, te mogen beſtormen, als op zyn bodem leggende, ſchoon die de Graaf van *Stirum* toebehoorde, wegens eenig geld, dat den Biſſchop hem ſchuldig was; gelyk by de vonniſſen van den Hove van Gelderland blykt, in de Jaare 1613. 1615. en 1622. uitgeſprooken.

[a] Equivalent.

Verklaring des Oorlogs van den Biſſchop van Munſter.

Daar na zond hy, met een Trompetter den 14 September, een brief aan haar Hoog: Mog:, inhoudende een genoegzame Oorlogs verklaaring, welke hy voor gaf te voeren, om de verſchille die hy wegens den *Dyler ſchans* hadde, die den 29 der zelve Maand, met een geregeld antwoord wederom wierd gezonden.

Den Staat van Beſoldelingen ontbloot zynde, lichten op het ſpoedigſt 6000 nieuwe Krygsknegten; Vrankryk zond twee duyzent Ruyters en Vier duyzent Voetknegten tot by ſtand, onder het beleid van de Heer *du Pradel*: en de Hertogen van *Zell* en *Hanover*, deeden aan haar Hoog Mog:, ook een goet getal bezoldelingen beloven, waar voor zy twaalf tonne Gouds zoude ontfangen.

Den Biſſchop verwagte, boven het gemelde getal Krygsvolk, noch 12000 Man uyt *Sweeden*, die *Engeland* hem belooft hadden, welke niet te voorſchyn quamen, en ligten in de Spaanſche Nederlanden veel Volk, waar over haar Ho: Mog:, aan den nieuwen Koning van Spanjen dede klagen, die hen deed antwoorden, daar geen kennis van te hebben, en liet onder oogluyking den Biſſchop, in zyne Lande, met de werving voortvaaren. Ondertuſſchen viel hy den 22 September met de gemelde Krygsknegten in *Twenten*, plonderen-

rende de Stedekens van den Staat, als *Enschede*, *Otmarschen*, *Diepenheim*, *Oldenzeel*, en *Lochum*, het Kasteel *Borculo*, de Huisen *Wildenbork* en *Keppel*; komende dagelyks voor de Poorten van *Zutphen* en *Doesburg*, handelende de Ingezeetenen zeer hart en Barbarisch, tot dat zyn *Exellentie* Prins *Iohan Maurits van Nassauw*, als Veld-Maarschalk der Vereenigde *Provintien*, hem tegen trok, nevens de Heeren *W: van Raesvelt*, *I: de Merode*, CORNELIS de WITT, *M: de Crommon*, *Johan van Rede*, *Epeus van Glinstra* en *A: van Nieveen*, die alle Gevolmachtigde van haar Hoog Mog: te Veld gemaakt waaren, om den Prins van *Nassauw* te verzellen, en hem met alle Raad en daad, behulpzaam te zyn. Den Prins ontfong nevens de Gevolmagtigden, den seevenden October schryvens, van de Overigheid tot *Zwol*, die daar mede te kenne gaaven, dat de Vyanden het Stedeken *Omme* hadde overvallen en uitgeplondert, en te vreesen stond, dat hy zich Meester van de *Rouveensche*, en *Staphorster* Wech zoude maaken, om een vrye toegang in 't Lantschap *Drente* te verkrygen; waar op de Heer de WITT, nevens d'andere Heeren, met kennis van zyn *Exell:* drie *Compagnien* Ruyters, van by *Dieren* naar *Zwol* toezond, om dezelve wech te verzeekeren. Doch zoo haast was zyn E.d:, nevens de andere Heeren, niet in 't Leger gekomen, of de quaad meenende strooide in de Nederlanden wederom valsche gerugten uyt, zeggende dat ons Land verlooren moest gaan, door dien de Gevolmagtigden met den Prins dagelyks oneenig waren; dat zy in alle voorvallende Overweegingen haar tyd met gekyf en Twistreeden door bragten; en dat zy in de uitvoeringe der Krygssaaken, zoodanigen besluiten namen, die regelregt tegens de meeningen des Prins strydig waaren. Waar en tegens zy weder zyds, den 8 October, by een geschrift verklaarden, dat alles met een gewenste over een komste en liefde toegegaan was, en zy Heeren Gevolmagtigden aan haar Hoog: Mog: verzogten om de Namen te weeten, van die geene welke zulke lasterlyke aanbrengingen gedaan hadden: om de snoode uitwerking der quaadmeenenden te stuyten, en dat de gedachte daar haar Ho: Mog: mede tot nadeel van de Heeren Gevolmachtigden, mogten weezen ingenomen, uit de gemoederen t'eenemaal verdreeven ende geweert mogten werden. Ook wygerde *Gelderlandt* en *Overyssel*, de *Compagnien*, die

1665.

Zyn Ed: Cornelis de Witt word te Veld gevolmagtigd.

1665. die in hunne *Provintien* waren, in 't Leger te zenden, voorgeevende, dat zy de zelve nodig hadden, om hun eige land, voor de overrompelingen des Vyands te bevryden. De Hr. CORNELIS DE WITT, nevens de andere Heeren haar Ho: Mog: Gevolmagtigden, lieten echter niet na in hunne yver en dapperheid te volharden, zy zonden verscheide *Campagnien* Voetknechten in *Hasselt*, *Steenwyk*, *Swartesluys*, en *Blockziel*, om den Vyand de wech, na het Landschap *Drente*, af te snyden. Hun Ed: schreeven ook aan den Bevelhebber tot *Emmerik*, dat hy de *Iesuiten*, met alle hunne *Studenten*, voor een tyd, uyt dezelve Stadt wilden senden, het geen aanstonds geschieden, schoon den Keurvorst van *Brandenburg*, daar zeer misnoegt over was. Den 12 *October*, schreven haar Ed: wederom deeze onderstaande Brief, aan haar Hoog Moog: wegens de valsche uitstroyinge van oneenigheidt.

Brief van de Hr. C: de Witt nevens de andere Heere haar Hoog: Mog: Gevolmagtigde te Veld, rakende hunne overeenkomste.

HOOG: MOG: HEEREN.

WY hebben zeeker berigt ontfangen, hoe dat den Raad op den sesden dezes, in uw Hoog: *Mog: Vergaderinge, alle verscheenen zynde, de Heere van* Beverning, *algemeen ontfanger, vastelijk verklaard heeft, dat den gemelden Raad voorzeeker onderricht was, dat tusschen u Hoog: Mog: gevolmagtigden te Velde, ende den Heere Prince* Maurits van Nassouw, *als Opperhoofd van alle de Krygsbenden, alleen niet en word gevonden de noodige overeenkomst der gevoelens, maar dat in plaatse van dien is zorgvuldelyk acht te neemen, dat de besluyten in deeze gesteldheid van tyden, tot dienst ende welstand van den Staat noodig, op het vaardigst wierden genomen, de gemelde Heeren Gevolmagtigden dagelyks hunnen tijd met* gekyf en twistredenen onder den anderen, *onnuttelijk doorbragten, ende dat haar Edele doorgaans in zaken, het feit van den Oorlog, en de uitvoeringe van dien, betreffende, besluiten namen, die regelregt strydig waren tegens de meening van den Heere Prince* Maurits *voornoemd; waar tegens, hoewel wy vertrouwen, dat u Hoog: Mog: door onze brieven, als meede die van zijn Vorstelijke Doorlugtigheit, zelfs beide van den achtsten deeser, genoegsaam onderregt zijn van de goede* Overeenkomst, *die onder ons met zijn Vorstelijke Doorlugtigheit, God Lof, altijd geduurende deeze onze beveelen, is waargenomen, om zonder eenige tijd verluim, alles by te brengen, wat mogelijk is, tot dienst van deeze bekommerlijke krygstogt; ende*

dat

dat indien al eenige valſche indrukken, door de gemelde arg- 1665.
waan voorgegeeven, mogt op gevat weezen, dezelve uit de gemoe-
deren van u Hoog: Mog: ende alle Regenten, daar kenniſſe van heb-
bende, weg genomen zoude worden, zoo oordeelen wy tot beſcher-
minge van onze Eere, goede naam en de faam, *als meede ten*
dienſte van de Lande nodig te zijn, dat ook de gantſche gemeente,
voor de welke wy zoo onreedelyk *ten toon zijn geſtelt, mogen wee-*
ten, hoe laſterlyk *en onrechtvaardig, wy, deeſen aangaande, zijn*
beſchuldigt geworden; daar omme wy ootmoedelijk verſoeken, dewijl
niet konnen begrijpen, dat den Raad van Staate, *zijnde een verga-*
dering van ſoodanigen Achtbaarheid, dewelke ſoo groote en gewig-
tige zaaken van Staat aan betrouwt word, uit eigene beweeginge en
de quaade genegentheid tegens ons, die wy geenſints verdiend hebben,
de voorverhaalde uitſtrooiſelen ſouden hebben voortgebragt, dat het u
Hoog: Mog. believe mag, den gemelde Raad van Staate *te verſoeken,*
ende te belaſten, den uitvinder *ofte* uitvinders *van de meerverhaal-*
de ſmadelyke laſteringen *ende* ſchandvlekken, *te openbaaren, ten*
einde dezelve quaadaardigheid aan den dag gebragt, ende zy naar
vereiſch van ſaaken beriſpt ende geſtraft mogen worden, hier door
zullen u Hoog: Mog: ons ten hoogſten verpligten, ende ons meer ende
meer aanmoedigen, om deeſe onſe moejelijke beveelen, tot dienſt van
den geheelen Staat, ende u Hoog: Mog: met volkoome vergenoeging
te oeffenen, hier mede.

Hoog: Mog: Heeren enz.

Was geteekent
Cornelis de Witt, *enz.*

De venter 12 October 1665.

Den zelfden dag quamen de Munſterſche, met acht duyzent man en acht ſtukken geſchut, voor *Rouveen*, het geen des avonds, ten vyf uuren, aan den Biſſchop overgegeeven wierd, 't welk aan de *Heeren* de Witt, en andere haar Hoog: Mog: Gevolmagtigde te Veld; vreemt te vooren quam, door dien in dezelve Plaats, voor den overgaaf, maar twee mannen gewond waaren, ten welken einde zy, den *Fiſcaal Sille*, belaſten, deze zaak ten naauwkeurigſte te onderzoeken, om de geen die in hunne pligt verzuymt hadden, na behooren te doen ſtraffen. Daarentegen kregen de Hollanders, by *ter Apel*, in 't byzyn van de

De Munſterſche winnen Ronveen.

1665. Heer CORNELIS DE WITT, ende andere Heeren Gevolmagtigden, door den *Capitein Ham*, vyfentagtig gevangenen, en dooden honderd en negen van de Munsterſche krygsknegten. Den 20 ſchreeven haar Ed: Gevolmagtigden te Veld, aan haar Hoog: Mog: uit *Zwol*: te kenne gevende, hoe den vyand tot aan de pas, de *Groeve* genaamt, in het Landſchap *Drenthe* genadert zynde, dezelve hadde doen vernieuwen; dat zy met 16000 man door een pas gebrooken waren, ende alzo de weg geopent tot de *Old-amptem* en *Ommelanden*; dat den Prins *Maurits* met de Heeren CORNELIS DE WITT, *Glinſtra*, en *Nieveen*, zoo aanſtonds vertrokken naar *Vrieſland*, en Stad en Landen, om aldaar de noodige beveelen, in 't werk te ſtellen, tot afbreuk der vyanden; dat hen noch zoo veel volk toegezonden mogte worden als zy miſſen konden, om den vyand, by aldien hy den *Yſſel* wilden overtrekken, te konnen wederſtaan, enz.

De H: Cornelis de Witt vertrekt van Zwol na Vrieſland en Stad en Landen.

De Heer CORNELIS DE WITT, vertrok nevens de gemelde Heeren, van daar, naar *Zutphen*, om met den Heere *Rhyngraaf* te ſpreeken, wegens het gely, dat haar Hoog: Mog: hadden aanbevoolen, om de noodwendigheeden naar *Grol* te zenden, welk beſlooten zynde, aanſtonds door een quaad meenende aan den vyand overgeſchreeven was, na wie zyn Ed: met alle naarſtigheid deede zoeken, en ſtelde aanſtonds andere middelen daar toe in't werk. Den zevende November, ſchreeven haar Ed: uit de gemelde Stadt, een brief, aan haar Hoog: Mog: wegens de geſteltheid der zaaken, klagende ten uiterſte over het gebrek van volk en geld; den negende wederom tot *Scheemte* gekomen zynde, ſchreeven de Heeren CORNELIS DE WITT, *Glinſtra* en *Nieveen*, dat zy van tyd tot tyd, alle mogelyke vlyt, in 't werk ſtelde, om de Kooren-moolens, van welke zig den vyand, binnen *Winſchooten*, *Hilligerlee*, en de omleggende Plaatzen bediende, af te breeken, ende hadden voor deezen de Moolens van *Vinſerwolt Weſterlee* en op den *Pekel* onbruykbaar gemaakt; doch den vyand had de Moolen van de *Breta*, altoos zo ſtark bezet gehouden, dat de onze, ieder rys, daar op geweld willende doen, met verlies afgeſlagen waaren, tot dat eindelyk den *Majoor Prot*, twee honderd mannen met Vuurroers by zich hebbende, die niet tegenſtaande het Huys

Zyn Ed: komt tot Zutphen.

Zyn Ed: ſchryft een brief aan haar Hoog: Mog: uit Scheemte.

Huis-

Huinga, het welk omtrent een Musquet schoot van dezelve Moole was leggende, en door de Munsterſche met een *Regiment* van omtrent vierhondert koppen bezet was, des namiddags omtrent vier uuren de voorſz. Kooren-moolen in de brand ſtak, en tot aan de grond toe vernielden. brengende een Vaandrager, met noch vyf gevangenen, in 't Leeger van den Staat. Den Heer Prins van *Naſſauw* nevens haar Ed:de Heeren CORNELIS DE WITT, *Glinſtra* ende *Nieveen*, vertrokken van het *Oldampt*, op aanſchryving van haar Hoog: Mog: naar *Aarnhem*, om de voorgemelde Franſche hulpbenden te gaan ontfangen, alwaar zy, ten zelve einde, den Franſen Gezant *d'Eſtrades*, vonden. Den Heer *du Pradel*, *Generaal* van de genoemde krygsmacht, quam den 22 November tot *Aarnhem* by hen; na dat zyn volk omtrent *Nymegen*, de Boeren en boerinnne, reeds qualyk gehandeld had, trok van daar op zyn gemak langs den Yſſel, om een weinig uit te ruſten, alwaar den Heere Prince van *Orangien* zich [a] *onbekent* bevond om het volk te zien voorttrekken, ſchoon zyn Hoogheid, van de Heer *du Pradel*, en veel Grooten dagelyks bezogt wierd. Den zes-en-twintigſten dier Maand, verrysde zyn Ed: nevens de andere Heeren Gevolmachtigden van *Aarnhem*, met gedagten van de Franſche hulpbenden, ten ſpoedigſte, over den *Yſſel* te doen trekken. Zy vonden de grootſte zwaarigheid om leevensmiddelen te krygen, door dien zy van de Overigheid, aldaar, onderregt waaren, dat binnen *Aarnhem* geen Tarw te bekomen was, hoopende dat eenige Soetelaars derwaarts zouden aankomen, ofte by gebrek van dien, konden zy met het volk, onmogelyk voortgetrokken hebben; ook ontbrak het hen aan Karren en Wagens, en ſchoon zy niet nalieten, de naaſtgeleegene Steeden daar om te verzoeken, kreegen zy in plaats van zes of zeeven hondert, die zy tot deeze togt noodig hadden, geen meer als tot het getal van honderd en tachtig. Ondertuſſchen leegerden de voorſz. Benden langs den *Yſſel*, tot aan *Dieren*, en zoo voort; krygende aldaar yder van 't Voetvolk een paar nieuwe ſchoenen en kouſen, en door dien zy geen Roggen Brood wilden eeten, wierd uyt *Holland*, vyftig laſt Tarwe derwaards gezonden, doch het Brood gebakken zynde, moeſten zy dat zelfs betaalen.

1665.

Vertrekt, en komt tot Aarnhem.

[a] Incognito.

Den

1665. Den Keyzer, ziende dat de Nederlanders in ſtaat geſteldt wierden om den Biſſchop het Hoofd te bieden, deed door zyn Gezant *Friquet*, aan haar Hoog: Mog: op den 25 November weeten, dat zyn Keyzerlyke Majeſteyt, tot welſtand van de *Provintien*, goed vond, de verſchillen in handen van Gevolmachtigden te ſtellen, om dezelven by te leggen ende af te doen; waar toe verkozen wierden de Heeren *Ommeren*, JOHAN DE WITT *Raad Penſionaris*, *ſijn Neef Iohan de Witt*, *Kien*, *Rensw oude*, *Arckel*, *Yſſelmuyden* en *Drews*: uit de welke drie verſocht wierden, om den Franſchen Gezant voor af te zeggen, dat haar Hoog Mog: zich in geene onderhandeling, over deeze verſchillen, konden inlaten, ten zy den gemelden Biſſchop alvoorens de Plaatzen, die hy bemachtigd had, wederom aan den Staat inruymden; welk verzoek zy aan de Gezant van *Vrankryk*, *Brandenburg*, en de Staatsbedienden van *Brunswyk* en *Lunenburg*, insgelyks bekent maakten, om tot hunne narigtinge te ſtrekken. Den eiſch van den Staat beſtondt in vyf Hoofddeelen, „eerſtelyk, „dat den Biſſchop alle de Plaatzen die hy van den Staat ge„nomen, en de noch in hebbende, zoude weder geven; ten „tweede, zyne Krygsbenden afdanken; ten derden, van alle „zyne eiſchen op den Staat af te ſtaen, voornamelyk op *Borculo*; „ten vierden, afſtant te doen van alle zyne Verbonden die hy aan „gegaan had, en voor al met *Engeland*; en ten vyfden, dat de Ky„zer Waarborg zoude zyn; tegen welke eiſchen den Heer *Friquet* niet veel te zeggen had, als alleen, dat den Biſſchop eenig Volk in dienſt moeſt houden, om zyne Vaſte Plaatzen te bezetten, en dat de vernietiging zyner eiſchen, bepaald moeſten worden; behoudens het recht van den Kyzer, en 't Ryk.

De Heer Raadpenſionaris de Witt, gevolmagtigt om de Munſterſche verſchillen af te doen.

De Heer Cornelis de Witt nevens de andere Heere Gevolmagtigde, doen het leeger over den Yſſel trekken.

Den negen en-twintigſten deed de Heer CORNELIS DE WITT, nevens de andere Heeren Gevolmagtigden, met goeddunken van den Heere Prince van *Naſſouw*, het leeger der Staaten over den *Yſſel* trekken, om vervolgens, met de Franſche hulpbenden, zoodanige middelen aan te vangen, als ten meeſten dienſten van de Landen, ende tot afbreuk der vyanden, goedgevonden zoude worden; waar na zyn Ed:, op het verzoek van den Hoog gemelden Prins, een keer na *'s Gravenhage* deed, om

Zyn Ed: doet een keer naar 's Gravenhagen.

om haar Hoog: Mog: eenige gewigtige bedenkingen voor te dragen. Dit gedaan hebbende, wierden de Heeren Raad *Penſionaris* DE WITT, en van *Gent*, van haar Hoog: Mog: verzogt, om den Franſchen Gezant *d'Eſtrades*, kenniſſe te geeven, wegens het aanbrengen van de Heer CORNELIS DE WITT, als ook te verzoeken dat zyn *Excellentie* aan den *Generaal du Pradel*, met ernſtige woorden geliefde te ſchryven, om het voort trekken, en den aanval der Franſche Krygsbenden, op alle wyze te verhaaſten; met aanmaning, van goede tugt, onder zyn volk te houden, niet twyfelende, of zulk een groot gedeelte der Krygsmagt, des Konings van Vrankryks, zoude met groote genegendheit alles naar 't uitterſte vermögen helpen bevorderen, het geen in deeze tot roem, zoo van zyn Majeſteyt, als van haar Hoog Mog: ſtrekken konden: alzoo de Heere Staaten vaſtelyk voornamen, den Biſſchop niet alleen van hunne bodem te jagen, maar ook met alle geweld in zyn Land te vallen, en aldaar, op dezelve wyze te leeven, als hy in hunne Steeden en Landeryen gedaan had, ten welken einde haar Hoog Mog: noch drie duyzend Zwitzers deeden werven.

1665.

De Raad Penſionaris de Witt doet verſlag aan den Heer d'Eſtrades.

Zyn Ed: de Heer CORNELIS DE WITT, wederom tot *Zutphen* aangekomen zynde, ſchreef, nevens de andere Heeren Gevolmagtigden te Veld, op den negende December, aan haar Hoog Mog: de Heeren Algemeene Staaten, dat zoo als zy dien zelfden morgen gereed ſtonden, om naar het Hoofd van 't Leeger te ryden, tyding van Prins *Maurits* ontfongen hadden dat hy dien dach naar *Lochum* was getrokken, de *Rÿngraaf* die Plaats zoude berennen, en de Heer *du Pradel*, aan zyn Vorſtelyke Doorluchtigheyt ſchriftelyk kennis had gegeeven, dat hy *Generaal* ook aanſtonds zoude volgen, gelyk zy, haar Ho: Mog: Gevolmagtigden insgelyks zoude doen; door dien de Krygsbenden van haar Hoog Mog: op den vyand aantrokken: geſchiedende zoo kort daar na, dat hy het Voetvolk van den Staat noch inhaalden, en met dezelve op de middag, omtrent *Lochum* gekomen zynde, bevonden dat de Ruytery, dicht onder de Stad genaderd was, en die van binnen zich aanſtelden als of zy de Stad wilden verweeren, hebbende 's morgens vroeg alle de Schuuren en Gebouwen, buyten om de Stad leg-

De H: Cornelis de Witt ſchryft nevens de andere Heeren Gevolmagtigden te Veld, aan haar Hoog Mog.

1665. gende, afgebrand. Zoo haast het Volk voor de Stad gekomen, en ieder zyn verblyfplaats aangeweezen was, trok de Heer CORNELIS DE WITT des avonds wederom naar *Zutphen*, om verscheide noodzaakelykheeden te bezorgen, doch hadde op zyn afscheid noch een groot gedeelte der Fransche Ruytery van de *Lochumerberg* aan zien naderen, zoo dat zyn Ed: vertrouwde, dat alle die Benden noch voor den avond aldaar aangekomen zoude zyn.

Zyn Ed: trekt van voor *Lochum* weder naar *Zutphen*.

Den veertienden schreef den voornoemde Heer DE WITT, nevens de andere Heeren Gevolmagtigden te Velde, wederom een Brief van het Huys te *Eese*, dat als nu de Krygsbenden van haar Hoog Mog: nevens die van *Vrankryk*, met hunne Loopgraaven tot aan de Gragten van de Stad *Lochum* genaderd, en dat om dezelve te dempen, de *Fassines* reeds aangevoerd waaren; dat den Bevelhebber *Elverveld* twee Gyzelaars, omme wegens het overgeeven te handelen, hadde uitgezonden, tot welker eynden den Overste *Lieutenant Itterſum* derwaards gezonden zynde, de voorschreeven Bevelhebber der Stad, hadde belooft, op de gewoonelyke wyze het verdrag te zullen maaken, achterlaatende zes stukken Geschut, met een *Mortier*; en door dien Prins *Maurits* door verscheide kondschappers wierd bericht, dat de Bisschoplyke volkeren, beſtaande tusschen de vier of vyf duyzend Ruyters, tot *Bramele* aangekomen waaren, met gedachten van die nacht noch van achteren in 't Leeger van haar Hoog Mog: te vallen, dat zyn Doorlugtigheid bevel hadde gegeeven, dat het zelve, voor de morgenstond in slagordre gestelt moeste worden; en dat zy de Stad op de volgende voorwaarden ingenoomen hadden.

Schryft van t Huys te *Eese* de overgaaf van de Stad *Lochum*.

Wy JOHAN MAURITS, *by de Gratie Gods Prince van Nassauw, Generaal der Krygsbenden, van den Staat der Vereenigde Nederlanden.*

HEbben op het verdrag en de *Capittulatie* over de Bisschoplyke *Munsterſche* bezetting der Stad *Lochum* by *Robbert van Itterſum*, onzen Overste der Lyfwacht, gemaakt met den

Verdrag stukken met die van *Lochum*.

den Overſten *Nicolaas van Elverveld*. Bevelhebber van de bezetting der zelver Stad, vergunt, en toegeſtaan, het geen hier na volgt, als. 1665.

Eerſtelyk, Dat gemelde Overſten en Bevelhebber, met de voorſchreeve bezetting, den vierde deezer Oude ſtyl, zynde Maandag, des morgens tuſſchen acht en negen uuren, zal vry en onverhinderd uyt de voorſchreeve Stad trekken, met derzelver *Bagagie*, volle Wapenen, ſlaande Trom, vliegende Vaandels, brandende Lond, en Kogels in de mond.

II. Werd tot het voeren van de gemelde *Bagagie* toegeſtaan, twintig Wagens.

III. Ende zal hy op de overlevering van dit geteekende verdrag, aan ons hebben in te ruymen, ende over te leveren, de punt voor de Poort, ende de Brugge van de Stad.

IV. Mits dat alle Krygsknegten, die na de Oorlogsverklaring overgeloopen zyn, ende onder zyn bezetting behooren, in onze handen gelevert zullen werden.

V. Dat ook alle afgeleende gelderen der Burgeren en de Inwoonderen van *Lochum* voornoemd, zullen werden wederom gegeeven.

VI. Ende zal hem tot gely, ende zeekerheid, een goed *Convoy* mede gegeeven werden, dat hem met zyne bezetting, tot aan de eerſte vaſte Plaats, onder 't gebied van den Biſſchop van Munſter hoorende, zal verzellen, ofte zoo ver als hy Bevelhebber zelfs zal begeeren, mits dat zyn Excell: twee *Officiers* tot Gyzelaars gelaaten zullen worden, zo lange het voorſchreeve *Convoy*, en de Wagens wederom gekomen zullen zyn.

VII. Tot ſtipte nakominge van 't geene voorſchreeven is, zyn hier van gemaakt, twee al eens luydende verdrag ſtukken, het eene by zyn Vorſtelyke Doorlugtigheid, geteekent op 't Huys te *Eeſe*, en het ander by gemelde Overſte binnen *Lochum* voornoemd, daar van ter wederzyden eene overgenomen is. Op den derden Ouden, ofte den dertienden December Nieuwe ſtyl, zeſtien-honderd vyf-en-zeſtig.

Geteekent.

N: van ELVERVELT.

Na dat de Heer CORNELIS DE WITT nevens de andere Heeren Gevolmagtigden, tot *Lochum* de Biſſchoplyke Krygsbenden, beſtaande met de Bevelhebbers en de gewonden, in vier honderd Man te Voet, waar onder veel Jongens, ende zeſtig te Paard, redelyk wel uytgedoſt en gewapend, den veertienden deezer hadde zien uyttrekken, is het Krygs Tuyghuys, door den Heere Graave van *Hoorn* beſchoud, die aldaar

Zyn Ed: trekt in Lochum om de Krygsbenden te zien uyttrekken.

1665. vier Yſere en twee Metaale ſtukken Geſchut, een Metaale en drie Yſere *Mortiers* heeft gevonden, nevens zes-honderd pond Buſchkruyd, omtrent de tachtich Granaaten, dog geen Koogels. Na het middagmaal, het geen zy met de Heer *du Pradel* tot *Nettelhorſt* gehouden hadden, zyn ze met de Heeren *Prins Maurits*, *du Pradel* en de *Ryngraave*, in geheim geſprek getreeden, (hebbende alvoorens de meening van de andere hooge Bevelhebbers, van haar Hoog Mog: Krygsbenden gehoord;) voorſtellende dat men de Benden door de meenigvuldige reegen, en het verloop van het Jaargety, uit het Veld behoorde te trekken, en in de Steeden leggen, door dien de zieckten in het Leeger vermeerderde, en dat de Biſſchoplyke, naar de kondſchappen die men had, ſterk zes duyſend Man te Paard, zich tot *Eede*, een uur boven *Borculo* onthielden, ende ons van tyd tot tyd, daar men legerden als anders, onophoudelyk konden ontruſten, ende afmatten; doch hadde echter in 't byzyn van de Heeren Prins *Maurits*, *Rhyngraaf*, ende *Kilpatrik* goedgevonden, dat men met de voorſchreeve benden, te zaamen naar de Grenzen van *Munſter* zoude trekken, en na gelegentheid van tyd, en geſteltheid van zaaken, dan wyders beſluiten, 't zy om verder in te trekken, ofte wel dezelve in bezettinge te brengen, zoo als men voor de dienſten der Landen beſt oordeelen zouden: en bevel gegeeven hebbende om op *Boekholt* te trekken, wierd het zelve door de ſchielyke een ſtarke Vorſt, die de Aarde zeer hart hadde gemaakt, belet; niet te min gaf *Grunsbergen* en andere huyzen zich den laaſten deezer aan haar Hoog Mog: over. Den Biſſchop dit verneemende, trok al zyn volk in bezetting, *Gorgas* leide hy in *Meppen*, den Graaf van *Efferen* in *Boekholt*, den Overſtens *Doucery* in *Borkum*, *Plurien* in *Borculo*, en *Poſt* in *Deutechom*, gelyk de Heer Cornelis de Witt, nevens de andere Heeren Gevolmagtigden, ten overſtaan van de Heere Prins van *Naſſauw*, hunne Benden insgelyks in de Steeden trokken, doch duurde niet lang, waar meede deeze Veldtocht voor dit Jaar eindigden.

1666.

Starke toeruſtinge ter Zee.

Haar Hoog Mog: de Heeren algemeene Staaten, narichtinge bekomen hebbende, dat de Engelſche een ſtarke Vloot toe-

toeruſten, om vroeg in 't voorjaar in Zee te ſteeken, belaſte een buitengewoon en machtig getal Oorlogſcheepen uit te haalen, om tegens half Maart, of het begin van April Zee te kiezen; welk in twee-en zeeventig zwaare Oorlog, en twaalf Fregat Scheepen zoude beſtaan: de eene helft van de twee-en-zeventig, zoude van zeſtig tot tachtig ſtukken Geſchut, en van drie tot vyf-hondert koppen voeren; d'andere helft van veertig tot zeſtig ſtukken, bemant met twee hondert tot drie-hondert koppen. De twaalf Fregats zouden van vier-en-twintig tot dertig, of vier-en-dartig ſtukken voeren, en bemant worden met hondert tot hondert-en-dertig koppen, nevens twintich ſtarke Brandeys, yder bemant met twintig koppen: Twaalf *Advys* Fregats met acht, tien en twaalf ſtukken Geſchut, yder bemant met twintig koppen: noch twaalf *Advys* Galjoots, en vier-en-twintig groote Galjoots tot navoering van Water, Bier, en andere Scheeps-behoeftens, by welke Vloot d'Ooſt-Indiſche Maatſchappy, volgens beding, met den Staat gemaakt, nog twintig Oorlog-ſcheepen moeſte voegen, waar van de Gevolmagtigden ter *Admiraliteit*, door bevel van haar Hoog Mog:, een overſlag gemaakt hadden; bevindende dat de voorſchreeve toeruſtinge, behalven de twintich Scheepen der Ooſt-Indiſche Maatſchappy, in twaalf Maanden, de ſomme van *Elf Millioenen, zes-honderd en achtenveertig-duizend zes-honderd en veertig Guldens*, zoude komen te koſten; waar uyt te zien is, wat zwaare laſten den Staat, en voornamentlyk *Holland*, die het meeſt hier in betaalen moet in deze tyd ter Zee, behalven die te Land, hadden te draagen: het geen voor de vreemdeling, overwegende de kleinheid des Lands, ongelooflyk te vooren moet komen. Daar en boven belaſten, haar Hoog Mog: een *Regiment* Zee bezoldelingen te werven, waar van den dapperen Heer *Willem Ioſeph van Gent*, Overſte *Lieutenant* over 't Waalſche *Regiment*, en Bevelhebber van *Hellevoetſluis*, tot Overſte wierd verkoozen. Zyn *Compagnie* zoude beſtaan in honderd-en-zeventig, en de andere yder in honderd-en twintich koppen: als ook den aanbouw van twaalf groote Scheepen, om in voorraad te houden.

1666.

Koſt in 12 Maanden 11648640 guldens.

Den Koning van Vrankryk ondertuſſchen het ongelyk van *En-* Vrankryk verklaart den Oorlog

1666. *Engeland* aan den Staat gedaan, niet langer konnende dulden, en ziende dat met zyn bemiddeling geſpot wierd, verklaarden den 26 January den Oorlog tegens Koning *Karel*. Haar Hoog Mog: verboden den 1 February het oeffenen der groote en kleine Viſſery, als ook het uytzylen van alle Coopvaardyſcheepen, die Ree zeilen voerden, en welke door 't Canaal, agter Engeland om, na 't ooſte en Noorweegen, ofte eenige andere Landen, Steeden en Plaatzen, over Zee, buyten *Duyns* werwaards het ook zoude mogen weezen, hunne weg zoude neemen; op verbeurte van Schip en goederen: het welk alles geſchieden om met het aanneemen der Matroozen ſpoediger voortgang te hebben.

tegens Engelant.

Verbod van de groote en kleyne Viſſery.

In de beginne van deze Veldtogt mompelde veel onkundige menſchen, in de Nederlanden, zeggende, dat men in 't Leger verzuymt had, *Boekholt* in te neemen, dewyl het die tyd twintich duyzend man ſterk was. Doch de Heer Cornelis de Witt, en de andere Heeren Gevolmagtigden dit gehoord hebbende, gaven kort voor hun vertrek na 's Gravenhagen, aan haar Hoog Mog: ſchriftelyke vergenoeging, als hebbende onder andere het ongeluk, dat de Franſche zich zoo woeſt en ongetemd aanſtelden, dat zy dezelve tot geen ſlaan konde krygen; wygerende in de Winter iets te onderneemen, en ſchoon aan den Franſchen Gezant verſcheide klagten, van haar Hoog Mog: daar over waaren gedaan, voeren zy echter in hunne ongeregeldheeden voort; het welk aan eenige Staatkundige deed gelooven, dat *du Pradel* zulk een laſt hadde, te meer, dewyl den Koning dit alles ſtilſwygend toeſtemde, waar door de Prins gezinde niet nalieten, uyt te ſtrojen, dat den Vrye Staat te grond zoude gaan, by aldien dezelve zich niet by tyds van een *Capitein Generaal* verzag, door dien de krygszaaken aan Staatkundigen vertrouwd wierden, welke ganſch geen kennis van dezelve oeffeningen hadden; dat men van een Muys gebeeten wierd, en zulks alleen voortquam, dat de Krygsbenden een doorlugtig Opperhoofd vereiſchten; dat de Oorlogszaaken, onder de Princen van *Oragnien*, zo gelukkig en aanzienlyk waren gegaan, dat men by gebrek van dien, altoos van zoodanig een wierd beſprongen, en

De Hr. Cornelis de Witt en de andere HeerenGevolmagtigden te Veld ſchryven aan haar Ho: Mog: wegens Boekholt.

en verongelykt die men in voorigen tyden als niet geacht hadde, en met een quaat gezigt konde dwingen, ende t'onderhouden. Dit wierd alleen van de leeken niet uitgeſtrooid, maar de *Predikanten* zelfs voerde diergelyke taal op de ſtoel; ook waren, als meermaale gezegt heb, de andere Provintien daar toe geneegen. Zelfs ſprak men dat reeds *veertien Leeden* beſlooten hadden, gemelde bedieninge, aan den Jongen Prins op te dragen, daar en boven bleek noch in de gevolge, dat *Engeland* daar onder deed werken, door de geleegentheid en handel, die door den Ritmeeſter *Buat* met oogluyking wierd gehouden. En den Biſſchop, deed, waar hy het aan de Staatze konde doen hooren, overal *Wilhelmus van Naſſouwe*, door zyne Trompetters blaaſen, om insgelyks oneenigheid, zoo onder de krygsknegten als het volk, alhier te voeden. Niet tegenſtaande dit alles wierd beſlooten, van uit yder *Provintie* wederom een Gevolmagtigde te Veld te zenden, gelyk voor deezen geſchied was. 1666.

Na dat den Staat een nader Verbond, met den Keurvorſt van Brandenburg, door de bewerking van de Heer JOHAN DE WITT, en andere Heeren, daar in Gevolmagtigd, den 16 February geſlooten had, ſchreef zyn Keurvorſtelyke Doorluchtigheid een brief aan haar Hoog Mog:, welke hy den tienden Maart door de Heeren *Blaspeil* en *Copes* deed inleeveren; met uitdrukkelyk verzoek, van zyn Neef den Heere Prince van *Oragnien*, te willé aanſtellen, in de hooge Krygsbedieningen van zyne Doorlugtige Voorouders, het geen eenige *Provintien* wel goed oordeelden, maar by de vrye Staatsgezinde van *Holland*, wierd het zeer onſmakelyk gevonden, niet willende dat men haar van buyten iets zoude opdringen, dat binnen de Provintien afgedaan moeſte worden. Waar na de *Provintie* van *Gelderland* den een-en-dertigſten May, de noodzaakelykheid voordroeg, om de Jongen Prins (nu by na zestien Jaaren) tot *Capitein* en *Admiraal Generaal*, of ten minſten *Generaal* over de Ruytery aan te ſtellen, als meede om in de *Raad van Staate* te doen verſcheinen, en daar zittinge te neemen, om van Jongs af de gronde van de Regeering te leeren verſtaan; die van *Zeeland*, droegen omtrent ter zelver tyd ook dier-

De Heer Johan de Witt bewerkt een nader verbond met Brandenburg.

Gelderland ſteld voor om de Prins Capitein en Admiraal Generaal te maken.

1666. diergelyke voor, schoon zy de Prins zyn recht van *Premier Noble* noch niet gegeeven hadden. *Holland*, waar mede de Heeren Gevolmagtigden der gemelde *Provintien* beraadslaagd hadden, volharde in haar gewoonte, en oordeelden, dat de hooge bedieningen niet voor altoos moeste zyn, maar met yder Veldtocht, ofte verrigting behoorden te eindigen; dat ook *Zeeland* met haar beslooten had, de hooge bedieningen niet te vergeeven, voor dat de Prins de ouderdom van achtien Jaaren zoude bereiken. Doch de slaafsgezinde riepen gestadig *om den Prins*, als ook de geene die haar reekeninge niet vonden, by een Vrye Staats Regeering, en de *Predicanten* waaren ongeduldig, dat zy volgens hunne eigene eerste *Reformatie*, zich van al het gezag der Staatszaaken ontblooten moesten. Zynde hen niet overgebleeven, als het *Jus Seditiose concionandi*: 't welk altoos aangenaam by het gemeen is, en alle die na verandering haaken, en *Holland* noch niet vergeeten zynde, 't geen haar van de Prins in de Jaaren 1618 en 1650 overgekomen was, oordeelde het geen tyd te zyn, daar over te handelen, door dien men met de Koning van *Engeland*, zoo naauwen bloedverwant van de Prins, zulk een hardnekkigen Oorlog hadde. *Zeeland* hier eenigzints over gebelgt zynde, betwisten *Holland* wederom de voogdy, en wilde ook haar deel daar in hebbe. Op welk voorstel een voornaam Lid van de Vergadering in de algemeene Staaten al lachende zyde, *Holland meend van de Prins een Kind van Staat te maken: maar ik zie dat zy zelf eerlang een Kind van de Prins zal zyn.* En wierd by de laastgemelde *Provintie* beslooten, aan *Zeeland* geen ander antwoord als van uitstel te geeven. Hier nevens quamen de Heeren *Iacob van Coevorden* tot *Stuirwolde*, en *Iohan Schrik* Burgermeester tot *Deventer*, welke ook in geschrift deeden verzoeken, dat de hooge Krygsbedieninge, aan den Prins voor zyn leeven lang mochte gegeeven worden, en niet voor een Veldtocht; of dat men hem ten minste het *Generaalschap* van de Ruytery opdragen zouden, en plaats in de *Raad van Staate* vergunnen. Waar op de Ridderschap en Steeden, de *Gecommitteerden* ter *Generaliteit* hebben Gevolmagtigd, om ter Vergadering van haar Hoog Mog: het daar toe mede te helpen beste-

Aanmerkelyk antwoord omtrent de Prins.

Deventers verzoek voor de Prins tot de hooge Krygsbedieningen.

Besluit van haar Hoog Mog: daar op.

ſtieren, om veel ongemakken daar uit ſpruitende, voor te komen, en dat onvermindert het beſluit, in de Jaare zeſtienhondert ſeſtig genomen. Ook wierd ten dien einde van de Princeſſe, aan haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staaten van Holland, een verzoek ſchrift ingelevert, welke haar Ed: Groot Mog: als vooren, zonder daar van te willen roeren, beantwoorden; doch zyde, dat zy het oog op de perzoon van de Heer van *Gent* hadden laaten gaan, om die als *Gouverneur* zyn Hoogheid toe te voegen. Haar Ed: Groot Mog: verkoozen daar en boven, de Heeren van *Naaldwyk*, Oud Burgermeeſter tot *Dordregt*, en *Gillis Valkenier*, Regeerend Burgermeeſter der Stad *Amſterdam*, in de plaats van de twee overleedene opzienders, of voogden des Prins, om het zelve bewind, nevens de Heeren van *Noordwijk*, *Foreeſt* en de Raad *Penſionaris* Johan de Witt, met alle naarſtigheid te bekleeden, en waar te neemen. 1666.

De Heeren Naaldwyk en Valkenier aangeſtelt tot nieuwe voogden over de Prins.

De Heer Raad *Penſionaris* bragt ter Vergadering het antwoord in, dat hy mondeling van haar Hoogheyt des Princen Grootmoeder ontfangen had, op de laaſte brief van haar Ed: Groot Mog: van den dertienden April, bedankende met alle bedenkelyke beleeftheid de Heeren Staaten van Holland, voor de goede yver, en het voorſtel omtrent de perzoon van den Heere *van Gent*, tot *Gouverneur* over de gemelden Prins, verzoekende dat haar Ed: Groot Mog: die verkiezing voor goet geliefde te houden, oordeelende dat men geen bequamer Heer hier toe zoude vinden, het geen de voornoemde Heeren Staaten van Holland haar Hoogheid inwilligden; dat zy ook veel verplichting voor de zorg en genegentheid had, die haar Ed: Groot Mog: omtrent het aanſtellen van de twee Heeren voogden, geliefden te gebruyken, enz. Nevens de Heer *van Gent*, die in de plaats van de Heer van *Zuyleſtyn* verkoozen was, wierden noch de onderſtaande zyn Hoogheid toegevoegt, in plaats van de Heeren Johan *Boereel* en *Bromley*.

De Hr. Raad Penſionaris de Witt doet verſlag aan haar Ed: Groot Mog: wegens de Princeſſe Douariere.

1666.

Extract uyt de Notulen, van het verhandelde by de Gedeputeerden, van de Staaten van Holland, en Weſt-Vrieſland, tot de onderregting en inſtitutie van de Heere Prince van Oragnien.

den 5 Mey 1666.

IS naar voorgaande meenigvuldige overweegingen, en ingenoome berigt van de Heere van Gent, Gouverneur van de Prins van Oragnien, met toeſtemming en goedkeure, van de Vrouwe Princeſſe Douariere, by haar Ed: Groot Mog:, aangeſteld tot Edelman van de Kamer zijner Hoogheid, Jonkheer Philips zoete de Laake, van Villers Heere van Zevender; Hofmeeſter Jor: Jan de Bye, Heere van Albrants-waart; ende tot Stalmeeſter, Jor: Hendrik van Naſſauw, Heere van Ouwerkerk, waar toe mits dien, voor henluiden yder in 't byzonder, de daar toebehoorende beveelen uitgedeeld zullen worden.

Accordeert met de voorſz. Notulen: ende was deezen onderteekent

JOHAN DE WITT.

IS naar voorgaande overweeginge, ende naar het ingenoome berigt van de Vrouwe, Princeſſe Douariere van Oragnien, noopende het uitgeſprookene en waargenomene omtrent de rang, tuſſchen drie Officieren van 't Hof, ende by den perzoon van de Heere Prince van Oragnie, met toeſtemming en goetdunken van haare Hoogheid verſtaan, ende beſlooten dat het voorſchreeve gebruyk ook gelykvormig voortaan zal weezen, onder de gemelde Officieren, te weeten, den Edelman van de Kamer, de eerſte in ordre, de Hofmeeſter de tweede, en de Stalmeeſter de derde; ende dat dienvolgende, de perzoonen tot de voorſchreeve bedieninge aan te ſtellen, haar daar naar zullen hebben te gedragen.

Accordeert met de voorſchreeve Notulen: ende was onderteekent

JOHAN DE WITT.

Nimmer heeft *Zeeland* ſtarker gedrongen, op het bevorderen van den Jongen Prins, als dit Jaar, leverende by na yder week hunne voorneemens, aan haar Ed: Groot Mog: over, om die

in

in hun belang te trekken, die alleen de diergekogte vryheid, met alle magt beſchermden; welke ſtukken hier wel by zoude brengen, maar zynde 't omſtandig en meeſt alle van een Inhoud, zo hebbe gedagt den leezer te vergenoegen, met alleen den korten inhoud aan te haalen, dewyl dezelve aan myn onderneeming genoegzaam kan volſtrekken. En dewyl de Heer CORNELIS in de Munſterſche Oorlog zich te Veld, zo dapper heeft gedragen, en de Heer Raad Penſionaris JOHAN DE WITT, in s'Gravenhagen en elders onvermoeit gewerkt, om de Vrede die ons zoo noodzakelyk was, te bewerken, dunkt my zeer nodig dezelve hier onder te voegen. 1666.

De Raad Penſionaris Johan de Witt bewerkt de Munſterſche Vrede.

Tractaat van Vrede, tuſſchen de Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Naderlanden: Ende den Heere Biſſchop van Munſter, Geſlooten ende onderteekent tot Cleve, den 19. April, Anno 1666.

I. DAar zy een eeuwige en vaſte Vrede tuſſchen de Hooge ende Mogende Heeren Staaten van de Vereenigde Nederlanden, ende den zeer eerwaardige ende Hooge Heere Biſſchop ende Vorſt van Munſter, welke zoo ernſtelyk zal gehouden worden, dat zy malkanders voordeel zullen na tragten, en allerley goede officien van beleeftheyt en Nabuurſchap preſteeren.

II. Daar zy een Amneſtie van het geene van beyde zyden gedaan is geweeſt, en een eeuwige vergeetentheyt daar van, zoo dat ter oorzaake oft pretext van die dingen, d'een d'ander voortaan geenerley hoſtiliteyt, moleſtie of beletzel aan doe, of yets attenteere of doen attenteere tot prejudice van d'ander: Dat deze Amneſtie algemeen zy, ten reſpecte van die geenen welke d'een of d'andre partye aan-gehangen hebben, uyt-genomen die geenen welke van Verraat ſchuldig zyn, zoo nochtans dat haar een weg van Recht aan beyde zyden open blyve, en dat de Goederen voor de Vrouwen, Kinderen en Erfgenamen behouden blyven: En zal de H. Biſſchop aan niemand van zyne Onderzaaten, ter oorzaake en occaſie van deezen Oorlog, weygeren de inveſtiture welke dependeert zoo wel aan 't Bisdom van Munſter, als aan de Abdye van Corve, nog die trekken tot andere pretenſien of queſtien, noch die uyt-ſtellen: Het welke reciprokelyk aan de zyde van de Heeren Staaten in diergelyke zaaken geobſerveert zal worden.

III. Voorts zal de H. Biſſchop van Munſter terſtont, wanneer de Vrede gemaakt is, aan de H. Staaten Generaal van de Vereenigde Ne-

1666. derlanden reſtitueeren alle de Plaatzen, geene uyt-gezondert, die hy geduurende deezen Oorlog geoccupeert heeft, en die van de zelfde ter tyd van de concluſie ſullen gevonden worden in zyne macht te zyn; ende zal die alle overgeven in de zelfde ſtaat alsſe zullen zyn op de tyd van de reſtitutie, ſpecialyk ook 't Kaſteel en 't Dorp Borculo: Ende zal daar-en-boven belooven, dat hy geduurende deze Negotiatie, en van den leſten dag van de Maant Martius af, neerſtig verzorgen zal, dat ondertuſſchen in de voorſz. geoccupeerde Plaatſen, door zyn bedryf ofte bevel yetwes arger gemaakt worde, of dat van zyne Onderzaaten yets meer, 't zy om de Huyzen te rantſoeneeren, of op pretext van andre laſten des Kryg, of op wat naam het zoude mogen zyn, geeyſcht ofte af-gedrongen zal worden, maar zal ter contrarie op allerley wyze verzorgen datze geconſerveert worden in die ſtaat, waar in zy op de voorſz. dag geweeſt zyn: En indiender ondertuſſchen yets contrarie, of eenige ſchade die Plaatzen aangedaan is, zal hy ter goeder trouwe die vergoeden, en in die voorige ſtaat op zyne koſten herſtellen; en zy tot dien eynde aan beide zyden vry, eenige Commiſſariſſen, zooſe begeeren, met ten eerſten na de voorſz. Plaatzen te zenden, die procureeren zullen, dat niemant yets tegen het inhout van dit Articul attenteere.

IV. Hy zal daar-en-boven procureeren, dat alle de Soldaten die in de voorſz. Plaatzen gevonden zullen worden, daar uyt, en generalyk uyt alle de Landen van de H. Staaten Generaal gevoert zullen worden, dog de H. Staaten Generaal beloven, datze door hare Landen vryelyk zullen mogen paſſeeren, indien het van noode is, nochtans zoo, datze door de kortſte en gemakkelykſte weg als zal konnen geſchieden (welke zy zullen voorſchryven, en tot dien eynde een Commiſſaris laten mede gaan) na 't Munſterze Lant paſſeeren, en datze geen Buyt of geplonderde Goederen mede dragen, noch eenig gewelt of ſchade de Inwoonderen in dat doorpaſſeeren aan doen.

V. De H. Staaten Generaal beloven insgelyk ter goeder trouwe, dat zy geen actie van hoſtiliteyt tegen de H. Biſſchop ofte zyn Bisdom, van den 24. April af, zullen committeeren, en indien der yets contrarie gedaan zy, datze zulkx ter goeder trouwe zullen vergoeden.

VI. De Staaten Generaal zullen haar Leger, en alle hare Soldaaten, die doen ter tyd aldaar in aantocht of in Garniſoen gevonden worden, uyt de Landen van de H. Biſſchop afvoeren, en zal haar op de zelfde wyze doorgang verleent worden, zoo het van noode is; zullen de Inwoonders in dat paſſeeren geen gewelt noch ſchade aandoen, nog eenig Buyt of geplondert goet, na de voorſz. dag genoomen, mede draagen: En alzoo van beyde zyden contributien aan gezeyt zyn, om zekere ſommen voor de verzekertheyt van de Perſoonen en van de Plaatzen, alle maanden ofte weeken te betaalen, volgens de manier en regel die met de Commiſſariſſen van de Vlekken of Dorpen, of eenige andere, veraccordeert is, zullen die niet langer als tot den laatſten dag van deeze

maand

maand April betaald worden : De gevangens van deesen Oorlog , van wat conditie die zouden mogen zyn , zullen meede van beyde zyden, zonder rantsoen te betaalen , vry gelaten worden , betalende alleen de schulden dieze wettelyk in de gevangenisse gemaakt hebben : En zal voortaan niet afgedrongen worden 't geene de voorsz. Gevangens ofte ook geduurende deezen Oorlog van de Inwoonders van d'een of d'andere zyde geextorqueert, en wel belooft is geweest, maar op den voorsz. 24. dach niet gepresteert zal zyn. 1666.

VII. Het is Verdragen dat de H. Bisschop zyn Leger terstont na't uitwisselen van de Ratificatien van dit Tractaat, zal afdanken, behoudende alleen van zyn Soldaaten zoo veel als noodig is tot vastigheyt van zyn Garnisoenen , en tot versterkinge van zyn Provintie ; 't welk gelyk de Heeren Mediateurs en de H. Bisschop zelfs , oordeelen te konnen geschieden met 3000. mannen , zoo belooft hy , dat hy boven dat getal niet zal gaan, en dat hy na deezen geen nieuwe Soldaaten zal doen werven, ten zy de nootzakelykheyt en de verzeekertheyt van 't Ryk en van de Kreytzen , of ook de Verbonden tegen dit Tractaat niet strydende, dat zouden vereysschen ; en dat niet anders als volgens de Constitutien van 't Ryk, het Instrument van Vrede, en de Regten der Vorsten, door welke de Heeren Staaten niet begeeren dat door dit yets gederogeert zal worden.

VIII. De Heere Bisschop zal mede renuncieeren alle ende bezondere Verbonden welke stryden tegens deze Vrede, ende zal nimmermeer zig verbinden met andre Princen ofte Groote Heeren , ende zal haare Republyk nimmermeer Oorlog aan doen.

Gelyk mede tot reciproque verzeekering van de H. Bisschop , de H. Staaten Generaal zullen verklaren, gelyk zy verklaaren door deze tegenwoordige, datze na deezen zich aan geen Alliantien zullen verobligeeren, welke tegen deze Vrede stryden, of die het wit en de effecten van die eenigzints zouden mogen verhinderen : Sy belooven ook ter goeder trouwe, dat wanneer de Negotiatie van dit Tractaat geeyndigt zal zyn, zy niets vyandlykx op eenigerley pretext , met gewelt of met wapenen, tegen de Persoon van de Hr. Bisschop , of tegen de Landen van 't Bisdom van Munster zullen attenteeren, en dat zy nimmermeer zich zullen verbinden met andre Princen of groote Heeren tegen de zelve of zyn Bisdom.

X. De Geallieerde Vrinden van beyde zyden zullen in dit Tractaat meede begreepen zyn, ende met namen van de zyde der H. Staaten Generaal, de zeer Doorl. en Magtige Prins en H. Fredericus de III. Koning van Denemarken , Noorwegen , van de Gotthen en Vandalen, &c., de zeer Doorl. en Hooge Vorst en Hr. Georgius Wilhelmus, Hertog van Brunswyk en Lunenburg : De zeer Doorl. ende Hooge Vorst en Hr. de H. Ernestus Augustus, Bisschop van Osnabrugge, Hertog van Brunswyk en Lunenburg : De zeer Doorl. en Hooge Heer de H. Chri-

1666. ſtianus Albertus, Erfgenaam van Noorweegen, Hertog van Sleswyk, Holſatien, &c. : De Doorl. Graaf en Heer, de H. Antonius Guntherus, Graaf van Oldenburg : Met alle haare Ryken, Hertogdommen, Graafſchappen, Heerlykheeden, Lantſchappen en Landen, dieſe nu bezitten, of na deezen zullen bezitten, mitsgaders met haare Inwoonders en Onderzaaten : Ende van de zyde van de H. Biſſchop van Munſter, zyn Keyzerl. Majeſt. en 't Roomſe Ryk, en de Geconfedereerden aan den Ryn, of die van haar of van andre Vrinden hebben begeert ingeſlooten te worden, en die binnen 2. of 3. maanden zullen verklaren te begeeren ingeſlooten te worden, met alle hare Ryken, Hertogdommen, Graafſchappen, Heerlykheeden, Lantſchappyen ende Landen, die zy nu bezitten, of na deezen zullen bezitten, mitsgaders met hare Inwoonders en Onderzaaten. Insgelyk zullen ingeſlooten worden de Generaals en Overſten van de Militie, met namen, de Doorl. Graaf en Heer, de H. Georgius Fredericus, Graaf van Waldek, &c., met zyne Graafſchappen ende Landen, en dat met zoodanig effect, datze alles daar in begreepen, abſolutelyk zullen bezitten, op de zelfde wyze en met gelyk regt als de principale partyen, nochtans zoo, dat indien onder de voorſz. partyen, haare Geconfedereerden endie hier in begreepen zyn, eenige queſtie of controverſie nu zy, of na deezen zoude mogen ſpruyten, de zelfde van beyde zyden niet anders als door vriendelyke weege, of volgens 't Regt en de Conſtitutien van 't Ryk zonder weg van feytelykheyt of van Wapenen gedetermineert zullen worden.

XI. Wat aangaat de Heerlykheyt van Borculo, begeeren de H. Staaren Generaal niet, dat ten regarde van 't Recht of van de directe Dominie of Titel door dit Tractaat yets zal verandert worden, maar blyft dit Recht in die ſtaat waar in 't geweeſt is voor deezen Oorlog, maar de voorſz. H. Biſſchop renuncieert 't Recht van Superioriteyt in de voorſz. Heerlykheyt van Borculo, met haare dependentien, met het conſent van 't Capittel, nochtans zoo, dat deze renunciatie niet en prejudiciere het Recht des Ryks, maar dat zal in alles in zyn geheel blyven, 't welko nochtans tuſſchen de Keyzer en de Heeren Staaten niet anders als door vriendelyke wech, of door eenig ander middel, zoo als van beyde zyden goet zal gevonden worden, gedecideert zal worden.

XII. Voorts renuncieeren de Heeren Staaten Generaal, ende den Hr. Biſſchop, ook met conſent van het voorſz. Capittel van Munſter, ter goeder trouwe, allerley pretenſien, hoedaanig die zyn, ofte konnen zyn; zoo datze door dit tegenwoordige Tractaat voor uytgewiſcht gehouden worden.

XIII. De H. Biſſchop of zyne Succeſſeurs zullen na deezen noch door haar zelven, noch door haare geincorporeerde en Onderzaaten, om wat pretext of om wat oorzaake het zoude mogen zyn, zich moeyen met eenige zaken die de H. Staaten Generaal van de Vereenigde Nederlanden aan gaan, noch na deezen eenige Arreſten, Repreſalien tegen haar de-

decerneren, of executien van geweezen zaken verhinderen: En indien eenige controversien (buiten-hoope) tot eenige tyd komen te ryzen tusschen de voorsz. H. Staten Generaal en de H. Bisschop, of zyne Successeurs, zullen die door geen andere als door een vriendelyke weg, uit kracht van de Guarantie over dit Tractaat gepresteert, bygeleid worden: Maar de questien van particuliere Personen zullen altoos geremitteerd worden aan de competente Rechter: Maar op pretext en oorzaake van dien, of van eenigerlei andere, zal hy nimmermeer yets attenteeren tegen de H: Staten Generaal of haare geincorporeerde ofte Onderzaaten, met Wapenen, geweld, ofte feitelykheid zelfs: Het zelfde belooven de H: Staten Generaal van de Vereenigde Nederlanden ook voor haar, en voor alle haare geincorporeerden: tot welken einde yder verdragende partye gehouden zal zyn, gelyk zy by deeze tegenwoordige zich verbint ende verobligeert te maken, dat yeder partye, die in Proces geraken, zonder uitstel ende eenig aanzien van Persoonen, Justitie geadministreert worden. 1666.

XIV. Tot meerder voorzorge en verzeekerdheid van de voorsz. dingen, beloven den Roomsen Keyzer, den Allerchristel. Koning, de Keurvorsten van Ments, Keulen, en Brandenburg, den Bisschop van Paderborn, de Paltsgraaf aan den Ryn, Nieuburg, Augustus en Johannes Fredricus, Hertogen van Brunswyk ende Lunenburg, tot datter meer daar toe verzocht worden, een Guarantie over dit Tractaat, en over alle ende yder van de Artykelen derzelfde, uit kracht van een speciaal instrument daar over gemaakt: Zo dat indien d'een of d'ander partye niet voldaan zal hebben deze Vrede, of de Articulen daar van, of tot eenigen tyd tegen eenig hoofdstuk gecommitteerd zal hebben, zy verobligeert willen zyn, dat zy de zelve niet alleen door interventie van haare authoriteiten en digniteiten, maar ook met alle arbeid en genoegzaame middelen dwingen zullen tot volbrengen en te houden de dingen die veraccordeert zyn,

XV. Item is over een gekomen, en het heeft beide zyden behaagt, dat 'et tegenwoordige Tractaat en alle de dingen daar in begrepen en beslooten, van de voorsz. H: Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, ende van de voorsz. H: Bisschop ende Vorst, als mede van 't Kapittel van Munster door open Brieven van beide zyden verzien met 'et Groot Zegel, op behoorlyke en autentyke forme binnen 15 dagen naastkomende, of eerder, zoo het kan geschieden, zullen werden geconfirmeert en geratificeert, en dat onderlinge Instrumentzn binnen de voorsz. tyt zullen wederzyds uitgewisseld worden; en zal tot dien einde die geenen welke die uitwisselinge zullen doen, vry geleide gegeven worden; welke door deeze tegenwoordige gehouden zal worden voor verleent, en zullen de Zoldaten van den dag van de uitwisseling af gelicentieert worden, gelyk in 't 7. Articul verdragen is, en van de licentieringe zal niet opgehouden worden, tot datze volbracht zyn, welke zonder eenig interval en binnen 15 dagen, te reekenen van de voorsz. dach af geeyndigt:

1666 digt moet zyn : Ende zal dit Tractaat terſtont na de uytwiſſelinge van de Inſtrumenten op de gewoonelyke forme en Plaatzen gepubliceert worden.

Deeze Vreede gaf groote vergenoeging aan alle Ingezetenen van den Staat, waar over de kwaadmeenende de mond geſtopt wierd, en genootzaakt waaren de Heeren DE WITT en voornamentlyk den *Raad Penſionaris* als 't grootſte werkmiddel, volmondig te pryzen ; doch den Koning van *Engeland* dit ter ooren komende, wilden 't niet gelooven, voor dat zyn Majeſteit met geloofwaardige bewyzen overtuigd wierd. Yeder Staat-kundige ſtond aan 't Hof om 't meeſt verwonderd, beſchuldigende den Biſſchop met meinedigheid en bedrog, dewyl hy noch korts te vooren van den Koning 3 Tonnen Schats onfangen had, en daar-en-boven gereed ſtond om hem een groot getal Krygsknechten tot verderf van den Staat toe te zenden. Doch den Hemel heeft zulks niet gewilt, wel weetende dat dit land genoeg te lyden had met een Oorlog, het door de Engelſche zoonrechtveerdig aangedaan, en die den Staat zulke onbegrypelyke ſomme gelds kwam te koſten. Voor welkers dankzegging haar Hoog Mog: beſlooten een Vaſt- en Bededag uit te ſchryven, tegens de eerſte Woensdag in de volgende Maand van Juny.

Den Raad Penſionaris de Witt wert wederom Gevolmagtigd naar Texel.

Den *Raad Penſionaris* ondertuſſchen in zyn gewoonlyke beezigheeden voortvaarende, wierd op den ſeven-en-twintigſten Mey (door de klachten die de Heeren gevolmachtigde daar zynde, dagelyks te kennen gaven, wegens de overlaſt die zy van de Schippers hadden, omtrent de Vry-gelybrieven ; als ook dat door ſes Engelſche Fregatten zeven Nederlandſche Koopvaardy-ſcheepen voor de Wal genomen waaren) by haar Hoog Mog: nevens de Heeren *Huygens*, *van der Hoolk* en *Gerlatius* gevolmachtigd, met verzoek, om naar Texel te zeilen, en aldaar nevens de Heeren *Witzen*, *van Vrybergen*, *Kan* en de *Schriek:* haar Hoog Mog: Gevolmachtigde, tegenwoordig daar zynde, alle nodige beveelen te geeven, van 's Lands Vloot op het ſpoedigſte uit te preſſen, mitsgaders alles wat het bewind van de zelve in 't geheel ofte ten deele zoude mogen

gen aangaan, met den gevolgen en de aankleeven van dien, zonder ruggeſpraak daar over te houden, ofte daar van aan haar Hoog Mog: nader berigt te doen, ofte over te ſchryven. Aldus vertrok zyn Ed: des anderen daags, en quam den negen-en-twintigſten in *Texel* by de andere Heeren Gevolmagtigden, alwaar hy onophoudelyk arbeiden met de beveelens te geeven, om de Vloot in Zee te brengen, welke reeds den eerſten Juny gereed zynde en hebbende een voordeelige Wind, buiten gaats zylden. Het geen zulk een goede achtervolging had, dat den Lt. *Admiraal de Ruyter* met de Scheepen van de *Maaze* en van *Amſterdam*, ten getale van omtrent vyftig, tegens den avond in Zee geraakten; die haar gelukkiglyk met de Scheepen van *Zeeland* te zaamen vervoegden, welke door de *Noord-Hollandſche* en *Vrieſche* kort daar aan gevolgt wierden. De Vloot dus ſpoedig uitgepreſt zynde, bezorgde zyn Ed: aldaar de nodige beveelens, en vertrok wederom naar *'s Gravenhagen*; alwaar hy op den negenden van Juny, nevens de andere Heeren Gevolmagtigden, in *Texel*, (de Heer *Witſen* daar niet tegenwoordig zynde) ter Vergadering van haar Hoog Mog:, uit krachte van hunne bevelens, zoo van de Vloot als wegens de by een komſt met de Heer *d'Eſtrades* gehouden, verſlag deed. Waar op overwogen zynde, hebben haar Hoog Mog: zyn Ed: nevens de andere Heeren Gevolmachtigden bedankt, zo over de Wakkerheid en de goede uitvoering by hem en de andere Heeren Gevolmagtigden in 't geene voorſchreeven is, gebruykt ende bygebracht, met verder verzoek dat zyn Ed: nevens de andere Heeren, de *Geheyme Raadsplegingen der Zee-zaaken* met alle de aankleven van dien, ook zoo veel des noods zynde het beſte van den Lande te bevorderen, omme uyt krachten van het voorſchreeve haar Hoog Mog: voorgaande beſluyt, als noch, by achtervolging op inkomende Brieven, Vragen, en de bedenkingen van 't Opperhoofd over de voorſchreeve Vloot, of by andere voorvallen, raakende dezelve nootwendigheeden, zoodanig nader te beſchikken, ende daar over al zulke verdere beveelens af te zenden, ook met den gemelden Heer Gezant *d'Eſtrades* ten dien einde zodanige nader onderdelingen te houden, als zyn Ed: nevens de andere Heeren Gevol-

1665.

Komt weder in 's Gravenhagen.

Wort van haar Hoog Mog: bedankt.

1666. volmagtigde tot wel zyn van de Ingezeetenen zoude bevinden te behooren.

Zyn Ed: krygt een Brief uit de Vloot wegens het Haan.

Den 13 Juny zynde Pinxſter dag ontfong de Heer Raad *Penſionaris* DE WITT een Brief uyt de Vloot, van Kapitein *Jacob Adriaanze Swart*. Van inhoud dat de Vloot Vrydags te vooren, den 11 dier Maand ten Anker leggende, na giſſing omtrent negen Mylen van 't *Noord-Voorland*, Noord-Ooſt; de Engelſche Vloot omtrent 60 zylen ſterk, na de middag op de onze was afgekomen; het Volk hunne Ankers kappende hielden met hen Schut gevaarte tot tegens den Avond, als wanneer hy *Kapitein Swart* een Engelſch Schip met drie en veertich ſtukken Geſchut aan Boord klampte, en vermeeſterde; dat Kapitein *Hendrik Adriaanze* de *Vice-Admiraal* van de *Witte Vlag* met zeventig ſtukken, en Kapitein *Willem van der Zaan* weinig tyd daar na het Schip de *Seeven Wolden*, voerende vier en vyftig ſtukken, by de *Engelſche* het voorgaande Jaar genomen, over wonnen had; dat de overgebleevene *Engelſche* dit ziende des avonds de vlucht namen by de Wind van de Onze overwendende, en zetten alle Zylen by, om zich te verhaaſten. Waar op den avond viel, en zy vorders niet konde zien, uitruſtten; dat *Swart* zyn Schip en prys gevaar liepen te zinken, door de ſchooten die dezelve onder water gekregen hadden; dat de laaſt gemelde, wanneer *Swart* hem aan Boord klampten, zyn groote Maſt, en bezaans Maſt buyten Boord was gevallen, welke hy met een touw achter aan vaſt maakende in de Vloot ſleepten; dat de *Engelſche* des anderen daags 's morgens zoo verre te loefwaart af waaren, dat men hen qualyk konde zien, dat hy zich zo verre in noot bevond, hebbende het grootſte gedeelte des nacht gedreeven, en ondertuſſchen zyn Schip en de Prys verſtellende, niet voor omtrent de klokke negen uuren in de Vloot konde komen; dat hy daarom beſloot met den *Kapitein Hendrik Adriaanze* welker Prys ook de Fokke-maſt af was hunne ſchadeloose Pryzen in 't Vaderland op te brengen, of anders zouden die hebben verlooren gegaan, door dien zy haar zelf, zonder maſten niet konden helpen; en dat hy daags te vooren van 's morgens tot 's namiddags ten vier uuren had

hoo-

hooren ſchieten; zynde dat alles het geen hem van de Vloot bekend was. Daar nevens noch berichtende dat zyn groote maſt byna half door geſchooten, en zyn Wand zeer reddeloos was. Bezig zynde met dit alles te helpen, en dat hy vier dooden en feſtien gewonden bekomen had; niet twyfelende, zoo als het zich liet aan zien, of zy zouden over de *Engelſche* Zegepraalen, door dien zy de moed ſcheenen verlooren te hebben. 1666.

Groote Overwinning op de Engelſchen.

Den Lt. *Admiraal de Ruyter*, en de *Vice Admiraal de Liefde* ſchreeven ook (doch een weinig verſchillende) wegens dit Gevecht, en de groote overwinning, die zy op de Engelſche bekomen hadden. Op deeze tydingen vonden haar Hoog Mog: geraaden om de Heeren Raad *Penſionaris* DE WITT, nevens de Heeren van *Vrybergen*, van der *Hoolk* en de *Cau* te verzoeken, van zich ten ſpoedigſten naar *Vliſſingen*, enz. te begeeven, om de Schcepen, aldaar invallende, waar te neemen, ende alle noodige beveelen in 't werk te ſtellen; van waar zyn Ed: nevens de genoemde Heeren Gevolmachtigden, een brief op den negentiende Juny aan haar Hoog Mog: ſchreeven; behelzende, dat haar Ed: genootzaakt waren verſcheide Vaartuygen, zo wel van Onzydige als Ingezeetenen deezer landen in te huuren, omme van tyd tot tyd nette kondſchap van des Vyands macht ende bedryf te mogen bekomen, verzoekende derhalven, alzoo de voorſchreeve Vaartuygen by hen, boven de gewoone laſten zoude moeten werden betaalt, dat ten hunne behoeven, door den Raad van Staaten bevel mogt werden gegeeven, omme ten ſpoedigſten twee duizend guldens over te zenden, het welk aanſtonds geſchieden. Den ſeventiende was zyn Ed: tot *Middelburg*, alwaar hy door de Staaten van *Zeeland*, nevens den Heer Lt. *Admiraal de Ruyter* en andere Opperhoofden der Vloot, die twee dagen te vooren aangekomen waaren, ter middagmaal onthaald wierd, zeilende na den Eeten met den genoemden Heer de *Ruyter* naar 's Lands Vloote in de *Wielinge*, om alle noodzaakelykheden te bezorgen. Daar vond hy yeder het bezigſt om Stengen, Reen en Maſten te regten, of te Wangen, na vereiſch van zaaken, lekken te ſtoppen, Zeilen aan te ſlaan, en alles

Zyn Ed: de Raad Penſionaris de Witt word gevolmagtigd van haar Hoog Mog: na Vliſſingen enz.

Schryft van daar aan haar Hoog: Mog.

Komt tot Middelburg.

Zeylt met de Lt. Admiraal naar de Vloot in de Wielinge.

1666. klaar te maken om weder Zee te kiezen. Hier heeft den Raad *Penſionaris*, geduurende zyn verblyf in de Vloot, zeer naauwkeurig onderzogt, hoe 't zich alles van dag tot dag in 't Gevegt had toegedragen, daar over hoorende en ondervragende de Bevelhebbers der Vloote. Uit hunne vertellingen ſtelden hy een Verhaal van de Slag op, 't welk daar na ter Vergadering van haar Hoog Mogende wierd geleezen, en door hun bevel in druk uitgegeven, om dat zo menige Brief als men ontfong, verſcheide was, en de Engelſche hier over zo wel als wy, vreugde vuuren ontſtaken. Dit Verhaal wierd ten uitterſte gepreezen, met groot oordeel en naar de rechte waarheid geſchreven; waar van Brand zelfs getuygt in 't Leeven van de Ruyter, pag. 498. *Dat hy zich van geen andere vertellinge ofte ſchrifte, in zijn beſchryving dier Macht, als van deeze heeft bediendt.* En om dat zyn Ed: daar zo veel Lof door heeft behaald, en op de tong van een yeder noch hedendaags is, en als een van zyn eigen werke zynde, hebbe ik goet gedacht, ſchoon wat lang, om de nuttigheid die daar uit is te trekken, hier by te voegen.

Naauwkeurig Verhaal van de groote Zee-ſlag door de Nederlanders gewonnen op de Engelſche, beſchreeven door den Heer Raad Penſionaris JOHAN DE WITT.

„DE Nederlandſche Vloote op den *eerſten, tweeden, derden, vierden,* „ende *vyfden* Juny *een duizent zes hondert zes en zeſtig* ſucceſſivelyk „met verſcheide winden ende ſtilte uit de Gaten van 't Texel in Zee geraakt „zynde, ende mits contrarie winden of kalmte, niet voor den *achtſten* „hebbende konnen cours zetten, om volgens gegeven ordre, de Engelſche Kuſt te naderen, is met zeilen, gety ſtoppen ende dryven, den „*elfden* daar aan volgende 's morgens geavanceert geweeſt, tot ontrent „7 of 8 mylen Ooſt Zuyd Ooſt van het Noord Voorland, weezende „den Hoek van Engeland, die uitſteekt tuſſchen 't Canaal ende de Rivier „van Londen, alwaar de zelve Nederlantſche Vloote, vermits contrarie wint ende ſtroom, met een harde koelte uit den Zuyd-weſten, genootzaakt is geweeſt het Anker te laten vallen; d'Engelſchen, die met „haare Vloote eenige weinige dagen te vooren in Duyns ten Anker „gekomen waren, zyn den voorſchreven *elfden* Juny *een duizent zes hon-* „*derd zes en zeſtig* apparentelyk op ontfangen kondſchap van 't naderen der

„der voorſchreve Nederlandſche Vloote, mede van daar in Zee geſtee- 1666.
„ken, ende met hare Vloote omtrent den middag dicht by dezelve Ne-
„derlantſche Vloote gekomen; zynde de voorſz. Nederlandſche Vloote
„als doen noch by den anderen ſterk *drie en tachtig* Schepen en Fregat-
„ten van Oorlog, boven de Advys-Jachten, Branders ende ander kleyn
„Vaartuig. Doch was by ongeval, even voor 't aangaan van 't werk,
„en niet meer dan omtrent een uure tyds voor de Batalje, een van de
„capitaalſte Schepen van de Nederlantſe Vloote, gevoerd werdende by
„den Col. *van Gent*, door 't ſtampen van de Zee, eerſt de Boegſpriet,
„en vervolgens ook de Focke-maſt kwyt geworden, en alzo reddeloos
„in 't gezigt van den Vyant, door ordre van den Heer de *Ruyter*, als
„Adm. en Opperhooft over de voorſz. Vloote, na Hollant opgezon-
„den; zynde den voornoemden Collonel *van Gent* alvoorens overgegaan
„op 't ſchip van Capitein *Hendrik Gotkens*, ende was de Engelſche Vloo-
„te getelt omtrent de *tachtig* Zeylen ſterk. Het wierde gegiſt een uure
„naar den middag doen men met den anderen begonde te Canonneren;
„hebbende alvoorens de Nederlandſche Vloote haare Kabels gekapt,
„door dien het onmogelyk was, mids het holle water, ende ook ee-
„nigzints by defect van tyd, de Ankers t'huiſte krygen. Beide de Vloo-
„ten in dier voegen onder Zeyl wezende, leiden het gezamentlyk Zuyd-
„waarts over, de wind wezende Weſt-Zuyd-Weſt, invoegen dat daar
„door het Eſquadre van de *Luytenant-Admiraal Tromp*, ende van *Mep-*
„*pelen*, aan't welke eigentlyk de Arriere Garde was geaſſigneert, wier-
„de de Avond-Garde, ende hy *Luytenant Admiraal Tromp* zelfs, die ook
„wat Zuyd Weſtwaarts geankert gelegen hadde, betoonde zich dapper
„ende reſoluit in 't voorſte ende in 't hevigſt van 't gevecht, gelyk hy
„daar inne ook door zyne by-hebbende Vice-Admiralen, Schouten by
„Nacht, ende andere Officieren mannelyk wierde geſecondeert; daar op
„vervolgens mede aanſtonds by ordre aan den vyant geraakte het Eſquadre
„van den *Generaal de Ruyter* en van den *Luytenant Admiraal van Nes*,
„die haar met hare by-hebbende Hooft-Officieren ende Kapiteinen zon-
„derlinge hebben geſignaleert, ende is korts daar naar in 't zelve Eſquader,
„omtrent ten vier uuren naar de middag, een Engelſch Fregat van 't
„Eſquader van de Blaauwe Vlagge, voerende naar giſſinge *vyftig* ſtuk-
„ken, zo haaſt het den *Generaal de Ruyter* was gepaſſeert, ende van den
„zelven de laatſte groet hadde ontfangen, een weinig achter hem ge-
„zonken. Het Eſquadre van de *Luytenanten Admiraalen Cornelis Evertſz.*
„ende *Tjerk Hiddens de Vries*, konden voor eerſt niet aan den vyand
„geraaken, door dien de zelve te hoog in de wint van haar was; ende
„wierden in diervoegen wederzyds zeer hevig gevochten, blyvende bei-
„de de Vlooten dezelve cours houden tot omtrent ten vyf uuren naar den
„middag, als wanneer de Engelſchen gewent, ende het Noordweſt o-
„vergeleyd hebben; voor 't meerendeel genoodzaakt wezende voor de
„wint om te houden, zoo men vertrouwt, om de Vlaamſche Banken

1666. „te vermyden, ende als doen raakten 't voorſt. Eſquadre van de *Luyte-*
„*nant Admiralen Cornelis Evertſz.* ende *Tjerk Hiddens de Vries* mede met
„den vyant heftig in den ſtryd, die haar ook met hun gantſche Eſqua-
„dre loffelyk ende couragieuſelyk hebben geevertueert; ende wierde al-
„zoo in 't wenden van de Engelſchen, door de Nederlandſche Vloote
„eenige van haare lywaarſte Schepen afgeſneden, daar van drie aan-
„ſtonds geabordeert, ende yeder door een van de Nederlandſche Sche-
„pen verovert; die ook vervolgens in Holland opgebracht zyn, te weten
„het eene genaamt de *Switſure*, gemonteert met *ſeventig* meeſt metale
„ſtukken, gecommandeert door *Sr. William Berkley*, Vice-Admiraal van
„'t Eſquadre van de Witte Vlagge, die zich tegens zynen Veroveraar
„met namen *Hendrik Adriaanſz.*, voerende het Schip de *Reyger*, mede
„gemonteert met *ſeventig* ſtukken, couragieuſelyk defenderende, zelfs
„in Perſoon dood gebleven is; Het andere genaamt de *Sevenwolden*,
„met omtrent *ſeſtig* ſtukken, verovert door Kapitein *vander Zaan*, voe-
„rende een Fregat met twee en *vyſtig* Gotelingen; Ende het *derde* ge-
„naamt *Royal George*, gemonteert met *vier en veertig* ſtukken, verovert
„door Kapitein *Jacob Andrieſz. Swart*, voerende het Schip *Deventer*,
„gemonteert met *ſes en ſeſtig* ſtukken, alle drie Kapiteinen reſorterende
„onder de Admiraliteit tot Amſterdam: daar en tegen zyn in deze eerſte
„attaque twee Nederlandſche Schepen 't eene genaamt *Duyvenvoorde*,
„voerende *ſes en veertig* ſtukken, daar Kapitein op was *Jonk-Heer Otto*
„*van Treſlong*, ende 't andere genaamt het *Hof van Zeeland*, voerende
„*acht en vyftig* ſtukken, daar Kapitein op was *Simon Blok*, in den brand
„geraakt, beide zoo men vertrouwt door brandende Proppen, die uit
„haar eigen, of andere Nederlandſche Schepen geſchooten zynde, door
„de force van de wint, in de voorſchreve ſchepen weder te rugge gedre-
„ven wierden; op 't voorſchreve ſchip van Kapitein *Otto van Treſlong*
„hadden haar, door een couragieuſen yver gedreven zynde, mede ge-
„embarqueert den *Prince van Monaco*, ende den *Grave van Guiche*, die
„beide gelukkelyk, ende ter naauwer nood, eerſt in 't ſchip *Kleyn Hol-*
„*landia*, daar op commandeerde Capiteyn *Evert van Gelder*. Schoon-
„broeder van den Generaal *de Ruyter*, gebergt, ende vervolgens ook
„op 't ſchip van den ſelve Heere de *Ruyter* overgekomen zyn; In de
„voorſchreve attaque was het Schip van den Luytenant Admiraal *Tromp*
„aan zyn Romt-hout zodanig beſchadigt geworden, dat het by ongeval
„een ander Nederlandſch ſchip aan boort raakende, alle zyn Maſten
„quyt wierde, gelyk ook 't ſchip van den Schout by Nacht *van Nes* on-
„trent de zelve tyd zyn Fokke-maſt afgeſchoten wierde, zoo dat zy bei-
„de genoodzaakt waren voor haare Perſoonen op andere Schepen over
„te gaan, alwaar zy hare reſpective Vlaggen wederom latende wayen,
„in hun devoir als voor heenen, met groote dapperheid continueerden,
„ende wierden ook aanſtonts de voorſchreve Maſteloose Schepen vol-
„gens ordre, uit de Vloote naar Holland opgezonden ende geſleept;

d'En-

„d'Engelſchen in voegen als boven gewend, ende voor de Nederland- 1666
„ſche Vloote gepaſſeert wezende, is haren Admiraal, ende nevens hem
„noch eenige Schepen, van zyne onderhebbende Vloote ten Anker ge-
„komen, maar korts daar aan, ziende dat den Generaal *de Ruyter* met
„zyne onderhebbende Vloote mede gewent zynde, op hem aankwam,
„hebben zy de Ankers weder gekapt, en viel doenmaals tuſſchen hen een
„zeer hard, hevig ende langduurig gevecht, in 't welke door Godes ge-
„nade geen van de Nederlandſche Schepen verongelukte. Maar omtrent
„ſeven ende acht uuren in den avont, is noch een capitaal Engelſch
„Schip, mede van 't Eſquadre van de Blaauwe Vlagge, voerende naar
„giſſinge tuſſchen de *ſeſtig* ende *ſeventig* ſtukken, omtrent een Musquet-
„ſchoot voor by 't Schip van den Generaal *de Ruyter*, te gronde gegaan;
„welke voorſz. beide Engelſche ſchepen, gezonken zynde dicht by ende ge-
„noegſaam in de Nederlantſche Vloote, heeft het zelve door zeer veele
„Officieren, Matrooſen ende Soldaaten, als voor haar oogen ge-
„ſchied zynde, perfectelyk konnen geſien ende geremarqueert worden,
„zonder dat men zeekerlyk kan affirmeren, of ten zelven dage noch
„eenig andere Engelſche Schepen mogen gebleven ofte verdeſtrueert
„zyn: Maar wel dat tegens het vallen van den avondt, den Schout
„by Nacht van de Witte Vlagge, zynde een zeer capitaal Engelſch
„Oorlog-Schip, door den Generaal *de Ruyter* ende andere zeer red-
„deloos geſchooten weſende, op hem gecommandeert is een van
„de Branders van 't Eſquadre van den zelve Generaal *de Ruyter*, die
„hem aan boord geraakt, ende voort ook aanſtonds in den brand ge-
„ſteeken zynde, dezelve Brander korts daar aan is geſonken: Daar
„op een tweede Brander van 't Zeeuſche Eſquader den voorſz. Schout
„by Nacht insgelyks aan boort is gekomen die daar op mede alzoo in
„den brand is geſteeken, edoch heeft hem den zelven Schout by Nacht
„daar van noch insgelyks. gereddet, ende den brant t'elcken uyt zyn
„Schip noch weeten te bluſſen. Een derde Nederlandſche Brander on-
„der 't Faveur van 't Kanon van den Lt. Admiraal *Cornelis Evertſz.*,
„poogende den gemelden Schout by Nacht mede aan boort te leggen,
„is noch voor ende al eer hy vaſt was, in de grond geſchooten ende
„geſonken, zoo dat, volgens d'eenparige getuygeniſſe van alle de
„Nederlandſche Officieren, die daar ontrent zyn geweeſt, den meer
„geroerden Engelſchen Schout by Nacht van de Witte Vlagge, zich
„met een zonderlinge ſtantvaſtigheyt, als een eerlyk Soldaat heeft ge-
„queten; waar inne hy des te meerder is te admireren, om dat naar de
„getuygeniſſe van eenige Engelſche Matrooſen, die haar uyt zyn onderheb-
„bende Schip in Zee begeven hadden, ende in de Nederlandtſche Sche-
„pen gebercht waaren, ten tyde de voorſchreve twee eerſte Branders aan
„zyn boord in brand zyn geweeſt, wel *drie hondert* mannen van zyn on-
„derhebbende ſcheeps volk, de zaake deſperaat ſtellende, over boord ge-
„ſprongen zyn geweeſt, ende alzoo om 't vuur te ontwyken het water

ge-

1666. „gekooſen hadden : Uit den voorſz. Schout by Nacht is in den laaten
„avond noch gedaan een ongelukkige ſchoot , die den manhaften Luy-
„tenant Admiraal *Cornelis Evertſz.* uyt deze waerelt heeft gehaalt, wiens
„goede couragie , in veele voorgaande occaſien , gelyk ook in deze , is
„ondervonden , ende geexperimeert geworden ; ende is daar op vervol-
„gens het gevecht voor die tyd door de Nacht geſcheyden , zonder dat
„men vermits de duyſterniſſe, in de rook ende damp, heeft konnen re-
„marqueren of den voorſchreve Schout by Nacht mogt wezen geſon-
„ken , of dat de zelve zich noch mogt hebben gereddet en de geſalveert.
„De Nacht gepaſſeert wezende , vonde zich de Engelſche Vloote den
„*twaalfden* Juny *ſeſthien hondert ſes en ſeſtig* met het aanbreeken van den
„dach , ontrent anderhalf myl te loefwaart boven de Nederlandſe Vloo-
„ten , de wint doenmaals weſende omtrent Weſt-Zuyd-Weſt , ende
„hebben het alſs doen beyde de Vlooten wederom na den anderen toe-
„geleydt , te weeten , de Nederlanders Noort-Weſt over , ende En-
„gelſche Zuyd over ; zoo haaſt de twee Vlooten elkander waaren ge-
„nadert , heeft het de Nederlandſe Vloote mede Zuydt overgeleyd ,
„om alzoo met den Vyand een en de zelve cours te loopen ; Maar
„d'Engelſchen zelfs ter zyde ſtellende d'avantagie van de wint , hebben
„het dragende op de Nederlanders aangehouden , ende zyn vervol-
„gens voor de wint in haaren Vyand ingeloopen ; de Nederlanders haar
„cours houdende , ende blyvende by de wint over tegen haar aanloo-
„pen , zoo dat beide de Vlooten elkanderen in dier voegen zyn gepaſ-
„ſeert , met een hevig ende ſcherp gevecht , zonder dat daar inne een
„eenig Schip van de Nederlanders is gebleven ; gelyk ook niemandt van
„de Nederlandſche Officieren , immers tot noch toe , aan de gemelte
„Gedeputeerden ende Gevolmachtigden van haar Hoog Mog: met ſee-
„kerheyt heeft weeten te getuygen , dat in de zelve rencontre ymand
„van de Engelſchen zyn genomen ofte geſneuvelt : De Vlooten elkan-
„deren in dier voegen gepaſſeert , ende ten weder-zyden veele Scheepen
„aan hun ſtaande ende loopende wand zeer reddeloos geſchooten we-
„ſende , heeft zich een yeder met ſplitſen , knoopen , ende anderſints
„wederom wat zoeken te redden , ende is het daar op gantſch ſtille ge-
„worden , zoo dat beyde de Vlooten van kalmte hebben blyven dry-
„ven , tot ontrent elf uuren voor de middag ; Ende doen maals de
„koelte wakkerende , hebben het beyde de Vlooten tegens den anderen
„aangeleydt , de Nederlanders als doen boven de windt weſende, ende
„zyn de zelve alzoo wederom in een furieus gevecht geraakt ; De Ge-
„neraal *de Ruyter* ontrent tot ten halven van de Engelſche Vloote ge-
„avanceert weſende, heeft in 't midden onder de zelve zeer furieus hoo-
„ren ſchieten ende daar uyt preſumerende dat eenige van de ſchepen van
„zyn onder hebbende Vloote aldaar moeſten in de klem , ende van
„den vyand geheelyk omcingelt weſen , heeft gereſolveert met zyn on-
„der hebbende Eſquadre daar op in te vallen , gelyk de zelve ook aan-
ſtonds

„ſtonds daar op dragende in den Vyand ingeloopen is, die met zyn 1666.
„komſte wat opruymende, heeft hy geſien ende bevonden dat den Luy-
„tenant Admiraal *Tromp*, doenmaals in Perſoon weſende, ende de
„Vlagge latende wayen, op 't Schip van *Jacob Corneliſz. Swart*, al-
„daar met een Soldaats herte was ingebrooken, ende nevens den Vice-
„Admiraal *van der Hulſt*, mitsgaders de Kapiteynen *Pieter Salomonſz.*
„*de Haan*, ende *van Amſtel*, zeer reddeloos van de Vyanden om-
„cingelt lach, welke alle zonder 't voorſchreve ſecours in groot pery-
„kel zouden hebben geweeſt, om verbrant ofte in den gront geſchoo-
„ten te werden, gelyk dan het Schip van den voornoemden *Pieter*
„*Salomonſz.*, op de aankomſte van 't voorſchreve ſecours albereyts
„in den brandt was, en mits dien ook in dier voegen aldaar is
„vergaan; werdende den Kapiteyn ende een goet gedeelte van zyn
„Volk noch ter nauwer nood door de Nederlanders gebergt, edoch
„heeft het Godt de Heere belieft hem noch naderhand, in 't Schip
„van Kapiteyn *Schey* over gegaan zynde, ende aldaar wederom na
„zyn vermogen zich evertuerende, gedurende de Battalje op 't Bedde
„van eere te laaten ſterven; 't voorſchreve Schip van Kapiteyn *Swart*
„ende van de voornoemde drie andere Kapiteynen, waren geduurende
„de voorſz. omcingelinge mede zoodanig reddeloos geſchooten, dat
„den Luytenant Admiraal *Tromp* genoodzaakt is geweeſt nochmaals op
„een ander Schip over te gaan, ende dat de Schepen van den gemelden
„Vice-Admiraal *van der Hulſt*, ende van de voornoemde Kapiteyn *de*
„*Haan*, *Swart* ende van *Amſtel*, als t'eenemaal verder onbruykbaar,
„naar de eerſte ende bequaamſte Haven hebben moeten werden opge-
„ſonden; In 't voorſz. gedrach, is onder anderen mede doot geſcho-
„ten den voorn. Vice-Admiraal *van der Hulſt*, die zich by alle gele-
„gentheden als een kloeck Soldaat en verſtandig Officier gecomporteert
„en gedragen hadde; Doch heeft het Godt de Heere gelieft 't voorſz.
„verlies en ſchade van Schepen, voor den Staat der vereenigde Neder-
„landen in korten wel dubbelt te repareren, aangezien ten zelven dage
„veele Scheepen van de Engelſche Vloote gezonken ende verbrand
„zyn, daar onder van de naarvolgende perfecte kondſchap ende noti-
„tie overgebleven ende gehouden is. Te weeten, in den eerſten een
„van 't Eſquadre van de Roode Vlagge, weſende naar giſſinge een
„Schip van wel over de *ſeſtig* ſtukken, gezonken omtrent op de mid-
„dag by de voorſte Scheepen ofte in de Avant-guarde van de Engelſche
„Vloote.

„Ten *tweeden*, een van 't Eſquader van de Blaauwe Vlagge, voe-
„rende naar giſſinge tuſſchen de *vyftig* en *ſeſtig* ſtukken geſonken on-
„trent ten drie uuren naar de middag, even naar dat hy den Gene-
„raal de *Ruyter* gepaſſeert, ende van hem in paſſant naar behooren ge-
„ſalveert was.

„Ten *derden* van't Eſquader van de Witte Vlagge, mede naar giſſinge

1666. „ van in de *vyftig* ſtukken, een weynig tyds daar naar gezonken aande zyde
„ van den Vice-Admiraal de *Liefde*, die hem met zyn Kanon zoodanig
„ hadde doorboort, dat hy ſchuyns op de wind-veringe van hem is te gron-
„ de gegaan.

„ Ten *vierden* noch een van 't Eſquader van de Witte Vlagge, voe-
„ rende naar giſſinge by de *vyftig* ſtukken, ontrent een half uur daar na
„ geſonken in 't Eſquader van den Generaal *de Ruyter*, kort achter het
„ Schip van den Kapiteyn van *Meeuwen*, die hem in paſſant de volle
„ laag hadde gegeven: En om met zekerheyt aan te merken dat de voor-
„ genoemde Schepen van 't Eſquader van de Witte Vlagge, zyn 2
„ diſtincte Schepen, zoo ſtaat te noteren dat zeer veel Officieren en
„ Scheepsvolk zoo 't eene als 't andere, hebben zien vergaan, te wee-
„ ten dat de zelve Perſoonen die 't eene hadden zien zinken, ook een
„ kleyne tyd daar naar het andere hebben zien te gronde gaan, daar op in
„ de gedane examinatien zorgvuldelyk is gelet, om geruſt te mogen weſen
„ dat niet een en 't zelfde Schip voor twee verſcheydene zoude mogen weſen
„ genomen.

„ Ten *vyfden* het Schip den *Zwarten Arent* ofte *'s Wapen van Groe-*
„ *ningen* wezende in den voorleden Herfſt, na dat de Nederlandſche
„ Vloote door een zwaren ſtorm van den anderen was gediſſipieert door
„ de Engelſchen gerencontreert ende genomen; op welk voorſz. Schip
„ den *Zwarten Arent*, den Kapiteyn *Marrevelt* zyn geheele lage met voor-
„ dacht tot dien eynde geſtelt ende geloſt hadde, gelyk het zelve ook aanſtonts
„ daar op geſonken is.

„ Ende ten *ſesden*, noch een Engelſch ſchip geſonken midden in de
„ Engelſche Vloote, na dat het een tyd lang met een Cheau ofte een
„ nood-teeken hadde gezeylt, zonder dat echter yemant het zelve was te
„ hulpe gekomen.

„ In de voorſchreve twee dagen, als mede in 't gevecht van den
„ vierden dag, daar van hier onder breeder zal worden geſproken, zyn
„ ook ontwyffelyk al verſcheyde Engelſche ſchepen gebrant, daar van
„ nochtans met geen volkomen zeekerheyt getuygeniſſe kan worden ge-
„ geven, aangezien zoo nu en zoo dan eenige Branders aangeſteeken
„ zyn, zonder dat men perfect kan zeggen of de Schepen die zy aan
„ boord geleyd hebben mede verbrand zyn of dat zy haar noch hebben
„ gereddet, behalven twee Engelſche ſchepen, die men zekerlyk kan
„ affirmeren, gedurende 't gevecht, verbrand te wezen, 't eene op
„ den tweeden, ende 't ander op den vierden dag van de voorſz. Batal-
„ je, door dien de Nederlandſche Officieren ende Matrooſen op de Brand-
„ ſchepen gedient hebbende, met goede certificatien daar over beſtelde be-
„ looninge konnen vorderen.

„ Zoo wanneer de gevangen Engelſchen die uytter Zee geviſt, en na
„ de reſpective Collegien ter Admiralityd opgezonden zyn, pertinente-

lyk

„lyk zullen weezen ondervraagt, om uit haar te mogen vernemen van 1666.
„wat ſchepen zy reſpectivelyk zyn geſalveert, zal zig ontwyffelyk noch
„al meerder aantal van d'Engelſe verbrande en gezonken ſchepen ont-
„dekken.

„Het gevecht van den voorſz. twaalfden Juny zeſtien hondert zes en
„zeſtig was zeer heftig, voornamentlyk des naarmiddags, zoo dat ten
„wederzyden veele Schepen aan Maſten, Stengen, Reen ende Rond-
„houd, mitsgaders ook aan Zeylen ende Wand zeer wierden beſchadigt,
„onder anderen wierde ontrent tuſſchen drie en vier uuren naar de mid-
„dag het ſchip van den Generaal *de Ruyter* de groote Steng afgeſchoten,
„die daar op wat reddeloos, ook met de Vlagge ende Wimpel van bo-
„ven neder leggende, aanſtonds ordre gaf aan den Luytenant Admiraal
„*van Nes* om middelerwyle tot een ander ſtenge weder zoude wezen op-
„gerecht, de Wimpel onder zyn Admiraals Vlagge te laten wayen ende
„voor die tyd als Generaal ageerende. het gevecht ordentelyk te vervol-
„gen, 't welk ook by hem met zodanigen beleyd ende couragie nageko-
„men wierde dat beyde de Vlooten geduurende dien naarmiddag drie-
„maal tegens den anderen aangewent ende elkanderen alzoo gepaſſeert
„hebbende, tegens den avond, zoo wanneer de Nederlandſche Vloote
„het de vierdemaal na de Engelſche gewent hadde, zy haar cours ver-
„volgt, ende met alle haar Zeylen by, naar haare Kuſte geweeken zyn;
„wezende haar gros doenmaals al tot op acht of negen en dertig Oor-
„log-ſchepen gemindert. De Nederlantſche Vloote jongſt tegen haar aan-
„geloopen en nog door 't wenden een goet ſtuk agter haar geraakt wezende,
„dede alle mogelyke devoiren om haar op te zeylen, zettende ten dien einde
„mede alles by wat goet doen konde, doch de nacht en de opkomende ſtil-
„te waren, naaſt Godes wille, oorzaake dat de Nederlantſche Vloote haar
„niet konnende achterhalen; den Heere *de Ruyter* met zyn vordere Zei-
„len zoo veel doenlyk by de Vloote gebleven zynde, hadde middeler-
„wyle zyn groote Stenge, Vlagge en Wimpel weder opgerecht, ende
„alles na behooren in poſtuur gebracht hebbende, deden den derthien-
„den Juny wederom zyne functie als Generaal; en die de Engelſchen
„met het aanbreeken van den dag, beſpeurende dat in de Nederland-
„ſche Vloote by continuatie alle mogelyke debvoiren aangewend wier-
„den om haar te achterhalen, ſtaaken haar reddelooze en qualyk-bezeil-
„de Schepen in den brand, op dat de zelve niet in handen van haare
„Vyanden vallen zouden, ende ſpanden voorts alle haare krachten in
„om de Riviere van Londen te bezeilen, zettende ten dien einde by de
„Bram-zylen, Blinden, Ly-zeylen, &c. ook haare Zeylen nattende,
„ende voorts alles in 't werk ſtellende wat eenige baat of voordeel by
„brengen mogte, de wind doenmaals zynde Ooſt en vervolgens wer-
„dende Zuyd-Ooſt met een ſlappe koelte; Hoe groot het getal zy van
„de Schepen die ſy uit oorzaake als boven in den morgenſtond zelfs in
„brant hebben geſteeken, heeft uit de Nederlantſche Vloote met geen

1666. „volkomen gewisheid geremarqueert konnen werden, ende wert het „zelve getal dienvolgende by de eene hooger dan by de andere begroot; „maar d'Engelschen in haare Gazette van den vierden nieuwen styl en „de den veertienden ouden styl, tot den zevenden nieuwen styl ende den „seventienden Juny ouden styl sestien hondert ses en sestig, gedrukt tot „Londen by publyke authoriteit, in welke Gazette zy hun Victorie ad„schriberen, zeggen datter maar drie schepen geduurende de retraite by „ordre van haren Generaal in brand zyn gesteeken, te weeten het Schip „*Sinte Paulo* ende noch twee andere logge schepen, daar van de namen „aldaar niet opgedrukt worden; De voorsz. retraitte in diervoegen den „gantschen dag continueerende naderden de Engelschen eindelyk zo zeer „de Sanden voor de voorsz. Riviere leggende, dat haren Admir. van „de Witte Vlagge, genaamt *Sir. George Ascue*, met zyn onderhebben„de schip de *Royaal Prince*, gemonteert met *negentig* Metale stukken, „wezende 't aldergrootste en capitaalste van haare gantsche Vloote, aan „de gront raakte op zeeker Sand, genaamt de Galper; een facheus on„geval voor een Soldaat, die geduurende de gantsche Batalje zig altyds „Mannelyk gekweten hadde, ook nu niet anders dan op ordre ende „volgens het zeyn van zynen Generaal mede was retirerende; ende al„hoewel den gemelden Admiraal, in dier voegen vast geraakt wezende „met schieten ende anders zo zeer zeynde om hulpe ende bystand, zoo „gingen nochtans alle de schepen van de Engelsche Vloote ende na„mentlyk mede de overige van zyn eigen Esquadre haar cours, invoe„gen dat hy zich nu alleen, machteloos ende van alle secours verste„ken vindende, door twee Nederlandsche Branders, die aanstonds digt „by hem quamen, verbrant zoude zyn geworden, ten ware den Luite„nant Admiraal *Tromp* doenmaals wezende op 't schip van den Schout „by Nacht *Sweerts*, de voorsz. Branders teeken gegeven hadde van zulks „naar te laten, te meer alzoo op 't schip van den gemelden Admiraal „*Ascue* de Vlagge gestreeken, ende zoo daar door andere teekenen be„toont wierde dat men aldaar quartier begeerde, waar op dan het Boots„volk van den voornoemden Schout by Nacht *Sweers* by ordre van den „gemelden Luitenant Admiraal *Tromp* aan 't boord van den meer-ge„melden *Ascue* gevaaren zynde, is den zelven Admiraal met eenige van „zyn by-hebbende Officieren ende onderhebbende Volk alzoo gevanke„lyk op 't schip van den voornoemden Schout by Nacht *Sweers* over„gebracht, ende des anderendaags 's morgens door ordre van den Ge„neraal *de Ruyter* met een Galjoot naar 's Gravenhage opgezonden; „ende of wel 't voorschreve schip de *Royal Prince* noch naderhand we„derom Vlot geraakte, dewyle nochtans het zelve de Vloote merkelyk „zoude hebben belemmert, zoo heeft den Generaal *de Ruyter* geordon„neert dat men het Schip zoude verbranden ende 't Volk bergen, gelyk „'t zelve ook vervolgens aanstonts is geeffectueert.

„ Omtrent ten zelven tyde tegens den avont zyn uyt den Zuyd-we-

sten

„ſten aangekomen twee en twintig Engelſche Oorlog-Schepen, gecom- 1666.
„mandeert zoo als men naderhant heeft verſtaan, door den *Prince Rob-*
„*bert*, die daar mede; zo men nu bericht word, 's daags te vooren 't
„Canaal afgezonden was, om aldaar ende uit de Havenen van Ports-
„mouth en Pleymouth noch eenige andere Schepen by zich te verzame-
„len, ende alſoo gezamentlyk de Franſche Vloot onder den *Hartog van*
„*Beaufort* te gemoet te loopen, ende die te attaqueren, gelyk ook daar
„by noch uit de Riviere van Londen, zoo men vertrouwt. immers van
„Engelſche Kuſte zyn opgekomen drie andere kloeke Oorlog Schepen,
„maakende zulks te zamen een nieuw renfort van vyf-en-twintig goe-
„de Oorlog-ſchepen; de Nederlantſche Vloote 't voorſz. nieuw ſecours
„ziende naderen, ſtak het Eſquadre van Zeeland en Vrieſlant na haar
„toe; maar 't voorſz. Engelſche gros onder den *Prince Robbert* ontweek
„haar, en liep alzoo na de Engelſche Vloote ofte het overſchot van
„dien, waar mede hy zich in den laten avond conjungeerde; wezende
„de geheele Engelſche Vloote als doen met het voorſz. nieuw renfort
„ſterk feſtig ofte een en feſtig goede Oorlog-ſchepen, voor zo notablen
„gedeelte t'eenemaal verſch en friſch: De Nederlanders daar en tegen
„waren als doen noch by den anderen vier-een-feſtig Oorlogſchepen,
„doch alle door een gevecht van twee dagen, ende een vervolg van
„den Vyand van den derden dag zeer beſchadigt ende gematteert; zyn-
„de van de reſterende van haare Vloot nu drie gezonken of verbrand zo
„boven is verhaalt, ende de vordere met haare genomen Pryzen naar
„Holland geloopen, of wel zelfs maſteloos, of om maſteloozen te flee-
„pen uit de Vloote gehouden: De zaaken dan in die termen ſtaande,
„ende de Nederlanders die nu noch eene conſiderable batalje te gemoet
„zagen, des nachts, om de Sanden te vermyden ende meerder ruymte
„te hebben, met kleyn Zeyl Ooſtwaarts aangeſtecken wezende, heeft
„den Generaal *de Ruyter* daar op 's morgens vroeg eerſt den Krygs-Raad,
„ende vervolgens ook alle zyn onderhebbende Kapiteinen aan boord ge-
„ſeynt, ende haar alle tot hun devoir ge-exhorteert; Ook eenen yege-
„lyk laſt ende order gegeeven hebbende waar naar hy zich hadde te re-
„guleeren, is de batalje wederom aan gegaan den veertienden Juny voor-
„ſchreven 's morgens ontrent ten acht uuren tuſſchen het Voorlant ende
„Vlaamſe Banken op de vlakke Zee omtrent acht mylen buyten 't Lant
„de wint Zuyd Zuyd Ooſt, waar door de Nederlantſche Vloote de loef
„hebbende, brak met haare drie Eſquadres op 3 diſtincte plaatſen in den
„vyant, ende floeg ook alzoo door haar heenen, waar mede eenige van
„de Engelſche wat verſtrooit wierden; 't zelve gedaan zynde, wenden
„het de Generaal *de Ruyter* met de Nederlantſche Vloot wederom, en-
„de liep alzoo Zuydwaarts over na den Vyant toe, die zig daar mede
„tegens haar aangewent heeft, 't welk alzoo tot drie diſtincte reyzen
„geretireert, ende in diervoegen byna den gantſchen dag ten wederzy-
„den zeer heviglyk gevochten, met een onzeekere apparentie van de uit-

1666. „komſte van dien. Geduurende 't voorſz. furieus gevecht, is een van „de Nederlandſche Oorlogſchepen, gevoeert by Kapitein *Uytenhout*, „verbrand; ende alzoo vervolgens gezonken; een van de Engelſche Bran„ders ziende dat den Vice-Admiraal *de Liefde* reddeloos en met zyn „groote Ree om laag leggende, poogde hem te abordeeren, dog wier„de door den zelven Vice-Admiraal ende door Kapiteyn *Willem Boude„wijnſz.* afgekeert, ende is vervolgens den andere Nederlantſche in brant „geſchootene Brander aan boort geraakt, ende zyn dezelve alzoo beide „te zamen verbrant: Aan de andere zyde een van de Nederlantſe Bran„ders poogende 't ſchip van den *Prince Robbert*, 't welk in die korten „tyd mede al vry was getroffen, te klampen, en te branden, is een En„gelſche Brander die op den voorſz. Prince paſte de Nederlantſche Bran„der aan boort gekomen, en zyn in dier voegen beide de voorſz. Bran„ders mede te zamen met een ander Engelſch Schip. 't welk ongeluk„kelyk daar in geraakt is verbrand; midlerwyle was den Luytenant Ad„miraal *Tromp*, met 't voornoemde Schip van den Schout by Nacht „*Sweers*, en eenige andere van zyne byhebbende Schepen in een langduurig „en furieus gevecht met den vyand gelegen hebbende t'eenemaal reddeloos „geſchoten, zulks dat hy genootzaakt was met de voorſz. Schepen buiten 't „gevegt te blyven leggen, om haar, (was 't doenlyk.) wederom wat te redden, „ende in poſtuur te brengen: Den Generaal *de Ruyter* alhoewel zyn onder„hebbende Vloote daar door met een notabel aantal van capitale Sche„pen voor die tyd was verzwakt, niet te min, ziende dat de Zonne be„gonde te dalen, heeft gereſolveert, zonder zich aan de advantage van „de wint te veel te binden, het beraamde zeyn te doen, om generalyk „ende gelykelyk met alle de Eſquadres in den Vyant in te breeken; waar „op de Luytenant Admiralen *van Meppelen*, *de Vries*, mitsgaders de „Vice-Admiraalen *Bankert*, *Schram* ende *Koenders*, als ook den Schout „by Nacht *Bruynſvelt*. ende voorts alle de Capiteinen die boven de wint „waren reſolutelyk inbreekende ende een yeder zyn devoir doende, is „het gebeurt dat den Luytenant Admiraal van *Nes*, ende den Vice-Admi„raal *de Liefde* met de Schouten by Nacht van *Nes* ende *Evertſz.*, ende „noch eenige ſchepen wezende beneden de Engelſche Vloote, ende den „Generaal *de Ruyter* met de vordere Nederlantſche ſchepen daar boven, „het middelſte gedeelte van de Engelſche Vloote tuſſchen hun beide zo„danig beklemt, ende de zelve Vloote voorts voor en achter in dier voe„gen geattaqueert is geworden, dat den Vyand naar een ſcherp gevecht „van noch omtrent anderhalf uure tyts zoo 't ſchynt, niet gaarne door „de Nederlantſche ſchepen geabordeert werdende, zig (voor de tweede„maal wederom op de vlucht begeven heeft, ende in diervoegen voorts „t'eenemaal in ſcheuringe en in confuſie geraakt is, zettende het de Wit„te Vlagge met acht ofte tien Engelſche Oorlog-ſcheepen voor den „Wind Noord-waarts heen met Ly-Zeylen by, ende de „Admiraalen van de Roode ende Blaauwe Vlaggen by de wind

over-

„overloopende naar de Engelſche Kuſte, ook alles byhalende wat goed 1666.
„doen konde : De Nederlandſche Scheepen, die op 't voorſz. Signaal
„van den Generaal *de Ruyter* een Engelſch Schip hadden konnen aan
„boord komen, namen het weg, onder anderen de Schout by Nacht
„*Bruynsvelt*, twee van 's vyands Fregatten, die aan malkanderen vaſt
„lagen geabordeert hebbende, heeft hy alleen beyde de voorſz. vyand-
„lyke Scheepen verovert; edoch in die confuſie, zoo 't ſchynt, geen
„genoegzame ordre tot bezettinge van de voorſz. twee Pryzen geſtelt
„wezende, hebben de Engelſche haar naderhand daar wederom meeſter
„van gemaakt, maar eenigen tyd daar na Capiteyn *Pauw* zulks verne-
„mende, heeft beide de voorſz. ontweldigde Schepen, wederom her-
„nomen, doch heeft het eene genaamt de *Bull* niet langer konnen Zee
„houden ofte in eenige Haven gebragt werden, maar is daar naar ge-
„zonken; Het ander genaamt de *Eſſex*, een ſchoon Fregat met *acht-*
„*en-vyftig* ſtukken Kanon, niet heel zeer beſchadigt, is in 't Texel op-
„gebracht : gelyk accident van andermaal genomen te werden, is ze-
„dert ook nochmaals aan een Engelſche Pryſe wedervaren. Den Vice-
„Admiraal *Koenders* heeft in dezelve tyd verovert ende vervolgens in
„Texel opgebracht het Schip de *Nagelboom*, gemonteert met *twee-en-*
„*ſeſtig* ſtukken, 't welk in den voorleden Jare by de Engelſche op den
„Staat der Vereenigde Nederlanden verovert is geweeſt, gelyk ook Ka-
„piteyn *Ruth Maximiliaan* ten zelven tyde heeft verovert ende in 't Goe-
„reeſche Gat opgebracht het Schip genaamt de *Convertyn*, gemonteert
„met *vier-en-vyftig* ſtukken; Boven dien zyn tèn voorſz. dage by kenniſſe
„van de Nederlandſe Officieren, noch twee Engelſche Schepen gezon-
„ken, te weeten een van 't Eſquadre van de Witte Vlagge te gronde
„gegaan des avonds omtrent ſes uuren, en het andere weinig tyds daar
„naar; zynde niet buyten apparentie dat noch al meer andere Engelſche
„Schepen zullen wezen geſneuvelt, daar van de Nederlandſche Officie-
„ren geen volkomen kenniſſe hebben, ende mits dien daar van niet ze-
„kers konnen affirmeren. d'Engelſche haar in dezen deſolaten ſtand
„bevindende, en door de Nederlanders achtervolgt wordende, heeft het
„God de Heere, die door zyne Almachtige hand het werk dus verre
„gebracht hadde, zoo het ſchynt niet gelieft, dat zy voor die reyze in
„verdere ruine gebracht werdende, ofte in handen van de Nederlanders
„vallen zouden, door dien zyne Goddelyke Majeſteyt des avonds om-
„trent *zeven* uuren zeer ſubytelyk een dikke miſt heeft doen opkomen,
„geduurende dewelke de Nederlandſche Vloote den Vyand noch om-
„trent *vier* Glazen naar gejaagt hebbende, eindelyk genoodzaakt is ge-
„weeſt het verder vervolg te ſtaken, of wel, op een onzeker, en als by-
„den taſt den vyand najagende, zich zelve mede te verſtrooyen ende te
„te diſſiperen, 't welk na Zeemanſchap gantſch ongeraden ja niet ver-
„antwoordelyk zoude zyn geweeſt; ende heeft dienvolgende den Gene-
„raal *de Ruyter* door de ordinaris zeyn-ſchooten, de Vloote verzameld,

die

1666. „die alzoo den gantſchen nacht met kleyn zeyl is blyven dryven : Maar des anderen daags 's morgens wezende den 15 Juny voorſz. geen Engel-„ſchen zelfs van de ſtengen der Nederlandſche Schepen konnende ge-„zien worden, heeft de bataille ende 't vervolg van den vyand daar me-„de een eynde gehad. Zynde den Generaal *de Ruyter* noch ten zel-„zelven dage met de Nederlandſche Vloote ſterk *zeſtig* Schepen van „Oorlog, volgens de ordre ende het beraamde Rendevous van den „Staat in de *Wielinge* gearriveert. *Negen* anderen boven ende be-„halven het voorgeroerde Schip van den Collonel van *Gent* zyn ten deele „geduurende het gevecht ende ten deele na 't eindigen van de batalje of „reddeloos, of om haare Pryzen op te brengen in 't Goereeſche Gat in „gekomen; Tien andere zyn uit gelyke reedenen ſucceſſivelyk na Texel „gezonden als aldaar te huys hoorende, ende de reſterende vier, zynde „zoo als hier boven verhaalt is, verbrand ofte gezonken, maakende alle „te zamen 't getal van vier-en-tachtig, ende met een van de lichſte Fre-„gatten van de Maze, 't welk tot een Advys-Jacht gebruykt is, de nom-„bre van vyf-en-tachtig Schepen van Oorloge, zoo als de Nederlantſche „Vloote nevens haare Branders, Advys-Jachten ende ander Vaartuyg „originelyk van voor Texel t'zeyl gegaan is; ende verneemt men dat het „overſchot van de Engelſche Vloote, met alle vlyt getracht hebbende „de naaſte Havenen te bezeilen op verſcheide plaatſen, maar voor 't me-„rendeel in Harwits-water binnen geraakt is; Invoegen dat God de Hee-„re door de Ingeſeetenen van Nederland ten hoogſten gedankt, gelooft „ende geprezen moet zyn, die haar zoo heerlyken overwinninge heeft „gegeven, dat naar de vaſte ende conſtante getuygeniſſe van de Officie-„ren in de Vloot geweeſt zynde, en na 't gene door 't opbrengen van „de Pryzen noch voor de oogen gezien werden drie-en-twintig Oorlog-„ſchepen van haaren Vyand geruineert ofte genoomen en opgebracht; „en daar onder ſpecialyk mede een Admiraal en een Vice-Admi-„raal, behalven die geene, die noch buyten kenniſſe van de voorſz. Ne-„derlandſche Officieren mogen wezen verbrant, gezonken, of ander-„zints verongelukt, en dat ter contrarie in een gevecht van vier dagen „niet meer dan vier Nederlantſche Oorlog-Scheepen alle van particulie-„re alhoewel manhafte Kapiteinen, zyn verlooren; zonder dat echter „daar van yets de vyanden tot verheuginge in handen is gebleeven. Al-„dus opgeſtelt by, ende in maniere voorſz. den ſes en twintigſten Juny „ſeſtien honderd ſes en ſeſtig.

„Ter Ordonnantie van de wel-gemelte Heeren haar Hoog Mogende „Gedeputeerden en de Gevolmachtigden.

Den acht-en twintigſten July quam den Heer Raadpenſionaris DE WITT in de Nacht, heel onverziens uit *Zeeland* in *'s Gravenhage*, om de 2000 Man te preſſen, die tot *Rammekens* gelegt zou-

zoude worden, in plaats van de duyzent Bezoldelingen die op de Vloot wären gezonden. Ten tweede om de betaaling voort te zetten van de drie tonnen schats, voor de [a] Loongelderen van genomen Schepen, om de Bevelhebbers en Matrosen aan te moedigen; als ook dat de Vloot vroeger uyt zoude konnen loopen als men meenden. Ten derden verzogt hy, dat men voor al meer Branders in de Vloot zoude zenden, als men gewoon was, dewyl dezelve van groote dienst waren: dit bezorgt hebbende vertrok zyn Ed: weder aanstonds na *Zeeland*, alwaar hy in de *Wielingen* by na nacht en dag deed arbeyden, om de Schepen te herstellen en klaar te maaken, en op het spoedigste in Zee te zenden; het geen zyn Ed: met zulk een buytengewoone yver behartigde, dat de Vloot op den 2 July gantsch klaar was om uit te zeylen: op welken dag hy nevens de andere Heeren Gevolmachtigden van haar Hoog Mog:, en die der *Admiraliteyt* vergaderden, alwaar zy een schriftelyk bevel opstelden, waar na den Heer Lt. *Admiraal de Ruyter* zich zoude hebben te schikken, zo dat de Vloot op den *vierden* July, zynde den negentienden dag na 't invallen, wederom ten volle voorzien, in Zee stak, sterk negen-en-vyftig Oorlog Schepen en een Brander, komende den *sesden op Schooneveld* by den andere; alwaar dezelve uit vyf-en-zeventig groote Schepen en Fregatten bevonden wierd, en dagelyks in getal nog aangroeiden: en na dat zyn Ed: alle noodzakelykheden bezorgd had, trok hy wederom naar *'s Gravenhage*.

1666

[a] Premie.

Vertrekt wederom van Zeelant.

De Vloot in negen-tien dagen van alles voorzien door zyn Ed: yver, kiest weder om Zee.

Zyn Ed: Komt weder in 's Gravenhagen.

Den drie-en-twintigsten, leverde den Sweedsen Afgezant *Appelboom* aan haar Hoog Mog: een geschrift in, waar by den Koning zyn Meester de bemiddeling tusschen *Engeland* en den *Staat* aanbood, waar na de Heeren Raad *Pensionaris* DE WITT, *Crommon*, *Renswoude*, *Glinstra* en *Gerlacius*, verzogt wierden, den zelfden Afgezant, voor de genegentheid die zyn Koninglyke Majesteyt van *Sweeden* tot den Staat hadde, te bedanken, en naar ingenome berigt van de Afgezanten *d'Estrades* en die van *Deenmarken*, al zulk een nodige voorstel aan te neemen: Welk antwoord aanstonds wierd gezonden aan de Heeren *van Beuningen*, *Ysbrant* en *le Maire*, Staatsbediende in *Vrankryk*, *Sweden* en *Deenmarken*, luydende als volgt:

Neemt op verzoek van haar Hoog Mog: de bemiddeling van Sweeden aan.

1666.

Antwoord. *DE Staaten* Generaal *der Vereenigde Nederlanden overwoogen ende onderſtaan hebbende het voorſtel, by den Heer* Appelboom, *buitengewoone Afgezant van den Koning van* Sweeden *den* negentienden *dezer eerſt mondeling gedaan, en daags daar aan ingeſchrifte overgelevert, houdende aanbiedingen van zijn Majeſteits bemiddeling tot beſtiſſing van den Oorlog tuſſchen den Koning van* Groot Brittanjen *en deezen Staat, mitsgaders nog zeekere Brief van den Hoogſtgemelden Koning van* Sweeden *aan haar Hoog Mog: geſchreeven tot* Stokholm *den twintigſten der voorleede Maant, mede de voorſz. Inhoud raakende, ook in achtinge genomen, dat den meer Hoogſtgemelden Koning van* Sweeden *ten zelven einde zijne bemiddeling mede aangebooden hebbende aan den Hoogſtgemelden Koning van* Groot Brittanjen, *mitsgaders aan de Koningen van* Vrankryk *en* Denemarken, *in den voorſz. Oorlog met haar Hoog Mog: ingewikkelt zijnde, dezelve tot het aanneemen van de voorſz. bemiddeling haare genegentheid getoond hadden, hebben na rijpe overweegingen goetgevonden, den meer Hoogſtgemelden Koning van* Sweeden, *mits deezen te bedanken voor de voorſz. Chriſtelijke aanbiedinge tot beſtiſſinge van de voorſz. Oorlog, ende vervolgens den gemelden Heer buiten gewoone Afgezant tot antwoord toe te voegen, dat haar Hoog Mog: in gelijkvormigheid van haare voorgaande verklaringe van den drie-en-twintigſten dezer, dezelve aanbieding van bemiddeling uit een Vreedelievend gemoed, insgelijks voor lief aanneemen, van gantſcher herten wenſchende, ook God almachtig biddende, dat die tot lof ende eere van zijn Goddelijke Majeſteit, tot verrijkinge van het voorſz. Chriſtelijk oogmerk, ende tot vergenoeging van de onderlinge hooge verſchillen mogen gedeijen ende uitvallen; zijnde haar Hoog Mog: te vreeden, ende overbodig tot meerder bevordering van zoo goeden en heilzaamen werk, daar over met hem Heer, buiten gewoone Afgezant, door haar Gevolmagtigden met kennis ende toeſtemming nochtans van de Heer Grave d'*Eſtrades, *buiten gewoone Gezant van* Vrankryk. *ende de Heeren alhier aanweezende* Sweedſche *Staatbedienden in Geſprek ende handeling te laaten treeden, op verſlag daar van te doen; vertrouwende haar Hoog Mog: dat den meergemelden Heer buiten gewoone Afgezant onbezwaart zal zijn van deeze haare rond en oprecht antwoord, ende ver-*

verklaaring, bekendmakinge te geven aan de meer Hooggemelden Koning van Sweeden, *om te dienen zulks en daar 't behoord. Gedaan ter Vergadering van de Hooggemelde algemeene Staaten in den* Hage *den acht-en-twintigſten July, een duizent zes hondert zes en zeſtig.* 1666.

Dit zo ver gebracht zyndē, heeft men tot voortzettinge van zoodanige beraadſlagingen, uit yeder *Provintie* een gevolmagtigd, waar onder nochtans het grootſte bewind by den Heer Raad *Penſionaris* de *Witt* is geweeſt, en ſchoon men met alle macht aan de voorbereidzelen der Vreede werkten, liet men niet na den Oorlog op het krachtigſt voort te zetten.

Heeft het grootſte bewind in de Engelſche Vrede te maaken. Aitzema p. 729 het 46 Boek.

Den drie-en-twintigſten July is de Heer Raad *Penſionaris de Witt*, nevens de andere Heeren haar Hoog Mog: Gevolmagtigden over de bezigheden van 's Lands Vloot van goeder hant bericht geworden, dat de *Engelſche*, een buiten gewoone groote toeruſtinge ter Zee maakten, beſtaande in vyf en-negentig Oorlogſcheepen, en omtrent veertig Branders, om met de zelve op het ſpoedigſte zee te kiezen, en 's Lands Vloot, die tegenwoordig, by, of omtrent de Rivier van *London* was, te bevechten; gevende daar beneven aan haar Hoog Mog: in bedenken, of men zich daar tegens ook niet op het ſterkſte en krachtigſte moeſte voorzien, om den verkregen zeegen op den Vyand van meer andere te doen achtervolgen; waar op beſlooten wierd aanſtonds aan de Heeren van het *Collegie* ter *Admiraliteit* tot *Rotterdam* te ſchryven dat zy nacht en dag met alle vlyt moeſten doen arbyden om 't Schip *Couventry*, in de laatſte ſlag van de Engelſche verovert, klaar te maken: daar nevens noch twee we aangebouwde Scheepen, aldaar leggende, en een Brander, als ook dat die van *Amſterdam* zouden op het ſpoedigſt gereet maaken, om by 's Londs Vloot te zenden, de Schepen *Swifiſure*, de *Eſſex* ende *Sevenwolde*, alle ook in het laatſte gevegt genomen, nevens vier Branders; daar en boven aan die van *Zeeland* te doen weeten; van de drie nieuwe aangebouwde Scheepen, nevens een Brander; aan die van *Noordholland* de twee ook nieuwe aangebouwde Vaartuigen en een Brander; en aan die van *Vrieſland* het Schip de *Nagelboom*, laaſt van den Vyand genomen,

Zyn Ed: wert berigt van de groote toeruſting in Engeland.

1666. men, nevens twee van haar jongſt aangebouwde Scheepen en een Brander, klaar te maaken, om alle gelyk naar de Vloot te zeylen; waar en boven haar Hoog Mog: bevolen van noch vier of zes Branders gereet te doen maaken om daar by te voegen, en zyn Ed: verzocht dat men voor al de gereedſte middelen by de hand moeſte neemen, om de *Collegien* ter *Admiraliteit* rykelyk met Gelderen te voorzien, tot voorkominge van zwaare ongevallen, die anderzints by vervolg van tyden door wanbetaaling zoude komen te ontſtaan, al het welk aangenomen wierd.

Zyn Ed: reyſt uit 's Gravenhagen en kom' in de Wielingen.

Ondertuſſchen is de *Ruyter* met de Vloot, den 6 Auguſtus wederom voor de *Wielinge*, en de Raad *Penſionaris* DE WITT, nevens andere Heeren Gevolmachtigden verzocht zynde derwaart te ryzen, den tiende deezer aan 't boord van gemelde de *Ruyter* gekomen; om t'onderzoeken wat in die tocht was voorgevallen, en op alles de noodige beveelen te ſtellen, ten einde dat de Vloot weder ſpoedig mocht in Zee geraaken. Na dat den Heer de *Ruyter* zyn verhaal geeindigt had, waar in zyn Ed:, nevens de andere Heeren Gevolmachtigden groot genoegen ſchepten, bedankte zy hem, op deeze wyze, over zyn goed beleid.

Extract uit het Regiſter der Reſolutien van de Hoog Mog: Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden.

Mercurii den XI. Auguſti, 1666.

Zynde bedankt de Ruyter volgens de Reſolutie der Staaten Generaal.

IN deliberatie gelegt zynde, is goet gevonden en verſtaan, dat aan de Heeren Hoog Mog: Gedeputeerden in de Wielingen geſchreeven zal worden, dat haar Ed: den Lt. Admiraal de Ruiter uit de naam en van wegen haar Hoog Mog: over zyne mannelyke dapperheid en goede Conduite, in de jongſte rencontre tegens de Engelſche betoont, inder beſte maniere willen lauderen, met betuiginge dat de zelve haar Hoog Mog: aangenaam zyn geweeſt.

T. GERLACIUS.

Accordeert met het voorſz. Regiſter.

N: RUISCH.

Na

Na dat zyn Ed: alle noodzaakelykheeden voor de gemelde Vloot bezorgd had, verreisde hy weder, en kwam den 17 der zelver Maand in 's *Gravenhagen*. 1666.

Komt weder in 's Gravenhage.

XI. HOOFDSTUK.

DEn Heer Raad Penſionaris DE WITT, in den Haag zynde, wierd voort op zyn aankomſt van den Heer *Buat* bezocht: die hem, volgens gewoonte, zyne Brieven vertoonde ende over gaf, dewyl haar Edele Groot Mog: de Heeren Staaten van Holland hem *Buat*, door den Heer Raad *Penſionaris* DE WITT, met oogluiking hadden toegeſtaan een Wiſſeling van Brieven te houden met zeekeren *Silvius*, voor deezen Edelman van de Koninglyke Princes in 's Gravenhagen, en toen woonende tot *London*, om daar door een gewenſte Vreede te verkrygen. Hy behandigde hem drie brieven, waer onder twee, die van geen belang waren, doch de derde zonder tyd, en met opſchrift: *pour vous meſme*; in welker geſchreve ſtond *des Villes que vous ſavées, & qui ſont intentionées pour une bonne paix*, door welk woord *paix*, den Koning van Engeland wierd verſtaan, gelyk daar na ontdekt of gezegt wierd, dat *Silvius* een nader verbintenis tuſſchen de Steeden aangeraaden had, als ook, dat zy een wakker beſluit moeſten nemen, dewyl *Engeland*, als dan gereder zoude zyn om zich te verklaaren van in een naauwer handeling te treeden, met de alzoo vereenigde Steeden, en dat men haar onder de hand alzulke middelen zoude doen verkrygen, die tot een goed verdrag nodig zoude zyn, door welke kuipery men moeſte verſtaan, die van de andere zyde, welke niet van de vereenigde en welmeenende Steeden waaren. *Buat* t'huys gekomen zynde, zocht, en miſte den geheimen Brief, waar op hy aanſtonds wederom naar den Raad *Penſionaris* liep, hem vragende: of hy ook zulk een brief overgegeven had, en wanneer de Heer DE WITT hem antwoorden van ja, verſchoot *Buat* zyne verwe, en wierd zeer bleek in 't aangezicht. Hy verzocht met veel omſtandigheden de zelve wederom te hebben, doch

Wort van Buat bezogt.

1666. den Raad *Penſionaris* zeide zulks Amptshalven, niet te konnen doen, maar dat hy de gemelde Brief aan de Heeren *Gecommitteerde* Raaden moeſt overhandigen, het geen zyn Ed: aanſtonds na quam, waar op *Buat*, ter zelver tyd by haar Ed: Groot Mog: ontboden, onderzogt en gevangen genomen wierd, welke hem daar nevens de ſleutel van zyn geheim Schryf kamertje afeiſchten, alwaar men het opſtel van een Brief vond, die hy aan den Geheimſchryver des Konings, *Arlington*, door zyn Vrouw, al in Maart had doen ſchryven. Welke hier de tweede volgt, en voor eerſt den Leezer den Geheime brief in 't Neder-Duitſch tonen, van welke 't opſchrift was.

POURVOUS MESME
of
VOOR U ZELFS.

Lieve Vriendt:

IK oordeele verplicht te zyn ul. op myn lang ſtilzwygen te voldoen, alzoo ik uit ul. Brief beſpeure dat gy in groote bekommering zijt, en dat gy van my met groote impatiente beſcheid waard verwachtende, 't welk gy voornamentlyk door ul. laatſte aan Milord te kennen hebt gegeven, de welke my van de eerſte gelegentheyt doet profiteren om ul. in 't particulier t'informeeren hoe veel moeite ick gehad hebbe om over te komen, ende dat ik genootzaakt ben geweeſt een groote rys na't Noorden *te doen; maar eindelijk ben ik alhier ontrent* veerthien *dagen geleden gelukkelijk gearriveert, 't was doen men alle onze Havenen geſlooten hielt, 't geen men altoos voor 't gevecht gedaan heeft, 't welk de oorzaak was dat ik ul. niet heb konnen ſchrijven, ik heb ondertuſſchen niet nagelaten zeer in 't lange te repreſenteeren al't geene gy my gecommuniceert had, 't gene hier zmaakelijk is geweeſt; maar alzoo onze Vloote zedert uitgeloopen is, ende datter zelfs een gevecht is geweeſt, waar van wy het ſucces komen te verſtaan, 't welk voor ons avantagieux genoeg is, zoo heeft men niet goet gevonden't model van den Brief dat gy my gegeven had te volgen, alzoo de zelve in deze Conjuncturen ontijdig zoude zijn; maar aangaande 't oogmerk en deſſeyn 't welk de Vrienden voorhebben om de zaaken zoodanig te diſſoneeren dat men herwaarts zende, zulks wert hier zeer ge-*

ap-

approbeert, ende gy mocht vry op dien voet arbeyden, ul. verzeekerende dat men alle de openingen die men op dat subject zal voorstellen embrasseert, alzoo ik van goeder hand weet, dat niet tegenstaande deze laatste Victorie den Koning altoos persisteert by de goede sentimenten tot Vreede, zoo is't dat de Vrienden haar mesures daar naar konnen nemen zonder te vrezen dat men aan deze kant van opinie verandere zal. Doch ik moet ul. ook zeggen, dat, om beter in het desseín te reusseren, het noodig zoude zijn dat d'aan ul. bekende Steden, ende de welke wel geintentioneert zyn tot eene goede Vrede haar te zamen naauwelyk verbonden op dat subject, ende onder haar een vaste resolutie namen, waar op men eenig goet fundament zoude konnen stellen; In u elken gevalle ik ul. zoude derven verzeekeren indien men iet zeekers daar in kan beseuren, dat men zich klaarder van deese zyde zal expliceren, ende dat men als dan in een naauuw er Correspondentie sal treeden, ende men zal onder de hand alle de middelen by brengen die men soude konnen wenschen om tot een goet accommodement te geraaken, ende afbreeken d'Intrigue aan ul. bekent; Indien gy oordeelt datter gelegentheid sy om iets reëls door dat middel te mesnageren, gy hebt daar maar in te arbeyden, ende ik beloove ul. dat de saake secreet zal blyven, niet twijffelende of wy zullen de zaak door dat middel brengen tot ons gewenschte einde : Ik gelove self dat het succes't welke wy in dit laatste gevegt hebben gehad daar toe iets sal contribueren, alsoo de party van de Vrienden en van die de Vrede begeren haar sal versterken; Versoeke ul. die goetheyt te wille hebben my particulierlijk te berigten, of't selve niet eenige veranderingen in den Staat heeft toegebracht, ende my't waare verlies, 't welk gy L. geleeden hebt overschrijven : Alsoo men't selve sonder twyffel meest doenlyk sal verschoonen, om het Volk des te meer te verblinden : Wy hebben niet meer dan een Schip verlooren, aan't welke Tromp zeer listelijk een Brander heeft geklampt, ende ontrent vier of vijf hondert man soo dood als gequetst; wy hadden twee van ul: Scheepen genomen die wy daar na verbrand hebben, ende Bankert die de selve commandeerde was het gelukkelijk ontkomen, wy hebben vyf of ses hondert gevangens; men heeft ook eenige van ul. Scheepen sien springen, ende soo men gelooft sal der veel schaade geleden sijn, ik versoek ul. van't selve te willen informeeren, ende my daar van deelachtig maaken, ende my altoos te gelooven &c. 1666.

Brief

1666.

Brief aan de geheim Schryver Arlington.

LIEVE MILORD:

IK zoude ul. niet konnen repreſenteren met wat ongenoege ik de Brieven van mijn Vrient heb ontfangen, Gewiſſelijk hy ſal aan Zijn Majeſteid niet gerapporteert hebben hoe hy al de zaaken alhier gelaten heeft, want hy onmogelijk geen geheugeniſſe kan hebben van al 't geen men hem geſeid heeft; Eyndelijk lieve Milord, *moet gy weeten, dat wy hier een ſterke partye hebben gemaakt voor de Vrede, en conſequentelyk ook voor myn* kleynen Meeſter, *dewelke verre te boven gaat d'andere partye, die hier vooren altoos geregeert heeft, ſoo dat den Koning niet behoort te twyffelen of myn* kleynen Meeſter *zal opkomen, en dat de zelve in weynig dagen in effect zullen doen blyken door de verſeekering die* Silvius *en ik haar gegeven hebben, dat Zyn Majeſteit de beſte intentien van de waerelt tot Vrede heeft, om effectivelijk te leven in Vriendſchap met het Land, en dat hy voor God verklaart geen ander deſſeinen te hebben; 't welk alhier de Herten van alle eerlijke Luiden gewonnen heeft. Ik laat ul. oordeelen wanneer de Vrede gemaakt ſal ſijn, in wat goeden ſtant Zijn Majeſteit en mijn* kleynen Meeſter *alhier zal zijn, ja ik ſegge noch, dat hy zal ſijn de Grootſte Koning van de geheele waerelt; Maar in geval die eerlijke Luiden eenige verkoutheyt beſpeuren voor de Vrede, ſoo weeſt verſeekert,* Lieve Milord *dat al de waereld alhier eenſamentlijk haar partye zullen defenderen tot het uiterſte toe, en indien 't ongeluk (naar alles toegebracht te hebben,) haar ſtelt tot d'extremiteit, zoo ſullen zy gewiſſelijk mijn* kleynen Meeſter *weg-jagen, en haar aan Vrankrijk overgeven, ende en twyfelt niet* Lieve Milord, *of 't geen ik ul. berigte de waerheyt zij, alſoo ik het op mijn ziel weet: en ik ben ſeer wel verſekert dat het geluk van mijn Meeſter dependeert van de goede Intelligentie van den Koning met de eerlijke Luiden alhier voor de Vreede, 't welk my geobligeert heeft mijne laaſte Brieven in 't Vuur te werpen; want indien ik de zelve gecommuniceert had aan de wel-geintentioneerde, zij ſoude alle verandert ſijn, gelijk ik ul. hier vooren geſeijt hebbe; en ik ſweere ul. nochmaals* Lieve Milord *den Koning wel te verſekeren, dat indien hy de Vrede niet maakt, mijn* kleynen Meeſter *zal te gronde gaan.*

Deze

Deeze brief was in een tyd geſchreeven, dat de grootſte opſchudding in de Steeden waaren, om zyn Hoogheyt de Hooge bedieningen der Landen op te dragen, in welke hy het belang van de Koning, en de Jongen Prins, nevens die van zyn aanhangeren, genoegzaam te zaamen knoopten, noemende de laaſten, *honneſtes & bon Amis* en de Vrye Staatsgezinden, Luyden van de *Kuipery* en *Regeeringe*; het welk, in zulk een gevaarlyken tyd, van een zeer quaad gevolg was, te meer, door dien hy zoo onbedagt aan een yder de geheimen openbaarden, en te los van tong was, want op een tyd uit de Kerk komende, alwaar den Godsbediende gepredikt had van de onregtvaardigheid, die den Koning ons aandeed, zyde hy in 't openbaar, dat veel menſchen hoorden, *hoe qualijk is die Man onderrecht van de zaake : want de Koning verlangt op alle wyze naar de Vreede : ja ik heb die al in mijn zak*; waar na hy verſcheide brieven toonden, zoo dat eenige zyner vrienden hem meenigmaal waarſchoude, dat hy zulke gewigtige zaaken, al te openhertig gemeen maakten, dat hy aldus de Regeering met traagheyt en onwilligheyt beſchuldigden; dat hy zich van zulk een bewind moeſt ontſlaan, als niet bequaam daar toe zynde; of dat hy zeekerlyk in ongenade zoude komen. Dog *Buat* verachte deeze goede raad en voer in zyn wanbedryf voort, ſtookende onder de hand met de zyne, om den Prins tot zyn oogmerk te doen komen, waar door ook eenige reukelooze Godsgeleerde zeer yverig op de ſtoel dorſten zeggen, en onder anderen eenen genaamt *Simonides*, *dat God niet zoude ophouden het Land te ſtraffen, zoo lang als men tegens het Huis van Oragnien ondankbaar bleef.* Zoo dat hy met *Kievit Gecommitteerde* Raad, Bewindhebber der Ooſt-Indiſche Maatſchappy, en Swager van *Tromp*, nevens *van der Horſt*, geweezene *Gecommitteerde* Raad, (by wien de Jongen Prins kort te vooren tot Rotterdam noch uit eenige inzigten te gaſt geweeſt was) veel quaade zaaken uitvoerde, daar de Provintien en Steeden door ontroerd raakten. *Buat*, dus gevangen zittende, bevryden zich de anderen met de vlugt: ondertuſſchen *Zeelant* en den Keurvorſt van *Brandenburg*, als zynde de yverigſte in het belang van de Prins, deeden veel werk om zyn leeven te behouden, maar

1666.

1666. by aldien haar Ed: Groot Mog: zulk een gewigtige zaak ongestraft hadden gelaaten, zoude zy zelfs gevaar geloopen hebben, van vernield te worden, en 't woedende Graauw het Swaard in de vuyst geeven, om hen alle te vermoorden; uit welker inzigt hy het volgende Vonnis kreeg, waar in te zien is, dat hy niet *onschuldig*, volgens het zeggen van eenige quaadmeenende, gestraft is.

ALsoo Henry de Flury de Culan, Heere van Buat, St. Sire, en de la Foreſt de Geſt, Ritmeester ten dienſte dezer Landen, jegenwoordig Gevangen op de Voor-poorte van den Hove van Holland, den zelven Hove buyten pyne en bande van yzere bekent heeft, dat hy gevangen, na dat hy aan de Miniſte. van de Heeren Staten van Holland en West-vriesland, syne wettige en hooge Overigheyt, hadde vertoont eenige weynige Articulen van Vrede, beſtaande in ambigue, en duyſtere poincten, hem behandigt door Silvius, een van zyne Correſpondenten in Engeland, op wiens verſoek hy Gevangen verklaart zyne correſpondentie daar bevoorens nu al een Jaar geleden, zynde als doen in Vrankryk, begonnen te hebben; en na dat van de selve Articulen by den voor-gezeyde Miniſter was gegeven communicatie aan hoog-gem: H: Staten, van wegen en door ordre van de selve wel expreſſelyk ende tot verſcheyde malen is gewaarſchout, ſich wel te wachten van al-omme voor te geven (gelyk men verſtond dat hy Gevangen dede) dat men de Vrede met Engeland konde hebben als men begeerde; dat 't ſelve was van quade operatie, als gevende een impreſſie aan veele onkundige in den Lande, dat de Regeringe alhier oorſake was van de continuatie van den Oorlog, en geen Vrede en begeerde, en dat daar door de Ingeſetenen onluſtig wierden gemaakt om te contribuëren, ſulcx dat daar door geſchapen was partyeſchap in den Landen te zullen ontſtaan, en dat hy dies niet tegenſtaande aen ſeer veel Menſchen buyten en binnen de Regeeringe, en op verſcheyde tyden, heeft geaffirmeert en getracht te perſuaderen, dat men de Vrede konde hebben als men maer yemant naar Engeland wilde ſenden, onder pretext, dat hy zoude hebben vernomen gehad, dat verſcheyde Regenten van gevoelen zouden syn geweeſt, dat men in Engeland wel konde ſenden, ſonder nochtans de voorſz. verſcheyde Regenten te konnen noemen, makende alſoo de voorſz. zyne Overigheyt by een yegelyk, ſo buyten als binnen, de Regeeringe verdacht, als of zy de Vrede niet en begeerde, daar nochtans blykelyk de ſelve haarluyder yver daar toe niet alleen al omme krachtelyk heeft getoont, nemaar oock aan hem Gevangen ſelfs heeft doen behandigen, de laatſte preſentatie omtrent de Conditien van Vrede van dezer zyde aan den Koning van Groot Brittangien by Miſſive gedaan geweeſt zynde, geteykent by den Preſident van de H: Staten Generaal: Dat mede aan hem Gevangen van wegen ende door ordre van de ſelve syne Overigheyt verklaart is, dat men bedugt was en ombragie had, dat men in Engeland

trachte

trachte de saake daar na te beleggen, dat men tusschen Vrankryk en dezen Staat mochte separatie maken, en dat het selve een poinct was daar op voor al diende te werden gelet, en 't welk ook sorgvuldiglyk diende te werden geprecaveert: En dat hy dies niet tegenstaande bekent, dat hy de innerlyke intentie dien aangaande van Engeland nu synde komen te weten uyt 2. Brieven, hem van daar toe-gesonden, en onder anderen in-houdende, dat men sich soude moeten sepereren van Vrankryk, en dat zy voorts spraken van een nauwe Alliantie tot nadeel van 't selve Ryk, in plaase van de selve oft den inhouden van dien, volgens de voorsz. waarschouwinge, aan de voorsz. syne Overigheyt bekent te maken, de selve alleen heeft gecommuniceert aan eenige van syne Complicen; en dat zy-luyden na dat sy die hadden gelesen, en geexamineert, geconcludeert hebben, de selve in 't vuyr te werpen, sonder den inhouden van dien, oyt aen de Regeeringe te hebben bekent gemaakt, onder pretext, dat hy geloofde dat hy door den Brief die hy daar op antwoode, den gem: Coning soude hebben doen veranderen van resolutie, en in cas hem naderhant gebleken hadde dat den Coning by de selve resolutie persisteerde, dat hy als dan in geen gebreken soude syn gebleve geweest, maar wel voornamentlyk gelyk hy ook schryft aen den Grave van Arlington, in synen Brief van den 19. Maart 1666. om dat hy de by hen genoemde goede Vrienden en welgeintentioneerde daar door van een ander sentiment soude syn geworden, als mede, om dat ook de separatie van Vrankryk by den selven Grave van Arlington, of de voorn: Silvius niet meer en soude syn geinsisteert geweest, hoewel hy Gevangen mede bekent, dat hy noyt noch in sekere mondelinge conferentie by hem tot Antwerpen met den voorn: Silvius gehouden, noch door eenige Brieven eenige positive verklaringe versocht heeft, of den Koning van Groot Brittanje ook genegen was te tracteren, selfs met inclusie van Vrankryk', seggende sulkx by inadvertentie te hebben nagelaten, en dat hy na 't verbranden van de voorsz. Brieven aan den voorn: Silvius expresselyk soude hebben geschreve, dat men hier in Holland sonder Vrankryk niet en soude doen, en dat noyt syn meninge soude zyn geweest om te handelen met den Kon: van Engeland, sonder kenniss van Vrankryk; daar nochtans in tegendeel uyt de Minute van syne voorsz. Missive (by de H: Commissariissen van Staet onder zyn Papieren gesaiseert) van den 19. Maart 1666. voorn: by hem Gevangen aan den Grave van Arlington secretelyk, en sonder communicatie van de Regeeringe geschreven, tot antwoorde op de voorsz. verbrande Briven, evident is, dat hy in plaatse van 't geene hy zeyt gedaan te hebben, den Vyandt tot groote prejudice van den Lande van verscheyde saken heeft geinformeert, als hier achter nader sal werden geseyt. Daar by komt dat de Huysvrouwe van hem Gevangen, haar bekommeringe over deze correspondentie, en naamentlyk, dat syne Goederen daar over in Vrankryk pericul liepen van te mogen werden geconfisqueert, bekent gemaakt hebbende aan den voorn: Silvius, de selve onder andre redenen van gerust-stellinge by rescripte van den 19. Maart 1666. uyt London aan haar schryft, dat hy niet wel en gelooft dat de voorsz. Ge-

1666.

1666. vangen door deze manier van doen sich aan de Coning van Vrankryk seer aangenaam hadde gemaaekt om eenig faveur van de selve te obtineren, maar dat hy sich niet en kan in beelden dat eenig pericul soude loopen van confiscatie van syne Goederen: Dat mede uyt de in-komende Brieven uyt Engeland van den 11. Augusti laastleden, den Hove ten genoegen gebleken is, dat men in Engelant als noch blyft insisteren, dat men soude moeten tracteren sonder eenige Mediateurs, en met uytsluytinge van den Franssen Koning: Dat mede aan hem Gevangen, als hy somwylen een Brief aan den voorn: Minister vertoonde, komende uyt Engeland, en geschreven by den Grave van Arlington, of wel by den voorn: Silvius, niet anders continuerende dan een generale protestatie van genegentheyt tot Vrede, en versoek, dat men ten dien sine van hier yemandt derwaarts wilde senden, en hy seer urgeerde, dat sulks mochte geschieden, ten eynde hoost-gem: Coning sich nader aan de selve mochte openen, na communicatie, goet vinden, en door ordre als boven, bekent gemaakt en verklaart is, datter gans geen apparentie was dat men van dese zyde yemant na Engeland zoude zenden, en dat hy Gevangen over zulcx haar alle hoope dien aangaande zoude benemen: En dat hy dies niet tegenstaande (onder pretext dat hem zulcx voor naast-leste Battaillie gezeyt, en zedert in de zelve Battaillie d'avantage aan dezer zyde geweest zynde) hy daar door, en door discoursen die hy van veele gehoort hadde, vertrouwt zoude hebben, de zake dien aangaande te wezen verandert, zonder nochtans yemant specifice te konnen noemen, die zodanige discoursen zoude hebben gevoert, niet alleen continuelyk by yder heeft aangehouden, dat men ymant na Engelant zoude zenden, maar ook den hoogst-gem: Koning, tot groote prejudicie van den Staat, heeft gefoveert met een hoope; niet alleen dat zyn genoemde Vrienden hadden 't oogmerk en dessyn om ymant na Engelant te zenden, maar zelfs by zyne voorsz. Missive van den 19. Maart 1666. dat hy Gevangen met dezelve hier hadde gemaakt, een groote partye daar door de tegenwoordige Regeeringe hier te Lande was verandert, en zyn Maj. zoude konnen maken een Vrede, dewelke gemaakt zynde, hy zoude weezen de grootste Koning van de Weereld: Bekennende niet alleen den zelven Brief, immers meer andere van gelyken inhout, aan den Grave van Arlington te hebben geschreven, maar ook eenige te hebben laten schryven door zyn Huysvrouw, om dat zy beter spelde, ende nochtans geene van dezelve, nochte van een eenige, die hy na Engelant geschreeven heeft, aan de Regeeringe te hebben gecommuniceert, op voorgeven, dat hem dezelve niet zoude wezen geordonneert. Dat hy gevangen van de voorsz. last van zyn voornoemde Hooge Overigheyt, zoo verre is afgegaan, ende in het intrest van de voornoemde Vyant zich zoo diep ingelaten heeft, dat hy eerst bekent heeft buyten kennisse van de Hooge Regeeringe, en zonder ymants ordre oste communicatie, doch daar na, alleen met communicatie en overleg van een van zyne complicen, op de assignatie en schriftelyk biljet van de voornoemde Silvius, een Envoye van den vyant, met verzoek van de-

zelve

zelve, dat zulkx mocht werden secreet gehouden, en haare entrevue aan niemant bekent gemaakt, verklarende hy Silvius in 't zelve biljet, zoo hy gevangen zeyt, dat den Koning van Groot Brittagnien zelfs geen kennis daar van zoude hebben gehad, hoewel hy gevangen bekent wel bevonden te hebben uyt zyne discoursen, dat hoogst-gemelte Koning immers kennisse daar van hadde, zich na Antwerpen vervoegt, ende aldaar met den voornoemde Envoyé niet alleen secretelyk geabouchcert te hebben, maar dat hy alvooren derwaarts te trekken, wederom zonder eenige kennisse van de Regeeringe, en alleen met kennisse, raat, en hulpe van een van zyne ongecorlofde correspondenten alhier heeft geconcipieert en opgestelt een model van een Missive, die den Koning van Groot Brittagnien zoude schryven aan dezen Staat, en die gestelt zoude zyn geweest in beleefde termen, om dezelve Staat te beweegen, ymant van hier na London te zenden, welke Missive geschreven zynde, dat de voorzyde zyne Complice hem hadde verzekert, dat zyne Vrienden dan zouden arbeyden, invoegen dat men ymant na Engeland zond, daar hem nochtans als vooren was verklaart, dat daar toe gants geen apparentie en was, en hy dienvolgende den Vyant alle hoope dien aangaande most benemen: Bekennende dezelve modelle tot Antwerpen noch geamplieert, en aan den voorn: Envoye behandigt te hebben, en dat hy van zyn verhandelde en wedervaren aldaar, na zyn t'huys komste aan niemand communicatie gegeven, en raport gedaan heeft, als aan de voorsz. zyne complicen; ontfangende hy Gevangen van den Vyant Brieven, met twee distincte opschriften, het een zynde ordinaris, die hy Gevangen bekent aan de Regeeringe te hebben gecommuniceert, en het ander met de woorden, *Pour vous mesme*, by onvoorzichtigheyt, en buyten zyn weten benevens andre Brieven overgegeven; bekennende, dat hy het zelve met droefheyt aan een van die van zyne voorsz. correspondenten alhier des namiddaags, zoo als hy 's avonds is geapprehendeert, heeft bekent gemaakt, met verzoek dat hy in de Vergaderinge eens wilde verneemen, hoe het zelfde wierde opgenomen; voorgevende den zelven Brief niet te hebben gecommuniceert, alzoo het was een zotte of inpertinente Brief, daar over hy van meeninge was geweest, benevens d'overleveringe eenige explicatie te doen, houdende onder anderen de voorsz. Brief in duydelyke termen, dat hy Schryver van dezelve (die volgens 't zeggen van den voornoemde Gevangen is geweest den meergemelten Silvius) niet en had gelaten aldaar in 't breede te representeeren, al 't geen hy Gevangen hem hadde gecommuniceert, en dat het zelve aldaar zeer smakelyk was geweest; item, dat men niet en had ten propooste geoordeelt te volgen de modelle van den Brief, die hy Gevangen hem hadde gegeven, hier vooren gemelt, om datze ontydig zoude geweest zyn in die conjuncture, maar wat aanging het oogmerk en voorneemen, dat de Vrienden hadden, om te maaken dat men ymant derwaarts zont, dat men 't zelve zeer approbeerde. Item, dat men zoude komen in een particulierder correspon- 1666.

1666. dentie en onderde hant furneeren alle middelen die zy konden wenſchen, om te komen tot een goet accomodement, ende te breeken d'intrigue, hem Gevangen bewuſt. Item, dat hy geloofde, dat het ſucces, dat zy luyden van de zyde van Engelant in het doen laatſte gevegt hadden gehad, daar toe yets zoude contribueeren, want dat de party van de Vrienden, en van die, die de Vrede begeeren, daar door zoude werden verſterkt, met ſerieus verzoek, van hem particuliierlyk te willen adverteeren, of het zelve niet eenige veranderinge hadde mede gebracht; houdende alzoo met den Vyant tweederley correſpondentie, een openlyk, en met kenniſſe van de Hooge Regeeringe, een ſecretelyk, zonder kenniſſe, en tegens expreſſe ordre en waarſchouwinge van dezelve, daar inne gemelte Hooge Regeeringe van zyn genoemde goede Vrienden en wel geintentioneerde wert gediſtingueert, mitsgaders de voorſz. Regeeringe allenthalven wert getraduceert, ende gecalumnieert, als of zy de Vrede niet en begeerde, om dat zy op die ware gronden, volgens de Tractaten en gemeene Reſolutien van Staat, en niet na de fantaſie van deze complicen, tot groot makinge van den Vyant, en nadeel van deezen Staat, en deſſelfs Geallieerden, betrachte. Alle het welke contrarierende het devoir van een Onderdaan wegens zyn Souveraine Overigheyt, en directelyk ſtrydende tegens de beſchreeve Rechten, mitsgaders Wetten en Placcaten dezer Lande, (verbiedende expreſſelyk aan een ygelyk uyt deze Landen, te houden in eeniger manieren eenige correſpondentie ende gemeenſchap met d'Inwoonderen van Engelant, ofte haar onderhoorigen, door Brieven ofte anderzints, ſtrekkende tot nadeel van deezen Staat, op peyne van daar over als Vyanden van den Staat, zonder eenige conniventie geſtraft te zullen werden) ende zynde zaken van zeer gevaarlyken inzichte, en pernicieuſe conſequentie, waar door de Gemeente ontruſt, de Hooge Regeeringe zoo buyten als binnen verdagt, de Geallieerden van den Staat, wegens dezelve diffident gemaakt, den Vyand van pretenſe diviſie en partyſchap ende veranderinge in dezelve Regeeringe verwitticht, en met de voornoemde abuſyve hoop gevoet, in zyn genegentheyt tot deezen tegenwoordigen luctueuſen Oorlog geconfirmeert, en vervolgens de zoo lang gewenſte, en door alle mogelyke en eerlyke middelen van deze zyde aangewent, betrachte Vrede tot noch toe, na alle menſchelyke apparentie te rugge gebleven is, tot onuytſprekelyke prejudice van deezen Staat, en de gemeene Chriſtenheyt, en voornamentlyk van het Proteſtantze weezen, tot verſtortinge van zoo veel Chriſten bloet, en ruine van zoo veel goede Ingezetenen dezer Landen, ende over zulkx zoo in zich zelven, als ten exemple, en afſchrik van anderen ten hoogſten ſtraffbaar: SOO IST, dat 't voorſz. Hof. met rype deliberatie van Rade alles deurgezien en overwoogen hebbende, 't geene ter materie dienende was, doende Recht in den naam en van wegen de Hooge Overigheyt ende Graaffelykheyt van Hollant, Zeelant, en Vrieſlant, den voorn: Gevangen gecondemneert heeft, ende

ende condemneert heim 't zelve Hof mits deezen, gebracht te werden ter plaatze daar men gewoon is Justitie te doen, ende aldaar met den Swaarde te werden geexecuteert, datter de dood na volgt; verklaart voorts alle zyn Goederen geconfisqueert. Gedaan in den Hage by de Heeren Fredrik van Dorp, Heer van Maesdam. Diderik Sicxti, Albrecht Nierop, Adriaan Pau, Heer van Bennebroek, Willem Goes, Pieter Okkers, Cornelis Fannius en Johan van Honert, Raatsluyden van Hollant, ende gepronuncieert op de Audientie van de Rolle, den 11. October 1666. 1666.

In kenniſſe van my,
ADRIAAN POTS.

Ter zelver tyd wierd ook in Delft eenen *Doctor Makdowel* en tot Rotterdam den *Commies* van *Kivit*, genaamt *Molenaar*, nevens een Schot gevangen genomen, die aan diergelyke zaaken ook ſchuldig waaren.

Verſchil tuſſchen de Ruyter en Tromp.

Ondertuſſchen rees een zwaar verſchil, tuſſchen de Lt. *Admiraal de Ruiter* en *Tromp*, den eerſtgemelde had op zyn inkomen in de *Wielingen*, aan haar Hoog Mog: en daar na by monde aan de Heer Raad *Penſionaris* DE WITT, en de Gevolmagtigden der *Admiraliteiten* bekent gemaakt, niet zonder ongenoegen over het beleid van den laaſtgenoemden geklaagd; beſtaande in het laat en traag zeil gaan, om by den vyant te komen, en dat hy zoo lang van de Vlag gebleeven was. De Heer *Tromp* dit ter ooren komende, ſchreef daar op een Brief, aan haar Hoog Mogende, en de Staaten van Holland, waar in hy zich ten uitterſten wilden verſchoonen, en het ongelyk op de Heer de *Ruiter* werpen. Haar Ed: Groot Mog: de Heere Staaten van Holland, over deeze oneenigheyt ten hoogſten bekommert, vreezende voor zeer quade gevolge, die hier uyt ryzen konden, bevoolen eenige Heeren uit hunne vergadering, deeze zaak ernſtelyk en nader te overweegen, en haar Ed: Groot Mog: van hunne Raad te dienen, waar na den Raad *Penſionaris* DE WITT den negentiende van Auguſtus ter vergadering van de voorneemde Heeren Staaten van Hollane, tot nut van 't Land, en om de vordere ongemakken te beletten, voorſtelde, *Dat men den Lt. Admiraal Tromp moeſt opentbieden: Dat hy met den Lt. Admiraal de Ruiter niet overeenquam: Dat 's Lands dienſt vereiſchte, dat nootzakelijk een van twêen*

Zyn Ed: voorſtel tot nut van 't Land, hier omtrent.

1666. *twéen moest van zijn dienst onslagen worden : Dat Tromp by de Ruiter niet was te gelijken : Dat Tromps last alleen hield tot wederzeggens toe : Dat men hem van zijn Ampt behoorde t'onslaan, en een ander Lt. Admiraal in zijn plaats te verkiezen : Dat de Leeden in dit stuk eenparig, geheim, en hartig moeste zijn : En dat zulks ten hoogsten noodig was.* Dit wierd by de meeste stemme gepreezen, en voor goed gekeurt, waar op het ondergeschreeve besluyt volgde.

Resolutie der Heeren Staaten van Holland, om Tromp van zyn bedieninge te ontslaan.

„ De Raad Pensionaris DE WITT heeft ter vergaderinge „ bekend gemaakt de Consideratien, ende 't advys van de Hee„ ren haar Ed: Groot Mog: Gecommitteerden, hebbende in „ gevolge en tot voldoeninge van derzelver resolutie *Commisso„ riaal*, in dato den achtienden deezer loopende Maand, over„ leit en overwoogen, wat tot voorkominge van alle disordre „ en divisie in's Lands Vloote, mitsgaders tot goede conduite „ over dezelve, by haar Ed: Groot Mog: zoude konnen, en „ behooren gerésolveert, en gedisponeert te worden : ook „ specialyk geexamineert en aandachtelyk gepondereert den „ Inhout van zeekere Missive, by den Lt. Admiraal Tromp „ aan haar Ed: Groot Mog: geschreeven uit 's Lands Schip „ *Hollandia*, leggende voor Vlissingen, den dertienden dezer „ loopende Maand, houdende, na een omstandig verhaal van „ zaaken, die met zyne kennisse geduurende de jongste Bat„ talje tegens de Engelsche, zouden weezen voorgevallen, het „ besluyt, 't welk hier van woord tot woord is volgende.

EDELE MOG: HEEREN,

NU, *na deeze en alle mijne getrouwe diensten, van den Heer Lt. Admiraal de Ruiter, door passie, zonder my gehoort ofte gesprooken te hebben, en jalousie (om dat God Almachtig met kleinder macht my op den Vijand heeft avantagie gegeeven, ende hem met een grooter macht disavantagie) voor onze zaake van de nederlaage, ende voor een Schelm gedecrieert te worden, is my onlijdelijk, ende zoo geen reparatie daar van krijge, ben ik incapabel het Vaderland te konnen dienen : Want zoo wy nu niet wel gedaan hebben, meene nooit te zullen konnen voldoen; en is geen tijd om Schelmen te emploijeeren, maar wijze, voorzichtige en couragieuse Zeehelden, die voor*

voor 't Vaderland en haar eige reputatie bereid zyn, goed en bloed op te zetten, welke ik meene tot nog toe zoo wel, door Gods genadigen zeegen, te hebben geconſerveert, dat ik geen Lt. Admiraal de Ruyter, noch eenig menſch ter waereld (zoo lang ik leeve) capabel agt, my die te zullen oniſteelen, maar zoo doende veel confuſie in de Vloot, tot myn leetweeſen, te gemoet zie, ende de Officieren en Matrooſen, aan land komende, malkanderen te zullen vermoorden, 't welk Godt verhoede. 1666.

Waar op gedelibereert zynde, ende in achting genomen, dat de voornoemde Lt. Admiraal Tromp, na demonſtratie van zoo groote Animeuſiteit en verbitterheid tegens den Lt. Admiraal de Ruyter, 's Lands Vloote als Generaal en Chef commandeerende, tegelyk met den zelven Lt. Admiraal de Ruiter, niet gelaaten kan worden in employ, zonder 's Lands welvaaren ten uitterſte te doen periclitee-ren, *door eene apparente tweedragt en confuſie, die in zulken kas met reeden in de voorſchreeve Vloot zonde ſtaan te bevreezen, is, tot verhoeding van dien verſtaan, en gereſolveert, dat de commiſſie aan den voornoemde Tromp als Lt. Admiraal van Holland, en Weſt Vrieſland, onder 't Collegie ter Admiraliteit tot Amſterdam, by proviſie, en tot haare Ed: Groot Mog: kennelyken wederzeggen gegeeven, zal werden ingetrokken, gelyk dezelve ingetrokken werd mits deezen; en dat dien volgende op 't allerſpoedigſte wederom tot ſuppletie van de voorſchreeve plaatze, met een ander Officier van couragie en beleit, geprocedeert zal werden; en op dat zulks met de meeſte ordre ter Executie geleit werde, dat over zulks van weegen haare Ed: Groot Mog: ter Generaliteit, de zaake daar heenen zal werden gedirigeert, ten einde de voornoemde Tromp, by haar Hoog Mog: ten ſpoedigſte een opzechts brief mogen werden herwaarts beſchreeven, om t'zyner aankomſte alhier hem de voorgeroerde zyne demiſſie bekent gemaakt te worden, als naar behooren.*

Op het aanſchryven der Heeren Staaten, quam de Heer Tromp den drie-en-twintigſten dier Maand in 's Gravenhagen, alwaar hy eenige kennis gekreegen hebbende van deeze dingtaal, zich by den Raad Penſionaris DE WITT vervoegde, zeggende hier op, *dat hy bereid was de Heer de Ruiter alle voldoeninge te geeven, en zyne misſlagen tegen hem en de hooge Regeerin-*

Tromp komt by de H. Raad Penſionaris de Witt.

Zyn aanſpraak.

1666. *ge openlijk te bekennen, en indien men hem geen Smaldeel of Vlag toevertrouwde, hem genoeg zoude zyn, dat hy dan maar voor de Ruiters Seconde zoude vegten, willende in deezen tijd liever als Kapitein ter Zee gaan, en soude sich gedragen gelijk een eerlijk Man betaamde.* Al het welk den Raad *Pensionaris* den vier-en-twintigsten ter Vergadering van haar Ed: Groot Mog: inbragt, welker zaak in nader overweeginge wierd gelegt. Doch de Heeren Edelen bleeven by hun besluyt, en verstonden dat men hem zoude ontslaan, en het zelve aanzeggen, daar by voegende, *van voor eerst in den Haage te blyven, zonder naar de Vloot te gaan of te schrijven, op peene van schuldig gehouden te worden aan muytery*, het welk by meerderheid van stemmen goet geoordeelt wierd, en is hem door den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT aangezegt, *dat haar Ed: Groot Mog: goet gevonden hadden, hem van zyn bedieninge t'ontslaan, versoekende zyn Commissie aan zyn Ed: weder ter hand geliefden te stellen.* De Heer Tromp antwoorde, *dat hy haar Ed: Groot Mog: bedankten voor alle genoote gunst, die hy van haar Ed: Groot Mog: had ontfangen, en bereid was deselve met alle gehoorsaamheid te sullen overgeeven.* Voorts wierd hem gezegt, by handtasting te moeten belooven, van niet zonder haar Ed: Groot Mog: bevel uit 's Gravenhaagen te vertrekken, het geen hy met alle eerbiedigheid toestond, doch verzocht daar na aan den gemelde Heer Raad *Pensionaris* DE WITT, dat hem naar vyf of zes dagens verblyf in 's Gravenhagen, verlof gegeeven mocht worden, om een rys naar zyn Hofstede op *'s Graveland* te doen, ten anderen, dat hem een schriftelyk bescheid mocht werden toegestaan, waar by haar Ed: Groot Mog: zoude gelieven te verstaan en te verklaaren, dat dezelve hem, *Tromp* van zyne bedieninge niet en hadde ontslagen, uit reedenen van eenige misslag, ofte quade feyten by hem begaan, maar alleen uit andere inzichten, die haar Ed: Groot Mog: daar toe bewoogen hadden.

De Raad Pensionaris de Witt ontzegt Tromp zyn bedieninge.

Antwoord van Tromp.

Zyn verzoek aan de Heer Raad Pensionaris de Witt.

Van Gent word in Tromps plaats aangesteld.

Wat zyn rys naar *'s Graveland* betreft, wierd hem niet zonder omzigtigheid toegestaan, en het ander, wierd naar rype overweeginge tot nader besluyt, uitgesteld. Diesvolgens wierd den Heer Willem Joseph *van Gent*, Oversten van het *Regiment* Zee bezoldelingen, den 24 Augusty in zyn plaats, tot *Lieu-*

tenan-

tenant Admiraal, van het *Collegie* ter *Admiraliteit* tot *Amsterdam*, aangesteld, welke ter vergadering der Heeren Staaten van Holland gekomen zynde, bedankte haar Ed: Groot Mog: met alle Hoflykheid, voor de gunst en genade, die dezelve hem geliefde te betoonen, daar nevens betuigende, met alle genegentheid te wenschen, dat haar Ed: Groot Mog: hem van de gemelde dienst geliefden te verschoonen, zeggende, dat hy zeer weinig tyds de Zee had bevaaren, en nooit van voorneemen was geweest daar in te volharden, en by gevolge de Zeekunde hem noch niet wel bekend was, waar door hy zich niet alleen ten hoogsten bekommert, maar ook onbequaam bevond, van een Smaldeel Schèepen te gebieden: verzoekende dierhalven, dat de voorschreeve bedieninge door een ander mogte werden waargenomen. Na dat de gemelde Heeren Staaten daar over beraadslaagt hadden, wierd vastelyk beslooten, dat den Heer *van Gent*, nochmaals zoude worden aangemaand, en des noods zynde stiptelyk belast, van de voorschreve bedieninge, zonder eenige uitstel, op zich te neemen, en den dienst van den Lande te betrachten; waar na hy den Eed als *Lt. Admiraal* ter vergadering der Staaten van Holland heeft afgelegt. 1666.

Verschoont zig daar van.

Den zelven dach, wierd uit bevel van haar Hoog Mog: aan den buitengewoonen Afgezant van Sweeden, de Heer *Appelboom* verzocht, dat hy geliefde kenniffe te geven aan de Heeren Algemeene Staaten, wat hy wegens de voorberydzelen der bemiddeling tot Vreede, met de Heer Raad *Pensionaris* DE WITT hadde gesprooken, daar nevens zendende een uittrekzel van verklaaring, by de Engelsche, daar toe Gevolmagtigde, voor den Heer *Appelboom*, opgesteld, behelzende het geen hy Heer Afgezant met den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT, en den voorzittende Heer in haar Hoog Mog: Vergadering, de week te vooren, hadde geredeneerd. Het geen by veel Staatkundige voor een yverzuchtige zaak van haar Hoog Mog: wierd opgenomen.

Ondertusschen wierd den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT, door den Fransehen Gezant *d'Estrades* een uittrekzel van een brief ter hand gesteld, die den Koning zyn Meester aan hem Gezant, hadde geschreeven, luydende.

1666.

Berigt van den Coning van Vrankryk aan den Heer Raad Penſionaris de Witt.

GY, kont den Heere DE WITT *zeggen, dat ik op deezen dach door een Poſtlooper, dien mijn Neef den Hertog van Beaufort my zend, het goetdunken van alle de Bevelhebbers mijner Vloote, over het ſtrijken der Vlaggen verwagt, en dat ik in dit ſtuk en in alle andere zaaken altyds de zyde zal kiezen, die zonder mijne waardigheid zeer te benadeelen, meeſt dienſtig zal zyn, om de goede vriendſchap die ik met de Staaten begeer te onderhouden, te handhaven. Hier op bidde ik God dat hy u, myn Heer den Graaf van Eſtrades, houde in zyne heilige hoede.*

Geſchreeve te Vincennes, den 28 dach van Auguſty 1666.

Was onderteekent.

LOUIS.

Zyn Ed: doet verſlag van zyn wedervaren.

Na dat 's Lands Vloot nu wederom den vyfden September, zynde een Maand naar 't invallen, in Zee ſtak, ſterk negen-en-zeventig Scheepen en Fregatten van Oorlog, en zes of zeven-en-twintig Branders, waaren de Heeren *Vrybergen*, *van der Hoolck*, *Can*, *Coeverden*, ende *Gerlacius*, als haar Hoog Mog: Gevolmagtigde, tot bezorging der Vloot uit de *Wielingen*, in *'s Gravenhagen* by zyn Ed: den Raad *Penſionaris* DE WITT gekomen, alwaar zyn Ed: nevens de gemelde Heeren tot Vergadering van haar Hoog Mog: den 9 September verſlach van het uitloopen der Vloot, en het verhandelde met de *Graaf d'Eſtrades* en den Markgraaf de *Bellefons* deed; waar op overwogen zynde, hebben haar Hoog Mog: alle het verhandelde zich wel laaten gevallen, en dien volgens de voorſchreeve Heeren derzelver Gevolmachtigden, over, ende ter zaaken van het eerſt gemelde verſlag, ende haar wakkerheid, moeiten, arbeid en goed beleid, met alle ernſt bedankt.

Wort daar over van haar Hoog Mog: bedankt.

Den een-en-twintigſten quam den Geheimſchryver *Nieupoort* in *'s Gravenhagen*, door de *Ruyter*, uit de Vloot, daar naar toegezonden, alwaar hy by haar Hoog Mog: een omſtandig verhaal, van al het geen dezelve overgekomen was, deed. Waar op den Heer Raad *Penſionaris* DE WITT, nevens de andere Heeren Gevolmachtigden, in de Geheime Zee zaaken, verzocht wierd, een nader opſtel te maaken, daar den Lt. *Admi-*

raal

raal de Ruyter, nevens de andere hooge Bevelhebbers der Vloot, zich zoude hebben na te schikken. Den zes-en-twintichsten September, bequamen haar Hoog Mog: de zeekere tyding van de schrikkelyke brand van *London*; als ook wegens de aanna- dering der Fransche Vloot, om met de Hollandsche te vereenigen, waar op goedgevonden wierd aanstonds een afgevaardigde aan de *Ruyter*, en den Hertog van *Beaufort* te zenden, met bevel, dat indien zy noch eenigzints in staat waaren om iets te konnen onderneemen, van in *Zee* te blyven, en zich op 't spoedigst by malkander te voegen, dewyl dit zwaar verlies een groote verandering konde veroorzaaken; en des anderendaags. Wierden de Heeren der *Provintien* van *Zeeland*, en *Vriesland* verzocht, om yder een perzoon te verkiezen, die nevens de Heer Raad *Pensionaris* DE WITT, ten spoedigsten-zonder tyd verlies, naar 's Lands Vloot zouden hebben te zylen, en te verrichten, het geen in haar Hoog Mog: vergadering, daags te vooren beslooten was, op de tydinge der brand van *London*, en het naderen der Fransche Vloot, om met de Hollandsche te vereenigen, van welk haar Ed: Mogende een afschrift met oope naamen toegezonden zoude worden, om dier geener welke haar Ed: Mogende zoude komen te verkiezen, daar in te vullen, verklaarende haar Hoog Mog: vorders, vermits de zaak zulk een grooten haast vereischte, dezelve dienste voor aangenaam te zullen houden, waar nevens goet gevonden was, den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT, daar van kennis en bericht, als mede een geloofs brief, aan den Heer Hertog van *Beaufort* te geeven, waar in de plaats open gelaaten zoude worden, om de naamen der andere twee Heeren Gevolmagtigden, die zy noch verkiezen zouden, in te vullen, doch by nader overweeging wierd beslooten, het bevel van de twee Gevolmachtigden die de gemelde *Provintien* benoemen zoude, in te trekken, en de Heer Raad *Pensionaris* alleen te zenden.

1666.

Zyn Ed: wort verfogt om een nader opstel voor de Ruyter te maaken.

Haar Hoog Mog: verzoeken de Provintien van Zeeland en Vriesland om twee Gevolmagtigde nevens de H: Raad Pensionaris de Witt na de Vloot te zenden.

Wort nader beslooten van de Raad Pensionaris alleen te zenden.

Na dat zyn Ed: den Bevelhebber van het Fregat de Jonge Prins te Paard genaamd, die de tyding aan haar Hoog Mog: bracht, naauwkeurig naar de gesteltenis der Vloot, en op wat hoogten die zich bevond, ondervraagt had, deede hy alle mogelyken vlyt om in de gemelde Vloot te geraaken, en vertrok

1666. aanstonds met het zelve Schip, komende den negen-en-twintigsten September aan 't boord van de Lt. Admiraal de *Ruyter*, die hy in een sterke koortze vond leggen. De gemelde Vloot had door de slappe tegenwinden uit den Zuydwesten, niet veel konnen naderen. Niet te min was zyn Ed: onophoudelyk bezig, met de *Ruyter* te beraadslagen, om de t'zamenvoeging der Vlooten, en andere noodzakelykheeden te bevorderen: ondertusschen kreeg zyn Ed: een brief van den Graaf *Charot*, Bevelhebber van *Calais*, den 30 deezer geschreeven, van inhoud, dat de Fransche Vloot, onder den Hertoch van *Beaufort* wederom voor *Brest* ten Anker leide, naar dat dezelve alvoorens tot voor *Diepe* genadert was geweest.

Zyn Ed: verrekt en komt by de Ruyter in de Vloot.

Vind de Ruyter krank.

1 October. Op den eersten October wierd op het bevel van den Raad *Pensionaris* DE WITT, by den Lt. *Admiraal de Ruyter* en andere hooge Bevelhebbers, een verklaaring beleid, aangaande 't geen voor dezen, tusschen de Vlaggen van *Vrankryk* en den Staat der Vereenigde Nederlanden, noopende het stryken van de Vlaggen, was in 't gebruyk geweest; op dat, by aldien men de Vloot van *Vrankryk* mocht ontmoeten, en daar over eenig verschil ontstond, men iets hadde, waar naar men zich eenigzints konde richten, welke van deezen inhoud was.

Verklaring der Opperbevelhebbers op 't verzoek van zyn Ed: wegens het groeten en wedergroeten in Zee, tusschen de Vlaggen van Vrankryk en den Staat, voorgevallen in de Jaare 1652.

„ WY ondergeschreeven Lt. Admiraalen Michiel Adriaanszoon de
„ Ruyter, Adriaan van Trappen, gezegt Bankers, Aart Janszoon
„ van Nes. Vice-Admiraalen Johan de Liefde, Cornelis Evert-
„ze, Volkert Schram, en Schout by Nagt, Jan van Nes, alle Opper-
„bevelhebbers van de Vlootc der Vereenigde Nederlanden, verklaaren
„en getuygen hier mede, waar en waarachtig te zyn, dat wy in de Jaare
„1652. in de Maand van December, naar ons beste onthoud, den dag
„onbegreepen, met de Vloote van Hoog gemelde haar Hoog Mog: on-
„der het bevel van den Heere Lt. Admiraal Marten Harpertz Tromp,
„goeder gedachtenis, komende op de Reede van Plaisse, aldaar gevon-
„den hebben, een machtig getal Oorlogscheepen, in dienst van den
„Heer Koning van Vrankryk, waar onder de Vlagge van boven voer-
„de, als Admiraal, Monsieur de Nieuchaise, tusschen dewelke, en den
„voornoemden Heer Lt. Admiraal Tromp, ten aanzien van de waar-
„digheid van hunne onderlinge Heeren en Meesters, eenige aanmerkin-
„ge vielen, over de begroeting en wedergroeting; om welke in der
„minne, tot wederzyds genoegen af te doen, eenige wederzydsche Ge-
„volmagtigde Hoofd Bevelhebbers, met den anderen in beraadslaginge

qua-

„quamen, en zoo zy verſtaan hebben in overeenkomſt geraakten, dat 1666.
„volgens het voorgaande gebruik, den Heer Lt. Admiraal Tromp, en
„deſſelfs by hebbende hooge Bevelhebbers hunne Vlaggen zouden ſtry-
„ken, en met Kanonſchooten d'eerſte begroetinge doen; dat de Fran-
„ſchen Admiraal, en zyn hooge Bevelhebbers daar op, haare Vlaggen
„mede zoude ſtryken, en insgelyks met eenige weinige eerſchooten de
„wederbegroetinge doen. Dat, zulks gedaan zynde, de Franſchen haa-
„re Vlaggen wederom zouden ophyſſen, en dat den Heer Admiraal
„Tromp, met zyne hooge Bevelhebbers, vervolgens haare Vlaggen mede
„weder zouden ophyſſen: Immers verklaaren zy alleſeenpariglyk, dat de
„begroetinge en wederbegroetinge eeven alzoo, en op de wyze als voor-
„ſchreeven Staat, in der daad is gedaan en goed gevonden: geevende
„voor reedenen van weetenſchap, dat zy; doenmaals alle onder de
„Vlagge van den voornoemden Heer Lt. Admiraal Tromp hebben be-
„hoord, en zulks by het voorſchreeven geval zyn geweeſt, mitsgaders
„de gemelde begroeting en wedergroeting, met haare eigene oogen heb-
„ben gezien, en d'eerſchooten met hunne ooren gehoord hebben: dat
„haar ook nog zeer wel voorſtaat, dat tot de voorſchreeve overwee-
„gingen van de zyde van 's Lands Vloote zyn Gevolmagtigd geweeſt,
„en de voorſchreeve overeenkomſt hebben helpen beraamen, de Heeren
„Johan en Cornelis Evertzen, gebroederen, deezen laatſten zoomer, als
„Lts. Admiraalen van Zeeland, overleeden; hebbende alle de voornoem-
„de hooge Bevelhebbers de voorſchreeve haare getuigenis met duure Ee-
„den beveſtigd, in handen van den Heere Raad Penſionaris DE WITT,
„als afgezondene en Gevolmachtigde van de Hoog Mog: Heeren Al-
„gemeene Staaten, der Vereenigde Nederlanden, in de voorſchreevo
„Vloote. Gedaan in 't Schip de zeeven Provintien, ten Anker leggen-
„de acht Mylen Beooſten ten Noorden 't Noord voorland, den eer-
„ſten October 1666. en was onderteekent by alle de voorſchreeve ge-
„tuygens.

Onderſtond.

Accordeerd met de Originele Minute, geſlooten in 't Regiſter van het verhandelde der Krygsraad in 's Lands Vloote, den eerſten October 1666. In kenniſſe van my onderſchreeve Secretaris:

Geteekent.

J: ANDRINGA.

Des anderen daags wierd by den Krygsraad goet gevonden, 2 October. dewyl den Heer *Admiraal de Ruyter* van dag tot dag kranker en ſwakker wierd, en by gevolgen geen dienſt in 's Lands Vloote konde doen; maar in tegendeel door de groote ongemakken en ongelegentheeden, die hy moeſt uitſtaan, De Ruyter vaart krank aan land.

zyn

1666. zyn ziekte, tot grooten ondienst van het Land zou konnen verzwaaren, zyn vertrek te besluiten; men bragt hem op den derden deezes, naar een vriendelyk afscheid, van de Raad *Pensionaris* DE WITT genomen hebbende, die bevel gaf, dat alle de Scheepen der Vloot eenige eerschooten uit het Geschut zoude doen, naar een der bezyldste Fregatten, *Schiedam* genaamd, vergezelschapt met zyn Zoon Jong Heer Engel de Ruiter, met last, om hem naar 't Land te voeren, en quam de vyfden dier Maand binnen Amsterdam.

De Raadpensionaris, bestiert de heele Vloote.

Na het vertrek van den Heer *Lt. Admiraal de Ruyter* nam zyn Ed: den Raad *Pensionaris*, het ganssche bestier de Vloot op zich, en verzogt den Heer *Lt. Admiraal van Nes*, op zyn Schip, om in plaats van den gemelde Heer *de Ruyter*, hem te komen ondersteunen en helpen beraadslagen, zyn Ed: stelde met zulk een wakkerheid en zagtzinnigheid alle de nodige beveelens in 't werk, dat hy van een ieder om zyn goed beleid en vriendelyke Aanspraak, als aangebeeden wierd. Hy behaalde groote Lof in het verdeelen der zelve Vloot, om ingevalle hy den Vyand ontmoeten, in goeden staat te zyn van hem het Hoofd te bieden, en aan te klampen.

Voorneemen van zyn Ed: om met de Franschen te vereenigen en de Engelschen op te zoeken.

Zyn voornemen was om door de Hoofden naar 't *Kanaal* te zylen, om zich, waar 't mooglyk by de Fransche Vloot, daar men toen noch geen zeeker bescheid van had, te voegen, of met alle Macht de Engelschen op te zoeken. Men ging ieder rys met d'ebbe onder zyl, stoppende dan de Vloet weder af, doch konde daar weinig mede vorderen, mits de Westelyke en Zuyd Westelyke Winden, die toen dagelyks waaiden.

3 en 4 October.

Maar den vyfden, wanneer de Nederlandsche Vloote omtrent negen mylen beoosten 't *Noord-Voorland*, weêr onder Zyl ging, zag zyn Ed: te loefwaard d'Engelsche Vloote, sterk omtrent sestich Zylen, en stelden alles in 't werk om dien dach,

5 October

Krygt de Engelsche in 't gezigt, die van hem afwenden.

of 's anderendaags 's Morgens, dezelve tot een gevecht te dwingen; doch d'Engelschen wenden af: En 's nachts wierd 's Lands Vloot met een zwaare Storm uit den Zuyd Westen beloopen, zynde aanmerkelyk, dat zyn Ed: als van den Hemel wederhouden wierd, om eens, voor al zyn moeiten en arbeid, met een overwinning in zyn Vaderland te keeren.

Daar op een zwaare Storm.

Door dit onweer wierd een groot getal Scheepen 's nachts van de Vloot verstee-

ken:

ken : Namentlyk de *Lt. Admiraal Bankert*, de *Vice-Admiraalen Evertſen*, en *Enno Doedes Star*, nevens andere hooge Bevelhebbers en *Capitainen* van der zelver onderhebbende Smaldeelen. Het grootſte gedeelte der Vloot heeft het den volgenden dach, omtrent de middag, naar giſſing dwars voor de *Maaſe*, acht Mylen 't Zeewaart, voor Anker geſmeeten : Uit oorzaak dat zy niet geheel en al om de Noord gedreven zoude worden. Van waar zyn Ed: den achſten deezer een Briet ſchreef, aan haar Hoog Mog : inhoudende, dat zy aldaar tot noch toe, door de harde Weſtelyke Winden, bezet bleeven ; konnende als doen noch niet net weeten wat ongelukken en rampen, d' eene en andere Scheepen van 's Lands Vloote, geduerende de zwaare Storm, hadden geleeden, maar dat aan zyn Schip, *de zeeven Provintien*, geen ſchade verder aangeſchied was, als een kleine ſcheur in de zak ; dat zy aan de Scheepen, die niet ver van hen ten Anker lagen, hadden konnen bemerken, dat tuſſchen den ſes en zevenden deezer in de nacht een van de gemelde Scheepen was in brant geraakt, doch vertrouwde het zelve geen Oorlog-Schip maar een Brander geweeſt te zyn, dewyl zy het niet hadde hooren ſpringen, noch eenig Geſchut los gaan ; dat ook noch twee Scheepen van haare Ankers geſmeeten waaren, waar van het ecne zoo ver uit het geſicht was, dat men het niet konde bekennen ; en het ander geloofde hy het groote Nieuw Schip *Deventer* geweeſt te zyn, behoorende onder het *Collegie ter Admiraliyt tot Amſterdam*, gevoerd werdende door den *Capitain Iacob Andrieszoon Swart* dat alle twee de voornoemde Scheepen, zich daar op, zoo veel men zien konde, hadden uit de Vloot begeeven, en naar giſſing, in de Zeegaaten deezer Lande waaren ingevallen; dier halven, diend noodzaakelyk met ernſt te worden onderzocht, of de voorſchreeven Scheepen, en de voornamentlyk het groote Schip *Deventer*, zoodanig ongemak was overgekomen, en dat zy onvermydelyk hadden moeten de Zee ruymen. Waar op zyn Ed: haar Hoog Mog: in bedenking gaf, of het niet hoog nodig was, ten ſpoedigſten aan alle de *Collegien* ter *Admiraliyt* te beveelen, van aanſtonds door de onderlinge *Advocaaten Fiſcaals* met hulp van yverige Gevolmachtigden, uit

1666

6 Octobr.

8 Octobr. Zyn Ed: Schryft aan haar Hoog Mog.

1666. den haren, wel scherpelyk te doen onderſoeken op alle de Schepen die onder hunne beveelens ſtaan, welke daar in quamen te vallen; of zy ook door hoog dringende noot gedwongen waren geweeſt de Vloot te verlaaten, ende het tegendeel bevindende, tegens de Bevelhebbers, de vereiſchte ſtraf in 't werk te ſtellen, of wel, hunne ingenome bericht derwaarts te zenden, om aldaar, volgens de Wetten en gebruiken van de Landen, tegens hen voortgepleid te werden; dat ook in verſcheide Schepen, door gebrek van Bier, reeds Waater gedronken werdende, het zelve ook al ten einde liep; dat door de harde Stormen het gebrek van Ankers en Touwen, dagelyks vermeerderde, zynde op 't allerhoogſte nodig, dat de Heeren der gemelde *Collegien* ter *Admiraliteit* aangemaand wierden, van op het ſpoedigſte al zulke Nooddruften te zenden, als zy nodig hadden; en dat zedert zyn laaſte, den *Lt. Admiraal van Meppelen*, met eenige andere Scheepen by hen in de Vloot gekomen was, konnende, van de Steng, nu twee of drie en ſeſtig Ree-Zylen tellen. Zoo dat, wanneer den *Lt. Admiraal Bankert*, met zyn by hebbende Schepen, mede wederom onder de Vlagge zoude zyn gekomen, weinig of niet, aan het volle getal konde ontbreeken: Hebbende, ten dien einde, twee dagen te vooren, en dien dach, een Galioot uitgezonden, om den voorſchreven Heer *Bnkert* op te ſoeken; vertrouwende, dat hy loefwaarts van hen af was; alwaar hy mede onfeilbaar geankert moeſt zyn, of anders zoude hy geheel om de Noord zyn gedreeven, en met dit harde weer, was het hem, tot noch toe, onmogelyk geweeſt, Anker te lichten, en onder zyl te gaan; dat zoo haaſt zy alle by den anderen gevoegd waaren, hy beſlooten had, naar d'Engelſche Kuſt over te ſteeken, en den Vyand wederom op te ſoeken, ten waare in de Vloot meer ſieken en gebreeken gevonden wierden, als zy in het laaſte onderzoek hadden beſpeurd; daar toe het harde weêr, gebrek van Bier, opkomende bederf van Vlees en andere ſpyze, ofte diergelyke andere toevallen, wel wat ten quaade konde hebben toegebracht.

Schoon zyn Ed: alle bedenkelyke moeiten deed, en droevige ge-

gevaaren uitstond, om het Land, ten kostevan zyn leeven te redden, leverde de Gevolmachtigde van *Zeelant* op den negenden dezer, in zyn afzyn, ter vergadering van haar Hoog Mog: het volgende besluit in. 1666.

Extract uit de Notulen van de Ed: Mog: Heeren Staaten van Zeeland, beslooten den 5 October 1666.

Besluit van Zeeland, nopende het niet zenden van Gevolmagtigdens op 's Lands Vloote aan haar Hoog Mog: overgeleeverdt.

NAder overwogen zynde, op den inhoud van de tegenwoordige bescheid brief, ende vervolgens over het besluit van haar Hoog Mog: van den zeeven en twintichsten der voorleede Maand, raakende het zenden van *Gedeputeerden en Gevolmachtigden op 's Lands Vloote*, breeder verhaalt in de *Notulen* van Gisteren, is naar verscheide omvraagen en de verwisselen van veele en verscheide overwegingen ter zaake dienende *Gepersisteert* by alle voorgaande *Negative Resolutien*, op het Cas subiect genomen, om die met de redenen ende motiven, daar toe dienende, door de Heeren ordinaris Gedeputeerden, ter vergaderinge van haar Hoog Mog: omstandelyk te laaten representeeren, ende dien volgende het neemen van de voorschreeve resolutien *Desadvoueeren*, ende vervolgens ook alle het geen in krachte van dien is gedaan, met ernstig verzoek, dat de Provintien eenmaal willen tegen gaan, ende metter daad stuiten, dat in het toekomende in weerwil van deze Provintie, gelyk het nu is geschied, tegens de opposite van twee notable Leeden van d'Unie, zoodanige groote resolutien niet en moge werden genomen, daar by, in der daad, *het hoogste en voornaamste gezach van den ganschen Staat, zonder limitatie, instructie, ofte rechten, genoegzaan aan een Persoon uit de Regeering werd opgedraagen, zoo wanneer de Provintie van Holland maar goed vind het zelve aan te dringen*, daar dezelve zoo veel andere zaaken, die op ver na van dat gewicht ende nasleep niet en zyn, langen tyd, ja geheele Jaaren buiten conclusie en de resolutie worden gehouden, niet tegenstaande de consonante opi-

1666. „nien en verzoeken aan alle d'andere Provintien ter contra-
„rie : Doende Extract van dit in haar Hoog Mog: Notu-
„len 't infereeren. Onder ſtond, Accordeert met de voor-
„ſchreeve Notulen.

Geteekend.
JUSTUS de HUYBERT.

Welk overwogen zynde, hebben de Heeren van d'andere *Provintien* daar afſchrift van verzogt, dat hunne Ed: toegeſtaan wierd.

10 October. Zyn Ed: ſchryft wederom aan haar Hoog Mog: van voor Schouwe.

Den tienden October ſchreef den Heer Raad *Penſionaris* DE WITT, wederom aan haar Hoog Mog: de Heeren Algemeene Staaten, zylende dwars van 't *Eiland Schouwen*, omtrent ſes Mylen in Zee; dat den achſten deezer, het harde weer wat ſcheen te verdwynen, zoo dat zy aanſtonds de doorgeſchoote ſtengen weder oprechten, op dat een ygelyk, zulks ziende, zich mede mochten gereet houden, om Kabels te korten, en vervolgens de Ankers te lichten, by aldien het weer zich verder bedaard had, maar de wind tegens den avond weder op ſteekende, zyn zy genoodzaakt geweeſt, de Stengen voor de tweede rys te ſchieten, ende alzoo aan Anker te blyven leggen; dat daags te vooren, tegens den avond, de wind wat
9 October. trekkende naar het Noord-Weſten, zy alles vervaardigd hadden om in de naarnacht de Ankers op te winden, en tegens den dach onder zyl te weezen, dat zyn Ed: daar op den zelfden avond, tot narichting der andere Scheepen, *Seyn* gedaan hadde, welke den volgende dach en heeden, met het ſcheemerlicht, onder zyl geraakt zyn, en hadden, zoo veel het doendelyk was, de Scheepen, die wyd en zyd ten Anker laagen, by de Vlagge verſamelt, en vervolgens, niet alleen de hooge Bevelhebbers, maar ook alle de byzondere *Capitainen*, aan boord geſeynd, om te verneemen in wat ſtaat zich yder van dezelve bevond; en dat hy nochmaals met leetweezen vernomen hadde, dat veele Scheepen alreeds ten eynde van haar Leevensmiddelen, voornamentlyk van Bier en Water waaren, en andere maar drie of vier dagen voorraad hadden, by gevolge, naauwelyks genoeg, om t'huys te konnen komen, doch, de-

wyl

wyl ook andere bevonden wierden die noch de geſtelde tyd, te weeten voor deze geheele Maand voorzien waaren, konde zyn Ed: geenzints toeſtaan, dat zy om die reede de Zee zoude ruymen, maar hadde met beraadſlaging van de Hooge aanweezende Bevelhebbers, gezonden aan 't boord van alle de Scheepen, met bevel, dat den een den ander, zoo veel als 't mogelyk was, Levensmiddelen by zoude zetten, om, zoo veel als 't in haar magt was, daar mede onder der zelver *Collegien* ter *Admiraliteit* te blyven, het welk echter niet geheel en al heeft konnen geſchieden: en in geval het weêr toeliet, dat de voorſchreeve laſt konde uitgevoerd werden, hy als dan hoopte, de Vloot daar mede in ſtaat te hebben gebracht, om het noch twaalf of veertien dagen te konnen uithouden, buiten 't geen uit het Vaderland haar zoude mogen toegezonden worden. Hier nevens maakten zyn Ed: bekend, dat hy op het afgaan van deze tyding, door een *Advys Jacht*, een brief van den *Lieutenant Admiraal Bankert* ontfong, op den zelven dach geſchreeven: van inhoud, dat hy zich bevond in 't geſicht van *Walcheren*, en de Galliootsman die de brief bracht, berichte daar nevens, dat hy dertien of veertien Reezylen by ſich hadde, niet net wetende hoe veel Oorlogſcheepen, en hoe veel Branders of Fluyten daar onder mochten zyn; dat zyn Ed: vier verſcheide brieven na den ander had afgeſonden, daar in berichtende, dat zy ſoude trachten by den voorgenoemde Heer *Bankert* te komen, en zulks niet konnende geſchieden, hy als dan zich ten ſpoedigſte by zyn Ed: onder de Vloot wilde vervoegen, of hem te gemoet komen: Zyn Ed: twyfelde niet of hem zoude huyden ten minſten een of meer van de voorſchreeve brieven ter hand gekomen zyn, ſoo dat hy hoopten, des anderendaags de Vloot te ſaamen vervoegd te ſien, en zoude trachten door 't overgeeven van mondkoſt, de Vloot in zoodanigen ſtaat te brengen, dat hy met dezelver noch eens na de Engelſche Kuſt zou konnen overſteeken, om te ſien of men de Vyand konde aan treffen, of tot een ſlag dwingen. 1666.

Den zelfden dag ſchreef zyn Ed: ook aan de onderlinge *Collegien* ter *Admiraliteit*, en der zelver Gevolmachtigden in de Zeegaaten, om hunne Ed: Mog: kenniſſe te geven, wat vaart zy Den Heer Raad Penſionaris de Witt ſchryft ook aan de Ge-

1666. zy de Scheepen, met voorraad gelaaden, die naar de Vloot zoude gefonden worden, behooren te doen neemen, om zyne onderhoorige Scheepen beſt aan te treffen. Dat het onmogelyk was iets te doen, indien het bevel van haar Hoog Mog:, volgens de gewoonelyke gebruyken, by 's Lands Vloot beſlooten, wierd achtervolgd; dat dezelve Vloot ooit ofte ooit, van de tegenwoordige ongelegentheid, zoude konnen worden gehouden, aangemerkt, dat onder zulk een groot getal Scheepen, veeltyds ſoude gebeuren; dat eenige Bieren ſtinkende wierden; eenige Vaaten de hoepen afſprongen, en alſoo uitlekten, en diergelyke ongevallen meer, die eigentlyk de *Capitainen*, tot welker bezorging de Mondkoſt was ſtaande, niet verweeten konde worden, zynde echter beklaaglyk, dat daar door 's Lands Vloote, dikwils tot groote oneer en nadeel van den Staat, meeſt uyt der Zee viel; vorders ſchreef zyn Ed: dat hy alle mogelyke vlyt en naarſtigheid aangewend had, om de Scheepen, tot de uitwerking van haar Hoog Mog: begeerten, vervat in haar voorgaande beſluit, van den een en-twintigſten der voorleede Maand, zoo veel hem doendelyk was, in ſtaat te brengen, om den tyd, daar toe geſteld, in Zee te houden, tot welkers uitvoeringe God den Heer zeer handſaam en gewenſt weêr had gelieven te verleenen, en had de Opperbevelhebbers, ook met de onderrichtingen en andere daar toe noodig zynde afvaardigingen, voorzien, zyn Ed: beſloot, om naar 't herzaamelen der Scheepen, met de Vloot, weer naar d'Engelſche Kuſt over te ſteeken, en een ſlach te waagen: maar het was te laat in 't Jaar, veele Scheepen waren met zieken belaaden, en eenige hadden gebrek van Levensmiddelen, hebbende ook Vyanden genoeg aan de bulderende winden: zoo dat zyn Ed: met overleg van de hooge Bevelhebbers, den 11 October geraaden vond, noch ten minſten tot den dertienden deezer, zich met zyn onderhoorige Scheepen, omtrent de Vlaamſche Kuſt t'onthouden, om te zien of den Vyand, die daar jongſt van was afgewend, wederom mogte komen: om in zulk een geval noch iets goeds, ten beſte van 't Vaderland, onder Gods Zeegen, te verrichten. Maar in die tyd geen Vyand verneemende, zou men met de Vloot weder naar de

volmagtigden der Admiraliteit in de Zeegaten.

11 October.

de Havenen zylen : uitgenomen seeven Scheepen, drie Branders en drie Galjooten, welk Smaldeel zyn Ed: op een aanslag naar 't *Leith*, en andere Havenen in *Schotland* zoude zenden, onder 't beleid van den *Vice Admiraal*, *Enno Doedes* : om soo veel als het doendelyk was, de Schotsche Kapers te verbranden, en d'opgebragte Nederlandsche Scheepen te herneemen, of deselve nevens alle andere Engelsche te vernielen. Ook liet hy noch veertien Scheepen en drie Galjoots in Zee blyven, die omtrent *Doggerszant*, tot in 't begin van November zoude kruysen, om de Zee veilig te houden, de Nederlandsche aankomende Koopvaardy-Scheepen, en andere te beschermen, en d'Engelschen aan te tasten. Den zeltden dag quam de Lt. *Admiraal Bankert* met zyn byhebbende Scheepen wederom onder de Vlagge, doch het grootste gedeelte der Vloote zylde omtrent in 't midden deeser Maand in *Zeeland*, de *Maaze* en *Texel*, binnen. Den Raad *Pensionaris* DE WITT, quam den dertienden met het Schip de *Zeeven Provintien*, nevens de Lt. *Admiraal van Nes*, binne *Goereê*; naar dat hy daags te voo- 12 en 13 October. ren, door den gantschen Krygsraad, op deze onderstaande wy- Zyn Ed: komt in ze, is bedankt. Goereê binnen, en wort van de gantsche Krygsraad bedankt.

1666.

Resolutie van den Eedelen gestrengen Krygsraad in 's Lands Vloote, genomen op Dingsdag den 12 *October* 1666. *'s avonds, in 's Lands Schip de zeeven Provintien, ten Anker tusschen de vyf en zes Mylen West ten Noorden van* Goereê, *present den* Lt Admiraalen van Nes, Bankert, *van* Gent, *en* Meppelen, *de* Vice-Admiraalen de Liefde, Sweers, Evertzen *en* Schram; *de Schouten by Nacht* Vlug *en* van der Zaan.

„IS by de Krygsraad in Consideratie genomen, eensdeels de „zwaarwigtige affaires, die deselve geduurende dese expe„ditie zyn voorgekomen, in derselver deliberatien en resolu„tien, soo belangende de conjunctie met de armade van Vrank„ryk, als het gunt daar omtrent heeft gedependeert, aange„sien die meer van polityk als militair employ waaren. Ende-

daar-

1666. „daar en tegens aan d'andere zyde overwoogen de groote ver-
„lichting en het byſonder ſoulagement, die deſelve zoo wel
„in de voorſchreeve als andere gelegentheeden hebben beko-
„men, met de pretenſie van den Heere Raad *Penſionaris* DE
„WITT, als Gedeputeerden en Gevolmagtigde van haar Hoog
„Mog:; weshalven deſelve hebben goed gevonden en gere-
„ſolveerd, den wel gemelden Heer DE WITT, voor alle deſ-
„ſelfs goede officien, tot voorſtand van 't gemeene beſt ge-
„daan, ganſch dienſtelyk te bedanken, gelyk dezelve bedankt
„word mits deezen, met ſerieuſe recommandatie, dat zyn Ed:
„gelieve aan haar Hoog Mog: uit de naame, en van weegen
„den voorſchreeven Raad, te verſoeken, dat deſelve doch in
„het toekomende zoude gelieven te continueeren, in die goed-
„heid, van haar wederom met eenige wyze, elvaarene, en
„cordate Heeren uit den midden van derzelver Illuſtre verga-
„dering te aſſiſteeren.

Ter Ordonnantie van den voornoemden Krygsraad.

Was geteekent,

J: ANDRINGA.

14 October. Komt in 's Gravenhagen, en doet verſlag aan haar Ed: Groot Mog.

Zyn Ed: aanſtonds naar *'s Gravenhagen* trekkende, deed al-daar den 14 October ter vergadering van haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staaten van Holland, een omſtandig verhaal, van alles, wat geduurende zyn verblyf, op 's Lands Vloot was voor-gevallen; waar op de Heeren Staaten van Holland, hem over het voorſigtig gedrag, wyze beſtieringe, en kloekmoedig be-leid, omtrent het bewind der Vloot, by hem gebruikt en in 't werk geſteld, ten hoogſten vergenoegt en voldaan hielden: en voorts goet gevonden, dat den zelven, tot betuiging dat zyn dienſt haar Ed: Groot Mog: zonderling aangenaam was ge-weeſt, uit den naam van de gemelde Heeren Staaten van Hol-land, op de beſte wyze zoude worden bedankt, het welk ge-ſchiede: ook naamen haar Hoog Mog: de Heeren Algemee-ne Staaten, groot genoegen in zyn uitvoeringe, die hy op 's Lands Vloot gedaan had.

En word bedankt voorz n groote dapperheit.

Zoo haaſt was zyn Ed: niet t'huys gekomen, of maakte den zelfden dag wederom een aanvang, om het nieuwe Verbond

met

met den Koning van *Denemarken* en haar Hoog Mog: voort te zetten, en ten einde te brengen, in gevolge van zyn Volmagt, hem by haar Hoog Mog:, in den beginnen van dit Jaar verleend, luydende. 1666.

Volmacht van haar Hoog Mog: voor zyn Ed: en andere Gevolmagtigde, tot het maken van een Verbond, met Denemarken.

„DE Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, alleen den geenen die deezen zullen zien ofte hooren leezen, ſaluit: Doen te weeten, alzoo van ontallyke Jaaren herwaarts tuſſchen de Kroone Denemarken, Noorweegen, en de andere daar aan dependeerende Ryken, Vorſtendommen, ende Landſchappen, ter eenere, en deezen Staat, ter andere zyde, doorgaans is onderhouden een goede, vaſte, bondige ende vertrouwde vriendſchap, ende Correſpondentie, dewelke ook van tyd tot tyd, met Alliantien, ende Tractaaten van Staat, is beveſtigd, ende dat het den Doorluchtigen Grootmachtigſten Vorſt ende Heer, Heer *Frederik* de *Derde*, tot Denemarken, Noorweegen, der Wenden Gothen Koning, Hertog tot Sleeswyk, Holſtein, Stormarn, ende der Ditmarſen, Graaf tot Oldenburg, ende Delmenhorſt, enz. belieft heeft met Procuratie en Volmacht, herwaards te zenden, de welgeboorene en Hoog Eedele Heeren *Paul Klingenburg*, zyne Koninglyke Majeſteits Admiraliteits Raad, ende Poſtmeeſter, Generaal, erfgezeeten op Buſtrup, Haenrouw, ende Toſtrip; ende *Petrus Chariſius*, Raad ende Reſident van zyn Koninglyken Majeſteit alhier, in den Haage, om met ons, ofte onze Commiſſariſſen te tracteeren, en te handelen, over verſcheide zaaken, onder anderen mede, raakende de eenige openſtaande differentien, ende verſchillen; ZOO IST, dat wy van onze zyde Gecommitteerd ende Geauthoriſeert hebben, gelyk wy Committeeren ende Authoriſeeren mits deezen, de welgeboorene, Hoog Eedelen, geſtrenge, wyze, voorzienige Heeren, *Rudolph van Ommeren*, *Johan de Witt*, uit den Oud Raad der Stad Dordregt, JOHAN DE WITT, Raad Penſionaris van Holland en Weſt-Vriesland, *Bonefacius van Vrybergen*, Heer in Vrybergen, Penſionaris der Stad Thoolen, *Godaart Adriaan*, Baron van Rede, Heer van Amerongen, Ginkel, Elſt, enz. *Adolph van Unkel*, *Johan van Yſſelmuyden*, tho Rollecate, Droſtart van Vollenhoove, ende de Heerlykheid Clundert, ende *Johan Drews*, Raadsheer in Groeningen, reſpective Gedeputeerde in onze Vergaderinge, van wegen de Provintien van Gelderland ende het Graafſchap Zutphen, Holland ende Weſt Vriesland, Zeeland, Uytrecht, Vriesland, Overyſſel, Stad ende Landen, omme in qualiteit van onze Commiſſariſſen, te zaamen, ofte 't meerendeel van dien, met de gemeld Heeren Plenipotentiariſſen, en Gevolmagtigden, van zyn Koninglyke Majeſteit van Denemarken, Noorweegen, enz. over alle 't geene voorſchreeven is, in Conferentie te treeden, ende met deſelve de voorgemelde zaaken te adiuſteeren, rigten, verdragen, be-

1666. „ſluyten, ende teekenen; ende weetende dat de welgemelde Heeren on-
„ze Commiſſariſſen, om te faciliteeren de voorſchreeve Negotiatie en
„handeling: op dat die ten goede ende gewenſchten einde mag werden
„gebragt, van nooden hebben onze ſpeciaale Procuratie, volkome magt,
„Authoriteit ende bevel, om alle Scrupulen die des aangaande zouden
„mogen gemoveert worden, weg te neemen, hebben wy haar gegeeven,
„gelyk wy hen geeven in kragte deezes, volkoome magt, omme met
„de meergemelde Heeren Plenipotentiariſſen, ende Gevolmagtigde Mi-
„niſters van hoogſtgemelde zyne Koninglyke Majeſteit te mogen Adiu-
„ſteeren, rigten, nederleggen, tracteeren, accordeeren, en beſluiten ee-
„ne *Alliantie defenſive*, en voorts zoodanige andere Contracten en Ver-
„dragen, de voorſchreeve openſtaande verſchillen ende differenten con-
„cerneerende, zulks zy onderlinge zullen oordeelen, ende bevinden ten
„wederzyden oorbaarlyk te zyn, ende van al het geen alzoo beraamd,
„gearreſteerd, ende beſlooten zal weezen te maaken, en paſſeeren zoo-
„daanige inſtrumenten ende beloften, in zulke goede ende behoorlyken
„forme, als noodig weezen zal, beloovende ſinceerlyk, oprechtelyk
„ende ter goeder trouwe te zullen houden voor aangenaam, vaſt, bon-
„dig, ende van waarden alle 't geene by de meergemelde onze Heeren
„Commiſſariſſen in dezelve qualiteit zal zyn gedaen, belooft, geconſen-
„teert en geaccordeert, 't zelve onverbreeklyk na te komen, t'onderhou-
„den, ende obſerveeren, ook doen obſerveeren ende onderhouden,
„zonder daar tegens nimmermeer iets te doen, ofte laaten geſchieden,
„directelyk, of indirectelyk, in wat manier het ook zoude mogen wee-
„zen, maar alles te ratificeeren en te approbeeren, ende des nood zyn-
„de, daar van te verleenen en paſſeeren brieven en inſtrumenten, in de
„beſte forme, tot volkoome contentement ende vergenoeginge van
„hoogſtgemelde Koning. Gegeeven in onze Vergaderinge, onder on-
„zen groote Zegel, Paraphure, ende Signature van onzen Griffier in
„den Hage, op den *tweede* February *zeſtien honderd zes-en-zeſtig*, was
„Geparapheert *J: van Gent.* Vt. op de plyque ſtond, ter Ordonnantie
„van de Hooggemelde Heeren Staaten Generaal, geteekent *N: Ruyſch*,
„hebbende onder uithangen 't groote Zegel in Rooden waſche.

„Ter Oirkonde ende in teeken der waarheid, hebben wy Plenipoten-
„tiariſſen, ende Gevolmagtigde Miniſters van zyn Koninglyke Majeſteit,
„ende wy Gedeputeerden van haar Hoog Mog: deeze Alliantie met ei-
„gen Handen onderteekent, ende met onze opgedrukte Signetten beve-
„ſtigd, ende zyn hier van *vier* gelyk luydende Exemplaaren gemaakt,
„te weeten, voor yder van de hooge Contrahenten *twee*. Actum in 's Gra-
„venhagen den *elfden* February, *zeſtien honderd zes-en-zeſtig*.

En was geteekent.

PAUL KLINGENBERG, P: CHARISIUS. } JOHAN DE WITT, enz.

Sa-

Saturdag den seftienden October kreeg zyn Ed: tyding uit *Breemen*, dat de Middelaars tusschen de Koning van *Sweeden* en de zelve Stadt de handeling afgebrooken hadden; dat den Koning die noch belegerd hield, en de Vorsten van *Lunenburg* geen yver wilden doen tot des selfs ontzet, voor dat het Verbond genaamt *Quadruple*, of viervoudig, in *'s Gravenhage*, geslooten was. Waar na zyn Ed: met alle ernst de zaaken daar toe noodig zynde, bezorgde: en had des anderen daags naar de Middag de Heeren *Clingenberg*, *Romswinkel*, *Copes* en *Muller* aan zyn Huis, die om het sluyten van 't Verbond te verhaasten, tot des avonds ten negen uuren by malkander waaren, door lazen zyn Ed: opstel, waar in zy een weinig veranderden, en quamen op Maandag, zynde den vyfen twintigste, voor de laatste maal te zamen, wanneer de Staats Bedienden van *Denemarken*, *Brandenburg* en *Lunenburg*, nevens zyn Ed: het Verdrag troffen, en aanstonds onderteekende, werdende den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT, des anderen daags van al de hoge Overigheid en aanwezende Staatsbediende der vreemde Mogentheeden, voor het uitwerkzel van zulk een goeden werk bedankt. 1666.

Zyn Ed: sluit de defensive Quadruple Alliantie.

Eenige *Predikanten*, die een geruyme tyd herwaards zich bemoeit hadden met het invoeren van een nieuw opstel des gebedts, strydende tegens het geene haar Ed: Groot Mog: hen in de Jaare van 1663. voorgeschreeven hadden, waar mede de Prinsgezinden dapper de Tanden stookten, het welk zoo veel verwydering in de gemeenten veroorzaakten, dat haar Ed: Groot Mog: zich genootzaakt vonden daar inne te voorzien, en dit ondergeschreeven besluit te nemen, het welk aan alle Steeden en Dorpen van hun Regtsgebied afgezonden wierd.

Extract uit de Resolutien van haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staaten van Holland ende West-Vriesland.

Resolutie van haar Ed: Groot Mog: wegens het Formulier van 't Gebedt.

Donderdag den 7 October 1666.

„Op 't gemoveerde van eenige Leeden, hebben de Hee-
„ren Gedeputeerden uit de respective Steden, Leden van

1666. „van haar Ed: Groot Mog: Vergaderinge, des verzogt we-
„zende, yder op haar beurt verklaard, dat der zelver Predi-
„kanten in de publicque Gebeden, die zy voor den welstand
„van de Regeeringe uitstorten, haar reguleren naar den in-
„nehoud van het bekende Formulier, by Resolutie van haar
„Ed: Groot Mog: in dato den 13 Maart des Jaars seftien hon-
„dert drie en sestig gearresteert, ende dat zy dezelve Predi-
„kanten daar toe ook van tyd tot tyd zullen houden: Waar
„op gedelibereert zynde, Is goet gevonden ende verstaan, dat
„de Heeren Burgermeesteren en de Regeerders van de respec-
„tive Steden, sessie hebbende inne haar Ed: Groot Mog: ver-
„gaderinge, zullen werden verzogt ende gelast, gelyk dezel-
„ve verzogt ende gelast werden by dezen, als noch by conti-
„nuatie te verzoeken, dat het gemelde Formulier al omme in
„den haare, Punctuelyk by de Predikanten naar gekomen mo-
„ge werden, ofte by ontstenteniſſe van dien, haar Edele Groot
„Mog: over te zenden, de naamen van die geene, dewel-
„ke daar omtrent nalatig ofte onwillig zouden mogen wezen;
„dat wyders ook aan Burgermeesteren ende Regeerders van
„de Steden ter vergaderinge niet compareprende, mitsgaders
„aan de Officieren zal werden geschreven, dat de zelve haar
„exactelyk zullen Informeren, ende doen Informeren, of alle de
„Predikanten, onder haar respective Jurisdictien, haar reguleren
„naar den inhoud van het zelve Formulier, ende bevindende
„dat eenige dienthalven aan haar devoir komen te manquee-
„ren, deselve aanstonds, ende vervolgens ook van tyd tot tyd,
„insgelyks aan haar Ed: Groot Mog: zullen hebben bekent
„te maaken, omme het tractement dat soodanige wederhoo-
„rige Predikanten van haar Ed: Groot Mog: komen te proffi-
„teeren, ingehouden te werden tot nader ordre, gelyk haar
„Edele Groot Mog: *in eum eventum*, als nu voor alsdan goed-
„vinden ende verstaan, dat de voorschreeve tractementen, aan
„de soodanige Predikanten, ook effective onthouden, ende
„dezelve daar van gepriveert zullen worden, tot dat by haar
„Ed: Groot Mog: wederom anders in der zelver faveur zal we-
„zen gedisponeert.

Om dan weder te keeren tot de Vreedehandelinge, tusschen
den

den Koning van Groot *Brittanjen*, en haar Hoog Mog: de Heeren Algemeene Staaten : hebben den 25 November haar Hoog Mog: een omſtandige brief, daar over, aan zyn Majeſteit geſchreeven, waar van zy aan de Staatsbediende van *Vrankryk* en *Denemarken* kennis gaven, en daar na aan den Heeren Raad *Penſionaris* DE WITT, en *Henkelom* ter handen geſteld, om den Heer *Appelboom*, der zelver inhoud, mede te deelen en te overhand igen ; nevens verzoek, van onder zyn brieven aan de Middelaars in Engeland te zenden, en dewyl zyn Majeſteit *London* aangeſteld hadde tot de handelplaats, hy de verſchooninge voor haar Hoog Mog: geliefde te maaken, dewyl zy graag zoude zien dat zyn Majeſteyt de zending naar *Aaken* geliefde te doen. Den negen-en-twintigſten November heeft zyn Ed: nevens de andere Heeren haar Hoog Mog: Gevolmachtigde verſlag gedaan, dat zy aan de Heeren Gezanten van *Vrankrijk*, en de aanweezende Staatsbedienden van *Denemarken*, den Inhoud van de voorſz. Brief bekent gemaakt hadden. Den Heer Raad *Penſionaris* DE WITT, gaf, dewyl de Heer *Appelboom* al te mild, wegens de handelplaats aan de Heeren Middelaars in Engeland had geſchreeven, de volgende brief aan hem Heer Sweedſchen Afgezant over. 1666.

Haar Hoog Mog: zenden zyn Ed: aan den Afgezant Appelboom.

MONSIEUR,

Puiſque le Roy de la Grande Bretagne fait un point d'honneur de ce que Les Etats Generaux refuſent a ceſt heure d'envoyer à Londres pour y traĉter ; quoy qu'ils l'ayent fait du Temps de Cromwel, vous pouvèz faire inſinuer par Meſſieurs les Mediateurs, que ce n'eſt que par la conſideration de l'attachement qu'ils ont a leurs Allies, *comme cela à eſté repreſenté bien amplement autrefois ; & afin que l'on ſatisfaſſe d'abundant à ce* point d'honeur, *ie croy que les Etats Generaux ſe pourroyent diſpoſer a eſcrire par une lettre expreſſe au Roy de la Grande Bretagne, que la conſideration ſuſdite eſt la ſeule raiſon, qui le leur empeſche, a que ſans cette raiſon, ils ne feroyent point de ſcrupule d'y envoyer, pour veu que Meſſieurs les* Mediateurs *puiſſent tirer parolle du meſme Roy, que ſur ce oompliment par eſcrit il aggreera un lieu* neutre, au conſentement des Roys

Brief van de Heer Raad Penſionaris de Witt, aan den Heer Appelboom, wegens de handelplaatſe.

1666. *de France & de Danemarcq, & lors que vous aures pouvoir a nous porter la meſme parolle de la part du Roy d'Angleterre, je m'oblige a diſpoſer les Eſtats d'eſcrire la ſuſdite lettre en la maniere la plus obligeante, que l'on le pourroit deſirer, pour n'obmettre rien de noſtre coſté, qui puiſſe en aûcune facon faciliter les pas au grand ouvrage de la Paix. Voicy la ſubſtance de ce que Meſſieurs Heukelom & moi vous avons dit dans la derniere converſation, dont vous uſeres pour le bien de la paix, comme vous trouveres convenir; & je demeure.*

MONSIEUR,

Votre Treshumble Serviteur,

De la Haye le Troiſieſme Decembre 1656.

JOHAN DE WITT.

Welke aldus in 't Nederduytſch luyd.

MYN HEER,

„DEwyl den Coning van Groot *Brittanjen* een Punt van eer „maakt, dat de Algemeene Heeren Staaten tot op dezer „uuren wygerig zyn, tot *London* te zenden, om aldaar te han„delen; alhoewel zy het, ten tyde van Cromwel hebben ge„daan, kond gy door de Heeren Middelaars bekend doen ma„ken, dat zulks niet en geſchied, als door de eerſucht der ver„bintenis, die zy met hunne Bondgenooten hebben, gelyk „zulks voor deezen heel omſtandig voorgedragen is geweeſt, „ende eindelyk, om overvloedig, aan dit Punt van Eer te „voldoen, geloof ik dat de Heeren Algemeene Staaten wel „zouden konnen beſluyten, door een uitdrukkelyke Brief, „aan den Coning van Groot Brittanjen te ſchryven, dat de ge„melde inzicht de eenige reeden is, die haar zulks belet, en„de dat zonder deeſe verbintenis, zy geen ſwaarigheid zou„den maaken, van daar heen te zenden, by aldien de Heeren „Middelaars, dien zelven Coning konde beweegen, dat op „deeſe beleeftheid, door geſchrift, hy behaagen geliefde te „neemen, in een onzydige plaats, met toeſtemming der Co„ningen van Vrankryk en Denemarken, te verkieſen, en wan„neer gy bevel zult hebben, om het woord, daar toe van „wegen de Coning van Engeland aan ons over te dragen, ver-

bin-

„biude ik my, de Staaten te beweegen, van de booven ge- 1666.
„melde Brief, met de vriendelykſte woorden te doen ſchry-
„ven, die men zoude konnen wenſchen, om van onſe zyde
„niet na te laaten, de beginſelen, van het groote werk tot
„Vreede, op alle wyze te verlichten. Dit is den Inhoud van
„'t geen den Heer Heukelom, en ik, met u in de laatſte by-
„eenkomſte hebben verhandeld, waar van gy, ten beſten der
„Vreede, zult doen al het geen UL. zal noodig achten,
„blyve.

MYN HEER;

Uw zeer dienſtwillige Dienaar,

JOHAN DE WITT.

De Heeren Middelaars klaagden over het gedrag, dat men alhier omtrent de bewerking der voorbereidſelen van Vreeden hield, onder andere: dat de verzeekering van den Heer Raad *Penſionaris* DE WITT, tegens de uitwerkzelen der Heeren Staaten waaren, dewyl zyn Brief twyffelachtig behelsde, *dat haar Hoog Mog: zoude konnen worden gebragt om te beſluiten, van den Coning met een vriendelijke Brief te vereeren, by aldien den Coning tot een derde Plaats verſtond*, om welke verkiezen veel verſchil was. De Algemeene Staaten der Nederlanden hadden de Stadt *Aaken* voorgeſlagen, en de Coning van Vrankryk, had met goedvinden van deezen Staat, het Hof van den Coning van Engelands Moeder, tot Parys, aangebooden, alwaar reeds een begin der by-een-komſte wierd gemaakt, doch Engeland verwierp deze handelplaats, zoo dat men dit geheele Jaar, tot geen begin, om deeze heilzaame Vreede te bewerken, konde komen.

Hier na heeft zyn Ed: het overſchot van 't Jaar, doorgebracht, met de bemiddeling tuſſchen *Zweeden* en de Stad *Bremen*, als ook om de verſchillen tuſſchen *Lunenburg* en *Ooſt-Vriesland* by te leggen, en middelen te beraamen om 14 Millioenen voor Holland; tegens het aanſtaande Jaar te lichten, waar uyt men beſluyten kan, dat hy nimmer leedig was, maar in tegendeel onvergelykelyk veel werk, niet alleen ten beſte van zyn eyge Vaderland, maar ook van zoo veele vreemde Mogendheeden heeft gedaan.

XIII. HOOFDSTUK.

Besluit der Heeren van d'Admiraliteit om 48 Schepen in Zee te brengen.

DE Heeren Gevolmagtigden van d'*Admiraliteit*, hadden in de Maand December van het voorleeden Jaar een omslag gemaakt, wat getal Oorlogscheepen in de Maand van Maart klaar moeste gemaakt worden, en hoe veel dezelve zoude komen te kosten, zoo dat beslooten wierd, van acht-en-veertig Scheepen en Fregatten van Oorlog, gereed te doen maaken, het eene derdendeel van zestig tot zeeventig stukken Geschut, yder bemand met drie-honderd koppen, zo Matroozen áls Bezoldelingen; het tweede derdendeel van veertich tot vyftig stukken, gemand met twee-honderd koppen; en het laatste derdendeel van dertig tot veertig stukken, en door den anderen gemand met honderd en vyftig koppen; dat men by de voorschreeve Vloot zoude voegen twaalf Roey-Fregatten, voerende van twintig tot zestig stukken Geschut, yder bemand met genoegsame Matrosen, ende twaalf Branders, yder gemant met twintig koppen, ende dat de voorschreeve Vloot tot lasten van de Lande zoude worden onderhouden, in uytrustinge, *Soldy* ende kostgelderen, den tyd van agt Maanden, ende dat boven dien de *Collegien* ter *Admiraliteit*, zo veel Scheepen zouden toerusten, als dezelve uit haare inkomsten konden doen, om tot bescherminge van de Koopvaardy-Scheepen deezer Landen te dienen, en tot versterking van de voorschreve Vloot, zoo als 's Lands dienst zoude komen te vereischen; dat voorts het overschot der Scheepen van Oorlog zoude worden in staat gebragt, om als haar Hoog Mog: meerder Scheepen nodig mogten hebben, zy op het eerst bevel in Zee konden zyen. Welke toerusting, volgens deeze onderstaande overslag, voor den tyd van agt Maanden, by gissing, zoude komen te kosten, den som van *vyf-en-dertigmaal honderd een-en-veertig duyzend zes honderd vier-en-zestig guldens*.

Over-

CORNELIS DE WITT,

Ruaard van den Landen van Putten, enz. enz.

T. Burybrechts Sculp.

Overslag, wat agt-en-veertig Oorlogschepen in agt Maanden tyds, komen te kosten. 1667.

SEstien Schepen van Oorlog, gemand met drie honderd koppen, daar van Loon en Kostgeld wierd genomen tegens 30 guldens ter Maand, bedragende Maandelyks, - - - - - f 144000:-:-
zynde in agt Maanden. - - - - f 1152000:-:-

Ende om de Landen zoo veel mogelyk van onkosten t'ontslaan, zoo zouden op de voorschreeven Schepen konnen werden gebruykt een derdendeel Zee en Scheep bezoldelingen, waarmede dezen Staat zoude konnen twaalf guldens ter Maand gewinnen, bedragende in agt Maanden, - - - - f 153600 :-:-

blyft nog net - - f 998400 :-:-

Ende overwegende daar op de uytrusting, slytinge ende vermindering der Schepen van Oorlog, waar op geen zekere overslag kan worden gemaakt, zo wierd de begrootinge gedaan op een derdendeel, voor zoo veel de Schepen en de Kostpenningen van drie-honderd koppen, volgens de bovenstaande overslag quam te bedragen, zynde. - - - f 384000 :-:-

Sestien Schepen van Oorlog door den andere gemand met twee-honderd koppen, Loon en Kostgeld, genomen op dertig guldens ter Maand, bedragende in de voorschreeve tyd van agt Maanden - f 768000:-:-

Wierd vermindert met het Loon van twaalf guldens ter Maand, voor zoo veel het derdendeel Zee en Scheeps bezoldelinge op de voorsz. Schepen zoude konnen worden gebruykt. - - f 102336:-:-
beloopende —————— f 665664 :-:-

Voor uytrustinge en slytinge van de voorsz. Schepen, genomen de helft, voor zoo veel de Loon en Kostgelden van twee honderd koppen is bedragende - - f 256000 :-:-

Sestien Fregatten door den anderen bemand met honderd-vyftig koppen, bedragende de Loon en Kost geldere tegen dertig gl. ter Maand, in agt Maanden. f 567000:-:-

Gaat af voor de Loon van een derdendeel Zee bezondelingen, tegens twaalf guldens ter Maand. f 76800:-:-
bedraagt, —————— f 490200 :-:-

Voor uytrustinge ende slytinge van de voorsz. Schepen een derdendeel van de bovenstaande Loon en Kostpenningen - - - - f 192000 :-:-

Twaalf Roey-Fregatten door den anderen gemand met zeventig koppen, alle Matroosen, daar van Loon

ende Koſtgeld tot dertig guldens Maandelyks, komt in agt Maanden te bedragen. - - - - f 201600 :-:-

Van de voorſz. Somme een derdendeel voor uyt-ruſtinge, vermindering en ſlytinge - - f 67200 :-:-

Voor den Inkoop van de voorſz. Branders, met haar toeruſtinge yder op tien duyzend guldens. - - f 120000 :-:-

Voor onderhoud ende uytkoop van verminkten, over Schepen van Bezoldelingen, rysgelderen aan dezelve, en de andere buyten gewoone Laſten - - f 100000 :-:-

Beloopt te zaamen f 3541664:-:-

Haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staaten van Holland, hadden in de Maand van *April*, aan haar Hoog Mog: in bedenkinge gegeeven, of men tot dienſt deezer Landen, niet eenige weinige dappere Mannen van goet beleid, dit Jaar op de Vloot zouden zenden, gelyk in de voorgaande Jaaren van 1665. en 1666. was geſchied; waar op haar Hoog Mog:, niettegenſtaande het geen *Zeeland* in den voorleeden Jaare ingeleeverd had, beſlooten, om eenige Reedenen van Staat, en tot het gemeene beſt, alzulks nochmaals te agtervolgen, en de Heeren Staaten van Holland ende Weſt-Vrieſland verkoozen den 12 van de Maand May daar toe, zyn Ed: den Heer CORNELIS DE WITT, gelyk in de onderſtaande beſluyten te zien is.

De Heer Cornelis de Witt verkozen om op de Vloot te gaan.

Extract uyt het Regiſter der Reſolutien van de Ho: Mo: Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden.

Iovis den 12den May 1667.

„IN deliberatie geleyt zynde, is goet gevonden ende verſtaan, dat wederom tot betrachtinge van den dienſt van „'t Land, eenige weinige cordate ende ſtandvaſtige Mannen „van kennis ende beleyt, tot twee a drie in getale, uyt de „hooge Regeeringe, by haar Hoog Mogende zullen werden ge„committeert, om als Gedeputeerdens ende Gevolmachtig„den van haar Ho: Mo: in de Vloot van den Staat op Zee, „ende in de expeditien zelfs gebruykt te werden, in voegen „als daar toe in den voorleden Jaaren 1665. ende 1666. com„miſſie is verleend geweeſt: Ende werden de reſpective Pro„vintien verzocht, haar tot het nomineeren van zoodanige Ge-

de-

„ deputeerdens ende Gevolmachtigden met den eerſten te willen 1667.
„ bequamen.

Extract uyt de Reſolutien van de Heeren Staten van Holland ende Weſt-Vrieſland, genomen in haar Ed: Groot Mo: Vergaderinge op

Vrydag den 20ſten May 1667.

Reſolutie van haar Ed: Groot Mog: da ar omtrent.

„ OP 't eerſte lit van den brief, van de tegenwoordige be-
„ ſchryvinge, rakende het nomineeren van een Perſoon,
„ die van wegen haar Ed: Groot Mog: ter Generaliteit zoude
„ werden voorgedtagen, omme by haar Ho: Mo: in gevolge
„ van der zelver Reſolutie van den 12 dezer loopende Maand,
„ met, ende nevens eenige andere cordate ende ſtandvaſtige Man-
„ nen, tot twee of drie in getale, als Gedeputeerden ende
„ Gevolmachtigden, op de Vloote van den Staat, ende in de
„ expeditien zelfs gecommitteerd ende gebruykt te werden,
„ hebben haar Ed: Groot Mog: naar voorgaande deliberatie,
„ daar toe verzocht ende geëligeert, gelyk verzocht ende ge-
„ ëligeert wert mits deeſen, d'Heer CORNELIS DE WITT, te-
„ genwoordig Regeerend Burgermeeſter der Stad Dordrecht,
„ ten welken eynde de noodige aanſchryvinge aan den zelven
„ Heere DE WITT gedaan zal werden, met laſt, om zieh ten
„ ſpoedigſten herwaards te begeven, ende tot d'aanſtaande ex-
„ peditie ter Zee te præpareeren, als naar behooren; Ende aan-
„ gezien, naar de Statuten der voorſz. Stad, den Regeerende
„ Burgermeeſter in der tyd niet en vermag in eenig employ
„ buyten de Stad gebruykt te werden, zonder voorgaande con-
„ ſent ende diſpenſatie van den Oud-rade aldaar, dat derhalven
„ Burgermeeſter ende Regeerders der voorſz. Stede, by Miſſi-
„ ve verzocht zullen werden, de zake daar heenen te derigee-
„ ren, ten eynde den gemelden Heere Burgermeeſter, by den
„ voorſz. Oud-rade, daar van gediſpenſeert ende zulks hem
„ toegelaten moge werden de voorſz. expeditie ten beſten van de
„ gemeene zake by te woonen. Onderſtond *Accordeert met de*
„ *voorſz. Reſolutie*: ende was onderteekent *Herbt. van Beaumond*,
„ 1667.

1667.

Extract uyt het Regiſter der Reſolutien van de Ho: Mo: Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden.

Veneris den 27ſten May 1667.

Als ook de Reſolutie van haar Hoog Mog:

„IN deliberatie geleid zynde, is goet gevonden ende verſtaan, „in gevolge van haar Ho: Mo: Reſolutie van den 12 deezer „loopende Maand, mits dezen te verzoeken ende te Committee„ren, de Heeren CORNELIS DE WITT, ... ; „om als Gedeputeerden ende Gevolmachtigden van haar Ho: „Mo: met 's Lands Vloote in Zee te gaan, ende in de aan„ſtaande expeditien zelfs preſent te wezen, ende haar te laten „gebruyken, invoegen als daar toe jongſt in den voorleeden „Jare 1666. Commiſſie is verleent geweeſt, zullende als nu „wederom *Mutatis Mutandis* gelyke Commiſſie voor de gemel„de Heeren hare Ho: Mo: Gedeputeerden ende Gevolmach„tigden, met de clauſule van een of eenige van hunlieden, als „voor dezen werden gedepeſcheert; Ende nademaal de zaka „haaſt vereyſcht, zoo wert den gemelden Heer DE WITT ge„authoriſeert, om aanſtonds het werk by de hand te nemen, „ende alles te vervaardigen, ende te doen vervaardigen, wat „zoo tot den train, met den gevolge ende aankleven van dien, „als anderzins, gerequireerd werd, ende van nooden is.

Volgt zyn Bevel:

DE *Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden*: Allen den geenen die deezen zullen zien, ofte hooren leezen, Salut, *Doen te weten*, alzoo wy nu niet minder, als in de twee jongſt verloopen Jaaren van 1665. ende 1666. om verſcheyden redenen, ende conſideratien ons moveerende, noodig hebben geacht, dat door eenige weinige Perſoonen die wy betrouwen, dat God den Heer Almachtig, met goet beleyt, ende genoegzame ſtandvaſtigheyt, begaaft heeft, onze authoriteyt, by repreſentatie ende delegatie in 's Lands Vloote gebracht, ende in diervoegen alles daar door in ordre, ende in krachte van executie gehouden werde, ende dat boven, ende behalven de ordinaris beſtellinge, van bequame Hoofden ende mindere Officieren, tot executie van onze ordres ende inſtructien, de noodzaaklykheyt vereyſcht, SOO IST, dat wy ons betrouwende op de goede qualiteyten, wysheyt, voorzichtigheyt, beleyt ende

ende ſtandvaſtigheyt van de Heeren CORNELIS DE WITT, tegenwoordig Burgermeeſter der Stad Dordrecht . . . . . 1667.
reſpective Gedeputeerden in onze Vergaderinge van wegen de Provincien van Holland, Zeeland, ende Vrieſland, dezelve gecommitteert, geauthoriſeert ende gevolmachtigd hebben, gelyk wy hun committeeren, authoriſeeren ende volmachtigen by deezen, om gezamentlik, of wel een ofte eenige van haar, zonder rugge-ſprake door alle bedenklyke ende betamelyke middelen, naar ingenomen advis, ende gehoort de conſideratien van 's Lands Luytenant Admiraalen ende andere Hoofden, de conjunctie van de gemelde Vloote, met die van den Coning van Vrankryk te faciliteeren ende effectueeren, ook dezelve Vloote tot afbreuk van den gemeenen Vyand, te Water ende te Lande te doen ageeren, naar dat de occaſie ende toevallen zulks zullen toelaten, ende voort alles te reſolveeren ende effectueeren, ook te doen effectueeren wes na gelegentheyt ende vereyſch der zaken, ten meeſten dienſte, welſtant, ende verzekeringe van deezen Staat, ende afbreuk als vooren, bevonden zal werden te behooren, mitsgaders de verdiende ſtraffe te decreteeren, of doen decreteeren, tegens alle die geene, die ter zaake van wan-devoiren, deſordre, inobedientie, ofte anderzins t'eenigen tyd culpabel zouden mogen bevonden werden, ende voorts alomme de noodige Krygs-diſcipline te doen obſerveeren ende onderhouden: Belovende voor goet, vaſt ende van waarden te houden, alle 't geene by haar E: t'zaamen, ofte een, ofte eenige van henluyden, nopende 't geene voorſz. is, gedaan ende ge-effectueert zal werden. Laſten ende ordonneeren dien volgende alle Luytenant Admiraalen, Vice-Admiraalen, Schouten by Nacht, ende alle andere, zo Officieren, als gemeene Matrooſen ende Soldaaten, in de voorſz. Vloote wezende, de voornoemde onze Gedeputeerden ende Gevolmachtigden in de voorſz. qualiteyt te erkennen, reſpecteeren, ende obedieeren. Aldus gedaan ende gearreſteert ter Vergaderinge van de Hooggemelde Heeren Staaten Generaal, in den Hage, den zeven-en-twintigſten May, zeſtien hondert zeven-en-zeſtig. Was geparaphreert *A. B. de Palland*, vt. onderſtond *Ter Ordonnantie van dezelve*, ende geteekend *N. Ruyſch*.

In gevolge van de bovenſtaande Beſluyten en beveelen, vertrok zyn Ed: de Heer CORNELIS DE WITT, den tweeden Juny, s'morgens vroeg uyt 's *Gravenhagen*, naar *Texel*, nemende zyne weg over *Amſterdam*, alwaar ten dien einde het Beſlaans Jacht van de Heeren *Gecommitteerde* Raaden van *Holland*, was leggende, waar in zyn Ed: trad, en ter zelver tyd onder zyl ging, doch door de geſtadige tegenwinden, quam hy niet voor den vierden daar aan volgende in *Texel*, wanneer zyn Ed: De Heer Cornelis de Witt vertrekt naar Texel.

1667. aanstonds met de Heeren aldaar zynde Gevolmachtigde van haar Hoog Mog:, de noodige middelen tot zyn onderneeming en het heilzaam besluyt der Heeren Staaten der Vereenigde Nederlanden beraamden.

Zylt met de Vloot in Zee. 6 Juny.

Maandag den 6 Juny s'morgens ten vier uuren, de wind zynde Noord Noord-Oost, heeft zyn Ed: agtervolgens het *Zeyn* by den Heer *Lieutenant Admiraal de Ruyter* gegeeven, alle de gereede Scheepen, doen Ankers ligten, en is met dezelven onder zyl geraakt, welke zonder eenig ongemak den zelven voormiddag, buyten de gronden in Zee geraakten, wanneer de Heeren Gevolmagtigden van haar Hoog Mog:, aanstonds de narichting voor den Heer Cornelis dd Witt, en *de Ruyter*, raakende het bewind over de Vloot, opstelde, en hen overgaven, met wensching van geluk, voorspoet, ende Zeegen van Godt Almachtig, in 't geen dezelve met de voorsz. Vloote by de hand zouden neemen, ende zyn daar op van boord naar *Texel* vertrokken, waar na zyn Ed: aanstonds het gewoonlyke *Zeyn* deed, om alle de Scheeps *Capitainen*, op zyn Schip, *de zeeven Provintien*, t'ontbieden, en van yder de naam vorderden, nevens hoe veel Scheeps Bezoldelingen yder aan zyn boord had. Welk getal hier na volgen zal, wanneer de verwagtende Land Bezoldelingen over, de voorschreeve Vloot verdeeld zullen zyn. Ter zelver daage schreef zyn Ed: aan de *Gecommitteerde* Raaden ter *Admiraliteit* in *Zeeland*, en den *Lieutenant Admiraal Bankert*, dat 's Lands Vloot, dien dag, van voor *Texel*, in Zee gezeyld was. Als ook, dat haar Ed: Mog: nevens den *Lieutenant Admiraal*, gelieften te bezorgen, dat de Scheepen, staande onder hun gebied, ten allerspoedigsten in Zee mochten gezonden werden, om haar by de Vloor te vervoegen. noch deed zyn Ed: ter zelver daage de Vloot, op d'onderstaande wyze, in drie Smaldeelen stellen.

Zyn Ed: verdeeld de Vloot in drie Smaldeelen.

Verdeelinge van 's Lands Vloot.

Smaldeel van den Lt. Admiraal de Ruyter.

Officieren.	*Schepen.*
Admiraal de Ruyter.	de Seven Provintien.
Lt. Admiraal van Nes.	d'Eendracht.

Vice

1667.

Officieren.	*Schepen.*
Vice Admiraal de Liefde,	de Ridderschap van Holland.
Schout-by-nacht van Nes.	Delft.
Capnen. Hendrik Gotskens,	Utrecht.
Evert van Gelder.	Gelderland.
Cornelis de Liefde.	Wassenaar.
Dirk Schey.	de Spiegel.
Jacob van Meeuwen.	de Comeet-Star.
Jacob Cornelisz Swart.	Provintie van Utrecht.
Jan van Amstel.	Tydverdryf.
Nicolaas Marreveld.	't Geloof.
Abraham van Zeyl.	de Leeuwen.
Joost Verschuer.	Amstelredam.
Jan Pauwelsz van Gelder.	Harderwyk.
Ysbrant de Vries.	Stavoren.
Thomas Fabritius.	't Zuyerhuys.
Jan du Bois.	de Vrede.
Jan van Nes, d'oude.	Kleyn Hollandia.
Philips van Aelmonde.	Dordrecht.
Jacob Andriesz Swart.	Stadt ende Lande.
Jan Roctering.	Oosterwyk.
Eland du Bois.	Utrecht.
Jacob Pietersz Swart.	Schiedam.
Branders.	
Comrs. Cor. Jacobsz van der Hoeven.	Rotterdam.
Jan Danielsz van den Rhyn.	Pro Patria.
Gerrit Andriesz Mak.	Schiedam.
Jan Dirksz Cuwenhove.	Delft.
Noorderqr. Jan Cornelisz Jagt.	de Vygeboom.

Smaldeel van den Lt. Admiraal Adriaan Bankert.

Lt. Admiraal Bankert.	Walcheren.
Lt. Admiraal Aylua.	Groot Friesia.
Vice Admiraal Star.	Groeningen.
Vice Admiraal Evertsz.	Zirikzee.
Schout-by-nacht Jan Matthysz.	Vlissingen.
Schout-by-nacht Brunsvelt.	Hendrik Casimir.
Capnen. Adriaan de Hase.	Veere.

V.
Z.
V.
Z.
V.

1667.

Officieren.	*Schepen.*
Z.	
V.	
Z.	
V.	
V.	
V.	
Pieter Magnuſſz.	't Raathuys van Haarlem.
Jacob Willemſz Broeder.	de Seven Provincien.
Frans van Nydek.	de Louyſe.
Willem Boudewynſz.	't Qr. van Nimmegen.
Nicolaas Naalhout.	Harderwyk.
Lauwrens de Bruyn.	de Poſtellion.
	Branders.
Com^rs. Gerrit Forens.	't Wapen van Briſtol.
Hendrik Hendrikſz.	de Catharina.
Jan Baptiſt de Graaf.	den Gulden Appel.
Willem Willemſz.	de Draak.

Smaldeel van den Lt. Admiraal van Gent.

Officieren.	*Schepen.*
Lt. Admiraal van Gent.	den Dolphyn.
Lt. Admiraal van Meppel.	Weſt-Friſia.
Vice Admiraal Sweers.	den Olyphant.
Vice Admiraal Sehram.	de Pacificatie.
S. by N. Jan Gideonſz Verburg.	de Goude Leeuw.
S. by N. David Vlug.	de Maagt van Enkhuyzen.
Capnen. Jan den Haan.	Calands Oog.
Hendrik Adriaanſz.	Woerden.
Lt. Collonel Palm.	Deventer.
Hendrik Vollenhove.	d'Agatha.
Jacob Binkes.	Eſſen.
Thobias Thobiaſſz.	de Beſchermer.
Jacob Paauw.	d'Eſſecx.
Michiel Zuyſt.	de Stadt Gouda.
Jan Hek.	de Juſtina van Naſſauw.
Gillis de Wild.	Campen.
Gerrit Boos.	de Jonge Prins.
Pr. Claaſſz van Wynbergen.	't Noorder Quartier.
Pr. Thomaſſz Sitter.	Jaarſveld.
Pr. van Middelland.	Haarlem.
Cornelis Jooſten Smient.	de Star.
Jan van Brakel.	de Vrede.

Jacob

Jacob Philips.	de Brak.	1667.
Jan Janſz Verbockelt.	de Windhond.	

Branders.

Comrs. Hendrik Eſdre.	de Suſanna.
Jan Janſz.	't Wapen van den Hertog van Jork.
Simon Poppinga.	't Wapen van London.
Rem Pieterſz Mars.	de Cyperſe Cat.
Noorderqr.	de Martha.

Des anderendaags deed den Heer CORNELIS DE WITT, ten overſtaan van de Heer *de Ruiter*, Zeyn geeven, om de Ankers te lichten en Zyl te maaken, en met 's Lands Vloot naar de *Maaze* te zylen, om aldaar de Land-bezoldelingen en nodige behoeftens in te wachten, waar na het maaken der Smaldeelingen van den *Lieutenants Admiraalen*, de Heeren *de Ruiter* en *Willem Joſeph van Gent*, zyn beſlooten, tot dat de verwagtwerdende Zeeuwſche en Vrieſche Schepen, by 's Lands Vloot gekomen zoude zyn; en wierden ook byzondere beveelens voor de *Commandeurs* en *Capitainen*, die onder het Smaldeel van den Heer *Lieutenant Admiraal van Gent* behoorden, uytgedeeld, nevens een narichting voor den *Commandeur Willem van der Zaan*, als Opperhoofd en Bevelhebber van een Smaldeel Schepen. Den zelfden dag ſchreef den Heer DE WITT, aan de Heeren Algemeene Staaten der Nederlanden, de volgende Brief, als ook een aan zyn Heer Broeder. 7 Juny. Schryft aan haar Hoog Mog:

Aan de Heeren Staaten Generaal.

HOOG MOG: HEEREN,

UWe Hoog Mog: zullen ontwyffelijk uit de Heeren der zelver Gedeputeerden ende Gevolmagtigden tot de Zee-zaken, omſtandelijk verſtaan hebben, de devoiren by dezelve, tot het uitpreſſen van 's Lands Vloote aangewend, ende hoe dat door der ſelver vigilantie ende neerſtigheit, het meeſte gedeelte van deſelve, giſteren, zonder eenige verhinderinge, buiten gaats geraakt is; Op huyden zijn

1667. *noch onder de Vlagge gekomen, den Vice Admiraal* Sweers, *het Schip de Olyphant,* Jan Gideonsz Verburg, *'t Schip de Goude Leeuw, beide van Amstelredam, 't Schip Caleb, uit het Collegie van West-Vriesland ende 't Noorder-quartier, ende 't Schip Gornichem, Capitein* Nanning, *resorterende onder 't Collegie ter Admiraliteit, tot Rotterdam residerende. Wy hebben goet gevonden met deesen Noordelijken wint het Anker te doen ligten, ende onsen cours te zetten naar de Maaze, omme aldaar de Schepen met de Landmilitie ende Ammonitie van Oorlog in te wagten, ende aan den Lt. Admiraal* Aylua, *met de Vriesche Schepen nog op de Reede, voor den Helder leggende, toe gesonden de Missive, copyelijk hier nevens gaande, op dat deselve, op zijne aankomste moge weten, waar dat hy de Vlagge sal konnen aantreffen; Waar mede deesen eindigende, sullen wy God Almagtig bidden Uw Hoog Mog: Persoonen ende der zelver loffelijke Regeeringe meer en meer te willen zegenen, ende verblijven, &c.*

Aan de Heer Raad Pensionaris DE WITT.

MYN HEER EN BROEDER,

Schryft aan zyn Broeder den Heer Raad Pensionaris.

GIsteren ben ik den gantschen namiddag geöccupeert geweest, om volgens het advis van den Lt. Admiraal de Ruyter, *de Vlote te verdeelen in twee Esquaders, dewelke geformeert zijn als Uw: Ed: uit de copye hier nevens gevoegt, sult konnen sien. Het derde Esquader, 't welk meest gecomposeert zal werden uit de Schepen, onder de Collegien van Zeelant ende Vriesland resorterende, hebbe tot nog toe niet konnen formeeren, alzoo dezelve onder de Vlagge niet zijn aangekomen. Van de Officieren der Scheeps-Soldaten, bevinde ik tot nog toe zeer weinige op de Vloote, dog vertrouwe, dat die met de Lant-militie, ofte door andere wegen nog zullen volgen; Ik ben van gevoelen dat tegens die geene, die aan de Patenten niet hebben geöbedieert, straffe, naar proportie van hare delicten gedetreteert behoort te werden, op dat het respect van de Regeeringe niet t'eenemaal onder de Militie kome te vervallen; Wy hebben op gisteren meest alle de Scheeps-Capiteinen in Zee, ende onder de Vlagge, aan boort gehad, maar ik hebbe uit der zelver rapport niet konnen bevinden, dat van het regiment Scheeps-Soldaten op de Vloote voor als nog zijn aange-*

gekomen als de Capiteinen, Johan de Wit, L'aucourt, Maas, Velsen, van Nispen, Arkel, Steland, van de Vall, *ende* Crabett, *van de Lieutenants ende Vendrigs zijn veele by de Vloote, maar, naar ik bemerke, ook al eenige absent: Hebbe den Heere* van Gent *gelast, my dien aangaande pertinente informatie te geven, ende zal niet naarlaten, dezelve bekomen hebbende, Uw Ed: daar van notificatie te laten toekomen. Wy zullen met verlangen voor de Maaze de Lant-militie ende vordere behoeftens te gemoet zien, ende niet manqueeren met alle spoet onze reyze van daar te bevorderen, daar van Uw Ed: zig kan verzekert houden; Waar meede deesen eindigende blijve.* 1667.

MYN HEER EN BROEDER.

Vw Ed: ootmoedigen Dienaar ende geaffectioneerde Broeder.

In 's Lands Schip de Seven Provintien den 7 Juny 1667.

Was geteekent
CORNELIS DE WITT.

Des avonds quam hy met 's Lands Vloot aan de hoek van *Holland*, voor de *Maaze*, waar van daan zyn Ed: aan den Oversten *Lieutenant Beaumont*, Bevelhebber van den *Briel*, kennisse van zyn komste gaf, verzoekende daar nevens dat het Landvolk met den aller eersten naar de Vloot gezonden mogte worden. Den agsten Juny quam den *Capitain* van de Schout-by-Nacht, Jan Gideonz Verburg aan boord, die te kennen gaf, dat een van zyn Ankers alle twee de armen in 't winden waaren afgebrooken, welk belast wierd, zulks te moeten schryven aan de Heeren Raaden van 't *Collegie* ter *Admiraliteit* tot *Amsterdam*, om de schaade wederom t'herstellen. Waar na zyn Ed: de onderstaande brief aan zyn Broeder schreef.

Zyn Ed: komt met de Vloot op Hollandshoek.

8 Juny.

Aan den Heer Raad Pensionaris DE WITT, den 8 Juny 1667.

MYN HEER EN BROEDER,

WY hebben gisteren avont onze aankomste alhier, aan den Commandeur van den Briel, by Missive bekent gemaakt, met verzoek, dat dezelve niet zoude naarlaten de Land-militie, ende geordonneerde behoeften, ten spoedigsten, naar 's Lands Vloote af te zenden,

Zyn Ed: schryft wederom aan den Heer Raad Pensionaris.

1667. *en in allen gevalle aan ons notificatie doen, wanneer deſelve oordeelde dat de voorſz. Militie ende behoeften gereet, geëmbarqueert ende afgeſonden zoude konnen werden, maar tot nog toe geene antwoort bekomen. Op huyden hebben wy aan den Commandeur* van der Zaan *commiſſie ende inſtructie ter handen geſtelt, omme als Commandeur te commandeeren over zeven Schepen tot het bekomen van kondſchappen, ende naarjagen van vreemde Schepen, die by occaſie gebruikt konnen werden; van welke, ende andere ſtukken ik Uw Edelheit geerne copye zoude toe zenden, maar door manquement van Clerquen, die met de Fluyt nog niet zijn aangekomen, is niet mogelijk alle de copyen te doen afſchrijven, vermits andere zaken die meerder haaſt ende ſpoed vereyſſchen, dagelijks voorvallen, waar mede verblijve.*

Ter zelver tyd ontfong zyn Ed: een brief van de Heeren *Eleman* en *Boxel*, alle twee Gevolmagtigde Raaden der Heeren Staaten van Holland ende Weſt-Vrieſland, geſchreeven uyt den *Briel*, welk hy aanſtonds duſdanig beantwoorden.

Aan de Heeren Gecommitteerden, wegens d'Heeren Gecommitteerde Raden van de Staaten van Holland in den Briel, den 8 Juny 1667.

Edele, Ernfeſte, Wyze Voorzigtige Heeren,

MYn Heeren, *Soo aanſtonds is my ter handen gekomen Uw Ed: Miſſive, huyden ten acht uuren geſchreeven in den Briel, uit dewelke ik bemerke, dat Uw Ed: niet meer als elf Compagnien hebben gedaan embarqueeren, door manquement van Schepen, tot tranſport van de Militie gerequireert: Indien anderſins Uw Ed: konden goet vinden noch eenige Compagnien by dezelve te voegen, ende met klein Vaartuig, ofte met de Gaillots, die wy te dien eynde expreſſelijk derwaarts afzenden, naar 's Lands Vloote te doen voeren; wy zouden dezelve over de Schepen van Oorlog wel zoodanig, naar het oordeel van den Heere Lt. Admiraal* de Ruyter *konnen repartieeren, dat dezelve commodieus gelogeert zouden konnen werden, 't welk by ons alhier des te dienſtiger geoordeelt wert, om dat veele Officieren en Soldaaten van het Regiment Zee-Soldaaten meede by de Vloote niet zijn aangekomen, doch zullen ons in deeze, ende an-*

dere

dere zaaken, geerne Uw Ed: wijze conduicte ende directie onderu erpen, blyvende 1667.

Edele, &c.

Uw Ed: oetmoedigen Dienaar,

Was geteekent

CORNELIS DE WITT.

Deezen brief beantwoord hebbende, gaf hy aan de Onderlinge *Capitains* het volgende bevel, om een vergaderplaats te weeten, wanneer dezelve by ſtorm ofte Miſt van de Vloot af geraakten.

De Gedeputeerden ende Gevolmagtigden van de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, op 's Lands Vloote, hebben met advis van den Lt. Admiraal *de Ruyter* beraamt ende geärreſteert deze naarvolgende Rendevous-plaatzen.

DAt na dat men van hier gezeylt zal zyn, ende ymant door ſtorm, miſt of eenig ander ongeval, van de Vlagge verſteeken wierde, die zal dezelve eerſt hebben op te zoeken, tuſſchen Goeréé ende Walcheren, en die daar niet vindende, verder op de Vlakte omtrent ter halver Zée van Schoonevelt ende Ooſtende, alwaar deſelve Vlagge, ofte nader ordre door eenig klein Vaartuyg zal werden gevonden, na dat hy 24 uren daar op zal hebben vertoeft. Actum in 't Schip de zeven Provintien, ten Anker Z. Z. O. van den Hoek van Hollant, omtrent twee mylen van de Wal, den 8 Juny 1667.

De Heeren CORNELIS DE WITT en de *Ruyter*, zonden ook aan alle Capitainen *Zeyn* boeken, waar naar zy hen zouden hebben te gedragen, en zyn Ed: ontfong een briet, van zyn Heer Broeder den Raad *Penſionaris*, van de agſten deezer uyt den Briel geſchreeven, luydende.

Ontfangt een Brief van den Heer Raad Penſionaris de Witt.

MYN HEER ENDE BROEDER,

NAa 't ſchryven van mijne voorgaande van huyden, komt my noch ter handen een Advis uit Engelant, 't welk ik van mijn

1667. *schuldigen pligt geägt hebbe Uw Ed: mede aanstonts toe te zenden, als mede van importantie geoordeelt wordende, om 't werk te konnen faciliteeren; het soude mogelijk van groote operatie konnen weezen, dat, soo wanneer het exploict op de Reviere van Chattam begonnen wert, te gelijk eenige van de Schepen, die niet mede den zelven weg inslaan, de groote Reviere wat opzeilden, ende omtrent Gravesande, ofte elders, wat alarm maakten, om 't secours dat van Londen zoude mogen werden uyt gecommandeert, van de weg naar de Brugge van Rochester te diverteeren, ende zulks het exploict voor de Lantmilitie des te meer te faciliteeren: Edog Uw Ed: sullen alles aldaar nader ende beter overwegen. Ik blijve; in haast. Onder stond* Myn Heer ende Broeder, *lager stont* Uw Ed: oodtmoedigen Dienaar, ende geaffectioneerden Broeder, *ende was onderteekent* JOHAN DE WITT. *In den Briel den 8 Juny 1667.*

P, S. Naar 't schryven van myne voorgaande, is den Heer *Dolman*, ende de Hooft-Officieren aangekomen ende ingescheept; ik vertrouwe dat noch eenige Compagnien, naar 't vertrek van de Fluyten, in Lootsbooten zullen derwaarts komen, die in zulken cas op de Schepen van Oorloge zullen moeten werden verdeelt, daar mede eenige Capiteynen, welkers Schepen slecht bemant zyn, apparentelyk wel zullen weezen voorzien.

Translaat uyt het Engelsch.

Londen den $\frac{24. \text{May.}}{3. \text{Juny.}}$ 1667.

IN mijnen laatsten heb ik u geadviseert van 't arriveeren van Kempthorn *en sijne Vloote tot Portsmouth, de meeste part van de Coopvaardy-Schepen quamen van Lisbon seer rijkelijk geladen. In de Penbroke die gesonken is vindmen veel Silver verloren te zyn. Den $\frac{13}{23}$ van deese Maand, ging* Kempthorn *met sijn Schepen t'zeyl, uit de Ree van Portsmouth, na dese Reviere toe: maar den 16 siende, ofte haar imaginerende te sien, dwers van Beath af, een Vloot Schepen, ende vreesende dat het de Nederlandsche was, quamen al t'samen wederom tot in de Haven van Portsmouth, daarse tegenwoordig noch leggen: men verwacht dagelijks noch een andere seer rijk geladen Vloot uit de Straat, geconvoyeerd met vier Schepen van Oorlog, ende veele andere kostelyke Schepen uit de Barbados, Verginia, ende andere*

plaat-

plaatſen. In de † Hope, ende Bay in the Nord, werden gereet gemaakt de Monmouth, de Diamant, de Suſſex, de Portlant, de Happy-Returne, ende de Ana, nu korteling eerſt van Vliſſinge weer gekomen, die alle Noordwaarts gedeſtineert worden, tot aſſiſtentie van Jeremias Smith, die nu veertien Schepen van Oorlog onder hem heeft, Havenende tot Hull. in de Revier de Humber en Burlingson-Baay. 1667.

De Vlaamſche Poſt, zegt men is van deſe week nog niet gekomen, maar ſommige meynen van Ja, en dat het pacquet ten Hoof gebracht is, om de brieven te onderſoeken, want het is zeker, dat men aldaar tydinge heeft, daar men gantſch niet mede vermaakt is, dog wat het is wert ſecreet gehouden.

Deezen avont is een ordre afgeſonden, om de groote Schepen gereet te maken, maar zullen boven de twee Maanden werk hebben, en groot gebrek aan Zeeluyden, en andere nootzakelykheden.

Nu de Nederlandſche Vloot gekomen is, of dagelyks ſtaat te komen heeft men hier berouw, dat men zich ſoo gekittelt heeft met de hoop van Vrede, ende daar op verlaten; maar indien wy alle onze uitgezonden Zeeluyden weer t'huys krygen, zal het hier een nieuw leven geven.

Den Grave van Laſtlehaven werft 1700 mannen tot dienſt van Vlaanderen. Den Hertog van Cambridge, meent men dat dezen nagt ſterven zal, gelyk zyn Broeder den Hartog van Kendal het giſteren-nacht afgelegt heeft.

Men verwagt dagelyk u eder een Vloot van hondert Kool-Schepen, van Nieuw-Caſtel. Wy zijn in een zeer gevaarlyke ſtaat, de gemeente zeer misnoegt zynde. Hier mede &c.

† *Nota*: Is beyde voor aan in de Reviere van London.

Des anderendaags kreeg de Heer CORNELIS DE WITT, vier Fluyt-Scheepen, met Land-bezoldelingen, by hem in de Vloot, en beſloot, om naar de Reede van Schoonevelt te zylen, doch wierd door de ſtarke Noord-Weſte winden van zyn voornemen belet. Den tienden Juny, is by zyn Ed: met kenniſſe van den *Lieutenant Admiraal de Ruyter*, een algemeen berigt opgeſtelt, daar zig yder Bevelhebber zoude hebben naar te gedragen.

Krygt vier Fluyt-Schepen met Land-bezoldelingen in de Vloot.
9 Juny.
10 Juny.

Ge-

1667.

Generale Inſtructie ende ordre van de Gedeputeerden en Gevolmagtigden van de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden op 's Lands Vloote, met advys ende goet vinden van den Lt. Admiraal de Ruyter, *geärreſteert voor de Hooft-Officieren ende Capiteynen van dezelve Vloote, daar na zy haar in de aanſtaande expeditie, betaille, of rencontre met den Vyand, zullen hebben te reguleeren.*

EErſtelyk, wort ernſtelyk gelaſt, dat in 't uyt of in zeylen van eenige Zeegaten, de kleyne Schepen de groote uyt de zeylen zullen moeten blyven, ende dezelve achter aan volgen, om, of de groote Schepen aan de gront quamen te zitten, haar altoos te konnen aſſiſteeren, op dat dezelve groote Schepen, gevoeglyk in Zee, of binnen mogen geraken: ende wie contrarie doet, zal arbitralyk geſtraft worden.

Ende, alzoo's Lands Vloote tegenwoordig is verdeelt in drie Eſquadres, te weten, eerſt d'Avant-guarde, ofte (voor de wint zeylende) de rechter Vleugel: ten tweeden het *corps de bataille*, ofte 't middelſte gedeelte: ende ten derden, d'Arriere-guarde, ofte (als men voor de wint zeylt) de ſlinker Vleugel.

So zullen in Zee gekomen zynde, de Luytenants Admiraalen *Adriaan Bankert* ende *Hans Willem van Aylua*, mitsgaders den Vice Admiraal *Cornelis Everſz*, met hare onder hebbende Eſquadres aan ſtierboort, ende de Luytenants Admiraalen *Willem Joſeph van Gent*, ende *Jan Corneliſſz Meppel*, mitsgaders den Vice Admiraal *Izaak Sweers*, met hare onder hebbende Eſquadres aan bakboort van 't Hooft-Eſquadre, gevoert door de Luytenanten Admiraalen *Michiel Adriaanſz de Ruyter* en *Aart Janſz van Nes*, mitsgaders de Vice Admiraal *Johan de Liefde* zien begeven en onthouden, als men voor de wint zeylt.

Maar by de wint zeylende, zal het Eſquadre van de voornoemde Luytenants Admiraalen *Bankert*, ende van *Aylua*, voor uyt zeylen, 't Hooft-Eſquadre van de Luytenants Admiraalen *de Ruyter* ende van *Nes*, in 't midden, ende dat van de voornoemde Luytenanten Admiraalen van *Gent* ende *Meppel*, in manieren als vooren, achter aan.

Item, wanneer de Hooft-Vlagge geraden vind by dage ofte des nagts over te wenden, zal dezelve het zeyn doen, dat daar toe in 't generaal Zeyn-boek Articul 5, of 6 is beraamt, d'andere Hoofden, zoo Luytenants Admiraalen, Vice Admiraalen, ende Schouten-by-nacht, 't zelve gewaar wordende, zullen, conform dezelve Articulen mede zeyn doen, waar op dan 't achterſte Eſquadre eerſt zal wenden: daar aan het Hooft-

Eſqua-

Eſquadre : ende zoo vervolgens het voorſte ; zulks dat's Lands Vloote, alzoo gewend zynde , 't Eſquadre , 't welk te vooren het laatſte was, als dan zal weezen het voorſte : ende zal ook dezelve ordre tuſſchen de Vlaggen van yder Eſquadre onderhouden worden. 1667.

De Luytenanten Admiraalen zullen yder hare Eſquadre, conform den inhoud van deze Inſtructie , in drie Smaldeelen verdeelen ; gelyk het Hooft-Eſquader mede gedaan zal worden : ende daar uyt eenige Fregats deſtineeren , die expres daar op paſſen , zo daar van de Schepen in de gront , ofte brant geraakten , het volk te bergen : mitsgaders ordre te ſtellen, dat de Branders, volgens, ende in conformité van het 17 Articul, in de nadef ordre van haar Hoog Mog: , geſtatueert, den 27 July 1665. om zoo in goede ordre in Zee te komen , ende niet contuys te wezen, maar den Vyand ſchielyk komende te bejegenen, altyd in poſtuur den zelven 't hooft te konnen bieden : ende zal een yder gewaarſchouwt zyn, malkanderen ruymte te geven, om ter degen den anderen uyt het ſchut te blyven, achtervolgens het 22 Articul , van de gemelde nadere ordre; ook wel te doen letten op den brant , die door het ſchieten van 's Vyands, of eygen proppen, in's Lands Schepen zouden konnen werden veroorzaakt, op dat die tydelyk mag werden geleſcht.

Ende zal derhalven , zoo wanneer 's Lands Vloote , den Vyand te loefwaart mochte gewaar worden , indien dezelve Vloote over ſtuurboort zeylt, den Luytenant Admiraal *Aylua* te loefwaart voor uyt, ende den Vice Admiraal *Cornelis Evertſz* te loefwaart achter uyt van den Luytenant Admiraal *Bankert* ende deſſelfs onder hebbende Smaldeelen begeven ende onthouden : Soo zullen ook van gelyken den Luytenant Admiraal *van Nes* , te loefwaart voor uyt , ende den Vice Admiraal *Johan de Liefde* te loefwaart achter uyt van den Admiraal *de Ruyter* zig met hare reſpective onder hebbende Smaldeelen begeven ende onthouden.

Desgelyks zullen ook den Luytenant Admiraal *Meppel* te loefwaart voor uyt, ende den Vice Admiraal *Iſaak Sweers* te loefwaart achter uit, van den Luytenant Admiraal *van Gent* , zig met hare reſpective onder hebbende Smaldeelen begeven ende onthouden ; maar indien 's Lands Vloote in 't voorſt. geval over bakboort zeyld , zal dezelve Vloote haar in poſtuur ſtellen als over ſtuurboort is geordonneert : ende zoo doende , zal 't Eſquadre van den Luytenant Admiraal. *van Gent* , dat te vooren d'Arriere guarde gehad heeft , nu d'Avant-guarde bekomen : ende daar van den Vice Admiraal *Sweers*, met zyn onder hebbende Smaldeel, die te vooren d'achterſte van de geheele 's Lands Vloote is geweeſt, nu de voorſten van de geheele Vloote worden, ende vervolgens de voorſte van de geheele Vloote weder de laatſten : namentlyk den Luytenant Admiraal *Aylua* met zyn onder hebbende Smaldeel : 't en ware nogtans in dit geval 't 's Lands Vloote zoodanig gepoſteert lag , of in zoodanigen ordre onder zeyl was , dat,

1667. om te spoediger in goet postuur aan den Vyant te komen, deeze ordre moeste werden omgekeerd.

Ende of het quame te gebeuren, dat den Vyand aan ly, ende 's Lands Vloote te loefwaart was, by aldien dezelve 's Lands Vloote over bakboort zeyld, zal den Luytenant Admiraal *Aylua* aan ly voor uyt, ende den Vice Admiraal *Evertsz* aan ly achter uyt van den Luytenant Admiraal *Bankert*, ende desselfs onder hebbende Schepen, zich met haare respective onder hebbende Smaldeelen, begeven, ende onthouden.

Soo zullen ook van gelyken, den Luytenant Admiraal *van Nes* aan ly voor uyt, ende den Vice Admiraal *de Liefde* aan ly achter uyt, van den Admiraal *de Ruyters* en zyn onder hebbende Schepen, sig met hare respective onder hebbende Smaldeelen, begeven ende onthouden: Desgelyks sullen ook den Luytenant Admiraal *Meppel* aan ly voor uyt, ende den Vice Admiraal *Sweers* aan ly achter uyt, van den Luytenant Admiraal *van Gent* ende desselfs onder hebbende Schepen, zich met hare respective onder hebbende Smaldeelen, begeven ende onthouden; maar indien 's Lands Vloote in dit geval over stuurboort zeyld, zal dezelve Vloote haar in postuur stellen als over bakboord is geordonneert: en zoo doende, zal wederom 't Esquadre van den Luytenant Admiraal *van Gent*, dat te vooren d'Arrier-guarde gehad heeft, nu d'Avant-guarde bekomen, en daar van den Vice Admiraal *Sweers* met zyn onder hebbende Smaldeel, die te voren d'achterste van de geheele Vloote zyn geweest, nu de voorste van dezelve Vloote worden: ende vervolgens de voorste van de geheele Vloote weder de laatste: namentlyk den Luytenant Admiraal *Aylua* met zyn onder hebbende Smaldeel, 't en ware dat ook in dit geval 's Lands Vloote zoodanig gepostеert lag, of in zoodanigen ordre onder zyl was, dat, om te spoediger in een goet postuur aan den Vyand te komen, deze ordre moeste werden omgekeert.

De Vloote aldus gerangeert, ende in een der voorsz. gevallen in postuur leggende, om zich te defendeeren, of den Vyand t'attaqueeren, zal een yder van de particuliere Capiteynen op zyn Hoger Bevelhebber, daar onder hy bescheyden is, wel passen, zonder in het minste van den Vyand af te wyken, ofte dragende te houden, als door hoogdringende noot: alwaar 't dat hy zag, datter ymant die voor hem gerangeert was, door noot of wandebvoir, zyn geordonneerde post niet en hielde, maar naar zyn uytterste vermogen betrachten de plichten van Soldaat en Zeemanschap: op pœne, van contrarie doende, aan den lyve gestraft te worden, in conformité van 't zeste Articul in de meergemelte nadere ordre, ende andere Publicatien van den Staat geëxpresseert.

Ook wert wel expresselyk gelast, schoon men by den Vyand niet en is, maar in Zee zynde, yder op zyn rang ende by zyn Bevelhebber te blyven, daar onder hy bescheyden is: mede op de pœne als in de meergemelte nadere ordre Articul 5. staat vermeld.

Ende zullen de Hooft-Officieren van yder Esquadre alle dag, drie van hare

hare bezeylste Fregatten, beneffens eenige Gaillots rontomme de Vloote ordonneeren, om door dezelve alle doenlyke kondschap te bekomen, ende iets nieuws vernemende, zullen daar van datelyk aan de Hooft-Vlagge komen rapport doen. 1667.

Ende zoo by aldien de voorsz. Fregatten eenige Koopvaardy-Schepen quamen te veroveren, die voor buyt verklaart wierden, zullen dezelve over 't Esquadre, daar onder 't Fregat, of Fregatten beschcyden zyn, verdeeld worden: En of het gebeurde (dat God wil geven) datze een Vyandlyk Oorlog-Schip, ofte Schepen veroverden, zal het Schip, ofte Schepen, Geschut, ende de Premien daar toe by haar Hoog Mog: gestelt, by den Veroveraar, ofte Veroveraars alleen genooten worden, conform het Placcaat daar op by Hooggemelde hare Hoog Mog: geëmaneert den 10. May 1667. Aldus geconcludeert ende vast gestelt in 't Schip de zeven Provintien, zeylende omtrent Z. O. van de Maaze, den 10 Juny 1667.

Veneris den 10 *Juny* 1667. *in 's Lands Schip de zeven Provintien, leggende ten Anker op Schooneveld, op zeventien vadem waters, O. Z. O. van Westt-Cappel,* Post meridiem.

Prezent de Heer CORNELIS DE WITT.
Lt. Admiraal de Ruyter.

Ook wierden ter zelver daage geleezen, beslooten, ende vervolgens drie brieven afgezonden, te weeten, een aan de Heeren Raaden ter *Admiraliteit* in Zeeland, een aan de Heeren Algemeene Staaten, en de volgende aan den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT.

Aan den Heere Raad Pensionaris DE WITT, den 10 Juny 1667.

MYN HEER EN BROEDER,

Brief van zyn Ed: aan den Heer Raad Pensionaris de Witt.

NA uw Ed: vertrek, is den wind nog hand over hand vermeerderd: zoo dat wy niet voor huiden vroeg hebben konnen Anker lichten: ende zijn vervolgens met goede spoed voor de Kuste van Zeeland, op Schooneveld wel aangekomen: door het harde weêr heeft een Brander van Noord-Holland, genaamt de Vijgeboom, drie Ankers verlooren: den welken wy na Vlissingen hebben opgesonden, met een Acte aan de Commissaris Boerse, *ten einde den selven ten spoedigsten van Ankers ende Cabels naar behooren voorsien moege*

1667. *werden : zullende met verlangen de Zeeuwſche Schepen, ofte tijdinge van deſelve te gemoet ſien : ende ondertuſſchen, zoo veel mogelijk, de gerequireerde ordre ſtellen, alzoo tot nog toe, door 't harde weêr geene Capiteinen aan boort hebben konnen komen : Waar mede, &c. In 's Lands Schip de zeven Provintien, den 10 Juny 1667.*

P. S. De Heer *de Ruyter* doet zyne dienſtige gebiedenis.

Zyn Ed: deeld de beveelen uit om de Krygsknegten op de Vloot te verdeelen.

Ter zelver tyd deelden zyn Ed: ook de beveelen uyt, voor de Land *Capitainen*, en vorder Bevelhebbers, hoe dezelve, met hun onderhoorige Krygsknegten, op de Vloot zoude verdeeld worden. En bevond als doen de Vloot te beſtaan in de volgende Schepen.

Lyſte van de Schepen van Oorlog, behoorende onder 't Collegie *ter* Admiraliteit *van* Rotterdam, *zoo als die jongſt in Zee zyn gezyld.*

Schepen.	*Bevelhebbers.*	*Geſchut*	*Matr.*	*Bezol.*
de Seven Provintien.	d'Heer Admiraal de Ruyter.	80	400	60
d'Eendracht.	Lt. Admiraal van Nes.	76	315	55
de Ridderſchap van Holland.	Vice Admiraal de Liefde.	66	285	50
Delff.	Schout-by-nacht van Nes.	62	220	45
Gelderland.	Capnen. Evert van Gelder.	66	205	45
Groot Hollandia.	Louwrens van Convent.	64	205	45
Waſſenaar.	Cornelis de Liefde.	56	195	35
Kleyn Hollandia.	Jan van Nes d'oude.	54	180	35
Dordrecht.	Philips van Almonde.	46	145	30
Princes Louyſe.	Frans van Nydek.	40	110	25
de Vrede.	Jan van Brakel.	40	110	25
Utrecht.	Eland du Bois.	36	80	25
Gorcum.	Pieter Jacobſz Nanning.	36	80	25
Harderwyk.	Nicolaas Naalhout.	36	80	25
Twee Fregats.				
't Quartier van Nimegen.	Willem van Eyk.	34	80	20
Schiedam.	Jacob Corneliſſz Swart.	22	60	15
Berigt-Jachten.				
de Faam.	Dirk de Munnik.	16	40	10
Swoll.	Pieter Wynbergen.	16	35	15
't Loopende Hart.	Wynand van Meurs.	8	25	--
Branders.				
't Fregat Delff.	Jan Dirkſz Cuwenhoven.	4	20	--

Rot-

Schepen,	*Bevelhebbers.*	*Geſchut.*	*Matr.*	*Bezol.*	1667.
Rotterdam.	Cornelis van der Hoeven.	4	20	- -	
Schiedam.	Gerrit Mak.	4	20	- -	
Pro Patria.	Jan Danielſz van den Ryn.	4	20	- -	
Gaillots.					
de Keyzer.	Willem de Keyzer.				
St. Picter.	Abraham Krynſz.				
Zee-paart.	Hendrik Koudewinter.				
Catharina.	Albert Cool.				

Blyven van alle de vooren ſtaande Schepen, van de *Maaze*, alleen hier leggen, den Capiteyn *Laurents Daviſſz*, die, zyn Maſt vernieuwt zynde, mede zal volgen.

Lyſte van de Schepen van Oorlog, ſtaande onder 't bewind van 't Collegie *ter* Admiraliteit *van* Amſtelredam, *die op den 6 Juny 1667. met 's Lands Vloote in Zee geloopen zyn.*

Bevelhebbers.	*Schepen.*	*Geſchut.*	*Matr.*	*Bezol.*
Lt. Admiraal van Gent.	Dolphyn.	84	475	75
Vice Admiraal Sweers.	Olyphant.	80	450	75
Schout-by-nagt Verburg.	Goude Leeuw.	80	425	60
Commandeur van der Zaan.	Hollandia.	80	400	50
Dirk Schey.	de Spiegel.	70	325	50
Jacob van Meeuwen.	de Comeet-Star.	68	275	45
Hendrik Adriaanſz.	Woerden.	68	275	45
Jan den Haan.	Calands-Oog.	68	275	45
Jan Roetering.	Ooſterwyk.	62	250	40
Hendrik Gotskens.	Utrecht.	62	250	40
Lt. Collonel Palm.	Deventer.	62	250	40
Jacob Andrieſſz Swart.	Stadt en Landen.	62	250	40
Jooſt Verſchuur.	Amſtelredam.	62	250	40
Jan van Amſtel.	Tydverdryf.	60	250	40
Jacob Corneliſſz Swart.	de Provintie van Utrecht.	60	250	40
Nicolaas Marrevelt.	't Geloof.	60	275	40
Hendrik Vollenhoven.	Agatha.	50	225	30
Thomas Tobiaſſz.	de Beſcherming.	50	225	30
Jacob Paauw.	Eſſex.	50	225	30
Jan Bont *of* van Zyl.	de Leeuwen.	50	225	30
Jacob Binkes.	Eſſen.	50	225	30
Yſbrand de Vries.	Stavoren.	46	175	30
Thomas Fabritius.	't Zuyderhuys.	46	175	30
Jacob Willemſz Broeder.	de Seven Provincien.	46	175	30

1667.

Bevelhebbers.	*Schepen.*	*Geschut.*	*Matr.*	*Bezol.*
Jan du Bois.	de Vrede.	46	175	30
Michiel Suys.	Stadt Gouda.	46	175	30
Pieter Magnusſz.	't Raathuys van Haarlem.	46	175	30
Gillis de Wildt.	Campen.	46	175	30
Jan Gyzels van Lier.	d'Tromp.	46	175	30
Pieter de Sitter.	Jaarſveld.	46	175	30
Jan Pauwelſz van Gelder.	Harderwyk.	44	175	30
Pieter van Middelland.	Haarlem.	44	160	30
	Fregats.			
Capnen. Cornelis Smient.	de Star.	32	100	25
Floris Floriſſz Blom.	den Grooten Harder.	32	100	25
Anske Fockes.	Over Yſſel.	32	100	25
Adam van Brederode.	Leyerdorp.	26	100	25
	Berigt-Jagten,			
Cornelis Gerritſz Vos.	de Galeye van Doveren.	22	60	
Lourens de Bruyn.	de Poſtellion.	20	75	
Jacob Philipſz.	de Brak.	20	75	
Jan Verboekelt.	de Windhond.	18	70	
	Branders.			
Jan Baptiſta de Graaf.	den Gouden Appel.		24	
Hendrik Eſdre.	de Suſanna.		22	
Willem Willemſz.	de Draak.		20	
Rem Pieterſz Mars.	de Cyperſſe Kat.		20	
Gillis Gilce *of* Jan Jans.	't Wapen van den Hert. van Jork		20	
Hendrik Roſeus.	't Wapen van London.		20	
Gerrit Forens.	't Wapen van Briſtol.		20	
Hendrik Hendrikſz.	de Catharina.		20	
	Galliots.			
Jan Turk.	de Jonge Tromp.			
Dirk Turk.	de Jager.			
Jan Meyndertſz Kat.	de Vliegende Kat.			
Symon Janſz Duyker.	. . . . .			

Lyſte van de Schepen van Oorlog, uitgeruſt by 't Collegie *ter* Admiraliteyt *in Weſt-Vrieſland, ende den Noorder-*quartiere, *in Zee gezonden den 6 en 7 Juny* 1667.

Bevelhebbers.	*Schepen.*	*Geſchut.*	*Matr.*	*Bezol.*
Lt. Ad. Jan C: Meppel.	Weſt-Vrieſland.	78	320	75
Vice Admi: Volkert Schram.	de Pacificatie.	78	310	75
Schout-by-nagt D. Vlug.	't Wapen van Utrecht.	72	290	50
Graaf J. Belgicis van Hornes.	't Wapen van Hoorn.	62	260	50

Gerrit

Bevelhebbers.	*Schepen.*	*Geschut.*	*Matr.*	*Bezol.*	
Gerrit Boos.	Willem Prince d'Orange.	62	280	60	
Johan Hek.	Justina d'Nassouw.	60	260	50	
Pieter Claasz Wynbergen.	't Noorder-quartier.	60	250	45	
Johan Maauw.	Caleb.	48	159	50	
	Twee Branders.				
	Twee Gaillots, mitsgaders				
	Een Proviant-Gaillot.				
Adriaan Theding Berchout.	Josua.	52	50		Op dese twe genoemde Schepen zyn maar Officieren, Matroozen en Jongens, leggen in't Texel, en is 't resteerende volk op andere Schepen over gebragt.
Claas Valehen.	De drie helden Davids.	50	50		
Jan Crook.	Gelderland.	54			Leggen voor 't Vlak, en sullen so haast daar over syn van alleskunnen werden versien, uitgenomen van volk, sulks dat maar een van beide bequamelijk sal kunnen bemand werden.
Claas Anker.	't Wapen van Nassouw.	52			
Cornelis de Boer.	't Wapen van Alkmaar.	60			Leggen op het plaatsje voor Enkhuisen, en zullen konnen gereet syn als boven: dog maar een van beyden gemant werden.
Pieter Kersseboom.	't Wapen van Enkhuizen.	60			

Den 12 Juny schreef den Heer CORNELIS DE WITT, wederom aan zyn Broeder, de Raad *Pensionaris*, wegens eenige klagte die hem daags te vooren gedaan waren, over een bezorget vervarzing voor de Vloot, woonende tot *Nieupoort*. 12 dezer Schryft wederom aan zyn Broeder.

Aan de Heer Raad Pensionaris DE WITT. den 12 Juny 1667.

MYN HEER EN BROEDER,

IK hebbe met aangenaamheit uit Uw Ed: Missive van den 10 dezer loopende Maant, desselfs goet arrivement in 's Gravenhage verstaan, den welken ik, vermits van deselve geen minute is gehouden, nevens desen weder te rugge sende.

Mijnen laatsten aan uwe Ed: is geweest van den elfden deses, sedert hebbe ik ontfangen van Sr. Waverans *uyt Nieupoort, de Missive daar van copije hier nevens gaat, uit dewelke ik met verwonderin-*

1667. *ringe ende alteratie geſien hebben, dat den Gouverneur van Nieupoort voorſz. uit ongefondeerde ſuſpicien van eenige correſpondentie, tegens de Spaanſche Regeeringe gehouden, ſoo ik vertrouweden, gemelden Sr.* Waverans *heeft gedaan, ſtellen in hegteniſſe; Verſoeke derhalven dat uwe Ed: gelieve te beſorgen, dat door de Regeeringe aldaar, aan den opgemelten Gouverneur van Nieupoort, ende aan den Heer* Caſtel Rodrigo *ofte anderen, die tot relaxatie van den meergemelden* Waverans *konnen contribueeren, in ernſtige ende ſerieuſe termen geſchreve werde, ten einde deſelve mogen werden gediſponeert, omme den meer gemelden gedetineerden uit ſijne gevangeniſſe te ontſlaan. Ik hebbe ook in ernſtige termen aan den gemelden Gouverneur van Nieupoort, op den name van de Heeren haar Hoog Mog: Gedeputeerden in 's Lands Vloote geſchreeven, ende verſogt dat zijne Ed: den voornoemden Sr.* Waverans *uit de detentie, daar hy inne geſtelt is, gelieve te relaxeeren: Verklarende dat den ſelven aan geene ſeyten ofte eenige correſpondentie ſchuldig is, tot nadeel van den Koning van Hiſpannien, ofte van de Regeeringe der Spaanſche Nederlanden, ende der ſelver Onderdanen ſtrekkende. Sal derhalven genoodſaakt zijn af te wagten, wat by den meer gemelden Heere Gouverneur, dien aangaande verder gedaan ende gereſolveert ſal werden: ende voorts hebbende niet te voegen by 't geene aan haar Hoog Mog: hier nevens geadviſeert hebbe, ſal eindigen, blyvende, &c.*

In 's Lands Schip de zeven Provintien, den 12 Juny 1667.

Was geteekend

CORNELIS DE WITT.

13 dezer. Zyn Ed: deelt de beveelen van een zamelplaats uit.

De wind Weſt Zuyd-Weſt zynde, is goet gevonden, dat men de Ankers zoude lichten, en met de Vloot naar de *Rivier* van *London* zeylen: tot welk een eynde aan yder van de onderlinge *Capitainen* en de *Commandeurs* van de berigt Jachten, Branders en vordere Vaartuygen, een bevel ter hand geſteld wierd, wegens het beſluyt der verzamelplaatze, waar een yder zich op de volgende wyze ſtiptelyk na moeſte gedragen. Ook zyn aan dezelven de beveelens, wegens het verdeelen der Smaldeelen van de Vloot, uytgedeelt.

Be-

1667.

Bevel wegens de verzamelplaats der Vloot, beſlooten by de Heeren Gedeputeerden *en Gevolmagtigden van haar Hoog Mog: Heeren Algemeene Staten der Vereenigde Nederlanden, op's Lands Vloote, met goet dunken van den Lieutenant* Admiraal de Ruyter.

EErſtelyk, ingevalle datter ymant van 's Lands Schepen, ofte Vaartuygen van de Vlagge wierden verſteecken, die zal tot narigting dienen, dat hy dezelve zal moeten opzoeken voor de Reviere van Londen, of het Conings-Diep, om aldaar van dezelve nader ordre t'ontfangen.

Dog alzoo de wint tegenwoordig contrarie is, om derwaarts regt aan t'avanceeren, zoo zal men alle devoiren doen met laveeren, maar niet verder Noord overloopen als tot op de hoogte van de Maaze, en het dan wederom Zuyd overleggen, om alzoo op de vlakke Zee, vervolgens in 't gezigte van 't Noord-Voorland, ende voorts op de Rendevous, bequamelyk te geraken.

Eyndelyk zy een ygelyk verdagt, dat hy zig van de Vlagge niet en laat verſteken, of zal zulks voor den Krygsraad moeten verantwoorden, ende na vereyſch van zaken geſtraft worden. Actum in 's Lands Schip de zeven Provintien, ten Anker leggende, voor Weſt-Cappel O. ten Z. van de Vloote, den 13 Juny 1667.

Verdeelinge van's Lands Vloote in drie Smaldeel.

Admiraal de Ruyter.	Lt. Admiraal van Nes.	Lt. Admiraal van Gent.
Vice Admiraal de Liefde.	Vice Adm: Enno D. Star.	Lt. Admir. van Meppel.
Schout-by-N: J: van Nes.	S. by N. W: vander Zaan.	Vice Admiraal Sweers.
Capnen. Evert van Gelder.	Capnen. Jan van Amſtel.	Vice Admiraal Schram.
Hendrik Gotskens.	Cornelis de Liefde.	Schout-by-nagt Verburg.
Jacob van Meeuwen.	Dirk Schey.	Schout-by-nagt Vlug.
Nicolaas Marreveld.	Jacob Corneliſſz Swart.	Capnen. Hen. Adriaanſz.
Jan Roetering.	Iooſt Verſchuur.	Ian den Haan.
Abraham van Zeyl.	Ian van Nes d'oude.	Lt. Collonel Palm.
Jan Pauwelſz van Gelder.	Thomas Fabritius.	Hendrik Vollenhoven.
Jacob Andrieſſz Swart.	Ysbrand de Vries.	Iacob Binkes.
Jacob Paauw.	Gerrit Boos.	Thomas Tobiaſſz.
Jan Hek.	Ian du Bois.	Pieter C: Wynbergen.
Pieter Corneliſſz Sitter.	Michiel Suyſt.	Gillis de Wild,
Jan Janſz Maauw.	Jan Gyſels van Lier.	Pieter Magnuſſz.
Jacob Willemſz Broeder.	Eland du Bois.	Ian van Brakel.

1667.

Francoys van Nidek.	Iacob Pieterſz Swart.	Cornelis Iooſten Smient
Nicolaas Naalhout.	Pieter van Wynbergen.	Iacob Philipſz.
Willem Boudewynſz.	Laurens de Bruyn.	Ian Ianſz Verboekelt.
Pieter Iacobſz Nanning.	Wynand van Meurs.	Cornelis Gerritſz Vos.
Branders.	*Branders.*	*Branders.*
Ian Dirkſz Cuwenhove.	Gerrit Forens.	Hendrik Eſdre.
Cornelis van der Hoeve.	Ian de Graaf.	Ian Ianſz.
Cornelis Gerritſz Mak.	Hendrik Hendrikſz.	Symon Poppinga.
Ian Danielſz van Rhyn.	Willem Willemſz.	Willem Ger: Amberlant.
Ian Corneliſſz Iagt.		Rem Pieterſz Mars:

Actum in's Lands Schip de zeven Provintien, den 13 *Juny* 1667.

Smalle verdeelinge van't Hooft-Smaldeel van's Lands Vloote, gedaan den 13 *Juny* 1667.

Abraham van Zeyl.
Iacob Paauw.
Pieter de Sitter.
Branders. Ian Dirkſz Cuwenhove. Ian Corneliſſz Iagt.
Vice Admiraal de Liefde.
Frans van Nydek.
Nicolaas Marreveld.
Fregat. Iacob Pieterſz Nanning.

Iacob Willemſz Broeder.
Iacob van Meeuwen.
Ian Pauwelſz van Gelder.
Branders. Cor. I: van der Hoeven. Ian Danielſz van den Ryn.
Admiraal de Ruyter.
Hendrik Gotskens.
Evert van Gelder.
Fregat. Dirk de Munnik.

Nicolaas Naalhout.
Ian Maauw.
Ian Hek.
Brander. Gerrit Andrieſſz Mak.
Schout-by-nagt Ian van Nes.
Ian Roetering.
Iacob Andrieſſz Swart.
Fregat. Willem Boudewynſz.

Actum in Lands Schip de zeven Provintien, den 13 *Juny* 1667.

Smalle verdeelinge van het Hoofd-Smaldeel van den Lt. Admiraal van Net.

Ian du Bois.
Michiel Suyſt
Iacob Corneliſſz Swart.

Bran-

Brander.	Gerrit Forens.	Vice Admiraal Enno D. Star.	1667.
		Iacob Pieterſz Swart.	
		Cornelis de Liefde.	
		Fregat. Louwrens de Bruyn.	
		Dirk Schey.	
		Ysbrand de Vries.	
		Ian Gyzels van Lier.	
Branders.	Hendrik Hendrikſz.	Lt. Admiraal van Nes.	
	Willem Willemſz.	Ian van Amſtel.	
		Eland du Bois.	
		Fregat. Wynand van Meurs.	
		Iooſt Verſchuur.	
		Gerrit Boos.	
Brander,	Ian de Graaf.	S.-by-N: Willem van der Zaan.	
		Ian van Nes d'oude.	
		Thomas Fabritius.	
		Pieter Claaſſz Wynbergen.	

Den zelfden dag deed den Heer CORNELIS DE WITT de Krygsraad beroepen, over eenige misdadigen Bezoldelingen, alwaar verſcheenen de *Lt: Admiraal de Ruyter*, den Overſte *Dolman*, *Capitain de la Noy*, *Capitain Hartman*, *Capitain Adriaan van Gent*, *Capitain Jean de Witte* en *Capitain Laucourt*, alwaar eenen *Jurrien Hendrikſz van Randes*, *Jan Lucaſz*, *Jan Franſe van Delff*, *Glaudo Matthyſz de Gros* en *Arent van Drillenburg*, alle Bezoldelingen onder het *Regiment* van den *Lieutenant Admiraal* en Overſten, den Heer *Willem Joſeph van Gent*, welke men vonniſten, wegens het wegloopen : den eerſten om te hangen, en de andere om yder driemaal van de Räe te vallen, en met honderd ſlagen gelaarſt te worden. Dit gedaan zynde, deed zyn Ed: de Zee Bevelhebbers verzamelen, om Krygsraad te houden, over twee Bootsgezellen, genaamt *Abraham Arentſz van Petten* en *Jan Corneliſz van Alkmaar*, dienende op het Schip *de zeven Provintien*, welke omtrent twee Maanden te laat aan boord waaren gekomen, waar over men henvonniſten, omdriemaal van de Räe te vallen, en de eerſte met honderd, en de tweede met honderd en vyftig ſlagen gelaarſt te worden.

Zyn Ed: doet de Land Krygsraad beroepen.

Als ook de Zee Krygsraad.

Des anderendaags wanneer zyn Ed: voor *Blankenburg*, Zuyd Ooſt ten Ooſten van de Vloot ten Anker lag, ontfing hy tyding, door een brief van de Raaden ter *Admiraliteit* tot *Mid-*

14 Juny.

1667. *delburg*, dat een vyandlyke Vloot van zeftien of zeventien Oorlogſcheepen, 4 of 5 Mylen buyten Maazen Eyland hadden gezien, en dat dezelve met een Ooſt-Noord-Ooſte wind, Weſt, Noord-Weſt opzeylden, welke voor *Leith* in Schotland ten Anker waaren gekomen, als ook dat aldaar nog dertig Schepen verwagt wierden. Waar op overwogen zynde is goet gevonden, over de gelegentheid van de *Baay* en de Haven, in *Leith*, de gedachten te hooren van den *Lt. Admiraal van Gent*, ende den *Commandeur van der Zaan*, die korts te vooren aldaar met eenige Schepen van Oorlog geweeſt waren: om dan vervolgens te beſluyten, zoo als ten meeſten dienſte van de Lande, ende tot afbreuk van den Vyand, geraaden gevonden zoude werden.

Winden d'Ankers op en zylen naar de Rivier van Londen.

Omtrent ten elf uuren, de wind Zuyd-Weſt, en Zuyd-Weſt ten Zuyde loopende, beſloot men de Ankers te lichten, en op het ſpoedigſt naar de *Rivier* van *London* te zylen, het welk zyn Ed: op de volgende wyze aan haar Hoog Mog: en zyn Broeder te kennen gaf.

Aan de Heeren Staten Generaal, den 14 *Juny* 1667.
Mutatis mutandis *aan de Heeren Staten van Holland.*

HOOG MOG: HEEREN,

ONzen laatſten aan Uw Hoog Mog: is geweeſt, van den 12 deezer loopende Maand, giſteren was den wint W. Z. Weſt, met redelyk weêr, zoo dat wy reſolveerden het Anker te lichten, ende zoo veel mogelyk, de reyze te vorderen, maar naar dat wy, met 's Lands Vloote, gedurende de ebbe gelaveerd hadden, bevonden wy niet meer als een groote halve myle geavanceert te zyn, ende waren genoodzaakt tegens het inbreeken van de vloed, weder het Anker uyt te werpen: zulks wy tegenwoordig leggen voor Blankenburg, zynde dezelve Plaatze Z. ten Ooſten van ons. Giſteren is hier aan boort vergadert geweeſt den Hoogen Krygsraad, zoo van de Hooge Officieren van de Vloote, als mede van de Land-militie, om te ſententiceren over eenige Matrooſen ende Soldaten, door der zelver reſpective Officieren ende Advocaten Fiſcaal, ter oorzaake van verſcheyde delicten, by dezelve gecommitteert, beſchuldigt ende aangeklaagt: tegens dewelke geprocedeert ende vervolgens geſententieert is, als Uwe Hoog Mog: uyt de reſpective extracten van de rolle, van den gemelden Krygsraad, onder nummero 1. hier nevens gaande, zullen konnen afneemen.

Ver-

Vermits de Vrieſche Schepen, tot noch toe, onder de Vlagge niet en zyn aangekomen, ende dat ook op die van Zeeland geen zeckeren ſtaat gemaakt konde werden, zyn wy genoodzaakt geweeſt, de verdeelinge van 's Lands Vloote, in drie Eſquaders, voor deezen geprojecteert, te veranderen, ende is dezelve vervolgens verdeeld gelyk uwe Hoog Mog: uit de nevens gaande copye onder No. 2, zullen gelieven te vernemen: De opgemelde Hooft-Eſquaderen, zyn yder weder geſmaldeeld in drieën, van welke Smaldeelingen wy ook niet hebben willen nalaten aan Uw Hoog Mog: onder No. 3. by deezen copye over te zenden, tot der zelver narichtinge. 1667.

Den wint is tegenwoordig nog W. Z. Weſt, ende dienvolgens weynig apparentie om reys te vorderen: Edog, wy zullen dien onvermindert niet naalaten tegens de ebbe weder Anker te lichten, ende alles in 't werk te ſtellen, 't geene tot bevorderinge van onze reyze gepractiſeert zal konnen werden: Waar mede deezen eyndigende, zullen wy Godt Almachtig bidden, Uw Hoog Mog: loffelyke Regeeringe meer en meer te willen zegenen, ende verblyven, &c. In 's Lands Schip de zeven Provintien, ten Anker als in den brief, den 14 Juny 1667.

P. S. Den Heere Lt. Admiraal *de Ruyter* doet by deezen, vermits aan Uw Hoog Mog: door ons van tyd tot tyd werd geadviſeerd, en zyn Ed: by gevolge aan Uw Hoog Mog: niets en heeft te ſchryven, zynen ootmoedigen ende onderdanigen dienſt preſenteeren.

Aan den Heer Raad Penſionaris DE WITT, *den* 14 *Juny* 1667.

MYN HEER EN BROEDER,

MYnen laatſten aan Uwe Ed: is geweeſt van den 12 deezer loopende Maand, zedert zyn ons geene Miſſiven van de Regeeringe, ofte van Uw Ed: toe gekomen, onze Gaillots-Schippers tot Nieuwpoort geweeſt zynde, rapporteeren, dat Bergen in Henegouwen by de Franſchen geoccupeert zoude zyn. Soo aanſtonds gaan wy met 's Lands Vloote weder onder zeyl, zynde den wind Z. W. ten Zuyden, zoo dat wy hopen, met den zelven eeniger mate te zullen konnen advanceeren: Soo aanſtonds bekomen wy de ingeleyde verklaringe door de Heeren Raaden ter Admiraliteit in Zeeland, ons toe gezonden, rakende het inloopen van de Engelſche Schepen onder *Jeremias Smit*, in de Reviere van Lieth, in Schotland: ende alhoewel onder de Hooge Officieren, daar omtrent verſcheyde ſpeculatien vallen, zoo hebbe ik evenwel niet konnen geraden vinden van ons eerſte deſſeyn ende voorgenomen exploict te veranderen: eensdeels om de onzekerheit, dewelke diergelyke advyſen ſubject zyn, als mede in conſideratie van de conventie, tuſſchen den Heere Grave *d'Eſtrades*, ende de Gededuteerden van haar Hoog Mog: geſlooten

1667. ten, ende op den vyfden May laaſtleden onderteekend; maar voornamentlyk, om dat wy bericht werden, door de habielſte ende ervarenſte Capiteynen ende Stuurluyden, dat de Schepen in de voorſz Reviere van Lieth zoo hoog konnen oploopen, dat wy dezelve zonder zeer experte Lootsluyden van die quartieren niet zouden konnen achtervolgen, ende incommodeeren.

Wy hebben eyndelyk van de Heeren Raaden ter Admiraliteit in Zeeland giſteren avont ontfangen, de Miſſive van den elfden deezer loopende Maand, copyelyk hier nevens gaande: op dewelke wy aanſtonds naar de receptie van dien, aan dezelve hebben gereſcribeert, gelyk Uwe Ed: uyt de copye van onze Miſſive, mede hier nevens gevoegd, zal konnen afnemen. Van Nieuwpoort hebben wy, rakende de incarceratie Sr. *Waverans* geen nader tydinge bekomen. Vermits de indiſpoſitie van den Secretaris *Andringa*, die nu aan de beter hand is, hebbe ik eenige dagen zeer geoccupeert geweeſt: ende zal derhalven, blyven, &c. In 's Lands Schip dezeven Provintien, zeylende van voor Blankenburg, ende leggende aan Noordweſt, deezen 14 Juny.

P. S. Het Fluyt-ſchip, ende dienvolgende de Clercquen in dezelve ingeſcheept, zyn tot noch toe niet aangekomen.

Den zelfden dach heeft zyn Ed: vermits de krankte en zwakheid van de Schout-by-Nagt *Jan Gideonſz Verburg*, de noodige beveelen gegeeven, om dezelve aan land te doen brengen, en *Folkert Swart*, eerſte *Capitain* van de *Lt. Admiraal van Gent*, by voorraat in zyn plaats te ſtellen. En belaſten den *Capitain Nicolaas Naalhout* en den *Commandeur Dirk de Munnik* om de buyten wacht te houden.

15 deezer. Den 15 deezer draayde de wind naar het Zuyden Zuyd ten Weſten, met een ſtyve koelte, en bevond zyn Ed: zich ten zes uuren omtrent op 14 vadem waters, en naar giſſing vier of vyf Mylen van de Engelſche Wal, voor, ende by de *Rivier* van *Londen*, alwaar de wind zoo ſtark begon op te ſteeken, dat hy tuſſchen 3 en vier uuren genoodzaakt is geweeſt het Anker in de grond te laaten loopen, als wanneer een volkome ſtorm uyt den Zuyd-Weſten ontſtond, die veele van 's Lands Schepen van haar Ankers ſpoelde, zulks dat verſcheide van de Vloot vermiſt wierden, zonder dat men eigentlyk oordeelen ofte zien konde, welke, ook wat getal van Schepen haar omtrent de Vlagge bevonden. Des anderendaags, wanneer de ſtorm wat verdween, en de wind Weſtelyker geworden was, wier-

Zyn Ed: komt met de Vloot voor de Rivier van Londen.

16 Juny.

wierden uyt de Marsch vier en zestig Reezylen gezien, zonder dat men noch konde weeten wat Schepen van de Vlagge vermist wierden, ende door den storm, van daags te vooren, versteeken waaren : ende is voorts van de aankomste der Vloot voor de *Rivier* van *Londen*, ende omtrent de Hoofden, als ook om met de Fransche Vloot te vereenigen, door zyn Ed: Schriftelyke kennis gegeeven, aan den Hertog van *Beaufort*, *Admiraal* van *Vrankrijk*, de Heeren van *Beuningen* ende de *Glarges*, welke brieven alle over *Duynkerken* door Schipper *Nan Martens* wierden gezonden. Ook schreef zyn Ed: de volgende brief aan de Heeren Algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden. 1667.

Hoog Mogende Heeren,

Onzen laatsten aan Uw Hoog Mog: is geweest van den 14 deezer loopende Maand, *zynde onder zeyl buiten Schooneveld: Dien zelven dag, omtrent den middag, kregen wy de wind Zuydelijk, ende des namiddags Z. ten Ooften, zoo dat wy resolveerden, met 's Lands, Vloote te verzeylen en cours te zetten na de Engelsche Kusten, ende aldaar, ofte omtrent de Hoofden te verwachten, de Vloote van zijne Majesteit van Vrankrijk, onder den Heere* Hertog van Beaufort; *achtervolgende ende in conformité van de convenie, tusschen den Heere Grave* d'Estrades *ende de Gedeputeerden van Uw Hoog Mog: geslooten, ende op den vijfden May, laastleden, in 's Gravenhage onderteekent : Wy avanceerden dien dag redelijk, ende des avonts den windmeer en meer opkoelende, maakten wy grooten spoed, zoo dat wy voor het aankomen van den dag ons bevonden voor d'Engelsche Kusten, op tien vademen waters : maar den dag aankomende, zagen dat onze meeste Schepen van Oorlog verre achter uyt waren gebleven, ende den wind liep Z. West, met een harden en hevigen storm, zoo dat wy resolveerden het te rugge te laten drijven, tot op veertien vademen, naar gissinge vyf mijlen buiten het Noord-voorland, zynde het zelve Z. W. van ons, alwaar wy den gantschen dag van gisteren, continueerende den storm uit den Z. W. aan Anker gebleven zijn : Tegens den avond begonde het weêr af te nemen, ende op huyden hebben wy den wint W. ten Zuiden, met moy weêr, soo dat wy ordre aan verscheiden Gaillots-Schippers gegeven hebben, te kruysse, ende*

1667. *ende de vermiſte Schepen op te ſoeken, ende te belaſten herwaarts op te laveeren : zijnde beducht dat groote ſchade aan Ankers ende Touwen geleden ſal zijn : Het Scheeps-volk kan uit de groote Maſt tegenwoordig tellen in de zeſtig Ree-zeylen, ende zijn wy onder de Vlagge ſterk geweeſt een-en-ſeſtig Schepen van Oorlog, met de Fregats en Roey-jachten, daar onder gereekend, veertien Branders, vier Fluiten met Land-militie, ende vier a vijf Booten ende opgeboeide Buyſen, met Ammunitie van Oorlog geladen; edoch, dewijle de Schepen zeer wijd van den anderen verſtrooit zijn, konnen wy als noch niet zekerlyk adviſeeren wat Schepen by de Vlagge ende welke van deſelve verſteeken zijn, ende de meeſte ſchade geleden hebben, maar preſumeeren dat de Fluyten met Land-militie, ende de Branders wel meeſt abſent gevonden ſullen werden, om dat ſoo wel niet van Ankers en Touwen voorſien zijn, als de Schepen van Oorlog. Als wy hier van pertinente kenniſſe bekomen ſullen hebben, ſullen wy 't ſelve Uw Hoog Mog: notificeeren. Van de Vrieſche Schepen, dewelke wy oordeelen al eenige dagen zeyl-veerdig geweeſt te zijn, hebben wy tot noch toe geene by ons bekomen, ende die van Zeeland oordeelen wy niet in poſtuur te zijn, om in weinig tijds onder de Vlagge dienſt te konnen doen, na het rapport, dat wy van eenige perſoonen uit Zeeland, in de Vloote op Schooneveld aangekomen, ontfangen hebben. Onſe aankomſte met 's Lands Vloote alhier, hebben wy aan d'Heer* Hartog van Beaufort, *Gouverneur van Duinkerken, aan d'Heere* van Beuningen *ende Agent* de Glarges, *by diſtincte Miſſive bekent gemaakt, gelijk Uw Hoog Mog: uit de copyen hier nevens gaande, ſullen gelieven af te nemen : ſullende verwachten wat van de voorſz. conjunctie te verwagten ſal zijn. Waar mede eindigende, ſullen wy Godt Almachtig bidden, Uw Hoog Mog: Perſoonen en de loffelijke Regeeringe meer en meer te willen zeegenen. In 's Lands Schip de zeven Provintien, ten Anker vijf mijlen buiten 't Noord-Voorland, ende het zelve Zuydweſt van ons, 16 Juny 1667.*

Zyn Ed: zynd de Capitains onder het Smaldeel van de Heer de Ruyter aan boord.

Tegens den avond wierden al de *Capitainen*, behoorende onder het Smaldeel van Heer *Lt. Admiraal de Ruyter*, aan boord gezeynd, ende hen afgevraagt, wat ſchaade yder in 't byzonder, door de laaſten ſtorm hadde geleeden, en na onderzoek bevonden, dat alle de Schepen van het gemelde Smaldeel, nog

nog ouder de Vlagge waaren, zonder merkelyk beſchaadigd 1667.
e zyn; men bevond ook, dat *Pieter de Sitter*, in gebreeke bleef, van op het voorſchreeve *Zeyn* aan boord te komen, en dat de *Chaloup* van *Capitain Marreveld*, in de grond geſlaagen was. Zyn Ed: belaſten de andere *Admiraals* insgelyks te doen, om de Heeren haar Hoog Mog: Gevolmachtigde, van deſſelfs ongemakken insgelyks kenniſſe te geeven, komende kort hier na den *Vice Admiraal Enno Doedeſe*, welke aan zyn Ed: te verſtaan gaf, dat hy een Engels Fregat met omtrent vyftig ſtukken had ontmoet, welkers Capitain met de *Chaloup* ontboden zynde, een vrygely brief van de Heeren Algemeene Staaten vertoonden, waar uyt bleek, dat de voorſcheeve *Capitain* toegeſtaan was, om den Gezant van *Portugal Don Franciſco de Melo*, over te brengen.

Den zeventienden dezer, de wind Weſt ten Noorden zyn- 17 Juny.
de, met goet weêr, is geraden gevonden van 's morgens vroeg met de Ebbe Anker te lichten, en met de Vloot voor 's *Konings-Diep* te zylen, wanneer de Overſtens *van Gent* en *Dolleman* by zyn Ed: ontboden waren, welke gelaſt en aangezegt wierden, dat zy een Lyſt zoude opſtellen, om de Land en Zee bezoldelingen zoodanig over de Schepen van Oorlog, ende d'andere Vaartuygen te verdeelen, om by gelegentheid dezelve bequaam aan land te zetten, en tot eenige onderneeminge gebruykt te konnen worden. Daar nevens leverden den *Lt. Admiraal van Nes* een Lyſt over, van alle de *Capitains* zyner Smaldeel, waar by de ſchade bleek die dezelve in de gemelde ſtorm waren overgekomen. Waar over zyn Ed: de onderſtaande brief ſchreef.

Aan de Heeren Staaten Generaal den 17 Juny 1667.

Hoog Mogende Heeren,

ONſen laatſten aan Uw Hoog Mog: is geweeſt van den ſeſtienden deeſer loopende Maand, geſonden over Duinkerken, waar van duplicat hier nevens gaat; ſedert hebben wy giſteren naar de middag alle de Capiteinen van 't Eſquader van den Heere Lt. Admiraal de Ruyter *aan boort gezeÿnt, ende uit deſelve ons geinformeert*

1667. *meert wat ſchade door den laatſten ſtorm aan der ſelver reſpective Schepen over gekomen was : bevonden alle de Schepen van Oorlog by de Vlagge ende weinig beſchadigt, uitgeſondert dat den Vice Admiraal* de Liefde *een Anker, 't welk in den arm gebrooken was, verlooren hadde : Den Schout-bij-nagt* Jan van Nes, *was zijn Kabel gebrooken, maar het zelve is door de Gaillots, ende Boots weêr geviſcht, ende den gebeelen Cabel weêr aan boort gebracht: De Chaloup van Capitein* Marreveld *is aan ſtukken ende in den gront geſlagen : Voorts is aan het voorſz. Eſquader geene ſchade van importantie overgekomen.*

Van het Eſquader van den Lt. Admiraal Aart van Nes, *heeft* Jan van Nes *den ouden verloren drie Kabels, een Anker, Boey ende Boeyreep :* Eland dû Bois *drie Touwen ende een Anker : Den Commandeur* Wynand van Meurs *is zijn Ankerſtok, ende* Jooſt Verſchuur *zijn Anker gebrooken,* Jan du Bois *heeft verlooren een Anker ende een Touw, ende het Brand-ſchip 't Wapen van Briſtol, daar Commandeur op is* Gerrit Forens, *wert vermiſt. Van het Eſquader van den Heere Lt. Admiraal* van Gent, *is de Boot van den gemelden Lt. Admiraal in de gront geſlagen, ende heeft zijn Ed: verlooren twee Ankers ende drie Touwen, welke Ankers beyde gevi ſcht zijn, ende zijn drie Gaillots beſig met het opwinden van de voorſz. Touwen. Den Vice* Admiraal Sweers *wert vermiſt ende by de Vlagge niet gevonden : Verſcheide Officieren verklaren den ſelven geduurende den ſtorm te hebben zien drijven, ſoo dat ontwijffelijk veele Touwen ende Ankers verlooren ſal hebben, ende, naar wy vertrouwen, naar Zeeland ofte eenige andere Haven in het Vaderland geretireert zijn; ende* Hendrik Adriaanſz *ende* Jan den Haan, *beide Capiteinen, hebben yder twee Touwen ende een Anker verlooren : Van 't Schip van* Jan Gideonſz Verburg *is de Boot in de grond geſlagen. Van verdere ſchade aan Schepen van Oorlog, hebben wy tot noch toe geene kenniſſe : ende dewijle den Heere* van Gent *tot nog toe alle de Capiteinen van zijn Eſquader niet heeft konnen ſpreeken, konnen wy niet zekers van dezelve verders adviſeren. Tot noch toe vermiſſen wy alle de Fluiten en Schepen met Land-militie, ende verſcheide met Ammunitie geladen, verhoopende dat deſelve, ofte eenige van dien, noch op huiden met dit goed weêr by de Vlagge ſullen aankomen. De Schepen van Vrieſland zijn noch niet*

aan-

aangekomen, ende hebben wy zedert ons vertrek van voor 't Texel tot noch toe geene brieven van Uwe Hoog Mog. ontfangen : waar mede, &c. In's Lands Schip de zeven Provintien, in 't gezigte van Harwits, deselve plaatse N. W. van ons, den 17 Juny 1667. 1667.

P. S. d'Heer Lt. Admiraal de Ruyter *doet aan Uwe Hoog Mog: zijne ootmoedige gebiedenisse, ende niets hebbende hier nevens te voegen, versoekt geëxcuseert te zijn, dat aan Uw Hoog Mog: niet geschreven en heeft.*

De Kits St. Catharina genomen.

Ter zelver daage bragt *Capitain de Vos* een Vriese Schipper op een Kits, genaamt *St. Catharina*, aan 't boord van zyn Ed: komende van *Oostende*, en zylende naar *Dublin*, gelaaden met Zylgaaren, Pannen ende Werk, welke goed gevonden wierd, aan de Heeren Raaden ter *Admiraliteit* tot *Amsterdam*, op te zenden, voornamentlyk om dat den voornoemde Schipper dubbelde Zee-brieven had, d'een op *Nantes* en d'ander op *Dublin* voornoemd, waar na zyn Ed: een brief van de Heeren *Gecommitteerde* Raaden van *Holland*, en de drie volgende van den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT, ter hand gestelt wierd, de eerste was van deezen inhoud.

Edele, Erntseste, Wyze, Voorzienige, zeer discrete Heeren,

ONs is gecommuniceert een brief, daar uyt blykt, dat veele van de Officieren, Scheeps-soldaten, ende inzonderheyt Capiteynen op den zevenden deezer in de Vloote noch niet waren gearriveert, waar over wy ten hoogsten misnoegt zyn, ende echter zonder verachtering van's Lands dienst de voorsz. Capiteinen ende andere Officieren, als nu niet komende voor ons beschevden om over 't wandebvoir van dezelve tegens haar te decreteeren, zoodanige straffe, als naar vereysch van zaken zoude bevonden worden te behooren : Soo hebben wy goet gevonden Uw Ed: toe te zenden eene Memorie, vervattende dag ende datum van de Ordre, Patenten ende Brieven, daar by dezelve derwaards gecommandeert zyn : Ende is voorts onze begeerte, dat Uw Ed: alle de voorsz. Capiteynen, die bevonden zullen werden in nalatigheyt te zyn geweest, daar over zullen hebben te doen calangeeren, ende te recht te stellen voor den Krygsraad daar toe te convoceeren : volgens het reglement in dato den twaalfden April laestleden by haar Hoog Mog: dien 't halven gearresteert : ook tegens haar te doen decreteeren, zoodanige straffe van deportement, suspensie, pecuniéle amende, of anderzints, zoo als naar der zaake gelegentheyt zal bevonden werden te behooren. Doende ons daar van ad-

1667. vertentie, ende overſendende eene perfecte Lyſte, zoo van de Officieren die preſent, als van die geene die buyten vermoeden noch in 't geheel abſent zouden mogen zyn, om tegens de laatſte by ons alhier geprocedeert te worden, als bevonden zal werden te behooren: Waar toe ons verlatende, *Edele, Ernſeſte, Wyze, Voorzienige, zeer diſereete Heeren*, beveelen wy Uw Ed: de beſcherminge Godes. Geſchreeven in den Hage den 10 Juny 1667. onderſtont *Uw Ed: goede Vrunden, De Gecommitteerde Raaden van de Staaten van Holland ende Weſt-Vrieſland*, lager ſtont *Ter ordonnantie van dezelve*, ende was geteekent *Herb. van Beaumond.*

Lyſte aangaande de Beveelens voor de naarvolgende Capitainen *ende Bevelhebbers van de Scheeps Bezoldelingen afgevaardigt om op de Vloot te gaan.*

Den 2 April Patenten voor de Capitainen.

Den Overſten *van Gent*, Luytenant en Vendrig.
Den Lieutenant Collonel *Palm*, Lieutenant en Vendrig.
Johan de Witte, zyn Lieutenant en Vendrig.
Capitain *Laucourt*, zyn Lieutenant en Vendrig.
Capitain *Maan*, zyn Vendrig.
Capitain *Velſen*, zyn Lieutenant en Vendrig.
Capitain *Nieuwpoort*, zyn Lieutenant.
Capitian *de Glarges*, zyn Vendrig.
Item, voor den Lieutenant ende Vendrig van Capitain *Paauw.*
Den Lieutenant ende Vendrig van Capitain *Brouwev.*
Den Lieutenant ende Vendrig van Capitain *van Niſpen.*
Den Lieutenant ende Vendrig van Capitain *Aſſendelft.*
Den Lieutenant ende Vendrig van Capitain *du Bois.*
Den Lieutenant ende Vendrig van Capitain *Gieſen.*
Den Lieutenant ende Vendrig van Capitain *Padburg.*
Den Lieutenant ende Vendrig van Capitain *Dedel.*
Den Lieutenant ende Vendrig van Capitain *Knoppert.*
Den Lieutenant ende Vendrig van Capitain *Crabet.* NB. *den Lieutenant ovn*
Den Lieutenant ende Vendrig van Capitain *Pompe.* *ſiekte gelaſt te blyven.*
Den Lieutenant ende Vendrig van Capitain *Pauhuyſen.*
Den Lieutenant ende Vendrig van Grave *Jan van Hoorn*, Sergeant en Majoor.
Capitain *Cornelis de Witt*, Lieutenant ende Vendrig. † *By Patent van den 27*
Capitain † *Sixti*, Lieutenant ende Vendrig. *April geſonden aan de*
Den Lieutenant ende Vendrig van Capitain *Hinioſa.* *Admiraliteit in 't*
Capitain *Pieter van Arkel*, Lieutenant ende Vendrig. *Noorder-quartier.*
Den Lieutenant ende Vendrig van Capitain *Steeland*, ende
Een Sergeant van Capitain *Droſt.*

Alle geſonden aan de Admiraliteyten *tot Rotterdam ende Amſterdam, om afgehaalt te worden.*

Den

Den 29 May zyn by Brieven de volgende *Capitainen* aan geſchreeven, om op het ſpoedigſt met haar overig volk mede naar de Vloote te gaan. 1667.

Capnen.			
	Paauw.	*Gieſſen.*	*Pompe.*
	Brouwer.	*Dedel.*	*Steeland.*
	Padburg.	*Panhuyſen.*	*Droſt.*
	Niſpen.	*Knoppert.*	† *du Bois*, ende
	Aſſendelff.	*Crabet.*	† *d'Hinioſa.*

† N:. Deſe zyn niet aan geſchreeven om in perſoon op de Vloote te gaan; maar is de bovenſtaande *Capitainen* by geſchrift van huyden den 11. Juny gelaſt haar aanſtonts te vervoegen naar den Briel, ende van daar naar 's Lands Vloote.

Vorders waaren de Brieven van den Heer Raad *Penſionaris* DE WITT als 't volgt.

MYN HEER EN BROEDER,

HUiden *is alhier door addreſſe van den Commiſſaris* Quacq, *onder couvert aan myn Commies, aangekomen eene Miſſive van Uw Ed: zoo vertrouwe, aan den Heere Lt. Admiraal* Aylua, *die ik aanſtonts door een expreſſe Poſt hebbe doen voortſenden naar 't Texel, alwaar ik præſupponeere dat, mits de harde winden van giſteren, ende de ſtyve koelte, uit den Weſten tegenwoordig waajende, de Vrieſche Schepen nog zullen ten Anker leggen, gelijk ik ook beſluite, dat Uw Ed: met 's Lands Vloote, om deſelve reden, nog zal leggen ter plaatze daar ik leſt van Uw Ed: myn affcheit hebbe genomen.*

Hier nevens zal Uw Ed: by komen den Sergeant Majoor Limborg, *die met zijne Compagnie niet en is mede gekomen, vermits haar Hoog Mog: ende d'Heeren Gecommitteerde Raaden geoordeelt ende geordonneert hadden, datter maar een, te weten de Majoor* Brederoode, *zoude mede gaan: maar aangezien ik uit den Heere Collonel* Dolman *verſtaan hadde, dat hy zeer geerne, zoo wel van de eene als van de andere zoude gedient ende geaſſiſteert zyn, zoo hebbe ik bezorgt, dat den voornoemden Majoor* Limborg *huiden mede Acte bekomen heeft om zig naar de Vloote te vervoegen.*

Ik en weete voor deze rijze niets van zonderlinge conſideratie hier by te voegen, ende zal derhalven afbreekende, verblijven Myn Heer ende Broeder, *lager ſtont* Uw Ed: ootmoedigen Dienaar ende geaffectioneerden Broeder, *ende was geteekent* JOHAN DE WITT 1667. *Hage den 11 Juny 1667.*

1667.

MYN HEER EN BROEDER.

UW Ed. Missiven gedateert in Schooneveldt den 11 *deser, ende achter eene van dewelcke by gevoegt is, 's avonts ten seven uuren, sijn my alhier in den Hage noch dien selven avont tusschen tien ende elf uuren wel ter handen gekomen. Ik hebbe uit de Missive geaddresseert aen de Heeren Gedeputeerden tot de expeditie ende over't employ van de Vlote (die ick naar lecture aan de Heeren op de Rheede van Texel voort gesonden hebbe) zeer geerne gesien, dat Uw Ed: generalijk d'Officieren, Matroosen ende Soldaten wel geanimeert vond, om yets te attenteren: Verhope ende bidde Godt Almachtig, dat zy in die dispositie meer en meer mogen versterkt worden; ende dat sijne Goddelijke Majesteyt de wapenen van den Staat met een goet succes gelieve te kroonen.*

Ik zal't zijner tijd geerne vernemen wat tijdinge Uw Ed: van Nieuwpoort sal hebben bekomen, ende hope dat dese harde contrarie winden noch dat goede sullen te wege brengen, dat Uw Ed: by sich sal krijgen den Vrund, die van over Zee aldaar verwacht wort: Om hem is van hier geschreven geweest op Dingsdag den 31 *May, ende by duplicaet op Vrydag den derden deser.*

Soo de Zeeuwen by Uw Ed: gekomen sijn, sal deselve apparentlijk mede in de Vlote hebben eenen Frans Roys, *den Heer Lt. Admiraal de* Ruyter *wel bekent, deselve heeft veel kennisse tot Oostende ende tot Nieuwpoort, ende heeft voor desen op onse ordre een man van Oostenden bewillighd, om eens met het Pacquet-boot naar Engeland over te stappen, de gelegentheit van de Engelsche Vlote te inspecteren, ende ons in Zeeland te komen rapport doen; Ick meijne dat het noch dienstig soude u eesen dezelve weg ten overvloet te tenteren, ende de sake was't doenlick soodanig te dirigeren, dat zoodanig Persoon naar inspectie van de gelegentheit van Chattam, van de Koninglijke Schepen aldaar leggende, van de wegen derwaarts leydende, van de Blockhuysen ende Sterckten daar of daar omtrent bevonden werdende &c. want het soude konnen gebeuren dat de Zuydt-weste winden zoo lange souden waaijen, dat daar toe tijts genoeg weesen soude.*

Ik sal ook't sijner tijt geerne vernemen wat Uw Ed: naar de aankomste van de Zeeuwsche ende Vriesche Schepen, 't zy voor of naar d'excutie van eenig desseyn, zal hebben geordoneert ende gedisponeert, over het voorstel van die van de Oost-Indische Compagnie, ende over de twee poin-

poincten; die d'Heer Secretaris DE WITT, *naar 't arreſteren van de groote reſolutie, buiten Gaets in Uw Ed: by weſen rememoreerde.* 1667.

Op d'ontfangen advertentie van de abſentie veler Officieren van 't Regiment Scheeps-ſoldaten, heeft alhier niet wel yets konnen gedecreteert worden, om redenen aangeroert in de Miſſive van de Heeren Gecommitteerde Raaden, eergiſteren over het zelve ſubject gearreſteert: ende giſteren met eene gelijk-luydende Miſſive van haar Hoog Mog: *gecorroboreert: Waar mede deze beſluitende, zal ik afbreken ende verblyven:* Myn Heer en Broeder, *onderſtont* Uw Ed: ootmoedigen Dienaer ende geaffectioneerden Broeder, *ende was onderteekent* JOHAN DE WITT. *Hage den 12 Juny 1667.*

MYN HEER EN BROEDER,

UYt Uw Ed: brieven van giſteren beſpeurt hebbende, dat dezelve aldaar gebrek heeft van Clercquen, ende conſiderende dat ſelfs naar 't arrivement van Uw Ed: Volk van die ſoorte noch geen overvloet by Uw Ed: zal zijn, hebbe ik aanſtonts twee Clercquen opgeſpeurt, beide zijnde onder den Eed van 't Land, die goede getuygeniſſe hebben, d'eene van den Heere van Gent, *ende den anderen van den Heere* van Aſperen, *ende goet gedacht deſelve uw Ed: ten ſpoedigſten toe te ſturen; d'eene is genaamt* Hendrick Meyneker, *ende d'andere* Leonard vander Meulen: *Ik hope dat de voorſz. twee Clercquen uw Ed: ten dienſte zullen konnen weſen, dog zoo ze aldaar mogen overſchieten, ofte in de weg weſen, gelijk ik niet en vertrouwe, zoo kan uw Ed: dezelve weder te rugge zenden. Ik blijve.*

Myn Heer en Broeder
Uw Ed: ootmoedigen Dienaar ende geaffectioneerden Broeder,
Hage den 12 Juny 1667. Was geteekend
JOHAN DE WITT.

Naar dat men wegens deeze tydingen beraadſlaagd had, wierden dezelve aangenomen om bekent te maaken. Des avonds tuſſchen ſes en ſeven uuren, 's Lands Vloote voor *'s Koningsdiep* ten Anker gekomen zynde, wierden de Heeren van de Hooge Zee-Krygsraad aan boord *gezeind*, en heeft de Heer CORNELIS de WITT, als Gevolmachtigde van haar Hoog Mog: aan deſelve bekent gemaakt, de *a* narichting by haar Hoog Mog: beſlooten, welk aan zyn Ed: en den Heer *Lieutenant Admiraal de Ruyter* den ſes-

's Lands Vloot komt voor 's Konings diep.

a Inſtructie.

1667. sesden deezer ter hand gesteld was, waar op ernstelyk overwogen zynde, is goetgevonden, over deese zaak de aanwezende Hooge Bevelhebbers der Land Bezoldingen, hunne gevoelens en gedachten hier omtrent te hooren, zo dat het vast besluit, tot des anderen daags uitgesteld wierd, wanneer men de voornoemde Heeren Bevelhebbers aan 't Boord van den Heer *de Ruyter* beschеidde, en is dien volgenden de vergaderinge daar op geschеiden.

18 Juny. Hoge Krygs Raadt van de Zee en Land Bevelhebbers.

Saturdag zynde den 18 Juny wierd de Hoge Krygsraad 's morgens ten vier uuren door de Zee en Land Bevelhebbers gehouden Bestaande uit de volgende Heeren: In 't by zyn van de Heer CORNELIS DE WITT

Krygsraadt.

L. Admiraal de Ruyter.	*Viee-Admiraal* Star.
Lt. Admiraal van Nes.	Schout by Nagt van Nes.
Lt. Admiraal van Gent.	Schout by Nagt Vluch.
Lt Admiraal Meppel.	Schout by Nagt van der Zaan.
Vice-Admiraal de Liefde.	

Land Bevelhebbers.

Den Oversten Dolman.	*Mayoor* Brederode.
Oversten Lt. Palm.	*Mayoor* Limburg.
Oversten Lt. Guicherie.	

Waar in verhandelt wierd hoe men op de beste wyze het uitvoeren van haar Hoog Mog: narichting in 't werk zoude stellen. Waar op naar rype overweginge goed gevonden en beslooten wierd, seventien van de ligste Schepen ende Fregatten, nevens vyf Bericht-Jachten, eenige Galioots en Boots, uit 's Lands Vloot te kiezen, om het gemelde *Conings Diep*, zoo haast het mogelyk was, op te zylen, ende tot in de Rivier van *Londen* gekomen zynde, met alle mogelyke vlyt ende spoed tien of twaalf Engelsche Fregats van 30 tot 40 Stukken, nevens twintig Barbados vaarders t'onderhaalen, die volgens berigt, daags te vooren, door een Schipper van *Nooruegen*, komende van *Londen*, aangebracht, in de *Hoop* by *Gravesand* waaren leggende: dezelve indien het de gelegentheid toe liet, aan te klampen of te vernielen; ook vorders de gelegentheid van de Rivier van *Rochester* ende het *Fort*, op het inkomen van dezelve, aldaar nieuw

Besluiten om de Rivier op te zylen ende Scheepen te verbranden.

ge-

gemaakt te onderzoeken. Tot welk een einde zyn Ed: met kennis van den Heer Lt. *Admiraal de Ruyter*, de hier na volgende Zee enLand Bevelhebbers heeft verkozen; werdende het opperbestier gegeven aan den Heer *Lt. Admiraal van Gent*, onder hem den *Vice-Admiraal de Liefde*, en *David Vluch* als Schout by Nagt, welke yder hunne schriftelyke bevelen en narichtinge van zyn Ed: ter hand wierden gestelt: daar en boven was beslooten van eenig klyn Vaartuyg voor af te zenden om de gronden en dieptens in 't *Konigs-Diep* te pylen, om aldus de Bevelhebbers der Oorlog-Scheepen te konnen waarschouwen en verwittigen. 1667.

Van Gent de Liefde en Vluch daar toe genoemd.

Lijste van's Landts Schepen, Fregatten, Berigt-Jachten, Branders ende Gaillots, die door de Heeren haar Ho: Mo: Gedeputeerden ende Gevolmachtigden op 's Landts Vlote, met kennis van den Lt. Admiraal de Ruyter, *en de andere Hoofd-Bevelhebbers van dezelve Vlote, beschreyden zijn, onder 't bestier van den Lt. Admiraal* Willem Ioseph van Gent, *om neffens den Vice-Admiraal* de Liefde, *ende Schout-by-Nacht* David Vluch, *daar mede een korte verrigting te doen.*

Uyt de Mase.

	Bevelhebbers,	*Schepen.*
Capnen.	Elandt du Bois.	Utrecht.
	Cornelis de Liefde.	Wasseraar.
	Nicolaas Naelhout.	Harderwyk.
	Willem Boudewynsz.	't Quart. van Nimwegen.
	Jan van Brakel.	de Vrede.
	Pieter Jacobsz. Nanningh.	Gornichem.
Berigt-Jacht.	Dirck de Munnik.	de Faam.
Branders.	Gerrit Andriesz. Mak.	Schiedam.
	Jan Danielsz van den Rhyn.	Pro Patria.

Van Amsterdam.

	Bevelhebbers.	*Schepen.*
Capnen.	Hendrik Vollenhove.	d'Agatha.
	Thomas Tobiasz.	de Beschermingc.
	Abraham van Zyl.	de Leeuwen.
	Lt. Collonel Palm.	Deventer.
	Jan du Bois.	de Vrede.
	Jacob Binkes.	Essen.
	Jan Pauwelsz van Gelder.	Harderwyk.

1667.

	Bevelhebbers.	*Schepen.*
	Cornelis Iooſten Smient.	de Star.
	Iacob Paeuw.	Eſſeex.
	Pieter Magnuſſz.	't Raathuys van Haarlem.
	Ysbrant de Vries.	Stavoren.
Berigt-Jachten.	Lauwerens de Bruyn.	de Poſtellion.
	Jacob Philipſz.	de Brak.
	Jan Janſz. Verboeckelt.	de Winthont.
	Cornelis Gerritſe Vos.	de Galeye.
Branders.	Jan Janſz.	't Wap: van den H: van Jork
	Hendrik Hendrikſz.	de Catharina.

Schippers.	*Gaillots.*
Klaes Meeuſſz van den Raet,	Swarte Leeuw, Fluyt-ſchip. Geladen met Krygstuyg.
Dirck de Turk.	de Jager.
Jacob Thomaſſz. Camp.	St. Nicolaas.
Adriaan Martenſz. Baſque.	de Liefde.
Jan Pieterſz. Otje.	't Swarte Paert.
Cornelis Janſz. Dronthem.	d'Eendracht.
Aelbert Cool.	de Catharina.
Jan Baſtiaanſz.	's Landts Welvaren.
Willem Trompetter.	St. Catharyn.
Abraham Chriſpynſz.	St. Pieter.
Gondert Pieterſz.	de Jonge Prins.
Cent Pieterſz.	de Klomp.
Ary Corneliſſz. Moenes.	't Schaep.

Actum in 's Landts Schip de ſeven Provincien, den 18 Juny 1667.

Lyſt hoedanig het Volk zal verdeelt ende overgeſcheept worden.

Op het Schip van Kapiteyn *Vollenhoven* is Capitain *Panhuiſen* met zyn Vendrig en drie-en-dertig man: waar by over zal gaan uit de Compagnie van den Heer Collonel *van Gent* vyfen twintig man, en een Sergeant.

Lt. Collonel *Palm* heeft op zyn eygen Schip een en ſeſtig man, met twee Sergeanten, noch van Capitain *Fabritius* daar by te komen een Vendrig met acht en twintig man.

Caſtel jego. Dolman.

Jacob Binkes heeft van de Compagnie van den Collenel *van Gent* negen en twintig Bezoldelingen ende een Sergeant: ſal noch over nemen van den Cap. *Sitter* dertig man; noch zal Capitain *Dolman* over gaan met vier en dertig man van de Compagnie van *van Velſen*, met den Lt. of Veendrig en Sergeant, jegenwoordig zynde op den Commandeur *van der Zaan*.

Capitain Luytenant Valkenhaen ende Veendrig. *Capitain Velſen, met ſijn Lieu-*

Liutenant ende Vendrig, over by Binkes. 1667.

Capitain *Brakel*, heeft van Capitain *Laucoert*, den Lieutenant met veertien man, waar by den voornoemden Capitain, nevens zyn Veendrig, Sergeant en seftig mannen, zal over gaan van den Lieutenant Admiraal *van Nes*.

Capitain CORNELIS DE WITT, zal met Lieutenant, Veendrig ende Sergeanten en ses en dertig mannen gaan van den Lt. Admiraal *van Meppelen* op Capitain *Smient*.

Capiteyn *Padburg* heeft zyn Veendrig op *Thomas Tobiasz.* met negen en twintig man: ende zal Capitain *Maas* van de Vice-Admiraal *de Liefde* over gaan, met zyn Veendrig, Sergeant en dertig man, op *Thomas Tobiasz.*

Capitain *Jan Pauwelsz. van Gelder*, heeft van Capitain *Panhuysen*, zyn Sergeant ende twintig man, daar op Capitain *Pompe*, zynde by Capitain *van Meeuwen*, en Luytenant, met acht en veertig man over zal gaan.

Capitain *Elandt du Bois*, heeft den Veendrig van Capitain *Jan de Witte*, ende zal Capitain *Jan de Witte*, zynde by den Lt. Admiraal *de Ruyter*, met zyn Sergeant ende dertig man, over gaan op den voornoemden *du Bois*.

Capitain *Naelhout* heeft een Sergeant en achtien man van Capitain *Carbet*, met zyn Lt. en vier en dertig mannen, zal over gaan, zynde de Kapiteyn by *Fabritius*, ende den Lt. by Capitain *de Liefde*.

Capitain *Hartman* is op Capitain *van Zeyl*, ende zyn by hem elf man van Capitain *van Nispen*, daar by den Lieutenant ende Sergeant van den voornoemden *van Nispen*, zynde op *Jacob Andriesz. Swart*, met ses en dertig man noch zal over gaan.

Capitan *Jan du Bois*, heeft op zyn Schip Kapiteyn *Assendelff*, met de Veendrig, Sergeant ende negen en twintig man, en zal zyn Lt. met een Sergeant, die op Capitain *Broeder* zyn, met een en dertig mannen, op den voornoemden *du Bois* over komen.

Capitain *Nanning* heeft een Sergeant ende een en dertig man van Capitain *Dedel*, daar Capitain *de Glarges*, zynde op den Schout-by-Nagt *van Nes*, met zyn Veendrig ende acht en dertig man zal overgaan.

Capitain *Willem Boudewynsz.* heeft van Capitain *de Glarges*, een Sergeant met vier en twintig man daar Capitain *Paeuw* met zyn Veendrig, Sergeant en vyf en twintig man, zynde op *Evert van Gelder* zal overgaan, waar van Kapiteyn *Paeuw* is op 't Schip van Kapiteyn *Paeuw*.

Capitain *Ruysch* met dertig Bezoldelingen, is gelast, van den Capitain *Evert van Gelder* over te gaan, op 't Bericht-Jacht van Capitain *Cornelis Gerritsz. Vos*.

Capitain *de la Noys* de jonge, voor zyn Persoon by Capitain *Brakel* over te gaan, van den Capitain *Pieter van Wynbergen*.

Capitain *van Giessen*, is van Capitain *Verschuer* geordonneert te gaan, op Capitain *Jan van Gelder*.

1667. Capitain *Nieuwpoort* met vyfen twintig man, zal van den Capitain *Folkert Swart* over gaan, op 't Schip van den Capitain *Eland du Bois*.

Robbert Hollandt, Engelsche Lootsman, is gelast te gaan, op 't Schip van den Capitain *Jan Pauwelsz. van Gelder*.

Lyste van de Landt-Bezoldelingen, die uit de volgende Schepen zullen gelicht worden, met haar getal van halve Pieken, als by yeder staat uytgedrukt, die zy van de Schepen daar zy af gaan, mede moeten brengen, alzoo de heele Pieken ondienstigh worden geoordeelt.

Van de Compagnie van de Sergeant Majoor *Limborg* zyn Lieutenant met Sergeant en vier en twintig man, zynde op den Lt. Admiraal *van Nes*, ende de Veendrig van den Schout-by-Nacht *van Nes*, met achtien man en een Tamboer op Capitain *Pauw*.

Daar by Capitain Dolman. Twee en veertig, daar onder veertien halve Pieken.

Capitain *Ruysch*, met Veendrig en twee Sergeanten, met vier en veertig man, over te gaan, van het Schip Gelderlant met een Tamboer.

Vier en veertig, daar onder mede veertien halve Pieken. NB. De bovenstaande zijn gezonden op de Galeye met dertig man.

Capitain *Beveren*, met zyn Lieutenant ende Veendrig, twee Sergeanten, een Tamboer, en ses en dertigh man, van 't Schip van den Commandeur *van der Zaan*, ende van 't Schip *Harderuyk*, op Capiteyn *Cornelis de Liefde*.

Ses en dertig, twaalf halve Pieken.

Capitain *Adriaan van Gent*, met een Sergeant en acht en twintig Bezoldeling, van den Heer Lt. Admiraal *van Gent*, te gaan op *Cornelis de Liefde*.

Acht en twintig, acht halve Pieken.

Capitain *van de Val*, met al zyn onder Bevelhebbers en vyfen veertig Man, zynde op het Schip *Justina van Nassauw Jan Hek*, en een Tamboer op *Ysbrandt de Vries*.

Vyf en veertig, vyftien halve Pieken.

Lavacquerie, met al zyn onder Bevelhebbers en veertig man, met een Tamboer, zynde op *Frans Niedek*, op *Pieter Mangnussen*.

Veertig, daar onder dertien halve Pieken.

Capitain *Raesveld*, van Oosterwyk, Capitain *Roetering*, en zyn Lt. *van Schram*, over te gaan met acht en dertig Schutters, met twee Sergeanten en een Tamboer, op Capitain *Naalhout*.

Vier en dertig, veerthien halve Pieken.

Capitain *Prodt*, met een Sergeant en acht en twintig Schutters zynde by *Enno Doedes* op de *Munnik*.

Ach-

Acht en twintig, negen halve Pieken. 1667.

Capitain *Droſt*, met al zyn onder Bevelhebbers en negen en veertig man, van de *Maagd van Enkhuyſen David Vluch*, over te gaan op *Jan du Bois*.

Negen en veertig, achtien halve Pieken.

Drie hondert en drie en ſeſtig koppen zonder Bevelhebbers daar onder gerekend, hondert en twee en twintig halve Pieken.

Ook wierd den Land *Capitain Hendrik Anthony van Niſpen*, nevens vier en dertig man, bevolen over te gaan op 't Schip van *Capitain Jacob Corneliſz. Swart*, en de *Majoors Brederode* ende *Limburg* met hunne Knegts by den Overſten Lt. *Palm* geſteld.

In gevolgen van haar Ed: Mog: beſluyt van daags te vooren, heeft den Heer CORNELIS DE WITT, als haar Hoog Mog: Gevolmagtigde op 's Lands Vloote, van zy plicht en volgens de meeninge van den Staat geoordeelt, om zelf in Perzoon mede te gaan, om op alles, tot beter uitvoeringe ende meerder nadruk van de voorgenome verrichtinge, in en omtrent de *Rivier* van *Londen*, de nodige bevelens ten ſpoedigſten te konnen in 't werk ſtellen; ten welken einde zyn Ed: zich met het aanbreken van den dag, vervoegde op het Schip de St. *Agatha* by den *Lieutenant Admiraal van Gent*, verkozen om by zyn Ed: beſtierd, en tot het voeren van de *Admiraals* Vlagge gebruykt te werden: Ende zyn vervolgens, met de Schepen en ander klyn Vaartuyg, onder dezelve beſcheiden, dien morgen omtrent ten vier uuren, met de voorvloet en een Zuyd-Weſte Wind onder zyl gegaan, waar door zy genootzaakt waaren het *Konings-Diep* op te laveeren, ende met het zelve getey belet geworden van niet verder te komen dan een weinig beneden de middel gronden, alwaar Anker geworpen en het Tye geſtopt is geworden: Doch omtrent vier Glaſen gelegen hebbende, is de Wind Zuyd-Ooſt gekeert met een middelbare koelte, zoo dat beſloten wierd Anker te lichten, en zonder tyd verlies tegens de Ebbe, het *Konings-Diep* op te zylen, gelyk zyn Ed: de Wind ook zoo voordeelig had, dat hy vaſtelyk vertrouwde de bewuſte Fregatten en Barbados-vaarders, dien zelfden Avond in de *Hoope* te zullen onderhaalen, doch het heeft God Almachtig gewildt, omtrent den avond de Wind te laaten verſlappen: zulks dat hy met den Vloet ende 't hooge Water niet verder heeft konnen zylen, als tot *Holhaven*, zynde omtrent ander half Myl van de voornoemde *Hoope*,

Zyn Ed: beſluyt om mede op de togt te gaan. 19 Juny.

Zyn vertrek.

En komt tot Holhaven.

1667. *Hoope*, gelegen op den halven weg tuſſchen de *Rivier* van *Rocheſter* ende *Graveſand*, alwaar hy genootzaakt was, zo haaſt de ebbe begon af te gaan, het weêr te zetten, en dien volgende aan den vyand tyd te moeten geven om met de voorſchreve Schepen te konnen vluchten. Al het welke zyn Ed: dien zelfden dag door een Brief aan den Heer *Lt. Admiraal de Ruyter* bekent maakten. Ook zond zyn Ed: den *Commandeur Jan Janſz.* met zyn Brandſchip, den *Hertog van Jork* genaamd, dien Avond noch na, in de Rivier van *Chattam*, om te trachten van de aldaar leggende Konings-Schepen te vernielen ende te verbranden: Daar nevens bevelende aan de *Capitainen Jan Pauluſz. van Gelder*, *Cornelis Jooſten Smient*, ende *Nicolaas Nanning*, dat wanneer de Vlagge in de *Rivier* ten Anker zoude zyn gekomen, dezelve haar omtrent ruym twee Gooteling ſchooten mede ten Anker ende boven de ſtroom, van de voorſchreve Vlagge zouden zetten, als ook, dat zy op alle afkomende vyands Schepen ende Branders, naauwe toezigt moeſten neemen, en by aldien in de nacht eenige Scheepen ofte onraadt vernomen wierd, dat zy boven van de Mars met een Lantaaren, driemaal zouden hebben te blikken.

20 Juny. 's Maandags den 20 Juny, wierd goet gevonden en beſlooten, met het hooge Water, ende na het begin van de Ebbe Anker te lichten, ende af te zylen tot voor de Rivier van *Rocheſter*, ende aldaar gekomen zynde, dat de *Capitainen Brakel*, *Pieter Magnuſz.* en *Jan du Bois*, met haare onder hoorige Schepen het digt onder 't *Fort Charneſſe* zouden zetten, leggende op den hoek van de voorſchreve *Rivier*: Dat vervolgens met het grootſte getal van 't Smaldeel daar op zoude werden gevolgt. Dat de voorſchreve drie *Capitainen* voor 't *Fort* gekomen zynde, op het zelve met het Geſchut zoude ſpeelen, zo veel als het mogelyk was: Dat ook omtrent acht honderd man van de Land en Scheeps Bezoldelingen door de Booten en Chaloupen aan Land gezet zouden worden, om met alle kracht het gemelde *Fort* te beſtormen, om, by aldien het mogelyk was, het zelve te vermeeſteren, in te nemen ende tot nader bevel beſet te houden; en om dit op zyn tyd waar te nemen, moeſten zy zoo haaſt de Roode Vlag van de voorſteng zoude wayen, en de Zee en Land Bezoldelingen in de Chaloupen ende Booten waaren, aanſtonds met hunne Schepen zich ver-

vervoegen ende begeven, naar het gemelde *Fort* van *Charneſſe*. Korten tyd hier na wierden drie Engelſche Viſſers aangehaald en by zyn Ed: gebracht, uit de welken den Heer CORNELIS DE WITT eenige kondſchap zogt te krygen, om ſich daar ter gelegener tyd van te konnen bedienen, tot welken einde den Overſten *Dolman* verzogt wierd, de voorſchreeve Viſſers t'onder vraagen, doende daar na het volgende berigt. 1667.

Zyn Ed: krygt drie Engelſche Viſſers aan boord.

Dat het *Fort* noch niet ten halve opgemaakt was, maar dat op het zelve 40 ſtukken Geſchut geplant waren.

Dat onder het voorſchreve *Fort* vyf Branders, en een Oorlog-Schip lagen.

Dat het *Fort Cherneſſe* genoemd werd.

Dat tuſſchen dit *Fort*, en *Chattam*, drie ſterktens lagen, *Gillegem*, *Upnor Caſtel*, en een ander digt aan *Chattam* gelegen.

Dat tuſſchen dit en *London*, niet meer als ſes of ſeven Oorlog-Scheepen waren.

Dat zy noch van geen oproer gehoord hadden, doch terdier tyd dezelve aldaar zekerlyk zoude zyn.

En treed aan Land.

Zyn Ed: trad den 21 deſer aan Land, om het *Fort Charneſſe* te beſchouwen, en bevond daar in te zyn 15 yſere ſtukken, alle van achtien ponden bals, een groote meenigte van Ronthout, van alderhande dikte en ſwaarte, beſtaande in Maſten, Rhêen, Stengen, en andere behoeften, die ten Oorlog vereyſcht werden, en by de Bevelhebbers der Vloot ten minſten gewaardeert op vyf maal honderd duyſend Guldens, als ook eenige Vaatjens Buspoeder, Peck, ende Teer, dat aldaar tot het uitruſten der Schepen bewaart was. 21 Juny.

Waar na zyn Ed: ondervond, dat het zelve noch niet volkomen opgemaakt, ende in zyn behoorlyke ſterkte gebracht was; komende ook de Hooge Bevelhebbers der Bezoldelingen aan Land, om te beraadſlaagen of men het gemelde *Fort* bewaaren, ende voorts opmaaken zouden, en wanneer het in ſtaat gebracht was, van tegen weer te konnen doen, of het als dan door haar Hoog Mog: beſchermt ſouden konnen worden: Waar op door de nagenoemde Heeren het volgende beſlooten wierd, en in geſchrift overgeleverd.

Be-

1667.

Besluit van de onderstaande Bevelhebbers over de Land Bezoldelingen, genomen den 21 Juny 1667.

Besluit van de Bevelhebbers der Land Bezoldelingen.

DEn Heer Overſten *Dolman*, nevens de Hoofd-Officieren van de hier aan land zynde Militie, heeft de preſente Capitainen in de Krygsraad voor gehouden, het geen den Heer DE WITT, Gevolmachtigde op 's Lands Vlote, en den Heer Admiraal van *Gent* begeert hadden, aangaande het geoccupeerde Fort, aan het Eyland *Quienenburg*: ende is daar op by haar eenpariglyk geoordeelt, dat men het voorſz. Fort niet en zonde kunnen conſerveren, van haar tot dien eynde geallegueert zynde, namentlyk de onbequame conſtitutie van de plaats voor ons, dat al wierden van wederzyden van de Land-kant van 't voorſz. Fort den Dyk doorgeſteken, ende het Land onder water gezet, den Vyand echter bequamelyk te Voet ende te Paard in volle ſlagordre langs het Strant naar het Quartier kan marcheren: Dat het Fort, ende wel voornamelyk de Buyten-werken, zeer ſlecht ende ongereed zyn, ende den tyd voor des Vyands komſt zeer kort is: De Aarde om te werken zeer hard: noch de ſlechte ende kleyne accommodityt voor de Soldaten, die, den Vyand van de hoogte in 't geſicht hebben, genootzaakt zouden weſen gedurig in de Wapenen ende geallarmeert te zyn, daar door zeer gefatigueert zouden werden: Hebben der halven op deſe ende andere redenen, die by den een ende ander in den Krygsraad geallegueert zyn, eenpariglyk geoordeelt (tot beſte, zekerſte ende plauſibelſte reputatie van ons lieve Vaderland, verzekerd zynde den Vyand de alderſpoedigſte, bedenkelykſte, ende krachtigſte middelen zal gebruyken, om ons van hier te dryven, zynde hem zeer important) het meer genoemde Fort op het ſpoedigſte te verlaten, ende weder in goede ordre naar Scheeps-boord te begeven, alvorens alles ruinerende.

Collonel Dolman.	Gent.	Velſen.
Lt. Collonel Guicherie.	Craber.	de Glarges.
Lt. Collonel Palm.	Jean de Witte.	Maas.
Serg^t. Majoor Brederode.	Panhuyſen.	Nieuwpoort.
Serg^t. Majoor Limburg.	Pompe.	van de Vall.
Capne. Brederode.	van Gyſſen.	Niſpen.
Raeſvelt.	Paauw.	Caſtellego.
Cornelis de Wit.	la Mouſt.	Prod.
de la Noy.	Aſſendelff.	Capn. Lt. Valkenhaan.

Waar op overwoge zynde, ende de gedachten van den Lt. Admiraal *van Gent* gehoort, is volgens 't voorſz. bericht goet gevonden, 't gemelde *Fort* t'eenemaal te verwoeſten, alle het Ronthout, ende andere goederen daar inne gevonden, te verbranden, ende onbruykbaar te maken, ende den Vyand van 't ſelve t'eenemaal te ontroven: Gelyk ook vervolgens dien ſelven dag de beſloote

floote vernieling geschied ende volbracht is : alleenlyk is bevel gegeven, dat de stukken *Geschut* aan boord van de Scheepen, in de naarvolgende Lyste genoemt, overgebracht, ende tot nader last bewaard zouden worden. 1667.

DE Gedeputeerden ende Gevolmachtigden van de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden op 's Landts Vlote, Lasten ende ordonneren by dezen de Officieren, hier onder genomineert, hare respective Boots, voorsien met goede ende vertrouwde Officieren ende Matroosen, te zenden aan 't Land van 't Fort Charnesse, om in dezelve te laden zoodanige stukken Canon, als in het voornoemde Fort gevonden, ende aldaar leggende zyn, ende haar lieden by den Schout-by-Nacht *David Vlugh*, zullen werden aangewezen.

Den Officier, commanderende de Boot van den Lieutenant Admiraal *van Gent*, vier Stukken van achtien pond.

Den Vice-Admiraal *de Liefde*, met vier Stukken van achtien pond, ofte anders van de zwaarste die aldaar gevonden zullen werden.

Die van den Schout-by-Nacht twee Stukken.

Die van den Lieutenant Collonel *Palm* drie Stukken, ende die van *Jacob Binkes* twee Stukken.

Aldus gedaan den 21 Juny 1667.

Ten zelven dage wierd ook bevel gegeven, dat de *Capitainen Dirk de Munnik* en *Cornelis Gerritsz. Vos*, met hunne onderhoorige Berigt-Jachten, nevens de Boots en Sloepen, de *Rivier* van *Rochester* op zouden vaaren, de Gronden en dieptens van de zelve nauwkeurig pylen, ende voorts verneemen, wat macht zich in de *Provintie* van *Kenth* was onthoudende, welk hen schriftelyk ter hand gesteld wierd. Hier nevens belasten zyn Ed: de *Vice-Admiraal Enno Doedesz. Star*, van twee zyner onderhebbende Brandschepen onder de Vlagge te zenden, om de Bevelhebbers van deselve al zulke nodige bevelen te geven, als zy souden komen te verstaan. Als ook aan de Hooge Bevelhebbers en *Capitainen* in de Vloot, van geen Scheeps Volk aan Land te laaten gaan, zonder voorgaande schriftelyk bevel, dan alleenlyk om de Bezoldelingen van hunne Schepen, tegenwoordig aan Land zynde, met behoorlyke Levensmiddelen te voorzien, waar van de kostgelden van tyd tot tyd by 't Land zouden werden goet gedaan : Alzoo ontwyfelyk het Krygs-volk van den Koning, hier omtrent gebracht moeste zyn, ende by gevolg het Volk aan Land

1667. gaande, niet soude konnen ontgaan, van door het voorschreve Krygsvolk vermoord te werden. 's Naarmiddags deeden de voorschreve *Capitainen Dirk de Munnik* en *Cornelis Gerritsz. Vos*, verslag aan zyn Ed:, wegens hun wedervaaren, het welk bestond, dat zy omtrent twee Mylen de genoemde *Rivier* opgezeyld zynde, deselve bevonden van een groote diepte, zoo dat met de Schepen van den *Lt. Admiraal van Gent*, wel konde opgezyld worden, vorders dat zy een goed getal groote *Engelsche* Oorlog-Schepen hadden gezien, sonder Stengen ofte Zyllagie, leggende omtrent twee Mylen van het *Fort Charnesse*, blykende by het onderstaande.

Zyn Ed: zend twee Schepen uit om de Gronden in de Riviere te pylen.

Daar wy van de Brantwacht zyn t'zeyl gegaan, volgens d'order van haar Ed: Mog:

Van het Roode Huys ende de Schuer nege vadem water.

Recht tegen de Houte Schuer, aan de Noord Wal, ses en een halve vadem water.

By het Vlakke Land ende de Noord Wal acht en thien vadem.

Dwars van de Zuyd Hoek, ende de Noord Wal negen vadem min een voet.

Om de Zuyd Hoek thien vadem middewaters.

By de ieste Punt aan de Noord zy acht vadem.

In de Bocht van de Zuyd Wal negen vadem: Wy zyn aldaar ten Anker gekomen, pas buyten schoots van vyf of ses Schepen, ende noch beneden dezelve twaalf Schepen, eenige leggende zonder Stengen: Wy presumeren als dat de grootste, de Souverain zoude wesen.

Met Z. ten W. Son hebben de Engelsche twee Schepen laten zinken dwars over de Rivier dicht by den anderen. Wy hebben de Noord Hoek O. ten N. afgepeylt, ende de Zuyd Hoek West, ende de gezonken Schepen W. en W. ten N. en het Swarte Huys na de Noord Wal N. N. O. wel zoo Oostelyk.

Met Z. Z. W. Son hebben wy ons Anker gelicht, ende deden ons best om op te laveren, om by de Vlote weder te komen.

Met Z. W. en Zuyer Son lietense noch een Schip sinken.

Al het welk overwoge zynde, besloot zyn Ed: nevens de Heer *Lt. Admiraal van Gent*, de *Capitainen Thomas Tobiasz. Nicolaas Naalhout*, *Jan Pauwelsz. van Gelder* ende *Commandeurs* van de Bericht-Jachten, *Cornelis Gerritsz. Vos*, *Laurens de Bruyn*, *Dirk Munnik* ende *Jacob Philipsz*, nevens de *Commandeurs* der Brand-schepen, *Hendrik Hendriksz. Mak*, ende *Jan Danielsz. van*

van den Rhyn, in, ende op de *Rivieren* van *Chattam* en *Rochester* te zenden, om de selve zoo verre op te zylen, als *Thomas Tobiasz.*, die als *Commandeur* over de genoemde Schepen gestelt was, haar bevelen zoude : Om alle de Vyandlyke Schepen daar zy by konde komen aan te klampen ende te vernielen, schryvende insgelyks deeze Brief, aan den *Vice-Admiraal Enno Doedes Star.* 1667.

Aan den Vice-Admiraal *Enno Doedes Star*, den 21 Juny 1667.

Zyn Ed: schryft aan den Vice-Admiraal Star.

Edele, Erntfeste, Manhafte, Vrome, Discrete,

DEn Lieutenant Admiral van Gent, *heeft my gecommuniceert uw Ed: Missive, in dato den 21 dezer loopende Maand; waar op wy goet gevonden hebben Uw Ed: by desen te rescriberen, dat wy geraaden vinden, dat Uw Ed: met de Schepen onder U Ed: commando-ment, zoo spoedig als 't mogelyk zal zyn, herwaarts aankome; ende indien den Heer Lt. Admiraal* de Ruyter *daar mede gearriveert is, zoo vinden wy geraden, dat zyne Edt. mede in Persoon herwaarts aan by ons kome, brengende mede alle de Branders, zoo onder U Ed: Esquadre, als den Lt. Admiraal* de Ruyter *haar bevindende, die wy vertrouwen bereyts omtrent U Ed: zal zijn aangekomen, om te helpen delibereren ende resolveren op eenige zake van importantie, ons op huyden voor gekomen : Wy zullen ons daar op verlatende Uw Ed: den Almogenden bevelen. In's Landts Schip d'Agatha, den 21 Juny 1667.*

Waar na zyn Ed: een Brief ontfong van de Heeren *Gecommitteerde* Raaden van haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staaten van Holland ende West-Vriesland van den 11 deeser, zynde in deselve geslooten een Narichting voor de Boekhouder, ofte Voorraad-bezorger over de Hollandsche Scheepen; daar nevens wierd hem een Brief over gegeven van haar Hoog Mog: van gelyken tyd, inhoudende dat zyn Ed: geliefde de Krygsraad te beroepen, om in gevolgen het besluyt van haar Hoog Mog : de Heeren Algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden, de af wezende Bevelhebbers en andere te von-

1667. nissen, welke zyn Ed: op de volgende wyze beantwoorden.

Aan de Heeren Staaten Generaal, den 21 Juny 1667.

Hoog Mogende Heeren,

Schryft aan haar Hoog Mog:

Wy hebben wel ontfangen Uwe Ho: Mo: Missive ende Resolutie, beyde in dato den elfden deser loopende Maand, houdende in effect, dat haar Ed: Mog: wilden doen calengeren ende te recht stellen voor den Krygsraad, by deselve daar toe te convoceren, de absente Capitainen ende Bevelhebbers van de Scheeps besoldelingen, volgens het reglement by uw Hoog Mog: gearresteert, ook jegens haar te doen decreteren zoodanige straffe van deportement, suspensie, pecuniele amende, of anderssins, als na gelegentheyt van zaaken bevonden zoude werden te behooren. Wy sijn wel genegen met alle behoorlijk respect deselve naar te komen, ende punctuelijk te obedieren, maar vinden in deselve, nevens de Bevelhebbers van de Krygsraad, die bekommeringe, dat met de practique ende formaliteyt, in de administratie van Justitie binnen den Staat der Vereenigde Nederlanden, voor soo veel als bekent is, altijd gepractiseert, strijdig is: dat jegens absenten, ende die geene die niet gehoort konnen werden in haare defensie, gesententieert, ofte pœnen ende mulcten gedecreteert zouden werden, 't en waare deselve naar behoorlijke citatien niet compareerden, ende zulks de behoorlijke defaulten, tegens deselve verleent zynde, voor geconvinceert gehouden wierden: Versoeken derhalven gantsch gedienstelyk, dat Uw Hoog Mog: ons naarder gelieven te ordonneeren, in wat maniere dezelve oordeelen, dat tegens de absente Capitainen ende Officieren geprocedeert sal worden; behalven dat de Leden van de wel gemelte Krygsraad oordeelen, van hare functie niet te zijn, kennisse te nemen van faulten te Lande gecommitteert, ende by die Bevelhebberen, die eygentlijk onder de Marineirs niet en gehooren, ende dien volgens, dat dezelve voor den hoogen Krygsraadt van de Landt-militie, ofte de Heeren Gecommitterde Raaden, ende Gedeputeerde Staaten van de respective Provincien te rechte gestelt ende gestraft behooren te werden. Waar mede &c. In's Lands Schip de seven Provincien, den 21 Juny 1667.

Zyn Ed: ontfong ook ter zelver tyd een Brief van den *Lt. Admi-*

miraal Aylua waar mede hy bekend maakten, dat hy alle Zylen by zoude zetten, om op het spoedigste by zyn Ed: in de Vloot te zyn. 1667.

22 Juny. Zyn Ed: zylt met het groot Smaldeel van voor Charnesse naar Rochester.

's Woensdags zynde den 22 Juny, zeylden zyn Ed: met het groote Smaldeel, van voor het *Fort Charnesse*, de *Rivier* op, naar *Rochester*, hebbende een Noord Oosten wind, ende tamelyke koelte, welke hem zeer voordeelig was, wanneer des morgens den *Capitain Brakel* in zeekerheid wierd genomen, om dat hy tegens de beveelen van zyn Ed: hadde gedaan, omtrent het Volk met Sloepen aan Land te senden, doch op zyn aanbieding, dat hy, leggende de achterste, de andere verby zylen, en seeker Engelsch Schip aan klampen zoude, is hy wederom ontslagen, en op zyn Schip gesonden. Omtrent ten twaalf uuren op de middag, vernam zyn Ed: eenige groote Koninglyke Scheepen van den vyand, ende beveelens, alle na den andere, in goede geschiktheid gegeven hebbende, om de zelve door eenige Fregats ende Brand-scheepen aan te klampen en te vernielen, zylde de *Capitain Brakel* volgens zyn aanbieding voor af, ende over de ketting, die de Engelsche op de Rivier met paalen ter weder zyden vast gemaakt, en gespannen hadden, heeft soo het boven gemelde Engelsch Schip aan Boord geleit, en aanstonts verovert: Daar na zyn noch drie groote Oorlog-schepen door Branders vernield, en wierd het schoone en groote Schip de *Royaal Charles* door schrik van de Engelsche verlaaten en by de Hollanders genomen, en de Vlagge van 't selve met een *Sloep* door *Tobias Tobiasz. Capitain* op 't Fregat de *Beschermer van Amsterdam*, afgehaald: Een weinig hoger op de *Rivier* lagen noch vier groote Konings Schepen, tot welkers verderf en vernieling ook eenige *Capitains* van Fregats en Brandtschepen bevolen wierd, om derwaarts te zylen, doch alvorens zy het selve werkstellig maakten, was het Water soo ver gevallen, dat zy alle aan de grond vast geraakten, sulks dat die onderneming tot des anderen daags uitgestelt is geworden, en tot de gemelde uitvoering wierden de *Capitainen Naalhout*, *Pieter Iooste Nanning*, *Iacob Philipsz.*, *Cornelis Iooften Smient*, *Lauwrens de Bruyn*, *Eland du Bois* ende *Ian*

Brakel in versekering genomen en weder ontslagen.

Brakel zylt voor af, breekt de ketting en verovert een der Engelsche Schepen.

Tobias Tobiasz. neemt het groote Schip de Royaal Charles.

1667. *Ianſz. Verboekelt* benoemd ; daar en boven had *Ian Dirkſz. Cuwenhove*, voerende het Brandſchip Delff, laſt, van geduerende deze uitvoering by het Schip, van den *Lt. Admiraal van Gent* te blyven, om den vyand by ontmoeting alle mogelyke ſchade en afbreuk te doen.

De Capitain Jan de Laucourt wort naar 't Eyland Scheppy geſonden.

Zyn Ed: bekend gemaakt zynde, dat eenige *Baronnen*, Edellieden en Ingeſetenen van 't Eyland *Seheppy*, genegentheid hadden, om zich by de Krygsmacht van haar Hoog Mog: de Heeren Staaten der Vereenigde Nederlanden te voegen, en de onrechtmatige dingtaalen des Konings van *Engeland* tegen te gaan : Heeft zyn Ed: by gevolge, ende op hoop van goede uitwerkſels, den *Capitain* te Land, *Iean de Laucourt*, gelaſt, Gevolmagt, en aan de voornaamſte Edellieden en Ingezeetenen van het gemelde Eyland gezonden, om de goede meening van zyn Ed, tot behoud van 't voorſchreve Eylandt, en beſcherming der zelve, bekend te maaken, volgens het ondergeſchreve beſluit.

DE Gedeputeerden ende Gevolmachtigden van de Hoogh Mogende Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden op 's Lands Vlote, Allen die dezen zullen ſien ofte hooren leeſen, Salut, *Doen te weeten* : dat wy *Jean de Lacourt*, Capitain van een Compagnie Voetknechten, ten dienſte van den voorſz. Lande, gelaſt, ende geauthoriſeert hebben, laſten ende authoriſeren by dezen, hem te vervoegen ende t'addreſſeren aan de gequalificeerſte Edelluyden ende Ingeſetenen van het Eylandt *Sheppy*, ende aan dezelve bekent te maken ende te notificeren, onze goede meyninge ende intentie, tot conſervatie van 't voorſz. Eyland ende maintien van de Vryheyt van de Edellieden ende Ingeſetenen voornoemt, ende verklaren by dezen, dat wy voor goet, vaſt ende van waarden zullen houden, alle 't gene den voorſz. *Laucourt* uyt onſe name zal hebben geſproken ende belooft : even gelyk als of wy 't zelve perſoonelyk geſproken, ende gehandeld hadden : tot confirmatie ende vaſte verſekeringe van 't zelve, hebben wy dit met onze gewoonlyke ſignature ondertekend, den 22 Juny 1667.

Ter ordonnantie van de welgemelden haar Ho: Mo: Gedeputeerden ende Gevolmachtigden.

Toen ſchreef zyn Ed: de volgende Brief aan de Heeren Staaten der Vereenigde Nederlanden, die hy aanſtonds afzond.

Aan

Aan de Heeren Staten Generaal, den 22 Juny 1667. 1667.

HOOG MOGENDE HEEREN,

ONsen laatste aan u Hoog Mog: *is geweest van den 21 deser loopende maand, by dewelke ik aan uw Hoog Mog: het innemen ende overgeven van het Fort Charnesse, hebbe genotificeert. Op huyden heeft Godt Almachtig de Wapenen van den Staat soo goedertierentlijk gelieft te zegenen, dat wy en alle d'Ingesetenen sijne Goddelijke Majesteyt over desselfs genade niet genoegsaam konnen danken. Wy hadden gisteren door eenig Bericht-Jachten en gewapende Boots de gronden en diepten van de* Riviere *van* Rochester *naar* Chattam *doen peylen ende sondeeren, ende bevonden deselve van soodanige diepte, dat wy geresolveert hebben, op huyden met het Esquader, onder den* Lt. Admiraal van Gent *geordonneert, deselve op te zeijlen, daar toe wy door de hulpe van den goedertieren God een favorabelen Noordt-Oostenwind, met een redelijke koelte gehad hebbende, sijn des morgens omtrent ten ses uuren van voor het Fort Charnesse met een voorvloet t'zeyl gaan, en omtrent den middag gekomen omtrent verscheide capitale Engelsche Oorlog-schepen, leggende op de* Rivier, *sonder Stengen ende Zeylen, alleenlijk de Masten ende Hoofd-touwen op hebbende, dewelke echter van veel ende schoon Canon voorsien zijn, waaren ook van Volk beset, ende schenen haar in 't eerste wel te zullen defendeeren: maar naar dat 4. a 5 door Brandt-schepen geruinert waren, zyn eenige van deselve genoegsaam geabandonneert, en vervolgens in onse handen en de macht van Uw Hoog Mog: gekomen. Ik kan voor als noch niet specificeren wat Schepen verbrand sijn, dewijl soo aanstonts dit exploict soo verre gebracht is, dat wy de* Royale Charles *met 50 metale stukken genomen hebben, ende noch een Schip gemonteert met omtrent 50 stukken: weynig boven ons leggen noch vier groote Vyandlijke Oorlog-schepen, naar dewelke wy eenige van onze Schepen gecommandeerd hebben, twijffelen niet ofte sullen mede in onse handen vallen, alsoo ik niet anders kan oordeelen, of den Vyand is extraordinaris geallarmeert: om ons dit te beletten, ende den toegang op de Rivier te stoppen, hebben de Engelsche gisteren, naar mijn gissinge omtrent 16 a 18 Schepen doen sinken, dewelke meest Branders geweest zyn,*

Zyn Ed: schryft aan haar Hoog Mog:

naar

1667. *naar wy bericht worden : maar hadden de Rivier echter noch zoodanig niet konnen ſluiten, of wy met onſe Schepen zyn'er door gepaſſeert, zullende met alle vlijt ende naerſtigheijt trachten dit Koninklijk Schip, ende de andere die wy zullen konnen conſerveren af te brengen, ende naar het Vaderland over te ſenden, met intentie om op de Rivier van* Londen *ordre te verwachten wat uwe Hoog Mog: ſullen gelieven te ordonneren, dat wy met's Landts Vloot zullen ondernemen, of dat de zelve de volkome diſpoſitie aan ons zullen gelieven te laaten : dankende God Almachtig dat hij door zijne Goddelijke voorſienigheid, den hoogmoet van de Engelſche Natie, door de glorieuſe Wapenen van uwe Hoog* Mog: *zoodanig gelieft heeft te vernederen, dat wy niet konnen twijffelen, of de Vreede ſal tot volkomen contement van den Staat getroffen konnen worden; ofte voorts die Natie zodanig gedrukt, dat wij bij continuatie van den zegen van God Almachtig der zelver macht niet veel zullen hebben te vreeſen, 't welk wij van herten bidden ende wenſchen uwe Hoog Mog: met deſe ongemeene en heerlijke victore veel geluks, ende blijve* Hoog Mog: Heeren &c. *in den* Royal Charles *den 22 Junij 1667. des naarmiddags omtrent ten twee uuren, leggende op de Riviere van Chattam.*

getekent. CORNELIS DE WITT

P. S. Het water is jegenwoordig zoo veel gevallen, dat wy op huyden niet meer zullen konnen effectueren, alzoo onze Scheepen meeſt alle aan de grond leggen, zoo dat wy het hoog waater weder zullen moeten afwachten.

23 Juny. Zyn Ed: zend Capn. Naalhout met vyf Branders de Rivier op.

Des anderen daags 's morgens omtrent thien uuren, ontbood de Heer CORNELIS de WITT, de *Commandeurs* der vyf Brandſchepen by zich, en belaſten den *Capitain Naalhout*, als *Commandeur* daar over, met de zelve de *Rivier* op te zylen, tot aan de overgebleve Conings Oorlog-Scheepen, om die te te neemen of te verbranden, in gevolge van het beſluit, daags te vooren genomen. Waar nevens zyn Ed: de voorgenoemde Bevelhebbers, met een ſchoone Reden aanmoedigde, en hunne plicht betoonden. Zoo dat zy naar hunne affcheid genomen hebbende vertrokken, en met een Noord-Ooſten wind de *Rivier* opzylden, welke onderneming zy zoo gelukkig uitgvoerd hebben, als in de onderſtaande Brief te zien is, van welke verſcheide affchriften, aan de Raaden ter *Admirali-*

raliteit tot *Rotterdam*, *Amsterdam*, en *Noord Hollandt* wierden afgezonden. 1667.

Aan de Heeren Staaten Generaal, den 23 Juny 1667.

Mutatis mutandis aan de Heeren Staaten van Holland.

HOOG MOG: HEEREN,

WY hebben op gisteren Uwe Hoog Mog: geadviseert, hoe merkelyk dat Godt Almachtig de Wapenen van uwe Hoog Mog: heeft gelieven te zeegenen; tsedert hebben wy ons zoo veel doenlijk, geinformeert op de particulariteiten van't gepasseerde, zoo op gisteren als huyden voorgevallen: Zynde zulks, dat onze voorste Scheepen een geruyme tyd tegens die van den Vyand hebbende gecannonneert † zonder dat noch yemand de couragie hadde om tegens dezelve nader in te dringen, vermits de diepte van de Kevier die zo naauw is, dat niet meer als een Schip en Front gelyk konde inkomen: Endelyk eenen Capitain Brakel *behoorende onder het Collegie van de Admiralityt residerende tot Rotterdam, leggende een van de achterste, zich zelven aangeboden heeft te tenteren, of hy de andere zoude konnen passeren, met verseekeringe, dat hy den voorsten van de Engelsche Oorlog-Schepen, zynde een Fregat met in de veertig stukken gemonteert, ende t'eenemaal zeylvaardig, ende van alles wel voorzien, het welke tot bewaringe van het Fort Charnesse gelegen hadden, ende van daar herwaarts opgeloopen, was genaamt de Jonethe, plotselyk zoude aan boort leggen, alhoewel hy maar een slecht Fregat, en licht gemonteert, voerde; het welke by ons hem toegestaan zynde, zoo is dezelve met een groote resoluitheyt, zonder een schoot te schieten, alhoewel van verren, ende continuelyk zoo hevig als eenigsins mogelyk, van zyne partye wierde gecannonneert, tot dicht aan den voorsz. Engelschman voorts gezeylt, ende naar wy konde zien, omtrent een Musquet-schoet van den zelven afzynde, heeft hem de lage gegeven, zoo veel hy met de voorste ende Boeg stukken konde bereyken, ende zoo eens loefs met een voorwint aangeklampt hebbende, heeft hem in een moment verovert, ende in de voorsz. rencontre niet meer als drie gequetsten bekomen, van dewelke ik meyne verstaan te hebben, dat twee overleden zijn. Achter den gemelten Capitain* Brakel *avanceerden een van onze Brand-Schepen, dewelke het volgende Schip van de Engelschen, zynde St. Matthias, gemonteerd met twee-en-vyftig Stukken aangeklampt, ende vervolgens verbrant heeft: Het welke*

Verhaal wegens de grote overwinning.

1667. *zoodanige consternatie in den Vyand heeft veroorzaakt, dat alle het Volk van 't Schip, de Royaal Charles, afgeloopen, ende ten deele in 't water gesprongen is (het welk niet meer als met twee en dertig Metale Stukken, zynde de zwaarste daar van afgelicht, gemonteert is, alhoewel ik op gisseren, door quade informatie, geabuseert zynde, van vyftig geschreven hebbe, nemende geen tyd om dezelve te tellen, alhoewel op 't zelve Schip my hadde getransporteert,) ende zulks door Chaloupen, zonder eenige resistentie, ingenomen ende veroverd: Voorts is naar 't Schip de Carolus Quintus geavanceert een Brander, dewelke voor de Boeg ende ten deele aan de zyde van de voorsz. Carolus Quintus, gemonteert met tseftig Stukken, eenigsins in de brand geraakt zynde, dien gantschen dag gesmookt, ende den voorledene nacht mede opgesprongen is: Het Slot van Honningen daar aan leggende, is door Chaloupen van den Vyand gequiteert zynde, ingenomen, doch naderhant abusivelyk ende zonder ordre, met zeventig stukken. meest metaal, gemonteert, in brant gestoken: Noch is een capitaal Schip, van het welke de naam niet hebbe konnen vernemen, verbrand. Wy zagen een goet stuk hoger in de Rivier noch drie zeer capitale Konings Schepen van Oorlog. ende verhoopten deselve mede noch dien dag te ruineren: maar het water was zoo veel gevallen, dat de Schepen meest alle aan den gront waren geraakt, zoo dat wy 't voor dien dag moesten laaten verblyven.*

Op huyden den wind weder favorabel ende Noord-Oost zynde, ende de resterende Brand-Schepen van de Vlagge, by ons bescheiden ende aangekomen zynde, hebben de noodige ordres gestelt ende uitgegeven om dezelve te vernielen, alhoewel tusschen ons ende dezelve een Casteel genaamt Upnor Castel, dicht aan den kant van de Rivier, dewelke aldaar zeer naauw zynde gelegen is, uyt het welke gestadig zeer furieus gecannonneerd, ende met zwaar Geschut geschoten wierde, het welke echter zoodanig succes heeft gehadt, dat dezelve mede op huyden alle omtrent ten drie uuren des naarmiddags aangeklampt ende verbrant zyn; dezele waren alle van de capitaalste Schepen van dit Koningryk ende genaamt de Royaal Londen, de Royaal Jems, de Royael Oake: zonder dat wy tot noch toe, naar onse gissinge, zoo op de Branders als Scheepen van Oorlog, meer als honderd en vyftig man, ja noch minder, naar wy oordeelen, verlooren hebben, daar uyt onzes oordeels oogschynlyk, de genade van Godt Almachtig, bespeurd kan ende behoord te werden: Wy zullen nu weder naar het gros van 's Landts Vloote, in de Theems leggende, voor deze Rivier afdryven, al-

zoo

zoo den wind om naar beneden te ſakken, contrarie zynde, ende de Rivier zoo naauw dat niet gelaveert kan werden, ons niet toelaat de zeylen anders als tot het dryven te gebruyken: Wy zouden wel geerne de Rivier op loopen, maar alſoo aldaar eenige rukken in den wind zyn, is het zelve niet mogelyk. * 1667.

Naar wy bericht werden is dit geheele Ryk in allarme, ende wert veel Volk by een getrokken, dewelke wy echter niet konnen oordeelen, dat ons onder den zeegen van Godt Almachtig eenigſins zullen konnen beſchadigen.

Vermits alle de Brandt-ſchepen by de Vlagge geweeſt zynde, op twee naar zoo loffelyk beſteedt zyn, ſoo verſoeken wy Uwe Hoog Mog: dat op het alderſpoedighſte met een goet aantal van anderen mogen werden voorſien, alſoo deſelve hier in de Rivier by occaſie onwaardeerlyke dienſten konnen doen: naar de rencontre van giſteren, is den Lt. Admiraal de Ruyter, *van het gros van de Vloote by ons alhier aan gekomen, ende heeft op 't gene huyden is gepaſſeert, mede de behoorlyke orders helpen ſtellen: God Almachtig moet gedankt zyn, dat deſelve zoodanig ſucces hebben gehad.*

Wy hadden op giſteren, in de confuſie van het gevecht, ende den brand, eenige Maſten in de Rivier geſlagen, ende met Kettingen vaſt geſloten, om ons het aankomen tot d'Engelſche Oorlog-ſchepen te beletten voor geſonken Schepen aangeſien, maar nu beter geinformeert zynde, bevonden dat tot het ſtoppen van de Riviere geſonken zyn, de Marmeduk, konnende voeren ſeſtig Stukken, noch een ſeer groote Fluyt, ende vyf Schepen tot Branders geprapareert.

Alle de Hooft-Bevelhebbers hebben in deſe rencontres, haren ſonderlingen yver ende vigilantie in het bevorderen van de executie ende gegeve ordres ſonderling betoond.

Eergiſteren zynde den 21 deſer loopende maand, is den Lt. Admiraal van Aylua, *met zyn onderhebbende Eſquadre onder de Vlagge ende in de Rivier de Theems wel aangekomen, zoo dat 's Landts Vloote nu merkelyk ende met een conſiderabel aantal Oorlogſchepen is verſterkt. Wy hebben voor het tegenwoordige hier niet by te voegen: Godt Almachtig biddende dat hy Uw Hoog Mog: Perſoonen ende Regeeringe, langduerig gelieve te zegenen, ende blyve &c. In 's Lands Schip d'Agatha, den 23 juny 1667 's nachts tuſſchen een ende twee uuren.*

† Aan den Heere *van Beuningen.* Naar dat wy het Fort van Charneſſe verovert hadden, gelyk ik Uw Ed: by mynen laatſten geadviſeert hebbe, zyn wy

1667. met het zelve Esquader van seventien Schepen van Oorlog, gezeyld op de Revier van Chattam, alwaar verscheide Vyandlyke capitale Oorlog-schepen, omtrent twee mylen op de voorsz. Reviere gerencontreert hebben, zoo is tusschen de voorste van de onze, tegens die van den Vyand, een geruymen tyd gecannonneert.

* Dus verre aan den Heere *van Beuningen*. Wy hebben niet willen naarlaten Uw Ed: Gestr. van deze considerable rencontre ten spoedigsten advertentie te geven, blyvende &c.

Dewyl deese Brief gelyk ook andere genoegsaam tot verhaal strekt van zyn Ed: groote uitvoeringe, soo hebbe my van deselve bediend, sijnde alle de eyge opstellen van den Heer CORNELIS DE WITT, en onnodig geacht het selve vorder te beschryven om myne Geschriften daar mede te verlengen. Vorders wierd beraadslaagd, of, door de meenigte bekomene *Engelsche* Gevangenen, men geen verwisseling nodig oordeelden te doen, tegens die der Nederlandsche, welke eenige tyd by den Vyand geseeten hadden, waar op zyn Ed: besloot, een Brief aan den Hooge Bevelhebber der Engelsche Krygsmacht te Land op deese wyse te schryven.

MONSIEUR,

NOus croyons, que chez vous sont encore quelques prisonniers de nos sujets, s'il vous plait deles changer, contre ceux que nous avons des vostres, dans nostre Flotte, nous vous declarons, que nous sommes enclins de faire ce dit changement, aussi tost, qu'il vous plaira.

Par ordre des Deputes & Plenipotentiares des Estats du Pais Bas dans leur Flotte.

Faict au Bord de l'Admiral,
ce 23 Juin 1667.

Luidende in't Nederduysch.

MYN HEER,

WY gelooven, dat UEd. noch eenige gevangenen van onze Onderdanen heeft, indien 't UEd. gelieft deselve te verwisselen, tegens de geen die wy van UEd. in onse Vloot hebben, verklaren by deese, dat wy, soo haast het UEd. gelieft, tot de gemelde uitwisseling genegen zyn.

24 Juny Vrydags daar aan volgende bequam zyn Ed: in 't weder afdryven der Rivier, een Brief van den Heer *Lt. Admiraal Bankert*, waar by

by hy zyn aankomst, nevens vyf groote Oorlog en vyf Brand-schepen, voor *Harwitz* en *'s Konings-Diep* bekend maakten, waar na den Heer CORNELIS DE WITT, ziende dat daar omtrent niet meer te verrichten was, sich met een Sloep aan 't Boord van den Heer *Lt. Admiraal de Ruyter* deed roeien, alwaar zyn Ed: de volgende Lyste ter hande wierd gesteld. 1667.

Lyste van de Dooden ende Gewonden op 't Schip de Vreede, daar Capitain *op is* Johan van Brakel, *op den 22 Juny 1667. bekomen.*

Dooden. Schipper, Pieter Huybersz. Toll, Busschietrs Maat, Thys Thyssz.

Jan Keme van Scherpensee l, gewond door zyn hooft.

Van den *Commandeur Gerrit Andriessz. Mak*, hebben wy ses Man aan Boord gekregen, waar van vier gewond, namentlyk *Johan Schotbeek*, *Marcus Claus*, *Steven Jansz.*, *Joris Andriessz.*, de twee andere Maats zyn wel niet gewond, doch evenwel niet al te bequaam om dienst te doen.

Van de Engelsche Gevangens zyn deze gewond: *Jan Barensz.*, *Thomas Miller*, *Thomas Harties*, *Jan Witlok*, *Leendert Dactok.* Huyden dezen 24 Juny 1667.

Lyste van de Schepen van Oorlog, die van den Vyand veroverd ende verbrand zyn, op den 22 en 23 Juny 1667.

De Royaal Charles, zynde het Schip van den Generaal *Monk.*, genomen den 22's avondts, ende als noch bewaard, doch heeft niet meer als 32 Stukken op.

De Jonathan, zynde een Hollands Schip, gemonteerd met 44 Stukken, genomen den 22's avonds, door den Capitain *Brakel.*

De Carolus Quintus, mede een Hollandts Schip, genomen den selfden dito, doch twee Branders aan boort gehad hebbende, raakten noch dien zelven avond in den brand.

De Matthias, mede een Hollandts Schip, den zelfden dag verbrand.

Het Slot van Honningen, mede een Hollandts Schip, ookden zelven dag verbrand.

De Marmouth, een nieuw Schip met een stomp Gallioen, dat de Rivier op liep, en ons ontsnapten.

Den 23 naar de middag verbrand boven Upnor Castel.

Royael Jeams, Admiraal van de witte Vlagge.

1667. Royaal Oake. } voerende yeder 80. Stukken.
Royaal London. }

Noch hebben de Engelsche een schoon Fregat, gevoert hebbende . . . Stukken, in de Riviere laten sinken.

Noch een groote Fluyt gesonken, noch vyf Branders gesonken, en een op de Wal geset.

25 deser Van Gent wert naar Hitland en Fero gezonden.

Vorders zond zyn Ed: den *Capitain Cornelis Vos*, met elf zoo zieke als gewonde Bootsgesellen naar Holland, en besloot des anderen daags, van den Heer *Lt. Admiral van Gent*, met sestien Oorlog-schepen, en drie klyne Galjoots naar het Noorden, langs het Eyland van *Hitland* af te vaardigen, om het selve te vermeesteren, en onder de gehoorzaamheid van den Staat te brengen, en van daar, naar het Eyland *Fero* naar de komende Oost-Indische Scheepen verneemen, en die aan treffende, in Holland te geleiden. Hier nevens gaf hy ook bevel aan den *Vice-Admiraal Cornelis Evertz*, van met een Smaldeel van twaalf Oorlog-scheepen en drie Galjoots van *Harwitz* tot aan de Hoofden toe te kruysen, om van de onzydige verby zylende Schepen te konnen verstaan, waar, hoe sterk, en in wat staat ofte gelegentheid dat des Vyands Scheeps Macht en waar zy haar onthoudende was, mitsgaders acht te slaan, of het getal van 's Vyands Oorlog-schepen in *Harwitz* voorschreve, onder 't Zuyd ende Noord-Voorland, als mede in *Duijns* vermeerderden of verminderden. Als ook aan de *Commandeur Willem vander Zaan*, om met seven Oorlog-scheepen tusschen 's *Konings-Diep* en *Harwitz* te kruysen, ende by gevallen een sterker Vyandlyke macht op hem af quam, hy als dan, met zyn by hebbende Scheepen op de Vlagge aan wyken zoude, schietende na gewoonte alle Glasen een Canon-schoot, tot waarschouwinge, ter tyd en wyle toe, dat hy in 't gezicht van de voornoemde Vlaggen genaderd was.

en Evertze naar Harwits en de Hoofden.

Sondag zynde den 26 Juny deed zyn Ed: een algemene dank en bede dach op alle de Scheepen der Vloot houden, over de Zeegen ende Roemruchtige overwinning, die Godt Almachtig gelieft hadde aan den Saat der Vereenigde Nederlanden te verleenen.

26 Juny. Zyn Ed: doet een algemeene dank, en bededag op de Vloot houden.

Des naar de middags deed hy alle de *Capitainen* aan zyn Boord zyne, en aan dezelve de bevelens ter hand stellen tot uitvoering der

der verdeelinge van 's Lands Vloote. 1667.

Daags daar aan ſchreef zyn Ed: in de Franſche Taal aan den Heer Hertog van *Beaufort* en den Heer de *Glarges*, tot *Calais*, wegens al zyne verrichtingen, die hy tuſſchen den 19 en 23 deſer op de Rivieren van *London* en *Chattam* uitgevoerd had. En dat hy alvorens by *Calais* was geweeſt, en aldaar de Franſche Vloot had gewacht, om ſich by deſelve te vervoegen, in gevolge van de over een komſt tuſſchen zyn Majeſteyt en de Heeren haar Ho: Mo: op den 15 dezer Maand geſlooten, enz., ſchoon men wegens de t'zamen voeging der Vlooten, zoo veel werk gedaan had, geſchieden het echter dit heele loopende Jaar niet. 27 deſer Schryft aan de Hertog van Beaufort en de Heer de Glarges.

Ter zelver tyd maakten zyn Ed: ook aan de Raaden te *Admiraliteit* tot *Rotterdam* bekent, dat hy den *Capitain Johan Brakel*, die ſich in het laatſte voorval, op de *Rivier* van *Chattam* ſoo dapper gedragen had, met de ſchoone Scheepen, de *Royaal Charles* en de *Jonathan*, op zoude zenden, daar nevens verſoekende dat haar Ed: Mog: hem om zyn groote kloekmoedigheid gelieſde te voorſien, met een der grootſte nieuwe Scheepen, welke reeds klaar gemaakt waaren, waar mede zyn Ed: hem met de aller eerſte gelegentheid wederom te rug ſoude verwachten, alſoo hy zekerlyk oordeelden, Luyden van zulken hoedanigheeden in 't kort zeer nodig te zullen hebben. Als ook, dat haar Ed: Mog: de toeruſting eeniger nieuwe Branders, met alle ernſt gelieſde voort te zetten, enz. Zend den Capitain Brakel met het groote Schip de Royal Charles en Jonathas op.

's Maandags deed zyn Ed: de Hooge Krygsraad verzaamelen, om de eiſchen van den *Vice-Admiraal de Liefde*, en den *Capitain Tobias Tobiaſz.* wegens het recht tot de Prys van de *Royaal Charles*, en de Loon-Gelderen ingeleverd, t'onderzoeken, waar op beſlooten wierd, aan haar Hoog Mog: te ſchryven, hoe zy onder verbetering, geoordeeld hadden, dat een ygelyk van de drie Hoofd-Bevelhebbers, die by deſelve verovering geweeſt zyn, nevens hunne Bootsgezelen, voor af, uyt de voorſchreve Loon-Gelderen, met een eerlyke erkentenis behoorden te werden begiftigd. En dat de Weduwen of Weeſen, der geſneuvelde *Commandeurs* van de Brandt-ſchepen, mildelyk mochten werden bedacht. Stellende vorders de zaaken in handen van haar Hoog Mog:. Den zelfden dach zylden de Oorlog-Schepen onder 28 Juny. Zyn Ed: beroept de Hooge Krygsraad.

1667. onder de drie Smaldeelen van den *Lt. Admiraal van Gent*, *Vice-Admiraal Evertſz*, en de Schout-by-Nacht *vander Zaan*, met een Ooſtelyke Wind en ſchoon weer, naar de middel-gronden in 't *Konings-Diep*, en ſtelde de Oorlog ſchepen, welke onder de Vlagge noch op de *Rivier* van *London* gebleven waaren, in drie Smaldeelen, op deeze wyze.

Verdeelinge van 's Lands Schepen, die tegenwoordig noch onder de Hoofd-Vlagge bevonden worden, ende hoe deſelve in rang Ankeren zullen.

Capn. C: de Liefde.	Capn. Colaart.	Capn. A: van Zyl.
Lt. Admiraal van Nes.	Iooſt Michielſz.	Vice-Adm. Schram.
Jooſt Verſchuur.	Lt. Adm. van Aylua.	Johan Roetering.
J: Corneliſſz. Swart.	J: Janſz. Vyſelaar.	Michiel Zuys.
Brander.		
Hendrik Eſdre.		
Capn. P: Thomaſſz. Sitter.	Capn. J: Gyſels van Lier.	Capn. J: Andrieſſz Swart.
Hendrink Gotskens.	S. by N. Jan Matthyſſz.	Lt. Adm. Meppel.
Lt. Admiraal de Ruyter.	Lt. Adm. Bankert.	P: Claaſſz. Wynbergen.
Lt. Collonel Palm.	Cornelis Evertſz.	J: Corneliſſz. Broeder.
	Pieter van Wynbergen.	Wynant van Meurs.
Brander.	*Brander.*	*Brander.*
Gerrit Forens.	Willem Meerman.	Willem Gerritſz.
Capn. N: Marrevelt.	Capn. Witro Beyma.	Capn. Pieter Mangnuſſz.
Vice-Adm. Sweers.	Vice-Ad: Enno Doedes.	Schout-by-nacht Vluch.
Jacob Binkes.	Roelof Ketelaar.	Jan van Amſtel.
Floris Floriſſz. Blom.	Niclaas Naalhout.	Jan Janſz. Verboekelt.

29 Juny. Des anderen daags ſond zyn Ed: met het opgaan der Sonne de onderſtaande Land en Zee Bezoldelingen beſtaande uit vier honderd en vyftig Man, aan het Eyland *Scheppy*, om vervarſching te halen, die des avonds wederom aan boord quamen, en ontbood den *Vice-Admiraal Ennò Doedeſz. Star*, met zyn ſes Schepen, leggende voor het *Fort Charneſſe*, by hem, onder de Vlagge voor *Quinenburg*, op de *Rivier* van *London*, laatende twee van de lichſte Schepen aldaar op de wacht blyven leggen, tot nader bevelen.

Lyſte

Lyſte van de Landt-en-Zee Bezoldelingen, bevoolen om op het Eylandt Scheppy *te landen, nevens aanwyſing van de Boots ende* Sloepen *door dewelke dezelve daar aan ſullen werden gebracht.* 1667.

Lieutenant Collonel, ende Majoor *Brederode*, in de Sloepe van den gemelden Lieutenant Collonel.

Capitain *Caſtellego* met vyftig man, in de Sloep ende Boot van den gemelden Lieutenant Collonel.

Capitain *Dolman*, met vyftig man van Capitain *de la Noy de Ionge*, in de Boot ende Chaloupe van den Schout-by-nacht *Vlugh*, die aan de Fluyt den Harder weſen ſal.

Capitain *Padburg* met dertig man, met de Boot van Capitain *Marreveld.*

Door de Boot van *Cornelis de Liefde*, uyt de Fluyt den Harder, twintig man, van den Capitain *de la Noy den Ouden.*

Van Capitain *Rheenen* vyftig man van zyn eygen Compagnie, die afgehaalt zullen werden van de Fluyt de Roode Leeuw, door de Boots en Chaloupen van den Vice-Admiraal *Schram.*

Van Capiteyn *Cornelis de Witt* vyftig man van zyn eygen Compagnie, door de Boot ende Chaloup van den Lieutenant Admiraal *Meppelen.*

Van Capitain *Hoffen* vyftig man van zyn eygen Compagnie, met de Boot ende Chaloup van *van Zeyl*, die afgehaalt zullen worden van de Fluyt de Roode Leeuw.

Van Capitain *Johan de Witt* vyftig man van zyn eygen Volk, met de Boot ende Chaloup van den Lt. Admiraal *de Ruyter.*

Van Capitain *Lancourt* vyftig man van zyn eygen Compagnie, met de Boot ende Chaloup van den Lt. Admiraal *van Nes.*

Van Capitain *Brouwer* vyftig man van zyn eygen Compagnie, met de Boot ende Chaloup van den Vice-Admiraal *Sweers.*

Op het een parig bericht van de *Lieutenants Admiraalen de Ruyter*, *Bankert*, *Aert van Nes*, *Meppelen* en *Aylua*, ende in achtinge genomen hebbende de zeekere tyding onlangs ingekomen; dat binnen *London* een groote menigte Brand-ſchepen wierden toegemaakt, ende overwegende dat door de gemelde Branders, aldaar op de *Rivier*, 's Lands Vloot met een Weſtelyke wind ten hoogſten zoude konnen werden beſchadigt: Dat aldaar in de *Rivier* voor den Staat geen dienſt meer gedaan konde werden, zynde alom den Vyand aan Land zoo ſterk in de Wapenen, Zyn Ed: beſluit de Rivier weder af te zylen en die van buyten te beſetten.

1667. dat niet zonder groot gevaar d'onderneeming van eenige Landinge konde geschieden heeft zyn Ed: beslooten ende verstaan, dat den zelfden avond, met het aanstaande getye, 's Lands Vloot zoude ofdryven naar de Middelgronden, om op het spoedigst voor de *Rivier*, buyten 's *Konings-Diep* te zylen, en de Rivier met een Smaldeel voor 't *Noord-Voorland*, *Saulsbay* en *Olfernes*, te besetten, het welk met minder gevaar van 's Lands Vloot, ende immers zo veel ongemakken der Vyand konde geschieden. Het welk aanstonds gedaan is.

29 Juny. Den 29 deser maakten de *Lt. Admiraal van Gent* aan zyn Ed: door en Brief bekend, dat het veroverd Schip de *Royaal Charles*, de *Vice-Admiraal de Liefde* en de *Capitainen de Wild* en *Ruw* met het begin der ebbe, omtrent de middel-gronden op de Zuyd Wal vast geraakt waaren, het welk hem genoodzaakt had ten Anker te komen even buyten de Middelgronden in 't *Konings-Diep*, om deselve in te wachten, en omtrent twintig Zylen in, ende voor *Harwitz* ziende, hadde hy een Fregat en twee Bericht-Jachten afgezonden, om de zelve nader te bekennen, en of hy de voornoemde Schepen in, of voor *Harwitz*, zoude aantasten. Waar op zyn Ed: des anderen daags antwoorden, van de voornoemde Scheepen, zoo het hen goet dacht, aan te klampen, te veroveren en verbranden, waar toe zyn Ed: hem volkome last gaf.

Den Lt. Admiraal van Gent ziet 20 Vyandlyke Schepen.

30 deser. Dezen dach bequam den Heer DE WITT wederom een Brief van den zelfden Heer *Lieutenant Admiraal*, behelzende, dat hy besloten had, op de Hoek van *Barel* te zylen; dat hy den Schouby-Nacht *vander Zaan* met zyn Smaldeeling voor *Olferne* had gezonden, om het Gat aldaar te besetten, ende plaats nader te bekennen; en dat zyn Ed: hem alle de Branders geliefde te zenden die hy missen konden. Al het welk zyn Ed: hem toe stond en besloot aanstonds de Branders naar hem toe te zenden. Vorders is *de Ruyter* ook met een Galioot aan 't Boord van den *Lt. Admiraal van Gent* gevaaren, om me met den andere beste middelen te beraamen, op wat wyze men de gemelde Scheepen in *Harwitz* leggende, zoude aantasten: Ook ontfong zyn Ed: tyding van haar Hoog Mog: dat de *Graaf van Hornes*, met eenige *Compagnien* Land Bezoldelingen naar 's Lands

Waar op de Ruyter aan 't boord van van Gent vaart.

Lands Vloote afgezonden was, en dat hoog gemelde Heeren bevolen hadden om aanstonds achtien Brand-schepen te doen vervaardigen, welke zyn Ed: met de eerste gelegentheid toegezonden souden werden, nevens een besluit om het *Canaal* beslooten te houden. Ten welken einde haar Hoog Mogende de Heeren Staaten der Vereenigde Nederlanden, den 27 dezer een Brief aan den Gezant van *Beuningen* afzonden, van Inhoud, dat hy aan den Koning van *Vrankryk*, verzoeke zoude dewyl de *Rivier* van *London* nu zeer naauw door de onze beset was, zyn Majesteyt zoo goet gelieste te zyn, van een goet gedeelte der Oorlog-schepen, welke onder de Vloot van den Hertog van *Beaufort* behoorden, naar den opgang van 't *Canaal* te senden, om 't selve Vaarwater, met ende nevens eenige Oorlog-schepen van desen Staat, voor de *Engelsche* beslooten te houden, doch hy quam niet te voorschyn; vorders Zeynden zyn Ed: de Heer CORNELIS DE WITT, als Gevolmachtigde van haar Ho: Mo: al de *Capitainen* aan zyn Boord, om in gevolge het bevel van de Heeren Staaten der Vereenigde Nederlanden, van deselve een gereegelde Lyst af te eischen, van de Levensmiddelen, om aan haar Ho: Mo: daar van tot der selver narichtinge te berichten. Hier nevens bezetten zyn Ed:, met beraadslaging van de *Lt. Admiraal de Ruyter*, de ganssche Zee van *Harwitz*, tot voor het *Konings-Diep*, en van daar tot aan het *Noordvoorland* en *Marigats*, zynde aldus de *Rivier* van *London* genoegzaam geslooten. 1667.

Vrydach den eersten July quamen 's morgens ten drie uuren de Heeren *Lieutenants Admiraalen de Ruyter*, en *van Gent*, nevens de *Vice-Admiraals de Liefde*, en *Cornelis Evertz.* by zyn Ed: aan Boord. Berichtende, dat de gemelde *Vice-Admiraals de Liefde*, en *Evertsz.*, *Harwitz.* ende het *Fort* daar omtrent leggende, hadden wesen besichtigen, als ook de Schepen die in de Bay van *Harwitz.* voorschreven, waren leggende, en dat zy bevonden hadden, dat alle de *Engelsche* Scheepen, daar zy gemeend hadden groote Buyt aan te hebben, niet anders als Kool-Schepen waaren, zoo dat by een parige Stemmen beslooten wierd, van daar niet veel moeiten toe aan te wenden, om dezelve aan te tasten, hebbende wei- Den eersten July. De Hooge Bevelhebbers komen aan 't Boord by zyn Ed:.

1667. nig Branders in 's Lands Vloote meer overig, waar na zyn Ed: de volgende Brief aan haar Hoog Mog: schreef.

Aan de Heeren Staaten Generaal, den 1 July 1667.

HOOG MOGENDE HEEREN,

Zyn Ed: schryft aan haar Hoog Mog:

WY hebben Uw Hoog Mog: op gisteren geadviseert, dat wy op het eenparig advis van de respective Lieutenants Admiraalen, met 's Landts Vloote buiten de Riviere van London waaren verzeijlt, om van de incovenienten van Brand-schepen te mogen zijn bevrijd. De voorsz. Vloot is zedert verdeelt in drie Esquaders, gelijk Uw Hoog Mog: uit de Lijst van de voorsz. Verdeelingen zullen gelieven af te nemen, ende is den Lieutenant Admiraal van Gent gelast te kruijssen Noordtwaarts aan, om de Zee, zoo veel mogelijk, aldaar te bevrijden, met de Schepen van Oorlog hier nevens genomineert. De Lysten van de Esquaders onder den Vice-Admiraal Eversz. ende den Commandeur vander Zaan, mede uitgezonden om af ende aan te houden, hebben wy Uw Hoog Mog: by den onzen van den 27 der voorledene Maand, overgesonden, zoo dat Uw Ho: Mo: tegenwoordig van de Verdeelinge van de gantsche navale Macht van den Staat gedient zyt.

In gevolge van Uw Hoog Mog: Missive ende Resolutie van den twee-en-twintigsten Juny laastleden, hebben wy ons exacteliik geinformeert, rakende den toestand van de Victuaillie, Water ende Bier, by de Vloot zynde, ende bevinden dat die gene die minst voorzien zijn, noch wel een Maand zullen konnen uithouden, uitgesonderd dat eenige met Water ende Bier een weynig zullen moeten geassisteert werden.

De Vloot leyt tegenwoordig zoodanig verdeeld, dat wy de gantsche Zee van Harwitz, tot voor het Konings-Diep, ende van daar tot aan het Noordt-Voorland, ende Marigat beset hebben, zoodat wy vertrouwen dat niemand in ofte uit de Rivier van London zal konnen komen tegens ons goet vinden: Waar mede eindigende, zullen wy Godt Almachtig bidden Uw Hoog. Mog: Persoonen ende loffelijke Regeeringe meer en meer te willen zegenen. In 't Schip de seven Provincien, den eersten July, 1667. 's morgens ten acht uuren.

Kort

Kort na 't afzenden van deeze Brief liet zyn Ed: den Hooge-Zee-Krygsraad wederom te zamen vergaderen, waar in vier Varensgezellen gevonniſt wierden, om drie maal van de Rheê te vallen, en yder met honderd en vyftig ſlagen gelaarſt te worden. Zyn Ed: beantwoorden de Brief van haar Hoog Mög: van den 22 Juny wegens het onderzoeken van de Levensmiddelen, waar nevens verſogt wierd, dewyl de *Commandeur la Roche* al eenige dagen met zyn onderhorige Schepen uit *Deenemarken* in *Texel* was gekomen, als ook *Anske Fokkes*, en *Bredenode*, dat haar Hoog Mogende geliefde den gemelde *la Roche* op het ſpoedigſte met dezelve Scheepen naar 's Lands Vloot te zenden, om alſoo in ſtaat te zyn van noch een Smaldeel van de Vlagge te konnen zenden, om ſich met de Franſche te vereenigen, en den Vyand alle mogelyke afbreuk te doen. Ook ontfong zyn Ed: een Brief van de Heeren *Eleman* en *Haſſelaar* alle twee Gevolmaehtigde Raaden van Holland, te kennen gevende dat zy op het voordragen van den Heer Raad *Penſionaris* DE WITT, achtien honderd Holſters of Knapſakken, hadden doen maaken, voor de Bezoldelingen, die te Land zouden mogen gebruykt worden, welke zyn Ed: ter zelver tyd beantwoorden. Hier nevens wierd hem deeze onderſtaande Brief van haar Hoog Mogende ter hand geſteldt.

1667.

Zyn Ed: beroept de Hooge Zee Krygsraad waar in vier Varensgeſellen gevonniſt.

De Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden.

EDele, *Geſtrenge*, *Ernſeſte*, *Hooggeleerde*, *Wyſe*, *Voorſichtige Heeren*; Wy hebben ontfangen U lieder Miſſiven van den 20 en 22 deſes, ende daar uyt met zonderlinge aangenaamheyt vernomen, dat het God Almachtig belieft heeft, onder u-lieder directie ende goed beleyt, 's Lands Vloot, ende de Wapenen van den Staat tegens de *Engelſche* op de *Rivier* van *Chattam*, zoo met het verbranden ende veroveren van een goet aantal capitale Schepen van Oorlog, het vernielen van *'t Fort Charneſſe*, als anderſins gelukkig ſucces te verleenen, ende ons wederom met victorie over onze Vyanden te kroonen; ende derhalven niet willen na laaten, u-lieden mits dezen te bedanken voor der zelver reſolutheyt, yver vigilantie, cordaatheyt, ſtantvaſtigheyt, ende goede conduicte, zoo in het in zeylen van de *Riviere* van *London* ende *Chattam*, als in het exploict zelfs gebruykt, daar door onder Godts genadigen zegen, 't voorſz. ſucces ende de Victorie is verkregen,

Haar Hoog Mog: bedanken zyn Ed: voor de Overwinning op Chattam enz.

1667. verſoekende ende begeerende dat u-lieden daar inne gedurende de gantſche expeditie, ten meeſten dienſte van ons algemeene lieve Vaderland, ende tot des te beter ende eerder bevorderinge van een heylzamen, eerlyken, ende verzekerden Vreede willen continueren, ende ſtantvaſtelyk volharden, daar toe Godt Almachtig, zynen verderen genadigen zegen wille verleenen, in wiens heylige beſcherminge wy u-lieden beveelen. In den *Hage* den 28 Juny 1667. Was geparaphreerd *Johan van Rhede*, onder ſtont: *Ter ordonnantie van de hooggemelde Heeren Staaten Generaal*, ende was getekent,

J: SPRONSEN.

2 July. Zyn Ed: beroept de Hooge Land Krygsraad waar in twee Bezoldelingen gevonniſt.

Des anderen daags deed zyn Ed: de Krygsraad der Land-Bevelhebbers beroepen, en in dezelve, twee Bezoldelingen onder de *Compagnie* van *Samuel de la Noye* gevonniſt, om drie maal van de Rhee te vallen en met honderd en vyftig ſlagen gelaarſt te worden, om dat deſelve Landwaards in geloopen en geplunderd hadden.

3 July.

Sondags zynde den derden July, ontfong zyn Ed: een Brief van haar Hoog Mog:, waar in hem den Dank en Bededag bekend wierd gemaakt, die op den ſesden deezer door de Vereenigde Nederlanden, over deeſe groote Overwinninge, gehouden zoude worden. Het welk overwogen zynde gaf zyn Ed: bevel om op den zelfden dach door de geheele Vloot het zelfde te doen, en de Stukken Geſchut by den *Lt. Admiraal de Ruyter* dertien maal, by de andere *Lieutenants Admiraalen* yder elf, de *Vice-Admiraalen* negen, de *Schout by-Nacht* ſeven, en yder *Capitain* vyfmaal te loſſen. Middellerwyl was by zyn Ed: een Scheepje gezonden, aangehaald door den *Capitain Nanning*, waar in twaalf Paarden die den Kyzer tot een vereering aan den Koning van *Engeland* zond, zynde met geen behoorlyke Gelybrieven voorzien, doch zyn Ed: gaf des zelfs Schipper uit een beleeftheyt een krachtige vry Gely-brief, en liet hem zyn Rys vervorderen.

4 July.

Naar dat zyn Ed: den vierden dezer de Krygsraad had doen vergaderen over een Dienaar van 't Gerecht die een Bootsgezel met een Mes gegrieft had, welke gevonniſt wierd, van driemaal kielgehaald, met honderd ſlagen gelaarſt en met een Mes aan de Maſt door de hand geſtoken te werden, overwoog des avonds met den Heer *Lt. Admiraal de Ruyter*, of men

men met de geheele Vloot of een gedeelte van dien, op den Vyand op d'een of d'andere wyze geen vorder Overwinning zoude konnen bekomen, waar op beslooten wierd, een Smaldeel van veertien Oorlog schepen, onder den *Lt. Admiraal van Nes.*, met by voeging van den *Vice-Admiraal Schram* en den Schout-by-Nacht *vander Zaan*, naar *Boston* te zenden, om aldaar een goet gedeelte Krygsknechten, onder den Oversten *Dolman* aan Land te zetten, en naar de gelegentheid dier plaatse, den Vyand op alle mogelyke wyze te benauwen en afbreuk te doen. Des anderen daags ontfong zyn Ed: wederom een Brief van haar Ho: Mo:, van Inhoud, dat Hoog gemelde Heeren, uyt zyn Ed: Briet van den dertigsten Juny verstaan hadden, dat hy met 's Lands Vloot, de *Rivier* wederom afgezakt was; dat de Overwinning op den Vyand behaald, zulk een ontstelteniſſe in *Engeland* had veroorsaakt, dat den Koning met meer ernst als ooit, de Vreede tot *Breda* zogt te bewerken; dat door het verlaaten van de *Rivier*, den Vyand mogelyk weder aangemoedigt konde worden, en alsoo de Vrede handeling verachteren; dat haar Hoog Mog: oordeelden voor de dienst, eer ende achtbaarheyt van deezen Staat, het vertrek uit de *Rivier* stil te houden, en het zelve een schyn te geeven als of het tot grooter onderneeminge gedaan was; en dat voor *Harwitz* seventien of achtien *Engelsche* Schepen lagen vertrouwende, dat zyn Ed: een bequaam Smaldeel nevens eenige Branders derwaards zal schikken, of geschikt hebben, om de Scheepen, aldaar leggende, te vernielen of te veroveren, als ook 's Konings Krygs-Tuyghuis in deselve Plaats te verbranden, en dat by aldien zulks quam te misslukken hy de meer genoemde *Rivier* van *London* wederom geliefden in ende op te zylen, tot voor *'s Gravezand*, ofte ook wel zoo veel hoger als 't mogelyk was, latende echter alles aan zyn Ed: goet beleid; al het welk in overweginge genomen zynde, goet gekeurd wierd, dat aanstonds door het wayen van de Witte Vlagge, alle de Hooge-Bevelhebbers aan zyn Boord, souden worden gezeynd, om tot uytvoeringe van haar Hoog Mog: goede meeninge Ankers te ligten en vervolgens de *Rivier* van *London* wederom op te zylen, het welk zyn Ed: insgelyks door

1667.

5 July.

1667. door een Brief, aan haar Hoog gemelde Heeren bekend maakten. Noch ontfong zyn Ed: ter selver tyd een Brief van haar Hoog Mog: waar dat het volgende uittreksel ingeslooten was.

Extract uyt het Register der Resolutien van de Hoog Mog: Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, Maart den 28 Juny. 1667.

„OP't gepresenteerde by Heeren *Meerman* ende andere hare „Hoog Mog: Gedeputeerden tot de secrete Zee-saken, „ter vergaderinge gedaan, is naar deliberatie goet gevonden „ende verstaan, eerstelyk dat de Heeren hare Hoog Mog: Gede„puteerden ende Gevolmachtigden op 's Lands Vloot by Missive „bedankt sullen werden, voor der selver resolutheyt, yver, „vigilantie, cordaatheyt, standvastigheyt ende goede conduite, soo in het exploict selfs gebruykt, daar door onder Godts „genadigen zegen, 't gelukkig succes aan de Wapenen van den „Staat, ende victorie op de *Engelsche* is verkregen: Ten anderen „dat ook geschreven sal worden aan den *Lt. Admiraal de Ruyter* „als Generaal van de Vloot, ende den *Lt. Admiraal van Gent*, „gecommandeerd ende geëmployeert zynde als Cheff van de „gedetascheerde Schepen van deselve Vloot, dat haar Hoog „Mog: wel laaten gevallen, de sonderlinge couragie yver ende „vigelantie, die zy respectivelyk in het bevorderen van de execu„tie van de ordres, ten fine voorsz. gegeven, hebben betoont, „ende dat haar Hoog Mog: willen verwachten, datse daarinne „verstandelyk sullen continueren: Ten derden, dat aan den „*Capitain Brakel*, ende des zelfs Bootsgesellen boven het geno„men Schip verleent sal worden, gelyk hun verleent wert „mits desen, een somme van twaalf duysent guldens, ende „aan hem in 't particulier een goude ketting met een Medaille „te samen ter waarde van twaalf honderd guldens, die den „Commis *Spronsen* gelast wert te doen maaken, ende dat ge„schreven sal werden aan 't Collegie ter Admiralitey tot *Rotter„dam*, datse den voornoemden *Capitain Brakel* willen houden „voor ten hoogsten gerecommandeerd, om over een van de twee

„ twee binnen Gaats leggende klocke Oorlog-schepen als *Capi-* 1667.
„ *tain* gestelt te werden. Ten vierden, nademaal verscheidene
„ Schepen van de voorsz. Vloot al bereyts niet soo wel van Vict-
„ uaille, Bier, Water ende Brandhout zyn voorsien, als zy van
„ nooden hebben, om een reys, die van eenige tyd soude mogen
„ zyn, te konnen uytharden, daar door d'executie van een goet
„ desseyn kan werden verhinderd, dat derhalven aan alle *Colle-*
„ *gien* ter *Admiraliteit* geschreven sal werden, dat by die ordre mo-
„ werden gestelt, dat hare Schepen by provisie ten minsten van
„ genoegsaam Bier, Water ende Brandthoud verder mogen wer-
„ den voorsien, ende specialyk aan de *Collegien* in *Zeeland*, het
„ *Noorderquartier*, ende in *Vriesland*, daar en boven om ten spoe-
„ digsten in Zee te brengen 't geen aan de Equipagie, by reso-
„ lutie van haar Hoog Mog: van den 24. December 1666. gede-
„ creteert, noch soude mogen komen te mancqueren, ook par-
„ ticulierlyk ende voor al de deficierende Branders, zynde 't mee-
„ rendeel van de andere Branders in het jongste exploict loffelyk
„ besteed; Sullende hier van extract gesonden werden aan de
„ gemede Heeren haar Hoog Mog: Gedeputeerden ende Ge-
„ volmachtigden op 's Landts Vlote, tot der selver narich-
„ tinge. Was gepraraphreert *Johan van Rheede*, onderstont, *Ac-*
„ *cordeert met 't voorsz. Register*, ende was geteekent,

J: SPRONSEN.

Dit gelesen zynde, sond zyn Ed: met ingenome berigt van den Heer *Lt. Admiraal de Ruyter*, bevel aan den *Vice Admiraal Cornelis Evertsz.*, van sich met zyn onderhebbende Schepen op het spoedigste onder de Vlagge te vervoegen; als ook aan den *Vice-Admiraal Enno Doedesz. Star*, van met zyn onderhorige Schepen sich aanstonds sonder vertoeven, tusschen *Harwitz* en *'s Konings-Diep* te zylen, op kondschap ende tot afbreuk van den Vyand, en by aldien hy door starker Magt aangerand wierd, door 't *Konings-Diep*, de *Rivier* van *London* op, na 's Lands Vloote te wyken, alwaar zyn Ed: beslooten had, weder te verzylen; dat de *Capitainen Gotskens*, *Pieter Claasz. Wijnbergen*, en *Joost Michielsz.* vier of vyf mylen in 't Oosten van 's Lands Vloot zoude kruysen, tot nader bevel; en dat de *Capitain Jacob Pietersz. Swart*,

Zyn Ed: ontbied de Vice-Admiraal Evertz by de Vlagge.

1667. *Swart*, naar het *Noord-Voorland* moest zylen, om een Brief aan de gemelde *Vice-Admiraal Star* te behandigen, en uit de selve zien te verstaan, waar hy de *Vice-Admiraal Evertsz.* soude aan treffen, om hem het gemelde schriftelyk bevel over te geven.

6 July. Zyn Ed: doet de Ankers lichten en zylt wederom met de Vloot naar 's Konings-Diep.

's Maandags, zynde den 6sden July, deed zyn Ed: des morgens Anker ligten, zylende met een Oost-Noord-Ooste wind, over de Middel-gronden naar 's *Konings-Diep*, sterk zynde dertig Oorlog-schepen, en quam des na middags een weynig boven het *Fort Charnsse* ten Anker, alwaar hy des avonds omtrent ten vyf uuren de Hooge Krygsraad wederom aan Boord Zynde, waar in overwogen wierd, hoe hoog men met 's Lands Vlote, de *Rivier* zoude konnen op zylen, waar op beslooten wierd, eenige naaukeurige onderzoek van de gronden ende dieptens in de *Rivier* de *Teems* te doen. Werdende daar toe benoemd Schipper *Theunis Willemsz.* van *Rotterdam*, die de *Rivier* verscheidemalen opgezeyld, en noch onlangs het Lichaam van *Berkely* naar *London* overgevoerd had, welke ter dier tyd al byzonderlyk was belast, door den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT, van op de diepten en gronden der meer gemelde *Rivier*, agt te slaan, nevens eenen *Kyzer* een Boeyer-Schipper van *Dordregt*, welke berigten, dat de *Rivier*, voor die swaare Schepen van Oorlog, niet hoger vaarbaar was, als omtrent de *Kalk-Ovens*, staande en gelegen digt boven *Gravesand*, vermits de menigvuldige Zanden en Ondieptens die daar omtrent bevonden wierden. Zoo dat de Krygsraad besloot, den *Lt. Admiraal Bankert*, den *Vice-Admiraal Sweers*, en den Schout-by-Nagt *Vluch*, met een Smaldeel van sestien Schepen de *Rivier* naar *Gravesand* op te zylen, en wanneer zy geen Vyandlyke Schepen aan troffen, omtrent de *Kalk-Ovens* te verblyven, en in gevalle in de *Hope*, ofte boven *'s Gravesand* eenige groote Schepen van den Vyand gevonden wierden, dezelve te vervolgen, en de Kasteelen van *'s Gravesand*, was het doenlyk, verby te zylen, om de voorschreve Scheepen te vermeesteren of te vernielen; doch de *Rivier* niet hooger op te zylen als omtrent de gemelde *Kalk-Ovens*. Ter zelver tyd wierd ook by de gemelde Krygsraad goet gevonden de onderstaande Brief aan haar Hoog Mog: te schryven.

Aan

Aan de Heeren Staaten Generaal, den 6 *July* 1667. 1667.

HOOG MOG: HEEREN,

MYn Heeren; *Gisteren hebben de Heeren U Hoog Mog: hier aan weſende Gedeputeerden ende Gevolmachtigden aan den Krygsraad in 's Lands Vloot gecommuniceert der ſelver Miſſive van den derden dezer loopende Maand, ende of die doen daar op wel zonder eenige hæſitatie gereſolveert hebben Anker te lichten, ende weder op te zeylen tot binnen de* Rivier *van* London, *zoo hebben zy ſedert hare gedachten daar over nader laten gaan, en geconſidereert dat den Vyand met ſes en twintig Schepen van Oorlog in 't Canaal ende noch met een ander Eſquader, om de Noord zieh onthoud, die buyten twyffel met malkander ſullen trachten te conjungeren en 's Landts Vlote komen beſoeken, vinden ſy zig verplicht, aan Uw Hoog Mo: onderdaniglijk te remonſtreren, dat ſy met deſelve Vlote niet geheel de Riviere konnen opzeylen, maar nootſakelijk een Eſquadre buyten deſelve op d'af en aanvarende Schepen moeten laten kruiſſen, ende het ooge op den Vyandt houden, 't welck nochtans in ſulken grooten getal uyt deſelve Vlote niet kan geſchieden; dat deſelve tegens de voorſz Vyands* Macht *beſtant ſoude weſen, ende diermaten genootſaakt werdende op 't gros te retireren, door de* Middelgronden *ende droogten, daar den Vyandt beter bekend is, ſouden ſy pericul loopen van deſelve een afront te lijden, 't welk den Krijgsraadt in alle manieren, volgens haren plicht, ſoekt voor te komen; ende zijn daaromme, onder reverentie, van ſentiment, dat ſy van buiten de Reviere beſettende, ende 's Landts Vlote by malkandere houdende, daer mede aan Uw Ho:* Mo: *den ſekerſten dienſt, ende immers ſoo veel ondienſt aan den Vyandt in bekommeren van der ſelver commercie ſullen konnen toebrengen: Doch ſoo Uw Ho: Mogende by den inhoudt van de voorſz* Miſſive *gelieven te perſiſteren, ſal het naar 't oordeel van den gemelten Krijsraadt ten alderhoogſten noodig zijn, dat tot 's Landts Vlote noch werde gevoegt, ſoo uit Texel als andere Zee-gaten der Vereenigde Nederlanden, d'Oorlog-ſchepen ende Branders, ſoo wel Franſche als Nederlantſche. die albereyts aldaar gereet leggen, of noch ſouden konnen werden verveerdigt, om met aſſiſtentie van deſelve haer dan ſoo wel van buyten als van binnen tegens den Vyandt in poſtuer te konnen houden, ende hare aankomſte ende attacques af te wachten, ende daar tegens be-*

1667. *hoorlijke reſiſtentie doen : Waar mede eindigende, ſullen wy Godt Almachtig bidden Uw Ho: Mo: loffelijke Regeeringe ende der ſelver Perſoonen meer en meer te willen zegenen.. In't Schip de ſeven Provincien, zeylende voor 't Konings-Diep naar de Riviere van Londen, den wint N. O. ten Ooſten, den 6 July 1667.*

Zyn Ed: krygt een Spaans Capitain aan boord.

Omtrent een uur na 't ondergaan der Zonne, is aan 't boord van den Heer CORNELIS DE WITT gekomen een *Capitain* des Conings van *Spanjen*, met naame *Abraham Faas*, voerende een Fregat van *Ooſtende*, welke verklaarde, dat in twee Vlaamſche Boeyers, drie Suyen, een Fregat en twee Convoyers, zynde alle Vlaamſche Schepen, vyf honderd twee en ſeſtig bezoldelingen had, tot invulling der Engelſche *Regimenten*, ten dienſt van den Koning van *Spagnien* in *Engeland* geworven, verzoekende dat hy met de zelve onverhinderd naar *Ooſtenden* mogt zylen, waar op beraadſlaagd zynde, wierd hem dit verzoek toegeſtaan. Hy verklaarde vorder, dat hy omtrent agt dagen geleden, tot *London*, vyftien Brandſchepen had gezien, die alle gereedt waaren, maar niet bekend was, werwaarts zy haar ſtreeke zoude naar toezetten; dat voor zyn aankomen tot *Walleis* den negen-en-twinſten der voorlede Maand agt of tien groote Schepen gezonken waren, zynde daar onder de Vogel Phenix, en het *Huys te Swieten*, twee Schepen, voordeeſe van de Bewinthebbers der Nederlandſche Ooſtindiſche Maatſchappy genomen, het welk de *Engelſche* gedaan hadden, om aan de Schepen van 's Lands Vlote, de doorvaart onder vryen toegang van de *Rivier* te verhinderen.

7 July. Zyn Ed: vertrekt met de Vloot naar 's Gravesand.

Den volgende Morgen met het ryzen der Zonne, lichte de *Lt. Admiraal Bankert* met zyn onderhorige Schepen Anker, en zylde met een Noord-Ooſte wind de *Rivier* op, tot voor *Graveſandt*, welke gevolgt wierd door de Heer CORNELIS DE WITT, met het grootſt gedeelte der Vloote, komende alle door den voorſcheve Noord-Ooſte wind, in weynigtyds voor de gemelde plaats, alwaar de voornoemden *Lt. Admiraal*, een gootelingſchoot van daar, zyn Anker in de grond wierp.

Zyn Ed: vaart met de Ruyter aan 't boord van Bankert.

Zyn Ed: gebood aanſtonds, van zich, nevens de Heer *Lt. Admiraal de Ruyter* met een *Sloep* te doen roeyen, aan 't boord van den

Heer

Heer Bankert, om te zaamen 't overwegen, of men de *Rivier* hoger zoude opzylen. Middelerwyl zyn aan 't zelve boord by zyn Ed: gekomen den Heer *Bernardo de Salinas*, door de *Marquies Caſtel Rodrigo* in *Engeland* gezonden, om de Werving, hier boven gemeld, te bevorderen, zynde vergeſelſchapt met de *Marquies de Flamarin*, en den Heer *Nicolaas Taffé*, Zoon van den Heer Graaf van *Cralingfort*, dewelke zyn Ed: als Gevolmagtigde van haer Hoog Mog: met veel Hoffelykheid bedankten, voor het vry gely der benden, den dag te vooren aan de *Capitain Faas* vergund, by welke gelegentheid zyn Ed: naauwkeurig by de gemelde Heeren onderzogt, of het geen de *Capitain Faas* daags, te vooren, wegens het zinken der Scheepen, omtrent *Weillas*, gezegt had waaragtig was, het geen zy alle beveſtigden, daar nog by voegende, dat op *Graveſand*, een Bolwerk was geplant, met vyftig ſtukken geſchut; dat de vaart omtrent *Weillas*, door het ſinken der voorſchreve Schepen, zo was geſtopt, dat men met geen Fregat, gaande maar agt of negen voeten diep, daar door konde komen, dan met het uytbrengen van Werpankers. Al het welke overwoge zynde, beſloot zyn Ed: met de Vloot wederom uyt de engte van de *River* af te ſakken, en omtrent de *Boey* of *Noordt*, ende voor *Quinenburg* te Ankeren, door dien hy met hoger op te zylen, geen dienſt aan den Staat konde doen, maar dat in tegendeel het Volk en Schepen, door het Geſchut, ſtaande op het voorſchreve Bolwerk, veel ſchade zouden konnen lyden. Waar na zyn Ed: den Heer afgezondene, nevens de andere Heeren, ter Middagmaal nodigden, om hen vorder af te vragen naar de geſteltheid der menſchen in *Engeland*, welk zy zeyden zeer verſlagen te zyn, en voor al binnen *London*, door welke reeden de Coning zich genootzaakt vond, van het *Parlement* op het ſpoedigſt te doen vergaderen; en na hunne afſcheid genomen hebbende, maakten zyn Ed: den 8 dezer, aen de Heeren algemeene Staaten, door een Brief bekend, dat de ſeſtien of achtien Schepen voor *Harwits*, welke hy meende, volgens berigt, dat het groote Oorlogſcheepen waaren, bevonden had, niet anders als Koolhaalders te zyn, en by gevolge van geen waarde om over dezelve veel werk te maaken. Ook wierd bevel gegeven, van de Vloot wel te verdeelen, om

1667.

Don Berdonardo de Salinas, den Marquies Flamarin en de Heer Taffe begroeten de Heer de Witt.

Zyn Ed: beſluyt van de Rivier wederom af te zakken.

8 July.

1667. de *Rivier* vorder bezet te houden, ten welke einde den *Vice-Admiraal Cornelis Evertz* van zyn Edelheid gelast wierd, om zich met alle de Bevelhebbers, die zedert den vyfentwintigsten Juny onder zyn gezag waaren gestelt, by het smaldeel van de *Vice-Admiraal Star*, tusschen *Harwits* en *'s Coningsdiep* te Zylen, en dat hy ten overstaan van den gemelde *Vice-Admiraal*, 's Lands Schepen zodanig moeste verdeelen, dat den Vyand daar op het meeste beschadigt konde worden, ende verhinderd de *Rivier* in 't op en af Zylen te gebruyke : zendende boven dien, ook drie of vier Schepen ter halver Zee, om aldaar by beurten eenige dagen te kruysſen, waar door *Capitain Gotskens* aldaar met drie Schepen naar toe gezonden was. Hier nevens stelden men de volgende bevelen in 't werk : van het groot smaldeel, wierden de Schepen enkel langs de *Rivier* verspreid, en al de ligte Fregatten en Galjoots in 't Westen, om boven 's Lands Vlote te leggen : De *Lt. Admiraalen Bankert* en *Aylua*, moesten zich, met hunne onderhorige Schepen, in 't Westen, boven het groote smaldeel onthouden; het gemelde groot smaldeel onder den *Lt. Admiraal de Ruyter* en *van Nes*, in het midden, laatende de Bevelhebbers der Boots en Galjoots de wacht houden, op de Vyandlyke Schepen, die daar omtrent zoude mogen komen : den *Lt. Admiraal Meppel*, zoude op gelyke wyze, met zyn onder hebbende Schepen om d'Oost, of beneden het groot smaldeel, op het verste een groot half Myl, wel van den anderen verspryd, met de Boots, en Galjoots, ot Sloepen insgelyks de wacht houden : en om dat de Boots tot meerder versterking zoude dienen, wierd op yder van de zelve twee stukken Geschut gelegt. Ondertusschen quam den Heer Graaf van *Hoorn* by zyn Ed: met acht *Compagnien* Land bezoldelingen, hebbende by zich drie Fluyt Schepen, geladen met drie hondert Oxhoofden water, en eenige andere behoeftens, dewyl het in de Vloot ten uyterste aan drank ontbrak. Des anderendaags ontfong zyn Ed: een Brief, van haar Ed: Groot Mog: Heeren Staaten van Holland en West-Vriesland, als ook twee van de Heeren Burgermeesteren ende Regeerders der Stad *Dordrecht*, alle van de volgende inhoudt.

De Graaf van Hoorn komt met 8 Compagnien Land bezoldelingen in de Vloot.

9 July. Zyn Ed: wort van haar Ed: Groot Mog: bedankt wegens de groote overwinning.

Ede-

1667.

Edele, Entfeſte, Wijſe, Voorſientge, ſeer Diſcrete Heere,

„ WY hebben met ſonderling genoegen vernomen, de goede voorſichtige conduicte, by Uw Ed: gebruykt, tot aanleydinge ende executie „ van 't bewuſte fameus Exploict, op de Riviere van Londen ende Rocheſter, by den grooten God ſoo genadelick gezegend, tot eere ende luyſter „ van deſen Staat, ende derhalven goet gevonden, het ſelve mits deſen aan „ Uw Ed: te betuygen; verſoekende ende geenſins twijffelende, ofte daar „ in ſal by Uw Ed: met gelijken yver ende couragie werden gecontinueert: „ Ende daar op goet gevonden dat door de Heeren onſe Gecommitteerde „ Raden ſal werden gedaan maken een Gouden Kop, ofte ander ſtuk werks, „ daar op het voorſz Exploict ende de verkregen Victorie, ten beſten uytgebeelt, ſal weſen, niet tot eenige recompenſe, maar alleen tot een gedenkteeken in Uw Edelheyts familie ende voorder poſteriteit van deſelve. „ achtervolgende onſe Reſolutie copijelyk hier nevens gaende; geenſins „ twyffelende of 't ſal Uw Ed: aangenaam weſen, ende onderdes, *Edele*, „ *Voorſienige*, *ſeer Diſcrete Heere*, bevelen wy Uw Ed: in de beſcherminge Godes. Geſchreven in den Hage den tweeden July 1667. onderſtont „ *Uw Ed: goede Vrienden De Staten van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt.* Lager „ ſtont *Ter ordonnantie van deſelve*, ende was geteekent *Herbt. van Beaumont.*

Extract uyt de Reſolutie van de Heeren Staten van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt, in haer Ed: Gro: Mo: vergaderinge genomen op Saturdag den 2 July 1667.

Reſolutie van haar Ed: Groot Mog: om zyn Ed: nevens de Heeren de Ruiteren van Gent met een Goude Kop te beſchenken.

„ OP 't geene de Heeren Gecommitteerden Raden aan haar Ed: Groot Mo: „ voorgedragen hebben, is naar voorgaande deliberatie goet gevonden ende verſtaan, dat van weegen haar Ed: Groot Mog: by een Miſſive van dankſegginge ende betuyginge van ſingulier genoegen, *Mutatis mutandis* als op den 28 der voorleedene Maand by haar Hoog „ Mog: is gedaan, aan den Heere Burgermeeſter DE WITT, tegenwoordig Gedeputeerde ende Gevolmagtigde van haar Hoog Mog: op 's Lands „ Vloote, mitsgaders aan den Lt. Admiraal *de Ruyter*, als Generaal der „ zelver Vloote, ende nog aan den Lt. Admiraal *van Gent*, als onder „ de ſuperintendentie van haar Hoog Mog: Gedeputeerden ende Gevolmagtigden voornoemd, en Cheff, gecommandeert hebbende het gros „ van Fregatten, Branders ende ander kleyn Vaartuyg, op den 21, 22, „ ende 23 der voorleedene Maand, het bekend ende fameus Exploict op „ de Reviere van Londen, ende op die van Rocheſter uytgevoerd hebbende, bekent gemaakt zal worden, de ſinguliere ſatisfactie, die haar „ Ed: Groot Mog: geſchept hebben, in haaren yver, couragie, ende „ voorzigtig beleyt, in, ende omtrent d'executie van het voorſz. Exploict allent-

1667. „allenthalven betoond ende bygebragt : Ende dat voorts aan yder van „dezelve uyt den naame ende van weegen haar Ed: Groot Mog: zal „werden vereerd een Goude Kop of ander ſtuk werks, daar op het voorſz „Exploict, ende de verkreegen Victorie ten beſten uytgebeelt zy, niet „tot eenige recompenſe, maar alleenlyk tot een gedenk-teeken in haare „familie ende voorder poſteriteit, ende zulks te zaamen ter waardye van „duyzent ponden Vlaams, of daar omtrent : Daar toe de Heeren Ge„committeerde Raaden, mits deezen verzogt ende gelaſt werden, de ver„eyſchte ordre te ſtellen. Onder ſtont *Accordeert met de voorſz. Reſolutie*, „ende was geteekent *Herb. van Beaumont.*

Waar op beraadſlaagd zynde, is goet gevonden haar Ed: Groot Mogende by antwoord te laten toekomen de hier naarvolgende brief.

Aan de Heeren Staten van Holland ende Weſt-Vrieſland, den 9 July 1667.

EDELE GROOT MOGENDE HEEREN,

Antwoord van zyn Ed: aan haar Ed: Groot Mog:

MYn Heeren, *My is wel ter handen gekomen Uwe Ed: Groot Mogende Miſſive, ende bygevoegde Reſolutie, beyde van den tweeden deezer loopende Maand : Ende vinde ik my zonderlinge verpligt, Uw Ed: Groot Mogende by deezen van herten te bedanken over de civile expreſſien, zelfs tot dankſegginge over het gepaſſeerde op de Reviere van Londen ende Chattam, op den 21, 22, 23 Juny reſpective uitgewerkt, ende in ons byweeſen door eenige Schepen van 's Lands Vloote verricht : Ende dewyle het Godt Almagtig gelieft heeft, onder onze directie, de regtveerdige Wapenen van den Staat zoo merkelyk te zegenen; zoo vinde ik my verpligt Uw Ed: Groot Mogende by deezen ſerieuſelyk te verklaren, dat d'actien op de voorſz. dagen voorgevallen, my principalyk hebben verheugd, om dat ik daar door occaſie gehad ende gevonden hebbe, iets te konnen verrigten, dat Uw Ed: Groot Mogende contentement ende ſatisfactie gegeven heeft, aan dewelke ik, als een natuurlyk ende gebooren ſubject ende onderdaan, alles ſchuldig ben, behalven dat ik in myn particulier van de gunſte ende goede genegentheit van Uw Ed: Groot Mogende zoo merkelyke preuven genooten hebbe, ende door verſcheide beneficien verſekert ben : zoo dat ik niet anders als met onderdanig reſpect ende ſchuldige dankbaarheit kan ontfangen, de byzondere eere ende teekenen*

van

van eſtime, die Uw Ed: Groot Mogende door het preſent van een 1667.
GOUDEN KOP *aan my, ende myne familie goedertierentlijk voor alle de Werelt gelieft hebben te betuigen : alhoewel by my niets is gedaan, dan 't geene daar toe ik door myne geboorte, als een gehoorſaam onderdaan, ende in gevolge van myne Commiſſie, by ſolemneelen eede was verbonden ende geobligeert : Uw Ed: Groot Mogende gelieven haar verſekert te houden, dat ik naar mijne geringe capiciteit nimmermeer zal nalaten t'achtervolgen ende na te komen, alle 't gene ik ſal weten te zijn van de intentie van Uw Ed: Groot Mogende, ende by deſe occaſie met alle vlijt ende neerſtigheit ſal tragten te bevorderen, dat door de macht ende Vloote van den Staat, by vervolg, den Vyand eenige merkelijken afbreuk, tot voortſettinge van de Vredehandelinge, ende tot contentement van Uw Ed: Groot Mogende toegebragt moge werden : Ondertuſſchen God Almachtig biddende, dat hy Uw Ed: Groot Mogende Perſoonen ende loffelijke Regeeringe genadelijk meer ende meer gelieve te aſſiſteeren. In 's Lands Schip de ſeeven Provintien, den 9 July 1667.*

Edelen, Erntfeſten, Wyzen; Voorzienigen, zeer Diſcreten Heere;

Zyn Ed: wert insgelyks wegens de Stad van Dordregt bedankt.

WY hebben zedert het uitloopen van 's Lands Vloote, verſcheide Miſſiven van Uw Ed: ontfangen, houdende advertentie van het geene ſucceſſivelijk was voorgevallen, ende gelijk wy konnen verklaren, dat deſelve ons al te ſamen ſeer aangenaam zijn geweeſt, als waar uit wy t'elkens hebben konnen beſpeuren uwe Ed: welſtant ende geſontheit, die ons ſonderlinge ter herten gaat, ſoo zijn wy ook voor al verbonden, om onſe erkentenis aan Uw Ed: te betuigen, voor deſſelfs laatſte advyſen, die ons de heerlijke Victorie, op den Vyand bevochten, hebben mede gebragt. Wy conſidereeren die avantagie van ſoo groote gewigte, dat men daar van nauwelijks alle de voordeelen kan begrijpen, dewijle deſelve haar veellicht, by vervolg van tijd, nog meer ende meer zullen op doen, ende wy beſpeuren in de actie ſelver zoe veel eer ende glorie, als ooit of ooit by de Zeemacht van deeſen Staat is behaalt : want behalven dat het buiten alle exempel is, ſoo diep in Vyandlijke Landen op te varen, om hoſtiliteit te plegen, ſoo vind men hier ook, als in een kort begrip te ſamen, de beſte conduicte,

1667. *prompste executie, ende mannelijkste dapperheidt die zig ergens heeft vertoond, dewijle in weinig uuren tijds, de ongemakken van de Revieren, ende de Vyanden te Water ende te Lande hebben moeten werden gesurmonteert, ende dat in een distrikt, dat altijd voor het Volkrijkste in Engeland is gereputeert geworden, ende dat door d'eerste aankomste van's Lands Vloote, ontwijffelijk al in alarm gebracht sal zijn geweest. Wy erkennen in dit groote werk de magtige hand Gods, ende konnen oogenschijnlijk zien, dat door desselfs genadige directie, alle toevallen van wind ende weer, naar wensch hebben gediend, invoegen dat wy aan dien goedertierenen Schepper eeuwige dankbaarheit schuldig zijn; maar dewijle zijne Goddelijke Majesteit door middelen gelieft te werken, zoo weten wy ook wat ons debvoir is, omtrent die geene die het beleit van dit Exploict hebben gehad, ende nademaal Uu Ed: ontwijffelijk onder deselve het eerste ende principaalste Instrument is geweest, dat de andere ressorten heeft doen ageeren, soo vinden wy ons ook voornamentlijk verplicht, om uw Ed: met deze gesignaleerde overwinninge te feliciteeren, ende te betuigen, dat wy aan deze heerlijke effecten van uw Edelheits standvastigheit ende couragieuse conduicten boven andere goede Patriotten, zoo veel te meer deel nemen, als wy nader aan uw Ed: zijn geschakelt, niet alleen door den band die mede-leden van een Collegie verbind, maar ook door de eere die wy genieten, van uw Ed: voor deesen tijd het Borgermeesterschap te zien bekleeden, ende daar inne als d'eerste in rang zijnde, tot een algemeen genoegen van de Regenten ende Borgerye de voornaamste influentie in de Regeering te geven; alle het welke ons ook te kragtiger zal opwekken, omme nevens de voorbiddinge voor de verdere prosperiteit van de Wapenen van dezen Staat, zijne Goddelijke Majesteit mede byzonderlijk te smeeken, voor de behoudenisse ende gezontheit van uwe Edelheits persoon, ten einde dezelve tot ons zoo glorieus te rugge mag komen, ende met zoo veel teekenen van respect ende liefde ontfangen werden, als ooit een Borgermeester van het oude Romen in zijn heerlijkste Triumphe is wedervaaren; waar naar van herten wenschen ende verlangen die geene, die zijn,* Edelen, Erntfesten, Wysen, Voorsienigen Heer, *onder stont* Uw Edelheits dienstwillige Mede-broeders, *nog lager stont* Borgermeester ende Regeerders der Stad Dordregt, Ter ordonnantie van deselve, *ende was onderteekent* N. Vivien. *Dordregt den* 30 *July* 1667.

Ede-

1667.

Edelen, Erntfesten, Wyzen, Voorsienigen Heer,

Word wederom in nyn afzyn tot Burgermeester verkozen.

DEn dag tot het verkiezen van onzen Borgermeester van de Gemeente, op eergisteren beraamd wezende, zoo hebben wy omme verscheide goede respecten, ende omme den dienst van deze Staat te bevorderen, uwe Ed: wederom met eenparige stemmen, tot onzen Borgermeester voor dit begonnen teelt ingekoren, ende dienvolgende ons verpligt gevonden, uwe Ed: daar van de vereischte kennisse toe te laten komen, mitsgaders ook met deselve chargie te feliciteeren: Ende alhoewel het ordinaris gebruik van deze Stadt mede brengt, dat iemant geduurende desselfs absentie, tot de voorsz. dignitèit gekoren werdende, tegelijk, nevens d'advertentie van dien versocht werd, zich ten spoedigsten herwaarts te transporteeren, ende de voorsz. bedieninge in persoon waar te neemen, zoo zullen wy ons echter voor als nog dispenseeren, om zoodanigen versoek te doen, ten opzigte van de importante Commissie, die uwe Ed: by desen Staat is gedefereert, ende zulks ons particulier interest, aan den dienst van ons lieve Vaderland postponeeren, te meer om dat wy albereits zulke heerlijke effecten van uw Ed: voorzigtige ende couragieuse conduite hebben gezien: Wy zullen dan voor het tegenwoordige God Almagtig bidden uw Ed: in voorspoedige gezontheit te willen conserveeren, ende dat zijne Goddelijke Majesteit de verdere desseinen, die noch ondernomen zouden mogen werden, mede zoodanig gelieve te zeegenen, dat den Koning van Engelant, daar door, tot een spoedige Vrede gedisponeert mooge werden, ende wy in de voorsz. successen een goet ende kragtig guarand van de observantie van dien mogen vinden: Ende hier mede afbrekende blijven wy, Edelen, Erntfesten, Wysen, Voorsienigen Heer, *onder stond* Uwe Edelheyts dienstwillige Mede-broeders, *lager stond* Borgermeester ende Regeerders der Stad Dordregt, *nog laeger* Ter ordonnantie van deselve. J. Berk. *Dordrecht den vierden July* 1667.

Ten zelven daage zond zyn Ed: aan zyn Broeder, de Raad *Pensionaris*, een nette afteekening van de gesteltheid des *Conings-Diep*, daar nevens Schryvende dat by de Heer de *Ruiter*, de Havenen van *Portsmuiden* en *Plymuiden*, gantsch onwinnelyk geoordeeld wierden, dog dat men van gedagten was, van wel

1667. eenige kleine Stedekens en Plaatzen, in 't *Canaal* geleegen, te konnen vermeesteren en plonderen: en dat men ook wel verscheide Dorpen, op de *Revier*, konde verbranden, en aldaar goede buyt uythaalen, dog dat het zelve ondienstig was geagt, door de berigting die hy had, dat door zyn beleeftheid, de gemeente zeer tot den Staat der Vereenigde Nederlanden geneegen, en ongunstig tegens den Coning geworden was, als ook dat zyn Ed: met den *Lt. Admiraal de Ruyter*, verscheide malen, wegens eenige onderneemingen op de Stadt *Edenburg* te doen, gesprooken had, maar dat den gemelden Heer *de Ruiter*, het zelve voor een belaggelyke zaak en een dwaasheid agte. enz. Zyn Ed: ontbood dien selven morgen de hooge Bevelhebbers van het Landvolk by hem, en besloot met kennis van de genoemden Heer *Lt. Admiraal de Ruyter*, dewyl zy nu zoo wel van Land Krygsvolk voorsien waren, van den Oversten *Dolman*, met duysend bezoldelingen aan *Languardfort*, leggende aan de *Baye* van *Harwits*, te zenden, om het voorschreeve *Fort* te vermeesteren, nevens den Schout-by-Nagt *David Vlug*, en de *Capitainen Swart* en *Lus*, met vier-honderd Matroosen en alle nodige Krygs-behoeftens, tot welk een einde de noodige Boots en *Sloepen* by den anderen gehaald wierden, om het Krygsvolk des anderendaags aan Land te zetten, op welk een dag, zyn Ed: Anker deed ligten, en zylden met het grootste gedeelte der Vloot, van voor *Quinenburg* naar *Harwits*, en belasten den *Vice Admiraal Cornelis Everts*, als *Commandeur*, met elf Oorlogscheepen, een Berigt-Jagt, en twee Branders, met het wassend water te vertrekken, om zig binnen 't Gat van *Basal* te laten vinden, leggende even buyten Schoots van *Harwits*, aldaar zoo lang te vertoeven tot dat de Besoldelingen en Matroosen met hunne Bevelhebbers geland zouden zyn, en als dan het voornoemde *Fort*, op het gevoeligst te beschieten. Dog den 11 July was de wind hen tegen; en draaide heel naar het Noord-West, het geen zyn Ed: deed besluiten; om met d'Ebbe naar *Olphordnes* te wenden, en alzo met de Vloote weder langs de Engelsche Wal van *Harwits* te keeren, gevende bevel aan den *Vice Admiraal Star*, dat hy gedurende deze togt, met zyn onderhoorige Schepen voor 's *Conings-*

Zyn Ed: besluit om het Fort Langward te vermeesteren.

10 July. Zyld met de Vloot van voor Quinenburg naar Harwits.

Krygt de wind tegen. 11 July.

Diep

Diep zou de kruyssen. 's Namiddags omtrent de hoogte van *Olphordnes* gekomen zynde, liep de wind Zuyd-West, en dienvolgende gantsch tegen, om tusschen de Zanden door te komen, zoo dat men genoodsaakt was, aldaar Anker uyt te werpen, wanneer zyn Ed: de hooge Bevelhebbers en *Capitainen* aan zyn boord Zeynde, om de nodige beveelen, die men den voorigen dag beslooten had, te geven, tot het vernielen van het *Fort Harwits*. Met het aanbreeken van den volgenden dag, was de wind Noordlyk, en de Vloot onder zyl zynde, naderde ten ses uuren tot binnen de Vuurboet, by *Olphordnes*, en zylde zoo naar aan 't *Fort Harwits* als 't mogelyk was. Het Smaldeel van den *Vice Admiraal Everts*, wierd in tweên verdeeld, en de Schout-by-Nagt *van Nes* bevoolen, om met ses Schepen tot voor het gemelde *Fort* binnen te zylen, en het zelve met zyn onderhoorige Schepen, op het kragtigst van die kant te beschieten, werdende kort gevolgd van alle de Land en Zee Bezoldelingen, in Boots *Sloupen* en Galjoots gezeeten, welke aan Land geset zynde, in goede geschiktheid voort trokken. Zyn Ed: siende dat *Evertz* zoo verre van de Wal bleef leggen, en dat de Schepen onder *van Nes* 't voorschreve Gat niet in zylden, besloot om zich met den *Lt. Admiraals de Ruyter* en *Aylua*, aan eenige van de Schepen te doen zetten, om het naderen der zelve te besorgen. Daar komende, bevonden zy dat de Schepen, onder den gemelden *Evertz*, door d'ondiepte, niet nader aan de Wal konde komen, en naauwelyks tot aan 't *Fort* schieten, van daar lieten zy sig roeyen aan 't boord van den Heer *van Nes*, alwaar de Loots, zynde een *Lieutenant* van den Heer *Lt. Admiraal de Ruyter*, met name *Marten Ros*, overgezet was, een man die langen tyd op *Harwits* had gevaaren, welke verklaarde, dat alle teekenen en merken, ja selfs de Boomen aldaar, afgehakt waren; zoo dat het hem niet mogelyk was, het genoemde Gat, seer naauw zynde, te vinden, waar op men besloot, met Sloepen en Boots, de dieptens te gaan soeken en pylen, dog de Vloet ondertusschen verloopen zynde, was het onmogelyk, al had het gemelde Gat afgepyld konnen worden, door de groote stilten, het selve te konnen inzylen. Het geen zyn Ed: noodzaakten om een be-

1667. 12 July.

1667. sluyt te neemen, dewyl daar geen ander middel was, van de Schepen soo digt aan de Wal te doen naderen, als men konde, en wierd bevonden met de *Sloepen*, dat men niet nader als een halve Goteling-schoot van het voorschreeve *Fort* konde Vlotten, soo dat zy met het Geschut, door de ver afgelegentheydt, weinig schade toebrengen konden. Niet te min begon men wakker van de Schepen te schieten, het welk die van 't *Fort* met hun Geschut wakker beantwoorden, en den Heer CORNELIS DE WITT ontzag sich niet onder al dit vuur, met den *Lt. Admiraal de Ruyter* aan Land te vaaren, alwaar zyn Ed: de Land-Besoldelingen in goede slagorde vond staan, wagtende dat de Schepen van Oorlog soude binnen zylen. Doch aan zyn Ed: beweesen zynde dat de Schepen, door de groote, het Gat van *Harwits* niet konde door vaaren; wierd vast gesteld, om sonder eenig tydverlies, met de Besoldelingen en Matroosen, het gemelde *Fort* te Land aan te tasten. Doch de hooge Bevelhebbers vonden geraden, van den Heer Graaf *van Hoorn*, met een goet aantal Voetvolk, op zekeren pas te laaten, zoo tot bewaaring van de Boots en Sloepen, als om te beletten dat geen Ruytery van achteren, op de voornoemde Krygsknegten zouden indringen. Daar op trokken de gemelde Benden, onder 't beleid van den Oversten *Dolman*, in goede orden naar 't *Fort*, gevolgt werdende van zyn Ed: en den *Lt. Admiraal de Ruiter*, tot onder het schietgeweer: de Benden digt onder het *Fort* gekomen zynde, liet men de Matroosen voor uit trekken met Storm-ladders en handgeweer, maar den Vyand zeer stark met Schroot schietende, voornamentlyk uit een Galjoot, dat binnen 't Gat zylden, veroorzaakten soodanige schrik onder de Matroosen, dat zy de Ladders neer werpende, agter een hoogte bleven leggen, en de Bevelhebbers der Land-Bezoldelingen het *Fort* nader besigtigt hebbende, oordeelden dat daar geen kans was het zelve te bemagtigen, zoo dat de Bezoldelingen en Matroosen voornaamen te wyken, dog zy trokken in goede order weder af: ondertusschen sogten d'Engelschen onder 't bestier van de Graaf van *Suffolk*, met eenige Ruyters en Voetknegten, het volk, dat onder de Graaf *van Hoorn* tot een Achterhoede was gelaaten, te slaan. Hier wierd een tyd lang

Zyn Ed: treed met de Ruiter onder het schieten aan Land voor 't Fort vanHarwits.

Komt tot onder het schietgeweer.

lang scherp van wederzyds gevogten, maar den Graaf van *Hoorn* en de zynen, beschermde de Post soo dapper, dat de Engelschen, naar zonne ondergang, genootiaakt waaren de wyk te neemen, waar door de Nederlandsche Besoldelingen en Matroosen, in goede geschiktheid naar de Sloepen en Boots trokken, en zoo voor ts aan Boord quamen, waar door zyn Ed: groote eer behaalden, egter liep deze zoo wel beleide aanslag, daar den Heer CORNELIS DE WITT zich zoo manhaftig in gedragen, en in het uyterste gevaar gesteld had, met verlies van weinig volk te niet. Men ondervond, dat het meergemelde Fort, sterker gemaakt was als men vertrouwde, en behalven dit, hadden de Enschen in de *Rivier* van *Harwits*, vier Schepen doen zinken, om de Nederlanders het inkomen te beletten. Het klyn getal Menschen die de Engelsche niet hebben konnen beletten te landen, bestond in duizend vierenseventig Landbezoldelingen en vier honderd Matroosen. Van daar vertrok zyn Ed: met de Vloot wederom hoger op naar de *Rivier* van *London*, om dezelve aan alle kanten beslooten te houden, alwaar hem van den Heer *Lt. Admiraal de Ruyter*, een Brief wierd overgelevert, waar in haar Hoog Mog: schenen 't onvrede te zyn, dat by den Krygsraad, de uytvoeringe van het besluyt, om de *Rivier* van *London* uit te zylen, zoude opgehouden zyn, het welk zyn Ed: bevond en ook regt uyt schreef, dat den geheimschryver *Andringa* het zelve qualyk begrepen en ter nedergesteld had, en dewyl hy heel anders zich verpligt vond te verklaaren, zo verzekerden hy haar Mog: dat zyn Ed: nevens de geheele Krygsraad, zo haast hem de bevelens daar omtrent ter handen gesteld was, hy het voornemen van haar Hoog Mog: in 't werk gesteld had, Donderdag den 14 July, onfong zyn Ed: wederom een Brief, van haar Hoog Mog: gevolmagtigde tot de Zee zaaken, van inhoud, dat zyn Ed: in 't minst niet zoude versuymen om de onderneminge op *Boston Montrosse*, *Leith*, *Edenburg*, *Burnt-Eyland* en de vordere gemelde Plaatsen in 't werk te stellen, by aldien de Weste en Zuyd-Weste winden wayende blevenen niet verhinderde om het *Canaal* Vrydags te konnen inzylen. Ondertusschen bequam zyn Ed: tyding van haar Hoog Mog: de Heeren algemeene Staaten, dat den goeden Godt in zyn genade belieft had

1667.

De Engelsche wyken en de Nederlanders trekken wederaf.

13 July.

Haar Hoog Mog: misnoegt over 't qualyk begrip van den geheymschryver Andringa.

14 July.

15 July.

in

1667. in de laaſte by een komſt tot *Breda*, den 10 July gehouden, de verſchillen tuſſchen de Coningen van *Vrankryk*, ende van *Denemarken*, als ook die van haar Hoog Mog: met den Coning van *Engeland* waaren vergeleken, zo verre als die met de Heeren Staatsbedienden van *Engeland*, ten aanzien van hunne laſt ende onderrigting, afgedaan hebben konnen werden, ten welken einde den Heer *Coventry* naar *Engeland* was vertrokken, om dezelve den Coning te laten onderteekenen, al het welk Hoog-gemelde haar Hoog Mog: algemeene Staaten des anderen daags, door een Brief beveſtigden, waar in zy ook aan zyn Ed: te kennen gaven, dat ſchoon dit veel ſchyn tot Vrede gaf, zyn Ed: egter niet nalaten zoude voort te vaaren, om den Vyand alle mogelyke afbreuk te doen, gelyk hy tot dier tyd toe, Loffelyk en kragtdadig hadde gedaan; dat hy ook ganſch geen geloof moeſt geven aan eenige tydingen, van 't ſluyten der Vrede, die hem aangebragt zoude mogen worden, van waar die mogte komen, ofte door wie, hy zy dan wie hy wil, dezelve zoude mogen werden uitgeſtrooit, tot dat zyn Ed: van haar Hoog Mog: zelfs bekendmakinge wierd gedaan.

Zyn Ed: bekomt tyding, van de Vrede tot Breda.

Doch dewyl ik dit Hoofdſtuk alleen genomen heb om de verrichtinge en dapperheden, van de Heer CORNELIS DE WITT te beſchryven, die zo wel door zyn Manhafte en kloekmoedige daaden, als zyn Heer Broeder den Raad *Penſionaris* JOHAN DE WITT, door onvergelykelyke ſtaatskunde en werkzaamheidt, naaſt Godt, den Koning van *Engeland* verpligt heeft de Vreede te maaken, zo heb ik dezelve handelinge onder de verrigtinge van den Heer Raad *Penſionaris* in het volgende Hoofdſtuk gebragt, om den Leezer, met de zamenvoeging van deze wyt afgelegene en verſchillende zaaken, niet te verwarren:

Op den zelfden dag wierd 's Lands Vlooten, Zylende voor 's *Conings-Diep*, in twee verdeelinge geſteldt, den *Lt. Admiraal van Nes* kreeg bevel, om met agtentwintig Oorlogſchepen en drie berigt Jagten, de *Rivier* van *London* bezet te houden, en den Heer *Lt. Admiraal de Ruyter*, zoude met de Vlag het *Canaal* afzylen, om alle opkomende Vyandlyke Scheepen te vermeeſteren, ofte vernielen, en de Engelſche vorder op de kuſten

's Lands Vloot word in tween verdeeld.

kuſten en in de Havens in 't gemelde *Canaal* gelegen, zo veel als 't mogelyk was te beſchadigen. Hier nevens wierd aan den *Vice-Admiraal Star* belaſt, dat hy met zyn onderhorige Schepen poſt zoude houden, en aan den *Vice-Admiraal Evertſz* als ook den *Commendeur Willem vander Zaan*, van met hunne ſmaldeelen op het ſpoedigſt onder de Vlag te komen, Saturdag den 16 *July* antwoorden zyn Ed: alle de voorgemelden brieven zo aan haar Hoog Mog: als Ed: groot Mog: en Gevolmagtigden in de Zee zaaken, als ook der Regenten van de Stad *Dordrecht* welke luyde. 1667. 16 July.

Aan de Heeren Regenten der Stad Dordregt.

Zyn Ed: ſchryft aan de Heeren Regenten der Stad Dordregt.

EDele, Erntfeſte, Achtbare, Wyſe, Voorſichtige Heeren; *Beide Uw Ed: Achtbare Miſſiven, d'eene van den dertigſten der voorledene Maand Juny, ende de andere van den vierden deſes, zijn my ſucceſſivelijk wel ter handen gekomen: ik vinde my, door de civiele expreſſien ende betuiginge van genegentheit in dezelve vervat, zoodanig verobligeert, dat my de gerequireerde termen ende woorden mancqueeren om Uw Ed: Achtbare naar behooren te bedanken. Het gelieft Uw Ed: Achtbare te hoog te roemen eene actie die ik als een onderdaan aan mijn Vaderland, ende uit kracht van mijne commiſſie, met ſolemneelen eede beveſtigt, aan den Staat ſchuldig was, tot afbreuk van den Vyand te attenteeren. Ik bemerke dat Uw Ed: Achtbare my weder de eere gelieft hebben aan te doen, als Borgermeeſter van de Gemeente op nieuws in te kieſen, ende alhoewel ik niet bevinde in my te reſideeren de qualiteiten tot de bedieninge van dat Ampt gerequireert, zoo is my evenwel aangenaam de eſtime ende affectie, die Uw Ed: Achtbare door de voorſz. verkiezinge tot mijn perſoon, gelieven te betuigen: zullende naar mijne geringe capaciteit by alle voorvallende occaſien trachten te betoonen, dat ik waarlyk ben, &c. In 's Lands Schip de zeeven Provintien, den zeſtienden July 1667.*

Ter zelver tyd deed zyn Ed: aan den *Lieutenant Admiraal van Nes* ſchryven, dat hy naar 't Smaldeel van den *Vice Admiraal Star*, vyf van zyn onderhoorige Schepen zoude zenden, om dezelve te verſterken, en daar nevens wierden onder de Hoofd-Vlagge, de Schepen op de volgende wyze verdeeld. Verdelinge der Schepen onder de Hoofd-Vlagge.

1667.

Verdeelinge van's Lands Schepen, by de Hoofd-Vlagge beſcheiden.

Admiraal de Ruyter.	Lt. Admiraal Bankert.	Lt. Admiraal Aylua.
Schout-by-nagt van Nes.	Vice Admiraal Evertſz.	S. by N. van der Zaan.
Comr. van Meeuwen.	Cap: Adriaan Berkhout.	Cap: Witzo Beyma.
Capn: Evert van Gelder.	Cornelis E: de Jonge.	Jan Pieter. Vinkelbos.
Lt. Collonel Palm.	Adriaan de Haſe.	Yde Hilkes Colaart.
Jan Paul van Gelder.	Jacob Paauw.	Jan Ianſz Vyſelaar.
Pieter Jac. Nanning.	Jan den Haan.	Jooſt Michielſz.
Jacob Binkes.	Floris Floriſſz Blom.	Roelof Ketelaar.
Berigt-Jagten.	*Berigt-Jagten.*	*Berigt-Jagten.*
Adam van Brederode.	Anske Fokkes.	Jan Janſz Verboekelt.
Jacob Pieterſz Swart.	Daniel Verdieſt.	Cornelis Lievenſz.
Cornelis Gerritſz Vos.		
Branders.	*Branders.*	*Branders.*
Com: Rem Pieters Mars.	Willem Meerman.	Willem Gerritſz.
Harmen Dirkſz Boer.	Jan Corneliſſz Jagt.	

Aldus beſlooten in 't Schip de ſeven *Provintien*, 't zeyl gaande van voor 't *Konings-Diep*, den ſeſtienden July 1667.

Verdeelinge van 't Smaldeel beſcheyden onder de Hoofd-Vlagge.

Schout-by-nagt van Nes.
Jacob Pieterſz Swart.
Adam van Brederode.
Jacob Binkes.
Evert van Gelder.
Lt. Admiraal de Ruyter.
Lt. Collonel Palm.
Jan Pauwelſſz van Gelder.
Pieter Jacobſz Nanning.
Cornelis Gerritſz Vos.
Comr. van Meeuwen.

Branders. { Rem Pieterſz Mars. / Harmen Dirkſz Boer.

Aldus beſlooten in 't Schip de ſeven *Provintien*, 't zeyl gaande van voor 't *Konings-Diep*, den ſeſtienden July 1667.

Zyn Ed. gaat onder zyl en ſuygt nog

Des namiddags ten ſes uuren, dewyl zyn Ed: met de Vloote onder zyl was, zyn onder de Vlagge, en aan zyn Boord ge-

gekomen de *Capitaenen Berkhout*, *Valehen*, *Claas Anker*, en *Kerseboom*, nevens de *Commandeurs* van twee Branders, van dewelke den gemelde *Berkhout*, met zyn onderhebbend Schip, en de twee Brandscheepen by de groote verdeeling onder den *Lt. Admiraal de Ruyter* mede genomen, en de drie andere Oorlog-Schepen, naar het *Conings-Diep* onder den *Lt. Admiraal van Nes* gesonden zyn. 1667. drie Oorlogschepen en twee Branders by hem.

Den seventiende *July* de wind Zuyd-West ten Weste zynde, is de Hoofd-Vlagge nevens de onderhoorige Schepen vorder gezyld, leggende het over, doch d'Ebbe verloopen wesende, stopten de Vloet, en liet zyn Ed: Zeyn doen met de Witte Vlagge uyt te steeken, waar op alle de hooge Bevelhebbers en *Capitainen* aan Boord van zyn Ed: quamen, om hem de verdeelinge van 's Lands Schepen onder de Hoofd-Vlagge bekend te maaken; 's naarmiddags laveerden men Zuydwaards heen, zoo dat zyn Ed: niet vorder als tot in 't gezigt van 't *Noord Voorland* konde naderen, en des avonds op seventien vadem water, hebbende 't gemelde *Noord Voorland* West van zig, vier Mylen buyten de Wal. Den volgende morgen met het aanbreecken van den dag, is zyn Ed: na het Zeyn gegeven te hebben, met de Schepen onder zyn Vlagge wederom onder zyl geraakt, laveerende met een Noord-Westen wind om de Hoofden door te geraaken, en quam op twintig vadem ten Anker, 't Kasteel van *Douvres* Noord ten Oosten, een Myl van hem afleggende, alwaar vorders wierd beslooten, hoe een yder soude zylen, en by Vyandlyke ontmoeting, sig draagen, als ook waar de versamelplaats soude zyn, wanneer de Schepen door storm, als anderssints, van malkander verspryd raakten. 's Nagts de wind Noord Noord West loopende, is zyn Ed: wederom onder zyl gegaan, en stevende Zuyd-West ten Westen aan, de wind al langsaam scherpende. Dingsdag zynde den 19 *July* laveerden zyn Ed: met een West ten Noorden wind, zylende Westwaard aan, en stopten ten negen uuren wegens stilte het tye, soo dat hy door de tegenwinden niet vorder als op de hoogte van de *Singels* genaderd was, en quam den dag daar aan eerst dwars van *Vierly* op drie-en-twintig vadem water, twee Mylen van de Wal, alwaar zyn Ed: kond-

17 July.

Komt by 't Noord Voorland.

18 July.

Komt by Douvres.

19 July.

20 July.

1667. schap kreeg van eenen *Herman Beets*, Vlissinger Kaper, dat hy met vier-en-veertig *Engelsche* Coopvaardy-schepen, soo Fluyten als Pynassen, naar zyn seggen, vyf etmaalen had gezyld, onder 't gely van een Oorlog-Schip, die hy omtrent tien Mylen buiten *Heysant* ontmoeten, en dat alle deselve op den agtienden deeser aan het West eynde van *Wicht* langs de Naalden waaren binnen gekomen. Waar over beraadslaagt hebbende, wierd goet gevonden, en verstaan, den *Vice Admiraal Cornelis Evertsz* met negen Oorlog-Schepen, vier Berigt-Jagten, drie Branders, en vier Galjoots voor af te senden, om deselve aldaar op te soeken, aan te tasten, en te vermeesteren, en dat vorders de groote verdeeling onder de Vlag, soo haast het mogelyk was, derwaarts soude volgen. Op den 21 July volgde zyn Ed: zylende met een West-Zuyd-Westen wind, en groote stilte Noord-West voor *Bevesier*, West ten Noorden, ende *Vierly* Noord-West ten Noorden, drie Mylen van hem. Ten negen uuren quam de Vloot op ses-en-twintig vadem ten Anker, en ten twee uuren is wederom Anker geligt, dryvende door de stilte, maar tegens den avond quam een luchjen uyt den Oosten, en 's nagts weder stilte, soo zylden hy vorders West aan. Den volgende morgen zette hy zyn Lyzyl by, door dien de wind wat Oost met goet weêr was, en een klyn koeltje, zylden van *Bevesier* West aan, en kreeg *Wolffertshorn* in 't gezigt, West ten Noorden, en West-Noord-West van 's Lands Vlote, ende de *Swaaneklif* Noord-West ten Westen van deselve, zylden West-Noord-West aan, met stilte en dysig weêr, hoorden voor *Portsmuiden* hard schieten, en quam des avonds op sestien vadem ten Anker, de *Klif* Noord-Noord-West, en *Wolffertshorn* West-Noord-West van hem, hebbende 's nachts gantsch geen wind. Des anderendaags de wind Noord-Noord-Oost zynde, lichten Anker, ende zylde met al de Scheepen onder de Vlagge, laveerende de Oostnaalde van *Wicht* in, het oversteekende naar *Portsmuiden*, en bevond zyn Ed: dat daar omtrent geen een Coopvaardy-Schip lag, maar wel 14 of 15 Conings-Schepen; Doch dewyl de Haven agter een zand liep, op het welk een groote sterkten met veel Geschut lag, en dat het gat van de Haven zeer naauw was, ook dat men tusschen

Zyn Ed: Krygt kondschap van de Barbadosvaarders.

Zyn Ed: zend den Vice Admiraal Evertsz daar op af met eenige Schepen.

21 July. Word van zyn Ed: met de grootste gedeelte der Vloot gevolgt.

22 July.

23 July. Komt te laat met de Vloot voor Portmuyden.

dat

dat zand en de Stad, die insgelyks met veel Cartouwen was voorzien, moest doorloopen, so wierd niet raadsaam geoordeeld daar iets op t'onderneemen. Men giste doen dat de Coopvaarders met den Oostelyken wind naar *Plymuiden* waaren gezyld, en zyn Ed: vond derhalven geraden, wederom uyt *Wicht* te keeren, en de Stevens naar *Plymuiden* te wenden, hoopende onderwegen, of ten eynde van't *Canaal*, eenige Straatsvaarders, die men verstond dat daaglyks verwagt wierden, te zullen bejegenen. Maar voor 't *Fort* van *Plymuiden* komende, op ses en een halve vadem, verstond zyn Ed: uit een Engelsche Vissicher van *Stoonhuis*, dat, acht daagen geleeden, omtrent veertig Engelsche Straatsvaarders voorby *Plymouth*, Oostwaarts aan waren gezyld, die hy meende dat op Woensdag den 20 binnen *Dortmouth* waren gekomen. In de Haven van *Plymuiden* lagen niet meer dan ses of seeven Schepen, deze waaren zoo wel bezet en bewaard, door twee groote en sterke *Forten*, en de toegang tot de Haven tusschen de gemelde *Forten* en Klippen was soo eng, dat daar geen hoop was om iets te verrigten. Toen besloot men, zich naar *Dortmouth* te begeeven: hoewel men verstond dat die Haven voor de Vloote ongenaakbaar was. Waar na zyn Ed: de volgende brief aan zyn Heer Broeder den Raad *Pensionaris* schreef.

1667. 24 July. 25 July. Komt voor Plymuiden.

Aen den Heer Raedt-Pensionaris DE WITT.

MYN HEER EN BROEDER,

27 July. Brief van zyn Ed: C: de Witt aan zyn Broeder.

GIsteren is my, omtrent den avont, wel ter handen gekomen Uw Ed: Missive van den twintigsten deser loopende maend; maar Uw Ed: Missive van den achtienden, van dewelke in de voorsz. Missive van den twintigsten mentie wert gemaakt, is tot noch toe niet overgekomen, zynde de laetste van Uw Edelheid geweest van den dertienden deser loopende maend. Ick wete niet sonderlings te voegen by 't gene aan haar Hoog Mogende huyden geadviseert hebbe, dan sende hier nevens copije van de verklaringe van den Vissicher, in mijne Missive aan de Regeringe gementioneert, ende een korte descriptie van de gelegentheit ende situatie van de Haven van Plymuyden, van dewelke wy niet anders als den toegang ende de Kasteelen hebben konnen inspecteren, zynde de Haven selve gelegen achter hooge Bergen, soo dat van deselve, ofte de Schepen in deselve leggende, niets gesien kan werden.

1667. *Tot noch toe hebben wy geene Engelſche Schepen in Zee vernomen, als omtrent drie mijlen van Plymuyden een Fregat, naar geoordeelt wiert, met omtrent dertig Sukken gemonteert, op het welke jacht gemaakt zijnde, heeft het ſelve het voor de wint afgehouden, ſoo dat geen apparentie was 't ſelve in te loopen : De Schepen in Portmuyden leggen noch ſonder Stengen ende ongereedt; wy konden ook niet bemerken dat aan deſelve gearbeid wierde, Ick ſal deſen hier mede eyndigen, blijvende &c. In's Lands Schip de ſeven Provincien, den 27 Julij 1667.*

Des avonds is op het gewoonlyke zeyn wederom Anker geligt, en Zylden met een Noorden wind, ſtevende Ooſt aan, houdende het zo den zelven nagt dragende : op den Morgen ſchoot de wind Noord-Ooſt, met een aangenaam koeltjen, en Zylden langs de *Engelſche Kuſt*. Voor *Torbay* gekomen zynde, hielden het nog al dragende om *Dortmuyden* te bezylen, alwaar zyn Ed: ten agt uuren voorquam, leggende op dertien vadem, digt aan de Wal, en verre buiten ſchoots van de *Forten*. Hier bevond zyn Ed: dat het inkomen, of gat van de Haven, tuſſchen zeer hooge Klippen was gelegen, en zo, dat het van d'eene tot d'andere zyde met een yſere Ketting kon worden beſlooten: hebbende van achteren zeer hooge bergen, zo dat men van buyten voor het gat komende, de Schepen in de Haven leggende, niet konde zien. Op zyn Ed: aankomſt aldaar, vond hy den toegang der Haven met een ſwaare Yſere Ketting geſloten; van het eene Kaſteel tot het ander geſpannen, dewelke door twee Boots onderſtut wierd. Behalven de Kaſteelen, was aan 't inkomen een groote Schietſchans, op een platte wyze gemaakt, met veel geſchuts voorzien. De wind Noord-Ooſt ten Noorden zynde, was het ook onmogelyk het gat in te komen, daar en boven getuygden alle Stuerluyden, de gemelde Haven bevaaren hebbende, dat het voorſchreeve gat, door de dwarrel winden, die de hooge bergen veroorzaakten, nimmer kon ingezyld werden : Maar dat men de Schepen daar altyd met Werpankers moeſt binnen trekken, of door Boots, met Kabeltouwen voorzien, inhaalen. Op de Bergen zag men veel Krygsvolk, zo te Voet als te Paard, ſtaande alle in ryen en gelederen, als ook drie Vaandelen Voetvolk op de Schietſchans. Niet te min naderden zyn Ed: met zyn Schip digt voor de Haven, onder het geſchut, doch

28 July. Komt voor Dortmuyden.

doch den Vyandt gaf egter geen vuur, het zy dat hy hem zoch binnen te lokken, of de schoote tot zyn nader inkomst te bewaaren. Dicht voor de Haven gekomen, wenden het zyn Ed: overstaag, en Zylde zo wederom te rug, zonder aldaar eenige Schepen te zien, uitgenomen een groot Schip, leggende dicht aan de Ketting, om, zo 't scheen, behalven de Kasteelen, de gemelde Ketting te bewaaren. Daar na Laveerde 's Landschepen met de Vloot te rug, tot dwars van *Torbay*, en quamen daar ten Anker. Den zelfden Morgen begaf zyn Ed: bevel, van met drie ligte Fregats de Haven te pylen, trat in een der zelve, en Zylde met een slappen Oost Zuyd-Ooste wind derwaarts, als zyn Ed: onder de Wal gekomen was, voer men met Sloepen dicht onder Land. De *Engelschen* schooten van alle kanten uyt hunne roers. Doch den Heer CORNELIS DE WITT, dit niet ontziende, voer tot voor de Haven van *Torbay*, alwaar d'Engelschen te zamen waaren vergaderd, schreeuwende als Wilde Menschen, en wachten tot dat de Fregats nader by hen quamen, die lustig met haar Gotelinge begonden te speelen. Zy roeiden tot aan de *Mouille*, daar twee Coopvaardy-Schepen lagen, die zyn Ed: in brand deed steeken. Het volk van 't Dorp vlugten op den Berg, schoon daar geen schade aan de huyzen wierd gedaan. Op den Middag quam zyn Ed: weder aanboord, zeynde om te verzylen, en leide 't met het hoofd Noord-Oost heen, om de *Engelsche* Schepen elders op te zoeken. 's Anderen daags quam hy met een slappe Noord-Ooste wind, Zylende met de Vloot Oost Zuyd-Oost aan op ses en twintig vadem, ten Anker, hebbende *Poortland* Noord-Oost van hem, alwaer zyn Ed: eenige brieven uit het Vaderland ter handen wierden gestelt onder anderen de volgende. 1667.

29 July. Zyn Ed: vaart zelfs tot voor de Haven van Torbay.

En doet twee Coopvaardy Schepen verbranden.

30 July. Komt voor Poortland.

De Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden.

SECRETE ZEE-SAKEN.

EDele, Gestrenge, Erntfeste, Hooggeleerde, Wyse, Voorzigtige Heeren, *de Heer Raad Pensionaris* DE WITT *heeft ons gecommuniceert Ulieder Missive, geschreven in 't Schip de seven Provintien, leggende ten Anker voor 't Konings-Diep, in 't gezichte van Harwits, den sestienden deses, ende hebben wy daar inne met so-*

1667. *ſonderlinge aangenaamheit beſpeurd, dat ulieden 's Lands Vloote hebben verdeeld in twee Eſquaders, volgens de overgeſonden Lijſten, het eene onder den Lt. Admiraal* van Nes, *tot beſettinge van de Riviere van Londen, ende het andere om daar mede 't Canaal af te loopen, ende het bewuſte Convoy met de Straats-Vaarders in onze vorige Brieven gementioneert, te rencontreeren, ende is't doenlijk te vermeeſteren ofte te ruineeren: Voorts dat ulieden van gedagten zijn, indien de wind haar favorabel mochte weſen, om het vosrſz. Canaal af te loopen, ende dat deſelve geene tijdinge konden bekomen, dat de gemelde Straats-Vaarders in Engelandt zijn gekomen, het Canaal ganſch af te loopen, op hoope van deſelve daar buiten te rencontreeren; maar by contrarie winden, of advertentie datſe zijn binnen geraakt, in het Canaal ende op de Engelſche Havenen, deſelve zoo veel t'incommodeeren ende afbreuk te doen als't mogelijk zal zijn: Waar op wy narijpe ende aandagtige deliberatie, ook nagezien de voorſz. Lyſten, goet gevonden hebben, ulieden mits deſen te reſcribeeren, dat wy oordeelen, ende het daar voor houden, dat beyde de voorſz. Eſquaders ſuffiſant zijn, om het een ende ander Exploict te executeeren, ende dat wy dienvolgens ons alle 't geene voorſz. is wel laten gevallen, ook't ſelve lauderen ende approbeeren, ende voorts ulieden tot uitvoeringe van de albereits geprojecteerde, ende nog te formeeren deſſeinen den zegen van God Almagtig toewenſchen, alles ten einde wy ende onze hooge Geallieerden des te beter ende eerder mogen conſequeeren eenen eerlijken ende verſekerden Vrede. Eindelijk zal tot ulieder narichtinge dienen, dat wy albereids ordre hebben geſtelt, dat alle de depeſches, aan ulieden geaddreſſeert, het Canaal af, deſelve toegezonden zullen werden, ende ondertuſſchen alle de Brieven, met de Schepen, behoeftens ende Branders, die men zal goet vinden af te zenden, aan den Lt. Admiraal* van Nes, *voor 't Konings-Diep geaddreſſeert: Waar mede eindigende, bevelen ulieden in Godes heilige protectie. In den Hage den* 18 *July* 1667. *Was geparaphreert* H. Gockinga, *vt. onder ſtont* Ter ordonnantie van de hooggemelde Heeren Staten Generaal, *ende was onderteekent* J. Spronſen.

Daar na ontbood zyn Ed: den *Vice Admiraal Bankert*, met zyn onderhoorige Schepen, by hem onder de Vlag; ondertuſſchen zylden zyn Ed: met groote ſtilte voort, tot dat hy den

den derden *Auguſtus*, 's morgens ten ſes uuren, vyf Mylen van *Beveſier*, op vyftien vadem ten Anker qnam. Bekomende des anderendaags tyding, dat *Capitain Swart*, nevens ſeven Oorlogſchepen, agt Branders, en twaalf Schepen met Levensmiddelen geladen, den dertigſten der voorleeden Maand, van voor de *Rivier* van *Londen* was afgezyld, met bevel van hem in *Canaal* op tezoeken. Waar op zyn Ed: het Noord-Weſt aan ſette, om de aankomende Schepen waar te neemen. Deze verſterking, wierd door laſt der Heeren Staaten, den Heer DE WITT uit het Smaldeel van den *Lt. Admiraal van Nes*, toegezonden, dewyl men van goederhand berigt was, dat de Vyand een goet getal Oorlogſchepen om de Weſt, tot *Plymouth*, en daar omtrent verzamelde. Den vyfden, quam den gemelde *Capitain Swart*, met de voorſchreeve Schepen by zyn Ed: onder de Vlag, wanneer men door d'Ooſtelyke wind, aanſtonds Anker ligte, en zylden naar de Weſt, met gedagten, van omtrent tot de *Sorlings* te naderen, en den Vyand, zoo veel als 't moogelyk was, te benauwen, en afbreuk te doen. Vorders wierd beſlooten, dat eenige der bezylſte Schepen en Fregatten, zouden zylen langs *Goutſtaart*, *Plymuiden*, *Vaalmuiden*, en vervolgens langs de Engelſche Kuſt, om eenige vyandlyke Viſſchers of andere Vaartuygen te bekomen, en daar door kundſchap van hunne Oorlogſchepen of Coopvaarders, die ingekomen of verwagt wierden, te krygen. Deze Vloot beſtond toen uit twee-en-dertig Oorlogſchepen, ſeeven Berigt-Jagten, en twaalf Branders, in alles een-en-vyftig zylen. Den dag daar aan was de Zee geheel omſtuymig, zynde de wind Zuyd ten Weſten, en zylden zyn Ed: Weſt aan, wanneer hy op nieuws de beveelen van een verſamelplaats liet afgaan. Den tienden dezer quam den Heer DE WITT met de Vloot voor *Plymuiden*, ziende van verre uyt dezelve Haven een Sloep komen, waar op een Witte Vreede Vlag was geſtelt, zynde daar ingezeeten twee Overſtens met naamen, *John Tralane* en *Spars*, vergezelſchapt met twee Edellieden. Op de zyde van zyn Ed: Schip gekomen zynde, noodigde de Heer *de Ruyter* hen aan zyn boord, het geen zy aanſtonds deeden, hy gelyden de Heeren naar de Cajuyt by zyn Ed:, en na veel wederzydſche Hoffelykheden ge-

1667.

3 Auguſty. Zyn Ed: komt voor Beveſier.

4 Auguſty.

5 Auguſty. Zyn Ed: word door Capitain Swart met 7 Schepen en 2 gt Branders verſterkt.

6 Auguſty.

10 Auguſty. Komt voor Plymuiden, alwaar twee Engelſche Overſtens hem het ſluiten der Vreede bekend maken.

1667. gepleegt, zyden zy, met veel betuyging van Vriendschap; dat de Vreede, tusschen hunnen Coning en den Staat, t'eenemaal geslooten was. Versoekende zyn Ed: dat zy gelieften te sitten, en deed hen eenige vrugten voorstellen, zittende zyn Ed: nevens den Heer *de Ruiter*, aan 't hooger eynde des Tafels. Na eenige glaasen Wyn gedronken te hebben, zoo op de gesontheid van den Coning, als van haar Hoog Mog:, verklaarden zy, dat hunne Straatsvaarders binnen *Dortmouth* lagen: Dat de Vloot onder den *Lt. Admiraal van Nes*, op de *Rivier* van *London*, met d'*Engelschen* in gevegt was geweest: dat eenige Schepen beschadigd, en verscheide Branders ter wederzyde verbrand waren: dog bekende, dat d'*Engelsche* de vlugt genomen hadden, en naar 's *Gravesande* geweeken waaren; ook zyden zy, dat *Jeremias Smith*, met omtrent dertig Schepen, in de Haven van *Kynsale*, in *Ierland* lag, doende daar nevens een heusche aanbieding, van eenige verversching te willen senden, doch zyn Ed: hen bedankende, zeide, dat hy den volgende nacht met de Land-wind onder zyl meende te gaan. Na dat de gemelde Heeren twee uuren aan boord waren geweest, zyn zy weder na Land gekeerd, en zyn Ed: deed hen met eenige Eerschooten uyt het Geschut begroeten, het welk zy tot *Plymuiden* gekomen zynde, wederom op deselve wyze beantwoorden. Zyn Ed: de tyding van Vreede weinig agtende, als komende uit de Mond der Vyanden, besloot met de Scheepen naar *Engelands einde*, omtrent de hoek van *Lasard* en de *Sorlings* te zylen, op hoop van eenige Engelsche Schepen aan te treffen. Des anderendaags 's morgens, een uur voor 't opgaan der Sonne, deed zyn Ed: Anker ligten, geraakten met de Vloot onder zyl, en omtrent den avond, quam een Engelsche Kits met een groote Witte Vlag uit *Plymuyden* onder de Vlag, waar in een der Engelsche Edellieden sat, die daags te vooren met de twee Overstens by syn Ed: waren geweest; trad uit de Kits met een Sloep weer aan syn Boord, hem met groote heusheid uit naamen, derselver Heeren groetende, en vereerden aan de Heer *de Ruyter* eenige varsche spyse, nevens twee Manden met Oott. Hy nam het selve met dankbaarheit aan, en deed den *Capitain* van de Kits, op bevel van syn Ed:

1 Augusty.

twin-

twintig Ducaaten door den Hofmeester *Cropperts* vereeren. Na dat den gemelden Edelman het Avondmaal met syn Ed: gehouden had, vertrok hy weder naar *Plymuiden*, en de Heer DE WITT vervorderde zyn Rys, doch dewyl het stil was, konde hy niet veel naderen. Des anderen daags maakten zyn Ed: aan haar Hoog Mog: bekend, dat twee Zeeuwsche Kapers by hem onder de Vlagge uit de Straat waren gekomen, hebbende vier kostelyke pryzen by haar, zynde drie van dezelve met Oly geladen; en belasten de *Capitainen Berkhout*, *Kerseboom*, *Blom* en *Broeder*, van de ledige Schepen, die met levensmiddelen geladen waren geweest, naar 't Land te gelyden, en van daar souden zy sich by *van Nes*, voor de *Rivier* van *London* vervoegen, by welke gelegendheidt de gemelde Kapers, nevens de vier pryzen mede naar 't Vaderland zylden. Ter selver tyd bequam zyn Ed: tyding, dat eenige Schepen onder den *Lt. Admiraal van Nes* tegens de Engelschen waren slaags geweest, en hen op de vlugt gedreeven, waar by zy wederzyds twaalf Branders verlooren hadden, soo dat by de voorschreeve Verdeeling, geen Brandschepen meer overig waren. Den 13 dezer wierden zyn Ed: twee brieven ter hand gestelt, een van haar Hoog Mog: waar in hem het teekenen der Vreede bekend wierd gemaakt, als ook dat in de Verdrag stukken, onder anderen gestelt was, dat alle Eylanden, *Forten* en Sterktens, na den $\frac{10}{20}$ Mey by d'een of d'ander ingenomen, wederom gegeeven soude werden, en voort te vaaren met vyandlykheden te pleegen, tot dat de uitwisseling der bekragting geschied was, het geen haar Hoog Mog: hem tydelyk zouden doen weten; en d'andere van de Regeerders der Stadt *Dordregt*, waar by zyn Ed: geluk wierd gewenscht, en het volgende Besluyt in was.

1667.

12 Augusty. Zyn Ed: krygt tyding van een gevegt.

13 Augusty. Wort van haar Hoog Mog: van de Vreede berigt.

Resolutie der Stadt Dordregt, in date den 30 July 1667.

„MYn Ed: Heeren van den Geregte der Stadt Dordregt, op de pro- Besluit de
„positie van de Heer *Hugo Repelaar*, Borgemeester van 's Heeren Stadt Dor-
„wegen, zynde by absentie van de Heer CORNELIS DE WITT waar- dregt om
„nemende he Borgemeesterschap van de Gemeente, met aandagt heb- tot een eeu-
„bende overwoogen, dat de heerlyke Victorie den 20. 21. 22. ende 23. wige gedag-
„der voorleede Maand Juny, onder Gods genadigen zegen, op het Ryk, tenis zyn
„ende de Capitaalste Schepen van Engelandt bevochten, specialyk door Afbeeldzel
te maa-
ken.

1667. „de wysheit, vorzichtigheit, ende couragieuſe conduicte van den voor-
„noemden Heer CORNELIS DE WITT, onzen Regeerenden Borger-
„meeſter, als haar Hoog Mog: Gedeputeerden ende Gevolmachtigde
„over 't employ van 's Lands Vloote, is verkregen; ende dat behalven
„de advantages, die zoodanigen ongemeene overwinninge in zich zelfs
„behelſt, niet alleen daar door oogenſchynelyk het werk van de Vrede
„met Engelandt tot die maturiteyt is gebracht, dat men de finale conclu-
„ſie van dien dagelyks te gemoet ziet, maar ook albereyts ten zelven
„opzichte van andere Koningen ende Potentaaten goede ende heylzame
„Tractaaten zyn geobtineert, ende noch andere voordeelen meer ſtaan
„te wachten: Is by haar Ed: Achtb: met eenparige ſtemmen goet gevon-
„den ende verſtaan, dat tot betuyginge van de eſtime die dezelve voor
„de voorſz. heroique daaden hebben, ende tot gedachteniſſe van dien
„voortreffelyken zegen, door den voornoemden haren Borgemeeſter, on-
„der Gods genadige beſtieringe bevochten, ten ſpoedigſten een Tafereel
„zal werden geſchildert, ende in de groote Zaale opgehangen, behel-
„zende het conterfeytſel van de Heer DE WITT, mitsgaders d'attacque
„op het Fort van Charneſſe, ende de veroveringe van 't zelve, het ver-
„overen, ruineeren, ende verbranden van de Schepen omtrent Chattam
„ende op de Rivier van Rocheſter, met den gevolge ende aankleeven
„van dien, in voegen als het zelve op het cierlykſte ende bequaamſte
„zal konnen werden geordonneert, met een korte ende bondige inſcrip-
„tie, ofte verder ter materie dienende: Ende zyn tot uytvoeringe van 't
„geene voorſz. is, verzocht ende gecommitteert, gelyk verzocht ende
„gecommitteert werden by deezen, d'Heeren *Hugo Repelaar*, Borgemee-
„ſter van 's Heeren wegen voornoemd, Mr, *Roelant de Carpentier*, *Sa-
„muel Trip*, Mr. *Gerard Brandwyk*, ende *Johan de Vallé*, Schepenen.
„Actum den 30 July 2667.

Onder welke Schildery belaſt was, volgens dit uittrekſel, het onderſtaande geſchrift te ſtellen.

Extract uyt de Reſolutien van myn Ed: Heeren van den Geregte der Stadt Dordregt.

„DE Heer Borgermeeſter heeft ter Vergaderinge van het Geregte geex-
„hibeert ende doen leezen, het geene in de Latynſche Tale hier naar
„van woorde tot woorde geinſereert ſtaat; wezende een Inſcriptie van
„het Tafereel, het welk by Reſolutie van den Gerechte is gedaan maa-
„ken, ende in de Kamere van Juſtitie op een honorable plaatze doen
„inſchikken, ter eeuwiger gedagteniſſe van Heer CORNELIS DE WITT,
„Ruwart van Putten, Oud Borgermeeſter der Stadt Dordregt; ende te-
„genwoordig in 't Collegie van de Heeren Gecommitteerde Raden van

de

„ de Ed: Groot Mog: Heeren Staten van Holland ende West-Vriesland, 1667.
„ waar inne zyn Ed: naar 't leven door het pinceel konstelyk afgemaald
„ is, met eenige figuren, ende afbeeldingen, der heerlyke ende Heroique
„ daden die ten tyde, en als wanneer de zelve de Functie van Borger-
„ meester, mitsgaders andere waardige bedieningen ende zaken van zyne
„ familie, ten dienste van het lieve Vaderland. als een getrouw Patriot,
„ geschort ende verlaten heeft, door desselfs wys beleyd ende mannelyke
„ dapperheyd, als Gevolmachtigde over de geheele Lands Zeemacht,
„ in een Expeditie, boven het begrip der menschen, onder Godes gena-
„ digen zegen, op de Riviere van het Koningryk van Groot Brittanjen,
„ ende aldaar te Lande, by hem tot acceleratie van de heylzame Vrede,
„ met het gezeyde Koningryk uytgewerkt is.

ÆTERNITATI SACRUM.

Do. Cornelio de Witt, *Urbis hujus Consuli, que difficillimis Reip. temporibus oblatum sibi à Celsiss. fœder. Belgis Ordinibus Maritimæ Classis regimen ingenito animi vigore suscepit, & tam felici rerum successu omnium superavit vota, ut expugnatis Brittannico in littore Hostium munimentis, porruptisque medio in flumine claustris, in ipsis Regni visceribus validissimas eorum naves ferro & igne vastaverit & Prætoriarum Maximum, aliasque ibidem expugnatas in triumphum abduxerit, ac deinde osta* Thameris *obsidendo, Brittanniæ littora undique infastando. Angliscque inaccessum, Batavis liberum reddendo Mare, ad honestam utriumque Pacem maximum attulerit momentum, Tabulam hanc: omnia fere ad vivum exprimentem, ut in omne ævum tanti Civis, & tam heroicæ expeditionis præsens semper sit memoria, posuere Reip. Dordracenæ Consul & Senatus.*

Gesta hæc sunt Anno reparata Salutis 1667.

Dat is:

TER EEUWIGER GEDAGTENIS.

Hebben aan Heer Cornelis de Witt, deezer Steede Borgermeester, welke in de beswaarelykste tyden van dit gemeene best, met een ingebooren moed het gebied over de Zee-macht, hem, by de Groot Mogende Staaten van Holland opgedragen, heeft aangevaart, en verre boven alle hoop, en met zoo gelukkigen uytslag van zaaken heeft volvoert; zoo dat hy op de stranden van Brittanjen overwonnen hebbende de sterkte der Vyanden, en in 't midden van de Rivier door ketenen heen gebroken zynde, in 't hert van 't Ryk, hare swaarste Schepen met vuur en staal heeft vernield, het grootste Admiraals Schip en andere aldaar veroverd en weg gevoerd; en naderhand de monden van de *Theems* bezettende, de Engelsche stranden alom ontrustende, en voor Engelandt de Zee sluytende, voor Hollandt dezelve openende; het grootste hulp-middel tot een wederzydse eerlyke Vreede bygebracht, dit Tafereel, alles

1667. byna na 't leven uytbeeldende, op dat in alle eeuwen een altyt-tegenwoordige gedeugenis van zoo groot een Burger, en zoo held-haftigen uytvoering zy opgerecht. Burgermeesteren en Raden van Dordrecht.

Deze dingen zyn geschied in 't Jaar van de herstelde welstant 1667.

„Waar op, zoo ten respecte van de voorsz. Inscriptie zelfs, als ten „opzichte van de plaats waar men dezelve zetten zal, gedelibereert zyn„de, is goet gevonden en verstaan, gelyk goet gevonden en verstaan „wert by deezen, dat dezelve met vergulde letteren zal werden geplaatst „in 't midden van de onderlyst van 't voorn. Tafereel ter eeuwige gedag„tenis als vooren. Actum 3 Juny, 1670.

„Den 5 Juny 1670. is de voorenstaande Resolutie van den 3 der zelver „Maand gerefumeert, en naar voorgaande deliberatie gehouden voor ge„arresteert. Accordeert met de voorsz. Resolutie.

(*Ende was getekent*)

J. HALLINCG.

Waar op de voornaamste Digters eenige vaarzen toepasten, onder anderen.

Die hier met magt gestaaft als Overwinnaar zit,
Is Dordregts Burgerheer CORNELIUS DE WITT;
Die door beleid en moet bestaat de Britt' t'ontzielen,
Loopt midden in zyn Ryk, en brand zyn grootste Kielen;
Daar op den Vyand swigt, en geeft den regter hand,
En neffens vrye Vree, komt Eendragt in ons Land.

Een ander.

Dit is DE WITT, die voor 's Lands Vryheyd is geschaapen,
Die zig vrywillig van het Kussen heeft beroofd,
Dat hy zyn Vaderland gelegd heeft onder 't hoofd,
Op dat het afgesloofd, eens mogt gerust gaan slaapen.

Nog een ander.

Dit is het waare Beeld van deugd en dapperheid,
Den Borgerheer, op wiens verstand, en goet beleid;
De Staat en Stad haar rust, en welvaart konnen Vesten,
De Faam verbryd zyn Lof, in 't Oosten en in 't Westen.
En tuygd hoe London schrikt, en hoe dat Chattam beefd,
Door 't staal en 't vuur benard, dat ons de Vreede geeft.

OP

1667.

OP DE

SCHILDERY

Te Dordregt in 't Raadhuys opgehangen.

DE oudheyt wort nu kinds, haar luyſter is verdweenen,
De WITT ſtapt alles wat'er voor hem ging verby,
Dit is een kort begryp van deugd; zyn Schildery
Daagt all' het marmer uyt, van *Romen* en *Athenen*.
Dit Hoofd en deze Hand gaf 't Chriſtenryk de Vrede.
Hoe vreeſlyk trok hy uyt! hoe lieflyk quam hy weêr!
Die Karels Schepen brak tot houts-kool, om 't geweer
Tot ſachte zeyſſens en tot koûters te verſmeden.
Gelukkig Raadhuys, en verheugde galeryen,
Wiens naam dat eeuwig wert door deze Schildery.
Indien gy wilt dat ook de Vrede eeuwig zy,
Verçiert de Spiegels van ons' Schepen met copyen.

A. V. OVERBEKE.

Zyn Ed: zond op de tyding van haar Hoog Mog: al de hooge Bevelhebbers der Bezoldelingen weder naar het Vaderlandt, door dien zy, volgens het Vredens verdrag, geen verder dienſt aan den Staat konden doen. Des anderen daags 's morgens be- 13 Auguſty.
rigte *Capitain Evert van Gelder*, eenige dagen buyten 't *Canaal*, tuſſchen *Engelands einde* en de *Sorles* gekruyſt hebbende, dat hy uit de *Capitain* van een Kaper verſtaan had, dat in de gemelde *Sorlings* vier kloeke Conings Oorlogſchepen waaren binnen gezyld, en dat ook omtrent twintig Coopvaarders met Wol geladen, daar alle ſtonden te komen. Men beſloot dan, zon- 14 Auguſty.
der uytſtel derwaarts te zylen, en zond de *Capitainen Jacob Corneliſz. Swart*, *Jacob Paauw*, *Cornelis Everſz. de Jonge*, *Frans van Nydeck*, *Ian Pieterſz Vinkebos*, en *Yde Hilkes Kolaart* voor af, om 't Noordergat van de *Sorlings* te beſetten: ende *Capitainen Valehen*, *van Gelder* en *Claas Ancker* naar 't Noordergat, om 't ontvlugten der Engelſchen te beletten. De berigtjagten van *Iacob Pieterſz. Swart*, *Adam van Brederode*, *Pieter Nannings*, *Ian Verboekelt* en *Daniel Verdieſt*, hadden bevel, door 't Zuydergat, in te zylen, en door Zeynteekenen te doen, of, en hoe veel

Beſluit om naar de Sorles te zylen.

vy-

1667. vyandlyke Schepen binnen de *Baay* lagen : van de gemelde *Baay* zelfs te bezichtigen, en daar van verslag te doen. Het voornemen was, dat den *Admiraal de Ruyter*, met de overige Schepen, het Zuydergat zouden inzylen, indien zich daar eenige Engelschen onthielden. Maar den dag daar aan vernam men uit de afgezonden Schout by Nacht, die, vermits de stilte in de voornoemde *Baay* was geroeid, dat daar niet als een oud Schip zonder Fokkemast op 't droog lag, onder een Kasteel, aan d'inkomst van de *Baay*, en dat aan de Waterkant nog een schiet Schans was opgeworpen, met eenig Geschut voorzien, doch dat men met meerder wind, wel met eenige Schepen binnen konde komen, en tot ses of acht toe ankeren, zonder gevaar van het Kasteel of Schietschans te loopen. Zo datmen het de moeite niet waardig oordeelden, om iets vorders daar omtrent t'onderneemen, maar wel met ses of zeven Sloepen eenige Schapen en ander Vee te haalen, van een Eilandje, dat alle d'Inwoonders verlaaten hadden, vlugtende naar 't grootste Eiland daar het Kasteel lag. Daar na is goetgevonden, met de Vloot in drien verdeeld, bezuyden en beweesten de *Sorlings* eenige dagen te kruysen. De *Lt. Admiraal de Ruyter* in 't midden, de *Lt. Admiraal Bankert* in 't Zuyden, en den *Lt. Admiraal Aylua* in 't Noorde van de Heer *de Ruiter*. Toen quam den Franschen *Capitain d'Estival* onder de Vlagge, welk met dertien eerschooten begroet wierd, die met negen schooten beantwoord hebbende, verklaarde, dat het hem leet was, dat hy met de Vloot des Hertogs van *Beaufort* zich niet nevens die van zyn Ed: mogt voegen, dewyl zyn Coning aan den genoemden Hertog van *Beaufort* noch geen bevel daar toe gegeeven had. Eenige tyd daar na besloot zyn Ed: den Geheymschryver *Sweers* met twee Bezoldelingen, gekleet met haar Hoog Mog: *Lievray*, naar den Hertog van *Beaufort* te zenden, om eenige Kapers met kostelyke pryzen, die onder zyn Vloote waren, af te haalen, benoemde de *Capitainen van Gelder*, en *Evertz de Jongen* om hem te gelyden. Daar na heeft men met de Vloote wederom gekruist in 't *Canaal*, dwars van de hoek van *Lesard*, laatende de *Capitainen Roetering*, *Swart*, en *Binkes* met een Galjoot dwars van de *Sorles* post houden, om den

15 Augusty. Daar zyn Ed: geen Schepen vind.

Krygt de Fransche Capitain d'Estival aan zyn Boord.

17 Augusty.

18 Augusty.

Ca-

Capitain Nieudek op te wagten, die eenige dagen te vooren gezonden was, om een van de Gaten der *Sorlinges* bezet te houden. 's Anderendaags 's morgens de wind Zuyd-West zynde, met een ſtyve koelte, vermiſten men verſcheide Schepen van de Vloote, en zagen vyf groote Schepen, waar van een de Witte Vlagge voerde; zyn Ed: zond aanſtonds den *Lieutenant* van *Capitain den Haan* aan 't boord van een der zelve, om te weeten wie zy zoude mogen zyn, zoo dat hy in 't wederkomen berigten, dat op het Schip daar hy aangeroeid was, den Hertog van *Bouillon* gebood, zynde, ſo hem gezegt wierd, alle tot *Amſterdam* getimmerd, uitgeſonderd twee, die in *Denemarken* waren gemaakt, welke onder 't beſtier van *Monſr. la Roche* uit *Texel* gekomen, naar *Breſt* toe zylden. Den gemelden Hertog verſogt zynde, om met zyn Ed: te ſpreeken, verſchoonde zich, ſoo dat hy het weder naar den hoek van *Leſaart* zetten, alwaar den *Lieutenants Admiraals Bankert* en *Aylua* onder de Vlagge quamen. Op het berigt van *Cornelis Allert* *Commandeur* van een Snaauw, van *Vliſſingen* ter Kaap vaarende, dat hy omtrent *Doodemanshoofd* ſes-en-dertig Engelſche Schepen had geſien, welke langs de Wal Ooſtwaart aan quamen zylen, beſloot zyn Ed: van deſelve met de geheele Vloot op te zoeken, doch wierd door een ſwaare Storm uit den Zuyd-West ten Zuyden, die veel Schepen beſchadigden, van zyn voorneemen belet. Den vier-en-twintigſten deezer quam zyn Ed: met de gantſche Vloote binnen de Vaart van *Plymuiden* ten Anker, alwaar den *Capitain Swart*, twee Engelſche Viſſers aan zyn boord bragt, welke berigten, dat op Maandag den 22 der zelver Maand, binnen de Haven van *Plymuiden*, ſes Schepen uit de *Virginiſche Eilanden* aan waren gekomen, zynde met negen en-veertig Schepen van daar gezyld: dat zy, voor de Nederlanders gewaarſchouwd, in verſcheide Havens zouden binnen zien te komen, en dat eenige der voorſchreeve Schepen naar *Plymuiden*, *Stoonhuis*, *Briſtol* en de Haven van *Foi* waren gezyld. Voor welkers laaſte plaats een groote Virginy Vaarder, groot honderd Laſten, aan de grond vaſt was geraakt. Zoo dat men voornam, aanſtonds Anker te ligten, en zyl te maaken. Zyn Ed quam des anderendaags ten negen uuren

1667.

19 Auguſti. Zyn Ed: verneemt vyf Franſche Schepen onder den Hertog van Bouillion.

20 en 21 Auguſti.

23 Auguſti.

24 Auguſti. Krygt kondſchap van d'Engelſche Virginiſche Vloot.

25 Auguſti.

1667. uuren voor *Foi*, en Ankerden omtrent een Gotelingschoots van 't Gat. Wanneer hy, nevens den *Lt. Admiraal de Ruyter*, Schout by-Nagt *van Nes*, de *Capitainen Knoppert* en *Johan de Witte*, in een Galjoot over trad, om de gelegentheid der Haven te bezigtigen, derwaards laveerende zagen zy aan d'eene zyde een klyn *Fort*, of oude Tooren, en aan d'andere zyde een Schietschans met vyf stukken Geschut, die op 't Galjoot, toen 't voor de Haven quam, heevig schooten. In de Haven zagen zy meer als twintig gelaadene Schepen leggen, soo Pinassen als Fluyten, die zy voor de Virginis-Vaarders aanzagen. Van de Bergen en Haven wierd ook sterk met Vuurroers geschooten, doch niemant gequest, schoon het Zyl en Touwerk daar door geheel en al wierd beschadigd. De gemelde Haven was wederzyds en van agteren met hooge Bergen bezet, strekkend Noord-Oost ten Oosten, en Zuyd-West ten Westen, een Goteling schoots lang. Naar overleg van zaaken wierd geoordeeld, dat men met de Noordelyke en Noord-Westen wind, die toen woey, en 't ongestadig buyig weêr, de Haven niet kon inzylen: ook dat men, daar binnen komende, niet weder uit zoude geraaken, zonder noodzakelyk aan lager Wal, en tegen de steene Klippen te vervallen: te meer, dewyl de Haven zeer naauw, en in 't midden van dezelve loopende, ligt gemist konde worden, en met laag waater maar twaalf voeten diep was. Men vond dan niet raadsaam, daar eenige Oorlogschepen binnen te zenden, maar besloot om de aldaar leggende Vyandlyke Schepen, met Branders aan te taften. Zoo dat den Heer CORNELIS DE WITT met goetvinden van de Heer *de Ruiter*, bevel gaf aan de *Capitainen Nanning*, *Brederode*, *Anske Fockes* en *Verboekelt*, dat zy met hunne Fregatten, zich dicht onder het voorschreeve *Fort* en Schietschans zouden begeven, om dezelve, soo veel als 't mogelyk was, te beschieten, en dat ondertusschen de *Commandeurs Koestaart*, *Meerman*, *Molle* en nog een met hunne Branders, onder dat schieten souden naderen, om d'Engelsche Virginis-Vaarders te Loefwaard aan boord te leggen, en te verbranden. De gemelde Fregatten onder zyl gerakende, om de gemelde post te naderen, bevonden dat zy de wind veel te Noordlyk.

Zyn Ed: komt voor Foy alwaar hy met een Galjoot de Haven gaat bezigtigen.

Vind daar verscheide geladen Schepen leggen.

En geeft bevel om die te verbranden.

lyk en te ſchraal was, en dat men door de val winden, die over de Bergen ſoo in als uit ſchooten, die Poſt niet kon beryken. Den *Capitain Nanning* geraakten alleen maar omtrent de geſtelde plaats, zynde de andere zeer verre beneeden vervallen, ſoo dat zyn Ed: beſloot, de Branders op te houden, om deſelve niet onnuttelyk te ſpillen en te verlieſen, het geen ſeekerlyk geſchiet ſoude zyn. Men vond zich dan genoodſaakt op beter wind te wachten, hoewel men klaarlyk konde bemerken, dat men zich haaſten moeſt, en ſpoet nodig was, dewyl den Vyand van tyd tot tyd merkelyk met volk wierd verſterkt, en onophoudelyk tot hunne verweering arbeiden, ook meer ſtukken Geſchut aan Land, op de voordeeligſte poſten planten. Ook wierd de Haven met verſcheide Vaartuygen en Kabels, ſoo veel als 't mogelyk was, geſlooten, weshalven men honderd Ducatons aan 't ſloep volk beloofden, die, wanneer men zulks goet ſoude vinden, de gemelde Touwen aan ſtukken quam te kappen. Des anderendaags 's middags ſond zyn Ed: den *Lieutenant Admiraal Bankert*, om by de hoek van *Leſaart* te kruyſen, en vernam door een *Capitain* van een Galjoot, die daar weder voor de Haven quam, dat al d'Engelſche Schepen dieper waren ingekort, en dat men niet meer als vyf van dezelve konde zien. Zyn Ed: met de Heer *de Ruyter* beraadſlagende, wegens de ſwaarigheden die hen in 't naderen te wagten ſtond, en dat de wind uit het Noorden bleef waajen, beſloot, van dien toeleg te laaten vaaren, en wederom naar den hoek van *Leſaart* te zylen, en daar omtrent met de Vloot, in drien verdeeld, noch eenige dagen te kruyſſen. Ontfangende alvoorens de onderſtaande brief van den Heere Prins van Naſſauw.

1667.

't welk door tegenwind werd belet.

26 Auguſti.

27 Auguſti.

MYN HEER,

DE gelukkige uitſlag verſtaan hebbende, die God aan de Vloote van den Staat, tegens d'Engelſchen, in de laaſte ontmoeting heeft gelieven te verleenen, onder U Ed: wijs beleid en Helddaadige onderneeminge, heeft my door deeze, mijn blijdſchap aan U Ed: doen betuigen. Nevens U Ed: te begroeten, wegens de gelukkige verrigtinge, gelijk ik met veel toejuiching en vroolykheid ben doende,

Brief van den Heer Prins van Naſſauw aan zyn Ed: over de bevogte Zegen.

1667. *zoo dat ik geen ſtarker drift heb, als den Staat geheel en al van hunne Vyanden ontſlagen, en door een goede en loſlijke Vreede, beveſtigd te zien, zijnde my daar al iets van ter ooren gekomen, waar over wy reden hebben, God genadelijk te looven, gelijk ik voor my zelfs niet nalaat te doen, die uit de grond mijns ziels blijf.*

MYN HEER,

U Ed: Ootmoedigſte en onderdanigſten Dienaar.

Berlyn den 11 July 1657. Was geteekent

J: MAURITS, *P: van Naſſauw.*

1 Septemb. Zyn Ed: ontfangt van haar Hoog Mog: tyding van 't uitwiſſelen van de bekragting der Vrede.

Na dat zyn Ed: met de Vloot eenige dagen gezyld had, en omtrent drie Mylen van *Montsbaay* gekomen zynde, ontfong hy den eerſten *September*, door een brief van haar Hoog Mog: de aangenaame en zeekere tyding, dat de uitwiſſeling van de bekragting der Vreede, den vier-en-twintigſten *Auguſtus* tot *Breda* gedaan, en de zelve op dien afgekondigd was: en dat by gevolge naar den Inhoud van 't zevende *Artijkel* der Vreede, alle Vyandlyke bedryven, in 't *Canaal*, en de Noord-Zee zoude ophouden, na den vyfden der Maand *September*; en van 't opgaan van *Canaal*, tot de *Caap St. Vincent* na den vyfden *October*; en van de zelfde Caap af tot aan de Linie toe, tot na den tweeden *November* Nieuwe ſtyl; en aan d'andere zyde der Linie, en voorts door de geheele Waereld na den vier-en-twintigſten *April* 1668. Zoo dat zyn Ed: zig daar na geliefde te ſchikken, als ook van noch eenige dagen nevens de Heer *de Ruyter* met de Vloote, in, en buyten 't *Canaal* te kruyſſen, tot nader bevel. Kort daer na wierd zyn Ed: nog een brief van haar Hoog Mog: ter hand geſteld, van den 25 *Auguſti*, waar in de Hoog gemelde Heeren Staaten, hem deden weten, dat hy naar 't Vaderland vermogt te keeren, om verſlag van zyn verrigting te doen, en dat de Heer *de Ruyter* met zyn onderhoorige Schepen, nog eenige dagen omtrent het eynde van 't *Cañaal* zoude kruyſſen. Doch dewyl de Vloot niet langer als tot den tien of twaalfden deezer Maand, van Bier en Waater was voorzien, beſloot zyn Ed: ten overſtaan van de Krygsraad, met klein zyl het *Canaal* op te zylen, om het gemelde Bier en Waater, mitsgaders de andere le-

En word verzogt t' huis te komen.

vens-

vensmiddelen, t'ontmoeten, of omtrent de *Hoofden* en in 't naauw af te wagten, en dezelve bekomen hebbende, het *Canaal* wederom af te zakken, om d'ingeseetenen van den Staat aldaar te beschermen, en den Vyand alle mogelyke afbreuk te doen, ter tyd en wyle toe, dat de Vyandschappen wederzyds zouden ophouden. Nog ontfong zyn Ed: een brief van haar Ed: Groot Mog:, luydende. 1667.

Resolutie van Holland, den 25 Augusti 1667.

„DE Heeren Gedeputeerden der Stad Dordregt, hebben uyt den name ende van wegen d'Heeren hare Principaalen ter Vergaderinge gerepresenteert, dat ten tyde haar Ed: Groot Mog: het ooge hadden gelieven te slaan op den Heere CORNELIS DE WITT, dienende Borgermeester der voorsz. Stadt, omme van weegen deze Provintie ter Generaliteit voorgesteld, ende vervolgens aldaar by haar Hoog Mog: nevens andere Heeren met volle macht over 't employ van 's Lands Vloote gecommitteert te werden, dezelve Heeren hare Principalen de voorsz. goede intentie van haar Ed: Groot Mog: met genegentheyt hadden opgevolgd, ende geen swaarigheit gemaakt, den gemelden Heere Borgermeester ten voorsz. eynde te dimitteeren, gelyk dezelve ook vervolgens die moderatie hadden gebruykt, van haar Ed: Groot Mog: met geen verzoeken tot desselfs wederkomste te hebben geimportuneert, zoo lange door de tegenwoordigheit van de meergemelde haaren Borgermeester op 't Lands Vloote den Staat eenigen dienst toegebragt konde werden; maar dewyle het God Almachtig zedert gelieft hadde, de rechtvaardige Wapenen van deezen Staat, onder de voorsz. directie, zoodanig te zegenen, dat door dezelve eerst een heerlyke Victorie bevochten wezende, in de eyge Havenen ende Rivieren van den Koning van Groot Brittanjen, ook naderhand daar op een finaal Tractaat van Vreede was gevolgd, ende op gisteren door d'uytwisselinge van wederzyds Ratificatien bekrachtigd, in voegen dat voortaan geen nieuwe desseinen tot afbreuk van den geweezen Vyand geformeert konden werden; d'Heeren haare Principaalen mits dien goet gevonden hadden, door der zelver Gedeputeerden ter hoogstgemelde Vergaderinge ernstige instantie te laten doen, ten eynde tot het repatrieeren van de voornoemde Heer DE WITT, prompte ordre mochte werden gestelt, ende daar door te gelyk occasie gegeven, dat dezelve zyne actuele functie als Borgermeester der voorsz. Stad, wederomme zoude mogen waarneemen ende continueeren. Waar op gedelibereert zynde, is goetgevonden ende verstaan, dat van wegen haar Ed: Groot Mog: de zaake ter Generaliteit daar heenen zal werden gedirigeert, ten eynde den gemelden Heer DE WITT, by haar Hoog Mog: aangeschreeven mooge

1667. „werden, dat de wederzydſe Ratificatien van 't Tractaat van Vreede, „tuſſchen den Koning van Groot Brittanjen ende deezen Staat, den 31 „July laeſtleeden binnen Breda geſlooten, den 24 dezes aldaar uytgewiſ„ſeld, ende de publicatie aldaar proviſionelyk gedaan zynde, dezelve als „nu zal vermogen te repatrieeren, ende aan haar Hoog Mogende rapport „komen doen. *Accordeerd met de voorſz. Reſolutie.*

Naar de middag quam den *Capitain Evert van Gelder* van *Breſt*, nevens de *Capitainen* der Kapers, met acht ryke pryzen onder de Vloote, en een brief van den Hertog van *Beaufort*, *Admiraal* van *Vrankryk*, gevende zyn Ed: in dezelve de eernaam van EXELLENTIE, als ook bekend maakende, het bevel zyns Conings, dat hy met zyn Schepen naar de Hollandſche Vloot zoude komen, doch dewyl den Heer *Coventry*, met de bekragting der Vreede tot *Breda* geland was, hy vaſtelyk geloofden, dat het nu niet nodig zoude zyn: het welk voorwaar een ſlegte en magere verſchooning was. Den 2 *September* zylden zyn Ed: met een Noord-Weſte-wind, Ooſt ten Noorden aan, beveelende, dat yder der bezylſte Schepen, een Engelſche prys met een Kabel vaſt zoude maaken, en naſleepen, het welk aanſtonds in 't werk wierd geſtelt. Sondags zynde den vierden dezer, quam zyn Ed: in 't geſigt van *St. Andries Land*, leggende Noord-Ooſt ten Noorden van de Vloote, alwaar hy Ankerde, en ſtopten d'Ebbe wegens de ſtilte. Teegens den avond bevond hy dat men by de Weſtnaalde van *Wigt* was genaderd, en dreeven ſoo het geheele getye uyt. Twee daagen daar aan, begoſt de wind uit den Noord-Ooſten te waajen, met een ſtyve koelte, ſoo dat hy den agſten dezer, met 's Lands Vloote, op acht-en-twintig vadem, Noord ten Weſten van *Beveſier*, het Anker in de grond liet loopen, alwaar den *Commandeur Wijnbergen* met negen Fluyt-Schepen, geladen met levensmiddelen, by zyn Ed: aanquam, welke op de Vloote verdeeld wierd. Omtrent den middag beſloot zyn Ed: de Heer CORNELIS DE WITT, op het Schip *Deventer* over te gaan, gevoerd door den Overſten Lt, *Palm*, om in gevolge van haar Hoog Mog: beſluyt naar 't Vaderland te zylen. Doch voor zyn vertrek deed hy de Krygsraad aan zyn boord vergaderen, en maakten hen zyn terugkomſt bekend, waar na zy hem alle, voor

Slegt antwoord van den Hertog van Beaufort.

2 Septemb.

4 Septemb.

6 Septemb.

1 Septemb.

Zyn Ed: komt voor Beveſier.

Zyn Ed: vertrekt naar 't Vaderland.

voor de goede dienſten, geduurende die togt, op 's Lands Vlote gedaan, bedankten. De Heer CORNELIS DE WITT zyn afſcheid genomen hebbende, voer met een Sloep aan het gemelde Schip *Deventer*, alwaar den *Lt: Admiraals de Ruyter* en *Bankert* aan boord quamen, om zyn Ed: nogmaals te bedanken, verſoekende dat hy aan haar Hoog Mog: verſlag gelieſde te doen, met aanbieding van hunne dienſt, en verzekering van zonderlinge genegentheid. Des avonds traden zy van 't boord, en deed zyn Ed: Zeyn om Anker te ligten, en zyn rys naar 't Vaderland voort te zetten, doch bleven door de ſtilte, tot 's avonds ten tien uuren leggen, wanneer hy noch door de weinige wind, niet veel naderden, en de ſtroom qualyk verzylen konden. 's Vrydags zylden hy al ſagt Zuyd aan, komende des avonds op 22 vadem, vyf Mylen Noord ten Weſten van *Fierly* ten Anker, met een Noord-Weſt Noorde wind, en een topzyls koelte. Des anderendaags zylden zyn Ed: met een ſtyve Noord-Weſte wind, tot by *Swartenes*, en 's naarmiddags met een Noord Noord Ooſte wind, tot digt onder de Wal, op 17 vadem, Zuyd-Weſt ten Zuyden van de *Singols* Des nagts zes Glaſen in de Hondewacht, draaide de wind Zuyd-Ooſt, en quam den dag daar aan digt onder *Doevren*, zylende Noord-Ooſt ten Ooſten op, wanneer hy wederom een brief van den Hertog van *Beaufort* kreeg, van geen beter inhoud als de voorgaande. 's Maandags den 12 deeſer quam zyn Ed: ſmorgens vroeg op de hoogte van de *Maaze*, omtrent vier Mylen van de Walle, alwaar hy eenige Zeyn ſchooten liet doen, om Vaartuygen aan Boord te krygen, dat hem aan Land ſoude voeren, waar op hy ten tien uuren in de Loots-boot van den *Briel* over trat, quam des avonds ten ſeven uuren tot *Maaſland-Sluys*, en 's nagts ten twaalf uuren in goede gezontheidt in *'s Gravenhagen*. Des Morgens van veel uitheemſche Staatbediende verwelkomt zynde, deed hy mondeling verſlag aan haar Hoog Mog: waar na hoog gemelde Heeren Staaten het volgend beſluyt namen.

1667.

Gaat op 't Schip Deventer.

9 Septemb.

10 Septem.

11 Septem.

12 Septem.

Zyn Ed: komt in 's Gravenhage. 13 Septemb.

Ex-

1667.

Extract uyt het Regiſter der Reſolutien van de Hoog Mogende Heeren Staten der Vereenigde Nederlanden, Martis den 13 September 1667.

Zyn Ed: word van haar Hoog Mog: bedankt.

„D'Heer CORNELIS DE WITT, hare Hoog Mogende geweſen Gedeputeerde ende Gevolmachtigde op 's Lands Vlote, heeft ſommier „rapport gedaan van 't gene in de jongſte expeditie voorgevallen is : Waar „op gedelibereert zynde, hebben haar Hoog Mogende den gemelden Heere „DE WITT, over, ende ter ſake van zyne ſonderlinge vigilantie, moeyte, „arbeyd, voorzichtigheyt, vaillantiſe ende goede conduite, uyt liefde tot „het Vaderlandt, in het uytvoeren van hare Hoog Mogende bevelen, en„de het bevorderen van den dienſt van 't Land, zoo veel als door Gods „toelating menſchelyker wyze heeft konnen geſchieden, over nacht ende „dag in deſen gehad, gebruykt ende aangewent, in de beſte forme be„dankt, verklarende daar inne ten vollen vernoegt te weſen. Was gepa„raphreert *A. B. d'Aſperen*, onder ſtont *Accordeert met 't voorſz. Regiſter*, „ende geteekent *N. Ruyſch.*

Met dusdanige Roemrugtige zeegen quam zyn Ed: t'huys; zynde het grootſte werktuyg waar door het vereenigde Nederland zulk een loffelyken Vreden bedong. Haar Hoog Mog: de Algemeene Staaten, haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staaten van Holland ende Weſt Vrieſland, als ook de Regeerders der Stad *Dordregt*, bedagten alle middelen om deze Manhafte daad met genoegſaame dankbaarheid te erkennen; de meeſte leden van haar Ed: Gr: Mo : wilden, zyn Ed : de Heerlykheid *Spykeneſſe* vereeren, doch hy t'Edelmoedig zynde, wygerden deſelve aan te neemen : ook waren eenige Noord-Hollandſe leden om redenen van Staat, daar eenigzins tegen, zo dat het geen voortgang had.

Zyn Ed: wert van haar Ed. Groot Mog: met een Goude Kop vereerd.

Haar Ed: Groot Mog: beſchonken zyn Ed: tot een gedachtenis een groote Goude Kop, waardig vyf duyſent gulden, waar op rondom het in neemen van de ſtarkte *Charneſſe*, nevens het verbranden en veroveren der Coninglyke Oorlogſchepen, by *Chattam*, met verwen *geëmalleert* ſtond. De Voet was met konſtig Lofwerk van bloemen vercierd, en boven op het dekſel ſtond een Roode Leeuw, binnen in 't dekſel las men het volgende.

Ex-

Extract compendieus den 2 July, 1667.

Op 't bovenste van den rand.

„OP 't geproponeerde van de Heeren Gecommitteerde Raden, is by
„ de Staten goet gevonden, dat aan Heer CORNELIS DE WITT, *In 't hol van het dekſel.*
„als Gevolmachtigde van den Staat op 's Lands Vloote, gedirigeert en uyt-
„gevoerd hebbende het fameus exploict den 21.22.23. Juny 1667. op de
„Riviere van Londen en van Rocheſter in 't werk geſtelt, vereerd zal wor-
„den een Goude Kop, daar op 't voorſz exploict uytgebeeld zy, en dat tot
„een Gedenkteeken in zyne Familie, en voor de proſperiteyt.

Accordeert in ſubſtantie met de Reſolutie van de Staten.

Op 't onderſte van den rand.

HERB. van BEAUMONT

Den Geleerden Heer *Colvius* maakten op deze vereering een ſchoon Gedigt in de Latynſche taal, het welk in 't Nederduitſch aldus luyd.

Gedigt op de goude Kop.

NA meer dan duyzend werf, den arbeid uyt te ſtaan,
Die d'Edele Helden aard geſpt met de Wapens aan;
Die 's daags van zorg bezet, de nagten ſlyt met waaken;
Na 't woede van de Zee, en 't barnen veeler zaaken,
Na 's Oorlogs onweer, en verduurde Blixem kragt,
Word eynd'lyk Heer DE WITT, verwinnaar t'huys gebragt,
En geeft de Vreede Olyf aan Neerland: Roem der Helden
Wat dank, wat dankbaarheid, zal u bedryf vergelden?
't Graveerſel van een Kop, d'in goud geplengde Wyn
Wat zyn die? daar uw deugd, en zeden, waardig zyn,
Een Kroon, een Ryksgebied, zoo Holland die kon geeven:
Maar leer de Waereld, leer de waan, te boven ſtreeven.
Veracht den yd'len lof des volks, en 't ſlyk der aard':
Is u uw Vaderland en zyne liefde waard.
Zoo hef ten Hemel hert-en oog, om daar t'ontmoeten;
Dees edele Zielen, die de Starren, treen met voeten,
In 't hagel witt gekleed, met zeegepalm gekroond,
Met 's Levens ſpys gevoed, in 't Hof van God bewoond.
O dapp're poog hun ſpoor, en heirbaan ſteeds te houwen:
Gelukkig die de praal, des Hemels mag aanſchouwen.

Tot Dordregt komende, wierd zyn Ed: als eenigſte Gevolmagtigde van haar Hoog Mog:, en Opper-bevelhebber der gantſche Vloote, ſchoon de brieven en beſluyten, alle luydende zyn op de naam van haar Hoog Mog: Gevolmagtigden op 's Lands Vloote, met gejuyg van alle de voornaamſte, en ge-

1667. ringſte, onder 't losbranden van't Geſchut, en Vuurroers der-
Burgery, ingehaald, gaande met een prachtig kleet van Staat
in 't midden van twee Burgermeeſters, gevolgt van de meeſte
overigheid en grooten. Op deſe gewigtige Zeetogt zyn ook
veel treffelyke Gedigten gemaakt, der vermaarſte lief hebbers
in de digtkunde; als *Belgium Glorioſum*, door den geeſtryken
Johannes Lydius in 't Latyn, *de Zee Leeuw*, het *Zeegevier*, en
de *Vrépylaar der Vrye Nederlanden*, door den weergaloozen dig-
ter, *Jooſt van Vondel*. *Bellone aan Band*, door den ſcherpzin-
nigen *J: Antonides*. *Dordregts* wellekomſt van den geleerden
J: Oudaan, *Overbeek*, enz.

Tot *Amſterdam* en elders ſloeg men insgelyks veel Gedenk-
penningen, ter eeren van zyn Ed:, en de Vreede, die elders ge-
noeg te zien zyn; doch den Franſchen Hiſtorie Schryver *de la
Neuville*, zegt dat men onder andere, een Penning gemaakt
had, waar op men Holland verbeelden, tegen een Zeege tee-
ken aanleunende, en aan de andere zyde ſtond, *dat zy by deze
gelegentheid de Wetten hadden herſteld, en verzekerd; de Godsdienſt
verbeterd en veranderd; de Coningen bygeſtaan, beſchermd en ver-
eenigd; de Vryheid weder aan de Zeên gegeeven; door de kragt der
Wapenen, en loffelijke Vrede beu erkt, en de ruſt van geheel Europa
herſteld.* Het welk de Nederlandſche Gezanten, en voorna-
mentlyk de Heer *Pieter de Groot*, tot *Parijs* ſcherp verweeten
was, doch dat de ſtempels twee Jaaren daar na gebrooken wier-
den, maar wat hier van is, weet ik niet; door dien dezelve
nooit gezien heb, en deſe reeden aanmerk als van een Franſch
Schryver, die zig in veele gevallen driftig toond. Den
Hoogleeraar van *Thienen* tot *Lyden*, deed op den achſten
November een der ſchoonſte en geleerſte aanſpraaken, ter eeren
de la Neu-ville. zyn Ed: kloekmoedige en gelukkige verrigtinge, waar *door de
Nederlanders den Vyand tot zulk een Loffelijken Vreede hebben ge-
dwongen, die* Engeland *altijd met groote trotsheid had verworpen,
gevende aan den Staat niet alleen hunne nieuwe overwinningen, in*
Africa *en* America *wederom, maar ſtonden ook af van den eiſch
der Vlagge, en alle d'andere geregtigheden die zy zich op de vier Zeên
toegeeigend hadden.*

XIV.

XIII. HOOFD-STUK.

DEn Heer Raad *Penſionaris* DE WITT, ontfong den agſten *January* een zeer deftige brief van den Heer *Cojet*, een der buytengewoone Gezanten van *Sweden*, in *Engeland*, waar in hy zyn Ed: de oude kennis te verſtaan gaf, wanneer zy te ſaamen tot *Leyden* in de Hooge Schoolen geweeſt waaren, welker oude kennis en vriendſchap, hy verzogt in deſe nieuwe beſending te onderhouden: nevens de opregte begeerte en meyning van 't buytengewoone *Sweedſche* Geſandſchap, tot het volvoeren eener beſtendige Vrede; dat in de laatſte brief van deezen Staat, aan den Coning van Groot *Brittanjen* eenig ongenoegen was beſpeurd, ſoo omtrent de wyze van ſchryven, als derſelver inhoud, doch dat zy Heeren Geſanten het Misverſtant, ter liefde van de Vrede, met alle wakkerheid by den Coning hadden weggenomen. Vorders verzeekerende, dat hem een onzydige plaats ſoude aangeweeſen worden, buyten de Spaanſche Nederlanden, om dat Vrankryk te kennen hadde gegeven, op ſoodanigen plaats niet te zullen komen; dat hy Heer Raad *Penſionaris* ook wat nader opening ofte hoop wilde geeven, op dat men aldaar billyker voorwaarde mogte bedingen, verſoekende en raadende hem daarenboven, dat het zelfde door een brief, op het ſpoedigſte overgeſonden mochte worden, en geen tyd verſuymen moeſt; dat hy meynde, ja vaſt ſtelde, op deſe wyſe een goede Vreede te ſullen bedingen; en dat anderſints ſchielyke ongevallen konden opkomen, dewyl de Engelſchen groote en ongeloofelyke toeberydſelen ten Oorlog maakten. Den Heer Raad *Penſionaris* gaf van den inhoud der gemelde brief, Sondags, zynde den negenden *January*, kennis aan de andere Heeren Gevolmachtigden tot de Geheime zaaken van *Engeland*, waar naar zy goet vonden, om uyt de haaren, de Heer Raad *Penſionaris* DE WITT, en de Heer van *Ommeren* te verkieſen, om deze zelfden inhoud, de Gezanten

Den Raad Penſionaris de Witt ontfangt een brief van de Heer Coyet buitengewoone Gezant van Sweden.

Zyn Ed: geeft daar kennis van aan de Heeren Gevolmagtigden.

1667. van *Vrankrijk* en *Denemarken*, mede te deelen, en met haar goetvinden een opstel van den versogten brief te maaken, waar op den dertiende by haar Hoog Mog: beslooten wierd, dezelven brief van den Raad *Pensionaris*, aan den Coning, tot antwoord van den Heer *Cojets* brief, te zenden, welke alle twee voor al aan den buytengewoone Afgezant van *Sweeden*, de Heer *Appelboom* wierden voorgeleesen, om zyn goetdunken daar op te hooren, welke Afgezant versogt dat seekere woorden van verwytinge daar in mochten door gedaan worden, en alles so veel versacht als 't mogelyk was. Dit gedaan zynde, wierden hem de brieven des Vrydags overgegeeven, om aan de Heeren *Sweedsche* Middelaars, tot *Londen* te zenden. Het antwoord van den Raad *Pensionaris* DE WITT aan den Heer *Cojet*, was in't Latyn, en Luyden als 't volgt.

Illustrissime Domine,

Antwoort van den Heer J. de Witt aan de Afgezant Coyet.

„ LItteræ tuæ 14. die mensis superioris exaratæ, octavo demum die hujus „ mensis mihi redditæ, fuere, quas ubi accepi confestim eo animum „ adplicui, ut expectationi & voluntati Excellentiæ Vestræ quanta possem „ maturitate occurrerem & satisfacerem; in cujus rei indicium Genera„ lium Fœderati Belgii Ordinum ad Magnæ Brittanniæ Regem, sub vi„ gillo volunti, ut vocant, hic una à nobis transmittuntur litteræ scriptæ: „ ea, uti Excellentiæ Vestræ placuit, ratione cui una cum Illustrissimo „ Domino *Flemming* commendatum relinquimns susceptæ negotiationis „ transactionem, ut nempe Magnæ Brittanniæ Regi placeat commodam „ & opportunum pacificationi eligere locum, qui etiam Fœderatis hujus „ Reipublicæ non displiceat; nec dubito quin ea de re cum prædictis Fœ„ deratis & sigillatim cum Rege Gallicæ jam nunc per litteras egeritis, „ ac vicinitatis beneficio, si id negotium postulet, porro agere non inter„ mittatis. Fœderatorum autem Ordinum is est animus, quemquidem„ ut & Excell: Vestræ indicarum injunxerunt ut quæ his una, mittuntur „ Litteræ Magnæ Brittanniæ Regi non exhibeantur, priusquam Excell: „ Vestris certo constet ad harum exhibitionem paratum eum fore, ut libe„ rum & sibi non subitum quiquæ prædictis nostris non displiceat Fœde„ ratis pacificationi designet locum. Cæterum ex hac Fœderatorum Or„ dinum agendi ratione & ex iis quæ circa pacis conditiones sæpius eorum „ nomine sunt propositæ, abunde demonstrare & evincere poterunt Excell: „ Vestræ, quam prompti sint & parati Fœderatorum Provinciarum Or„ dines in eo, ut dignitati Regiæ debitus exhibeatur honor, nec quic„ quam gratius ipsis fore, quam ut honestis & æquis conditionibus pa„ cem.

„cem cum Magnæ Brittanniæ Rege, quantocius redintegrare possint. 1667.
„Quemadmodum vero Fœderati Ordines vere & ex animo istiusmodi
„pacem expetunt, ita quoque cum singulari voluptate officia & studia ab
„Excell: Vestris in hac negotiatione præstita agnoscunt. Me quoque
„Excell: Vestræ plurimum obstrictum fateor, procurâ & providâ dili-
„gentiâ, quam tantâ cum sinceritate huic negotio adhibuit proque singu-
„lari, quem in litteris suis erga me testatur affectu, quem semper pari-
„bus officiis in promovendo tam pio & salutari opere, omnibusque gratis
„quæ à me proficisci possint officiis semper demereri conabor, utpote qui
„sim semperque remanere velim, *Excell: Vestræ*, ad officia quævis para-
„tissimus.

Hagæ Comitum die 13 Jan. 1567.

JOHAN DE WITT.

Doorluchtigen Heer,

„UWen Brief van den veertienden der voorleeden Maand, is my eerst
„den achsten deezer overgelevert, na den ontfangst, hebbe ik ter-
„stond myn gedagten te werk gesteldt om de verwagtinge en de wilie van
„uwe *Excellentie*, zo haast ik konde, te gemoet te gaan ende te voldoen,
„tot teeken van sulks werd de Brief van de Algemeene Staaten der Ver-
„eenigde Nederlanden aan den Coning van Groot *Brittanien* onder *Ca-*
„*che volant* hier neffens door ons over gezonden, geschreven op die wy-
„ze, als u *Excellentie* belieft heeft, aan dewelke, gelyk ook aan den
„Doorluchtigsten Heer *Flemming*, wy bevoolen laaten de voltrekkinge
„van den ondernomen Handel, dat namentlyk het den Coning van
„Groot *Brittanien* believe een bequaame ende welgelegene plaats tot de
„Vredehandeling te noemen, die ook de Bondgenooten van deze Vryen
„Staat niet mishaage. Ik twyfel niet, of gy zult ook alreeds met den
„voorgemelden Bondgenooten, en byzonderlyk met den Coning van
„*Vrankryk*, door Brieven, onder het voordeel van de naby gelegentheid,
„zo de zake zulks vereischt, hebben gehandeld, ende voorts handelen.
„De gemoetsmeening van de Algemeene Staaten, gelyk my ook belast
„is, om uwe *Excellentie* te kennen te geven, is, *dat de hier nevens over*
„*gezondene Brief den Coning van Groot Brittanien niet werde overhandigdt*,
„voor en al eer uwe *Excellentie* verzeekerd zyt, dat op het overleveren
„deses, hy gereet zy een vrye ende hem niet onderworpene, ende de
„gemelde onze Bondgenooten niet misvallige plaats, aan te wyzen.
„Voorts uyt deeze der Algemeene Vereenigde Staatens wyze van doen,
„en uyt het geene wat omtrent de voorwaarde der Vrede dikwils haren
„wegen is voorgesteldt, zullen uwe *Excellentien* lichtelyk konnen be-
„merken en bevinden, hoe vaardig en gereedt de Algemeene Staaten
„zyn om aan de Coninglyke waardigheidt de schuldige eere te bewy-
„zen; ende dat haar niets aangenamer zal zyn, als dat op eerlyke en bil-
„lyke voorwaarden, zy met den Coning van Groot *Brittanien* de Vrede

1667. „op het spoedigste mogen herstellen. Gelyk nn de Algemeene Staaten „waarlyk ende van herten zodanigen Vrede begeeren; alzo ook met zon„derlingen, bekennen zy de plichten ende vlyt die uwe *Excellentien* tot „dit werck hebben bygebracht. Wat my belangt, verklaar ik ook aan „uwe *Excellentie* zeer veel te zyn verbonden voor de zorge en de „voorzigtige naarstigheidt, die dezelve met zo veel opregtigheidt in de„zaak heeft bygebragt, ende door de byzondere genegentheidt in deeze „die tot my in zyn Brief betuygde, die ik altyd met gelyke pligten in „het bevorderen van zulk een vroom en heylzaam werck, ende met al„le aangename dienſten die van my konnen komen, altoos zal poogen te „verdienen, als die ben en altyd blyven wil, uwe *Excellentie* tot alle „dienſten zeer bereidtwilligen.

Hage den 13 January 1667. JOHAN DE WITT.

Den Heer *Cojet* beantwoord deze brief wederom met een deftige geleertheid, in 't Latyn, zynde de vertaaling in het Nederduytſch aldus.

EDELE HEER,

Breif van den Afgezant Coyet aan den Heer Raad Penſionaris.

OP dat mijn antwoord op uwer Ed: aangenaamen brief van den 13 January, niet ydel ofte leedig te rug zoude komen, heb ik eenigen tijd moeten laaten verloopen; welk uitſtel ik vertrouwe dat by uw Ed: verſchoond zal worden. Zedert dat de brief van de Hooge en Mogende Heeren, de Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, in haar beleefde termen, van den Allerdoorluchtigſten Coning van Groot Brittanjen geſchreeven, ons ter hand is gekomen, hebben wy alle onze vlijt aangewend, dat aan der zelver meening en wenſch voldaan mogte werden, en die verklaaringe bekomen van zoodanig een plaats der Tractaaten, welke noch den bovengemelden Heeren Staaten, noch der zelver Bondgenooten, mogte mishaagen. Voor al hebben wy zorg gedraagen, dat de aan ons toevertrouwde brieven niet eer geëxhibeerd wierden, als dat wy van des Conings meeninge en goeddunken verzekerd waaren; dien wy verſtaan hebben zoo verre tot de Vrede geneigd te weezen, dat hy het beſluit heeft genomen van zijne Gezanten naar den Haag te ſtuuren, om aldaar over dezelve te handelen. Dit zal breeder blijken uit den brief des Allerdoorluchtigſten Konings van Groot Brittanjen, dien hy aan de Heeren Staaten Generaal ten antwoord heeft geſchreeven; hier in nevensgaande, dewijl ze niet eer geſtuurd konde worden, om dat ze

ons

ons eerst tegens de nacht ter hand wierd gesteld. Welke redenen nu 1667.
zijne Majesteit tot de plaats, zoo even genoemd, hebben aangedreeven, word ten deele in des Conings brief verklaard, en moet ten deele ook hier door my verklaard worden. Want dewijl die zaak van de plaats, tot noch toe door verscheidene swaarigheden bekommerd was, zulks dat de gantsche verhindering van de Vreede tot op den huidigen dag byna alleen daar uit is gesprooten, dewijl noch den Allerchristelijksten Coning van Vrankrijk die plaatzen, welke van de kant van Engeland voorgeslagen wierden, bekwaam genoeg scheenen, nog den Engelschen de geenen behaagden die Vrankrijk noemde, heeft men, om alle geene getwist, en 't geen daar verder uit zou konnen spruiten, aan een kant te stellen, hier om den Haag beginnen te denken.

I. Want eerstelyk zal die plaats nu niet ongevoegelyks ten opzichte van Engeland konnen hebben, na dat de Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden met zyn gedienstige en beloofde brieven hebben betuigd, datze met zyne Coninglyke Majesteyt van Groot Britianjen niet om de eer strydende, maar ook zelfs gereed zyn om te Londen te komen, op dat de Koninglyke Waardigheid niet verkort mogte werden.

II. De gemelde twee Doorluchtige Coningen, welke de Wapengenooten met de Heeren Staaten zyn, zullen geene tegenzin in die Plaats konnen hebben, zynde geleegen op hunner Vrienden en Bondgenooten bodem, en daar zy ook.

III. Nu hunne Ministers hebben, en alwaar zoo de Mediateurs als d'Engelsche Gezanten zeer licht zullen konnen komen: gelyk ook nergens d'algemeene Vreede gemakkelyker behandeld zou konnen worden.

IV. Tot het bevorderen van de Vreedehandel zal veel konnen bybrengen de tegenwoordigheid van de Heeren Principaalen der Vereenigde Nederlanden, waar door dat verzuym van tyd vermyd zal werden, 't geen zekerlyk zou voorvallen, indien de Tractaaten elders aangesteld wierden: en derhalven zouden op het ontstaan van d'eene of d'andere swaarigheid de hulpmiddelen van de huisselyke raadslagen genomen moeten werden.

V. Dewyl men raadsaam heeft geoordeeld Vlaanderen om d'uitzonderingen, van de Fransche kant tusschen geworpen, voorby te gaan; kan 'er op d'Engelsche Kust geen nader Plaats worden gegeeven, welke daarenboven byna even verre geleegen is van de Verblyfplaatsen der hooggemelde Coningen, waar mede men zal moeten handelen: en alle de andere Steden, die Vrankryk heeft voorgeslagen, zyn verder van hier geleegen als den Haag.

Zoo veel als dan de menschelijke reden kan bezeffen, schijnt 'er door

1667. door den Raad der Allerdoorluchtigſte Majeſteit van Groot Brittanjen, of liever door ſchikking van het noodlot, een weg uitgevonden te zijn, waar door men op een zeer korte wijze kan komen tot die voortreffelijke en heilzaame Vredehandel, van dewelke ik my beloof het gevolg zoo veel te ſpoediger te zullen weezen, dewijl uw Ed: zig daar omtrent zal bevinden; zullende door zijne tegenwoordige raadſlagen de verſcheidene ſwaarigheden, welke noodzaakelijk aan zo groot een werk moeten kleeven. beter, ſpoediger; en krachtiger uit den weg ruimen: zulks dat met de hulpe Gods, op die wijze niet alleen een zeer gewenſchte, maar ook een zeer ſchielijke uitkomſt van de Tractaaten te verhoopen is. Nu ſcheelt 'er noch tot het bereiken van dit werk, en het afdoen van de Præliminaria, dat de Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden niet alleen zelve, hoe eer hoe liever, hunne Vrygeleidens voor de zekerheid der Engelſche Gezanten vervaardigen, en bezorgen dat ze herwaarts overgezonden werden; maar zich ook bevlijtigen dat zulks met den eerſten van de hand der Allermagtigſte Coningen, hunne Bondgenooten, geſchiede; dewijl zijne Coninglijke Majeſteit van Groot Brittanje van gelijken gereed is, om die van zijne kant van de verkooren Gezanten van de Heeren Staaten, zijne Bondgenooten, welke tot het behandelen van het werk der Vreede by malkander zullen komen, indien zy ze verzoeken, uit te deelen.

Daarenboven, dewijl in de verklaaring zijner Allerdoorlugtigſte Majeſteit van Groot Brittanjen, aan ons overgeleverd, op onze inſtantie kortelings in onze Memorie gedaan, geen duiſtere betuiging geſchied van genegentheid om eenige Wapenſchorſſing in te gaan, of aan te ſtellen, als men maar verzekerd mogt weezen, dat zulks aan d'andere kant mede begeerd wierd; werd aan de voorzichtige zorg van uw Ed: bevoolen, met d'eerſte gelegentheid het gevoelen der Heeren Staaten daar over te willen ontdekken, en met eenen de toeſtemming der Allermagtigſte Bondgenooten t'ondervorſchen; zulks dat, wanneer men zekerlijk zal weeten onder wat voorwaarden zy zoodanig een Wapenſchorſſing bepaald willen hebben, wat tijd deſelve zal aanvangen, wanneer eindigen, tot hoe verre die zich moet uitſtrekken, enz. Wy de zaak hier voor ons vertrek zouden konnen te weeg brengen; achtende, dat de termijnen van een Beſtand, zoo binnen als buiten Europa, verſcheidentlijk, na d'afgelegenheid der

Plaat-

Plaatſen, geſtelt konnen worden; dewijl de beveelen van het zelve in te gaan, en t'onderhouden, niet binnen even korten tijd aan de verder afgelegene Plaatſen, ter Zee en te Land gebragt konnen werden. Nooit zal my ondertuſſchen d'yver en wil ontbreeken, ſoo tot het gemeen beſt, voornamentlijk ter gelegentheid van deſe my opgelegde laſt, om deſelve op de beſte wijſe te behandelen, als om op alle plaatſen en tijden mijne oude en ongeveinsde genegentheid, welke uwer Ed: voortreffelijke gemoeds gaven, my zedert zeer langen tijd gebleeken, zich toegeëigend hebben, te beveſtigen. 1667.

Uwer Edelheids

Londen den 4 February 1667.

Tot aller dienſten zeer bereidwillige

P. J. COYET.

Dewyl men uytſtrooide dat den Heer Raad *Penſionaris* by den Coning zeer verdagt gemaakt was, wierd deze brief vervolgt van een andere, behelzende.

Nader brief aan zyn Ed: van de Heer Coyet.

Zoo dikmaals als zijne Coninglijke Majeſteit van Groot Britanje, van UEd: ſpreekt (gelijk veel maalen vervalt,) geſchied zulks met groote achting van UEd:, ende heeft veelmaalen beveſtigd, dat UEd: Deugden en zonderlinge gaaven, by hem ten hoogſte gewaardeerd en geëerd werden; *ja dat zijn Majeſteit niet liever zal zijn, als dat hy de goede gedagten, die hy van UEd: heeft, in der daad mogte betuigen en verklaaren: zullende altoos overvloedelijk UEd: voordeelen en grootmakinge gade ſlaan: UEd: te meer agtende,* om dat gy zoo ſcherp hebt gearbeid voor de behoudenis van u Vaderland: *Waar van ik hoope UEd: eenmaale mondeling teſpreeken, het geen zeer yverig is wenſchende.*

Was geteekent

P: COYET.

Zyn Ed: levert die over aan de Heeren Staaten van Holland.

Den Heer Raad *Penſionaris* bleef in geen gebreeken, van deze twee brieven, aanſtonds na d'ontfangſt, in de Vergadering van haar Ed: Groot Mog: in te leveren, om by de yverzuchtige en quaatmeenende geen afgunſt te verwekken, 't welk hem door 't agterhouden deſer brieven ſoude hebben mogen aanbrengen. Dog den Coning ſchreef zelf een brief aan haar Ho: Mo: van den tienden *February*, behelzende, dat zyn Majeſteit *'s Gravenhagen*

1667. tot de handelplaats verſocht, waar in zyn Ed: insgelyks ten uyterſten gepreezen wierd, ſoo dat zyne benyders yder om 't yverigſt naar nieuwe gelegentheid ſochten, om zyn Ed: in weerwil van alle de Europiaanſche Mogentheden, die dagelyks zyne Lof vermeerderde, de voet dwars te zetten. Om dit wederom te beginnen, wierd verſpreid, dat zyn Ed: de oorzaake was, dat de Vreede geen voortgang konde hebben, door dien hy de Heeren Staaten van Holland hadde ingeboeſemt, van *'s Gravenhagen*, tot een handelplaats, aan den Coning af te ſlaan, het welk veel misnoegen aan de Heeren Bemiddelaars hadde veroorſaakt, doch zy wierden in hunne quaataardigheeden wederom geſtuyt, door een brief van zyn Majeſteit van Groot *Brittanjen*, van den agtiende *Maart*, waar in den Coning ſchreef op 't verzoek van haar Hoog Mog: met *Breda*, te vreede te zyn, alwaar zyne Gezanten den *Baron Hollis*, en den Heer *Hendrik Coventry* reeds bevel hadden, van ſoo haaſt haar Hoog Mog: de vrygely brieven zonden, derwaards te vertrekken, om den handel van zulk een heilzaame zaak, in 't werk te ſtellen. Den 4 deeſer ſchreef zyn Ed: tot antwoord van den Gezant *Coyets* brief, van den 4 February, wederom in de Latynſche taal, met een wonderlyke geleertheid, van inhoud zynde, dat de ſtilſtand van Wapens, die de Heeren Bemiddelaars voor den Coning, aan haar Groot Mog: verzogten, om reedenen van Staat niet aangenomen konde worden, eindelyk na eenige byeenkomſten gehouden te hebben, maakten de Heeren Bemiddelaars van *Vrankryk*, den Graaf *d'Eſtrades*. en den Heer *Courtin*, nevens de *Deenſchen*, de Heeren *Clingenberg* en *Chariſius*, den achtienden *May* een begin van 't werk tot *Breda*, en zyn Ed: beyverde de bewerkinge der Vreede ſodanig, dat hy dagelyks in *'s Gravenhagen* byeenkomſten en Vergaderingen hield, met de Heeren daar toe Gevolmachtigd; tot dat na veel moeite, doch in korten tyd, de Vreede, den laaſten van de Maand *July*, daar op volgde, welkers bekrachtinge op den vier-en-twintigſte *Auguſtus* wederzyds uytgewiſſeld wierd, waar over zyn Ed: de Raad *Penſionaris* DE WITT, als het grootſte werktuyg, van zulk een heilzaamen zaak zynde, door haar Hoog Mog:, en de Heeren Staaten van Holland, we-

Breda tot de handelplaats verkozen.

Vreede met Engeland door zyn Ed: verkreegen.

wegens zyn moeyte en de bevordering met alle teekens van vriendschap, wierd bedankt. 1667.

Dit was d'erkentenis die dezen Coning in zyn ballingschap zo dier aan de Nederlanders belooft had, wanneer hy met deſe woorden bekend heeft, *niet te gelooven, dat hy meer tederheid en liefde in de harten van zyn gebooren Onderdaanen zouden konnen vinden, als hy in de gemoederen der Ingeſeeten van deſen Staat gedaan had.* Vergeetende, dat het onthaal, zo aan hem en zyne Broeders gedaan, de Heeren Staaten van *Holland* met geen ſes tonnen gouds hebben konnen goet maken, behalven het geen dit haar Hoog Mog: nog daar enboven heeft gekoſt, zeggende ook op zyn affcheid aan den Raad Penſionaris DE WITT: *Dat de Staaten verſeekert mogten zyn van de ſtantvaſtigheid zyner vriendſchap, en dat hy het belang van hare ingeſeetenen ſoo ſeer ſoude beminnen, als ſyn eigen.*

Den Heer Raad Penſionaris uitvoering in de Sweedſche zaken.

Den Coning van *Sweeden* had onder 't voorgeeven van door zyne bemiddeling tuſſchen *Engeland* en den Staat, de Vreede te bewerken, zyn buytengewoonen Gezant, den Graaf van *Dhona*, al vroeg in *'s Gravenhagen* gezonden, komende in half *Maart* by den buytengewoonen Afgezant *Appelboom*, welke den zes-en-twintigſten door de Heeren *Rygersberg*, en *van der Hoolck* met de Koetſe van Staat, opgehaald, en ter gehoor wierd geleid. Na dat zy hunne voorſtel in de Sweedſche Taal gedaan, en die daar na in de Nederduytſche ſchriftelyk overgeleverd hadden, wierd hen de Heer Raad *Penſionaris* DE WITT, nevens de Heeren *van Gent*, *Aſperen*, *Kien*, *Ameron-gen*, *Bootsma*, *Bentem* ende *Yſbrants* als Gevolmachtigden van haar Groot Mog:, toegevoegt, om met de gemelde Heeren over hun verzoek in geſprek te treeden. Hun aanbrengen beſtond; dat *het herſtellen der* Acte *van* [a]. *onzydigheid, zyn Majeſteit onmogelyk om gewigtige redenen toe konde ſtaan; Dat hy vergoeding eiſchte van de Schepen zyner Onderdaanen en Ingeſeetenen, die geladen of ongeladen, hoewel voorſien met behoorlyke vrygely brieven, in de Nederlanden opgebragt wierden; Dat ſyn Majeſteit verſocht een geregeltheid wegens de belangens ter Zee, met haar Hoog Mog: te maaken; Dat hy om geen wortel van onminne over te laten, van tyd tot tyd was afgegaan, van veele ende gewigtige eiſchen, als van 't vyfgeld, van het punt van* [b]. *onderſtant, en veele van de Guineeſe zaaken; En dat hy van meeninge was, vyf zyner Croon-*

Zyn Ed: wort Gevolmagtigd van haar Hoog Mog:

A. Neutraliteit.

B. Subſidien.

1667. *schepen naar* Portugal *te senden, om Sout, dog eerst met een lading te voorsien (om de onkosten goet te maaken) op* Engeland, *welke lading niet soude bestaan in* a. *verboodene waaren, maar in* Rouwe *Sweedsche Coopmanschappen.* Waar na hy buytengewoone Gezant en Afgezant, over deesen Inhoud een ontwerp aan haar Hoog Mog: ter hande stelden, bestaande in elf Hoofd-stukken. Uyt welker eisschen men genoegzaam bespeurde, wat reeden den gemelde Graaf soo tydelyk gekomen was. Niet te min hield hy Heer Gezant en Afgezant, met de Heeren Gevolmagtigden den 12 *April* de eerste byeenkomst, en des anderendaags de tweede, alwaar den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT een lange aanspraak deed, vol reedenen, bewyzen en scharpzinnigheeden: „beweerende al van den beginne af, dat het seer noodsakelyk, ja als de grond van de geheele zaake was, dat *Sweden* de vereiste *Acte* van onzydigheid gaven, waar over hy zyn redene heel wyt uytbreide. Den Graaf *Dhona* antwoorde daar van woord tot woord heel geleerd op, aanwyzende de quade gevolge, die uit het *Elbingse* verbond voortgekomen waren, en dat *Sweeden* daar nooit eenig voordeel van genooten, maar in tegendeel veel schade by geleeden hadden. Waar op den Heer Raad *Pensionaris*, als zulk een ongelyk niet verdragen konnende, nevens de Heer *Ysbrand* heftiger wierd, en poogde zyn *Excellentie* in zyn eygen reeden te vangen. Zyn Ed: bragt alls by, om te toonen dat alle overtreedingen en versuymen van *Sweden*, ende niet van den Staat voortquamen: dat het *Sweden* zelfs, en niet deesen Staat was, die de *Acte* van b. *herstelling*, geprest ende aanbevoolen hadde, zoo dat de overtredinge van die, en niet van dese quamen; het welk den Raad *Pensionaris* zoo scherpzinnig bepleiten, dat hy al de regelen der Leerstukken van de *Logica* ende *Rhetorica* overtrof: dikmaals herhaalende dat dese Staat het voorgenoemde Verbond, noch eenige anderen, nooit in eenige punten overtreeden had; ende beplytte eenige van de Sweedsche voorstellen, als ook het ontwerp van herstelling, dat hem eenige tyd te vooren ter hand gesteld was; by brengende onder anderen, dat in gevolge van de *Memorien*, en diensten die de Heer *Appelbom*, hier alvoorens aan den Staat aangeboden hadde, bleek, dat

Swe-

a. Contrabande.

Aitzema Boek 47 Fol. 207.

Zyn Lof over deze beplyting van Aitzema.

b. Redintegratie.

„ *Sweden* het *Elbingſer* Verbond voormaals goedgekeurd, ende 1667.
„ begeert hadt, waar door't ſyn volmaaktheid ende kragt verkreeg.
„ Hier na quam zyn Ed: tot het beſweeren van yder byſonder
„ *Artykel* des ontwerps, ſtrydende hertelyk, en verworp de eerſte
„ drie *Artykelen* geheel en al, beweerende ſterk ende vaſtelyk;
„ dat het *Elbingſe* Verbond van geen kragt ofte waarde en was,
„ by aldien de voornoemde drie eerſte *Artykelen* van het ont-
„ werp ingewilligd wierden, en dat men die daarom t'eenemaal
„ moeſt uytſchrabben, als volkomelyk ſtrydig zynde tegens het
„ Verbond; en dat men het zelve niet geheel en al konde nog-
„ te mogte doen vernietigen, nog gedogen dat het vernietigd
„ wierd, aangezien dat het een Verbond was, 't welk plegtig
„ gemaakt, goedgekeurd, ende wederzyds bekragtigd was. De
„ Graaf van *Dhona* antwoorde op alle deze reedenen, ende te-
„ genwerpingen, met een wonderlyke zeedigheid, zo dat deſe
„ lange reedenwiſſeling eindelyk beſlooten wierd, op de voor-
„ noemde drie *Artykelen*, die den Raad *Penſionaris*, en de andere
„ Heeren Gevolmagtigden geheel en al wilde uytgeſchrabt heb-
„ ben, als ſtrydig zynde met het *Elbingſe* Verbond. Den 12
April wierd de byeenkomſt hervat, en duurde van 's namid-
dags ten 4 tot 's avonds ten 8 uuren: wanneer de Raad *Pen-
ſionaris*, nevens de andere Heeren Gevolmagtigden, alle de *Ar-
tykelen* van de eerſte tot de laaſte toe beriſpten, beweerende
dat het ongebruykelyk was, zulke of diergelyke *Artykelen*,
in een Verbond te ſtellen. Ende dewyl de Heer Afgezant
vertoonde, dat al het geen welk in geen gebruyk was, niet
altoos te verwerpen of quaat was te keuren; dat een goede
zaak eens een aanvang behoorde te neemen, ende dat hy hen
te meer preſte om de reeden te weeten, waarom zy
het laaſte *Artykel* weigerde in te willigen; heeft den Heer Raad
Penſionaris eindelyk gezegt, dat het tot oneer van den Staat
zoude zyn, even als of zy tot die uiterſte noodzaakelykheid
waaren gebragt, van gedwongen te konnen worden, om een
Artijkel van dien inhoud toe te ſtaan, als of zy de Vreeden bid-
den en quamen verzoeken; en dat nopende het voorige *Artij-
kel*, ſpreekende van een ſomme van honderd en vyftig duyſent
Ryxdaalders, de Waerelt zoude mogen gelooven en zeggen, dat

1667. deze geldsomme met regt gegeven wierd om de Vrede te koopen Den afgezant hield het tegendeel staande, en onder anderen zyde hy, dat zyn Meester in deeze Oorlog, het minste niets tegens den Staat hadde gedaan, daar hy over te berispen was, ende dat dit alles niet tegenstaande den Staat onversettelyk bleef staan, op een *Acte* van onzydigheid; vragende daer en boven, of zy in de bemiddeling van zyn Majesteit ende agtervolging van dien geen genoegen namen; de Gevolmagtigde een weinig ontzet zynde dat zyn *Excellentie* het zoo hoog op nam, vielen terstond op de goede meeningen van de Staat, zeggende dat zy ten hoogste de moeite ende Eer erkenden, die zyn Majesteit door deeze zyne bemiddelinge haar deed, van welke zy hertelyk de agtervolginge verzogten, ende des wegen ten uiterste aan zyn Majesteit verpligt waaren; verklaarende vorders, dat hen uytdrukkelyk door de Heeren Staaten bevolen was, van hen Heeren Sweesche gezant en Afgezant, bysonderlyk, uyt de naam der Heeren Staaten te bedanken, gelyk zy heel omstandig en met veel beleeftheid deeden.

Wat de zaak van *Guinee* ende honderd en vyftig duysend ryksdaalders betrof, antwoorden de Heeren gevolmachtigden zich te houden aan het geen daar over met den Heer *Silvercroon* beslooten was, te weeten, dat de Heere Staaten niet meer als honderd en veertig duysend Ryksdaalders zouden geeven, onder voorwaarden, dat *Sweeden*, geheel *Guinee*, en alle de Kusten daar onder begreepen, verlaaten, en afstaan zoude, sonder daar ooit meer te komen, handel dryven of Coopmanschap te doen. Waar na den Raad *Pensionaris* vervolgde, en zeide zodanig een verdrag te hebben, dat van *Silvercroon*, als Staatsbediende van *Sweeden*, selfs ondertekend was, daar by voegende, dat het aan den Staat niet stond zyn onderrigting en bevel te onderzoeken, maar alleen om met hen te handelen, ingevolge van zyn volmagt; by aldien hy buyten zyn beveelen gedaan had, dat het aan den Coning stond om hem *Silvercroon* te berispen, en aan den Staat, om haar te houden aan het geen geslooten was met een gevolmagtigden Staatsbediende van zyn Majesteit: en dat deezen Staat de honderd en veertig duysend Ryksdaalders niet en wilde, noch konde anderstints betaalen, als onder de voor

voorwaarden, die het voorgemelde verdrag mede bragten; ofte wel, dat zy niet meer als honderd duyzend Ryksdaalders zoude geeven op die wyze, als zyn Majesteit, door haar (Heeren Sweedsche Staatsbedienden) ter dier tyd had doen voordragen. En na eenige kleynigheeden van byzondere zaaken voorgesteld te hebben, sprak zyn Ed: om een overeenkomst omtrent de Zee zaaken te voltrekken, als ook wegens de verboden waaren, en alles wat daar van afhangelyk is, waar over hy nevens de andere Heeren Gevolmagtigden eenige besluyten genomen hadde, die zy op het Papier stelden, en zyn *Excellentie* overleverden. Den Sweedschen Gezant sprak daar seer hevig tegen, en bragt alles by dat daar op te pas konde komen, doch deese vergadering scheide, zonder schyn van goede uitkomst te verwagten. 1667.

Den veertienden deeser hadden zy wederom een vergadering, welke van vieren des naar de Middags, tot des avondsten agt uuren duerden, alwaar den Raad *Pensionaris* het woord wederom voerde, en herhaalde de dankseggingе, die de Heeren Staaten aan haar (Sweedsche Staatsbediende) verschuldigd waaren, wegens de goede dienssten, die *Sweeden* voor hen deed, tot bevordering van de Vrede; gevende daar nevens het besluyt der Heeren Algemeene Staaten aan zyn *Excellentie* over, het geen den Gezant met een groote beleeftheidt aannam, waar na zy alle de voorgaande verschillen wederom ophaalden, en behandelde die met veel meer zeedigheid als te vooren, belovende in 't-scheiden, malkanderen dat zy alles by soude brengen wat in hunne macht was, om de oneenigheeden op het kortst af te doen, waar na de ses en twintigsten April, aan de Heeren Sweedsche Staats bedienden het volgende besluyt nevens het antwoord op het Sweedsche ontwerp ter hand gesteld wierd.

Extract uyt het Register der Resolutien van de Hoog Mog: Heeren Staaten Generaal der vereenigde Nederlanden.

Martis den 26 April 1667.

„DE Heeren Raadt *Pensionaris* DE WITT, en andere haar „Hoog Mog gedeputeerden, tot de Conferentien met de „Heeren Extraordinaris Ambassadeur en extraordinaris Envoyé van

1667. „van Sweeden, hebben ter vergaderinge geexhibeert, ook „vervolgens doen leesen zeeker concept van conventie met de „Kroon van Sweeden op te rechten, mitsgaders een opstellin„ge van reedenen tot adstructie van 't voorschreve concept van „Conventie dienende, gelyk het zelve concept ende opstellin„ge hier na volgende van woorde tot woorde staat geinsereert.

Het ontwerp van de Heeren Sweedschen Gezant en Afgezant bestond, in elf Hoofdstukken, en het antwoord daar op van de Algemeene Staaten in seventien.

Den sesden *May* deed den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT, nevens d'andere Heeren Gevolmagtigden aan haar Hoog Mog: verslag van 't geen hy, den 12: 15: 16 en 25 *April* verhandeld had, het geen haar Hoog Mog: wel beviel, zo dat na noch twee by eenkomsten, op den sesden van de Maand *July* een verdrag, by voorraat wegens de (d) verboodene waaren getroffen wierd, en den sestienden der zelver Maand eenige afzonderlyke *artykelen* opgesteld, welk zyn Ed: nevens d'andere Heeren gevolmagtigden dien zelfden dach nog onderteekenden; doch het voornaamste en groote verdrag duerden noch eenige dagen, voor dat men daar een einde van maakten, door dien yder een even vast op zyn stuk bleef staan: maar de Sweedsche Afgezant verneemende dat de Vreede met *Engeland*, buyten zyn verwagting schielyk mogt geschieden, verhaasten de zaak eenigzints, zo dat zy eindelyk op den 28 *July* alles afgedaan en wederzyds het verdrag geteekent hebben. Den Raad *Pensionaris* DE WITT, nevens de andere Heeren haar Hoog Mog: gevolmagtigden, hebben hier over den 30 dezer verslag gedaan aan haar Hoog Mog: waar over zyn Ed: nevens de andere Heeren Gevolmagtigden met alle beleefheid bedankt wierd.

D. Contrabande

In de voorsz: tusschen tyd hadden haar Ed: Groot Mog: veel werk om de gebrekkelyke *Provintien*, tot betaalinge te brengen, en Holland deed om by haer gewoonelyke gereedheid te blyven, dit Jaar een ophef van den hondersten Penning, halve verponding, en Haardstede gelt. De Heeren van *Zeeland* gaven ter zelver tyd, ook d'onvermogentheid, over het beleidt van zommige zaaken te kennen, door het volgende uyttreksel, van het zevende *artykel* van de Punten haarer beschryvinge.

Aitzema B. 47. Fol. 89.

Naar

NAar dat den Ritmeester *Buat*, goeder Memorie, door ordere van de Provincie van Hollant, was gesaiseert ende gebracht op de voor- 1667.
poorte van 's Gravenhage, hebben de Heeren Staaten van Zeeland. Iterativelyk versocht, ende daar op aangehouden; ten eynde hare Edele Mogende Communicatie ende kenniſſe mochte werden gegeven, van de ſtukken en beſcheyden, die tot zynen laſte wierden geëmployeert, uyt oorzaake dat het delict, daar mede wierde beſchuldigt, den gemeenen Staat raakte; en dat hy daar van was een Militair Officier, ook op de repartitie ende in eed van deze Provintie, doch is't zelve te vergeefs geweest, en na dat onderwylen een yder in verwachtinge was, wat zyn ſtricte gevankeniſſe, extraordinaire proceduuren tegens hem gehouden, ende het ongewoon aanmaanen van de Heeren Staaten van Holland ende West-Vriesland, aan de Rechters iterativelyk, gedaan, zoude geworden, en de ſpecialyk, wat hooge Crimina tot zynen laſte, mochte zyn aan den dag gekomen, daar van de geruchten en de blauwe boekskens, hem alreede hadden gecondemneert, zoo zyn eyndelyk door zyn Sententie de oogen van alle de werelt geopent, ziende de Extentien en ingredienten van dien; bekomende alzoo den gemeenen Staat en deze Provincie, niet anders, als met ende nevens den geringſten ingezeeten, door de ſlag en de executie zelfs, eerſt van deze importante zaake, de verzochte kenniſſe, behalven dat de Heeren Staaten van Holland in 't begin van de voornoemde ſaiſiſſement, door de Heeren Ordinaris Gedeputeerden ter Generaliteyt wierden onderricht, dat den gemelden Ritmeester de Buat, gevraagt zynde, of hy niet en wiſt, *dat het niet geoorloft was met den vyand te correſpondeeren*, daar op hadde geantwoord, *het zelve gedaan te hebben, met kenniſſe van den Heer Raad Penſionaris* DE WITT, die ook hadde verklaart, zulks waarachtig te wezen, maar dat de correſpondentie, al eenigen tyd interrupt was geloopen; waar op wyders onderſocht zynde, of dan de gemelde *Penſionaris*, ende nevens hem, noch eenige anderen, uyt het midden van haar Hoog Mogende Vergaderinge waren geauthoriſeert, omme diergelyke gewichte Correſpondentien te onderhouden, ende andere Perſoonen, buyten de Regeeringe daar toe te Employeeren, ende haar, het zelve, naar gelegentheyt wederom op te zeggen, is daar op, by de gemelde Heeren Ordinaris, Gedeputeerden ter Generaliteyt geantwoord, dat geene van haar allen kenniſſe hadden, dat de Heer Raad *Penſionaris* DE WITT, of ymand anders, by haar Hoog Mog: tot het houden van zoodanige Correſpondentien, waren geauthoriſeert ofte bevoegt, maar niet en wiſten wat macht ende authoriteyt den meergemelden Heer Raad *Penſionaris* DE WITT, by de Heeren Staaten van Holland ende West-Vriesland, dien aangaande, mochte wezen gegeven. Waar uyt dan de Heeren Staaten van Zeeland gebleeken zynde, dat 'er afzonderinge correſpondentien ende handelingen wierden gehouden, niet dat d'een of d'andere Provintie zomwylen yets, Staat raakende, aan de hand mochte komen, ende

1667. daar op verder, na de waarheyt van dien zouden laten inquireeren, om daar dan van aan de gemeene Bondgenooten gewiſſe kenniſſe te konnen geven; maar *ex profeſſo* en by maniere van een ſeparate negotiatie, over zaaken, de gemeene Unie en alle Leden van dien, zoo hooglyk importeerende, zonder aan dezelve te geven eenige de minſte Communicatie, het welke by de reſpective Leden dezer Provintie, in de jongſte Vergaderinge, met groote bekommeringe wezende in gezien, hebben eenpariglyk verſtaan, dat wy van deze zaake zouden maaken een geraiſonneert poinct van beſchryvinge, om dezelve, als wezende van zonderling moment, in de reſpective Vroetſchappen rykelyk te overwegen. Om welke laſt ende ordere, completelyk te voldoen, zoo zoude daar toe wel een geheele deductie van nooden wezen, die wy ook gaarne op 't papier zullen brengen, zoo wanneer de Heeren Staaten zulks voor aangenaam mochten hebben gejugeert, met alle de redenen ende conſideratien ter materie dienende, ende voort verzien met pertinente reſolutien, van de ongefondeerde en bouw-vallige argumenten, daar mede de bewuſte Hollandſche deductie, de ſeparate correſpondentien ende handelingen, met den Uſurpateur *Cromwel* gehouden, zoo wydloopig, doch zonder eenig fondament tracht te Juſtificeeren, met vordere aanwyzingen, van de ſchadelyke vruchten, die deze maniere van doen albereyds heeft gegeeven, ende noch vorder te vreezen ſtaan, ook de confuſien en ſtrydigheden, die daar uyt noodzaakelyk moeten volgen, zo daar inne niet t'eenemaal en worde geremedieert. 't Welk goedvinden van u Hoog Mogende afwachtende, zullen wy alhier alleen eenige weinige poincten in conſideratie, kortelyk aanroeren, ende tot beſluyt toonen, wat wegens de Provintie, ter Vergaderinge van haar Hoog Mogende, over dit impertinent ſubject (onzes oordeels) behoorde te werden ingebracht; verſoekende dat u Hoog Mogende alles rypelyk, en na hunne importantien gelieven te overwegen; en vervogens de Heeren haare Gedeputeerden, daar op volkomentlyk te belaſten.

In de voorſchreven Sententie word geſprooken van zeekere Artykelen van Vrede, die nooyt aan hare Hoog Mogende zyn vertoond, die nogtans zulks ter cerſter plaatze toequam, en in deze Landen alleen zyn de Hooge Overigheyt, in zaaken van Vrede ende Oorlog, ende niet eene Provintie in 't particulier, gelyk het Hof Provintiaal, de Provintie van Holland ende Weſt-Vrieſland, by de voorſchreeven Sententie, die Hooge Character ſchynen, en toe te ſchryven.

Het word den Ritmeeſter de *Buat* hoog geimputeert, dat hy, zeekeren brief uyt *Engeland* ontfangen hebbende, dezelve aan de Miniſters van *Holland* niet en heeft gecommuniceert, maar verbrand gehad; niet minder word hem te laſt gelegt, dat hy over de voorſchreve Importante zaaken, tweederley correſpondentien zouden hebben gehouden; de eene opentlyk met kenniſſe, en de andere ſecretelyk zonder kenniſſe: wat zal de gemeene Hooge Regeeringe hier in voor miſcontentement toonen?

nen? dat dezelve buyten kenniſſe ende communicatie van alles is gela- 1667.
ten, ende dat deze correſpondentien, ende handelinge alleen is gebleeven tuſſchen de Miniſters van de Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland, en de voornoemde Ritmeeſter de *Buat*? het is van een quaat en perniciens exempel, dat ten tyden van den laatſten Engelſchen Oorlog, met den Uiurpateur *Cromwel*, over dat bewuſt hatelyk werk, van de ſecluſie, tweederley correſpondentie en onderhandelinge is gehouden, de eene met kenniſſe, en de ander zonder weten van hare Hoog Mog: Ja directelyk tegens haar intentie en reſolutie; en dat die geene die zulks hadden gepleegt, meer zyn geremuneteert als gecorrigeert. Aan den Ritmeeſter de *Buat* is bekent gemaakt en verklaart, door ordre van een Provintie datter geen apparentie was om ymand na *Engeland* te zenden, t'geen ten anderen tyde zoo vierigly is nagejaagt, en dat hy dien aangaande alle hoope zoude benemen, werdende alzoo alle de Provintien buyten haar weten en kenniſſe daar mede vervangen, die het nochtans, buyten alle contraverſie te zamen toequam, haar ſentimenten daar over te verklaren. In ſomma 't geene de voorouders hebben voorzegt en gevreeſt, doe de Regeering noch zoo gelukkig was, van een gemeen Hoog Miniſter in den Staat van 't Land te hebben, dat de Provintie van Holland en Weſt-Vrieſland alles aan haar zoude willen trekken, en over haar medeleden genoegſaam een ſuperioriteyt oeffenen, werd in deezen dage, by na geheelyk geadimpleert ende vervult. Zynde ook nieuwelyk, onder het wapen en den druk van de Heeren Staaten van Holland ende Weſt-Vrieſland, in druk gekomen, eenige aanmerkingen ende aanwyzingen, op de jongſte ingekomen Miſſive van den Koning van Groot Brittanjen, zonder de andere Provintien daar over te kennen ofte conſulteeren, daar van daan nochtans zulke reſultatien moeten afvloeyen. Omme nu te komen tot correctie en verbeteringe van alle deze, ende meer andere hooggaande abuyſen ende incongruiteyten, die met meenigte konnen worden aangeweezen; ende om voor te komen, dat een ende dezelve zaake, op den eenen tyd niet geloont, ende op den anderen tyd niet geſtraft en werde, of dat in de eene Provintie voor geoordeelt en wel gedaan, en in een andere Provintie voor een Crimen, ende Delict zoude worden gehouden: zoo achten wy, dat 't meer als tyd is, dat uyt den name, ende van wegen deze Provintie, alle 't geene voorſchreeven is, met een byzonderen ernſt, ter Vergaderinge van de gemeene Bondgenooten werde gerepreſenteert, ende vorder daar op aangehouden, dat de Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland mogen nalaten haar particulierlyk te onderwinden zoodanige afzonderlinge directien, correſpondentien ende negotiatien, met andere Princen ende Potentaaten, als vooren zyn aangeweezen, dat in plaatze van dien, zoodanige ordere werde geſtelt, dat alle de Provintien, dien aangaande, mogen geruſt zyn; ende daar inne egalyken, tot bevorderinge van 't gemeene beſt, participeeren, ende in cas dit buyten vermoeden by de Pro-

1667. vintie van Holland niet mochte werden te wege gebracht, ende dat dezelve, vervolgens de voorgaande manier van doen, niet zoude nalaten, dat als dan, wegens de Heeren Staaten van Zeeland, zoude worden verklaart dat haar Ed: Mog: onſchuldig willen zyn, aan de ondienſten, ſcheuringen, en andere onheylen, die daar wyders uyt te bevreezen ſtaan, ende dat dezelve dan ook zoodanige afzonderlinge correſpondentien, directie, ende handelinge met andere Prinçen en Potentaten zullen aanvangen ende houden, als dezelve voor den dienſt van het gemeene Land, ende hare Provintie zullen bevinden te behooren.

Zeelands berigt wegens Kievit, van der Horſt en de Wed: van Buat.

Aldus borſten de Heeren Staaten van *Zeeland*, tegens die van *Holland en Weſt-Vrieſland* uyt, naar dat den Heer *Buat* al omtrent een Jaar dood was geweeſt. Het welk zy beter volgden met hun zeedig berigt van den dertienden *Auguſti*, waar in zy voorbrachten: dat den *Penſionaris* had by zyn gedaane verſlag aan de Vergadering te kennen gegeeven, hoe niet alleen de Heeren *Engelſche* Gezanten, maar ook de Gezanten van *Vrankrijk*, ſoo wel als de Heeren Bemiddelaars met ernſt ende yver hadden de herſtelling van de Heer *Kievit*, *van der Horſt*, en de Weduwe van de gemelden *Buat* aanbevoolen; en dat de voorſchreeve *Franſche* Gezanten daar toe, tot een beweegmiddel hadden gebruykt, een brief door den Coning van *Groot Brittanjen* geſchreeven, waar in hy verklaarden, en zyn woord gaf, dat *Kievit* nooit met hem in *Holland* zynde, eenig t'ſamen verſtand hadden gehouden, en geduurende zyn aanweeſen in *Engeland*, insgelyks nooit eenige ſaaken hadde gedaan of geſprooken, tegens het belang van zyn Land, ten anderen, dat den Coning van *Vrankrijk* de

2. Confiſcatie.

verbeurdmakinge der goederen van den voornoemden Ritmeeſter *Buat*, ten voordeele van zyne Weduwe en Erfgenaamen alreeds had overgeſonden; bybrengende verſcheide reedenen, waarom ſoodanige herſtellinge, en overmakingen, by 't maken van Vrede behoorden te geſchieden, nevens eenige voorbeelde die tot deſe ſtoffe dienden. Waar op in overleg genomen zynde, hebben de Leeden van de Vergaderinge, overweegende dat geen van de voorſz. drie Perſoonen, noch wegens de Ampten by haar bekleed, noch uyt eenige andere verpligting aan den gemeenen Staat, rechtelyk verdagt, en verantwoordelyk ware geoordeeld, dat in deſe niet anders, als by wege van verſoek

foek en tuſſchenſpraak, omtrent de Provintie van *Holland* kan worde gedaan : Is derhalven goedgevonden, dat over deeſe zaake met de andere Provintien zoude worden geſprooken, en voorts daar heenen beſtiert, dat wegens de gemeene Bondgenooten, de Heeren van *Holland* mochten werden verſocht, om deſe zaak aan de bemiddeling ende voorſpraak van den Coning van Groot *Brittanjen*, en de Heeren Gezanten te willen verblyven, en vervolgens aan de voornoemde drie perſoonen gunſtelyke vernietiging van de Vonniſſen verleenen, welke tegens haar gevelt waaren. Maar *Holland* heeft hier niet in konnen verſtaan, door dien het Fyt van al te ſwaaren gevolg was, 1667.

Als ook op de Hooge Krygsbedieningen.

Haar Ed: Mog: Heeren Staaten van Vriesland, hebben ook den ſeſtienden deeſer Maand *Auguſtus* berigt, dat den *Prins van Oragnien*, nu zullende binnen weinig tyds treeden in zyn achtiende Jaar, gevende ook dagelyks proeven van zyn bequaamheid, zeedigheid, en verſtand, mocht werden gekoſen, ende aangeſtelt tot *Capitain Admiraal Generaal*, ofte toegeſegt, ofte ten minſte in den Raad van Staate geleid, met dezelve Eer, ende op zoodanige voet, als zyn Heeren Vader en Grootvader, Hoogloffelyke Gedagtenis aldaar aangenomen zyn geweeſt. En dat men den *Prins Mauris* tot *Veldmaarſchalk* van de Vereenigde Nederlanden mocht verkiezen Tot tweede *Veldmaarſchalk* de Grave van *Waldek* of *Dona*, en tot *Generaal* van de Ruytery, den Heer *Rhijngraaf*, enz.

Ende dewyl de Heeren Staaten van Holland voorſloegen, dat voortaan een *Capitain*, en *Admiraal Generaal*, geen *Stadhouder* zoude mogen weezen, maar yder der Provintien haar vryheid in 't verkiezen moeten laten, ende alzoo het zich aan liet zien, om zoo het mogelyk waar, de hooge bediening van *Stadhouder* voor altoos te vernietigen, oordeelden haar Ed: Mog:, dat het banden en verpligtingen op de gemoederen van de tegenwoordige Regenten gelegt zoude zyn, die van ſwaare gevolge waren.

Vriesſlands berigt.

De Heeren van Vriesland waaren van gedagten, dat men moeſt twee *Veldmaarſchalken* aanſtellen, en daar toe verkiezen den Heer Prins *Maurits van Naſſauw* als eerſte, en de

1667. Heer *Wurtz*, als tweede; voorts het *Generaalſchap* van de Ruytery verby gaande, ook twee *Lieutenants Generaal* maaken, te weeten de Heeren *Rhyngraaf*, en de Prins van *Tarante*, tot *Generaals* van d'*Artillery*; de Heer van *Noortwyk* enz.

Hollands berigt. Den een-en-twintigſten *July* quamen de gedagten der Heeren Staaten van *Holland*, omtrent het begeven der hooge Ampten te voorſchyn, waar over haar Ed: Groot Mog: eenige Maanden zoo in 't byzonder, als met de andere *Provintien* bezig hadden geweeſt. Zy toonde aan de Gevolmagtigden van de geheyme zaaken, dat den Heer Prins *Maurits van Naſſauw* van haar Hoog Mog: tot *Veldmaarſchalk* det Vereenigde Nederlanden, mogt verkozen werden. De Heer *Wurtz*, voor deezen *Generaal* van het Voetvolk in *Sweedſche* dienſt, en laaſt Veldmaarſchalk in dienſt van *Denemarken*, tot tweede *Veldmaarſchalk*.

Dat by eenparige verwillinge of gemeene mededeelinge van de Bondgenooten, door een eenſtemmig beſluyt van haar Hoog Mog:, vaſtgeſtelt ende goed gekeurt mooge worden, dat die geene die ooit of ooit zal, ofte namaals zullen zyn aangeſtelt tot *Capitain*, ofte *Admiraal Generaal*, of ook in alle twee de voorſchreeve bedieningen, of wel die geene aan dewelke onder eenigen anderen naam, het Opperbevel over de Krygsmagt, te Water of te Land zal worden gegeven, *niet zal, of zullen mogen weeſen, ofte blijven Stadhouder van eenige Provintie ofte Provintien.* Dat mede tot meerder vaſtigheid van 't geen voorſchreeven is, het zelve uytdrukkelyk in de narigten, ſoo voor een *Capitain* als voor een *Admiraal Generaal* zal worden ingelyft, ende de aangeſtelde by Eede verplicht, niet alleen daar tegen nooit *Direct of Indirect*, eenig verſoek te zullen doen, veel min toeleg te maaken, *Directelijk of Indirectelijk*, maar in tegendeel zulks by anderen buyten vermoeden geſchiedende, 't zelve te zullen tegen gaan, en hem het *Stadhouderſchap*, zoo hem t'eenige tyde die waardigheid by eenige *Provintien* mogt worden opgedragen, te zullen wygeren ende van de hand wyzen.

Dat den Heer Prins van *Oragnien* een plaats vergunt mogte worden in de Raad van Staate, om aldaar de vereiſchte kenniſſe

nisse van zaaken van *Militie*, *Finantie* en de *Policie* te gewennen, ende by aldien eenig Leger van den Staat te Velde gebragt mochte werden, dat in zulk een geval den zelven Heer Prins mede in *Politicque Qualiteit*, 't zy als daar toe uyt den gemelde Raad van Staate *Gecommitteert*, of anderzints de overwegingen van de *Gedeputeerden* ende *Gevolmagtigden* van haar Hoog Mog: te Velde zal bywoonen, om alsoo meer ende meer bequaam te mogen worden, tot zoodanige bedieningen ende Ampten, in, ende over de Krygsmagt te Water en te Lande, als waar toe den Staat hem namaals zoude goetvinden te verkiezen. 1667.

Zoo haast als dit aan 't Hof van den Prins, Princesse Grootmoeder ende Moeye quam, als ook dat zyn voorstryders, hier kennis van kreegen, gaf het een groote verslagentheid onder hen, dewyl het heel veel verscheelde van 't geen zy vastelyk vertrouwt hadden, dat men den Prins in alle de voortreffelyke Ampten zyner Doorlugtige Heeren Voorvaderen behoorden te stellen. Doch die van *Holland* zyden dat anderen konden doen wat haar goet dagt, maar dat zy geen *Stadhouder* konden lyden, die *Capitain Generaal* was, enz: gevende daar nevens bedektelyk te kennen, dat zy niemant wilden hebben die zoo grooten vermogen had; door dien hy wederom zoude mogen doen, gelyk in de Jaare sestienhondert vyftig voor *Amsterdam*, en op *Loevestyn* was geschied *Vestigia terrebant*.

Haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staaten van *Holland*, maakten van hun bericht een vast besluyt, gelyk die van *Zeeland* insgelyks deeden, zonder wederzyds het minst van haar voorneemen te veranderen, doch den Heer *Ripperda tot Buyrse*, en andere Heeren haar Hoog Mog: Gevolmagtigden in de Geheime zaaken, stelden den een-en-twintigsten *September* een voorwerp van de twee eerste punten op 't papier, luydende. Holland en Zeeland staan vast op hun berigten.

PROJECT.

DAt den Heer *Prins van Oragne* van nu af vergunt zal werden *Sessie* in den Raad van Staate, omme aldaar geimbucert te werden met de vereyste kenniss van zaaken van de Militie, Pollcie ende Finantie: Ende Project omtrent de Hooge Ampten;

1667. Ende ingevalle eenig Leger van den Staat te Velde gebracht mochte werden, dat in zulken cas dezelve Heer Prins mede in *Politique qualiteit*, het zy als daar tot uyt den gemelden Raad gecommitteert, ofte anderzints de Campaigne ende deliberatien van de Gedeputeerden ofte Gevolmachtigden van hare Hoog Mog: te Velde zal bywoonen, omme alzoo meer en meer bequaam gemaakt te werden, tot het bedienen van het *Capiteynſchap Generaal* te Water ende te Lande, als den Staat hem *namaals* daar toe zoude mogen goet vinden te kiezen.

Ende zoo wanneer den hoog-gemelde Heer Prins den ouderdom van *drie-en-twintig* Jaren zal hebben geadimpleert, dat als dan by de gezamentlyke Bondgenooten met een goede hermonie zal werden *gedelibereert*, over deſſelfs bequaamheyt tot het bekleden van de voorſchreeve hooge Charges, ende-gereſolveert of met den dienſt van 't Land, dezelve op zyn Hoogheyt zouden konnen en behooren te werden geconfereert.

Dat immiddels geen *Stadhouder* van eenige Provintie ofte Provintien zal mogen werden verkoſen.

Ende by aldien de hoog-gemelde Heer Prins, ten voorſz. tyde by de gezamentlyke Bondgenoten tot Capiteyn Generaal ende Admiraal werd aangeſteld, of anderzints. onder eenig ander tytul, het opperſte Commando van de Militie te Water en te Lande aanbevoolen, het als dan by de voorſz. deliberatien, en voor de effective Electie, tuſſchen de Bondgenooten vaſt geſtelt, en die Inſtructie ingelyft: Dat geen Capiteyn Generaal of Admiraal, noch eenige die het opperſte Commando van de Militie te Water ofte Lande wegen den gemeenen Staat werd gedefereert, ſal mogen Stadhouder van d'een of d'ander Provintie zyn, dan de Ge-eligeerde by Eede verplicht weſen, directelyk noch indirectelyk *eenig verſoek* te ſullen doen veel min toeleg te maaken directelyk of indirectelyk; maar ter contarie ſulks by andere geſchiedende, het ſelve te ſullen tegen gaan, en het Stadhouderſchap ſoo hem t'eenigen tyde die digniteit by eenige Provintie mogte worde geoffereert, te ſullen refuſeren en van de hand ſlaan.

In kas buyten vermoeden, mochte komen te gebeuren dat meer hoog-gemelde Heer Prins tot de voorſz- hooge Charges als dan niet effective en met eenparige bewilliginge van de gezamentlyke Provintien wierde aangeſtelt, gelyk daar inne niet anders dan met eenparigheyt kan werden gediſponeert, zullen aan de reſpective Provintien hare vrye deliberatien in 't verkiezen van de Stadhouders blyven ongelimiteert, en haar voorbehouden de vryheyt die aan dezelve hier bevoolen is geweeſt.

Hollandſch beſluyt tot vernietiging van het Stadhouderſchap.

Wat het derde punt aan gong, te weten het verkiezen van de hooge Krygsampten, wierd tot een nader gelegentheid uitgeſtelt. En na dat haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staaten van Holland ende Weſt-Vrieſland berigt was, hoe *Zeeland* tot drie ryzen toe hadden volhard, in haar eerſte meenin-

ninge, hebben zy onder den anderen den 21 *December* beſlooten, een Eed te doen, tot vernietiging van het Stadhouderſchap, en ſcheiden tot op den tiende *January*, om als dan, over het begeeven der hooge Krygs-Ampten een beſluyt te neemen, en daar nevens d'andere *Provintien* de vernietiging te doen goedkeuren, volgens het derde *Artykel* van het Eeuwig Edict. Om de Vroetſchappen der Steeden den Eed op het voornoemde beſluyt te laten doen, zyn derwaarts gezonden, de Heeren van *Maasdam*, eerſte ende voorzittende Raad in 't Hof van *Holland*, en Lid van de *Ridderſchap*. De Heer *Valkenier* Burgermeeſter tot *Amſterdam*, de Heer *Langewagen* Burgermeeſter tot *Hoorn*, na dat hen alvoorens het volgende bevel ſchriftetyk ter hand geſteld was. 1667.

Extract uyt de Reſolutien van haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staaten van Holland ende Weſt-Vrieſland.

Woensdag den 21 December 1667.

„IN deliberatie geleid zynde, wat ordre ende forme geob- Ordre te
„ſerveert zal worden, omtrent het Beëdigen van de Hee- obſerveeren
„ren, in de reſpective Vroedſchappen van de Steden verko- in 't afneemen van
„zen, ende die noch naarmaals daar inne verkozen zullen wor- den Eed op
„den, op 't Eeuwig Edict, gedateert den 5 *Auguſty* laaſtleden, Edict aan
„ende den ſesden daar aanvolgende finalyk gearreſteert, ach- Vroed-
„tervolgende het Formulier daar inne begrepen; is verſtaan de Steden.
„ende gereſolveert, dat de Heeren Burgermeeſteren in de re-
„ſpective Steden, by aanſchryvinge van haar Ed: Groot Mog:
„geauthoriſeert ende gelaſt zullen werden, zoo wel hun zel-
„ven, als mede allen den geene die in den Raad ofte Vroed-
„ſchap aldaar compareeren, ende den welken daar toe acces
„vergund werd, 't zy als concludeerende, ofte adviſeerende
„ſtemme hebbende, 't zy in qualiteit als Miniſters om de
„Reſolutien ende concluſien te extendeeren, ofte andere De-
„peſches ende Ordonnantien van de Vroedſchap te doen ende
„t'achtervolgen.

„Ende ten eynde daar inne met goede ordre ende op eene
„eenparige voet geprocedeerd werde, mitsgaders ook op dat

1667. „haar Edele Groot Mog: blyken mooge, dat alles in diervoe-
„gen zy geëxecuteert ende naargekomen, dat over zulks aan
„Burgermeesteren voorschreeve toegezonden zal worden, een
„wel gecollationeerd Exemplaar, van 't voorschreeve Edict,
„zoodanig geschreeven ende gecompasseerd, dat een goede
„spatie of eenige schoone Bladeren aan 't eynde overblyven,
„daar onder gesteld zal zyn; *Op het bovenstaande Edict, ende 't*
„*Formulier daar inne geinsereerd, hebben den Eed formeelijk ende*
„*corporeelijk gedaan, de Persoonen hier onder geëxpresseerd, die tot*
„*een teeken van dien haare naame hier onder gesteld hebben.* Met
„last ende ordre aan Burgermeesteren voorschreeve, om allen
„den geenen die den voorschreeven Eed in manniere als boven
„afgeleid zullen hebben, tot een teeken van die haare namen
„als boven onder 't voorschreeve toegezonden Exemplaar te
„doen schryven, ende daar benevens te annoteeren den dag
„dat den zelven Eed alzoo afgelegt zal zyn, daar toe dezelve
„Heeren Burgermeesteren de eerste gelegentheid zullen heb-
„ben waar te neemen, immers, ende in allen gevalle te be-
„zorgen, dat zulks geeffectueerd zy, uyterlyk voor den agsten
„*January* toekomende, ende ter naaster byeenkomste van haar
„Ed: Groot Mog:, daar van by exhibitie van de voorschreeve
„originele onderteekeningen perfectelyk te doceeren.

„Ende voor zoo veel eenige van die geene die den voor-
„schreeven Eed als boven zullen moeten afleggen, ten tyde
„van de generale Executie van 't geene voorschreeve Staat,
„mochten absent wezen, zullen de gemelde Heeren Burger-
„meesteren dezelve t'hunner eersten aanwezen binnen de Stadt,
„mede voor haar bescheiden, ende den voorschreeven Eed
„insgelyks in maniere als boven, afnemen, ook henluyden tot
„blyk van dien, haare naamen onder het voorschreeve Exem-
„plaar, met expressie van dag ende date als boven doen stel-
„len, zoo als ook dezelve methode geobserveerd zal worden,
„ten aanzien van die geene die naarmaals tot Vroedschappen
„geëligeerd, ofte daar toe in maniere voorschreeve acces ver-
„gund zal worden.

„Edoch, by zoo verre ymand of eenige, buyten vermoeden,
„eenig dilay, exceptie, ofte reserve mochten neemen, ofte

voor-

„voorwenden, zullen zy Heeren Burgermeesteren de naamen 1667.
„van zoodanige aan haar Ed: Groot Mog: hebben over te schry-
„ven, ende hun uyt den naame ofte van wegen haar Ed: Groot
„Mog: te beveelen, dat zy luyden haar ten naaster byeen-
„komste van haar Ed: Groot Mog: voor dezelve zullen hebben
„te sisteeren, ende aldaar den voorschreeven Eed te komen af-
„leggen; Dus wert nogmaals verklaard, dat volgens de dispo-
„sitie van 't voorschreeve Eeuwig Edict, voortaan niemand
„in de Vroedschappen geassumeert zal werden, ten zy hy al-
„vorens den voorschreeven Eed effectivelyk ende corporeelyk
„zal afgeleid hebben.

De voornaamste Reeden om dit besluyt te neemen waren den Engelschen Oorlog, ende quaade treeken die men uyt de brieven van den Ritmeester *Buat* hadde ontdekt, welke te kennen gaven, dat zich een starke *party* had opgedaan, die de belangens van *Engeland*, ende van de Prins alhier wilden t'zamen knoopen. Het Berugte *Edict* luyde als 't volgt.

Vrydag den 5 Augusty 1667.

„DE Staaten van Holland ende West-Vriesland, hebben Eeuwig
„naar voorgaande beschryvinge, ende rype deliberatien, Edict.
„ende communicatien, in de Ordre van de Ridderschap ende
„Edelen, mitsgaders in de respective Vroedschappen gehou-
„den, by eenparige overgifte ende concurrentie van alle de
„Leden, voor een perpetueel Edict ende Eeuwigduurende
„Wett, tot voorstand van de Vryheid, mitsgaders tot con-
„servatie van de eenigheid, ende van de gemeene ruste, ge-
„arresteert ende vastgesteld, gelyk gearresteert ende vastge-
„steld word by deezen, de Poincten ende Articulen hier naar
„volgende.

I. Dat de faculteyt van verkiezinge of beschryvinge in de
„Ordre van de Ridderschap ende Edelen, mitsgaders de no-
„minatie en de verkiezinge van Burgermeesteren, ende Vroed-
„schappen, Scheepenen, ende alle andere Magistratelyke be-
„dieningen in de Steden zal blyven, aan de Ordre ofte de be-

1667. „ſchrevene Heeren van de Ridderſchap ende Edelen, mits-
„gaders aan de Steden reſpective, zoo als die aan haar by oud-
„gebruyk ofte by Privilegien ende Octroyen is geconfirmeert,
„of geconcedeert, of noch geconfirmeert, of geconcedeert
„zoude mogen werden, daar van by dezelve de vrve exerci-
„tie van dien conform de Wetten en de Privilegien zal ver-
„blyven, zonder dat de voorſchreve beſchryvinge, nominatie
„ende verkiezinge of eenig gedeelte van dien, ooyt of ooyt
„daar van in 't geheel, ofte ten deele aan ymand zal mogen ge-
„defereert werden, ende overgegeven.

II.

„Dat insgelyks de Ampten, Officien, Bedieningen ende
„beneficien, jegenwoordig ſtaande ter collatie van de Heeren
„Staaten van Holland ende Weſt Vrieſland, aan dezelve zal
„verblyven, zonder iets daar van te mogen werden afgegee-
„ven; Wel verſtaande dat hier onder niet begreepen werden
„de Militaire Ampten, ende bedieningen, die in de Campa-
„gnie ofte expeditie te Water ofte te Lande zouden mogen
„komen Vacant te vallen, welken, aangaande haar Ed: Groot
„Mog: by nader diſpoſitie alzulken voet ende ordre zullen be-
„ramen, niet alleen op de proviſioneele beſtellinge van dien,
„maar ook op de begevinge ten principalen, als dezelve ten
„meeſten dienſte van den Lande zullen bevinden te be-
„hooren.

III.

„Dat wyders haar Ed: Groot Mog: niet alleenlyk hare be-
„willigingе ende toeſtemminge nooyt anders zullen geven,
„maar ook de zaake ter Generaliteyt met alle efficatie daar
„heenen helpen dirigeeren, ten eynde ook by de andere Bond-
„genooten, ende zulks by eenparige bewilligingе, of gemee-
„ne concurentie van dezelve, door een conſonante Reſolutie
„van haar Hoog Mog: geſtatueert ende vaſtgeſtelt moge wer-
„den, dat die geene die ooyt of ooyt zal, of ſucceſſivelyk zul-
„len werden gebruykt, tot Capitain Admiraal Generaal, of
„ook in byde de voorſchreve Charges, of wel die geene aan
„dewelke onder eenige anderen Titul het opperſte comman-
„dement over de Militie te Water ofte te Lande zal werden,

ge-

„gedefereerd, niet zal of zullen mogen wezen, of blyven 1667.
„Stadhouder van eenige Provintie of Provintien; ende voor soo
„veel de Provintie van Holland ende West-Vriesland belangt,
„dat niet alleen niet die geene die 't opperste commandement
„over de Militie te Water ofte te Lande toevertrouwd zal
„wezen, maar ook niemand anders tot Stathouder van dezel-
„ve Provintie gemaakt zal mogen werden; doch dat de voor-
„schreeve Charge in alle maniere zal zyn ende blyven gemor-
„tificeerd, ende de Heeren Gecommitteerde Raaden in de re-
„spective Quartieren aanbevoolen gelaten, volgens haare in-
„structie, de nodige ordre te stellen, ende de vereischte
„voorsieninge te doen, op zaaken by absentie van haar Ed: Groot
„Mog: voorvallende, ende wat op prompte dispositie vereischt
„zoude mogen werden.

IV.

„Dat tot volkome vastigheid van 't geene voorschreeven is,
„ende tot onderlinge gerustheid van de Edelen en de Steden,
„alle de Heeren, jegenwoordig in de Ordre van de Ridderschap
„beschreven, ofte in de Vroetschappen verkoozen, ende die
„noch naarmaals in de Ridderschap beschreven, ofte tot
„Vroedschappen verkosen zouden mogen werden, by solem-
„nele Eede zullen verklaaren, de voorschreeve poincten heilig-
„lyk ende opregtelyk te zullen mainteneeren, ook geenzints
„gedogen, dat daar jegens eenige indragt of infractie geschie-
„de, veel min ooyt of ooyt eenige propositie te doen, ofte
„doen doen, die daar jegens in eenige deelen strydig zoude
„mogen wezen; ende dat voorts ook den Eed van de Heeren
„ter Vergaderinge van haar Ed: Groot Mog: compareerende,
„daar mede in de bondigste ende kragtigste forme zal werden
„geamplieert; dat ook den Raad Pensionaris in der tyd insge-
„lyks by Eede zal werden verpligt, alle de voorschreeve Poin-
„cten, zoo veel in hem is, te zullen mainteneeren ende
„staande houden: zonder daar jegens ooyt of ooyt directelyk
„of indirectelyk eenige Propositie of omvrage te zullen doen,
„veel min conclusie formeeren.

V.

„Dat wyders tot meerder vastigheid van 't voorschreeve

1667. „derde Poinct, het zelve uytdrukkelyk in de Inſtructie, ſoo „voor een Capitain als voor een Admiraal Generaal zal wer„den ingelyfd, ende de geëligeerde by Eede verpligt, niet „alleenlyk daar jegens nooyt directelyk ofte indirectelyk eenig „verzoek te zullen doen, veel min toeleg te maken directe„lyk ofte indirectelyk, maar ter Contrarie zulks by anderen, „buyten vermoede geſchiedende, 't zelve te zullen tegen„gaan, ende het Stadhouderſchap, zoo hem t'eenigen tyd die „digniteyt by eenige Provintie mogt werden geoffereert, te „zullen refuſeeren ende van de hand wyzen.

Uyt de bovengeſchreeven dagteekening is te zien, en vaſtelyk te beſluyten, dat haar Ed: Groot Mog: wegens hare *Provintie* dit groote werk al eenige tyd vaſtgeſteld hadden, voor dat zy eenige kennis aan de andere *Provintien* daar van hebben gelieven te geven, en by aldien zy zulk een kordaaten beſluyt niet genomen hadden, ſtond het in die tyd te vreezen dat zy veel van hun gezag verlooren, en het Land in een groot gevaar geſteld zouden hebben, en hoe het in de gevolge en verandering van tyden gegaan is, laat ik aan 't oordeel van die geen die het beter bewuſt is dan my.

Formulier van Eed op de bovenſtaande Artyculen, te doen by de Heeren van de Ridderſchap ende Edelen, mitſgaders by de Borgermeeſteren ende Vroetſchappen van de Steden, als mede by de Heeren compareerende ter Vergaderinge van de Staaten van Holland ende Weſt-Vrieſland.

Formulier van Eed. „IK beloove ende ſweere het bovenſtaande eeuwig Edict, „mitſgaders alle de pointen ende Articulen daar inne ver„vat, heyliglyk ende opregtelyk te zullen maintineeren, ook „geenzints te zullen gedoogen dat daar tegens eenige indragt „ofte infractie geſchiede, veel min ooyt of ooyt eenige pro„poſitie of advys te zullen doen ofte geven, nog ook te zul„len doen doen, of doen geven, die daar tegens in eenigen dee„len ſtrydig zoude mogen wezen.

Zoo waarlyk moet my God Almagtig helpen.

For-

1667.

Formulier van Eed voor den Raad Penſionaris.

Eed voor de Raad Penſionaris.

„IK beloove ende ſweere het bovenſtaande eeuwig Edict, mitſgaders alle de Poincten ende Artyculen daar inne vervat, zoo veel in my is, te zullen mainteneeren ende ſtaande houden, zonder daar tegens ooyt of ooyt, directelyk of indirectelyk eenige propoſitie ofte omvrage te zullen doen, veel min concluſie formeeren.

Zoo waarlyk moet my God Almagtig helpen.

„Ende zal het bovenſtaande Edict in forme van Octroy of *eeuwig duurende Privilegie*, de Heeren van de Ridderſchap en de Edelen, mitſgaders de Borgermeeſteren ende Vroetſchappen van de Steden, Leden van haar Ed: Groot Mog: ordinaris Vergaderinge, toegeſonden worden, om 't zelve in hare reſpective Regiſters te doen regiſtreeren, en voorts te beſorgen dat alle Heeren die naarmaals in haar luyder ordre beſchreven, ofte tot Burgermeeſteren verkooſen, ende in de voorſz. Vroetſchappen geaſſumeert zullen werden, daar op voor hare admiſſie, den *Eed*, volgens het voorſchreve Formulier komen af te leggen, ende voorts haar daar naar preciſelyk te reguleeren: Gelyk ook het voorſz. Edict in gelyker wyze aan beyde de Hoven van Juſtitie, mitsgaders aan de Officieren ende Geregten van de gemelde Steden toegezonden zal worden, met laſt ende ordre om haar in 't adminiſtreeren van Juſtitie daar naar, als de *voornaamſte Wet van den Lande tot voorſtant van de vryheyt*, mitſgaders tot conſervatie van eenigheyt, ende van de gemeeſte ruſte gemaakt, punctuelyk, en exactelyk te reguleeren op den Eed, by henluyden in 't aanvaarden van haare reſpective Officien ende bedieningen gedaan.

„Aldus gedaan ende gearreſteert ter Vergaderinge van de hoog gemelde Heeren Staaten van Holland ende Weſt-Vrieſland; In den *Hage* onder haren grooten Zegele hier aangehangen, den vyfden *Auguſti* des Jaars *ſeſtien-hondert ſeven-en-ſeſtig*. Was geparapheert, JOHAN DE WITT; Onderſtont ter ordonnantie van de Staaten, ende was geteekent *Herb. van Beaumont*.

Om

1667. Om deze vernietiging van het *Stadhouderschap* te handhavenen, en alle verwyderingen en oneenigheeden voor te komen, maakten haar Ed: Groot Mog: de volgende narigtinge, welke aan den *Hoogen Raad* ende 't *Hof van Holland* gezonden wierd, om hunne gedagten daar op te uyten, tegens de eerste Vergaderinge van 't volgende Jaar.

Extract uyt de Resolutie van de Heeren Staaten van Holland ende West-Vriesland, genomen in haar Ed: Groot Mog: Vergadering, op Donderdag den vyftienden *December* seshtien-hondert seven-en-sestig.

Reglement van Holland over de Mortificatie.

„ OP 't derde Articul van de tegenwoordige beschryvinge
„ ende de Pointen daar in gementioneert, raakende *de Ad-*
„ *ministratie* van *Justitie*, voornamentlyk ten aanzien van zoo-
„ danige die geaccuseert zouden mogen worden, haar in *Stads*
„ ofte *Staatsbestier* te hebben misgaan, is naar voorgaande deli-
„ beratie goedgevonden ende verstaan, dat de voorsz. Pointen
„ by copye gezonden zullen worden aan beyde de *Hooven* van
„ *Justitie*, om naar examinatie ende overweeginge van den in-
„ houden van dien, de Vergaderinge te dienen van haar con-
„ sideratien en advys.

Onderstond,
Accordeerd met de voorsz. Resolutie.
Geteekent
HERB. van BEAUMONT.

De Staaten van Holland ende West-Vriesland.

EEdele, *Ernfeste, hoog-geleerde, lieve getrouwe, Wy zenden UL. hier nevens ons gereselveerde sub dato, raakende de* Administratie *van de Justitie, ten aanzien van de geenen die geaccuseert souden mogen worden van haar in* Staat *ofte* Staatsbestier *te hebben misgaan, ende begeeren dat onse goede meeninge daar in vervat, UL. zal worden nagekomen; waar toe ons verlatende, beveelen wy UL. in de Bescherminge Gods. Geschreven in den Hage den* vyftienden *December* seshtienhondert seven-en-sestig. *Onderstond, ter Ordonnantie van de Staaten.* Geteekent,
HERB. van BEAUMONT.

De

1667.

De ſuperſcriptie was E. D. Hooggeleerde, onſe lieve getrouwe den Preſident ende Raden van den Hoge Rade in Holland.

DAt by een generaal Declatoir van de *Ridderſchap*, *Edelen ende Steden van Holland* ende *Weſt-Vrieſland*, als *Souverain* van den ſelven Lande. tot meerder geruſthéyt ende veyligheyt van alle die tot de Regeeringe ofte bedieninge van de hooggedagte Provintie, ofte eenige Quartieren, Leden ofte Steden van deſelve beroépen zyn, op de allerbondigſte ende krachtigſte maniere, voorbehouden nochtans het *Eeuwig Edict* tot voorſtand van de *Vryheit*, mitsgaders tot conſervatie van *eenigheit*, en van de gemeene ruſte den *vijfden* Auguſti *ſeſtien honderd ſevenenſeſtig* gearreſteert, waar tegens by niemant, 't zy in ordre van de *Ridderſchap* ofte in de reſpective *Vroedſchappen*, 't zy in de *Vergaderinge* van haar Ed: Groot Mog: of in particuliere commiſſie, en kan ofte vermag te worden geadviſeert ſoude behooren te worden vaſtgeſteld de pointen ende articulen hier na volgende.

Eerſtelijk : Dat de Heeren van de *Ridderſchap*, *Edelen*, mitsgaders *Borgermeeſteren* ende *Vroedſchappen* van de Steden, ieder in 't byſonder competeert het recht ende vryheyt, om in de ordre van de gemelde *Ridderſchap*, mitsgaders in de Vergaderinge van *Borgermeeſteren* ende *Vroedſchappen* reſpective, op alle zaaken aldaar in deliberatie geleyt, ende ordentelyk in omvrage gebracht weſende, voorbehoudens nochtans 't voorſz. *Eeuwig Edict*, 't welk alhier ende in alle de volgende articulen verſtaan werd te weſen een *premanente* ende *peremptoire exceptie*, zodanig t'adviſeren, als zylieden na haar beſte vriendſchap, ende in goede conſcientie ten meeſte dienſte van den Staat in 't generaal, ende van de ordre of de Stadt in 't particulier, oordeelen te ſtrekken, zonder dat dezelve Heeren van de *Ridderſchap* ende *Edelen* ofte *Borgermeeſteren* ende *Vroetſchappen* van de Steden, over de voorſchreve hun advyſen aan niemand ter Wereld dan aan *God Almachtig* ende hun eygen conſcientien reekenſchap ſchuldig zyn, ende dat mitsdien geene Perſonen noch Vergaderinge, of Collegien, 't zy van *Politie*, 't zy van *Juſtitie*, of andere, bevoegt zyn haar daar af directelyk ofte indirectelyk aan te ſpreeken, te calangeren, ofte doen calangeren, veel min te dier oorzake eenige condemnatie ofte ſtraffe t'haren laſten te vellen ofte decreteren.

II. Dat de Heeren *Ridderſchap* ende *Edelen* preſent wezende in de Vergaderinge van de Heeren Staaten van *Holland* en *Weſt-Vrieſland*, mitsgaders de Heeren Gedeputeerden van de reſpective Steden ter hooggemelde Vergadering comparerende, de *Penſionariſen* ende andere Miniſters daar onder begreepen, insgelyks aldaar met een volkome *vryheyt* (mits alleen niet contrarierende het *Eeuwig Edict* hier vooren geroert) vermogen te uyten, ende met redenen te bekleeden de reſolutie van haar *ordre* ende *Vroedſchappen* reſpective, ook voorts alle zaken, in deliberatie gebracht, waar op zy met geene expreſſe ende ſpeciale reſolutie van de voorſz. *Ordre* of *Vroedſchappen* reſpective vinden gemunieert, zoodanig t'adviſeren, als zy volgens hun generale *Inſtructie*, ende in krachte van de macht of commiſſie haar by de

1667. *Ordre* ofte *Vroetſchappen* reſpective toevertrouwt ende gegeven, ter intentie van deſelve bevinden, ofte oordeelen te behooren, zonder dat zy ofte yemand van heuluyden daar over, naaſt *Godt* ende hun eyge *conſcientie*, aan yemand hare Rekenſchap ſchuldig zyn, ende dat misdien geene Rechters hooge ofte lage, ende veel min yemand anders wie 't zelve ook zoude mogen zyn, haar daar over directelyk ofte indirectelyk vermoge te calangeren, of doen calangeren, veel min in eeren, perſoon, of goederen te beſchadigen, of uyt die oorzake t'haren laſte eenige condemnatie ofte ſtraffen te vellen of decreteren, by zoo verre, ende voor zoo veel de *Ordre* ende de *Vroedſchappen* reſpective haar niet zelfs binnen 's Jaars daar over culpabel, ofte calange ſubject verklaren, blyvende naar expiratie van 't Jaar alle actie en calange dienthalve geperimeert, zonder dat eenige Rechters hooge of lage, en veel min yemand anders, haar daar over zal vermogen aan te ſpreken, ofte doen aanſpreken directelyk of indirectelyk in eeniger maniere.

III Dat voorts alle die geene die eenige *commiſſie* in 's Lands zaaken by de hooggemelde Heeren Staaten van *Holland* ende *Weſt-Vrieſland* opgeleyt is, over het geene zy lieden in krachte ende in gevolge van de voorſchreve *commiſſie* met 't geene dat daar aan dependeert hebben gedaan, geſprooken of verhandeld aan haar Ed: Groot Mog: alleen, ende aan niemant anders reekenſchap ſchuldig zyn, ende dat mitsdien geene Rechters of yemant anders wie het ook zoude mogen wezen, haar daar over directelyk ofte indirectelyk vermogen te calangeren of doen calangeren, veel min in eere, perſoon, of goederen te beſchadigen, of uyt die oorzake t'haren laſte eenige condemnatie of ſtraffe te vellen of decreteren, by zoo verre en voor zo veel haar Ed: Groot Mog: haar niet zelfs binnen 's Jaars daar over culpabel of calange ſubject verklaren, blyvende na expiratie van het Jaar alle actie en calange dienthalven geperimeert en gemortificeert, invoegen en maniere als in 't voorgaande articul *ſimili caſu* breeder uytgedrukt ſtaat.

IV. Dat die geene, die by haar Ed: Gr: Mog: gelaſt worden eenig advys te geven, 't zy geformeerde *Collegien* of ſpeciaal *Gedeputeerden* en eenen yegelyk van de zelve ingevolge en tot voldoeninge van de voorſz. laſt, vermogen vryelyk en onbepaalt hunne opinien te uyten, en des noot zynde, in geſchrifte te doen vervatten, 't gunt zy in goede gemoede oordeelen ten gemeene beſte oorbaarlyk te zyn, zonder in die gelegentheyt aan eenige reſolutie van de *ordere* van de *Ridderſchap* of aan *Borgermeeſteren* ende *Vroedſchappen* van Steden te wezen gebonden, of ook anders dan door gegeven Commiſſie te wezen bepaalt, en dat zy ook dienvolgens over advyſen in dier voegen gegeven of uytgebracht door niemant ter werelt aangeſproken, gecalangeert of geincommodeert mogen worden, mits haar niet vergrepen hebbende tegens het *Edict van den vyfden Auguſti ſeven en ſeſtigh*, hier boven te meermalen geroert.

V. Maar by zo verre yemant of eenige van de *Ordre van de Ridderſchap* uyt de *Borgermeeſteren* of *Vroedſchappen* der voorſz. Steden, na dat zy volgens de voorſz. liberteyt haar advys gegeven hebben, de concluſie die by de zelve

zelve *Ordre* van de *Ridderſchap*, *Borgermeeſteren* en *Vroedſchappen* ordentelyk, alhoewel mogelyk tegens haar advys en zin wert geformeert; of ook wel zoo de preſente *Edelen* of *Gecommitteerden ter dagvaart* de concluſie die by haar Ed: Groot Mog: in zaken, waar inne nader order van de Regeeringe overſtemminge plaats heeft, genomen is door quade *mendes* mochte traverſeren en pogen vruchteloos te maken, of ook wel in plaats van de Commiſſie en laſt haar opgeleyt en gegeven daar tegen of daar buyten, contrarie de intentie van haar committenten te ondernemen, en door onbehoorlyke wegen voort te zetten, zaken die in zich zelfs ongeoorloft en ſtraf baar zyn; als mede zo yemant of eenige in plaatze van de Commiſſie ordinaris of extraordinaris haar by haar Ed: Gr: Mog: na ordre van de Regeeringe opgeleyt, getrouwelyk en na behooren te achtervolgen en na te komen, dezelve Commiſſie kwam tegen of te buyten gaan, en in die qualiteit ondernemen zaken het Gemeene beſt nadeelig wezende, of zich op eenige andere wyze door ongeoorlofde actien en comportementen, recherche en calangie ſubject te maken, dat in zulken cas zoodanige uyt de *Ordre* van de *Ridderſchap*, *Borgermeeſteren* of *Vroedſchappen* der voorſz. Steden, of ook wel uyt de preſente *Edelen* of *Gecommitteerden ter dagvaart*, of uyt die gene die ordinaris of extraordinaris Commiſſie van haar Ed: Gr: Mog: geemployeert werden op voorgaande disadveu van de gemelde *Ordre* van *Borgermeeſteren* en *Vroedſchappen* der voorſz. Steden, of op voorgaande reſolutie van haar Ed: Gr: Mog: reſpective binnen 's Jaars als boven gedeclareert en genomen zynde, daar over gecalangeert en te recht geſtelt zullen worden voor den *Hove*, of voor Schepenen die de judicature eygentlyk zal competeeren, zonder dat de zelve, of ook die geene van de Onderdanen van haar Ed: Groot Mog: die geaccuſeert zoude mogen werden, haar in den dienſt van de *Generaliteyt* te hebben te buyten gegaan, voor eenige andere ordinaris of extraordinaris, en veel min voor eenige *gedelegeerde* Rechters te recht geſtelt zullen mogen worden, gelyk ook tegens de geaccuſeerde over zoodanige quade handelingen in politicque directien gepleegt, niet extraord. geprocedeert zal mogen worden, ten zy zulks by reſolutie van haar Ed: Groot Mog: gedeclareert en geordonneert zal zyn, daar by de Ridderſchap, Edelen ende Steden haar in de beſte en kragtigſte forme zullen obligeeren, elkandere, ende alle de Ingeſetenen en Onderzaten van den Lande van *Holland en Weſt-Vrieſland*, achtervolgens voorgaande gepaſſeerde belofte en geëmaneerde Plakkaten by alle wegen en middelen te zullen maintineeren. 1667.

VI. Dat alle 't geene voorſz ſtaat aan de *Ordre van de Ridderſchap*, mitsgaders aan *Burgermeeſteren* en *Vroetſchappen*, als mede aan de *Officieren* ende *Geregten* van de Steden in haar Ed: Groot Mog: Vergaderinge, Seſſie hebbende autentiquelyk bekent gemaakt, mitſgaders ook aan *beyde de Hoven van Juſtitie*, in duydelyke ende klare termen aangeſchreven zal worden, met laſt en bevel uit den name ende van wegen de *Ridderſchap*, *Edelen* en *Steden*, als Souveraine van de voorſz. Lande aan de

1667. zelve te geven, van haar daar na punctuelyk ende preciſelyk te reguleeren, ook voorts een ygelyk onder haar geſubordonneert ende t'haarder judicature ſtaande, zich daar na te doen reguleeren, ende dat voorts de voorſz. poincten na ordre ende gewoonte zullen werden gepubliceert tot narechtinge van alle *Officieren*, *Rechteren*, ende gemeene Ingeſetenen in de voorſz. Lande, ende voorts van alle andere die de zaake eenigzints raaken of aangaan mag.

VII. Ende nademaal ſomwylen tuſſchen 't een of 't ander van de gemelde *Hove* en eenige Stadt van de hooggemelde Provintie, diſcrepantie ende diſpuyten konnen ontſtaan over het point van *Juriſdictie*, waar omtrent zomwylen voorvallen occurrentien, in dewelke het niet redelyk zou zyn dat de voorſz. *Hoven* de deciſien zelfs zoude doen, en dat ook van de andere zyde de Steden niet konnen wezen hun eygen Rechter, dat over zulks, om de inconvenienten die daar uyt voorheenen ſomwylen zyn ontſtaan, ende naarmaals noch verder zoude konnen komen te reſulteeren, op de bequaamſte ende ordentlykſte wyze voor toekomende te præcaveeren, gereſolveert ende vaſtgeſtelt zoude behooren te werden, dat in voorvallen, die van nu voortaan zoude mogen komen te occurreeren, in den welke *Borgermeeſteren ende Vroetſchappen* van de een of de ander Stadt, als repreſenteerende *'t Corpus* van de ganſche Borgerye, ende van alle Ingezetenen der zelver Steden, zoude mogen ſuſtineeren volgens Privilegie of reſolutie van de Staaten van den Lande, geene zaake van die ſoorte, als waar van 't een of 't ander Hof, zich een of eenige zoude mogen aanmatigen tottet *Judicature* van 't zelve Hof, in 't geheel of ten deele te ſpecteeren, dat in zulken kas op de exhibitie van zoodanig Privilegie of reſolutie, of van Copye autentycq van dien, by haar Ed: Groot Mog: naar ingenomen kenniſſe van zaaken zal werden gedetermineert op 't gealligeerde Privilegien of Reſolutie op 't *Caſus* in queſtie applicabel, ende daar omtrent deciſoir is, ende zulks of de zaake tot de *Judicature* van 't zelve Hof behoort of niet, des dat middelerwyle tot dat haar Ed: Groot Mog: daar inne ten Principale of by Proviſie anders zullen hebben geſtatueert, aan de eene zyde alle Proceduuren voor de gemelde *Hoven* zullen werden geſtuyt, of opgeſchort, ende aan de andere zyde ook partye de zaaken zullen hebben te laten in Staate, zonder dienthalven yets te innoveeren, veel min eenige wege van *fevte* te gebruyken directelyk of indirectelyk in eeniger maniere.

Blyvende anderzints buyten zoodanig voorval de gemelde *Hove* voor zoo veel haar volgens inſtructie, of andere Staatsgewyze Reſolutie toekomt, gequalificeert omme over de applicatie van *Privilegien*, ende *Octroyen* op voorgevalle of geallegeerde *caſus* tuſſchen de contendeerende partyen te oordeelen, ende te decideeren als naar behooren, ook alle particuliere litiganten, onaangezien eenige *corpora* met haar gevoegt mochte wezen, mitsgaders ook alle *litigeerende corpora* in zaak, daar dezelve *privatorum loco* moeten gehouden werden, ende zulks Generalyk alle *pley-*

do-

doyende partyen (buyten het boven geëxpresſeerde geval), geobligeert hare geallegeerde incompetenten, *per modum exceptionis in judicio* te allegeeren, en daar op recht te verwachten, ten ware nochtans den *Hove* by exhibitie van 't geallegeerde *Privilegie*, of Reſolutie, bevonde het zelve klaar en deciſoir te wezen, in welke kas dezelve *Hove* partye ofte zyne gemagtigde gehoort, de verleende proviſie te zullen intrekken, of immers *ſummaire* ende plano, zonder de ordinaris treyn van de rolle af te wachten, dienthalven diſponeere, zoo als in goede Juſtitie bevonden zal werden te behooren. 1667.

Edoch nademaal *de Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland*, *te weten*, *de Ridderſchap en Edelen met Burgermeeſteren en Vroetſchappen van de reſpective Steden* om zoodanige oorzaake niet en konnen werden geconvoceert, en dat ook de preſente *Edelen en Gedeputeerden* de ordinaris Vergadering van haar Ed: Groot Mog: compoſeerende niet zonder merkelyke inconvenienten tot zoodanige deciſien zoude konnen werden gebruykt, ten deelen, om dat dezelve volgens laſt van haar Committenten te adviſeeren, 't welk in regtspleging niet zonder injuſtitie kan geſchieden; ten deele, om dat veele van dezelve daar toe niet behoorlyke zyn geinſtrueert, geſtileert, en geene van henluyden daar toe ſpecialyk be-edigt, dat over zulks om 't bovengeroerde *caſus* voorvallende in plaatſe van een inconvenient te verhoeden, in geene nieuwe en mogelyke grooter inconvenienten te vervallen, tot verhoedinge van alle confuſien en onrechtmatigheid, van nu *af aan tien verſtandige en in materie van Privilegien*, *en rechte wel-ervare mannen uyt het Lichaam van haar Ed: Groot Mog: naar ordre en gewoonlyke proportie* uyt de reſpective quartieren behooren te werden gecommitteert, en na behooren be-edigt, om zoodanige gevallen als boven of in compleete getale, of by ziekte, abſentie of andere ongelegentheyt van eenige van dezelve, ten minſte het getale van *ſeven* preſent wezende, in de name van haar Ed: Groot Mog: te examineeren, en na ingenome kenniſſe van zaken op de naam van haar Ed: Groot Mog: te decideeren, en in gevolge van dien, de noodige aanſchryvinge van dien, aan de *Hove* of de *Steden* reſpectivelyk te doen, welverſtaande dat die geene, die verkoozen mochte wezen uyt dat een of ander Lid, wezende partyen in de zaake, daar over niet en zal mogen vaceeren of gebruykt werden, alles nochtans buyten koſten en laſten van den Lande, zoo als gebruykelyk is in gemeene en ordinaris commiſſie van haar Ed: Groot Mog:, ſtaande derzelver Vergaderinge voorvallende en afgedaan wordende, en dat de *Heeren van de Ridderſchap en Edelen*, mitsgaders de reſpective *Steden* haar in der beſte forme behooren te verbinden, zodanige deciſen beyde *Hooven* ende alle andere, die het zoude mogen aangaan, punctuelyk te zullen doen achtervolgen ende nakomen.

Ende op dat zoodanige zaken niet lichtvaardig of buyten reden voor haar Ed: Groot Mog: gebracht mogen worden, dat over zulks als *in pœ-*

1667. *nam temere litigantium*, een boete van *twee-hondert* Carolus guldens zoude behooren te worden geconſtitueert; en by beyde de pleydoyerende partyen voor af in handen van de Rentmeeſter van de exployten moeten worden geconſigneert, in zulker voegen en met dien verſtande, dat die geene van dezelve partyen die zoude mogen komen te ſecumbeeren, de voorſz. boete effectivelyk zoude hebben verbeurt, maar dat den Triumphant dezelve wederom uyt handen van den gemelden Rentmeeſter van de exployten zoude mogen lichten.

Ik kan niet verby gaan de overweeginge van zeeker Schryver hier by te voegen, die zyn Ed: niet onbekend zyn geweeſt. Hy begint aldus: „ Alle deze zaaken behoorden ons te meer te „doen gelooven, dat de Vergaderinge der Staaten van *Holland*, ende de Subalterne Regeerders, ende de Magiſtraaten perſoonen in deze tegenwoordige *Vrye-Staat*, aan zich „zelve hebbende, het begiftigen van alle Honorable ende „Profitable, Officien en Beneficien; en dat meer is, van haar „eygene Krygsmacht niet meer moetende vreezen, maar de„zelve nu onbeſchroomd konnende gebieden, ende door die, „andere oproerſugtige Ingezeetenen doen gehoorſaamen, nu „ganſch niet geneegen zullen weezen, in te haalen een *Hoofd* „het welk zy niet min als de onvernuftige Afgodendienaars, „*quod finxere timent*, aanſtonds zouden moeten vreeſe, ende „niet alleen dat Hoofd, maar ook deſſelfs ontugtige Hove„lingen zouden moeten aanbidden, om in de Jaarige Magi„ſtraatuure gekooren ende gecontinueerd te worden; ofte „voor hunne Vrienden eenige Ampten en Beneficien te kry„gen, als dan terſtond, ofte immers in korten tyd daar naar „alle van hem zouden dependeeren: zulks allezints gelovelyk is, „dat de Hollanders, in gevolge van ons oud Hollands devys *Li„berre vinciri Leo pernegat*; een Leeuw die eenmaal vry ge„worden is, wil daar na niet weder gebonden zyn; liever in„tegendeel, tot handhavinge van deezen tegenwoordigen „*Vrye Regeeringe*, goed en bloet zullen opzetten. En by aldien hier ymand aan twyffelt, gelieve de Heeren Staaten van *Holland* ende *Weſt-Vrieſland* zelfs te hooren ſpreeken, gelyk ik in de Jaare 1654. getoond heb. Vorders zegt hy voorwaar deze ernſtige *verklaringe* en *eeuwige Wet* onzes wettigen *Souverains*, ge-

gedaan met eenparige ſtemmen van alle de *Leeden* der Vergaderinge in volkomene *vryheid*, omtrent hare eigene reſolutien rakende de bewaringe der Vryheid, behoorde by eenen yderen, en voornamentlyk by ons, veel ſwaarder te weegen, als eenige andere declaratie gedaan door haar Ed: Groot Mog:, als wanneer zy in de voorgaande boote tyden, een anderzints *dwingend Hoofd* genoodzaakt wierden te pluymſtryken, of ook als deeze verklaring des ontſaglyken Keyzers *Karel de vyfde* ten oordeele van zyn eygen zelfs, ende ten nadeele der Nederlanderen gedaan; ofte ook als het geruygeniſſe des uytheemſen *Ruy Gomes de Sylva*, of des Cardinaals *Bentivoglio*, alzoo die niet hebben konnen voelen, hoe ondraaglyk ons die oude ſchoenen gedrukt hebben, ende hoe onmoogelyk het ons was, die te verwerpen om beetere te verkrygen; Ende nog min hebben dezelve konnen gevoelen, hoe zer wel vernoegd, verſtandige deugdzaame *Nederlanders* 't zy Regenten 't zy Onderdaanen zyn, 1667.

Ende alle verſtandige goede Patriotten van Holland, de Vryheid ten hoogſten prylen.

Nunc pede libero
Pulſanda Tellus.

nu met Vrye voeten te mogen opſpringen, zonder zig als voor deeſen genoodſaakt te vinden, naar eens Mans zin en voorpypen, te moeten ſpreeken, zingen, en danſen; ende met zig contrarie te vinden in eenen *Staat*, daar men zyn eygen gevoelen omtrent des Lands welvaaren, nu *vryer* uytſpreeken mag, en daar men naar *Regten* leevende, ende de *Wetten* des Lands naarkomende, geene menſchen, als wel eer, behoefd te vreeſen. En hoe zeer wel, boven alle Ingeſeetenen de vroome *Regeerders* die voor deeze's Lands Privilegien, wettige Regeeringe, en Vryheid, niet konden voorſpreeken, dan met zig in perykel te ſtellen, *pede ligato*, als gevangenen naar *Louveſtein* gebracht te worden, behoorde te moede te wezen, nu zonder ſchroomen haar *gemoed* te konnen quyten, met 's Lands welvaaren, en daar in haar eygen te moogen bezorgen; kan een yder die maar *eenen druppel* van 't *vrye Nederlands bloed* in zyn aderen heeft, lichtelyk by zig zelven overdenken.

Sulks

1667. Sulks eyndelyk nog zoude te overwegen ſtaan, of niet Hollands welvaaren en deſe *Vrye Regeering*, apparentelyk zal vernietigd werden, zonder toedoen van een eygen doorluchtig *Hoofd advitam*, door de Vryheid die de *Leden* van *Holland* nu waarelyk gebruyken, met op hare Ed: Groot Mog: Vergaderinge ten believen ende voordeele van hun reſpective Committenten te ſtemmen; ende by voorvalle van ſtrydige Intereſten, daar door uyt volgende onderlinge twiſten en oorloge der Steden onder malkanderen, alzoo eenige Regeerders voorwenden dat gemelde twiſten door gebrek van zoodanig uytſteekend *Hoofd*, niet zullen konnen in der haaſt ter needer gelegt werden; waar op ik aanmerke:

Of onze vrye onderlinge twiſtende Steden malkanderen ſouden ruineeren?

Wert geantwoord, de Republyken met een Hoofd voorzien, dat altyd..

Ten *eerſten*, dat waarelyk alle Republyken, geene uytgezonderd, die *ad vitam* hebben gehad *Hoofden*, voorzien met eenige merkelyke magt omtrent de Politie, ende voornamentlyk omtrent de Wapenen des Lands, geduurige binnenlandſe twiſten ofte oorlogen onderworpen zyn geweeſt; ende dat zy meeſt alle zyn vervallen tot eene Monarchale Regeeringe. Want dus is het gegaan met alle de *Italiaanſche Republyken*, behalven dat verſcheydene door de *binnenlandſe twiſten* en *oproeren* het geluk hebben gehad, gemeld *Hoofd* te verwerpen, ende tot eene betere Republykſe Regeeringe, beſtaande zonder zoodanig magtig geduurig *twiſt-verwekkend Hoofd*, te vervallen. Ende dus is het gegaan met alle *Republyken* in *Duytſland*, ende met alle de *Republyken* in deſe *Nederlanden*, onder haare Hertogen, Graaven, Stadhouders, Biſſchoppen, of Capiteyns Generaals. Het welk niet vreemd is; want *divide & impera*, de Polityke *maxime der Hoofden*, dat zy alle haar vernuft en magt moeten gebruyken om *diviſie* en ſcheuringe in haar Land te maken, ende in dat troubel waater als dan zoo wel te viſſen, dat zy overbeyde partyen komen te heerſchen, is van ouds bekend geweeſt.

Sie Deduct. 2 deel. c. 3. §. 6.

Maar Republyken ſonder eenig Hoofd dat nooit doen.

Ten *tweeden* conſidereer ik, dat my niet voorkomt *een eenig exempel* van een *Republyk* zonder *Hoofd*, die ooyt tot langduurige, ſchadelyke binnenlandſe twiſten is vervallen, maar dat wy in tegendeel wel behoorden op te merken, dat de *vrye Rijksſteeden* ofte *Republyken* in *Duytſland* tegen malkanderen nooit oor-

oorlogen : en voornamentlyk, dat wy behoorden zeer wel in agt te neemen, dat de *Switserſe Cantons* onderling tot gemeene defentie (gelyk wy door de *Unie* van *Utrecht*) verbonden zynde, zeer zelden met malkanderen twiſten; ende dat zy tegen malkanderen in de wapenen gekomen zynde, t'elkens in het korte met zeer weinige bloedſtortinge en zonder nadeel der Vrye Regeeringe, door het tuſſen ſpreeken der andere onge-intereſſeerde *Cantons*, zyn bevreedigd geworden, ende dat haare Republyken nu by na *vier honderd Jaaren* hebben geſtaan, het welk aan geene oorzaaken kan toegeſchreeven werden, dan aan deze, namentlyk dat de twiſtende Partyen haare eyge ſchade, die zy door den oorlog leeden ten wederzyden voelende, door geene *Hoofden* ofte *Capiteyns Generaal* wierden genoodzaakt die ſchaadelyke oorlogen te continueeren : alzo gemelde *Cantons* zich altyds ſorgvuldiglyk hebben gewacht, eenig het minſte *Opperhoofd* ofte *Capitain Generaal* te kiezen voor zyn leeven lang, over gezamentlyke Krygsmacht van alle de *Cantons*. Ende alzoo, dat meer is, myns weetens nooit een eenig *Switſers Canton* goed gevonden heeft, over alle zyn eygen Krygsvolk te velde gebracht zynde, te ſtellen een *geduurig Overſte*, maar altyds voor zoodanigen togt als op handen was; hoewel zy tegen hunne Heeren uyt den Huyſe van *Ooſtenrijk* opgeſtaan zynde, om hunne Vryheid te bekomen, niet min langdunrige oorlogen als wy tegen dezelve Heeren hebben moeten voeren. En voor zoo veel *deze Vereenigde Nederlanden* aangaat, gelieve de Leezer onze *Hooge Overigheid*, namentlyk de Staaten van Holland ende Weſt-Vrieſland na veele bondige bygebragte reedenen, aldus te hooren beſluyten : „Zoo „dat haar Ed: Groot Mog: meynen een vaſt beſluyt te konnen „maken, dat binnen deze Landen bynaar nooyt eenige ge„ſchillen ende diſſentien, immer niet van merkelyke impor„tantie zyn voorgevallen, of dezelve zyn om de *Hoofden* en „door de *Hoofden* gereezen, ende veroorzaakt geweeſt.

1667.

Gelyk als blykt in Duytſland ende in Switſerlant.

Die zig ook wel gewagt hebben ooit een Polityk, ofte een Krygs-Hooft ad vitam te kiezen.

Sie Deduct. 2 deel. c. 3. §. 14.

Ende in tegendeel van dien onze Politike en Militare Hoofden by na alle onſe twiſten veroorzaakt hebben.

Ten *derden* komt in myne gedagten dat de *Hollandſe Steden* door onderlinge Oorlogen oneyndelyk meer ſchaden ten wederzyden zouden komen te lyden, als de *Switſers Cantons*, ofte eenige andere verre van een gelegene *Land-Steeden*, want alle dezelve *Hollandſe*

Sulks dat niet meer zal geſchieden voornamentlyk niet in onſe Republyke wiens Ingeſetenen gebouwd zyn

1667. *Land-Steden*, nauwelyks een uitgezonderd, ook van de Koopmanschap zo wel als de *Zee-Steeden* dependeeren; ende zouden door de minste *Zeestad*, op de magtigste de meeste buiten werden gedaan. Gelyk ook kennelyk is, dat de *minste Hollandse Stad* zich in korten tyd lichtelyk zoo wel zoude konnen Fortificeren, dat zy door de *Machtigste* niet zoude konnen werden ingenomen: en vermits onse Steeden soo na by een leggen, zoo zouden in oorlog terstond alle omleggende *Landeryen* verdorven, ende alle *Weegen* en *Wateringen* van ofte naar de oorlogen de Steeden leydende, zoo onveyl zyn, dat alle koophandel aanstonds zoude ophouden; waarom beyde de partyen zich aanstonds door de ander *ongeinteresseerde Steeden* zouden laten beweegen, om de voordeeliger Vreede, in plaatse van zoodanigen onvoordeeligen ende schadelyken oorlog, te kiesen.

op so vreedsame Interessen, als alle de Hollandse Steden.

Die met hare kleyne Vroetschappen niet zouden konnen moedwillige oorloge voeren.

Ten *leesten* bemerk ik, dat alle de Hollandse Steden werden geregeerd door *weinige* altyds blyvende *Raaden* ofte *Vroetschappen*, en bediend door Jaarige *Magistraat-persoonen*; ende dat zoo *weinige* persoonen, en voor zoo korten tyd de Magistrature bedienende, niet zouden konnen zoodanige geweldige schadelyke oorlogen den Buur-Steden aandoen, ende die moedwilliglyk langen tyd voeden zouden, door haare eyge Ingesetenen, die moetwillige schade niet konnende dragen, uyt de Regeeringe geschopt, ofte ten minsten daar na door hare jaloerse medebroeders uyt de Magistratuure gehouden te werden. Immers meen ik zeeker te wezen, dat men niet eenig exempel zoude konnen by brengen, daar *weinige* Aristokratike *Regeerders* van eene Stadt ofte Republyk, die purelyk op de Koopmanschap bestond, ooyt langen *offensiven* oorlog hebben gevoerd, dan met een te verooizaaken, dat zy door hare eygene hierom oproerig werdende Onderdanen, uyt der Regeeringe zyn gezet geworden.

Sulks Holland sonder Hoofd zynde, van binnen noit al konnen werden verkragt.

En dienvolgende zal ik niet alleen besluyten, dat *Holland* geduurende zyn vrye Regeering gantsch geene langduurige schadelyke Inlandse twisten, immers veel min de binnenlandse oorlogen, als de *Switzerse* en *Duytze* Republyken, zal onderworpen zyn: maar ik zal daar byvoegen, dat gelyk de geduurige ende ook waaragtige *Maxime* der Eenhoofdige Regeeringe

ge-

ge is, *Divide & impera*, verdeeldheeden en scheuringen, onder de Regeeringe, Magistraats-persoonen, ende de gemeene Onderdaanen te maken ende te voeden; om de eene Party van tyde tot tyde door de andere te dwingen, ende over beyde te Heerschen: alzoo de waarachtige ende altyds heylzaame *Maxime* der Republyken is, *Concordia res parva crescunt*, *Discordia maximæ dilabuntur*, de *Eendracht* onder de Regeerders ende by gevolge onder de gemeene Ingesetenen te veroorzaaken ende te voeden, door een safte geruste Regeeringe, waar van aller Inwoonderen der Republyken welvaaren hangd, ende door *Tweedracht* alle Republyken vernietigd werden. Ende dienvolgende zal ik dit *Subject* eyndigen met te zeggen, dat men reeden heeft zig te verwonderen, indien ooyt eenig verstandig mensch heeft geloofd, dat *vrye Republyken* behoorden te kiezen een *Doorlugtig Magtig* Hoofd *ad vitam*, om door het zelven haare onderlinge opryzende twisten des te bequamer ter neder te leggen; nademaal uyt het voorgaande klaarlyk blykt, datter geen bequamer en gewisser middel zy, om in vrye Republyken geduurige twisten, buyten ende binnenlandse oorlogen te veroorzaaken, ende die als dan door de wapenen te doen vervallen tot eene Monarchale Regeeringe, dan even het maken van zoodanig *uytsteekend Hoofd*. 1667.

Ende het een groot wonder is indien eenig verstandig ende deugdsaam Hollander oit beweerd dat wy om geschillen voor te komen ofte weg te nemen een Hoofd der Republyke nodig hebben.

Den oorlog tusschen de Coningen van *Spagnien* en *Vrankrijk* achtervolgden onderwyl noch. Wegens den Eysch die de laastgemelde deed, over het erfregt zyner Gemalinne *Maria Theresa*, Dochter van *Philippus* de IV. Hoogloffelyker gedagtenis, op de Spaansche Nederlanden, het welk zyn Majesteit op t'onvoorzienst in de Spaansche Nederlanden deed trekken, vermeesterde verscheide Steden en Dorpen, het welk de Heeren Algemeene Staaten vreemt ter ooren quam, te meer, dewyl *Vrankrijk* niet als kort voor 't innemen, daar kennis aan haar Hoog Mog: door zyn Gezant van had doen geven. Schoon den Coning hier een onderneeming voor had, daar hy haar Hoog Mog: als Bondgenooten behoorlyke kennisse van moest hebben gegeeven, zoo toonde hy zich echter noch heel onvergenoegt, om dat haar Hoog Mog: eenig Verbond met de Duytsche Vorsten tot hunne bescherming zochten aan

De Coning van Vrankryk trekt in de Spaansche Nederlanden op 't voorgeven van het Erfregt van Maria Theresa zyn Gemalinne.

1667. te gaan, gelyk hier onderblykt uyt het bevel dat den Biſſchop van *Straatsburg*, als Gezant van den Keurvorſt van *Ceulen* had, om aan den Heer Raad *Penſionaris* over te geven.

Onderregtinge waar naar den Heer Raad Penſionaris zig zal gelieven te gedragen.

ZYn Keurvorſtelyke Doorluchtigheid, van d'eene kant ten uyterſte overtuygd zynde, dat het byna menſchelyker wyze geſprooken, onmogelyk is, dat men een goede en duurzaame Vreede tuſſchen de twee Croonen kan maken, noch dat de Staaten en nabuurige Vorſten van de Nederlanden, en zelfs miſſchien die, welke de verafgelegenſte zyn, in hunne weerwil zich niet ten laatſten omcingelt zullen zien in de ongelukken des Oorlogs, die men aangevangen heeft, by aldien dat alle de Chriſtene Mogentheeden of voor 't minſte dat de magtigſte Keurvorſten en Prinſen, en de Heeren Staaten der Vereenigde Nederlanden zich onderling verſtaan, vereenigen, en zich op zyn krachtigſte te zamen verbinden, om een en dezelve oorzaak, te weten, om, was het mogelyk, het vuur des Oorlogs, dat in hunne bygelegene Landen ontſtooken is, uyt te doven; en by aldien dat aldus niet ten eynde te brengen is, dat men zich als dan zal bedienen van alle noodwendigheden, en kragt, om te beletten, dat hy hunne eyge Staaten niet vernield, en van d'andere zyde, om zulk een groote en gewichtige zaak te verkrygen, waar van de vryheid en ruſt der geheele Waereld van afhangt, ſcheynd het noodig te zullen zyn, dat men voor af het een en het ander ziet te herſtellen van hunne quaade gedachten, achterdogt, en mistrouwen, daar zy alvooren mede ſchynen ingenomen te zyn geweeſt. Daarom is 't dat zyn Keurvorſtelyke Doorluchtigheid van gedachten was, dat hy geen klaarder teekens van zyn oprechtigheid en meeninge en van het vaſt betrouwen konden geven, die hy omtrent de Heeren Staaten is, hebbende, als aan zyne Hoogheid den Biſſchop van *Straatsburg* zyn eerſte Staatbediende, welke geheel en al van zyn meeninge onderregt is te beveelen van zelfs naar 's Gravenhagen te trekken, om niet alleen met de voornaamſte Staatsbedienden en Gevolmachtigden van de gemelde Staaten op de voorſchreeven twee Punten te beraadſlagen, en omtrent zaamen te overweegen wat daar toe behoord, maar dat meer is, om hen te verzeekeren, dat zyn gemelde Keurvorſtelyke Doorluchtigheid zelfs, met alle oprechtigheid en verzeekerde trouw, ja zoo wyt als al zyn zorgvuldigheid en Geloof verſpreyt is, behulpzaam zal zyn, ten eynde dat de Vrienden en Bondgenooten zich nevens hem te zaamen voegen, met al hunne macht, om de goede meening der Heeren Staaten te helpen onderſchraagen, mits dat de weegen en middelen daar men zich van bedienen mocten, zyn Keurvorſtelyke Doorluchtigheid in geen Oorlog wik-

wikkelen, welke een volkome en onvermydelyk bederf en verlies van zyn Onderdaanen en Staaten na zich sleepen konde: Dit is gelyk zyn Keurvorstelyke Doorluchtigheid weet, dat zyn Allerchristelykste Majesteyt het zelfde aan de Heeren Staaten heeft doen bekend maken, dat hy aan de Keurvorsten en Ryksvorsten heeft doen zeggen; te weeten, dat hy gereed was om de Vreede met *Spagnien* te sluyten; dat hy ten dien eynde Gezanten zoude zenden met volkome macht om het zelve in zoodanige Grens-Steden van de Nederlanden, of het Keyzerryk in 't werk te stellen, als de Spaansche zelfs daar toe zouden verkiezen; dat hem de tusschenkomst en de bemiddeling van alle Vorsten en Mogentheeden, die hem het zelve aangebooden hebben, aangenaam zal zyn, en tot voldoening van alle zyne eyschen, op de overwonne Nederlanden, zig te vreeden houden, met het geen hy in de laatste Veldtocht verkreegen heeft, en dat hy eindelyk behulpzaam zal zyn, dat alle deze Mogentheeden zich te zaamen voegen, om de gemelde handeling te beschermen, en hunne Wapens te voeren tegens die van de twee Coningen, welke het eerst daar tegen zouden komen aan te gaan, mits dat de Coning van *Spagnien* van zyn kant mede de behulpzaame hand daar toe geliefde te leenen, en dat de zaak deze Winter afgedaan word. Zyne Hoogheid van *Straatsburg*, zoude met veel vergenoeging zien, dat den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT een weinig uytdrukkelyker verklaringe geliefde te geven, wegens de gevoelens die de Heeren Staaten daar omtrent hebben, en van hem bekend te maken, of hy hunne meeningen, of ten minste de zyne, wel begreepen heeft, en zulks voor 't belang van hun alle: Na alvoorens de noodige voorzorg met de Coning van Vrankryk genomen te hebben, tot meerder verzeckering der zaaken die hy heeft doen voorstellen; dat men met een gemeene overeenkomst, het zy aan den Marquis van *Castel Rodrigo*, of zelfs aan de Coninginne van *Spagnien* de reedenen voorleggen zal, om welke deze Kroon genoodzaakt schynt te zyn de Vreede te sluyten, op de voorwaarde als Vrankryk dezelve aanbied, en by weigering, dat als dan de Heeren Staten en de Ryksvorsten, om door de Hardnekkigheid der Spanjaards in geen lange en gevaarlyken Oorlog gewikkelt te worden, en zich te verplichten van hen niet alleen geen hulp noch toevoer te geven, maar zelfs te beletten, dat de geen die hen zoude konnen gegeven zyn van de kant der Duytschers of elders, niet door hunne Landen trekken, en daarenboven om in de gedachten van alle verstandige menschen te brengen, dat de Spanjaards, dit besluyt van de Heeren Staaten, en aanmerkelyker Princen van het Keyzerryk ziende, reedenen genoeg moeten hebben om hunne hulp tot zoodanigen Verdrag te maken behoorden by te brengen, welk hen alzoo nodig is, om het verlies van geheel Nederland voor te komen, als ons om de rust in het Christendom te bewaaren; en by aldien het niet te min zoude mogen gebeuren, dat zeekere hartnekkigheid of reedenen en welkers gronden onbekend zyn, hen verplichten van den 1667.

1667. Oorlog te willen achtervolgen, geeft zyn Hoogheid ook in bedenkinge, of het niet goet zoude zyn, dat voor de zeekerheid en wederzydſche beſcherminge der Provintie en Staaten, van d'een en d'andere men tragte op het ſchielykſt een kragtig en naauw Verdrag ofte Verbond tuſſchen de gemelde Heeren Staaten, Keurvorſten en Princen des Keyzerryks en hunne nabuure maakten, welke tot *Keulen* de voorleeden Somer te zamen Vergadert zyn geweeſt, ten eynde dat zy door dat middel reeden hebben van te hoopen, dat, by aldien zelfs den Oorlog achtervolgt wierd, zy hunne Staaten en Landen in de ruſt bewaaren mogt, daar hen den Oorlog drygt dezelve t'ontroeren.

Zyn Hoogheid van *Straatsburg* zal oneyndelyk aan de Heer DE WITT verplicht zyn, by aldien hy hem met den eerſten zeekere verplichtinge op deze twee Punten gelieft te geven, dewyl hy genoodzaakt is van wederom naar zyn Keurvorſtelyke Doorluchtigheid te keeren, welke ſtaat maakt van perzoonlyk met eenige Keurvorſten en Princen van 't Keyzerryk te Vergaderen, om het laatſte beſluyt te neemen, van het geen hem te doen zal ſtaan, op het verſlag dat den gemelden Heer Biſſchop, hem, wegens de meening van de Heeren Staaten, over deze zaake, zal komen te doen.

Zyn Hoogheid van *Straatsburg* kan in allen gevallen de Heeren Staaten voor vaſtelyk verzeekeren, dat hoe het ook mag gaan, zyn Keurvorſtelyke Doorluchtigheid geen zyde van de twee Kroonen zal kiezen, zonder d'overeenkomſt van de Heeren Staaten en de andere nabuurige Princen des Keyzerryks, of moeſte zich verplicht vinde, het zelve door een eendragtelyk beſluyt van het geheele Keyzerryk te doen, of wel dat een der twee Kroonen hem met kracht en gewelt dwongen, van hem met de andere, tot beſcherming van haare Staaten, te Vereenigen.

Doch, dewyl zyn Hoogheid zulks maar aan den Heer Raad *Penſionaris*, en niet aan haar Hoog Mog: bekend maakten, is daar niets op gevolgt, maar *Vrankryk* deed de volgende brief door de Heer de *Lyonne* daar over ſchryven, aan den Gezant *d'Eſtrades*.

MYN HEER,

Brief van den Coning van Vrankryk aan den Gezant d'Eſtrades.

OM u niets te verſwygen, maak ik UE: bekent, dat den Coning ten uiterſte misnoegt is, wegens het ontwerp en alle de voorſtellen van het Verbond in Duytſland, komende hem van alle kanten ter ooren, dat de Staaten zyn Majeſteyt verongelyken. Want ſchoon zy het met voorgeeven van Vreede bedekken, zullen wy ons in die ſtrikken niet laten vangen. Den Coning weet dat den Heer Meerman, *aan den Coning van Engeland niet rigtelyk heeft derven voorſtel-*

ſtellen, om een Verbond met zijn Meeſters tegens Vrankrijk aan te 1667.
gaan, tot verweering der Nederlanden, zekerlijk uyt vreeze dat dit gerugt den Coning u el haaſt ter ooren zoude komen. Hy heeft den Graaf van Molina *Spaanſchen Gezant, verzogt om zulks te doen, en magt gegeeven om voor de Staaten te antwoorden, dat hunne genegentheid ſtrekt om het gemelde Verbond aan te gaan, by aldien den Coning van Engeland van dezelve gedagten is als zy zijn. Gy kond uit dit gedrag oordeelen, dat by aldien men zulke ſaaken agtervolgt, van den Coning zoodanige raaderen voor d'oogen te leggen, verſeeker ik ul. dat den Coning een beſluit zal nemen om het hen dubbelt betaald te zetten, daar komt van wat het wil; en om de waarheid te ſeggen, ik kan niet begrijpen, wanneer zelfs d'eenen het goet geloof ſoo merkelijk niet waaren overtreeden, waar dat al die loosheid goed voor is, wanneer men door eerlijker en zekerder middelen de Vreede kan bekomen. De klagten die mijn Heer* DE WITT *doet, dat zijn Meeſters geen kennis hebben gehad, van des Conings onderneeming, om in de Nederlanden te vallen, als weinig tijd te vooren, dat zijn Majeſteit dezelve in 't werk ſtelden om uit te voeren, zijn tegenwoordig ontijdig, en het geen wy dagelijks hooren dat in 's Gravenhagen omgaat, verregtvaardigt zijn Majeſteit meer als te veel, dat hy wyſelijk en voorzigtig gedaan heeft van duſdaanig gehandeld te hebben, ook konde hy niet anders doen, zonder hem in de zelve gevaaren te ſtellen die hy reeds geleeden heeft, by aldien hy zyne gedagten hier over, aan Spagnien hadde ontdekt.*

Ik geloof zelfs niet, dat men tot Madrid *zoo veel als in 's* Gravenhagen, *de minſte voortgang van zijn Majeſteits Waapen gevoeld. Den Coning heeft geen andere als alle goede meeningen, God zal hem ongetwijfelt zeegenen, en behulpſaam zijn, by aldien hy dezen Oorlog alleen moet voeren: Daarenboven kan men hem wel afbreuk doen, dog zeer beſwaarlijk een vrees aan jaagen. Maar het geen de Vreede wel haaſt te voorſchein zal brengen, is, dat de Staten aan de Coning van Spagnien verklaarende, van zich ſtark te maken, dat den Coning de voorgeſlagen bedingen aan zal neemen, en by aldien de gemelden Majeſteit weigerig blijft, zy hunne Wapenen by de zijne zullen voegen, om hen daar toe te dwingen, welke middel veel zeekerder en vaardiger is, om een Vreede te verkrijgen, als door de gemelde handelingen van* Verbonden en Vereeniging,

die

1667. *die alſoo onnut zijn, als onſeecker dat deſelve gelukken zullen. De-wijl den Coning geld heeft gegeeven tot het werven van nieuwe Benden, tot verſterking van zijn Leger in Duytſland, het geen mijn Heer de Prins moet gebieden. en dat zijn Leger in Vlaanderen verſterkt is met 10 Compagnien voor de oude Benden, ſoo kan zijn Majeſteit niet verſtaan tot de voorſchreeve inhout van het laatſte ontwerp, maar wat de opſchorſinge van Wapenen betreft, zal hy toeſtaan op deſelve voorwaarde als hy in zijn ingeleverd geſchrift uitgedrukt heeft; en ſchoon mijn Heer* DE WITT *in de beginne ons ſoo bequaam niet achte van te denken, dat wy het toe ſoude ſtaan, ſonder een geſtelde tijd te neemen, houd ſich zijn Majeſteit ook aan dat van den laaſten Maart jongſt leeden, onder voorwaarde dat by aldien de Spanjaarden de voorſlagen van dit nevensgaande geſchrift komen te wygeren, de Staaten de Wapens op ſullen vatten en hen daar toe dwingen, volgens het eerſte voorſtel van mijn Heer* DE WITT. *Den Coning konde in der daad nimmermeer gelooven, als hebbende voor de welſtand der Vreede, afgeſtaan van alles wat mijn Heer* DE WITT *op hem begeerde, waar in mijn Heer van* Beuningen *groot genoegen had, toen hy van dit Hof vertrok, dat men zulke ſchielijke tuſſchenvallen ſoude aan den dag ſien komen, naar van den Coning zijn verborgentheid op ſulk een gewigtige zaak te hebben gehoord, en daar na het zelve by zich te houden, zonder iets te doen van het geen belooft was; de Staaten moeten op ſoodanige wyze niet handelen, met ſulk een Groot Coning hunne Bondgenoot, die hen ſoo veel teekens van zyne genegentheid getoond heeft, en die het ſelven noch agtervolgen wil, mits dat de Staaten hem alſulke dienſten by de Spanjaarden toonen, om hen te verpligten van Coning met Coning te handelen, het geen niet beſwaarlijk te doen zal zijn. Zijn Majeſteit heeft berigt van* Madrid, *dat de Spaanſche daar reeds toe gebragt zijn: en zijn Majeſteit ſal in alle gevallen met de dienſten van de gemelde Staaten te vreeden zijn, ſonder hen ooit van hun belang af te trekken. Wat de vrywaaring betreft: dewijl zijn Majeſteit nimmermeer Verdrag ſal maaken, als met een vaſt voorneemen van het ſelve getrouwelijk t'onderhouden, ook ſal hy ſonder ſorge te vreeden zijn, dat de Princen en Vorſten, die het gelieven te doen, aan de Spanjaards, van het geen ſijn Majeſteit ſal onderteekenen, en aan hem, ſoo haaſt de Spanjaards het onderſchreeven hebben, hunne*

1667.

tie [a]. *waarborge geeven. Wat het ontwerp betreft, dat men zijn Majesteit een onfijlbaar middel voorsteld, om tot een eind van saaken te komen, dat men daarenboven van de zijde der Staaten zal verpligt zijn, soodanige wijze van doen te gebruiken, om verscheide* Duytsche Princen *in het zelve voorneemen te trekken, die sonder dat, tot besluiten konden gebragt worden, welke voor hen en* Vrankryk *gevaarlijk soude zijn; zijn Majesteit bedankt de Staaten voor dese goede genegentheid, waar van hem de helft genoeg is, dat is te seggen, dat de Staaten niets belooven, als voor haar selven, en dat sonder argwaan ofte dubbelzinnigheid, gelijk hy ook van zijn kant gereed is, het selve heel klaarlijk en suyver te doen, zijnde dit het eenigste en seekerste middel om tot het algemeene einde te komen, omtrent het voorgestelde, van een goet Verdrag te maaken; op voorwaarden, dat men in 't kort en haastelijk over een mogt komen. Dat zijn Majesteit zich sterk maakt, om de Princen van 't Duytsche Rijk wel te regeeren, sonder dat de Staaten eenige Verbonden over deese zaake met hen behoeven te maken, wegens het Artykel van 't ontwerp, dat de Brandschattingen afsnijt, het welk geheel en al in 't voordeel der Spaansche, is tot vernieling der Fransche Krijgsbenden, en tot versterkinge des Vyands; want door het ligten van Brandschattingen, en onzydige Plaatzen, onderhouden wy niet alleen des Conings Krijgsmacht, maar wy beletten ook dat den Vyand gantsch geen plaats konnen krijgen, om hunne Benden t'ondersteunen, soo dat zijn Majesteit klaarlijk de eenzydigheid der Staaten, voor de Spanjaards bespeurd, in een zaak die hen niet raakt ofte aangaat, en dat de zaken wegens de Brandschattingen, in den ouden staat zijn blyvende; het welke nieuwe dwang gebruiken zijn, kragtig genoeg om de Spanjaards tot de Vreede te brengen. Wat de handeling met de Princen van't Keizerryk aangaat, by aldien hy geen dadelijk Verbond met hen door een onderhandeling aangaat, sal zijn* Majesteit *niet qualijk maar zeer noodsaakelijk vinden, na dat alles onder hem en de Staaten beslooten en onderteekend is, dat de gemelde Heeren Staaten de zaaken aan de voornoemde Princen bekent maakten, om hen, was het mogelijk, het selve gevoelen in te boesemen, als zijnde de beste en seekerste middelen die zy vinden konden, om met den allereerste tot een goed Verdrag te geraaken. U twee laast gesondene brieven, waar in UE. de goede meeninge van den Heer* DE WITT *te ken-*

[a] Guarantie.

1667. *nen geeft, hebben niet konnen helpen om den Coning wegens het Punt van Portugaal swaakker te maaken, en heeft de waarborg der Princen en Vorsten, die Bemiddelaars zullen zijn, doen aanneemen. Zoo de Staaten, na dit alles, soo veel bevordering voor ons, als wy voor haar doen, zal de Vreede wel haast geslooten zijn, anderzinds vrees ik voor een langduurigen Oorlog, en dat alle onze onderhandelingen te niet zullen loopen. Gy weet dat yder de Vreede niet en begeert, gy hebt den Evenaar, werkt dan om ons de zelve te doen verkrijgen, en brengt de dwarsdryvers tot de reeden, dewijl men van hen niet afvordert, als het geen zy zelve voorgestelt hebben.*

Deze scharpe brief en andere omstandigheden, deden haar Ho: Mog: alle de Grenzen versterken, om een waakend oog op des Conings onderneemingen, te houden. Van de andere kant was *Spagnien* zeer benard, en ten uyterstèn om gelt verleegen, waar door zyn *Exellentie Gamarra* desselfs Gezant, aan haar Hoog Mog: ter zelver tyd dit volgende, by geschrift verzogt.

Spagnien verzoekt een Millioen guldens van den Staat, mits tot pant te geven de Steede Brugge, Oostende en Damme. enz.

HOOG MOG: HEEREN,

DEn ondergeschreeven Gezant van *Spagnien*, neemt de vryheid van u Hoog Mog: Heeren Algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden, den *Ellendigen Staat* voor te dragen, daar de onderdaanen van zyn Majesteit in vervallen zyn, met een zeeker vertrouwe dat haar Hoog Mog: genoegzaam onderrigt zyn van de reeden die zy hebben, om belang te neemen in deze Provintien te behoeden, en het uiterste verderf af te weeren, het geen hem nodigt aan u Hoog Mog: bekend te maken, dat hy deze nagt een brief van zyn *Exellentie* den *Marquis Castel Rodrigo* ontfangen heeft, met magtgeevinge, om aan haar Hoog Mog: de Steden *Brugge*, *Oostende* en *Damme*, en de Sterktens *St. Isabella* en *St. Donaas* aan te bieden, en ter hand te stellen, om te beschermen tegens de geene die dezelve zoude willen bevegten, mits dat zy gelieven een Millioen guldens aan zyn Majesteyt te leenen, en twaalf duyzent man van deezen Staat by onze Krygsbenden te voegen, op zodanige voorwaarden als men te zaamen over een zal komen; en dewyl dit de eenigste middel is om het overige te bewaren, en het grootste werktuyg, om de aanstaande en toekomende onheylen voor te komen, verzoekt ende eyscht de ondergeschreven Gezant heel ernstelyk, dat haar Hoog Mog: een schielyk besluyt hier op gelieven te neemen. Want dit uyterste quaad leid geen uitstel, verzoekende dat zy Gevolmagtigde daar toe gelieven te verleenen, met volkome vermogen om deze handel met haar te mogen sluyten. Gedaan in 's Gravenhage den 3 September 1667. Was geteekent.

GAMARRA.

XIV. HOOFD-STUK.

HEt EEUWIG EDICT in 't laast van 't voorleede Jaar by haar Ed: Groot Mog: gemaakt, veroorzaakte groote verbittering by die van *Zeeland*, het geen den eenzydigen Schryver *A*: *Montanus* met zoo veel Lasterlyke woorden tegen de Regenten uytdrukt, onder welke hy verhaald, dat door de Heeren van *Zeeland* een tegenwerp opgesteld was, het geen (*segt Aitzema*) met den druk gemeen gemaakt wierd, om het gemeene volk, dat niet verder zag als haar neus lang was aldus wat te misleyden, waar na *Montanus* op deze wyze voortgaat. „Dat *Oragniens* goederen niet in agt genomen wier„den, waar door zy tot vermindering geraakten, en hy in onver„mogen te blooter stond, voor de bittere vinnigheeden, der „geen, die op zyn onderdrukkinge de grondslag metzelden „van onverdragelyke baat en Staatlugt; dat in de Godsdienst „een algemeene verslaauwing d'overhand nam, te gelyk met „Gods Verlochening, Dwaaling, Afgodery en Kettery; dat „de Plakkaaten tegens de Paapsche stoutigheden voor bulbak„ken dienden; dat de *Remonstranten* tot *Socianery* vervallen, „dapper uytspatten; dat de waare Kerk bittere geschriften „kreeg, en door de *Remonstranten* verder beklad wierd; dat „men in het Hoofd van zulke schendige Papieren met vergun„regten van den Staat pronkten; zelfs ook die, welke de „Goddelyke waarheid op vervloekte schroeven stelden; dat „men alle schemp schriften te koop deed hangen, om den „Prins van *Oragnien* afkeerig aan het volk te maaken: „Dat de Sociniaansche *Remonstrantsche* Leeraars allent„halven roemden van byzondere kenniss wegens de Ge„hymenisse des gemeene best te hebben: daar aan de an„dere zyde de Regtzinnige in Kerkenraaden, Predik„beurtens, beroepingen, bidden voor den Jongen Vorst van „*Oragnien* als anderzints, naauw beteugeld wierden: en dat de

Laster Schriften van Montanus.

Montanus beschryving van Willem de III. pag. 58. tot 66. enz.

Den zelve p. 90. en 91.

1668. „langwylige Rechtspleging, de dingtaalen op ſwaare koſten „verſchoof, zoo dat zy als onſterfelyk bleven, daar de twi„ſtende ſterfelyk waaren, en de magtigſte de zwakſten ver„duurden. Voortgaande ſmaalt deezen Schryver op de vereering welk de drie onvergelykelyke helden CORNELIS DE WITT, *de Ruyter* en *van Gent* was gegeeven, over die groote en wonderlyke Zeegen in 't voorleden Jaar behaald, en zegt „geen „Goude Koppen, geſchenken en heerlykheden waren te veel, „voor die aan 't Land eenige dienſt deeden, die als twee WIT„TE voeten hadden: en andere konden niet uytregten, welk „Lof of vergelding verdienden, en hoe de Krygs-Ampten aan „de man geraakten, zouden beſt hebben weeten te zeggen, „de felſte beſtryder van 't Huys *Oragnien*, indien niet een „ſchrikkelyke uitgang 't ontdekken had geſmoord. Zoo dat deezen grooten Schryver alleen meer moet geweeten hebben als *Aitzema*, en *Brand*, in 't Nederduyts, *de la Neuville*, *Wicquefort* en *Sanſon* in 't Frans, *Tempel* in 't Engelſch, *Raparini* in 't Italiaans, en *Tellerya* in 't Spaans; behalve zoo veel andere geloofwaardige Mannen, die nimmer van zulke zaaken, maar wel in tegendeel geſprooken en getoond hebben, hoe vreedſaam en bloejende dat den Staat in die gulden tyd was, door 't niet regeeren eener *Stadhouder*, ende onwaardeerbaare dienſten van haar Ed: Groot Mog:, die ten koſten van hun eigen belang, onophoudelyk, dat van hunne Ingezeetenen zo teeder behartigd hebben, dat de grootſte vyanden van den Staat, in alle gelegentheeden hen daar een onuytdrukkelyken Lof over hebben gegeeven; Daar deezen eenige Schryver, zynde een Ingezeeten van dit Land, zich zoo ſchandig misgrypt. Doch laat ons een ander man daar ontrent hooren, die ook het Leeven van zyn Coninglyke Majeſteyt, Hoog Loffelyker gedagtenis, den dapperen Wilhelm de III. onzydig beſchreven heeft, die zegt, „dat alle de Leeden der Vergadering van „*Holland* en *Weſt-Vrieſland*, ja zelfs de Overigheeden van alle „deſſelfs Steden, den Eed op het berugte EEUWIG EDICT „deeden, uitgezonderd een Heer tot *Edam*, gevende tot ree„de van verſchooning, *dat hy heel oud en doof zijnde, den inhoud van den Eed niet konde verſtaan, en liever zijn bedieninge wil-*

Als ook tegens de Heeren de Witt.

Sanſon liv: 1 pag. 437.

Aitzema b. 48 p. 528.

wilden afleggen als die te doen, ende alzoo was hy uit de Vroed- 1668.
schap gegaan, *als oud, niet als den Eed-wygerende.* „Dat in
„*Holland* ook een groote Eendragt was, en dat over-al dezen
„Eed, in weinig tyd afgelegt wierd, zonder een wederspan-
„nige, daar onder te vinden. Op een andere plaats staat in het
zelfde deel, dat de Heeren *Gecommitteerde* Raaden zyden, we-
gens het stark maaken van *Naarden*, dat zy in dit Jaar werk-
stellig maakten. „Wy zyn waarlyk hier gelukkiger in als on-
„ze Voorouders, dat wy ontslagen zynde van 't Juk der Gra-
„ven, Stadhouders en *Capitainen Generaals*, nu met een vol-
„slage vryheid mogen voordragen, welke plaatzen, en om wat
„reedenen, die verstelkt behoorden te werden, enz. Een ander Wicquefort
geloofwaardig Schryver zegt, dat in deezen tyd door het Ver- Hist. liv: 16.
bond dat den Staat met *Engeland* gemaakt had, als ook de *Tri-
ple Alliantie*, haar Hoog Mog: een groot ontzag by alle ge-
kroonden Hoofden en Mogentheden der geheele Christenheyt
verkregen hebben: Daar noch by quam, 't geen de Neder-
landsche Vrye-Staat meer aanziens gaf, dat men na 't eyndigen
van deze en andere zwaare en kostelyke Oorlogen, die staan-
de de bediening van den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT, Bloejende
van malkanderen zoo kort gevolgt waaren, nu bevond, Staaten der
dat de *Provintie* van *Holland*, die in de lasten 't meest had te dra- Nederlan-
gen, omtrent twee Millioenen guldens van haar schulden, op den.
reekening van die meergemelde Hoofdzomme (ten tyde van Holland
Prins Willem de II. opgenomen) had afgelegt: en dat men betaalt twee
geduurende dien tyd een merkelyk getal Oorlogschepen, en Millioenen
daar onder verscheide van het grootste maaksel, omtrent 160 guldens op
voeten lang, en 42 voeten wyd, had aangebouwd; en dat men rekening
ettelyke duyzende stukken Metaal Geschut, heele en halve van die gro-
Kartouwen, ook kleynder, had laaten gieten: en zich daar te Hoofd-
door te meer ontsaglyk gemaakt by allerly vyanden. Hier op zomme.
„volgde zoo groote voorspoed in de Zeevaart en neering van Heeft veel
„'s Lands Ingezeetenen, dat men in veele Jaaren geen gelük- grote Sche-
„kiger tyden had geleeft. Doch 't en leed geen vier Jaaren, pen en Me-
„of de dingen naamen een keer, en het rad van geluk en onge- taal geschut
„luk draaide naar onzen ondergang, en maakten den Staat aangewon-
„tot een Leerzaam voorbeeld van de wisselvalligheid der men- nen.
Brand, in 't leve van de Ruyter. fo. 613.

„schelyke zaaken: Hoe bloejende dat ons *Holland* ook ten tyden van zyn Ed: bedieninge was, gaf *Amsterdam* te kennen, zynde de grootste en vermaarste Stadt der geheele *Provintie*, welk men met twee derdeparten vergrootten en uytzette, en men niet eens konde bemerken, dat binnen dezelve Stadt, de Huyzen ofte Erven daar door in prys quamen te verminderen; ja dat het aan timmeren van Huyzen aldaar zo toenam, dat den schatting op de Grove waaren over die Stad alleen, omtrent dertig duyzend guldens meerder is verpagt als ooit te vooren, niet tegenstaande dat dezelve schattinge zedert deeze Vrye Regeering van Jaar tot Jaar opgeklommen was. Van *Leyden*, *Dordregt* en meer andere Steden, kan men bynaar het zelfde zeggen. Daarenboven was de pragt zoo vermeerderd, in kostelyke encierlyke Gebouwen, Koetsen, Paarden en andere teekenen van overvloed, dat men aan de welvaard niet behoefde te twyfelen. Ook is my van goederhand verzeekerd, dat de Hollanders alleen een getal van omtrent dertig duyzend Schepen, zo groot als klyn, in 't Vaarwater hadden. Zo dat den Leeraar *Montanus* of niet kundig geweest is, of niet heeft willen de waarheid schryven, als een der driftigste Slaafsgezinde geweest zynde.

En Amsterdam word tweederde grooter gemaakt.

Den Gezant Temple komt in 's Gravenhage.

Den vermaarden Heer *William Temple*, Gezant van *Engeland*, was in den beginne van dit Jaar in 's Gravenhage gekomen, en leverde zyn geloofs brief den 18 *January* aan haar Hoog Mog: over, gevende de agtervolging van Vriendschap wegens zyn Coning te kennen, als ook dat het vuur des Oorlogs tusschen de Croonen van *Spagnien* en *Vrankryk* noodzakelyk diende uitgedooft te worden, tot welstand van zyn Meester en de Staaten der Vereenigde Nederlanden; ten welken eynde men een naauwer Verbond op den 23 *January* met *Engeland* maakten, sluytende den Koning van *Sweden* daar nevens in, waar uit de naam van *Triple Alliantie*, of het *drievoudig Verbond* ontstond, welk *de la Neuville* verderfelyk voor de Staaten noemd. Dit Verbond diende om den Coning van *Vrankryk* te beteugelen, in den gemelden Oorlog tegens *Spagnien*, die hy den laastgenoemden Coning aangedaan had, wegens het Erfregt van zyn Gemalinne *Maria Theresa*, *Infante*

Triple Alliantie gesloten tusschen Engeland, Sweden en haar Hoog Mog:

te van *Spagnie*, op de *Spaanſche Nederlanden*: die hy zo ſchielyk overrompelde, en in weinig dagen de voornaamſte Steden weg nam, waar over den Franſchen Regtgeleerden *Aubry*, door zyn pen te kennen gaf, dat *de Coning van Vrankryk niet alleen geregtigd was, uit kragt van zyn Gemalin tot de Spaanſche Nederlanden, maar ook tot het Duytſche Keyſerrijk en het grootſte deel van Europa.* 1668.

Den Raad Penſionaris de Witt verzoekt om middelen te beramen by aldien de Coning van Spagnien zonder Wettige Kinderen komt te ſterven.

Den Raad *Penſionaris* DE WITT, had om alle onheylen die uit de dood van den Jongen Coning van *Spagnien* zoude komen t'ontſtaan, by aldien zyn Majeſteyt zonder wettige Kinderen quam te ſterven, aan haar Ed: Groot Mog: in bedenken gegeven, of het niet ten uyterſten noodig was, daar in te voorzien; het welk overwogen zynde, wierd zyn Ed: by haar Hoog Mog: Gevolmagtigd, om met de Heeren Gezanten van *Engeland* en *Sweden*, alzulke middelen te beraamen, als tot de grootſte verzeekerheid van *Europa* zoude dienen. Voorwaar deezen Staatkundige Man, had in deeze tyd, die koſtelyke en verſlindende Oorlog alvoorzien, daar wy heeden toe gedwongen zyn te voeren, tegens d'onregtmatige eyſchen van *Vrankryk*. Haar Hoog Mog: vonden ook goet van de 13 *Zwitſerſe Cantons* in dit Verbond te nodigen, door dien zy een groot misnoegen tegens *Vrankryk* hadden. Den Coning van *Spagnien* verzoekende hier mede deel te hebben, wierd zulks geweigerd, uit reeden, dat *Vrankryk* daar niet in zynde, men onmogelyk konden toeſtaan hem daar in te laaten, zonder *Vrankryk* te misnoegen, maar men beloofde hem Waarborgen voor de aanſtaande Vreede te zullen zyn. Ten zelven daagen dat dit *drievondig Verbond* wierd geſlooten, maakten den Coning van *Engeland* met haar Hoog Mog: noch een nader en byzonder Verbond, welke twee handelingen, van zo grooten aangelegentheid, op een ongewoone wyze, met het hoogſte geheim, in vyf dagen tyds, door den vlyt van den zelven *Temple*, en den voornaamſten bewindman van den Staat, den Raad *Penſionaris* DE WITT, wierden ontworpen, opgeſteld en geteekend. Daar noch den 17 van *February* een handeling van Zeezaaken en Coophandel met den zelfden Coning opvolgden, waar door het Spaanſche Nederland wierd gered.

Airzema b. 48 fo. 430.

Wicquefort dans ſon Ambaſſadeur liv. II. Sect. XIV. pag. 175.

Nog naauwer Verbont tuſſchen Engeland ed Holland alle twee in vyf dagen afgedaan, door de Heeren Johan de Witt en Temple. Brand. fo. 612.

Onderwyle dat *Vrankryk* de Spaanſche Nederlanden verwoeſten

1668. ſten, en den Biſſchop van *Munſter* (die de degen beter als den Myter paſten) veel nieuwe wervingen deed, verzeekerde zich de Heeren Staaten der Vereenigde Nederlanden op het ſterkſt, tegens twee Nabuurige, dog twiſtige Bondgenoten: Zy deeden, behalven hunne Krygsmagt, noch eenige duyzend *Lunenburgſe* Krygsknechten komen, om by hun Leger te voegen, indien de nood zulks mogte vereiſchen, waar over den Prins *Johan Maurits van Naſſauw* als eerſte, en den Heer *Wurts* als tweede Veld Maarſchalk zoude gebieden, welke laaſte, als zynde een vreemdeling, veel yverzugt onder eenige ingeboorene veroorzaakten, te meer, dewyl hy dit Jaar, als Opperhoofd zoude gebieden, en den eerſtgemelden had men beſloten in een Gezantſchap, nevens den Heer *Beverning* naar *Weenen* te zenden, dewyl men in hem een ſtarke drift voor den jongen Prins en zyn Voorſtanders bemerkten, zo dat men hem dit gewigtig Ampt, niet dorſt betrouwen in een tyd dat *Zeeland*, *Vrieſlandt*, *Groeningen* ten uyterſten dreeven, om het Huys van *Oragnien*, zelfs in weer wil van *Hollandt*, haar oude luyſter wederom te geven, het welke te veel gewaagd geweeſt zoude zyn; doch deze Veldtogt wierd geſtaakt, dewyl men *Vrankryk*, zo wel als *Munſter*, tot reden bragt, en de Vreede tuſſchen de Coningen van *Spagnien* en *Vrankryk*, den tweeden der Maand May, door bemiddeling der Heeren Staaten der Vereenigde Nederlanden, tot *Aaken* wierd geſlooten.

Haar Hoog Mog: verſterken zig met nieuwe Krygsbenden.

Vreede geſlooten tuſſchen Vrankryk en Spagnien tot Aaken.

Den Heer Raad *Penſionaris* DE WITT veel werk makende van de voornamen Staatkundige Heer *Temple*, die meeſt alle dagen te zaamen, zo wel wegens uytheemſche als binnelandſche zaken beraamden, het geen tot 's Lands welvaart was ſtrekkende, gaf den derden van *February* een pragtige Maaltyd, alwaar de Heere Prince van *Oragnien*, Prins Maurits van *Naſſauw*, de Heer *Temple* en de meeſte aanweſende Staatsbedienden van vreemde Mogentheden, nevens het Jufferſchap genodigd was. Den Dans wierd door den Prins van *Oragnien* begonnen, en door den Raad *Penſionari*; DE WITT gevolgd, welke laatſte zo in de Maatzang als Dans, van de meeſte de prys behaalden, al het welk tot in de middernagt duurden, alwaar den Heer Prins en den Raad *Penſionaris* malkanderen verſcheyde ryzen, zo met woorden als hoffe-

De Heer Raad Penſionaris de Witt geeft een Koſtelyke Maaltyd.

hoffelykheid een buytengemeene genegentheid toonden, het geen van eenige met verwondering en opmerking wierd beſchoud, voornamentlyk in 't uytgaan, wanneer den gemelden Raad *Penſionaris* zyn Hoogheid tot aan de Koets uitlydende, voor dezelve wel een vierendeel uurs te zamen bleeven ſtaan redeneeren, alwaar den Prins van *Oragnien* eindelyk zyde, *myn Heer ik ben ten uiterſte verſeekerd van u goede genegentheid mywaards, en ſal altoos met deſe verpligting, ſoo lang ik leeve, het ſelfde aan u en u nakomelingen toonen.* Rydende alzoo naar zyn Hof. 1668.

Aanmerkelyke woorden van zyn Hoogheid aan den Raad Penſionaris.

Haar Hoog Mog: de Heeren Staaten der Vereenigde Nederlanden hadden eindelyk beſlooten, van eenige Gevolmachtigden uit de haaren naar *Zeeland* te zenden, om het Stadhouderſchap, van het *Capitain Admiraal Generaalſchap* te ſcheiden en af te zonderen, dewyl de *Provintie* van *Zeeland*, als meer gemeld heb, de yverigſte in het tegenſtreeven was; zoo dat haar Hoog Mog: Gevolmagtigden den 4 February een omſtandig voorſlag aan haar Ed: Mog:, de Heeren Staaten van *Zeeland* deeden, waar in zy het waare belang der *Provintien*, als ook dat des Princen van *Oragnien* vertoonden, aanhoudende, dat zy onbeſwaard geliefden te zyn, om met de vier andere *Provintien* over een te komen op dit ſtuk, en zich gevolgelyk by de meerderheid van ſtemmen te voegen, dewyl de Heeren haar Ed: Mog: *Gedéputeerde* Raaden by geſchrift van den *achſten December* laaſtleeden, aan haar Hoog Mog: hadden te kennen gegeeven, *dat het meerder getal van de* Provintien *niet behoorden te werden geperſt tot het gevoelen van 't minder getal, maar wel het minder tot het meerder.* Waarenboven de Heeren Gevolmagtigden vertoonden, dat aan haar zyde nu de meerderheid van Stemme was; dat *Zeeland* alleen tegenſtand deed, dewyl *Vrieſland* en *Groeningen* alreeds een Stadhouder hebbende, buyten dit verſchil moeſten blyven, ſchoon men dezelve daar uyt eenige inzigten onder begreepen had; dat de gemelde twee *Provintien* zoo wel een bezending wegens dit voorſtel toegevoegd was als *Zeeland*. En *Holland* gaf duydelyk te kennen, dat by aldien de drie moejelyke *Provintien* hier in wygerend of nalatig bleeven, zy de oorzaak zoude zyn, dat den Prins niet gevorderd wierd, dewyl men in *Holland* zonder de-

Bezending van haar Hoog Mog: naar Zeeland om het Stadhouderſchap van het Capitain Admiraal Generaalſchap te ſcheiden; Aitzema 48 B. fo. 469.

1668. ze toestemming daar niets in zouden doen. Dat schoon de Prinsgezinden in *Zeeland* riepen, dat de *Republique* gegrondvest en bevestigd was door een *Capitain Generaal* en Stadhouders, *iisdem artibus conservandam, quibus conflata fuit.* Dat zy behoord beschermt te worden door dezelve middelen waar door zy gegrondvest is, en egter de roepers aan 't laage eynde waren, zynde een meenigte byloopers, zonder eenige Macht of Achtbaarheid, *vellent quidem juvare Principem, sed non possunt. Zy wilden de Prins wel helpen, maar zy konden niet.* Doch al de geen die onder de Overigheid de sterkste waren, en het Roer van Staat in de hand hadden, vonden het zoo zoet, dat zy 't nooit konden verlaten; en de waereld zag, *principatu nihil contemptius, si sint qui contemnant; datter niets hatelijker is als een Princelijke Regeering, indien men eenige vind die 'er zich tegen stellen,* en dat men door *Wurts* konden doen, *salva Republica, den Vrye-Staat behouden*, 't geen de Princen hadden gedaan, *Amissâ*, tot desselfs nadeel. Wat het verwyt van de Heer de *Hubert* Raad *Pensionaris* van *Zeeland* aangaat, zeggende dat *Holland* met veel ondankbaarheid de dienssten die men aan het Huys van *Oragnien* verschuldigd was beloonde, beantwoorden haar Edele Groot Mogende; dat zy veel meer genegentheid tot des Prince bevordering hadden als alle d'anderen, dewyl zy Heeren Staaten van *Holland*, zyn Hoogheid in den Raad van Staat wilden dringen, mits dat de gemelde hooge bedieninge van malkandere afgezonderd zouden worden; dat den Prins en zyn Voorouders altoos verpligting aan *Holland* schuldig waren geweest, het welk haar Ed: Groot Mog: door *Deductien* genoeg beweezen hadden; en dat zy niet te min haar dankbaarheid hier in heeft willen toonen, van den Prins in alle Eer-Ampten te stellen, en hem daarenboven noch een goede Jaarlykse Wedde geeven; maar dat d'andere (zelfs *Zeeland*) belettende en wederspreekende de schyding, ondankbaar aan den Prins waaren, latende hem zonder bewind, en als een O in 't zyffer blyven. *Et hoc commentum, en deese uitvinding* was Loffelyk, en *placet pluribus*, behaagde veele. Doch men had zedert de te regtstelling van *Buat*, (uit wiens dingtaal klaar te zien is, dat den Oorlog met *Engeland* ten deelen was aange-

Den zelve fol. 517.

Aitzema 48 B. fo. 450.

van-

vangen) al d'anderen een vrees aangejaagd, zoo dat al het geroep van hem in de hooge Ampten van zyn Voorouders te ſtellen verdween, zelfs in de Heer *de Hubert*; en alle eerlyke luyden die in *Zeeland* gezag hadden, waaren genoegzaam van de zelfde gedagten als *Holland*. Ondertuſſchen was den Prins, zonder kennis van haar Ed: Groot Mog:, of zyne Voogden, ſtil naar *Breda* geryſt, om, zoo hy voor gat eenige Windhonden en Valken op de Jagt te beproeven, die de Coning van *Engeland*, zyn Oom, hem vereerd had, doch hy had zig daar niet lang opgehouden, maar trok naar *Middelburg* in *Zeeland*, alwaar hy door de Burgeren ingehaald wierd, en aan alle de omſtandigheeden beſpeurden men genoegzaam, dat men voorbereidzelen klaar gemaakt had, om hem als Eerſte der Eedele te maaken, gelyk de Heeren van *Zeeland* ook den 7 *Auguſti* deede, in weerwil van *Zirkzee*, welkers afgezondenen zyde daar niet toe gelaſt te zyn, doch dit beletten de voorgang niet. *Holland* dit ter ooren komende zag wel waar men 't naar toe zogt te dryven, en dat het beſwaarlyk zoude zyn, van den Prins die nu agtien Jaaren ſtond te worden, geheel en al buyten 't bewind der Staats of Krygs-Ampten te houden, die men te vooren alle te zamen aan zyn Voorvaders had gegeven, en daar mede geleerd, hoe veel onderſcheid gevonden word in te Heerſchen, of Overheerd te worden. Dit begin van verheffing nu zoo ſtil in 't werk geſteld zynde, waar van eenige de Prine veel ongelyk gaven, als onvoorzigtig gedaan hebbende, wierd agtervolgd, om zyn Hoogheid insgelyks in de *Provintie* van *Holland*, de hooge en uitſteekende Ampten van zyn Voorouders te doen erlangen, door een bekentmakinge, dat zyn Hoogh. nu in zyn eyge Voogdy ſtond geſteld te werden, 't welk eerſt den 24 *Octobre* aan haar Hoog Mog: en daar na aan haar Ed: Gr: Mog: ſchriftelyk ingeleverd wierd. De Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland, welke laaſte aan de Raaden van den Prins mondeling te kennen gaven, dat het zoo wel voor zyn Hoogheid als d'ingeſeetenen van deſſelfs *Provintie* niet geraden was, dat hy zich alreeds van de meerderjarigheid zoude bedienen, door dien daar menigvuldige pleythandelingen tuſſchen de Ingezeetenen van *Holland*, en zyn Hoogheid

1668.

Aitzema b. 48. fo. 518.

Zyn Hoogheid de Prins van Oragnien trekt naar Zeeland.

En word Eerſte der Edelen gemaakt.

1668. uit zouden ontſtaan, dat het daarom voor zyn Hoogheid zelfs ook heilzamer was, dit voor het gewoonelyk gebruyk en by een *veniæ ætatis* te verkrygen. Doch den Heer van *Zuylichem* antwoorde, dat zyn Hoogheid zynde *Souverain* Prins over *Oragnien*, uit hoofde van zyn *Souverainiteit*, op zyn achtiende Jaaren meerderjaarig was. Het welk by alle zoodanige Princen onderhouden wierd, en dat dit by gevolge alzo had moeten zyn. Waar op men hem *ſui Juris* zyn eige Voogd maakten, ten welken eynde hy den 25 *Octobet* in 't byzyn van de Heeren Brandenburgſe Staatsbedienden, *Roomswinkel* en *Copes* en alle zyn eygen Raadsheeren, uyt handen van haar Hoogheid, des Princen Grootmoeder een ſchriftelyk blyk ontfong. Niet te min vernietigden *Uitregt* het Stadhouderſchap zoo wel als *Holland*, het welk de Heeren van de Regeering in deezen Maand met Eeden beveſtigden. Haar Ed: Groot Mog: dit werk voorziende, en dat zy zoo wel hunne *Souverainteit* in Staats als Kerkelyke zaaken wilden toonen, hadden den zeven-en-twintigſten September het Grafelyke gebruyk, by het volgende beſluyt vernietigd.

Zyn Hoogheid word buyten Voogdy geſteld.

Uitregt vernietigt het Stadhouderſchap.

Extract uyt de Reſolutien van haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staaten van Holland ende Weſt-Vrieſland.

Donderdag den 27 September 1668.

Graafelykheids Tytel vernietigt.

OP het geene hier bevoorens aan haar Edele Groot Mog: voorgeſteld is, noopende eenig misbruyk van voorgaande tyden, overgebleven in de Formulieren van de Sententien, generalyk by de Regteren binnen Holland ende Weſt-Vrieſland, mitsgaders ook by eenige Officieren in haar eyſchen ende Concluſien gebruykt wordende, hebben naar voorgaande rype deliberatie, de Heeren van de Ridderſchappen en Edelen, mitsgaders de Gedeputeerden van de Steden, uyt de naame ende van wegen de Heeren Burgermeeſteren ende Vroedſchappen haare Committenten verſtaan, gereſolveerd ende vaſtgeſteld, gelyk verſtaan, gereſolveerd ende vaſtgeſteld word mits deezen, dat van nu voortaan in d'extenſien van de Sententien, niet meer zal werden gebruykt de clauſule, *doende recht uit de*

naame

naame ende van wegen de Hooge Overigheid, ende Graaffelijkheid van Holland ende Weſt-Vrieſland, of diergelyke, maar in plaatze van dien, *doende recht uit den naame ende van wegen de Heeren Staaten van Holland ende Weſt-Vrieſland*; dat ook alle Officieren Hooge en Laage, in 't inſtellen van haare Eyſchen, ende 't neemen van haare Concluſien, haar insgelyks daar naar zullen hebben te reguleeren; dat voorts mede van nu voort aan geene Regteren in Holland ende Weſt-Vrieſland, haar zullen hebben aan te matigen, om in hunne Sententien te doen influeeren de clauſule, *præſenteerende gratie voor rigueur van Juſtitie*. Ende zal tot Executie van 't geene voorſz. ſtaat, de bovenſtaande haar Ed: Groot Mog: Reſolutie aan de Officieren ende Geregten, in de Lande van Holland ende Weſt-Vriesland toegezonden werden, om zich voor zoo veel hun aangaat daar naar te reguleeren, gelyk dezelve mede gezonden zal worden aan Burgermeeſteren ende Regeerders van de Steden in deze Vergaderinge Seſſie hebbende, om te ſtrekken tot derzelver narichtinge. 1668.

Ter zelver tyd hadden haar Hoog Mog: van den Coning van *Engeland* verzogt, dewyl de Vreede nu het Jaar te vooren met zyn Majeſteit was getroffen, dat hy geliefde de verklaaring in te trekken, waar by den Coning de *Schotſche* Krygsbenden, in dienſt der Vereenigde Provintien, in den Oorlog had doen uytroepen als wederſpannigen, het geen aan den Heer *Boreel* toegezonden wierd, om zyn Majeſteit het zelve eerſt mondeling, en daar naar ſchriftelyk over te leveren. Ten welken einde men den Heer Raad *Penſionaris* DE WITT Volmagtigden om met den Heer *Temple* daar over te ſpreeken, gelyk zyn Ed: ten zelve daage deed. By welk een gelegentheid de zaaken wegens de bevordering des Prins op het Tapyt quamen „En den Heer *Temple* zyde, dat ſchoon men in *Engeland* men„ſchen had, zelfs onder de geen dewelke zich het meeſt met „Staatzaaken bemoeiden, die ſtaanden hielden, dat de Engel„ſchen geen vaſt betrouwen op de Hollanders konden ſtel„len, by de tegenwoordige geſteltenis van hunne beſtiering, „en dat het noch beſwaarlyk was omtrent de zaaken van de

Den Raad Penſionaris de Witt by de Heer Temple.

Lett. de Temple II. vol. p. 18. enz.

De Heer Temple zyn voorſtel omtrent de Prins.

1668. „Prins van *Oragnien*, eenige verzeekering op de Heer DE „WITT te maaken, hy echter van heel andere gedagten was. „Dat schoon den Coning zyn Meester zich van de natuurly„ke tederheid, die hy altoos voor zyn Neef getoond had, „niet konde ontslaan, hy niet te min geloofden van den Prins „geen volkomender betuiging te konnen doen, als te toonen, „dat het beste, of wel liever 't eenigste middel om hem ge„lukkig te maaken, was, om zyn geluk van het welbehagen „der Staaten af te wagten, en het geheele en volkome beleit „aan de hooggemelde Heeren te laten, zonder zich zoeken te „verhoogen door den aanhang van eenige byzondere, of door „de Kuyperyen die hy met vreemde zoude konnen doen; de„wyl hy de hulp van vreemde Mogentheeden zoekende, zig „onvermydelyk aan zyn Vaderland verdagt moest maken, en „de zaaken daar door meer zoude doen verwyderen als be„vorderen. Zeggende vorders aan den Heer Raad *Pensiona„ris*, dat zyn Brittannische Majesteit verseekerd was, dat de „Princen zich zelfs nooit meer ongelyk deeden, om hun ge„zag en Achtbaarheid te verminderen, en veel andere zaaken „tot verval te brengen, als zich een al te overdadige macht „toe te schryven, die of strydig met de gedagten der volke„ren, of met de gesteltenis van de bestiering is, waar van hy „het Toom in de handen vast heeft; dat zyn Majesteit zoo „regtvaardig en redelyk was, schoon hy niet konde nalaten, „het belang van zyn Neef by de Heeren Staaten aan te be„veelen, onder verscheide woorden, die hen genoegsaam „te kennen gaven, dat hy altoos groote verpligting zal „hebben, zoo haast als zy iets in 't voordeel der Jongen „Prins daar omtrent gelieven te doen, hy echter nimmer „iets aan hen of andere Mogentheden zoude versoeken, „het geen hy niet wil dat hem zelfs in diergelyk voorval „versogt word, en dat hy vastelyk geloofde, dat noch de „overreding van zyn Raad, noch de liefden van zyn Volk „hem nimmer van dit opzet konde doen veranderen. Dat „de Engelschen uyt de natuur de Princen beminden, die „hunne Achtbaarheid op vaste gronden zogten stellen, waar „mede zy de harten der Onderdaanen konde winnen,

en

„en die behagen schepten van zich naar de Wetten te 1668.
„schikken. En wat de Prins van *Oragnien* belangd,
„dewyl hy den een of andere tyd hunne Coning konde wor-
„den, zy zonder twyfel liever zouden zien, dat zyn geluk
„van de goede genegentheid der Heeren Staaten afhing, en
„dat hy een middelmatige Achtbaarheid oeffende, het geen zy
„oordeelden de meeste overeenkomst, en gedoogsaamheid met
„de gesteltenis van het bestier deeser Lande te hebben, als
„hem van gedagten te zien om naar zeekere zaaken te trach-
„ten, die tot vermindering van hunne Wetten en oude her-
„komsten konden strekken. Den Heer Raad *Pensionaris* ge- Antwoord van den Raad Pensionaris.
hoord hebbende het gevoelen van den Coning en het Volk,
antwoorden; dat de Heeren Staaten van voorneemen waren,
„om den Prins van *Oragnien*; tot *Capitain Admiraal Generaal*
„aan te stellen, en dat zy met dit inzigt hem reeds een plaats
„in de Raad van Staaten zouden gegeeven hebben, om hem
„bequaam te maaken tot de bediening van dese gewigtige en
„hooge Ampten, by aldien eenige *Provintien* het niet hadde
„belet, onder voorgeeven van iets gewigter voor den Prins
„te doen; Dat men inderdaad, naar een ernstelyk onderzoek,
„had bevonden, dat dese hooge Ampten strydig met het Stad-
„houderschap waaren, welk alsoo veel Achtbaarheid in het
„burgerlyk bestier van deesen Staat geeft, als de anderen in
„'t Krygsbewind veroorzaaken; Dat door de kleine omtrek
„van dit Land, en het groot getal Krygsknegten, die zy ge-
„noodzaakt waaren t'onderhouden, de [a] *Vrye-Staat* te gronde [a] Republicq.
„zoude gaan, by aldien een mensch alleen, en op een en de-
„zelfde tyd deese twee hooge bedieningen te zaamen bezat;
„Dat hy gebooren zynde onder een Regeering van een *Vryen-*
„*Staat*, en hebbende den Eed tot d'onderhoudinge der Wet-
„ten afgelegt, hy geen zaken konde toestaan die tot haar ver-
„nieling strekten: Zich verwonderende dat desen *Vryen-Staat*
„in het midden van soo veel gevaaren, soo lang heeft konnen
„bestaan, daar zy door de overdadige magt der Stadhou-
„ders in gebragt was; Dat by aldien deesen Staat de Vry-
„heid zedert veel Jaaren bewaard had, men het zelve aan de
„geduurige Oorlogen moest toeschryven die dese *Provintie* ge-

nood-

1668. „ noodzaakt was tegens de vreemdelingen te voeren, of aan de „ groote maatigheid der Princen die wederom door deze Be„ dieningen herſteld wierden, onder dewelke geen van alle „ was, die gedagten had de gedaante der Regeering te veran„ deren als de laaſte, die, miſſchien het nooit voorgenomen „ zoude hebben, by aldien hem die onderneeming niet was in„ gegeeven, door eenige Franſchen die zorg voor zyn opvoe„ ding hadden, en door hunne Landsmannen, die hem dezel„ ve gedagten in de ommegang die zy met hem hadden, in „ gaven; En by aldien hem de dood niet in 't bloejenſt zyner „ Jaaren in 't Graf geſleept had, dat hy de bequaamſte Man „ van zyn geſlagt geweeſt zoude zyn. Deze zamenkomſt hier mede geeindigt zynde ſchyden zy met groote vergenoeging van den ander.

Zeeland zoekt de Heer Odyk in d'Admiraliteit te dringen.

Haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland, ziende dat *Zeeland* zeer driftig, en tot hun ſpyt zich tegens de overeenkomſt der gezamentlyke *Provintien* aanſtelden, dewyl zy de Heer van *Odyk*, een bevel gezonden hadden om in de *Admiraliteit* te mogen plaats hebben, het welk tegens alle voorregten ſtreed, naamen het onderſtaande beſluyt om *Zeeland* voor te komen in de onderneeming die zy had, van den Prins op een *Provinciaal* bevel in de Raad van Staaten te dringen.

Extract uyt de Reſolutien van haar Edele Groot Mogende de Heeren Staaten van Holland ende Weſt-Vrieſland.

Woensdag den 19 December 1668.

Reſolutie om geen Stadhouder te dulden.

BT reſumptie gedelibereerd zynde op 't advis van de Heeren haar Edele Groot Mog: Gecommitteerden, hebbende ingevolge ende tot voldoeninge van der zelver Reſolutie Commiſſariaal in dato den twee-en-twintigſten September laaſtleeden overleid ende overwogen, hoe ende in wat manieren van wegen deze Provintie zoude konnen ende behooren geprocedeert te worden, ingevalle d'eene of d'andere Provintie, buiten vermoede, nu of naarmaals quame te reſolveeren

tot

tot verkiesinge van een Stadhouder ende Gouverneur van haare Provintie, ook presumeeren mogte, deselve verkosene Stadhouder op hare particuliere Commissie te introduceeren, in den Raad van Staaten, ende wat praecautien daar tegens van nu af aan zoude konnen en behooren geadhibeert te worden, in voorgaande Notulen onder date den agt-en-twintigsten September laastleden, breder gementioneert; ende in agtinge genomen, dat het niet zonder de Provintie merkelijk te graveeren, ende te verongelyken zouden konnen geschieden, dat by de tegenwoordige constitutie van de Republicque, dat haar Ed: Groot Mog: om goede ende fondamentele redenen, het Stadhouderschap van haare Provintie hebben gemortificeert, d'andere Provintien egter buiten vermoede, procedeerende tot verkiesinge van Stadhouders, deselve zouden introduceeren in den Raad van van Staate, ende met haar aanzien zoo wel als met haare stemmen haar Ed: Groot Mog: aldaar verkloeken, met subversie ofte immunitie van de proportie die haar Edele Groot Mog: ten aanzien van hare groote contributie in den zelven Raad, door 't getal van drie Raaden uyt den haaren tegens eene ofte twee uit yder van de andere Provintien altijds hebben gehad, daar ter contrarie de reeden dicteert, dat haar Ed: Groot Mog: aldaar om redenen voorsz. veel eer wat meerder dienden te worden geadvantagieert.

Dat mede naar examinatie van alle de oude Instructien van den gemelden Raad, met de Retro-acta daar op applicabel, mitsgaders ook van de tegenwoordige Fluctueerende Instructie, met d'onvoltrokken Deliberatien daar op van tijd tot tijd gehouden, niet gevonden werd, dat d'andere Provintien eenig regt tot d'introductie van Stadhouders als boven in den Raad van Staate is competeerende, veel min dat daar toe eenige obligatoire conventien of overgisten zijn gepasseert, maar dat ter contrarie gantsch evident ende palpabel is, dat nooit de meyninge ende intentie van ymand van de Bondgenooten is geweest, dat de andere Provintien hare Stadhouders, die zy mogten verkiezen, zouden brengen in den Raad van Staate, als zy zelfs om reedenen van Staat geen Stadhouder meer zonden komen te eligeeren, of anderzints niet zelfs mede van gelijk gezag, ende voordeel zouden konnen jouisseeren; als notoir ende handtastelijk zijnde, dat alle wetten ende maximen van deze vrye Republicque zijn gefondeert, op gronden van gelijkheid ende reciprocatie.

1668. *Ende dat het daarenboven ook tegens alle æquiteit ende billikheid ſtrijden zoude, dat de drie Provintien, te weten Zeeland, Vrieſland ende Stad ende Landen, of ymand van de zelve zoo notabelen voorregt tegens de vier andere Provintien zonde werden toegeſtaan, naar dat dezelve vier andere Provintien aan de voorſchreeve drie, tot berijkinge van een generale Hermonie tuſſchen alle de Provintien, omtrent het voorſz: point, ofte 't geene daar omtrent is zo liberale aanbiedinge hebben gedaan; is by de Heeren van de Ridderſchap ende Edelen, mitsgaders by de Heeren Gedeputeerden van de Steden, uit de naame en van weegen Burgermeeſteren ende Vroetſchappen haare reſpective Principalen. naar voorgaande rijpe deliberatien ende communicatien elk in de zijnen daar over gehouden, verſtaan, verklaard ende gereſolveert gelijk verſtaan, verklaard en gereſolveert wort by dezen, dat haar Ed: Gr: Mog: ongehouden zijn, ook niet zullen, noch zonder laſie van hare Hoogheid zouden konnen gedogen, dat van wegen eenige Provintie ofte Provintien ymand uit oorzake dat hy tot Stadhouder of Gouverneur mogte weezen verkozen, of onder eenig ander pretext, buiten vrywillig conſent van haar Edele Groot Mog: ofte in weerwil van ymand van de Bondgenooten, in den Raad van Staate geintroduceert werde; zullende ook 't geene voorſz. is, de andere Bondgenooten op de bequaamſte maniere bekend gemaakt, ende voorts met der daad gepractiſeert worden, zonder daar tegens eenige indragt by overſtemminge of anderzints te gedogen.*

Den Raad Penſionaris de Witt klaagt over de betaling van Zeeland. Aitzema b. 48 fo. 537.

Dit gaf oorzaak tot groote mompeling in de *Provintien* van *Zeeland* en *Vrieſland*, over welke eerſte den Heer Raad Pen*ſionaris* DE WITT al in den beginne van dit Jaar wegens de „ſlegte betalinge geklaagd had, als of men de laſt byna alleen „op de ſchouders van *Holland* wilden werpen, en by aldien de „laaſtgemelde *Provintie* hadde gedaan als d'andere, zoude zy „alle in onmagt geraakt zyn, en geen middelen gehad heb„ben om de laaſten Oorlog uit te voeren. Dat *Holland* zulks niet meer konde verdragen, daar by doende, dat *furor ſit læſa „ſepius patientia*, dat de Raad van Staate behoorde verzogt „te worden om middelen van vordering te beraamen. Daar by„voegende, het laaſte berigt van de Heeren *Gecommitteerde* „Raaden van *Zeeland* aan de Heeren Staaten aldaar, tegens het

„het verzoek van *Holland*, *Gelderland*, *Uytrecht* en *Overyssel*; 1668.
„dat het Stadhouderschap van het *Capitain* en *Admiraal Gene-*
„*raalschap* mogte gescheide worden, komende het zelve be-
„richt wel overeen met het gevoelen van de Heeren *Gecom-*
„*mitteerde* Raaden aldaar, maar dat de vier Graaffelyke Steden
„genoeg verklaarden, dat zy zoo wel als *Holland*, geen Stad-
„houder begeerden; immers dat zy ook nooit aan een Stad-
„houder de verkiezinge van eenige Overigheid, op het bestel-
„len der Krygsbevelhebbers, of het gebied der vaste plaatzen
„zouden geeven enz. Eenige tyd hier na, heeft den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT een verschil van groote aangelegentheid afgedaan, *dat honderd Jaaren geduurd had, het welk *2 July.
bestond in het aandeel der gemeene Lasten, tusschen de Hee- Doet een verschil af tusschen Zuyd en Noord Holland dat 100 Jaaren geduurd had.
ren van Zuyd en Noord Holland, welke laatsten van ouds twin-
tig en een half hadden betaald, waar over zy klaagden al te
hoog beswaard te zyn. De eerste brachte in, dat zy te vree-
den waaren om d'anderen hier in te verlichten, mits dat de
laatste opening zouden doen van hunne inkomsten en midde-
len, het welk by hen gewygerd wierd, schoon men wel ver-
zeekerd was dat haar verpandinge wel vyf en-twintig beliep,
maar haar [a] Gelytollen en [b] Verlofgelderen brachten zoo veel [a] Convoyen. [b] Licenten.
niet op, als zy tot haar binnenlandsche lasten noodig hadden.
Zoo dat zy al haar toerustingen ter Zee uyt de groote inkom-
sten moesten doen, en bleeven daarenboven noch wel twaalf
tonnen gouds schuldig. Omtrent deze bemiddeling word zyn
Ed: ten hoogsten by verscheide Schryvers geroemd. De Hee- Den Raad Pensionaris neemt het Ampt weder voor 5 Jaaren aan.
ren Staaten van Holland en West-Vriesland verzochten zyn
Ed:, ook om zyne getrouwe diensten, nu vyftien Jaaren aan't
Land gedaan, noch vyf Jaaren in dezelve t'agtervolgen, het
geen hy Raad *Pensionaris* den 27 *July* wederom op de oude voor-
waarde aannam, waar over alle de Leeden van *Holland* zich ten
hoogsten verheugden, dewyl hy voorgegeeven had van dit Ampt
te willen nederleggen, *dat zy eenpaarig tot erkentenis van zyn* Aitzema b. 48 fo. 581. Weigerd 1●●●●● guldens die de Staaten van Holland hem wilden vereeren.
onvergelykelijke diensten aan Holland gedaan, hem vereerd zouden
hebben met een som van honderd duyzend guldens, ja meer, ten waar
hy het zelve niet door de Heeren van Dordrecht *hadde*
belet, niet willende onderworpen zyn de groote opspraak,

1668. *die men hem na zoude geven. Zijn Jaarlijkse wedde was niet meer als drie duyzend guldens.* Waarlyk te geringen som voor zulk een laſtig en moejelyk Ampt. Het geen haar Ed: Groot Mog: ook in agt genomen hebbende, zyn loon vermeerderde tot zeven duyzend guldens Jaarlyks, en de Heeren van de Ridderſchap vereerden hem, als *Penſionaris* van dezelve, met vyftien duyzend guldens. Waar op den geloofwaardigen Schryver zegt. „Wat zal men de getrouwen dienſten van deezen „Man, voor het lieve Vaderland, met de penne veel aanroe-„ren; zy zyn zoo groot geweeſt, en by aldien ikze onverge-„lykelyk noemden, zoude ik voorbeelden genoeg vinden, die „my zouden verdedigen; hy heeft in der daad in deze vyftien-„jaarige bediening niet zonder meenigen ſtryd, tegens d'een „en den ander (want in het *Politiek* niet minder wert geſtree-„den als in 't *Militair*) gedaan, zo veel en gelukkige dienſten „aan *Holland*, zoo in Kerkelyke als Staatſche gevallen, zoo „aangaande de Vryheid en hoogheid, als inzonderheid aan-„gaande de inkomſten van *Holland*, dat hy konde worden ge-„ſeid, de Croon op haar Hoofd gezet te hebben, en inzon-„derheid de Croon van Eendragt, en geen van de minſte was, „dat hy het Verdrag wegens het aandeel in de gemeene las-„ten tuſſchen Zuyd en Noord Holland maakten, welke ver-„ſchillen van de eerſte beroerten afgeduurd hadden.

Zyn Ed: Lof. Aitzema b. 48 fo. 582.

Zyn Ed: levert een Placcaat van Keizer Carel de Vyfde in aan haar Ed: Groot Mog:

Haar Ed: Groot Mog: hadden op het voorſtel van den Heer Raad *Penſionaris* DE WITT in de Maand *October*, een *Placcaat* doen drukken, by Keyzer *Carel de vyfde* op den 11 *October* 1531. ten voordeele van de Steden verleend, waar by zyn Keyzerlyke Majeſteit alle Brouweryen, Weveryen, Loyeryen, Timmeryen, Bakkeryen en Tapperyen ten platte lande binnen de tien honderd Roeden omtrent de vryheid der beſloote Steden is, verbiedende. Dit *Placcaat* wilde men ter uitvoeringe ſtellen, om dat *Amſterdam* graag de Scheeps-Timmering van *Saandam* aan zich wilden trekken; andere de Bakkery van Tweegebak van *Wormer* en zoo voorts, waar door veel Dorpen volkryker en bloejender wierden als eenige Steden: doch haar Ed: Groot Mog: overweegende, dat het te veel menſchen ten platte lande bedorven zoude hebben, om dat zy daar

daar te vaſt gezeeten waaren, en dat de Ridderſchap en Edelen, die veel Heerlykheeden hadden, zich hier tegen aankanten, zoo is dit blyven ſteeken. Doch men trok de voorregten in, van eenige Heerlykheeden, als *Boekhorſt* enz. die vry van Tol en Schattingen waren, door dien men voorzag, dat door de tyd veel Handwerken uyt *Lyden*, *Haarlem* en andere Steden, zich derwaarts ter neder geſteld zouden hebben, tot groot nadeel der gemelde Steden. 1668.

In de *Provintie* van *Overyſſel* was dit Jaar een groote ſcheuring, welk nog veel meer uitborſt als in de Jaare 1657. Het geen den Raad *Penſionaris* aan haar Ed: Groot Mog: te kennen gaf; en was ontſtaan, door den Heer *Rutger van Haarſolte* Droſt van *Zalland*, die voorgegeeven had, van zyn Hoogheid de Prins van *Oragnien* tot het Stadhouderſchap der zelver *Provintie* te willen bevorderen, enz. Als ook dat de Heer van *Palland*, by vonniſſe, tot *Deventer* uytgeſprooken, wierd aangezegt, de Vergadering van haar Hoog Mog: te ruymen, en dewyl hy, niet tegenſtaande dit vonnis, zich noch onthield in het rechtsgild van haar Ed: Groot Mog: en de hooggemelde Vergaderinge daar by woonden, verzogten die van *Deventer* en *Campen* dat haar Ed: Groot Mog: hen de behulpſaame hand geliefde te leenen, waar op de Heeren Staaten van Holland goet gevonden hebben, het verſchil te ſtellen in handen van den Raad *Penſionaris* DE WITT, daar nevens voegende de Heer van *Noortwyk* uit de Ridderſchap, en uyt yder der groote Steden een, omme de zaaken, was 't mogelyk, in der minne af te doen, het geen voornamentlyk by zyn Ed: weinig tyds daar na, tot wederzydſch genoegen is by gelegt.

Den Raad Penſionaris de Witt draagt aan haar Ed: Groot Mog: de groote verſchillen van Overyſſel voor.

En bevredigt dezelve.

De Raad van Staaten wilden in 't laaſt van dit Jaar, *Holland*, het afdanken van zeven-en-twintig *Compagnien* Krygsknegten en Zee-bezoldelingen beletten, inbrengende dat geen *Provintie* gemagtigd is afdanking van Krygsbenden te doen, die op de *Generaliteit* zyn ſtaande, zoo dat haar Hoog Mog: aan de Heeren Staaten van *Holland* verzochten, om het zelve noch eenige tyd uyt te ſtellen, tot dat by eenparig goedvinden van de gezamentlyke Bondgenooten, ten beſte voordeele van 't Land daar over beraadſlaagt zoude worden. Ondertuſ-

1668. schen schreef den Raad van Staaten aan de Bevelhebbers der Grens-Steden, dat by aldien hen eenige *Provinciaale* beveelen, zonder verzeld te zyn met die van haar Hoog Mog: hier omtrent voorquamen, zy deselve aanstonds zouden oversenden, ten einde dat d'uitvoering van dien, mogte opgehouden worden enz. Hier over verscheen het geheele lichaam van haar Ed: Groot Mog: ter Vergadering van haar Hoog Mog:, als ook alle de Raaden van Staaten, alwaar den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT voor de *Provintie* van *Holland*, heele omstandige klagten deed, wegens 't bedryf der Raaden; dat zy aan de Bevelhebbers der Plaatzen, daar der zelver *Compagnien* mochten zyn, hadden geschreeven, om de afdanking, door die van *Holland* belast, te beletten, en de beveelens van de laastgemelde *Provintien* niet uit te voeren; dat dit een werk was van dezelve gedaante als dat van het Jaar seftien-honderd en vyftig, daar doemaals de belegering van *Amsterdam* en 't gevangen neemen van de ses Heeren naar *Loevestyn* gevoerd, op volgden; dat de meening van den Raad daar ook heen scheen te zyn, enz. laatende die Heeren die wegens *Holland* in de voorschreeve Raad zaaten niet onberispt, uit reeden, dat zy d'aanschryving mede toegestaan hadden; doch zy bragten voor, dat de *Provintie* waaren afgeswooren, en dat zy de order van den Raad en hunne onderrigtingen moesten volgen. Zyn Ed: antwoorde, dat yder *Provintie* niet langer verbonden was, als tot het einde van haar *Consenten*, en dat zy den Raad zulks beswaarlyk hadden bekend gemaakt; dat *Vriesland* het Jaar te vooren wel vier *Compagnien* Zee-bezoldelingen hadden afgedankt, zonder de minste kennis daar van aan den Raad te geven, al het welk den Raad in geschrift versogt te mogen toegezonden worden, het welk toegestaan wierd. Doch den Raad van Staate heeft zich verschoond, wegens het besluyt van haar Hoog Mog: om de gemelde beveelen aan de Bevelhebbers te zenden; „en het „ongeluk was, dat toen dit besluyt van de Heeren Algemeene „Staaten wierd genomen, daar niet meer als een *Godeputeer-* „*den* van *Holland* was, die veel licht het naast by 't vuur zit- „tende, slaapende, of daar geen acht op slaande, zyde by „gevolge daar gantsch niet tegen. De Heeren van *Holland* het

Klagte van den Heer Raad Pensionaris de Witt aan haar Hoog Mog:

Aitzema b. 48 fo. 666.

hier

„hierniet by laatende, vervoegden zich des anderendaags we- 1668.
„derom met het geheele lichaam ter vergadering, en hebben
„door de welspreekende omstandigheid van den Heer Raad
„*Pensionaris* DE WITT, zulks wederom hersteld, die haar
„Hoog Mog: wederom in heugenis bragt, het geen in de
„Jaare sestien hondert vyftig voorgevallen was, en lyde de *Pro-*
„*vintien* haar eenzydigheidt en quaadaardigheid voor, die zy be-
„gaan hadden, van den Prinste volmagtigen, om *Holland* t'on-
„derdrukken; en na d'onderdrukking met groote Pluymstry-
„kery den Prins daar over te bedanken, als ook, dat zy vergee-
„ten hadden, dat door *d'Amnestie* en het vernietigen van deeze
„onderdrukkende dingtaalen, *Holland* wederom in *Integrum*,
„en in haar vryheid is hersteld geworden, zo dat de gehyme
„omstandigheden van den Prins, beloovende hem goet te
„doen, hebbende hem groot quaat gedaan, als *Holland* op-
„hitzende, en wakker makende, om in toekomende daar te-
„gens te voorzien, en zich tegens dusdanige onderdrukkingen
„te versterken.

In *Vriesland* en *Groeningen* deeden de Prinsgezinden, die daar het meeste waren, en 't grootste gezag hadden, alles om de *Provintie* van *Gelderland* na zich te trekken, en alzoo met meerderheid van Stemmen, *Holland* te overreeden; waar over zy den een den 12 en den ander den 19 *December*, aan de gemelde *Provintie* schreeven, waar in *Holland* op het vinnigst meer met woorden als reeden bestraft wierd, al het geen haar Ed: Groot Mog: tot op haar tyd zoo lieten doorgaan. En om dit Jaar te sluyten, zal ik hier byvoegen dat het meergemelde verschil wegens de Hoefeiserssche schuld, tusschen haar Hoog Mog: en den Keurvorst van *Brandenburg*, daar zyn Ed: zoo lang in gearbeid had, by vonnis van de Hoove van *Mechelen* is uitgesprooken, ten voordeele van de Heeren Algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden.

Hoefeiserse schult tusschen haar Hoog Mog: en de Keurvorst van Brandenburg afgedaan.

XV. HOOFD-STUK.

Verschillen tusschen Engeland en haar Hoog Mog:

Tempels Brieven 1 deel p. 117.

NIet tegenstaande het drievoudig verbond, en alle omzigtigheid die de Raad *Pensionaris* DE WITT, tusschen de Coning van *Engeland* en haar Hoog Mog: gebruykt had, om een onkreukbaare Vreede en Vriendschap te maken, en alle gelegentheden van verwyderinge in 't toekomende weg te neemen, deeden zich tusschen de zelve meenigvuldige verschillen op, ten welken einde de Heer *Temple* in de voorlede Herfst, weder in *'s Gravenhage* was gekomen, en de Heer Raad *Pensionaris* DE WITT, die een Rys naar *Amsterdam* had gedaan, en aldaar staande de Kersmisdagen zyn verblyf genomen, ook wederom t'huys zynde, maakten deeze twee Staatskundige een agtervolg van hunne by eenkomsten, die by na dagelyks, geduurende dit Jaar geschieden, gelyk in de Brieven van *Temple* omstandiger te zien is.

Het eerste wegens de doorvaart der Engelsche in de Nederlantsche Oostindien.

Het eerste, behelsden het *Engelschen* recht van een vrye doorvaart dat zy zyden in de *Oostindien* te hebben; het geen de Nederlandsche Maatschappy alleen toebehoorde, nevens de sterktens, welke de laast gemelde gemaakt hadden te slegten, dewyl zy nu te zaamen zo na uw verbonden waaren, den Raad *Pensionaris* deezen eisch vreemd voor-

Tempels Brieven 1 deel p. 67

„komende, antwoorde aan de Heer *Temple*, dat het belang der „*Engelschen* in de *Indiên* voornamentlyk bestond, in de *Coloni:* „En dat der Nederlanders, in de sterktens, die zy langs de „Kusten hadden, als ook in de verbonden met d'ingeboornen „van 't Land gemaakt, om met hen te handelen. Dat nopende het „eerste, hun voordeel aanmerkelyker was als het onse, en ten „opzicht van het tweede, het onze wederom veelgrooter was „als dat der *Engelschen*, zodanig, dat niet tegen staande het „scheen, dat deese twee punten wederzyds eevenmatig waaren, echter het nadeel en verlies t'eenemaal aan de kant der „Nederlanders zouden zyn; te meer dewyl de hunne onze „Coophandel in de *Engelsche Colonien* verbieden, het geen zy „voor hun grootste belang namen, en ons derven vergen de

Het geen door den Heer Raad Pensionaris wederlegt werd.

vrye

„vrye doortogt, voor hen, door onſe ſterktens toe te ſtaan, om 1668.
„met die volkeren te handelen, daar wy verbonden wegens de
„Coophandel mede geſlooten hebben, zynde van ons voor-
„naamſte belang, en het grootſte voordeel dat wy uyt die Lan-
den konnen trekken: De Heer *Temple* deeze grondige reeden
gehoord hebbende, was genoegzaam van de onregtmatigheid
deezer eiſch overtuigd, en wiſt zyn Ed: Heer niet op te ant-
woorden, dewyl hy moeſt bekennen dat zy dit, ſelfs ten tyde van *Cromwel* niet hadden konden verkrygen, doch ſchreef naar *Engeland*, om nader onderrichting van zyn *Majeſteyt* daar over t'ontfangen. Tempels Brieven p. 118.

Het tweede verſchil was, dat een heele Vloot, Nederland-ſche Schepen voor die der *Engelſche* de Vlagge zoude ſtryken, ſchoon haar maar een Schip van den Coning in Zee ontmoeten, dewyl zyn *Majeſteyt* ſtaande hiel, dat hem het recht de Zêen toe-quam, van welk een eiſch *Cromwel* een begin van gemaakt had ſchoon in de Vreedehandeling tot *Breda* gemaakt wel uitdrukke-lyk was geſteld, dat alles op den ouden voet zoude blyven. Hier overquamen de Heeren *Tempel* en den Raad *Penſionaris* DE WITT, weder dikmaals by den ander, en de gemelde Heer DE WITT ver-zogt „dat men een middel mogt uitvinden, het welk zoo ſeeker
„was, dat daar nimmer weder verſchil konde uit ontſtaan, Lettres de Temple II. vol: p. 58.
„en ſchoon hy het zelve gevonden hadde, verzogt, dat de
„Engelſche zulks geliefden op 't Tapyt te brengen, als of het
„van hen was bedagt, om dat het te gemakkelyker ſoude door-
„gaan; dat hy dit verſchil ſterk ter harte was neemende,
„wenſchende met alle ernſt het eynde daar van te zien, de-
„wyl hy verſeekerd was dat deſe twee volkeren te zaamen in
„een volmaakte overeenkomſt zouden leeven, by aldien men hen
„dit voorval van verſchil konde weg neemen; dat hy, noch
„aan niemand dit middel nog zyn voorſtel bekend gemaakt had;
„daar nevens zeggende *het is my wel bekend, dat het veel men-*
„*ſchen hier niet behaagen zal*; doch dat hy zyn uiterſte beſt fou-
„de doen, van het hen ſmaakelyk te maaken, of dat zy ande-
„re middelen geliefde voor te ſtellen die redelyk waaren, niet
„twyffelende of men zou door dezelve het misverſtand ten
„eynde brengen. Al het welk de Heer *Temple* aan den Groot Het tweede wegens het ſtryken der Vlag.

1669. Segelbewaarder van *Engeland* overschreef, om daar zonder uitstel een vast antwoord op te hebben, doch dit bleef zoo lang achter, dat over dit verschil het geheele Jaar niet meer gesproken wierd.

Het derde over Surinaame.

Het derde verschil bestond hier in, dat alle de Engelsche Ingezetenen eischten uit *Suriname*, vry in hun Vaderland te mogen komen, en aldaar niet opgehouden te worden, als ook dat zy hunne Slaven mogte vervoeren, welke laatste eisch strydig was tegens het Verdrag, daar van met de Nederlanders gemaakt, te meer en door dien den *Majoor Banister*, die daar van daan gekomen was, en in *Zeeland* opgebragt, op het verzoek van de Heer *Temple* vrygelaten zynde, naar *Engeland* trok, en de Coning de Ooren met veel beuzelingen volblaasden, het welk noch meer verbittering bybragt, zoo dat zyn Ed: insgelyks hier veel werk mede had, doch vrugteloos, het welk den Coning hier na voor een der voornaamste redenen nam, om dezen Staat den Oorlog te verklaaren.

Den Franſche Gezant zoekt by den Raad Penſionaris een afgezondert Verbond voor zyn Coning te bewerken.

Den Coning van *Vrankryk* zich willende op den een of d'ander wreeken, wegens het aangaan van het meergemelde drie Verbond, zogt eerst door zyn Gezant by den Heer Raad *Penſionaris* DE WITT te bewerken, om met den Staat, afgezonderd van *Engeland* en *Sweden*, een Verbond aan te gaan, onder belofte van haar Hoog Mog: vergoedinge, en groote voorwaarden daar voor te zullen toestaan, mits dat zy haar eischen buyten de twee gemelde Coningen zouden doen, zeggende hy Gezant, dat men daar mede de agterdogt en vreeze, die deezen Staat opgevat had, ter oorzaak van *Vlaanderen*, zoude konnen uytwischen, en het goet onderling vertrouwen onder haar herstellen; doch den Raad *Penſionaris* dit bekend makende aan de Heer *Temple*, zyde hem, dat hy Franschen Gezant daarop had geantwoord *dat zulks te doen, en zig met verſcheide Staaten te verbinden, een aanſtootelijke zaak was, ſtrydende tegens de eer van zyn Meester, het welk een Jong, braaf, en machtig Coning nooit kan goetvinden.* „Zo dat den Staat, zonder *Engeland* en *Swe-*
„*den*, in't minste deel tot geen handeling te beweegen was, en
„dewyl het een en dezelve zaaken raakten, dat het veel beeter en voordeeliger voor *Vrankryk* zoude zyn, alle drie op een

Tempels, brieven pag. 19.

maal

„ maal te vergenoegen, dan een alleen te vrede te ſtellen. Dit alles beletten egter niet dat den Heer Raad *Penſionaris* DE WITT, nevens de Heer *Temple* dagelyks middelen beraamden, om de Coning van *Sweden* de groote ſomme gelds van *Spagnien* te doen erlangen, die d'eerſtgenoemde by het drievoudig Verbond bedongen had, als ook de beloofde Waarborg van *Engeland*, welke laaſte op den 23 *May* wierd geſteld. 1669.

Den Raad Penſionaris en Temple bevorderen de betaling van Spagnien aan Sweden.

Al deze geheime byeenkomſten geſchieden niet zonder in de Staatsbediende des Conings van *Engeland*, groote nayver tegens *Temple* op te vatten, voornamentlyk by eenen Ridder *Cliffort*, door dien zy wilden dat deezen trouwen Gezant, zaken af zoude doen die hy zelfs onredelyk vond; de Heer JOHAN DE WITT kreeg niet zonder reeden agterdocht wegens des Conings beleid, door dien hy uit de naam van haar Hoog Mog: hem alles wat redelyk was toeſtond, op zoo veel ongegronde eyſchen, en voornamentlyk op die van *Suriname*, waar tegen den Coning egter zyn ongenoegen aan alle kanten toonden. Niet te min agtervolgden zyn Ed: in zyn geheime Vergaderinge met de Heer *Temple*; te meer, dewyl den Raad *Penſionaris* een vreemde tyding ter ooren was gekomen van de Heer *Puffendorff*, zaaken beſtierder des Conings van *Sweden* in *Vrankryk*, die van *Parys* in zyn te rug komſt in *'s Gravenhage* quam, om naar zyn Land te ryzen, Dit nieuws bracht zyn Ed aan den Heer *Temple*, en dewyl hy niet gezind was over andere ſtoffe te handelen, zyde zyn Ed: tegens de Gezant, dat hy hem quam beſoeken in de hoedanigheid als zyn Vriend, en niet als Staatbediende, waar na zy alle twee geſeeten zynde, begon den Raad *Penſionaris* aldus. „ Dat de Heer *Puffendorff*, „ die zich eenige tyd aan 't Franſche Hof had onthouden, ze„ derd dat wy doende waaren, om middelen tot het drievou„ dig Verbond te beraamen, en dat wy ingevolge van deeze „ middelen onze handelingen met *Spagnien* begonnen, my ver„ zeekerd heeft, hoe de Staatsbedienden in *Vrankryk* veel werk „ gedaan hadden, om hem wys te maaken, dat *Sweeden* nim„ mer haar reekening by het drievoudig Verbond zoude vin„ den: dat *Spagnien* niet alles aan *Sweden* zoude toeſtaan het „ geen zy wel meende daar door bedongen te hebben: en

Bewerkt ook het tekenen der Waarborg voor dezelve.

Zyn Ed. bezoekt Temple in de hoedanigheid als vriend en niet als Staatsbediende.

1669. „dat *Holland* alleen niet bequaam was om haar in de midde-
„len die zy zoo driftig voort gezet hadden t'ondersteunen;
„en om dat *Puffendorf* wilde toonen dat zyn zeggen Waarag-
„tig was; zyde hy, dat de gemelde Staatsbediende hem dit in
„'t geheim hadde vertrouwd, met inzigt om het Hof van *Swe-*
„*den* daar door t'onderrigten, en dat het daar voordeel mede
„konde doen, wanneer het zulks nodig agte; dat *Engeland*
„zekerlyk de Coning van *Sweden* in verlegentheid zonde laa-
„ten: Dat die Croon reeds veranderd was, ten opzigt van 't
„opzet dat zy met *Holland* en *Sweden* in de onderhandeling
„genomen had, schoon zy nog niet tydig oordeelden, om
„daar iets van te doen blyken. Dat dit geheim onder een klein
„getal menschen verschuylde, en dat 'er aan 't Hof van *Vrank-*
„*ryk* nog aan dat van *Engeland*, weinig waaren die daar ken-
„nis van hadden. Dat, dewyl zy zagen, dat de Heer *Puffen-*
„*dorf* geen geloof aan deeze vertelling had gegeven, en be-
„speurde dat het een loose streek van deeze Staatsbediende
„was, die voornaamen om eenige verwarring aan 't Hof van
„*Sweden* te geeven, om het in te wikkelen van d'eerste misslag
„te doen, had de Heer *Turenne* hem eindelyk een brief ver-
„toond van de Heer *Colbert*, hunne Gezant by den Engelschen
„Coning, in dewelke hy in 't kort, de gelukkige uitslag be-
„kend maakten, die hy Gezant aldaar in zyn verhandelingen,
„als ook de groote genegentheid, die de voornaamste Staats-
„bediende van *Engeland* hem insgelyks betoond hadden ge-
„had, waar na *Colbert* in zyn brief voegde, *en ik heb haar*
„*eindelyk reeds de groote mildadigheid van zyn Majesteit doen ge-*
„*voelen*.

Dit verhaal verwonderde den Heer *Temple* ten uiterste, en wist niet wat hy op deeze ongewoone en wonderlyke tyding zoude antwoorden; egter verzeekerde hy de Heer Raad *Pen-*
sionaris van daar alzoo min kennis van te hebben als zyn Ed: doch, ziende dat de Raad *Pensionaris* eenige verandering in hem gemerkt had, antwoorde den Gezant. „Ik heb veel reeden
„om ten hoogsten over dit verhaal ontdaan te zyn, doch ik
„weet niet of gy zoo wel als ik eenig geloof aan zulken ree-
„den behoorde te geeven, en daar eenige gevolgen uit trek-
ken;

„ken; dat daar veel looſe kunsjens onder konde loopen; dat 1669.
„den uitſtroojer in 't zin konde gehad hebben hier iemand
„door te misleyden; dat de geen die 't aangehoord hadden
„zich ook zoude konnen laten bedriegen; dat de menſchen
„onderworpen zyn van zich te misgrypen; gevende in zaa-
„ken die zy in de byeenkomſten hooren, een verkeerde uyt-
„legging, door dien zy de zin daar niet van verſtaan; dat den
„Heer *Colbert* veel zaaken konde zeggen, om zyne dienſten
„by 't Franſche Hof te doen waardeeren, ja zelfs licht meer
„als hy zich zelfs verbeeld; dat de Heer *Puffendorf*, ten voor-
„deel van *Vrankryk* gemakkelyk konde verraſt geweeſt zyn,
„en dat het ſchyn genoeg had voor hem te wenſchen, om zyn
„Meeſter in de belangens van die Croon te brengen, door
„dien het veel voordeel aan de Sweedſche Staatsbedienden
„zoude toebrengen; dat hy hem ten minſte moeſt toeſtaan van te
„gelooven, dat onder de uitwerking van 't Franſche Hof eeni-
„ge loosheid moeſt ſchuylen, dewyl men zich van de Heer
„*Turenne* bedienden, om deſe tyding aan de Heer *Puffendorf* te
„geeven, en hem de brief van de Heer *Colbert* te vertoonen,
„het geen veel eer het werk van een Geheymſchryver van
„Staat, als dat van een Veld-Overſte was; en dat men zich
„in *Vrankryk* wel ingebeeld konde hebben, om het Hof van
„*Sweden* meer geloof aan deze praat te doen geven, van deſe
„brief door den Heer de *Turenne* te laaten vertoonen,
„om dat hy als d'eerſte geweeſt zynde die deſe tyding geloof
„gaf, daar ook de meeſte verzeekering aan hem *Puffendorf*
„van ſoude doen: en dit is alles, dat ik u daar van zeggen
„kan, zyde hy Heer *Temple* zoo dat ik op myn Eer en by myn
„waarheid verklaar, daar geen kennis van te hebben, als ook,
„dat al de tydingen die ik uit *Engeland* ontfang, my geen ree-
„den geeven om iets diergelyks te gelooven, enz.

Dit antwoord voldeed den Raad *Penſionaris* in geen deel, ſchoon hy wel vertrouwden, dat den Gezant die zaake niet bewuſt waaren, maar zyn groote Staatkunde toonden hem genoegzaam wat van de zaak moeſt zyn, zoo dat hy den Heer *Temple* met een lachend gelaat zyde, hoor myn Heer; „Ik ver-
„zeker u, dat ik hier als u Vriend kom, en 't geen ik geſegt

1669. „heb, is maar by wyze van ommegang; ik zal gaan om u al-
„leen te laaten, en vryheid te geven, om daar zulke gedagten,
„of wel geen over te maaken, soo als het u best zal gevallen:
en na nog eenige woorden gesprooken te hebben, vervolg-
den zyn Ed: aldus: „Ik heb wegens u zaaken niet meer als
„een overweeging gemaakt, die ik nog geen mensch gesecht
„heb, bestaande hier in, dat zedert men in *Engeland* hadde
„beslooten van u in Gezantschap hier te zenden, om de
„Vriendschap en Verbonden te versekeren, en te vermeerde-
„ren, en om de *Keizer*, nevens de magtigste Ryksvorsten,
„en *Spagnien* te beweegen om dezelve t'ondersteunen, ik niet
„sonder groote verwondering heb konnen aanmerken, dat
„men u, zederd eenige tyd, ingevolge de beveelens die 't Hof
„u heeft gezonden, gebruykt in een *beuseling* over het verschil
„van *Suriname*, die van zoo weinig belang is: als ook dat gy
„op het ontwerp dat onse Bewindhebbers der Ooost-Indische
„Maatschappy eischen, zoo driftig en haastig voortvaard, dat
„veel eer Coopluyden als Staats-Amptenaaren behoorden te
„doen, en dat u Coning dit schynd meer te behartigen, als
„'t algemeene belang, het geen men op u komst in *Holland*,
„zoo noodig voor 't behoud van *Europa* oordeelden te zyn.
Aldus geeindigd hebbende vertrok zyn Ed., niet nalatende
om op alle wyze naar het kluwe te zoeken daar hy de draad
reeds van had. Zyn gedagten wierden noch vorder tot navor-
sching opgewekt, door dien hem ter ooren quam, hoe de
Bisschop van *Munster* zyn Krygsbenden, die in de besettinge
lagen, met het getal van 5 of 6000 Man versterkten, en meer
als 10000 Boeren daar onder stak, die hy alle in *Compagnien*
verdeelden, en betaald wierden na maate van een Ryksdaal-
der ter Maand; op voorgeeven, dat by aldien de Hollanders,
die ter dier tyd met de gantsche Waereld Vrede hadden, zig
wilde wreeken, over zyn laatste onderneeminge, hy hem als
dan hier mede zoude verweeren. Maar de waare reede was,
(schoon hy voorgaf van het Verbond met de Nederlanders hy-
liglyk te zullen onderhouden) dat den Coning van *Vrankryk* zig
wederom zogt van deezen listigen nagebuur te bedienen, waar
door hy aan den Bischop groote geldsommen toestond.

Bisschop van Munsters werving.

En

En 't geen zyn Ed: 't meest verwonderde, was, dat men in *Holland* begon te spreken van verscheide verandering in de bedieningen te maken, en dat het gezag van eenigen begost te verminderen, het welk ontstond, zo men zyde, dat de Heeren van *Amsterdam* een proef naamen, dewyl zy geen minder gezag wilde, hebben als d'andere Steden van *Holland*, gevende tot reede, dat, dewyl zy alleen de helft van de schattingen betaalden, die op de *Provintie* van *Holland* zyn gelegt, gelyk deese *Provintie* de helft moet dragen in de lasten der geheele leeven, het regt was, om ten minste eenige inzicht voor hen in die *Provintie* te toonen, Met dit voorneeme hadden de Heeren van dese Stad zich met alle magt gekant tegens de t'zaamenspanning van *Leyden*, *Dordregt* en *Rotterdam*, die ondersteund waaren door 't vermogen van den Raad *Pensionaris* DE WITT. De gemelde Heeren kreegen het voor een gedeelte naar hunne zin, zy begaven eenige hooge Krygs-Ampten, 't geen zy nooit te vooren hadden gedaan, waar door hunne Achtbaarheid ten hoogste vermeerderden, en dewyl zy uyt reedenen van Staat zich eenige tyd herwaards gevoegd hadden, by de geen die 't belang des Prins behartigden, haddense een ontwerp opgesteld, om een tweede Opper-Staats-Amptenaar aan te stellen, onder de naam van Geheymschryver van Staat, die het bewind zoude hebben om de brieven enz. van alle vreemde Staatsbedienden aan te neemen, en ook weder buyten s'Lands te zenden; om den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT in zyn al te grooten arbeid eenigsints te verligten, waar toe men de Heer *van Beuningen*, die onder de hand, veel deel in de besluiten heeft gehad, versoeken zouden, zoo 't algemeen gerugt liep. Deezen Heer, Gevolmachtigde van *Amsterdam* zynde, alwaar hy groot aansien had, was te vooren een der sterkste dryvers tegen de Prins gesinden geweest; en om seekere reeden zich omgewend hebbende, wierd een der grootste medestanders. Den Raad *Pensionaris* DE WITT gedroeg zich in alle deese veranderingen seer verstandig, en onverschillend, zig vergenoegende in zyn gewoonlyke oeffeningen voort te vaaren, zonder eenig deel in dese Kuypereyen te willen neemen, maar zogt de driftige verstanden te willen matigen, daar ne-

1669.

Lettre de Temple vol. II. p. 174.

De Heer van Beuningen valt de Prins gezinde toe.

Lettre de Temple vol. II. p. 176.

1669. nevens de verschillende te vereenigen. „Ik geloof (segt de „Heer *Temple* hier op, in de zelfde brief aan *Mylord Arling-* „*ton*) dat het wys en voorzigtig beleid van de Heer DE WITT, „dewyl men hem heel noodig heeft, zal te weeg brengen, „dat men veel agting voor deselve zal behouden; by aldien „hier geen geweldige omkeer in den Staat komt, waar toe de „zaaken zig nog niet schynen te schikken.

Voordeel der Prins gezinden.

De Prins gezinden ten hoogste verblyd zynde over 't gedrag van de Heer van *Beuningen*, werkten met alle macht op de bevordering van zyn Hoogheid, vertrouwende vastelyk, dat, dewyl zy nu zulk een starken Stem op hunne zyde verkreegen hadde, zulks niet konde missen, te meer, dewyl de zaak daar dese verandering uyt ontstond, was gekomen door het verbod der Fransche Coopmanschappen, het geen de Heer *van Beuningen* en de Stad *Amsterdam* op het hardst zogten door te dryven, dog eenige andere Steden stelden zig daar teegen aan, om haar bysonder belang, onder voorgeeven dat het te gevaarlyk was, soodanig een besluyt te neemen zonder *Engeland* daar in te kennen. Dit voorsteel van verbod gaf inderdaad veel opschudding, by d'onderdaanen van *Vrankryk*, dewelke dit voegende by het drievoudig Verbond, waar van zy de Hollanders wel de grootste aanleiders noemden, en waar door den Coning *Lodewyk* verpligt was geworden, de Vrede met *Spagnien* te maaken, en zyn vorder overwinningen in Vlaanderen te staaken, zag de Coning met groot ongenoegen aan, en verborg de onregtvaardige wrok die hy daar tegens op nam, in zyn herte. Den Raad *Pensionaris* dit alles overwegende, zogt niet te min, het koste wat het wilde den Staat aan te raaden van de Vreede t'onderhouden, om de *Provintien*, die soo lang onder 't swaare pak des Oorlogs als versmoord waaren, eens adem te doen haalen. En door dit middel de Prinsgesinden met reeden te konnen tegen gaan, dewyl een *Capitain Admiraal Generaal* in tyd van Vreede maar een swaare last voor 't Land soude zyn, waar door zyn gesag als in top steeg, niet tegenstaande de voorgaande dwarsdryvery; en deesen grooten Staatkundigen Man zag wel van verre waar men 't heen socht te dringen. Waar op een geloof-

„ loofwaardig Man zegt, die 't leeven van zyn Majeſt. Willem de
„III. Coning van Engeland beſchryft. De vyanden van de
„Raad *Penſionaris* DE WITT, hebben een misdaad van zyn
„goede meening gemaakt; zy zyn onrechtvaardig genoeg ge-
„weeſt om ſtaande te houden, dat hy de vermindering van
„de Prins, meer als de ruſt des volks zogt. Het is niet nodig
„om den Leezer op te houden met zoo quaadgegronde be-
„ſchuldiging te verweeren, men heeft die groote Man al over
„lang verregtvaardigd, van deeze opgeraapte Haat, aan de-
„welke men al de hinderpaalen van de verheffing des Prins
„wilde toeſchryven, by aldien hy zich hier tegens aangekant
„heeft, was het niet uit reeden van 't geen men te vooren aan
„zyn Vader gedaan had. Hy heeft in al zyn beleid getoond
„dat hy al te regtvaardig en te yverig voor zyn Vaderland was;
„om de verheffing van een Jonge Prins tegen te gaan, die de
„quaade gangen van zyn Vader Willem de II. niet behoefde
„te verantwoorden; by aldien hy niet gedagt had, dat deſe
„verheffing tot groot gevaar van de algemeene Vryheid ge-
„ſtrekt zoude hebben, waar van hy altoos een van de ſtarkſte
„beſchermers is geweeſt. De Prins was zelfs ſoo wel van de-
„ſe waarheid verſeekerd, dat hy meenigmaal geſegt heeft in
„'t byzyn van menſchen (die geen belang hier in hadden en
„by gevolg geloofwaardig,) *dat hy niet twijfelde of de genegent-*
„*heid van den Heer Raad* Penſionaris *was goet, en ſchoon hy hem*
„*wederſtreefd had, dat het nimmer uit haat tegens zijn perſoon was*
„*geweeſt, maar wel om dat de herſtelling van 't Stadhouderſchap*
„*nadeelig voor de Vrye-Staat was.*

Lof van den Heer Raad Penſionaris. Samſon Hiſt. de Guill: de III. Tom. 1. pag. 465.

Woorden van zyn Hoogheid tot Lof van den Raad Penſionaris.

Tuſſchen al deſe ſtribbelingen en ſwaarigheeden, quaamen noch de meergemelde verſchillen van *Zeeland* by, welkers Gevolmachtigden den 29 *May*, hunne eerſte byeenkomſte in *'s Gravenhagen* hadden, die in de groote Saal van haar Ed: Groot Mog: wierd gehouden. Hier had men om de gemelde Heeren van *Zeeland* wel 't ontfangen, buyten 't geſtoelten, een lange tafel en ſtoelen met groen bekleed geſteld, alwaar de Heer Raad *Penſionaris* DE WITT, een ſchoone en deftige aanſpraak deed, zoo dat eindelyk door zyn groote werkzaamheid het langduurig verſchil bygelegt, en 't Verdrag op

Verſchil tuſſchen Holland en Zeeland door zyn Ed: afgedaan.

1669. den 6 *Juny* daar aan volgende wierd getroffen, luydende als 'tvolgd.

Nader Accoord, gemaakt tuſſchen de Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland, ter eenre, en de Heeren Staaten van Zeeland, ter andere zijde, rakende het faict van de Juſtitie, met den gevolge ende aankleven van dien.

Verdrag ſlukken tuſſchen Holland en Zeeland.

I. „IN den eerſten, is tuſſchen de hoog-gemelde Heeren Staaten van „d'eene en d'andere Provintie, na verſcheyde gehoudene Conferen„tien en communicatien, veraccordeert en vaſtgeſtelt wort by deezen, „dat de Jurisdictie die den Preſident en Raden van den Hove tot noch „toe mede over de Provintie, Steden en Ingezeetenen van Zeeland heb„ben gehad en geexerceert, volgens de origineele Inſtructie, mitsgaders „de Accorden en verdragen daar op gemaakt, voortaan geheelyk zal „ceſſeeren en ophouden; en dat dien volgende de Staaten, Steden, en „Ingezeetenen van Zeeland, in het toekomende voor de voorſz. Hoven „in geenderhande wyze betrekkelyk, aanſpreekelyk of cauſabel zullen „wezen, maar dat het voorſz. Hof zoo in Jurisdictie als in 't aanſtellen „van den Preſident, Raden en Miniſters, met den gevolge en aankle„ven van dien, alleen zal ſtaan onder 't gezag en de diſpoſitie van de Hee„ren Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland.

II. „Dat de Onderdaanen en Ingezeetenen van Zeeland by proviſie, „en ter tyd toe anders zal wezen geordonneert, zullen blyven, en voor „zoo veel des nood zy, op nieus geſteld worden, gelyk dezelve geſteld „worden by dezen, onder 't reſſort en de Judicatuure van den Hoogen „Raad, onder de Conditien, reſtrictien ende limitatien vervat in de „voorgaande Verdragen van de Jaaren 1587. en 1596. mitsgaders in het „proviſioneel Accoord van den Jaare 1607. voor zoo veel het zelve op „den voorſz. Hoogen Raad geappliceert kan werden; en dat dien vol„gende in ſpecie van alle Sententien, geweezen by de Heeren Gecom„mitteerde Raaden van Zeeland, als repreſenteerende Burg-Grave en „Leenmannen van de zelve Provintie, mitsgaders by de Geregten van „de Steden, en van het platte Land van Zeeland, daar van voor dezen „aan het Hof is geappelleert geweeſt, directelyk ende immediatelyk zal „werden gereformeert ofte geappelleert aan den voorſchreeven Hoogen „Raad alleen.

III. „En nademaal de Staaten, Steden en Quartieren van Holland en „Weſt-Vrieſland tegenwoordig ter eerſter inſtantie voor het Hof van de „zelve Provintie mogen werden geconvenieert, en dat van de Sententien „by 't voornoemde Hof daar over geweezen, aan den Hoogen Raad mag wer-

„werden geappelleert : Dat derhalven ook de Staaten, Steden en Quar- 1669.
„tieren van Zeeland ter eerſter inſtantie zullen mogen werden betrok-
„ken voor den Hoogen Raad, of wel zoodanigen Rechter als de Hee-
„ren Staaten van Zeeland daar toe namaals mochten goed vinden in de
„eerſte inſtantie te ordonneeren : Des dat in 't voorſz. laatſte cas van de
„Sententien by zoodanigen Rechter geweezen, mede aan den Hoogen
„Raad in maniere voorſz. zal mogen werden geappelleert; ende is hier
„op expreſſelyk verklaard, dat, voor zoo veel hier boven van de Staa-
„ten van d'eene en d'andere Provintie werd geſprooken, 't zelve niet
„anders te verſtaan is, of geduyt zal werden, dan ten reſpecte van zaa-
„ken, in dewelke de zelve *privatorum loco* geacht en gehouden moeten
„werden.

IV. „Den Preſident en Raaden van den voorſz. Hoogen Raad, zul-
„len geen beſoignes hebben of houden, dan ter preſentie van alle de
„Raaden, zoo uyt d'eene als d'andere Provintie *in loco* preſent zynde,
„of immers daar toe behoorlyk beſcheyden wezende, volgens en in con-
„formité van der zelver Inſtructie, zonder dat aan de Raden uyt d'eene
„Provintie apart en met ſecluſie van die van d'andere Provintie, eenige
„zaaken gedefereert, veel min by dezelve verhandelt of getermineert
„zullen mogen werden, uytgenomen alleen, dat de crimineele zaaken,
„die van den Hove by Appel ofte reformatie aan den Hoogen Raad zou-
„den mogen werden gebracht, zullen ſtaan ter kenniſſe en judicatuure
„van den Preſident en Hollandſe Raaden; gelyk mede de Heeren Staa-
„ten van Zeeland de vryheyt zullen hebben, om de kenniſſe en judica-
„ture van het Crimineel in haar Provintie vallende, dat appellabel of
„provocabel is, te defereeren aan den voorſz. Preſident en Zeeuwſe
„Raden, mitsgaders den Griffier *Yman Cauw*, en zoodanige andere,
„die zy zouden mogen goed vinden, daar by te voegen : Zullende alle
„andere zaaken, die tot noch toe van wederzyden aan den Hoogen Raad
„appellabel of provocabel zyn geweeſt, zoo wel in Holland en Weſt-
„Vrieſland, als in Zeeland voorvallende, geene uytgezondert, gelyk
„ook de Dominiale zaaken, by Appel of reformatie aan den Hoogen
„Raad werden gebracht : En voor zoo veele de Heeren Staaten van
„Zeeland eenige zaaken, 't zy in de eerſte inſtantie, 't zy in cas d'Ap-
„pel, van de judicatuure van den vollen Hoogen Raad tegenwoordig,
„volgens de voorſz. Verdragen onthouden, of namaals noch zouden
„mogen afraaken, dat het aan de Heeren Staaten van Holland en Weſt-
„Vrieſland vry zal blyven de zelve zaaken in haaren reguarde door den
„Preſident en Hollandſe Raaden aldaar te laten berechten en termi-
„neeren.

V. „Dat in alle zaaken, in dewelke geſchil is tuſſchen Partyen, waar
„van d'eene, het zy *Actor* of *Reus*, is Hollands, ende de andere Zeeus,
„noch de Heeren Staaten van d'eene, noch de Heeren Staaten van d'an-
„dere Provintie, yets afzonderlyk aan den Hoogen Raad zullen mogen

1669. „bieden of verbieden, maar dat de twee Provintien ten aanzien van zo-
„danige zaaken, alleenlyk zullen hebben en mogen excerceeren een ge-
„meene en concurreerende diſpoſitie, en dat dienvolgende ook *illis caſi-*
„*bus* den voornoemden Hoogen Raad niet zal hebben te pareeren eenig
„bevel of verbot, dan by beyde de Provintien te zaamen gegeeven wer-
„dende.

VI. „Dat de Heeren Staaten van Zeeland, ten aanzien van twee
„Zeeuſe Partyen, zoo wel als de Heeren Staaten van Holland ende
„Weſt-Vrieſland, ten aanzien van twee Hollandſe partyen, zullen heb-
„ben en mogen excerceeren de vrye faculteyt, om dien aangaande zoo-
„danig te diſponeeren, gebieden en verbieden, zelfs ook met aftrek-
„kinge of verminderinge van Jurisdictie, als dezelve ten meeſten dienſte
„van hare Provintie oorbaarlyk achten zullen.

VII. „Dat 't getal van de Hollandſe en Zeeuſe Raaden in den Hoo-
„gen Raad zal werden gebracht en gehouden in dezelve Proportie, als
„het Hof is gecompoſeert geweeſt, namelyk, dat de Heeren Staaten
„van Holland en Weſt-Vrieſland in den voorſz. Hoogen Raad voortaan
„zullen mogen ſtellen de nombre van acht Raaden, en de Heeren Staa-
„ten van Zeeland daar inne behouden 't getal van drie Raaden, den
„Preſident in het een of het ander getal niet gereekend, als zynde en
„zullende werden verkooren by beyde Provintien gelykelyk, in manie-
„ren hier na breeder verklaart, zonder dat het voorſz. getal van Raaden
„van de eene of van de andere zyde verder zal mogen werden geaug-
„menteert, noch ook aan d'eene of d'andere Provintie eenige diminutie
„tegens haar wille gevergt: Zullende de Tractamenten van de drie
„Zeeuſe Raaden voortaan werden verzorgt ende betaald by de Heeren
„Staaten van Holland ende Weſt-Vrieſland, ter ſomme van ſeven duy-
„zent guldens Jaarlyks, volgens zoodanige diſtributie, als by de Heeren
„Staaten van Zeeland zal werden geordonneert; en de Raden by d'eene
„en d'andere Provintie verkooren, na dat yder van dezelve in zyn re-
„guard goet dunken zal, zonder dat het van nooden zal weezen eenige
„verklaringe van aangenaamheyt daar over by den Hoogen Raad te
„doen, die niet te min de vryheyt gelaten werd, om by afſterven van
„yemant van de Raaden, eenige bequame en gequalificeerde Perſoonen
„voor te ſlaan, daar op de reſpective Provintien, yder in den zynen de noo-
„dige reflexie zullen konnen neemen.

VIII. „Dat, zoo wanneer de Preſidents of Griffiers-Plaatze van den
„Hoogen Raad zal komen te vaceeren, een nieuwe Preſident of Griffier
„zal werden gekooren by beyde Provintien, volgens het Verdrag dient-
„halven in den Jare 1596. gemaakt, op den voet en maniere als het
„zelve jongſt den 15. Mey. 1655. ten regarde van den tegenwoordigen
„Preſident is gepractiſeert, namentlyk, dat de Heeren Staaten van Zee-
„land na ontfangen notificatie van het overlyden van den Preſident ofte
„Griffier voornoemt, door de Heeren Staaten van Holland en Weſt-
Vris-

„ Vriesland by Missive verzocht zynde, haar in 's Gravenhage te willen
„ vervoegen, om gezamentlyk tot d'Electie van een nieuwen President
„ of Griffier te procedeeren, zich ten dien fine aldaar zullen laaten vin-
„ den tegens den dag in de voorsz. Missive te exprimeeren, ofte, by on-
„ gelegendheyt en empechement, op zoodanigen anderen dag, als zulks
„ met hare commoditeyt best en gevoeglykst zal konnen geschieden, die
„ in allen gevalle zal moeten werden genomen binnen den tyd van drie
„ Maanden, te reekenen van den dach af dat de voorsz. Notificatie
„ by haar zal weezen ontfangen; welke voorschreeve tyd zoo by d'eene
„ als by d'andere Provintie zal moeten werden waargenomen, op pœne
„ dat by gebreeke van dien, en de voorsz. drie Maanden overstreeken
„ zynde, den President ofte Griffier zal werden verkooren by de Hee-
„ ren Staaten van die Provintie alleen, die haar daar toe binnen den zel-
„ ven tyd als boven zal hebben ingestelt, en dat hy dienvolgende ook op
„ Commissie van de zelve Provintie alleen in de possessie van zynen Staat
„ gesteld en ontfangen zal werden: En zullen de hoog-gedachte,
„ Heeren Staten in de voorsz. actie haar Sessie nemen aan een lange Tafel
„ ten dien fine in de Vergader-Plaatze van de Heeren Staten van Holland
„ en West-Vriesland te approprieren, daar van de hoog gemelde Heeren
„ Staten van Holland en West-Vriesland tot haar keure nemen en occupe-
„ ren zullen de eene zyde, en de Heeren Staten van Zeeland d'andere zyde,
„ en vervolgens procederen tot de voorsz. Electie, by verzamelinge van Bil-
„ letten, in zulker voegen, dat yder Lidt op een Billet zal stellen zyn eygen
„ naam of qualificatie, en daar onder de Persoon, die het zelve Lidt tot be-
„ kleedinge van het vacerende Ampt zal willen stemmen: Sullende de
„ voorsz. Billetten van de Leden van de eene en d'andere Provintie by der
„ zelver respective Ministers, yder in zyn reguard in de Back of Comme-
„ apart gecollecteert, en zulks gedaan zynde, de Billetten, zoo van d'eene
„ als d'andere, door de voorsz. Ministers te zamen gebracht en onder den
„ anderen gemengt werden, en voorts de voorsz. Billetten op de voorsz.
„ Tafel gelegt, en getelt zynde, of ook het juste getal van Billetten be-
„ hoorlyk by den anderen gevonden werd, zal den Minister van Holland
„ Billet voor Billet op-nemen, openen, ende vervolgens leveren in han-
„ den van den Minister van Zeeland, om by dezelve op-geleezen en de
„ in-geschreven naam gepronuncieert te werden; geduurende welke ople-
„ zinge, den Secretaris van de Heeren Staaten van Holland en West-Vrie-
„ sland, als meede den Secretaris van de Heeren Staaten van Zeeland, in-
„ dien de zelve ook present is, aanteykeninge doen, en vervolgens ver-
„ klaaren zal, in wat voegen de Stemmen zullen zyn gegaan, en op wat
„ Persoon dien volgende de Electie zal weezen gevallen; alles onder zoo-
„ danige actie van non-prejudicie, als voor deezen, en noch jongst in
„ den voorsz. Jaare 1655. aan de Heeren Staaten van Zeeland is gegeven
„ geweest.

IX. „ Alle voorgaande Accoorden en Verdragen, de Justitie concer-

1669. „nerende, voor zoo veel daar aan by dezen niet en werd gedesrogeert, „zullen blyven in haar geheel, doch alleenlyk applicabel weezen op den „Hoogen Raad, die zich vervolgens na den inhoude van de voorsz. Ac„coorden en Verdragen zal hebben te reguleren.

X. „Alles by provisie en met conditie, dat by zoo verre d'een of d'an„dere Provintie haar in tyden en wylen by deezen Accoorde in 't generaal „of particulier bevonde bezwaart, men deshalven met den anderen zal „komen in communicatie, en in cas de voornoemde Provintien, weder„zyts redenen gehoort en in-genomen zynde, met den anderen niet kon„den accorderen, dat als dan de respective Provintien daar zullen mogen „scheyden, ende blyven op haar geheel, gelyk zy waren voor dato van 't „provisioneel Accoord van den Jare 1607.

XI. „Aldus veraccordeerd ende geslooten tusschen de Gedeputeerden „van de Heeren Staaten van Holland en West-Vriesland ter eenre, en„de de Gedeputeerden van de Heeren Staaten van Zeeland ter andere zy„de, met wederzyts belofte, deeze, elk by de hoog-gemelde Heeren „Staaten haar Committenten te zullen doen aggre-eeren, en daar op be„hoorlyke Ratificatie uytwisselen, binnen den tyd van 6 weeken oftwee „Maanden uytterlyk. t'Oirconde deezes zyn hier van gemaakt en ten „wederzyden behoorlyk onderteekeut twee eensluidende Instrumenten, „in 's Gravenhage den zevende Juny Anno sestien hondert negen en 't „sestig.

In den naam en van wegen de gesamentlyke Heeren Gedeputeerden van Holland ende West-Vriesland, daar toe by dezelve specialyk geauthoriseert. Ende was onderteykend,

JOHAN DE WITT. (L. S.

In den naam ende van wegen de gesamentlyke Heeren Gedeputeerden van Zeelandt, daar toe by de zelve specialyk geauthoriseerd. Ende was onderteckend.

PR. DE HUYBERT.

NAdemaal door 't Verdrag tusschen de Heeren Staaten van Holland ende West-Vriesland ter eenre, en de Heeren Staaten van Zeeland ter andere zyde, huyden geslooten, van difficielder executie schynt gemaakt te werden de genegentheit, die d'eene of d'andere Provintie voor heenen gehad heeft, tegenwoordig noch zoude mogen hebben, ofte ook namaals konnen krygen, tot combinatie van beyde de Hoven van Justitie; ende dat nochtans de meyninge niet en is door het tegenwoordige Verdrach de zelve combinatie of te advanceren of te ruch te zetten, zoo werd by deezen wel expresselyk verklaart, dat beyde de Provintien, onaangezien deezen Accoorde, dienthalven blyven behouden, gelyke vryheid van deliberatie en naarder Verdrag, als haar voor dato deezes heeft gecompeteerd, zonder dat uit dit Accoord ooit eenige illatie gemaakt, of argumentatie geformeert zal mogen werden, om de voorsz. combinatie te promoveren, of reculeren. Aldus gedaan ende gepasseeri tusschen Gedeputeerden van

d'eene

d'eene en andere Provintie, in 's Gravenhage, met belofte van Ratificatie, als in de voorsz. Accoorde, den 7. Juny 1669. 1669.

In den naamen van wegen de gesamentlyke Heeren Gedeputeerden van Holland en West-Vriesland, daar toe by de zelve specialyk was geauthoriseert. Was geteikent.

JOHAN DE WITT. (L.S.)

In den naame ende van wegen de gesamentlyke Heeren Gedeputeerden van Zeeland, daar toe by de zelve specialyk geauthoriseert. Was geteikent.

PR. DE HUYBERT. (L.S.)

Ratificatie van de Heeren Staaten van Holland en West-Vriesland.

DE *Staaten van Holland en West-Vriesland*, Doen te weten, *Dat wy gezien, rypelyk geexamineert en geconsidereert hebbende het Verdrach, op den 7. Juny deezes loopende Jaars* 1669. *getroffen tusschen Gecommitteerden uit het midden van den Onzen, en de Heeren Staaten van Zeeland, met zekere acte van non-præjudice, reflecterende op de combinatie van beide de Hoven van Justitie, zoo als het zelve hier na van woort tot woorde staat geinfereerd.*

Fiat insertio.

Ende nademaal wy bevinden den inhoud van dien conform onze goede meeninge ende intentie, en oordeelende dat al het zelve strekken voor den dienst, ruste ende luyster van beyde de Provintien, als mede tot handhavinge en vorderinge van de oude ende vertroude Vriendschap ende goede correspondentie tusschen dezelve en wederzyts Intressen. ZOO IST, *dat wy het voorzeide Verdrach in allen deelen, Poincten en Articulen, hebben goet gevonden; geapprobeert en geratificeert, vinden goet, approberen en ratificeren het zelve mits deezen; Beloovende alle den Innehoude van dien onverbrekelijk zullen naarkomen en observeren, doen nakomen en observeren, zonder eenig belet, of infractie ter contrarie; en tot meerder verzekeringe van dien, hebben wy dezen met onzen Grooten Zegel hier aangehangen, doen zegelen, en door onzen Secretaris doen tekenen op den* 20. *July des Jaars onzes Heeren en Saligmakers* 1669. *Was geparapheert,*

JOHAN DE WITT, vt.

Lager stont, Ter Ordonnantie van de Staaten,
En geteekent, HERBT. van BEAUMONT.

Ratificatie van de Heeren Staaten van Zeeland.

DE *Staaten van den Lande ende Graeffelykheid van Zeeland, Allen den geenen die deezen zullen zien of hooren leezen, Saluyt,* Doen te weten, *Dat wy gezien, rypelyk geexamineert en geconsidereert hebbende het Nader Accoord op den 7. Juny deezes loopenden Jaars getroffen, tusschen Gedeputeerden*

1669. *den uit het midden van de Provintien van* Holland *en* Zeeland, *daar toe ſpecialyk geauthoriſeert, rakende het faict van de Juſtitie, met den gevolgen en aankleven van dien, mitsgaders zekere Acte van non-præjudice, mede ten zelven dage wederzyts onderteekent, zoo als het een ende het andere hier na volgende van woorde tot woorde geinſereert ſtaat.*

Inſeratur.

Ende nademaal wy bevinden den Inhoude van het voorſz. Accoord ende Acte van non-præjudicie te weezen conform onze goede meyninge ende intentie, en oordeelende dat al het zelve zal ſtrekken tot beter en prompter adminiſtratie van Juſtitie, en onderhoudinge van alle goede en vereroude correſpondentie tuſſchen de twee Provintien, tot bevorderinge van wederzyts Intereſſen. ZOO IST, *dat wy het voornoemde nader Accoord in alle zyn deelen, poincten, en Articulen, mitsgaders de Acte van non præjudice hebben goet gevonden, geapprobeert en geratificeert, gelyk wy het eene en het andere goet vinden, approberen en ratifieeren by dezen: Beloovende alle den inhoude van dien onverbreekelyk te zullen nakomen en obſerveren, en door andere die het behoort doen nakomen en obſerveren, zonder eenig belet of infractie ter contrarie: En tot meerder verſekeringe van dien, hebben wy deezen met onzen grooten zegel, hier aangehangen, doen zegelen, en door onzen Secretaris doen ondertekenen: In't Hof van Zeeland, binnen Middelburg, op den* 11. *July* 1669. *Onderſtont, Ter Ordonnantie van hoog-gem. Heeren Staaten.*

En was geteykent,

Juſtus de Huybert.

Zyn Ed: de Heer Raad *Penſionaris* DE WITT, wierd wegens zyn wakkerheid en moeiten, (hier zoo lang in gebruykt) van de wederzydſche Heeren met veel beleeftheid bedankt. Het geen zyn Hoogheid den Heer Prins van *Oragnien* insgelyks deed; daar by voegende de dankbaarheid die hy zyn Ed: verſchuldigd was, wegens de goede raad die zyn Hoogheid eenige dagen te vooren van hem had ontfangen, over de belaſting van de veertigſte Penning, daar zyn goederen, in *Braband* geleegen, by verpanding of beleening, niet vry van waren, zoo dat op 't verzoek-ſchrift van hoog-gemelde Heer Prins het volgende beſluyt is genomen,

Zyn Hoogheid verzoekt vry te zyn van de 40 Penning.

Saturdag den eerſten Juny 1669.

„ IS in de Vergaderinge geleezen zeker Memorie byoſie van wegen den „ Heere Prince van Oragnien, aan haar Hoog Mog: gepreſenteerd, „ verzoekende omme reedenen breeder daar inne gementioneerd, dat haar Hoog

„Hoog Mog: zouden gelieven te verklaaren, den hoog-gemelde Heere Prince vry ende exempt te zyn van de betaelinge van de 40 Penning, die ter zaaken van eenige hypotecatien, dewelke zyn Hoogheid op eenige zyner goederen in Braband geleegen, zouden mogen willen doen, uyt kragt van haar Hoog Mog: Placcaat, ofte ordonnantien den 9 February laastleden dienthalven gedaan emaneeren, gevordert zouden mogen werden; mitsgaders noch zeeker advis by den Raade van Staate op 't voorsz. subject geformeerd alhier in 's Gravenhage den 25 der verleede Maand; waar op gedelibereerd zynde, is goet gevonden ende verstaan, dat de voorsz. Memorie met ende nevens 't voorsz. advis, gestelt zal werden in handen van de Heeren Gecommitteerde Raaden, om naar rype overweeginge van den inhoud van dien, haar Ed: Groot Mog: daar op te dienen van hunne Consideratien. 1669.

Dit Jaar was den Fransschen Gezant geheel misnoegd, wegens een voorval over de Post tusschen zyn Meesters Coningryk en *Holland* ontstaan. De Fransschen hadde die veranderd, en dezelve doen ryden door het midden van *Vlaanderen*, zoo dat men in veertien dagen geen brief uyt *Holland* naar *Vrankrijk*, of van *Vrankrijk* in *Holland* konde krygen, waar over den Heer *de Louvois*, met de Graaf *Taxis*, een Verdrag gemaakt had, op voorwaarde dat de brieven van *Vrankrijk* door *Ryssel*, in plaats van door *Brussel* zouden moeten gebragt worden, en dat de brieven die in deze Landen quamen door Fransche Posten tweemaal ter week zouden werden overgebragt: Dit Verdrag was gemaakt zonder de Hollanders te kennen, niet te min zond *de Louvois*, eenige tyd daar na zeeker Heer af, om het zelve aan haar Hoog Mog: bekend te maaken. Het welk in handen van de Heeren Raad *Pensionaris* DE WITT en van *Beuningen* wierd gestelt, die dagelyks door deezen Afgezant daar over lastig wierden gevallen, met groot opgeven van de Heer *de Louvois*. De Heer van *Beuningen* vroeg hem eindelyk. *Mijn Heer, is dit d'eerste maal dat gy in Holland geweest zyt? den Fransschman antwoorde van Ja? zeer wel zyde de Heer van Beuningen daar op, dit is een zeer schoon Land, de Vreemdelingen konnen dagelyks uit nieuwsgierigheid dat bezigtigen. Onze Steden zyn schoon, en dicht by malkanderen gelegen, gy zult wel doen om eens 8 of 10 dagen uit wandelen te gaan, want in die tijd kond gy alles bezigtigen, en wy zullen ligtelijk ondertusschen over u bezending,*

Verschil over de Post tusschen Vrankryk en Holland.

Werd gestelt aan zyn Ed: en de Heer van Beuningen.

Aanmerkelyk antwoord van de Heer van Beuningen.

1669. *ding, bericht der Koopluyden ontfangen.* Den Franschman niet veel spreekende, vertrok aanstonds, zeggende tegens zyne Vrienden, dat den Heer van *Beuningen* hem had gezonden om uyt wandelen te gaan, dat hy ook wilde doen; en zoo zy haar brieven wilden hebben, zy die mogten zoeken, en daar op vertrok hy. Dewyl den Raad *Pensionaris* DE WITT, ziende dat de Coopluyden van *Amsterdam* niet te vreede waaren met deze nieuwe beveelen van *de Louvois*, en dat zy vastelyk haar brieven tweemaal ter week wilden hebben, zond hy yemand naar de gemelde Heeren, om te onderstaan, wie onder haar het meeste nadeel leed door deze inbreuk der Posteryen, of de Coopluyden in *Holland*, of die van *Parys*, waar op zy antwoorden die van *Parys*. Den Raad *Pensionaris* raade hen hier op stil te zitten, en af te wagten hoe het gaan zouw, het welk geschiede, en dus bleeven de brieven eenige tyd leggen zonder verzonden te konnen worden, waar by de Franschen veel nadeel in de Wissel hadden.

Raad van zyn Ed: daar omtrent.

Het verschil met Portugal over de betaling, in handen van den Heer Temple gestelt.

Hierenboven wierd het Verschil tusschen *Portugal* en de Staat, wegens het betaalen van die gewigtige zom, daar zyn Ed: zoo lang in gearbeid had, in handen gestelt van den Ridder *Temple*, die daar over de volgende uitspraak gaf.

Uitspraak, gegeven over de zaake tusschen Portugal en Holland, door den Gezant van Engeland, aan wie de wederzydige volkome de beslechting van haar verschillen hebben gestelt, niet als Engelsche Gezant, maar als Ridder Temple.

Uitspraak van de Heer Temple daar over.

DE Heer Gezant van *Portugal* en de Heer Raad *Pensionaris* DE WITT, hebbende goet gevonden, de Punten daar wegens de vereeniging zoo lang verschil over is geweest, opgesteld tusschen *Portugal* en *Holland*, aan den Gezant van Engeland voor te stellen.

Den gemelden Engelschen Gezant heeft in d'eerste byeenkomst met de wederzydige gevonden, dat de grootste swaarigheid die nog overig was om af te doen, bestond, op wat wyze men de twee Millioenen en vyfmaal-honderd-duyzend Cruza-

zaden zoude vinden, die *Portugal* aan *Holland* toegestaan heeft, 1669.
in tien ryzen te betaalen, te weeten tweemaal-honderd-duyzent
Cruzaden yder Jaar.

Den gemelden Engelschen Gezant heeft ook in dezelve byeenkomst aangemerkt, dat de wederzydige te zaamen Verdragen waaren, dat de voorschreeve betaaling zoude komen uyt het recht van 't geen op het *St. Hubes* Zout is, en dat tot de uitvoering van dien, zy wederzyds de middelen om zulks werkstellig te maken hadden voorgesteld, door het welk den gemelde Engelschen Gezant verstaan heeft dat den Heer Portugeesche Gezant aanbood om de voorschreeve betaling geheel te doen, by overwyzing op het voorschreeve recht van 't *St. Hubes* Zout, in den tyd van seeventien of achtien Jaaren; en dat den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT zich stark maakte dat de voornoemde schuld volgens zyn uytvinding, zoude geheel konnen voldaan worden, door het meergemelde regt op het *St. Hubes* Zout, in de tyd van twee of drie-en-twintig Jaaren.

Den gemelde Gezant van *Engeland* daar nevens gemerkt hebbende, dat het verdrag door geen van deze twee voorstellen konde getroffe worden, dewyl de swaarigheid was op wat wyze men de renten zoude vinden, waar over de wederzydige niet ten eynde konden komen; heeft goet gevonden om als tot een bemiddeling tusschen hun beyden voor te stellen: Dat *Portugal* aan *Holland*, de belasting op het *St. Hubes* Zout zal overwyzen voor de tyd van twintig agter een volgende Jaaren, in voldoening van de heele gemelde schuld; en indien *Portugal* mocht bevinden dat *Holland* haaren geheele voldoeninge binnen die tyd niet mogt hebbe bekomen, zal in zulk geval de voorschreeve tyd worden verlengd, tot dat de geheele voldoening afgedaan zal zyn.

Den gemelden Engelschen, Gezant hebbende deze uitvinding tot bemiddeling aan yder der wederzydige voorgeslagen: zo heeft den Gezant van Portugaal daar tyd op verzogt, om zig te beraaden; en den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT, heeft dezelve op d'onderstaande voorwaarden aangenomen: te weeten, by aldien in eenig Jaar van de gemelde tyd, het

1669. regt van 't *St. Hubes* Zout, niet tot de waarde van vyftig-duyzend Cruzaden komt te beloopen, dat *Portugal* als dan het Jaar daar aanvolgende met de waarde van Zout zal betaalen, het geen men bevinde zal, dat het Jaar te vooren daar aan te kort is gekomen: en, om dat eyndelyk de betaalingen in korter tyd zoude konnen afgedaan worden, zal *Portugal* zich verpligten, de prys van 't Zout voor de Hollanders niet te verhoogen; noch voor d'anderen te verminderen.

Den gemelden Gezant van *Engeland*, hebbende dezelfde avond de aanneeming van de voorschreeve voorwaarden aan den voornoemden Portugeesche Gezant bekend gemaakt, zo heeft hy de uytvinding van den Engelschen Gezant, als ook d'aanbieding van den Raad *Pensionaris* toegestaan, voor zoo veel als het verhoogen of verminderen van 't Zout betreft, maar 't andere gedeelte van de voorwaarde slaat hy t'eenemaal af, uit reeden, dat *Holland* hier door verseekerd zynde, van in Zout zoo veel t'ontfangen als yder Jaar op de belastingen van 't gemelde Zout te kort komt, tot vervulling van de vyftig-duyzend Cruzaden, zy zo groote meenigte van 't voorschreeve *St. Hubes* Zout, niet zoude komen af te haalen, als zy yder verloopen Jaar gewoond was te trekken: en dat het Coningryk van *Portugal* daar door verarmt zoude worden, by gebrek van de genoemde aftrek, en de Prins soo veel belast zoude zyn, als de Hollanders by 't gebrek van de Jaarlykse Rechten souden wel gevallen.

Staande dese onderhandelinge, zyn de wederzydige nogmaals met d'Engelschen Gezant in gesprek getreeden, en niet konnende met malkander overeenkomen, alsoo min als by de voorgaande, over eenige van de voorgestelde uytvindingen, hebben zy eindelyk goedgevonden, van met malkanderen over een te komen, dat de volkome beslegting van dit geheel verschil, zoude geschieden, door de bemiddeling van den gemelden Engelschen Gezant, mits dat den Gezant van *Portugal* toe sal staan, dat de waarde van 't Zout geheel by Cruzaden gerekend zal worden, zonder eenig opsigt op de waarde van *Reys* te neemen, waar over, tusschen de wederzydige veel verschil is geweest.

In-

Inge volge van deſe overeenkomſt, de gemelde Engelſchen Geſant hebbende rypelyk overwogen alle dit bovenſtaande, als ook het belang van deeſe twee volkeren, ſoo wel als dat van hunne Gebuuren en Bondgenooten, bevindende dat deſe, ſoo lang verſchillende zaak, eyndelyk in Min en Vriendſchap ſoude afgedaan werden, ſonder deſe twee volkeren door verwyderde tweeſpalt vorder te verbitteren; verklaard en oordeeld hy, dat de eerſte uytvinding door den gemelden Geſant voorgeſteld, raakende de twintig Jaaren, welke reeds wederſyds aangenomen zyn, vaſt en van waarden ſullen blyven, onder dit beding, *dat Holland* verpligt ſal ſyn geduurende de geſtelde tyd, 's jaarlyks van *St. Hubes* ſoo veel Zout te haalen als ſy in een van de laaſt verloopene tien Jaaren gedaan heeft: doch, by aldien dat door den gemelde aftrek van 't Zout, de rechten tot *St. Hubes* in een van de gemelde twintig Jaaren, echter geen honderd-en-vyftig-duyſend Cruſaden quamen te beloopen, dat *Portugal* als dan het Jaar daar aanvolgende, al wat daar aan te kort komt met de waarde van Zout ſal vervullen, mits dat het ſelve gebrek niet boven de dertien-duyſend Cruſaden ſal mooge beloopen. 1669.

Den gemelden Engelſchen Gezant oordeeld ook billyk, dat *Holland* geen andere voldoening van de ſchuld zal hebben te eyſchen, buyten het voorſz. recht van het *St. Hubes* Zout, voor de gemelde tyd van twintig Jaaren.

Dat de waarde van 't Zout by Cruzaden gerekend zal worden, zonder opzigt van andere Munten te neemen, dewyl men in de verhandelſtukken van geen ander ſoort meld.

En by aldien *Portugal* goet zal vinden eenig gedeelte van deſe ſchuld door eenig ander middel af te leggen, zal *Holland* de geſtelde tyd naar gelykmaatigheid ook verminderen.

Deſe uitſpraak wierd in de Maand van *Auguſtus* met wederzydſche vergenoeging geteekend, en den Heer Raad *Penſionaris* DE WITT verzogt, om de Heer *Temple* uit de naam van haar Hoog Mog: wegens zyn wakkerheid en moeiten hier over gebruykt te bedanken, het welk zyn Ed: met alle omſtandigheeden en Hoflykheid volbragt.

XVI. HOOFD-STUK.

Middel om zyn Hoogheid in de Raad van Staaten plaats te geven.

ZYn Hoogheit den Heer Prins van *Oragnien* nu negentien Jaren geworden zynde, en by gevolge de beſtemde tyd, om zyn bevordering der Heeren Staaten van Holland af te wagten, waar over zyn Grootmoeder, pligtshalven zo langen tyd, door haar doordringend verſtand en goede Vrienden onophoudelyk had gearbeid, ſpanden al zyn kragten in om eens een eind van zyn verlangen te zien, ſtellende daarom zyn reys naar *Engeland*, daar hy van de Coning genodigd was, zo lang uit. Doch dewyl zulks niet konde geſchieden, door dien de vier gemelde *Provintien* vaſt ſtonden op het Stadhouderſchap van het *Capitain Admiraal Generaalſchap* eerſt af te zonderen, zo had men de andere drie *Provintien* ten langen laaſten bewogen om dieswegen een ſchriftelyke verklaaring by haar Hoog Mog: in te leveren, wanneer de Heeren Algemeene Staaten; als ook haar Ed: Groot Mog: het volgende beſluyt namen.

Extract uyt de Reſolutien van de Heeren Staaten Generaal genomen in haar Ed: Groot Mog: Vergadering,

Op Dingsdag den 28 Maart 1670.

Beſluit van hun hoog Mog: daar op.

IS ter vergaderinge geleezen de ſchriftelyke verklaringe by de Heeren Gedeputeerden van de Provintien van Zeeland, Vrieſland ende Stadt en Landen, huyden ter Vergaderinge van haar Hoog Mog: uyt den name en van wegen de Heeren hare reſpective Committenten geexhibeert ende overgeleverd, rakende de ſeparatie van 't Stadhouderſchap van de reſpective Provintien, van het Capitain ende Admiraalſchap Generaal van de Unie, mitsgaders het introduceren van den Heere *Prince van Orangien*, in den Rade van Staaten, in conformité van 't advys conciliatoir van de vier andere Provintien, in de Notulen van den 17 January 1668. geinſereert: Waar op gedelibereert zynde, hebben haar Hoog Mog: de Heeren Gedeputeerden van de gemelde drie Provintien, voor de gedane openinge bedankt, ende is voorts goet gevonden en verſtaan, dat door Gedeputeerden van haar Ho: Mog: met ende nevens Gecommitteerden uyt den wel-gemelde Rade van Staate, na reſumptie van de retroacta moge werde overleyt ende overwo-

gen:

gen in wat voegen de Introductie van den hoog-gemelde Heere *Prince* in den meer-gemelde Raad van Staten gereguleert zoude behooren te werden. 1670.

Accordeert met de voorsz. Resolutie.

Extract uyt het Register der Resolutien van de Hoog Mog: Heeren Staaten Generaal der Vereenigden Nederlanden.

Lunæ den 31 Martii 1670.

DE Heeren *Ripperda* tot Buirse, ende andere haar Hoog Mog: Gedeputeerdens, volgens der selver Resolutie Commissoriaal in dato den 28. dezer loopende Maand, met ende neffens eenige Heeren Gecommitteerden uyt den Raad van Staaten, in conferentie geweest zynde, omme te overleggen en overwegen in wat voegen de Introductie van de Heere *Prince van Orangien* in den Raad van Staaten, gereguleert zoude behooren te werden, hebben gerapporteert dat haar E: meynden, dat daar omtrent in consideratie dienden te werden gebracht vier Poincten, namelyk, voor eerst de manier ende forme der voorsz. introductie, ten tweeden, de Rang en cessie, ten derden, de begrooting van 't Tractement, ende laastelyk, of de stemme conclusijfosie deliberatyf zoude zyn; en naar dat zy Heeren Gedeputeerden geinformeert waren van de retractie van voorige tyden, ook ingenomen hadden de consideratien ende sentimenten van de wel-gemelde Heeren Gecommitteerden uyt den Raad van Staaten, Van advys zouden zyn, op 't eerste poinct, dat die zake zoodanig zouden behooren te werden gereguleert, dat daar omtrent aan d'eene zyde wierde bewaart het respect van den Staat, en aan de andere zyde niet geledeert dat van den Heere *Prince van Orangien*; Op 't tweede, dat geremoveert blyvende *Chaise a bras*, voor dezen gediend hebbende voor den Gouverneur Generaal, den zelve Heere *Prince*, als komende met zoo een aanzienlyke character van 't geheele Lichaam van de Unie, behoort geplaatst te werden in een van de twee Fluweele Stoelen, staande aen de zyde van de Tafel, boven de voor-stemmende Provintien: Op het derde, dat de begrootinge van een sortabel Tractement aan de genegentheyt van de Provintien zoude werden gelaten: En op 't vierde en laatste point, dat de sentimenten dien aangaande niet t'eenemaal consonant en zyn geweest. Waar op gedelibereert zynde, hebben haar Hoog Mog: de gemelde Heeren der zelver Gedeputeerden bedankt en werden de Provintien die noch niet gereet en zyn, verzocht haar dien aangaande met den eersten te willen verklaren.

Den Raad Pensionaris de Wirt doet de verschillen af tusschen Spagnien en Sweden. 2 Maart.

Den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT had in deze Maand de verschillen tusschen *Spagnien* en *Sweden* wegens de Penningen tot onderhoud van de laast-gemelde bygelegt: het geen den Spaanschen Gezant bekend gemaakt zynde, aanstonds het op-

stel

1670. stel naar *Bruſſel* zond, en na eenige dagen daar aan d'onderteekening van 't zelve wederom gekregen hebbende geſchiede op den 29 April d'uitwiſſeling der bekragting aan 't Huys van den Heer Engelſchen Gezant *Temple* : in 't by zyn van den Heer Raad *Penſionaris* DE WITT, en de Staatsbedienden van *Sweden* en *Spangien*.

En Wiſſeld de bekragtiging uit.

Onderwylen had zyn Ed: dagelyks veel beezigheeden wegens de inleiding des Prince van *Orangien* in de Raad van Staaten, zynde met haar Ed: Groot Mogende meenigmaal tot 's nagts ten een uure daar over vergaderd geweeſt, tot dat eyndelyk zyn Hoogheld, volgens 't beſluyt van haar Hoog Mogende op Saturdag den 31 *Maij* 's middags omtrent twee uuren van den [a] Hofſchryver *Ruyſch* wierd afgehaald, en uyt zyn Hof over de Gaanderyen geleid, tot in de hooggemelde Vergadering; gevolgd van al de Grooten en Edelen, alwaar hy den Eed afleide, die zyn Hoogheid door den gemelden Heer *Ruyſch* voorgelezen was, werdende den hoog-gemelden Heer Prins wederom afgeleidt door de Heeren van *Werkendam* en *Gockinga*, als daar toe van haar Hoog Mog: gevolmagtigd, en zoo verder gebragt in den Raad van Staaten, doende daar insgelyks zyn Eed. Van daar wierd hy door den Raad *Penſionaris* DE WITT gebragt in de Vergadering van de Heeren *Gecommitteerde* Raad der Staaten van *Holland*, alwaar hy aan de Tafel regt over de Heeren van de Vergadering wierd geplaatſt. Daar na heeft hooggemelde Prins van *Oragnien* op den 2 Juny d'eerſte Zitting in den Raad van Staaten genomen, werdende afgehaald door de Heeren van *Seventer* wegens *Holland* en *Vrybergen* wegens *Zeeland*, als Gedeputeerden van den hooggemelden Raad van 't zelve Hof, neemende zyn Hoogheid zitplaats aan 't hooger einde des Tafels, in een Stoel, daar zyn Voorvaderen wel eer op gezeten hadden, blyvende aldaar de Vergadering tot 's middags ten half een by woonen. Het ontwerp der voorwaarde behelsde als 't volgt.

(a) Griffier.

Zyn Hoogheid de Heer Prins Prins van Oragnien word in de Raad van Staaten geleid.

Authentyke Extracten, nopende 't Introduceeren van zijn Hoogheid den *Heere Prince van Oragnie, in den Raad van Staaten.*

Extract uyt 't Regiſter der Reſolutien van de Hoog Mog: Heeren *Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden.*

Sabbatthi den 31 Mey. 1670.

Voorwaarde van haar HoogMog: om den Heer Prins van Oragnien in den Raad van Staate te lyden.

BY reſumptie gedelibereerd zynde, op 't proje& van Harmonie, in haar Hoog Mog: Notulen van den 17 January 1668. geinſereerd, is by eenparige overgifte ende bewilliginge van alle de Provintien verſtaan ende gereſolveerd, dat den Heere Prince van Oragnie van nu af vergund zal werden de Seſſie in den Raad van Staaten, met een Sortabel Jaarlyks Tractement by de reſpective Provintien te begrooten, omme aldaar geimbueert te werden, met de vereyſchte kenniſſe van zaaken van Militie, Politie, ende Finantie; ende ingevalle eenig Leger van den Staat te Velde gebragt mochte werden, dat in zulken kas den zelven Heere Prince mede in Politicque Qualiteit, 't zy als daar toe uyt den gemelden Raad gecommitteerd, ofte anderzints de Campagne ende deliberatien van de Gedeputeerden van haar Hoog Mog: te Velde zal bywoonen, omme alzo meer ende meer bequaam gemaakt te werden tot het bedienen van den Capiteynſchap Generaal, te Water en te Lande, als den Staat hem namaals daar toe zoude mogen goet vinden te verkiezen; ende zoo wanneer den hoog-gemelden Heere Prince den ouderdom van twee-en-twintig Jaaren zal hebben geadimpleerd, dat als dan by de gezamentlyke Bondgenooten met een goede Harmonie gedelibereerd zal werden over deſſelfs bequaamheit, tot het bekleeden van de voorſz. Hooge Charges, ende gereſolveerd of met den dienſt van 't Land, dezelve op zyn Hoogheyt zoude konnen ende behooren geconfereerd te werden; dat inmiddels geen Stadhouder van eenige Provintie ofte Provintien zal mogen worden verkooren, ende by aldien den hoog gemelden Heere Prince ten voorſz. tyde by de geſamentlyke Bondgenooten tot Capiteyn Generaal en Admiraal mochte aangeſtelt werden, ofte anderzints hem onder eenigen anderen Titul het opperſte Commando van de Militie te Water en te Lande aanbevoolen, dat als dan by de voorſz. deliberatien, ende voor de effective Electie tuſſchen de Bondgenooten zal worden vaſtgeſtelt, ende de Inſtructie ingelyft, dat geen Capitein Generaal ofte Admiraal, noch eenige die het opperſte Commando van de Militie te Water ofte te Lande, wegens den gemeenen Staat werd gedefereerd, zal mogen Stadhouder van d'een of d'andere Provintie zyn; dat de Geeligeerde by Eede verplicht zal wezen, niet alleenlyk daar tegens nooyt directelyk of indirectelyk, maar ter contrarie zulks by andere geſchiedende, 't zelve te zullen tegen gaan, ende het Stadhouderſchap, zoo hem t'eenigen tyde die digniteyt by eenige Provintie mochte werden geoffereert, te zullen refuſeeren en van de hand ſlaan, ende in kas het buyten vermoeden mochte komen te gebeuren, dat

1670. den meer hoog-gemelden Heere Prince tot de voorsz. Hooge Charges, als dan niet effective, ende met eenparige bewilliginge van de gezamentlyke Provintien mochte werden aangestelt, gelyk daar inne niet anders dan met eenparigheit kan werden gedisponeerd, dat aan de respective Provintien hare vrye deliberatiën in 't verkiezen van Stadhouders zullen blyven ongelimiteerd, haar ende voor behouden de vryheyt die aan dezelve hier bevoorens is geweest.

G. v. Hoolk. vt.

Accordeerd met 't voorsz. Register.

N. Ruysch.

Extract uyt 't Register der Resolutien van de Hoog Mog: Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden.

Narigting voor zyn Hoogheid. BY resumptie gedelibereerd zynde op de poincten, nopende d'Introductie van den Heer Prince van Oragnie in den Raad van Staate, als eerstelyk, op de forme ende maniere van de voorsz. Introductie; ten tweeden, wat plaatze aan de hoog-gemelden Heere Prince in den voorsz. Raad zoude behooren geassigneerd te werden, ende ten derden of eenige ende hoedanige stemme aan den zelven aldaar zoude werden toegestaan: Is verstaan ende geresolveerd, nopende het eerste poinct, dat de voorsz. Introductie zal geschieden door drie Gedeputeerden uit het midden van haar Hoog Mog: Vergaderinge, te weeten door de Heeren van Werkendam, Staveniisse ende Gockinga. Op 't voorsz poinct is verstaan, dat geremoveerd blyvende, of des noots zynde, noch geremoveerd werdende *Chaise abras*, voor deezen in den gemelden Raad gestaan hebbende aan 't eynde van de Tafel, ende originelyk gebruykt geweest zynde voor den Gouverneur Generaal, den Heere Prince van Oragnie geplaast zal werden in een van de twee Fluweele Stoelen, staande aan de zyde van de Tafel, beneffens den Heere in den selven Raad Gecommitteerd, op de presentatie van de Provintie van Holland, ende uyt de Edelen van den zelven Lande. En wat het voorsz. derde poinct belangd, dat aan den meer hoog-gemelden Heere Prince van Oragnie in den gemelden Raad geaccordeerd zal werden, gelyk aan zyne Hoogheit geaccordeerd werd by deezen eene Concludeerende Stemme, zoo als alle andere Gedeputeerden in den zelven Raad gebruykende zyn, ende dat hy dien volgende ook conform de disposition van 't 29 Artykel van den gemelden Raad, niet en zal mogen adviseren of present weezen, als 'er eenige zaake dienen daar by ymand hem in bloede of Alliantie tot in den vierden grade in kluys bestaande, zal wezen geinteresseerd; des werden de Provintien verzocht, zich ten spoedigsten te verklaren op het Jaarlyks Tractement, 't welk aan zyn Hoogheit in qualiteit als Raad van Staate zoude behooren toegelegt te werden. Voorts is noch staande de Vergaderinge gearresteerd het Formulier van Commissie ende Eed, voor den meer hoog-gemelden Heere Prince van Oragnie, als Raad van Staate, hier naar volgende van woorde te woorde geinsereerd.

De

1670.

De Staaien Generaal der Vereenigde Nederlanden, allen den geenen die dezen zullen zien ofte hooren leezen, Saluyt. *Doen te weeten*, dat wy tot beter Instructie van den Heere Prince van Oragnie, in de zaken den welstand, conservatie, defensie ende goede Regeeringe dezer Landen concerneerende, den zelven geauthoriseerd ende gecommitteerd hebben, gelyk Wy zyn Hoogheid authoriseeren ende committeeren by deezen, om hem voortaan in alle Vergaderinge van den Rade van Staate te mogen laten vinden, ende aldaar op de occurreerende zaaken te helpen adviseeren ende resolveeren, zulks tot meesten dienste der Landen bevonden zal werden te behooren; ook met dien verstande dat zyne Hoogheit versocht zynde, om ter Vergaderinge van haar Hoog Mog: ofte den Rade van Staate te komen, aldaar zal compareeren: en zal zyne Hoogheit ons hier op doen, den behoorlyken Eed, volgens het Formulier daar toe gearresteerd, gegeven, &c.

Eed voor dezelve.

Ik beloove ende sweere my na de voorgeleezen Commissie ende d'Instructie van den Raad van Staate te zullen reguleeren: zoo als een getrouw Raad van Staate kan en behoord te doen.

Ende zal den Griffier Ruysch den meer hoog-gemelden Heere Prince nog aanstonds gaan verzoeken, om in de Vergaderinge van haare Hoog Mog: te komen, ende aldaar op 't voorsz. zyne Commissie, volgens ende in conformité van 't voorsz. Formulier den Eed af te leggen, ende voorts in den Raad geintroduceerd te werden: welken volgens zyne Hoogheit door den voornoemden Griffier in de Vergaderinge gehaald, ende op een Fluweele Stoel met armen, recht over den Heere Præsideerende neder gezeeten zynde, is hem voorgeleezen zyne Commissie ende Formulier van Eed, die dezelve aanstonds heeft gepresenteerd ende afgelegt; daar op zyne Hoogheyt door de opgemelde Heeren van Werkendam, Staveniisse en Gockinga, in den gemelden Raad van Staate is geintroduceerd: waar naar de gemelde Heeren Gedeputeerden weder omme ter Vergaderinge gecompareerd weezende, hebben gerapporteerd dat de voorsz. Introductie was geschied, weshalven haare Hoog Mog: dezelve Heeren voor hare genomene moeyte hebben bedankt.

M. van Crommon vt.

Accordeerd met 't voorsz. Register.

N. Ruysch.

En word Jaarlyks 5 0000 guldens inkomste toegelegd.

Wegens zyn Jaarlykse Wedde was nog eenig verschil, dog men vond met meerderheid van Stemmen goet, van zyn Hoogheid yder Jaar vyftig-duysend guldens toe te voegen, welk een Post men op de Staat van Oorlog bragt. Dusdanig is den Heer Prins van *Oragnien* na zoo veel tegenstreeven eindelyk op den trap van de hooge bedieninge zyner Doorlugtige Voorouders getreeden, het welk haar Hoogheid des Princen Groot-

1670. moeder aanstonds bekend maakte aan den Coning van *Engeland*, Ceurvorst van *Brandenburg*, de Vorstin van *Zimmeren* en Princesse van *Anhalt*, geevende met een de groote vergenoeging van Haar en zyn Hoogheid te kennen.

Den Heer Raad Pensionaris de Witt trekt naar Groeningen om een verschil af te doen.

Na dat den Hr. Raad *Pensionaris* DE WITT den Hr. Prins had gaan geluk wenschen, die van zyn Hoogh: met alle teekens van vriendschap ontfangen was, vertrok zyn Ed: den 3. *Juny* naar *Groeningen*, doende hy Raad *Pensionaris* aldaar een groot verschil af, dat tusschen Stad en Landen was ontstaan, en sonder zyn bemiddeling een zaak van de swaarste gevolgen soude zyn geweest, blyvende ten dien einde veertien dagen uit, niet te min wil een

De Heer Valkenier pag. 245.

deftig en vermaard Schryver, zeer ongegrond hier door bewyze; „dat men d'oneenigheeden door ontzaglyke *Patroonen* be„slisten, of ten *principaalen* stelden ter *decisie* van den Hoogen „Raad in *Holland*; in allen schyn, als of men in den *Haag* hadde „willen oprechten een Hollands *Parlement*, 't welk d'andere „*Provintien* zouden *subject* zyn. Waar op hy voortgaande,

Laster Gedigt op den Raad Pensionaris de Witt.

zegt; dat zeeker niet ongelukkig Poeët aldus alludeerde.

Toen 't eerste [a] *schepsel Gods door* [b] *'t tweede wierd bedroogen.*
En door de [c] *Swart; toen stond 't verlies haar beyd' voor oogen.*
Zoo wierd de [d] *Stad door* [e] *'t Land, het eerst door 't tweede Lit*
Bedroogen, tot verlies van beyde, door DE WITT.

a Adam.
b Eva.
c de Duyvel.
d Groeningen.
e Ommelanden.

In de tyd van zyn Ed: afzyn, hadden eenige Heeren van *Holland* hem beginnen de voet dwars te zetten, onder voorgeeven; dat hy zoo lang in die bediening blyvende, zig meester van den Staat maakte; en zyn Vrienden de grootste Ampten toeschikten, doende dit niet zonder eenige verborge inzichten, het welk dien trouwen Gezant * aldus beantwoord; „Ik geloof dat dit op een andere grond legt, dat de„ze uitstrooisels de gewoonlyke werken van de wispeltuurig„heid des volks zyn; wel te verstaan, dat het in hunne Opper„hoofden eenige haat veroorzaakt, waar door zy een veran„dering van Toneel willen maaken, dewyl de geen die lange „tyd zonder bewind zyn geweest, graag plaats voor hen ge„maakt zagen, door die geen welke veel Jaaren eenige Amp„ten bekleed hebben. Doch ik twyffel echter of zy

Zyn Ed: word door eenige Heeren van Holland in zyn afzyn benadeeld.

* Temple dansees Lettre vol: 3 p. 229.

noch

„noch soo schielyk tot hunne voornemens zullen geraaken, 1670.
„van hem t'onderdrukken, om dat zyn grootste vyanden van
„zyn bequaamheid overtuygt zyn, en dat hy ten uyterste
„dienstig aan den Staat is, door dien het altoos in zyn magt
„zal staan, des Prins-en handel gade te slaan, het welk
„'t geheele inzigt der wederstreevers is. Den Raad *Pensionaris* DE WITT wederom gekomen zynde, die van al deze zaken kennis genoeg had, voegde zich ter selver tyd by den Heer *Temple*, alwaar zy langen tyd over dese zaaken, te zaamen redenkavelden, als ook over het Gezantschap dat de Heer van *Beuningen* naar *Engeland* zoude doen, het welk men voorgaf te geschieden, wegens de openstaande oneenigheeden van d'Oost-Indische Maatschappy; doch de grootste reeden was, om de uitwerksels van Mevrouw de Hertogin van *Orleans*, Suster des Conings van *Engeland* na te spooren, die aldaar uit *Vrankryk* gekomen was, tot groote verwondering van den Staat, en voornamentlyk van den Raad *Pensionaris* DE WITT, dewyl zyn Ed: als voor af zag, dat deze Princes den Coning van *Engeland* zou zoeken te beweegen, om met haar Broeder een Verbond te maaken, het geen de Nederlanders hem, volgens hunne oude oprechtigheid en Trouw hadden gewygerd; te meer, dewyl de Franschen reeds eenige beweeging naar der *Elsas* maakten, en den Heer *Vaubrun* in alle stilte met dertig-duysend Man door *Perone* in *Picardyen*, naar de Grens Steden van den Staat trok: hebbende zyn Majesteit in de voorgaande Maanden van *April* en *May*, nevens den *Dolphyn*, Mevrouw de gemelde Hertogin van *Orleans*, en al de Grooten, ten dien einde een rys gedaan om de Plaatsen daar omtrent te bezigtigen: daarenboven had hy op 't onvoorzienst de Stad *Nancy* in *Lotteringen* overweldigd, en de Hertogin gevangen genomen, doch den Hertog was het ter naauwer noodontkomen, en in *Bidsch* gevlucht, het welk een heel starke Plaats was, Uyt welke omstandigheeden den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT aan den Heer *Temple* toevoegden, „dat, dewyl dese „vreemdigheeden van het uiterste belang waren, of men niet „op 't spoedigst alle de Leeden van het drievoudig Verbond „zoude aanmoedigen, om die tegen te gaan, dewyl dezelve

Komt wederom in 's Gravenhagen by de Heer Temple. 16 Juny.

1670. „het bederf van de Spaanſche Nederlanden naar zich konde „ſleepen, en men zich in het gemelde Verbond ſtark gemaakt „had, die te beſchermen, doch dat haar Hoog Mog: geen „beſluyt daar omtrent zoude nog konde neemen, ſonder voor „af het gevoele van den Coning zyn Meeſter te verſtaan, en verzekerd te zyn van op het kragtigſt verſterkt te worden; dat hy ook laſt had van zyn *Exellentie* voor te dragen, om het inkome der Franſche goederen in *Holland* te verbieden, het geen hy oordeelden 't eenigſte en onfeylbaarſte middel te zyn om de magt en rykdom van die Croon te konnen verminderen, by aldien de nagebuuren van den Staat maar met hen te zaamen ſpanden, en hunne vermogen te gelyk in 't werk ſtelden. Welke eerſte zaak den Heer *Temple* verklaarde, zo wel als zyn Ed: vreemt voor te komen, en dat hy van al deſe geweldendaaden geen kennis had. Hier na ſprak zyn Ed: voort en zyde, „Myn Heer, ziet van wat gevolg dit inneemen van „*Lottaringen* is, dewyl het geheel en al *Bourgognien* van het „overſchot der Spaanſche *Provintien* afſnyd, waar door de Spaan„ſche Nederlanden de gemeenſchap met dezelve *Provintie* be„let word; en dat haar, daar door, ook die der Switſerſche en „menigvuldige Duytſche Vorſten ontroofd werd. Zo dat men „*Lottaringen* kan vergelyke by een Kaſteel van een Stad, die „al het andere verweerd; dat het Hertogdom van *Lottaringen* „ook eeniger maaten omcingeld was, en dat het geen meer „toevoer aan de andere Spaanſche Nederlanden geven, noch „van dezelve ontfangen konde; dat de Franſchen wel haaſt de „voet op de nek der Keurvorſten van *Ments* en *Trier* zoude „zetten: en dat by gevolg, wanneer de Coning van *Vrank„ryk Vlaanderen* begoſt aan te taſten, na dat hy zich meeſter „van *Lottaringen* gemaakt had, hy het Graafſchap van *Bourgo„gnien* zoo wel in een uur, als *Vlaanderen* in weinig dagen „zoude krygen, by aldien men hem niet met alle magt, ge„wapender hand in zyn voortgang quam te ſtuyten; daaren„boven volharde zyn Ed:, en zyde, dat hy ook kennis had „van de groote toebereydſelen die de Franſchen omtrent hun„ne Vloote deeden, waar van zyn Ed: een naauwkeurige Lyſt aan den gemelden Engelſchen Gezant overleverden, die hy be-

Zyn Ed: gedagten omtrent Lottaringen.

beloofden den zelfven aenond nog naar *Engeland* te zullen zenden, als ook te verſoecken, dat zyn Majeſteit zonder uytſtel geliefde te antwoorden, of dat by verſuym van dien, „*zy de Goeden* „*God moeſte laaten begaan, en de Franſchen voor hunne Poorte zou-* „*de zien, zonder eenige beweeging te konnen maaken*, dewyl hem „wel bewuſt was, dat zyn Meeſter den Evenaar konde „over doen hellen aan die geen welk hem geviel. 1670.

En zoekt de Coning van Engeland te bewegen van geen gehoor aan Vrankryk te geeven.

Den Raad *Penſionaris* zich in 't midde van zoo veel ſwaarigheeden vindende, zocht alle middelen om door den Heer *Temple* den Coning te beweegen, dat zyn Majeſteit dog geen gehoor zoude geeven aan de voorſlagen van zyn Suſter, die een geſleepen verſtand had, en door *Vrankryk* gebruykt wierd, om den Coning van *Engeland* op alle groote beloften van zyn pligt te trekken, en van de Nederlanders af te ſcheuren; ten welk een eynde zyn Ed: zich wederom by de Heer *Temple* liet vinden, en na een weinig geſeeten hebbende, zyde den Gezant aan zyn Ed: *Myn Heer het is my leet dat ik u zeggen moet hoe den Coning my door* Mylord Arlington *heeft doen weeten, dat ik zonder eenige uitſtel ja op het allerſpoedigſt moet vertrekken, en haar Hoog Mog: het zelve bekend te maaken, met verſeekering, dat dit alleen maar zal ſtrekken om zyn Majeſteit van eenige zaaken mondeling t'onderregten, die myn Gezantſchap in Holland betreffen.* Zyn Ed: dit hoorende ſtond geheel ontſet en een wyl zonder ſpreeken, genoegzaam beſeffende, wat dit ſchielyk bevel op al deſe voorgemelde omſtandigheeden wilde zeggen, als ook wat reeden *Engeland* geduurig uitgeſteld en verworpen had om den Keyzer in de Waarborgſchap der *Aakenſe* Vrede, met de Leeden van het drievoudig Verbond te trekken, het geen zy te vooren zoo dikmaals verzogt had. Daar nog by was gekomen, dat den Coning zoo veel Maanden hardnekkig op een beuzeling had geſtaan, die niet anders als 't overvoeren van de Engelſche in *Suriname* raakten, daar de Nederlanders zyde dat zy by d'overeenkomſt daar van gemaakt, hunne Onderdaanen waaren geworden, en het aanhitſen dat het Hof de Engelſche Coopluyden hadden gedaan, om de Nederlanders van de Ooſt Indiſche Maatſchappy in onherſtellyke ſwaarigheeden te brengen, zeggende zyn Ed: hier nevens, het

Den Heer Temple maakt zyn Ed: zyn vertrek bekend.

ver-

1670. *verwonderd my nu geenzints dat gy zedert de aankomſt van de* Hertogin *van* Orleans *in Engeland, zoo traag in de onderhandelingen zyt geweeſt, en ik kan niet begrijpen dat den* Hertog *van* Bukkingham *om geene andere reede naar Vrankrijk zoude zyn geryſt, als om het Land te bezien, of de taal maar te leeren.* Waar na zyn Ed: de Heer *Temple* met alle Vriendſchap verzogt wat hy op dit alles zoude zeggen, wanneer hy in zyn Ed: plaats was. Want van d'eene kant, waaren daar meer als te veel omſtandigheeden die bequaam waaren om een Man, die maar de geringſte agterdogt had, t'ontruſten: en van d'andere, kant konde den Raad *Penſionaris* DE WITT zig niet inbeelden mogelyk te zyn, dat eenig volk of Hof zulk een zeeker belang wilden verwerpen, en een zaak herroepen, daar den Coning de grootſte ſchande des Waerelds by zoude behalen, wanneer hy zig over gaf om het Verbond te breeken, dat hy met haar Hoog Mog: had gemaakt, om met *Vrankryk* een nieuw aan te gaan: zyn Ed: zyde vorders, *Myn Heer gy weet het beeter als yemand ter Waereld op wat wijze alle deze zaaken zyn toegegaan; hoe zyn Majeſteit de Heeren Staaten heeft ingewikkeld, om ſoodanige middelen te volgen als hy ſelfs genomen had, en hen door zyn overreeding genoodſaakt om aan het overblyfſel van 't Chriſtenryk de oude Vriendſchap en Verbonden op te offeren, die ſederd ſoo langen tijd tuſſchen Vrankryk en deeſen Vryen-Staat geduurd heeft;* ſchoon dat haar „Hoog Mog: in die tyd alle voorwaarde van deze Croon had „konnen bedingen die 't hen geliefde; verdeelende de Spaan„ſche Nederlanden met de Coning van *Vrankryk*, op die voet „als zy ſelfs eyſchten: ook is Myn Heer niet onbewuſt met „welk een ſtandvaſtigheid haar Hoog Mog: t'zederd twee Jaa„ren het Verbond, met zyn Majeſteyt gemaakt, hebben ga„de geſlagen; en hoe veel zyn *Exellentie* tot de beveſtiging „van deſe Vriendſchap en vereeniging te weeg gebragt heeft, „door het betrouwen dat haar Hoog Mog: op zyn *Exellentie* „waaren ſtellende, en ik boven al, die altoos geloofd had, „dat gy verſeekerd zyt hoe ik tot u algemeene beſt arbeyde; „daarenboven geloof ik dat gy van den Coning u Meeſters „waare gevoelen zeekerlyk onderregt zyt, en dat gy tot geen „werktuyg zult willen dienen om de geen te misleide die een

vaſt

„vaſt betrouwen op u ſtellen. Den Raad *Penſionaris* verzogt 1670.
„nogmaals aan den Heer *Temple* wat hy van al deeſe zaaken
„konde denken, als ook van 't ſchielyk bevel om wederom naar
„*Engeland* te keeren waar over de Waereld hier zoude ten
„uiterſte verwonderd ſtaan, waar van hy haar Hoog Mog:
zonde onderregten, en ſoo veel als in hem was, op het
beſt voor dragen.

De Heer *Temple* antwoorde hier op aan zyn Ed: „dat de
„twee Geheymſchryvers van Staat, hem in alle hunne brie-
„ven verſeekerd hadden, dat zyn Majeſteyt een vaſt beſluyt
„had genomen om nooit van zyn voornemen te veranderen,
„en alles heyliglyk in acht zou neemen, 't geen hy by het
„Verbond aan haar Hoog Mog: beloofd had; en ten op-
„ſigt van zyn Rys, die men hem belaſte met zulk een haaſtig-
„heid te doen, zyde hy dat hem niet voorſtond wat hy zyn
„Ed: daar reeds van geſegt had; dat hem bevel gege-
„ven was om zyn Huysgezin in *Holland* te laaten; en dat zyn
„Majeſteyt miſſchien gedagt had noodſakelyk te zyn van hem
„mondeling te ſpreeken, om nader berigting over verſcheide
„zaaken te konnen krygen, die hy in deſe geſteltheid wenſcht
„te weeten: en dit gedaan zynde hem aanſtonds wederom
„te ſenden, gelyk *Mylord Arlington* had geſchreeven: dat hy
„zyn Ed: wel wilde toeſtaan, van ſelfs eenige genegentheid
„te hebben om een gedeelte van de overweeginge te maaken,
„die zyn Ed: hem hadde gezegt; maar dat hy ondertuſſchen
„niet konde geloove dat eenig Coning ſoodanige wegen kon-
„de inſlaan, die ſoo ſtrydig aan zyn eer, belang, en eyge ſe-
„kerheid waaren, gelyk die ſoude zyn, daar den Heer Raad
„*Penſionaris* DE WITT zyn Meeſter van verdagt hield. Dat
„by aldien ſulks ooyt geſchiede hy zyn Ed: verſogt van t'ont-
„houwen, het geen zyn *Exellentie* hem geſegt had, ten tyde
„als de Heer JOHAN DE WITT hem de vreesbekend maak-
„ten, die het goet betrouwen deed vernietigen, dat hy op 't
„Engelſche Hof had, toen men over de handeling van 't drie-
„voudig Verbond ſprak; dat hy zyn Ed: als toen zyn gedag-
„ten geſegt had, wegens de geſteltheid en beſluyten van zyn
„Meeſter en deſſelfs Staatbedienden; dat hy ſich niet konde

1670. „inbeelden hoe de Heeren Staaten in zulke gewigtige zaake „van gedagten zoude veranderd hebben, die soo klaarblykelyk „tot hun belang strekten, en dat de gantsche *Natie* het zelfde „insgelyks soo voor soude komen; en dewyl hy voor niemand „als voor sich selfs konde antwoorden, aan zyn Ed: verseker- „de, dat hy gantsch geen deel soude hebben in de verande- „ringen die hier voor souden mogen vallen : dat hy dit alles „soo wel aan den Coning van *Engeland* als aan zyn Ed: had „bekend gemaakt; en dat haar Hoog Mog: door zyn beleid „soude sien hoe hy niets vorderde, als het geen hy vast beslo- „ten had gestand te doen : dat hy nu niet meer konde seg- „gen, als alleen, dat hy alles werkstellig moest maaken om te „vertrekken, dat by aldien hy wederom quam zyn Ed: meer „soude weeten, en dewyl zyn Ed: hem dit alles gesegt had, „zyn *Exellentie* niet twyfelde, of wanneer hy in *Engeland* bleef „en niet weder te rug quam, zyn Ed: dan nog wat nader gedag- „ten daar uit soude konnen neemen.

De Heer Raad *Pensionaris* DE WITT antwoorde al lachende „Myn Heer, gy hebt gelyk; ik sal al wachtende trachten myn „selfs soo wel als andere de quade gedagten te beneemen, die „u Rys sou konnen veroorsaaken, en ik hoop aan d'andere „kant, dat deselve tot eenig nut voor 't belang van u volk sal „strekken, door dien gy aan zyn Majesteyt de gewigtigheid „van den inval zult voordragen, die de Franschen in *Lotta- „ringen* hebben gedaan : en dat gy zyn Majesteyt kond verse- „keren van het besluyt dat haar Hoog Mog: hebben genoo- „men, om geen andere middelen by de hand te neemen, als „die geene welke u Meester in deese wonderlyke gesteldheid „van tyd zal oordeelen tot het gemeene best te strekken, dog „ik zal aan de spoedigheid van u te rugkomst in *Holland* wel „afmeeten wat goeden inborst zyn Majesteyt voor ons heeft. Waar op den Heer *Temple* zyn Ed: by de hand neemende zy- de, *Myn Heer weest gerust, den Coning heeft my wel uitdrukkelijk belast van u in 't byzonder te verseekeren, dat mijn Rijs van geen langen duur zal zijn.* Waar na zyn Ed: met veel vergenoeging zyn afscheid nam, en den Heer *Temple* geluk op zyn Rys wenschte.

Al-

Aldus vertrok deesen grooten Staatkundigen Heer naar *Engeland*, meer van de Hovelingen benyd als overtuygd van zyn pligt niet gedaan te hebben. Al het geen uit het quaat stooken van den Ridder *Thomas Clifford*, Schatmeester des Conings was, spruytende, 't welk zyn *Exellentie* ook kort daar na met de pen omstandig betuygde. Zoo haast als den Heer *Temple* binnen *Londen* was gekomen, bleef hy in geen gebreeken, om aan den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT zyn koel onthaal te schryven, nevens eenige aanstootelykheeden wegens de meergemelde gedenkpenningen in *Holland* geslagen, waar over zyn Majesteid zeer gevoelig scheen te zyn, zendende zyn Ed: de volgende brief tot antwoord.

De Heer Temple vertrekt schielyk uit 's Gravenhagen naar Londen.

MYN HEER,

IK heb de twee brieven, daar zyn Exellentie my meede vereerd heeft wel ontfangen, zynde d'eene van den 23 en a'ander van den 30 September Oudestyl, raakende het Engelsch Schip dat den Gouverneur, die wegens de West-Indische Maatschappy op 't Eiland Curacao is, heeft doen in beslag neemen. De Heeren Boreel en van Beuningen hebben dit ook ter zelver tyd aan haar Hoog Mog: bekend gemaakt, die wel geneegen zyn om desweegen alle bevoelens te geeven die regtvaardig genoemd konnen worden, ter inzigt van den Coning van Groot Brittagnien. Doch dewyl den Gezant van Spagnien hen over dezelve zaak een brief heeft overgeleverd, en door dien het voor 't algemeene welzyn ten hoogste noodig is, dat dit verschil door een vriendelyke overeenkomst tusschen de belang daar in hebbende werd afgedaan; en de orden en regels van de rechtsplegingen ten minste niet toelaaten, dat men eenige zaaken besluit, zonder voor af te hebben gehoord de geen die daar meend door beledigt te zyn; hebben haar Hoog Mog: met dese Post aan de Heeren hunne Staatsbedienden tot Londen belast, om die verwydering tot een Vriendelyk Verdrag to brengen, met de Staatsbedienden van den Coning van Groot Brittanjen en de Heer de Molina, Gezant van de Spaansche Croon aan 't Hof van zyn Majesteit. Ik sende Myn Heer UEd: hier nevens een afschrift des briefs van den Gezant Gamarra, om dat UEd: kond zien, dat de Spanjaarden niet alles toestaan dat de anderen in hun voordeel zeggen: maar dit sal echter niet beletten,

Brief van den Heer Raad Pensionaris de Witt aan de Heer Temple.

1669. *dat haar Hoog Mog: ter inzigt van ſijn Majeſteit alles zullen doen wat recht en billyk genoemd kan worden, gelijk ik voor mijn ſelfs ook alles daar toe ſal te weeg brengen wat in mijn magt is, om zijn Majeſteit voldoening te geeven, en om de goede genegentheid die tuſſchen hem en deeſen Staat is t'onderhouden. Zoo dat ik wel gewenſcht had, dat van d'een en andere zijde geen Geſchriften, Gedigten, Gedenkpenningen, en andere diergelijke dingen aan den dag gekomen waren, die misnoegen veroorſaakten; en dat men voor al op geen toevallen van een Oorlog moeſt denken, waar van 't geheugen voor Eeuwig diend vernietigd te worden, ſchoon ik gewillig toeſta, dat men hier te Land ſeekere ſaaken te veel den vryen toom geeft, hoewel men echter naar een naauwkeurig onderſoek geen geſchriften daar UEd: overklaagd achterhaald heeft, als de geen die in deſe Provintie gedrukt zijn. Doch UEd: is ook bekend, dat 'er veeltijds vergiftige quaalen voorkomen die ongeneeſelijk zijn, en dat al wat men daar omtrent doen kan, is, de pijn te verſagten die men niet geheel en al verdryven kan. Gy, Mijn Heer en al de geen die UEd: gelijken, zijn te verſtandig, om zich aan beuſelingen te ſtooren, maar ziet alleen op den goeden inborſt van deeſen Staat; alwaar den Coning altoos zoo veel ontzag en vriendſchap by ſal vinden als hy immer kan wenſchen*

Vorders, houd ik my aan 't geen de voorſchreeve Staatsbedienden van haar Hoog Mog: UEd: wegens den inhoud van de gemelde brieven meer ſullen ſeggen. En wat my belangt, ik zal de roem behouden om den Coning te doen kennen, dat na de dienſt die ik mijn Vaderland verſchuldigd ben; ik my met alle bedenkelyke yver in die van zijn Majeſteit zal laaten gebruiken; te meer, zo UEd: de uwe daar toe gelieft te leenen; dewijl het met een heele beſondere genegentheid is dat ik ben.

Myn Heer

U Exellentie,

Onderdanigſte en genegenſte Dienaar.

's Gravenhage den 21 October 1670.

JOHAN DE WITT.

De Heeren Staaten der Vereenigde Nederlanden deſe ſwaarigheeden overweegende, bleeven op het voorſtel van zyn Ed: in geen gebreeken, om tegen deſe nieuwigheeden zich op het haaſtigſte te voorſien, daar nevens aan toonende, dat haar Hoog

Hoog Mog: 100000 Man op de been moesten brengen; nevens een goet getal nieuwe Krygsbenden, om onder d'oude te steeken; en de bezettinge van *Maastrigt*, *Orsoy*, *Burik*, *Rynberg* nevens verscheide andere Steden te versterken. D'eerstgemelde Stadt hadden haar Hoog Mog: van tyd tot tyd met 8000 Man voorsien, alwaar de Burgers verbaast waaren gemaakt, als of de Franschen daar omtrent wel iets mogten voorhebben: de Vloot noch niet onttakeld, wierd insgelyks klaar gehouden, en nog eenige nieuwe Schepen daar by gevoegd, door dien den Coning van *Engeland* aan 't *Parlament* 50 groote Schepen had verzogt, by welke gelegentheid de *Cancelier* onder andere zegt, na de Verbonden genoemd hebbende die zyn Majesteit gemaakt had. *Behalven dese alle, zijn noch de handelingen op 't Tapyt tusschen zijn Majesteit van Vrankryk, * of zijn Majesteit en de Staaten der Vereenigde* Provintien *raakende de Koophandel, waar op zijn Majesteit tot eer der* Natie *een bysonder sorge neemd*, enz. Waarlyk als men zyn gedagten laat gaan over dese woorden, ziet men watde deugd tot belooning krygd. En doet my wederom gedenken aan de woorden die zyne Majesteit in *'s Gravenhage* sprak, zeggende *dat hy yverzugtig soude zijn, by aldien eenig Vorst met deesen Staat in een naauwer Verbond en Vriendschap leefden als hy.* Dit was het uitwerksel van zyn genegentheid, daar hy met zyn Suster zulk een verderfelyken yser voor ons smeeden; gelyk wy (God beterd) soo kort daar na gewaar wierden. Ondertusschen quam noch een swaarigheid, wegens den Heer Veldmaarschalk *Wurtz* die van zyn dienst ontslagen versocht te zyn, met voorgeeven dat hy den kryg wilde verlaaten en eensaam gaan leeven, doch dit waaren de reeden niet, hy was door 't begeeven van een gewigtig Ampt gevoelig, 't geen hy meende voor sich te bekomen, so dat den Staat met alle yver arbyden om hem te Vrede te stellen, waar over hem veel Gevolmagtigde wierden toegesonden, dog alle te vergeefs. Eindelyk is den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT nevens drie Heeren uit de Vergadering van haar Ed: Groot Mog: by hem gezonden, die hem ten volle vergenoeging gaf. Eenige dagen te vooren had zyn Hoogheid voorgenomen om zyn

1670.

De Heer Raad Pensionaris de Witt draagt aan haar Hoog Mog: voor om 100000 man op de been te brengen.

Mercur p. 138.

Aanmerkelyke woorden van de Cancelier van Engeland in het Parlement.

Wurtz t'onvrede.

Werd door den Heer Raad Pensionaris vergenoeging gegeven.

1670. zyn Rys naar *Engeland* te voltrekken, ten welken eynde hy een pragtige maaltyd aan den Heer Raad *Penſionaris* op den Doelen gaf, in 't byzyn van de Princeſſen van *Zimmeren Naſſauw Vrieſland*, *Anhalt* en al de Grooten. In de Vyver zag men een koſtelyk Vuurwerk, verbeeldende een Neptunis op den Dolphyn, en men verluſtigde zich alle met den dans en ſnaare geſpel tot s'nagts ten vier uuren, uitgezonderd zyn Hoogheid, die door onpaſſelykheid s'avonds omtrent ten tien uuren zyn afſcheid nam, en vertrok eenige dagen daar na met de Graaf *d'Offery*, die van de Coning van *Engeland* met een gevolg van 50 Edellieden en 6 Trompetters gezonden was om zyn Hoogheid af te haalen. Dog de wind tegen zynde om uyt *Holland* over te vaaren, trok den hooggemelde Heer Prins van *Oranjen* met den voorſchreeve Graaf over *Braband* naar *Duynkerken*, met gedagten van daar op *Calais* te ryzen, by zich hebbende over de 100 Perſoonen en vier Trompetters yder op het koſtelykſt uitgedorſt, doch by verandering van wind voer zyn Hoogheid van den *Briel*, en quam den 10 November tot *Margets* en des anderendaags tot *Londen*, alwaar hy op het Heerlykſt en Pragtigſt ingehaald wierd, met een toeloop van ontelbaare menſchen.

Zyn Hoogheid vergaſt de Heer Raad Penſionaris de Witt.

En trekt naar Engeland.

XVII. HOOFD-STUK.

1671. DEn Raad *Penſionaris* DE WITT toonde in alle deeſe verwarring dagelyks een onvergelykelyken yver, in 't beſorgen der noodzakelykheeden, en gelyk zyn Ed: in de voorleede Maand van November klaar genoeg aangetoond had, dat den Staat tot het behoud van ons Land, een Leeger van 100000 Man moeſt verzamelen, dreef hy daar dagelyks op aan, vertoonende dat haar Hoog Mog: genoegſaam uit de voorgemelde omſtandigheeden konden zien, dat ons ongeluk beſchooren was, by aldien wy de werving niet in 't werk ſtelden. d'Eenigſte die buyten *Holland* hier na luyſterde, was *Uytrecht*, welke *Provintie* zelfs kort daar na voorſloeg, om noch

Den Heer Raad Penſionaris de Witt beyverd de werving en 't uitruſte van de Vloot.

20000

20000 Man boven dit getal te werven, en op haar voorstel wierd ook een Vloot uitgehaald bestaande in 48 kloeke Oorlogscheepen, waar onder vier-en-twintig van 60 tot 80 stukken, en d'andere van 30 tot 40, behalven noch 12 Fregatten van 20 tot 30 stukken, eenige Branders en 6 Galjooten. 1671.

Ook deed men den 2 January ter Beurse van *Amsterdam* een verbod afkondigen, tegen den invoer van alle Fransche Brandewynen en gedisteleerde waateren, en dat niemand eenige Fransche Handwerkzels zoude hebben te verkoopen, die tot kleeding of verciering van huysraad zoude mogen dienen, uitgezonderd sommige *Cajante*, *Baricane* enz. Hier tegens deed *Vrankrijk* een verbod, strydende tegens het Verbond van de Jaare 1662, dat men in geen Hollandsche Schepen Fransche Brandewyn zoude hebben te laaden, op 1500 ponden boeten, en de goederen verbeurd verklaard: hier nevens hadden Coning op yder Last witte Haring die van den 1 April tot den laasten Juny met Hollandsche Schepen daar in gevoerd wierden, 24 ponden, van den eersten *July*, tot den laasten *Augustus* 32 ponden; en na die tyd 40 ponden gesteld. De speceryen die door *Hollanders* te Water of te Land daar ingevoert zouden worde, belasten hy met 30 ten honderd, waar by hem vertoond wierd, dat hy Jaarlyks wel 35 Tonnen Gouds soude verliezen. Ondertusschen had de Bisschop van *Ceulen* een groote oneenigheid met de Stadt, en gebruykte dit voordeel om de Franschen op zyn bodem te laaten komen, waar mede hy zich zelven daar na het meest bedroog, en hoe sterk den Hertog van *Nieuwburg* hem ook verzogt van dezelve daar af te houden, bleef hy halstarrig wygerende, door dien de Coning van *Vrankrijk* hem al in zyn belang getrokken had. Den Bisschop van *Munster* onzen listigen Nagebuur, ligten nog dagelyks nieuwe Bezoldelingen, en bragt veel Volk by een, onder voorgeven van een geschil, dat hy met de Vorsten van *Lunenburg* had, doch door de Goude Louizen die men onder zyn rechsgebied zoo meenigvuldig handelden, dat tegens de gewoonte van 't Land was, kon zyn Ed: genoeg merken tot wat einde die daar gezonden waaren, van welke. een groote meenigte tot *Uitrecht* en *Amsterdam* besteed wierden, om tegen

Verbod der Fransche Brandewynen in Holland enz.

De Reede daar van.

Valkenier p 158.

De Fransche op Keurkeulens bodem toegelaten.

Den Bisschop van Munster werst sterk en doet veel geweer in Amsterdam en Uitregt koopen.

1671. gen Geweer te verwiſſelen. Deze Goude ſtukken verſpreide den Coning van *Vrankrijk* byna door geheel *Europa*, eenige kreeg den Jongen Graaf *Coningsmark*, om in Duytſland 1200 Ruiters te werven, die veel Paardentot *Lypzig* kogt, welke hy met hem naar *Hamburg* voerden: eenige zond hy aan Monſr. *du Clo*, die 500 Man in *Genua* aan zoude neemen, doch wierden niet beſteed, alzoo *d'Italiaanen* zig aan de voorwaardens niet wilden onderwerpen; eenige kreeg de Heer *Stoupa* om in *Zwitzerland* vier *Regimenten* Voetvolk op de been te brengen; en eenige wierden naar *Savojen* gezonden, waar voor hy eenige *Compagnien* bequam. Doch die hy naar *Corſica* en *Venetien* zond, deeden geen werking, alzoo d'eerſte zyde geen volk te konnen miſſen, en de tweede ſloegen het plat af. Ook trokken de Heeren *Magalots* en *du Clo* naar de *Republyk* van *Luca* met een goet gedeelte, om 3000 Man daar voor mede te brengen. Daar nevens zond hy anderen met goede beurzen vol naar *Lottaringen*, *Walſland*, *Piemont*, *Toſcanen*, *Parma*, *Modena*, *Mantua*, *Romen*, *Engeland Schotland en Yerland*. Behalven deze buytenlandſche werving deelde *Pouange* en *Carpentier*, *Commieſen* van de Heer *de Louvois* de beveelen in *Vrankrijk* uit, voor 187 nieuwe *Compagnien* Voetvolk, en zoo veel *Capitainen* die ten zelven dage eenige van de gemelde *Loniſen* ontfongen, om hoofd voor hoofd 50 Mannen met hunne Wapenen te werven. Geen minder getal beſteede den Coning ter Zee, uitruſtende 94 Schepen met 5124 ſtukken Geſchut, bemand met 32870 Eeters, daarenboven noch 46 Schepen met nooddruft, voorzien met 2320 Koppen. Behalven die noch tot St, *Malo*, *Havre de Grace* en in andere Havens leiden, bedragende omtrent het getal van 250 Schepen. Den Franſchen Gezant *Vaubrun* had in *Sweden* by den Coning ook een langen tyd aangehouden om dien Prins tegens de Nederlanden op te hitſen, doch te vergeefs, zoo dat hy weder naar *Vrankrijk* trok; de Coning Lodewyk beſloot echter, op het aanſtooken van eenige Hovelingen, nogmaals de kans te waagen, en den Heer *Courtin* in zyn plaats te zenden, die in *Stokholm* groote aanbiedinge deed, beloovende den Coning byna een onuytſpreekelyk getal van de voornoemde *Loniſen*, als ook by aldien zyn Meeſter de Neder-

Franſche werving buytens Lands,

Als ook in Vrankryk.

Groote toerusting van Vrankryk ter Zee.

De Coning van Vrankryk zoekt Sweden om te koopen tegens Holland,

lan-

landen kreeg, hem daar een gedeelte van te zullen geeven, 1671.
doch deezen Vorst standvastig zynde, was ten hoogsten verwonderd, dat, dewyl den Coning van *Vrankryk* voor af by de Hollanders had zoeken te verkrygen, om het drievoudig Verbond te breeken, wanneer hy zyn wraak met hen op *Engeland* genomen zoude hebben, het geen hem zoo stout door den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT was gewygerd: hy nu met zulke Kuyperyen hem zogt te beweegen, om tegens zyn getrouwste en braafste Bondgenooten aan te gaan, die hem zoo menigwerf bygesprongen en geholpen hadden. Niet te min vlyden men zich hier nog mede in *Vrankrijk*, zeggende eenige van des Conings oorblasers, *dat men Sweden genoeg konde dwingen, by aldien zijn Majesteit het geld dat hy den Coning aangeboden had, onder eenige der voornaamste Ryksraaden en Groote wilden uitdeelen, om een Binnenlandschen oproer, Eedgespannen en Inlandsche Oorlogen te verwekken, zoo dat den Coning werk genoeg hebbende om zijn eige Land te bewaaren, den Coning van Vrankrijk in zijn voortgangen en overwinningen geen verhindering konde toebrengen.* Maar dit overwogen zynde vond men dat zulks zo schielyk en gemakkelyk niet zoude lukken, zoo dat zyn *Louisen* daar gantsch verworpen wierden. Doch schoon deezen Prins geen zin had in de glans van die schoone stoffe, bragten die op 't Hart van den Coning van *Engeland* veel meer te weeg, door het verstand van de Hertogin van *Orleans* zyn Suster, die ondersteund van de Heer *Colbert*, Franschen Gezant, den Coning al wys maakten wat zy begeerden, ten welk een eynde zyn Allerchristelykste *Majesteit* aan den gemelden Gezant in *Engeland* honderd-duyzend Goude Louisen over zond, „om „die geen daar mede te winnen, daar den Coning het meest op be„trouwden. De Heeren van de Eedgenootschap, *kreegen „hier 't grootste gedeelte van, welke alle voor de doodelyk„ste vyanden van de Nederlanden bekend waaren, en waar „door *Temple* in ongenade quam. Carel, zynde alleen verge„noegd met de naam van Coning, liet hen alles doen wat zy „wilden, en scheen geen andere beweeging te willen maken, „als die zyn onwaardige gunstelingen hem ingaven. De mil„dadigheid van den Coning Lodewyk bragt alles te weeg wat hy

Het geen hy voor af by de Raad Pensionaris de Witt had onderzogt om tegens Engeland, aan te gaan

Samson dans l'Hist. de Gul. III. VII. p. 22.
* Clifford; Arlington, Bukkingham, Ashley en Lauderdale. Deze vijf hadden voorgenomen Carel de II Souverein te maken. en zelfs naar men zegt 't Roomsche Geloof daar in te voeren.

1671. „hy konde wenſchen. Die laf hartige Staatsbedienden die hun „Vaderland verraaden, en die hunne Meeſter het zelve ge„daan zouden hebben, by aldien zy daar hun voordeel by be„oogt hadden, veinsden, geloof te geeven aan de valſche „voorſlagen van den Franſchen Gezant, behelzende, *dat haar Hoog Mog: zoo door brieven als door hunne Gezanten aangehouden zouden hebben, om den Coning van Vrankrijk te beweegen van met hen een Verbond aan te gaan, om te zamen in Engeland te vallen.* Zy vertoonden onophoudelyk aan deezen Prins, dat hy gantſch geen inzigt voor deze Vrye-Staat behoorden te hebben, die zyn bederf beſlooten had. Zoo dat men niet behoeft te twyfelen of deze miſſlag, daar men haar Hoog Mog: valſch mede beſchuldigden, hadden groote kragt op het Hart van Carel de II. In dit betrouwen ſtelden zy hem de gemakkelykheid voor, om zich over deze opgeraapte mistrouw aan haar Hoog Mog: te wreeken. „*U Majeſteit waagt niet*, zyden deeze onwaardige „Staatsbedienden, *de Nederlanders hebben zich by al de Euro„piaanſche Vorſten haatelijk gemaakt: daar zullen 'er geen zijn die „u onderneeming wederſtreeven durven. De allermachtigſten zulleu „zich vergenoegen om aanſchouwers van deeſen Oorlog te zijn, en „ſullen ſelfs met vermaak aanſien, dat gy een hoovaardige Republicq oot„moedig maakt, die de gekroonde Hoofden ſcheen te trotſee„ren*; *Spagnien* zal in plaats van haar by ſtand te geeven, zig „over 't ongeluk deezer volkeren verblyden, die zy altoos „gehouden heeft als wederſpannige Onderdaanen. Als zelfs „den Keyzer de wil had van de Vereenigde Nederlanden te „beſchermen, zoude hy het in deze quade geſteltheid van tyd „niet derven onderſtaan, daar hy zich tegenwoordig in be„vind. De groote Krygstoerusting die den Turkſen Keyzer „doet, en d'opſtand van zyn volk in *Hongarijen*, geeft hem „werks genoeg, om niet op andere zaaken te derve denken. „Het Hof van *Vrankrijk* zal door haar geldmiddelen en d'yver„zucht die tuſſchen de twee Noordſche Croonen is, daar wel „te weeg brengen dat zy haar onzydig houden. Den Oorlog „tuſſchen *Turkijen* en *Poolen* zal *Brandenburg* beletten, van hen „eenige by ſtand te doen. Wat weet men of hy zich zelfs niet „graag van deze gelegentheid zoude willen bedienen, om de

Valſch voorgeeven van den Franſchen Gezant in Engeland.

Ste-

„Steden in het Hertogdom *Cleef* te dekken, die men hem zo 1671.
„langen tyd onthouden heeft. De Keurvorst van *Keulen* en de
„Bisschop van *Munster* zullen hun eyge bloed niet verschoo-
„nen, om de Vereenigde *Provintien* te vermeesteren. Zoude
„zy dan in staat zyn van zoo veel Vyanden te konnen weder-
„staan, die haar van alle kanten bestryden zullen, en voor
„al in een tyd, dat de oproeren daar meer als ooyt in swang
„gaan.

De Coning van *Engeland* nam op alle deeze overweginge de aanbieding van *Vrankryk* aan, doch teekende 't verbond niet voor dat het beloofd geld gekomen was, bestaande in ses Millioenen guldens in gereede Penningen, en drie maal honderd duyzend Croonen ter Maand, staande den Oorlog. De Coning Carel dit hebbende, bragt op het schielikst sestig Oorlog-Schepen in Zee, en zond de Heeren Prins Robbert, den Hertog van Ormont de Lord Groot Zeegelbewaarder, de Geheymschryver van Staat Trevor en meer andere Leeden van den Raad buyten 't Hof, welke hem geraaden hadden stantvastig by het verbond te blyven, dat hy met *Sweeden* en *Holland* gemaakt had, welke aldaar, quaad meenende genoemd wierden. Ook is my van goeder hand bericht, dat den Hertog van *Buckingam*, die als gezegt heb voo Gezant in *Vrankryk* was; waar over den Raad *Pensionaris* al in de beginne quaade gedagten had, boven deese zom nog te weeg bragt dat zyn Meester de *Provintie* van *Zeeland* zouden hebben, en den Koning Lodewyk *Holland*, en d'andere *Provintien*. Geen zaak maakten, Coning *Carel* meer verleegen, als om een schoone naam uit te vinden, die eenige schyn van rechtvaardiging gafom de Nederlanders den Oorlog aan te zeggen, schoon hem de vooorgemelde laster wegens haar Hoog Mog: genoeg ingeblaazen was. Onder, deeze Kuyperyen gebeurden 't dathet Conings Jagt, genaamd de *Merlin*, uit de Maas zylende naar *Engeland*, door de Vloot van den Staat, leggende, na dat zy een harde storm hadde uitgestaan, omtrent ses of zeven Mylen van *Westkappel* ten Anker, en zo als de Heer *Lt. Admiraal de Ruyter* met zyn Schip op zy lag en krengde, zag hy het gemelde Conings-Jagt, dat een Brittannische Vlag van de groote Mast liet waaien, welke *Capitain* hem met eenige eerschooten

Engeland trekt ses Millioen guldens van Vrankryk.

1671. groeten, doch den Heer de *Ruyter*, konde hem niet beantwoorden, dewyl zyn Geſchut in de ly ſtond om te krengen: Maar den *Lt. Admiraal van Gent*, daar het Jagt dicht langs zylde, antwoorden met ſeeven ſchooten. Waar op ook de *Ruyter* zyn Volk in 't brengen aanperſte, en ſtraks daar na, toen zyn Schip weer recht lag, vereerden hy 't gemelde Jacht met negen Eerſchooten, zonder dat het daar op antwoorde, hebbende tot twee verſcheiden ryzen, op den Heer van *Gent* met ſcharp geſchooten, om dat hy zyn Vlag niet ſtreek, en het topzyl niet liet vallen, waar op hy zyn *Capitain* aan 't Jacht zond, om de reeden van dit Schieten t'onderzoeken: en uit hem verſtaande, dat het Mevrouw *Temple* in had, als ook wat de *Engelſchen Capitain* eiſchte, voer hy ſelfs aan 't Jacht, om Mevrouwe *Temple*, dewyl hy 't haaren huyze in *'s Gravenhage*, veel eer had genooten, te begroeten: dienende de *Capitain* met alle bedenkelyke beleeftheid aan, *dat hy een zaak van zo groot een gewicht, als was het ſtryken van een Conings-Jacht op onze eigen kuſt, buiten een byzonder bevel daar toe te hebben, niet op zich dorſt neemen: En by aldien zijn Majeſteit van Groot Brittanjen oordeelden dat het hem toequam, dat dit verſchil tuſſchen zijne Majeſteit en de Heeren Staaten, hun beide Meeſters, ſtond beſlegt te worden.* Scheidende al zo met vriendſchap van den *Capitain*. De Heer de *Ruyter*, zo haaſt hem dit ter ooren quam deed de hoofd Bevelhebbers vergaderen, om hun gedagten daar over te hooren, die alle nevens hem verſtonden, *dat men tot dat ſtryken niet gehouden was, als leggende met de Vloot op onze eige kuſt, en niet in de Brittanniſche Zee.* Dit Jagt was (zo men in Holland zegt) door eenige van 't hof gezonden, om de Vloot op te zoeken, en by wygering van de Vlag te ſtryken, daar uit een voorwendſel van hoon te trekken, en die by de voorgemelde laſten te voegen gelyk zyn Majeſteit ook deede, geloovende nu hier door reeden genoeg te hebben, om zyn vreedebreuk daar mede te bedekken.

Vrankryk zoekt de Keizer tot de Onzydigheidt te beweegen.

Den Coning van *Vrankryk* zogt noch daar en boven den Kyzer tot d'onzydigheid * te bewegen, het geen de Bevelhebber van *Gremonville* zyn Kyzerlyke Majeſteit op tweederhande wyze voordroeg, zeggende eerſtelyk, *dat den aanſtaanden Oorlog een kryg van Godsdienſt zoude zyn tot voortplan-*

* Neutraliteit.

tinge-

ringe van het Roomſche geloof, en ſtraffe des Ketters, die God ver- 1671.
zaakt hadden; en dat alle goede Chriſtenen, gemoeds halven, ver-
bonden waaren, Godvieriglijk te bidden, en alle kragten zaamen te
ſpannen, om dezelve uit te roeyen, en ten tweeden wilden hy den Kyzer de Godvrugtigheid en goeden inborſt van zyn Meeſter te verſtaan geeven, ſeggende: *dat zijn Coning den Oorlog zoude ſtaaken, en de Nederlanden alles toegeven, by aldien dezelve, de Roomſche Godsdienſt, die zy gebannen hadden, weder wilden invoeren, gelijk die te vooren was geweeſt; Dat deezen Oorlog van haar buyten 't Rijk zoude gevoerd worden; waar door zy de Munſterſche Vrede geenſints krenkte; tegens een lid van het drievoudig verbond, aan de welke zijn Keizerlijke Majeſteit door geen verbonden, eenige hulpſchuldig was; dat haar meening niet was, als de al te hoogmoedige Staaten wat te vernederen, en het Rijk niet in onruſt te brengen: En dat den Keizer, noch eenig lit van't Rijk (*volgens het Weſtphaalſe verbond) *vermogt de vereenigde Nederlanden te helpen tegens* Vrankryk; *noch dat eenige Duytſche Bevelhebbers of Krygsknegten daar in dienſt van dezelve Nederlanders, tegens* Vrankryk *mogten begeeven.* Welke laaſte voorſtel hem heel anders door den Raad wierd vertoond.

Niet tegenſtaande al deeſe vyandlyke bewegingen die zo in *Duytſland*, *Engeland* als *Vrankryk* geſchieden, had den Coning Lodewyk, door zyn buyten gewoone Gezant, den Biſſchop van *Beziers* (genaamt Aardsbiſſchop van *Toulouze*) aan de Coningin van *Spagnien* doen zeggen, *dat nu genoegzaam bleek, hoe veel den alderchriſtelijkſte Coning zich aan de Vrede liet gelegen zijn, door dien hy een Jaar uitſtel toeſtond, aan de* Middelaars, *die de twee Croonen hadden verkoren, om haar verſchillen af te doen, raakende de Landſcheiding der Plaatſen, nieuwelijks in de Nederlanden gewonnen: En dat zijn* Majeſteit *haar verzeekerden, in de beloofde tijd geen Vyandſchap tegens haar* Majeſteit *te zullen gebruiken enz.* Deezen Gezant wierd in't einde van't Jaar gevolgd door den Markgraaf *Villars*, die den 14 *December* ſeer prachtig ter gehoor wierd geleid, betuigende, wegens zyn Meeſter, alle vriendſchap en achting die hy voor de Spaanſche Croon was hebbende, vereerende aan de Coning een klyn Caleſie, geſchat op 500 Piſtoolen, en aan de Coningin een ſpiegel, zynde de vier hoeken met Diamanten

Vrankryks liſtigheid aan 't Spaanſche Hof.

ingelegt gewaardeerd op 30000 gulden, nevens een kostelyk uurwerk, insgelyks met groote Diamanten omset, en noch eenige andere Fransche nieuwigheden, die om dit te vergelden, wederom 24 van de schoonste Paarden die in *Spagnien* te krygen waaren, in de Plaats zond. Den Coning van *Engeland* veinsde, van d'andere kant groote genegentheid tot deezen staat, te hebben, *en de Nederlandsche Gezant *Boreel* drong zo weinig in 't geheim der zaaken, dat hy op verscheide tyden aan de Heeren Staaten schreef, dat het innerlyk in *Engeland* noch niet qualyk stond; dat den Coning van *Engeland* hem gezegt had, *dat hy niet zou nalaaten de Heeren Staaten, volgens het gemaakt verbond, bystand te doen; dat hy met bemiddeling den Oorlog zou zoeken voor te komen, of anders zijn beloften, van hun met 40 Oorlog-Schepen te hulpe te komen, houden; dat hy niet verbonden was, maar het gemaakt verdrag heiliglijk wildé onderhouden; dat de Fransche van complimenten tot engagementen hadde gezogt te komen; Daar den Coning niet toe wou verstaan. Dat zijn Majesteit by het drievoudig verbond zoude blijven*, alhoewel de grooten Staatkundinge Heer *de Groot*, en Gezant van haar Hoog Mog: aan 't Fransche Hof, dit door zyn doorzigtig verstand, alles wel doorgrond had, en in verscheide Brieven het voorneemen der twee Croonen aan de Heer Raad *Pensionaris* DE WITT, had doen weeten, die het zelfde aanstonds aan haar Ed: Groot Mog: te kennen gaf: Waar op zyn Ed: nochmaals het weren en alle toebereidselen, om zich in staat van verweeren te stellen, aan haar Hoog Mog: voordroeg; als ook eenige Heeren te volmagtigen om naar *Keulen* te zenden, en te zien of deezen Bisschop, zo wel als die van *Munster*, tot reeden te brengen was, waar toe de Heer CORNELIS DE WITT en de Heer van *Amerongen*, met een Staaten Jagt derwaarts trokken. Deeze Heeren vertoonde Sonne klaar, dat zy van *Vrankryk* misleid zoude worden, gelyk daar na is gebleeken, zy stelden al de swaarigheden voor die bedenkelyk waaren, en boden hen overtollige voorwaardens aan, doch te vergeefs. In teegendeel quamen zy te verstaan, dat de Keurvorst van *Keulen* ende Bisschop van *Straatsburg*, de Stad *Nuys* deeden versterken, daar den Coning van *Vrankryk* het grootste Krygstuyg huis had doen opslaan, drygende de Overigheid van *Keulen*,

Zijn Excellentie de Groot maakt aan zijn Ed: het voornemen van Vrankryk en Engeland bekend.

* Brand Fol. 658.

2 October.

17 Novem:

24 Novem:

1 Decemb:

12 Decem:

De Heer Cornelis de Witt werd naar Keulen gezonden.

len, by aldien ze de Overſte *Bamphielt* met zyn Volk niet uit de Stad zonden, des zelfs Stad over hoop te ſchieten; zo dat zyn Ed: met het Jacht dat op de Stroom voor de Stad leide, heel onvergenoegd vertrok, na dat hy in 't zelve de Burgermeeſters en andere Grooten daar in vergaſt had: doch voor zyn t'huis komſt was den Engelſchen Gezant *Downing* in *'s Gravenhagen* gekomen, die men in *Holland* de naam van *Jobs boode* gaf, om dat hy daar twee ryſen te vooren zulke ſwaare Oorlogen aangezegt had. Op al deeze verwardheeden Raaden zyn Ed: haar Hoog Mog: een beleefde Brief aan den Coning van *Vrankryk* te ſchryven, om hem daar door te bewegen van de onrechtmaatigen bedryven te verydelen, het geen de Heeren Staaten der vereenigde Nederlanden op den 10 van Wintermaand in 't werk ſtelden. De Hr. *de Groot* deze Brief ontfangende, verzogt verſcheide maalen gehoor by de Coning, doch te vergeefs, tot dat hy eindelyk op den 4 der volgende Maand zyn oog wit betrof. Nevens het overleveren der Brief drong zyn *Exellentie* ten uitterſte om te weeten, *waar toe zijn Majeſteit zo veel Krijstoeruſtingen aanſtelde? en op wie de zelve gemunt waaren?* waar op den Coning antwoorden, *dat zal men eerſt in dit voor Jaar zien.* Doch in zyn Brief die hy twee dagen daar na aan haar Hoog Mog: tot antwoord ſchreef, betuigden hy zyn dwingelandy genoegſaam, door 't uitdrukken van ſeer ſcherpe en trotſe woorden. Van d'andere kant had men alle gedenktekenen weg genoomen, die wegens de overwinning op de Engelſche in 't Jaar 1667 behaald, gemaakt waaren, om den Coning Carel vergenoeging te geeven, het verguldſel daar de Spiegel van het groote Schip de *Roial Charles* meede vercierd was, wierd de quaſt over gehaald, en met gemeene verf beſchilderd; men wilde de goude Koppen die de Heeren CORNELIS DE WITT, *de Ruyter* en *van Gent* vereerd waaren doen ſmelten, om dat daar die berugte overwinning van *Chattam* op geſneden ſtond, en men brak de ſtempels der aanſtootelyke gedenkpenningen, doch men konde noch niet voldoen. Zyn Ed: ziende dat alle deeze overtollige aanbiedingen vruchteloos waaren, bragt alles te weeg om 's Lands inkomſten te vermeerderen, en met volle beurſen een begin van tegenweer te maaken: Men belaſten al de geen die in *Holland*

1671.

Downing in den Haage die Jobs boode genoemt word.

Den Raad Penſionaris de Witt raad haar Hoog Mog: een Brief aan Vrankryk te ſchryven.

6 January.

Doet 's Lands inkomſten vermeerderen.

land tot vyfduyzend guldens, en daar boven begoed waaren voor de pacht van Wynen, een zeekere som geld te betaalen; van de Renten die tot laſt van *Holland* tegens 4 ten honderd liepen, wierd van yder gulden een ſtuyver in gehouden, zoo dat men nu maar $3\frac{4}{5}$ of drie guldens en ſeſtien ſtuyvers van yder honderd guldens trok: doch dit laaſten duurde niet lang. Ook deeden haar Ed: Groot Mog: bekend maaken, dat alle Voogden van Weeskinderen Lyfrenten op 't Land mogten koopen: men ſtelden een belaſting in op alle Koetzen, Waagens, Paarden, Schuyten, enz. En eindelyk quam het Rysgelt voor den dag, dat een ongelooffelyke groote inkomſt gaf: Hier op quam het verbod op het inbrengen, verkoopen of 't gebruiken van alle Franſche koele Wynen, Azynen, Kanefaſſen, Papier en Kaſtanien, waar door *Vrankrijk* ten hoogſte beſchadigd wierd. Daar na bewerkte zyn Ed: dat men toeſtond, om een magtige Oorlogs Vloot tegen 't Voorjaar in Zee brengen, beſtaande in 36 Oorlog-ſcheepen van 60 tot 80 ſtukken: en yder bemand met 320 Matrooſen, en 80 Bezoldelingen: 36 Oorlog ſcheepen van 40 tot 60 ſtukken, yder bemand met 200 Matroozen, en 60 Bezoldelingen: 24 Fregatten van Oorlog, van 20 tot 30 ſtukken, en yder bemand met 80 Matroozen, en 20 Bezoldelingen: 24 Branders yder voerende 22 Koppen: 24 Galjoots om tot Berigt-Jachten te dienen, en 't aanvoer van Waater, en 24 Snaauwen, of licht Vaartuyg, elk bemand met 25 Koppen, welke uytruſting in acht Maanden tyds zoude komen te bedraagen een ſom van 7893992 guldens.

Nieuwe belaſtingen op de Wijn enz.

a Paſſagie geld is dat men van ieder gulden dat men door Hollandbetaald om in Schuiten en Wagens te verrijzen een vierde moet geeven.

2 Novemb.

En bezorgt de Vloot ter Zee uit te ruſten.

Koſt in agt Maanden agt-en-zeventig Tonnen Gouts drie-en negentig duizend negen hondert twee-en-negentig guldens.

„Den vreemden Leezer zal zich zeekerlyk verwonderen o-
„ver deeze groote ſom en 't by na onmogelyk voorkomen,
„daar *Holland*, dat zoo veel als al de andere *Provintien* zamen
„daar in draagt, zoo klein in haar omtrek is; zynde naar
„giſſing met Hy, Duynen en uytgedolve Omlanden, omtrent
„maar viermaal honderd duyzend Morgen groot. Niet te
„min had men in de Jaare 1643. haar inkomſt geſchat op 11
„Millioenen, of 110 Tonnen gouts, behalven 't inkomen der
„byzondere Steden, die zedert zoo magtig vergroot is, door
de

„de twee honderſte Penning die yder rys in de Jaare 1668. 1671.
„wel twaalf Tonnen gouts, en het Haarſteede geld wel ſes
„Tonnen gouts opbracht, behalven al de excynce, en belaſtin-
„gen die naderhand, zo wel als de menſchen, in groote mee-
„nigte vermeerderd zyn. Zoo dat eenige naauwkeurige men-
„ſchen ſtaanden willen houden, dat in deze Jaaren, *Holland*,
„voor haar aandeel tot de gemeene Lands laſten, buyten de
„andere ſes *Provintien*, ver over de 16 Millioenen guldens heeft
„opgebracht; het geen veel verſcheeld van die tyd, wan-
„neer men onder *Prins Willem de I.* geen 4 duyzend guldens
„by malkanderen koſt krygen, tot het vervolg van 't beleg
„van *Middelburg*; of men moſt belooven het zelve geld dub-
„beld wederom te geeven, als de Stadt zoude veroverd zyn;
„wanneer men om 't gebrek van veertien duyzend guldens de
„Stadt *Haarlem* moeſt laaten onder de verdrukking van haar
„Vyand; en wanneer men om 15 honderd guldens uit te vin-
„den, de Klokken uyt den *Haag* moeſt laaten haalen, die men
„daar na noch de Staaten moeſt quyt ſchelden. En wat de
„gemelde *Provintie* noch zederd dit Jaar 1671. tot huyden toe
„vermeerderd zyn, van inkomſten, zoude hy noch meer ver-
„ſteld ſtaan.

Hoe vervaarlyk en angſtig dat die groote toeruſting van zul-
ke twee magtige Coningen voor den Staat ſcheen, had men
zich genoegzaam ter Zee voorzien. Doch al wat den Raad *Pen-
ſionaris* DE WITT deed, om het Leeger in ſtaat te brengen,
en de Steden te verſterken, wierd zulks verſloft door de voor-
ſtellen van eenige baatzuchtigen, en Vyanden der onwaardeer-
baare Vryheid, dewyl zy zyden zonder een *Capitain Generaal* en
Opperhoofd, geen Leeger in 't Veld te konnen brengen, en
wat betrof de verſterking, dat daar noch tyd genoeg toe overig
was. Deze twiſt duurde en vermeerderde dagelyks, zoo dat
men om deze verkiezing het noodigſte verzuymde, het welk ik
vaſt ſtel de grootſte oorzaak geweeſt te zyn, van de droevige onge-
lukken die het volgende Jaar de Nederlanders overgekomen zyn.

Grootſte oorzaak van 't verlies der Hollanders in de Jaare 1672.

In deeze tuſſchen tyd was zyn Hoogheid uyt *Engeland* * wederom in *'s Gravenhagen* gekomen, naar dat hy ten Doop geſtaan had over een Jonge Princes van *Jork*, hebbende van

Zyn Hoogheid komt uit Engeland in 's Gravenhagen.

* 18 Febr.

1671. de Coning 40000 Ponden Sterlings gekreegen, dat de Bruyt-schat van zyn Moeder, Hoogloffelyker gedagtenis was. Blyvende zyn Majesteit hem noch 120000 Ponden Sterlings schuldig, die in drie Jaaren betaald zouden werden; en gaf den eersten May een prachtige maaltyd aan den Raad *Pensionaris* DE WITT, en veel Leeden van Staat, op welk een dag men ses Mayboomen had geplant, met eenige aanmerkelyke Zinspreuken. In de Wimpel van die, welk voor haar Ed: Groot Mog: opgerecht was, stond, *Non molestate securus*, dat is, *Hoewel ongemoeid, past evenwel op*: in die van haar Hoog Mog: stond: *Insulcrum Pacis, tot verseekering van Vreede moet men voorsien zyn van Waapenen.* In die van zyn Hoogheid den Heer Prins van *Oragnien*: *avitæ nobilitatis retinens, de voetstappen der Doorluchtige Voorvaders te volgen*: in die van Prins *Maurits* van *Nassauw*: *In arena ante arenam, Men denkt niet alleen op Oorlog als den Krijg aangaat, maar ook zelfs van te vooren*: in die van de Princesse Weduwe van *Oragnien* die nu in haar 69 Jaar stond te treeden: *Et enim mihi multa vetuste sciredebet, Ik heb in myn daagen veel beleefd*: en in die van den Oversten der Burgery stond te leezen: *Civile decus & tutamen*: *De Burgerlyke bescherming en haar cieraad.* Hier onder waaren eenige Zinspreuken, daar men wonderlyke uitleggingen op maakten. De Vrye-Staats en Prinsgezinden, duyden die yder tot hun voordeel, tusschen dewelke, d'oneenigheid in 't eynde van dit Jaar ten hoogste uitborst, welke laatste uitstrooide. *Dat men het volk, 't geen soo morden en qualyk te vreeden was, door geen ander middel konde te vreeden stellen, als door 't verkiezen van een Capitain Generaal; dat het nog niet openbaar hun misnoegen had willen toonen, om dat het zig met de Jonge Jaaren van den Prins gevleid had; maar zoo het tegenwoordig zag dat men het hen nu quam te weigeren, of het selve een ander maakten, tot nadeel van zyn Hoogheid, men als dan, onvermydelyk een oproer te gemoet zag*: *dat men Prins* Maurits *noch Jonger van Jaren uit de Schoolen van Leyden gehaald had, die noch minder onderricht was als zyn Hoogheid, aan wie wy niet te min de bevestiging der* dierbaare Vryheid *verschuldigd waaren, die wy bezaaten*: *en schoon men moest bekennen dat d'ervaarentheid in die hooge bediening op het allernodigst is, men ook moest overweegen,*

Uitstrooisel der Prinsgezinden.

gen, dat het voornamentlijk aanquam van de Krygsbenden onder een Generaal te brengen, die door zijn Achtbaarheid bequaam was, van de Misverſtanden te beteugelen, en wiens hooge geboorte te weeg bragt, dat yder een hem ſonder tegenſtreeve gehoorſaamden : dat alleen de naam van Oragnien *genoeg was, om een ontzag in de gemoederen te verwekken, en onder de Bevelhebbers en Krijgsknegten die oude tugt te doen houden, of wel herſtellen, waar aan wy ſoo veel verſchuldigd waaren : dat zijn Hoogheid alle hoedanigheeden bezat die in een Held vereiſcht wierden : dat men van ſulk een doordringend verſtand, een rijp oordeel, en ſulk een groote wijsheid, in een Prins van ſoo Jonge Jaaren alles goeds moeſt verwagten : dat zijn begrip, in de Raad die men gaf, hem in plaats van ervarentheid moeſt verſtrekken; dat zijn beleid omtrent de huyſchelijke ſaaken, ons geen andere reeden gaf als te gelooven, dat hy geen minder ſoude hebben wanneer het ten dienſte der Vrye-Staat te pas ſal komen : en dat eindelijk zyn Godvrugtigheid en groote zeeden die in al zyn werken uitblinken, volſtrekken, om ons de vrees te beneemen, die eenige betuigen dat hy ſig van het geſag ſoude bedienen, het welk men hem toe betrouwd had.* De Heeren Staaten van *Holland* noch te wel bewuſt, hoe zy hunne onwaardeerbaare Vryheid, onder de Regeering van Prins Willem de II. hadden verlooren, wilden die bewaren als het beſte pand der Vrye-Staat, en zulk een grooten ſomme geld, als Jaarlyks zyn overleede Hoogheid getrokken had, ten beſte van hunne *Provintie* aan leggen, om d'agterſtallen daar mede te voldoen; welke reedenen krachtig genoeg waaren, om met alle macht tegen deze verkiezing aan te gaan. Zy vertoonden door hunne Gevolmachtigden; „dat „de Prins noch minderjaarig zynde, de voorzichtigheid niet „toeliet, hem het beſtier van een Leeger te betrouwen, in „die Jaaren, dat men aan byzondere qualyk de beſtiering van „huyſſelyke zaaken toe ſtond : dat het niet genoeg was van „een goede Lieutenant mede te geeven, welkers bequaamheid wel goed konde maaken, het geen aan zyn ervaarentheid ontbrak, en wie borg zoude blyven dat zyn Hoogheid „zulk een raad zoude volgen : dat de Jeugd, al wat naar dwang „gelykt hatelyk is, en by gevolge te duchten ſtond, dat de „Prins, die ervaarene Bevelhebbers zoude aanzien, als ſoo veel

1671.

1671. „laſtige Leermeeſters, die men hem toegeſchikt had om het oog
„op zyn doen te houden : dat men meer als te veel pluym-
„ſtrykers zoude vinden, die om zich by hem aangenaam te
„maaken, niet nalaaten zouden hem in te boeſemen, dat het
„al te ſchandig aan een Prins van ſoo hoogen geboorte ſoude
„zyn, van niet te konnen doen zonder 't verlof van zyn min-
„der : dat het ook gevaarlyk was, het beſtier der Krygsben-
„den aan zyn Hoogheid te geeven, en of men geloofde dat het de
„de Prins vergeeten was, wat gezach zyn Voorouders in de
„Vrye-Staat hadden : dat wie ons verſeekeren ſoude wan-
„neer hy eenmaal de Waapens in de vuyſt had, hy, in weer-
„wil van ons, zich niet tot Stadhouder zou verheffen, en of wy
„in dit geval niet ten uiterſte over onze Vryheid beducht moe-
„ſten zyn : dat onder de vier Princen die 't bezit van deeſe
„hooge bedieninge hebben gehad, het geen zy nu noodig oordeel-
„den te vernietigen, twee zyn geweeſt die eerzuchtig genoeg
„waaren om de wyze van Regeering te willen veranderen,
„en zich boven die geen verheffen, daar zy hunne Achtbaar-
„heid door gekreegen hadden : dat Willem de III. geen min-
„der eerzucht had als zyn Vader en Oud Oom : dat geacht
„zynde van 't volk, en bemind van de Krygsbenden, die al-
„toos een groote eerbied voor de naam van *Oragnien* gehad
„hebben, of hy niet in ſtaat ſoude zyn van alles te durven onder-
„nemen: dat het een ſlecht voorgeeven was, zyn gezach te willen
„bepaalen, wanneer men hem *Capitain Generaal* maakten, de-
„wyl hy als dan geen waarigheid ſoude vinden om zich daar
„van te bedienen, en wie 't beletten konde dat hy deſelve
„gebruykte, om zich te wreeken van het onrecht dat hem,
„naar zyn ſeggen geſchied, om dat hy van de waardigheeden
„ontroofd word, die zyn Voorvaarders gehad hebben : dat
„men hen niet moeſt wys maaken dat deeſen Prins al te God-
„vruchtig en te Zeedig was, om op een diergelyke onderneе-
„ming te denken : dat hoe zeedig de Princen ook zyn,
„zy ſeer licht in bekooring vervallen, om ſich Opperhoofdig
„te maaken : dat de liefde tot ſich ſelfs altoos genoeg te weeg
„kan brengen, van ſich te vlyen, dat het veel voordee-
„liger aan de volkeren is, van de begeerte van een

menſch

„ menſch af te hangen als geregeerd te worden door een ſeeker 1671.
„ getal van Overheeden, welker verſchillende gevoelens (naar
„ hun zeggen) al te groote wanordens in een Staat veroorza-
„ ken : en dat zy overvloedig beladen zynde met deeſe grond-
„ reegelen, die volkome met hun byſonder belangen overeen-
„ komen, zy ſonder eenige vreeſe de grootſte onrechtvaar-
„ digheeden begaan, en ſich inbeelden dienſt aan het volk te
„ doen, wanneer zy hen van de Vryheid berooven. Daaren-
boven waaren eenige in *Holland* die zyden : *Wat weet men of het gevaar dat ons drijgd, niet een uitwerking van des Prins Kuyperyen zijn, die hy in* Engeland *geduan heeft : de nieuwsgierigheid, noch begeerte van zich te laaten betaalen van 't geen hem de Coning van* Engeland *ſchuldig is, zijn de waare beweegreedenen niet geweeſt, die zijn Hoogheid genoodzaakt hebben die rys te doen. Misnoegd zynde van zig ſoo verwyderd te zien van de bedieningen, die hy meend dat hem rechtvaardig toekomen, heeft de Prins met zyn Oom een Verbont gemaakt, en dien Coning zal ten koſte van onſe Vryheit, niet anders als de verheffing van zyn Suſters Zoon zoeken. En zoud het recht zyn van hem dan het Capitain Generaals Ampt te geeven, tot vergelding van al de uitwerkſels, die hy tegens ons gedaan heeft.* Hoe veel werk dat de Heer Raad *Penſionaris* DE WITT had, om den eiſch van de Prinsgezinden te vereidelen, met hen voor te dragen: dat het tegen 't waare belang der Vryheid ſtreed : dat het zulk een grooten ſom Jaarlyks ſoude ſpaaren : dat men in ſulk een gevaarlyken tyd daar niet over behoorden te twiſten, maar nacht en dag arbyden om zich tegen het drygend ongeval met Krygsknechten en alle noodſaakelykheeden te verſterken. Deeſe reedenen waaren vruchteloos, ſoo dat hy echter voortvaarende in zyn gewoonelyken arbeid, op den 17 van Wintermaand beſorgden, dat den Staat, met de Staatsbediende des Kyzers, en de Spaanſchen Gezant *Don Emanuel Franciſco de Lyra* een [a] verweerend en beſchadigend Verbond ſloot, waar-door de Banden van Vriendſchap, tuſſchen den Staat en deſe twee Mogentheeden, onverbrekelyk vaſt wierden gemaakt.

[a] Of en Defenſief.

1672.

XVIII. HOOFD-STUK.

ZO oyt de Nederlanders reden tot klagen gehad hebben was het in dit Rampzalig Jaar * door d'aller grouwelykſte Moorden, Verraderyen, Overrompelingen en Oproeren, niet alleen des Vyands, maar van eenige Trouweloose Ingezeetenen, en 't woedend Graauw, gelyk wy in de gevolge zullen aanwyſen. En wat den Oorlog betreft, zullen die, als zynde zoo overvloedig beſchreeven, niet meer aanroeren als, voor zo ver de twee Doorluchtige Heeren betreft, en zy daar deel in gehad hebben.

*De Spaanſche Schryver Saveda zegt in zyn ryzen dat 't klagen de Nederlanders eigen is, hoe wel het Haar ook gaat.

Den Coning van *Vrankryk* beantwoorden den 6 *January* de Brief van haar Hoog Mog: geſchreven den 10 der voorleden Maand, waar in hy genoegzaam de onregtmatigheid van zyn ongehoorde Oorlogs-toeruſtingen te kennen gaf, het geen den Raad *Penſionaris* DE WITT dagelyks ter vergadering van haar Ed: Groot Mog: de Noodzaakelykheid deed voordragen, van de Grens-ſteeden te verſterken, en de Krygs-benden te vermeerderen, ten welk een einde ſich den 15 *January* 80 Overſtens, 100 Overſten-*Lieutenants*, 106 *Mayoors*, en een machtig getal *Capitains* by den Staat aangaaven, en in deeden ſchryven, doch, door de drift der Prins gezinden, die ſtyf hoofdig ſtonden om zyn hoogheid voor af tot *Capitain Admiraal Generaal* te verkiezen, en het tegen houden der vrye Staats gezinden, wierd zulks verzuymd, waar door dese Bevelhebbers, na dat zy hunne middelen meeſt verteerd hadden, door wanhoop, in dienſt van *Vrankryk* en *Munſter* geraakten, het geen ons ten uterſte benadeelden. Den Raad *Penſionaris* DE WITT ziende de quade gevolge van deſe driftige tegenſtrevers, oordeelden, van hen liever te gemoet te komen als door Binne-landſche Oproeren en buytenlandſche Vyanden, ons Land geheel en al verlooren te zien gaan. Waar over zyn Ed: den 19 der zelve Maand ter vergaadering van haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vries-

Den Raad Penſionaris de Witt draagt de nootzaakelykheid van verſterking der Grens-Steden en nieuwe werving voor.

De Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland ver-

Vries-

1672.

Vriesland, tot 's avonds ten 10 uuren toe bezig was, en wierd eindelyk beslooten om zyn Hoogheid den Heer Prins van *Oranjen* tot *Capitain Admiraal Generaal* te maaken, het geen zyn Ed: des anderendaags uit de naam van haar Ed: Groot Mog: ter Vergadering van haar Hoog Mog: deed aantekenen: waar over de Heeren van de Ridderschap des naar middags gelyks vergaderden. Ondertusschen had men de Heer CORNELIS DE WITT den zevende dezer Maand benoemd om als Afgezant na Brussel te ryzen by den Graaf de *Montery*, om met dezelve over de gesteltheid des tyds te beraadslagen. Ontfangende zyn Ed: ten dien einde den 11 dezes zyn onderrichting, en vertrok den dag daar aan. Weinig tyds daar na hadden haar Hoog Mog: by hun besluyt van den 23. zyn Ed: tot Gevolmagtigde te Veld verkozen, nevens de Heeren *Ripperda tot Buerse*, *Beverning*, van *Crommon*, *Schadë*, *Viersse*, *Stoevelaar* en *Gockinga*, het geen hem bekend gemaakt zynde, zyn Rys verkorte, en quam met groote vergenoeging wederom in 's *Gravenhagen*; alwaar den Engelsche Gezant *Downing* dagelyks met de Gevolmagtigden van haar Hoog Mog: bezig was over den eysch zyns Meesters, rakende het stryken der Vlaggen, waar over den Heer Raad *Pensionaris* ter Vergadering van haar Ed: Groot Mog: in 't begin van February een voorslag deed,, zeggende, dat hy des nachts zyn gedachten op 't stuk der Vlagge had laten gaan, ,, en, aangemerkt dat men de Gemeente in *Engeland* indruk ,, zoude geven, dat de Coning de Staaten geen Oorlog aan ,, deed, ten gevalle van de Franschen, maar voor 't recht van ,, de *Natie* en de Vlagge, een ontwerp had opgesteld, het ,, geen zyn Ed: voorleezende van dezen inhoud was. Dat haar ,, Hoog Mog: op de grond van een redelyke Vriendschap, en ,, mits dat Engeland het vyfde Artykel van 't drievoudig Verbond nakomende, en dien volgens de Heeren Staaten tegens ,, den Coning van Vrankryk bystand doende, by aldien hy hem ,, quam te beoorlogen, aanboden, en vrywillig toestonden, ,, dat zo wel hunne gantsche Vloot als byzondere Schepen, voor ,, een enkel Oorlogs Schip, voerende des Conings Vlag, zoude ,, stryken: maar dat het stryken zou geschieden om alle achting ,, en eer aan een Coning te bewyzen, en over zulks uit enkele ach-

kiezen zyn Hoogheid tot Capitain Admiraal Generaal.

Cornelis de Witt Afgezant naar Brussel.

Ook sn zyn afzyn Gevolmachtigde te Veld gemaakt. 25 January.

Den Raad Pensionaris de Witt vind een middel om het verschil der Vlaggen by te leggen.

1672. „achting, en dat daar uit geen gevolg, tot nadeel van de vryc „Vaart zou getrokken werden. Het welk naderhand by haar Hoog Mog: ingeleverd., ten hoogſte pryſelyk wierd gevonden, doch *Downing* zyde dat men te laat met deze voorſlag quam, en laſt had te vertrekken, zo dat zyn Ed: met alle overtollige aanbiedingen, den Coning van *Engeland* niet konde bewegen om zyn toeruſting te ſtaaken, door dien men vaſt ſtelde dat het beſluyt, van met *Vrankryk* aan te ſpannen, al eenige Maanden te vooren was genomen; gelyk zyn Ed: kort daar na te verſtaan quam, dat het Verdrag, tuſſchen *Vrankryk* en *Engeland*, ſtrekkende om de Heeren Staaten der Vereenigde Nederlanden te beoorlogen, al den tweeden van *February* Oudeſtyl, was gemaakt. Zoo dat den Raad *Penſionaris* DE WITT in zyn gewoonlyke yver voortvaarende, op den 13 *February* ter Vergadering van haar Ed: Groot Mog: een algemeene *beede en Staat van Oorlog inleverden, die zyn Ed: gemaakt had. Ook was den 4 der zelver Maand, op zyn voorſtel, een beſluyt by haar Hoog Mog: genomen, om voor de tyd van ſeeven Maanden, by voorraad, een Vloot in Zee te brengen, welke beſtaan ſoude uit acht-en-veertig kloeke Oorlog-ſcheepen, te weeten 36 van d'allergrootſte, van 60 tot 80 ſtukken, bemand door den anderen met 320 Matrooſen, en 80 Bezoldelingen: noch 12 Schepen van de grootſte daar aanvolgende, elk bemand met 200 Matooſen, en 50 Beſoldelingen: 24 Branders yder bemand met 22 Koppen: 24 Snaauwen of licht Vaartuyg elk bemand met 25 Koppen; en daar by noch in te huuren 24 Galjoots tot *Bericht-Jagten, aanvoer van Water, en anders, ten welk een eynde men aanſtonds 10000 Matrooſen ſoude werven, in mindering van het meeder aantal van volk dat tot de geheele bemanning van noode zoude zyn, welke Vloot, voor de gemelde tyd zoude komen te beloopen een ſomme van 4776248 Guldens. Den Raad *Penſionaris* DE WITT toonde hier zyn onvergelykelyke naarſtigheid in 't voortpreſſen, waar over den Heer *Li. Admiraal de Ruyter* zyn Ed: in een brief te kennen gaf. *Dat de Fregatten, Branders en ander klein Vaartuyg wel voor af diende klaar gemaakt, om binnengaats voor Zee op de wacht te konnen werden gelegt, tegens alle aanval des Vyands, die ſon-*

Leverd een algemeene beede en Staat van Oorlog in * Petitie.

Toeruſting der Oorlogs Vloot,

*Advys.

Koſt in ſeve Maanden ſeven-en-veertig Tonnen Gouts ſes-en-ſeventig duyzend twee honderd acht-en veertig guldens.

1672.

zomwyle met kleine macht de groote Scheepen, als dezelve noch ongewaapend op Stroom voor Hellevoetſluys of onder de Vlietter zoude leggen, onverwacht komen aan te taſten, en die trachten te verbranden of anderzints te vernielen. Derhalven verzoekende, dat de Collegien mogten aangeſchreven worden, ſpoedig met de toeruſting van de gemeene Fregatten, Branders en klein vaartuig, voort te gaan, op dat de Staat deezer Landen, by gebrek van dien, in geen ongelegentheid mog vervallen. Het geen door hem met alle haaſtigheid in 't werk wierd geſteld. Haar Hoog Mog: ziende dat *Holland* de bevordering van den Heer Prins van *Orangien* wel aan had doen teekenen, maar met dezelve traag voort gongen, beſlooten met algemeene ſtemmen, zyn Hoogheid tot *Capitain Admiraal Generaal* voor te ſtellen, het geen op den 25 *February* met alle heerlyke Plegtigheeden op de onderſtaande voorwaarden geſchieden, na dat Hoog gemelde Prins den Eed op het eeuwig *Edict* had gedaan.

Brief van de Ruyter aan den Raad Penſionaris de Witt.

De Heer Prins van Orangien wort by haar Hoog Mogt tot Capitain Admiraal Generaal gemaakt.

Formulier van Inſtructie voor den Admiraal Generaal,

„DEn Admiraal Generaal zal niet mogen zyn, noch ook geduurende de voorſchreve zynen dienſt geeligeerd werden tot Stadhouder, „ofte Gouverneur van een ofte meer der Geunieerde Provintie, en zal de „zelve tot zeekerder obſervantie van dien by Eede verplicht weezen, „niet alleenlyk daar tegens nooit eenig verzoek te doen, veel min toeleg „te maaken, directelyk of indirectelyk, maar ter Contrarie zulks by anderen geſchieden 't zelve tegen te gaan, en het voorſchreve Stadhouder „of Gouverneurſchap, zo men 't eenigen tyde die digniteit by eenige Provintie of Provintien zouden mogen werden geoffereerd, te refuſeeren „en van de hand te ſlaan, en by gevolge ook zich nooit aan te matigen, „zelfs onaangezien hem zulks mogte werden gedefereerd of aangeboden „eenige verkiezinge of Beſchryvinge in de ordres van de Ridderſchap en „Edelen noch ook eenige Nominatie of verkieſinge van Burgermeeſteren „en Vroedſchappen, Schepenen, of andere Magiſtraatelyke bedieningen „in de Steden, van eenige Provintien, in 't geheel of ten deele, directelyk of indirectelyk in eeniger manieren, maar dezelve Nominatie, „verkieſinge en beſchryvinge laaten verblyven aan de geenen die daar „toe reſpectivelyk geregtigd en by oud gebruyk of by Privelegien en „Octroyen daar inne geſtabileerd en geconfirmeerd zyn, noch ook zich „t'onderwinden, ja zelfs hem zulks aangeboden weidende, te refuſeeren, en van de hand te wyzen de begevinge van Ampten, Officien, „bedieningen en beneficien, ſtaande ter Collatie, van de Heeren Staaten

Formelier voor den Admiraal Generaal.

1672. „der voorschreve respective Provintien of haar Geauthoriseerden, en „zulks in spetie mede van de Lieutenant Admiraals Vice-Admiraals, en „Shouten by Nacht Plaatzen van Holland en West-Vriesland, van Zee„land, van Vriesland, en van Stad en Landen respective, maar dezelve „laaten ter Collatie van de Heeren Staaten der voorscheve Provintien „volgens het jegenwoordig gebruyk.

II. En wat belangd de Capitainen van Oorloge te Waater, zal by vaca„ture van eenige der zelver plaatzen, of wel dat eenige op nieuws aange„steld zullen moeten werden, door de respective Collegien ter Admira„liteit waar onder die ressorteeren, Nominatie by dubbeld getal van Per„zoonen gedaan, en aan den Admiraal Generaal overgezonden werden, „den welken, mits deezen by eenparige overgifte van alle de Provintien „gedefereerd werd de verkiesing van de voorschreve Capitainen, mits de„zelve verkiesinge doende uit de Genomineerden van de voorschreve Col„legien ter Admiraliteit, en geensints daar buyten: Behoudelyk dat die „door den Admiraal Generaal tot de voorschreve Capitainschappen zul„len werden verkooren, gehouden zullen zyn de Acten of Missiven ten „dien einde 't haare behoeve gepasseerd of gedepescheerd, aan haar Hoog „Mog: over te brengen, om vervolgens 't haaren behoeven op de naam „van haar Hoog Mog: Commissien *in forma* gedepecheerd. en zyluiden „daar op door den Heer Presideerende als naar gewoonte bedagt te wer„den: Op welke Commissie en Eed zyluyden in de voorschreve functie „geinstalleerd en gerespecteerd zullen werden als naar behooren, gelyk „ook alle particuliere Commissivaarders haar bestellingen en Commissien „van haar Hoog Mog: zullen blyven ontfangen.

III. „Den Admiraal Generaal zal zich geensints hebben aan te mati„gen het geenen van Instructien, of eenige generaale of particulieren or„dres aan de Generaals of Commandeurs van 's Lands Vlooten, of van „eenige Esquadere van Schepen, directelyk of indirectelyk in eenige „manieren, veel min, zich met het instellen of eligeeren van zo„danige Generaals of Commandeurs te bemoeien, maar al het zelve laa„ten aan de vrye deliberatie en dispositie van haar Hoog Mog: die gehou„den zal zyn, des begeert werdende, daar op van zyn Informatie en Advy„zen te dienen.

IV. „Den Admiraal Generaal zal niet vermogen eenige Pensioenen te „trekken, noch ook met eenigerhande dienst, 't zy Militair, 't zy Politik, „geene uitgezonderd, noch ook by eenigen Eed (buyten den ordinaris „Eed van Vasallage, die hy ten respecte van eenige leengoederen te pre„steeren schuldig zoude mogen zyn) verplicht of verbonden mogen wee„zen van, of aan eenige Cooningen, Princen, Potentaaten andere „Republiequen, Landen, Staaten of Steden, directelyk of indirectelyk in „eeniger manieren, daar onder nochtans niet verstaan werd begrepen te „zyn, de titul en digniteit als Ridder van deeze of geene ordre, die by d'een „of d'andere Coning, Prins of Staat op hem mogt wezen geconfereerd.

V. Zo

V. „Zo wanneer den Admiraal Generaal Geauthoriseerd en gelast zou-
„de mogen worden, eenige Navale Armade van Staat zelfs in Persoon
„als Generaal te gaan Commandeeren zal hy gehouden zyn 't geen by de
„Heeren haar Hoog Mog: Gedeputeerden en gevolmagtigden in dezelve
„Vloote zal werden gereſolveerd, en gedecreteerd, zo wel als het ge-
„maakte beſluyt van zyn gegeeven præ-advis discrepeerd, als wanneer het
„zelve daar mede over een komt, met alle naarſtigheid en getrouwigheid
„te executeeren, en doen executeeren; zullende tot zyne meerder geruſt-
„heid, van alle Reſolutie die by dezelve Heeren Gedeputeerden en gevol-
„magtigden zullen werden genomen, door de zelve aan hem, is het doen-
„lyk, noch voor de executie, en indien de tyd zulks niet kan lyden,
„zo haaſt het zelve gevoeglyk kan geſchieden, gegeven worden ſchrif-
„telyke Acte, gecouchéerd en geextendeerd in goede, klaare en duyde-
„lyke termen.

„Alles by proviſie en tot kennelyken wederzeggen, ook onverminderd
„en ſonder prejuditie van de gerechtigheden, de particulie Provintie com-
„peterende. Aldus gedaan &c. &c.

En hebben wyders de Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Gelderland, Zeeland, Vrieſland, Stad en Lande voor het Provinciaale advys van de Hoog gemelde Heeren Staaten verklaard, den Hoog gemelde Heere Prince van Oragnien te hebben geeligeerd, zo als haar Ed: verklaaren by deezen; voor het Provinciaale advys te eligeeren, zyn hoogheid tot het voorſchreve Capitain en Admiraalſchap Generaal, op de voorſchreve Commiſſien en Inſtructien hier vooren vermeld; gelyk de Heeren Gedeputeerden van de Provintien van Holland en Weſt-Vrieſland, dat haar Ed: met de Heeren Gedeputeerden van de andere ſes Provintien, zouden willen Conformeeren, en verklaarende gereed te zyn, daar nevens te paſſeeren de voorſchreve Acte van ſeparatie van het voorſchreve Capitain en Admiraalſchap Generaal, van het Stadthouderſchap van een ofte meer Provintien, volgens het formulier hier vooren ſtaande. Dan nademaal de gemelde Heeren Gedeputeerden van de Hoog gemelde Provintie van Holland en Weſt-Vrieſland hier op hebben verklaard, dat de Heeren Staaten van de Hoog gemelde Provintie noch niet gereed waaren om van nu af aan tot de voorſchreve finale verkieſinge van den Hoog gemelde Heer Prins van Orangien tot het voorſchreve Capitain en Admiraalſchap te treden, hebben haar Hoog Mog: dien onverminderd gezamentlyk en eenpaarlyk mits de-

1672. *zen op de voorschreve Fondamenten, den hoog gemelden Prince van Orangien van nu af aan voor d'aanstaande Expeditie tot Capitain geëligeerd, op de Commissie, Instructie, en verdre ingredien ten hier na geinsereerd.*

Formulier van Authorisatie op den Capitain Generaal, om een Leger te Commandeeren.

„IS naar voorgaande Deliberatie, en in achtinge genomen „zynde, dat de tegenwoordige Conjuncture van tyden, de „zaaken van Staat Necessiteerde een considerable Armee in't „Veld te brengen, en dat het der halven nodig is een ver„trouwd, en gequalificeerd Persionagie te Authoriseeren, om „daar over als Generaal te Commandeeren, goetgevonden en „Gerefolveerd, mits deezen wederom en op nieuws, by con„currente delatie van de respective Provintien te Authorisee„ren den Heer N. N. onzen Capitain Generaal, om de Legers „van den Staat, geduurende d'aanstaande Campanje, of Ex„peditie, als Generaal te Commandeeren, en daar mede te „ageeren; alles volgens en in Conformité van de Commissie op „hem verleend den - en de Instructie daar toe „den - gearresteerd en by hem Solemneelyk be„swooren; alles nochtans mede tot kennelyken wederzeggen van „haar Hoog Mog:

Instructie voor den Doorlugtigen, Hoog-gebooren Furst Willem Hendrik, van Gods-genade, Prince van Orangien, Grave van Nassauw, Catzenelleboogen, Vyanden, Diest, enz. tot Capitain Generaal aangesteld geduurende d'aanstaande Expeditie.

Instructie voor sijn Hoogheid.

1. DEn Capitain Generaal (op presuppoost dat de Charges van Capitain, en Admiraal Generaal voor de eerste aanstaande begevinge van dien, op een, en dezelve Persoon by de gezamentlyke Bond-genoten zullen werden geconfereerd) zal niet mogen zyn, noch ook, geduurende den voorsz. zynen dienst, geeligeerd werden tot Stadhouder, of Gouverneur van een, of meer van de Geunieerde Provincien, en zal de zelve tot zekerder observantie van dien, by Eede verplicht weezen niet alleenlyk daar tegens noyt eenig verzoeck te doen, veel min toeleg te maken,

ken, directelyk, of indirectelyk, maar ter contrarie, zulks by andere ge- 1672.
schiedende, zelve tegen te gaan, en het voorsz. Stadhouder of Gouverneurschap, zoo hem t'eeniger tyde die digniteyt by eenige Provincie of Provincien zoude mogen werden geoffereerd, te refuseeren, en van de hand te slaan: en by gevolge ook zich noyt aan te matigen, zelfs onaangezien hem zulks mochte werden gedefereerd, of aangeboden, eenige verkiezinge, of beschryvinge in de ordres van de Ridderschap, en Edelen: noch oock eenige nominatie, of verkiesinge van Burgermeesteren, en Vroetschappen. Schepenen, of andere Magistratelyke bedieningen in de Steden van eenige Provincien in 't geheel, of ten deele directelyk in eeniger manieren, maar de zelve nominatie, verkiesinge, en beschryvinge laaten verblyven aan den geenen die daar toe respectivelyk gerechtigd, en by out gebruyk, of by Privilegien, en Octroyen daar in gestabileert, en geconfirmeerd zyn, noch ook zich te onderwinden, ja zelfs hem zulks aangeboden werdende, te refuseeren, en van de hand te wyzen, de begevinge van Ampten, Officien, Bedieningen, en Beneficien, staande ter collatie van de Heeren Staten der voorsz. respective Provintien, of hare Geauthoriseerden; zoo ook van die geene, die staande zyn ter collatie van haar Hoog Mogende of van de Raad van Staate, 't zy Militair, Politycq, of andere, geen uitgezonderd, hoedanig die ook zoude mogen zyn: welverstaande dat hier onder niet begrepen werden de Militaire Ampten, en Bedieningen, staande ter collatie van de Heeren Staaten der respective Provincien, of haare Geauthoriseerden, voor zoo veel die in Campagne of expeditie te Velde zouden mogen komen vacant te vallen, noch ook de Gouvernementen, en Commandementen van de Steden, en Plaatsen, die door de macht van de Staat, de Capitain persoonlyk in de expeditie present zynde, zouden mogen werden veroverd, of ingenomen.

2. Den Capitain Generaal zal tot kennelyk wederzeggen van de respective Bond-genooten hebben en exerceeren het Commandement, en Chef over de Militie, en de Legers van den Staat, zonder eenige exceptie, tot wiens besoldinge de zelve Militie ook zoude mogen staan, achtervolgende authoriteit hem by de commissie daar op staande, gedefereerd: maar zal hem op den Eed verboden weezen, zich eenigzints aan te matigen het geven van Patenten aan het Volk van Oorloge, welke Patenten, volgens de ordre, en forme daar toe op de groote en solemnele Vergaderinge den 16 Juny 1651. gearresteerd, gedepescheerd zullen werden by de ordinaris Vergaderinge van de Heeren Gecommitteerden ter Generaliteit, met voorgaande advys van den Raad van Staate, voor zoo veel het ressort van de Generaliteyt belangd, en by de Heeren Staaten van de respective Provincien, ofte haare Geauthoriseerden, yeder voor zoo veel zyn Territoir aangaat, onder zoodanige overgifte, nochtans als aldaar breeder staat geëxpresseert: doch op den name van haar Hoog Mogende ter relatie van de Heeren Gedeputeerden, en Gevolmachtigden van den

1672. Staat te Velde, zoo wanneer eenige Legers te Velde gebracht zullen weezen, volgens het Formulier hier na geinfereerd.

De Staaten Generaal der vereenigde Nederlanden, laften, en beveelen hier mede den Ritmeester

Cornette

Capitain

dat hy deezen gezien hebbende, zich met zyne onderhebbende Compagnien, Vaandel, en complete Wapenen, in aller diligentie zal hebben te begeven na om aldaar te verblyven tot nader ordre. Actum den

Ter Ordonnantie van de Hoog-gemelde Heeren Staaten Generaal. Ter relatie van de Heeren haar Hoog Mogende Gedeputeerden, en Gevolmachtigden te Velde.

3. Den Capitain Generaal zal niet vermogen eenige penfioenen te trekken, noch ook met eenigerhande dienft, 't zy Militair, 't zy Politycq, geene uitgezondert, noch ook by eenigen Eed buyten den ordinaris Eed van Vafallage die hy ten refpecte van eenige Leen-goederen te preftееren fchuldig zoude mogen weezen van of aan eenige Koningen, Princen, Potentaten, andere Republycquen, Landen, Staaten, of Steeden, directelyk, of indirectelyk, in eeniger manieren; daar onder nochtans niet verftaan werd begrepen te zyn den Titul, en de dignitеit als Ridder van deeze of geene Ordre, die by de een, of de ander Koning, Prins, of Staat, op hem mochte weezen geconfereerd.

4. Den Capitain Generaal en zal zich geenzints hebben te bemoeyen met eenige zaaken van Religie, Policie, Juftitie of Finantie, noch ook met eenige anderen privatelyk, ftaande ter difpofitie van de refpective Bondgenooten, of wel eenige Leden van de zelve concernerende, hoedanig, en van wat nature die zoude mogen zyn; noch ook met zaaken, rakende de Unie, en de Verbinteniffe tuffchen de Bondgenooten opgericht, en veel min zich te immifceren directelyk of indirectelyk in de queftien ofte gefchillen, die tuffchen de Hoog-gedachte Bondgenooten, of eenige Leden van de zelve, of ook wel tuffchen de Leden en Quartieren van de eene of de andere Provintie mochten komen te ontftaan, ten waare hy by allerzyds Partyen mochte werden verfocht zyne goede Officien van interceffie, en mediatie te willen interponeren, of ook wel dat de zaake aan zyne uitfprake, en deciffe by allerzyds Geintereffeerden vrywilliglyk wierde gefubmitteerd.

5. Zal zich binnen het Territoir van de ftemmende Provincien, of eenige van de zelve geene authoriteit of gezag ter waerelt aanmatigen buyten expreffe en vrywillige overgifte, of delatie van de Heeren Staaten van de zelve Provincie; maar daar mede privative laaten geworden de Hoog-gemelte Heeren Staaten, en haar particuliere Capitain Generaal, of andere Geauthoriseerden daar toe uit den Hoofde van den Souvereyn van

van 't Territoir gequalificeerd en dien volgende ook geenzins op, ofte onder pretext van Commissie, of authorisatie van haar Hoog Mogende of onder eenige andere titul, schyn, of couleur, yets mogen ondernemen te doen, of in 't werk te stellen, in het Territoir van d'eene, of d'andere, of ook van eenige der voorsz. Souverne stemmende Provincien, en veel min yets te ondernemen, ofter executie te leggen tegens de eene of de andere, of ook tegens eenige van de zelve Provincien, Leden ofte Steden van dien, noch ook tegens eenige Regeerders, Bedienders, of Ingezetenen van de zelve, hoe, of waar 't zelve ook zoude mogen weezen, directelyk of indirectelyk in eeniger maniere. 1672.

6. De Capitain Generaal zal gehouden zyn, 't geen by de Heeren haar Hoog Mogende Gedeputeerd, en Gevolmachtigden te Velde, 't zy by eenparigheid, of by pluraliteyt van Stemmen sel werden gereselveerd en geconcludeerd, zoo wel als het gemaakt besluyt van zyn gegeven Advys discrepeert, als wanneer het zelve daar mede over een komt, met alle naarstigheid te executeren; voor welke executie, mitsgaders de behoorlyke naarstigheid en getrouwigheid daar omtrent te adhiberen, hy ook dien volgende responsabel zal zyn, zullende tot zyne meerder gerustheid van alle Resolutien die by de meer-gemelde Heeren haare Hoog Mogende Gedeputeerden en Gevolmachtigden te Velde zullen werden genomen, door de zelve aan hem, is het doenlyk, noch voor de executie, en indien de tyd zulks niet kan lyden, zoo haast het zelve gevoeglyk kan geschieden, gegeven worden, schriftelyke Acte, gecoucheerd en geextendeerd in goede, klare duydelyke termen.

7. De Capitain Generaal zal zich in alle Vergaderingen van de Heeren haar Hoog Mogende Gedeputeerden en Gevolmachtigden te Velde mogen laaten vinden, en de zelve Heeren Gevolmachtigheden dienen van præ-advys.

Formulier van Commissie voor den Capitain Generaal.

DE Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, allen den geenen die deezen zullen zien ofte hooren leezen, alzoo ons verobligeerd vindende tot afweeringe van het voorsz. dreygende gevaar onder den zegen van Godt Almachtig, een considerable Armee op de been te brengen, raadsaam en noodig geacht hebben, tot goet beleyt van de zaaken van Oorloge, tot onderhoudinge van goede discipline onder 't Krygsvolk, en om 't zelve Krygsvolk in goede ordre, tot bescherminge van de Ingesetenen der voorsz. Landen, mitsgaders tot wederstand en afbreuk der Vyanden, met de meeste kracht en nadruk te doen ageeren, een aanzienlyk Personnagie tot Capiteyn Generaal over het zelve Krygsvolk te stellen, en te committeeren: Doen te weeten, dat om &c. ons volkomentlyk op zyn, &c. betrouwende wy by eenparige concurrentie en delatie, elk voor zoo veel belangt de Militie t'onzer Bezoldinge, staande den zelve N. N. gestelt, geordonneerd, en

1672. en gecommitteerd hebben, ſtellen, ordonneeren en committeeren by deezen, tot Capiteyn Generaal over de Leegers van deze Vereenigde Nederlandſche Provintien, geduurende den tyd van de aanſtaande expeditie, gevende dezelve N. N. volkomen laſt, macht en authoriteit, om in de gemelde qualiteit onder ons, en den Rade van Staate, mitsgaders onder de Heeren onze Gedeputeerden en Gevolmachtigden te Velde gaande, volgens de Inſtructie huyden gearreſteerd, over 't voorſz. Volk van Oorloge, geduurende de voorſz. aanſtaande expeditie te commandeeren en ordonneeren, gelyk ter defenſie, bewaarniſſe, en verzeekeringe van den Staat in 't generaal, en van de Provintien, Leeden, Steeden en Inwoonderen van dien, in 't particulier bevonden zal werden te behooren, en voorts alles te doen, dat een vroom, oprecht, en getrouw Capitain Generaal, tot beſcherminge der voorſz. Vereenigde Nederlanden in 't gemeen en particulier ſchuldig is, en behoord te doen, achtervolgens d'Inſtructie daar op gemaakt, en by hem ſolemnelyk beſwooren. Waar op en van hem in 't geene voorſz. is wel en getrouwelyk te quyten, dezelve N. N. gehouden werd den behoorlyken Eed in onze handen te doen, welken Eed gedaan zynde, beveelen en ordonneeren wy wel expreſſelyk allen Krygs-Officieren, Overſten, Ritmeeſteren, Capitainen, en alle ander Volk van Oorlog in onzen dienſte en Bezolding wezende, mitsgaders ook allen anderen dien het eenigzinds aangaan mag, dezelve te reſpecteeren, en gehoorzaamen, en in 't volbrengen van deezen zynen laſt, te doen alle hulp en aſſiſtentie, alles echter t'onzer kennelyk wederzeggen.

Gegeven in 's Gravenhage onder onzegrooten Zegele, &c.

En hebben haar Hoog Mogende daar benevens ook gereſolveerd en vaſt geſteld, gelyk gereſolveerd en vaſt geſteld werd mits deezen, dat den Hooggemelden Heere Prince van Oranje, onaangezien het voorſz. zyn employ als Capiteyn Generaal zal blyven behouden de ſeſſie en ſtemme in den Rade van Staate, hem den voorſchreeven 31. May, 1670. gedefereert.

Dat vervolgens ook den Hoog-gemelden Heere Prince mede geëligeerd en geſteld zal werden, gelyk dezelve geëligeerd en geſteld werd mits deezen, tot Gedeputeerden en Gevolmachtigde te Velde.

Dat zyne Hoogheid aldaar geplaaſt zal werden aan de zyde van den Præſident, en in die qualiteit hebben eene concludeerende ſtemme, zoo alsaan yder van de andere Heeren haar Hoog Mogende Gedeputeerden en Gevolmachtigden te Velde competeerende is, boven het præ-advys 't welk hem by de voorſchreeve Inſtructie, in qualiteit als Capitain Generaal is gedefereerd, en dat het zelve advys ook mits dien, door den Heere præſideerende voor af, en daar na de opinien van de welgemelde Heeren Gedeputeerden en Gevolmachtigden te Velde gevraagd, en gecolligeerd zullen werden, en by zoo verre onder hunluyden eenige diſcrepantie zoude mogen werden beſpeurd, dat als dan zyne Hoogheid andermaal gevraagd, ende eyndelyke reſolutie, na de meeſte Stemmen van de meergemelde Heeren Gedeputeerden

en

en Gevolmachtigden te Velde (die van zyn Hoogheid daar onder mede als eene concludeerende Stemme gesteld zynde) geformeerd en gearresteerd zal werden. 1672.

Dat voorts den Hoog-gemelden Heere Prince van Oranje zal werden geauthoriseerd, gelyk zyn Hoogheid geauthoriseerd werd by deezen, om voor eene reyze te mogen bestellen de Gouvernementen en Commandementen van de Steden en Plaatzen, die door de macht van den Staat, zyn Hoogheid als Capitain Generaal persoonlyk in de expeditie presént zynde, zoude mogen werden veroverd of ingenomen; des dat die geene die door den Hoog-gemelden Capitain Generaal daar toe zoude mogen werden geëligeerd, gehouden zal zyn de Acte dien aangaande, t'zynen behoeve gepasseerd, te presenteeren aan haar Hoog Mogende, indien de voorsz. Stadt of Plaatze in het ressort van de Generaliteit geleegen is, of anderzinds aan de Heeren Staaten van die Provintie, in welkers Territoir dezelve Stadt of Plaatze geleegen zoude mogen zyn, om by dezelve respectivelyk Commissie in forma gedepescheerd te werden als na behooren.

En is eyndelyk by alle de Provintien verstaan en verklaard, dat in de bovenstaande 7. Articulen, dienende tot Instructie voor een Capitain Generaal, en de zaake daar inne vervat, namaals geen veranderinge zal mogen werden gemaakt, immers niet anders dán by eenparige en vrywillige overgifte van alle de Bondgenooten.

Deze naauwe bepaaling was tot voorstand van de Vryheid, meest door den Raad *Pensionaris* DE WITT opgesteld, waar van zyne vyanden heel quaadaardig spraaken, zeggende, *dat hy tegens alle regt en billikheid zijn Hoogheid buiten 't bewind der zaaken hield, aan wiens Voor-Vaders men alle dankbaarheid verschuldigt was; dat men nu niet veel van de Prins te wagten had, dewijl de Raad Pensionaris hem de handen gebonden had; dat zijn Hoogheid, wanneer hy quam uit te voeren, 't geen by haar Hoog Mog: was beslooten, de Gevolmagtigde te Veld alleen de eer daar van zouden hebben; dat wanneer hem het tegendeel ontmoeten hy de schande zou moeten dragen, en genoodzaakt worden om den quaden uitslag te verantwoorden, als ook dat hy de bevelen van de Gevolmagtigden te Veld, niet wel zoude volbrengen; dat dit het oogwit was van de geen die deze narigting had opgesteld; dat het zoo veel de liefde tot de Vryheid niet was, daar zy zo van riepen, als wel om de Prins swart te maaken, en hem de genegentheid des Volks t'onttrekken: dat men het zelve genoegzaam aan die woorden konde bemerken, die in zijn narichtig gevoegd zyn; waar by klaar*

1672. *blykt, dat de zaaken volkomentlijk aan Holland ſtonden, welk hem hier door belet te de Roem te verkrijgen die hy zogt te behalen, het geen hy door deze naauwe bepaaling niet konde doen; dat zy niet alleen de handen van zijn Hoogheid gebonden hadden, maar ook de andere Provintien genootzaakt van haar na 't goedvinden van* Holland *te ſchikken*; enz. Dit wierd van de Vrye-Staatsgezinden zeer wel beantwoord, met veel grondige reedenen, en hoe ſterk de tegenſtreevers ook mochten dryven, zo wierd hier gantſch niet in veranderd, en bleef gelyk het opgeſteld was. Zyn Hoogheid wierd uit de naam van haar Hoog Mog: het beſluyt door den Heer *Fagel* bekend gemaakt, met verzoek, dat hy zich geliefde in deſſelfs Vergadering te laaten vinden, om zyn narichtingen aldaar t'ontfangen, alwaar hy tegens over de voorzittende Heer, in een Fluweele Armſtoel wierd geplaaſt; en van daar naar zyn Hof gaande, liet hy alle toebereidzelen maken, om de Leeden van haar Ed: Groot Mog: de Staaten van *Holland* te vergaſten, het welk op den eerſten van *Maart* geſchieden, in de groote Zaal van gemelde Ed: Groot Mog: Heeren, werdende de Gevolmachtigde van de Steden op deze onderſtaande wyze geplaaſt.

De Ridderſchap.

Dordrecht			Haarlem
Delft	Zyn Hoogheid.		Leyden
Amſterdam	Alkmaar	Hoorn	Rotterdam
Schiedam	Enkhuyzen	Edam	Ter Goude
	Munnickendam	Medenblick	Gornichem
Briel	Purmerent	Raad Penſionaris de Witt.	Schoonhoven
		Secretaris.	

Op deze Maaltyd, daar de Schotels door honderd en zeventig menſchen op Tafel wierden gebracht, behalven een groote

te meenigte Tafel-bedienden, lieten de Dichters niet na, verscheide vaarsen in 't licht te geven, onder andere dit. 1672.

Oragnie *gaf den* Staat *van* Holland *'t middagmaal*,
Daar toe verleend den Staat *aan* Hem *de groote Zaal*
Van haar Vergadering. Zegt my nu eens Poeêten
Was Holland *by de* Prins, *of* Hy *by* Haar *ten eeten?*

Deze vreugd veranderde kort daar na, door des Conings van *Vrankrijks*, en *Engelands* Oorlogsverklaringen in onrust; ten welk een einde de Heer Gezant *de Groot* van *Parys* tot *Brussel*, en van daar met de Heer CORNELIS DE WITT op den 14 *April* in *'s Gravenhagen* quam, welke laaste by een besluyt van haar Ed: Groot Mog: eenige dagen te vooren*, in plaats van te Veld, Gevolmachtigde op 's Lands Vloote was gemaakt, waar toe de Heeren der Stadt *Dordrecht* verzocht wierden om den voornoemden Heer DE WITT, ten dienste van de Lande te willen beweegen, en de gemelde last aan te neemen, welke den achtsten deezer door haar Hoog Mog: ten dien einde op hem wierd verleend, en den sestienden uit de naam van haar Ed: Groot Mog: verzocht, zich te verklaaren, omtrent het aanneemen van de voorschreeve last, waar op hy zich met zonderlinge kortdaatheid ter Vergadering heeft verklaard, en geneegen getoond om ter gehoorsaamheid van haar Ed: Groot Mog: het voorzyde bevel aan te neemen, en onder de Zeegen van Godt Almachtig deselve met alle wakkerheid, yver en Trouw, soo veel in hem was, uit te voeren. Waar over zyn Ed: niet alleen wierd bedankt, en den Zeegen des Allerhoogsten en een voorspoedige Rys gewenscht, maar ook op het voorstel der Heeren van *Amsterdam*, met eenpaarige Stemmen van alle de Leeden, goet gevonden en verstaan, dat, in gevalle zyn Ed: geduurende deze tocht, aflyvig quam te worden, als dan het Ruwaard *Bailliuw*, en Opperdyk-Graafschap van de Lande van *Putten* op desselfs Zoon zoude worden gebracht. Ten zelven daage * was zyn Broeder den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT ook verzocht om zich naar de Zeegaaten te begeeven, en de narichting in de Vloot te brengen,

Vrankryk verklaard den 6 en Engeland den 7 April den Oorlog aan den Staat.

* 2 April.

De Heer Cornelis de Witt word Gevolmagtigde op 's Lands Vloote gemaakt.

En by zyn aflyvigheid her Ruwaard Bailliuwen en Opperdyk-Graafschap van de Landen van Putten op zyn Zoon gebragt.

en * 16 April.

1672. en dezelve met alle haast uit te pressen, zoo dat hy weinig dagen daar na met zyn Broeder vertrok, na dat hy ter Vergaderinge van haar Ed: Groot Mog: verscheide geschriften, betreffende de Provintie van *Holland*. had overgegeeven. * Op welk een zelfden dag de eerste vyandschap tusschen de Franschen en het Staate volk, onder de Heer Prins van *Nassauw*, omtrent het Huys te *Kempen* voorgevallen was. Dén negen-en-twintigste geraakte den *Lt. Admiraal de Ruyter* uit het Goereesche Gat in Zee, om naar 't Vlie te zylen, zynde de bestemde verzamelplaats, met zeven 's Lands Schepen, twee Fregatten, drie Branders, een Bericht-Jacht, en een Fluyt, van *Dordrecht*, in hebbende het rystuyg van den Heer CORNELIS DE WITT, in dezelve waaren ook 93 wakkere Matroozen, onder twee *Commandeurs*, tot een * Zee Lyfwacht, voor de gemelde Heer DE WITT, welke Matroozen op *de Ruyters*-Schip over stapten. Den Heer CORNELIS DE WITT zond onderwyl aan den gemelde Heer *de Ruyter* het volgende bevel met een Bericht-Jacht af, het geen hy den eersten *Mey* op de hoogte van *Egmond* ontfong, luydende.

De Heer Johan de Witt naar de Zeegaten om de Vloot uit te pressen. *25 April.

* Guarde. Maritine.

Bevel om 's Lands Vloot in Texel te verzamelen en uit in 't Vlie.

Op de narichtingen van de Loodsluyden, dat 's Lands Schepen, uit het Vlie niet in Zee gebracht konnen werden, dan met een wind, aan d'eene zijde Oost ten Noorden, ofte uitterlijk Oost Noord-oost, en aan d'andere zijden Zuyden, ende zulks alleenlijk ten uterste met tien streeken daar meede de groote Schepen alhier souden moeten binnen blyven, ende alvoorens gehoord het advys van de aanwesende Heeren Gecommitteerden van de Collegien ter Admiraliteit tot Amsterdam ende in 't Noorderquartier, is, naar voorgaande Deliberatie goetgevonden en gesolveerd, dat alle de Scheepen van Oorloge, alhier in 't Vlie op Stroom leggende, gereed ofte ongereed, met deeze Oostelijke wind, zoo die continueerd, sullen het Vlie uitzijlen, en het Texel weder inloopen, ende aldaar voort van alle noch de ficierende behoeften verzien, en ten volle klaar gemaakt worden, daar naar den Lt. Admiraal van Gent ende alle 's Lands Officieren ende Capitainen mits deezen belast en geordineerd werden, haar te reguleeren: En sal hier van ten spoedigste advertentie gegeven werden, aan den Lt. Admiraal de Ruyter, om zich met zijne byhebbende Schepen in 't

Te zee

Texel te vervoegen, ende de zelve aldaar te Posteeren omtrent de tonne van de Laan, zoodanig dat zy, na beloop van weder en wind, aan wederzyde het Lands Diep, en aan de andere zyde het Spanjaards gat konnen uitzylen, zulks dat haar de Sleng altyds open blyven: Gelijk ook hier van de advertentien gegeeven zal werden, aan de vordre drie Collegie ter Admiraliteit, om elk in zijn reguard meede zodanige ordre te stellen, en die voorzieninge te doen, ten einde alle de volgende Scheepen van haarluiden Equipagie haar meeden op 't spoedigste naar Texel konnen begeeven. Actum in 's Lands Schip de Dolphyn, leggende in de middelgronden van 't Vlie-Stroom, den 30 April 1672. 1672.

Accordeerd met de voorschreveve resolutien
CORNELIS DE WITT.

Op welk een bevel den *Lt. Admiraal de Ruyter* den 3 van *May* met zyn onderhoorige Schepen in *Texel*, en den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT drie dagen daar na by hem aan zyn Boord quam, die *zeÿn* gaven om te zylen, belasten dat een yder die maar Zee konde, Zee zoude kiezen, en zig buiten gaats onder de Vlagge van den *Lt. Admiraal van Ghent* vervoegen, zo dat de gemeene Schepen en Vaartuigen van de *Maaze* door 't *Spagniaards* of JAN DE WITT 's gat, buyten, by het grootste gedeelte raakten, als ook de overige Schepen, die uit het *Goereesche gat* verwacht wierden, en anders insgelyks binnen *Texel* zoude zyn ingeloopen, en nu aankomende, last kregen om buyten te blyven. Doch den *Lt. Admiraal de Ruyter* bleef met zyn Schip, nevens dat van de *Lt. Admiraal van Nes*, de *Vice-Admiraal de Liefde*, en den Schout by Nacht *van Nes*, met noch een bericht Jacht leggen, door verzuym van de Lootsluiden, die halstarrig staanden hielden, dat voor hen te weinig water in 't voorschreve gat was. Waar op den Raad *Pensionaris* DE WITT nevens den *Lt. Admiraal de Ruyter*, zelfs met een Jacht naar 't *Spagniaarts gat* vaarende, en de diepte pylende, het tegendeel aanweezen, ende Lootsluyden wegens hunne onweetentheid scherp bestraften, dewyl zy daar 21 of 22 Maatvoeten waaters vonden, onderwyl verliep de tyd: en wierden door hart weder en tegenwind verhinderd, tot den

Den Raad Pensionaris de Witt in Texel by de Lt. Admiraal de Ruyter.

En pylt wederom het Spanjaards Gat.

1672. negenden *May*, zylende den *Lt. Admeraal de Ruyter*, doen met een Noord Noord-Weſte wind, en den *Vice-Admiraal Star*, door *'s Lands Diep* in Zee, alwaar den Heer CORNELIS DE WITT, uit het Schip van den *Lt. Admiraal van Ghent*, over trad aan 't Boord van den gemelde Heer *de Ruyter*: Die ſtaande deeze Zee-togt de *Souverainiteit* van de Landen alleen in 's Lands Vloote zoude verbeelden, en het Opperbevel, boven al de *Lt. Admiraals*, aan betrouwd was. Naar zyn aankomſt wierd ten zelven dage een beſluit genomen, om Zuyd-Weſtelyk op te zylen, naar en in de *Rivier* van *London*, om den Vyand, aldaar, alle mogelyke afbreuk te doen; en by aldien de Franſche met de Engelſche Vloot zaamengevoegd waaren, 't geen men noch geloofden, als dan, de ſlag t'ontgaan, 't zy by de Heer CHRNELIS DE WITT en de *Lt. Admiraal de Ruyter*, als *Generaal* der zelve Vloote, anders verſtaan zoude worden. Waar na den Raad *Penſionaris* DE WITF met alle tederheid en vergenoeging affcheid van zyn Broeder en alle d'andere Bevelhebbers nam, die nevens noch eenige Heeren gevolmachtigden van haar Hoog Mog. met het Jacht wederom naar Land toe zylde, laatende 's Lands Vloote voor *Texel*, die met de Zeeuwſche Scheepen, welke tot groot verdriet van den Heer CORNELIS DE WITT, noch niet op de verzaamelplaats waaren, zoude beſtaan uit d'onderſtaande drie groote ſmaldeelen.

De Heer Cornelis de Witt aan 't boord van de Ruyter en verbeeld alleen de geheele Souverainiteit der Landen.

De Raad Penſionaris neemt zyn affcheid in de Vlooten vaart naar Land.

Lyſt der Nederlandſche Vloot.

Groot Smaldeel onder den Lt. Admiraal Generaal de Ruyter.

Bevelhebbers	*Scheepen*	*Mat:*	Bez.	*St.*
R: Lt. Admiraal Gen: de Ruyter.	De Zeeven Provintien.	420	90	80
R: Lt. Admiraal A: van Nes.	d'Eendracht.	335	85	70
R: Vice-Admiraal de Liefde.	De Maagd van Dordrecht.	320	80	68
R. Schout by Nacht van Nes.	De Ridder. van Holland.	290	75	66
R. Kapit. Laurens van Konv.	Gelderland.	---	---	64
R. Jan van Braakel.	Groot Hollandia.	---	---	60
A. Engel de Ruyter.	Deventer.	250	60	66
A. Jan van Gelder.	Provintie van Uitrecht.	230	50	60
A. Jan Davids Bont.	De Stad Uitrecht.	---	---	66.
R. Philips van Allemonde.	Waſſenaar.	230	60	60
A. Pieter Jacobz de Sitter.	d'Agatha.	---	---	---
A. David Sweerius.	De Beſchermer.	200	45	50
R. Joan Jacob de Laucourt.	Zeelandia.	150	38	44

NB. R. Is Rotterdam. A. Amſterdam. N. Noord-Holland. Z. Zeeland. V. Vriesland. Mat. Matroozen. Bez. Bezoedeli gen. St. Stukken Geſchut.

R. Fran-

1672.

Bevelhebbers	*Scheepen*	*Mat.*	*Bez.*	*St.*
R. Francois Aartzen.	't Fregat Uitrecht.	---	---	36
N. Jan Dik.	Josua.	---	---	--
R. Moises Wichams.	't Fregat Harderwyk.	90	30	24
A. Cornelis van der Zaan.	't Fregat de Brak.	---	---	24
V. Jooft Michielz van Cuyk.	't Fragat de Wind-hond.	---	---	--
A. Roemer Vlack.	De Postilion.	---	---	24
N. Claas Ancker.	Alkmaar.	---	---	--
	Bericht-Jachten.			
A. Huibrecht Geel.	De Triton.	---	---	--
A. Klaas Janz. van Portug.	Mercurius.	---	---	---
R. Corn. Jacobz. van der Hoeven.	De Fama.	47	--	12
R. Wynand van Meurs.	Rotterdam.	25	--	8
	Branders.			
R. Dirrik de Munnik	Gornichem.	30	---	4
R. Jan Danielz. van den Ryn.	De Vrede.	34	---	2
R. Abraham Schryver.	Swol.	20	---	--
R. Pieter Besacon.	d'Een-Hoorn	19	---	---
A. Andries Randel.	S. Salvador.	---	---	---
A. Klaas Pietersz. Schuit.	Sollenburg.	---	---	---

Groot Smaldeel onder den Lt. Admiraal van Ghent.

Bevelhebbers	*Scheepen*	*Mat.*	*Bez.*	*St.*
A. Lt. Admiraal van Ghent.	De Dolfyn.	420	120	82
A. Vice-Admiraal Izaak Sweers.	d'Olyfant.	380	120	82
N. Vice-Admiraal Volkert Schram.	De Pacificatie.	---	---	76
A. Schout by Nacht Jan de Haan.	Gouda.	315	90	72
A. Capitainen Jacob Binkes.	Woerden.	270	70	70
A. Hendrik van Tol.	De Komeetstar.	270	70	70
A. Jacob Berkhout.	d'Aker-boom	230	50	60
A. Anske Fokkes.	Amsterdam.	230	50	60
A. Volkert Swart.	Oosterwyk.	230	50	60
A. Philips de Munnik.	Essen.	200	45	50
A. Jan Gyzels van Lier.	De Leeuwen.	200	45	50
A. Daniel Elsevier.	Staveren.	--	--	--
A. Barent Hals.	't Fregat Asperen.	--	--	30
A. Titus van Nassau.	't Fregat de Haas.	--	--	--
N. Jan Hek.	Justina.	--	--	64
A. Pieter Claasz. Dekker.	't Fregat Bommel.	--	--	--
A. Cornelis Tyloos	't Fregat Over-Yssel.	--	--	30
N. Jan Maauw.	't Noorderquartier.	--	--	60
	Bericht-Jachten.			
A. Marcus Willemz. van Roye.	De Galye.	—	—	—
A. Jan Claasz. van Oosthuyz.	De Walvis.	—	—	—
A. Jacob Stadlander.	d'Eenhoorn.	—	—	—
A. Jan Bogaart.	Egmond.	—	—	—
R. Isaak Teunisz. van Anten.	De Hoop.	—	—	—

N. Jan

1672.

Bevelhebbers.	Schepen.	Mat:	Bez:	St:
N. Jan Pyper.	De Mossel.	—	—	—
	Branders.			
A. Hendrik Hendrikzoon.	Velsen.	22	—	—
A. Willem Willemszoon.	De Windhond.	22	—	—
A. Hendrik Rosæus.	De Beemster.	22	—	—
A. Jan Janszoon Bout.	Sollenburg.	—	—	—
A. Pieter van Grootveld.	De Draak.	—	—	—
A. Symon Barentzoon.	De Leidstar.	—	—	—

Groot Smaldeel onder den Lt. Admiraal Bankert.

Bevelhebbers.	Schepen.	Mat:	Bez:	St:
Z. Lt. Admiraal Bankert.	Walcheren.	—	—	70
Z. Vice Admiraal Cornelis Evertz.	Zierikzee.	—	—	60
V. Vice Admiraal Enno Doedes Star.	Groeningen.	—	—	70
Z. Schout-by-Nacht Jan Matthysz.	Oranje.	—	—	—
Z. Capitainen Willem Hendrikszoon.	Middelburg.	—	—	50
A. Tomas Tobiaszoon.	Outshoorn.	290	70	70
A. Hendrik Brouwer.	Kalansoog.	270	70	70
A. Pieter van Middelant.	De Gideon.		—	60
Z. Adriaan van Kruiningen.	Veere.	—	—	50
R. Nicolaas Naalhout.	Schieland.	230	60	60
Z. Karel van der Putten.	't Fregat ter Goes.	—	—	—
A. Jan Roetering.	Steenbergen.	—	—	—
A. Balthazar van der Voorde.	Kruiningen.	—	—	56
A. Jan de Jong.	Dammiaaten.	—	—	—
N. Klaas Valehen.	De drie Helden Davids.	—	—	50
N. Marten de Boer.	Gelderland.	—	—	—
R. Frans van Nydek.	't Fregat Schiedam.	70	20	20
A. Mattheus Meegangk.	't Fregat Popkensburg.	—	—	—
Z. Salomon le Sage.	Vlissingen.	—	—	50
N. Pieter Kersseboom.	't Wapen van Nassauw.	—	—	62
Barent Martenszoon.	't Fregat de Viss. Harder.	—	—	—
Z. Simon Lonk.	't Fregat Delft.	—	—	—
Paschier de Witte.	't Fregat Schakerloo.	—	—	—
	Berigt Jagten.			
Z. Cornelis Hollaard.	De Bruinvis.	—	—	—
A. Abraham Taalman.	De Kat.	—	—	—
A. Jan Kramer.	De Kater.	—	—	—
	Branders.			
Z. Willem Meerman.	Middelburg.	—	—	—
Z. Cornelis Ewoutz.	Het Prinsje.	—	—	—
Z. Hyman Adriaanszoon.		—	—	—
Z. Anthony Janszoon.	De Hoop.	—	—	—
N. Pieter Siewertsz Bokkes.	De Helena Leonora.	—	—	—

De

De Vloot des Conings van *Engeland* beſtond uit 116 Schepen, drie-en-twintig duyzend vyf honderd dertig Koppen, en vier duyzend twee-en-negentig Stukken geſchut, behalven noch vier-en-twintig Kitzen. En die des Conings van *Vrankrijk* uit dertig groote Oorlog-ſchepen, ſes lichte; acht Branders, en vier Fluyten, voerende te zaamen tien duyzend negen honderd ſes-en-ſeſtig Man, en negentien honderd ſes-en-twintig Stukken geſchut.

d'Engelſche Vloot beſtond uit 116 Schepen 23530 Man en 4092 ſtukken geſchut behalven 24 Kitzen.

Na het ſchikken der groote Smaldeelen beriep den Heer CORNELIS DE WITT de Krygsraad aan 't Schip van de *Lt. Admiraal de Ruyter*, daar hy op was, deelden de zeynen uit, vermaanden yder tot zyn plicht en gaf de noodige beveelens aan de Hoofd-Bevelhebbers der Vloote. Waar na zyn Ed: tyding kreeg, dat de Heeren van *Zeeland* aan den *Lt. Admiraal Bankert* hadden belaſt, *dat hy niet in Zee zoude ſteeken, voor dat hy nader ſeekerheid had ontfangen, dat 's Lands Vloot uit Texel was gezijld, en in der daad Zee had gekooſen.* Schoon beſlooten was, dat dezelve den negende in Zee moeſte zyn, en had zulks op zyn tyd geſchiet, zoude zekerlyk zyn Ed: en de Heer *Lt. Admiraal de Ruyter*, door 't voordeel van d'Ooſtelyke wind die men toen had, de t'zaamenvoeging van de Engelſche en Franſche Vloot hebben konnen beletten. Den 11 *Mey* quam 's Lands Vloot in 't gezicht van 't Eiland *Walcheren* en *Weſtkappel*, alwaar men brieven afzond dat *Bankert* doch onder zyl wilden gaan, die niet voor den 12 op het yverig aanpreſſen van een zeeker Amſterdamſch Heer, die wegens *Holland* in 't *Collegie* ter *Admiraliteit* van *Zeeland* was Gevolmachtigd, onder zyl geraakten, en quam des voordemiddags ten 6 uuren by de Hoofd-Vlagge, wanneer den Heer CORNELIS DE WITT op nieuws al de Hoofd-Bevelhebbers en d'andere *Capitainen* in 't gemeen, en yder in 't byzonder op nieuw tot betrachting van eer en Eed opwekten: „Hy toonde, hoe zeer dat men gehouden was, wat hen „behoorde en moeſt beweegen, om ten dienſt van den Staat, „en tot voorſtand van 's Lands wettige Regeering en Vry„heid, nu alles op te zetten, en d'uiterſte proeven van Man„haftigheid te geven, terwyl aan d'uitſlag van dit eerſte Hoofd„treffen ter Zee, de welſtand der Vryen-Staat, de Vryheid

En de Franſche uit ſes-en-dertig agt Branders en vier Fluiten 10966 Mannen en 1926 ſtukken geſchut. Brand fol. 656.

Verzuim der Zeeuwen.

De Heer Cornelis de Witt wekt yder in de Vloot tot hun pligt op. Brand p. 657.

1672. „ en 't welvaaren van 's Lands Ingezeetenen, t'eenemaal hing.
„ Hy vergat ook niet de reeden van Loon en Straf krachtelyk
„ in te boezemen. Ook werd zyn aanspraak, van alle die hem
„ hoorden, met een ruftig gelaat beantwoord, en elk toonde
„ zich wel gemoet en bereid om voor 't Vaderland te vechten.
Daar na zylde de Vloot wederom Noord-West aan naar de
Capitain de Munnik doet berigt van de Franfche Vloot. verzamelplaats. Den *Capitain de Munnik* die met drie Fregatten op kundschap onder d'Engelsche Wal was geweest, quam by zyn Ed: berichtende, dat hy van een Sweed had verstaan dat den 24 *April* sestien Fransche Oorlog-schepen en agt Branders in Zee waaren gezyld, naar *Boelijn* of *Belle Isle*: dat hy ses dagen geleeden, vier Engelsche Fregatten had ontmoet, en den elfden noch een, die hem voorseeker hadden bericht dat hunne Vloot op den elfden uit de *Rivier* van *Londen* naar *Duins* zoude zylen: dat hy den 12 naar 't *Coningsdiep* zylende
Als ook van d'Engelsche Vloot. des avonds jacht op een Engelsch Fregat had gemaakt, en dat hy aanstonds daar op d'Engelsche Vloot, sterk omtrent vyftig zylen uit de *Rivier* en 't *Coningsdiep* had zien in Zee steeken. Waar op de Heeren Cornelis de Witt en de *Ruiter* besloten, naar *Duins* te zylen, en d'Engelsche op te zoeken, maar de groote stilte beletten hun voorneemen, doch de wind op den 14 *May* Noord-West loopende, volvoerde men 't besluit. Des anderendaags zagen zy een Engelsch Fregat met acht-en-dertig Stukken geschut, en honderd-en-veertig Man, en twee Kitzen, welke door den *Lt. Admiraal van Nes* en *Capitain Laucourt* wierden aangedaan, en beschooten, waar dat den *Capitain Cornelis van der Hoeven* met zyn Jacht van ondere by quam steeken, die de Engelsche de pas afsnydende, sterk op het Fregat schoot, zoo dat het genoodzaakt wierd zich over te geeven,
Een Engelsch Fregat genomen.
15 May. en de twee Kitzen ontquamen 't met zylen. Den 15 *May* quam den Heer Cornelis de Witt met de Vloot voor *Duins*, alwaar hy gedagt had d'Engelsche Vloot te vinden, doch bevond het tegendeel, waar op zyn Ed: de Krygsraad aan zyn boord deed vergaderen, en besloot om de Vyand tot binnen *Wicht* te vervolgen en aldaar aan te tasten.

Zyn Ed: krijgt tydinge van 't zamenvoe- Ter zelver tyd bequam zyn Ed: tyding dat de Fransche en Engelsche Vlooten Saturdags den 14 *May* zich te zaamen had-

den

den gevoegd, uitmaakende drie-en-tachtig Oorlog ſcheepen, eenige kleine Fregatten en ſes of acht-en-twintig Branders. Deze tyding veroorzaakten een groote moejelykheid in den Heer CORNELIS DE WITT, die dit zeekerlyk gedagt had te beletten, én ook gedaan zoude hebben, by aldien de meergemelde Zeeuwſche Schepen maar twee dagen vroeger onder de Vloot hadden geweeſt. Op deeze tyding zou men wel Krygsraad gehouden hebben, maar door dien de wind zo ſtark uyt den Noord-Ooſten opſtak konde men geen Bevelhebbers aan boord krygen; door dit harde weêr wierden ſeventien of achtien Schepen beſchadigd, en dat van zyn Ed: was een Anker quyt geraakt. Des anderendaags, het weêr wat bedaard zynde, beriep zyn Ed: de Krygsraad aan zyn Schip *de zeeve Provintien*, alwaar beſlooten wierd, door dien men van dezet'zamenvoeging der vyandlyke Vloote zeekere tyding had, te rug te zylen, tuſſchen de *Wielingen* en de *Maaze*, omtrent zes Mylen van de Wal, om aldaar de vordere Schepen, die by de *Collegien* ter *Admiraliteit* noch klaar gemaakt wierden, af te wachten; en dan gezamentlyk de vyanden te bevegten. Het welk de Heeren CORNELIS DE WITT en *de Ruyter* door brieven aan haar Hoog Mog: bekend maakten, daar nevens verzoekende, dat hoog gemelde Heeren bevel gelieſde te geven tot het ſchielyk vervaardigen der gemelde Vaartuygen, en voornamenlyk de Branders, die het meeſt in de Vloot ontbraaken. Daags daar aan wierd de Vloot verſterkt met twee Schepen van *Amſterdam*, en drie van *Vrieſland*, nevens twee Branders, én den negentiende noch met drie Berigt-Jagten en ſes Branders uit *Zeeland*. Dewyl zyn Ed: nu oordeelden magt genoeg te hebben om de Vyanden te konnen wederſtaan, zylden hy den zelven dag met de Vloot, en een Noord-Ooſt ten Noorde wind, Ooſt Zuyd-Ooſt aan, om weder in de Noord Zee te geraaken, zoo dat zy omtrent twee Myl Zuyd-Zuyd-Ooſt van *Calis* ankerden, alwaar de *Capitainen Barent Rees* en *Tzelmuiden* den 20 *May* met hunne Schepen uyt de *Maaze* by de Vloot quamen. Den volgende dag zylde men van daar Noord-Weſt ten Noorden aan, tot omtrent ſes Myl van't *Noord-Voorland*, alwaar den *Capitain Brakel* van zyn Ed: en *de Ruiter* bevel kreeg

gen der Franſche en Engelſche vlooten. 16 May. 17 May. Verſterking der Vloot. 18 May. 19 May. 20 May. 21 May.

1672. om met ſes Schepen tuſſchen de *Duynkerkſche Banken* en 't *Noord-Voorland*, tot den vier-en-twintigſten deezer, op kond-
22 May. ſchap te blyven kruyſen. Den 22 *May* quam zeer ſchielyk een dikke miſt op, zoodanig, dat men van 't eene Schip niet aan 't andere konde zien, zoo dat men genoodzaakt was op 't geluyt van ſchieten, Trommelen en Trompetten, de Vloot by malkanderen te houden, en met klyn zyl Noorſt-Weſt
23 May. voort te vaaren tot des anderendaags, wanneer men het *Noord-*
Nader verſterking der Vloot. *Voorland* weder in 't gezigt kreeg, nevens vier Schepen en ſes Snaauwen of licht Vaartuyg, welke eerſten gevoerd wierden door de Schout-by-Nagt *Vlug*, en de Heer *Graaf Jan van Hoorne* twee Noord Hollandſche Schepen, den Overſten *Lt. Francois Palm* van *Amſterdam*, en *Cornelis Mick*, zynde een Hoorenſche Brander. De Vloot quam des avonds omtrent het *Coningsdiep*, en de Heer CORNELIS DE WITT zylde op vier vadem water over de *Galper*, zynde een zeer vervaarlyk zand,
Krygen 9 Engelſche Conings Schepen in 't gezigt. van waar men negen Engelſche Conings Schepen en eenig klyn Vaartuyg zag, daar men jagt op maakten, doch d'Engelſche dit ziende, weeken naar 't *Coningsdiep*, en de duyſter-
Daarzyn Ed: van Gent op afzend. nis der nacht belette hen te vervolgen. Niet te min belaſten zyn Ed: dat de *Lt. Admiraal van Gent*, met vyftien Schepen,
24 May. waar onder dat van de *Vice Admiraal Evertſz*, en Schout-by-Nagt *van Nes*, des anderendaags met het aanbreeken der dag, den Vyand zoude vervolgen, om dezelve te vernielen of
Kloekmoedigheid van de Heer Cornelis de Witt. te neemen. De Heer CORNELIS DE WITT van een dappere inborſt zynde, wilden met den Heer van *Gent* op deze togt, om deel aan d'overwinning te hebben, doch zulks wierd zyn Ed: door de Heer de *Ruyter* en andere Opper-Bevelhebbers afgeraaden, door dien de vyandlyke Vlooten alle uuren verwagt wierd, en als dan zyn tegenwoordigheid zeer noodig zoude zyn. d'Engelſche ziende dat *van Gent* op hen afquam, vlugten de *Rivier* op met hun Vloot, beſtaande uit ſeeven groote Schepen en vier Branders, dit belette niet dat den dapperen *van Gent* dezelve met goede geregeltheid vervolgden, tot digt onder 't Fort *Charneſſe*, alwaar zy verſterkt wierden door twee groote Schepen, een groot Fregat en twee Kitzen die daar lagen. Zy hadden egter geen luſt om de Nederlanders in te wagten, maar borgen zich

zig agter 't Kasteel, alwaar zy een vylig verblyf hadden, door de groote meenigte en swaarte des geschuts van 't gemelde Kasteel. Zoo dat den *Lt. Admiraal van Gent*, ziende dat daar niet te doen was, geraade vond, de *Rivier* wederom naar 's Lands Vloote af te zakken. Wanneer eerst het Schip van de *Capitain de Munnik*, daar na dat van den *Vice Admiraal Evertsz* en noch een Brander, aan de grond raakten, door dien d'Engelsche de Ton van de middelplaat verleid hadden, doch met het inbreeken van de Vloet verdween de swaarigheid, wanneer de Heer *van Gent* belasten de Ton in de grond te booren, en eenige Baakens, van de Noordwal af te haalen, die daar gesteld waaren. Zoo dat hy de wind tegen hebbende, den ses-en-twintigste wederom onder 's Lands Vloot quam, die ten zelve dage nogmaals versterkt wierd door twee Noord-Hollandsche Oorlog-schepen en een Zeeuw, nevens vier Branders van de gemelde *Collegien*, en twee Vriesche Snaauwen. Hier schreef zyn Ed: een brief aan zyn Broeder den Raad *Pensionaris* DE WITT, waar in hy de toestand der Vloot, en het mislukte voorneemen van den *Lt. Admiraal van Gent* te kennen gaf, als ook dat men beslooten had om voor 't *Coningsdiep* uitgespreyt te gaan leggen, om de Vyanden daar 't best af te wagten, nevens veel omstandige reedenen ten dien einde dienende. Den zeven-en-twintigsten quam den *Capitain Allemonde* onder de Vlag, die zyn Ed: en de Heer *de Ruyter* verhaalden, hoe hy daags te vooren tusschen de *Goenge* en de *Duynkerkse Banken* by de Fransche en Engelsche Vloot had geweest, die naar zyn gissing tachtig zylen sterk waaren. Op dit berigt wende men 's Lands Vloot Oost over, met gedagten om de Vyanden op te zoeken en t'ontmoeten, doch vrugteloos, zoo dat de Heeren CORNELIS DE WITT en *de Ruyter* op den negen-en-twintigsten belasten Zuyd-West aan te zetten, wanneer zy 's morgens ten negen uuren de Vyandlyke Vlooten op hen zagen afkomen, die in de wind van hun waren, en de loef hadden. Tegens de middag waaren de Vyanden zoo dicht genaderd, dat men gemakkelyk de Vlagge onderscheiden konden, en bevond dat de Witte Vlag voor uyt, de Blaauwe achter aan, en de Roode in 't mid-

1672.

En komt weder by de Vlag. 25 May.

De Heer Cornelis de Witt schryft daar over aan zyn Broeder de Raad Pensionaris.

27 May.

28 May.

En krygt de Vyands Vlooten in 't gezigt. 29 May.

1672. de was geplaast. Zyn Ed: en de Heer *de Ruyter* deeden alle mogelyke vlyt om de wind van d'Engelsche te winnen, ten
30 May. welk een eynde zy wederzyds tot aan den dertigsten *May* sterk prangden, wanneer men des ogtens ten twee uuren een dyzige lugt had, met mistig weêr. De *Ruyter* gaf Zeyn om Noord-West ten Westen over te wenden, en toen zag men tot verwondering van een yder geen een vyandlyk Schip, dog door dien het omtrent ten tien uuren zeer stark begon te waajen, en helder weêr wierd, zag men des Vyands Vloot wederom,
31 May. die zoo wel als de Nederlandsche verstrooid lag. Des anderendaags woey de wind uit den West-Noord-Westen met weinig koelten, wanneer zy de Vyanden in 't Westen, vier Mylen boven hen zagen. Zo dat zyn Ed: bevel gat om Zuyd-Zuyd-Oost te zylen, en wendende, kreegen zy *Oostende* in 't gezigt, leggende Zuyd-Zuyd-Oost van hen, zylende als doen West-Noord-West op, met gedagten van de Vyanden zekerlyk aan te doen. Doch de Vyanden gestadig boven wind zylende waar door die veel voordeel hadden, dagten het ongeraden om op de Nederlanders af te komen, welke laasten alle mogelyke middelen in 't werk stelden om hen te bezylen, en wanneer zy maar omtrent de Vyanden quam wenden zy van hen af. Zo dat men niet koste bedenken waar't de vyanden aan konde scheelen, doch den Heer CORNELIS DE WITT een brief van zyn Broeder den Raad *Pensionaris* ontfangende, die hem daar in bekend maakte, *dat op d'Engelsche Vloot veel zieken waaren, die dagelijks vermeerderden, en dat de Fransche in veel slegter staat waren als d'Engelsche gedagt hadden, begreep toen om welke reeden zy de Nederlanders ontweecken.* Dit gaf de maats groote moed, en zy verlangde van uur tot uur om de Vyanden te bevegten. De wind stak den zelfden dag zoo fel op, dat de Heer CORNELIS DE WITT zyn groote Ree en Marszylsree in tweên braaken. Zyn groot Zyl en groot Marszyl raakten onbruykbaar, het Boevenet aan stukken, en de stukken van de Ree met de Zylen viel digt by *de Ruyter* te gelyk neder, niet te min zylden hy met zyn Fok en Bezaanen, Zuyd-Zuyd-West aan, tot dat hy op den eersten *Juny*, *Duynkerken* in 't gezigt kreeg. Des anderendaags was men met de Nederlandsche Vloot omtrent acht Mylen van 't *Noord-Voorland* gekomen,

De Heer Cornelis de Witt krygt een briet van zijn Broeder de Raad Pensionaris.

Zyn Mars en Schoverzylen vallen om laag.

1 Juny.
2 Juny.

men, alwaar den *Capitain Titus van Naſſauw* den Heer CORNELIS DE WITT bekend maakte, dat hy voor 't opkomen van den dag, omtrent vier Mylen van 't gemelde *Noord-Voorland* de Vyanden had gezien. Den derden deezer belaſte zyn Ed: dat al de Bevelhebbers der Vloot, op zoude geeven voor hoe veel tyd zy noch van leevensmiddelen voorzien waaren, om te weeten wat, en hoe veel hy uit het Vaderland moeſt onthieden, gelyk zyn Ed: in 't Jaar 1667. had gedaan. Ter zelver tyd wierd 's Lands Vloot noch verſterkt met vyf Brand-ſchepen, en honderd en dertig Matroozen, komende van *Amſterdam*, gelyk ook vier dagen te vooren *Capitain Jan Krook* van *Hoorn* daar by was gekomen. Den vyfden quam de *Capitain Hendrik Viſſer* uit Noord-Holland by de Vloot, met acht-en-dertig Matroozen van *Rotterdam*, en den ſesden nog een Fregat, nevens vier Brand-ſchepen van de laaſt gemelde Stadt. Zoo dat 's Lands Vloot nu beſtond uit 168 zylen. Dien dag kreeg men tyding door uitgezondene, dat zy de Franſche en Engelſche Vloot in *Souls Bay* hadden gezien, die daar den derden *Juny* ten Anker waaren gekomen. Waar op zyn Ed: te overſtaan van de Heer *de Ruyter* in de Krygsraad beſloot, dewyl de wind uit den Noord-Ooſten woey, en by gevolg 's Lands Vloot de loef zoude hebben, derwaarts te zylen, en de Vyanden daar ſlag te leeveren, ten welk een einde uit yder der drie kleine Smaldeelen twee Schepen en zoo veel Branders voor uit gezonden wierden, om de gemelde Branders onder 't voordeel van de rook aan de Vyanden wel te beſteeden, gelyk de Heeren *Bankert* en *vanGent* insgelyks belaſt wierd te doen. Den ſelfden dag lichte men noch Anker, en zylden eerſt Noord-Ooſt over en daar na Noord-Weſt tot den ſevenden *Juny*, wanneer 's Lands Vloot in de Morgenſtond voor *Soulsbay*, gelegen tuſſchen *Harwits* en *Jarmuyden* quam, en kreeg met een Ooſt Noord-Ooſte wind de Vyandlyke Vlooten in 't gezigt, die in des zelfs *Bay* ten Anker leide, en dewyl zy die der Nederlanders zoo ſchielyk niet verwagt hadden, waaren zy genoodſaakt Ankers te kappen, om onder zyl te komen. Zy waaren even eens als de Nederlanders in drie groote Smaldeelen verdeeld, den Hertog van *Jork*, die het opper bevel had, voerde dat der roode Vlag, in 't mid-

1672.

3 Jeny. Doet de Bevelhebbers op geven voor hoe veel tijd zy nog leevensmiddelen hebben.

5 Juny.

6 Juny.

7 Juny. De Heer Cornelis de Witt komt by de Vyandlyke Vlood voor Soulsbay.

1672. 't midde. De Graaf *d'Estree Vice-Admiraal* van *Vrankryk* dat der witte Vlagge, aan de rechter zyde, en den *Admiraal Montagu*, Graaf van *Sandwich* dat der Blaauwe Vlag aan de slinker zyde. De Nederlandsche Vloot naderde al sachjes met weinig winds op die des, Vyands, schoonzy 't om de Noord leiden. Den Heer CORNELIS DE WITT, en de *Ruyter*, deed de roode Vlag onder de bezaans Roe waayen, tot een teeken van aan te vallen, en zylde met zyn groot Smaldeel na dat van de Hertog van *Jork*, *Bankert* na dat der Fransche, en de *Lt. Admiraal van Ghent*, naar dat van de Blaauwe Vlag. Leggende aldus zyn Ed: met de *Ruyter* in 't midden, *Bankert* aan de slinker en *van Ghent* aan de rechter zyde. De gemelde twee Oorlog-Scheepen en zo veel Branders uit yder klein Smaldeel genomen, uitmakenden, achtien Scheepen en achtien Branders, zylde voor yder groot Smaldeel een weinig voor uit. Hier was 't dat den Heer CORNELIS DE WITT zyn onverfaagtheid en yver toonden, hy moedigde zo wel de hooge Bevelhebbers als de gemeene Maats, met een zeer deftigste reeden aan, gelyk den kloekmoedigen Heldt *de Ruyter* insgelyks deed. Tusschen seven en acht uuren raakten de Vlooten in gevegt. Zyn Ed: op een Pistool-schoot van de Hertog van *Jork* genaderd zynde, deed hem de Laag geeven, en dewyl hy in deese tyd met zinkingen gequeld was, en eenig ongemak aan zyn been had, liet hy een groene Fluweele Armstoel voor de boven hut brengen, met een Fluweel Kussen, daar het Staate Waapen op gebordunrd stond, om vermoeid zynde van 't staan, daar op te konnen rusten, blyvende aldaar den ganschen dach, in 't midden van dit groot gevaar met zyn twaalf Helbaardiers, met roode Rokken en geele voering, zynde de Waapen verwe van den Staat, die hem van haar Hoog Mog: meede gegeven waaren. Den Hertog van *Jork* ziende dat zyn Ed: en *de Ruyter* met zulk een Dapperheid op hem aanvielen, antwoorde met zyn ganssche Geschut, het geen een dikke rook veroorsaakte, en de weinig wind, wierd als dood geschooten, waar door het gezigt wierd beneveld, dus lyden zy twee uuren onophoudelyk tegens den gemelde Hertog te schieten, waar door hy zyn groote Steng en roode Vlag verloor, en had de wind een weinig op-

Naderd de Hertog van Jork.

Enslaat met dezelve.

ge-

geſtooken, hadden zy hem met de Branders zekerlyk vernield. 1672.
Den Hertog dit vernemende week van zyn Ed: af, en trad op 't Schip *London* over, met de *Admiraals* Vlag, niet durvende daar weder omtrent komen. Ter ſelver tyd raakten de Zoon van den Heer de *Ruyter* door een ſplinter op zyn Borſt gequetſt, doch zonder gevaar, ſchoon hy een Engelſch Schip de groote Steng af; ſchoon hy al elf dooden, tien ſwaare en vyf mindere gewonden, en ſes ſchooten onder Waater had, als ook dat drie van zyn Stukken de Trompen afgeſchooten waaren. De Heer CORNELIS DE WITT, kreeg in plaats van den gemelde Hertog weder verſcheide andere Scheepen op hem af, die de Laag gaven, waar door een Canon Kogel dicht voorby zyn hoofd heen ſnorden, waar door drie van zyn lyfwachten dood nevens zyn zyde neder vielen, ook wierd ter zelver tyd noch een zyn beene afgeſchooten, en twee doodelyk gewond. In al deeze gevaaren droeg zyn Ed: zich zo Manhaftig en onverzaagd, dat men geen verandering in zyn weezen konde zien, wagende alzo ten beſte van zyn waarde Vaderland zyn dierbaar leeven, zo wel als de allerminſte die in de heele Vloot was. Die in dit gevecht ook in Eedelmoedigheid uit blonken waaren twee jonge Amſterdamſche Heeren en een Rechtsgeleerde van de oudſte en vermaarſte geſlagten, die voor vrywilligen op 's Lands Vloot mede waaren gegaan om hun moed aan de Vyanden te koelen. Den eerſte was de Heer *Gerard Haſſelaar*, die op zyn eige koſten veertig Matroozen mede had genomen, alle op hebbende Engelſche Mutſchen met rood Fluweel gevoerd. Deezen dapperen Heer verloor zyn leven op het Schip van *Sweerius*. De tweede, de Heer *Koenraad van Heemskerk*, had insgelyks vyftig Bootsgezellen op zyn beurs by hem, die de Mutzen met blaauw Fluweel waaren geſtoffeerd, toonende zyn groote Manhaftigheid op 't Schip van den Heer *Lt. Admiraal van Ghent*, en de derde was den Heer en *Mr. Johan Berg*, hebbende ook acht Matrooſen met groen Fluweel gevoerde Mutzen, die onvermoeid vocht op het Schip van den *Capitain Bont*, welke twee laaſten ongewond, en in volkome gezontheid wederom in hun Vaderland zyn gekomen, tot groote eer en roem voor hun geſlacht. Den *Lt. Admiraal van Nes*, had onderwyl den Engelſchen *Vice-Admiraal* van de

Capitain Engel de Ruyter gewond.

Drie Helbaardiers dood en drie doodelijk gewond.

Edelmoedigheid van drie der voornaamſte Amſterdamſche Heeren genaamd Gerard Haſſelaar, Koenraad van Heemskerk, en Mr. Johan Berg.

Haſſelaar dood.

1672. roode Vlag, die wel twee uuren dicht op malkanders zyde lagen, en geſtadig Kanonneerde. Op de Middag quam den Engelſche *Capitain Chicely* voerende de *Royale Catharina* met 80 Stukken voor zyn Schip over ſtaag, die malkandere langen tyd beſchooten. *Van Nes* dit verveelende, ſond hem aanſtonds een Brander toe, die daar op van achteren zyn Vlag ſtreek, en zich over wilde geven, doch de Brander was al in brand waar door *van Nes* ſelfs al te dicht daar by zynde, gevaar uit ſtond, hy veroverde egter 't Schip, en deed de *Capitain Chiceley* met zyn volk daar uit haalen. Plaatzende op 't zelve eenige Hollanders, die te plonder ziek en, ongeſchikt zynde, van de Engelſche wederom genomen wierden. De *Capitain Brakel*, die onder de voor afgeſondene Scheepen was, deed in dit voorval een der allerſtoutſte daaden tegen den *Admiraal Montagu*, die byna ooit geſchied is, doch het jammerſte hier van was, dat hy 't buyten bevel had gedaan, dewyl hy tegens de roode Vlag moeſt vechten. *Brakel* voerende een Schip van 62 Stukken, en maar 300 Koppen, viel op *Montagu*, *Admiraal* van de Blaauwe Vlag aan, welke laaſte 1000 Man en 104 Stukken geſchut voerden, en ſchoon dit machtig veel verſcheele, klampte den gemelde Heer *Brakel* nem kloekmoedig aan Boord, die ten eerſte veel dooden kreeg. Niet te min gaf hy d'Engels man de laag, en ſchoot onophoudelyk op hem aan. *Montagu* zond hem eenig Volk met Sloepen aan 't Schip die zogten 't Enteren, en ſchoon zy 't Schip boven al in hadden, weerden zich *Braakel* zeer manhaftig van onderen, werdende ſyn Schip ſoo reddeloos geſchooten dat het geen zyl konde voeren. De Hr. CORNELIS DE WITT, ziende, dat *Brakel* in een verkeerd Smaldeel vogt, en zonder bevel, zynde dit een zaak die ten hoogſte qualyk wordgenomen, kon echter niet nalaten van zyn onverzaagtheid te pryſen, en zond eenige andere Scheepen op *Montagu* af, waar door hy genoodzaakt was *Brakels* Schip los te hakken, het welk reddeloos weg dreef, den Manhaftigen *Vice-Admiraal Sweers* op hem afkomende gaf hem ook dapper de Laag, doch na dat hy het Brand-Schip van *Jan van Ryn* had zien naderen, wenden hy af. Deſe Brander hechte aanſtonds aan 't groote Schip van *Montagu* vaſt, en verbranden 't te gelyk, waar

De Royale Catharina door van Nes genomen.

waar van het Volk in Zee ſprong. Den *Admiraal* meende zich met zyn Zoon in een Sloep te bergen, doch wierd door deeſe verwarring in de grond geloopen, en verdronk ellendig. Aldus ſneuvelde dien dapperen Held nevens verſcheide grooten, werdende zo wel van zyn Vyanden als Vrienden te hoogſte beklaagd, zyn *Capitain*, hoewel gewond, burg zyn lyf met ſwemmen en zyn *Lieutenant* wierd uit het waater gehaald en op 't Schip van zyn Ed: gebragt, die verklaarde, dat in deeſe drie, of noch geen vier uuren, heviger was gevogten als in de Jaare 1666 in al de vier dagen. Voor deeſe daad, wierd *Jan van Ryn* met zyn Matrooſen met tien duyzend guldens zynde het Loongeld, vereerd. De *Capitain Lieutenant* van *Ewyk* kreeg ook ſes duyſent guldens met zyn Matrooſen, om dat hy een Vyandlyk Brand-Schip had veroverd. Ondertuſſchen had den *Lt. Admiraal van Ghent* zyn onvergelyke kloekmoedigheid getoond te gen de Blaauwe Vlag, maar tot onherſtellyk verlies van zyn Vaderland, wierd deeſen grooten Held in een tyd van een half uur door een Kogel getroffen, die hem uit dit traanen Dal naar de eeuwige volmaakte vreugden om hoog zond, ſtervende aldus met de grootſte roem op het Bed van eer, in 't krachtigſte van zyn leeven. Deeſen Heer *Willem Joſeph*, *Baron van Ghent*, *Lieutenant Admiraal* van *Holland* onder 't *Collegie* ter *Admiraaliteit* van *Amſterdam*, Overſte van het eerſte *Regiment* Zee-Bezoldelingen, Heere *van Draakenburg* enz: was geſprooten, uit de oude en Adelyke Stam, waar aan den onvertzaagde *Marten van Roſſem*, gehuwelykt was, zynde Broeders Zoon van de Heeren *Walraven* en *Otho*, Baronnen van *Genth*, die een der grootſte en onſterfelyke Naamen hebben behaald, in de Spaanſche Oorlog, voornamentlyk de laaſten, bekend onder de naam van Heere van *Dieden*, die in de Jaare 1629 Wezel in nam. Hy was van Bevelhebber te Land, tot *Lt. Admiraal* ter Zee gevorderd, ſchoon hy het weigerde en affloeg, doch wierd door den Raad *Penſionaris* DE WITT, zyn boeſem vriend daar toe bewogen, en vulde de plaats van den Dapperen *Tromp*, hier voore verhaald. Hy had buyten veel roemwaardige bedryven, met de Heer CORNELIS DE WITT (tegens de gedagten van *de Ruyter*) die weergalooſe overwinning op *Chat-*

Een Engels Schip verbrand en Montagu verdrinkt met zijn Zoon.

De Lt. Admiraal van Ghent dood geſchoaten.

Zyn Lof en geſlagt.

tam in 't gezigt van *London* behaald. Zyn lichaam gebalzemt, zynde, wierd naar *Uitrecht* gezonden, en aldaar met groote pracht, in de Dom-Kerk ter aarde beſteld, alwaar tot een onſterfelyke gedeugenis een ſchoon Marmer Graf, tot zyn eer opgeregt is. Zyn dood wierd by groote en kleine betreurd, om dat hy, heel gemeenzaam en minlyk zynde, zich by groote en kleine bemind had gemaakt, liet vier Zoonen na, waar van d'ouſte, NICOLAAS de tweede, FREDERIK HENDERIK, de derde JAN WILHELM, en de vierde WILLEM JOSEPH. d'Ouſte Zoon heeft, zyn Edelmoedigheid en groote Heldenaard overvloedig getoond, in de Krygstogt met zyn Hoogheid de Heere Prince van *Oragnien* in *Engeland* naderhand is is hy, als zyn Hoogheid de Coninglyke Croon verkreeg tot Rit-meeſter onder zyn Lyfwagt verheeven. De tweeden Heer blinkt uit in Staatkunde, zynde Reekenmeeſter in de *Generaliteits* Rekenkamer wegens de *Provintie* van *Gelderland*. De derden Heer heeft reeds twintig Jaaren ten dienſt van den Staat en zyn Vaderland, in de felſten Veldſlagen zyn leeven gewaagd, en door zyn dapperheid by ieder gezien, zynde *Capitain* onder 't Regiment van den grooten Krygs-held *Soutland*; en de jongſten Heer, voerd niet alleen de voornaam van zyn Doorlugtige Vader Zaliger, maar ook het zelfde beleid, en de Manhaftigheid heeft nevens zyn Heeren Broeders groote ſagtſinnigheid en minzaamheid; zynde dit dien *Capitain ter* Zee die op den 24 Auguſtus 1704 tegen de *Franſche* Zeemagt, met ſulk een onvermoide yver en kragtdadigheid vocht; waar door zyn roem door heel *Europa* genoegzaam verſpreid is, en den Vyanden hem zelfs een wonderlijk onvertſaagtheid toeſchryven: ſoo dat deeſe vier uitſteekende Heeren, ider om 't meeſt, ongemeene proeven geeven van uit dit oud Adelijk en vermaard geſlacht te zijn geſprooten, die door de gedenckſchriften vereeuwigd, ſtaan te woorden.

Lof van zyn Ed: Kinderen.

De Heer CORNELIS DE WITT, was nevens *de Ruyter* noch al beezig tegens de Roode Vlag, die wederzyds malkander kragtdadig beſtreeden, waar dat een Engelſch Schip met 70 ſtukken in de brand wierd geſtooken, en twee der grootſte in de grond geboord, en negen of tien Nederlandſche Branders ver-

Een Engelſch Schip in de brand en twee in de grond geſchoten.

vernield, en 't Schip van de *Capitainen Dik* en *Elsevier* door de Engelsche in de grond geschooten. Den *Lt. Admiraal Bankert* tegen de Witte Vlag strydende, dat meest Fransche waaren onder de Graaf *d'Estrées*, vocht den gantschen dag met dezelve, die 't eindelyk om de Zuyd wenden, waar door zy van de Engelsche raakten, het geen *Bankert* insgelyks deed, waar op de Franschen geduurig in ly afzakten, en van *Bankert* al schietende gevolgd wierden, die een groot Schip der Franschen zoodanig trof, dat men zedert heeft vernomen gezonken te zyn. Onder al deze stryd quam den Land *Capitain Panhuyzen* aan 't boord van den Heer CORNELIS DE WITT, hem in stilte bekend maakende de dood van den Heer *Baron van Ghent*, die den gemelde *Capitain* op 't hoogste belaste van dit ongeval niet te verspreiden; dat men aan 't boord van 't zelfde Schip de Vlag zoude blyven voeren, en zich in alles gedragen als of den *Lt. Admiraal van Ghent* noch leefden, om geen verslagentheid in de Vloot te veroorzaaken. Ondertusschen volharden zyn Ed: en *de Ruyter* onophoudelyk in 't vegten, die nu de Schout-by-Nacht van de Engelsche Roode Vlag op zy had, welke zich als een dapper Man toonde. De andere Vyanden, ziende dat hy te kort zoude komen, zonden twee Branders op zyn Ed: Schip af, om het zelve te vernielen, het geen voor een gedeelte door den *Capitain Philips van Allemonde* wierd belet, doch d'eene Brander raakten echter aan zyn Ed: Schip vast, wanneer men zeekerlyk dagt dat zyn Schip vernield zoude worden, doch door 't wys beleid van zyn Ed: en den yver van *de Ruyter*, raakten zy door 't afkappen van den Brander los, welk zonder iets uyt te voeren in as verteerden. Daar na zond *de Ruyter* den *Capitain Aarssen* na *Brakels* Schip, dat heel reddeloos was, om het zelve met een Touw uyt het Smaldeel der Engelschen naar *Zeeland* te sleepen, bevindende dat hy op zyn Schip honderd en vyftig zoo dooden als gewonden had, onder welke laasten hy zelfs ook was. *Van Nes*, niet meer als ses of acht Schepen by zich hebbende, nevens dat van de *Vice Admiraal Sweers*, wachte de Engelsche in, die een vyandlyk Schip enterden, en een der grootste Schepen reddeloos schooten. Ter zelver tyd zag *van Nes* dat het

1672.

De Heer Cornelis de Witt in groot gevaar door een vyandlyke Brander.

Dapperheid van den Lt. Admiraal van Nes.

1672. Schip van zyn Ed: nog al heevig doende was, tegens d at van de Schout-by-Nagt van de Blaauwe Vlag, quam het op zy, en schoot hem geheel en al reddeloos, waar na hy zyn Broeder in nood ziende, die tegen twee of drie Schepen doende was, en onbruykbaar door 't schieten geraakte, te hulp quam, en naar *Zeeland* deed sleepen, die zelfs d'eer willende hebben om tot het uytende van 't gevegt zyn pligt en dapperheid te betoonen, op het Schip van *Laucourt* overtrad. De nacht aankomende, wenden de Engelsche met de Stevens naar Land en scheide zoo van de Nederlanders af, zo dat de duysterheid een eynd van dit swaar en droevig gevegt maakten, hebbende zyn Ed: en de Heer *de Ruyter*, naar 't verhaal van eenige, dien dag 25000 ℔ Buskruyt verschooten, en omtrent 3500 Kanonschooten gedaan. Hun Schip was zeer beschadigd aan Masten, Zylen, en Touwerk, en had eenige schooten onder waater, ook had hy op het zelve dertig dooden, en geen minder getal zwaare gewonden. Zeeker Matroos d'arm afgeschooten, quam met een geswintheid om laag loopen, en riep met een starke stem. *Ruym op, hoe sta je luy en bruyd, al was een mens de kop afgeschooten, je zouder de hand niet aanslaan.* In dit hardnekkig gevegt zyn van de Nederlanders buyten de *Baron van Ghent*, weinig Bevelhebbers gebleeven, maar de Engelsche hadden de volgende dooden en gewonden.

Kloekmoedigheid van een Matroos.

Dooden.

Grave van Sandwits, Adm. van de Blaauwe Vlag.
Lord Digby, Cap: van de Henry.
Den Ridder Fritschville Hollis, Cap: van de Cambridge.
Ridder Jan Cox, Cap: van de Prins.
Pearce, Cap: van de George.
Waterworth, Cap: van de Anna.
Hennam, Cap: van de Triump.
Jennis, Fransman d'Alix.
Le Signeur de la Rabiniere, Schout-by-Nagt van 't Frans Esquadre.
Chevalier Habord.
Capiteyn Bromly.
Capiteyn Bennet.
Cotorel, outste Soon van de Ceremony-mr.
Capiteyn Bury. Capiteyn Barry.
St. Napier, Schots Gentile.
Lord Bowles.
Chevalier de Cheran.
Chevalier de Bezy.
En nog ontallyke hooge Vrywilligen, en Officieren dood.

Gewonden.

Lord Maiston.
Lord Montagu.
St. Richard Nicols.
Roger Vaugan, beyde van de Kamer van D. de Jork.
Lord Travanian, zyn Edelman.

Rid

Ridder Cartwricht.
St. Ellior, Cap: op de Jork.
St. Ludman, Cap: van Monk:
En mede Sr. Ardans, Sr. de Maynou, Sr. Trufton, Graaf van Canaples, Cheu, Chaumont, Sr. Escorbiac, Wren, Hamilton, Howard, Skelton, Hal en Lord May.
Ook bekenden zy zelfs in deze Zeeslag by de 2000 Man zoo dood als gequetst te hebben,

Daarenboven hadden de Nederlanders veel gevangenen, schoon zy veel reddelooze Schepen in deeze slag bekomen hadde, waar van dat van de Baron *van Ghent*, en de *Vice. Admiraal Sweers* geen van de minste waaren. Zyn Ed: en de Heer *de Ruyter* spande alle middelen aan om d'Engelsche wederom op te zoeken, zylende ten dien einde de gantsche nacht met een Oostenwind, Zuyd-Zuyd-Oost aan, en in de morgenstond schreef zyn Ed: verscheide brieven, waar onder twee aan zyn Broeder de Raad *Pensionaris*, wanneer het Schip van *Capitain Hollaard*, door ongeluk van 't eygen Buschkruyt in de brand geraakten en in de lugt sprong, dog de *Lieutenant*, de Schipper en tusschen de 70 en 80 Matroozen had men met sloepen geburgen. Den zelven morgen deed zyn Ed: en de Heer *de Ruyter*, den *Vice Admiraal Sweers d'Admiraals* Vlagge van *van Gent* op zyn Schip stellen, met bevel, dat den gemelden Heer *Sweers* voor deze rys over dat groot Smaldeel zoude gebieden: de Schout-by-Nagt *de Haan* als Vice-Admiraal op 't Schip van de Heer *van Gent*, en de *Capitain van Meeuwen* als Schout-by-Nagt. Kort daar na wierd zyn Ed: de Engelsche Vloot gewaar, drie Mylen van hem af, bestaande omtrent uit vyftig Schepen, die tot honderd zylen aangroeiden, waar op hy en *de Ruyter* belasten alles by te zetten, om hen in te haalen, zylende alzoo de Vyanden den heelen dag tot 's avonds ten 9 uuren boven de wind, zonder dat zy op de Nederlanders af derfde komen, zynde een klaarblykelyk teeken van hunne nederlaag, en de Overwinning der Nederlanders.

De Staat maakt het Ruaard en Opper-Dykgraafschap van zyn Ed: op zyn Zoon, zo hy mogt komen te sterven.

Den Heer CORNELIS DE WITT ter Ooren gekomen zynde, dat den Staat aanmerking genoomen hadde op zyn waarde, en in zyn afzyn beslooten, het Ruaard en Opper-Dykgraafschap aan zyn Zoon te geeven, by aldien hy op deze togt mocht komen t'overleiden, schreef daar over een brief van

1672. van dankbaarheid aan haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staaten van Holland en West-Vriesland, daar na zond hy een schriftelyk bevel af aan de Heeren *Bankert* en *Sweers*, dat zy met hunne Schepen wat digter aan malkander zouden zylen, om geen oorzaak te geven dat de Vyanden door konden breeken, als ook om aan zyn boord in de Krygsraad te komen, gelyk hy aan al de Bevelhebbers insgelyks deed, en voordroeg of men met de Vloot niet naar de Zeeuwsche Kust soude zylen, om de Schepen die Busch-kruid ontbraaken, daar te laten in neemen, en de Vyand op 's Lands Kust af te wagten, dewyl hy daar veel meer voordeel als aan de hand zynde, in konde beoogen, het welk van de Heer *de Ruyter* en d'andere hoge en lage Bevelhebbers goed geoordeeld wierd. Dit dan beslooten zynde quam 's Lands Vloot op den 10 *Juny* in 't Noord-West van 't Eiland *Walcheren* ten Anker, zendende van daar al de gewonden naar *Zeeland* in de Gasthuisen, en quamen de *Capitainen Berkhout* en de *Broeder* van Noord Holland by de Vlag. Hier herstelde men zo veel als 't mogelyk was de lekken, zylen touwen en al wat nodig was, en sond eenige Schepen uit om kennis van des Vyands Vloot te bekomen, ook ontfong men hier antwoord op de Brieven van den Heer CORNELIS DE WITT, twee dagen te vooren geschreven over die zeegen, zynde d'eene van haar Ed: Groot Mog: Heeren Staaten van *Holand* en West-Vriesland en d'andere van haar Hoog Mog: de Heeren algemeene Staaten waar by zyn Ed: nevens *de Ruyter*, met alle bedenkelyke beleefdheid bedankt wierd, daar nevens noch een Brief van den Raad *Pensionaris* DE WITT zyn Broeder, onvergelykelyk geleerd geschreven, al welke stukken, te lang zyn om hier in te voegen. Des anderen daags sond men uit 's Lands Krygstuighuis tot *Delft* 10000 pond Buskruid, een meenigte Kogels, nevens 40000 pond van *Rotterdam*, en 60000 pond van de Heere *Gecommitteerde* Raaden van *Holland*, schoon den Heer CORNELIS DE WITT, door een Brief van zyn Broeder bericht was, dat het Busch-Kruid seer schaars in *Holland* was, en men daar geen meer missen kon, dewyl men het nodig tot versterking der Grens-Steden had: hier quam noch een Brief by van haar Ed: Groot Mog: die zyn Ed: verzochten, om een naaukeurig onder

9 Juny.

De Heer Cornelis de Witt stelt aan de Bevelhebbers voor om met de Vloot naar de Zeeuwsche Kust te wenden.

10 Juny. De Vloot komt by Walcheren ten Anker.

De Heeren Cornelis de Witt en de Ruyter worde van den Staat bedankt. 11 Juny.

derſoek op de Vloot te doen, en op noemen wat voor Schepen en hoe veel Buskruid zy van doen hadden, doch dat hy daar meede ſoo veel geliefde te ſtrekken als 't mogelijk was, het geen zyn Ed: deed. Hier na zylde men met 's Lands Vloot naar *Schooneveld* alwaar zyn Ed: den Heer CORNELIS DE WITT, gevolmagtigde van haar Hoog Mog: op 's Lands Vloote bevangen wierd met een krankte wanneer zyn ongemak van ſinkinge ook vermeerderde. En dewyl de ziekte dagelyks toe nam, vond de Heer *de Ruyter*, raadſaam, het zelve aan de Heeren Staaten bekend te maaken, die hem by een beſluyt van den 21 *Juny* toeſtonden, van uit de Vloot t'huis te keeren, het geen zyn Ed: den twee-en twintigſten *Juny* werkſtellig maakten, komende met zijn gevolg, Dienaaren, en Zee Lyfwacht te zamen uitmaakende 102 Koppen, onder 't gely van den *Commandeur Swart* en *Roemer Vlak* den vier-en twintigſten binnen *Dordrecht*, na dat hy een Boode van die Stad, eenige dagen te vooren ontfangen had, met verſoek, om eenig Buskruid te leenen, waar toe hy niet konde verſtaan, doch vond een middel uit om zyn geboorte Stad, in ſulk een gevaar, daar de Franſchen hen zo naderde, eeniger maaten te hulp te komen; hy zyde aan den Heer *de Ruyter* dat men de Eerſcheuten als hy van Boord zoude gaan, konde ſpaaren, dat hy niet gediend zynde met de plechtigheid, dit Kruid ten dienſt van 't Land kon beſteeden, winnende alſoo meer als 3000 pondenuit, die hy met kennis van *de Ruyter* mede na *Dordrecht* nam, en de Vloot aldus niet verſwakte, ſchoon de quaad meenende en zyn Vyanden dit anderſins uit leggende, hem hier door beſchuldigde, denkende, dat ſulks dagelyks door de beſtierders der Steden wierd gedaan, gelijk van den *Boſch* naar de *Grave* ook geſchied was. Zo haaſt had hy geen Voet aan Land geſet, of vernam dat de heele Stad in oproer was. En ſchoon deezen dapperen Held nu voor de tweede rys, met overwinning t'huis quam, en noch geen opgeraapte beſchuldiging tot zyn laſten was, hadden eenige het Graauw tegen zyn Ed: en deſſelfs Broeder aangehitſt, zo dat zy al kort na zyn vertrek op de Vloot, zyn afbeeldſel, het geen de Heeren der Stad *Dordrecht*

1672

13 Juny. Zijn Ed: word verzogt het Buskruid te ſpaaren zo veel als 't mogelyk was.

Zyn Ed: word krank op de Vloot die voor Schooneveld legt.

Komt met zyn gevolg tot Dordrecht.

Leend 3000 pond Buskruid van de Vloot aan de Stad Dordrecht.

Oproer tot Dordrecht.

1672. en niet hy, hadden doen Schilderen daar zyn overwinning op *Chattam* by gevoed was, en tot een eeuwige gedachtenis op 't Stadhuis te pronk deeden ophangen, van de wand haalden, ſlukken ſcheurden, de brokken rondom de Hoofdwagt plakten, en het hoofd daar uitſneden het ſelve aan de galg ophangende, met het goddeloofte verwyt dat ooit van dolle menſchen gehoord was. Daar van daan trok en Kaaiwerker *Cryn* genaamd met een Byl, en veel van dit driftig Volk naar het Huis van den Heer Burgermeeſter *Halling* het zelve op ſlaande, plunderde en onder Voet haalden, waar door deezen Held de naam van *Cryn* met de Byl kreeg, en noch huydendaags aldus genoemd word. Ook waaren eenige aan 't huis van den Heer van *Swyndrecht*, die daar dezelve rol meende te ſpeelen, doch wierden met groote voorzigtigheid in hunne woeden geſtuit. Dit was het begin van dat Tierannige Treurſpel, en vernielende oproeren.

13 May. Zijn Schildery van 't Stadhuis gehaald en aan de galg gehangen.

Het Huis van de Heer Halling geplunderd en om ver gehaald.

Ondertuſſchen was de Coning van *Vrankryk* den 3 May met een Leger van honderd en twintig duyſend Man tot *Charleroy* gekomen, daar de verſamel Plaats van zyn Heyrbenden was. Welke in vieren verdeeld wierden. Het eerſt onder zyn Majeſteit, beſtaande uit 6 *Brigaden* yder van 6500 Man te Voet en 6 *Brigaden* Ruytery het getal van 14000 Man uit maakende; het tweede onder de Prins *Condé*, het derde onder de Marſchalk *Crequi*, en het vierde onder *Luxenburg*: Van welk groot Leeger den „Hertog van *Orleans* 's Conings *Generaliſſimus*, onder hem was „geſteld, die op eenen tyd vier Plaaaſen deed Belegeren, te „weten *Rynberg* door de Coning, *Wezel* door *Condé*, *Orſoy* „door *Orleans* en *Burich* door *Turenne*. Hier verhaald men iets aan„merkelyks van, te weeten, dat eenige byzondere Menſchen „al in de Maand van *Maart* Brieven uit *Duitſland* hadde, die vol„komen te kennen gaven, dat men dezelve vier Plaatſen den „eerſte *Junij* te gelyk zoude Beſtormen. Men had die Brieven „aan den Raad *Penſionaris* DE WITT en eenige andere Heeren „van den vryen Staat getoond, die geen geloof aan deeze ty„ding wilden geeven: onderwyl heeft de tyd zulks egter ge„leerd, waar door de Vyanden van de Heer JAN DE WITT „gelegentheid naamen om hem te laſteren, als of hy ſchuld had

Den Coning van Vrankryk met 120000 Man tot Charleroy.

Samſon dans l'Hiſt. Guillaume III. 2 Vol. pag. 129.

Laſteren van eenige Vyanden van de Raad Penſionaris.

„ had aan zulk een groote verwoesting. Zelfs waaren 'er „ eenigen die om hem meer en meer hatelyk aan 't Volk te maa- „ken bedektelyk uitstrooiden, dat hy hymelyk verstand met „ de Staatsbedienden van *Vrankryk* hield, en dat hy deeze tyding „ meer in de wind had geslagen, om te beletten, dat men die „ Plaatzen niet tydelyk met Krygsmagt als andere noodzaake- „ lykheden voorzien zoude. *Deeze beschuldiging* (segt Samson) *komt my zo ongegrond voor, dat ik my daar omtrent niet op zou willen houden, by aldien my niet te vooren gekoomen was, dat 'er zeekere Menschen, van ter zijde waren, die een haat tot in't Graf toe dragen, en niet konnen lijden dat men iemand rechtvaardigd, daar zy maar eens een haat tegen opgenomen hebben, en niet ontzien uit te stroyen, dat ik met groote zorg alles heb opzgeogt, dat tot verontschulding van deezen Staatbediende kan strekken, en dat ik alleswat tot zijn nadeel is, in stilte verby ga*: Wat my belangt, ik ben verzeekerd dat hy in de beginne van dit Jaar genoeg vertoond heeft, hoe men de Vloote tydelyk in Zee moest brengen, om het vereenigen van de twee Vyandlyke Vlooten te beletten, als ook het Fransche Krygstuighuis tot *Nuist* te doen springen, en de Steden te versterken, gelyk by d'aanteekeningen, daar van gedaan, genoegzaam blykt: daar en boven bragt hy te weeg, dat de overigheid en Regeering der Stad *Keulen* toestonden, om den Oversten *Bamphaeld* zyn *Regiment* in haare Stad te laaten Werven, en bezetting tehouden, maar ook om 's Lands Krygsbende tot tien duyzend Man tot binnen haar Muuren alleen te ontfangen, het welk eenige Heeren onnodig achten te zyn, als ook eenige bezetting in *Luyk* te zende, hebbende ten dien einde de overigheid aldaar door zyn beleid daar reeds toe bewogen, en die de Brief van den Coning van *Engeland* ziet, aan zyn Hoogheid den Heere Prince van *Oragnien* den 28 *Junij* geschreeven, zal klaar zien hoe hy *Vrankrijk* en *Engeland*, en zy wederom tot hem genegen waaren, zeggende. *In al de handelinen die ik heb aangegaan met de allerchristelijkste Coning, heb ik altijd getracht u belangens te bevorderen. De Insolentien en de continueele Machinatien tegens my, van de geene die eenige tijd herwaarts tot groote directe hebben gehad aan 't Gouvernement der vereenigde Nederlanden, hebben my genoodzaakt my te moeten verbinden, met den aller Christelijkste*

Word wederleid en het tegendeel klaar aangetoond.

1672. *Coning dewelke ook heeft het zelve subject van klagten* (Nota) *tegens haar, ten einde alleen* (Nota) *zouden mogen ter neder werpen de onverdragelijk grootsheid der* Louveſtynſche factie, *en de ons te verzeekeren voor diergelijke beriſpingen ofte beſpottingen*, en wat vorders, *zijne* (*des Coning van Vrankrijks*) *adverſie tegen de geene dewelke getoond hebben te weezen mijne Vyanden, zowel als d'uwe, belooven my een goede uitſlag van alle deze verwerringen enz.* Ook moeſt hy, om zulk een afgryzelyke en verfoejelyk ſchelmſtuk uit te voeren, eenige hoop van belooning gehad hebben, volgens de bekende regel in de regten, *quod nemo gratis præſumatur malus*; dat is te zeggen, *niemant doet een ſchelmſtuk zonder eenige belooning*; en om my met deze quaadaardige Laſter niet op te houden, zal ik met drie woorden zeggen, dat het tegendeel van dien door de tyd is gebleeken, en in twee-endertig Jaaren niet van die beſchuldiging aan den dag is gekomen; maar men bevind nu wel dat hy zyn Vaderland meer dienſt heeft gedaan als eenig menſch ter Waereld. Hy had ook tot meerder verzeekering bewerkt, dat men met den Keurvorſt van *Brandenburg* op den 6 *May* een Verbond van wederzydſche byſtand en beſcherming maakten, waar *Munſter* den 18 en *Keulen* den 27 der zelver Maand den Oorlog aan haar Hoog Mog: op verkondigden. Ondertuſſchen bequam men tyding van het ſchandig overgeven der Stadt *Rhynberg* * en veel andere Steden, by veele in 't breed beſchreeven, het geen een groote verſlagentheid in de gemoederen der Nederlanders veroorzaakten; dit gaf weer oorzaak tot quaat ſpreeken en vuyle woorden van eenige verbitterde menſchen tegens de Raad *Penſionaris* DE WITT uit te braaken, waar over zeeker vermaard Schryver zegt, die tegenwoordig na myn vertrouwen, zyn Pen wel anders gebruyken zoude, als zynde een Heer van groote Ervarentheid en gezont Oordeel, dat op deeze tyding den Raad *Penſionaris* gezegt zonde hebben, Myn Heer *Rhijnberg over, dan is ons Land verlooren*; en hem vraagende wat hy geraade vond in deze geſteltheid van tyd te doen, zoude 't *Orakel* van *Delphos*, (zoo noemd hy hem) de ſchouders opgehaald en geantwoord hebbe, *dat men met de Vyanden moeſt zien te verdragen, zoo als men beſt konde*, hem heel verſlagen uitdruk-

Bewerkt een wederzyds Verbond van verweering en beſcherming met Brandenburg.

* 6 Juny.

drukkende, * het geen den onzydigen Schryver aldus te kenne geeft, dat *de Raad* Penſionaris *in alle voorgaande gelegentheeden blyken van zijn Helddadige moed en in alle tegenſpoed, een onveranderlijke ſtantvaſtigheid getoond hebbende, in deeze gelegentheid dezelve Man niet geleek te zijn. Dit doordringend verſtand, die 't nimmer, in de ſwaarſte zaaken, aan middels tot redding ontbrak*, wiſt by na niet wat hy raaden zouden. Vorder antwoord hy de bovengemelde woorden van dien vermaarde Schryver op deze wyze, *daar waaren meer als te veel menſchen die qualijk geſteld waaren om wegens den inborſt van den Heer* JOHAN DE WITT *te oordeelen, en men moet zich niet verwonderen, dat deezen raad ſtoffe gegeeven heeft, aan de quaadaardige overweeginge van eenige onder haar.* 1627.

* Samſon II. vol. pag. 150.

Zoodanig was de woede van 't graauw, en ſchoon myn meening niet is een verweerſchrift voor de twee Doorluchtige Heeren te maaken, als daar geen reeden toe hebbende, dewyl ik ze nimmer gekend heb, noch aan hen vermaagſchapt ben, of ooit eenige de minſte beleeftheid of gunſt heb genooten, zo vind ik zeer onchriſtelyk te zyn, dat twee menſchen die ten koſte van hun Lyf en leeven, zoo trouw voor ons Land geſtreeden hebbende, zo in Staats als Krygszaaken, na zulk een barbaarſchen Moord, en wreede dood, door verſcheide Laſterſchriften met veel goddelooſe verdichtzelen opgepronkt, beſchuldigd te werden, waar van de tyd ons de waarheid heeft ontdekt. Ik hervat myn reeden dan wederom, en zeg, dat op de Raad van den Heer Raad *Penſionaris* DE WITT, men vier Heeren had Gevolmagtigd om naar de Coning van *Vrankrijk* te zenden, en te hooren wat zyn Majeſteits begeeren was, daar nevens een opſtel te verzoeken, daar men hem mede konde voldoen. Om in deze droevige geſteltenis van twee quaaden 't beſt te verkiezen, en liever door eenige zomme gelts hem vergenoeging te geeven, als ons Land dat wy vry gevogten hadden, en dat zoo veel Jaaren die machtigen Spaanſchen Coning weerſtand gebooden had, nu in zoo korten tyd, door Lafhartige Verraders en 't verzuym van diegeen welke het aanbevoolen waaren, zorg voor de Grensſteden te dragen, zoude verlooren laaten gaan; doch al de over-

1672. tollige aanbiedinge die men zyn Majesteit deed, waaren vruchteloos, en zyn eyschen ongehoord hard. Zoo dat die Heeren * zonder iets uit te werken wederom waaren gekomen.

* Van Gent. de Groot, Odyk en Eck.

Nader Lasteringen op Cornelis de Witt.

De Heer CORNELIS DE WITT naauwlyks t'huys gekomen zynde, en van zyn onpasselykheid noch te bed leggende, wierd ook na gegeeven dat hy belet had van in de laatste Zeetocht de Fransche Vloot te vernielen. Het geen de onzydigen Schryver aldus beantwoord. *De valsheid van dit uitstrooisel was klaarblijkelijk genoeg, dewijl het waare belang van twee Broeders strekten om de macht van de Engelsche Coning te vernielen, en hem buiten staat te stellen om zijn Neef den Prins van Oragnien ooit te konnen helpen. Deze valsche beschuldiging hoe ongegrond dat die ook was, beletten niet van gelooft te worden onder 't Graauw, die altoos meer nijging hebben een quaade als goede indruk aan te neemen.*

Samson vol. II. pag. 344.

Toeleg van vier schelmen op zyn Ed:

Onderwylen quamen op den 21 *Juny* 's avonds ten 11 uuren vier menschen aan zyn huys kloppen, en open gedaan zynde, begeerden hem zelfs te spreeken, niet tegenstaande geantwoord wierd, dat zyn Ed: onpasselyk te bedde lag, en nu ook 't ontydig was om yemand onbekend, toegang tot hem te geeven, drongen zy noch dieper in huys, met alle gedachten van hem te vermoorden, zoo als d'omstandigheeden daar van te kennen gaven, het geen een der dienstboden beletten met achter uyt te loopen, die de Wagt haalden, op welkers aankomst zy de vlugt naamen.

Den Raad Pensionaris de Witt word door vier moetwilligen aangerand.

Weinig dagen te vooren zynde den 21 *Juny* geschiede des avonds omtrent elf uuren diergelyke aanslag op den Raad *Pensionaris* DE WITT, zoo als hy uit de Vergadering van haar Ed: Groot Mog: quam, doch was van grooter gevolg. Den Raadsheer *van der Graaf* was met zyn Huysvrouw en kostelykste goederen uit *'s Gravenhagen* naar *Delft* gevlugt, ondertusschen hadden de Zoons Mr. *Pieter* en *Jacob* alle twee Regtsgeleerden, de Postmeester *Adolph Borrebach* en *Cornelis de Bruyn*, ten avondmaal genodigd, die na den eeten met hun vieren op de Vyverberg komende, dit verfoeyelyk werk uitvoerde, gelyk in het Vonnis van Mr. *Jacob van der Graaf* te zien is. Niemant van deze gasten wierd gevangen, als den gemel-

melden *Jacob van der Graaf*, die des anderendaags 's morgens ten negen uuren zynde den 22 deezer wierd gekregen, wandelende verscheide ryzen met de Mantel die hy mede genoomen had van *Levyn van Dijk*, om niet bekend te zyn, op de Vyverberg : meenende op d'een of d'andere wyze in zyn huis te komen, dat van vooren en achteren met Burgerwagt bezet was. Zoo dat hy by eenige Burgers bekend wordende, en voornamentlyk van de vermaarde *Hendrik Verhoef Silversmit*, die hem by de mouw greep, en vroeg waar hy soo bebloed van daan quam, daar hy op antwoorde, *dat zijn Neus was omsprongen.* Eenige andere Burgers schooten hier meede na toe en zyden, *kom aanstonds met ons, naar de Hoofdwagt op het binnen Hof.* Hy ziende dat het ernst was, bad, van hem los te laaten, of dat hy een Man des doods was, bekennende alsoo de misdaad aanstonds voor dat hy in de Wagt zat. En hadden de Heeren een uur vroeger in de Vergadering gekomen, zouden zy de andere drie medestanders ook op zyn bekentenis gekregen hebben, dewyl zy noch ten huyze van den gemelde *Levijn van Dijk* waaren. Het had misschien nimmer aan den dag gekomen, indien zeeker *Doctor* dien zelfden avond van een zieken afkomende, en gaande over de Vyverberg, niet had hoore zagjes roepen, *Graaf, Graaf? Waar zijt gy? komt voort.* Welke *van der Graaf* te rug gegaan was om te zien of den Raad *Pensionaris* wel dood was, gelyk zy gemeend hadden. Den gemelden *Doctor* die niet gesien was, het zy door hunne verslagentheid, of door zyn buitengemeene kleine gestalte, trad ter selver tyd naar 't Huys van den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT, die hy hoorden dat dusdanige ongeluk overgekomen was, het geen des morgens daar aan bekend gemaakt zynde, bevoolen wierd de Ruytery op te zitten, de Bruggen op te haalen en alle toegangen te sluyten. 1672.

Jacob van der Graaf gevangen.

De drie andere naar 't Leger gevlugt zynde, soo men voorgaf, deed haar Ed: Groot Mog: besluyten, om ook ter selver tyd dese zaak aan zyn Hoogheid en andere *Generaals* bekend te maaken door de volgende brief.

Aan

1672.

Aan zyn Hoogheid den Heere Prince van Oragnien.

Brief van haar Ed: Groot Mog: aan zyn Hoogheid wegens den Raad Pensionaris.

DOORLUGTIGE
ERNTFESTE, &c.

IN de voorleedene nacht hebben vier Persoonen, geattenteerd onsen Raad Pensionaris, gaande van onze Vergaderplaatse naar desselfs Huyzinge, op de publicque straat te assassineeren, ende aan hem te infligeeren, vier zeer swaare wonden, eene zaak die ons ernstelijken ter harte gaat, ende daar over als aan onzen eersten Minister geperspecteerd zijnde, wy van meyninge zijn ons restentiment metter daat aan de handdadigers ende Complicen te doen gevoelen, en te werke leggen: Een van de voorsz. vier persoonen is alhier geapprehendeerd ende in hegtenisse gestelt, de andere drie met naamen Meester Pieter van der Graaf, Adolf Borrebach, ende C: de Bruin, geëvadeert zijnde, ende haar, naar dat men uit de informatien heeft konnen afneemen, ontwijfelijk onder de Troupes van den Staat by Nieuwerbrugge, ende op d'andere passen u Hoogheed bekend geposteerd begeeven hebbende, zoo hebben wy onzen Procureur Generaal *ende Advt. Fiscaal geordonneerd, hem in persoon onder de voorschreeve Troupes te begeeven, de voornoemde handdaadige persoonen aldaar (ofte daar dezelve te vinden zullen zijn te apprehendeeren, en* pede Legato *herwaards over te brengen, ende niet mogen onder ons laaten, den voornoemden onzen Procureur Generaal, aan u* Hoogheid *by deezen te addresseeren, met ganschen ernstig* verzoek *ende recommandatie, ten einde u Hoogheid den zelven onzen Procureur Generaal, in het opsoeken apprehendeeren, ende bemagtigen van de voorsz. perpetrateurs van het voorsz. execrabel delict, aller weegen* gelieve *de behulpsaame hand te bieden, ende zoo veel mogelijk bezorgen, dat de meergenoemde perpetranten in handen van den voorschreeven Procureur Generaal ende de Justitie mogen geraaken, het welk van u* Hoogheids *wijze Conduicte verwagtende. Doorlugtige, &c.* Geschreven in den Hage den 22 *Juny* 1672. *Erntfeste &c.*

Bevel.

Sal.

Aan zijn Hoogheid den Heere Prince van Oragnien, en de Mutatis Mutandis *aan de Heeren van Beverningk, Veld-Maarschalk Wurtz, Prins Maurits van Nassauw, ende de Grave van Hornes.*

Dit

Dit veroorzaakten een groote verſlagentheid in heel *Holland*; 1672.
en de overweegingen die men daar omtrent maakten, waaren verſcheiden, zyne Vyanden die 't nooit aan godlooſe laſtering ontbrak, zyde *die Land verräder is niet beter waard; 't is jammer dat het miſlukt is; hoe konnen de Heeren zulk een ſchelm dulden; ons Lant is al half verkogt, en ſoo lang als hy het beſtier der ſaaken heeft, zal het met ons van tijd tot tijd noch ſlegter gaan; maar't is geen wonder, daar zijn zoo veel Grooten aan vaſt, die niet beeter zijn als hy, en daarom wordenze verſchoond*, enz. Den Heer Raad *Penſionaris* maakten door d'onderſtaande brief het verfoejelyk fyt aan de Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vriesland 's morgens vroeg bekend, ſchryvende hier over ook aan zyn Broeder en meer andere zyner Vrienden.

Brief van den Heer Raad Penſionaris de Witt aan haar Ed: Groot Mog: daar over.

Edele Groot Mogende Heeren,

GIſteren laat in den avond tuſſchen elf en twaalf uuren, komende uit Uw Edele Groot Mog: Vergaderinge, heeft zeeker Perſoon, my onbekend, mijn Dienaar, die met een brandende Flambeau voor uit ging, het Licht met geweld uit de hand gewrongen, en het zelve uitgedaan en weg geſmeeten hebbende, zijn aanſtonds op de Plaats by het Gericht, vier Mans-Perſoonen, alle met bloot geweer, my te gelijk aangevallen, en hebben zonder eenige woorden te ſpreeken eerſt ſoo veel mogelijk na my geſtooken, ende daar na my in den hals gehouwen, met dewelke ik eenigen tijd geturſteld hebbende, ben eindelijk ter neder gevallen, en heb alſoo een groote contuſie met een quetzuur in 't Hoofd gekreegen, daar na weder opgeraakt wezende, zijn zy alle te ſaamen door geloopen, vertrouwende ſo het ſchijnt haar deſſein te hebben volbragt, doch hebben my echter maar twee wonden in 't Lichaam geinfligeert, daar van de eene is een ſteek in de regter zijde, tuſſchen de vijfde en ſeſde Ribbe, ende de andere een ſteek van achteren gegeeven omtrent de junctuure van de linker ſchouder, mitsgaders 't geene als boven wegens mijn Hals en Hooft is gementioneert. d'Heeren Doctooren van der Straaten *en* Helvetius, *als mede de twee Chirurgijns genaamt de* Wilde, *die my gevisiteert en verbonden hebben, oordeelen, dat geene van alle de voorſz. Wonden, voor als noch met pericul is vermengt, ſoo dat ik by proviſie reeden heb om* Godt *den* Heere *te danken, dat die rencontre niet arger afgeloopen*

1672. *is; Zijnde ik nochtans niet in staat om mijn dienst en functie by uw Edele Groot Mog: te konnen waarneemen, daar van ik mits dien eerbiedelijk versoeke tot beter gelegentheid en dispositie te mogen blijven gedispenseert; Waar mede Godt Almachtig biddende, Uw Edele, Groot Mog: loffelijke Regeeringe in deze gants bekommerlijke tijden, met zijn extraordinaire Genade te willen by-woonen en Zeegenen.*

Zal ik verblyven,

ED: GR: MOG: HEEREN:

Uwer Ed: Groot Mog: onderdaanigen en getrouwen Dienaar,

Was geteekend

Hage den 22 Juuy.

JOHAN DE WITT.

Deezen inhoud deed haar Ed: Groot Mog: omsien, en verbaazen, waar van eenige der zelver zyde, *hoe zal men den Raad Pensionaris, onzen eersten Staatsbedienden, op deze wijze handelen, wie weet of 't op ons ook niet is gemund, hoe kan men weeten wat eenige dolle menschen voorgenomen hebben te doen*, enz. En om de uitvoerders van dese grouwsaame onderneeming gemakkelyker te betrappen, stelde haar Ed: Groot Mog: 5000 guldens loongeld, op yder der misdadigen, by een besluyt van den 23 dezer luydende.

Extract uit de Resolutien van haar Ed: Groot Mog: Heeren Staaten van Holland en West-Vriesland.

Werd 5000 guldens op yder van de gevlugte gesteld.

„DE Heer *Bosveld* heeft ter Vergadering gerefereerd, dat „de President en de Raaden van de Hoove, de Heeren „Gecommitteerde Raaden in bedenking hadden gesteld, of „niet tot beeter ontdekkinge en achterhaalinge van de handdagers, en de Complice van 't Inorme en de ongehoorde fyt „op den 21 deeser loopende Maand, tusschen elfen twaalf uuren in den avond, aan den persoon, van den Raad *Pensionaris* DE WITT begaan, zouden behooren te werden gesteld „een Premie van vyf duysend guldens, ten behoeve van de „geene die ymand van dezelve Complice zouden weeten aan„te wyzen, dat zy in hegtenisse geraakte, met byvoeginge „nochtans, dat die van de voorschreeve Hoove geen Penningen in voorraad hadde, omme de voorschreeve Premie te kon-

„konnen voldoen; waar op gedelibereerd zynde, is goed ge-
„vonden, ende verstaan, dat die van de gemelde Hoove by
„aanschryvinge zullen werden geauthoriseerd, ende gelast, om
„by Publicatie te mogen belooven de somme van vyf duysend
„Caroly guldens, voor yder der voorschreeve Complice die
„zal konnen werden ontdekt, en aangeweese, dat hy in han-
„den van de Justitie geraakt, des dat de voorschreeve te be-
„looven Premien zullen werden voldaan ende betaald, uit de
„goederen der voorschreeve handdadigers, die by Sententie
„van de meergemelde Hoove zullen werden geconfisceerd,
„en zal de bovenstaande haar Ed: Groot Mog: Resolutie by
„Extract Authenticeq die van de voorschreeve Hoove toegeson-
„den werden.

Men sloeg aanstonds de handen aan 't werk, om zyn geding te maaken. Den gevangen deed door eenige Vrienden by den Raad *Pensionaris* aanhouden, om vergiffenis van hem te verkrygen, het geen veel quaadaardigen, en voornamentlyk den Lasterlyke en onkundigen Schryver *van den Bosch* in een blaauw Boekjen zegt, *dat dit van verscheide zoo Kerklijke als andere lieden verzogt was, maar den Raad Pensionaris en de zijne, toonde daar geen genegentheid toe te hebben.* Waar uit de Vyanden van den Heer JOHAN DE WITT, wederom reeden trokken om hem te lasteren: maar ik ben wel verseekerd van geloofwaardige menschen, die den Raad *Pensionaris* bezoekende, hen (zoo haast hy het gevange neemen van de Heer *van der Graaf* quam te verstaan) deeze zelfde woorden heeft toegevoegd, zeggende al zugtende, *het jammert my, dat eerlijke luiden haar kinderen zich tot zulk een werk laaten verrukken, het is my leet dat den Jongman gevangen is, ik wenschte dat hy buiten banden gebleven was.* Ook is waar, dat zeker Heer van zyn Maagdschap des daags na 't gevangen neemen hem is komen verzoeken, *dat hy den gevangen het Feyt, aan hem begaan, wilden vergeeven,* waar op den Raad *Pensionaris* met deze zelfde woorden heeft geantwoord, *ik vergeef het hem uit de grond van mijn Hart; gelijk ik het ook hem, en zijne drie medestanders al van den beginnen af heb vergeeven.* Doch 't geval wilde dat deezen Heer, den zelfden

Lasterschriften van van den Bosch.

Woorden van den Raad Pensionaris.

1672. dag noch uit *den Haag* moest vertrekken, sonder daar kennis aan den gevangen of zyne Vrienden van te geeven, soo dat kort daar na noch ymand by hem komende, en 't zelfde versoekende, van hem beantwoord wierd, *hoe, ik wist niet anders of den gevangen had hier reeds kennis van, en by aldien dit zo niet is, verzoek ik UL. vriendelijk dat gy zulks geliefd te doen.* Zo dat dit genoeg was voor zo ver het zyn Ed: eigen persoon raakten. Maar zyn Vyanden wilden hebben dat hy een zaak van zulk een quaad gevolg (die hy gevange reeds bekend had, en daar hy in handen van 't Geregt was) hem vergeeven zoude en op vrye voeten stellen door zyn Achtbaarheid, het welk immers de *Souverainen* van de Landen, en niet aan byzondere noch aan hem stond; Zoo dat volgens de Wetten der Landen, zyn bekentenis opgemaakt zynde, hem den 28 *Juny* de dood wierd aangezegt, en des anderendaags zynde Woensdag, volgens 't onderstaande Vonnis ter recht gesteld is.

Van der Graafs Vonnis, en word onthalst.

ALzoo Jacob van der Graaf, jegenwoordig gedetineerde op de Voorpoorte van de Hove van Holland, voor den zelve Hove buyten pyne en banden van yfere bekend heeft, dat hy op Dingsdag voorleden acht dagen, zijnde den 21 dezer Maand Juny, 's avonts ten Huyse van zyn Vader hebbende gegeten, en met zyn Broeder Pieter, Adolph Borrebag; en Cornelis de Bruyn, te zamen de klokke half elf uuren uitgegaan zynde, gezien hebben datter noch licht was in de Kamer van de Heeren Staaten van Holland, en dat by die occasie gesegt is door den voorsz. Borrebach, dat de Staaten van Holland noch vergadert waaren, en dat dieshalven daar noch mede was den Raad Pensionaris DE WITT; hem uitmakende voor een Schelm en een Land-verrader, voegende daar by; dat men hem behoorde aan kant te helpen, en dat ook 't zelve by hun luyden opgenomen zynde, zy met den anderen hebben geloot, wie de eerste zoude zyn die de aggressie zoude doen, en dat tot tweemaal 't lot is gevallen op Cornelis de Bruyn, en dat de oorzake, waarom zy voor de tweede maal geloot hebben, is geweest om dies wille, dat zy meynde datter in de eerste reize abuys was begaan; dat dieshalve ook de voorn. de Bruyn de eerste is geweest die den Raad Pensionaris geaggresseert heeft, na dat alvooren, of door Borrebach of door de Broeder van hem gevangen de Flambeau uit de hand van den Dienaar van den Raad Pensionaris was genomen en uit-gedaan; en dat het zelve is geschied op de Plaatze, tusschen de Voorpoorte en het Schavot, en dat ondertusschen zyn gevangens Broeder en Borrebach met de knecht bezig zyn

ge-

geweest, en dat een van de knechts hem op de loop begeven heeft, dat doen zyn Broeder hem gevangen en de Bruyn, die met den Raad Pensionaris bezich waaren, te hulpe is gekomen, dat als doen den Raad Pensionaris onder de voet is geraakt, en dat zyn gevangens Broeder op het lyf van den Raad Pensionaris is gevallen, en dat hy gevangen doe hem een quetsure met zyn Mes in zyn Schouder heeft gegeven, 't welk hy naderhand heeft weggeworpen, en dat hy zyn Degen niet en heeft uitgetrokken, om dat hy die niet van doen hadde, maar dat het zelve Rapier in de rabouillie uit de scheede is gevallen, dewyl hy te wyt was, zynde de zelve die hem op de Voorpoorte is vertoond, ende het zelve gedaan hebbende, dat zy gezamentlyk zyn heen gegaan, zonder dat hy gevangen eenige Menschen heeft vernomen, dat hy geene redenen weet, waar omme hy 't zelve feyt heeft helpen perpetreren, als om dat hy van God verlaten was. Dat hy gevangen, vermits den voorn. de Bruyn in zyn hand gequest was, versocht is, om te gaan, gelyk hy ook gedaan heeft, na eenen Doctor Breugel, woonende in de Molestraat, ten eynde hy eens ten Huyse van Levyn van Dyk, woonende alhier by de Luterse Kerk, wilde komen, en dat hy met den voorn. Breugel aldaar zynde gekomen, de zelve als doen het Verband aan de voorn. de Bruyn heeft gedaan: Dat hy de Sak met stukken, den Raad Pensionaris afgenomen, ten Huyse van den voorn. Levyn wel heeft gezien, alwaar zyn Broeder en de voorn. de Bruyn haar retraicte hadden genomen, maar dat hy niet en weet, by wien de zelve Sak genomen is, en dat hy aldaar een Mantel van den voorn. Levyn heeft genomen, die hy omgehangen heeft, met dewelke hy ook geapprehendeerd is. Alle 't welke zyn zaken van zeer quade consequentie, die in een Land van Justitie niet behooren geleden, maar andere ten exempele gestraft te werden. SOO IST, dat 't voorsz. Hof met rype deliberatie van rade doorgezien en overwogen hebbende, alle 't geene ter materie dienende is, Doende recht in den name en van wegen de Heere Staaten van Holland ende West-Vriesland, verklaard heeft, en verklaard mits dezen den voorsz. Gevangen begaan te hebben *Crimen læsæ Majestatis*: Condemneerd hem mits dien gebracht te werden ter Plaatse, daar men alhier gewoon is Justitie te doen, en aldaar geëxecuteerd te werden met den Swaarde, datter de dood navolgd, en verklaard alle zyn Goederen geconfisqueerd. Gedaan in den Hage by de Heeren en Meesters *Adriaan Pauw*, Heer van *Bennebroek*, Præsident, Albrecht *Nierop*, *Willem Goes*, Heere van *Bouchorstenburg* Cornelis *Fanius*, Heeren van *Oud-Haarlem*, *Frederik van Lier*, *Cornelis Baan* en *Mattheus Gool*, Raadsluyden van Holland, en gepronuncieerd op de Audientie van de Rolle den 29. Juny 1672. 1672.

In kennisse van my,

ADR. POTS.

Hy sturf met een groot leedwezen en berouw over zyn zon-

1672. den, voornamentlyk over deeze laaſte misſlag. Hoe verfoeielyk die ook is, zo moet men in der daad een Jongman van zulk een goet geſlagt beklaagen over ſulk een vervloekt voorneemen. En het ellendigſte was, dat den Scherprechter van *Haarlem* hem verſcheide ſlagen met het Swaard gaf, voor dat hy het Hoofd van den Romp af hieuw. Aanmerkens waardig zyn de woorden die hy kort voor zyn dood aan een Kerklyk Heer ſprak, *zeggende, toen ik voorgenomen had, den Raad Penſionaris* DE WITT *te vermoorden, bad ik God dat hy mijn voornemen geliefden te doen gelukken, by aldien de Raad Penſionaris een Schelm was, en zo hy een eerlijk Man was, dat hy my dan geliefde om't Leeven te doen komen.* Eenige ſullen dit miſſchien tegenſpeeken, doch ik ben zo wel verſeekerd dat hy dit geſegt heeft, als dat zyn dood daar op gevolgd is.

Aanmerkelyke woorden van Jacob van der Graaf.

Op de ſelfde dach van de rechtſtelling, ontfong zyn Ed: de Heer Raad *Penſionaris* DE WITT, een beklag Brief van den Heer *Lt. Admiraal de Ruyter*, zynde van deezen inhoud.

Wel Edele geſtrengen Heer

MYN HEER.

Brief van de Ruyter aan den Raad Penſionaris.

„IK heb giſteren Avond uit Uw Ed: Brief van den 22 deezer „loopende Maand, aan myn Heer den Ruwaart, Uw Ed: „Broeder, houdende, met verſchrikkinge gezien, het gruwe„lyk feyt dat 's Nachts te vooren aan deſſelfs uitſteekende Per„zoon is begaan. Doch ben van herten verheugd, dat de Me„dicyns niet en wanhoopen aan een goede herſtelling van ge„ſontheid, die ik ten hoogſte wenſche: En dat de handda„digen mogen werden in hechtenis genomen, en ſtrengelyk naar „verdienſten geſtraft: Ende dat Uw Ed: noch veele Jaaren, ten „dienſten van den Staat, en zyn ſelfs genoegen, in voorſpoed mag „leeven; verblyvende nevens myne dienſtelyke gebiedeniſſe „aan myne Heeren Uw Ed: Vader, Broeder, en Uw Ed: „zelfs.

Wel Edele geſtrengen Heer

U Ed: Ootmoedige Dienaar

MICHIEL ADR: DE RUYTER.

Het

Het is ook zeer gevallig dat haar Ed: Groot Mog: den *Pensionaris Vivien*, van *Dordrecht*, by een besluyt van den 20 dezer hadden ontboden, om den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT in zyn bezigheeden t'ondersteunen, zo dat den Staat by dit voorval van zyn wonden echter bediend wierd. 1672.

Slegtegestelthеid van Holland.

Ondertusschen zakten den Vyand al af; en had reeds *Uitrecht* in genomen, het geen een geheele ontsteltenis in de gemoederen van alle welmenende Regenten veroorzaakten. De *Obligatien* ten lasten op 't Land verminderde zo schrikkelyk dat men de zelve voor geen dertig Guldens in plaats van honderd konde verkoopen, *d'Actiên* op d'Oost-Indische Maatschappy bood men aan voor 250 Guldens, en 't Bankgeld, dat wel eer 5 ten honderd meer als 't Kas geld waard was, daalde tot 4 of 5 ten honderd daar onder; men deed op de raad van den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT uit *'s Gravenhagen*, als open leggende zonder Wallen of Poorten, 's Lands nodigste Brieven, als ook eenige vaten met geld naar *Amsterdam* zenden, om verzeekerder te zyn, alwaar men ook de vergadering van haar Ed: Groot Mog: zoude aanstellen; en men deed daar ook een Munt bereiden om geld te slaan, waar van de Herberg onder de Reguliers tooren noch de naam van draagd. Hoe verslagen dat de Heeren van d'andere Steeden ook waaren, zo zag men die van *Amsterdam* zo Edelmoedig van inborst, dat zy na 't verdrag het geen d'andere Steeden met den Coning hadden willen maaken, niet wilde lusteren, schoon den Vyand het op die Stad gemunt had, en daar omtrent maar twee uuren van af was, het geen elders breeder te zien is; doch ik kan niet verby gaan te zeggen, dat den Burgermeester *Tulp*, hoe oud, nevens de Heer *Hoofd*, zich zoo kloekmoedig als een Jongeling droeg, gelyk alle de Heeren, van een gedagte zynde, hier in het wel zyn, niet alleen van haar Stad, maar ook van de geheele *Provintie* beforgden: en onder alle deeze Staatkundige en kortdaade Regenten, was de Heer Burgermeester *Valkenier*, geene der minste, welke een onvergelyke schoone reeden in den Raad voor-

Aanmoedigіng van de Burgermeester Valkenier door een schoone reeden.

„den, die by 't uur duurde, zeggende dat de nood haar noch niet „drong, om in en ogenblikde dierbaare vryheid over te geeven, „die hunne Voorouders hadden Beschermd met een Oorlog van

1672. „ren, en verzeegeld met hun bloed; dat haare Stad van „*Amsterdam* alle andere Steden te boven ging, in voordeelige „gelegentheid, heerlyke sterkten, en menigvuldige Oor„logsbehoeftens, leevensmiddelen en Volk, en daarom te „meer gehouden was, om door haar uiterste pooging, de „*Vereenigde Nederlanden* te behoeden uit alle haar ellenden, „en uit de dwinglandy van die geene, die niet als op den „puynhoop van de gestoorde Vryheid aller *Natien* en Vol„keren haare roem zocken te bouwen; by brengende tot voor„beelden, hoe d'eenige Stad *Dantzig*, het groote Ryk van „*Poolen*; en *Coppenhage*, de Ryken van *Denemarken* en *Noor„weegen* hadden gered uit het geweld haarer Vyanden, die „van alles by na Meester waaren; hoe de Stad *Hamburg* in 't „midden van haare benyders en Vyanden, zich zelven een lan„gen tyd heeft Beschermd, en noch geenzints staat maakt, om „immer meer de Wet van anderen aan te neemen; en hoe het „oude *Romen*, dat zyn opkomst schuldig was, aan eenige Vlug„telingen uit *Griekenland*, in plaatze van zich het Juk van andere „t'onderwerpen, zich door de overwinning van *Italien* had„den gemaakt tot Coninginne van de Waereld, en opgerecht „de wonder groote *Monarchie* enz: en wanneer dan eindelyk „het Noodlot haar mogte komen te storten in den Poel „haarer ellende, dat dan deeze groote en machtige Stad „nooyt het verwyt onderworpen zoude zyn, van zig voor „andere Plaatzen aan den Vyand onderworpen te hebben, „maar altyd zich noch zoude konnen troosten met de gena„de, die *Poliphemus* aan *Ulises* gaf, van dat hy de laatste zoude „opgegeeten worden, als al de andere zyne gasten door de *Cy„clopes* alreede verslonden zyn, enz.

Deeze Redenering moedigde al de andere Heeren zo dapper aan, dat zy vast beslooten, de Stad ten koste van hun goed, en laaste droppel Bloed, te verweeren, waar door zy de voortgang d.. Vyands beletten en het overschot der *Provintien* Beschermden.

Oproer tot Dordrecht. Onderwyl maakten het Graauw tot *Dordrecht*, op den 24 en 25 *Juny*, wederom een Oproer, morrende dat het Krygstuyg-Huys aldaar zo slegt voorzien was, om welke reeden de

de Sleutel door de Overigheidachter gehouden wierd, om aan het Volk de slegte gesteltheid te verduysteren, en daar door een goede schyn neemen, van hunne Stad of door lafhartigheid of door verraad over te geeven. Daar op quam een zeeker Man zeggende aan 't Volk, dat men tot behoud van de Gemeente en den Staat het *Eeuwig Edict* moest vernietigen, en al de Regenten afzetten, die het opgesteld hadden, en noch staanden hielden. Waar door de geheele Stad in oproer quam, scheeuwende het Graauw *Vive le Prince d'Orange*, *Lang Leeve de Prins van Oragnien*, de Duyvel haal de DE WITTEN, en duyzend lasterlyke en verfoejelyke woorden tegen hunne Regenten. Verscheide van deeze woedende Benden liepen daar op met een groot getier langs straat, naar eenige der Regenten, die zy zyden, *wy willen, en begeeren dat gy zijn Hoogheid, Stadhouder van onze Stad zult maaken, of uy zullen uw alle vernielen*, 't geen hen aanstonds toegestaan wierd, zo dat de Regeerders naar 't Stadhuys traden, om daar over te beraadslagen. Wanneer dit gedaan was en den Burgermeester *Halling* achter uit willende gaan, quam de meergemelden *Cryn* met zyn Byl in de hand, en zyde tegens hem, *zo gy hier een woord tegen zegt zal ik u met deezen Byl de Kop in tweên klooven.* Eindelyk wierd by de aldaar zynde Heeren beslooten, om onder 't geluyt van Trompetten te doen afkondigen, dat zy aanstonds gevolmagde aan zyn Hoogheid zouden afzenden om hem te versoeken, van op het spoedigst herwaards te komen, enz. Waar toe benoemd wierden de Burgermeesters *Johan Halling* en *van der Burg*, met den Gehym-Schryver *Muys*, nevens twee, Heeren uit den achten, welke waaren de Heeren *Graaf* en *van der Velden*, en twee uit de *Capitainen* genaamd *Hogerwerf* en *Paf*, als ook twee uit de Gemeenten, die den 25 *Iuny* met een toeloop van duyzende Menschen uitgeleid wierden, onder 't geroep van *Lang Leeve zijn Hoogheid*, en *sterven moeten de quade Regeerders*. Ondertusschen hadden eenige andere Benden, een *Oragnie* boven, en een *Wit* Vaandel onder, uit de Tooren gehangen, daar zy opgezet hadden, *Oragnien booven, de Witte onder, die 't anders meend die staat de Donder.* Zoo haast de gevolmagtigden in 't Leger by zyn Hoogheid gekomen waaren, dat omtrent *Bo-*

1672.

NB. wie die geweest zyn.

1672. *degrave* lag, zonden zy iemand voor af naar *Dordregt*, en gave kennis dat zyn Hoogheid het aangenomen had, en op den 29 der zelver Maand in hunne Stad zoude komen, gelyk zyn Hoog gemelde Hoogheid ook aldaar ter zelver dage, omtrent 11 uuren met zyn Koets tot *Papendrecht* quam; van waar hy is overgevaaren tusschen de Burgery, die alle vercierd waren met *Oragnien* Linten, te Voet en met en bloote hoofde naar 't Stadhuys trad, na dat hy voor af was verwelkomd door de Heeren Oud-Burgermeesters *Naaldwyk*, de *Schomerk*, *van Meerdervoort* nevens de Heeren *Iohan van der Burg*, en de Heer *Pompe Bailluw* van Zuyd Holland, *Nicilaas Stoop*, JOAN DE WITT en de twee Gehym-Schryvers. Daar komende, wierd hy met ongemeene teekens van genegentheid in den Oud Raad geleid, zonder dat daar iets van 't Stadhouderschap wierd gesprooken, segt (de Heer *Valkenier*) van daar, naar de Stads Wallen, en vorder naar de Herberg de *Paauw*, alwaar zyn Hoogheid 't MiddagMaal zoude doen. Onderwegen had het Graauw zyn Hoogheidgevraagd of hem 't Stad-Houderschap al was opgedragen, waar op hy antwoorde, *wel vergenoegd te zijn*, zy daar tegen syde; *wy niet, of men zal u Hoogheid aanstonds tot Stad-Houder verklaaren*, dit deed zelfs een Heer die by zyn Hoogheid zat, uit de Koets roepen *Viva Oragnien*, waar op een stoute gast zy; *dat is maar een doekje voor 't bloeden, wy vraagen, of zijn Hoogheid al Stad-Houder is, zo niet, zullen wy hem uit de Koets in onse Bescherming neemen, en de rest als Schelmen van stonden aan doodslaan.* Ook quam een medestander met groot getier in de *Paauw*, en zyde *zyn Hoogheid eischt nu maar alles wat hem belieft, en ik zal maaken dat gy 't krygt.* Eindelyk vergaderde den Oud-Raad in de *Paauw*, die de Geheimschryver *Muys van Holy* bevel gaf, van een schriftelyk besluit op te stellen, waar by zy zyn Hoogheid tot Stad-Houder verklaarden, die het weigerde, met voorgeeve, dat hy den Eed gedaan had op 't Eeuwig *Edict*, en by gevolge die waardigheid niet bekleden kon, doch zy ontsloegen hem en haar zelfs aanstonds van dien Eed, in 't by zyn van twee Kerkelyke Heeren *Debist* en *Verchem*; d'ontslaging luyd als 't volgd.

Valkenier verward Europa pag. 610.

Reso-

Resolutie van de Vroedschap der Stad Dordrecht.

„ WY ondergeschreve Vroedschap, goede luyden van den achte, en Ministers van den Stad Dordrecht, verklaaren by deezen te renuncieeren, en af te gaan het Eeuwig *Edict*, en vervolgens zyne Hoogheid den Heere Prince van *Oragnien* te verklaaren, deezer Stads wegen tot Stad-Houder. En vorders op den zelfden te confereeren alle zodanige Digniteiten, Qualiteiten en aanzienlykheeden, als ooit zyne Heeren Voor-Vaderen Hoog Loffelyker Memoire gehad hebben. En laastelyk dat wy zyne gemelde Hoogheid Dispenseeren en ontslaan van den Eed, die zyn Doorlugtige Hoogheid tot het niet ontfangen van't voorsz. Stad-Houderschap gedaan heeft.

Vernietiging van't Edict tot Dordrecht.

En maakt zyn Hoogheid Stad-Houder.

Actum den 29 Juny 1672.

Hier op trok zyn Hoog gemelde Hoogheid 's naar Middags ten 4 uuren wederom naar 't Leger. Doch dewyl de Heer Cornelis de Witt noch 't Bedde hield, wegens zyn onpasselykheid, en dit noch niet geteekend had, quamen 2 Heeren uit de Regeering en 4 Burgers, nevens de Gehymschryver *Muys van Holy*, by zyn Ed: die dit plat af sloeg, zeggende, *dat de Heeren van de Stad hem niet van een Eed konde bevryden, die hy voor de Souverainen van de Landen had gedaan, en dat zy by gevolge niet bevoegt waaren, noch de macht hadde om zulks te doen.* En naar dat zy hem eenige swaarigheid voorgelegt hadden, zyden hy, *dat hem zo veel Kogels in de laaste Zeeslag over't hoofd gewaaid waaren, dat hy der geen meer vreesde, en veel liever een Kogel af wilde wagten, als zodanig met zyn Eed te speelen.* De Heeren ziende dat zy met al haar voorstellen niets te weeg konde brengen, zogten Mevrouw de *Ruwaardinne* te beweegen, om zyn Ed: te bepraaten, die wel eenige verzoeken ten dien einde op zyn Ed: deed, doch vrugteloos. Een weinig tyds daar na wederom komende, en op het aanhouden van d'afgezondene Heeren bewoog zy eindelyk den Heer Cornelis de Witt, door 't schryen haare Kinderen te teekenen; schryvende aldus zyn naam, daar onder voegende V: C. beduidende hier mede *Vi co-*

Zyn Hoogh. vertrekt weder uit Dordrecht.

1672. *coactus door geweldgedwongen.* Eenige der uit gezonden, deeze letters ziende, wilde dat hy die uitzoude schrabben of dat zyn gevaar naakende was, 't geen hy genoodzaakt wierd te doen.

Oproer tot Rotterdam. Diergelyke oproer was ook tot *Rotterdam*, het geen vermeerderd wierd door zeeker Heer, die uit het Stadhuis aan 't Volk, dat daar in meenigte vergaard was, riep, *ses zynder, die het Land aan de Fransche willen overgeeven, de Burgermeesters Johan Pesser; Gaal, Vroeze en Zonnemans, de Heer Bisschop, (deeze was Vroedschap) en de Geheimschryver van der Aa.* Dit verbitterde het Graauw ten hoogsten tegen deeze braave Regenten, waar onder *Vroesen*, die noch een der verstandigste en wel meenste Heeren van zyn Land is, onderwyle was 'er in een zeeker Heers Huys geld aan eenige Menschen uitgedeeld, tot wat inzigt, is Gods bekend. De Burgermeester *Iohan Pesser*, die door zyn minnelykheid en trouwe dienſten, ten hoogste van de Burgery bemind was, wierd van het Graauw met veel scheldwoorden, schoppen en stooten naar 't Stadhuis gedreven; alwaar het de Burgery, die daar de wacht had, belast en hem te bewaaren en gevangen te setten, zonder ymand by hem te laten komen. Den Kerkelyken Heer *Albertus Holthenus*, *Remonstrants* Leeraar tot *Rotterdam*, dit hoorende, spoeide zich om derwaards te gaan, en zyn Ed: te bezoeken, dringende met alle geweld door de Burgery heen, die hem tegen hield, waar op hy zeide, *hoe? Men weigerd geen Predicant tot een Dief of Moordenaar te gaan, zo mag men my dan niet weigeren tot deezen Heer te gaan. Hy heeft zich mijner in sijne voorspoed niet geschaamd, ik schame my ook nu niet sijner in sijnen tegenspoet.* By den Burgermeester komende, wilde eenige Burgers weggaan, doch den Heer *Holthenus* dit belettende, zyde: *Blyft en hoord wat ik den Heer sal seggen, met wie ik niets Gehyms hebbe te verhandelen. Ik kom maar sien hoe sijn Ed: zich bevind, om 'er kennis van te geeven aan de sijne*: Na dat hy met zyn Ed: eenige woorden had gewisseld, vertrok hy van daar na de Vrienden van den gevangen Heer, dringende wederom van de trappen af, die opgepropt waaren, van 't snoodste gespuys van Wyven, en Meiden, waar van d'eene een Vlag liet waaien, die aan een Bezemstok

was

was gebonden. Op de straat liep noch grooter meenigte van dit Volk, daar veel Jongens, en Mannen onder waaren, daar een dol Wyf voornamentlyk, met een dikke stok in de hand uit trad naar de Burgery, en riep, *waar is Pesser?* d'andere antwoorden *dat weet ik niet*, waar op zy zyde, *dan sal ik hem hierstaan wachten.* Ondertusschen had een andere bende het Huys van den Burgermeester *Zonnemans* geplunderd, het geen zy dat van den Heer *van der Aa* ook zogten te doen, welke Bende aangemoedigd waaren, door een quaadaardig mank Wyf (heden daags in zeekere Stad gevangen gezet, met haar Dochter over veel ander quaad) dragende de gemelde Vlagge in de zyde. De Glasen wierden in gesmeeten, en zo lang met steenen op de deur geworpen, die heel stark was, dat zy van ondere tot boven scheurde. Mevrouw *van der Aa* in de grootste ontsteltenis, verzogt aan haar naaste buurman *Doctor de Riemer*, om eenig goed te bergen, die haar verzoek afsloeg, uit vrees, dat, by aldien het Graauwhier kennis van kreeg, zyn Huys groot gevaar zoude loopen, zo dat zy niets konde bergen als een weinig Lywaat tot haar lyf nodig, het geen de Bakker *Cornelis Adriaanzen*, in een Mand; welk hy op zyn Schouders droeg, als of die vol Brood was, door een Steegjen bragt, ten Huyze van Juffer *Iacomina Poppius*, Weduwe van zaliger *Domine Arnoldus Holthenus*, die recht over haar deur woonden, welk gewelt door een *Compagnie* Burgery, die daar op aan quam, wierd gestuyt; onder de welke zeeker Man, die naderhand over zyn misdryfin 't Rottemdamsch Weeshuys gepleegt, heel berugt is geworden, riep met harde stemme, wat zullen wy hier maaken, *waar toe dit belet, wy sijn wat te vroeg gekomen* enz: ter zelver tyd quam de Heer *van der Aa* uit *'s Gravenhagen* van de dagvaard, die men met een *Compagnie* Burgers van de Schuyt af haalden, om al de woede te beletten, en zyn lyf te bewaaren, werdende in 't midden der zelve geplaast, vergesselschapt door de Heer *Willem Bastiaanse Scheepers*, naderhand *Lt. Admiraal* van de *Maaze*. Tot aan de Schotse Kerk genaderd zynde, drong een stoute schelm met een groot Mes in de vuyst tusschen de geleederen door, met voorneemen om den Heer *van der Aa.* te griven, het geen een dapper Burger belette, die hem het Mes ontwrong. De 1672.

Heer *Schepers* ziende de Heer *van der Aa* in zulk een gevaar trok zyn Houwertje van de zyde en trad aldaar met bloote hoofde voor den gemelde Heer *van der Aa*, de welke laast voor de Prince-straat komende, zyn hoed af nam, en de Vingers op stak, sweerende de Stad te zullen getrouw blyven, die in de uiterste nood eindelyk in zyn Huys quam, en nogmaals door den boven genoemde Schelm op de stoep wederom vrugteloos, met een Mes wierd gedrygd te vermoorden. Aanmerkelyk is het, dat deezen Vagebond kort daar na ten Oorlog varende, door d'eerste Kogel aan flarde wierd geschooten, en alzo zyn leeven eindigde, en de Heer N. N. die het Volk had aangehist, door 't roepen uit het Stad-Huys krank wordende, had een schrikkelyke felle dood; in zyn uiterste niet anders als om den Heer *van der Aa* roepende, en zeggende niet te konnen sterven, voor dat hy vergiffenis van hem had verkregen. Aldus ziet men dat God een rechtvaardige wraak 't zyner tyd oeffend.

Oproer tot Haarlem aan 't Huys van de Heer Siepestyn.

Tot *Leyden Delft*, *Gouda* en *Haarlem*, gedroeg het zich by na eeven eens, in welkers laaste Plaats het Graauw wys was gemaakt, dat den Heer Raad *Pensionaris* DE WITT ten huyze van de Heer *Siepestyn* was, het welk daar met een grouwzaam getier naar toe trok, en wilden hem daar uit haalen, Plunderende alzo het Huys, dat overvloedig met uitsteekend en kostelyk Huysraad was gestoffeerd. Weinig Steeden der Vereenigde Nederlanden waaren vry van dit gewled, doch *Amsterdam*, zynde de grootste en machtigste Stad in de zelve, gevoelden hier 't minst van, schoon dien trouwe en Staatkungen Burger Heer *de Graaf*, in groot gevaar van zyn leeven raakten, by andere Schryvers genoeg verhaald.

Laster van 't Volk tegen hun Overigheden. Brand fol. 692.

Dese Oproeren en Burgertwist was gemengd met schandige Verdichtzelen, die het volk tegens hunne Overigheeden uitbraakten, *veroorzaakt door bekende en onbekende middelen.* Al die de Vryheid staande gehouden hadden, wierden voor Verraders gescholden, *wy kennense wel*; zyden eenige *die de Prince tegen zyn en zullense ook wel vinden*, *die* WITTE *gebroetzels*, *hebben om zyn Hoogheid buiten 't bewind van zaaken te houden*, *die den Hemel ons toegesonden heeft*, *als den Verlosser van 't Vaderland*, *ook*

ook eenige Bevelhebbers te Land omgekogt, gelijk aan die Schelm van 1672.
een Mombas *te zien is, die zoo trouweloos zijn poſt verlaaten heeft. Wy ſien dagelyks dat die Louveſtynſche factien liever onder 't geweld van* Vrankryk *willen bukken, als het allerminſte voordeel aan het Huys van Oragnien toe te ſtaan, die Verraders van de Landen worden onderſteund van de * Water en Land Prins, en die het Land reeds verkogt hebben, daar den Gezant* de Groot *Maakelaar van is geweeſt* : „'t Is Waereldkundig genoeg dat de Raad *Penſiona-*
„*ris* DE WITT op zich genomen hebbende de laſt der Staaten
„om een narichting voor zyn Hoogheid tot *Capitain Admiraal*
„*Generaal* op te ſtellen, alle bedenkelyke voorzorg had ge-
„nomen, om het gezag van de Prins op zulk een wys
„te bepaalen, dat hy geen miſſlag konde begaan, ſchoon hy
„het wilde doen. Wyt van den Raad *Penſionaris* met recht
„in dit geval te beſchuldigen zal yder een, uitgezonderd die
„met een vooroordeel ingenomen zyn, toeſtaan, dat hy niet
„anders konde doen, zonder zich onwaardig te maaken, van
„'t betrouwen dat zyn Meeſters toonden op hem te hebben.
„Zoo hy door een laf hartige beleeftheid aan 't Volk, of door
„een vrees van de Haat te vermeerderen, die zy tegens hem
„ingenomen hadden, de narichting voor de Prins had opge-
„ſteld zoo als zy die eyſchten, zoude hy dan niet al de aanſla-
„gen, die men in de gevolge van tyden op de Vryheid
„konde neemen, te verantwoorden hebben ? Dat, by aldien
„de voorzorg die hy gebruykt heeft van deze Vryheid te ver-
„ſeekeren, een misdaad is, ſoo was hy niet alleen ſtrafbaar.
„De meeſte Leeden die de Algemeene Staaten uitmaken, wa-
„ren 't niet min als hy, dewyl hy hier omtrent niets gedaan
„heeft als met hun kennis en deelgenoodſchap, en dat zy de
„zelve hebben goed gekeurd, zoo als die door Gevolmach-
„tigden was opgeſteld. Dog men deed ſoodanige overwee-
„ginge aan 't volk niet maaken, nog 't nam die niet van zig zelfs.

„Al deſe verwartheid door de oproeren die in de Steden wederom hervat wierden, bragten eindelyk ſoo veel te weeg, dat de Heeren van *Leyden* de *Generaliteit* bewoogen, om zyn Hoogheid, de Heere Prince van *Oragnien*, de macht te verleenen, om de *Patenten* aan de Bevelhebbers te mogen ver-

* Cornelis en Johan de Witt.

Samſon Hiſt. de Guil: III. vol. II. pag. 240.

lee-

1672. leenen, en uyt te deelen. En alhoewel *Zeeland* op den 2 *July* de Prins al tot Stadhouder had gemaakt, zo wierd op Sondag den derden, door de Gevolmagtigde der Stemmen de Steden in *Holland*, het *Eeuwig Edict* vernietigd, op de onderstaande wyze.

Extract uyt de Resolutien van de Heeren Staaten van Holland ende West-Vriesland, in hare Ed: Groot Mog: Vergaderinge, genomen op Sondag den 3 July 1672.

Haar Ed: Groot Mog: ontslaan malkander van 't Eeuwig Edict.

OP 't gemoveerde van de Heeren Gedeputeerden der Steden Haarlem, Rotterdam en andere Leden van haar Ed: Groot Mog: Vergaderinge: Hebben de Heeren van de Ridderschap en Edelen, mitsgaders de Gedeputeerden van de Steden, uyt den naame en van wegen de Heeren hare Principaalen, goed gevonden en geresolveerd, gelyk by haar Ed: Groot Mog: goed gevonden ende geresolveerd werd by deezen, dat om by deze bekommerlyke constitutie van tyden ende zaaken, de Leeden van deze Vergaderinge te bequamen tot het aanstellen van een Stadhouder, dezelve Leden malkander zullen dispenseeren, gelyk zy malkander, en alle die 't zelve Eeuwig Edict successivelyk hebben beswooren, dispenseeren mits deezen van den Eed by henluyden gedaan op 't Eeuwig Edict, by Resolutie van haar Ed: Groot Mog: in date den vyfden Augusti 1667. gearresteerd: Stellende malkander in de zelve vryheid en faculteit, die haar tot het aanstellen en eligeeren van een Stadhouder voor dato van het voorsz. Eeuwig Edict heeft gecompeteert.

Accordeerd met de voorsz. Resolutien.

Met dit besluyt trokken de Leden yder naar hunne Steden, om de bewilliging daar op te verzoeken, en het besluyt om de *Generaliteit* te beweegen luyde als 't volgd.

Resolutie van de Staaten van Holland, om de Generaliteit te disponeeren, tot het verleenen van de vrye magt over de Patenten van den Heere Prince van Oragnien.

Besluit om de Generaliteit te bewegen tot de macht over de Patenten.

BY Resumptie gedelibereerd zynde, op de propositie by de Heeren Gedeputeerden der Stadt *Leyden*, uyt den naame en van wegen de Heeren haare Principaalen alhier ter Vergaderinge gedaan, en in voorgaande Notulen onder date den 27 der voorschreeve Maand schriftelyk geinsereerd: is goed ge-

gevonden en verſtaan, dat van wegen haar Ed: Groot Mog ter Generaliteit de zaake daar heenen zal werden gedirigeerd, ten einde als nog op den Heere Prince van Oragnie, Capitain Generaal over de Militie van de Vereenigde Nederlanden, by amplicatie van deſſelfs Inſtructie mooge werden geconfereerd tot kennelyke wederzeggen toe, zoodanigen vryе magt en Authoriteit over de Patenten en andere zaaken tot de voorſz, Militie ſpecteerende, als de voorgaande Heeren Prince van Oragnie, zyn Loffelyke Voorouders als Stadhouders en Capitain Generaal, ten reſpecte van de voorſz. Militie hebben geexerceerd. 1672.

Ter zelver dagen beſloot men ook ter Vergadering van haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staaten van Holland, om den hoog-gemelden Prins tot Stadhouder te verkiezen, luydende.

Extract uyt de Reſolutien van de Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland, in haar Ed: Groot Mog: Vergaderinge, genomen op Sondag den 3 July 1672.

BY de Leden een generaale en eenpaarige inclinatie getoond zynde, omme den Heere Prince van Oragnie, nademaal by Reſolutie van den eerſten dezer loopende Maand July; op huyden by reſumptie ter Vergaderinge van haar Ed: Groot Mog: gearreſteerd, goed gevonden en verſtaan was, dat om by deze bekommerlyke conſtitutie van tyden en zaken de Leden van deze Provintie te bequamen tot het aanſtellen van een Stadhouder, dezelve malkanderen, en alle de geenen die den Eed op 't Eeuwig Edict gedaan hadden, volgens Reſolutie van den 5 Auguſty 1667. van den zelven Eed gediſpenſeert, en malkanderen geſteld hadden in dezelve vryheid en faculteit, als haar tot het aanſtellen en eligeeren van een Stadhouder, voor dato van het voorſz. Eeuwig Edict hadde gecompeteerd, aan te ſtellen en te eligeeren tot Stadhouder dezer Provintie; hebben de Heeren van de Ridderſchap ende Edelen, mitsgaders de Gedeputeerden van de Steden uyt den naam en van wegen de Heeren hare Principalen, goed gevonden en gereſolveerd, den hoog-gemelde Prince van Oragnie aan te ſtellen en te eligeeren, gelyk zyn Hoogheid by haar Ed: Groot Mog: aangeſteld en geeligeerd werd by deezen, tot Stadhouder, Capitain Generaal en Admiraal over de Militie van deze Provintie te Water en te Lande, met alle zoodanige digniteyten en waardigheeden, als de zelve voor deezen by de Princen zyne Voor-Ouderen Hoogloffelyker gedachtenis bekleed zyn geweeſt? Dat mede van weegen deze Vergaderinge aanſtonds een aanzienlyke Staatsgewyze Deputatie aan zyn

Beſluyt van haar Ed: Groot Mog: om den Heer Prins van Oragnien tot Stadhouder te verkiezen.

1672. zyn hoog-gemelde Hoogheid zal afgaan, om aan den zelven de voorsz. dignityetten en waardigheeden op te offeren; ten welken eynde verzocht en gecommitteerd zyn, gelyk verzocht en gecommitteerd werden by deezen, uit de Ordre van de Ridderschap de Heer van Duyvenvoorde; de Heeren Halling, Deyman, Onderwater, van Zanen, de Graaf, van der Tocht, Pesser, van der Lyn, de Groot, Admiraal, Borgermeesteren van de Steden Dordrecht, Haarlem, Delft, Leyden, Amsterdam, Gouda, Rotterdam, Alkmaar, Hoorn, en Enkhuysen: Ende werde mede de voorsz. Heeren Gedeputeerden geauthoriesert, omme uit de naam en van wegen haar Ed: Groot Mog: zyn hooggem. Hoogheid te dispenseeren en ontslaan, gelyk den zelven gedispenseert en ontslagen werd by deezen van den Eed, die den zelven tot het niet ontfangen en aannemen van 't Stadhouderschap gedaan heeft. Is laastelyk mede goed gevonden en verstaan, dat van wegen haar Ed: Groot Mog: ter Generaliteit de zaake daar heenen zal werden gedirigeerd, ten eynde hoog gemelde Heere Prince van Orangie tot Capitain Generaal en Admiraal over de Militie te Water en te Lande van de Vereenigde Nederlanden aangesteld en geëligeerd mag werden, en dat by ampliatie van des zelfs Instructie moge werden geconfereerd op zyn hoog gem. Hoogheid (tot kennelyk wederzeggen toe) zoodanigen vryen macht en authoriteyt over de Patenten, en andere zaaken tot de voorsz. Militie spectrende, als de voorgaande Princen van Orangie, zyn loffel. Voor-Ouders, als Stadhouders en Capitainen Generaals ten respecte van de voorsz. Militie hebben geexcerceert: Dat mede zyn Hoogheid van den Eed, die den zelven ter Generaliteyt gedaan heeft tot het niet ontfangen ende aanneemen van 't voorsz. Stadhouderschap, by haar Hoog Mog: mag werden gedispenseerd en ontslagen.

Accordeert met de voorsz. Resolutien.

Werden gevolmagtigde daar over naar zyn Hoogheid gezonden.

De Heeren gevolmagtigde hier genoemd, vertraagde niet om deeze maare aan zyn Hoogheid in 't Leger te brengen, die de Heeren bedankten, en het zelve met alle teekens van vergenoeging en blydschap aan nam; en dewyl hier niet aan ontbrak als de toestemming van haar Hoog Mog: de Algemene Heeren Staaten, daar wel niet aan te twyffelen was, zoo keurde zy het besluit der Staaten van Holland op den achsten deezer voor goed, en gaven hunne stemmen hier insgelyks toe, wanneer zyn Hoogheid des andere ndaags uit het Leger, aldaar ter vergadering quam, in geleid door den Heeren van *Duyvenvoorden*, en *Vivien Pensionaris* van *Dordrecht*. Om zo wel hier als by haar Hoog Mog: zyn Eed af te leggen, wanneer hy wederom naar *Bodegrave* vertrok.

Den Prinsgezinden hadden niet anders geroepen, dat wan-

wanneer zyn Hoogheid tot die waardigheid zoude verheve zyn, het Land een volle ruſt en Vreede zoude ſmaken, doch dat had veel werk in, dewyl men tot *Rotterdam* en in de meeſte Hollandſche Steeden, de Regenten ook wilde veranderd hebben; zoekende ten dien einde zyn Hoogheid, dat hy zyn achtbaarheid geliefde daar toe te verleenen, 't geen niet zonder veel ongemak geſchieden. Dit veroorzaakte veel gemompel onder de vrye Stads gezinden, te meer door dien zyn Hoogheid kort naar zyn verkiezing tot Stadhouder, in de vergadering van haar Hoog Mog: weegens het maaken der Vreede met *Vrankryk* en *Engeland*, overluid was geraaden geworden te zeggen, dat hy ſwaarigheid maakten, om zyn gevoelen daar over te uiten, dewyl daar eenige leeden waaren, daar hy het zelve voor moeſt ſwygen. Den *Gezant de Groot* daar by zynde, trad met d'andere Hollandſe gevolmachtigde Heeren van daar naar de vergadering van haar Ed: Groot Mog: om te hooren, hoe men zich omtrent deze nieuwigheid ſoude gedragen: Zyn Hoogheid deeze gelegentheid waar neemende, zeide dat hy ny nu geen meer ſwaarigheid maakte om zyn meenigte 't openbaaren, door dien, de geen daar hy 't om gelaaten had, nu weg was, zeggenden aldus. *Dat hy zyn goed en bloed voor 't Vaderland aanbood, en ſich ſelfs liever in ſtukken wilden doen kappen, dan op ſulk een voet te handelen, en ſchandelyk een Vreede te ſluyten, waar dan men nooit meer behoorde te gedenken, veel minder te ſpreeken enz.* Naderhand is zyn Hoogheid verzogt door de gevolmagtigden van haar Ed: Groot Mog: om de naam of naamen te weeten, wie zy waaren, die daar rond uit op bekende, dat het *Mr. Pieter de Groot* was, door dien hy in de handeling van Vreede meer belooft had als hem was bevolen: de Heer *de Groot* hoorende, dat zyn Hoogheid hem dit na gaf, en dat hy eenige zyner Oorblazers in de weeg was, verzogt van zyn opgeleide laſt ontſlagen te zyn, en vertrok in ſtilte met zyn Vrouw en Kinderen naar *Antwerpen*, van waar hy aan haar Ed: Groot Mog; en de Regeerders der Stad *Rotterdam*, den eerſten *Auguſty* een Brief ſchreef, inhoudende zyne getrouwe dienſten. Van daar trok hy naar *Luyk* en *Keulen*. Wat zyn beſchuldiging betreft kan men zien, in een Gedigt door hem gemaakt, en in

De Gezant de Groot by de Prinsgezinde verdagt.

Edelmoedige woorden van zyn Hoogheid.

De Groot vlugt naar Antwerpen.

1672. Druk uitgegeeven, na dat de Heeren Staaten van Holland hem in 't Jaar 1676 plegtelyk schuldig verklaard hadden.

Lofdigt op de Heer de Groot.

MAar 't zwaare Pak van ongerechtigheeden
By my en by het gantsche Volk begaan,
Die hebben uwen toorn op 't Land gelaan,
En uwen roê doen vallen op de Steden.
De Vyand heeft haar Vesten overheerd,
Den Huysman Vee en Vrugten afgenoomen,
De Waateren op zyn gezaay doen stroomen,
En Huys en Schuur in asch en Puyn gekeerd.
En of dat niet genoeg en waar geleden,
Zo komt de trouw en eerloos' Onderdaan,
Zyn eigen recht en Vryigheid verraan,
En slaat zyn hand in 't Bloed der overheden.
Uit dit geweld, uit deez' onstuimigheid,
*En uit het staal tot myn verderf gesleepen,
Hebt gy my Heer als met de hand gegreepen,
En uit de magt van 't woedend Graauw geleid.
En niet alleen myn al gedoemde leven,
En 't goed dat my uw gunst had bygezet,
Maar Naam en Faam zo schandelyk besmet,
NB. Door 't oordeel zelfs des Rechters weer gegeeven.
Ja goede God, waar ik my wend of keer,
Ontmoet my uw gena, 't eenvoudig oordeel,
Van 't onvervalschte recht, spreekt tot myn voordeel,
En in het hart der vroomen blykt myn eer.
Hoe helder dat de loogen schynt te lichten,
Hoe trotselyk dat zy voor heenen gaat,
De waarheid met haar ongeveinsd gelaat,
Volgd na, treedz' in en doetze voor haar swichten.
De laster die zich onlangs had verheugd
Doe zy de trouw had op de nek getreden,
En dacht niet dat die schimp aan d'overheden
Gedaan, 't bewys zou worden van haar deugd. enz.

* Hy was tot Rotterdam komende op een Sondag van 't Stadhuys met een Mes te keer gegaan 't geen hy wonderlyk ontquam.

En den deftigen Dichter J. Oudaan zegt hier op in een Vaars.

Zoo word het Goud in 't vuur gesteld,
Ter toets gebragt, geklopt, gesteeken;
Maar 't Goud is Goud, en goed gebleeken,
Zoo haast de proef de waarde meld.
Waar zyn zy nu die hem betichten?
's Lands rampspoed, en verraad op dichten,

En

1672.

En drygen met verderderf en Moord?
Zy druypen hier als range heenen,
Die vuydig, met gebooge beenen,
Hun ſtaart in trekken regtevoort.
Geregtsdeugd bergt DE GROOT het leeven,
Zyn eer is ongeraakt gebleeven;
Maar wat vergoed hem 't ſwaar verlies,
En ſchade in goed, en bloed geleeden,
Op d'aanval der onſtuymigheden,
Toen 't dol gewéld den Hooren blies?
Dat moet men van de tyd verwagten,
Of ſtaat zy ſtil? met geen gedagten.

VIS IVGIAT! SATIS EST AVDISSE PERICVLA MAGNI. Lucan. lib. V.

De Heer Kievit wederom herſteld.

Hier quam noch by dat den Heer *Kievit*, die zo lang uitlandig was geweeſt wegens de ſaak hier vooren gemeld, en kort daar op wederom in de Vroedſchap van *Rotterdam* wierd geplaatſt, 't geen de vrye Staatsgezinden deed ſeggen, *hoe? kan men ſodanig een omkeer gedogen, en den Staatkundigen Heer* Vroeſe, *nevens d'andere Regenten van 't Kuſſen zien ſchoppen, wat heeft die goede Man gedaan? waar is zyn beſchuldiging? is het ook om dat hy de Vryheid heeft verdeedigd, zo moet ons heele Land geſtraft worden, en te* „*grond gaan.* Zal men voor deeze Heer een Man verkiezen, die van „zulk een eerlooſe 't zamenſpanning is als *Kievit*, daar de Staa„ten van Holland zoo op verſtoord zyn, en de rechtvaardige „ſtraf niet ontgaan ſoude hebben, die een Regent verdiend „(welke de lathartigheid heeft van zyn Vaderland te verraa„den) zo hy niet by tyds had de vlugt genoomen. Het „Hof van *Juſtitie* heeft hem dikmaals doen in dagen om zich te „verweeren tegens den beſchuldiging die men hem te laſt lei„de, doch hy heeft zich liever als een ongehoorſaamen laaten „Vonniſſen om onthalſt te worden, als in der daad het Hoofd „op een Schavot te verliezen. Maar zo haaſt als hy de ver„heffing van de Prins tot het Stadhouderſchap heeft vernoo„men, is hy naar zyn Vaderland gekeerd, verſeekerd zyn„de dat deeze omkeer van ſaaken, hem Vrienden, ſoude doen „vinden, die ſterk genoeg waaren, om hem van de vergolging des

Samſom dans l'Hiſtoire de Guillaume III. vol. 3. pag. 347.

„ gerechts te bevryden. Zo hy zich niet schuldig bevond, waarom „ schikten hy zich niet by de geen die hem moesten ver- „ regtvaardigen, in plaats van zich by de oproerige te voegen, „ die naar hunne driften te raad gaan, en die alle dage, „ nieuwe onwaardigheeden tegens hunne getrouwste overig- „ heid pleegen? enz.

Nieuwe Lasteringen tegens de Raad Pensionaris de Wirt.

Deze verheffing van zyn Hoogheid de Heere Prince van *Oragnien*, en de onrechtvaardige verbittering der Prinsgezinden tegens de WITTEN, veroorzaakten wederom het uitstrojen van veel Faamroovende Vaarzen en Geschriften, soo wel tegens dien dapperen en Helddadigen Vorst, als tegens den Raad *Pensionaris* byzonderlyk, daar hem in een Boekje onder veel Goddeloose Lasteringen word verweeten, dat hy de *Correspondentie* gelderen niet uyt deelden, maar die voor zich zelfs behield, waar door hy meer als tachtig duyzend guldens Jaarlyks gewon. Dit laatste, als zynde het gewigtigst van alle, trok hy zich aan, schoon hem nimmer iets van al de voorgaande Logentaale en valsche uitstrooisels, 't gemoed heeft konnen ontroeren, als zynde te verstandig en standvastig, om sich aan beuzelingen en verdichtzelen te stooren, die door de tyd niet verhoolen konnen blyven. Zoo dat hy merkende door wie hem dit van daan quam, en ziende op het quaat gevolg, dewyl dit praatje reeds onder 't Graauw verstrooid was, besloot, door een brief van den 12 *July*, het zelfde aan zyn Hoogheid bekend te maken, met gedagten, om eenige vergenoeging door zyn Achtbaarheid daar op te krygen, waar op zyn Hoogheid tien dagen daar na antwoorden, luydende.

Schryft daar over aan zyn Hoogheid.

MYN HEER,

Antwoord van zyn Hoogheid.

IK hebbe t'zijner tijd wel ontfangen UEd: Missive van den 12 dezer, en het Pasquil daar nevens gevoegd: Ik zoude niet na gelaten hebben daar op eerder te antwoorden, indien mijne meenigvuldige occupatien my daar in geen belet gedaan hadde. Ik kan UEd: wel verzeekeren, dat ik by my altoos hebbe veracht uitstrooiselen, die op die manier waren gedebiteert, alhoewel ons luyden, en Ikselfs door Pasquillen, blaauwe Boekjes en diergelijke nieuwigheeden heb moeten lijden, en dat die in ons reguarde met een groote licentie en smaak

zijn

zyn gedissemineerd, ende gerecommandeerd geweest. Op de 2 positiven in de voorsz. UEd: Missive vervat, rakende, eerstelijk de Penningen van de Secreete Correspondentie, by UEd: gemanieerd : Ende ten tweeden, de weinige zorge die UEd: zoude hebben gedragen voor het Leger te Lande, kan ik UEd: niet anders antwoorden, als dat van de eerste positiven gants geen kennisse in 't minste en hebbe, en dat de Heeren Gecommitteerde Raaden, als uwe Ed: wel remarqueert, daar omtrent de beste getuigenisse van konnen geeven. Maar wat het tweede aangaat, zoo en mag noch en derve daar om ook niet twijffelen, of UEd: zal alle zorge hebben gedragen dat de Leegers van den Staat, zo te Water als te Lande, soo veel na gelegentheid van tijden en zaaken heeft konnen geschieden, in poſtuur zijn gebracht, om den Vyand te mogen resisteeren : Doch UEd: kan licht begrijpen, dat het my onmogelijk is te particulariseeren wat aan het Leger te Lande heeft gedeficieerd, en wat zorge tot suppletie van de zelve defecten gedragen is, of op zijn tijd hadde konnen en moeten gedragen werden, of aan wie het zelve mag hebben gemancqueerd, door dien ik in deze calumnieuse en ongelukkige tijden door zoo veel zaaken werde gedistraheerd; en mits dien my het onderzoek van gepasseerde zaaken zoo weinig als het mogelijk is, mag bekommeren, en mits dien de Justificatie, die UEd: van my desidereerd, beter gevonden zal konnen werden uit de Actien van voorsorge die by UEd: zijn gedaan. Ik wenste andere gelegentheid te hebben om te konnen betuigen, dat Ik ben, 1672.

Myn Heer

UEd: dienstwillige Vriend,

G. H. Prince d'Oragne.

's Gravenhage den 22 July.

Dese brief gaf geen kleine opspraak tusschen de twee strydende aanhangeren; want de Vyanden van den Raad *Pensionaris* de Witt zoogen fenyn uit het minst van zyn doen, *d'eene zijde, hier moet wat achter schuilen, dat hy by zijn Hoogheid verrechtvaardiging soekt. Hoe kan den Stadhouder weeten wat'er geschied is, so lang hy buiten 't bewind gehouden is geweest* : men behoeft aan de *waarheid niet te twijffelen*; *waar zou het geld van daan komen*, zyden de felste van zyne Vyanden, *dat hy naar* Venetien *in de Bank heeft gesonden, zoo dat alle deze uitwerkinge van regt by zijn Hoog-*

1672. *Hoogheid te ſoeken maar met hem gegekt is.* De Vrye-Staatsgezinden ſweegen hier niet op, en zyden, *hoe? die Man heeft geen regt van noöden, want hy heeft nooit misdaan, in dit antwoord ziet men wat de welmeenende voor oogen ſtaat; kan zyn Hoogheid wel minder vergenoeging op een brief geeven, aan een Man die hem op de trap van zyn verheffing heeft geſet, dit is 't loon voor de trouwe dienſten die aan* DE WITT *niet te vergelden zyn; wat ſchelt men op een Man van ſoo goede geboorten, ſiet eens hoe de Prinsgezinden in voorige tyde van klijn groot zijn geworden, en hoe het in de gevolge ſal gaan, kan men uit de nieuwe bedrijven ſien, die de Prinsgeſinden reeds in 't werk geſteld hebben.* Uit al deſe mompeling hadden haar Ed: Groot Mog: al by hun beſluyt van den 20 *July* een bevel doen afkondigen, tegens de gemelde Laſterſchriften, beloovende een groote ſom geld voor de geen die den maaker konde aanbrengen, en dewyl den Heer Raad *Penſionaris* DE WITT reeds acht dagen naar 't antwoord van zyn Hoogheid met ongeduld gewacht hadde, miſſchien door 't ophouden van eenige zyner bedienden, keerden gemelden Heer JOHAN DE WITT zich wederom aan de Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland, door de volgende brief, dewyl zyn onpaſſelykheid niet toeliet om het in perſoon te doen, zynde hier 't beſluyt en de verklaaring nevens gevoegd, beginnende.

Het Hof van Holland verbied het Laſterſchrift tegens den Raad Penſionaris gemaakt.

Extracten uyt de Reſolutien van de Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland in haar Ed: Groot Mog: Vergadering, genomen op Woensdag den 23 July 1672.

„IS ter Vergadering geëxhibeerd zeekere Memorie van de „Heere Raad *Penſionaris* DE WITT, raakende het manie„ment en diſpoſitie over de Penningen tot Secreete dienſten „en Correſpondentien geaffecteerd, hier na van woorde tot „woorde geinſereerd.

Edele

Edele Groot Mogende Heeren;

HEt ingeleide Pasquil; my door ymand van myne Domesticque toegebracht zynde, alhoewel ik altyds daar heenen hebbe geinclineerd dat men diergelyke Calumnien en Verdichtzelen niet beter kan doen verdwynen, en verydelen als dezelve zimpelyk te verachten, en die zich geenzints aan te trekken; dewyle nochtans in 't zelve Pasquil influeerd een feyt of positief, namentlyk, dat ik geduurende den tyd van myne bedieninge, groote sommen van Penningen Jaarlyks tot het onderhouden van Secreete Correspondentien zoude hebben getrokken, en daar meede ontrouwelyk gehandeld, het welk ik bemerke dat stoutelyke en asseurantelyk voort geseyd werdende, by veelen ingresse of geloof vind, voornamentlyk op 't fondament, dat by zoo verre het voorschreeve geposeerde feyt niet waar mochte zyn, het contrarie van dien wel zoude werden aangewezen; en nademaal ook zelfs veele Regenten componeerende de Ordre van de Ridderschap en de respective Vroedschappen in de Steden, voornamentlyk die geene die het Collegie van de Heeren Gecommitteerde Raden nooit bekleed hebben, onbewust konnen zyn, of ik ter zaake van de voorschreeve Secreete Correspondentien ooit eenige en hoedanige maniantie van Penningen of directie mogen hebben gehad; zoo hebbe ik in deze gelegentheid dat ik, mits de Quetsure in myne Missive van den 22 der voorleede Maand vermeld, en een kleine indispositie dezelve noch accompaigneerende, my niet Persoonelyk in de Vergaderinge van uw Edele Groot Mog: op 't voorsz. geposeerde feyt in oprechtigheid en waarheid by deezen schriftelyk te berigten, dat de Heeren Gecommitteerde Raaden my in den aanvang van myn bedieninge, naar het Exempel van myne Voorzaaten, eenige Penningen tot verval van de onkosten der Secreete diensten en Correspondentien hebbende willen in handen stellen, ook na myne Memorie gedraagt, eer en bevoorens de ordre en forme daar omtrent zederd geobserveerd uytgedachten en in practycque gebracht was, albereyds eenige weinige Penningen ten dien fine in handen gestelt gehad hebbende, ik die zaake by myn zelven nader overweegende, en van dien tyd af al reflectie makende op den suspicieusen aard van deze Natie, en my met het maniement van Geld geenzinds willende chargeeren, daar op eenige andere ordre en forme uytgedacht hebbe, die ook van die tyd af tot nu toe geobserveerd is geworden, in maniere als hier onder particulierlyk zal werden verhaald, zoodanig dat ik van omtrent den aanvang van myne bedieninge, nooit eenige Penningen tot Secreete Correspondentien of anderzinds hebbe begeeren t'ontfangen of te manieeren, en zulks ook in alle dezelve tyd nooit eenige sommen ten dien fine ontfangen of gemanieerd hebbe, zoo als de Heeren Gecommitteerde Raaden zoo wel die tegenwoordig in bedieninge zyn, daar van ook eenigen het Collegie meermaalen bekleed hebben, als die geene die voor deezen geduurende de voorschreeve tyd in 't Collegie Sessie gehad hebben (buiten welker

Klagten van den Raad Pensionaris de Witt over de Lasterschriften.

1672. Gecommitteerde Raaden expresse Resolutie en Ordonnantie geene Penningen uytgegeven of aan eenige Ontfangers in rekeninge geleeden konnen of mogen werden) en voorts alle andere door welkers handen de depesches of de Penningen zelfs zouden hebben moeten passeeren, des haar tot nader satisfactie en gerustheid gevergd werdende, alle eenstemmelyk in oprechtigheid en waarheid zullen moeten verklaren, dat ik, haares wetens, geduurende den tyd van haar luyder respective bedieningen, nooit eenige Penningen tot Secreete dienſten of Correspondentien ontfangen of gemanieerd hebbe, maar is het met de voorsz. zaake zoodanig geleegen, dat tot de Secreete dienſten en Correspondentien geaffecteerd en in den ordinaris Staat van Oorloge tot laste van deze Provintie uitgetrokken, is geweest een Post van 2000 Caroli guldens ter Maand, makende 24000 guldens in het Jaar, van welke somme voor een gedeelte gedisponeerd is geworden by haar Hoog Mog: of Commissariissen van dezelve tot eenige Secreete beloignes geauthoriseerd, somwylen ook wel, doch selden, by U Edele Groot Mog: zelfs, en voorts voor een gedeelte by de Heeren U. Edele Groot Mog: Gecommitteerde Raaden; en zyn de voorsz. Secreete Correspondentien, voor zoo veel dezelve aan de gemelde Heeren Gecommitteerde Raaden toe betrouwd zyn geweest, zoodanig gedirigeerd geworden, dat de Persoonen tot uytvoeringe van dezelve by 't Collegie of by Commissariissen van 't zelve, of ook wel somwylen by my door last van 't Collegie, gedispicieerd en uitgevonden geweest zynde, met dezelve is geconvenieerd, of ook wel by Resolutie van 't Collegie vast gesteld wat dezelve Correspondenten voor de moeyte van haare Correspondentien, mitsgaders voor de Reys-kosten, Teer-kosten, Vacatien en alles anders niets uitgezonderd, zouden komen te genieten 's daags, 's weeks, 's maands, of ook wel jaarlyks, ingevalle te gemoet gezien wierde dat haaren dienst een langen tyd gebruykt zoude werden, dat 't zelve alzoo voorgegaan zynde, aan de voorsz. Correspondenten of aan die geene die van dezelve alhier daar toe waren versocht, gelast of geauthoriseerd, ter handen gesteld zyn de Ordonnantien of Acten van uytgave, zoo die genoemd worden, over de sommen die myluyden van tyd tot tyd hadden verdiend, mitsgaders ook over de Penningen die men somwylen goed gevonden heeft haar by avance of anticipatie ter handen te stellen, op welke Acte van uytgave den Ontfanger Generaal aan de voorsz. Correspondenten of hare Geauthoriseerden als vooren, de Penningen van tyd tot tyd aangeteld heeft, welke Ordonnantien en Acten van uitgave ook nooit anders als op voorgaande Resolutie en ordre vande Heeren Gecommitteerde Raaden gedepescheerd, en dan noch wederom by de drie Heeren van 't Collegie onderteekend geworden zyn, behalven dat ook daar van nog eenige Jaaren herwaards door de Secretaris in een secreet Register Resolutie geextendeert is, met uytdrukkinge van de Namen der geener tot welker behoeve de voorsz. Ordonnantien of Acten van uytgave werden geslagen; en meyne ik, naar een grossiere overslag, uw Edele Groot Mog: wel te konnen verzeckeren, dat die Penningen t'mynen by deezen of met myn kenniſſe

by

by de Heeren Gecommitteerde Raaden gereſolveerd zyn uytgegeven te werden, of uytgegeven zyn tot Secreete dienſten of Correſpondentien geen 6000 guldens Jaarlyks, 't eene Jaar door 't andere gereekend, zullen komen te bedragen; in voegen dat ik, volgens de ordre van 't Collegie, wel doorgaans hebbe gehad de laſt en directie over de voorſz Correſpondentien, zoodanig dat ik de Correſpondenten, volgens goedvinden van de Heeren Gecommitteerde Raaden, van tyd tot tyd voor haar vertrek by monde, en vervolgens by Brieven, hebbe geinſtrueerd wat haar te doen ſtond: Dat ook de Brieven van dezelve Secreete Correſpondentie doorgaans aan my zyn geaddreſſeerd geworden, maar dat ik, geduurende alle de voorſz. tyd, nooit heller of Penning ter zaake van dien door myne handen hebbe willen laten gaan, en dien volgens ook nooit heller of Penning ter zaake van dien, door myne handen gegaan is; alle't welke in oprechtigheid en waarheid naar zyn gewiſſe en Conſcientie verklaard en betuygd die geene die is en altyds zal blyven. 1672.

Onderſtond

Uwer Ed: Groot Mog: onderdanigen en getrouwen Dienaar,

Hage den 20 July, 1672.

Was geteekend,

JOHAN DE WITT.

Waar op gedelibereerd zynde, is goed gevonden en verſtaan, dat d'Heeren Gecommitteerde Raaden nochmaals, ingevolge van voorgaande Reſolutie van date den 12 deezes, zullen werden verzocht en gelaſt, gelyk dezelve verzocht en gelaſt werden mits deezen, by een Acte te verklaaren, of den voornoemden Heere Raad Penſionaris, haares weetens, eenige Penningen tot Secreete dienſten en Correſpondentien ontfangen heeft.

Verklaringen van de Gecommitteerde Raaden, wegens de zelve Correſpondentie-penningen.

Saturdag den 23 July, 1672.

„ IS ter Vergaderinge geleezen zeekere Verklaringe by de Heeren Gecommitteerde Raaden, ingevolge en tot voldoeninge van haar Edele Groot „ Mog: Reſolutien in datis den twaalfden en twintigſten deezer loopende „ Maand reſpective gedaan en gegeeven, noopende het Maniement van Se„ creete Correſpondentie-penningen, in voegen en manieren als dezelve hier „ volgt geinſereerd.

Verklaaring van de Gecommitteerde Raaden wegens de Correſpondentie-gelderen.

„ DE Gecommitteerde Raden van de Staaten van Holland en Weſt-Vrie„ ſland, om me te voldoen de begeerte en vrage van haar Ed: Groot Mog: „ vervat in der zelver Reſolutie van den twaalfden deezer loopende Maand, „ verklaaren niet te weeten dat den Heere Raad Penſionaris DE WITT, ge„ duurende den tyd dat dezelve Gecommitteerde Raden reſpectivelyk in haar

„, Ed: Groot Mogende Collegie ſeſſie gehad hebben, eenige penningen tot
„Secreete dienſten en Correſpondentie ontfangen heeft. Gedaan in den Ha-
„ge onder het kleyne Zegel van den Lande, by alle de Heeren haar Ed: Mo-
„gende Collegie compoſcerende; den Heere van *Swyndregt*, om de Ver-
„wandſchap met de Raad Penſionaris, buyten geſtaan hebbende den 22
„*July* 1672.

Onderſtond
Ter Ordonnantie van de Gecommitteerde Raaden,
En was geteekend
SIMON van BEAUMONT.

„Waar op gedelibereerd zynde is goed gevonden en verſtaan, dat de
„voorſz. verklaaringe gezonden zal worden aan den Præſident en Raa-
„den van den Hoove, omme te ſtrekken tot derzelver narichtinge.
Accordeerd met de voorſz. Reſolutie.

Deze grootſte Laſtering, daar zyn Ed: het gevoeligſte van was, ſoo grondig weg genomen, voldeed noch niet aan zyn Vyanden, zy mompelde noch onophoudelyk in ſtilte over zyn aangewonne Rykdom. Die menſchen wilden niet begrypen dat dezen Heer met zyn Ed: Huyrsvouw zulk een grooten en aanmerkelyken hoofdſom te zaamen heeft gebracht, en dat naar zyn dood vry minder is overgeſchooten als zy met malkandere Behuwelykt hebben, ſchoon hy geen verquiſtingen heeft gedaan. Waar van den Gezant *Temple* aldus getuygd, daar hy voor af van de Heer *de Ruyter* is ſpreekende, ſeggende, *de nedrigheid en zeedigheid was ſoo groot, dat van de twee aanzienlykſte perſoonen die in mijn tijd in hooge bedieningen waaren, de Lt. Admiraal de Ruyter, en de Raad Penſionaris* DE WITT, (*den eenen by d'Uitheemſche volkeren geacht voor ſoo groot een Zee-Held, en den ander voor ſoo groot een Staatkundige als eenige in hunne Eeuwe*) *welke laatſte in de Regeering groot gezag had: de ganſche ſleep en koſtelykheid zyner Huishouding ging gantſch eenpaarig met d'andere Gedeputeerden en Bedienaars van den Staat, zyn kleeding was ſtaatig, ſlegt en burgerlyk, zyn Tafel voor ſoo veel als diende tot gerief van zyn Huisgezin, of voor een Vriend: zyn treyn (behalven de Commiſen en Klerken, die men voor hem, dicht aan zyn Huis, in dienſt hield ten koſten van 't gemeen). was ſlegts een eenig perſoon, die alle geringe dienſten tot zynent in huys verrichte: en*

Lof van den Gezant Temple wegens de Raad Penſionaris ſinigheid.

ſul-

sullende zijn Ceremonieele visiten afleggen, sloeg die Dienaar een slegte Levryrok om 't lijf, en paste buitens huys op zijn Karos; Maar by andere gelegentheeden sag men hem gemeenlijk te voet, en alleen over straat gaan, gelijk als een van de slegste Burgers van den Haage. By aldien hy zich nu met het geld van 't Land verrykt had, waar zou het gebleven zyn, want na zyn dood (gelyk gezegt heb) is so weinig overgeschooten (ten opsigt van zyn Huwelyks goed) dat buyten zyn boeke kas, die in weinige doch alle uitsteekende boeken bestond, niet meer als een burgerlyke som is naar gebleeven, en de waare oorsaak van deze vermindering, was, dat hy veel, ja groote somme van zyn eigen geld heeft gespild om naauwkeurige kundschap te hebben van Uitheemsche Staaten. Zoo dat deze opgeraapte beschuldiging van zelfs is verdweenen. Den Franschen Schryver zegt hier ook op *dat een Staatsbediende die zich soo veel werk geeft voor zulk een reedelijke som, en die, ver van om belooningen te verzocken, het gesag van zijn Vrienden gebruikten om zijn Meesters te beletten van hem een Tonne gouts te vereeren,* (gelyk ik in de Jaaren 1668. met Aitzema aangetoond heb,) *dunkt my niet bequaam te zijn om voor zig selfs al zulk geld te gebruiken, dat hem tot de dringende noodwendigheeden van den Staat toebetrouwd was. En ik zou de Heer* DE WITT *niet minder onschuldig houden, van een laster die zijne Vyanden verdigt hadden om hem van kant te helpen, schoon hy door geen waarachtige blijk verregtvaardigt was.*

Samson dans la vie de Guil. III. II. vol. pag. 343.

Zyn Hoogheidt die beeter begrip had, en wel wist dat den Raad *Pensionaris* DE WITT hem in zyn persoon niet benyden, maar dat hy het Stadhouderschap bespiegelde als een onnut en lastig Ampt, voor de Vryen-Staaten ten hoogsten nadeelig aan de Vryheid en 't belang van *Holland*, verklaarde, *dat d'ongelukken, die 't Godt beliefd had aan den Staat te doen overkomen, voor een groot gedeelte veroorsaakt waaren door de trouwloosheid ende Lafhartigheid van soodanige Bevelhebbers, Officieren en Soldaaten, den welken d'eerste en voornaamste posten op de Frontieren van 't Land waaren aanbetrouwd. Dat hy ook aan al de Waereld betuigde, dat hy geen kennis ter Waereld, ook selfs geen oppinie hadde, datter eenige Regenten van de Provintie van Holland, of van de Steden derselve soude zijn, dewelke tegens eer of Eed sich souden heb-*

Den Raad Pensionaris word verzogt om in 't belang van zyn Hoogheid te treeden.

Kordaate Lo doorsyn Hoogheid over de Regenten van Holland.

1672. *hebben vergeeten, om door verraad, Correſpondentie met den Staat, of met eenige andere onbehoorlijke middelen, iet te hebben gedaan of ondernoomen, 't welk tegens de pligt ſoude zijn van een eerlijk of trouw Regent*, enz: Dit zyn de zelfde woorden van zyn Hoogheid, die hy in een brief uitdrukten den 8 *July* in 't Leger by *Bodegraave* geſchreeven. Zoo dat men hier genoegſaam aan ziet dat niet zyn Hoogheid, maar eenige van zyn vlyers en oorblaaſers oorzaak van verſcheide uitſtrooiſels waaren. Hy deed zelfs door zyn vertrouwde, alle mogelyke middelen by hem aanwenden, om den gemelden Heer DE WITT in zyn belang te trekken, door dien hy de Prins, in deſe geſteltheidt, heel nut hadde geweeſt, doch hy was met geen reeden daar toe te beweegen. 't Is waar, had deezen Grooten Staatkundigen Man deſe tyd ſich nog hy zyn Hoogheid gevoegd, ſoo was hy naar alle menſchelyke gedagten ſoo niet mishandeld geworden, en 't had tot zyn eyge voordeel geſtrekt, maar zegt de Franſchen Schryver wederom met deſe ſelfde woorden, „onbeweeglyk ſtaande op het beſluyt dat hy had „genomen, om niet te veranderen van de beginſelen die hy „rechtvaardig oordeelde te zyn, en waar dat hy tot die tyd „toe, al zyn beleyd naar geſchikt had, wilde hy niet uyt „voordeel doen, het geen hy met geen genegentheidt „konde aanneemen. *Den Prins doet my veel eer*, antwoorden de Heer DE WITT, *van te gelooven, dat mijn dienſten eenig nut aan 't Vaderland ſoude konnen doen. Maar ik ben ten uiterſte verſeekerd dat zijn Hoogheid al de voordeelen die hy daar van verwagt niet ſal genieten. Het Volk Haat my, ſonder dat ik daar ooit reeden toe heb gegeeven. Die wijze van Haat is gemeenlijk d'allerbitterſte. Alles wat door mijn handen moeſt gaan ſoude het niet als heel onaangenaam konne zijn, en alle voorſorg die ik ook quam te neemen, ſouden zy my echter de quade uitſlagen niet verwyten? Ik wenſche uit de grond van mijn hart dat al de onderneemingen van de Prins tot voordeel van den Staat mag gedyen, maar hy heeft een ander Man* (als ik) *noodig om hem te helpen. Ten opzigt van 't geen hy ſegt, dat ik onder 't Stadhouderſchap het ſelve geſag kan krijgen als ik te vooren gehad heb, dat kan my het allerminſt verblinde. Ik heb nooit gewenſcht in beeter ſtaat te zijn om mijn Vaderland dienſt*

Samſon dans l'Hiſt. de Guell. III. vol. II. pag. 386.

dienst te doen : Dat is het eenigste oogwit daar ik alleen op gedoeld heb, en ik wensch ganschelijk niets tot mijn byzonder voordeel, ik soud onwaard zyn van het betrouwen dat myn Meesters op my gehad hebben, by aldien ik volherde van hen met zulk een beginsel te dienen dat soo Lafhartig en soo strydig aan een eerlyk Man is. Deze weigering misnoegden de Prinsgezinden ten hoogsten, dewyl hy d'eenigste Man was die zyn Hoogheid dienst konde doen. Den Raad *Pensionaris* ziende dat men dese zaak soo qualyk nam, en van zyn wonden ten naasten by hersteld, besloot op den 31 *July* zyn Kerkgang te doen, en des anderendaags zyn Hoogheid geluk te wenschen met het Stadhouderschap, by welk een gelegentheid zy een geruyme tyd doorbragten met reeden wisselingen. Doch den Raad *Pensionaris* niet wel vergenoegt zynde van 't koel onthaal en antwoord van zyn Hoogheid, en dit voegende by al de voorverhaalde omstandigheeden, verscheen den 4 *Augustus* ter Vergadering van haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staaten van Holland en West-Vriesland, met voorneemen om zyn Ampt af te leggen; ten welk een eynde hy de volgende aanspraak deed. 1672.

Den Raad Pensionaris de Witt legt zyne Ampten af.

Elede Groot Mogende Heeren,

Aanspraak van zyn Ed: in de Vergadering van haar Ed: Groot Mog.

OP den 30der voorleede Maand, zyn 19 Jaaren verloopen geweest, zederd dat ik in deze Vergaderinge als Raad-Pensionaris van den Lande van Holland en West-Vriesland, naar ordre en gewoonte, voor de eerste maal ben beëdigd ; in dien zelven tyd van 19 Jaaren zyn den Staat veele swaare Oorlogen en andere calamiteyten overgekomen, die alle onder Godes genadigen zeegen , meest door de liberaale consenten en furnissementen van UE. Ed: Groot Mog: mitsgaders door der zelver conduite en courage gelukkelyk zyn gesurmonteerd en ten eynde gebragt. Het is U Edele Groot Mog: of immers die geene van dezelve die deze Illustre Vergaderinge doorgaans by gewpond hebben, ten besten bekend met wat yver en arbeid, ook hoedanige voorslagen en wel gepræpareerde Concepten, ik al over veele Jaaren gelaboreerd hebbe om te vermyden en te detourneeren de occasien van misverstanden en verwyderinge met de tegenwoordige zeer machtige Vyanden van den Staat, niet zonder iterative representatie van de groote bekommernissen en swaarigheeden van applicatie der noodige remedien , by vervolg van tyden uyt de zelve verwyderingen stonden te verwachten ; maar het heeft Gode Almachtig naar zyne onbegrypelyke , doch niet te min heylige bestieringe gelieft de zaake al van langer hand meer tot apparentie van 't uytbersten

der

1672. der tegenwoordigen Oorlog te doen vervallen, zoo dat ook de tyd en gelegentheid eenigermaate daar is geweest, om den Staat in 't Generaal, en voornamentlyk mede de Provintie van Holland en West-Vriesland in 't perticulier ten besten te sterken, mitsgaders om al 't gunt tot tegenweer konde dienen naar vermogen te verforgen, met wat applicatie, en aandringende Propositien ik de Leden van deze Vergaderinge, en ook de andere Provintien ter Generaliteit daar toe geexhorteerd en gebeden hebbe, zullen de Notulen van de Heeren de deliberatien alhier en ter Generaliteit van tyd tot tyd bygewoont hebbende, zoo wel als haar Memorie konnen getuygen; en alhoewel Uw Ed: Groot Mog: ook alle goede voorsorgen hebben gedragen, met zoodanige promptuide als het mogelyk is geweest, in een Lichaam gecomposeerd uit zoo veele Leden, en van zoodanigen constitutie, dat het meerder en eerder door de persuasie van de præsente en uitterste necessiteit, als door eene tydige vermaninge, alleenlyk op een toekomende doch wel voorziene swarigheid gefondeerd, gewoon is gepermoveerd te worden, zoo heeft het nochtans God Almachtig in zynen Toorn, zoo 't schynd, gelieft den Staat te laten overkomen de desastres en calamiteiten waar inne het Land zich jegenwoordig geinvolveerd vind, en dat op eene wyze die onbegrypelyk is, en zo subitelyk, ook met zoo weinig tegenstand, dat de positeit reden zal vinden om 't zelve niet te konnen gelooven.

En nademaal dese calamiteiten en subite desastres de gemoederen van de Gemeynte, en van alle de Inwoonderen van't Land, nevens een generale schrik en tremeur, hebben doen opvatten eene sinistre impressie van hare Regenten, en voornamentlyk van die gene die boven anderen eenig bewind of bestier gehad hebben, van welke sinistre impressie ik myn perzoon (alhoewel geen Regent, maar alleenlyk een Dienaar zynde) naar de mate van 't bestier der zaken dat aan de voorsz. myne bedieninge vast is, of liever dat by veelen, door onkunde gemeynt word, daar aan vast en by my gebruykt te wezen, tegenwoordig met zoodanigen portie vinde overstolpt, dat ik in goeden gemoede niet anders kan oordeelen, of de continuatie van den voorsz. mynen dienst als Raad Pensionaris zoude aan de gemeene zaake ondienst toe brengen, ten opzichte het bnyten conroverge, zeker is, dat de Resolutien van Uw Ed: Gr: Mog: die by continuatie van de voorsz. myne bedieninge, zouden werden genomen, en door myne Penne komen te passeren by de Gemeente die aangenaamheid, en by hevolge ook die faciliteit en promtitude in de executie niet zouden werden genomen, als het voor den dienst van 't Land wel is vereischt; weshalven ik geoordeeld hebbe niet alleenlyk zonder ondienst, maar zelfs met dienst van den Staat, aan Uw Ed: Groot Mog: te konnen en te mogen verzoeken, gelyk ik in alle onderdanigheid en eerbigheid verzoeke by dezen, dat het Uw Ed: Groot Mog: goede

ge-

1672.

gelieſte weren moge, my van de voorſz. Bedieninge goedertierentlyk te diſpenſeren, en dimitteren : Uw Ed: Groot Mog in 't generaal, en alle de Leden van de Illuſtre Vergaderinge in 't particulier ten hoogſten bedankende voor de goedertierentheid en 't faveur, my in verſcheiden gelentheden bewezen, inſonderheid mede over en tet zake dat het U Ed: Groot Mog: gelieft gehad heeft my op den ſesden Auguſti 1658. en by renovatie op den vyftienden September 1663. en noch wederom op den vyftienden September 1668. te begunſtige met eene Acte, waar by aan my vergunt en gegeven word de faculteit, om, naar expiratie van mynen vyf jarigen dienſt, of ook te vooren in cas middelerwyle den dienſt by my zoude mogen komen verlaten te worden, ſeſſie te mogen nemen in een van de Hoven van Juſtitie by my als dan te verkiezen, daar van ik my, by goedertierene dimiſſie van Uw Edele Groot Mog: als boven onder der zelver wel nemen, in den Hogen Rade zoude bedienen. En alhoewel het Uw Ed: Groot Mog: gelieft heeft by te voegen dat in 't voorſz. geval aan my geaſſigneert zal worden, gelyk van doen af aan geaſſigneerd word zodanigen rang onder de Heeren Mede-raden als bevonden word by voorige Reſolutien aan de Heeren Raad Penſionaris *Cats*, en anderen, toegeſtaan te zyn, en dat dien volgende de zake in dier voegen zal werden geconſidereerd en opgenomen, als of ik zedert de bekleedinge van de Functie als Raad Penſionaris, en van den aanbeginne van dien, zynde geweeſt den dertigſten July 1653. de voorſz. Plaatze effectivelyk en metter daad bekleed hadde; zoo en kan ik echter de zaake gecompaſſeerd zynde, naar de rechtmatigheid daar meede alle Uw Ed: Groor Mog: Actien en Decreten gaan geaccompaigneerd, niet anders begrypen, dan dat myne Seſſie in de gemelden Hoogen Raad niet naar den dag van de aanvang myner eerſte bedieninge, dat is naar den voorſz. dertigſten July 1653. maar naar den date van de voorſz. Reſolutie, dat is ſederd den ſeſten Auguſti 1658. gereguleerd zal moeten werden; immers zoude ik het zelve, voor zoo veel my aangaat, rechtmatig vinden, en dien volgende ook verzoeken, dat om aan niemand iets te vergen 't gunt eenige hardigheid impliceerd, Uw Ed: Groot Mog: in 't voorſz. cas myne Commiſſie als Raad in den hoogen Rade niet naar den date van den dertigſten July 1653. maar naar die van den ſeſten Auguſti 1658. gelieven te doen opmaken; waar op zoo wel als op de voorſz. myne verſochte dimiſſie Uw Edele Groot Mogende goedertierene diſpoſitie verwachten zal, die gene die is en altyds zal blyven.

Uw Ed: Groot Mog. onderdanige en getrouwe Dienaar,
Was geteekend
JOHAN DE WITT.

Waar op in 't afweezen van den gemelde Heere Raad *Penſionaris* gedelibereerd zynde, hebben haar Ed: Groot Mog: 't verzoek by de voorſz.

1672. Propositie gedaan, ingewilligd, en dien volgende den voornoemden Heere DE WITT van 't voorsz. Raad Pensionaris ampt gedispenseerd, ontslagen, en bedankt, gelyk dezelve daar van gedispenseerd, ontslagen en bedankt werd by dezen; En wat de Sessie in den gemelden Hoogen Rade belangd, is verstaan en gesolveerd, dat de zelve in gevolge van 't voorsz. geproponeerde, gereguleerd zal werden, even en in zulker voegen als of den voornoemden Heere DE WITT de Raads plaatze in den gemelden Hoogen Rade van den voorsz. sesten Augusti des Jaars 1658. en niet van den dertigsten July 1653. bekleed hadde, invoegen dat hy in rang geplaatst zal werden na de Heeren Raden, die voor date van den voorsz. sesten Augusti 1658. in den gemelden Rade Sessie gehad hebben, en voor de Heeren Reden die naar den zelven dag in den voorsz. Raden zyn gekomen; daar van den President en Raden van den Hoogen Rade over Holland en West-Vriesland by aanschryvinge kennisse zal werden gegeven, om haar daar naar te reguleren, en voorts allen den genen die het aangaan mach, zoo in den Hoogen Raad als daar buyten te doen reguleren als naar behoren. En is naar het nemen van de bovenstaande haar Ed: Groot Mog: Resolutie aanstonds den innehoude van dien, aan den gemelden Heere DE WITT, ten zelven einde wederomme in de Vergaderinge verscheenen zynde, bekend gemaakt.

Accordeerd met de voorsz. Resolutien.

Reeden waarom zyn Ed: niet in den Hooge Raad gezeten heeft.

Na dat zyn Ed: met alle loflykheid van haar Ed: Groot Mog: was bedankt voor zyn 19 Jaarige trouwe diensten, wierd hem plaats vergund in den Hoogen Raad, doch het geval wilde dat de *Vacantie* juist hier op aanquam anders soude hy seekerlyk zich daar vervoegd hebben, en niet gelyk veel Schryvers seggen dat *Zeeland* daar tegen was, en zy malkander niet verstaan konden, waar door het zyn Ed: belet soude zyn. Daar nevens hadden de Heeren Staaten van Holland zyn Ed: versocht, om een Staat van *Finantie* op te maaken, het geen hy tot groote verwondering in weinig tyds deed. Gevende daags daar aan, den *Lt. Admiraal de Ruyter* door een aanmerkelyke Brief het afleggen van zyn Ampt te kennen, luydende.

Wel Edele gestrengen Heer

Aanmerkelyke Brief van den Raad Pensionaris de Witt aan den Lt. Admiraal de Ruyter.

HEt *subyt overgaan van de Steden aan den Ryn, het doorbreeken van den Vyand aan den Yssel en het totaal verlies van de* Provintien *van* Gelderland, Uitrecht *en* Over-Yssel, *by naar zonder tegenweer, ende door een ongehoorde Lacheteit of Poltronnerye, zoo niet ten reguarde van zommigen ook verraderye, heeft my meer*

ende

ende meer geconfirmeerd de waarheid van 't geene eertyds op de Republijck van Rome gepast wierd, Prospera omnis sibi vindicant adversa uni imputantur. (*Zo't wel gaat eigent zich yder deel aan de Glory, en in tegenspoed zoekt men een enkelen Man het verwijt te geeven,*) *zoo verre dat ik ondervonden en gezien hebbe, dat het Battavische Volk niet alleenlijk alle de voorschreve rampen ende desastres heeft willen schuiven op mijne schouderen, noch niet en heeft geconsenteerd met my ongewapend te hebben zien vervallen, onder de handen van vier gewaapende Perzoonen, die my, zo veel in haar was, hebben gemassacreerd, maar dat zy, my door Gods wonderlijke bestieringe uit haar handen leevendig geëschapeerd, ende van mijne ontfangen quetzuuren met der tijd wederom geneesen en herstelt gezien hebbende, tegens alle haar Magistraaten ende Overigheden, die zy oordeelden in den Staat eenig gezag of directie te hebben, ende voor al tegens my, alhoewel maar een dienaar zijnde met een generaale ongenegentheid ende haat ingenomen geworden of gebleven zijn: 't Welk my dan gepermoveerd ende geobligeerd heeft, mijne demisse en ontslaginge van het Raad Pensionaris Ampt te verzoeken op de gronden en de Fondamenten kortelijk vervat in de propositie door my daar toe eerst by monde gedaan, ende vervolgens in geschrift overgeleeverd; daar op by haar Ed: Groot Mog: mijn gedaane verzoek is toegestaan, zoo als UEd: 't een en 't ander uit het bygeleide Extract breder zal gelieven te bemerken, 't welk ik van mijn pligt geagt hebbe UEd: by deezen te Notificeeren, op dat de zelve voortaan geene Brieven, tot kennisse van den Staat spectteerende, meer aan my gelieve t'adresseeren, maar dezelve by provisie te laaten afgaan, met opschrift aan den Heere Raad Pensionaris van den Lande van Hollandt en West-Vriesland of die geene die de voorschreve functie jegenwoordig zoude mogen bekleeden. Verblijvende altijds, die ik waarlijk ben*

1672.

Wel Edele, Gestrengen Heer

UEd: Ootmoedige Dienaar,

Johan de Witt.

Hage den 5 Augustus 1672.

In deeze tusschen tyd wierd zyn Broeder de Heer Cornelis de Witt tot *Dordrecht* beschuldigd door een heelmeester van *Pierschil* met naame *Willem Tichelaar*, ter dier tyd een groot

1672. Boezem Vriend van den Kerkelyken Heer *Goethals* tot *Delfs*. Zyn Ed: noch onpaſſelyk zynde, en te Bed leggende, quam den gemelden *Tichelaar* op Vrydag den 8 *Julij* 's Morgens tuſſchen 10 en 11 uuren aan zyn huys, verzoekende zyn Ed: alleen te ſpreeken, dat hem verſcheide ryſe wierd afgeſlagen, zeggende dat hy Heer CORNELIS DE WITT onpaſſelyk en niet by der hand was. Edoch hy geduuriglyk aan houdende is hem na twee maal wederom gekomen te zyn, het eindelyk toegeſtaan. Maar dewyl kort te vooren ſulk een onderneeming op zyn leeven was voorgevallen, als ook door de verwartheid van ſaaken, gebruykte Mevrouw zyn Gemalinne voorzichtigheid, en eerſt van de knegt, en daar na haaren Soon in de deur van de Kamer te plaatſen, om des noods zynde zyn Ed: te hulp te konnen komen, en den ondernemer in zyn quaad voorneemen te ſtuyten. *Tichelaar* daar niet langer als een groot vierdeel van een uur geweeſt zynde, ging daar van daan, en trok naar 't Leger, alwaar hy aan den Heer van *Albrantſwaard*, Hofmeeſter van zyn Hoogheid, een onderneming bekent maakte, die den Heer CORNELIS DE WITT op het leeven van zyn Hoogheid ſoude hebben genoomen, als ook, dat hy hem om dit in 't werk te ſtellen, had willen om koopen, gebruykende veel omſtandigheeden, die alle ſchyn gaaven dat hy gelyk had. Zyn Hoogheid zelfs daar niet omtrent zynde, gaf deezen Heer dit te kennen aan de Heer *Zuileſtein*, *Generaal* van 't Voet-Volk, natuurlyke Oom van zyn Hoogheid. De Heer Prins van *Oragnien* dit ter ooren komende, deed den aanklager by hem in *'s Gravenhage* komen, die hem met deſelve omſtandigheden dit opgeraapte verraad verhaalde, zo dat zyn Hoogheid als den gemelde Heer met bevel van 't Hof van Hollandt, den *Advocaat Fiscaal Ruyſch* den Droſt met zyn gevolg, naar *Dordrecht* zond, die den 30 *July* den Heer CORNELIS DE WITT, oud Burgermeeſter van *Dordrecht*, Ruward van de Landen van *Putten*, Bezorger der Hooge Schoolen enz: gevangen uit zyn Krankbed naar *'s Gravenhagen* in de Caſtellenye voerden. „Dit Gevangen neemen, van de *Ruaard* over een zo „hatelyken misdaad, bracht in den *Haag* alzo veel vreug„den aan, als de te rugkomſt van den Heer *Kievit* tien of twaal

De Heer Cornelis de Witt door Tichelaar van verraad tegens de Prins beticht.

En word van Dordrecht naar 's Gravenhage gevangen gebragt.

Samſon vol. 11 pag. 348.

„ twaaf dagen te vooren tot *Rotterdam* had veroorſaakt. Aan d'andere kant gaf het groote verſlagentheid onder de Staatsgezinden; te meer, dewyl deezen dapperen Man zo hatelyk aan 't Graauw was gemaakt, dat de Boeren van 't eiland *Voorn*, hem wel ſes dagen geſocht hadden om dood te ſlaan. Den Heer Raad *Penſionaris* zyn Broeder, hoorende dat men hen te laſt leide, dat hy verboden had de Franſche Vloot te vernielen, en dat hy met de *Ruyter* groote twiſt hadde gehad, vond niet ongeraaden aan de gemelde Heer *de Ruyter* te ſchryven om de waarheid van dien te weeten, en de waereld te vertoonen wat valſche Betichtingen men al verſon, om een Man, die in zo veel gelegentheeden zyn lyf voort wel zyn van 't Vader-Land had gewaagd, en tot tweemaal toe met zulk een Roemwaardigen zeegen, wederom in Holland, was gekeerd, van kant te helpen; de Brief luyden,

WEL EDELE GESTRENGE HEER.

Brief van den Raad Penſionaris de Witt aan den Lt. Admiraal de Ruyter.

*TEr regter tyd is my wel in handen gekomen, UEd. Miſſive van den 25 der voorleede Maand, daar by de zelve betuygende is, zyn gevoelyk medelyden over myn ongeluk ende ontfangen quetzuuren, van de welke ik, Gode zy Lof, jegenwoordig verre ben geneezen en gereconvalesceerd, dat drie van de zelve t'eenemaal zyn geſlooten en geheeld, ende dat de vierde, weezende de quetzuuren op de ſlinker Schouder, die de grootſte en de diepſte, alhoewel de minſte periculeuze wonde was, meede naar apparentie in korte dagen ſtaat te ſluiten, en de te heelen. De Koortze die my tot omtrent acht dagen geduriglyk by gebleven was, heeft my 't zeederd mede t'eenemaal verlaaten, zo dat ik nu niet alleen door het Huys beginne te gaan, maar ook voorlede Sondag myn Kerk gang gedaan hebbe; doch het ſchynt dat de nyd van eenige quaadaardige Menſchen tegen onze Familie in dieze ongelukkige tyden zoo hoog is geklommen, dat 't geen eerſt eenigen tegens my door een * Aſſaſſinaat meinden te weeg te brengen, vervolgens getracht is, onder pretext van juſtitie, tegens myn Broeder den Ruwaard van Putten uitgevoerd te werden, welke UW Ed: ontwyfelyk al zal verſtaan hebben, op ordre van het Hof van Holland, door den Fiscaal, van Dordrecht gehaald, ende in de Kaſtelenie van den zelven Hove gebragt te weezen, alwaar hy noch jegenwoordig bewaard werd. Wy*

* Moord;

en hebben ons in 't eerſt niet konnen inmagineeren uit wat oorzaake of op wat pretext zulks ondernomen wierde, alleenlyk was eenige mompelinge ende morringe onder zommigen geweeſt, over een quantiteit van drie duyzend ponden Buſchpolver, die hy uit de Vloot tot Dordrecht mede gebracht hadde; waar op de voorſchreve proceduuren uiterlyk ſcheenen gefondeerd te weezen: Maar zederd zyn wy in ervaringe gekomen, dat het een ander toeleg is geweeſt, namentlyk, dat zeeker Barbier, met naame Willem Tichelaar, woonende ofte gewoond hebbende onder Pierſchil, ende zulks, mede onder de Jurisdictie van Geervliet, met ſtyve en ſtoute kaaken aangebragt zoude hebben, dat den gemelden Heer Ruwaard van Putten, hem Barbier hadde geinduceerd ende met een groote ſomme gelds omgekogt, om den Heere Prince van Oragnie het leeven te beneemen: Doch wel verzeekerd ende geruſt zynde, dat zoo horiblen faict ende zo * execrabel voorneemen in de gedachten, van den gemelden Heer Ruwaard van Putten niet kan vallen, veel min dat hy iets diergelyks zoude konnen in het werk ſtellen, zo ben ik ook in een volkome vaſt betrouwen, dat gelyk het Godt almachtig goedertierentlyk heeft gelieft, my, als by miracul, uit de handen van de bekende vier Moordenaars te verloſſen, ende in 't leeven te behouden, het alzoo ook zyne Goddelyke Majeſteit gelieft zal weezen, niet te gedoogen dat de onnozelheid door valſchheid ende bedrog over rugge geworpen werde; en dat mitsdien den gemelden Heer Ruwaard van Putten zo wel de liſt ende toeleg van zyne valſche Accuſateurs als ik de handen van de * Aſſaſins ontkomen zal: Behalven dat wy ook in 't zeeker verneemen, dat de voorſchreve Barbier die men zyd zulks aangebragt te hebben, hier bevoorens door myn voornoemde Broeder, als Ruwaard van Putten, voor de hooge Vierſchaar van den zelven Lande criminelyk geaccuſeerd is geweeſt, over ende ter zaake dat hy getracht zoude hebben een Vrouwsperzoon te verkragten, en dat hy ook daar over is gecondemneerd in de voorſz. Vierſchaar op zyn bloote Knieen Godt en de Juſtitie om vergiffeniſſe te bidden, zuks dat het is een Menſch niet ſtaande ter goeder naam ende faam, ende die ook apparentelyk over de voorſz. Accuſatie voor de Vierſchaar van Putten, een quaad gemoed tegens myn Broeder is draagende. Wy hebben ook noch andere zeekere kondſchap, dat de voorſz. Barbier over veertien dagen ofte drie weeken tot Dordrecht by myn Broeder is gekomen, dat hy den zelven alleen heeft willen ſpreeken, dat hy ook is binnen gelaaten, doch dat de

* Afgryſelyk.

* Moordenaars.

Huys-

Huys-Vrouwe van myn gemelde Broeder, zyn dienaar gelast heeft aan 1672.
de deur van de kaamer wat op te passen, ende te leiten of de voorsz. Per-
zoon ook iets onbehoorlyks tegens haar Man zoude mogen willen onderneemen : Welke dienaar weet te zeggen, ende ook voor Commissarissen van den Hoove verklaard heeft, dat hy staande in maniere voorsz. aan de deure, gehoord heeft, dat de voorsz. Barbier openinge wilde doen, van eenige Secrete zaaken, en dat daar op by zyn Heer was geantwoord, is het wat goets zo moogt gy het wel openen, ende ik sal u met hert ende ziel secundeeren, maar is het wat quaats of onbehoorlyks, so moet gy het swygen, want ik soude het aanstonds aan de Regeering ofte Justitie bekend maaken : Dat, daar over eenig Propooften gewisseld zynde, de voorsz. Barbier eindelyk gezeit heeft, dewyl ik dan zie dat myn Heer de opening niet en soekt te ontfangen; zo sal ik het by myn behouden; ende dat hy daar mede brusquement affscheid genoomen heeft. Welk voorsz. gepasseerde myn voornoemde Broeder aanstonds bekend gemaakt heeft aan den Secretaris van het gerecht van Dordrecht, die hy expresselyk by hem ontboden had, met verzoek en begeerte om daar van aanstonds aan den Heere Borgermeester communicatie te geeven, soo als al mede is geschied, boven dien heeft myn voornoemde Broeder het selve noch doen aandienen aan den Stadhouder van den Officier, of Onderschout, dewyl de Schout zelve mede ziek te Bedde was leggende, om de Persoon van de voornoemde Tichelaar op te zoeken, gelyk hy ook gedaan, doch hem niet gevonden heeft : Zo dat, myns oordeels, in dezen niets en is te apprehenderen als de boosheid van de tyden, en de quaadaardigheid van de Menschen, die zelfs zo verre gaat, dat men publykelyk derft voorgeeven, dat het ongemak 't welk myn voornoemde Broeder door Zinkingen heeft aan zyn rechter Arm, niet uit die oorzaake is voortgekoomen; maar dat hy met UEd: op 's Lands Vloote in heevige woorden zynde vervallen, UEd: hem in de Arm zoude hebben gequetst, ende dat uit die quetsuure, en niet uit Zinkingen, het voorsz. ongemak voortgekomen soude wezen. Daar benevens werd mede uitgestrooid ende by veelen geloofd, dat myn voornoemde Broeder met de Vyanden niet zoude hebben willen vechten, ende voornamentlyk nietmet de Franschen; dat hy den tweeden dag belet zoude hebben de Continuatie van de Battallie, ende diergelyke leugenen meer, mits welken ik UEd: gansch gedienstig bidde, tot voorstand van de waarheid ende gerechtigheid, eene contrarie verklaaringe of getuigenisse, by een Missive van haar Hoog Mog: ende aan haar

1672. *haar Ed: Groot Mog: te willen doen ende geeven, daar van ik, onder UEd: wel gevallen, een concept opgesteld en hier by gevoegd hebbe, 't welk UEd: gelieve te examineeren ende naaukeurig te letten of het ook met de waarheid overeenkomt, ende anderzints het zelve zodanig te redresseeren als naar de waare geschapenheid der zaake bevonden zal werden te behooren: Ende indien UEd: noch verhaal of te getuigenisse daar by gelieft te voegen, in wat maniere myn voornoemde Broeder zich gedragen heeft, voor ende naar de Batailie, dewyl hier onder 't Volk gedebiteerd werd, hy in het Kabelgat zoude hebben gezeeten, 't zelve werd aan UEd: overweeginge ende goed vinden gelaaten. Waar mede UEd: zonderlinge zal verobligeeren die geen die is ende altyd zal blyven.*

Wel Edele, Gestrenge Heer

UEd: Ootmoedige Dienaar,

Hage den 2 Augustus 1672.

JOHAN DE WITT.

Den *Admiraal de Ruiter* deeze Brief op den vierden deser ontfangende, verbleekten van Verwe in 't aangesigt, stond geheel over die verfoeielyke loogenen verbaast, en stelde aanstonds de Pen te werk; schryvende tot antwoord aan den Heer Raad *Pensionaris.*

Wel Edele, Gestrengen Heer.

Antwoord van den Lt. Admiraal de Ruyter aan den Raad Pensionaris.

GElyk het my aan de eene zijde van herte lief is geweest uit UEd: Missive van den 2 dezer loopende Maand, heden ontfangen, te bemerken, hoe na dat de zelve door Gods zeegen is gereconvalescceerd, zo is het my aan de andere zijden ten hoogsten leed de ongemakken te verstaan, die mijn Heer den Ruwaard van Putten, UEd: Broeder, worden aangedaan: In gevalle zijn wel Ed: in alles zo onschuldig is, als van 't gunt dat tusschen ons hier op de Vloot zoude weezen vooorgevallen, gelijk ik vastelijk hoope en vertrouwe van ja, zo geschied hem groot ongelijk, ende ik ben terstond gereselveerd gegeworden dient halven aan haar Ed: Groot Mog: te schryven de Missive onder cachet van 't Land, hier nevens gaande, tot Uw Ed: narichtinge, sustineerende om dat het zelve omtrent deeze zaake krachtig genoeg zal weezen omme alle redelijke gemoederen te disabuseeren, ende wat ik daar omtrent meer kan on-

contribueeren, ben ik ten allen tyden bereid en zal verblyven. 1672.

Wel Edele geſtrenge Heer

Uw Ed: Ootmoedigſten Dienaar

Onderſtond

MICHIEL ADR: DE RUYTER.

Actum in het Schip de Seeven Provintien, ten Anker leggende Noord Weſt, omtrent drie Mylen van Goereê, den 4 Auguſtus 1672.

Den Inhoud van de Brief aan haar Ed: Groot Mog: geſchreven, hebbe hier bygevoegd om de Waereld te toonen met wat Goddelooſe verdigtzelen men die wakkere Man heeft betigt.

Edele Groot Mogende Heeren.

De Ruyters verontſchuldinge by de Staaten van Holland wegens Cornelis de Witt.

MYn Heeren. My is niet zonder groote verwonderinge uit het Vaderland te vooren gekomen, dat aldaar by zommige zoude werden voor gegeven en uitgeſtroyt, dat tuſſchen den Ruard van Putten, haar Hoog Mog: Gevolmachtigde op de Vloot, en my diſcrepantien en diſputen zouden zyn geweeſt, ja zoo verre dat wy niet alleen in hevige woorden met den anderen vervallen, maar zelfs handgemeen geworden zoude zyn; dat ik den gem. Heer Ruard van Putten in zyn Arm zoude hebben gequetſt, en dat die quetſure eygentlyk zoude wezen het oogmerk, 't welk ik voor dezen U Ed: Groot Mog: genotificeerd hebbe, door zware Sinkingen veroorzaakt te wezen. Dat daar en boven den gem. Heer Ruard met de Vyanden van den Staat niet zoude hebben willen vechten, voornamentlyk niet met de Franſchen. Dat hy den tweeden dag belet zoude hebben de continuatie, ofte hervattinge van de Bataillie, en diergelyke. Waar op ik, zoo tot verdedigingе van myn eygen eer, als tot voorſtand van de gerechtigheid en waarheid, my verplicht gevonden heb U Ed: Groot Mog: by dezen in zinceerheid myns gemoets te verklaren en te betuygen, gelyk ik ben doende by dezen, dat den gem. Heer Ruard van Putten, in de voorſz. qualiteit als Gedeputeerde en Gevolmachtigde op de Vloote, met my geleeft heeft in alle Broederlyke eenigheid, en openhartige vriendſchap; dat nooit tuſſchen ons is geweeſt eenige de minſte diſcrepantie, diſſentie of diſpute, veel min dat wy ooit of ooit in hevige woorden zouden zyn vervallen, en noch veel min dat ik hem zoude hebben gequetſt: Verklarende in openhartigheid en waarheid voor God Almachtig en voor U Ed: Groot Mog: dat alle't zelve zyn verſierde en valſchelyk uitgeſtroyde zaken. Gelyk ik my mede in conſcientie verplicht achte na waarheid by dezen te betuygen; dat den gem. Heer Ruard van Putten altyds een grooten en byzonderen yver getoond heeft, om de Vyanden te bevechten, en dat altyds met geen minder animoſiteyt ten aanzien van de Franſchen als de Engelſen, zo als ook uit de effecten

1672. is gebleken, dat de Resolutien om den Vyand aan te grypen, op zyn voorstel, met veel aanradende redenen bekleed, by eenpariglyk advys van den gantzen Scheeps-Krygsraad zyn genomen; dat hy hem gedurende de gantze Bataillie met ongemeene stantvastigheid heeft gedragen, dat hy ook wel ernstig geresolveerd is geweest den tweeden dag 't gevecht te hervatten, gelyk wy dan ook der Vyanden Vloote nagewend, en den gantzen dag zoo dicht by haar gehouden hebben, als het ons eenigzints mogelyk is geweest, maar de Vyanden doemaals door een flagboeg boven wind geraakt zynde, hebben wy haar niet konnen bezeylen, of by haar komen, en 't heeft haar, zoo 't schynt, niet belieft op ons af te komen, zoo als zy den geheelen dag makkelyk hadden konnen doen, maar zyn des avonds van ons afgewend, en naar dat wy haar daar op te vergeefs noch eens hadden nagewend, alzoo der geen apparentie was, haar te konnen bezeylen, zoo is niet tegens myn wille of opinie, maar met myn advys, tot 's Lands meesten dienst, geraden gevonden, en gerefolveerd, de Vloot voor de Kusten dezer Lande te posteren, om als dan ten spoedigsten van alles na behooren wederom gerepareerd en voorzien te werden: Alle 't welke zynde de oprechte waarheid, gelyk ik van U Ed: Groot Mog: ook niet anders kan gevoelen of verwachten, dan dat de zelve niet alleenlyk de zake in dier voegen zullen hebben opgenomen, maar dat het hare goede geliefte ook zal wezen, zoo veel doenlyk te helpen disabuseren, die geene die daar omtrent met een verkeerde en onwaarachtige impressie ingenomen mogen zyn, 't welk van herten biddende, zat ik hier mede eyndigen. En blyven Ed: Groot Mog: Heeren, &c. Actum in 's Lands Schip de Seven Provintien, ten Anker N. W. van Goeree omtrent 3 mylen, den 4. Augusty 1672.

Getekend,

MICHIEL AD: DE RUYTER.

Verweerschrift van de Heer Cornelis de Witt.

Uyt deze valsche beschuldigingen en verscheide onderneemingen soo op 't leven van den *Ruwaard*, als op dat van zyn Broeder, kan men Sonneklaar zien hoe het op hem gemunt was; en my verwonderd niet meer, als dat den Raad *Pensionaris* geen voorsorg droeg, van op d'een ofte andere wyze zyn lyf te bergen, te meer dewyl hy soo veel vrugteloos werk deed om zyn Broeder te redden van een opgeraakt verdigtsel, welkers Huisvrouw en Vader een *verweerschrift inleverden, by veele in 't breed beschreven, daar in aangetoond werd dat den *Ruwaart* den aanklaager in Jaar noch dag niet gezien, nog nooit ommegang met hem gehad heeft, dat hy onverwagt aan zyn Huys komende, zonder ontboden te zyn, daar niet langer als een vierendeel uurs

* Deductie.

was

was geweest; Dat so haast hy den *Ruwaard* had gezegt om iets van aangelegentheid aan hem te willen verklaaren, mits dat het verhoole moest blyven, den *Ruwaart* daar op geantwoord heeft (als zynde in zulk een gevaarlyken tyd) by aldien het iets goets is het wel te willen hooren, maar by aldien het iets quaats was, dat hy het zoude swygen, of, dat hy genoodsaakt soude zyn (volgens zyn pligt) het selve aan de Overigheid bekend te maaken. Al het welk de gevangens Zoon en Knegt, zynde menschen van een onbesprooken leeven, staande ter goeder naam en faam, klaar en volkomen aangehoord hebben, welke Knegt't zelve onder *Solemneele* Eede voor de *Commissariissen* van de Hoove van *Holland* heeft verklaard; dat den aanklager, ziende dat zyn voorstel den *Ruwaart* niet behaagde, aanstonds na hem gevangen gegroet te hebben was weg gegaan; en den Heer *Ruwaart* was in geen gebreeke gebleven, van dit voorval, op't zelfde ogenblik kennis te geven aan den Geheymschryver *Arent Muys van Holy*, die hy ten zynen huizen had ontboden, als ook aan de Stedehouder van den Officier, om het zelve aan den Burgermeester bekend te maaken, en agt op den persoon te geeven. Dat den aanklager een Man was die een grooten haat tegens de *Ruwaart* opgevat had, en by gevolge zyn Vyand, door dien hy een *Crimineele Condemnatie nomine officii* tegens hem heeft geweezen, gelyk by de Vonnisse van den 3 *September* 1670. blykt. Dat hy nog ten tyde van 't gevangen neemen *Crimineelijk* was ingedaagt, wegens een rapt aan de persoon van *Janneken Ewouts* begaan, met grouwelijke omstandigheeden en waaragtige getuigen. Dat hy ook Godt en de H: Justitie heeft op zijn bloote knien moeten om vergiffenis versoeken, waar van insgelijks waaragtige verklaaringe waren. Dat zijn Dienstmaagt *Cornelia Pleunen* hem voor 't Geregt dagende om haar huur, hy daar tegen een verdigte reekening van Aderlaaten en Geneesmiddelen had ingeleverd, soo dat hy genoodsaakt wierd deselve te besweeren, doch dese arme Dienstmaagt aldus verstooken blijvende van haar huur, had hem verscheide maalen verweeten dat hy een valschen Eed had gedaan, waar over hy haar in *cas* van *Injurien* gedagvaard hebbende, egter Leenmannen van *Putten*, bestaande uit Burger-

1672.

1672. meesters of Regenten van *Delft*, *Schiedam* den *Briel* en andere aanzienlyke Persoonen, hem zyn eisch en *Conclusie* hebben ontzeid, en verklaard *veritatem convinci* (de waarheid uitgevonden te worden) al het welk hy nimmer heeft derven herroepen. Dat deese twee Persoonen ook te veel van den andere verscheelden, als den gevangen zynde, een Heer die d'allerhoogste Bedieningen van 't Land bezat, en onbesprooken van leeven, en d'ander *infaam*, *reprochabel*, een geslagen Vyand van den *Ruwaard*, en een Dorp Barbier was, die buiten deese gemelde boose stukken noch verscheide anderen op zyn Hart had. Dit verweerschrift bestond in vier-honderd en vier *Articulen*, en dat van den aanklager was byna soo omstandig als dit, en behelsd meer woorden in zich als men by na in een uur zoude konnen uyten, laat staan in min als een vierde van een uur. Het voornaamste was, dat hy by den *Ruwaard* gekomen zynde, had geklaagd over den Heer van *Piershil*, en de Schout aldaar. Dat den *Ruwaard* dit begreepen hebbende, met verpligtende reeden gezegt had, van hem *Tichelaar* wel dienst te willen doen indien hy hem insgelyks wilde belooven, het geen hy deede; dat den *Ruwaard* na veel omstandigheeden gezegt had, wel aan dan staat eens op en ziet of wy ook beluysterd werden, doende hy *Tichelaar* alzoo de deur open, en niemand ziende, heeft de deur wederom toe gedaan, zoo dat *Tichelaar* op de Stoel voor den *Ruwaarts* Bedde is gaan zitten. Dat den *Ruwaard* daar op aldus was uitgevaaren, zeggende; gy hebt wel gehoord dat de Prins Stadhouder gemaakt is, en dat het gemeen Volk my met geweld gedwongen heeft om daar mede toe te teykenen: en datze niet rusten zouden voor datze den Prins *Souverain* gemaakt hadden; over zulks dat de Prins het verderf van ons Land was; dat het zou konnen gebeuren dat de Prins aan d'eene of d'andere Potentaat zyn Dogter mogt komen te Trouwen, waar door by versterven, het Land aan een vreemd Heer zou konnen komen te vervallen, dat by gevolge hy *Ruwaard* had gezegt, 't moet buygen of barsten, *'t en zal in ons Land niet deugen of de Prins moet van kant.* Beloovende hem *Tichelaar* daar voor een som van dertig-duyzend guldens, voor eerst het *Bailluwschap*,

Als ook van de Willem Tichelaar.

van

van *Byerland*, en door al zyne Vrienden bevorderd te werden. 1672.
Dat den *Ruwaard*, ziende dat hy *Tichelaar* geheel ontzet was, hem moed wist in te spreeken, zeggende, daar zyn nog meer als dertig der voornaamste Heeren van 't Land aan vast, die de geen zullen emplojeeren die de Prins van kant helpt, en hem getrouwelyk beschermen. Dat hy *Tichelaar* om dit uit te voeren naar 't Leger moest ryzen, en behendiglyk vergift in een glas Wyn of Bier stroojen als men zyn Hoogheid te drinken gaf, en zoo dit mislukte moest hy hem met een Roer, Musquet of Pistool van 't Paard af ligten, en dit wederom niet gelukkende, met een Priem, Degen of Pistool 's avonds by zyn Hoogheids Tent op passen, en hem aldaar in zyn Koets of anderzinds vermoorden. Dat hy *Tichelaar* verzogt had ymand tot zyn hulp te mogen hebben, 't geen hem afgeslagen was. Dat de aanklager van de gevangen een handschrift had geeischt, die het insgelyks had geweigerd, maar hem tot verzekering 10 Ducatons op hand gegeeven. Dat den *Ruwaard* een Eed gedaan hebbende van zyn beloften te houden, hy *Tichelaar* insgelyks een Eed had afgevorderd om de zaak uit te voeren, *gelijk hy Tichelaar zich met leedweezen beklaagd, in die swaare verzoekinge, en in die uure van tentatie, door swakheid, dwang ende vreeze, gedaan te hebben, nochtans met dit Restrict, indien hy het konde doen.*

Den dag na zyn gevangen neemen wierd hy aanstonds nevens *Tichelaar*, die men op de Voorpoorte had gezet, verhoord, en bragt hem den 6 *Augustus* ter plaatze daar den voornoemde *Tichelaar* zat. Wat moeite en middelen dat men gebruykten om den Heer Cornelis de Witt te doen bekennen waaren vrugteloos. Eindelyk besloot men het koste wat het wilden den Heer de Witt op het felst te pynigen, het geen de Vrienden van hem hoorende, zy het volgende verzoekschrift inleeverde.

1672.

Requeste, wegens de Huys-vrouwe en Vrienden van CORNELIS DE WITT, *Oudt Burgermeester der Stadt Dordregt, overgegeven aan den Hove van Holland.*

Requeste aan de Hove van Holland van de Vrienden van de Heer Cornelis de Witt.

„GEven reverentelyk te kennen de Huys-vrouwe en Vrien-
„den van CORNELIS DE WITT, Oud-Burgermeester der
„Stadt Dordregt, &c. tegenwoordig gedetineerd op de Voor-
„poorte van den Hove; hoe dat zy Supplianten naar 't verloop
„van ettelyke dagen, in dewelke zy t'elkens d'ontslaginge van
„de voornoemde Gedetineerde, onfeylbaarlyk te gemoet gezien
„hebben, vermids zy, zoo om d'impossibiliteit, dat het opge-
„dichte crimen in de gedachte van de Gedetineerde zoude kon-
„nen vallen, als om de klaare en irreprocheable bewyzen die zy
„ten dien eynde hebben overgeleverd, eyndelyk met overleg
„en advys van ervarene Rechts-geleerden te rade geworden
„zyn, den voorschreeven Hove eerbiediglyk te suppediteeren
„eenige considerationen en circumstantien te noteeren en te pon-
„deren, tot begryp en overtuyginge van de innocentie van de
„voornoemde Gedetineerde: gelyk dan dezelve considerationen
„ten dien fine aan deze Requeste zyn geannexeerd; verzoeken-
„de de Supplianten gantsch gedienstig, dat uw Edele Mog: de-
„zelve aandachtelyk gelieven te pondeeren, en daar op behoor-
„lyke reflectie te maken, indien verstande nochtans, dat nade-
„maal de Supplianten door onkunde, in 't verhaal van eenige
„feyten of positiven zoude konnen missen, dezelve haar aangaan-
„de alle het geposeerde in de voorschreeve Schrifture vervat,
„refereeren tot 't geene de Gedetineerde dien aangaande beter
„mochte bekend wezen, en tot 't geene de zelve dienthalven
„den Hove moge hebben onderricht, haar by dezen wel expres-
„selyk corrigeerende, voor zoo veel by onkunde als vooren in de
„voorsz. considerationen, of ook in het vertoog van Feyten en Reg-
„ten over de voorsz. zaake den Hove mede overgeleverd, yets
„mogen wezen, geinflueerd 't gunt met de waarheid en d'onder-
„richtinge door de Gedetineerde zelfs aan den Hove gedaan,
„niet in allen deele mochte overeenkomen, vertrouwende dat
„uw Edele Mog: uyt beyde de voorsz. Schrifturen meer en meer

van

„van de baarblykelyke innocentie van de Gedetineerde zullen 1672.
„wezen overtuygd, en ganſch eerbiediglyk verzoekende dat de
„zelve hem dien volgende nu eenmaal zonder verder uytſtel op
„de beſte en honorabelſte wyze gelieven te relaxeeren en her-
„ſtellen. 't Welk doende, &c.

Was geteekend,

JACOB DE WITT.

Hier waaren veel omſtandige bewyzen, uit verſcheide Regtsgeleerde bygevoegd, dat het onmogelyk was, en in Rechten nooit gebruikelyk geweeſt, dat men hem op het zeggen van een eenig Man (en noch min van zulk een, die *infaam, reprochabel* en een dood Vyand van den *Ruwaard* was,) niet tot de pyniging (als zynde de naaſte aan de dood) konde brengen, *dewijl in een twyfelagtige zaak altijd de betigten meer dan de aanklager, moet begunſtigd werden.* L. 125 D. de reg. Jur. *en derhalven, dat, in gelijkſtaande geval, altijd meer den Eed tot ontlaſting, dan tot beſwaarnis, gehoord moet worden.* D. l. 125 & al. ibid. in not. alleg. *als ook* argl. teſtium. 3. D. de teſtib. cum ſimulib. *Dat daar ook niet conſteerd,* de Corpore dilicti, *of dadelijkheid van d'overtreeding, dat is,* in hac hypotheſi, dat is te zeggen, *in deze onderſtelling, datter niet en blijkt eenige Conſpiratie ofte eenig Deſſein waarlijk geformeerd te weezen, om zijn Hoogheid het leeven te beneemen,* maar in tegendeel, *zoo dat tot de torture van de Geaccuſeerden niet geprocedeerd kan werden. Want eer men komen kan om een misdaad t'onderzoeken, dat blijkbaar moet zijn dat 'er een misdaad is begaan, gelijk klaar genoeg aanwijzen de leſſen in de Wett,* 1 enz. *ſoo dat alle regtsgeleerden in de Wetten met den anderen hier eens in zijn, gelijk* by Clar. Lib. 5. §. fin. queſt. 4. n. 1. *en voor al, ſoo wanneer daar gedagten mogten zijn by den Rechter, om de geaccuſeerden te tortureeren.* Gelyk ook Conſil. Crim. 8. n. 1. *Dat een Rechter nooit mag procedeeren tot de torture tegens iemand, 't en zij voor eerſt en voor al blijkt, dat de misdaad, waar van den betigten beſchuldigd is, zy begaan, anderzints is hem de magt van procedeeren benomen, en zijn hem de handen gebonden.* En Guazzin *het jongſt,* in Tract. ad defenſam reor. defens. 4. Cap. 1. per tot præſertim n. 15. ubi de tortura

&

1672. & Specialiter Cap. 14. n. 7. daar hy zegt, *dat men ook over een onderhandeling niet kan voortgaan, ten zij in 't generaal blijke, dat 'er een onderhandeling is.* Voor al Ant. Mattheus, in tractatus de Crim. tit. de læsa Maj. Cap. 4. n. 6. waar nevens noch een magtig getal Wetten en geloofwaardige Regtsgeleerden by gebracht wierden, en myn gedachten hier omtrent zyn, dat hoe swaarder de misdaad is, hoe klaarder de bewyzen moeten zyn.

De Hr. Valkenier bewyst dat den Ruwaard moest gepynigt werden. Valkeniers verwaerd Europa pag. 763.

Niet te min moest hy Heer CORNELIS DE WITT gepynigt werden, zoo als de Heer *Valkenier* gelieft aan de wyzen, zeggende, *dat, om alleen de zeekerheid staande te houden, in deeze Landen na practijk, plaats heeft, noch ergens anders plaats behoorden te hebben, en in zulk een geval niet anders gevordeeld wierd te manqueeren, als de bekenteniſſe van de geaccuſeerden, om hem van de genoegzaame zeekere misdaad ten overvloed bij zijn eigen mond te overtuigen gelijk* (dien Heer zegt) *zulks verhandeld werd in* l. 17. 1. & l. 18. §. 2. ff. de queſtion. l. 8. §. 1. C. de queſtion, *en bij Damhouder* Prax. Crimin. Cap. 36. Num. 3. *Chriſtinæus*, ad Leges Mechlin: Art 7. Num. 4. *Boerius* decis. 163. Num. 2. 3. Schoon my verzekerd is dat deze leſſen vlak strydig zyn tegens de gedagten van dien Heer, doch wat hier van is laat ik de Rechtsgeleerde betwiſten, dewyl ik heel onbedreven in die oeffening ben.

Den Heer Cornelis de Vitt word gepeinigd.

Na dat den Heer Raad *Penſionaris* met een uitſteekende geleerd-Brief Mevrouw de *Ruwaardinne* vertroost had, nam hy nevens de naast beſtaande alle middelen by de hand die bedenkelyk waaren, om de Pyniging van den gevangen Heer te beletten, doch vruchteloos. Den Scherprechter ten dien einde ontbooden zynde verſcheen op zyn uur, maar noch te vroeg, dewyl de Heeren Rechters noch doende waaren met den Heer *Ruwaard* tegens *Tichelaar* te verhooren, by welk geval zeeker Man, *Tichelaar* naar de Glaasen trok, terwyl de Heeren met den *Ruwaard* spraaken, alwaar hy zyde, *Karel hoe komt gy zo lafhertig dat gy door de Mand druypt, had gy volgens u beloften vaſt op uw ſtuk blyven ſtaan als van den beginne, zo hadden de Heeren den* Ruwaard *de Kop voor de voeten konnen leggen, en nu zal 't maar met bannen te doen zijn, by aldien hy door de Pyniging niet bekend.* Eindelyk maakte men de gereedſchappen klaar om door de uiterſte middel

del van Pyninging uit zyn Mond te haalen waar van hy zyn hart niet overtuigd vond, volgens zyn ſtantvaſtige ontkenning. Want zo als de Beul met alle geweld zyn twee duymen, tuſſchen het eerſt en tweede lit vaſt gemaakt had, en met de grouwelykſte kracht uit rekten, uiten hy eenige van deeze woorden uit *Horatius*.

Zyne woorden onder 't pynigen.

Juſtum, & tenacem Propoſitivirum,
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus inſtantis Tyranni,
Mente quatit Solida, neque auſter,
Dux inquieti turbidus Adriæ,
Nec fulminantis Magna Jovis Magnus;
Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient Ruinæ.

Welke een geleerd Heer aldus heeft believen te vertaalen.

EEn Man, Rechtvaardig in zyn daaden,
En taay op 't voorſtel, 't geen 't gemoed
Hem ſteeds als eerlyk aankomt raaden,
Staat vaſt in alles wat hy doet:
't Gedruys der raaſende Gemeente,
Welk dringt, en dryft tot ſnood beſtaan;
Noch Storremwinden, die 't geſteente
Der Middelandſche diepte ſtaan;
Noch 't aangezigt vol drygementen,
Des onverzetb're Dwingelands,
Zyn machtig hem in 't hert te prenten
De ſchrik eens wankelbaaren ſtands:
Ja ſchoon de Blixem ſchoot naar ond'eren
En dat de Wer'ld in duygen viel,
't Zouw hem doen ſchrikken, noch verwond'ren
Maar trof een onverſchrokke ziel.

De Reehters dit hoorende en ziende de vreeſelykheid der pyningingen reeſen alle op, en trokken van daar, om geen oog getuygens van dit ſchrikkelyk Schouwſpel te zyn, blyvende aldaar den *Advocaat Fiſcaal*, die den Heer *Ruwaard* onder 't pyningen anſprak en zeide, *Mijn Heer gy weet dat ik uw Vriend ben, gy zout in Godes naame de misdaad liever bekennen, als*

Daar niemand als den Heer Advocaat Fiscaal by blyft.

1672. *Uw dusdanig te laaten uitrekken, wat kan dit u helpen, wy konnen immers maar een dood ſterven* enz: waar op zyn Ed: antwoorden *neen, rek my en ſtrek my, ſcheurd my van Lit tot Lit, daar kan niet uitkomen dat 'er niet in is.* Daar by voegende de woorden van *Horatius, Nilconſcire ſibi, nulla palleſcere culpa*, dat is te zeggen: Die niets bewuſt is verbleekt over geen ſchuld. Aanmerkens waardig is het, dat de Heer HOOGERBEETS, wanneer hy voor de Rechters verſcheen, in zyn eerſte aanſpraak de zelve woorden gebruykten, daar by voegende in de begin *Hic murus aheneus eſto*, hier ziet gy een Metaale Muur, ook houden eenige ſtaande dat hy op de Pynbank met d'arme achter om hoog opgehaald is, en de Beul gereed ſtond om hem met garden te ſlaan.

Edelmoedige reden van zyn Ed:

Des Scherprechters verklaring daar over.

Deeze ſtantvaſtigheid, onbeteuderdheid, en geruſtheid des gepeinigdens overtuygde den aanſchouwer, maar noch veel meer den Scherprechter, die naderhand door een knaging zyns gemoeds, in een mymering vallende, zich zodanig beklaagd heeft, dat hem de Waereld ſcheen te naauw te zyn, rond uit bekennende, *Dat hy om geen veele duizend guldens zodanige pijn zelfs wilden lijden*, niet tegenſtaande hem te vooren gevraagd zynde, *hoe hy 't met de gepijnigde al had geklaard*, hy tot antwoord had gegeeven, *dat hy hem maar lichies had aangeraakt, dat het niet veel te beduiden hadde, en meer om de ſtandswil, als uit ernſt was geſchied.* Waar over hy zederd een groot leedweezen had gekregen, zeggende met deeze zelfde woorden: *Och dat ik zoo gelukkig was, dat ik om een ander te geval te komen, niet en had gelogen!* met betuiging, *dat 't geen hy den Ruwaard had aangedaan, hy dat uit vrees had gedaan*, voegende hier noch by? *al ſou ik 'er de dood op moeten ſterven, ſoo moet ik bekennen, dat hy onſchuldig geſtorven is: Met een uitbarſting, ik ſoude om al het goed van de Waereld wederom op zoo een manier niemand willen pijnigen; God wil haar vergeeven, ik ſchrik als ik daar aan gedenkt en aan dat oordeel.* Van de zelfden inhoud was ook den brief die hy aan Mevrouw de *Ruwaardinne* zond, waar in hy vergiffenis verſogt, dewyl hy 't amptshalven had moeten doen, doch wel van zyn onſchuldig verſeekerd zynde. Deeze Brief werd tot een gedachtenis by haar Ed: noch bewaard, zo dat niemand aan waarheid behoefd te twyfelen. 's Morgens zynde den

20 *Augusty* vroeg op een *Saturdag* of om beeter te zeggen, op die grouwzaame Moortdag, wierd het Vonnis tegens hem uitgesprooken, behelzende van woord tot woord. 1672.

SENTENTIE.

Vonnis tegens zyn Ed: uitgesprooken.

„'t HOf van Holland, gezien en geexamineerd hebbende de Stukken en Munimenten by den Procureur Generaal van den zelve Hoveovergegeven, tot laste van Mr. Cornelis de Witt, Oud Burgermeester der Stad Dordrecht, en Ruard van den Lande van Putten, jegenwoordig Gevangen op de Voorpoorte van den zelven Hove, mitsgaders zyn examinatie ende confrontatien, als mede 't geene van wegen den voorsz. Gevangen is over geleverd, en voorts overwogen hebbende het geen ter materie dienende is, en eenigzints heeft mogen moveren: Verklaard den zelven Gevangen vervallen van alle zyn Dignieteiten en Eer-Ampten by hem tot noch toe bediend. Band hem voorts uit de Landen van Holland en West-Vriesland, zonder daar oyt wederom in te komen, op pæne van zwaarder straffe, te ruymen de zelve Landen met den eersten, en condemneerd hem in de kosten en misen van Justitie, tot tauxatie en moderatie van den voorsz. Hove. *Actum* by de Heeren *Adriaan Pauw*, Hr. van *Bennebroek*, *Præsident*, *Aalbrecht Nierop*, *Willem Goes*, Heere van *Boekhorsten-burg*, *Frederik van Lier*, Heere van *Soetermeer*, *Cornelis Baan*, en *Mattheus Gool*, Raadsluyden van Holland en West-Vriesland, en gepronuncieerd op de Voor-poorte van den zelven Hove, op den 20. Augusty 1662.

In kennisse van my,

ADR. POTS,

Aldus hebben de Heeren Rechters hem gevonnist, en schoon ik hier voor my eenigzints in zyn Ed: voordeel geuyt heb zo laat ik de reeden daar van aan de Heeren gemelde Rechters, dewyl ik ganschniet wil treeden in de geheime van myn hooge overigheid, als te veel ontzag en Liefde voor de zelve hebbende om my met zaaken te bemoeien, daar een Ingezeete in 't minst niet toe bevoegd is.

1672.

Den Heer Fagel word Raad Pensionaris van Holland en West-Vriesland.

Den zelfden Morgen waaren haar Ed. Groot Mog: vroeg vergaderd om een nieuwen Raad *Pensionaris* te verkiesen, ten welk een einde zyn Hoogheid, Hoog gemelde Heeren den 16. deezer op *d'Instructie* zyne *consideratien* had in geleeverd. Van de drie daar toe benoemden, wierd den Staatkundige en Ervaren Heer *Fagel* tot die waardigheid verkoozen. Een weinige tyd hier na wierd de Myd van den *Cipier* door iemand naar den geweezen Raad *Pensionaris*, zyn Huys gezonden, om aanstonds by zyn Broeder te komen, dewyl hy hem over gewigtige zaaken had te spreeken. Een Heer zittende ter dier tyd in de *Geniraliteits* Rekenkamer, by hem aan huis zynde, versogt ernstelyk van zyn Perzoon zoo ligt niet te wille waagen, dewyl het Volk dat reeds zo verbitterd tegen hem was, ligtelyk iets tot zyn verderf konde onderneemen, *ik kan niet begrypen zijde hy, wat reeden dat den Ruwaard u met een Myd doet ontbieden, had hy u te spreeken, zo soud hy wel een ander hebbe konne vinden, neen mijn Heer dit werk staat my niet aan, en wilt gy wel doen zo verneemd eerst na de waarheid, en dan is't noch tijds genoeg*, doch zyn Ed: te veel sugt en Liefde voor zyn Broeder hebbende, reed daar echter na toe, hebbende zyn Klerk *Bacherus* by zich, die hy na dat den *Ruwaard* hem den inhoud van zyn Vonnis gezegt had, naar de *Griffier* van 't Hof zond, om een afschrift van 't selve te haalen. En verzogt zyn Broeder met de Coets, die hy voor de Poort had laate staan, met hem naar zyn Huis te ryden. Den *Ruwaard* antwoorde, dat hy, onschuldig zynde, en zo veel geleeden hebbende, noch niet wilde uit de gevangenis gaan, maar van deeze zaak *apalleeren*, het geen de Heer JOHAN DE WITT hem afried, seggende, dat, dewyl hy *Crimineelijk* was Gevonnist, dit niet mogelyk was, maar dat sulks aan den Heer *Fiscaal* stond te doen, ten welk een einde iemand naar hem uit wierd gesonden, dog quam vrugteloos wederom, en weinig tyd daar na quam den gemelde Heer *Fiscaal*, versoekende aan den *Ruwaard* van daar noch wat te willen blyven, alzo hem het Vonnis niet had voldaan, om welke reden hy daar van uit zich selfs *geappelleerd* had, en in den hoogen Raad doen aanteken, en ondertusschen had iemand die by *Tichelaar* quam, hem aangehist, en zyde, *dewijl hy nu uit gaat, moet gy een geschreeuw doen*

Den geweezene Raad Pensionaris komt by zyn Broeder op de gevange Poort.

den.

den Haag maaken, dat de twee Broeders by malkanderen zijn, dat men oordeelen kan of den Ruu aard niet schuldig is door dien men hem Gevonnist heeft van gebannen te worden, en ontblood van al zijn bedieningen enz: Het Volk ter ooren gekomen zynde, dat *Tichelaar* af soude komen, trokken naar de Voor-Poort, om uit hem te hooren hoe het afgeloopen was. Deeze zamenrotting geschiede niet sonder groote drygingen en scheldwoorden op veel van d'allertrouwste Regenten, het welk haar Ed: Groot Mog: nootzaakten het volgende besluyt in hunne vergadering te neemen. 1672.

Extract uit de Resolutien van haar Ed: Groot Mog: Heeren Staaten van Holland ende West-Vriesland.

Saturdag den 20 Augusti 1672.

„ DE Heeren van Asperen, Bogaard ende Valkenier, hebben ter vergaderinge bekend gemaakt dat den Heere Oud Burgermeester DE WITT „ van de Hove van Hollandt Sententie ontfangen hebbende, vervolgens was „ gebeurd dat de Heer JOHAN DE WITT Raadsheer in den Hogen Rade, „ desselfs Broeder hem op de Voorpoorte was komen vinden: en dat daar „ op verscheiden Menschen omtrent de voorsz. Poorte hadden beginnen „ t'zamen te rotten, zoodanig dat den gemelden Heere JOHAN DE WITT „ zich niet wederomme van de Voorpoorte naar Huis hadde konnen begeeven, ende vermits de voorsz: foules ende t'zamen rottingen van tyd tot tyd „ quamen aan te groeyen, ende mids dien te bevreesen stonde, dat de zelve „ tot fytelykheede ende droevige ongemakken zoude komen uit te barsten, in gevalle daar jegens niet tydelyk en wierde voorzien, dat de zelve „ mids dien uit de naame van de Heeren Gecommitterde Raaden verzogten „ daar op d'intentie van haar Edele Groot Mog: te verstaan; waar op gedelibereerd zynde, is goet gevonden en verstaan dat de welgemelde „ Heeren Gecommitteerde Raaden zullen werden verzocht, gelast ende „ geauthoriseerd, gelyk de zelve verzogt gelast ende geauthoriseerd werden „ by deezen, zodanige ordre te stellen ende die voorzieninge te doen, „ ten einde de Compagnie te Paard en jegenwoordig alhier in Guarnisoen „ leggende, ten spoedigste in de Waapenen gebracht. Ende tegens de „ voorsz. foules ende t'samen rottingen geemploieerd mogen werden, tot „ zoodanigen effecte dat de zelve niet alleen alle fytelykheden, ende insolentien door de krachtigste middelen zullen beletten ende weeren, maar „ ook de voorsz. t'zaamen rottingen doen scheiden en dissiperen, met last, „ in cas alle het zelve met gemoede niet zoude konnen geschieden, op de „ onwillige ende wederspannige te schieten, ende dezelve daar mede, „ mitsgaders door haare vordere Waapenen te doen vertrekken, ende alles in stilte brengen. Dat wyders ook de gemelde Heeren Gecommitteerde Raaden zullen bezorgen dat door de Magistraat van den Hage de ver-

Voorzigtigheid van haar Ed: Groot Mog:

1672. „vertrouste Schuttery in de Wapenen gebragt ende daar door insgelyks alle „nodige voorzieninge tegens de gevreesde foules, ende onordentelykhe„den gedaan moge werden, ende dewyle niet buyten apparentie is dat „eenige Huysluyden ten platten Lande haar wel te zaamen zoude moge „rotten; ende herwaarts aan komen ommen de tumulte te vermeederen, „dat over zulks mede door de gemelde Magistraat ordre gesteld moge „werden, dat de Valbrugge van den Hage opgehaald, ende de Schuyten „aan deeze zyde van de gragten gelegt mogen werden, met verdere Ge„neraale Authorisatie, dat zy Heeren Gecommitteerde Raaden alles zul„len doen, ende by de hand neemen, ende vervolgens doen executee„ren 't geen de zelve tot bevorderinge van de gemeene ruste ende het „weeren van de voorsz: foules, ende t'zamen rottingen zouden mogen „oordeelen van de meeste efficacie ende nadruk te zullen weezen.

„Dat boven dien ook zyne Hoogheid den Heere Prince van Orange „by een serieuse Missive zal werden verzogt de moeite te willen neemen, „omme zo haast doenlyk herwaards re komen, ende door desselfs præ„sentie ende authoriteit alles in ruste ende stilheid te herstellen; ende dat „Hoog gemelde zyne Hoogheid ten spoedigsten mede eenige Compa„gnien te Paard, ende te Voet, met patent over nacht ende dach her„waards aan gelieve te zenden, omme het houden van de nodige wach„ten tegens alle confusien gebruykt te konnen werden.

Tichelaar uit de gevangenis.

Tichelaar 's morgens ten half tien van de Poort afkomende, gaande over het buyten en het binnen Hof naar de *Castellenye*, by wylen stil staande in zich zelve morrende, en scheldende met veel lasterlyke en verfoejelyke woorden op de gevangen en zyn Broeder: alwaar hy wierd ontfangen van den berüchten Lichtmis JONKER VAN DER MOESEL, voor deezen om zyn misdryf uyt *Leyden* gebannen, welke twee groote maats malkander met een buitengemeene beleeftheid bejeegende. Onder veel andere woorden zyde *Tichelaar*, dat den *Ruwaard* wel op de Pyn bank was geweest, maar alleen om 't welstaans halven, dewyl hy in 't heen gaan en wederkeeren daar zelfs om gelagt had; dat hy by Vonnis ontbloot van alle zyne Ampten en voor eeuwig uyt Holland en West-Vriesland was gebannen; dat men hem *Ruwaard* het Hoofd voor de Voeten moest gelegd hebben, maar dat de Rechters het zelve niet hadden durven doen aan zyn kant, om dat hy den *Ruwaard* Regtvaardig beschuldigd en aangeklaagd had: en aan d'andere kant, om dat de voorschreeve Regters mede schuldig waaren enz.

Komt by Jonker van der Moesel.

Zyn voorgeeven.

Dit

Dit zeggen liep voort van Mond tot Mond, zoo wel onder de Burgers als onder het Graauw: Doch de Burgery hield zig nog ſtil, maar het uytſifzel van 't geſpuys quam in groote meenigten aanſtonds op de been. Deze twee Muytemaakers voegden zich ondertuſſchen in de Venſters van de *Caſtellenye*, alwaar yder nieusgierig was om *Tichelaar* te zien. Eenige fatſoendelyke Heeren traaden in dezelve Kamer by hem, en vroegen of den *Ruwaard* gepeinigd was, waar op hy *Tichelaar* antwoorde, *Neen? Maar wat zal ik ſeggen, dat de Heeren wijzen dat moet ik prijzen, daar is ook niet aangeleegen of hy leeft of ſterft, als men maar geen meer menſchen om hals brengt.* Toen begon hy met een verwoetheid zyn Hoofd uit het Venſter te ſteeken en riep als een dol menſch, *Mannen dien Hond zal datelijk met zijn Broeder uit de gevangenis komen, die is 'er nu by, belet het, nu is het tijd, wreekt uw aan die Schelmen, want daar zijner nog wel honderd aan vaſt.* Waar op eenige Burgers aanſtonds aan 't ſchreeuwen *Waapen, Waapen*, en het Graauw, *Moord, Moord, verraad. Wy hebben 'er nu twee die moeten 'er aan, ik zal d'eerſte weeſen.* Een ander als yverzugtig daar over zynde, riep, *dat zal ik uw wel beletten, ik ben daar toe gebooren*, enz. Van daar trokken zy als woedende beeſten naar de gevangen Poort. In deeze tuſſchen tyd quam, volgens haar Ed: Groot Mog: beſluyt, de Burgery, daar men 't grootſte betrouwen op had, in de Waapenen. Het geſpuys daar zynde, roerde de Trommel, en vergaderde by groote hoopen omtrent de gevange Poort, als of hunne vergaderplaats aldaar geſteld was: gelyk de Burgers insgelyks deeden, welke aldaar in twee ryen verdeeld wierden. Onder deezen waaren eenige die, 't zy uyt hunne eige beweeging, of op 't aanſtooken van hun Bevelhebbers, al de Huyzen die op dat Blok ſtonden daar de gevange Poort in begreepen is, doorſnuffelden, om te zien of de Gebroeders ook van achteren konden uitvlugten, dog zy keerde vergenoegd wederom, en hielden dat Blok rondom bezet. Het Graauw dit ziende ſchikten zig ook in geleederen, waar op eenige Bevelhebbers der Burgery vroegen, wat dit te zeggen was, die beantwoord wierden, *wy willen de* RUWAARD *en den Raad Penſionaris van de Poort hebben, en naar 't Stadhuis bren-*

Maakt Oproer door grouzaame ſcheldwoorden.

De verſtrouwſte Burgery in 't Geweer.

1672. *brengen.* Andere wederom, *wy willen zien of den Ruwaard nog boven is, wy hebben gehoord dat die Prince Moorder los gelaten zou werden.* Op dit zeggen trokken twee der voornaamste Bevelhebbers en vier gemeene Burgers naar boven, om de Heeren in haar Kamer te vergeselschappen en te verweeren, die van den Heer JOHAN DE WITT door een schoone reeden van d'onschuld zyns Broeders overtuygd, en met hem ten eeten verzogt wierden. Onderwyl was den gemelde Clerk *Bacherus* om iets te verrichten van de Poort gekomen, die met een dood verw op het aangezigt door 't Volk trad, het Graauw hoorende dat een der vertrouwste Klerken van den Heer JOHAN DE WITT het ontkomen was, volgde dezelve na zonder hem te kennen tot verby *de Swaan*, zeggende, *waar is de Schelm? die moet 'er ook aan?* Doch hy dit verstaande, hield zyn tred, want met loopen had hy lyveloos geweest, en zou daar door bekend hebben geworden. Zy liepen hem aldus wel vyf of ses huyzen voorby, wanneer hy 't gevaar, dat hem nakende was, ontquam. Ook waaren op het genoemde bevel drie Standaarts Ruitery in't geweer gekomen, d'eerste schikte zich op de plaats voor de Herberg *de Swaan*, d'andere op de *Kneuierdyk*, en de derde op het buyten Hof. Van welke laatste plaats een Ritmeester door de gevangen Poort naar zyn *Compagnie* rydende, door de Burgery wierd gestut, na dat zy gedrygt hadde op hem te schieten, en dewyl hy geen Neerduyts sprak konde zy malkander niet verstaan, doch een Heer daar omtrent zynde, verduyste zyn woorden, welke de Burgers vergenoegden, en lieten hem door ryden. De Ruyters wierden aanstonds van de Burgery heel digt omcingeld, en tot malkander gedrongen, die dus benaauwd staande zich gelieten als of zy op de Burgers aan wilde vallen, waar op d'andere het geweer aanlyden en zoude op dezelve geschooten hebben, by aldien eenige reedelyke Bevelhebbers 't niet hadden belet. Daar op quam een schielyk gerugt, dat al de Boeren van 't omleggende Land op de been waaren, om den Haag te plunderen. Dit gerugt weet Godt, wie dit uitstrooiden. Eenige zeggen dat het tot een goed inzigt was geschied, om het Graauw dat altoos nieuwsgierig is van daar te trekken, en andere

Den Clerk Bacherus in doods gevaar.

Drie Standaards Ruiters in 't geweer.

dere houden het tegendeel ſtaande, dewyl zy dan gemakkelyker en zonder tegenweer hun Moordluſt konden boeten. Het zy hoe 't wil, dit uitſtrooiſel, zeekerlyk door eenige ontaarde menſchen gedaan, gelyk naderhand is gebleeken, bragt op 't Graauw niet met al te weeg, zy bleeven als onverzet de Poort bewaaren, en de Ruitery wierd door zeeker Heer, die alleen in de Vergadering was, patent gegeeven om van daar te trekken, zoo dat de Burgers en 't Graauw het nu alles naar hun wenſch hadden gekreegen. 1672.

Het Graauw en veel muytzieke Burgers, ziende dat zy de vryen toom hadden, moedigden malkander aan om het Vaderland, naar hun zeggen, een grooten dienſt te doen door 't vermoorden van deze twee Heeren. De voornaamſte der oproermakers was een Schoonſoon uyt zeekere Herberg die ik niet noem, om dat hy daar berouw van hebbende, naderhand van heel andere gedachten is geworden. Dit geheele Huysgezin had een onverzoenlyken Haat tegen de Heeren DE WITT opgenomen, zoo dat de gemelden Schoonſoon, zynde een *Sergiant* van de Burgery, met zyn *Compagnie* verby de Herberg trekkende, een glas Bier van zyn Suſter eiſchten, het zelve zeer ontroerd aanvattende uytdronk, zeggende, *Nu zullen wy ons wreeken*: de tweede en grootſte van alle was, *Hendrik Verhoef*, Silverſmit, woonende op de hoek van de Groenmart, een lang bruyn en ſtark Kaerel, wiens grouweldaaden wy den Leezer in de gevolgen aan zulle toonen: Daar nevens een Knegt van de Poſtwaagens voordeezen een Huysknecht van de Heer van *'s Gravemoer* geweeſt; een Burger woonagtig in *de Pooten*; een Hoerewaard op 't *Spuy*, woonende in de *Swaan*, geweezene Knegt van den Heer *Pergens* van *Amſterdam*, en naderhand Ruyter, en noch een Beeldhouwer naaſt het Engels Kerkje, naderhand Schipper geworden. Deeze vermaarde Helden geſterkt van nog eenige ſtoute gaſten, begonnen, yder om 't Raaſendſt luyt keels te ſchreeuwen, *Nu is 't onze tyd*: *Nu zulle wy ons van die Landverraders en Prince Moorders wreeken.* En door die drift gedreeven, ſchooten zy verſcheide ſchooten uyt hunne Roers

voornaamſte der Oproermakers.

1672. Roers op de gevange Poort. Doch ziende dat het onmooglyk was op die wyze daar in te konnen komen, liep de Silverſmit met eenige uit den hoop na een Smit, hem tegens zyn dank twee groote Mookers afdwingende, die in 't voorhuys ſtonden. Maar ziende dat hy tot zyn boos bedryf noch niet genoeg voorzien was, liepenze by zyn Buurman, die de zyne op dit gerugt al aan een kant gelegt had, zoo dat *Verhoef* met deeze naar de gevange Poort trok, ſlaande met alle gewelt op de deur, onder de ſchrikkelykſte en Goddeloofſte vloeken die een Menſch ooit kan hooren, drygende met een, by aldien zy daar in quaamen, den *Cipier* te vermoorden. Deze, 't zy door vrees of door andere reedenen, opende 's namiddags omtrent vier uuren de deur. Waar op de Silverſmit nevens noch eenige van deze verfoejelyke menſchen met groot getier naar boven liepen, vond den geweezen Raad *Penſionaris* met zyn Fulpe Mantel om, voor een Ledekant, daar den *Ruwaard* met een Nagtrok op ruſte, hebbende aan zyn Linkerbeen maar een witte Kous, die iets willende zegge onder 't ryken naar zyn ſwarte Kous, met een ſcherpe houte pen omtrent zyn keel wierd gewond, en zoo voort van de Kamer gedrongen. Naar beneden gaande, wierd hem van agteren met een Bedplank een ſwaare ſlag toegebracht, zoo dat hy agter over viel, en aldus de trappen afzakte, wanneer ymand hem by de hals vatten, en met alle gewelt uit de gevange Poort rukten, om naar 't Groene Sootje te brengen. De Heer JOHAN DE WITT volgde hem, onder het verwyt van *Gods Laſteraar*, *Landverrader*, *Schelm*, en honderd diergelyke ſcheldwoorden meer. Hy had reeds een wond aan zyn hoofd gekregen, en wierd onverhinderd naar beneeden geleid, zeggende, *wel Mannen, wel Mannen, wat ſal dit ſyn?* Waar op geantwoord wierd, *dat ſult gy aanſtonds ſien.* Al zyn deftige reeden en vermaaningen die hy onderwyle gedaan had ſtrekte niet als om de driften van dit dolle Volk te vermeerderen, en zyde eindelyk, *wy ſyn onnoſel en geen Verraders, brengt ons daar gy begeert en laat my Examineeren.* Hy meende wel achter de Burgers om t'ontkomen, maar zy ſlooten zich zoo dicht tot malkander dat het hem onmooglyk was, zoo dat hy door de rye gaande tot

Met alle geweld.

on-

onder de gevangen Poort, alwaar zy den *Ruwaard* naar toe gestooten hadden, die omtrent vier paſſen buyten de Poort naar de Muur getrokken was, zag hy dat zyn Broeder met het ſlaan van de Kolven der Vuurroers, en 't ſtooten van de Trompen der zelve Vermoord wierd; waar op hy iets wilden zeggen, maar de woorden bleeven als in zyn Mond beſturven, krygende mede een zeer ſwaare ſlag op het Hoofd, waar door hy voor over op zyn knien viel, zoo dat zy twee Heeren Gebroeders op deze plaats met duyzende van Slaagen, Steeken en Schooten omtrent ten half vyven mishandeld en vermoord wierden. De Burgers dit ziende ſcheide zich met een goede gereegeltheid wederom van malkander, en loſten noch eenige ryzen hun Geweer op de doode Lichaamen. Deze bloeddorſtige Burgers hunne Moordluſt zoo ver verzadigd hebbende, ſleepten de Lichaamen met Lonten aan de Beenen gebonden langs de Straat naar 't Schavot, alwaar zy dezelve niet alleen van d'overige Kleederen ontroofden, maar ook de voorſte Vingers van de Heer JOHAN DE WITT afſneeden, zeggende *daar heeft die Schelm het Eeuwig Edict meede beſwooren*: vorders ontroofdenze dezelve met een onmenſchelyke woede, en ſchelden, van hunne Vingers, Neus, Ooren en Toonen, vylende die voor vyftien, twintig en dertig Stuyvers te koop. Een van deze ſchrikkelyke Wanſchepzels meende met een verwoetheid de Manlykheid van den *Ruwaard* af te byten, doch die te taay bevindende, nam zyn Mes en ſneed die af. Een ander boorde zyn Oog uit het Hoofd, ſlokkende het zelve in, en vroeg aan een omſtander *wat hem daar van dagt, en of hy't wel weer loſſen zou*: Een ander willende mede toonen dat hy een *Vyand van* DE WITTEN was, ſneed den *Ruwaard* een ſtuk Vlees uyt het Lyf, omtrent zyn Heupen, zeggende, *ik heb voorgenomen dit ſtukje te braaden, om het met mijn Vriend* Tichelaar *op te eeten, al wiſt ik dat ik 'er aanſtonds aan barſten zouw.* Aldus wierden deze Lichaamen met de Voeten om hoog aan de Wip opgehangen, en den Opperſte deezer Beulen vroeg aan zeker Kerkelyk Heer, die dit onvergelykelyk wreed Schouwſpel aangezien had, *Dominè hangenſe hoog genoeg*, waar op een der omſtanders riep, *Neen, hangt die grootſte Schelm noch een*

De Heeren Cornelis en Johan de Witt vermoord.

Ongehoorde Wreedheden aan de Lichaamen van de Heeren de Witt gepleegt.

1672. *ſport hooger.* Deze Kerklyken Heer die wel eer opentlyk op de Stoel met groote bitterheid tegens de Heer JOHAN DE WITT had Gepredikt, kreeg hier zulk een ontroering van dat hy zyn hoed in de oogen trekkende, van daar liep, en was genoodzaakt door d'onſteltenis een glas Wyn te gaan drinken. Haar Ed: Groot Mog: hadden korts te vooren alle middelen gebruykt die doendelyk waaren om dit geweld te ſtillen, en ziende dat zyn Hoogheid noch niet op hun eerſte Schryven in den *Haag* quam, door dien zyn Perſoon zeer nodig tot *Alphen* was, noch dat zy niet met de noodige Ruitery en 't Voetvolk verſterkt wierden, beſlooten dien zelfden avond nochmaals aan zyn Hoog-gemelde Hoogheid de volgende brief te ſchryven.

Extract uyt de Reſolutien van haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vrieſland.

Saturdag den 20 Auguſty 1672.

„OP 't geene alhier ter vergaderinge is gerefereed, raakende de ongehoorden onmenſchelyke Moorden ende mishandelinge aan de „Perzoonen van de Heeren CORNELIS DE WITT, Oud Borgermeeſter „der Stad Dordrecht, ende JOHAN DE WITT, Raad Ordinaris in den „Hoogen Raade, huyden omtrent vyf uuren alhier in den Hage gepleegd; „is, naar voorgaande deliberatie, goedgevonden ende verſtaan, dat aan „den Heere Prince van Orange geſchreven zal werden de naarvolgende „Miſſive.

DOORLUGTIGE, &c.

NAar *'t afgaan van den onzen op dato dezes over de aangevangen foulen ende disordres van de populace alhier in den Hage, ende de gevreesde onheilen van dien, is (Godt betert) dat quade werk zoo verre voortgegaan, dat door de Borgerye de welke op ons bevel ende ordre van de Magiſtraat in de Waapenen gebracht was, omme alle onheilen te verhoeden, de Gevangen-Poorte door 't ſchieten met Musquetten geforceerd, de Heer* CORNELIS DE WITT *ende* JOHAN DE WITT, *onſen geweeſen Raad Penſionaris, die hem naar de gegeeven Sententie van onſen Hove, op de voorſz. Gevangen-Poorte by zijn Broeder begeeven hadde, met geweld daar uitgehaald, dood geſlagen, ende haar luyder Lichaamen ſchandelijk ende moeder naakt*

op

op 't Schavot gebragt, ende met de Beenen aan de Wip aldaar ſtaande, gehangen zijn; eene zaake die voor ons, ende alle de Waereld niet alleen detcſtabel is, maar dewelke, indien daar tegen met de gerequireerde middelen by tijds niet voorzien werde, zoo hier als in den Hage, als elders, eene ſchadelijke ende abominable conſequentie zoude konnen geven. Ende dewyle daar tegen zonder eenig uitſtel behoord te werden voorzien; zoo verzoeken wy als noch, dat uwe Hoogheid de moeite believe te neemen van zonder eenig uitſtel, herwaards te komen, op dat door des zelfs præſente Authoriteit daar tegen moge voorzien werden; ende dat uwe Hoogheid in gevolge van ons verzoek by de voorſz. onſe Miſſive van huyden gedaan, eenige Compagnien zoo te Voet als te Paard believe te doen herwaarts komen, op dat door de zelve alle vordere foules mogen geprævinieerd ende geweerd werden. Wy vertrouwen dat het uwe Hoogheid believen zal de ſwarigheid de welke by voortgang van dien zoude te verwagten weezen, neffens ons ter herten te neemen, ende daar door gemoveerd werden zal, om ons voorgeroerde verzoek in te willigen, ende te doen Executeeren. Ende onder het welneemen van Uwe Hoogheid ons daar toe verlaatende. 1672.

Doorluchtige, &c.

Was onderteekend.

Hage den 20 Auguſty 1672.

DE STAATEN &c.

Aan zyne Hooghheid den Heere Prince van Orangie &c.

„DAt voort de Heeren Gecommitteerde Raaden zullen werden verzogt ende gelaſt, gelyk de zelve verzogt ende gelaſt worden by „deezen zodanigen ordre te ſtellen ende die voorzieninge te doen, ten „einde door de Compagnien Paarden alhier in Guarniſoen leggende, alle verdre t'ſamenrottingen ende fytelykheden geprevenieerd; mitsgaders „alle inſolentien aan ende omtrent de Huyzinge van den gemelde Heere „JOHAN DE WITT, mitsgaders die van den Heere van Swyndrecht geweerd; ende voorts de mishandelde Lichamen van de gemelde Heeren „DE WITT van de Plaatze daar de zelve noch aan de furie ende rage „van degementen geexpoſeerd leggen, afgehaald ende op eene ſecure „Plaats tot voorkominge van alle verdere mishandelinge gebragt mogen „werden.

Een weinig voor dat dit beſluyt was genomen, quam den gemelde Knegt van de Poſtwagen op de Vyverberg loopen,

1672. met de Fluweele Mantel die hy in deeze oproer de Heer JOHAN DE WITT van 't lyf gerukt had, roepende, *hier heb ik den verraader Lange Jan zyn Fulpe Lap*, terwyl d'anderen aan de Huizen van de Heeren JOHAN DE WITT en zyn Swager *Swyndrecht* noch al vergaderden, en fogten te Plunderen, doch de grootfte hoop voeren, omtrent op 't Groene Sootje voort met Vloeken en tieren, te meer, wanneer, zeeker Matroos een voornaam Bevelhebber ter Zee fag aankomen, die riep, flaanende met zyn hand op van de Heer JOHAN DE WITTS Bil, *dit zijn de fchelmen die tegen* Cromwel *geen Vloot in Zee wilde brengen, maar lieten dien ouden* Admiraal Tromp *zo deerlijk vermoorden, zy meenden het de Soon, ons* Keesje *ook te klaaren, maar 't is haar mislukt, doch die Hond zetten hem van zijn bedieninge af, maar toen die Schelm zijn Broer tegens een wettig Koning fou gaan Vegten, is 'er voor de Vloot wel geforgd, en noch dorft dien hond niet tegens de Franfchen aan*, en riep, Tromp *booven*, DE WITTEN *onder, die 't niet en meend die flaad de Donder.* Het welk van veele deezer-Beulen nagebootft wierd. Eenige wilden ook naar 't Huis van den ouden Heer JACOB DE WITT Vader der vermoorde Heeren gaan, als ook naar eenige Rechters huizen, om die te Plunderen, doch bevindende dat den ouden Heer met de Raad *Penfionaris* zamen woonden, veranderde zy van voorneemen en trokken wederom af, gaande die de naam van de gefchikfte hadden naar Huis, en d'andere naar de Kroeg, ftellende twee Ruyters om de Lichaamen te bewaaren op de Schildwagt. Een van deeze twee trad zo haaft hy daar gekomen was, van zyn Paard af, en misgunde den *Ruwaard* noch een overgebleeve Toon, die hy van de voet affneed, vylende de zelve aan d'omftanders voor dertig ftuyvers te koop. Dit noch al niet genoeg zynde quam des Avonds omtrent half tien uuren de Silverfmit of opperfte Beul, en floeg de laafte hand aan 't werk, tredende op 't *Groene Sootje*, voor gevende dat hy in de fak van den gewefen Raad *Penfinaris* eenige Brieven gevonden had, aan de Heer N. N. Waar in het verraad klaar blykelyk uitgedrukt ftond. Neemende zyn groot Mes, fneed, met een ongehoorde wreedheid, de Lichaamen op, en wyl hy met zyn handen fcheurde, ftak hy zyn bebloed Mes dwars in

Misbaar van een Matroos.

Wreetheid van een Ruyter.

De Silverfmit Verhoefs wreedheid.

Hier hangt het overschot van Hollands vryen Staat,
Het voordeel van haar land, haar troost, haar toeverlaat,
Ween vryheid! weenzey: weent om hun' verscheurde leden,
En't deerelyk verlies van hun' manhaftigheden.

C. Nyberts delin. et fecit.

Ramzaadige gemeent' schoon ghy dus tierd en woed,
De tyd loerd op de wraak van hun' gestorte bloed.
En zal den nazaat eens dat hyl die zeegen geeven,
Dat uyt hun overschot, een Fenix zal herleeven.

C.V.G.

in zyn Mond, haalden de Harten en al 't ingewand daar uit, smytende dit zo te zamen, met veel lasterlyke woorden de lyken tegen haar aangezigt, en spalkten het Lichaam van den *Ruwaard* met een hout op, zo als men de Beesten doet, gelyk hier in de Prent afgebeeld is, het welk des Avonds omtrent half elf, als 't Volk van daar naar Huis toe was, door een vermaard Meester naaukeurig is afgeteekend, met al de wonden die deeze twee doorlugtige Heeren van 't woedend Graauw ontfangen hadden. De Barbarische Beul, trok me deeze herten naar zeekere Herberg, daar veel Vyanden van DE WITTEN vergaderd waaren, die dezelve met de gruwelykste verfoeing handelde dat myn Pen als stil staande in 't beschryven van zulke ongehoorde wreedheden, niet bequaam is, al die Godloosheeden uit te drukken. Het Volk weg zynde, wierden de Lichaamen, 's nagt omtrent ten half twaalf uuren, met een Koets en eenige Perzoonen, op het gemelde verfoek van haar Ed: Mog: Gecommitterde Raaden van 't Schavot gehaald, en in de Nieuwe Kerk begraven. 's Anderen daags liepe veel Menschen naar 't *Groen Sootje*, snydende al de stukjens hout van de Wip af, daar maar eenig Bloed gespat was, om dezelve, tot een eeuwige gedagtenis te bewaaren: en 't aanmerkelykst is, dat niemand als deze twee Heeren door deze raserny last heeft geleden. 1672.

En vertoond de Harten van de Heeren de Witten in een Herberg, die met groote veragting gehandeld worden.

Dus ver is dit het verhaal van een Geloofwaardig en onzydig Heer, die van's Morgens tot des Nags, toe niet zonder groote ontroering en droefheid, ooggetuyge van deeze grouweldaad is geweest. Doch, dewyl men in zulk een geval niet overal kan by zyn, en alles op een tyd te gelyk waarneemen, stel ik hier tot verwondering van veel Menschen, een waaragtige en zeekere Verklaaring van dien verfoeielyke *Hendrik Verhoef*, woonende tegenwoordig tot *Uitrecht*.

Verklaring van den geweeze Silversmit HENDRIK VERHOEF, *woonende tegenwoordig tot Uitrecht.*

Verklaring van Hendrik Verhoef de Silversmit.

EErstelyk verklaarde hy *Hendrik Verhoef*, dat de Haagse Burgery te zamen gerot was op een gerucht dat de Boeren en Huysluyden van meening waaren den *Haag* te plunderen; als mede door 't uitstroyen dat *Willem Tichelaar* aanklager van den Heer CORNELIS DE WITT zoude van de Voorpoort komen, daar hy nevens gemelde Heer eenige tyd gevangen had gezeten. Wei-

1672. Weinig tyd hier na zeide den gemelden *Verhoef* dat hy 's Morgens vroeg God had gebeden, dat hy DE WITTEN mogt helpen om hals brengen of zelfs sterven. (NOTA).

Hy zynde onder den Burger *Capitain de Swart*, en het Blaauwe Vaandel, bevond zyn *Capitain* heel ontsteld, niet weetende, hoe hy zich in die onstuymigheid, zoude gedragen? zo dat de rotsgesellen (ziende zyn slaauwhertigheid) hem verscheide ryzen drygden van de *Compagnie* te jagen en hem *Verhoef* in zyn plaats te stellen.

Dezelve *Compagnie* verder trekkende door de gevangen Poort naar de Cingel, ontmoeten omtrent het Huys van de Heer *Molenschot* een der *Compagnien* Ruyters, in den *Haag* bezetting houdende, aan welke hy *Verhoef* toe riep, dat zy zouden *defileeren*: Waar op den Bevelhebber die voor uit reed, zyn deegen trok, zonder te weeten wat hy wilden uitvoeren, wanneer de Burgery zich klaar maakten om vuur te geeven: 't Welk den Bevelhebber ziende, de Ruytery deed *defileeren*, of agter malkander trekken. Waar op hy *Verhoef* in 't voorby trekken had geroepen, de *Prins booven* de WITTEN *onder, die anders meend die sla de Donder*: En dit, zo hy zeide, om te weeten aan wat kant de Ruytery helden: Zy antwoorden, *zo meenen wy't ook*, en swaaide de hoeden over 't hoofd: het geen hem een gerustheid gaf om zyn voorneemen uit te voeren.

Hy *Verhoef* verklaarde vorder, dat hy ten dien einde zich had voorzien met een Staaten Roer, 't welk in twaalf schooten een pond Loot had van noden, laatende daar twee Kogels op loopen.

De gemelde *Compagnie* Burgers Post vattende op de Cingel, klaagde de rotsgezellen, dat zy geen genoegzaame ruymten hadden, en zeide aan den *Capitain*, dat hy naar het Huys van den *Rhyngraaf* zoude trekken, alwaar zy voor eenige tyd hun geweer nederleiden.

In deeze tusschen tyd was de Heer *Maas*, Overste der Burgery, by hem *Verhoef* gekomen, verzoekende hem alleen te spreeken, en bragt hem ten Huyze van eenen *Beukelaar*, alwaar mede was gekomen de Scheepen *van Banken*, in wiens tegenwoordigheid, de gedagte Heer *Maas*, hem *Verhoef* een Roemer Wyn bragt op de gezontheid van zyn Hoogheid den Heere *Prince van Oragnien*, waar op *Verhoef* antwoorde, *hoe gy dat meend weet de Duyvel, doch, al is de Roemer groot zal ik hem uit drinken*: Ondertusschen droeg hem de Heer *Maas* wytloopig voor, hoe veel ongemakken uit deeze Oproer konde komen, en wat swaarigheid daar egter voor d'aanleiders van 't werk in stak, en naar een schoone reeden gevoerd hebbende, vroeg hy onder andere, *wat men met de Heeren* DE WITT *in 't zin had*, waar op de Silversmit antwoorden, *Dood te slaan*. Den Heer *Maas* schrikten van dit zeggen, en zyde, *dat hy Verhoef nu een ongemeene dienst aan de genoemde Heeren* DE WITT *konde doen; dat het de pligt niet was van Burgers een oproer tegens hunne overigheden te maaken; en dat al de Regenten van* 's Gravenhagen *aan yder, en aan hem in't byzonder met dankbaarheid zoude vergelden by aldien hy zyn onder-*

Den Overste Maas zoekt Verhoef met een schoone reede tot zyn pligt te brengen.

derneeming wilde ſtaaken. Waar op *Verhoef* met heevigheid uitvoer, zeggende, *dat die voor Schelmen ſprak niet veel beeter was.* Zoo dat de Heer *Maas*, ziende, dat al zyn tuſſchenſpraak en moeite vruchteloos was, van daar vertrok, na dat *Verhoef* noch een glas Wyn of twee gedronkenhad, onder veel drygementen zoo op d'een als d'ander. *Verhoef* bleef noch eenige tyd met de andere ſpreken, doch na dat hy wederom by zyn *Compagnie* was gekomen, belaſten hy de Tamboers de Marſch te ſlaan, om voort te trekken naar de gevange Poort, alwaar den Heer Burgermeeſter *Groeneveld* was gekomen, om insgelyks met *Verhoef* te ſpreeken, die hem hem heel vriendelyk verzocht op het Stadhuys te komen, gelyk hy deed, treedende niet zonder groote bekommernis (zoo hy verklaarde) door d'andere *Compagnien*, en veertig Man die op 't Stadhuys de Wacht hadden. Welke laaſte *Verhoef* aanhiſten en hem zyden, *wy weeten wat gy in 't zin hebt, weeſt Kloekmoedig, en toond uw Dapper: zoo ze u meenen achter af te lyden, zoo maakt maar eenig gerugt, dan zullen wy de deur op loopen en brengenze alle om den hals.* Hier op trad hy *Verhoef* alleen binnen, niet anders by hem hebbende als zyn zyd geweer en een groot Mes in zyn zak, om zich by tyde en gelegentheit daar van te bedienen; daar vindende Burgermeeſters, Schepenen en Vroedſchap, zynde de Bailliuw daar niet by, die alle op ſtonden, en hem met ongedekte Hoofden groeten. Hy dit ziende verzocht dat de Heeren haar gelieffde te dekken, en gaan zitten, het welk geſchiedende, wilden zy, dat hy zich mede zoude dekken, 't welk by hem wierd afgeſlagen, blyvende aldus bloots Hoofds ſtaan. Den Burgermeeſter *Groeneveld* het woord voerende, zyde, *dat zy Heeren hem hadden ontbooden om een groote dienſt van hem te verkrygen, wetende, dat hy een welgeſield Man binnen den Haag was, voorzien met een groote Silverwinkel; dat hem voor al geen loſſe onderneemingen betaamde; dat de Regenten van den Haag, en de Heeren* DE WITT *eeuwiglyk aan hem verpligt zoude zyn, met beloften van behoorlyke en milddadige erkentenis, zo hy, als veel onder de Burgers vermogende te weeg konde brengen, dat de genoemde Heeren* DE WITT *zo lang met twee Burgers uyt yder* Compagnie *wierden bewaakt, tot dat zyn Hoogheid in den* Haag *zoude zyn gekomen, om zyn gedagten en goedvinden te verſtaan en te weeten.* Waar op *Verhoef* verklaarden geantwoord te hebben, *Dat hy den Duyvel had van* DE WITTEN; *dat hy nu twee verſcheide ryzen Verraders Huyzen had helpen bewaaren, 't geen hy niet meer wilde doen.* Hier mede te verſtaan geevende, het Huys van den geweezen Raad *Penſionaris* ten tyde van zyn ongemak, en dat van den Overſten *Mombas* wanneer hy zyn poſt aan den Yſſel en 't Tolhuys had verlaaten.

De Burgermeeſter Groenevelt verzoekt Verhoef op het Stadhuis te komen.

Schrikkelyke woorden van eenige Burgers.

Verhoef komt by Burgermeeſters Scheepenen en Vroedſchap.

Word van hen alle verzogt zyn voornemen te ſtaaken.

Harde woorden van Verhoef aan de Regenten van den Haag.

Den Heer *Penſionaris* VAN DER HOEVEN vraagde hem, *wat dan zyn meening was.* Waar op hy antwoorden, *De* WITTEN *van de Poort te haalen, en om den hals te brengen.* Toen den Heer VANDER HOEVEN wederom, *Ik kan ten minſten niet geloven dat 'er een Haags Burger gevonden*

1672. *zal worden, die tot zulk een wreedheit de handzal leenen.* Verhoef daar op: *'t Zal echter geschieden, by aldien my God zo lang leeven laat, alzou ik het alleen doen; hebt met malkander maar een half uur patientie, ik zal u lieden beide de Herten in de hand leveren.* De Heeren als verblekende van dit zeggen, antwoorde een der zelve, *dan is't tyd dat wy uit den Haag vertrekken, en niet langer hier blyven*; Het geen *Verhoef* beantwoorde, *dan bent gy alle om hals, want gy lieden zijt mede van den aanhang der* DE WITTEN *en haar geselschap.* Op welke hevige gerugte de Burger wagt de deur op liep, meenende dat 'er eenig geweld aan den *Silversmit* wierd gedaan, onder welke eenen *Mars* genaamt, in de volle Vergadering zeide, *als onse Lieven* Heer *een Land wil straffen, berooft hy de Heeren van haar wysheit.* Waar na hy *Verhoef* wederom met grote moeite by zyn *Compagnie* quam, hoewel d'*Assigny Jan van Valen* en andere van zyn Medestanders hem belooft hadden om de weg open te houden. Echter had hy veel werk, door dien hem zeker Franschman, zynde ook een Burger, niet door wilde laten, maar leide zyn Roer op hem aan, niet zonder groot gevaar voor de Silversmit. By de gevange Poort gekomen zynde, riep *Verhoef*, nevens andere Muytemakers. *De Schelmen moeten 'er uyt*, leggende zyn Roer, geladen met twee Kogels, aldereerst op de Poort aan. Na dat hy 't hadde geloft, gaven al de omstanders een *Salvo* op dezelve, zo dat zy binnen korten tyd, als een schuymspaan was doorschooten: doch alzoo zy met twee Grendels gegrendeld was en een Sluytboom daar voor, konde zy dezelve niet open krygen. Eenige gaven *Verhoef* de raad om Buschkruyt in 't Slot te steeken, doch alzoo hy zorgde voor 't springen, oordeelden het te gevaarlyk voor zich zelfs te zyn. Een Koetzier hier bystaande, riep, *laat ons uyt een Smitshuys swaare Haamers haalen en de deur met geweld op slaan.* Waar op *Verhoef* aanstonds met noch ymand by zich, naar de Smit was geloopen, woonachtig in 't Voorhout, welke hem wygerde die over te geeven, doch dwong ze hem eindelyk af. Als *Verhoef* met deze Mookers de Poort wilden open slaan, quam den *Cipier* beneden en verzogt dat zy geen geweld geliefden te gebruyken, dewyl hy de Poort met gemak zoude openen. Waar op *Verhoef* met eenige medestanders naar boven liep, vragende aanstonds naar de Kamer van de Heeren DE WITT, welke hem aangetoond zynde, gebood hy dat men geen andere Kamers zoude openen, om geen gelegentheid te geven, dat Schelmen en Dieven hier door mogten ontvlugten. In de Kamer komende, vond hy volgens zyn verklaaring de twee Gebroeders, bewaard van vier Burgers, welke alle zoude dronken gemaakt zyn, en het Geweer afgenomen, om de Gebroeders het vluchte niet te konnen beletten. Den *Ruwaard* zag hy op een Ledekant leggen, hangende zyn Pruyk en Hoed ter zyde het Hoofd einde, hebbende een Nachtmus op zyn Hoofd, en een lang Dasjen om den hals. Den geweezen Raad *Pensionaris* stond aan een Tafel aan d'andere zyde van de Kamer iets leezende, hebbende by zich een Deurwaarder of Boode. *Verhoef* trad voort naar het Ledekant schuy-

Schiet het eerst op de Poort.

Dwingt een Smit Mookers af om de Deur op te slaan.

Komt in de Kamer van de Heeren de Witt.

ſchuyvende de Gordynen met geweld open, zeggende, *Verrader gy moet nu ſterven, bid Godt, en verblyd u zelven.* Waar op hy *Verhoef* verklaarde, dat den *Ruwaard* machtig ontſtelde en verbleekte, zeggende, *Vrienden wat heb ik misdaan*, hier op had *Verhoef* geantwoord, *gy zyt een Princen Moorder; een Verrader, en Schelm, haaſt u maar.* Den *Ruwaard* opryzende zat ſtil, met de handen over malkander als of hy wilde bidden. Ymand van deze medeſtanders dit ziende, en niet langer kennende de wagten, lichte zyn Roer op, ſlaande naar den *Ruwaard*, met zulk een kragt, dat de ſtylen van 't Ledekant daar door tot den ander vielen, zonder hem te raaken. Den *Ruwaard* op de ſponde van 't Ledekant zittende, en trekkende zyn Kouſſen aan, bevond hy dat ymand der Burgers reeds in zyn Muylen had gepiſt, waar op hy zyn Hoofd ſchudden en zyde, *wat hebbenze gedaan*, en *Verhoef* antwoorde, *trek maar aan, 't is maar om een korte tyd voor u te doen.* Voorts wierd hem door een kort perzoon zyn Nachtrok omgeſlagen. Den geweezen Raad *Penſionaris* toetreedende, vroeg ondertuſſchen, *of men hem ook meende om hals te brengen?* Waar op ymand van d'omſtanders zyde, *ja Schelm, Verrader, Dief, gy zult d'eige gang van uw Broeder gaan.* Tuſſchen welke reeden een derde zyn Roer nam, gevende met het zelve den geweezen Raad *Penſionaris* zulk een ſwaare ſlag aan 't Hoofd, dat het bloed daar uyt gonsde en een lap vel daar by bleef hangen. Zoo dat de geweezen Raad *Penſionaris* niet zonder ontſteltenis zyn kalotje af nam, en een Neusdoek daar op leide, zeggende met de handen over malkander gevouwen, zonder verbleeken, *Mannen is 't om myn leeven te doen, ſchiet my aanſtonds onder de voet*, toonende geruſtelyk zyn borſt. 't Welk hy *Verhoef* beletten zoo hy verklaard heeft, zeggende aan d'omſtanders, *Mannen die Schelmen moeten publyk ſterven, gelyk zy dien goeden* Buat, *die 't zoo wel met den Prins en 't Vaderland meende, hebben gedaan, als ook den onnooſelen* van der Graaf, *die beide op 't Schavot zyn geſturven: En zoo zullen zy ook doen.* Vervolgende met veel ſcheld woorden, dat zy zoo veel eerlyke Luyden, als, *Kievit, van der Horſt*, enz. hadden beledigd, en dat *God* nu quam om rechtvaardige Wraak te neemen; beſluytende dat *God* dit alles zoo wonderlyk had beſchikt. Hier meede rukte en ſcheurde een gedeelte der Burgery den *Ruwaard* met een ongemeen getier van de Kamer de Trappen af, waar op den gewezen Raad *Penſionaris*, den Silverſmit by de hand vatten, en zyn Broeder aldus volgde, zeggende, *Wel vroome Burgers hoe gaat dit zoo?* en verklaarde *Verhoef*, dat hy een vuur in des gewezene Raad *Penſionaris* zyn Oogen zag; 't welk hem als vervaarde: Zoo dat hy zeide, *Indien den Raad Penſionaris gewapend was geweeſt, zoud ik hem met myn tweên niet aangetaſt derven hebben.* Vraagende hy *Verhoef* vorder, *Myn Heer hoe zijtge zoo ver van onzen Lieven Heer afgeweken, dat ghy zoo Goddeloos, een Land, daar gy zoo geacht en gezien zijt, aan de Franſchen hebt overgegeven, en zoo meenig braaf Man op de Meſthoop hebt gebracht. En dezelve van haar Goedt laaten berooven.*

1672.

Spreekt tegen den Ruwaard.

Een Burger ſlaat met zyn Roer naar den Ruwaard.

Edelmoedige woorden van den gewezen Raad Penſionaris.

1672. Den geweezen Raad *Penſionaris* antwoorde, *Indien zy alle zoo gedaan hadden als ik, daar zou tot noch toe niet een Stadt, over geweeſt zyn.* Uyt't woord van alle, verſtond hy *Verhoef* zyne medeſtanders, zo dat hy geen oogenblik zoude gewacht hebben, om door pyniging en Wreedheden zyn aanhangers te hebben geweeten; doch het raaſende Volk riep van beneden, dat hy 't te lang maakte, zeggende, hy verſtaat zich al met den Raad *Penſionaris*, van wien hy reedts de Goudbeurs en 't Uurwerk heeft. Wanneer de Silverſmit dit gerugt ter ooren quam, zyde hy, *neemt de Schelmen en bruytze voor den duyvel.* Aldus beneden komende zag hy dat den *Ruwaardt* reeds onder de voet was geſlagen, leggende op zyn handen te leunen. alwaar hy *Verhoef* een ſlag met een Roer op 't hooſd kreeg, dat hy bloede., zynde dezelve op den geweezen Raad *Penſionaris* gemunt, die ze ontweken was. Zo dat *Verhoef*, ziende dat het by den geweeze Raad *Penſionaris* te gevaarlyk was, zich genoodzaakt vond een weinig van hem af te treeden, alwaar zeeker perzoon met een *Fulpe Rok, een Piſtool nam, ſchietende de geweezen Raad *Penſionaris* daar mede door 't hooft, zeggende met een, *daar leid het Eeuwig EDICT.* Op welke tyd ook een Perzoon met Graauwe klederen aan (welke *Verhoef* zyde geen van tweên te kennen) de geweezen Raad *Penſionoris* een ſteek in zyn Borſt bragt, waar door hy voor over viel, leggende zyn handen te zamen als of hy wilde bidden. De Burgers ziende dat de Gebroeders vermoord waren, loſten hun ſchiet geweer, en begroete hen. Hier op wierden de Lichaamen van alles beroofd, en gaf hy *Verhoef* laſt, dat men het een aan de Wip en het ander aan de Kaak zoude hangen: doch een Bootsgezel, wyzer als ik, zyde de Silverſmit, hing de Lichamen aan haar beenen op, zynde zy Schelmen, na zyn oordeel niet waard datze op de gewoonlyke wyze gehangen zoude werden. Alwaar hen de Vingers, Duymen, Teenen, Neus, Handen, Ooren, enz. wierden afgeſneden, en aan d'omſtaanders verkogt, dog de twee Herten, zyde *Verhoef* tot zyn verſchoning, dat hy ſekere Jongen ontnome had, welke deſelve als Kaatsballen haar geduurig in 't aangezigt kaatſte, die hy noch eenige tyd daar na heeft gehad, en aan yder die nieuwsgierig was, niet zonder grouzame en laſterlyke woorden dezelve vertoonden. Doch zyn onlangs zo my gezegt word, by het klein overſchot der Lichaamen ter Aarden beſteld.

* De Rokmeeſter Jan van Vahlen.

Een voornaam Dichter maakten het volgende Vaars daar op.

Aan HENDRIK VERHOEF,

Op het Vertoonen der twee Herten der Heeren Gebroeders

CORNELIS en JOHAN DE WITT.

EN waart gy niet met Hydraas melk gevoet,
En ſteets verdoolt? verhit naar menſchen bloed,
En van geen Leeuw of Tyger voört gebracht,

geteelt.

Geteelt in een vervloekte en duyſtere nacht, 1672.
Gy zoud aan elk dus niet ten ſmaat en ſpot
Vertoonen dit elendig overſchot,
Het geen gy zelfs uit bittre wraak ontzind,
Noch dagelyks met hand en tand verſlind:
Noch hangen, als gy elk in 't aanſchyn vryft,
En 't blinde volk met loutere loogens ſtyft,
Om zoo een vuyl vervloekte en helſche moordt,
By Heyden noch by Turken nooyt gehoord.
Gy zoudt die eer omhelſen, en met ſmert.
Dees herten, zelfs beweenen in u hert.
Maar zeedert gy uyt eygen vrees gejaagdt,
En dat een worm ſteets u gewiſſe knaagt,
En t'eſſens u met na-bedenken voed,
Nu dryft de vrees, en wanhoop u gemoed;
Als een die vlugt voor een vergifte ſlangh.
Gantſch 's Gravenhaag valt u alree te bangh.
Gy wringt, en krimpt; en waar g'u heene wendt,
De ſchimmen zyn ook t'elkens daar omtrent.
Vliedt dan, maar denkt wat weg gy in zult ſlaan,
De wraake Gods en zult gy niet ontgaan.

Dit is de Verklaring van die Silverſmit, welke eenige tyd daar na tot *Leyden* om zyn Schelmſtukken ſtrengelyk wierd gegeeſelt, en in 't Tugthuys gezet, alwaar tegen 't Schavot over, eenige Studenten verſcheide Vioolſpeelders hadden, ſlaande de Beul, die daar eenigſinds van verwittigd was de maat met de Garden op ſijn huyd. Verhoeft tot Leyden gegeeſſeld.

Waar op ſeeker Dichter de volgende woorden toepaſten.

aan de HARTEMAN.

Wie ſteekt de HARTEMAN nu moet en hart in 't Lyf?
Hy had 'er eertyds drie; twee door een ſchelms bedryf,
Een van zyn Vaêr, de twee zyn doof om hem te helpen,
En 't ander komt de vrees, en wanhoop overſtelpen.
Wie ſteekt de HARTEMAN nu moet en hart in 't Lyf,
Vraagt meeſter Tobias, gedenk zyn groot bedryf.
Hoe niemant niet? O ja, daar zyner vier met veelen,
Die zullen, na dat ik de maatſla, hartig ſpeelen.

Hy was geboortig van *Woerden*, alwaar zyn Ouders in de

1672. *Remonſtrantſche* Kerk, boven de deur een Glas hadden vereerd, met deszelfs Wapen en Naam daar in, het welk, zo haaſt men aldaar zyn grouweldaaden gehoord had, door den Heer A. V. W. ſtukken wierd geſlagen: ook had hy kort hier na tuſſchen *Woerden* en *Oudewater* een Franſchman verſlagen vinde leggen, die hy met de Kolf van zyn Snaphaan het hoofd opſloeg, de Herſſenen daar uyt haalden, en bragt die aan Graaf *Jan van Hoorn*, toen binnen *Oudewater* leggende, meenende dat hy een groote belooning voor zyn wreetheid zoude krygen, dog wierd van de Graaf beantwoord, *weg Kaerel, als ik een Beul nodig heb zal ik u gerecommandeerd houden.*

Antwoord van Graaf Jan van Hoorn tegen Verhoef over zyn wreetheid.

Hier op is dit Vaars toegepaſt.

GY naamt DE WITT het Hart, het bryn een Franſchman af,
Nu toon dan hert en bryn, in eerlyke daaden;
Maar geen geſtoole goedt, komt yemandt ooyt te ſtaade.
Dat ziet me laffe Fiel, in uw verdiende ſtraf.

P. D.

Daar benevens heeft zyn Vrouw (die naderhand tot wanhoop was vervallen, haar eens in 't Water geworpen, en daar na met een Mes in de Buyk gegriefd) hem meer grouweldaaden verweeten, zo tot *Uitrecht* als elders voorgevallen.

Tichelaars verder bedryf.

Wat den berugten *Willem Tichelaar* betreft, heb ik zyn hoedanigheden hier vooren aangewezen, en heeft zedert op de Beurs van zyne Vrienden geleeft, en naderhandt voor Bedelaar geloopen, gelyk hy noch in 's Gravenhage met veel veragting doet.

Als ook van Jan van Valen.

Jan van Valen, zynde een Pokmeeſter in 's *Gravenhage*, heeft meenigmalen naderhand verklaard, dat hy met nog elf medeſtanders hadde beſlooten, om de twee Gebroeders uit de gevangenis te haalen, naar het Schavot te brengen en aldaar den *Ruwaardt* moeder naakt aan de Wip, en de geweezen Raad *Penſionaris* aan den Geeſelpaal vaſt te binden om ze alzo van de Burgers dood te laaten ſchieten, doch dat zy door de voorbarigheid en raſerny des Volks, niet tot hun oogwit waren gekomen. Dezen Pokmeeſter heeft ook dikmaals geklaagd, dat hy

a's

als van God geſtraft wierd; dat al zyn neering weg was, en geen menſch meer by hem quam; dat op verſcheide ryzen wanneer 'er vreemde Heeren by hem quamen, en hy meeſt dronken zynde, een Piſtool toonde, zeggende, *ziet dat is het Piſtool daar ik den Raad Penſionaris mee door de kop heb geſchoten, enz.* waar op zeeker Heer vroeg, of hy zederd daar geen berouw van hadde gekregen, ja zeide hy, *had ik zo veel ducaten zo was ik een ryk Man, maar de grootſte ſtraf die ik daar over lyde, is dat ik my altoos verbeeld dat ik den Raad Penſionaris omtrent my zie, doch Cornelis zien ik nooit, en het ongediert kan ik niet verwinnen, zo dat ik bang ben dat het my nog op eeten zal,* gelyk ook naderhand gſchied is. 1672.

En wat d'andere opperhoofden van deze Moordenaars betreft, luſt my niet yder in 't byzonder af te ſchetſen, als zynde niet waardig om het papier daar mede te vullen, maar 't is waaragtig dat geen van al de handdadigers, 't zedert ooit zegen hebben gehad, en door armoede of ongedierte zyn geſturven of vergaan, en wat *Verhoef* en *Tichelaars* einde ſal zyn, ſullen wy of onſe nakomelingen, door de tyd ſien.

Het is aanmerkenswaardig dat Mevrouw de Ruwaardinne van haar Hofſteede met de Koets omtrent den *Haag* komende, wierd tegen gehouden, en kondſchap gegeven dat men doende was met haar Man te vermoorden, waar op zy met groote onſteldheid te rug reed, naar 't eerſte Dorp, met gedagten om haar by den Kerkelyken Heer, die van haar Man groot gemaakt was, te verſchuylen en wat te bedaaren. Deezen Heer, die by geval de Deur opende, zyde, *Mevrouw gaat hier van daan, gy kunt hier niet zyn, ik wil daar niet mede te doen hebben*, ſluytende aldus de Deur te gelyk met groote haaſtigheid wederom toe, laatende die ſtandvaſtige en bedroefde Weduw aldus trooſteloos voor 't Huys ſtaan. Waarlyk een onmenſchelyke daad en ſlegte erkentenis voor al de deugden, en weldaden, die hy zoo veel Jaaren van dit Huysgezin had genoten, en voornamentlyk van hunnen Vader den Heer JACOB DE WITT, die nu tweemaal d'omkeer van den Staat beleefd hebbende, verzogt uit zyn eyge beweeging kort naar deze Moord ontſlagen te zyn van zyn Rekenmeeſterſchap, en leefden nog om-

Harde woorden van een Kerklyk' Heer aan de Ruwaardinne.

omtrent twee Jaaren na zyn Soons: en den Raad *Penſionaris* heeft een Zoon naar gelaaten, getrouwd zynde aan de Dochter van den *Ruwaard*, daar geen minder verwachting van was als van zyn Ed:, voerende dezelve naam, en bezat even dezelve zeldſaame hoedaanigheeden van zyn Vader, doch ſturf in 't krachtigſt van zyn leeven, tot groot verlies van zyn geſlagt en Kinderen, welke een Dochter en twee Zoonen zyn, van welke laaſte d'een CORNELIS en d'ander JOHAN is genaamt, die yder in 't byzonder, tot groote verwondering, ten uitterſte aarden na hunne Groot-Vaders daar zy naar genoemd zyn, zoo dat uit dit Geſlagt, na alle oogenſchyn noch twee groote Mannen te verwachten zyn.

De Wapens van de vermoorde vernield.

De woede van 't Volk duurde noch naar de dood van deze Doorluchtige Heeren. De Ruitery die tot bewaaring van de geweezene Raad *Penſionaris* Huis daar geſteld waaren, ontzagen zich niet van verſcheide moetwilligheeden te doen, zy braaken de Kelder oopen, en dronken ſich zat en vol met de Wyn die zy daar vonden. Zy dwongen de Bediende geld af, en den Lieutenant haalden het geſchilderd Afbeeldſel van de Heer JOHAN DE WITT van de Wand, waar over haar Ed: Groot Mog: 's Maandags daar na, de Heer *van Maasdam* uit de Ordre van de Ridderſchap, mitsgaders ymand van *Dordregt*, van *Amſterdam* en van *Alkmaar* Volmagtigden en naar zyn Hoogheid zonden, met verſoek, om dit geweld door zyn eyge wagt begaan, te beletten, en het Schildery wederom te doen geeven. Zy haalden de Waapens die boven het Graf hingen weg, en braakenze aan kleine ſtukken. Ook veegde zy die tot *Dordrecht* uit, welke op het Orgel in de groote Kerk geſchilderd waaren, en de Burgers op 't Stadhuys de Wagt hebbende, ſneeden aldaar wel veertig Kuſſens ſtukken, zeggende, *nieuwe Heeren nieuwe Kuſſens*. In de voornaamſte Steden wierd door 't Oproer des Volks de Overigheid veranderd, en alſulke in de plaats geſteld als zyn Hoogheid goed keurde. Yeder toonden ſich om 't meeſt een Vyand van deſe Staats Martelaaren te zyn, het ſcheen geen eerlyk Man te zyn die met Lof van de vermoorde Heeren ſpraaken.

Nu lag hy, zyde eenige, *die 's Vaderlands ondergang ge-*

ſwoo-

swooren hadden, die tot een stokreegel hadden liever Fransch als Prins te willen zijn; die met Vrankryk *hymelijk verstand hielden; die niet buiten dwinglandy op een vry Volk Heerschten; die dagelijks geweld gebruikten, met het Volk wijs te maaken dat het tot de Vrijheid strekten; en die de hoogste Bedieningen aan Knegts en Vreemdelingen gaven; dat den geweesen Raad* Pensionaris *den Ouden van* Iuchem *uit* Wezel *had ontboden, en in desselfs plaats een onnoselen Jongen tot bestierder gesteld, die nooit een Veldslag by had gewoond.* En de vier Hoofd beschuldigingen die 't Volk malkander ingaven, bestonden eerstelyk, *dat den geweese Raad Pensionaris Engeland tot onvermogen had willen brengen, waar door 't zelve Rijk zou genoodzaakt werden om veel eer Wetten van deezen Staat t'ontfangen, als die zelve te geeven.* Ten tweeden, *het Doorluchtige Huis van Oragnien kragteloos te maaken, en buiten alle gezag en vermogen stellen.* Ten derden, *dat hy de Provintie van Holland over de zes anderen wilde doen Heerschen, gelijk de Zonne over de ses andere Planneeten.* En ten vierden, *dat hy met al zijn aanhang in Holland den baas wilde speelen, en die Provintie als een Souverain Regeeren.* Die van de andere kant sweegen ook niet stil, schoon zy niet in 't openbaar dorsten spreeken.

Laster na' hun dood.

Voornamentlyk van den geweezen Raad Pensionaris.

't Geen andere wederleggen.

Zy zyden, hoe kan men een trouwer Man voor den Staat vinden als den Raad *Pensionaris* geweest is, heeft ons Land ooit wel zoo machtig gebloeid als in zyn negentien Jaarigen dienst: Wat macht heeft een enkel Man die maar een Dienaar van den Staat is, om 't Land aan den Vyand te verkoopen, en hoe dat hy en zyn aanhangers by de Coningen van *Vrankryk* en *Engeland* in deezen Oorlog gezien zyn geweest, geeft den brief wel te kennen die den Coning *Lodewyk* aan den Coning van *Engeland* schreef; dat *Martyn van Juchem* van haar Hoog Mog: al vroeg in 't Voorjaar in 's *Gravenhagen* was ontboden, die de voorraad welke tot verweering van de Stadt noodig was genoeg had verzocht, doch niet is gevolgd; dat deze zorg aan de Raad van Staaten stond, daar JOHAN DE WITT gantsch geen gezag had: dat den hoog-gemelde Raad van Staaten hem *van Juchem* in den *Haag* gehouden, en *van Santen* by een openbaar besluyt van den 6 Mey tot bestierder der Stadt *Weezel* hadden gemaakt, zoo dat dit zaaken waren daar hy Raad *Pensionaris* niet in te zeggen had, en, ook buyten zyn werk was: dat d'eerste Hoofd beschuldiging meer tot zyn eer was, strekkende als tot zyn belasting, dewyl men naderhand bevonden had, dat Engeland te machtig wordende, ons in de Zeevaard enz. onderdrukte,

1672. het welk als dan niet geschieden konden; dat hy nimmer tegens het Huys van Oragnien eenige haat hadde gehad, maar alleen belet om ymandal de macht te gelyk in handen te geeven, op wiens genaaden de Staaten zoude moeten leeven, welke zich aldus van Meesters tot Knechts maakten, en waar door Jaarlyks vervaarlyke groote somme gelds worden verquist. Dat een Dienaar als hy van Holland verplicht en genoodzaakt was, zyn eyge Provintie voor te staan, en die zoo veel als't mogelyk was grooter te maaken, en te doen bloejen, gelyk hy waarlyk gedaan had; dat men hem Heerszuchtig noemde, om dat hy door zyn weergaloos gedrag zo veel voordeel aan zyn Vaderland toebrengende, groot gezag en Achtbaarheid had verkreegen, in weerwil van een onnoembaar getal zyner Vyanden; maar dat men niet konde bewyzen dat hy zyn Achtbaarheid ooit in 't een of 't ander misbruykt had, en nimmer iets op zich zelfs genoomen, maar altoos de Raad aan zyn Meesters mede gedeeld, en buiten hun goetvinde niet hadde gedaan, gelyk zulks genoegzaam aangeteekent stond. En wat den Ruwaards beschuldiging aangaat (*zyde zy*) kan men in zyn Vonnis zien, dewyl daar niets tot zyn laste in uitgedrukt staat, gelyk altyd in Crimineele Sententien gebruikelyk is.

Gedagten van den Schryver.

Deeze wederzydige praat laat ik andere oordeelen, en van 't myne hier dit alleen maar by doen; hier in bestaande, dat ik niet Christelyk noch redelyk vind, dat eenige menschen naar de dood van twee zulke uitsteekende Mannen, die zich niet kunnen verdeedigen, sommige door quaade driften, en sommige door onkunde, of ten gevalle van andere, daar zy hun bevordering in beoogden, soo qualyk en Lasterlyk geschreeven hebben, en het volk daar door zulk een valsche indruk gegeeven, dat huydendaags nog veel menschen leeven, die dit voor de waarheid aanneemen, en noch niet anders bekend is; doch na twee-en-dertig Jaaren is noch het minst daar zy mede belast zyn geworden, niet voor den dag gekomen: maar in tegendeel, zyn de Heeren *Heemvlied* uit de Ridderschap, als ook een Heer van *Dordrecht*, *Amsterdam*. en *Alkmaar*, nevens eenige uit de *Gecommitteerde* Raaden, versterkt met de Raad *Pensionaris* en een Geheymschryver, den 23 *Augustus* van haar Ed: Groot Mog: aan 't Huys van de Heer Johan de Witt, en naar *Dordrecht* Gevolmagtigd, om al de Brieven en Papieren te verzeegelen die den 25 der zelve Maand door hoog-gemelde Heeren in *'s Gravenhagen* op de *Charter* Kamer zyn ge-

De brieven van de vermoorden verzegeld en op de Charter Kamer gebragt.

gebracht, en de Zeegels by den Heer van *Duyvenvoorde*, die Stadhouder van de Leenen, en Regiſtermeeſter in zyn Ed: plaats aangeſteld was, zoo dat men tot verwondering van de Gevolmagtigden, nimmer gedacht had, dat een Man die zoo machtig veel zaaken beheerſchten, als de Heer JOHAN DE WITT, ſoo net in zyn dingen konde zyn; waar op de Heer *Wicquefort* twee Menſchen noemt, die hy oordeeld de allernaauwkeurigſte op hunne ſtukken te zyn geweeſt, zeggende. „Den „Cardinaal *Mazarin* was hier ſoo naauwkeurig op, dat zyne „bedienden niet konde miſſen, ſo haaſt als hy een zyner ſtuk„ken eyſchten, of vertoonde en gaf die hem aan„ſtonds over. De geſchiktheid en netheid van den geweezen „Heer DE WITT eerſte Staatsbediende van *Holland*, quam „zeer na aan die van den gemelden Cardinaal, en wierd vol„komen wel gedient door den *Commies* van Holland, die on„der hem ſtond. De meergemelde Heeren Gevolmagtigden hebben dan niets in zyn Papieren gevonden, als alle blyken van getrouwigheid, waar in haar Ed: Groot Mog: het uiterſte genoegen hebben genomen. Zoo dat ik de laſters van den bitzen Schryver *A: Montanus* en de onkundigen *L: van den Boſch*, die door den *Ruwaard* om zyn quaad gedrag van zyn Latynſchoolmeeſterſchap tot *Dordrecht* uit de Schoole gezet was, en die de Faamroovende *Ryzende Mercurius*, als ook een Werkje dat hy *Leeven bedryf en Dood* deezer Heeren Gebroeders noemd, niet kan noch mag gelooven, dewyl de Waereld door de tyd Zonneklaar het tegendeel getoond is. Onder alle die zig bemoeit hebben haar ongelyk aan te toonen, is een vermaard en geleerd Schryver geen van de minſte, die my uit Achtbaarheidshalven niet paſt aan te haalen; doch deezen Heer heeft zeekerlyk tot zyn verſchooning, dat hy om eenige niet te vergrammen, zulks goet heeft geoordeeld te doen, en tegenwoordig zeekerlyk zyn ſchoone Pen wel een andere draay ſoude geeven.

1672.

l'Ambaſſadeur liv. II Sextion. X. pag. 102.

Daar niets tot hunne laſt in gevonden is.

Lof van den geweezen Raad Penſionaris door de Coning van Engeland.

Niet tegenſtaande deſe tegenſtreevers, zeide den Coning van *Engeland* * wanneer hem zyn vernieling ter ooren quam met groote verbleektheid. „Het is my leet van dien grooten Staats„bediende, doch hy heeft een der gevaarlykſte Ampten in

* Saved. Vojage pag. 113.

„ zyn Land bekleed; daar BARNEVELD het gevoelen, PAAUW „de laſter, maar CATS noch de blydſchap had af genooten; „welke laaſte in de volle Vergadering op zyn twee knieên „vallende, deze gevaarlyke bediening afleggende, hem de „traanen van vreugden over de wangen gerold hadden, dan- „kende Godt dat hy zonder ongemak daar afgekomen was.

Woorden van den Coning van Vrankryk.

Den Coning van *Vrankryk* trok op deze tyding zyn Hoed in 't Hoofd, zeggende, *nu zyn de Vereenigde Provintien de Hartader afgeſneden, hoe kunnen de Hollanders, dat altoos zulk een vreedſaam volk is geweeſt, zulk een Goddelooſe daad begaan, aan het Doorlugtigſt verſtand, dat in geen Eeuwen te voorſchyn is gekomen*, en aldus hebben al zyne Vyanden van hem yder in 't byzonder getuigd.

*de la Neuville Hiſt. de Holl: vol. III. pag. 128.

„den Franſchen Schryver * zegt, hy was een der grootſte ver- „ſtanden zyner Eeuw; de gaauwſte Staatkunde van zyn tyd, „en de ſtut van zyn Republyk; hy was zeer werkſaam, wak- „ker, onvermoeid in den arbeid, matig en zeedig: altyd ſtem- „mig, dog gemakkelyk, gevoeglyk en aangenaam in maalty- „den en ommegang; hy was volmaakt in 't zingen, om op *In- „ſtrumenten* te ſpeelen, in 't danſen, in allerhande ſpeelen, „en in 't Paardryden. Daar waaren geen oeffeningen des Li- „chaams of des verſtands daar hy niet ten vollen in ervaaren was. „Hy was een groot Wiskonſtenaar, een goed *Philoſooph*, en van „alle andere weetenſchappen overvloedigly k voorſien. Hy had „een uitmuntend Oordeel, en een verwonderens waardige ge- „heugenis, en daar boven ook verſcheide andere hoedanighee- „den die door 't leezen, of de Boeken niet verkregen worden. „De Prins van Oragnien, aan wien men dagt, met het Slacht- „offer van zyn twee voornaamſte tegenſtryders een aangenamen „dienſt te doen, misleide de geene, die naar uiterlyke ſchyn, „en gewoonlyk gedrag van gemeene gemoederen oordeelden. „Hy liet over dit ongeluk geen teekens van vergenoeging bly- „ken. Hy was ſo Edelmoedig dat hy de verdienſten des *Pen- „ſionaris* door Loffchriften verhefte, en wilde niet lyden, dat „men de gedagtenis van den *Ruwaard* zoude hoonen, enz. Den

* William Temple in zyn aan- merkinge pag. 176.

„Engelſchen Gezant * zegt dat hy beter Lof had verdiend naar „een achtien Jarige dienſt, ſonder eenige zorg voor zyn onder- „houd of gemak, en weinig voor zyn *Fortuin* te dragen. Een

Man.

„Man van een onvermoeide naarstigheid, onbuygsaame stand-
„vastigheid, van een gezond, zuyver en diep verstand, en van
„een onbesmette oprechtigheid; so dat, indien hy ooit ver-
„blind is geweest, 't was uit een drift het geen hy oordeel-
„de te strekken tot het beste en belang van den Staat. Deze
„getuygenis komt hem gerechtelyk toe van alle die met hem te
„doen hadden, en word te vry williger gegeven, nademaal dat-
„ter also weinig belang in steeken kan om te vlyen, als eere
„in den afgestorvene te lasteren: Doch deze daad van dit volk
„mag men het ongeluk van hun Land toeschryven enz. En den
„Italiaanschen Schryver * getuygd het zelve, onder andere roemt
„hy boven al op zyn geheugenis, dat hy alleen seeven van zyn
„Klerken met schryven gaande kon houden, daar nevens voe-
„gende zyn onvergelykelyke *seedigheid*, *gemeenzaamheid*, *aange-
„naamheid*, en zegt eindelyk dat hy *absit invidia*, is geweest, *het agste
wonder van de Waereld*. Niemand benyde dit, daar nevens ver-
haalende, *dat zeeker Rechtsgeleerde van zyn Vader, toen hy* 18 *Ja-
ren oud was, hem zogt te toetzen*, zyde, *ik bespeur in deesen Jonge-
ling reeds grooter gaaven, kragt en verstand, als alle oeffeningen en
het gantsche leeven van een mensch aan ymand tot den grysen ou-
derdom toe kan geeven*. Dat hy ziende hem soo vroeg tot *Pen-
sionaris* van *Dordrecht*, en naderhand tot Raad *Pensionaris* van
Holland en West-Vriesland, *de Presentia omni futuris contingen-
tibus conferererende*, voorzyde: *Dat den zelven Heer en Mr.* JOHAN-
DE WITT *zyn eigen natuurlyke dood niet en zoude komen sterven*.
En op een andere plaats zegt hy, *dat 'er nooit grooter verstand in
dese Landen schielyker op de hoogste top van eer was geklommen, nog
plotzelinger nedergestort*. Aldus getuygen niet alleen deze buyten-
landsche Monarchen en Schryvers, maar yder een die hem door
zyn bedryven gekent, of die wegens de Nederlanden of Staat-
kunde geschreeven hebben. Gelyk dien *Phenix* der Neder-
landsche Gedenk-Schriften * naar dezelve Lof gegeven te
hebben, hem het STAAT ORAKEL VAN HOLLAND gelieft te
noemen, enz. Daar nevens de woorden verhaalende, die den
Manhaften *de Ruyter* over 't verlies van zyn twee Boezemvrien-
den met groote droefheid had geuyt, „als ook dat zoo haast
„hy aan Land gekomen was, hem van een aanzienlyk persoon

* Raparini.

* Brand, in 't leven van de Ruyter fol. 734.

ibid. fol. 758.

1672. „gevraagt was, *waar zijn verſtand en voorſigtigheid was geweeſt*, „*toen hy ſulk een brief, tot verſchooning van den Ruwaard van Put-* „*ten, uit de Vloot had geſchreeven?* Hy genoeg merkende waar
Kortdaat antwoord van de Ruiter wegens den Heer Ruwaard. „men heenen wouw, had dit ruſtig antwoord gegeeven, *in-* „*dien 't hier in 't Vaderland ſoo geleegen is dat men de waarheid niet* „*mag ſpreeken, ſoo is 't 'er ellendig geſteld; nochtans ſal ik die ſpree-* „*ken ſoo lang als mijne oogen open ſtaan.* Zyn trouw en „oprechtigheid liet zich door geen verandering der tyden kreu- „ken. Zo dat dien Vaders des Vaderlands al te bitteren ſterfuur hebben moeten lyden, voor al hunne Vreedehandelingen, Verbonden, zoo met Uitheemſche Mogentheden als binnenlandſche Staaten. En wat de Dapperheid, onverſaagtheid en valſche beſchuldiging, van dien wakkeren *Ruwaard* betreft, blykt genoeg in myn blaaden, zoo dat ik uit myn zelve hier tot hunne Roem niet behoef by te voegen, dewyl ik zoo wel geen woorden kan vinden die kragtig genoeg zyn, om die, welk onze Vyanden zelfs tot hun eer gebruyken, t'overtreffen, als ook om de verfoejelykheden en euveldaaden aan het woedend en Toomeloos Graauw, op het Zielroerendſt walgig te maaken; die ten koſte van lyf en goed verbonden zyn, hunne Overigheid in zulk een geſteltheid met Hart en Ziel te verdeedigen, en te gehoorzaamen, by aldien zy de Soetheid en 't voordeel die een Vrye-Staats Regeering hen doet erlangen, willen ſmaaken. Zo dat ik hoop, dat niet alleen 't Gemeen, maar alle Ingezeetenen, die bezeffen konnen wat ons Land aan deze twee Heeren verlooren heeft, voornamentlyk aan den geweezen Raad *Penſionaris*, Godt Almagtig zullen bidden van een lang leeven voor de tegenwoordige welmeenende en onvolpryzelyke Regenten; die door een onvermoeide wakkerheid en liefde tot hunne Ingeboorne, nagt en dag arbyden, om hen in nog bloejender Staat te ſtellen, als zy ooit ten tyde van deſe Doorluchtige Heeren Gebroeders hebben beleefd.

En om eindelyk te ſluyten zal ik hier nog byvoegen, dat om hunne gedagtenis te vereeuwigen veel Goude en Zilvere Gedenkpenningen zyn geſlagen, met verſcheide Zinnebeelden en Spreuken, als ook veel Vaarſen tot hun Lof gemaakt, van welke my goet gedagt heeft de volgende hier nevens te ſtellen.

Op

1672.

Op het Ombrengen der Heeren Gebroederen CORNELIS en JOHAN de WITT.

BY d'Haagſe Vyverberg, daar men de Wip ziet ſtaan,
Begon 's Lands treur-roll' Och! was 't met een wip gedaan!
Maar 'k vrees, twee Zuylen zoo het Staats-gebouw t'ontrukken,
Sal 't landt veel eeuwen, maar de ſchuldige eeuwig drucken.
O Haagſe Vyver, berg die ſchantvlek, dat verſtoord
By u, twee Broederen, ſoo ſchendig zyn vermoord:
Maald, haaters, haar (vergeefs) met gal, ſoo ſwart als gitten,
Men noemtſe naa hun doot, togh evenwel DE WITTEN.

De Moorders van de Witt', wat waren, Beulen? neen
Die Brantmerkt anderen, dat zy hun zelven deen.

D. SCHELTE.

Op de verbrekers van hun WAPENEN.

SEg Schuld'ge Hagenaars, 't zy dan door Hart, of handen
Aan 't Moorden van ons Lands, zoo dierr' en waarde panden,
Wie Maald u als verwoed, of als Canalie uyt?
Als of een tuymel geeſt u juyſt had op geruyt,
Als Grauw, dat zinneloos tot quaat was los gelaaten;
Neen Schuldige! die wil, magh u om 't Moorden haaten;
(Want denck eens, 't is een DROOM, van aghteren geſpeldt,
Aan Vaderen des lands, en Broeders): maar wie ſteldt
U als onwetende? hoor Dighters; 'k pleyt daar tegen,
Schoon zy door dit bedryf, die naam by u verkreegen,
Zy toonden proeven ſtracks, van meer geſleepe breyn,
Neen Makkers van het woên, men ſchat uw doen niet klyn,
Nogh Harſenloos. O Neen! 't was wel van u verſonnen,
(Want 't was gerokkent, 't moſt ook voort ſyn afgeſponnen)
Dat ghy hunn' Wapens ging verbreyſelen tot gruys,
Dat doen was pryſens waard, (al was 't in 't Predick Huys;)
Voor die beſchikkers, want, het knagende gewceten
Dagt maar om middelen, om 't fyt te doen vergeeten,
Weg Wapens, roept hun hart, dat noyt den nazaat ſiet
Dat hier door Hagenaars is ſulken Moort geſchiet.

D. SCHELTE.

Aan

Aan de Hagenaars, over 't Ombrengen van den Heer

JOHAN de WITT.

HOe dorſt gy, *Hagenaars*, dat ſtaatig aanſicht ſchenden!
Daar ſtaatkunde, achtbaarheit, en eed'le moet uit blonk;
Dat aanzicht, daar men recht en reedelykheid in kende,
Dat aanzicht, uyt welks mond welſprekentheit vaak klonk;
Hoe dorſt gy, *Hagenaars*, Heer JOHAN DE WITT ontzielen?
Die liever ſterven wou, als u te zien vernielen.

G. BIDLOO.

Op 't Graf van den Heer

JOHAN de WITT.

STaat Reyſiger: vertoeft. beſchreyt dit overſchot.
Hier ruſt den Martelaar van 't Haaghſche moort-ſchavot.
Hier ruſt hy die den Staat voor 's vyants liſt bewaarde.
Hier ruſt hy die 't geluk met Hollants vryheyt paarde.
Hier ruſt hy die den wees voor Vader heeft verſtrekt.
Hier ruſt hy die 's Lants thuyn bouwvalligh heeft omheckt.
Hier ruſt hy die 't verval der vryheyt bragt aan 't ſchiften,
Hier ruſt hy die 's Lants Roem koſt uyt verwarring ſiften.
Hier ruſt hy door wiens naam ons Hollant bleef in vreed,
Hier ruſt hy welkers trou noyt vreemde gunſt beleed.
Hier ruſt hy welckers raat noyt Burgerbloed verquiſte.
Hier ruſt hy welckers breyn der Steden tweedraght ſliſte.
Hier ruſt hy die 's Lants ſchilt ſoo dierbaar bracht in waardt,
Hier ruſt hy die voor 't Lant noyt leven heeft geſpaardt.
Hier ruſt hy, opgeſpalckt, geſcheurt, gerekt, gekorven,
Hier ruſt hy in wiens dood de Vryheyt is geſtorven.
Hier ruſt hy welkers gloor d'ondanckb're had verhit.
En, onder ſchyn van vriendt, Staatsmoorders van DE WITT.

C. DE BYE.

Op hunne overgeblevene Rompen.

DAar is het overſchot! zyn 't lyken of zyn 't ſpoken?
Wie zag hun weerga oit. De leden zyn gebroken?
Het vleeſch is wech geſneen. En nog de dolheid wacht
Naar 't licht des naaſten dags. Ei neemtſe weg by nacht.

EYNDE.

BLAD-WYZER
VAN HET
EERSTE BOEK.

A.

Aanmerkelyk voorstel van den Raad Pensionaris de Witt, aan haar Ed: Groot Mog: 201
Aanspraak van afscheid door den Raad Pensionaris de Witt, aan de Koning van Engeland gedaan. 138
Aardige berisping van een Amsterdammer aan een Campenaar. 110
Accoord tusschen Holland en Zeeland wegens 't Hof van Justitie. 191
Acte, van seclusie van zyn Hoogheid. 47 Van non præiuditie van Holland weegens het verkiezen van een President in den Hoogen Raad. 81. Van te gebruyken Hoogheid, Stadhouder sansqueue 95. Door Steeden Vroetschappen en niet Gedeputeerden te verstaan. 98
Ambassadeurs van Engeland lyden groote versmaatheid in Holland. 34. Waarom misnoegt vertrokken. 35. Boreel vertoond den Koning van Vrankryk de schade die hy de Nederlanders doet. 108. Van Portugal zyn aanbieding aan haar Hoog Mog:. 163. Van Nederlands klachten aan den Koning van Engeland, over 't verbod der visscheryn. 178
Amelia, schryft over de voogdy van zyn Hoogheid aan haar Ed: Groot Mog: 151. Schryft nochmaals wegens het opzigt over zyn Hoogheid. 212
Amsterdam klyn gemaakt door de Zeeroveryen. 33
Artykel tusschen Vrankryk en haar Hoog Mog: wegens 't vatgeld. 182
Aytzemaas overweging wegens d'omkoping. 207

B.

Bevelhebbers der Zee Bezoldelingen op de Vloot. 226
Beverning naar Engeland. 69. Zyn verklaring over het maken der Vreede met Cromwel. 73
Boreel, Gezant in Vrankryk, toond aan den Koning hoe veel schade hy de Nederlanders doet. 108
Brandenburg (Keurvorst van) zyn Alliantie met Nederland. 36. En springt daar uyt na veel Geld getrokken te hebben. 37. Zyne zaaken wegens de Hoefyserische schuld. 229 Wort in handen van den Raad Pensionaris gestelde. 231
Brief van Cromwel aan Zeeland. 51. Van den Koning van Engeland aan haar Ed: Groot Mog: overgegeven. 137. Van de Princesse Weduwe van Oranje. 146. Van dezelve aan haar Ed: Groot Mog: 150. Van Princes Amelia aan dezelve 151. Van de Princesse Weduwe aan Zeeland. 153. Van de Koning van Engeland aan haar Hoog Mog: over 't afsterve van de Princes Weduwe van Oragnie zyn Suster. 158. Van de Raad Pensionaris van Zeeland aan die van Holland. 195. Van Montagu aan den Raad Pensionaris de Witt. 233. Van den Raad Pensionaris de Witt aan Montagu. ibid. Van haar Hoog Mog: aan den Raad Pensionaris de Witt, wegens het misnoegen van Tromp. 265. Van den zelve om de Vloot in Zee te houden. 270

C.

Campen en Swol willen Hasselt overweldigen. 110
Capitain Gen. en hunne aanhang oorzaak der afgryzelyke belasting. 29. houd Holland in boejens. 30
Carel de II. Koning van Engeland komt in den Haag. 133. word door een schoone aanspraak van den Raad Pensionaris de Witt

Witt verwelkomt. 136
Carolus Gustavus, Koning van Sweden, sterft. 133
Cornelis de Witt zyn Huwelyk. 15. zyn Kinderen. ibid.
Cromwel zyn Brief aan Zeeland. 51

D.

DEdel (Johan) Nevens den Raad Pensionaris de Witt, Gevolmachtigd om de verschillen tot Gornichem af te doen. 156
Deductie, van secluse der Prince van Oranjen ter Generaliteyt ingebragt. 48. Als ook 't voornaamste van die der Jaare 1654. 55
Deenemarken, groote overwinning op de Sweeden. 130
De Graaf (Burgermeester) vereenigt nevens de Raad Pensionaris de Witt, de verschillen van Campen, Swol en Hasselt. 110
De Ruyter (Vice-Admiraal) naar Denemarken. 128. Word Lt. Admiraal. 289 komt in de Vloot by de Raad Pensionaris de Witt. 269. zyn getuygenis over 't gedrag van de Raad Pensionaris. 263
Dirck van Ruyven en zyn Huysvrouw gevangen over ontrouw. 92
Drie Konings Moorders tot Delft gevangen. 185
Drie Schepen zylen uit Johan de Witts gat in Zee. 292
Duellen in Hollandt verboden. 97

E.

EEdelmoedigheid van den Raad Pensionaris de Witt. 300
Elbings Tractaat; desselfs voordeelen aan de Nederlanders. 37. Waarom niet is uitgewisseld geworden. 39. Vreede met de Nederlanden. 45
Engelsche Verbond bekrachting uitgewisseld. 111. Oorlogs verklaring. 239

G.

GEbeden aan de Gods geleerden voorgeschreeven. 200
Gedeputeerden der Synode verzoeken antwoord op hun vertoog. 97
Gelderland en d'andere Provintien willen de Vloot t'Huys hebben. 296
Gelykenis op de goede of quade bestiering van Holland. 30 enz.
Gent (Baron van) verwellekomt de Koning van Engeland in 's Gravenhagen uit de Naam van haar Ed: Hoog Mog: 135
Gezanten ziet Ambassadeurs.
Godsgeleerden in hunne Gebeden beteugeld. 200. Onvergenoegd tegen den Raad Pensionaris de Witt. 300
Goedaardigheid van den Raad Pensionaris de Witt. 302
Gornichems verschil door den Raad Pensionaris de Witt afgedaan. 157

H.

HOe veel 72 Oorlog-scheepen in 12 Maanden voor buyten gewone kosten komen te bedragen. 259
Holland is met 140 millioenen op interest belast, als ook dertien millioenen loopende schulden. 28. waarom tegens Zeeland misnoegt. 44. Staatsgewyze vergadering met Zeeland over het verkiezen van een President in den hogen Raad. 77. besluyt om geen zeeuwsche Raaden te neemen, in 't verkiezen van overigheden. 140. verschil met Zeeland over de bediening des Prins van Oragnien.

I.

JAcob de Witt zyn gevangen neemen op Loevesteyn. 4. enz. Acte van Justificatie. 11
Jan van Messen, opperste Klerk van den Raad Pensionaris de Witt, gevangen over ontrouw. 92
Instructie voor den Raad Pensionaris in den jaare 1658. 120
Johan (Sint) zyn woorden tegen Commissariissen van haar Hoog Mog: 35
Johan de Witt zyn hoedanigheden. 16. zyn Huwelyk. ibid. zyn Kinderen. 17. zyn Commissie als Raad Pensionaris. 20 zyn eerste verslag tegens het Capitain Generaalschap. 40. stelt de noodzakelykheit van Vrede voor. 43. geeft mondeling antwoord aan de Princes, wegens haar geschrift aan haar Hoog Mog: 68 overtuygd d'andere Provintien door een schoone aanspraak. 69. zyn Raad omtrent de misnoegde over d'Engelse

Ver-

Vrede. 70. doet berigt aan haar Ed: Groot Mo: wegens een preſident in den hooge Raad. 76. Verminderd de renten van 5 op 4 ten hondert. 83. bemiddelt de verſchillen die in de Generaliteit waren ontſtaan over de ſecluſie. 88. bevorderd het afdanken der Krygsknegten. 92. zyn opper Klerk gevangen over ontaouw. 92. bewerkt een genadig vonnis voor dezelve. 94. vereenigd nevens de Heer van Polsbroek de verſchillen van Over-Yſſel. 104. vereenigt de verſchillen in Groeningen. 105. vereenigd nevens de Burgermeeſter de Graaf van Amſterdam de verſchillen van Campen, Swol en Haſteld. 110. doet nevens Beverwaart een verſchil af tuſſchen de Spaanſche en Franſche Gezanten. 111. bewerkt de Vreede tuſſchen Sweden en Deenemarken. 116. gevolmagtigden in de Vredehandeling tuſſchen den Staat en Portugal. 119. word van haar Ed: Groot Mog: verzogt om in zyn bedieninge te volharden. 120. neemt het ampt wederom voor 5 Jaaren aan. ibid. zyn narichting. ibid. word van haar Hoog Mog: gevolmagtigd om de Vreede tuſſchen Sweeden en Denemarken te bewerken. 129. maakt dat de Lyfwacht der Heeren Staaten met 1000 Koppen verſterkt word. 131. ſteld het loon der Advocaaten op een redelyke wyze. ibid. bewerkt de Vreede met Saleé. ibid. vermeerderd het verbond met de zelve. 132. verwelkomt den gevlugten Koning van Engeland in den Haag, door een ſchoone reeden. 136. zyn redenering van afſcheid aan den Koning van Engeland. 138. werd van den Koning van Engeland vaar wel gezegt. 140. werd van den Prinſen Moeder tot medevoogd over zyn Hoogheid verzogt. 151. word tot Voogd gekozen. 154. bewerkt het afdanken det Krygs-Knechten en afloſſing der Hoofdſommen. 154. die van Gornichem verblyven hun verſchil aan zyn Ed: 155. legt de verſchillen tot Gornichem by. 156. werd van de Koninglyke Princes aangeſprooken. 158. zyn voorſtel aan de Graaf Mirandola Gezant van Portu. 165. bewerkt d'onderteekening der Vreede met Portugal. 165. klaagd aan haar Hoog Mog: wegens 't beſlag neemen de Schepen tot Rochel en 't Vatgeld. 178. doet verſlag aan haar Hoog Mog: wegens het verbond met Vrankryk. 181. werd van den Koning van Engeland wegens zyn yver bedankt. 186. doet verſlag aan haar Hoog: Mog: wegens de Weſt-Indiſchen Maatſchappy en Portugaal. 188. word van haar Hoog Mog: verzogt d'uytwiſſeling der Vredes bekragting met Portugal te doen. ibid. word van haar Hoog Mog: dies wegen bedankt. 189. ontfangt een Brief van den Raad Penſionaris van Zeeland wegens zyn Hoogheid. 195. werd van haar Hoog Mog: gevolmagtigd in de verſchillen tuſſchen de Graaf en de ſtenden van Ooſt Vrieſland. 199. doet verſlag aan haar Hoog Mog: ibid. bewerkt de verbetering des gebeds voor de Godsgeleerden. 200. doet een aanmerkelyke voorſlag aan haar Ed: Groot Mog: 201. draagd haar Ed: Groot Mog: voor om een Eed af te vergen tot voorkoming deromkoping het geen by haar Hoog Mo: goet gevonden word. 203. verzoekt de Heer van Zuylichem de Penningen voor zyn Hoogheid van de Coning van Engeland te vorderen. 213. werd wederom van haar Ed: Groot Mog: verzogt in zyn Ampt te agtervolgen. 218. krygt ten dien einde de diſpenſatie van den eed en een acte van indemniteit. ibid. word van haar Hoog Mo: naar Zeland gevolmagtigd. 219. doet verſlag. 220. word in de Holſteinſche zaaken gevolmagtigd. 222. en doet verſlag. ibid. word naar Over-Yſſel en Gelderland gecommitteerd. 223. komt tot Deventer. 224. zyn ſchoone aanſpraak aldaar. ibid. zyn meeſte beezigheden in dit Jaar. 226. word gevolmagtigd wegens de Hoefyſerſche ſchult tuſſchen Brandenburg en den Staat. 231. 't verzoek van't onderſtand des Kyzers in zyn han-

den gestelt. 232. krygt een Brief uit Zee van Montagu. 233. beantwoord dezelve. ibid. doet een verschil af tusschen de Prins van Oragnie en de Fransche Gezant. 235. schoone opstel ten dien einde door hem gedaan. ibid. doet verslag wegens de Portugalse zaaken, 236. houd gehyme raad met eenige van haar Hoog: Mog: 238. is gevolmagtigd in de Engelsche zaaken. 241. leverd 2 Extracten over. ibid. bezorgd de geldmiddelen. 243. word naar Gelderland en Over-Yssel gevolmagtigd. 244. zyn narichting. ibid. zyn vertrek 246. werd gevolmagtigd naar Texel. 247. zyn volmagt. ibid. vertrekt naar Texel over Amsterdam. 249. Schryft uit Texel aan haar Hoog Mog: 251. neemt het Volk van drie Oost-Indischc Schepen om in 's Lands Vloot te dienen. 252. zylt naar de Vlieter om onderzoek der Schepen te doen. 252. schryft wederom aan haar Hoog Mog: 255. Vonnist nevens d'andere Gevolmachtigden de gevangens in Texel. 258. zyn arbeidzaamheid om de Vloot in Zee te krygen. 260. word van haar Hoog Mog: op de Vloot gevolmagtigd. 261. word hem afgeraden. 262. Schoon antwoord van hem daar op. ibid. Doet den eed aan haar Hoog Mog: ibid. komt in Texel. 263. onderzoekt alles ten naauste en schryft aan de Ruyter. ibid. houd nevens d'andere Heeren Gevolmachtigden Krygsraad en vonnist eenige om de Galg te trekken. 266. zylt met de vloot uyt. ibid. brengt buyten gedagten der Lootsen de Vloot uyt door 't Spanjaards, naderhand Johan de Witts gat, en toond dat men met 28 streeken daar uyt konde komen. ibid. peild zelfs het Gat. 267. maakt een narichting voor de hooge Bevelhebbers der vloot. 269. krygt tyding van de vyandlyke Vloot. 275. komt op de kust van Noorwegen. 276. voorby Bergen. 277. zyn bezigheid in een harde storm. 279. bestuyt d'Engelsche te bestryden. 280. Gebied een krygsoeffening in de vloot te doen. 282. komt met de vloot voor de Maaze. 284. brief van hem aan haar Hoog Mog: 285. houd krygsraad. 287. valsch gerucht van hem in 't Vaderland. 288. word van den Staat bedankt. 289. Schryft om de vloot in zee te houden. 290. 't geen de Staat goet vind. 291. krygt wederom een storm. ibid. Gaat op 't Schip Stad en Landen over. 293. word door haar Hoog Mog: bedankt. 294. zyld met de vloot naar Engeland. ibid. komt voor de Rivier van London. ibid. houd wederom Scheeps Krygsraad. 296. zylt met de Vloot naar 't Vaderland. 298. komt binnen. 299. houd krygsraad. ibid. komt in 's Gravenhage. ibid. word van haar Hoog Mog: bedankt. ibid. doet verslag van zyn ryse aan haar Ed: Groot Mog: en word van dezelve bedankt. 300. zyn Edelmoedigheyd. 300. zyn goedaardigheid. 302

Jork (Hertoch van) zyn opgeblasentheit. 257.

K.

KLagte van den Raad Pensionaris de Witt aan haar Hoog Mog: wegens 't inslag neemen der Schepen tot Rochelen 't vatgeld. 178. van de Nederlandsche gezanten aan den Koning van Engeland wegens 't verbod der Visschery. 178. van de Prins en Groot Moeder aan haar Ed: Groot Mog: 190.

Koning van Engeland komt in 's Gravenhagen. 135. neemt zyn affscheid aan den Raad Pensionaris de Witt. 140. Moorders drie tot Delft gevangen. 185. bedankt de Staaten van Holland hier over. ibid. bedankt ook den Raad Pensionaris de Witt. ibid.

Kyzer (Roomsch) zyn voorstel aan den Staat wegens de Oorlog met de Turken. 231.

L.

LOongelderen by haar Hoog Mog: gesteld voor 't verlies der Ledematen der Matroozen, enz. 244.

Lyst der Tractaten tusschen Vrankryk en haar Hoog Mog: gemaakt. 183. der Oorlogsvloot. 272.

M.

MAria Princesse Weduwe van Oragnie verzoekt yemand uit de vergadering van haar Ed: Groot Mog: tot voogden over den jongen Prins Willem de III. 96. haar antwoord aan haer Ed: Groot Mog: op het besluit van zyn Hoogheids bevordering. 149. ryst naar Engeland. 150. schryft aan haar Ed: Groot Mog: ibid. verzoekt de Raad Pensionaris de Witt tot mede voogd over zyn Hoogheyt. 151. sterft schielyk in Engeland. 157. haar afscheids woorden aan den Raad Pensionaris de Witt. 158

Memorie van de Tractementen, by de Pr: van Oragnien en de haaren genoten, als mede de Pensioenen enz. beginnende van de Jaren 1586 tot 1650. 61

Miranda (Graaf van) Gezant van Portugaal zyn aanbieding by haar Ho: Mog: 163. werd een voorstel van de Raad Pensionaris de Witt gedaan. 165

N.

NArichting voor de Raad Pensionaris de Witt, als Gevolmachtigde naar Gelderland en Over-Yssel. 244

Nieupoort en Jongstal naar Ekgeland om de vrede te sluyten. 45. nochmaals naar Engeland om de bekrachtiging der Vrede uit te wisselen. 69

O.

OOorlog der Hollanderen tegen d'Engelschen geleden ter liefde van Oragnie. 33. tusschen Sweden en Polen. 94. tusschen den Staat en Portugal. 112. by haar Hoog Mog: afgekondigd tegen Portugal. 115. vloot naar Guinee. 237. vloot in Zee. 266. komt voor de Schelling. 281. begin tusschen Engeland en den Staat. 238. verklaring van Engeland. 239.

Oorzaak der eerste Engelschen Oorlog. 36. der Spaansche schuld aan de Prins van Oragnien. 214

Oost-Indische Maatschappy geeft 20 van haar grootste Schepen om verlenging van 't Octroy. 243.

Oost-Vriesche verschillen. 209.

Opdam (Heer van Wassenaar) word Lt. Admiraal van Holland en West-Vreisland. 247.

Oproer op 't Schip van Tromp. 266

Opstel van den Raad Pensionaris de Witt tot bevreding des Prince van Oragnie en de Franschen Gezant. 235.

Oragnie (Prins Willem de III. van) werd door Zeeland begunstigd en voorgedragen tot Hoofd der Provintien. 147. Princesse Weduwe zoekt Maria. Prinsse Grootmoeder zoekt Amelia. zyn slegten staat. 213. zyne zaaken. 227. word van haar Hoog Mog: scherp berispt. 228. hoe veel Spagnien hem schuldig is. 229. verschil met de Franschen Gezant. 235. door den Raad Pensionaris de Witt bygelegt. ibid.

P.

PAulus van de Perre Gezant van haar Hoog Mog: in Engeland sterft binnen London. 69

Point van secluse van zyn Hoogheid. 46

Polsbroek, (Heer van) nevens de Raad Pensionaris de Witt vereenigd de verschillen van Over-Yssel. 104

Portugaal, slegt onthaal aan de Gevolmachtigden van den Staat. 113. Laf hartig antwoord aan de zelve. 114

Predikanten verboden alle uitheemsche Corrospondentie en Staatszaaken op de Stoel te verhandelen. 301

R.

RApport, Hermonie genaamd wegens de secluse. 89

Remontrantie of vertoog van de Gedeputeerden der Zuyd en Noord-Hollandsche Synode. 92

Resolutien van haar Ed: Groot Mog: over een President in den Hooge Raad. 79. van haar Hoog Mog: wegens de vermindering der Interesten. 84. als ook om het zelve uit te voeren. 86. geen overstemming te gedogen in 't stellen van een Hoofd over de Krygsmagt. 99. van haar Ed: Groot Mog: wegens het uytleiden des Konings van Engeland. 136. als ook om geen Zeeuwsche Raaden te roepen in 't verkiezen van overigheden. 140. van Zeeland wegens de bevordering van zyn Hoogheid den

Prins van Oragnien. 141. van Vriesland wegens de bevordering van zyn Hoogheid. 147. van Holland insgelyks. 148. van haar Ed: Groot Mog: wegens het afdanken van Krygsknegten en afloſſing der Hoofd zommen. 154. van haar Ed: Groot Mog: waar by den Preſident Dedel nevens den Raad Penſionaris de Witt werd gevolmagtigd om de verſchillen van Gornichem af te doen. 156. aanmerkelyk van haar Ed: Groot Mog. 201. van haar Hoog Mog: op 't voorſtel van den Raad Penſionaris de Witt om een Eed tegen alle omkoopingen te doen. 203. doet een voorſtel wegens het Hoef-Yzerſche ſchult. 204. doet den eerſten Eed om met Gezanten enz: te handelen. 209. van Holland op het t'Huys komen der Vloot. 296. Predicanten Uitheemſche Coreſpondice en en Politike ſaaken op de ſtoel verboden. 301

S.

SChepen in de ſtorm beſchadigd voor Goeree. 291

Schoone aanſpraak van de Raad Penſionaris de Witt aan de Staaten van Over-Yſſel. 224

Schrevelshoek, van Dordrecht nevens twee andere Heeren van haar Ed: Groot Mog: verzogt om den gevlugte Koning van Engeland tot Breda, in hunne Provintie te verzoeken. 135

Ses Schepen naar Noorwegen gezonden. 296.

Sintzendorf (Graaf Rudolph van) Kyzerlyke Gezant zyn voorſlag aan haar Hoog Mog: 235. verzoekt onderſtand by den Staat. 236

Slegte ſtaat des Prins van Oragnien. 213

Slegte geſteltheid des Lands. 27

Spaniensch ydele aanhitzing en opſnyery 164

Staaten Generaal maaken een nauwer verbond met Denemarken. 97. ook met Sweeden genaamt 't Elbings Tractaat. ib. vereenigen zich met Vrankryk. 109. kondigen den Oorlog tegen Portugal af. 115. wiſſelen 't Vredens verbond uit met Salee. 116. volmagtigen den Raad Penſionaris de Witt om de Vrede tuſſchen Sweeden en Denemarken te bewerken. 129. zenden Gevolmagtigden met d'eernaam van Gezanten naar Breda om den gevlugten Koning van Engeland af te haalen. 134. ontfangen een Brief van den Koning van Engeland over 't afſterven van zyn Suſter. 158. verbond met Engeland geſlooten. 187. verzoeken den Raad Penſionaris de Witt om de uitwiſſeling der Vreedens bekragting met Portugal te doen. 188. bedanken den Raad Penſionaris de Witt voor zyn moeiten wegens het ſluyten der Vreede met Portugal. ibid. volmagtigen de Raad Penſionaris de Witt in de verſchillen tuſſchen de Graaf en Stenden van Ooſt-Vriesland. 199. volmagtigen de Raad Penſionaris de Witt naar Zeeland. 219. beriſpen zyn Hoogheid den Prins van Oragnien ſcherp. 228. ſtellen 't verzoek van onderſtand van den Kyzer in handen van den Raad Penſionaris de Witt. 232. zenden een Vloot Schepen naar de Kuſt van Guinee. 237. verſterken zich tegen Engeland. 247. onvergenoegd op de Heeren van 't Noorderquartier. 250. ſchryven aan d'Admiraliteit van Vriesland ſtaan. 251. 't uitlopen van onzydige Scheepen toe. 255 ſchryven aan de Hr. van Opdam. 257. volmagtigen den Raad Penſionaris de Witt om met de Vloot in Zee te gaan. 261. Schryven aan den Raad Penſionaris wegens Tromps misnoegen' 265. bedanken den Raad Penſionaris voor zyn yver ter Zee gebruykt. 293. bedanken nochmaals den Raad Penſionaris de Witt. 299

Van Holland en Weſt-Vriesland doen een beſlag op de Franſche Schepen. 106. verzoeken haar Hoog Mog: de voortzetting der bemiddeling tuſſchen Sweeden en Denemarken. 116. verzoeken de Raad Penſionaris de Witt om in zyn bediening te willen volharden, ſtel-

120' zenden 'er de Heer Schrevelshoek, Vlooswyk en Thylingen naar Breda, om den gevlugten Koning in hunne Provintie te verzoeken. 135. besluyten over het uitgelyden des Konings van Engeland. 136. besluyten om geen Zeeuwsche raaden te roepen in't verkiezen van Overigheeden. 140. besluit wegens het voorstel van Zeeland, 148. ontfangen antwoord daar op van haar Hoogheid. 149. ontfangen een Brief van Amelia Prins en Grootmoeder. 151. volmagtigen den President Dedel en den Raad Pensionaris de Witt om de verschillen van Gornichem af te doen. 156. verdragen zig met Zeeland wegens 't Hof van Justitie. 191. verklaring wegens de Voogdyschap des Prins. 197. aanmerkelyk besluyt. 201. geven den Raad Pensionaris de Witt dispensatie van zyn Eed en een Acte van Indemniteit. 218. bedanken den Raad Pensionaris de Witt voor zyn yver ter Zee gebruykt. 289. bedanken hem nochmaals. 300

Storm in de Vloot. 279

Swol en Campen willen Hasselt overweldigen. 110

T.

THylingen van Alkmaar, nevens twee andere Heeren van haar Ed: Groot Mog: gevolmagtigd om den gevlugten Koning van Engeland tot Breda in hunne Provintie te verzoeken. 135

Tractaat (Elbings) van haar Hoog Mog: met Sweeden gemaakt. 97. van Vrede tusschen Portugal en haar Hoog Mog: 166. tusschen Vrankryk en haar Ho: Mo: 183. van Vrede met Engeland uitgewisseld. 111. van Vrede met Vrankryk uitgewisseld. ibid.

Tractementen van 't huys van Oragnie van de Jaare 1585 tot de Jaare 1650. 61.

Tromp (Admiraal) komt van Dantzig in Holland. 97. (Cornelis) zyn misnoegen. 264. komt met 10 Oorlogschepen in de Vloot. 281

Twee honderste Penning op de Collatera-succesie in Holland. 44

Twee Zee Raaden verzoeken hun afscheid om uit de Vloot t'huys mogen komen. 284

V.

VAlsch uitstrooisel wegens de Gevolmachtigden op 's Lands Vloot. 288

Van Nes (Vice Admiraal) komt met elf Schepen in de vloot. 289

Vatgelt, byzonder Artykel daar over met Vrankryk. 182

Verandering in 't gebedt. 200

Verbod van Engeland wegens de Visscherye. 178

Verbond met Engeland geslooten. 187

Verdrag tusschen de Koning van Engeland, Keurvorst van Brandenburg, en de de Princes Grootmoeder wegens de voogdyschap. 160. tusschen Holland en Zeland wegens het Hof van Justitie. 191

Verklaring van haar Ed: Groot Mog: van Zeeland wegens de Voogdy des Prins. 197.

Verschil in eenige provintien. 110. tusschen Campen, Swol en Hasselt. ibid. tot Gornichem verbleven aanden president Dedel en Raadpensionaris de Witt. 155 tot Gornichem door den Raadpensionaris de Witt afgedaan. 151. over d'yssere kist nagelate by haar Koninglyke Hoogheyt. 159. tusschen Holland en Zeeland wegens de bediening des prins van Oragnien. 210. Wegens het gezag van den Prins van Oragnien. 227. tusschen de Prins van Oragnie en den Franschen Gezant. 235. tusschen Holland en d'andere Provintien over het t'huys komen der Vloot. 296

Vlooswyk, Burgermeester tot Amsterdam, werd nevens twee Heeren van haar Ed: Groot Mog: Gevolmachtigd om den gevluchten Coning van Engeland tot Breda in hunne Provintie te verzoeken. 135

Vloot (een) naar Guinee. 237. der Staaten versterkt met 72 Schepen. 238

Voorbereidzels tegens d'Engelsche toerustingen gedaan. 227

Vrankryk lyst der schade door 't beslag op de Schepen by haar Ed: Groot Mog: in den

den Jare 1657 gedaan. 107. vereenigt zich met de Algemeene Staaten. 109. wygerd een Brief aan te nemen door 't verkeert opschrift. 185. wisselt de bekrachting der Vrede met den Staat uyt. 111. bied zyn bemiddeling aan tusschen Engeland en haar Hoog Mog: 238
Vrede met Engeland. 45. desselfs bekragting uitgewisseld. 69. met Salée. 116. tusschen Sweden en Deenmarken gesloten. 116. door Sweden tegens Deenmarken gebroken. 117. met Salée door de bewerking van den Raadpensionaris de Witt. 131. tusschen Sweden en Polen. 134. met Portugal getekend door 't bewerken van den Raadpensionaris de Witt. 165. Tractaat tusschen haar Ho: Mog: en Portugal. 166. tusschen haar Hoog Mog: en die van Tunis. 179. met die van Algiers. 180. met Portugal. 189 bekrachting met Engeland uitgewisseld. 111. bekrachting met Vrankryk het zelfde. ibid.
Vrieslands besluit wegens de bevordering van zyn Hoogheit. 147

W.

WAarom geen verlichting van Impost na de Dood van Prins Willem de II. is gevolgd. 27

Y.

YSere Kist by haar Koninglyke Hoogheit nagelaten. 159

Z.

ZAaken des Prins van Oragnien. 225
Zelands voorstel tot het verkiezen van een Capitain Generaal. 44. aanbieding tot het verkiezen van een President in den Hoogen Raad. 76. Staatsgewyze vergadering met Holland over een President in den Hooge Raad. 77. besluyt wegens de bevordering des Prins van Oragnien. 141. werd dies wegen door den Koning van Engeland en Hertog van Jork bedankt. 145. steld de noodzaakelykheid van zyn Hoogheids bevordering voor. 147. verdrag met Holland wegens 't Hof van Justitie. 191 verschil met Holland over de bediening des Prins van Oragnien. 210
Zee Raaden voor den Raad Pensionaris en d'andere gevolmagtigden op 's Lands Vloot. 263

Bladwyzer van het Tweede Boek.

A.

AAnmerkelyke Brief van Johan de Witt aan den Ruyter. 394
Admiraal van Engelands Schip in de grond gescboten en verdrinkt met zyn zoon. 377
Admiraliteit (Raaden ter) omslag om 48 Oorlog-Schepen in Zee te brengen. 80
Ambassadeur Cojet schryft aan den Raadpensionaris de Witt. 198. 201. Graaf van Dhona in den Haag. 203. Temple komt in den Haag. 246. Temple zyn beraadslaging met de Raadpensionaris de Witt. 253. van Vrankryk zoekt door den Raadpensionaris de Witt een afzonderlyk verbond by den Staat te bewerken. 266. Temple zyn bevordering met de Raad Pensionaris de Witt om Spagnie aan Sweden te doen betaalen. 267. als ook tot het teeken der waar borge. ibid. word van de Raad Pensionaris als zyn vriend bezogt. ibid. antwoord op het voorstel van den Raad Pensionaris. 268. doet uytspraak wegens de verschillen tusschen den Staat en Portugal. 282. zyn getuygenis over valsche beschuldigingen tegen de Raad Pensionaris da Witt. 292. maakt den Raad Pensionaris zyn schielyk vertrek bekend. 295. langwylige vergadering met de dezelve. ibid. zyn antwoord. 297. vertrekt schielyk uit den Haag naar Engeland. 299. van Vrankryk zyn valsch voorgeeven in Engeland. 306. Pieter de Groot maakt aanden Raad Pensionaris de Witt de voornemens van Vrankryk en Engeland bekend. 310. Downing in den Haag Jobs bode genaamd waarom. 311. Pieter de Groot by de Prinsgezinden verdagt. 379. en vlugt naar Antwerpen. 379. maakt een schoon gedigt op zich zelven. 380.
Ant-

Antwoord (aanmerkelyk) van een Heer over het voorſtel van den Prins van Oragnien tot Capitain Admiraal Generaal te verkiezen. 16. van zyn Hoogheit aan den Raad pensionaris. 249. 270. van den Raadpensionaris de Witt aan den Gezant Temple. 255. van den Cancelier in Engeland. 301 van den Lt. Admiraal de Ruyter wegens Cornelis de Witt. 438
Authoriſatie voor een Capitain Admiraal Generaal. 324
Aytzma lof op den Raadpensionaris de Witt. 260

B.

BAcherus Klerk van Johan de Witt in doods gevaar. 416
Beaufort (Hertog van) ſlegt antwoord in een Brief aan Cornelis de Witt. 190
Belang voor Holland in 't vernietigen van een Stadhouder voor zyn leven lang. 230 231. 232. enz.
Belaſting op de Wyn. 312. op rysgeld in Schuyten en Wagens. ibid.
Berg (Meeſter Johan) neemt op zyn eigen koſten 8 Matroozen in zee. 345
Blociende Staat in Nederland. 245
Brakel, zylt met nog twee Capitainen tot onder 't Fort Charnes. 126. wort in verzekering genomen. 133. wort op een voorwaarde ontſlagen. ibid. zyn weergaloze dapperheid. ibid. zyn groote manhaftigheid tegen Montagu. 346
Breda tot de Vredehandelplaats verkoze. 202
Brandenburg (Keurvorſt van) maakt een verbond met de Staaten. 356
Brief aan Buat pour vous meſme. 46. van zyn huysvrouw aan Mylord Arlington. 48 van Tromp over de Ruyter. 56. van den Koning van Vrankryk wegens den Raadpenſionaris de Witt over 't ſtryken der vlag. 60. van den Raadpenſionaris de Witt aan den Gezant Appelboom. 77. van Cornelis de Witt uit Zee aan haar Ho: Mo: 89. van dezelve aan zyn broeder Johan de Witt. 90. van hem aan dezelve geſchreven. 91. van dezelve aan de Gevolmachtigden ter Admiraliteit. 92. van den Raadpenſionaris aan zyn Broeder. 93. van Cornelis de Witt aan zyn Broeder. 99. 104. van dezelve aan haar Hoog Mo: 111. 113. van haar Ed: Gr: Mo: aan dezelve. 116. van den Raadpenſionaris aan zyn Broeder. 117. tot 119. van Cornelis de Witt aan haar Ho: Mo: wegens de groote overwinning. 135. van haar Ho: Mog: aan Cornelis de Witt over zyn overwinning op Chattam. 149. van Cornelis de Witt aan haar Hoog Mo: 156. waar in haar Ed: Gr: Mo: Cornelis de Witt bedanken. 159. tot antwoord dienende. 160. waar by hy door de Stad Dordrecht word bedankt. 161. waar by hy in zyn afzyn wederom tot Burgermeemeeſter word verkozen. 163. van Cornelis de Witt aan de Heeren van Dordrecht. 169. van delve aan zyn Broeder. 173. van haar Hoog Mog: aan Cornelis de Witt. 175 van de Pr. van Naſſouw aan den zelve. 187 van de Raadpenſionaris de Witt aan Coiet. 196. van Coiet aan den Raadpenſionaris. 198 201. van Vrankryk aan de Gezant Eſtrades. 238. van de Raadpenſionaris de Witt aan Temple. 299. van de Ruyter aan de Raadpenſionaris de Witt. 321. van haar Ed: Gr: Mo: aan zyn hoogheit over 't aanranden en quetſen van Johan de Witt. 360. van den Raadpenſionaris de Witt daar over aan haar E: Gr: Mo. 361. van den Lt. Adm. de Ruyter aan den Raadpenſionaris de Witt. 366. van Johan de Witt aan de Ruyter. 394. wegens zyn broeders gevangen nemen. 397. van de Ruyter aan Johan de Witt tot onſchuldiging van zyn Broeder. 400. van haar Ed: Gr: Mo: aan zyn hoogheit wegens de moord. 421
Brieven van de vermoorden verzegeld en op de Charter kamer gebragt. 434
Buat bezoekt den Raadpenſionaris de Witt. 45. zyn misdryf. 46. enz. zyn vonnis. 50
Burgery (de vertrouſte) in 't geweer. 415

C.

CApitain Generaal. 321
Charneſſe ('t Fort) door Cornelis de Witt en van Gent verovesd en verbrand. 128
Cornelis de Witt te veld gedeputeerd. 3. brief van dezelve. 4. vertrekt van Zwol na Vrieſland en Stad en Landen. 6. Schryft een Brief aan haar Hoog Mog: uit Scheente. ib. komt tot Aarnhem. 7. doet het Leger over den Yſſel trekken. 8. doet een keer naar 's Gravenhagen. ib. ſchryft aan haar Ho: Mo: 9. trekt van voor Lochum naar Zutphen. 10. ſchryft van 't Huys Eeze wegens 't winnen van Lochem. ibid. komt in Lochem om de vyandlyke bende te zien

uit trekken. 41. Schryft aan haar Hoog Mog: wegens Boekholt. 14. wort van haar Ed. Gr: Mo: verkozen om op de Vloot te gaan. 83. als ook van haar Hoog Mog: 84 zyn bevel. ibid. vertrekt naar Texel. 85. zylt met de Vloot in Zee. 86. verdeeld de zelve in drien. ibid. schryft aan haar Ho: Mog: 89. 108. ook aan zyn Broeder. 90. 91. 99. komt met de Vloot op Hollands hoek. 91. krygt een schip met Zeebezoldelingen aan boord. 95. geeft een narichting aan de Bevelhebbers. 95. deeld de beveelen uit wegens de verzamelplaats. 104. verdeeld de Vloot in drie Smaldeelen. 105. houd krygsraad met de Land en Zee bevelhebbers. 107. zylt met de Vloot naar de Rivier van Londen. 108. komt voor't Koonings Diep. 119. houd hooge Krygsraad. 120. vaart met van Gent de Rivier op. 125 komt tot Holhaven. ib. krygt Engelsche Visschers aan boord en treed by 't Fort Charnesse aan Land. 127. Doet het met al wat daar omtrent is verbranden. 128. doet de grond in de rivier van Londen pylen. 130. schryft aan haar Ho: Mo: 132. zyld van voor Charnesse na Rochester. 133. de groote overwinning. 133. zend de Capt. Laucourt naar 't Eyland Scheppy. 134. maakt zyn groote overwinning aan haar Ho: Mo: bekend. 135. schryft aan den Engelsche Admiraal om gevangens te verwisselen. 140. zend van Gent naar Hitland en Evertz naar Harwits. 142. doet een dank en Bededag op de Vloot houden. ib. schryft aan den Hertog van Beaufort. 143. zend Brakel met de veroverde Schepen op. ibid. houd hooge Krygs-raad. ib. zyld de rivier wederom af, om die bezet te houden. 145. Schryft aan haar Hoog Mog: 148. houd hoge Krygsraad, waar in 4 varensgezellen gevonnist. 149. wort van haar Ho: Mog: voor zyn overwinning bedankt. 149. beroept Krygsraad van de Landbevelhebbers waar in twe bezoldelingen gevonnist. 150 zylt van voor 's Konings diep. 152. krygt een Spaans Capt. aan zyn boord. 156. vaart met de Ruyter aan 't boord van Bankert. 156. drie voorname Spaansche Heeren aan zyn boord. ibid. word van haar Ed: Groot Mo: bedankt. 159. ook van de Heeren der Stad Dordrecht. 161. word in zyn afzyn tot Burgermeester verkozen. 164. zend aan zyn broeder een nette afteekening van 's Konings diep. ib. besluit het Fort Langsword te vermeesteren. 164. zyld van voor Quinenburg naar Harwitz. ib. treed met de Ruyter aan land voor 't Fort Harwits. 166. krygt tyding van de Vrede. 168. verdeeld de Vloot tween. ib. komt by Noordvoorland en Douvres. 171. zyld naar de Barbadosvaarders. 172. komt voor Vaalmuyden. 173. schryft aan zyn broeder. ib. komt voor Dartmuyden. 174. en voor Torbay. 175. doet daar 2 vyandlyke Schepen verbranden. ib. komt voor poortland. ibid. ontfangt een brief van haar Ho: Mo: ib. komt voor Bevesier. 177. voor Plymuyden alwaar de Engelse hem de Vrede bekend maaken. ibid. krygt twee Zeeuwse kapers en 4 prysen by hem. 179. krygt tyding van een gevegt. ibid. wort van haar Ho: Mo: de Vrede bekend gemaakt. ibid. werd berigt dat Dordregt zyn afbeeldsel te pronk wil hangen. ibid. 't Opschrift. 181 besluit naar de Sorles te zeilen. 183. krygt 5 Franse Schepen onder den H. van Bouillon by hem. 185. krygt kondschap van de Engelse Virginise Vloot. ibid. komt voor Foy alwaar hy de haven gaat bezigtigen. 186. krygt een brief van de Prins van Nassau. 187, krygt tyding van de uytwisseling des Vredens verdrag. 188. word verzogt t'huys te komen. ib. ontfangt een brief van den Hertog van Beaufort met de eernaam van Exelentie. 190. komt voor Bevesier en vertrekt naar 't Vaderland. 190. gaat op 't Schip Deventer. 191. komt in 's Gravenhage. ib. werd van haar Ho: Mo: bedankt. 192. en van haar Ed: Groot Mo: met een Goude Kop vereerd. ibid. werd door de burgery van Dordregt met groote blydschap ingehaald. 194. zyn Lof. ib. word naar Keulen gevolmagtigd. 310. afgezant naer Brussel. 319. word ook gevolmagtigd te veld. ib. werd gevolmagtigd op 's Lands Vloot. 331. by zyn afsterven het Ruwaardschap enz. op zyn zoon gemaakt. ib. komt by de Ruyter en verbeeld alleen de Souverainiteit der Landen. 334. vermaand ider in de Vloot tot hun pligt. 337. krygt tyding van de zamenvoeging der vyandlyke Vlooten. 338. krygt de vyandlyke Schepen

in

in 't gezigt. 340. als ook de vyandl. Vlooten. 341. Zyn Mars en Schoverzylen valien om laag. 342. doet ieder hunne levens middelen opstellen 342. komt by de vyantlyke Vlooten voor Soulsbay. 343. naderd de Hertog van Jork. 344. slaat met dezelve. ibid. zyn gevaar in de slag. 345. worden twee van zyn Gardes dood geschooten en drie gewond. ib. zyn groote overwinning op d'Engelsche. 344 tot 352. komt met de Vloot voor Walcheren. ibid. word van den Staat bedankt. ib. word krank voor Schooneveld. 353. komt met zyn gevolg tot Dordrecht. ibi. leend 3000 pond buskruid uit de Vloot op 't verzoek van Dordrecht. ibid. zyn af beeldzel aan de Galg gehangen. 354. word van vier schelmen in zyn huys aangedaan. 358. word van Tichelaar betigt van zyn Hoogheit te willen vermoorden. 396. word van Dordregt na den Haag gevangen gebracht. 396. word by haar Ed: Gr: Mo: verontschuldigd. 401 zyn Vrienden leveren een Request in. 406. word gepynigd. 408. zyn woorden onder 't pynigen. 409. zyn Edelmoedige reden. 410. als ook des Scherprechters verklarting. ibid. zyn Vonnis. 411. word vermoord. 419. zyn Wapens vernield. 432

D.

Deductie van Cornelis de Witt. 402. van Willem Tichelaar. 404
De Ruyter (Michiel Adriaansz) verschil met Tromp. 55. werd krank aan land gebragt, en de Raad Pensionaris de Witt in zyn plaats. 63. zyn onderhorige vloot van 't Jaar 1667. p. 87. aan 't boord van van Gent. 146. treed met Cornelis de Witt aan land, voor 't fort Harwitz. 167. schryft aan de Raad Pensionaris de Witt. 321. groote overwinning op d'Engelschen. 344. tot 352. word van den Staat bedankt. ibid. verontschuldigd Cornelis de Witt by haar Ed: Groot Mog: 401
Deventer verzoekt om zyn Hoogheid tot de hooge krygsbedieningnn aan te stellen. 16.
Dhona (Graaf van) Gezant in den Haag. 203.
Dordregt oproer. 353. 368. maakt zyn Hoogheid Stadhouder. 371
Dorpen, mogen geen Brouweryen enz. hebben. 260

E.

Een burger slaat met zyn roer den Ruwaard. 427.
Edelmoedige woorden van zyn Hoogheid. 379.
Edelmoedige daat van drie voornaame Amsterdamsche Heeren. 345
Edelmoedigheid van de Lt. Admiraal van Gents zoonen. 348
Eed tot vernietiging van 't Stadhouderschap. 217. op 't Eeuwig Edict. 222. voor den Raad Pensionaris. 223. voor zyn Hoogheid in de Raad van Staate. 291
Een Engelsch schip genomen. 338
Eeuwig Edict. 219, tot Dordregt vernietigd. 373. van haar Ed: Gr: Mo: ook vernietigd. 376.
Engel de Ruyter Cap:, word gewond. 345
Engelands groote toerusting ter Zee. 43. verschil met haar Hoog Mog: 264. den Raad Pensionaris zoekt den Koning te bewegen om geen gehoor aan Vrankryks voorstellen te geven. 295. oorblaasers. 305. trekt ses Millioenen van Vrankryk en driemaal honderd duyzend kroonen ter maand staande den oorlog. 307. listigheid door den Gezant de Groot ontdekt. 310. verklaard den oorlog aan den Staat. 331
Engelsche Vischers aan 't boord van Cornelis de Witt. 127. vloot hoe sterk. 337. nederlaag in de Jaare 1672. 344. tot 352
Evertsz (Vice-Admiraal) zylt naar de Barbadosvaarders. 1
Extract voor de Gedeputeerden der Staaten van Holland, dienende tot onderregting voor de Prins van Oragnien. 18. uit het register der resolutien van haar Ho: Mog: wegens de Sweedsche verschillen. 208. van haar Ed: Groot Mog: om de Graafly kheids tytel te vernietigen. 252. van Holland om geen Stadhouder te dulden. 256

F.

Fagel Raadpensionaris in plaats van Johan de Witt. 412
Formulier van Instructie voor den Capitain Admiraal Generaal. 324. enz. van Commissie daar toe dienende. 327
Fransche Brandewynen in Holland verboden. 303. werden op Keur-keulens landen toegelaten. ib. werving buyten 's lands als ook binne hun land. 304. vloot hoe stark. 337

G.

GEdenkpenningen in Holland geslagen op de overwinst der Engelsche. 194
Gedachten van de Raad Pensionaris omtrent Lotharingen. 294. van den Schryver. 434
Gedigten op het Schildery van Cornelis de Witt. 182. en 183. op de Goude Kop. 193
Gelderland, (de Provintie van) stelt voor om de Prins van Oragnie tot Cepitain Admiraal Generaal te verkiezen. 15
Gerard Hasselaar neemt op zyn eigen kosten 40 Matrozen in Zee. 345. word dood geschoten. ibid.
Goude Kop aan Cornelis de Witt, de Ruyter en van Gent vereerd. 192
Graaf van Hoorn komt met 2 Compagnien Krygsknegten in de Vloot. 158
Graafelykheids Tytel vernietigd. 252
Groeneveld (Burgermeester) verzoekt Verhoef op het Stadhuys. 425
Groote overwinning der Nederlanders op d'Engelsche Vloot. 27

H.

HAlling (Burgermeester) zyn huys geplonderd en om ver gehaald. 354
Hartvogtigheid van een Matroos. 350
Heemskerk (Koenraad van) neemt op zyn eige kosten vyftig Bootsgesellen in Zee. 345
Hoefyserſche schuld. 263
Holland kan zonder Opperhoofd nooit van binnen werden verkragt. 234. bloeiende staat. 245. legt twee Milioenen af. ibid. heeft veel groote Scheepen en geschut aangewonnen. ibid. inkomsten vermeerderd door den Raad Pensionaris de Witt. slegten staat. 367

I.

JOhan de Witt gevolmagtigd om de Munsterſche verschillen af te doen. 8. doet verslag aan den Gezant d'Estrades. 9. bewerkt een verbond met Brandenburg. 15. doet verslag aan haar Ed: Groot Mog: wegens de Princesse Grootmoeder. 17. bewerkt de Munsterſche Vrede. 19. werd naar Texel gevolmagtigd. 24. komt wederom in 's Gravenhagen en word van haar Hoog: Mog: bedankt. 25. krygt een Brief uyt de Vloot wegens het slaan. 26. word van haar Hoog Mog: naar Vlissingen gevolmagtigd. 27. schryft van daar aan haar Hoog Mog: ibid. komt tot Middelburg. ibid. Zyld met de Vloot in de Wielingen. ibid. een verhaal van de Zeeslag door hem opgesteld. 28. komt in de Nagt in den Haag. 40. vertrekt wederom naar Zeeland. 41. maakt dat de Vloot in 19 daagen van alles is voorzien en Zee kiest. ibid. komt wederom in 's Gravenhagen. ibid. heeft het grootste bewind om de Vreede met Engeland te maaken. 43. werd berigt van de groote toerusting in Engeland. 43. ryst naar de Wielingen. 44. komt wederom in 's Gravenhage. 45. word van Buat bezogt. ibid. doet een voorstel wegens 't verschil tusschen de Ruyter en Tromp. 55. word van Tromp bezogt. 57. ontzegt Tromp zyn bediening. 58. doet verslag van 't uytloopen der Vloot. 60. maakt een nader opstel voor de Ruyter. 61. word van haar Hoog Mog: verzogt naat de Vloot te zylen. ibid. zyn vertrek en komt by den Ruyter. 62. maakt neevens de hoge Bevelhebbers der Vloot een opstel wegens het stryken der Vlag. 62. bestierd 's Lands Vloot door de ziekte van de Ruyter. 64. zyn voorneemen om met de Fransche te vereenigen en d'Engelsche op te zoeken. ibid. krygt d'Engelschen in 't gezigt, die van hem afwenden. ib. krygt een sware storm. ib. schryft aan haar Hoog Mog: 65. schryft aan haar Hoog Mog: van schouwen. 68. ook aan de Raaden ter Admiraliteit. 69. komt met de Vloot in Goeree binnen en word van al de hoge Bevelhebbers bedankt. 71. komt in 's Gravenhagen en doet verslag 72. word bedankt voor zyn Dapperheid. ibid. word van haar Hoog: Mog: gevolmagtigd om een verbond met Deenemaken te maaken. 73. sluyt de Diffensive quadrupel Alliantie. 75. word van haar Hoog Mog: aan den Gezant Appelboom gezonden. 77. schryft aan de zelve. ibid. ontfangt een Brief van den Gezant Coyet en geeft daar kennis van. 195. schryft aan dezelve in 't Latyn. 196. zyn lof door de Koning van Engeland gedaan. 201. geeft de Brief over aan haar Ed: Groot Mog: ibid. bewerkt de Vrede met Engeland. 202. zyn verrichting in de Sweedsche zaaken. 203. verzoekt

zoekt middelen te beraamen by alden den Koning van Spagnie zonder wettige nazaten sterfd. 271. sluyt de Tricpel Allianti- en noch een nauwer verbond met Engeland in vyf dagen. 247. zyn Hoogheid geeft hem een aanmerkelyk antwoord. 249. komt by Temple en spreekt wegens de bevordering van zyn Hoogheid. 253. antwoord de Heer Temple. 255. klaagd over de betaaling van Zeeland. 258. doet een verschil tussen Zuyd en Noord Holland af dat 100 Jaar geduurd had. 259. neemt het Pensionaris Ampt wederom voor 5 Jaar aan. 259. weigerd en vereering van 100000 guldens. ibid. zyn Lof door Aytzma gegeeven. 260. leverd aan haar Ed: Groot Mog: en Placcaat van Kyzer Karel de vyfden over. 260. draagt de verschillen van Over-Yssel voor. 261. legt de zelve by. ibid. klagte aan haar Hoog Mog: wegens het afdanken. 262. wederlegt de verschillen met Engeland. 264. zyn bevordering met den Gezant Temple om Spagnien aan Sweeden te doen betaalen. 267. als ook het teekenen der waarborge. ibid. bezoekt Temple in de hoedanigheid van zyn vriend. ibid. slaat Tempel de lose handeling van Vrankryk voor. ibid. 270. zyn lof van Samson. 272. als ook van zyn Hoogheid. ibid. doet een. verschil af tussehen Holland en Zeeland. ibid. goede raad wegens de Posterye. 282. verblyft met den Portugeesschen Gezant de verschillen aan Temple. 282. d'uytspraak. ibid. doet de verschillen tussehen Spagnien en Sweeden af. 287. trekt naar Groeningen om de verschillen by te leggen. 292. word benadeeld. ibid. getuygenis van Tempel daar omtrent. ibid. komt wederom by Tempel in 's Gravenhage. 293. zyn gedagten omtrent Lottaringe. 294. zoekt de Koning van Engeland te beweegen van geen gehoor aan de voorstellen van Vrankryk te geeven. 295. verwonderd zich over 't schielyk vertrek van Temple. ibid. lange vergadering met dezelve. ibid. schryft aan Temple. 299. draagt aan haar Hoog Mog: de nootzaakelykheid van nog 10000 Man te Werven. 301. bevredigd de Veldmaarschalk Wurtz. ibid. werd van zyn Hoogheid vergast. 302. beyverd de Werving en t ytrusting der Vloot. ibid. slaat de voorstelle van Vrankryk af. 305. raad haar Hoog Mog: een belefde Brief aan Vrankrxk te schryven. 311. doet 's Lands inkomsten vermeerderen. ibid. bezorgd de Vloot in Zee te brengen. 312. draagd de noodzakelykheid voor van de Grensteden te versterken. 318. leverd den staat van Oorlog in. 320. stelt de naauwe bepaling voor den Capitain Admiraal Generaal op. 329. werd naar de zeegaten gevolmagtigd om de Vloot uit te pressen. 332. komt by Lt-Admiraal de Ruyter in Texel. 333. pyld wederom het Spagniards gat. ibid. vaard weder na Land. 334. word gelasterd. 354. vewerkt een verbond tusschen den Staat en Brandenburg. 356. word Snagts van twee van der Graafs borrebach en de Bruyn aangerand en gewond. 358. schryft daar over aan haar Ed: Groot Mog: 361. zyn woorden van leet wesen tegen van der Graaf. 363. krygt een Brief van de Ruyter wegen. zyn ontmoeting. 366. klaagt aan haar Ed: Groot Mog: wegens de lasterschriften. 385. werd van de Gecommitteerde Raden ontschuldigd. 387. word verzogt in 't belang van zyn Hoogheid te komen. 389. legt zyn Ampt af en word Raadsheer in den Hooge Raad. 391. zyn schoone aanspraak daar over aan haar Ed: Groot Mog: ibid. waarom niet in de Hooge Raad heeft gezeeten. 394. schryft een schoone Brief aan de Ruyter. ibid. komt by zyn Broeder op de Gevangen Poort. 412. word vermoord. 419. zyn Edelmoedige woorden tegen de burgers. 427. zyn wapens vernield. 432. zyn brieven woren verzegeld en op de Charter kan 'er gebragt. 432. waar in ontschuldig bevonden. 435.

K.

Kievit wederom tot Rotterd. hersteld. 381
Klagten van den Raad Pensionaris de Witt wegens het afdanken. 262

L.

Lasterschrift van Montanus 243. 244. gedicht op de Raad Pensionaris de Witt. 292. tegens de Raad Pensionaris. 354. word wederleid. 355. op Cornelis de Witt. 358. van L. van den Bosch. 363. van 't volk te-

gens hunne overigheden. 374. na hun dood. 433. werd wederlegt. ibid
Lochum door de Staatsche krygsbenden onder 't gezag van C. de Witt gewonnen. 10
Loffelyke Vrede der Nederlanders van d'Engelsche behaald door de overwinning van Cornelis de Witt. 195
Lof van de Coning van Engeland over den Raad Pensionaris. 435. van den Koning van Vrankryk. 436. van Temple. 436. op Cornelis de Witt door den hoog Leeraar van Thienen tot Leyden uitgesprooken. 194. van den Koning van GrootBrittanjen tot voordeel van Johan de Witt. 201. van Aitzema op de zelve in de Sweedse zaaken. 204. van dezelve op de Raad Pensionaris. 260. van Samson. 273. gedigt van J: Oudaan op Mr. Pieter de Groot. 380. van zyn Hoogheid op de Raad Pensionaris de Witt. 273. van Temple over de RaadPensionaris de Witt. 388. van zyn Hoogheid over de Regenten van Holland. 389. gedigten op de vermoorde Heeren. 439. enz.
Lyst hoe veel agt-en-veertig Oorlogschepen in agt maand en komen te belopen. 81. de oorlogsvloot in de Jaare 1667. 86. van de bevelhebbers der scheepsbezoldelingen op dezelve. 116. hoe het volk verdeeld word op dezelve togt. 122. der bevelhebbers die 't uitgevoerd hebben. 121. van de oorlogschepen van d'Engelsche veroverd en verbrand 141. der oorlogsvloot van de Jaare 1672. 334

M.

MAas (overste der burgery in den Haag) zoekt Verhoef met een schoone reden tot zyn pligt te brengen. 424
Maasdam (Heer van) uit de Ridderschap ende Vroedschappen der Steeden gevolmagtigd om den Eed tot vernietiging van 't Stadhouderschap af te neemen. 217
Middel om zyn Hoogheid in den Raad van Staate te leiden. 286. door den Raad Pensionaris gegeven om 't verschil der Vlag by te leggen. 319
Misbaar van een Matroos omtrent de moord. 422.
Moord van Cornelis en Jahan de Witt. 419
Montagu Engelsche Admiraal zyn schip in de grond geschooten verdrinkt met zyn Zoon. 347
Munnik (Capitain Dirk de) nevens Cornelis Gerritz pylen de gronden in de Rivier van Londen. 130. geeft kennis van de Fransche en Engelsche vloot. 338
Munsterschen oorlog. 1. Bisschop verklaard dezelve. 2. wind Rouveen. 5. zyn werving 270. en doet veel geweer in Amsterdam en Uitrecht koopen. 303

N.

NAaldwyk en Valkenier tot nieuwe Voogden over zyn Hoogheit aangesteld. 17
Narichting door Cornelis de Witt aan de bevelhebbers der Vloot. 96. van de Keurvorst van Keulen voor den Raad Pensionaris 236. voor den Capt. Admir. Generaal, 321

O.

ONkosten van 72 Oorlogschepen en 12 fregats hoe veel in 12 Maanden belopen. 13. van 48 Schepen in agt Maanden. 81. wat ke Vloot Schepen in 8 maanpen in de Jare 1672. zou hebben gekost. 312. nader overslag. 320
Oproer tot Dordrecht. 353. 368. tot Rotterdam. 372. tot Haarlem. 374
Oproermakers (de voornaamste in 's Graven. hage. 417
Oorblazers van den Koning van Engeland, wie die zyn. 305. zoeken de Roomsche Godsdienst in zyn ryk te brengen. ibid.
Oorlog met den Staat en Munster. 1. verklaringe der zelve. 2. met Vrankryk en Engeland. 14. van den Staat met Vrankryk en Engeland, 331
Oorzaak van 't verlies der Nederlanders in 't jaar 1672. 313. van Buats dood. 45 enz.
Opschrift op 't Schildery van Coraelise Witt. 181. op de Goude Kop. 193
Oragnien (Prins van) werd door Gelderland tot Capt. Adm. Generaal voorgesteld. 16 aanmerkelyk antwoord aan Johan de Witt 249. trekt naar Zeeland. 251. word eerste Edel gemaakt. ib. word buyten voogdy gesteld 252. verzoek van de 40ste penning vry te zyn. 280. werd in de Raad van Staate gelyd. 288. wert naauw bepaald. 290. Eed voor dezelve 291. word Jaarlyks 50000 guldons toegestaan. 291. vergast den Raad Pensionaris de Witt. 302. trekt naar Engeland. ibid. komt wederom in 's Gravenhage. 313. word van haar Ed: Gr: Mog: tot Capt. Adm. Gener. gemaakt. 315

als ook van haar Hoog Mog: 321. zyn naauwe bepaaling 321. tot 329. nodigd de Staaten van Holland te gast 330. Wort tot Dordrecht Stadhouder gemaakt en vertrekt weder naar 't leger 371. edelmoedige woorden. 379
Overweging wegens het Eeuwig Edict. 230
Overwinning der Nederlanders op d'Engelsche vloot. 27. 344. tot 352

P.

PRinsgezinden worden versterkt door de Heer van Beuningen. 272. hun uytstrooysel. 272.
Project of ontwerp van haar Hoog Mog: wegens het kiezen van een Opperhoofd over de Krygsbenden. 215

Q.

QUadruple Alliantie door den Raad Pensionaris de Witt gesloten. 75

R.

RAad van den Raad Pensionaris wegens 't verschil der Fransche Posteryen. 282
Redenering tusschen den Gexant Temple en den Raad Pensionaris de Witt. 295 enz.
Regenten van Dordrecht laaten 't afbeeldzel van Cornelis de Witt maaken om tot een eeuwige gedagtenis op te hangen. 180 enz.
Reglement op de Mortificatie van 't Stadhouderschap. 224
Request van de Vrienden van Cornelis de Witt. 406
Resolutie van haar Ed: Groot Mog: om Tromp van zyn bediening te ontslaan. 56. van Zeeland om geen Gevolmagtigde op 's Lands Vloot te zenden. 67. van de hoge bevelhebbers der Vloot om den Raad Pensionaris de Witt te bedanken. 71. van haar Ed: Groot Mog: over 't formulier van 't gebed. 75. van dezelve om Cornelis de Witt op de Vloot te volmagtigen. 83. als ook van haar Hoog Mog: 84. van dezelve om Cornelis de Witt te bedanken voor zyn groote overwinning. 152. van haar Ed: Groot Mog: om Cornelis de Witt de Ruyter en van Gent yder een Goude Kop te vereeren. 159. der Stad Dordrecht om Cornelis de Witts afbeelzel te laate Schilderen. 179. van haar Ed: Gr: Mo. wegens de Ridderschap en Vroedschappen omtrent het Eeuwig Edict. 225. van haar Hoog Mo: op 't vernietigen van de Graafelykheids Tytel. 252. van haar Ed: Groot Mog: om geen Stadhouder te dulden. 256. van haar Ho: Mo: over het Plaatsen in de Raad van Staate voor zyn Hoogheid. 286. waar by zyn Hoogheid in den Raad van Staaten word geleid. 289. van haar Ed: Gr. Mo: waar by 5000 guldens op yder der vier misdadigers werd gesteld. 362. tot vernietiging van 't Eeuwig Edict. 376. van haar Hoog Mog: om geen Prins van Oragne magt oAer de Patenten te geeven. 376. om zyn Hoogheid Stadhouder te maaken. 377. van haar Ed: Groot Mog: in d'Oproer. 413. van haar Ed: Gr. Mog: omtrent het vermoorde genomen. 420: 421
Ruwaardin harde bejegening van een Kerkelyk Perzoon. 431
Luytery in 't geweer in 's Gravenhagen. 416

S.

SAmsons lof op de Raadpensionaris. 273
Sententie tegens Co,nelis de Witt. 411
Spaansche Nederlanden worden van den Koning van Vrankryk overvallen. 235
Spangien (Koning van) verzoekt aan den Staat een millioen guldens te leen. 242. en Sweeden vereenigd door den Raadpensionaris de Witt. 287
Staten Generaal haar toerusting ter Zee. 12. verbieden de groote en kleine Vissery. 14. hun besluit op 't voorstelle van zyn Hoogh. tot Capt. Adm. Gener. aan te stellen. 16. neemen Sweden zyn aanbieding tot de bemiddeling tusschen Engeland aan 42. volmagtigen den Raad Pensionaris de Witt naar de Vloot. 61. als ook om met Denemarken een Verbond te maaken. 73. zenden de Raad Pensionaris de Witt aan den Gezant Appelboom. 77. volmagtigen Cornelis de Witt op de Vloot. 84. misnoegen over 't gedrag van de geheymschryver Andringa. 167. sluiten de Vrede met Engeland. 202. maaken een ontwerp tot de verkiezing van een opperhoofd over de krygsbenden. 215. versterken zich met nieuwe krygsbenden. 248. doen een bezending naar Zeeland om het Stadhouderschap van 't Cap. Adm. Generaalschap af te zonderen. 249. hun besluit wegens zyn Hoogheid plaats in de Raad van Staaten te geven. 289. 287. geven zyn Hoog: plaats in de Raad van Staaten. 288. volmagtigen Cornelis de Witt naar Keulen. 310. verkiezen

kiezen zyn Hoogheid tot Capitain Admiraal Generaal. 321 maken een verbond met Brandenb. 395
Staaten van Holland en West-Vriesland haar Resolutie op 't Formulier van 't gebed. 75. volmagtigen Cornelit de Witt op de Vloot. 83. ontbieden C: de Witt t'huis. 189. hebben veel werk om de gebrekkelyke provintten tot betaling te krygen. 208. slaan voor dat een Cap. Gen. geen Stadhouder mag zyn 213. 214. enz. besluiten tot vernietiging van 't Stadhouderschap. 216. doen den Eed op het zelve, 217. maaken het Eenwig Edict. 219. vernietigen de Gtaaflykheids tytel. 252. volmagtigen Cornelis de Witt op de Vloot 331. verkiezen zyn Hoogheid tot Cap. Adm. Gen. 319. stellen 5000 gl. op yder der vier misdadigers. 362. ontslaan malkander van den Eed op 't Eeuwig Edict gedaan. 376. zenden gevolmagtigden aan zyn Hoogheid wegens het Stadhouderschap. 178. stellen order op de Lasterschriften tegen de Raad Pensionaris de Witt. 384
Stadhouderschap by Holland vernietigd. 219. enz. onuut voor Holland. 235
Sterke toerusting ter Zee. 12
Sweers (Vice-Adm. Izak) zyn onvertzaagdheid in de slag. 349
Switzerland nooit geen Stadhouder voor zyn leeven lang. 233
Staat van Oorlog door de Raad Pensionaris de Witt ingeleverd. 320

T.

Tichelaar (Willem) beschuldigd Cornelis de Witt van Prinse Moord. 396. zyn deductie tegens deselve. 404. komt uit de gevangenis. 414. ontmoet Jonker vander Moesel. ibid. zyn voorgeven. ibid. maakt oproer door grouwzame scheldwoorden. 415. zyn vorder bedryf. 430
Tobiasz. (Zee Capitain) neemt het groote Schip Royale Charle van d'Engelsche. 133
Toeleg van vier schelmen op 't leven van Cornelis de Witt. 358. ook op de Raadpensionaris de Witt. ib.
Tractaat van Vrede tusschen den Staat en Munster. 19
tusschen Sweden, Engelano en den Sraat. 246
Tromp (Cornelis) verschil met de Ruyter. 55. schryft een hatde Brief wegens de Ruyter. 56. word van zyn bediening ontslagen. 57. komt by den Raadpensionaris de Witt. ibid, word zyne bediening door de Raad Pensionaris ontzegt en zyn antwoord en verzoek. 58

V.

Valkenier (Burgermeester) zyn dappere aanmoedigingaan d'Amsterdammers. 367
Valkenier (Gezant) zyn gedagten ontrent het pynigen van Corn. de Wit. 408
Van Gent (Willem Joseph) word in Tromps plaats verzogt. 58. verschoond zich daar van. 59. vaart met eenige Schepen de Rivier van Londen op. 121 zyn verrichting op Charnes. 128. word naar Hirland en Fero gezonden. 142. ziet 20 vyandlyke Schepen. 146. zyld naar 9 Engelsche Konings Schepen. 342. komt by de Vlag. 347. zyn kloekmoedigheit. 347. zyn dood. ibid. zyn lof. 348. wie zyn Ed: kinderen. ibid.
Van Beuningen valt de Prinsgezinden toe. 271. zyn antwoord aan de afgezonden van d'Hr. Louvois. 281
Van Gelder (Capitain Evert) komt met agt ryke pryze by de Vloot. 190
Vander Graaf (Jacob) gevangen. 359. zyn Vonnis en werd onthalft. 364. aanmerkelyke woorden. 366
Van Nes neemt het groot Schip de Royale Catharina enz. 346. zyn dapperheid. 349
Van Thienen Hoog Leeraar tot Leiden doet een Lof reden op Cornelis de Witt, 194
Van Vahlen (Johan) schiet met een pistool Johan de Witt dood. 428. zyn bekentenis. 430.
Verbod der Fransche Brandewynen enz. in Holland. 303. der Franse op 't invoeren van Haring enz. ib.
Verhoef (Hendrik) zyn wreedheid. 422. zyn verklaring. ibid. zyn schrikkelyke woorden. ibid. spreekt trots aan de Regenten van den Haag. 425 schiet het eerst op de Poort. 426. dwingt den Smit twee mokers af. ibid. komt in de Kamer van de Witt, ibid. spreekt met den Ruwaardt. 427. tot Leyden gegeesseld. 429 zyn wreedheit tot Oudewater. 430
Verklaring wegens 't stryken der Vlag. 62. van de gecommitteerde Raden wegens de secrete cotrespondentiepenningen. 387. van de Scherpregter over de pyniging van Cornelis de Witt. 410. van Verhoef wegens de moord. 424
Verschil tusschen de Provintien over 't verkiezen van een Opperhoofd 213 enz. hoe af te doen zonder Stadhouder. 225. door Stadhouders ontstaan. 233 dat 100 Jaar geduurd had door Johan de Witt afgedaan. 359. van Over Yssel en bevredigd door dezelve. 261. tusschen Engeland en haar Ho: Mo: 264. tusschen Holland en Zeeland door den Raad Pensionaris afgedaan. 273. tusschen Vrankryk en Holland over de Posteryen. 281. word aan den Raad Pensionaris en Temple gesteld. ib. tusschen de Staaten en Portugal door den Raad Pensionaris en den Portugeesche Gezant aan William Temple verbleven. 282
Versuym der Zeeuwen. 237
Voorzigtigheid van haar Ed: Gt: Mo: in d'oproer. 413
Volmagt van haar Hoog Mog: voor de Heer Johan de Witt om een verbond met Deenmarken te maken 73

W.

Waapens van de Witten verbroken. 432
Woorden van den Koning van Engeland aan de Raad Pensionaris de Witt van C: de Witt, onder 't pynigen. 409
Wteetheid van een Ruiter aan de Lyken gedaan. 422
Wurtz (Veld Mar. Paul) t'onvrecden 301. werd door de R. Pensionaris de Witt bevredigd. ibid

Z.

Zeeland dringt stark op de bevordering van den Prins van Oragnien. 18. wil geen Gevolmagtigden op 's lands vloot zenden. 67. geeft haar onvermogen te kennen. 208. klaagt scharp tegens 't Vonnis van Buat na dat hy een Jaar dood was. 209. berigt van van det Horst Kievit. en d'overledene Weduw. 210. maakt den Heer Prins van Oragnien tot Premier Noble. 251 zoekt de Heer van Odyk in de Admiraliteit te dringen. 256. verzuym van de Vloot in Zee te brengen. 337
Zeeslag der Nederlanders tegen de Fransche en Engelschen. 344

EYNDE.

93-B14588

No 3801.

Lisa & Leonard Baskin